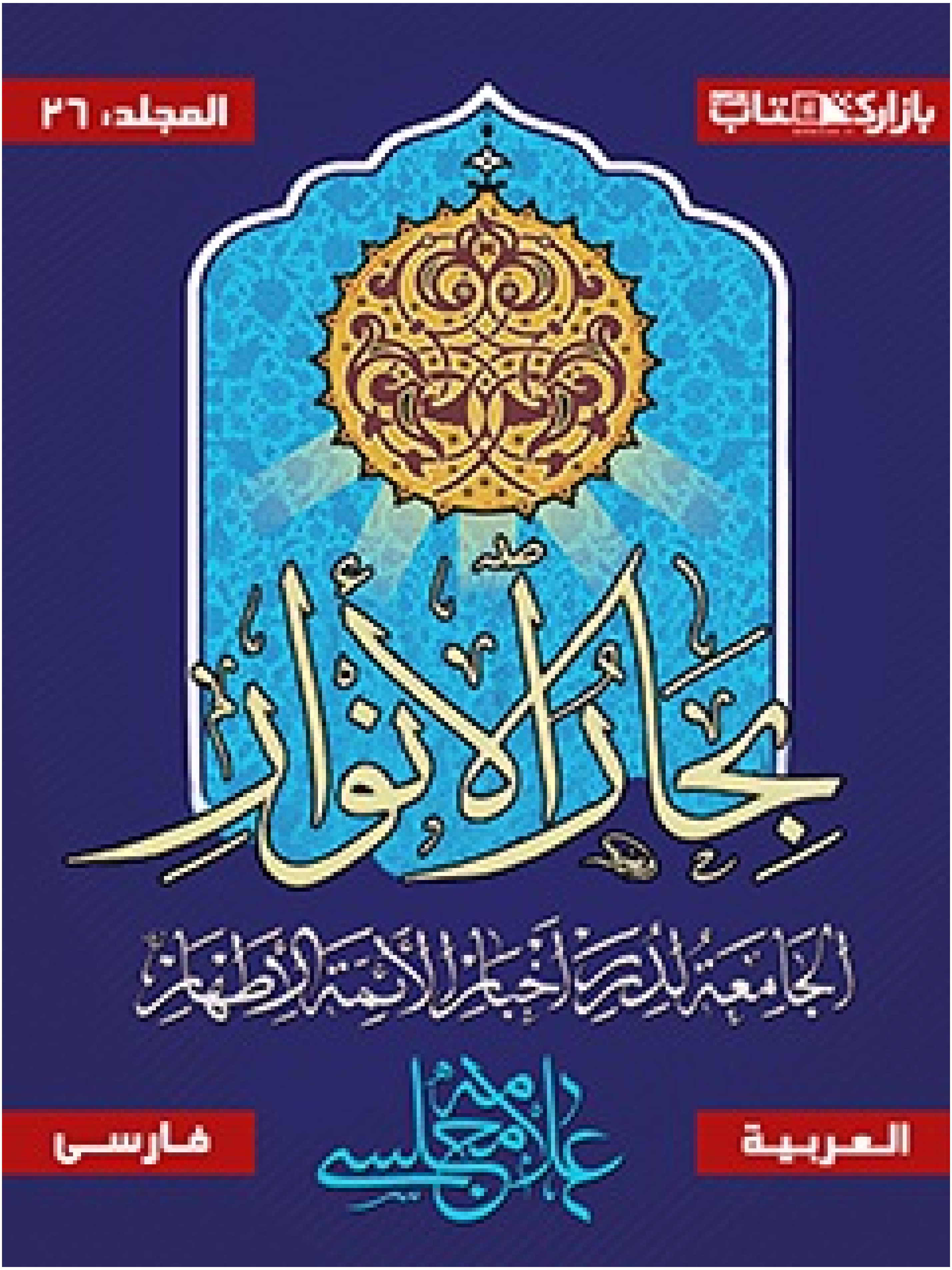
مرکز القائمیة اصبهان للبحوث والتحریات الکمبیوتریة

السلام علیک یا صاحب الزمان

بازار کتاب
المجلد، ٢٦
بحار الأنوار
الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار
علامه مجلسی
العربية
فارسی

بسم الله الرحمن الرحیم

بحارالانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار علیهم السلام با ترجمه فارسی

کاتب:

محمدباقر بن محمدتقی علامه مجلسی

نشرت فی الطباعهٔ:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

رقمی الناشر:

مرکز القائمیهٔ باصفهان للتحریات الکمبیوتریهٔ

الفهرس

بحار الأنوار الجامعه لدرر أخبار الائمه الأطهار المجلد ۲۶ : کتاب امامت – ۳

اشاره

سرشناسه: مجلسی محمد باقربن محمدتقی ۱۰۳۷ – ۱۱۱۱ق.

عنوان و نام پدیدآور: بحارالانوار: الجامعه لدرر أخبار الائمه الأطهار تالیف محمدباقر المجلسی.

مشخصات نشر: بیروت داراحیاء التراث العربی [۱۴۴۰].

مشخصات ظاهری: ج – نمونه.

یادداشت: عربی.

یادداشت: فهرست نویسی بر اساس جلد بیست و چهارم، ۱۴۰۳ق. [۱۳۶۰].

یادداشت: جلد۲۴،۵۲،۶۵،۶۶،۶۷،۸۷،۹۲،۹۱،۹۴،۱۰۳،۱۰۸(چاپ سوم: ۱۴۰۳ق.=۱۹۸۳م.=[۱۳۶۱]).

یادداشت: کتابنامه.

مندرجات: ج .۲۴. کتاب الامامه. ج.۵۲. تاریخ الحجه. ج۶۵،۶۶،۶۷. الایمان و الکفر. ج.۸۷. کتاب الصلاه . ج. ۹۱،۹۲ .الذکر و الدعا. ج. ۹۴. کتاب السوم. ج.۱۰۳.فهرست المصادر. ج.۱۰۸.الفهرست.-

موضوع: احادیث شیعه — قرن ۱۱ق

رده بندی کنگره: BP۱۳۵/م۳ب ۳۱۳۰۰ ی ح

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۱۶۸۰۹۴۶

ص: ۱

**[ترجمه]

سرشناسه : مجلسی، محمد باقربن محمدتقی، ۱۰۳۷ – ۱۱۱۱ق.

عنوان قراردادی : بحار الانوار .فارسی .برگزیده

عنوان و نام پدیدآور : ترجمه بحارالانوار/ مترجم گروه مترجمان؛ [برای] نهاد کتابخانه های عمومی کشور.

مشخصات نشر : تهران: نهاد کتابخانه های عمومی کشور، موسسه انتشارات کتاب نشر، ۱۳۹۲ -

مشخصات ظاهری : ج.

شابک : دوره : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ ؛ ج.۱ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۷-۲ ؛ ج.۲ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۸-۹ ؛ ج.۳ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۹-۶ ؛ ج.۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰۷۰-۲ : ؛ ج.۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۱-۹ : ؛ ج.۶ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۲-۶ : ؛ ج.۷ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۳-۳ : ؛ ج.۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۴-۰ ؛ ج.۱۰ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۶-۴ : ؛ ج.۱۱ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۳-۲ : ؛ ج.۱۲ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ : ؛ ج.۱۳ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۵-۶ : ؛ ج.۱۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۶-۳ : ؛ ج.۱۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۷-۰ : ؛ ج.۱۶:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۸-۷ ؛ ج.۱۷:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۹-۴ ؛ ج.۱۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۰-۰ ؛ ج.۱۹:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۱-۷ ؛ ج.۲۰:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۲-۴ ؛ ج.۲۱: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۳-۱ ؛ ج.۲۲:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۴-۸ ؛ ج.۲۳:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۵-۵

مندرجات : ج.۱. کتاب عقل و علم و جهل.- ج.۲. کتاب توحید.- ج.۳. کتاب عدل و معاد.- ج.۴. کتاب احتجاج و مناظره.- ج. ۵. تاریخ پیامبران.- ج.۶. تاریخ حضرت محمد صلی الله علیه وآله.- ج.۷. کتاب امامت.- ج.۸. تاریخ امیرالمومنین.- ج.۹. تاریخ حضرت زهرا و امامان والامقام حسن و حسین و سجاد و باقر علیهم السلام.- ج.۱۰. تاریخ امامان والامقام حضرات صادق، کاظم، رضا، جواد، هادی و عسکری علیهم السلام.- ج.۱۱. تاریخ امام مهدی علیه السلام.- ج.۱۲. کتاب آسمان و جهان - ۱.- ج.۱۳. آسمان و جهان - ۲.- ج.۱۴. کتاب ایمان و کفر.- ج.۱۵. کتاب معاشرت، آداب و سنت ها و معاصی و کبائر.- ج.۱۶. کتاب مواعظ و حکم.- ج.۱۷. کتاب قرآن، ذکر، دعا و زیارت.- ج.۱۸. کتاب ادعیه.- ج.۱۹. کتاب طهارت و نماز و روزه.- ج.۲۰. کتاب خمس، زکات، حج، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر، عقود و معاملات و قضاوت

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

ناشر دیجیتالی : مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

یادداشت : ج.۲ - ۸ و ۱۰ - ۱۶ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیپا).

موضوع : احادیث شیعه -- قرن ۱۱ق.

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور، مجری پژوهش

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور. موسسه انتشارات کتاب نشر

رده بندی کنگره : BP۱۳۵/م۳ب۳۰۴۲۱۶۷ ۱۳۹۲

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۴۸۹۸۵

**[ترجمه]

تتمه أبواب علامات الإمام و صفاته و شرائطه و ينبغى أن ينسب إليه و ما لا ينبغى

باب ۱۴ نادر فى معرفتهم صلوات الله عليهم بالنورانيه و فيه ذكر جمل من فضائلهم عليهم السلام

الأخبار

«۱»

أَقُولُ ذَكَرَ وَالِدِي رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّهُ رَأَى فِي كِتَابٍ عَتِيقٍ، جَمَعَهُ بَعْضُ مُحَدِّثِي أَصْحَابِنَا فِي فَضَائِلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام هَذَا الْخَبَرَ وَ وَجَدْتُهُ أَيْضاً فِي كِتَابٍ عَتِيقٍ مُشْتَمِلٍ عَلَى أَخْبَارٍ كَثِيرَةٍ قَالَ رُوِيَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَدَقَةَ أَنَّهُ قَالَ: سَأَلَ أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيُّ سَلْمَانَ الْفَارِسِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا مَعْرِفَهُ الْإِمَامِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام بِالنُّورَانِيَّهِ قَالَ يَا جُنْدَبُ فَامْضِ بِنَا حَتَّى نَسْأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ قَالَ فَأَتَيْنَاهُ فَلَمْ نَجِدْهُ قَالَ فَانْتَظَرْنَاهُ حَتَّى جَاءَ قَالَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ مَا جَاءَ بِكُمَا قَالا جِئْنَاكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ نَسْأَلُكَ عَنْ مَعْرِفَتِكَ بِالنُّورَانِيَّهِ قَالَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ مَرْحَباً بِكُمَا مِنْ وَلِيَّيْنِ مُتَعَاهِدَيْنِ لِدِينِهِ لَسْتُمَا بِمُقَصِّرَيْنِ لَعَمْرِي إِنَّ ذَلِكَ الواجب (وَاجِبٌ) عَلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَهٍ ثُمَّ قَالَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَا سَلْمَانُ وَ يَا جُنْدَبُ قَالا لَبَّيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ علیه السلام إِنَّهُ لَا يَسْتَكْمِلُ أَحَدٌ الْإِيمَانَ حَتَّى يَعْرِفَنِي كُنْهَ مَعْرِفَتِي بِالنُّورَانِيَّهِ فَإِذَا عَرَفَنِي بِهَذِهِ الْمَعْرِفَهِ فَقَدِ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ وَ شَرَحَ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَ صَارَ عَارِفاً مُسْتَبْصِراً وَ مَنْ قَصَّرَ عَنْ مَعْرِفَهِ ذَلِكَ فَهُوَ شَاكٌّ وَ مُرْتَابٌ يَا سَلْمَانُ وَ يَا جُنْدَبُ قَالا لَبَّيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ علیه السلام مَعْرِفَتِي بِالنُّورَانِيَّهِ مَعْرِفَهُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ

وَ مَعْرِفَهُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَعْرِفَتِی بِالنُّورَانِیَّهِ وَ هُوَ الدِّینُ الْخَالِصُ الَّذِی قَالَ اللَّهُ تَعَالَی وَ ما أُمِرُوا إِلَّا لِیَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِینَ لَهُ الدِّینَ حُنَفاءَ وَ یُقِیمُوا الصَّلاهَ وَ یُؤْتُوا الزَّکاهَ (۱) وَ ذلِکَ دِینُ الْقَیِّمَهِ یَقُولُ مَا أُمِرُوا إِلَّا بِنُبُوَّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ الدِّینُ الْحَنِیفِیَّهُ الْمُحَمَّدِیَّهُ السَّمْحَهُ وَ قَوْلُهُ یُقِیمُونَ الصَّلاهَ فَمَنْ أَقَامَ وَلَایَتِی فَقَدْ أَقَامَ الصَّلَاهَ وَ إِقَامَهُ وَلَایَتِی صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لَا یَحْتَمِلُهُ إِلَّا مَلَکٌ مُقَرَّبٌ أَوْ نَبِیٌّ مُرْسَلٌ أَوْ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِیمَانِ فَالْمَلَکُ إِذَا لَمْ یَکُنْ مُقَرَّباً لَمْ یَحْتَمِلْهُ وَ النَّبِیُّ إِذَا لَمْ یَکُنْ مُرْسَلًا لَمْ یَحْتَمِلْهُ وَ الْمُؤْمِنُ إِذَا لَمْ یَکُنْ مُمْتَحَناً لَمْ یَحْتَمِلْهُ قُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَنِ الْمُؤْمِنُ وَ مَا نِهَایَتُهُ وَ مَا حَدُّهُ حَتَّی أَعْرِفَهُ قَالَ علیه السلام یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ قُلْتُ لَبَّیْکَ یَا أَخَا رَسُولِ اللَّهِ قَالَ الْمُؤْمِنُ الْمُمْتَحَنُ هُوَ الَّذِی لَا یُرَدُّ مِنْ أَمْرِنَا إِلَیْهِ شَیْ ءٌ إِلَّا شُرِحَ صَدْرُهُ لِقَبُولِهِ وَ لَمْ یَشُکَّ وَ لَمْ یَرْتَبْ (۲) اعْلَمْ یَا أَبَا ذَرٍّ أَنَا عَبْدُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ خَلِیفَتُهُ عَلَی عِبَادِهِ لَا تَجْعَلُونَا أَرْبَاباً وَ قُولُوا فِی فَضْلِنَا مَا شِئْتُمْ فَإِنَّکُمْ لَا تَبْلُغُونَ کُنْهَ مَا فِینَا وَ لَا نِهَایَتَهُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ أَعْطَانَا أَکْبَرَ وَ أَعْظَمَ مِمَّا یَصِفُهُ وَ أَصِفُکُمْ أَوْ یَخْطُرُ عَلَی قَلْبِ أَحَدِکُمْ فَإِذَا عَرَفْتُمُونَا هَکَذَا فَأَنْتُمُ الْمُؤْمِنُونَ قَالَ سَلْمَانُ قُلْتُ یَا أَخَا رَسُولِ اللَّهِ وَ مَنْ أَقَامَ الصَّلَاهَ أَقَامَ وَلَایَتَکَ قَالَ نَعَمْ یَا سَلْمَانُ تَصْدِیقُ ذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَی فِی الْکِتَابِ الْعَزِیزِ وَ اسْتَعِینُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلاهِ وَ إِنَّها لَکَبِیرَهٌ إِلَّا عَلَی الْخاشِعِینَ (۳) فَالصَّبْرُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الصَّلَاهُ إِقَامَهُ وَلَایَتِی فَمِنْهَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَی وَ إِنَّها لَکَبِیرَهٌ وَ لَمْ یَقُلْ وَ إِنَّهُمَا لَکَبِیرَهٌ لِأَنَّ الْوَلَایَهَ کَبِیرَهٌ حَمْلُهَا إِلَّا عَلَی الْخَاشِعِینَ وَ الْخَاشِعُونَ هُمُ الشِّیعَهُ الْمُسْتَبْصِرُونَ وَ ذَلِکَ لِأَنَ

۱- البینه: ۵.

۲- فی نسخه: و لم یرتد.

۳- البقره: ۴۵.

أَهْلَ الْأَقَاوِيلِ مِنَ الْمُرْجِئَهِ وَ الْقَدَرِيَّهِ وَ الْخَوَارِجِ وَ غَيْرِهِمْ مِنَ النَّاصِبِيَّهِ يُقِرُّونَ لِمُحَمَّدٍ (۱) صلی الله علیه و آله لَيْسَ بَيْنَهُمْ خِلَافٌ وَ هُمْ مُخْتَلِفُونَ فِي وَلَايَتِي مُنْكِرُونَ لِذَلِكَ جَاحِدُونَ بِهَا إِلَّا الْقَلِيلُ وَ هُمُ الَّذِينَ وَصَفَهُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ الْعَزِيزِ فَقَالَ إِنَّها لَكَبِيرَهٌ إِلَّا عَلَى الْخاشِعِينَ وَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي مَوْضِعٍ آخَرَ فِي كِتَابِهِ الْعَزِيزِ فِي نُبُوَّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ فِي وَلَايَتِي فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ بِئْرٍ مُعَطَّلَهٍ وَ قَصْرٍ مَشِيدٍ (۲) فَالْقَصْرُ مُحَمَّدٌ وَ الْبِئْرُ الْمُعَطَّلَهُ وَلَايَتِي عَطَّلُوهَا وَ جَحَدُوهَا وَ مَنْ لَمْ يُقِرَّ بِوَلَايَتِي لَمْ يَنْفَعْهُ الْإِقْرَارُ بِنُبُوَّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله إِلَّا أَنَّهُمَا مَقْرُونَانِ وَ ذَلِكَ أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَ هُوَ إِمَامُ الْخَلْقِ وَ عَلِيٌّ مِنْ بَعْدِهِ إِمَامُ الْخَلْقِ وَ وَصِيُّ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله كَمَا قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي وَ أَوَّلُنَا مُحَمَّدٌ وَ أَوْسَطُنَا مُحَمَّدٌ وَ آخِرُنَا مُحَمَّدٌ فَمَنِ اسْتَكْمَلَ مَعْرِفَتِي فَهُوَ عَلَى الدِّينِ الْقَيِّمِ كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَ ذلِكَ دِينُ الْقَيِّمَهِ (۳) وَ سَأُبَيِّنُ ذَلِكَ بِعَوْنِ اللَّهِ وَ تَوْفِيقِهِ يَا سَلْمَانُ وَ يَا جُنْدَبُ قَالا لَبَّيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْكَ قَالَ كُنْتُ أَنَا وَ مُحَمَّدٌ نُوراً وَاحِداً مِنْ نُورِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَمَرَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى ذَلِكَ النُّورَ أَنْ يُشَقَّ فَقَالَ لِلنِّصْفِ كُنْ مُحَمَّداً وَ قَالَ لِلنِّصْفِ كُنْ عَلِيّاً فَمِنْهَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِيٌّ مِنِّي وَ أَنَا مِنْ عَلِيٍّ وَ لَا يُؤَدِّي عَنِّي إِلَّا عَلِيٌّ وَ قَدْ وَجَّهَ أَبَا بَكْرٍ بِبَرَاءَهَ إِلَى مَكَّهَ فَنَزَلَ جَبْرَئِيلُ علیه السلام فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ قَالَ لَبَّيْكَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكَ أَنْ تُؤَدِّيَهَا أَنْتَ أَوْ رَجُلٌ عَنْكَ فَوَجَّهَنِي فِي اسْتِرْدَادِ أَبِي بَكْرٍ فَرَدَدْتُهُ فَوَجَدَ فِي نَفْسِهِ وَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَ نَزَلَ فِيَّ الْقُرْآنُ قَالَ لَا وَ لَكِنْ لَا يُؤَدِّي إِلَّا أَنَا أَوْ عَلِيٌّ يَا سَلْمَانُ وَ يَا جُنْدَبُ قَالا لَبَّيْكَ يَا أَخَا رَسُولِ اللَّهِ قَالَ علیه السلام مَنْ لَا يَصْلُحُ لِحَمْلِ

۱- فی نسخه: بمحمد.

۲- الحجّ: ۴۵.

۳- البینه: ۵.

صَحِيفَهٍ يُؤَدِّيهَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كَيْفَ يَصْلُحُ لِلْإِمَامَهِ يَا سَلْمَانُ وَ يَا جُنْدَبُ فَأَنَا وَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كُنَّا نُوراً وَاحِداً صَارَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مُحَمَّدٌ الْمُصْطَفَى وَ صِرْتُ أَنَا وَصِيَّهُ الْمُرْتَضَى وَ صَارَ مُحَمَّدٌ النَّاطِقَ وَ صِرْتُ أَنَا الصَّامِتَ وَ إِنَّهُ لَا بُدَّ فِي كُلِّ عَصْرٍ مِنَ الْأَعْصَارِ أَنْ يَكُونَ فِيهِ نَاطِقٌ وَ صَامِتٌ يَا سَلْمَانُ صَارَ مُحَمَّدٌ الْمُنْذِرَ وَ صِرْتُ أَنَا الْهَادِيَ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ: إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هادٍ (۱)

فَرَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله الْمُنْذِرُ وَ أَنَا الْهَادِي اللَّهُ يَعْلَمُ ما تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثى وَ ما تَغِيضُ الْأَرْحامُ وَ ما تَزْدادُ وَ كُلُّ شَيْ ءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدارٍ عالِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهادَهِ الْكَبِيرُ الْمُتَعالِ سَواءٌ مِنْكُمْ مَنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ وَ مَنْ جَهَرَ بِهِ وَ مَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَ سارِبٌ بِالنَّهارِ لَهُ مُعَقِّباتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ (۲) قَالَ فَضَرَبَ عليه السلام بِيَدِهِ عَلَى أُخْرَى وَ قَالَ صَارَ مُحَمَّدٌ صَاحِبَ الْجَمْعِ وَ صِرْتُ أَنَا صَاحِبَ النَّشْرِ وَ صَارَ مُحَمَّدٌ صَاحِبَ الْجَنَّهِ وَ صِرْتُ أَنَا صَاحِبَ النَّارِ أَقُولُ لَهَا خُذِي هَذَا وَ ذَرِي هَذَا وَ صَارَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله صَاحِبَ الرَّجْفَهِ وَ صِرْتُ أَنَا صَاحِبَ الْهَدَّهِ (۳) وَ أَنَا صَاحِبُ اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ أَلْهَمَنِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عِلْمَ مَا فِيهِ نَعَمْ يَا سَلْمَانُ وَ يَا جُنْدَبُ وَ صَارَ مُحَمَّدٌ يس وَ الْقُرْآنِ الْحَكِيمِ (۴) وَ صَارَ مُحَمَّدٌ ن وَ الْقَلَمِ (۵) وَ صَارَ مُحَمَّدٌ طه ما أَنْزَلْنا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقى (۶) وَ صَارَ مُحَمَّدٌ صَاحِبَ الدَّلَالاتِ وَ صِرْتُ أَنَا صَاحِبَ الْمُعْجِزَاتِ وَ الْآيَاتِ وَ صَارَ مُحَمَّدٌ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ صِرْتُ

۱- ۱) الرعد:۷.

۲- الرعد: ۸- ۱۱.

۳- الهده: صوت وقع الحائط و نحوه و في الخبر: «أعوذ بك من الهد و الهده» و فسر الهد بالهدم و الهده بالخسف، و الهد: صوت ما يقع من السماء.

۴- يس: ۱ و ۲.

۵- القلم: ۱.

۶- طه: ۱ و ۲.

أَنَا خَاتَمَ الْوَصِيِّينَ وَ أَنَا الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ (۱) وَ أَنَا النَّبَأَ الْعَظِيمُ الَّذِى هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ (۲) وَ لَا أَحِدٌ اخْتَلَفَ إِلَّا فِى وَلَايَتِى وَ صَارَ مُحَمَّدٌ صَاحِبَ الدَّعْوَهِ وَ صِرْتُ أَنَا صَاحِبَ السَّيْفِ وَ صَارَ مُحَمَّدٌ نَبِيّاً مُرْسَلًا وَ صِرْتُ أَنَا صَاحِبَ أَمْرِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلى مَنْ يَشاءُ مِنْ عِبادِهِ (۳) وَ هُوَ رُوحُ اللَّهِ لَا يُعْطِيهِ وَ لَا يُلْقِى هَذَا الرُّوحَ إِلَّا عَلَى مَلَكٍ مُقَرَّبٍ أَوْ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ أَوْ وَصِيٍّ مُنْتَجَبٍ فَمَنْ أَعْطَاهُ اللَّهُ هَذَا الرُّوحَ فَقَدْ أَبَانَهُ مِنَ النَّاسِ وَ فَوَّضَ إِلَيْهِ الْقُدْرَهَ وَ أَحْيَا الْمَوْتَى وَ عَلِمَ بِمَا كَانَ وَ مَا يَكُونُ وَ سَارَ مِنَ الْمَشْرِقِ إِلَى الْمَغْرِبِ وَ مِنَ الْمَغْرِبِ إِلَى الْمَشْرِقِ فِى لَحْظَهِ عَيْنٍ وَ عَلِمَ مَا فِى الضَّمَائِرِ وَ الْقُلُوبِ وَ عَلِمَ مَا فِى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ يَا سَلْمَانُ وَ يَا جُنْدَبُ وَ صَارَ مُحَمَّدٌ الذِّكْرَ الَّذِى قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْراً رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آياتِ اللَّهِ (۴) إِنِّى أُعْطِيتُ عِلْمَ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ فَصْلَ الْخِطَابِ وَ اسْتُودِعْتُ عِلْمَ الْقُرْآنِ وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ وَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله أَقَامَ الْحُجَّهَ حُجَّهً لِلنَّاسِ وَ صِرْتُ أَنَا حُجَّهَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ جَعَلَ اللَّهُ لِى مَا لَمْ يَجْعَلْ لِأَحَدٍ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ لَا لِنَبِيٍّ مُرْسَلٍ وَ لَا لِمَلَكٍ مُقَرَّبٍ يَا سَلْمَانُ وَ يَا جُنْدَبُ قَالا لَبَّيْکَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ عليه السلام أَنَا الَّذِى حَمَلْتُ نُوحاً فِى السَّفِينَهِ بِأَمْرِ رَبِّى وَ أَنَا الَّذِى أَخْرَجْتُ يُونُسَ مِنْ بَطْنِ الْحُوتِ بِإِذْنِ رَبِّى وَ أَنَا الَّذِى جَاوَزْتُ بِمُوسَى بْنِ عِمْرَانَ الْبَحْرَ بِأَمْرِ رَبِّى وَ أَنَا الَّذِى أَخْرَجْتُ إِبْرَاهِيمَ مِنَ النَّارِ بِإِذْنِ رَبِّى وَ أَنَا الَّذِى أَجْرَيْتُ أَنْهَارَهَا وَ فَجَّرْتُ عُيُونَهَا وَ غَرَسْتُ أَشْجَارَهَا بِإِذْنِ رَبِّى وَ أَنَا عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّهِ وَ أَنَا الْمُنَادِى مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ قَدْ سَمِعَهُ الثَّقَلَانِ الْجِنُّ وَ الْإِنْسُ وَ فَهِمَهُ قَوْمٌ

ص: ۵

۱- الفاتحه: ۶.

۲- النبأ: ۲ و ۳.

۳- المؤمن: ۱۵.

۴- الطلاق: ۱۰ و ۱۱.

إِنِّی لَأَسْمَعُ کُلَّ قَوْمٍ (۱) الْجَبَّارِینَ وَ الْمُنَافِقِینَ بِلُغَاتِهِمْ وَ أَنَا الْخَضِرُ عَالِمُ مُوسَی وَ أَنَا مُعَلِّمُ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ وَ أَنَا ذُو الْقَرْنَیْنِ وَ أَنَا قُدْرَهُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ یَا سَلْمَانُ وَ یَا جُنْدَبُ أَنَا مُحَمَّدٌ وَ مُحَمَّدٌ أَنَا وَ أَنَا مِنْ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدٌ مِنِّی قَالَ اللَّهُ تَعَالَی مَرَجَ الْبَحْرَیْنِ یَلْتَقِیانِ بَیْنَهُما بَرْزَخٌ لا یَبْغِیانِ (۲) یَا سَلْمَانُ وَ یَا جُنْدَبُ قَالا لَبَّیْکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ إِنَّ مَیِّتَنَا لَمْ یَمُتْ وَ غَائِبَنَا لَمْ یَغِبْ وَ إِنَّ قَتْلَانَا لَنْ یُقْتَلُوا یَا سَلْمَانُ وَ یَا جُنْدَبُ قَالا لَبَّیْکَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْکَ قَالَ علیه السلام أَنَا أَمِیرُ کُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَهٍ مِمَّنْ مَضَی وَ مِمَّنْ بَقِیَ وَ أُیِّدْتُ بِرُوحِ الْعَظَمَهِ وَ إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ مِنْ عَبِیدِ اللَّهِ لَا تُسَمُّونَا أَرْبَاباً وَ قُولُوا فِی فَضْلِنَا مَا شِئْتُمْ فَإِنَّکُمْ لَنْ تَبْلُغُوا مِنْ فَضْلِنَا کُنْهَ مَا جَعَلَهُ اللَّهُ لَنَا وَ لَا مِعْشَارَ الْعُشْرِ لِأَنَّا آیَاتُ اللَّهِ وَ دَلَائِلُهُ وَ حُجَجُ اللَّهِ وَ خُلَفَاؤُهُ وَ أُمَنَاؤُهُ وَ أَئِمَّتُهُ وَ وَجْهُ اللَّهِ وَ عَیْنُ اللَّهِ وَ لِسَانُ اللَّهِ بِنَا یُعَذِّبُ اللَّهُ عِبَادَهُ وَ بِنَا یُثِیبُ وَ مِنْ بَیْنِ خَلْقِهِ طَهَّرَنَا وَ اخْتَارَنَا وَ اصْطَفَانَا وَ لَوْ قَالَ قَائِلٌ لِمَ وَ کَیْفَ وَ فِیمَ لَکَفَرَ وَ أَشْرَکَ لِأَنَّهُ لَا یُسْأَلُ عَمَّا یَفْعَلُ وَ هُمْ یُسْأَلُونَ یَا سَلْمَانُ وَ یَا جُنْدَبُ قَالا لَبَّیْکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْکَ قَالَ علیه السلام مَنْ آمَنَ بِمَا قُلْتُ وَ صَدَّقَ بِمَا بَیَّنْتُ وَ فَسَّرْتُ وَ شَرَحْتُ وَ أَوْضَحْتُ وَ نَوَّرْتُ وَ بَرْهَنْتُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ مُمْتَحَنٌ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِیمَانِ وَ شَرَحَ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَ هُوَ عَارِفٌ مُسْتَبْصِرٌ قَدِ انْتَهَی وَ بَلَغَ وَ کَمَلَ وَ مَنْ شَکَّ وَ عَنَدَ وَ جَحَدَ وَ وَقَفَ وَ تَحَیَّرَ وَ ارْتَابَ فَهُوَ مُقَصِّرٌ وَ نَاصِبٌ یَا سَلْمَانُ وَ یَا جُنْدَبُ قَالا لَبَّیْکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْکَ قَالَ علیه السلام أَنَا أُحْیِی وَ أُمِیتُ بِإِذْنِ رَبِّی وَ أَنَا أُنَبِّئُکُمْ بِمَا تَأْکُلُونَ وَ مَا تَدَّخِرُونَ فِی بُیُوتِکُمْ بِإِذْنِ رَبِّی وَ أَنَا عَالِمٌ بِضَمَائِرِ قُلُوبِکُمْ وَ الْأَئِمَّهُ مِنْ أَوْلَادِی علیهم السلام یَعْلَمُونَ وَ یَفْعَلُونَ هَذَا إِذَا أَحَبُّوا وَ أَرَادُوا لِأَنَّا کُلَّنَا وَاحِدٌ أَوَّلُنَا مُحَمَّدٌ وَ آخِرُنَا مُحَمَّدٌ وَ أَوْسَطُنَا مُحَمَّدٌ وَ کُلُّنَا مُحَمَّدٌ

۱- فی نسخه: کل یوم.

۲- الرحمن: ۱۹ و ۲۰.

فَلَا تَفَرَّقُوا بَیْنَنَا وَ نَحْنُ إِذَا شِئْنَا شَاءَ اللَّهُ وَ إِذَا کَرِهْنَا کَرِهَ اللَّهُ الْوَیْلُ کُلَّ الْوَیْلِ لِمَنْ أَنْکَرَ فَضْلَنَا وَ خُصُوصِیَّتَنَا وَ مَا أَعْطَانَا اللَّهُ رَبُّنَا لِأَنَّ مَنْ أَنْکَرَ شَیْئاً مِمَّا أَعْطَانَا اللَّهُ فَقَدْ أَنْکَرَ قُدْرَهَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَشِیَّتَهُ فِینَا یَا سَلْمَانُ وَ یَا جُنْدَبُ قَالا لَبَّیْکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْکَ قَالَ علیه السلام لَقَدْ أَعْطَانَا اللَّهُ رَبُّنَا مَا هُوَ أَجَلُّ وَ أَعْظَمُ وَ أَعْلَی وَ أَکْبَرُ مِنْ هَذَا کُلِّهِ قُلْنَا یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَا الَّذِی أَعْطَاکُمْ مَا هُوَ أَعْظَمُ وَ أَجَلُّ مِنْ هَذَا کُلِّهِ قَالَ قَدْ أَعْطَانَا رَبُّنَا عَزَّ وَ جَلَّ عِلْمَنَا لِلِاسْمِ الْأَعْظَمِ الَّذِی لَوْ شِئْنَا خَرَقَتِ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ وَ الْجَنَّهُ وَ النَّارُ وَ نَعْرُجُ بِهِ إِلَی السَّمَاءِ وَ نَهْبِطُ بِهِ الْأَرْضَ وَ نَغْرُبُ وَ نَشْرُقُ وَ نَنْتَهِی بِهِ إِلَی الْعَرْشِ فَنَجْلِسُ (۱) عَلَیْهِ بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ یُطِیعُنَا کُلُّ شَیْ ءٍ حَتَّی السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ وَ الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ وَ النُّجُومُ وَ الْجِبَالُ وَ الشَّجَرُ وَ الدَّوَابُّ وَ الْبِحَارُ وَ الْجَنَّهُ وَ النَّارُ أَعْطَانَا اللَّهُ ذَلِکَ کُلَّهُ بِالاسْمِ الْأَعْظَمِ الَّذِی عَلَّمَنَا وَ خَصَّنَا بِهِ وَ مَعَ هَذَا کُلِّهِ نَأْکُلُ وَ نَشْرَبُ وَ نَمْشِی فِی الْأَسْوَاقِ وَ نَعْمَلُ هَذِهِ الْأَشْیَاءَ بِأَمْرِ رَبِّنَا وَ نَحْنُ عِبَادُ اللَّهِ الْمُکْرَمُونَ الَّذِینَ لا یَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَ هُمْ بِأَمْرِهِ یَعْمَلُونَ وَ جَعَلَنَا مَعْصُومِینَ مُطَهَّرِینَ وَ فَضَّلَنَا عَلَی کَثِیرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِینَ فَنَحْنُ نَقُولُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی هَدانا لِهذا وَ ما کُنَّا لِنَهْتَدِیَ لَوْ لا أَنْ هَدانَا اللَّهُ وَ حَقَّتْ کَلِمَهُ الْعَذابِ عَلَی الْکافِرِینَ أَعْنِی الْجَاحِدِینَ بِکُلِّ مَا أَعْطَانَا اللَّهُ مِنَ الْفَضْلِ وَ الْإِحْسَانِ یَا سَلْمَانُ وَ یَا جُنْدَبُ فَهَذَا مَعْرِفَتِی بِالنُّورَانِیَّهِ فَتَمَسَّکْ بِهَا رَاشِداً فَإِنَّهُ لَا یَبْلُغُ أَحَدٌ مِنْ شِیعَتِنَا حَدَّ الِاسْتِبْصَارِ حَتَّی یَعْرِفَنِی بِالنُّورَانِیَّهِ فَإِذَا عَرَفَنِی بِهَا کَانَ مُسْتَبْصِراً بَالِغاً کَامِلًا قَدْ خَاضَ بَحْراً مِنَ الْعِلْمِ وَ ارْتَقَی دَرَجَهً مِنَ الْفَضْلِ وَ اطَّلَعَ عَلَی سِرٍّ مِنْ سِرِّ اللَّهِ وَ مَکْنُونِ خَزَائِنِهِ (۲).

**[ترجمه]مؤلف: مرحوم پدرم نقل کرد که در کتابی قدیمی که یکی از محدثین اصحاب جمع کرده بود، این روایت را در فضایل امیرالمؤمنین علیه السّلام دیده است. من نیز خود همین روایت را در یک کتاب قدیمی که مشتمل بر اخبار زیادی بود دیدم.

محمّد بن صدقه نقل کرد: ابوذر غفاری از سلمان فارسی پرسید: یا ابا عبدالله! معرفت امام امیرالمؤمنین علیه السّلام به نورانیّت چگونه است؟ سلمان گفت: ای جندب! با هم برویم از خود آن حضرت سؤال کنیم. آمدیم خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام، اما ایشان را نیافتیم.

مدتی منتظر شدیم تا آمد. سؤال فرمود برای چه آمده اید؟ گفتیم آمده ایم بپرسیم شما را چگونه با نورانیّت می توان شناخت؟ فرمود: مرحبا به شما دو دوست متعهد به دینشان! شما کوتاهی نمی کنید. به جان خود سوگند یاد می کنم که این مطلب بر هر مرد و زن مؤمنی واجب است. آنگاه فرمود:

ای سلمان و جندب! گفتیم: لبیک یا امیرالمؤمنین! فرمود: ایمان شخص کامل نمی شود، مگر مرا به کنه معرفت با نورانیت بشناسد. وقتی به این صورت شناخت، آنگاه دلش را خدا به ایمان آزمایش نموده و شرح صدر برای اسلام به او عنایت می کند و در این صورت است که عارف و بینا و مستبصر می شود. و هر که از این عرفان کوتاهی کند، در حال شک و ارتیاب است. سلمان و ابوذر! آن دو گفتند: لبیک یا امیرالمومنین! فرمود: شناخت من با نورانیت، شناخت خدا است

و شناخت خدا، معرفت من است با نورانیّت. این است همان دین خالص که خداوند می فرماید: «وَ ما أُمِرُوا إِلَّا لِیَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِینَ لَهُ الدِّینَ حُنَفاءَ وَ یُقِیمُوا الصَّلاهَ وَ یُؤْتُوا الزَّکاهَ وَ ذلِکَ دِینُ الْقَیِّمَهِ.» - . بینه / ۵ - {و فرمان نیافته بودند جز اینکه خدا

را بپرستند و در حالی که به توحید گراییده اند دین [خود] را برای او خالص گردانند و نماز برپا دارند و زکات بدهند و دین [ثابت و] پایدار همین است.}

می فرماید: دستور داده نشده به آنها، مگر اینکه ایمان به نبوت حضرت محمّد آورند که همان دین حنیف محمدی ساده است، این قسمت آیه «وَ یُقِیمُون الصَّلاهَ» هر کس اقامه ولایت مرا کرده باشد، نماز را به پای داشته است، اما به پا داشتن ولایت من دشوار و سنگین است که تاب آن را ندارد، مگر فرشته مقرب یا پیامبر مرسل یا بنده مؤمنی که خدا دلش را به ایمان آزمایش کرده باشد.

فرشته اگر مقرّب نباشد، تاب تحمل آن را ندارد و پیامبر نیز اگر مرسل نباشد، تحمل ندارد و مؤمن هم اگر مورد آزمایش و اعتماد نباشد، تاب آن را ندارد. گفتم: یا امیرالمؤمنین! مؤمن کیست و حدّ و نهایت ایمان چیست تا بتوانم آن را درک کنم؟

فرمود: یا ابا عبداللَّه! عرض کردم: لبیک ای برادر پیامبر! فرمود: مؤمن امتحان شده کسی است که هر چه از جانب ما به او برسد، دلش برای پذیرش وسعت دارد و شک و تردید در آن ندارد.

بدان ابوذر که من بنده خدا و خلیفه او بر بندگانم؛ ما را خدا قرار ندهید، ولی در فضل ما هر چه می خواهید بگویید، باز هم به کنه فضل ما و نهایت آن نخواهید رسید، زیرا خداوند تبارک و تعالی به ما بیشتر و بزرگ تر از آن وصفی که توصیف کننده شما می گوید یا به قلب یکی از شما خطور نماید، عنایت فرموده است. وقتی ما را این طور شناختید، آن وقت مؤمن هستید.

سلمان گفت: عرض کردم: ای برادر پیامبر! هر کسی که نماز را به پا دارد، ولایت شما را به پا داشته؟ فرمود: آری ای سلمان! تصدیق این مطلب، این آیه قرآن عزیز است: «وَ اسْتَعِینُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلاهِ وَ إِنَّها لَکَبِیرَهٌ إِلَّا عَلَی الْخاشِعِینَ.» - . بقره / ۴۵ - {کمک بگیرید از صبر و نماز و آن سنگین و دشوار است مگر برای خشوع کنندگان.} صبر، پیامبر است و نماز، اقامه ولایت من. به همین جهت است که خداوند می فرماید «إِنَّها لَکَبِیرَهٌ» و نفرموده «انهما لکبیره»؛ آن دو سنگین است چون حمل ولایت سنگین است، مگر برای خاشعین که آنها شیعیان بینا و روشنند، زیرا

ص: ۲

صاحبان عقایدی از قبیل مرجئه و قدریه و خوارج و دیگران از قبیل ناصبی ها، به نبوت حضرت محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم اقرار دارند و در این مورد اختلافی ندارند، ولی هم ایشان درباره ولایت من اختلاف دارند و منکر آن هستند و کافران به آن می باشند، مگر تعداد کمی.آنهایند که خداوند در قرآن ایشان را چنین توصیف کرده است: «إِنَّها لَکَبِیرَهٌ إِلَّا عَلَی الْخاشِعِینَ».

در جای دیگر قرآن راجع به نبوت حضرت محمّد و ولایت من می فرماید: «وَ بِئْرٍ مُعَطَّلَهٍ وَ قصرٍ مَشِیدٍ» - . حج / ۴۵ - {چاه های متروک و کوشک های افراشته.}

«قصر» محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم است و «بِئْرٍ مُعَطَّلَهٍ» چاه واگذار شده، ولایت من است که آن را رها کرده اند و منکر

شـده انـد. هر که اقرار به ولایت من نداشـته باشد، اقرار به نبوت پیامبر برای او سودی نخواهد داشت. آگاه باشـید که این دو با هم قرین و همراهنـد، زیرا پیامبر اکرم نبیّ مرسل و امام مردم است و علی پس از او، امام مردم و وصـیّ محمّـد است، هم چنان که پیامبر اکرم فرمود: «یاعلی! تو برای من به منزله هارون برای موسی هستی، الا اینکه پیامبری بعد از من نیست.»

اول ما محمّد و وسط ما محمّد و آخر ما محمّد نام دارد. هر کس معرفت مرا به طور کامل داشـته باشد، او بر دین قیم و اسـتوار است، چنان چه در این آیه می فرماید: «وَ ذلِکَ دِینُ الْقَیِّمَهِ.» این مطلب را به توفیق خدا و کمک او توضیح می دهم.

اینک می گویم سـلمان و ابوذر! آن دو گفتند: لبیک یا امیرالمومنین، صـلوات خدا برتو باد! فرمود: من و محمّد یک نور واحد از نور خداوند بودیم. خداوند به آن نور دسـتور داد که دو قسمت شود. به نیمی از آن فرمود محمّد باش! و به نیم دیگر فرمود علی بـاش! به همین جهت پیامبر اکرم فرموده است: «علی از من و من از علی هسـتم و از جانب من ایفای نقش نمی کنـد، مگر علی.» رسول خـدا ابا بکر را با سوره برائت به مکه فرسـتاد. جبرئیل نازل شـد و گفت: ای محمّد! خداوند می فرماید یا باید این کار را خود تو انجام دهی یا مردی از خودت. آنگاه مرا فرستاد تا ابا بکر را برگردانم. من او را برگرداندم، اما او ناراحت شد و از پیامبر اکرم پرسـید: آیا در این مورد آیه قرآن درباره من نازل شـده؟ فرمود: نه، ولی کسـی نباید این کار را انجام دهد، مگر من یا علی.

ای سلمان و ابوذر! آن دو گفتند: لبیک ای برادر رسول خدا! فرمود: کسی که صلاحیت نداشته باشد

ص: ۳

چند آیه را از جانب پیامبر به مردم برساند، چگونه صـلاحیت برای امامت دارد؟ من و پیامبر یک نور بودیم؛ او محمّد مصطفی گردیـد و من وصـی او و علیّ مرتضـی شدم؛ محمّد ناطق شد و من ساکت، باید در هر زمان از زمان ها، ناطق و صامتی باشد ای سلمان! محمّد منذر گشت و من هادی.

این است معنی آیه «إِنَّمـا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَ لِکُلِّ قَوْمٍ هـادٍ» - . رعـد / ۷ - {[ای پیـامبر] تـو فقـط هشداردهنـده ای و برای هر قومی رهبری است.} پیامبر اکرم منذر است و من هادی.

«اللَّهُ یَعْلَمُ ما تَحْمِلُ کُلُّ أُنْثی وَ ما تَغِیضُ الْأَرْحامُ وَ ما تَزْدادُ وَ کُلُّ شَیْ ءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدارٍ* عالِمُ الْغَیْبِ وَ الشَّهادَهِ الْکَبِیرُ الْمُتَعالِ سَواءٌ مِنْکُمْ مَنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ وَ مَنْ جَهَرَ بِهِ وَ مَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّیْلِ وَ سارِبٌ بِالنَّهارِ* لَهُ مُعَقِّباتٌ مِنْ بَیْنِ یَدَیْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ یَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ.» - . رعد / ۸ - ۱۱ -

{خدا می داند آنچه را که هر ماده ای [در رحم] بار می گیرد و [نیز] آنچه را که رحم ها می کاهند و آنچه را می افزایند و هر چیزی نزد او اندازه ای دارد. دانای نهان و آشکار [و] بزرگ بلند مرتبه است. [برای او] یکسان است کسی از شما سخن [خود] را نهان کند و کسـی که آن را فاش گرداند و کسـی که خویشتن را به شب پنهان دارد و در روز آشکارا حرکت کند. برای او فرشتگانی است که پی در پی او را به فرمان خدا از پیش رو و از پشت سرش پاسداری می کنند.}

در این موقع علی علیه السّلام دست خود را بر دست دیگر زد و گفت: محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم صاحب جمع گشت و من صاحب نشر؛ محمّد صاحب بهشت گردید و من صاحب جهنم. من به جنهم می گویم این را بگیر و این یک را واگذار! محمّد صاحب لغزش و من صاحب ریزش «هده» - . الهده: صدای فروریختن دیوار و مانند آن را گویند. در خبر آمده است: « اعوذ بک من الهد والهده.» الهد به ویران شدن تفسیر شده والهده به فروریختن. همچنین الهد به معنای صدای آنچه از آسمان فرو می ریزد است. - هستم؛ من صاحب لوح محفوظم که خدا آنچه را که در لوح است، به من الهام کرده.

آری سلمان یا ابوذر! محمّد «یس * و القرآن حکیم» - . یس / ۱ - ۲ - است؛ محمّد «ن و القلم» - . قلم / ۱ - است؛ محمّد «طه* ما أَنْزَلْنا عَلَیْکَ الْقُرْآنَ لِتَشْقی» - . طه / ۱ - ۲ - است؛ محمّد صاحب دلالات است و من صاحب معجزات و آیات هستم. محمّد خاتم النبیین و

ص: ۴

من خاتم الوصیین و «صراط مستقیم» - . فاتحه / ۶ -

و «النَّبَإِ الْعَظِیمِ*الَّذِی هُمْ فِیهِ مُخْتَلِفُونَ.» - . نبأ / ۲ - ۳ - {از آن خبر بزرگ که درباره آن با هم اختلاف دارند.} هستم. هیچ کس اختلاف ندارد مگر درباره ولایت من. محمّد صاحب دعوت گشت و من صاحب شمشیر؛ محمّد پیامبر مرسل گردید و من صاحب امر پیامبرم. خداوند می فرماید: «یُلْقِی الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلی مَنْ یَشاءُ مِنْ عِبادِهِ.» - . غافر / ۱۵ -

{به هر کس از بندگانش که خواهد آن روح [= فرشته] را به فرمان خویش می فرستد.}

او روح اللّه است که عطا نمی کند و آن روح را القا نمی نماید مگر بر ملک مقرب یا پیامبر مرسل یا وصیّ برگزیده. این روح را به هر کس که عنایت کند، او را از مردم جدا نموده و به او قدرت تفویض می کند؛ مرده را زنده می کند؛ از گذشته و آینده اطلاع دارد؛ در یک چشم بر هم زدن از مشرق به مغرب و از مغرب به مشرق می رود؛ از دل ها و قلب ها خبر دارد و آنچه را که در آسمان ها و زمین است می داند.

ای سلمان و ابوذر!

محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم همان ذکری است که در قرآن فرموده: «قَدْ أَنْزَلَ اللّهُ إِلَیْکُمْ ذِکْراً *رَسُولًا یَتْلُوا عَلَیْکُمْ آیاتِ اللّهِ.» - . طلاق / ۱۰ - ۱۱ - {راستی که خدا سوی شما تذکاری فرو فرستاده است. پیامبری که آیات خدا را بر شما تلاوت می کند.}

به من علم مرگ و میرها و بلاها و فصل الخطاب داده شده است؛ به من علم قرآن و آنچه تا قیامت اتفاق خواهد افتاد واگذارد گردیده. محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم «حجه» را اقامه کرد تا مردم حجت داشته باشد و من حجه اللّه عزوجل شدم. خداوند به من مقامی عنایت کرده که برای هیچ یک از گذشتگان و آیندگان و نه برای هیچ پیامبر مرسل و فرشته مقربی قرار نداده است.

ای سلمان و ابوذر! آن دو گفتند: لبیک یا امیرالمومنین! حضرت فرمود: منم آن کس که به دستور خدا نوح را در کشتی بردم؛ من یونس را با اجازه خدا از شکم نهنگ خارج کردم؛ من با اجازه خدا موسی را از دریا گذراندم؛ من با اجازه خدا ابراهیم را از آتش نجات دادم؛ من با اجازه خدایم، نهرها و چشمه هایش را جاری و درخت هایش را کاشتم.

من عذاب یوم الظله هستم؛ من آن منادی هستم که فریاد می زنم از مکان نزدیکی که تمام جن و انس آن را می شنوند و گروهی آن را می فهمند؛

ص: ۵

من با هرگروهی، چه ستمگران و چه منافقین به زبان خودشان صحبت می کنم؛ من آن خضرم که دانشمند همراه موسی بود؛ من معلم سلیمان بن داودم و من ذوالقرنین و قدرت اللّه هستم.

ای سلمان و ابوذر! من محمّد و محمّد منم؛ من از محمّدم و محمّد از من است. خداوند در این آیه می فرماید: «مَرَجَ الْبَحْرَیْنِ یَلْتَقِیانِ* بَیْنَهُما بَرْزَخٌ لا یَبْغِیانِ.» - . الرحمن / ۱۹ - ۲۰ - {دو دریا را [به گونه ای] روان کرد [که] با هم برخورد کنند میان آن دو حد فاصلی است که به هم تجاوز نمی کنند.}

ای سلمان و ابوذر! گفتند: لبیک یا امیرالمومنین! فرمود: مرده ما نمرده و غایب ما دور نشده و کشته های ما هرگز کشته نشده اند .

ای سلمان و ابوذر! گفتند: لبیک صلوات الله علیک! فرمود: من امیر هر مرد و زن مؤمنم؛ آنانی که گذشته اند وآنانی که در آینده می آیند. من روح عظمت تایید شده ام؛ من تنها یکی از بندگان خدایم. ما را خدا نامید، آنگاه درباره فضل ما هر چه مایلید بگویید. به کنه فضل ما هرگز نخواهید رسید و حتّی مقداری از یک دهم آن را نمی توانید بیان کنید.

ما آیات و دلایل خداییم و حجت و خلیفه و امین و امام وجه اللّه و عین اللّه و لسان اللّه هستیم. خداوند به وسیله ما بندگانش را عذاب می کند و به وسیله ما آنهارا پاداش می دهد؛ ما را از میان بندگان خود پاک نموده و انتخاب کرده و برگزیده است. اگر کسی بگوید به چه جهت و چگونه هستند و در کجا چنین شده اند، کافر و مشرک می شود، زیرا از خداوند درباره آنچه که انجام می دهد، سوال نمی شود، اما آنها از افعال خدا سوال می کنند.

ای سلمان و ابوذر! گفتند: لبیک یا امیرالمومنین صلوات الله علیک! فرمود: هر که ایمان بیاورد به آنچه که گفتم وتصدیق نماید آنچه را که بیان کردم و تفسیر نمودم و شرح دادم و واضح گرداندم و روشن ساختم و استدلال کردم، او مؤمنی است که آزمایش شده و خداوند قلبش را برای ایمان آزموده و سینه اش را برای اسلام وسعت داده؛ او عارف روشن بین است که به هدف رسیده و کامل شده. و هر کس شک کند و دشمنی ورزد و منکر شود و متحیر باشد و تردید نماید، او مقصر و ناصبی است.

ای سلمان و ابوذر! گفتند: لبیک یا امیرالمومنین صلوات الله علیک! فرمود: من با اجازه خدا زنده می کنم و می میرانم؛ من به

اذن خـدا به شـما خبر می دهم چه می خوریـد و چه در خـانه های خود ذخیره کرده ایـد؛ من از دل های شـما مطلعم و ائمه از اولاـدم نیز اینهـا را می داننـد و هر وقت که بخواهنـد و اراده کننـد، همین کارها را می کننـد. چون ما همه یکی هستیم؛ اول ما محمّد، آخر ما محمّد و وسط ما محمّد است؛ همه ما محمّدیم،

بین ما جدایی نیندازید. ما وقتی بخواهیم، خدا می خواهد؛ وقتی نخواهیم، خدا نمی خواهد. وای و بسی وای بر کسی که منکر فضل و امتیازات و آنچه که خدا به ما عنایت کرده باشد! زیرا هر کسی منکر یکی از چیزهایی باشد که خدا به ما عنایت کرده، منکر قدرت خدا و مشیّت او درباره ماست .

ای سـلمان و ابوذر! سـلمان و ابوذر گفتند: لبیک یا امیرالمومنین صلوات الله علیک! فرمود: خدا به ما چیزهایی داده که بالاتر و بزرگ تر و عظیم تر و عالی تر از همه اینها است. پرسـیدیم چه چیز به شما داده که بالاتر وبزرگ تر از همه اینها است؟ فرمود: پروردگار ما، ما را از اسم اعظم مطلع کرده که اگر بخواهیم، آسمان ها و زمین و بهشت و جهنم را از جای بر کنیم، به آسمان عروج کنیم و به زمین برگردیم، به مغرب و مشرق برویم و منتهی به عرش بشویم، در آنجا در مقابل خداوند عزوجل بنشـینیم. و همه چیز مطیع ما می باشـند، حتّی آسـمان ها و زمین و شـمس و قمر و سـتارگان و کوه ها و درختان و جنبندگان و دریاها و بهشت و جهنم. این مقـام را خداونـد به واسـطه اسم اعظم به مـا تعلیم داده و به ما اختصاص داده است. با تمام این امتیازات، ما غـذا می خوریم و در بازارها راه می رویم و این کارها را به امر خـدا انجام می دهیم. ما بنـدگان گرامی خـدا هستیم که اظهار نظر در مقابل او نداریم و به دستورش عمل می کنیم.

ما را معصوم و پاک قرار داده و بر بسیاری از بندگان مؤمنش برتری بخشیده. ما می گوییم «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی هَدانا لِهذا وَ ما کُنَّا لِنَهْتَدِیَ لَوْ لا أَنْ هَدانَا اللَّهُ.» - . احقاف / ۴۳ - {خدا را سـتایش که ما را به این مقام هدایت نموده که اگر او راهنمای ما نبود، راه به این مقام نمی یافتیم.}

و ثابت است عذاب بر کافران که منظور، منکران آنچه که خدا از فضل واحسان خویش به ما عطا کرده هستند.

ای سلمان و ابوذر! این است معرفت من به نورانیّت؛ با آگاهی به آن تمسک بجویید، چرا که هیچ گاه کسـی از شیعیان من به روشن بینی نمی رسد، مگر آنکه مرا به مقام نورانیت بشـناسد و وقتی مرا با این مقام کسی شناخت، روشن بین شده و به هدف رسـیده ی کامـل است که در دریـای علم فرو رفته و به مقامی مترقی در فضل رسـیده و از سرّی از اسـرار و گنجینه علوم خـدا مطلع شده است.

**[ترجمه]

بیان

قوله أنا الذی حملت نوحا ،أقول لو صح صدور الخبر عنه علیه السلام

۱- هـذا کنـایه عن شـده قربهم و عظم منزلتهم عنـد اللّه، أو کنـایه عن احـاطتهم العلمیه بأمور السـماوات و الأرضـین بافاضه اللّه تعالی ایاهم أو قدرتهم بها و مطاعیتهم عندها.

۲- لم نجد هذا الکتاب.

لاحتمل أن يكون المراد به و بأمثاله أن الأنبياء عليهم السلام بالاستشفاع بنا و التوسل بأنوارنا رفعت (۱) عنهم المكاره و الفتن كما دلت عليه الأخبار الصحيحه.

**[ترجمه]اینکه امام علیه السّلام فرمود: «من آنم که نوح را دردریا نجات داد»، در صورتی که روایت صادر از امام علیه السّلام شده باشد،

ص: ٧

منظور این است که نوح و انبیای دیگر، با توسل به انوار ما توانستند از طوفان و نیز مشکلات دیگر نجات یابند که این معنی مطابق با اخبار صحیح بسیاری است.

**[ترجمه]

«۲»

وَ حَدَّثَنِی وَالِدِی مِنَ الْکِتَابِ الْمَذْکُورِ قَالَ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَیْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُلَیْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمَوْصِلِیُّ قَالَ أَخْبَرَنِی أَبِی عَنْ خَالِدٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ یَزِیدَ الْجُعْفِیِّ وَ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو سُلَیْمَانَ أَحْمَدُ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِیدٍ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِیَادٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ یَزِیدَ الْجُعْفِیِّ قَالَ: لَمَّا أَفْضَتِ الْخِلَافَهُ إِلَی بَنِی أُمَیَّهَ سَفَکُوا فِیهَا الدَّمَ الْحَرَامَ وَ لَعَنُوا فِیهَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَلَی الْمَنَابِرِ أَلْفَ شَهْرٍ وَ تَبَرَّءُوا مِنْهُ وَ اغْتَالُوا (۲) الشِّیعَهَ فِی کُلِّ بَلْدَهٍ وَ اسْتَأْصَلُوا بُنْیَانَهُمْ مِنَ الدُّنْیَا لِحُطَامِ دُنْیَاهُمْ فَخَوَّفُوا النَّاسَ فِی الْبُلْدَانِ وَ کُلُّ مَنْ لَمْ یَلْعَنْ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ لَمْ یَتَبَرَّأْ مِنْهُ قَتَلُوهُ کَائِناً مَنْ کَانَ قَالَ جَابِرُ بْنُ یَزِیدَ الْجُعْفِیُّ فَشَکَوْتُ مِنْ بَنِی أُمَیَّهَ وَ أَشْیَاعِهِمْ إِلَی الْإِمَامِ الْمُبِینِ أَطْهَرِ الطَّاهِرِینَ زَیْنِ الْعِبَادِ وَ سَیِّدِ الزُّهَّادِ وَ خَلِیفَهِ اللَّهِ عَلَی الْعِبَادِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمَا فَقُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَدْ قَتَلُونَا تَحْتَ کُلِّ حَجَرٍ وَ مَدَرٍ وَ اسْتَأْصَلُوا شَأْفَتَنَا وَ أَعْلَنُوا لَعْنَ مَوْلَانَا أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ عَلَی الْمَنَابِرِ وَ الْمَنَارَاتِ وَ الْأَسْوَاقِ وَ الطُّرُقَاتِ وَ تَبَرَّءُوا مِنْهُ حَتَّی إِنَّهُمْ لَیَجْتَمِعُونَ فِی مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَیَلْعَنُونَ عَلِیّاً علیه السلام عَلَانِیَهً لَا یُنْکِرُ ذَلِکَ أَحَدٌ وَ لَا یَنْهَرُ (۳) فَإِنْ أَنْکَرَ ذَلِکَ أَحَدٌ مِنَّا حَمَلُوا عَلَیْهِ بِأَجْمَعِهِمْ وَ قَالُوا هَذَا رَافِضِیٌّ أَبُو تُرَابِیٌّ وَ أَخَذُوهُ إِلَی سُلْطَانِهِمْ وَ قَالُوا هَذَا ذَکَرَ أَبَا تُرَابٍ بِخَیْرٍ فَضَرَبُوهُ ثُمَّ حَبَسُوهُ ثُمَّ بَعْدَ ذَلِکَ قَتَلُوهُ فَلَمَّا سَمِعَ الْإِمَامُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ ذَلِکَ مِنِّی نَظَرَ إِلَی السَّمَاءِ فَقَالَ سُبْحَانَکَ اللَّهُمَّ سَیِّدِی مَا أَحْلَمَکَ وَ أَعْظَمَ شَأْنَکَ فِی حِلْمِکَ وَ أَعْلَی سُلْطَانَکَ یَا رَبِّ قَدْ أَمْهَلْتَ (۴)

ص: ٨

١- فی نسخه: دفعت.

٢- غاله الشی ء او اغتاله: إذا اخذه من حیث لم یدر.

٣- أی لا یزجر.

۴- فی نسخه: قد مهلت.

عِبَادَکَ فِی بِلَادِکَ حَتَّی ظَنُّوا أَنَّکَ أَمْهَلْتَهُمْ أَبَداً وَ هَذَا کُلُّهُ بِعَیْنِکَ لَا یُغَالَبُ قَضَاؤُکَ وَ لَا یُرَدُّ الْمَحْتُومُ مِنْ تَدْبِیرِکَ کَیْفَ شِئْتَ وَ أَنَّی شِئْتَ وَ أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنَّا قَالَ ثُمَّ دَعَا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ وَ آلِهِ ابْنَهُ مُحَمَّداً علیه السلام فَقَالَ یَا بُنَیَّ قَالَ لَبَّیْکَ یَا سَیِّدِی قَالَ إِذَا کَانَ غَداً فَاغْدُ إِلَی مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خُذْ مَعَکَ الْخَیْطَ الَّذِی أُنْزِلَ مَعَ جَبْرَئِیلَ عَلَی جَدِّنَا صلی الله علیه و آله فَحَرِّکْهُ تَحْرِیکاً لَیِّناً وَ لَا تُحَرِّکْهُ شَدِیداً اللَّهَ اللَّهَ فَیَهْلِکُ النَّاسُ کُلُّهُمْ قَالَ جَابِرٌ فَبَقِیتُ مُتَفَکِّراً مُتَعَجِّباً مِنْ قَوْلِهِ فَمَا أَدْرِی مَا أَقُولُ لِمَوْلَایَ علیه السلام فَغَدَوْتُ إِلَی مُحَمَّدٍ علیه السلام وَ قَدْ بَقِیَ عَلَیَّ لَیْلٌ حِرْصاً أَنْ أَنْظُرَ إِلَی الْخَیْطِ وَ تَحْرِیکِهِ فَبَیْنَمَا أَنَا عَلَی دَابَّتِی إِذْ خَرَجَ الْإِمَامُ علیه السلام فَقُمْتُ وَ سَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَرَدَّ عَلَیَّ السَّلَامَ وَ قَالَ مَا غَدَا بِکَ فَلَمْ تَکُنْ تَأْتِینَا فِی هَذَا الْوَقْتِ فَقُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ سَمِعْتُ أَبَاکَ صلی الله علیه و آله یَقُولُ بِالْأَمْسِ خُذِ الْخَیْطَ وَ سِرْ إِلَی مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَحَرِّکْهُ تَحْرِیکاً لَیِّناً وَ لَا تُحَرِّکْهُ تَحْرِیکاً شَدِیداً فَتُهْلِکَ النَّاسَ کُلَّهُمْ فَقَالَ یَا جَابِرُ لَوْ لَا الْوَقْتُ الْمَعْلُومُ وَ الْأَجَلُ الْمَحْتُومُ وَ الْقَدَرُ الْمَقْدُورُ لَخَسَفْتُ وَ اللَّهِ بِهَذَا الْخَلْقِ الْمَنْکُوسِ فِی طَرْفَهِ عَیْنٍ لَا بَلْ فِی لَحْظَهٍ لَا بَلْ فِی لَمْحَهٍ وَ لَکِنَّنَا عِبادٌ مُکْرَمُونَ لا یَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَ هُمْ بِأَمْرِهِ یَعْمَلُونَ قَالَ قُلْتُ لَهُ یَا سَیِّدِی وَ لِمَ تَفْعَلُ هَذَا بِهِمْ قَالَ مَا حَضَرْتَ أَبِی بِالْأَمْسِ وَ الشِّیعَهُ (۱) یَشْکُونَ إِلَیْهِ مَا یَلْقَوْنَ مِنَ النَّاصِبِیَّهِ الْمَلَاعِینِ وَ الْقَدَرِیَّهِ الْمُقَصِّرِینَ فَقُلْتُ بَلَی یَا سَیِّدِی قَالَ فَإِنِّی أُرْعِبُهُمْ وَ کُنْتُ أُحِبُّ أَنْ یَهْلِکَ طَائِفَهٌ مِنْهُمْ وَ یُطَهِّرَ اللَّهُ مِنْهُمُ الْبِلَادَ وَ یُرِیحَ الْعِبَادَ قُلْتُ یَا سَیِّدِی فَکَیْفَ تُرْعِبُهُمْ وَ هُمْ أَکْثَرُ مِنْ أَنْ یُحْصَوْا قَالَ امْضِ بِنَا إِلَی الْمَسْجِدِ لِأُرِیَکَ قُدْرَهَ اللَّهِ تَعَالَی قَالَ جَابِرٌ فَمَضَیْتُ مَعَهُ إِلَی الْمَسْجِدِ فَصَلَّی رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ وَضَعَ خَدَّهُ فِی التُّرَابِ وَ کَلَّمَ بِکَلِمَاتٍ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَ أَخْرَجَ مِنْ کُمِّهِ خَیْطاً دَقِیقاً یَفُوحُ مِنْهُ رَائِحَهُ الْمِسْکِ وَ کَانَ

۱- لعل جابر مع جماعه من الشیعه شکی الی علیّ بن الحسین علیه السلام فلا ینافی صدر الخبر.

أَدَقَّ فِی الْمَنْظَرِ مِنْ خَيْطِ الْمَخِيطِ ثُمَّ قَالَ خُذْ إِلَيْکَ طَرَفَ الْخَيْطِ وَ امْشِ رُوَيْداً وَ إِيَّاکَ ثُمَّ إِيَّاکَ أَنْ تُحَرِّکَهُ قَالَ فَأَخَذْتُ طَرَفَ الْخَيْطِ وَ مَشَيْتُ رُوَيْداً فَقَالَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قِفْ يَا جَابِرُ فَوَقَفْتُ فَحَرَّکَ الْخَيْطَ تَحْرِيکاً لَيِّناً فَمَا ظَنَنْتُ أَنَّهُ حَرَّکَهُ مِنْ لِينِهِ ثُمَّ قَالَ نَاوِلْنِی طَرَفَ الْخَيْطِ قَالَ فَنَاوَلْتُهُ فَقُلْتُ مَا فَعَلْتَ بِهِ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ وَيْحَکَ اخْرُجْ إِلَی النَّاسِ وَ انْظُرْ مَا حَالُهُمْ قَالَ فَخَرَجْتُ مِنَ الْمَسْجِدِ فَإِذَا صِيَاحٌ وَ وَلْوَلَةٌ مِنْ کُلِّ نَاحِيَةٍ وَ زَاوِيَةٍ وَ إِذَا زَلْزَلَةٌ وَ هَدَّةٌ وَ رَجْفَةٌ وَ إِذَا الْهَدَّةُ أَخْرَبَتْ عَامَّةَ دُورِ الْمَدِينَةِ وَ هَلَکَ تَحْتَهَا أَکْثَرُ مِنْ ثَلَاثِينَ أَلْفَ رَجُلٍ وَ امْرَأَةٍ وَ إِذَا بِخَلْقٍ يَخْرُجُونَ مِنَ السِّکَکِ لَهُمْ بُکَاءٌ وَ عَوِيلٌ وَ ضَوْضَاةٌ وَ رَنَّةٌ شَدِيدَةٌ وَ هُمْ يَقُولُونَ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ قَدْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ وَ هَلَکَ النَّاسُ وَ آخَرُونَ يَقُولُونَ الزَّلْزَلَةُ وَ الْهَدَّةُ وَ آخَرُونَ يَقُولُونَ الرَّجْفَةُ وَ الْقِيَامَةُ هَلَکَ فِيهَا عَامَّةُ النَّاسِ وَ إِذَا أُنَاسٌ قَدْ أَقْبَلُوا يَبْکُونَ يُرِيدُونَ الْمَسْجِدَ وَ بَعْضُهُمْ يَقُولُونَ لِبَعْضٍ کَيْفَ لَا يُخْسَفُ بِنَا وَ قَدْ تَرَکْنَا الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْکَرِ وَ ظَهَرَ الْفِسْقُ وَ الْفُجُورُ وَ کَثُرَ الزِّنَا وَ الرِّبَا وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ اللِّوَاطَةُ وَ اللَّهِ لَيَنْزِلَنَّ بِنَا مَا هُوَ أَشَدُّ مِنْ ذَلِکَ وَ أَعْظَمُ أَوْ نُصْلِحَ أَنْفُسَنَا قَالَ جَابِرٌ فَبَقِيتُ مُتَحَيِّراً أَنْظُرُ إِلَی النَّاسِ يَبْکُونَ وَ يَصِيحُونَ وَ يُوَلْوِلُونَ وَ يَغْدُونَ زُمَراً إِلَی الْمَسْجِدِ فَرَحِمْتُهُمْ حَتَّی وَ اللَّهِ بَکَيْتُ لِبُکَائِهِمْ وَ إِذَا لَا يَدْرُونَ مِنْ أَيْنَ أُتُوا وَ أُخِذُوا فَانْصَرَفْتُ إِلَی الْإِمَامِ الْبَاقِرِ علیه السلام وَ قَدِ اجْتَمَعَ النَّاسُ لَهُ وَ هُمْ يَقُولُونَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا تَرَی مَا نَزَلَ بِنَا بِحَرَمِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَدْ هَلَکَ النَّاسُ وَ مَاتُوا فَادْعُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَنَا فَقَالَ لَهُمْ افْزَعُوا إِلَی الصَّلَاةِ وَ الصَّدَقَةِ وَ الدُّعَاءِ ثُمَّ سَأَلَنِی فَقَالَ يَا جَابِرُ مَا حَالُ النَّاسِ فَقُلْتُ يَا سَيِّدِی لَا تَسْأَلْ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ خَرِبَتِ الدُّورُ وَ الْقُصُورُ وَ هَلَکَ النَّاسُ وَ رَأَيْتُهُمْ بِغَيْرِ رَحْمَةٍ فَرَحِمْتُهُمْ فَقَالَ

لَا رَحِمَهُمُ اللَّهُ أَبَداً أَمَا إِنَّهُ قَدْ بَقِیَ عَلَیْکَ بَقِیَّهٌ لَوْ لَا ذَلِکَ مَا رَحِمْتَ أَعْدَاءَنَا وَ أَعْدَاءَ أَوْلِیَائِنَا ثُمَّ قَالَ علیه السلام سُحْقاً سُحْقاً بُعْداً بُعْداً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِینَ وَ اللَّهِ لَوْ حَرَّکْتُ الْخَیْطَ أَدْنَی تَحْرِیکِهِ لَهَلَکُوا أَجْمَعِینَ وَ جَعَلَ أَعْلَاهَا أَسْفَلَهَا وَ لَمْ یَبْقَ دَارٌ وَ لَا قَصْرٌ وَ لَکِنْ أَمَرَنِی سَیِّدِی وَ مَوْلَایَ أَنْ لَا أُحَرِّکَهُ شَدِیداً ثُمَّ صَعِدَ الْمَنَارَهَ وَ النَّاسُ لَا یَرَوْنَهُ فَنَادَی بِأَعْلَی صَوْتِهِ أَلَا أَیُّهَا الضَّالُّونَ الْمُکَذِّبُونَ فَظَنَّ النَّاسُ أَنَّهُ صَوْتٌ مِنَ السَّمَاءِ فَخَرُّوا لِوُجُوهِهِمْ وَ طَارَتْ أَفْئِدَتُهُمْ وَ هُمْ یَقُولُونَ فِی سُجُودِهِمْ الْأَمَانَ الْأَمَانَ فَإِذَا هُمْ یَسْمَعُونَ الصَّیْحَهَ بِالْحَقِّ وَ لَا یَرَوْنَ الشَّخْصَ ثُمَّ أَشَارَ بِیَدِهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ وَ أَنَا أَرَاهُ وَ النَّاسُ لَا یَرَوْنَهُ فَزَلْزَلَتِ الْمَدِینَهُ أَیْضاً زَلْزَلَهً خَفِیفَهً لَیْسَتْ کَالْأُولَی وَ تَهَدَّمَتْ فِیهَا دُورَهٌ کَثِیرَهٌ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآیَهَ ذلِکَ جَزَیْناهُمْ بِبَغْیِهِمْ (۱) ثُمَّ تَلَا بَعْدَ مَا نَزَلَ فَلَمَّا (۲) جاءَ أَمْرُنا جَعَلْنا عالِیَها سافِلَها وَ أَمْطَرْنا(۳) عَلَیْهِمْ حِجارَهً مِنْ طِینٍ مُسَوَّمَهً عِنْدَ رَبِّکَ لِلْمُسْرِفِینَ (۴) وَ تَلَا علیه السلام فَخَرَّ عَلَیْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَ أَتاهُمُ الْعَذابُ مِنْ حَیْثُ لا یَشْعُرُونَ (۵) قَالَ وَ خَرَجَتِ الْمُخَدَّرَاتُ فِی الزَّلْزَلَهِ الثَّانِیَهِ مِنْ خُدُورِهِنَّ مُکَشَّفَاتِ الرُّءُوسِ وَ إِذَا الْأَطْفَالُ یَبْکُونَ وَ یَصْرُخُونَ فَلَا یَلْتَفِتُ أَحَدٌ فَلَمَّا بَصُرَ الْبَاقِرُ علیه السلام ضَرَبَ بِیَدِهِ إِلَی الْخَیْطِ فَجَمَعَهُ فِی کَفِّهِ فَسَکَنَتِ الزَّلْزَلَهُ ثُمَّ أَخَذَ بِیَدِی وَ النَّاسُ لَا یَرَوْنَهُ وَ خَرَجْنَا مِنَ الْمَسْجِدِ فَإِذَا قَوْمٌ قَدِ اجْتَمَعُوا إِلَی بَابِ حَانُوتِ الْحَدَّادِ وَ هُمْ خَلْقٌ کَثِیرٌ یَقُولُونَ مَا سَمِعْتُمْ فِی مِثْلِ هَذَا الْمَدَرَهِ (۶) مِنَ

۱- الأعراف: ۱۴۶.

۲- هکذا فی الکتاب، و الموجود فی المصحف الشریف فی سوره هود هکذا: « وأمطرنا علیها حجاره من سجیل منضود مسومه عند ربک وما هی من الظالمین ببعید » و لعله من تصحیف الرواه او جمع الامام علیه السلام بین الایتین فأخذ شطرا من آیه من سوره هود وشطرا من سوره والذاریات.

۳- هود: ۸۲.

۴- الذاریات: ۳۳ و ۳۴.

۵- النحل: ۲۶.

۶- فی نسخه: هذا المناره.

الْهِمَّهِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ بَلَى لَهَمْهَمَهٌ كَثِيرَهٌ وَ قَالَ آخَرُونَ بَلْ وَ اللَّهِ صَوْتٌ وَ كَلَامٌ وَ صِيَاحٌ كَثِيرٌ وَ لَكِنَّا وَ اللَّهِ لَمْ نَقِفْ عَلَى الْكَلَامِ قَالَ جَابِرٌ فَنَظَرَ الْبَاقِرُ عليه السلام إِلَى قِصَّتِهِمْ ثُمَّ قَالَ يَا جَابِرُ دَأْبُنَا وَ دَأْبُهُمْ إِذَا بَطِرُوا وَ أَشِرُوا وَ تَمَرَّدُوا وَ بَغَوْا أَرْعَبْنَاهُمْ وَ خَوَّفْنَاهُمْ فَإِذَا ارْتَدَعُوا وَ إِلَّا أَذِنَ اللَّهُ فِي خَسْفِهِمْ قَالَ جَابِرٌ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَا هَذَا الْخَيْطُ الَّذِي فِيهِ الْأُعْجُوبَهُ قَالَ هَذِهِ بَقِيَّهٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسى وَ آلُ هارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلائِكَهُ إِلَيْنَا يَا جَابِرُ إِنَّ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَهً وَ مَكَاناً رَفِيعاً وَ لَوْ لَا نَحْنُ لَمْ يَخْلُقِ اللَّهُ أَرْضاً وَ لَا سَمَاءً وَ لَا جَنَّهً وَ لَا نَاراً وَ لَا شَمْساً وَ لَا قَمَراً وَ لَا بَرّاً وَ لَا بَحْراً وَ لَا سَهْلًا وَ لَا جَبَلًا وَ لَا رَطْباً وَ لَا يَابِساً وَ لَا حُلْواً وَ لَا مُرّاً وَ لَا مَاءً وَ لَا نَبَاتاً وَ لَا شَجَراً اخْتَرَعَنَا اللَّهُ مِنْ نُورِ ذَاتِهِ لَا يُقَاسُ بِنَا بَشَرٌ بِنَا أَنْقَذَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ بِنَا هَدَاكُمُ اللَّهُ وَ نَحْنُ وَ اللَّهِ دَلَلْنَاكُمْ عَلَى رَبِّكُمْ فَقِفُوا عَلَى أَمْرِنَا وَ نَهْيِنَا وَ لَا تَرُدُّوا كُلَّ مَا وَرَدَ عَلَيْكُمْ مِنَّا فَأَنَا أَكْبَرُ وَ أَجَلُّ وَ أَعْظَمُ وَ أَرْفَعُ مِنْ جَمِيعِ مَا يَرِدُ عَلَيْكُمْ مَا فَهِمْتُمُوهُ فَاحْمَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ وَ مَا جَهِلْتُمُوهُ فَكِلُوا أَمْرَهُ إِلَيْنَا وَ قُولُوا أَئِمَّتُنَا أَعْلَمُ بِمَا قَالُوا قَالَ ثُمَّ اسْتَقْبَلَهُ أَمِيرُ الْمَدِينَهِ رَاكِباً وَ حَوَالَيْهِ حُرَّاسُهُ وَ هُمْ يُنَادُونَ فِي النَّاسِ مَعَاشِرَ النَّاسِ احْضُرُوا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام وَ تَقَرَّبُوا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ لَعَلَّ اللَّهَ يَصْرِفُ عَنْكُمُ الْعَذَابَ فَلَمَّا بَصُرُوا بِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ عليهما السلام تَبَادَرُوا نَحْوَهُ وَ قَالُوا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَ مَا تَرَى مَا نَزَلَ بِأُمَّهِ جَدِّكَ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله هَلَكُوا وَ فَنُوا عَنْ آخِرِهِمْ أَيْنَ أَبُوكَ حَتَّى نَسْأَلَهُ أَنْ يَخْرُجَ إِلَى الْمَسْجِدِ وَ نَتَقَرَّبَ بِهِ إِلَى اللَّهِ لِيَرْفَعَ اللَّهُ بِهِ عَنْ أُمَّهِ جَدِّكَ هَذَا الْبَلَاءَ قَالَ لَهُمْ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عليهما السلام يَفْعَلُ اللَّهُ تَعَالَى إِنْ شَاءَ اللَّهُ أَصْلِحُوا أَنْفُسَكُمْ وَ عَلَيْكُمْ بِالتَّضَرُّعِ وَ التَّوْبَهِ وَ الْوَرَعِ وَ النَّهْيِ عَمَّا أَنْتُمْ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ لَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخاسِرُونَ قَالَ جَابِرٌ فَأَتَيْنَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام وَ هُوَ يُصَلِّي فَانْتَظَرْنَاهُ حَتَّى فَرَغَ مِنْ

صَلاَتِهِ وَ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ مَا خَبَرُ النَّاسِ فَقَالَ ذَلِكَ لَقَدْ رَأَى مِنْ قُدْرَهِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا لاَ زَالَ مُتَعَجِّباً مِنْهَا قَالَ جَابِرٌ إِنَّ سُلْطَانَهُمْ سَأَلَنَا أَنْ نَسْأَلَكَ أَنْ تَحْضُرَ إِلَى اَلْمَسْجِدِ حَتَّى يَجْتَمِعَ النَّاسُ يَدْعُونَ وَ يَتَضَرَّعُونَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ يَسْأَلُونَهُ الْإِقَالَهَ قَالَ فَتَبَسَّمَ عليه السلام ثُمَّ تَلاَ أَ وَ لَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا وَ مَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلاَّ فِي ضَلاَلٍ (۱)وَ لَوْ أَنَّنا نَزَّلْنا إِلَيْهِمُ الْمَلائِكَهَ وَ كَلَّمَهُمُ الْمَوْتى وَ حَشَرْنا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْ ءٍ قُبُلًا ما كانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشاءَ اللَّهُ وَ لكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ (۲) فَقُلْتُ سَيِّدِي الْعَجْبُ أَنَّهُمْ لَا يَدْرُونَ مِنْ أَيْنَ أُتُوا قَالَ أَجَلْ ثُمَّ تَلَا فَالْيَوْمَ نَنْساهُمْ كَما نَسُوا لِقاءَ يَوْمِهِمْ هذا وَ ما كانُوا بِآياتِنا يَجْحَدُونَ (۳) وَ هِيَ وَ اللَّهِ آيَاتُنَا وَ هَذِهِ أَحَدُهَا وَ هِيَ وَ اللَّهِ وَلَايَتُنَا يَا جَابِرُ مَا تَقُولُ فِي قَوْمٍ أَمَاتُوا سُنَّتَنَا وَ تَوَالَوْا أَعْدَاءَنَا وَ انْتَهَكُوا حُرْمَتَنَا (۴) فَظَلَمُونَا وَ غَصَبُونَا وَ أَحْيَوْا سُنَنَ الظَّالِمِينَ وَ سَارُوا بِسِيَرِهِ الْفَاسِقِينَ قَالَ جَابِرٌ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَنَّ عَلَيَّ بِمَعْرِفَتِكُمْ وَ أَلْهَمَنِي فَضْلَكُمْ وَ وَفَّقَنِي لِطَاعَتِكُمْ مُوَالاهَ مَوَالِيكُمْ وَ مُعَادَاهَ أَعْدَائِكُمْ قَالَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَا جَابِرُ أَ وَ تَدْرِي مَا الْمَعْرِفَهُ الْمَعْرِفَهُ إِثْبَاتُ التَّوْحِيدِ أَوَّلًا ثُمَّ مَعْرِفَهُ الْمَعَانِي ثَانِياً ثُمَّ مَعْرِفَهُ الْأَبْوَابِ ثَالِثاً ثُمَّ مَعْرِفَهُ الْأَنَامِ (۵) رَابِعاً ثُمَّ مَعْرِفَهُ الْأَرْكَانِ خَامِساً ثُمَّ مَعْرِفَهُ النُّقَبَاءِ سَادِساً ثُمَّ مَعْرِفَهُ النُّجَبَاءِ سَابِعاً وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى لَوْ كانَ الْبَحْرُ مِداداً لِكَلِماتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِماتُ رَبِّي وَ لَوْ جِئْنا بِمِثْلِهِ مَدَداً (۶)

۱- ۱) المؤمن:۵۰.

۲- الأنعام: ۱۱۱.

۳- الأعراف: ۵۱.

۴- فی نسخه: حریمنا.

۵- فی نسخه: معرفه الامام.

۶- الکهف: ۱۰۸.

وَ تَلَا أَيْضاً وَ لَوْ أَنَّ ما فِی الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَهٍ أَقْلامٌ وَ الْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَهُ أَبْحُرٍ ما نَفِدَتْ كَلِماتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (۱) يَا جَابِرُ إِثْبَاتُ التَّوْحِيدِ وَ مَعْرِفَهُ الْمَعَانِی أَمَّا إِثْبَاتُ التَّوْحِيدِ مَعْرِفَهُ اللَّهِ الْقَدِيمِ الْغَائِبِ الَّذِی لا تُدْرِكُهُ الْأَبْصارُ وَ هُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصارَ وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ وَ هُوَ غَيْبٌ بَاطِنٌ سَتُدْرِكُهُ كَمَا وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ وَ أَمَّا الْمَعَانِی فَنَحْنُ مَعَانِيهِ وَ مَظَاهِرُهُ فِيكُمْ اخْتَرَعَنَا مِنْ نُورِ ذَاتِهِ وَ فَوَّضَ إِلَيْنَا أُمُورَ عِبَادِهِ فَنَحْنُ نَفْعَلُ بِإِذْنِهِ مَا نَشَاءُ وَ نَحْنُ إِذَا شِئْنَا شَاءَ اللَّهُ وَ إِذَا أَرَدْنَا أَرَادَ اللَّهُ وَ نَحْنُ أَحَلَّنَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ هَذَا الْمَحَلَّ وَ اصْطَفَانَا مِنْ بَيْنِ عِبَادِهِ وَ جَعَلَنَا حُجَّتَهُ فِی بِلَادِهِ فَمَنْ أَنْكَرَ شَيْئاً وَ رَدَّهُ فَقَدْ رَدَّ عَلَى اللَّهِ جَلَّ اسْمُهُ وَ كَفَرَ بِآيَاتِهِ وَ أَنْبِيَائِهِ وَ رُسُلِهِ يَا جَابِرُ مَنْ عَرَفَ اللَّهَ تَعَالَى بِهَذِهِ الصِّفَهِ فَقَدْ أَثْبَتَ التَّوْحِيدَ لِأَنَّ هَذِهِ الصِّفَهَ مُوَافِقَهٌ لِمَا فِی الْكِتَابِ الْمُنْزَلِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى لا تُدْرِكُهُ الْأَبْصارُ وَ هُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصارَ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْ ءٌ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۲) وَ قَوْلُهُ تَعَالَى لا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَ هُمْ يُسْئَلُونَ (۳) قَالَ جَابِرٌ يَا سَيِّدِی مَا أَقَلَّ أَصْحَابِی قَالَ عليه السلام هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ أَ تَدْرِی كَمْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مِنْ أَصْحَابِكَ قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ كُنْتُ أَظُنُّ فِی كُلِّ بَلْدَهٍ مَا بَيْنَ الْمِائَهِ إِلَى الْمِائَتَيْنِ وَ فِی كُلِّ مَا بَيْنَ الْأَلْفِ إِلَى الْأَلْفَيْنِ (۴) بَلْ كُنْتُ أَظُنُّ أَكْثَرَ مِنْ مِائَهِ أَلْفٍ فِی أَطْرَافِ الْأَرْضِ وَ نَوَاحِيهِ قَالَ عليه السلام يَا جَابِرُ خَالِفْ ظَنَّكَ وَ قَصِّرْ رَأْيَكَ أُولَئِكَ الْمُقَصِّرُونَ وَ لَيْسُوا لَكَ بِأَصْحَابٍ قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ مَنِ الْمُقَصِّرُ قَالَ الَّذِينَ قَصَّرُوا فِی مَعْرِفَهِ الْأَئِمَّهِ وَ عَنْ مَعْرِفَهِ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ أَمْرِهِ وَ رُوحِهِ قُلْتُ يَا سَيِّدِی وَ مَا مَعْرِفَهُ رُوحِهِ قَالَ عليه السلام أَنْ يَعْرِفَ كُلُّ مَنْ خَصَّهُ اللَّهُ تَعَالَى بِالرُّوحِ فَقَدْ فَوَّضَ إِلَيْهِ أَمْرَهُ يَخْلُقُ بِإِذْنِهِ

۱- لقمان: ۲۷.

۲- الأنعام: ۱۰۳. و الشوری: ۱۱ و فيها: و هو السميع البصير.

۳- الأنبياء: ۲۳.

۴- فی نسخه: و الالفين.

وَ يُحْيِي بِإِذْنِهِ وَ يَعْلَمُ الْغَيْبَ مَا فِي الضَّمَائِرِ وَ يَعْلَمُ مَا كَانَ وَ مَا يَكُونُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ وَ ذَلِكَ أَنَّ هَـذَا الرُّوحَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ تَعَالَى فَمَنْ خَصَّهُ اللَّهُ تَعَالَى بِهَذَا الرُّوحِ فَهَذَا كَامِلٌ غَيْرُ نَاقِصٍ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ بِإِذْنِ اللَّهِ يَسِيرُ مِنَ الْمَشْرِقِ إِلَى الْمَغْرِبِ فِي لَحْظَهٍ وَاحِدَهٍ يَعْرُجُ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ يَنْزِلُ بِهِ إِلَى الْأَرْضِ وَ يَفْعَلُ مَا شَاءَ وَ أَرَادَ قُلْتُ يَا سَيِّدِي أَوْجِدْنِي بَيَانَ هَذَا الرُّوحِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى وَ إِنَّهُ مِنْ أَمْرٍ خَصَّهُ اللَّهُ تَعَالَى بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله قَالَ نَعَم اقْرَأْ هَـذِهِ الْآيَهَ وَ كَذلِكَ أَوْحَيْنا إِلَيْكَ رُوحاً مِنْ أَمْرِنا ما كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتابُ وَ لَا الْإِيمانُ وَ لكِنْ جَعَلْناهُ نُوراً نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشاءُ مِنْ عِبادِنا (١) قَوْلُهُ تَعَالَى أُولئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمانَ وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ (٢) قُلْتُ فَرَّجَ اللَّهُ عَنْكَ كَمَا فَرَّجْتَ عَنِّي وَ وَفَّقْتَنِي عَلَى مَعْرِفَهِ الرُّوحِ وَ الْأَمْرِ ثُمَّ قُلْتُ يَا سَيِّدِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ فَأَكْثَرُ الشِّيعَهِ مُقَصِّرُونَ وَ أَنَا مَا أَعْرِفُ مِنْ أَصْحَابِي عَلَى هَـذِهِ الصِّفَهِ وَاحِداً قَالَ يَا جَابِرُ فَإِنْ لَمْ تَعْرِفْ مِنْهُمْ أَحَداً فَإِنِّي أَعْرِفُ مِنْهُمْ نَفَراً قَلَائِلَ يَأْتُونَ وَ يُسَلِّمُونَ وَ يَتَعَلَّمُونَ مِنِّي سِرَّنَا وَ مَكْنُونَنَا وَ بَاطِنَ عُلُومِنَا قُلْتُ إِنَّ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ وَ أَصْحَابَهُ مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الصِّفَهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى وَ ذَلِكَ أَنِّي سَمِعْتُ مِنْهُمْ سِرّاً مِنْ أَسْرَارِكُمْ وَ بَاطِناً مِنْ عُلُومِكُمْ وَ لَا أَظُنُّ إِلَّا وَ قَدْ كَمَلُوا وَ بَلَغُوا قَالَ يَا جَابِرُ ادْعُهُمْ غَداً وَ أَحْضِرْهُمْ مَعَكَ قَالَ فَأَحْضَرْتُهُمْ مِنَ الْغَدِ فَسَلَّمُوا عَلَى الْإِمَامِ عليه السلام وَ بَجَّلُوهُ وَ وَقَّرُوهُ وَ وَقَفُوا بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ عليه السلام يَا جَابِرُ أَمَا إِنَّهُمْ إِخْوَانُكَ وَ قَدْ بَقِيَتْ عَلَيْهِمْ بَقِيَّهٌ أَ تُقِرُّونَ أَيُّهَا النَّفَرُ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَفْعَلُ ما يَشاءُ وَ يَحْكُمُ ما يُرِيدُ وَ لا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ وَ لَا رَادَّ لِقَضَائِهِ وَ لا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَ هُمْ يُسْئَلُونَ قَالُوا نَعَمْ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ ما يَشاءُ وَ يَحْكُمُ ما يُرِيدُ قُلْتُ الْحَمْدُ لِلَّهِ قَدِ اسْتَبْصَرُوا وَ عَرَفُوا وَ بَلَغُوا قَالَ يَا جَابِرُ لَا تَعْجَلْ بِمَا لَا تَعْلَمُ فَبَقِيتُ مُتَحَيِّراً

ص: ۱۵

١- الشوری: ۵۲.

٢- المجادله: ۲۲.

فَقَالَ علیه السلام سَلْهُمْ هَلْ يَقْدِرُ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ أَنْ يَصِيرَ صُورَهَ ابْنِهِ مُحَمَّدٍ قَالَ جَابِرٌ فَسَأَلْتُهُمْ فَأَمْسَكُوا وَ سَكَتُوا قَالَ علیه السلام يَا جَابِرُ سَلْهُمْ هَلْ يَقْدِرُ مُحَمَّدٌ أَنْ يَصِيرَ بِصُورَتِی قَالَ جَابِرٌ فَسَأَلْتُهُمْ فَأَمْسَكُوا وَ سَكَتُوا قَالَ فَنَظَرَ إِلَيَّ وَ قَالَ يَا جَابِرُ هَذَا مَا أَخْبَرْتُكَ أَنَّهُمْ قَدْ بَقِیَ عَلَيْهِمْ بَقِيَّهٌ فَقُلْتُ لَهُمْ مَا لَكُمْ مَا تُجِيبُونَ إِمَامَكُمْ فَسَكَتُوا وَ شَكَوْا فَنَظَرَ إِلَيْهِمْ وَ قَالَ يَا جَابِرُ هَذَا مَا أَخْبَرْتُكَ بِهِ قَدْ بَقِيَتْ عَلَيْهِمْ بَقِيَّهٌ وَ قَالَ الْبَاقِرُ علیه السلام مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ فَنَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ قَالُوا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَا عِلْمَ لَنَا فَعَلِّمْنَا قَالَ فَنَظَرَ الْإِمَامُ سَيِّدُ الْعَابِدِينَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ علیهما السلام إِلَى ابْنِهِ مُحَمَّدٍ الْبَاقِرِ علیه السلام وَ قَالَ لَهُمْ مَنْ هَذَا قَالُوا ابْنُكَ فَقَالَ لَهُمْ مَنْ أَنَا قَالَ أَبُوهُ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ قَالَ فَتَكَلَّمَ بِكَلَامٍ لَمْ نَفْهَمْ فَإِذَا مُحَمَّدٌ بِصُورَهِ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ إِذَا عَلِيٌّ بِصُورَهِ ابْنِهِ مُحَمَّدٍ قَالُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَقَالَ الْإِمَامُ علیه السلام لَا تَعْجَبُوا مِنْ قُدْرَهِ اللَّهِ أَنَا مُحَمَّدٌ وَ مُحَمَّدٌ أَنَا وَ قَالَ مُحَمَّدٌ يَا قَوْمُ لَا تَعْجَبُوا مِنْ أَمْرِ اللَّهِ أَنَا عَلِيٌّ وَ عَلِيٌّ أَنَا وَ كُلُّنَا وَاحِدٌ مِنْ نُورٍ وَاحِدٍ وَ رُوحُنَا مِنْ أَمْرِ اللَّهِ أَوَّلُنَا مُحَمَّدٌ وَ أَوْسَطُنَا مُحَمَّدٌ وَ آخِرُنَا مُحَمَّدٌ وَ كُلُّنَا مُحَمَّدٌ قَالَ فَلَمَّا سَمِعُوا ذَلِكَ خَرُّوا لِوُجُوهِهِمْ سُجَّداً وَ هُمْ يَقُولُونَ آمَنَّا بِوَلَايَتِكُمْ وَ بِسِرِّكُمْ وَ بِعَلَانِيَتِكُمْ وَ أَقْرَرْنَا بِخَصَائِصِكُمْ فَقَالَ الْإِمَامُ زَيْنُ الْعَابِدِينَ يَا قَوْمُ ارْفَعُوا رُءُوسَكُمْ فَأَنْتُمُ الْآنَ الْعَارِفُونَ الْفَائِزُونَ الْمُسْتَبْصِرُونَ وَ أَنْتُمُ الْكَامِلُونَ الْبَالِغُونَ اللَّهَ اللَّهَ لَا تُطْلِعُوا أَحَداً مِنَ الْمُقَصِّرِينَ الْمُسْتَضْعَفِينَ عَلَى مَا رَأَيْتُمْ مِنِّی وَ مِنْ مُحَمَّدٍ فَيُشَنِّعُوا عَلَيْكُمْ وَ يُكَذِّبُوكُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا قَالَ علیه السلام فَانْصَرِفُوا رَاشِدِينَ كَامِلِينَ فَانْصَرَفُوا قَالَ جَابِرٌ قُلْتُ سَيِّدِی وَ كُلُّ مَنْ لَا يَعْرِفُ هَذَا الْأَمْرَ عَلَى الْوَجْهِ الَّذِی صَنَعْتَهُ وَ بَيَّنْتَهُ إِلَّا أَنَّ عِنْدَهُ مَحَبَّهً وَ يَقُولُ بِفَضْلِكُمْ وَ يَتَبَرَّأُ مِنْ أَعْدَائِكُمْ مَا يَكُونُ حَالُهُ قَالَ علیه السلام يَكُونُ فِی خَيْرٍ إِلَى أَنْ يَبْلُغُوا قَالَ جَابِرٌ قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ هَلْ بَعْدَ ذَلِكَ شَیْ ءٌ يُقَصِّرُهُمْ قَالَ علیه السلام نَعَمْ إِذَا قَصَّرُوا فِی حُقُوقِ إِخْوَانِهِمْ وَ لَمْ يُشَارِكُوهُمْ فِی أَمْوَالِهِمْ وَ فِی سِرِّ أُمُورِهِمْ وَ عَلَانِيَتِهِمْ

وَ اسْتَبَدُّوا بِحُطَامِ الدُّنْيَا دُونَهُمْ فَهُنَالِكَ يُسْلَبُ الْمَعْرُوفُ وَ يُسْلَخُ مِنْ دُونِهِ سَلْخاً وَ يُصِيبُهُ مِنْ آفَاتِ هَذِهِ الدُّنْيَا وَ بَلَائِهَا مَا لَا يُطِيقُهُ وَ لَا يَحْتَمِلُهُ مِنَ الْأَوْجَاعِ فِي نَفْسِهِ وَ ذَهَابِ مَالِهِ وَ تَشَتُّتِ شَمْلِهِ لِمَا قَصَّرَ فِي بِرِّ إِخْوَانِهِ قَالَ جَابِرٌ فَاغْتَمَمْتُ وَ اللَّهِ غَمّاً شَدِيداً وَ قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا حَقُّ الْمُؤْمِنِ عَلَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ قَالَ علیه السلام يَفْرَحُ لِفَرَحِهِ إِذَا فَرِحَ وَ يَحْزَنُ لِحُزْنِهِ إِذَا حَزِنَ وَ يُنْفِذُ أُمُورَهُ كُلَّهَا فَيُحَصِّلُهَا وَ لَا يَغْتَمُّ لِشَيْ ءٍ مِنْ حُطَامِ الدُّنْيَا الْفَانِيَةِ إِلَّا وَاسَاهُ حَتَّى يَجْرِيَانِ فِي الْخَيْرِ وَ الشَّرِّ فِي قَرْنٍ وَاحِدٍ قُلْتُ يَا سَيِّدِي فَكَيْفَ أَوْجَبَ اللَّهُ كُلَّ هَذَا لِلْمُؤْمِنِ عَلَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ قَالَ علیه السلام لِأَنَّ الْمُؤْمِنَ أَخُو الْمُؤْمِنِ لِأَبِيهِ وَ أُمِّهِ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ لَا يَكُونُ أَخَاهُ وَ هُوَ أَحَقُّ بِمَا يَمْلِكُهُ قَالَ جَابِرٌ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ مَنْ يَقْدِرُ عَلَى ذَلِكَ قَالَ علیه السلام مَنْ يُرِيدُ أَنْ يَقْرَعَ أَبْوَابَ الْجِنَانِ وَ يُعَانِقَ الْحُورَ الْحِسَانَ وَ يَجْتَمِعَ مَعَنَا فِي دَارِ السَّلَام قَالَ جَابِرٌ فَقُلْتُ هَلَكْتُ وَ اللَّهِ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لِأَنِّي قَصَّرْتُ فِي حُقُوقِ إِخْوَانِي وَ لَمْ أَعْلَمْ أَنَّهُ يَلْزَمُنِي عَلَى التَّقْصِيرِ كُلُّ هَذَا وَ لَا عُشْرُهُ وَ أَنَا أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مِمَّا كَانَ مِنِّي مِنَ التَّقْصِيرِ فِي رِعَايَةِ حُقُوقِ إِخْوَانِيَ الْمُؤْمِنِينَ (۱).

**[ترجمه]مؤلف: پدرم از همان کتاب نقل کرد که جابر بن یزید جعفی گفت: چون خلافت به بنی امیه رسید، خون های محترمی را ریختند و هزار ماه، امیرالمؤمنین علیه السّلام را روی منبر لعنت کردند و از او بیزاری جستند. و شروع به پنهانی کشتن شیعیان در هر شهر کردند و بنیاد زندگی آنها را بر باد دادند و برای رسیدن به پشیز بی ارزش دنیا، مردم را در هر دیاری وحشت زده کردند. هر کس که امیرالمؤمنین را لعنت نمی کرد و از او بیزاری نمی جست، او را می کشتند؛ هر کسی که بود.

جابر بن یزید جعفی گفت: از بنی امیه و پیروان آنها به امام مبین اطهرالطاهرین زین العابدین سید الزهاد و خلیفه الله علی العباد علی بن الحسین صلوات الله علیهما السّلام شکایت کردم و گفتم: یا ابن رسول الله! ما را در هر گوشه و کنار می کشند و از بیخ و بن برمی کنند و آشکارا مولای ما امیرالمؤمنین را بر روی منبرها و مناره ها و بازار و کوچه ها لعنت می کنند و از او بیزاری می جویند، تا آنجا که در مسجد پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم جمع می شوند و آشکارا علی را لعنت می کنند. یک نفر این کار را منع نمی کند و اظهار ناراحتی نمی نماید. اگر یکی از ما انکار کند، همه بر او حمله می کنند و می گویند این رافضی و ابو ترابی است و او را پیش فرمانروای خود می برند و مدعی می شوند که این شخص ابو تراب را به نیکی یاد کرده، او را می زنند و زندانی می کنند و بعد او را می کشند.

امام علیه السّلام که این سخنان را از من شنید، نگاهش را به آسمان دوخت و گفت: خدایا منزهی! مولای ما چقدر حلم تو زیاد است و بلند مرتبه ای در شکیبایی و برتر است قدرت تو. خدایا! آنچنان بندگان خود را مهلت داده

ص: ۸

که آنها گمان می کنند همیشه مهلت دارند، تمام این جریان ها در دیدگاه تو است، قضای تو مغلوب نمی شود و تدبیر حتمی تو قابل جلوگیری نیست، هر جور و هر وقت بخواهی. تو داناتر از ما به آنهایی.

سپس فرزند خود محمّد را خواست به او فرمود: پسرم! او فرمود: لبیک یا سیدی! فرمود: فردا صبح برو به مسجد پیامبر، نخی را که جبرئیل برای جد ما آورده بگیر و آرام تکان بده. مبادا آن را محکم حرکت دهی! مبادا چنین کاری را بکنی که مردم همه

نابود می شوند.

جابر گفت: با تعجب از این فرمایش امام در فکر بودم و نمی دانستم به مولایم چه بگویم. فردا صبح زود خدمت حضرت باقر علیه السّلام رفتم، شبی را با تمام شوق به سر برده بودم تا شاهد حرکت دادن آن نخ باشم. در همان بین که من سوار مرکب خود بودم، امام علیه السّلام خارج شد. از جای جستم و سلام کردم. جواب داد و فرمود: چه شده؟ صبح به این زودی پیش ما نمی آمدی! گفتم: یا ابن رسول اللَّه! دیروز از پدر بزرگوارت شنیدم که فرمود: این نخ را بگیر و به مسجد پیامبر اکرم برو و آن را آرام تکان بده، مبادا محکم حرکت بدهی که همه مردم می میرند. فرمود: جابر! اگر نه این است که وقتی معین قرار داده شده و هنگام مشخصی تعیین شده وتقدیری مقدر شده است، هر آینه این مردم بد سیرت را در یک چشم به هم زدن زیر و رو می کردم، نه بلکه در یک لمحه و لحظه، ولی ما بندگان گرامی خدا هستیم که پیش او اظهار نظر نمی کنیم و به دستورش عمل می کنیم.

عرض کردم: مولای من! چنین کاری نسبت به آنها انجام نمی دهی؟ فرمود: تو مگر دیروز نزد پدرم نبودی که شیعیان پیش پدرم، از ناصبیان ملعون و قدری های مقصر شکایت می کردند؟ عرض کردم: بلی مولای من. فرمود: می خواهم آنها را بترسانم. عده ای از آنها هلاک شوند، خداوند زمین را از وجودشان پاک کند و مردم راحت شوند. گفتم: مولای من! چگونه آنها را می ترسانی؟ آنها تعدادشان بیشتر از حد شماره است. فرمود: برویم مسجد تا قدرت خدا را به تو نشان دهم.

جابر گفت: در خدمت آن جناب به مسجد رفتیم. ایشان دو رکعت نماز خواند، آن گاه صورت بر خاک نهاد و کلماتی بر زبان راند. سپس سر بلند کرد و از درون آستین نخ نازکی بیرون آورد که بوی مشک از آن ساطع می شد

ص: ۹

و از نخ خیاطی نازک تر بود. به من فرمود: یک سر نخ را بگیر و کمی راه برو. مبادا آن راحرکت دهی!

من سر نخ را گرفتم و چند قدم رفتم. فرمود: جابر بایست! ایستادم. نخ را به آرامی چنان که گویی اصلا تکان نمی دهد تکان داد. سپس فرمود: سر نخ را به من بده .

سر نخ را دادم و عرض کردم: چه کردید یا ابن رسول الله؟ فرمود: وای بر تو! برو بیرون ببین مردم در چه حالی هستند!

من از مسجد خارج شدم. ناگهان صدای همهمه و ولوله زیادی شنیدم که از هر طرف بلند بود. زمین لرزه و تکان هایی که باعث ریختن و خراب شدن تمام خانه های مدینه شده و بیشتر از سی هزار زن و مرد کشته بود.

دیدم مردم با گریه و ناله و فریاد شدید از کوچه و بازارها خارج می شوند و می گویند: «إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَیْهِ راجِعُونَ» - . بقره / ۱۵۶ - ؛

قیامت بر پا شده و واقعه اتفاق افتاده و مردم مردند! گروهی دیگر می گفتند: زلزله و خرابی و دسته دیگر می گفتند: ویرانی و قیامت، مردم همه مردند!

گروهی را دیـدم که گریه کنان می آینـد و به جانب مسـجد می رونـد و به یکدیگر می گویند: چگونه زمین ما را فرو نبرد، با اینکه امر به معروف و نهی از منکر را واگذاشتیم و فسق و فجور آشکار شده و زنا و ربا و شرابخواری و جمع شدن با همجنس زیاد گردیده! به خدا قسم بالاتر از این بر سر ما فرود می آید، اگر خود را اصلاح نکنیم!

جابر گفت: من متحیر و سر گردان به مردمی نگاه می کردم که با ناله و شـیون ولوله کنان و دسـته جمعی به طرف مسـجد می روند. دلم به حالشان سوخت، به طوری که از گریه آنها گریه ام گرفت. آنها نمی دانستند علّت واقعه چه بوده و از کدام ناحیه به آن دچار شـده اند. به جانب امام باقر علیه السّـلام رفتم. دیدم مردم اطرافش را گرفته اند و می گویند: یا ابن رسول اللَّه! نمی بینی چه به روزگار ما آمـده در کنار حرم رسول خـدا؟ مردم مردنـد و از بین رفتنـد. برای ما دعا کن! فرمود: به نماز پناه ببرید، صدقه بدهید و دعا کنید.

حضـرت بـاقر رو به من کرد و فرمود: جـابر! مردم در چه حالنـد؟ عرض کردم: نـپرس یـا ابن رسول الله! خـانه هـا خراب شـده، قصرها ویران گردیده و مردم هلاک شده اند. من از دیدن آنها دلم سوخت .

فرمود:

ص: ۱۰

خدا هرگز به آنها رحم نکند، حتما در دل تو هنوز اثری باقی مانده، وگرنه دلت به حال دشـمنان ما و دشـمنان دوستان ما نمی سوخت. سپس فرمود: مرگ باد مرگ بر قوم ستمکار! به خدا اگر نخ را مختصر حرکتی داده بودم، ستمگران همه می مردند و زیر رو می شدند و یک خانه و قصر باقی نمی ماند. ولی سید و مولایم به من دستور داد آن را حرکت شدید ندهم.

آنگاه از مناره بالا رفت. مردم او را نمی دیدند. ایشان با صدای بلند فریاد زد: ای مردم گمراه و تکذیب گر! مردم خیال کردند صدای آسمانی است. پس خود را به خاک انداختند و دل هایشان به

تپش افتاد و در سجده می گفتند: الأمان الأمان! آنها صدا را می شنیدند و صاحب صدا را نمی دیدند.

سپس با دست اشاره کرد. من ایشان را می دیـدم، ولی مردم نمی دیدند. [دوباره] در مدینه زلزله سـبکی شد که مانند اول نبود و خـانه هـای زیـادی خراب شـد. بعـد این آیه را تلاـوت نمود: «ذلِـکَ جَزَیْناهُمْ بِبَغْیِهِمْ.» - . انعام / ۱۴۶ - {ایـن [تحریم] را به سزای ستم کردنشان به آنان کیفر دادیم.}

سپس وقتی فرود آمـد، این آیه را تلاوت نمود:«فَلَمّا - . این آیات در کتاب همین گونه ذکر شـده است، در حالی که در قرآن شریف در سوره هود این چنین است: «وأمطرنا علیها حجاره من سـجیل منضود مسومه عنـد ربک وما هی من الظالمین ببعید» و این مغـایرت ممکن است به دلیـل تصـحیف روات بوده باشـد یا این که امام علیه السّـلام قصـد جمع بین دو آیه را داشـته انـد، قسمتی از آیه سوره هود و قسمتی نیز از آیه سوره الذاریات. -

جاءَ أَمْرُنا جَعَلْنا عالِیَها سافِلَها وَ أَمْطَرْنا.» - . هود / ۸۲ -

{پس چون فرمان ما آمد آن [شهر] را زیر و زبر کردیم و سنگ پاره هایی... بر آن فرو ریختیم.} «عَلَيْهِمْ حِجارَةً مِنْ طِينٍ* مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ.» - . الذاریات / ۳۳ - ۳۴ -

{تا سنگهایی از گِل رُس بر [سر] آنان فرو فرستیم. [که] نزد پروردگارت برای مُسرفان نشان گذاری شده است.} و این آیه را قرائت کرد: «فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَ أَتاهُمُ الْعَذابُ مِنْ حَيْثُ لا يَشْعُرُونَ.» - . نحل / ۲۶ - {درنتیجه از بالای سرشان سقف بر آنان فرو ریخت و از آنجا که حدس نمی زدند عذاب به سراغشان آمد.}

جابر گفت: در زلزله دوم، دختران با سر برهنه از خانه ها بیرون دویدند و اطفال شروع به گریه و فریاد کردند. هیچ کس به آنها توجهی نداشت. امام باقر علیه السّلام وقتی این جریان را دید، نخ را میان دست خود جمع کرد و زلزله آرام شد.

سپس دست مرا گرفت و در حالی که مردم ایشان را نمی دیدند، از مسجد خارج شدیم. در این موقع دیدیم گروهی از مردم درب دکان آهنگری جمع شده اند. تعداد آنها زیاد بود و به یکدیگر می گفتند: در این زلزله چه می شنیدید؟

ص: ۱۱

بعضی می گفتند: همهمه و صدای زیادی بود. گروه دیگری می گفتند: لکن به خدا قسم صدا بود و سخن و فریادی بود، ولی ما سخنان را تشخیص ندادیم.

جابر گفت: حضرت باقر متوجه گفتگوی آنها شد و به من فرمود: جابر! کار ما و کار آنها این چنین است؛ وقتی که فساد کنند و شرارت نمایند و متمرّد گردند و ستم روا دارند، ما آنها را می ترسانیم و به وحشت می اندازیم. اگر بر گردند که هیچ، وگرنه خدا اجازه خسف و فرو بردن آنها به

زمین را خواهد داد.

جابر گفت: یا ابن رسول اللّه! این نخ چیست که چنین شگفت انگیز است؟ فرمود: این یادگاری است از آنچه آل موسی و هارون گذارده اند و ملائکه برای ما آورده اند. جابر! ما را در نزد خداوند مقام و منزلی عالی است. اگر ما نبودیم، خداوند زمین و آسمان، بهشت و جهنم، خورشید و ماه، بیابان و دریا، همواری ها و کوه ها، تر و خشک، شیرین و تلخ و آب و گیاه و درختی را نمی آفرید. خداوند ما را از نور ذات خود پدید آورد و با هیچ یک از انسان ها مقایسه نمی شویم.

خداوند به واسطه ما شما را نجات بخشید و هدایت کرد. به خدا قسم ما شما را به خداوند راهنمایی کردیم. در مقابل فرمان ما از امر و نهی پایدار باشید. مبادا هیچ یک از آنچه را که از ما به

شما می رسد رد کنید. ما بزرگ تر و برتر و عظیم تر و بالاتر از تمام آن فضایلی هستیم که از ما برای شما نقل می کنند. هر چه را که می فهمید، خدا را سپاسگزار باشید و آنچه را که نمی فهمید، به خودمان واگذارید و بگویید پیشوایان ما بهتر می دانند که چه می گویند .

در این موقع امیر مـدینه سوار بر مرکب آمـد. نگهبانان اطرافش را گرفته بودنـد و فریاد می زدنـد: مردم! بیایید پیش پسـر پیامبر علی بن الحسین علیه السّلام و به واسطه او به خداوند تقرب بجویید، شاید خداوند عذاب را از شما برطرف فرماید!

چشم آنهـا که به حضـرت بـاقر افتـاد، بـا عجله به طرف آن جناب آمدنـد و گفتنـد: یا ابن رسول اللَّه! نمی بینی چه بر سـر امّت جدّت محمّد صـلّی اللَّه علیه و آله و سلّم آمده؟ هلاک شدند و تمامشان از بین رفتند! پدرتان کجا است تا از او خواهش کنیم به مسـجد بیایـد و بـا شـفاعت او به خـدا تقرب جوییم، شایـد این بلاـ را از امّت جـدّت برطرف کنـد. امام باقر فرمود: انشاء اللَّه خداونـد برطرف خواهـد کرد. خود را اصـلاح کنید، تضـرع و توبه کنید، پرهیزکار باشـید و خودداری کنید از این کار که می کنید. از کیفر خدا خود را خلاص نمی بینند، مگر زیان کاران.

جابر گفت: خدمت حضرت زین العابدین علیه السّلام آمدیم. ایشان مشغول نماز بود. منتظر شدیم تا

ص: ۱۲

نمازش را تمام کرد. آنگاه رو به ما کرد و فرمود: محمّـد! مردم در چه حالند؟ جواب داد: جابر از قدرت خداوند چیزهایی دید که پیوسته در تعجب و حیرانی بود.

جابر گفت: امیر آنها از ما خواست تا از شما در خواست کنیم به مسجد بیایید تا مردم جمع شوند و دعا و تضرع کنند و از خدا بخواهند که آنها را ببخشد. امام علیه السّـلام تبسـمی کرد و این آیه را خواند: «أَوَلَمْ تَکُ تَأْتِیکُمْ رُسُلُکُمْ بِالْبَیِّناتِ قالُوا بَلی قالُوا فَادْعُوا وَ ما دُعاءُ الْکافِرِینَ إِلَّا فِی ضَلالٍ.» -. مومن / ۵۰ - {می گویند مگر پیامبرانتان دلایل روشن به سوی شما نیاوردند؟ می گویند چرا، می گویند پس بخوانید و[لی] دعای کافران جز در بیراهه نیست.}

«وَ لَوْ أَنَّنـا نَزَّلْنـا إِلَیْهِمُ الْمَلائِکَهَ وَ کَلَّمَهُمُ الْمَوْتی وَ حَشَرْنا عَلَیْهِمْ کُلَّ شَیْ ءٍ قُبُلًا ما کانُوا لِیُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ یَشاءَ اللَّهُ وَ لکِنَّ أَکْثَرَهُمْ یَجْهَلُونَ.» -. انعام / ۱۱۱ -

{واگر ما فرشتگان را به سوی آنان می فرسـتادیم و اگر مردگان با آنان به سـخن می آمدند و هر چیزی را دسته دسته در برابر آنان گرد می آوردیم، باز هم ایمان نمی آوردند جز اینکه خدا بخواهد، ولی بیشترشان نادانی می کنند.}

گفتم: آقـا! تعجب در این است که نمی داننـد از کجـا دچـار چنین بلاـ شـده انـد. فرمود: آری. بعـد این آیه را خوانـد: «فَالْیَوْمَ نَنْساهُمْ کَما نَسُوا لِقاءَ یَوْمِهِمْ هذا وَ ما کانُوا بِآیاتِنا یَجْحَدُونَ.» -. اعراف / ۵۱ -

{امروز خود را از یاد بردند و آیات ما را انکار می کردند ما [هم] امروز آنان را از یاد می بریم.}

به خـدا قسم این آیـات مـا است و این یکی از آنهـا است، به خـدا این است ولاـیت مـا. جابر! چه می گویی درباره مردمی که سنت ما را از بین برده اند، با دشـمنان ما دوست شده اند، احترام ما را نگه نداشتند و به ما ستم کردند، حق ما را غصب کردند، راه و روش ستمکاران را احیا کردند و به سیرت فاسقان عمل می کنند؟

جابر گفت: حمـد خدا را که بر من منت نهاد به معرفت شـما و فضل و مقام شـما را فهماند و توفیق اطاعت از شـما و دوستی با دوستان شما و دشمنی با دشمنانتان را به من عنایت کرد.

فرمود: جـابر! می دانی معرفت چیست؟ معرفت در درجه اول اثبـات توحیـد و یکتـایی خـدا است. بعـد معرفت معانی در مرحله دوم قرار دارد. سـپس معرفت ابواب در درجه سوم و آنگاه معرفت و شـناسایی مردم در درجه چهارم قرار دارد و بعـد شـناختن ارکان در مرتبه پنجم و در مرتبه شـشم شـناختن نقباء و پاکان است و در مرحله هفتم شـناختن نجباء است و این تفسـیر این آیه شریفه است: «لَوْ کـانَ الْبَحْرُ مِـداداً لِکَلِماتِ رَبِّی لنفـد البحر قبل أن تنفـد کلمات ربی وَ لَوْ جِئْنا بِمِثْلِهِ مَـدَداً.» - . کهف / ۱۰۹ - {بگو اگر دریـا برای کلمـات پروردگـارم مرکب شود، پیش از آنکه کلمات پروردگارم پایان پـذیرد، قطعا دریا پایان می یابد هر چند نظیرش را به مدد [آن] بیاوریم.}

ص: ۱۳

آنگـاه این آیه دیگر را نیز قرائت فرمود: «وَ لَوْ أَنَّ مـا فِی الْـأَرْضِ مِنْ شَـجَرَهٍ أَقْلامٌ وَ الْبَحْرُ یَمُـدُّهُ مِنْ بَعْـدِهِ سَـبْعَهُ أَبْحُرٍ ما نَفِـدَتْ کَلِماتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِیزٌ حَکِیمٌ.» - . لقمان / ۲۷ - {و اگر آنچه درخت در زمین است قلم باشد و دریا را هفت دریای دیگر به یاری آید، سخنان خدا پایان نپذیرد. قطعا خداست که شکست ناپذیر حکیم است.}

جابر! اثبات توحیـد و معرفت معانی: امّا اثبات توحیـد عبارت است از شـناختن خدای قدیم و پنهان از دیده ها که دیده ها او را در نیابد، اما او دیده ها را در می یابد و لطیف و خبیر است. و او غیب است و باطن و به آن طوری که خود را سـتوده، او را در می یابی.

اما معانی، ما معانی خدا و مظاهر او در میان شماییم. ما را از نور ذات خویش آفرید و امور بندگان خود را به ما واگذارد. ما به اجـازه او هر چه بخواهیم انجـام می دهیم. مـا وقتی بخواهیم، خـدا می خواهـد و هر گـاه اراده کنیم، خـدا اراده می کنـد. ما را خداوند به این مقام رسانیده و از بین بندگان خود برگزیده و ما را حجت خویش در زمین قرار داده است.

هر کسـی یکی از اینها را منکر شود و رد کند، خدای بلند آوازه را رد کرده و کافر به آیات و انبیا و پیامبران او شده. جابر! هر که خـدا را بـا این صـفت بشـناسد، اثبات توحیـد کرده است، چون این صـفت موافق قرآن مجیـد است در این آیه: «لا تُـدْرِکُهُ الْأَبْصـارُ وَ هُوَ یُـدْرِکُ الْأَبْصارَ لَیْسَ کَمِثْلِهِ شَـیْ ءٌ وَ هُوَ السَّمِیعُ الْبَصِـیرُ» - . انعام / ۱۰۳، شوری / ۱۱ بـا این تفاوت که در سوره شوری «وهو السمیع العلیم» است. - {چشم ها او را درنمی یابند و اوست که دیدگان را درمی یابد، و او لطیفِ آگاه است.} و این آیه: «لا یُسْـئَلُ عَمَّا یَفْعَلُ وَ هُمْ یُسْئَلُونَ.» - . انبیاء / ۲۳ - {در آنچه [خـدا] انجام می دهد چون و چرا راه ندارد و[لی] آنان [انسان ها] سؤال خواهند شد}

جابر گفت: آقا! چقـدر یاران هم عقیـده ما کم هسـتند! امام فرمود: هیهات هیهات! می دانی روی زمین چقـدر یار و هم عقیده داری؟ عرض کردم: یا ابن رسول الله! خیال می کنم در هر شـهر بین صد تا دویست و در تمام شـهرها هزار یا دو هزار باشـند و در روی زمین خیـال می کنم صـد هزار باشـند. فرمود: نه جـابر! گمـان تو اشـتباه است و نظرت نـادرست. آنهایی که خیال می

کنی، مقصّرند و از یاران تو نیستند .

عرض کردم: یا ابن رسول اللَّه! مقصِّر کیست؟ فرمود: کسانی که در معرفت امام و همچنین در معرفت آنچه خدا بر آنها از امر و روح خود واجب گردانده، کوتاهی دارند. عرض کردم: معرفت روح خدا چیست؟ فرمود: اینکه بداند خداوند به هر کسی که این روح را بخشیده، امر خود را نیز به او تفویض کرده و به اجازه خدا می آفریند

ص: ۱۴

و زنده می کند و به دیگری علم ما فی الضمائر را می آموزد و از گذشته و آینده تا روز قیامت اطلاع دارد. چون آن روح از امراللَّه است، هر که خدا به این روح مخصوص گرداندش، کامل است و نقصانی ندارد؛ هر چه بخواهد با اجازه خدا انجام می دهد؛ در یک لحظه از مشرق به مغرب می رود؛ به آسمان بالا می رود و به زمین فرود می آید و هر چه اراده کند و بخواهد، انجام می دهد.

عرض کردم: آقا! دلیلی از این روح در قرآن برایم بیاور که خداوند آن را به محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم بخشیده است. فرمود: بسیار خوب، این آیه را بخوان: «وَ کَذلِکَ أَوْحَیْنا إِلَیْکَ رُوحاً مِنْ أَمْرِنا ما کُنْتَ تَدْرِی مَا الْکِتابُ وَ لَا الْإِیمانُ وَ لکِنْ جَعَلْناهُ نُوراً نَهْدِی بِهِ مَنْ نَشاءُ مِنْ عِبادِنا.» -. شوری / ۵۲ - {و همین گونه روحی از امر خودمان به سوی تو وحی کردیم، تو نمی دانستی کتاب چیست و نه ایمان [کدام است] ولی آن را نوری گردانیدیم که هر که از بندگان خود را بخواهیم به وسیله آن راه می نماییم.} و این آیه: «أُولئِکَ کَتَبَ فِی قُلُوبِهِمُ الْإِیمانَ وَ أَیَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ.» -. مجادله / ۲۲ - {در دل اینهاست که [خدا] ایمان را نوشته و آنها را با روحی از جانب خود تایید کرده است.}

گفتم: خدا گشایش به تو عنایت کند، آنچنان که عقده دل مرا گشودی و مرا بر شناخت روح و امر موفق گردانیدی. سپس عرض کردم: یا سیدی صلی الله علیک! پس در این صورت بیشتر شیعیان مقصرند؟ من یک نفر از یاران خود را نمی شناسم که دارای چنین معرفتی باشد. فرمود: جابر! اگر تو یک نفر را نمی شناسی، من چند نفر اندکی را می شناسم! می آیند و سلام می کنند و از من اسرار و علوم پنهان و حقایق را می آموزند .

عرض کردم: ان شاء اللَّه فلان کس با یارانش از این نمونه هستند، چون من از آنها یکی از اسرار و حقایق شما را شنیدم، خیال می کنم به هدف رسیده اند و کامل شده اند. فرمود: فردا آنها را دعوت کن و همراه خود به اینجا بیاور. من روز بعد آنها را آوردم. آنها به امام سلام کردند و احترام گزاردند و او را بسیار گرامی داشتند و در مقابل ایشان ایستادند.

امام فرمود: جابر! اینها برادران توانند. اینک یک مطلب باقیمانده؛ آیا شما جماعت اعتراف دارید که خداوند هر چه بخواهد انجام می دهد و هر چه اراده کند حکم می نماید، هیچ کس نمی تواند حکم او را به تاخیر اندازد و قضایش را برگرداند، از آنچه خدا انجام دهد بازخواست نمی شود، اما مردم مورد مواخذه قرار می گیرند؟ گفتند: آری، خدا هر چه بخواهد می کند و هر حکمی را که اراده کند اجرا می فرماید. گفتم: خدا را شکر که روشن و عارفند و به هدف رسیده اند! امام فرمود: جابر! در مورد چیزی که نمی دانی عجله مکن! من متحیر شدم.

ص: ۱۵

فرمود: از آنها بپرس آیا علی بن الحسین می توانـد به صورت فرزنـد خود محمّـد درآید؟ جابر گفت: پرسـیدم، آنها از جواب دادن خودداری کردنـد و سـاکت ماندنـد. فرمود: بپرس آیا می توانـد محمّـد به صورت من درآیـد؟ باز سؤال کردم و باز آنها سکوت کردند و چیزی نگفتند.

در این موقع امـام نگـاهی به من کرد و فرمود: این دلیـل آن مطلبی بود که به تو گفتم که هنوز مقـداری باقیمانـده. من به آنها گفتم: چه شده؟ چرا جواب امامتان را نمی دهید؟ آنها سکوت کردند و مشکوک بودند. امام به آنها نگاه کرده و فرمود: جابر! این دلیل جریانی بود که برایت توضیح دادم که مقداری باقیمانده. حضـرت باقر علیه السّلام فرمود: چرا حرف نمی زنید؟ آنها یکدیگر را تماشا کرده و از هم پرسیدند و گفتند: یا ابن رسول اللَّه! ما اطلاعی نداریم، به ما بیاموز!

حضرت زین العابدین علیه السّلام به فرزند خود حضرت باقر اشاره کرد و از آنها پرسید که این کیست؟ گفتند: پسر شما است. فرمود: من کیستم؟ گفتند: پدر او علی بن الحسین. در این موقع کلامی را بر زبان راند که ما نفهمیدیم. ناگاه محمّد به صورت پـدرش علی بن الحسین و علی بن الحسین به صورت فرزنـد خود محمّـد در آمـد و همه گفتند: «لا اله الا اللَّه.» امام فرمود: از قـدرت خـدا تعجب نکنیـد! من محمّدم و محمّد من است. و محمّد گفت: ای قوم تعجب نکنید از امر خدا! من علی و علی من است. همه مـا یکی هستیم، از یـک نور. روح مـا از امر خـداست؛ اول مـا محمّـد و وسـط مـا محمّـد و آخر ما محمّـد و همه ما محمّدیم.

این سخنان را که شنیدند، همه به سجده افتادند و گفتند: به ولایت و پنهان و آشکار شما ایمان آوردیم و اقرار به امتیازات شما داریم. حضـرت زین العابدین فرمود: سـر بردارید! اینک شـما عارف و رسـتگار و روشن بین و کامل و به هدف رسیده هستید. الله الله! مبادا آنچه از من و محمّـد مشاهـده کردیـد به مقصـرین مستضـعف بگوییـد که شـما را مسـخره می کنند و تکذیب می نماینـد! گفتند: «سَـمِعْنا وَ أَطَعْنا.» - . بقره / ۲۸۵ - {شـنیدیم و اطاعت می کنیم.} فرمود: اینک بروید! رسـتگار و کامل باشـید. آنها هم متفرق شدند.

جابر گفت: آقا! اگر کسی این مقام را به این صورتی که انجام دادی و آشکار کردی نداند، اما شما را دوست داشته باشد و به مقام شما اعتراف کند و از دشمنانتان بیزار باشد، وضع او چگونه است؟ فرمود: در خوبی و خیر است تا برسد.

جابر پرسید: یا ابن رسول اللَّه! آیا ممکن است بعد از این معرفت، چیزی موجب مقصر شدن آنها بشود؟ فرمود: آری، وقتی که در مورد حقوق برادران خود کوتاهی کنند، آنها را در اموال خود و اسرار و آشکار خود شریک ننمایند

ص: ۱۶

و خود در لـذت دنیا به سـر برنـد و آنها را بی بهره گذارند، در این موقع است که نیکی از آنها سـلب می شود و از آنها گرفته می شود و گرفتـار آفات و بلاهای دنیا و گرفتاری های طاقت فرسا و دردهای غیر قابل تحمل در مورد خود می شونـد، مالشان از دست می رود و پراکندگی در جمعیت خود می یابند، چون در رسیدگی به برادر دینی خود کوتاهی کرده اند.

جابر گفت: به خدا قسم خیلی غمگین شدم و گفتم یا ابن رسول اللّه! حق مؤمن بر برادر مؤمن خود چیست؟ فرمود: در شادی او شاد و در حزن او محزون است و تمام گرفتاری هایش را برطرف می کند، هرگز برای هیچ چیز بی ارزش دنیای فانی افسرده نمی شود، مگر اینکه با برادران خود مواسات کند که در خوبی و بدی برابر باشند .

عرض کردم: مولای من! چگونه خداوند تمام این ها را برای برادر مؤمن واجب کرده است؟ فرمود: زیرا مؤمن برادر مؤمن است، از پدر و مادر، بنابراین در صورتی که استفاده از ثروتش منحصر به خودش باشد، نمی تواند برادرش باشد. جابر گفت: سبحان اللّه! چه کسی می تواند این طور باشد! امام علیه السّلام فرمود: کسی که می خواهد درب های بهشت را بکوبد و با حوریه های زیبا هم آغوش شود و در دار السّلام با ما همنشین باشد.

جابر گفت: عرض کردم: به خدا قسم هلاک شدم یا ابن رسول اللّه! چون من در مورد حقوق برادرانم کوتاهی کرده ام. من نمی دانستم که چنین رفتاری موجب تقصیر درباره رعایت حقوق برادران مؤمن می شود. حتی گمان من بر یک دهم آن هم نمی رسید. أتوب إلی الله تعالی یا ابن رسول الله! به خاطر تقصیر در رعایت حقوق برادران مومنم.

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری الشأفه قرحه تخرج فی أسفل القدم فتکوی فتذهب یقال فی المثل استأصل الله شأفته أی أذهبه الله کما أذهب تلک القرحه بالکی و فی القاموس أمهله رفق به و مهله تمهیلا أجله و المخیط کمنبر ما خیط به الثوب و قال الضوضاه أصوات الناس و جلبتهم.

**[ترجمه]جوهری می گوید: شافه زخمی است که در انتهای پا ظاهر می شود و داغ کرده می شود و از بین می رود. در مثل گفته می شود: استأصل الله شأفته یعنی خداوند آن را ببرد همانطور که زخم با داغ نهادن برده می شود. در قاموس أمهله را به مدارا کردن و مهلت دادن معنا کرده است. مخیط بر وزن منبر چیزی است که با آن لباس دوخته می شود. و گفته است ضوضاه یعنی صداهای مردم.

**[ترجمه]

إنما أفردت لهذه الأخبار بابا لعدم صحه أسانیدها و غرابه مضامینها فلا نحکم بصحتها و لا ببطلانها و نرد علمها إلیهم علیهم السلام.

۱- لم أجد هذا الکتاب الی الآن.

**[ترجمه]این اخبار را جدا آوردم به جهت صحیح نبودن سند آنها و بعید بودن مضمون این اخبار، ما حکم به صحت یا بطلان آن نمی کنیم و علم آنها را به خود ائمه علیهم السّلام برمی گردانیم.

ص: ۱۷

**[ترجمه]

أبواب علومهم علیهم السلام

باب ۱ جهات علومهم علیهم السلام و ما عندهم من الکتب و أنه ینقر فی آذانهم و ینکت فی قلوبهم

الأخبار

«۱»

شا، الإرشاد ج، الإحتجاج کَانَ الصَّادِقُ علیه السلام یَقُولُ عِلْمُنَا غَابِرٌ وَ مَزْبُورٌ وَ نَکْتٌ فِی الْقُلُوبِ وَ نَقْرٌ فِی الْأَسْمَاعِ وَ إِنَّ عِنْدَنَا الْجَفْرَ الْأَحْمَرَ وَ الْجَفْرَ الْأَبْیَضَ وَ مُصْحَفَ فَاطِمَهَ علیها السلام وَ عِنْدَنَا الْجَامِعَهَ فِیهَا جَمِیعُ مَا تَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَیْهِ فَسُئِلَ عَنْ تَفْسِیرِ هَذَا الْکَلَامِ فَقَالَ أَمَّا الْغَابِرُ فَالْعِلْمُ بِمَا یَکُونُ وَ أَمَّا الْمَزْبُورُ فَالْعِلْمُ بِمَا کَانَ وَ أَمَّا النَّکْتُ فِی الْقُلُوبِ فَهُوَ الْإِلْهَامُ وَ أَمَّا النَّقْرُ فِی الْأَسْمَاعِ فَحَدِیثُ الْمَلَائِکَهِ علیهم السلام نَسْمَعُ کَلَامَهُمْ وَ لَا نَرَی أَشْخَاصَهُمْ وَ أَمَّا الْجَفْرُ الْأَحْمَرُ فَوِعَاءٌ فِیهِ سِلَاحُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ لَنْ یَخْرُجَ حَتَّی یَقُومَ قَائِمُنَا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ أَمَّا الْجَفْرُ الْأَبْیَضُ فَوِعَاءٌ فِیهِ تَوْرَاهُ مُوسَی وَ إِنْجِیلُ عِیسَی وَ زَبُورُ دَاوُدَ وَ کُتُبُ اللَّهِ الْأُولَی وَ أَمَّا مُصْحَفُ فَاطِمَهَ علیها السلام فَفِیهِ مَا یَکُونُ مِنْ حَادِثٍ وَ أَسْمَاءُ مَنْ یَمْلِکُ (۱) إِلَی أَنْ تَقُومَ السَّاعَهُ وَ أَمَّا الْجَامِعَهُ فَهُوَ کِتَابٌ طُولُهُ سَبْعُونَ ذِرَاعاً إِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنْ فَلْقِ فِیهِ وَ خَطُّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام بِیَدِهِ فِیهِ وَ اللَّهِ جَمِیعُ مَا تَحْتَاجُ إِلَیْهِ النَّاسُ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ حَتَّی إِنَّ فِیهِ أَرْشَ الْخَدْشِ وَ الْجَلْدَهِ وَ نِصْفِ الْجَلْدَهِ (۲).

**[ترجمه]ارشاد مفید و احتجاج طبرسی: امام صادق علیه السّلام می فرمود: علم ما غابر و مزبور و خطور به قلب و خوردن به گوش است. جفر قرمز و سفید و مصحف فاطمه علیها السّلام و «جامعه» که هر چه مردم نیازمندند در آن وجود دارد، نزد ماست.

از تفسیر این فرمایش امام سؤال کردند. فرمود: «غابر» عبارت است از علم به آنچه به وجود می آید. «مزبور» علم به آنچه قبلا بوده است. «خطور به قلب» عبارت است از الهام. اما «به گوش خوردن»، همان شنیدن صدای ملائکه است؛ سخن آنها را می شنویم و خودشان را نمی بینیم.

اما «جفر قرمز» ظرفی است که در آن اسلحه پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله است و از آن خارج نمی شود، مگر زمانی که قائم ما قیام کند. اما «جفر سفید» ظرفی است که در آن تورات موسی و انجیل عیسی و زبور داود و کتاب های الهی قدیم است.

و اما «مصحف فاطمه» محتوی وقایعی است که اتفاق می افتد و اسم کسانی که تا روز قیامت در زمین فرمانروا می شوند. اما

جامعه، کتابی است به طول هفتاد ذراع که پیامبر اکرم با زبان خود املا کرده و فرموده و علی بن ابی طالب علیه السّلام به دست خود نوشته و در آن تمام نیازمندی های مردم تا روز قیامت هست، حتی جریمه خدشه وارد کردن بر کسی و یک تازیانه و نصف تازیانه. - . ارشاد مفید: ۲۵۷، احتجاج طبرسی: ۲۰۳ -

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری کلمنی من فلق فیه بالکسر و یفتح أی من شقه.

**[ترجمه]جوهری: با من صحبت کرد از «فلق» دهانش و گشود یعنی از شکاف دهانش.

**[ترجمه]

«۲»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ شِبْلٍ عَنْ ظَفْرِ بْنِ حُمْدُونٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ

ص: ۱۸

۱- فی المصدر: و أسماء کل من یملک.

۲- إرشاد المفید: ۲۵۷ و احتجاج الطبرسیّ: ۲۰۳.

عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ وَ جَمَاعَةٍ مِنْ رِجَالِهِ وَ غَيْرِهِمْ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنِ الْحَارِثِ النَّضْرِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الَّذِي يَسْأَلُ عَنْهُ الْإِمَامُ عليه السلام وَ لَيْسَ عِنْدَهُ فِيهِ شَيْ ءٌ مِنْ أَيْنَ يَعْلَمُهُ قَالَ يُنْكَتُ فِي الْقَلْبِ نَكْتاً أَوْ يَنْقُرُ فِي الْأُذُنِ نَقْراً وَ قِيلَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذَا سُئِلَ الْإِمَامُ كَيْفَ يُجِيبُ قَالَ إِلْهَامٌ أَوْ إِسْمَاعٌ (۱) وَ رُبَّمَا كَانَا جَمِيعاً (۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی:

ص: ۱۸

حارث نضری گفت: از حضرت صادق علیه السّلام پرسیدم: سؤالی که از امام می کنند و در آن مورد چیزی در اختیارش نیست، جواب را از کجا کشف می کند؟ فرمود: یا به دلش خطور می شود یا به گوش می شنود.

همچنین شخصی به حضرت صادق عرض کرد: وقتی از امام سؤالی می کنند، چگونه جواب می دهد؟ فرمود: گاهی الهام می شود، گاهی به گوش می شنوند و گاهی نیز با هر دو. - . امالی شیخ طوسی: ۲۶۰ -

امالی شیخ طوسی: ابو حمزه گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم می فرمود: بعضی از ما به دلش خطور می شود، بعضی از ما در خواب به او می گویند و بعضی از ما نیز صدا را می شنوند، مانند صدای زنجیری که در میان طشت بزنند، و بعضی با صورتی بزرگ تر از جبرئیل و میکائیل مواجه می شوند.

**[ترجمه]

«۳»

ما، الأمالي للشيخ الطوسي بِالْإِسْنَادِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّلْتِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ يُنْكَتُ فِي قَلْبِهِ وَ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ يُؤْتَى فِي مَنَامِهِ وَ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ يَسْمَعُ الصَّوْتَ مِثْلَ صَوْتِ السِّلْسِلَهِ فِي الطَّشْتِ وَ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ يَأْتِيهِ صُورَهٌ أَعْظَمُ مِنْ جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِنَّا مَنْ يُنْكَتُ فِي قَلْبِهِ وَ مِنَّا مَنْ يُقْذَفُ (۳) فِي قَلْبِهِ وَ مِنَّا مَنْ يُخَاطَبُ وَ قَالَ عليه السلام إِنَّ مِنَّا لَمَنْ يُعَايِنُ مُعَايَنَةً وَ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ يُنْقَرُ فِي قَلْبِهِ كَيْتَ كَيْتَ وَ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ يَسْمَعُ كَمَا يَقَعُ السِّلْسِلَهُ فِي الطَّشْتِ قَالَ قُلْتُ وَ الَّذِي يُعَايِنُونَ مَا هُوَ قَالَ خَلْقٌ أَعْظَمُ مِنْ جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ (۴).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: ابو حمزه گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: بعضی از ما بر دلش خطور می شود، بعضی به دل او القا می گردد و بعضی نیز با او صحبت می کنند. و فرمود: بعضی از ما با چشم خود مشاهده می کند، بعضی به دلش خطور می شود که چنین و چنان است و بعضی می شنوند مانند صدای زنجیری که در طشتی به حرکت در آید. عرض کردم: آنچه را که با چشم مشاهده می کنید چیست؟ فرمود: آفریده ای است بزرگ تر از جبرئیل و میکائیل. - . امالی شیخ طوسی: ۲۶۰ -

**[ترجمه]

بیان

لعل النکت و القذف نوعان من الإلهام و المراد بالمعاینه معاینه روح القدس و هو لیس من الملائکه مع أنه یحتمل أن تکون معاینه فی غیر وقت المخاطبه.

**[ترجمه]ممکن است «نکت» در دل و «قذف» بر دل دو نوع از الهام باشد که خطور شود یا القا گردد. و مراد از «مشاهده»، دیدن روح القدس است که از ملائکه نیست .

**[ترجمه]

«۴»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِالْأَسَانِیدِ الثَّلَاثَهِ إِلَی الرِّضَا علیه السلام عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا یَنْقَلِبُ جَنَاحُ طَائِرٍ فِی الْهَوَاءِ إِلَّا وَ عِنْدَنَا فِیهِ عِلْمٌ (۵).

**[ترجمه]عیون اخبارالرضا: به اسانید سه گانه تا حضرت رضا علیه السّلام و آن جناب از آباء گرام خود، از پیامبر اکرم نقل می کند که فرمود: پر پرنده ای در هوا تکان نمی خورد، مگر اینکه نزد ما در آن باره دانشی است. - . عیون اخبارالرضا: ۲۰۰ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ سَهْلٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ سُلَیْمَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ فِی صَحِیفَهٍ مِنَ الْحُدُودِ ثُلُثَ

۱- فی المصدر: و سماع.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۲۶۰.

۳- فی المصدر: و من یقذف فی قلبه.

۴- أمالی ابن الطوسیّ: ۲۶۰.

۵- عیون الأخبار: ۲۰۰.

جِلْدَهٍ مَنْ تَعَدَّی ذَلِکَ کَانَ عَلَیْهِ حَدُّ جَلْدَهٍ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالحمید از سلیمان نقل کرد که حضرت صادق علیه السّلام فرمود: در یک صحیفه ای، از حدود یک سوم

ص: ۱۹

تازیانه بیان شده است که هر کس از آن تعدی کند، باید او را یک تازیانه زد. - .[۲] بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ إِنَّ النَّاسَ یَذْکُرُونَ أَنَّ عِنْدَکُمْ صَحِیفَهً طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً فِیهَا مَا یَحْتَاجُونَ إِلَیْهِ النَّاسُ وَ أَنَّ هَذَا هُوَ الْعِلْمُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَیْسَ هَذَا هُوَ الْعِلْمُ إِنَّمَا هُوَ أَثَرٌ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ الْعِلْمَ (۲) الَّذِی یَحْدُثُ فِی کُلِّ یَوْمٍ وَ لَیْلَهٍ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: منصور بن حازم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که از آن حضرت پرسیدم: مردم می گویند نزد شما صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع که تمام نیازهای مردم در آن هست و علم همان است. فرمود: این علم نیست؛ اثری است که از پیامبر اکرم برای ما باقیمانده. علم - . شاید منظور این است که صحیفه باقی مانده از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله اصول و کلیات است، ولی ما از وقایع شبانه روز اطلاع داریم که از آن عظیم تر است ومنافاتی ندارد که این علوم به حوادث وجزئیات، از اصول باقی مانده از پیامبر اکرم اخذ شده باشد. -

آن چیزی است که در هر شبانه روز پدید می آید. - . بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ أَوْ غَیْرِهِ عَنْ بِشْرٍ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْیَنَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عِنْدَکُمُ التَّوْرَاهُ وَ الْإِنْجِیلُ وَ الزَّبُورُ وَ مَا فِی الصُّحُفِ الْأُولی صُحُفِ إِبْراهِیمَ وَ مُوسی قَالَ نَعَمْ قُلْتُ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْعِلْمُ الْأَکْبَرُ قَالَ یَا حُمْرَانُ لَوْ لَمْ یَکُنْ غَیْرَ مَا کَانَ وَ لَکِنْ مَا یَحْدُثُ بِاللَّیْلِ وَ النَّهَارِ عِلْمُهُ عِنْدَنَا أَعْظَمُ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران بن اعین گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: تورات و انجیل و زبور و آنچه در «الصُّحُفِ الْأُولی صُحُفِ إِبْراهِیمَ وَ مُوسی.» - . اعلی / ۱۸ - ۱۹ - {صحیفه های گذشته، صحیفه های ابراهیم و موسی}، در نزد شما هست؟ فرمود: آری. عرض کردم: این همان علم اکبر است؟ فرمود: اگر در نزد ما غیر از علوم پیشینیان چیز دیگری

نبود، این علم اکبر بود، ولی ما از حوادث شب و روز اطلاع داریم که این اطلاع بزرگ تر از آن است. - . بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

بیان

لو لم یکن أی لو لم یکن لنا علم غیر العلم الذی کان للسابقین کان ما ذکر العلم الأکبر و لکن ما یحدث من العلم عندنا أکبر. أقول هاهنا إشکال قوی و هو أنه لما دلت الأخبار الکثیره علی أن النبی صلی الله علیه و آله کان یعلم علم ما کان و ما یکون و جمع الشرائع و الأحکام و قد علم جمیع ذلک علیا علیه السلام و علم علی الحسن علیهما السلام و هکذا فأی شی ء یبقی حتی یحدث لهم باللیل و النهار. و یمکن أن یجاب عنه بوجوه الأول ما قیل إن العلم لیس یحصل بالسماع

ص: ۲۰

۱- بصائر الدرجات: ۳۸.

۲- لعل المراد ان الذی عندنا من الصحیفه هو الأصول و الکلیات المتلقیه عن رسول اللّه صلّی اللّه علیه و اللّه، و لنا العلم بالحوادث الواقعه و الجزئیات المستحدثه الی یوم القیامه و هو أعظم، و لا ینافی ذلک ان علمهم هذا مأخوذ من تلک الأصول الباقیه عن رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله.

۳- بصائر الدرجات: ۳۸.

۴- بصائر الدرجات: ۳۸.

و قراءه الکتب و حفظها فإن ذلک تقلید و إنما العلم ما یفیض من عند الله سبحانه علی قلب المؤمن یوما فیوما و ساعه فساعه فیکشف به من الحقائق ما تطمئن به النفس و ینشرح له الصدر و یتنور به القلب و الحاصل أن ذلک مؤکد و مقرر لما علم سابقا یوجب مزید الإیمان و الیقین و الکرامه و الشرف بإفاضه العلم علیهم بغیر واسطه المرسلین. الثانی أن یفیض علیهم علیهم السلام تفاصیل عندهم مجملاتها و إن أمکنهم استخراج التفاصیل مما عندهم من أصول العلم و مواده.

الثالث أن یکون مبنیا علی البداء فإن فیما علموا سابقا ما یحتمل البداء و التغییر فإذا ألهموا بما غیر من ذلک بعد الإفاضه علی أرواح من تقدم من الحجج أو أکد ما علموا بأنه حتمی لا یقبل التغییر کان ذلک أقوی علومهم أشرفها.

الرابع کما هو (۱) أقوی عندی و هو أنهم علیهم السلام فی النشأتین سابقا علی الحیاه البدنی و لاحقا بعد وفاتهم یعرجون فی المعارف الربانیه الغیر المتناهیه علی مدارج الکمال إذ لا غایه لعرفانه تعالی و قربه و یظهر ذلک من کثیر الأخبار. و ظاهر أنهم إذا تعلموا فی بدو إمامتهم علما لا یقفون فی تلک المرتبه و یحصل لهم بسبب مزید القرب و الطاعات زوائد العلم و الحکم و الترقیات فی معرفه الرب تعالی و کیف لا- یحصل لهم و یحصل ذلک لسائر الخلق مع نقص قابلیتهم و استعدادهم فهم علیهم السلام أولی بذلک و أحری. و لعل هذا أحد وجوه استغفارهم و توبتهم فی کل یوم سبعین مره و أکثر إذ عند عروجهم إلی کل درجه رفیعه من درجات العرفان یرون أنهم کانوا فی المرتبه السابقه فی النقصان فیستغفرون منها و یتوبون إلیه تعالی و هذه جمله ما حل فی حل هذا الإشکال ببالی و أستغفر الله مما لا یرتضیه من قولی و فعالی.

**[ترجمه]«لو لم یکن» یعنی اگر برای ما علمی غیر از علوم پیشینیان نبود، آنچه که بیان گردید علم اکبر می بود، اما آنچه از علم برای ما پیش می آید، بسیار بزرگ تر از آن است.

مؤلف: در اینجا اشکال بزرگی است، به این معنی که اگر پیامبر اکرم طبق اخباری که حاکی از آن است که از گذشته و آینده و تمام شرایع و احکام اطلاع داشته و تمام آنها را به علی علیه السّلام آموخته و حضرت علی به امام حسن آموخته و به همین ترتیب آموخته شده است، پس دیگر چه چیز باقی می ماند که با گذشت شب و روز ائمه از آن مطلع شوند؟

این اشکال را می توان به

چند صورت جواب داد:

.۱

علم به طوری که گفته اند، با شنیدن

ص: ۲۰

و کتاب خواندن و حفظ کردن حاصل نمی شود؛ این تقلید است. علم آن چیزی است که از جانب خدا بر دل مؤمن روز به روز و ساعت به ساعت افاضه می شود و به وسیله آن، چنان کشف حقایق می کند که اطمینان خاطر برایش پیدا می شود و شرح صدر می یابد و دلش نورانی می گردد. نتیجه اینکه این افاضه علم بر ائمه، تأکید و تثبیت آن علومی است که از قبل می

دانستند و موجب مزید ایمان و یقین و شرافت و مقام آنها می شود، بی آنکه انبیا واسطه این افاضه باشند.

.۲

اینکه تفصیل و شرح علومی که به طور مجمل از آن اطلاع دارند، به ائمه علیهم السّلام افاضه می شود، با اینکه می توانند آن تفاصیل را خودشان از اصول و کلیات استخراج نمایند.

.۳

علوم آنها قابل بداء و تغییر می باشد، پس آنچه ائمه قبلا به آن علم پیدا کرده اند، مواردی است که احتمال بداء وتغییر درآن وجود دارد. بنابراین آنچه که به آنها الهام می شود، به چیزهایی که تفاوت دارد با آنها بعد از افاضه شدن آن بر ارواح حجت های پیشین است یا اینکه تأکیدی است بر اینکه آنچه می دانستند، حتمی و غیر قابل تغییر است. این قوی ترین و اشرف علوم آنان است.

.۴

جوابی است که به نظر من بهتر است و آن اینکه ائمه علیهم السّلام در دو زمان قبل از مرگ و بعد از مرگ، در معارف ربانی که نامتناهی است سیر کمالی می کنند، زیرا عرفان و قرب به خدا نهایت پذیر نیست و این معنی از اخبار زیادی به دست می آید.

مسلم است که وقتی ائمه علیهم السّلام علمی را در ابتدای امامت خود داشته باشند، به همین مرتبه باقی نمی مانند و به نسبت افزایش قرب به خدا و اطاعت و بندگی او، علوم و حکمت ها و ترقیات در معرفت پروردگار آنها افزایش می یابد. چطور ممکن است برای آنها چنین افزایشی به وجود نیاید، با اینکه برای مردم معمولی با نقص قابلیت و استعدادی که دارند پیش می آید؟ پس آنها شایسته تر و سزاوارتر به این افزایش هستند. شاید همین وجه دلیل استغفار و توبه ائمه علیهم السّلام است که در هر شبانه روز هفتاد مرتبه یا بیشتر توبه و استغفار می کنند، زیرا با عروج به هر درجه بالاتری از معرفت، متوجه می شوند که در مرتبه و درجه قبلی نقص داشته اند. پس استغفار و توبه می کنند به سوی خدا.

این بود تمام وجوهی که در رد این اشکال به نظر من رسید. استغفار می کنم از آنچه مورد رضای خدا نیست و بر زبانم جاری شد و از من سر زد.

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ بَكْرِ بْنِ كَرِبٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَسَمِعْنَاهُ يَقُولُ أَمَا وَ اللَّهِ إِنَّ عِنْدَنَا مَا لَا نَحْتَاجُ إِلَى

۱- فی نسخه: (لما هو) و لعله مصحف: ما هو أقوی.

النَّاسِ وَ إِنَّ النَّاسَ لَيَحْتَاجُونَ إِلَيْنَا إِنَّ عِنْدَنَا الصَّحِيفَهَ سَبْعُونَ ذِرَاعاً بِخَطِّ عَلِيٍّ علیه السلام وَ إِمْلَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَيْهِمَا وَ عَلَی أَوْلَادِهِمَا فِيهَا مِنْ كُلِّ حَلَالٍ وَ حَرَامٍ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَنَا فَتَدْخُلُونَ عَلَيْنَا فَنَعْرِفُ خِيَارَكُمْ مِنْ شِرَارِكُمْ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: بکر بن کرب گفت: نزد حضرت صادق علیه السّلام بودیم. شنیدیم که می فرمود: به خدا سوگند نزد ما چیزی است که ما را از

ص: ۲۱

مردم بی نیاز می کند. مردم محتاج به مایند. در نزد ما صحیفه ای است به خط علی علیه السّلام و املای پیامبر اکرم - صلّی اللّه علیهما و علی أولادهما - به طول هفتاد ذراع که در آن هر نوع حلال و حرامی ذکر شده. شما پیش ما می آیید و نزد ما می رسید و خوبتان را از بد می شناسیم. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْجَامِعَهِ قَالَ تِلْكَ صَحِيفَهٌ سَبْعُونَ ذِرَاعاً فِي عَرْضِ الْأَدِيمِ مِثْلُ فَخِذِ الْفَالِجِ فِيهَا كُلُّ مَا يَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَيْهِ وَ لَيْسَ مِنْ قَضِيَّهٍ إِلَّا هِيَ فِيهَا حَتَّی أَرْشُ الْخَدْشِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن رئاب از حضرت صادق علیه السّلام راجع به جامعه پرسید. فرمود: جامعه صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع از پوست ران شتر بزرگ دو کوهان که در آن تمام نیازهای مردم هست و جواب هر پیشامدی در آن وجود دارد، حتی جریمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

بیان

الأدیم الجلد أو أحمره أو مدبوغه و الفالج الجمل الضخم ذو السنامین یحمل من السند للفحل.

**[ترجمه]«الادیم» یعنی پوست یا سرخی آن یا دباغی شده آن. و «الفالج» یعنی ماده شتر بزرگ دو کوهان که از هند برای زاد و ولد می آورند.

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ عِنْدَنَا لَصَحِيفَةً طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً إِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطُّ عَلِيٍّ عليه السلام بِيَدِهِ مَا مِنْ حَلَالٍ وَ لَا حَرَامٍ إِلَّا وَ هُوَ فِيهَا حَتَّى أَرْشُ الْخَدْشِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیمان بن خالد گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: در نزد ما صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع و به املای پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و خط علی به دست خودشان که هر حلال و حرامی در آن هست، حتی جریمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا بَا مُحَمَّدٍ إِنَّ عِنْدَنَا الْجَامِعَةَ وَ مَا يُدْرِيهِمْ مَا الْجَامِعَةُ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا الْجَامِعَةُ قَالَ صَحِيفَةٌ طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً بِذِرَاعِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَمْلَاهُ مِنْ فَلْقِ فِيهِ وَ خَطَّهُ عَلِيٌّ عليه السلام بِيَمِينِهِ فِيهَا كُلُّ حَلَالٍ وَ حَرَامٍ وَ كُلُّ شَيْءٍ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ النَّاسُ حَتَّى الْأَرْشُ فِی الْخَدْشِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: امام صادق علیه السّلام به من فرمود: ابا محمد! ما در نزد خود جامعه داریم؛ چه می دانند جامعه چیست؟ عرض کردم: فدایت شوم! جامعه چیست؟ فرمود: صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع که رسول خدا صلی الله علیه وآله با زبان خود املا کرده و به خط علی علیه السّلام است که با دست راست آن حضرت نوشته شده. هر حلال و حرامی و تمام آنچه که مردم به آن محتاجند در آن هست، حتی جریمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصائر الدرجات يَعْقُوبُ بْنُ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ وَ أَبِی الْمَغْرَاءِ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: أَشَارَ إِلَى بَيْتٍ كَبِيرٍ وَ قَالَ يَا

۱- بصائر الدرجات: ۳۹ فیه: و انکم.

۲- بصائر الدرجات: فیه: و هی فیها.

۳- بصائر الدرجات: ۳۹.

۴- بصائر الدرجات: ۳۹.

حُمْرَانُ إِنَّ فِی هَذَا الْبَیْتِ صَحِیفَهً طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً بِخَطِّ عَلِیٍّ علیه السلام وَ إِمْلَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَوْ وَلِینَا النَّاسَ لَحَکَمْنَا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَمْ نَعْدُ مَا فِی هَذِهِ الصَّحِیفَهِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران بن اعین از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که آن حضرت به یک خانه بزرگ اشاره کرد و فرمود:

ص: ۲۲

ای حمران! در این خانه صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع، به خط علی و املای پیامبر اکرم. اگر حاکم بر مردم بشویم، به آنچه که خدا نازل کرده میان آنها حکم می کنیم و از دستور صحیفه تجاوز نمی کنیم. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ یَزِیدَ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ إِنَّ عِنْدَنَا صَحِیفَهً طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً أَمْلَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطَّهُ عَلِیٌّ علیه السلام بِیَدِهِ وَ إِنَّ فِیهَا لَجَمِیعَ مَا یَحْتَاجُ إِلَیْهِ النَّاسُ حَتَّی أَرْشَ الْخَدْشِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن سنان گفت: از امام صادق علیه السّلام شنیدم که فرمود: در نزد ما صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع که پیامبر صلی الله علیه وآله آن را املا فرموده و به خط خود علی علیه السّلام است و در آن تمام آنچه مردم به آن محتاجند هست، حتی جریمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۴»

أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ فَضَالَهَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ بُرَیْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ عِنْدَنَا صَحِیفَهً مِنْ کُتُبِ عَلِیٍّ علیه السلام طُولُهَا سَبْعُونَ ذَرْعاً فَنَحْنُ نَتَّبِعُ مَا فِیهَا لَا نَعْدُوهَا وَ سَأَلْتُهُ عَنْ مِیرَاثِ الْعِلْمِ مَا بَلَغَ أَ جَوَامِعُ هُوَ مِنَ الْعِلْمِ أَمْ فِیهِ تَفْسِیرُ کُلِّ شَیْ ءٍ مِنْ هَذِهِ الْأُمُورِ الَّتِی تَتَکَلَّمُ فِیهِ النَّاسُ مِثْلِ الطَّلَاقِ وَ الْفَرَائِضِ فَقَالَ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَتَبَ الْعِلْمَ کُلَّهُ الْقَضَاءَ وَ الْفَرَائِضَ فَلَوْ ظَهَرَ أَمْرُنَا لَمْ یَکُنْ شَیْ ءٌ إِلَّا فِیهِ سُنَّهٌ نُمْضِیهَا (۳).

**[ترجمه]محمد بن مسلم گفت: امام باقر علیه السّلام فرمود: نزد ما صحیفه ای از کتاب علی علیه السّلام است که طول آن هفتاد ذراع می باشد و ما از آنچه در آن است تبعیت می کنیم و از آن تجاوز نمی کنیم. از آن حضرت در مورد میراث باقی مانده علوم پرسیدم و گفتم: آیا جامعه ها جزئی از علوم هستند یا اینکه در آن تفسیر تمام اموری است که مردم در مورد آن تکلم می کنند، مانند طلاق و فرائض؟ فرمود: علی علیه السّلام تمام علم را از قضاء وفرائض کتابت کرد. هنگامی که امر ما

ظاهر شود، چیزی نمی ماند مگر اینکه برای ما در آن سنتی است که به آن عمل خواهیم کرد. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ يَزِيدَ (۴) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ عِنْدَنَا لَصَحِيفَةً يُقَالُ لَهَا الْجَامِعَةُ مَا مِنْ حَلَالٍ وَ لَا حَرَامٍ إِلَّا وَ هُوَ فِيهَا حَتَّى أَرْشِ الْخَدْشِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیمان بن خالد گفت: شنیدم كه امام علیه السلام می فرمود: در نزد ما صحیفه ای است كه به آن جامعه می گویند؛ تمام حلال ها وحرام ها در آن است، حتی جریمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَم عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِی حَمْزَةَ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ (۶) قَالَ: أَخْرَجَ إِلَيَّ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام صَحِيفَةً فِيهَا الْحَلَالُ وَ الْحَرَامُ وَ الْفَرَائِضُ قُلْتُ مَا هَذِهِ قَالَ هَذِهِ إِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطُّهُ عَلِيٌّ علیه السلام بِيَدِهِ قَالَ قُلْتُ فَمَا تُبْلَى قَالَ فَمَا يُبْلِيهَا قُلْتُ وَ مَا تُدْرَسُ قَالَ وَ مَا يَدْرُسُهَا قَالَ هِيَ الْجَامِعَةُ (۷) أَوْ مِنَ الْجَامِعَهِ.

۱- بصائر الدرجات: ۳۹ و فی الأول: لحكمنا بینهم.

۲- بصائر الدرجات: ۳۹ و فی الأول: لحكمنا بینهم.

۳- بصائر الدرجات: ۳۹. فیه و فی النسخه المخطوطه من الكتاب: الا فیه نمضیها.

۴- فی المصدر: یعقوب بن یزید او من رواه عن یعقوب.

۵- بصائر الدرجات: ۳۹.

۶- لعله أبو جعفر الاحول المعروف بمؤمن الطاق.

۷- بصائر الدرجات: ۳۹.

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: ابو جعفر احول گفت: حضـرت باقر علیه السّـلام صـحیفه ای را به من نشان داد که در آن حلال و حرام و فرائض بود. پرسـیدم: این چیست؟ فرمود: نوشـته ای است به املای پیامبر و خط حضرت علی علیه السّلام. گفتم: از بین نمی رود؟ فرمـود: چه چیز می توانـد آن را از بین بـبرد؟ پرسـیدم: کهنه و منـدرس نمی شـود؟ گفت: چه چیز می توانـد آن را کهنه کند؟ فرمود: این جامعه است یا از جامعه است؟ - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

ص: ۲۳

**[ترجمه]

بيان

قوله علیه السـلام فما یبلیها أی أی شـی ء یقـدر علی إبلائها و الله حافظها لنا أو لا تقع علیها الأیـدی کثیرا حتی تبلی أو تدرس و تمحی.

**[ترجمه]یعنی چه چیز می توانـد آن را کهنه کند؟ خدا آن را برای ما حفظ می کند. یا منظور این است که در دسترس مردم نیست تا آسیبی به آن رسد یا کهنه شود یا از بین برود.

**[ترجمه]

«۱۷»

یر يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ الرَّازِيُّ الْحَرِيرِيُّ عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْأَرْمَنِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْفُورٍ (۱) قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ عِنْدَنَا صَحِيفَةً طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً فِيهَا مَا يُحْتَاجُ إِلَيْهِ حَتَّى إِنَّ فِيهَا أَرْشَ الْخَدْشِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالله بن ابی یعفور گفت: امام صادق علیه السّـلام فرمود: در نزد ما صحیفه ای است که طول آن هفتاد ذراع است و در آن تمام آنچه که به آن احتیاج پیدا شود وجود دارد، حتی جریمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، بصـائر الـدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام نَحْواً مِنْ سِتِّينَ رَجُلًا قَالَ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ عِنْدَنَا وَ اللَّهِ صَحِيفَةٌ طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ حَلَالٍ أَوْ حَرَامٍ إِلَّا وَ هُوَ فِيهَا حَتَّى إِنَّ فِيهَا أَرْشَ الْخَدْشِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمد بن عبدالملک گفت: حدود شصت نفر نزد امام صادق علیه السّلام بودیم که شنیدم فرمود: به خدا قسم در نزد ما صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع که هیچ حلال و حرام الهی وجود ندارد، مگر اینکه در آن صحیفه ذکر گردیده، حتی در آن جریمه خدشه نیز هست. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الْمُنَخَّلِ بْنِ جَمِيلٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ عِنْدِي لَصَحِيفَةً فِيهَا تِسْعَ عَشْرَةَ صَحِيفَةً قَدْ (۴) حَبَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر بن یزید از امام باقر علیه السّلام نقل کرد که آن حضرت فرمود: در نزد من صحیفه ای است که در آن نوزده صحیفه وجود دارد که رسول خدا صلی الله علیه و آله آن را هبه کرده است. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَ فِي يَدِهِ صَحِيفَةٌ فَغَطَّاهَا مِنِّي بِطَيْلَسَانِهِ ثُمَّ أَخْرَجَهَا فَقَرَأَهَا عَلَيَّ إِنَّ مَا يُحَدِّثُ بِهَا الْمُرْسَلُونَ كَصَوْتِ السِّلْسِلَةِ أَوْ كَمُنَاجَاةِ الرَّجُلِ صَاحِبَهُ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره گفت: خدمت امام رسیدم و در دستش صحیفه ای بود. آن را زیر لباس خود کرد و از من پوشاند. بعد خارج کرد و برای من خواند: آنچه پیامبران نقل می کنند، مانند صدای زنجیر یا گفتگوی شخصی است با دیگری. - . بصائر الدرجات: ۳۹ - ۴۰ -

**[ترجمه]

بیان

إن ما یحدث إلی آخره هو الذی قرأه علیه السلام من تلک الصحیفه.

**[ترجمه]اینکه گفته: آنچه پیامبران نقل می کنند...تا آخر جمله، منظور آن چیزی است که امام علیه السّلام از صحیفه قرائت کرده است.

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ یُونُسَ عَنْ مُعَتِّبٍ قَالَ قَالَ: أَخْرَجَ

ص: ۲۴

۱- هکذا فی الکتاب و مصدره و الصحیح: (قالا) او هو بمعنی قال کل واحد منهما.

۲- بصائر الدرجات: ۳۹.

۳- بصائر الدرجات: ۳۹.

۴- فی نسخه: قد خباها.

۵- بصائر الدرجات: ۳۹.

۶- بصائر الدرجات: ۳۹ و ۴۰.

إِلَيْنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام صَحِيفَةً عَتِيقَةً مِنْ صُحُفِ عَلِيٍّ عليه السلام فَإِذَا فِيهَا مَا نَقُولُ إِذَا جَلَسْنَا لِنَتَشَهَّدَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: معتب گفت: امام صادق علیه السّلام

ص: ۲۴

صحیفه ای قدیمی از صحیفه های علی علیه السّلام را به ما نشان داد که در آن، آنچه را که هنگامی که ما نشستیم می گفتیم مشاهده کردیم. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۲۲»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي عِمْرَانَ عَنْ يُونُسَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ وَ ذَكَرَ ابْنُ شُبْرُمَةَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَيْنَ هُوَ مِنَ الْجَامِعَهِ إِمْلَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطِّ عَلِيٍّ عليه السلام فِيهَا الْحَلَالُ وَ الْحَرَامُ حَتَّى أَرْشُ الْخَدْشِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که آن حضرت وقتی که صحبت از ابن شبرمه شد فرمود: او از جامعه چه می داند! املای رسول الله صلی الله علیه و آله و خط علی علیه السّلام است؛ در آن تمام حلال و حرام، حتی جریمه خدشه هست. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۲۳»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ أَوْ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ عِنْدَنَا صَحِيفَةً فِيهَا مَا يُحْتَاجُ إِلَيْهِ حَتَّى إِنَّ فِيهَا أَرْشَ الْخَدْشِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: منصور بن حازم گفت: شنیدم که امام صادق علیه السّلام فرمود: در نزد ما صحیفه ای است که در آن تمام آنچه به آن احتیاج پیدا شود وجود دارد، حتی جریمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۲۴»

یر، بصائر الدرجات عَلِيُّ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ سُوَيْدٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كُنْتُ عِنْدَهُ فَدَعَا بِالْجَامِعَهِ فَنَظَرَ فِيهَا جَعْفَرٌ (۴) فَإِذَا هُوَ فِيهَا الْمَرْأَةُ تَمُوتُ وَ تَتْرُكُ زَوْجَهَا لَيْسَ لَهَا وَارِثٌ غَيْرُهُ قَالَ فَلَهُ الْمَالُ

كُلَّهُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که من خدمت ایشان بودم، جامعه را خواست و در آن نظر کرد. این مسأله بود که زنی می میرد و فقط همسر دارد و وارث دیگری ندارد. گفت: تمام مال متعلق به مرد است. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۲۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ فِی الْبَيْتِ صَحِيفَةً طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ حَلَالٍ وَ لَا حَرَامٍ إِلَّا وَ (هُوَ) فِيهَا حَتَّى أَرْشِ الْخَدْشِ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالرحمن بن ابی عبد الله از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که شنیدم آن حضرت فرمود: در خانه صحیفه ای است که در آن تمام حلال و حرام الهی وجود دارد، حتی جریمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۲۶»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ مَعْرُوفٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِی الْعَبَّاسِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: وَ اللَّهِ إِنَّ عِنْدَنَا لَصَحِيفَةً طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً فِيهَا جَمِيعُ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ النَّاسُ حَتَّى أَرْشُ الْخَدْشِ إِمْلَاءُ (۷) رَسُولِ اللَّهِ

۱- بصائر الدرجات: ۴۰.

۲- بصائر الدرجات: ۴۰.

۳- بصائر الدرجات: ۴۰.

۴- هكذا فی الكتاب و فی مصدره: أبو جعفر فإذا فيها.

۵- بصائر الدرجات: ۴۰.

۶- بصائر الدرجات: ۴۰.

۷- فی نسخه: أملی.

صلی الله علیه و آله وَكَتَبَهَا عَلِيٌّ بِيَدِهِ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيهِ.(۱)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابی العباس از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که آن حضرت فرمود: به خدا قسم نزد ما صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع که در آن جمیع آنچه به آن احتیاج پیدا شود وجود دارد، حتی جریمه خدشه. این صحیفه به املای رسول خدا

ص: ۲۵

صلی الله علیه و آله است که علی صلوات الله علیه با دست خود آن را نوشته است. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۲۷»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ علیه السلام يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَى مُحَمَّدٍ أَنَّهُ قَدْ فَنِيَتْ أَيَّامُكَ وَ ذَهَبَتْ دُنْيَاكَ وَ احْتَجْتَ إِلَى لِقَاءِ رَبِّكَ فَرَفَعَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله يَدَهُ إِلَى السَّمَاءِ بَاسِطاً وَ قَالَ اللَّهُمَّ عِدَتَكَ الَّتِي وَعَدْتَنِي إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنِ ائْتِ أُحُداً أَنْتَ وَ مَنْ تَثِقُ بِهِ فَأَعَادَ الدُّعَاءَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ امْضِ أَنْتَ وَ ابْنُ عَمِّكَ حَتَّى تَأْتِيَ أُحُداً ثُمَّ اصْعَدْ (۲) عَلَى ظَهْرِهِ فَاجْعَلِ الْقِبْلَةَ فِي ظَهْرِكَ ثُمَّ ادْعُ وَحْشَ الْجَبَلِ تُجِبْكَ فَإِذَا أَجَابَتْكَ فَاعْمِدْ إِلَى جَفْرَةٍ مِنْهُنَّ أُنْثَى وَ هِيَ (۳) تُدْعَى الْجَفْرَةَ حِينَ نَاهَدَ قَرْنَاهَا الطُّلُوعَ وَ تَشْخُبُ أَوْدَاجُهَا دَماً وَ هِيَ الَّتِي لَكَ فَمُرِ ابْنَ عَمِّكَ لِيَقُمْ إِلَيْهَا فَيَذْبَحُهَا (۴) وَ يَسْلَخُهَا مِنْ قِبَلِ الرَّقَبَةِ وَ يَقْلِبُ دَاخِلَهَا فَتَجِدُهُ مَدْبُوغاً (۵) وَ سَأُنْزِلُ عَلَيْكَ الرُّوحَ (۶) وَ جَبْرَئِيلَ مَعَهُ دَوَاةٌ وَ قَلَمٌ وَ مِدَادٌ لَيْسَ هُوَ مِنْ مِدَادِ الْأَرْضِ يَبْقَى الْمِدَادُ وَ يَبْقَى الْجِلْدُ لَا تَأْكُلُهُ الْأَرْضُ وَ لَا يُبْلِيهِ التُّرَابُ لَا يَزْدَادُ كُلَّمَا يُنْشَرُ إِلَّا جِدَّةً غَيْرَ أَنَّهُ يَكُونُ مَحْفُوظاً مَسْتُوراً فَيَأْتِي وَحْيٌ يُعْلِمُ بِمَا كَانَ (۷) وَ مَا يَكُونُ إِلَيْكَ وَ تُمْلِيهِ عَلَى ابْنِ عَمِّكَ وَ لْيَكْتُبْ وَ يَمُدُّ (۸) مِنْ تِلْكَ الدَّوَاةِ فَمَضَى صلی الله علیه و آله حَتَّى انْتَهَى إِلَى الْجَبَلِ فَفَعَلَ مَا أَمَرَهُ فَصَادَفَ مَا وَصَفَ لَهُ رَبُّهُ فَلَمَّا ابْتَدَأَ فِي سَلْخِ الْجَفْرَةِ نَزَلَ جَبْرَئِيلُ وَ الرُّوحُ الْأَمِينُ وَ عِدَّةٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ لَا يُحْصِي عَدَدَهُمْ

ص: ۲۶

۱- بصائر الدرجات : ۴۰.

۲- فی نسخه: (تصعد) یوجد هذا فی البصائر.

۳- فی نسخه: و التی تدعی.

۴- فی نسخه: فلیذبحها و لیسلخها.

۵- فی نسخه: فانه سیجدها مدبوغه.

۶- فی نسخه: الروح الأمین.

۷- فی المصدر: یعلم ما کان و لعله مصحف: بعلم ما کان.

٨- فی نسخه: و لیستمد.

إِلَّا اللَّهُ وَ مَنْ حَضَرَ ذَلِکَ الْمَجْلِسَ ثُمَّ وَضَعَ عَلِیٌّ علیه السلام الْجِلْدَ بَیْنَ یَدَیْهِ وَ جَاءَتْهُ الدَّوَاهُ (۱) وَ الْمِدَادُ أَخْضَرَ کَهَیْئَهِ الْبَقْلِ وَ أَشَدَّ خُضْرَهً وَ أَنْوَرَ ثُمَّ نَزَلَ الْوَحْیُ عَلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَجَعَلَ یُمْلِی عَلَی عَلِیٍّ علیه السلام وَ یَکْتُبُ عَلِیٌّ علیه السلام أَنَّهُ یَصِفُ کُلَّ زَمَانٍ وَ مَا فِیهِ وَ یُخْبِرُهُ بِالظَّهْرِ وَ الْبَطْنِ وَ خَبَّرَهُ بِکُلِّ مَا کَانَ وَ مَا هُوَ کَائِنٌ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ وَ فَسَّرَ لَهُ أَشْیَاءَ لَا یَعْلَمُ تَأْوِیلَهَا إِلَّا اللَّهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِی الْعِلْمِ فَأَخْبَرَهُ بِالْکَائِنِینَ مِنْ أَوْلِیَاءِ اللَّهِ مِنْ ذُرِّیَّتِهِ أَبَداً إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ وَ أَخْبَرَهُ بِکُلِّ عَدُوٍّ یَکُونُ لَهُمْ فِی کُلِّ زَمَانٍ مِنَ الْأَزْمِنَهِ حَتَّی فَهِمَ ذَلِکَ کُلَّهُ وَ کَتَبَهُ ثُمَّ أَخْبَرَهُ بِأَمْرِ مَا یَحْدُثُ عَلَیْهِ (۲) مِنْ بَعْدِهِ فَسَأَلَهُ عَنْهَا فَقَالَ الصَّبْرَ الصَّبْرَ وَ أَوْصَی إِلَی الْأَوْلِیَاءِ (۳) بِالصَّبْرِ وَ أَوْصَی إِلَی أَشْیَاعِهِمْ بِالصَّبْرِ وَ التَّسْلِیمِ حَتَّی یَخْرُجَ الْفَرَجُ وَ أَخْبَرَهُ بِأَشْرَاطِ أَوَانِهِ وَ أَشْرَاطِ وُلْدِهِ (۴) وَ عَلَامَاتٍ تَکُونُ فِی مُلْکِ بَنِی هَاشِمٍ فَمِنْ هَذَا الْکِتَابِ اسْتُخْرِجَتْ أَحَادِیثُ الْمَلَاحِمِ کُلُّهَا وَ صَارَ الْوَصِیُّ إِذَا أَفْضَی إِلَیْهِ الْأَمْرُ تَکَلَّمَ بِالْعَجَبِ (۵).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: حسن بن راشد گفت از حضرت موسی بن جعفر علیه السّلام شنیدم که می فرمود: خداوند به حضرت محمّد وحی کرد که ایامت به پایان رسیده و مدت عمرت در دنیا تمام شده و باید به دیدار خدا بشتابی. پیامبر اکرم دست خود را به آسمان بلند کرده گفت: «بار خدایا! وعده ای به من داده ای و تو خلاف وعده نمی کنی!»

خدا به او وحی کرد با کسی که به او اطمینان داری به جانب احد برو. پیامبر اکرم دعای قبل را تکرار کرد و خداوند وحی به او کرد که با پسر عمویت به جانب احد برو، بر آن بالا برو و قبله را پشت سر خود قرار بده و حیوانات وحشی کوه را صدا بزن تا جوابت دهند. وقتی جواب دادند، یک بره میش چهار ماهه که تازه شاخ هایش شروع به در آمدن کرده و از رگ های گردنش خون جاری است، همان بره مربوط به تو است. به پسر عمویت بگو که آن را بکشد و از طرف گردن پوست بکند. وقتی پوست آن را برگرداند، می بینی که دباغی شده است. به زودی روح الامین و جبرئیل با دوات و قلم و مرکب نازل می شود که البته از نوع مرکب های روی زمین نیست؛ اثر مرکب باقی می ماند و پوست هم کهنه نمی شود و زمین آن را از بین نمی برد و خاک موجب نابودی آن نمی شود و هر وقت باز کنی، تازه است و محفوظ و مستور خواهد بود. علم گذشته و آینده بر تو وحی می شود و تو آن را برای پسر عمویت می خوانی و او با همان دوات آنها را می نویسد.

پیامبر اکرم به جانب احد رفت و طبق آنچه که دستور گرفته بود، عمل کرد و تمام چیزهایی که قبلا برایش توضیح داده شده بود، به وقوع پیوست. همین که شروع به پوست کندن بره کرد، جبرئیل و روح الامین نازل شد، با گروهی از ملائکه که تعداد آنها را

ص: ۲۶

جز خدا کسی نمی دانست و کسانی که در آن مجلس حضور داشتند. علی علیه السّلام پوست و مرکبی سبز رنگ، شبیه سبزه بلکه سبزتر از سبزی و روشن تر از آن را مقابل خود گذاشت.

سپس بر حضرت محمّد وحی نازل شد و شروع به خواندن برای علی علیه السّلام کرد. آن جناب خصوصیات هر زمان و هر آنچه را که در آن زمان اتفاق می افتد می نوشت، و باطن و ظاهر آن را توضیح می داد و از تمام گذشته و آینده تا روز قیامت او را مطلع کرد، و مطالبی را برایش تفسیر کرد که جز خدا و راسخین در علم، از تأویل آن اطلاع ندارد. پس او را از تعداد

اولیـای خـدا از ذریه خود تا روز قیامت مطلع کرد و تمام دشـمنان خود را در هر زمان معرفی نمود که علی علیه السّـلام متوجه تمام آنها شد و آنها را نوشت.

سپس او را از پیشامدهایی که پس از پیامبر برایش پیش می آمد مطلع کرد. علی علیه السّـلام وظیفه خود را پرسید. فرمود: باید صبر کنی، صبر! و به ائمه دسـتور صبر داد و به شیعیان ایشان نیز دستور صبر و تسلیم داد، تا فرج برسد. و علامت های آن زمان ها و علامات پیدایش آن را توضیح داد و نشانه هایی را که در فرمانروایی بنی هاشم است اطلاع داد. تمام وقایع و پیشامدها در همین کتاب وجود دارد و هر امامی که به امامت می رسد، مطالب عجیبی را به

گوش مردم می رساند. -. بصائر الدرجات: ۱۴۹ -

**[ترجمه]

بیان

قـال الفیروزآبادی الجفر من أولاد الشاء ما عظم و اسـتکرش أو بلغ أربعه أشـهر و قال نهـد الثـدی کمنع و نصـر کعب. أقول فی أکثر نسـخ البصائر هکـذا و هی تدعی الجفره بأحد قرنیها الطلوع و ما فی الأصل موافق لبصائر سـعد و هو الصواب و الجده کأنه مصدر جد یجد أی صار جدیدا و المد الاستمداد من الدواه.

**[ترجمه]فیروز آبادی می گوید: «جفر» از بچه های گوسـفند است، هنگامی که بزرگ شود و شـکم آورد، یا اینکه به چهار ماهگی برسد، و بزرگ و برجسته شدن پستان مانند ممنوع بودن است و «نصر» برآمدن پستان است.

مؤلف: در بیشتر نسـخه هـای بصـائر الـدرجات چنین آمـده: «بره ای که یکی از شاخ هایش شـروع به در آمـدن کرده بود.» اما آنچه که در «اصل» آمـده، موافق بصائر الدرجات «سـعد» وصـحیح است. ظاهرا «الجده» مصدر «جد» است و «یجد» یعنی جدید شد، و «المد» استمداد از دوات است.

**[ترجمه]

«۲۸»

قب، المنـاقب لابن شـهرآشوب صَـفْوَانُ بْنُ یَحْیَی عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السـلام قَالَ: وَ اللَّهِ لَقَـدْ أُعْطِینَا عِلْمَ الْأَوَّلِینَ وَ الْآخِرِینَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَ عِنْدَکُمْ عِلْمُ

۱- فی المصدر: و جاء به و الدواه.

۲- فی نسخه: علیه و علیهم.

۳- فی نسخه: و أوصی الینا.

۴- فی نسخه: تولده.

۵- بصائر الدرجات: ۱۴۹.

الْغَيْبِ فَقَالَ لَهُ وَيْحَكَ إِنِّی لَأَعْلَمُ مَا فِی أَصْلَابِ الرِّجَالِ وَ أَرْحَامِ النِّسَاءِ وَيْحَكَمْ وَسِّعُوا صُدُورَكُمْ وَ لْتُبْصِرْ أَعْيُنُكَمْ وَ لْتَعِ قُلُوبُكَمْ فَنَحْنُ حُجَّةُ اللَّهِ تَعَالَى فِی خَلْقِهِ وَ لَنْ يَسَعَ ذَلِكَ إِلَّا صَدْرُ كُلِّ مُؤْمِنٍ قَوِیٍّ قُوَّتُهُ كَقُوَّهِ جِبَالِ تِهَامَةَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ اللَّهِ لَوْ أَرَدْتُ أَنْ أُحْصِیَ لَكُمْ كُلَّ حَصَاةٍ عَلَيْهَا لَأَخْبَرْتُكُمْ وَ مَا مِنْ يَوْمٍ وَ لَيْلَهٍ إِلَّا وَ الْحَصَى تَلِدُ إِيلَاداً كَمَا يَلِدُ هَذَا الْخَلْقُ وَ اللَّهِ لَتَبَاغَضُونَ بَعْدِی حَتَّى يَأْكُلَ بَعْضُكُمْ بَعْضاً (۱).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: صفوان بن يحيى به نقل از يكى از راويان خود از حضرت صادق عليه السّلام نقل مى كند كه فرمود: به خدا قسم به ما علم اولين و آخرين داده شده است. مردى از اصحاب امام عرض كرد: فدايت شوم! آيا شما از

ص: ۲۷

غيب اطلاع داريد؟ فرمود: واى بر تو! من نطفه هايى را كه در صلب مردان و رحم زنان است مى دانم. واى بر شما! سينه هاى خود را گسترش دهيد و بينا باشيد و بر دل بسپاريد كه ما حجت خداى تعالى در ميان مردميم. و اين معنى را جز سينه مؤمنان قوى كه نيرويشان به اندازه نيروى كوه هاى تهامه باشد نمى تواند تحمل كند، جز با اجازه خدا. سوگند به خدا كه اگر بخواهم بشمارم سنگ ريزه اى كه بر روى آن كوه هاست، مى شمارم و در هر روز و شب ريگ ها مثل زاد و ولد مردم به وجود مى آيند. به خدا قسم بعد از من شما با يكديگر به دشمنى مى پردازيد، تا آنجا كه به جان يكديگر مى افتيد. - . مناقب ۳ : ۳۷۴ -

**[ترجمه]

«۲۹»

قب، المناقب لابن شهرآشوب بُكَيْرُ بْنُ أَعْيَنَ قَالَ: قَبَضَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَلَى ذِرَاعِ نَفْسِهِ وَ قَالَ يَا بُكَيْرُ هَذَا وَ اللَّهِ جِلْدُ رَسُولِ اللَّهِ وَ هَذِهِ وَ اللَّهِ عُرُوقُ رَسُولِ اللَّهِ وَ هَذَا وَ اللَّهِ لَحْمُهُ وَ هَذَا عَظْمُهُ وَ اللَّهِ إِنِّی لَأَعْلَمُ مَا فِی السَّمَاوَاتِ وَ أَعْلَمُ مَا فِی الْأَرْضِ وَ أَعْلَمُ مَا فِی الدُّنْيَا وَ أَعْلَمُ مَا فِی الْآخِرَهِ فَرَأَى تَغَيُّرَ جَمَاعَهٍ فَقَالَ يَا بُكَيْرُ إِنِّی لَأَعْلَمُ ذَلِكَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى إِذْ يَقُولُ وَ نَزَّلْنا عَلَيْكَ الْكِتابَ تِبْياناً لِكُلِّ شَیْ ءٍ (۲).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: بكير بن اعين گفت: حضرت صادق عليه السّلام آرنج خود را گرفت و فرمود: بكير! به خدا سوگند اين پوست پيامبر اكرم است و به خدا سوگند اين رگ هاى پيامبر است و به خدا قسم اين گوشت او و استخوان اوست. سوگند به خدا كه من آنچه را كه در آسمان ها و زمين و آنچه را كه در دنياست مى دانم، و آنچه را كه در آخرت است مى دانم. در اين موقع ايشان متوجه تغيير چهره بعضى از حاضران شد و فرمود: بكير! من اين مطلب را از روى كتاب خدا مى دانم، زيرا در اين آيه مى فرمايد: «وَ نَزَّلْنا عَلَيْكَ الْكِتابَ تِبْياناً لِكُلِّ شَیْ ءٍ.» - . نحل / ۸۹ - {اين كتاب را كه روشنگر هر چيزى است بر او نازل كرديم.} - . مناقب ۳ : ۳۷۴ -

**[ترجمه]

«۳۰»

ختص، الإختصاص حَمْزَةُ بْنُ يَعْلَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَالَ یَا جَابِرُ إِنَّا لَوْ كُنَّا نُحَدِّثُكُمْ بِرَأْيِنَا وَ هَوَانَا لَكُنَّا مِنَ الْهَالِكِينَ وَ لَكِنَّا نُحَدِّثُكُمْ بِأَحَادِيثَ نَكْنِزُهَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَمَا يَكْنِزُ هَؤُلَاءِ ذَهَبَهُمْ وَ وَرِقَهُمْ (۳).

**[ترجمه]اختصاص: جابر از حضرت باقر نقل کرد که فرمود: جابر! اگر ما شما را به رأی و هوای نفس خود حدیث کنیم، هر آینه از هلاک شدگان خواهیم بود، ولی آنچه حدیث که برای شما می گوییم، ذخیره ای است که از پیامبر اکرم داریم، همان طور که مردم طلا و نقره خود را ذخیره می کنند. - . اختصاص: ۲۸۰ -

**[ترجمه]

«۳۱»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَى عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنْ فَضَالَةَ عَنِ ابْنِ دَرَّاجٍ عَنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِنَّا عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّنَا بَيَّنَهَا لِنَبِيِّهِ فَبَيَّنَهَا نَبِيُّهُ صلی الله علیه و آله لَنَا وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَكُنَّا كَهَؤُلَاءِ النَّاسِ (۴).

**[ترجمه]اختصاص: فضیل از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ما با برهان و دلیل واقعی به خدای خود معتقدیم، که خداوند پیامبرش را بر آن برهان و دلیل وارد کرده است. پیامبر اکرم آن را برای ما بیان کرده است. اگر نه این طور بود، ما هم با این مردم برابر بودیم. - . اختصاص: ۲۸۰ -

**[ترجمه]

«۳۲»

ختص، الإختصاص ابْنُ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ مُرَازِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: عَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِيّاً أَلْفَ بَابٍ يَفْتَحُ كُلُّ بَابٍ أَلْفَ بَابٍ (۵).

ص: ۲۸

۱- مناقب آل أبی طالب ۳: ۳۷۴.

۲- مناقب آل أبی طالب ۳: ۳۷۴ و الآیه فی النحل: ۸۹.

۳- الاختصاص: ۲۸۰.

۴- الاختصاص: ۲۸۰- ۲۸۲.

۵- الاختصاص: ۲۸۰- ۲۸۲.

**[ترجمه]اختصاص: مرازم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: پیامبر اکرم به علی هزار باب از علم آموخت که از هر بابی، هزار باب دیگر می گشود. - . اختصاص: ۲۸۲ -

ص: ۲۸

**[ترجمه]

«۳۳»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ عِیسَی عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَبِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ (۱) لَهُ إِنَّ الشِّیعَهَ یَتَحَدَّثُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَّمَ عَلِیّاً بَاباً یُفْتَحُ مِنْهُ أَلْفُ بَابٍ (۲) فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا أَبَا مُحَمَّدٍ عَلَّمَ وَ اللَّهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِیّاً أَلْفَ بَابٍ یُفْتَحُ (۳) لَهُ مِنْ کُلِّ بَابٍ أَلْفُ بَابٍ فَقُلْتُ لَهُ (۴) هَذَا وَ اللَّهِ الْعِلْمُ قَالَ إِنَّهُ لَعِلْمٌ وَ لَیْسَ بِذَاکَ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم و عرض کردم: شیعه نقل می کند که پیامبر اکرم به علی یک باب از علم آموخت که از آن هزار باب گشوده می شد. امام صادق علیه السّلام فرمود: به خدا قسم پیامبر به علی علیه السّلام هزار باب آموخت که از هر بابی، برای او هزار باب گشوده می شد. عرض کردم: این به خدا علم است! فرمود: آری، این علم است، ولی آن علم نیست. - . بصائر الدرجات: ۸۶ -

**[ترجمه]

«۳۴»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِیّاً علیه السلام بَاباً یُفْتَحُ مِنْهُ (۶) أَلْفُ بَابٍ (۷).

**[ترجمه]اختصاص: عبدالله بن هلال گفت: امام صادق علیه السّلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله به علی علیه السّلام بابی را آموخت که از آن هزار باب باز می شود. - . اختصاص: ۲۸۲ -

**[ترجمه]

«۳۵»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِیسَی وَ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِثْلَهُ (۸).

**[ترجمه]اختصاص: ابن بکیر از امام صادق علیه السّلام مانند روایت قبل را نقل می کند. - . اختصاص: ۲۸۲ -

**[ترجمه]

«۳۶»

ختص، الإختصاص ابْنُ يَزِيدَ وَ ابْنُ هَاشِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام لَقَدْ عَلَّمَنِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَلْفَ بَابٍ یَفْتَحُ كُلُّ بَابٍ أَلْفَ بَابٍ (۹).

**[ترجمه]اختصاص: ثمالی از امام باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: علی علیه السّلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله مرا هزار باب آموخت که از هر بابی، هزار باب گشوده می شود. - . اختصاص: ۲۸۳ -

**[ترجمه]

«۳۷»

ختص، الإختصاص الْیَقْطِینِیُّ وَ إِبْرَاهِیمُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِیِّ عَنْ صَبَّاحٍ الْمُزَنِیِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِیرَةَ عَنِ ابْنِ نُبَاتَةَ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: قَالَ

۱- فی المصدر: فقلت جعلت فداك ان.

۲- فی المصدر: قال: فقال.

۳- فی المصدر: ففتح.

۴- قال: قلت: هذا.

۵- بصائر الدرجات: ۸۶.

۶- فی نسخه: بابا یفتح منه الف باب كل باب یفتح له الف باب.

۷- الاختصاص: ۲۸۲.

۸- الاختصاص: ۲۸۲.

۹- الاختصاص: ۲۸۳.

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَّمَنِی أَلْفَ بَابٍ مِنَ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ مِمَّا كَانَ وَ مِمَّا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّ بَابٍ مِنْهَا يَفْتَحُ أَلْفَ بَابٍ فَذَلِكَ أَلْفُ أَلْفِ بَابٍ حَتَّى عَلِمْتُ عِلْمَ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ فَصْلَ الْخِطَابِ (۱).

**[ترجمه]اختصاص: ابن نباته از امیرالمؤمنین علیه السّلام نقل کرد که فرمود:

ص: ۲۹

پیامبر اکرم به من هزار باب از حلال و حرام از آنچه قبلا بوده و آنچه تا روز قیامت خواهد آمد آموخت که از هر باب، هزار باب گشوده می شود که می شود هزار هزار باب، تا آنجا که من بر مرگ و میرها و بلاها و فصل الخطاب مطلع شدم. - . اختصاص: ۲۷۳ -

**[ترجمه]

«۳۸»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَى وَ ابْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ بَزِيعٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام (۲) قَالَ: عَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِيّاً أَلْفَ حَرْفٍ يَفْتَحُ أَلْفَ حَرْفٍ وَ الْأَلْفُ حَرْفٍ مِنْهَا يَفْتَحُ أَلْفَ حَرْفٍ (۳).

**[ترجمه]اختصاص: ثمالی از علی بن الحسین علیه السّلام نقل کرد که فرمود: پیامبر اکرم هزار حرف را به علی آموخت که هزار حرف را می گشاید و هزار حرف از آنها، هزار حرف را می گشاید. - . اختصاص: ۲۸۴ -

**[ترجمه]

«۳۹»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَى وَ ابْنُ هَاشِمٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: عَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِيّاً علیه السلام حَرْفاً يَفْتَحُ أَلْفَ حَرْفٍ كُلُّ حَرْفٍ مِنْهَا يَفْتَحُ أَلْفَ حَرْفٍ (۴).

**[ترجمه]اختصاص: ابن ابو عبدالله از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله حرفی را به علی علیه السّلام آموخت که هزار حرف را می گشاید و هر حرفی از آنها، هزار حرف را می گشاید. - . اختصاص: ۲۸۵ -

**[ترجمه]

«۴۰»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَى وَ ابْنُ أَبِي الْخَطَّابِ وَ ابْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ بَزِيعٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام قَالَ: عَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِيّاً كَلِمَةً يَفْتَحُ أَلْفَ كَلِمَةٍ وَ الْأَلْفُ كَلِمَةٍ يَفْتَحُ كُلُّ كَلِمَةٍ

أَلْفَ كَلِمَهٍ (۵).

ختص، الإختصاص ابن يزيد و ابن هاشم عن ابن أبی عمير عن منصور مثله (۶).

**[ترجمه]اختصاص: ثمالی از امام سجاد عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: رسول خدا صلی الله عليه و آله كلمه ای را به علی عليه السّلام آموخت كه هزار كلمه را می گشايد و هر كلمه ای از اين هزار كلمه، هزار كلمه را می گشايد. - . اختصاص: ۲۸۵ -

اختصاص: منصور نيز مانند همين روايت را نقل می كند. - . اختصاص: ۲۸۵ -

**[ترجمه]

«۴۱»

ختص، الإختصاص الْحَجَّالُ عَنِ اللُّؤْلُؤِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ وَ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ أَبِی الدَّيْلَمِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: أَوْصَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله عليه و آله إِلَی عَلِیٍّ عليه السلام بِأَلْفِ كَلِمَهٍ يَفْتَحُ كُلُّ كَلِمَهٍ أَلْفَ كَلِمَهٍ (۷).

**[ترجمه]اختصاص: عبدالحميد بن ابو ديلم گفت: امام صادق عليه السّلام فرمود: رسول خدا صلی الله عليه و آله هزار كلمه را به علی عليه السّلام وصيت كرد كه از هر كلمه ای، هزار كلمه گشوده می شود. - . اختصاص: ۲۸۵ -

**[ترجمه]

«۴۲»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَی وَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله عليه و آله أَنَالَ فِی النَّاسِ وَ أَنَالَ وَ أَنَالَ وَ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ عِنْدَنَا مَعَاقِلُ الْعِلْمِ وَ أَبْوَابُ الْحُكْمِ وَ

ص: ۳۰

۱- الاختصاص: ۲۷۳.

۲- فی نسخه: منصور بن يونس عن الحضرمی عن ابی جعفر عليه السلام.

۳- الاختصاص: ۲۸۴.

۴- الاختصاص: ۲۸۵.

۵- الاختصاص: ۲۸۵.

٦- الاختصاص: ٢٨٥.

٧- الاختصاص: ٢٨٥.

ضِيَاءُ الْأَمْرِ (۱).

**[ترجمه]اختصاص: محمد بن مسلم از امام باقر علیه السّلام نقل کرد که آن حضرت فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله علوم بسیاری را از چپ و راست به مردم اعطاء فرمود و در نزد ما اهل بیت، معاقل علم و ابواب حکمت

ص: ۳۰

و سرچشمه های امور است. - . اختصاص: ۳۰۷ - ۳۰۸ -

**[ترجمه]

«۴۳»

ختص، الإختصاص ابْنُ يَزِيدَ وَ الْيَقْطِينِيُّ عَنْ زِيَادٍ الْقَنْدِيِّ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عِنْدَ الْعَامَّةِ مِنْ أَحَادِيثِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله شَيْ ءٌ يَصِحُّ فَقَالَ نَعَمْ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَالَ النَّاسَ وَ أَنَالَ وَ أَنَالَ وَ عِنْدَنَا مَعَاقِلُ الْعِلْمِ وَ فَصْلُ مَا بَيْنَ النَّاسِ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: هشام بن سالم گفت: به امام صادق علیه السّلام عرض کردم: در نزد ما عوام مقداری از احادیث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله قرار دارد. صحیح است؟ فرمود: آری، رسول خدا علوم بسیاری را از چپ و راست به مردم اعطاء کرد و معاقل علم و جدایی حق از باطل در آنچه که نزد مردم است، در نزد ما است. - . اختصاص: ۳۰۸ -

**[ترجمه]

«۴۴»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَى وَ ابْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَدْ أَنَالَ فِي النَّاسِ وَ أَنَالَ وَ أَنَالَ يُشِيرُ كَذَا وَ كَذَا وَ عِنْدَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ أُصُولُ الْعِلْمِ وَ عُرَاهُ وَ ضِيَاؤُهُ وَ أَوَاخِيهِ (۳).

**[ترجمه]اختصاص: محمّد بن مسلم گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: پیامبر اکرم مردم را از علوم کثیری، از چپ و راست و (هر طرف که سؤال می شد) بهره مند کرد، ولی در نزد ما خانواده، پایه و ریشه های علم و مآخذ و سرچشمه های آن و شرح و گنجینه های علم و آنچه علم به آن استوار می شود، وجود دارد. - . اختصاص: ۳۰۸ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام قد أنال أی أعطی و أفاد فی الناس العلوم الکثیره و فرقها فی الناس یمینا و شمالا و فی سائر الجهات لکل من سأله لکن عند أهل البیت علیهم السلام معیار ذلک و الفصل بین ما هو حق و باطل منها و عندهم شرحها و تفسیرها و بیان ناسخها و منسوخها و عامها خاصها و العروه ما یتمسک به من الحبل و غیره. و الأواخی جمع الأخیه بفتح الهمزه و کسر الخاء و تشدید الیاء و قد یخفف عود فی الحائط یدفن طرفاه و یبرز وسطه تشد فیه الدابه أی عندنا ما یشد به العلم و یحفظ عن الضیاع و التفرق و التشتت.

**[ترجمه]اینکه فرمود: «أنال» یعنی اعطا کرد و افاده نمود بر مردم علوم بسیاری را و پخش نمود از چپ و راست و در جهات دیگر، بر هر کس که آن را درخواست کرد، اما در نزد اهل بیت علیهم السّلام معیارهای آن و جداسازی حق و باطل در آنچه نزد مردم است و نیز شرح وتفسیر آنها و بیان ناسخ و منسوخ و عام و خاص آن می باشد. «العروه» یعنی ریسمان و مانند آن از چیزهایی که به آن تمسک می شود.

«الأواخی» جمع «الأخیه» به فتح همزه و کسر خاء و تشدید یاء است که گاهی نیز بدون تشدید می آید، به معنای ستون و پایه ای در دیوار است که دو طرف آن در خاک قرار دارد و وسط آن بیرون است و حیوانات به آن بسته می شوند. و در اینجا مراد چیزهایی است که علم به آن استوار می شود و از تضییع و فرقه فرقه و گسیخته شدن حفظ می گردد.

**[ترجمه]

«۴۵»

ختص، الإختصاص ابْنُ یَزِیدَ وَ ابْنُ أَبِی الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّا نَجِدُ الشَّیْ ءَ مِنْ أَحَادِیثِنَا فِی أَیْدِی النَّاسِ فَقَالَ لَعَلَّکَ لَا تَرَی أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَالَ النَّاسَ وَ أَنَالَ وَ أَوْمَأَ بِیَدِهِ عَنْ یَمِینِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ وَ مِنْ بَیْنِ یَدَیْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ إِنَّا أَهْلُ بَیْتٍ عِنْدَنَا مَعَاقِلُ

ص: ۳۱

۱- الاختصاص: ۳۰۷ و ۳۰۸.

۲- الاختصاص: ۳۰۸.

۳- الاختصاص: ۳۰۸.

الْعِلْمِ وَ ضِيَاءُ الْأَمْرِ وَ فَصْلُ مَا بَيْنَ النَّاسِ (۱).

**[ترجمه]اختصاص: محمد بن مسلم گفت: به امام صادق علیه السّلام عرض کردم: ما بعضی از احادیثمان را در بین مردم می یابیم و به دست می آوریم. فرمود: شاید نمی دانی که پیامبر اکرم علوم بسیاری را در میان مردم انتشار داد (و با دست خویش به چپ و راست و جلو وعقب اشاره کرد) ولی معاقل

ص: ۳۱

علوم و سرچشمه های امور و روشن سازی آنچه نزد مردم است، نزد ما اهل بیت است. - . اختصاص: ۳۰۸ -

**[ترجمه]

«۴۶»

ختص، الإختصاص ابْنُ هِشَامٍ عَنِ النَّضْرِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ يَحْيَى قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ عِنْدَنَا مَعَاقِلُ الْعِلْمِ وَ آثَارُ النُّبُوَّةِ وَ عِلْمُ الْكِتَابِ وَ فَصْلُ مَا بَيْنَ النَّاسِ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: حسن بن یحیی گفت: از امام صادق علیه السّلام شنیدم که فرمود: ما اهل بیتیم که قلعه های علم، آثار نبوت، علم الکتاب و روشن سازی آنچه نزد مردم است، در نزد ما است. - . اختصاص: ۳۰۹ -

**[ترجمه]

«۴۷»

ختص، الإختصاص الْيَقْطِينِيُّ عَنْ زَكَرِيَّا الْمُؤْمِنِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ وَ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَّاطِ وَ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَالَ فِي النَّاسِ وَ أَنَالَ وَ عِنْدَنَا عُرَى الْعِلْمِ وَ أَبْوَابُ الْحُكْمِ وَ مَعَاقِلُ الْعِلْمِ وَ ضِيَاءُ الْأَمْرِ وَ أَوَاخِيهِ فَمَنْ عَرَفَنَا نَفَعَتْهُ مَعْرِفَتُهُ وَ قُبِلَ مِنْهُ عَمَلُهُ وَ مَنْ لَمْ يَعْرِفْنَا لَمْ يَنْفَعْهُ اللَّهُ بِمَعْرِفَهِ مَا عَلِمَ وَ لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ عِلْمَهُ (۳).

**[ترجمه]اختصاص: محمد بن مسلم گفت: شنیدم که امام باقر علیه السّلام فرمود: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله علوم بسیاری را میان مردم، از چپ و راست منتشر ساخت؛ خالص علم و ابواب حکمت و قلعه های علم و سرچشمه های امور و آنچه امور به آن استوار می شود، در نزد ما است. هر که ما را بشناسد، معرفت و شناسایی او برایش سودمند است و عملش قبول می شود و هر کس ما را نشناسد، خدا اطلاع و علمی که دارد را برایش سودمند نخواهد ساخت و عملش قبول نمی شود. - . اختصاص: ۳۰۹ -

**[ترجمه]

«۴۸»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَى عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنِ الْخَثْعَمِيِّ عَنِ الْقَصِيرِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ علیه السلام إِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ أَمْرٌ لَمْ يَنْزِلْ بِهِ كِتَابٌ وَ لَا سُنَّةٌ رَجَمَ فَأَصَابَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ هِيَ الْمُعْضِلَاتُ (۴).

**[ترجمه]اختصاص: قصیر از امام باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: هنگامی که برای علی علیه السّلام امری پیشامد می کرد که در آن مورد در قرآن و سنت مطلبی نیامده است، حدس می زد و حدس او صحیح در می آمد. امام باقر علیه السّلام فرمود: این از امور مشکل است. - . اختصاص: ۳۱۰ -

**[ترجمه]

«۴۹»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَى عَنِ الْأَهْوَازِيِّ وَ مُحَمَّدٍ الْبَرْقِيِّ عَنِ النَّضْرِ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الْقَصِيرِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ إِنَّ عَلِيّاً علیه السلام كَانَ إِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ أَمْرٌ لَمْ يَجِئْ فِيهِ كِتَابٌ وَ لَمْ يَجْرِ بِهِ سُنَّةٌ رَجَمَ فِيهِ يَعْنِی سَاهَمَ فَأَصَابَ ثُمَّ قَالَ يَا عَبْدَ الرَّحِيمِ وَ تِلْكَ الْمُعْضِلَاتُ (۵).

**[ترجمه]اختصاص: قصیر گفت: شنیدم که امام باقر علیه السّلام فرمود: علی علیه السّلام هنگامی که امری پیش می آمد که در آن مورد مطلبی در کتاب و نیز سنت نیامده است، حدس می زد، یعنی قرعه می انداخت و قرعه اش صحیح در می آمد. سپس فرمود: عبدالرحیم! این امور مشکل و دشوار است. - . اختصاص: ۳۱۰ -

**[ترجمه]

بیان

قد مضى فی أبواب العلم أن المراد بالرجم هنا القول بالإلهام (۶) لا الرجم

ص: ۳۲

۱- الاختصاص: ۳۰۸.

۲- الاختصاص: ۳۰۹.

۳- الاختصاص: ۳۰۹.

۴- الاختصاص: ۳۱۰.

۵- الاختصاص: ۳۱۰.

۶- یؤید ذلک ما رواه محمّد بن مسلم عن أبی جعفر علیه السّلام قال: کان علی علیه السّلام یعمل بکتاب اللّه و سنه نبیه فإذا

ورد علیه الشی ء الحادث الذی لیس فی الکتاب و لا فی السنه ألهمه اللّه تعالی الهاما و ذلک و اللّه من المعضلات.

بالظن و أن القرعه فی مورد الحکم لا فی أصله و إن احتمل أن یکون من خصائصهم القرعه فی أصل الحکم فإن قرعه الإمام لا تخطئ أبدا فهی بمنزله الوحی و الأول أظهر و أوفق بسائر الأخبار.

**[ترجمه]در ابواب علم گذشت که مراد از حدس زدن در این گونه موارد، سخن گفتن از روی الهام است نه حدس زدن از روی

ص: ۳۲

گمان. همچنین از قرعه فقط در «مورد» حکم استفاده می شده نه در اصل حکم، هر چند که احتمال دارد که از ویژگی های ائمه علیهم السّلام قرعه انداختن در مورد اصل حکم باشد، چرا که قرعه امام ابدا خطا نمی شود و همانند وحی است. اما احتمال اول قوی تر و موافق تر با اخبار دیگر است.

**[ترجمه]

«۵۰»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ قَاسِمِ بْنِ بُرَیْدٍ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحَدِهِمَا علیهما السلام قَالَ: إِنَّ عِنْدَنَا صَحِیفَهً مِنْ کِتَابِ عَلِیٍّ علیه السلام أَوْ مُصْحَفِ عَلِیٍّ علیه السلام طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً فَنَحْنُ نَتَّبِعُ مَا فِیهَا فَلَا نَعْدُوهَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: از حضرت باقر یا امام صادق علیهما السّلام نقل شده که فرمود: در نزد ما نوشته ای از کتاب علی علیه السّلام (یا فرمود: مصحفی از حضرت علی علیه السّلام) است به طول هفتاد ذراع. ما از آن پیروی می کنیم و هرگز مخالف آن رفتار نخواهیم کرد. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۵۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ یُونُسَ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِی الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ وَ ذَکَرَ ابْنُ شُبْرُمَهَ فِی فُتْیَا أَفْتَی بِهَا أَیْنَ هُوَ مِنَ الْجَامِعَهِ إِمْلَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِخَطِّ عَلِیٍّ علیه السلام فِیهَا جَمِیعُ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ حَتَّی أَرْشُ الْخَدْشِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که صحبت از ابن شبرمه و فتوایی که داده بود شد. فرمود: ابن شبرمه کجا از جامعه اطلاع دارد که به املای پیامبر اکرم و خط علی بن ابی طالب است؟ تمام مسائل حلال و حرام در آن هست، حتّی جریمه یک خدشه. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۵۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنْ فَضَالَةَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِی شَيْبَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ ضَلَّ عِلْمُ ابْنِ شُبْرُمَةَ عِنْدَ الْجَامِعَهِ إِنَّ الْجَامِعَةَ لَمْ تَدَعْ لِأَحَدٍ كَلَاما فِيهَا عِلْمُ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ إِنَّ أَصْحَابَ الْقِيَاسِ طَلَبُوا الْعِلْمَ بِالْقِيَاسِ فَلَمْ يَزِدْهُمْ مِنَ الْحَقِّ إِلَّا بُعْداً وَ إِنَّ دِينَ اللَّهِ لَا يُصَابُ بِالْقِيَاسِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابی شیبه گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: اطلاعات ابن شرمه در مقابل جامعه هیچ است. جامعه دیگر جای سخن برای احدی در مورد حلال و حرام نگذاشته است. اصحاب قیاس در جستجوی علم با قیاس پیش می روند که این کار پیوسته موجب فاصله گرفتن بیشتر آنها از واقعیت می شود. دین خدا هرگز با قیاس شناخته نمی شود. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۵۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُوسَى بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ جَبْرَئِيلَ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بِصَحِيفَهٍ مَخْتُومَهٍ بِسَبْعِ خَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ وَ أُمِرَ إِذَا حَضَرَهُ أَجَلُهُ أَنْ يَدْفَعَهَا إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَيَعْمَلُ بِمَا فِيهِ وَ لَا يَجُوزُ إِلَى غَيْرِهِ (۴) وَ أَنْ يَأْمُرَ كُلَّ وَصِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ أَنْ يَفُكَّ خَاتَمَهُ وَ يَعْمَلَ بِمَا فِيهِ وَ لَا يَجُوزُ غَيْرَهُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبداللّه بن سنان گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: جبرئیل برای پیامبر اکرم صحیفه ای آورد که با هفت مهر از طلا ممهور شده بود، و او را مامور کرد که وقتی هنگام مرگش فرا رسید، آن را به علی بن ابی طالب علیه السّلام سپارد و او عمل به دستورات آن صحیفه کند و هرگز آن را به غیر علی علیه السّلام واگذار نکند و علی به هر یک از جانشینان پس از خود دستور دهد که مهر مربوط به خود را باز کند و به دستور آن عمل کنند و خلاف آن صحیح نیست. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

بیان

لعل السبع من تصحيف النساخ أو تحريف الواقفيه أو من الأخبار

ص: ۳۳

۱- بصائر الدرجات: ۴۰.

۲- بصائر الدرجات: ۴۰.

۳- بصائر الدرجات: ۴۰.

۴- فی المصدر: لا یجوزه الی غیره.

۵- بصائر الدرجات: ۴۰.

البدائيه مع أنه يحتمل اشتراک بعضهم علیهم السلام مع بعض فی بعض الخواتیم.

**[ترجمه]شاید هفت مهر اشتباهی از نسخه برداران شده است یا واقفی ها روایت را به نفع خود تحریف کرده اند یا از اخبار

ص: ۳۳

بدائیه است. یا اینکه احتمال دارد که بعضی از ائمه در مهر با یکدیگر شرکت داشته اند، یعنی یک مهر مربوط به دو امام بوده.

**[ترجمه]

«۵۴»

یر، بصائر الدرجات عَلِیُّ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ مَرْوَانَ عَنِ الْفُضَیْلِ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَا فُضَیْلُ عِنْدَنَا کِتَابُ عَلِیٍّ سَبْعُونَ ذِرَاعاً (مَا) عَلَی الْأَرْضِ (۱) شَیْ ءٌ یُحْتَاجُ إِلَیْهِ إِلَّا وَ هُوَ فِیهِ حَتَّی أَرْشُ الْخَدْشِ ثُمَّ خَطَّهُ بِیَدِهِ عَلَی إِبْهَامِهِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مروان از فضیل نقل کرده است که حضرت باقر علیه السّلام فرمود: یا فضیل! در نزد ما کتاب علی است به طول هفتاد ذراع که روی زمین هر چه مورد احتیاج باشد در آن هست، حتّی جریمه یک خدشه. سپس با دست خود بر روی انگشت ابهام خویش خطی کشید. -. بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۵۵»

یر، بصائر الدرجات بِالْإِسْنَادِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مَرْوَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ عِنْدَنَا کِتَابُ عَلِیٍّ علیه السلام سَبْعُونَ ذِرَاعاً (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مروان نقل کرده است که از امام صادق علیه السّلام شنیدم که فرمود: نزد ما کتاب علی علیه السّلام است به طول هفتاد ذراع. -. بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۵۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدٌ (۴) عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَکِیمٍ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ: إِنَّمَا هَلَکَ مَنْ کَانَ قَبْلَکُمْ بِالْقِیَاسِ وَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی لَمْ یَقْبِضْ نَبِیَّهُ حَتَّی أَکْمَلَ لَهُ جَمِیعَ دِینِهِ فِی حَلَالِهِ وَ حَرَامِهِ فَجَاءَکُمْ بِمَا تَحْتَاجُونَ إِلَیْهِ فِی حَیَاتِهِ وَ تَسْتَغِیثُونَ (۵) بِهِ وَ بِأَهْلِ بَیْتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ وَ إِنَّهَا مَخْبِیَّةٌ (۶) عِنْدَ أَهْلِ بَیْتِهِ حَتَّی إِنَّ فِیهِ لَأَرْشَ

الْخَدْشِ (۷) ثُمَّ قَالَ إِنَّ أَبَا حَنِيفَهَ مِمَّنْ يَقُولُ قَالَ عَلِيٌّ وَ قُلْتُ أَنَا (۸).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: محمّـد بن حکیم از حضـرت ابوالحسن علیه السّـلام نقل کرد که فرمود: همانا پیشـینیان به واسـطه قیاس نابود شدنـد. خداونـد پیامبرش را از دنیا نبرد مگر اینکه تمام دینش را از نظر حلال و حرام تکمیل کرد. پیامبر اکرم آنچه را که احتیاج داشتیـد در زمان حیات خود آورد و پس از درگـذشت پیامبر، به آنچه که آورده و به اهل بیتش چنگ می زنید. آن علم و مطالب در نزد اهل بیت پیامبر پنهان است، حتّی جریمه یک خدشه. سـپس فرمود: ابو حنیفه از جمله کسانی است که می گویند علی ابن ابی طالب چنین گفته، من این طور می گویم. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۵۷»

یر، بصائر الـدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِ الرَّحِيمِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَسَدِيِّ عَنْ عَنْبَسَهَ الْعَابِدِ قَالَ سَـمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام يَقُولُ إِنَّ فِي الْكِتَابِ الَّذِي أَمْلَى (۹) رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله وَ خَطَّهُ عَلِيٌّ علیه السـلام إِنْ كَانَ فِي شَيْ ءٍ شُومٌ فَفِي (۱۰) النِّسَاءِ (۱۱).

۱- في المصدر: ما على الأرض.

۲- بصائر الدرجات: ۴۰.

۳- بصائر الدرجات: ۴۰.

۴- في المصدر: أحمد بن محمّد.

۵- في نسخه: و تستغنون.

۶- في المصدر: و انها مصحف و لعله مصحف.

۷- في المصدر: لارش خدش الكف.

۸- بصائر الدرجات: ۴۰.

۹- في المصدر: هو إملاء رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله و خطه عليه السّلام بيده.

۱۰- في نسخه: ففي اللسان.

۱۱- بصائر الدرجات: ۴۰.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عنبسه عابد گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: در نوشته ای که به املای پیامبر و به خط علی علیه السّلام است، نوشته شده که اگر در چیزی شومی وجود داشته باشد، این شومی در زنان است. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

ص: ۳۴

**[ترجمه]

«۵۸»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ إِنَّ عِنْدَنَا جِلْداً سَبْعُونَ ذِرَاعاً أَمْلَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطَّهُ عَلِیٌّ علیه السلام بِیَدِهِ وَ إِنَّ فِیهِ جَمِیعَ مَا یَحْتَاجُونَ إِلَیْهِ حَتَّی أَرْشَ الْخَدْشِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالله بن سنان گفت: از امام صادق علیه السّلام شنیدم که فرمود: در نزد ما پوستی است به طول هفتاد ذراع که به املای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است و علی علیه السّلام آن را به دست خود نوشته است و در آن تمام احتیاجات وجود دارد، حتی جریمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۵۹»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَیْمُونٍ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِیهِ علیه السلام قَالَ: فِی کِتَابِ عَلِیٍّ علیه السلام کُلُّ شَیْ ءٍ یُحْتَاجُ إِلَیْهِ حَتَّی أَرْشُ الْخَدْشِ وَ الْأَرْشُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالله بن میمون قداح از امام صادق، از امام باقر علیهما السّلام نقل کرد که فرمود: در کتاب علی علیه السّلام تمام آنچه به آن احتیاج باشد هست، حتی جریمه خدشه و جریمه. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۶۰»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی عِمْرَانَ عَنْ یُونُسَ عَنْ حَمَّادٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ مَا خَلَقَ اللَّهُ حَلَالًا وَ لَا حَرَاماً إِلَّا وَ لَهُ حَدٌّ کَحَدِّ الدُّورِ فَمَا کَانَ مِنَ الطَّرِیقِ فَهُوَ مِنَ الطَّرِیقِ وَ مَا کَانَ مِنَ الدُّورِ فَهُوَ مِنَ الدُّورِ (۳) حَتَّی أَرْشُ الْخَدْشِ وَ مَا سِوَاهُ وَ الْجَلْدَهِ وَ نِصْفِ الْجَلْدَهِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حماد گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: خداوند حلال و حرامی نیافریده مگر اینکه دارای حدّ و حدودی است، مانند حدود منازل که حدّ خیابان و کوچه را از منزل جدا می کند، حتی جریمه خدشه و غیر آن از یک تازیانه و نصف تازیانه. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۶۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنِ الْحَسَنِ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ وَ ذَکَرَ ابْنُ شُبْرُمَهَ فِی فُتْیَاهُ فَقَالَ أَیْنَ هُوَ مِنَ الْجَامِعَهِ أَمْلَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطَّهُ عَلِیٌّ علیه السلام بِیَدِهِ فِیهَا جَمِیعُ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ حَتَّی أَرْشُ الْخَدْشِ فِیهِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: در نزد امام صادق علیه السّلام از فتوای ابن شبمه سخن آمد. آن حضرت فرمود: او چه می داند که جامعه چیست؛ املای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم است و علی علیه السّلام به خط خود آن را نوشته است و در آن تمام حلال و حرام، حتی جریمه خدشه آمده است. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۶۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْحُسَیْنَ علیه السلام لَمَّا حَضَرَهُ الَّذِی حَضَرَهُ دَعَا ابْنَتَهُ الْکُبْرَی فَاطِمَهَ

۱- بصائر الدرجات: ۴۰.

۲- بصائر الدرجات: ۴۰.

۳- زاد فی المصدر: و ان حلال محمّد حلال الی یوم القیامه و حرامه حرام الی یوم القیامه و لان عندنا صحیفه طولها سبعون ذراعا و ما خلق اللّه حلالا و لا حراما فما کان و فیه تصحیف و لعله سقط من بعد قوله: حراما قوله: (إلا و له حدّ کحد الدور) و یحتمل قویا ان الزیاده من وهم النسّاخ.

۴- بصائر الدرجات: ۴۰.

۵- بصائر الدرجات: ۴۰.

فَدَفَعَ إِلَيْهَا كِتَاباً مَلْفُوفاً وَ وَصِيَّةً ظَاهِرَةً وَ وَصِيَّةً بَاطِنَةً وَ كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ مَبْطُوناً لَا يَرَوْنَ إِلَّا لِمَا بِهِ (۱) فَدَفَعَتْ فَاطِمَةُ الْكِتَابَ إِلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام ثُمَّ صَارَ ذَلِكَ الْكِتَابُ إِلَيْنَا فَقُلْتُ فَمَا فِي ذَلِكَ الْكِتَابِ فَقَالَ فِيهِ وَ اللَّهِ جَمِيعُ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ وُلْدُ آدَمَ إِلَى أَنْ تَفْنَى الدُّنْيَا (۲).

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْهُ علیه السلام مِثْلَهُ وَ زَادَ فِي آخِرِهِ وَ اللَّهِ إِنَّ فِيهِ الْحُدُودَ حَتَّى إِنَّ فِيهِ أَرْشَ الْخَدْشِ

(۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالجارود از حضرت باقر علیه السّلام نقل می کند که فرمود: وقتی کار بر امام حسین علیه السّلام تنگ شد، دختر خود فاطمه کبری

ص: ۳۵

را خواست و کتابی که در چیزی پیچیده شده بود را با یک وصیت آشکار و وصیتی پنهان در اختیار او گذاشت.

حضرت علی بن حسین علیه السّلام در آن موقع به بیماری معده مبتلا بود که سخت گرفتار آن ناراحتی می نمود. حضرت فاطمه کتاب را در اختیار امام زین العابدین علیه السّلام گذاشت و آن کتاب به ما رسیده است. عرض کردم: در آن کتاب چیست؟ فرمود: والله در آن تمام نیازهای بشر تا آخر دنیا هست. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

بصائر الدرجات: در روایت دیگری از ابوالجارود همین خبر آمده و آخرش افزوده است که: «در آن حدود به تفصیل هست، حتّی جریمه خدشه.» - . بصائر الدرجات: ۴۴ -

**[ترجمه]

«۶۳»

یر، بصائر الدرجات وَ عَنْ حَنَانٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ زِيَادٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ بِإِصْبَعِهِ عَلَى ظَهْرِ كَفِّهِ فَمَسَحَهَا عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ عِنْدَنَا لَأَرْشَ هَذَا فَمَا دُونَهُ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عثمان بن زیاد گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رفتم. با انگشت خود بر روی دست خویش خطی کشید و بعد پاک نمود و فرمود: در نزد ما جریمه چنین کاری هست، حتّی کمتر از این. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۶۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَا تَرَکَ عَلِيٌّ علیه السلام شَيْئاً إِلَّا كَتَبَهُ حَتَّى أَرْشَ الْخَدْشِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: از امام صادق علیه السّلام نقل شده که فرمود: علی علیه السّلام تمام امور، حتی جریمه خدشه را نوشته است. - . بصائر الدرجات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۶۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْجَامِعَهِ فَقَالَ تِلْکَ صَحِيفَهٌ سَبْعُونَ ذِرَاعاً فِی عَرْضِ الْأَدِيمِ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن رئاب گفت: از حضرت صادق علیه السّلام راجع به جامعه پرسیدند؟ فرمود: صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع به و عرض یک پوست. - . بصائر الدرجات: ۴۱ -

**[ترجمه]

«۶۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ بَكْرِ بْنِ كَرِبٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ مَا لَهُمْ وَ لَكُمْ وَ مَا يُرِيدُونَ مِنْكُمْ وَ مَا يَعِيبُونَكُمْ يَقُولُونَ الرَّافِضَهُ نَعَمْ وَ اللَّهِ رَفَضْتُمُ الْكَذِبَ وَ اتَّبَعْتُمُ الْحَقَّ أَمَا وَ اللَّهِ إِنَّ عِنْدَنَا مَا لَا نَحْتَاجُ إِلَى أَحَدٍ وَ النَّاسُ يَحْتَاجُونَ إِلَيْنَا إِنَّ عِنْدَنَا الْكِتَابَ بِإِمْلَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطُّهُ عَلِيٌّ علیه السلام بِيَدِهِ صَحِيفَهٌ طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً فِيهَا كُلُّ حَلَالٍ وَ حَرَامٍ (۷).

ص: ۳۶

۱- فی المصدر: الا انه لما به.

۲- بصائر الدرجات: ۴۰. و روی الصفار فی ص ۴۰ أیضا بإسناده عن موسی بن جعفر عن ابی الجارود نحوه مع اختصار.

۳- بصائر الدرجات: ۴۴.

۴- بصائر الدرجات: ۴۰.

۵- بصائر الدرجات: ۴۰.

۶- بصائر الدرجات: ۴۱.

۷- بصائر الدرجات: ۴۱.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: بکر بن کرب صیرفی گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: چه شده آنها و شما را؟ از شما چه می خواهند؟ چه عیب بر شما می گیرند؟ می گویند شما رافضی هستید؟ آری، به خدا قسم شما دروغ را رها کرده اید و پیرو حق شده اید! به خدا قسم نزد ما چیزی است که به هیچ کس نیازمند نیستیم و مردم به ما نیاز دارند. در نزد ما کتابی است به املای پیامبر اکرم و خط علی علیه السّلام به طول هفتاد ذراع که در آن هر حلال و حرامی هست. -. بصائر الدرجات: ۴۱ -

ص: ۳۶

**[ترجمه]

«۶۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ حَسَّانَ وَ یَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ أَبِی عِمْرَانَ الْأَرْمَنِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الْعَبْدِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَیْسَرَهَ عَنْ أَبِی أَرَاکَهَ قَالَ: کُنَّا مَعَ عَلِیٍّ علیه السلام بِمَسْکِنَ فَحَدَّثَنَا أَنَّ عَلِیّاً وَرِثَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله السَّیْفَ وَ بَعْضٌ یَقُولُ الْبَغْلَهَ وَ بَعْضٌ یَقُولُ وَرِثَ صَحِیفَهً فِی حَمَائِلِ السَّیْفِ إِذْ خَرَجَ عَلِیٌّ علیه السلام وَ نَحْنُ فِی حَدِیثِهِ فَقَالَ وَ ایْمُ اللَّهِ لَوْ أُنْشِطَ وَ یُؤْذَنُ (۱) لَحَدَّثْتُکُمْ حَتَّی یَحُولَ الْحَوْلُ لَا أُعِیدُ حَرْفاً وَ ایْمُ اللَّهِ إِنَّ عِنْدِی لصحف (لَصُحُفاً) کَثِیرَهً قَطَائِعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَهْلِ بَیْتِهِ وَ إِنَّ فِیهَا لَصَحِیفَهً یُقَالُ لَهَا الْعَبِیطَهُ وَ مَا وَرَدَ عَلَی الْعَرَبِ أَشَدُّ عَلَیْهِمْ مِنْهَا وَ إِنَّ فِیهَا لَسِتِّینَ قَبِیلَهً مِنَ الْعَرَبِ بَهْرَجَهً (۲) مَا لَهَا فِی دِینِ اللَّهِ مِنْ نَصِیبٍ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو اراکه گفت: در محلی به

نام مسکن، خدمت حضرت علی علیه السّلام بودیم و صحبت از این می کردیم که علی علیه السّلام، شمشیرش را از پیامبر اکرم به ارث برده است. بعضی می گفتند قاطر سواری اش را و برخی می گفتند نوشته و صحیفه هایی در غلاف های شمشیر به او ارث رسید. در همین موقع حضرت علی علیه السّلام از خارج وارد شد و پیش ما آمد، درست در همان موقعی که ما حرف ایشان را می زدیم. فرمود: به خدا قسم اگر به من اجازه داده شود و امکانش باشد، تا آخر سال با شما صحبت می کنم، بدون اینکه یک حرف را تکرار کنم.

به خدا قسم در نزد من صحیفه های زیادی است از هدایای پیامبر و اهل بیتش. در میان آنها صحیفه ای است به نام «عبیطه» که ناگوارترین چیز در مورد اعراب، در همان صحیفه است که شصت قبیله عرب به باطل رفته اند و آنها را از دین خدا بهره ای نیست. -. بصائر الدرجات: ۴۱ -

**[ترجمه]

بیان

فی القـاموس البهرج الباطـل الردی و المبـاح و البهرجه أن یعـدل بالشـی ء عن الجـاده القاصـده إلی غیرهـا و المبهرج من المیاه المهمل الذی لا یمنع عنه و من الدماء المهدر.

**[ترجمه]در قاموس آمـده است: «البهرج» یعنی باطل، پست و مباح. و «البهرجه» یعنی چیزی از جدیت و مقصد داشـتن به غیر آن عـدول کنـد. و « المبهرج من المیـاه» یعنی آبی که رهـا است و از آن منع نمی شود. و «المبهرج من الـدماء» یعنی خونی که هدر است.

**[ترجمه]

«۶۸»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ عِنْدِیَ الْجَفْرَ الْأَبْیَضَ قَالَ قُلْنَا وَ أَیُّ شَیْ ءٍ فِیهِ قَالَ فَقَالَ لِی- زَبُورُ دَاوُدَ وَ تَوْرَاهُ مُوسَی وَ إِنْجِیلُ عِیسَی وَ صُحُفُ إِبْرَاهِیمَ وَ الْحَلَالُ وَ الْحَرَامُ وَ مُصْحَفُ فَاطِمَهَ مَا أَزْعُمُ أَنَّ فِیهِ قُرْآناً وَ فِیهِ مَا یَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَیْنَا وَ لَا نَحْتَاجُ إِلَی أَحَدٍ حَتَّی إِنَّ فِیهِ الْجَلْدَهَ وَ نِصْفَ الْجَلْدَهِ وَ ثُلُثَ الْجَلْدَهِ وَ رُبُعَ الْجَلْدَهِ وَ أَرْشَ الْخَدْشِ وَ عِنْدِی الْجَفْرُ الْأَحْمَرُ- (۴) قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ أَیُّ شَیْ ءٍ فِی الْجَفْرِ الْأَحْمَرِ قَالَ السِّلَاحُ وَ ذَلِکَ

۱- فی المصدر: و یؤذن لی.

۲- فی المصدر: مبهرجه.

۳- بصائر الدرجات: ۴۱.

۴- زاد فی المصدر: و ما یدریهم ما الجفره؟.

أَنَّهَا يُفْتَحُ لِلدَّم يَفْتَحُهُ (١) صَاحِبُ السَّيْفِ لِلْقَتْلِ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِی يَعْفُورٍ أَصْلَحَكَ اللَّهُ فَيَعْرِفُ هَذَا بَنُو الْحَسَنِ قَالَ إِی وَ اللَّهِ كَمَا يُعْرَفُ اللَّيْلُ أَنَّهُ لَيْلٌ وَ النَّهَارُ أَنَّهُ نَهَارٌ وَ لَكِنْ يَحْمِلُهُمُ الْحَسَدُ وَ طَلَبُ الدُّنْيَا وَ لَوْ طَلَبُوا الْحَقَّ لَكَانَ خَيْراً لَهُمْ (٢).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو العلاء گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: در نزد من جفر سفید است. ما پرسیدیم: چه چیز در آن هست؟ به من فرمود: زبور داود و تورات موسی و انجیل عیسی و صحف ابراهیم و حلال و حرام و مصحف فاطمه سلام الله علیها. نه اینکه آیات قرآن در آن باشد، در آن مطالبی است که مردم را به ما نیازمند می کند و ما به هیچ کس محتاج نیستیم، حتّی یک تازیانه و نصف آن و یک سوم و یک چهارم آن و جریمه خدشه نیز در آن هست، و در نزد من جفر سرخ است.

عرض کردم: فدایت شوم! در جفر سرخ چیست؟ فرمود: سلاح و آن سلاح

ص: ۳۷

در هنگام خونریزی گشوده می شود. آن کس که ماموریت شمشیر دارد برای کشتن، آن را می گشاید. عبداللّه بن ابی یعفور گفت: خدا خیر خواه شما باشد! آیا این مطلب را بنی الحسن مطلع هستند؟ فرمود: آری، به خدا قسم همان طوری که شب را از روز تشخیص می دهند، ولی حسد و دنیادوستی آنها را به این کارها واداشته است. اگر به دنبال حقیقت بروند برای آنها بهتر است. - . بصائر الدرجات: ۴۱ -

**[ترجمه]

«۶۹»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام نَحْواً مِنْ سِتِّينَ رَجُلًا وَ هُوَ وَسَطَنَا فَجَاءَ عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ فَقَالَ لَهُ كُنْتُ مَعَ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَالِساً فَذَكَرُوا أَنَّكَ تَقُولُ إِنَّ عِنْدَنَا كِتَابَ عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ مَا تَرَكَ عَلِیٌّ علیه السلام كِتَاباً وَ إِنْ كَانَ تَرَكَ عَلِیٌّ كِتَاباً مَا هُوَ إِلَّا إِهَابَيْنِ وَ لَوَدِدْتُ أَنَّهُ عِنْدَ غُلَامِی هَذَا فَمَا أُبَالِی عَلَيْهِ قَالَ فَجَلَسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ مَا هُوَ وَ اللَّهِ كَمَا يَقُولُونَ إِنَّهُمَا جَفْرَانِ مَكْتُوبٌ فِيهِمَا لَا وَ اللَّهِ إِنَّهُمَا لَإِهَابَانِ عَلَيْهِمَا أَصْوَافُهُمَا وَ أَشْعَارُهُمَا مَدْحُوسَيْنِ كُتُباً (٣) فِی أَحَدِهِمَا وَ فِی الْآخَرِ سِلَاحُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عِنْدَنَا وَ اللَّهِ صَحِيفَةٌ طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ حَلَالٍ وَ حَرَامٍ إِلَّا وَ هُوَ فِيهَا حَتَّى إِنَّ فِيهَا أَرْشَ الْخَدْشِ وَ قَالَ بِظُفُرِهِ عَلَى ذِرَاعِهِ فَخَطَّ بِهِ وَ عِنْدَنَا مُصْحَفُ فَاطِمَةَ أَمَا وَ اللَّهِ مَا هُوَ بِالْقُرْآنِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن عبدالملک گفت: در حدود شصت نفر در خدمت امام صادق علیه السّلام بودیم. ایشان وسط ما قرار داشت. در این موقع عبدالخالق پسر عبد ربه آمد و به امام صادق علیه السّلام گفت: من نزد ابراهیم بن محمّد بودم. صحبت از این شد که شما می گویی در نزد ما کتاب علی است. ابراهیم گفت: نه به خدا علی علیه السّلام کتابی باقی نگذاشته. اگر کتابی هم باشد فقط دو پوست تخت است آن قدر بی ارزش که به درد من نمی خورد، به طوری که علاقه دارم آن را به این غلامم واگذارم.

حضرت صادق علیه السّلام نشست، رو به ما کرد و فرمود: نه به خدا آن طور که آنها می گویند نیست. دو جفر است و نوشته است. نه به خدا قسم دو پوست است که موی و پشم آنها هنوز وجود دارد. در یکی کتاب هایی است و در دیگری سلاح پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم. به خدا قسم در نزد ما صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع. خدا هیچ حلال و حرامی را نیافریده مگر اینکه در آن هست، حتی جریمه خدشه (با ناخن روی دست خود کشید). و در نزد ما مصحف فاطمه است، نه به خدا آن قرآن نیست. - . بصائر الدرجات: ۴۱ -

**[ترجمه]

بیان

دحس الشی ء ملأه و ظاهره أن فی جفر السلاح أیضا بعض الکتب.

**[ترجمه]«دحس الشیء» یعنی آن را پر کرد. ظاهر این است که در جفر، سلاح و همچنین بعضی از کتاب ها هست.

**[ترجمه]

«۷۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ فَقُلْتُ لَهُ إِنِّی أَسْأَلُکَ جُعِلْتُ فِدَاکَ عَنْ مَسْأَلَهٍ لَیْسَ هَاهُنَا أَحَدٌ یَسْمَعُ کَلَامِی قَالَ فَرَفَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سِتْراً بَیْنِی وَ بَیْنَ بَیْتٍ آخَرَ فَاطَّلَعَ فِیهِ ثُمَّ قَالَ یَا بَا مُحَمَّدٍ سَلْ عَمَّا بَدَا لَکَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ الشِّیعَهَ یَتَحَدَّثُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَّمَ عَلِیّاً بَاباً یُفْتَحُ مِنْهُ أَلْفُ بَابٍ قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا بَا مُحَمَّدٍ عَلَّمَ وَ اللَّهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِیّاً أَلْفَ بَابٍ

ص: ۳۸

۱- فی المصدر: تفتح للدم یفتحها.

۲- بصائر الدرجات: ۴۱.

۳- فی المصدر: کتبنا.

۴- بصائر الدرجات: ۴۱.

يُفْتَحُ لَهُ مِنْ كُلِّ بَابٍ أَلْفُ بَابٍ قَالَ قُلْتُ لَهُ هَذَا وَ اللَّهِ الْعِلْمُ فَنَكَتَ سَاعَةً فِي الْأَرْضِ ثُمَّ قَالَ إِنَّهُ لَعِلْمٌ وَ مَا هُوَ بِذَاكَ قَالَ ثُمَّ قَالَ يَا بَا مُحَمَّدٍ وَ إِنَّ عِنْدَنَا الْجَامِعَةَ وَ مَا يُدْرِيهِمْ مَا الْجَامِعَةُ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا الْجَامِعَةُ قَالَ صَحِيفَةٌ طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً بِذِرَاعِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ إِمْلَاءٍ مِنْ فَلْقِ فِيهِ وَ خَطِّ عَلِيٍّ علیه السلام بِيَمِينِهِ فِيهَا كُلُّ حَلَالٍ وَ حَرَامٍ وَ كُلُّ شَيْ ءٍ يَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَيْهِ حَتَّى الْأَرْشُ فِي الْخَدْشِ وَ ضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَيَّ فَقَالَ تَأْذَنُ لِي يَا بَا مُحَمَّدٍ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَنَا لَكَ (۱) اصْنَعْ مَا شِئْتَ فَغَمَزَنِي بِيَدِهِ فَقَالَ حَتَّى أَرْشُ هَذَا كَأَنَّهُ مُغْضَبٌ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا وَ اللَّهِ الْعِلْمُ قَالَ إِنَّهُ لَعِلْمٌ وَ لَيْسَ بِذَاكَ ثُمَّ سَكَتَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ إِنَّ عِنْدَنَا الْجَفْرَ وَ مَا يُدْرِيهِمْ مَا الْجَفْرُ مِسْكُ شَاةٍ أَوْ جِلْدُ بَعِيرٍ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا الْجَفْرُ قَالَ وِعَاءٌ أَحْمَرُ وَ أَدِيمٌ أَحْمَرُ فِيهِ عِلْمُ النَّبِيِّينَ وَ الْوَصِيِّينَ قُلْتُ هَذَا وَ اللَّهِ هُوَ الْعِلْمُ قَالَ إِنَّهُ لَعِلْمٌ وَ مَا هُوَ بِذَاكَ ثُمَّ سَكَتَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ وَ إِنَّ عِنْدَنَا لَمُصْحَفَ فَاطِمَةَ وَ مَا يُدْرِيهِمْ مَا مُصْحَفُ فَاطِمَةَ قَالَ فِيهِ مِثْلُ قُرْآنِكُمْ هَذَا (۲) ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَ اللَّهِ مَا فِيهِ مِنْ قُرْآنِكُمْ حَرْفٌ وَاحِدٌ إِنَّمَا هُوَ شَيْ ءٌ أَمْلَاهُ اللَّهُ عَلَيْهَا وَ أَوْحَى إِلَيْهَا قَالَ قُلْتُ هَذَا وَ اللَّهِ هُوَ الْعِلْمُ قَالَ إِنَّهُ لَعِلْمٌ وَ لَيْسَ بِذَاكَ قَالَ ثُمَّ سَكَتَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ إِنَّ عِنْدَنَا لَعِلْمَ مَا كَانَ وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا هُوَ وَ اللَّهِ الْعِلْمُ قَالَ إِنَّهُ لَعِلْمٌ وَ مَا هُوَ بِذَاكَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَأَيُّ شَيْ ءٍ هُوَ الْعِلْمُ قَالَ مَا يَحْدُثُ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ الْأَمْرُ بَعْدَ الْأَمْرِ وَ الشَّيْ ءُ بَعْدَ الشَّيْ ءِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم و به ایشان عرض کردم: فدایت شوم! من یک سؤال از شما دارم. اینجا کسی نیست که گوش بدهد. امام علیه السّلام پرده ای را که بین ایشان و اطاق دیگری فاصله می انداخت بالا زد، داخل آن را تماشا کرد و بعد فرمود: هر چه مایلی بپرس. گفتم: فدایت شوم! شیعیان نقل می کنند که پیامبر اکرم بابی از علم را برای علی علیه السّلام گشود

ص: ۳۸

که هزار باب از آن باز می شد.

حضرت صادق علیه السّلام فرمود: به خدا قسم پیامبر اکرم به علی هزار باب آموخت که از هر بابی، هزار باب گشوده می شد. گفتم: به خدا قسم این است علم امام علیه السّلام! ایشان ساعتی با چیزی که در دست داشت به زمین زد و بعد فرمود: این علمی هست، ولی این آن نیست.

سپس فرمود: یا ابا محمّد! در نزد ما جامعه ای است؛ آنها چه می دانند که جامعه چیست؟ عرض کردم: فدایت شوم! جامعه چیست؟ فرمود: صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع به اندازه ذراع پیامبر اکرم که خود آن جناب املا کرده و علی علیه السّلام با دست خود نوشته است. در آن تمام حلال و حرام و هر چه مردم نیازمندند هست، حتّی جریمه خدشه. آنگاه دست بر من نهاد و فرمود: به من اجازه می دهی یا ابا محمد؟ عرض کردم: فدایت شوم! من عبد شمایم، هر کاری که مایلید بکنید.

با دست خود مرا با حالت خشم آلود ضربه ای زد و فرمود: حتّی جریمه این کار. عرض کردم: فدایت شوم! به خدا این است علم! فرمود: این علم است، اما آن علم نیست. پس ساعتی را به سکوت گذرانید و آنگاه فرمود: در نزد ما جفر است. آنها چه می دانند جفر چیست؟ می پندارند که پوست گوسفند یا شتری است. عرض کردم: فدایت شوم! جفر چیست؟

فرمود: ظرف قرمز و پوست قرمزی است که در آن علم پیامبران و اوصیا است. عرض کردم: به خدا این است علم! فرمود: این علم است، اما نه آن علم.

ساعتی سکوت کرد و آنگاه فرمود: در نزد ما مصحف فاطمه است. آنها نمی دانند مصحف فاطمه علیها السّلام چیست؟ سه مرتبه فرمود: در آن مثل این قرآن شما است، ولی به خدا قسم از قرآن یک حرف در آن نیست. در آن مطالبی است که خداوند بر فاطمه سلام الله علیها املاء کرده و به ایشان وحی نموده. عرض کردم: به خدا قسم این است علم! فرمود: این علم است، اما نه آن علم.

باز ساعتی سکوت کرد و سپس فرمود: در نزد ما آنچه اتفاق افتاده و آنچه تا روز قیامت اتفاق خواهد افتاد، هست. عرض کردم: فدایت شوم! به خدا قسم این است علم! فرمود: علمی هست، اما آن علم نیست. عرض کردم: فدایت شوم! پس چه چیز آن علم است؟ فرمود: آنچه در شب و روز به تدریج و یکی پس از دیگری پدید می آید، تا روز قیامت. - . بصائر الدرجات: ۴۱ - ۴۲ -

**[ترجمه]

بیان

لعل رفع الستر للمصلحه أو لکون تلک الحاله من الأحوال التی

ص: ۳۹

۱- فی المصدر: انما انا لک.

۲- فی المصدر: مصحف فیه مثل قرآنکم هذا.

۳- بصائر الدرجات: ۴۱ و ۴۲.

لا يحضرهم فيها علم بعض الأشياء (۱) و النكت أن تضرب فى الأرض بقضيب فتؤثر فيها.

قوله عليه السلام تأذن يدل على أن إبراء ما لم يجب نافع قوله كأنه مغضب أى غمز غمزا شديدا كأنه مغضب قوله و ما يدريهم ما الجفر أى لا يدرون أن الجفر صغير بقدر مسك شاه أو كبير على خلاف العاده بقدر مسك بعير و كأنه إشاره إلى أنه كبير قوله إن هذا هو العلم أى العلم الكامل و كل العلم قوله و الله ما فيه من قرآنكم حرف واحد فيه أى فيه علم ما كان و ما يكون فإن قلت فى القرآن أيضا بعض الأخبار قلت لعله لم يذكر فيه مما فى القرآن. فإن قلت يظهر من بعض الأخبار اشتمال مصحف فاطمه عليها السلام أيضا على الأحكام قلت لعل فيه ما ليس فى القرآن فإن قلت قد ورد فى كثير من الأخبار اشتمال القرآن على جميع الأحكام و الأخبار مما كان أو يكون قلت لعل المراد به ما نفهم من القرآن ما لا يفهمون منه و لذا قال عليه السلام قرآنكم على أنه يحتمل أن يكون المراد لفظ القرآن.

ثم الظاهر من أكثر الأخبار اشتمال مصحفها عليها السلام على الأخبار فقط فيحتمل أن يكون المراد عدم اشتماله على أحكام القرآن قوله عليه السلام علم ما كان و ما هو كائن أى من غير جهه مصحف فاطمه عليها السلام أيضا.

**[ترجمه]اینکه آمده «امام پرده را بالا زدند» شاید برای مصلحتی بوده است یا اینکه امام علیه السّلام در حالتی بوده

ص: ۳۹

که علم بعضی از اشیا در آن هنگام نزدشان حاضر نبوده است. و«النکت» یعنی با عصا به زمین کوبیدن، به نحوی که در آن اثری ایجاد کند.

این که فرمود: «تأذن» دلالت دارد بر اینکه إبراء بدون ایجاب نافع است. و اینکه راوی گفت: «کأنه مغضب»، یعنی چشم خود را همراه شدتی بست، به گونه ای که گویا غضب کرد. اینکه فرمود: «وما یدریهم ما الجفر» یعنی نمی دانند که جفر به اندازه پوست گوسفندی کوچک است یا اینکه بر خلاف معمول به اندازه پوست شتر بزرگ است. وگویا این عبارت اشاره ای است بر بزرگ بودن آن. اینکه گفت: «إن هذا هو العلم» یعنی علم کامل و تمام علم.

این که امام علیه السّلام فرمود «در مصحف فاطمه سلام الله علیها هیچ حرفی از قرآن نیست»، به دلیل این است که در مصحف فاطمه سلام الله علیها علم گذشته وآینده آمده است. اگر اشکال شود که در قرآن نیز بعضی از اخبار آمده است، در جواب می گوییم که احتمال دارد در مصحف آن حضرت، غیر از آنچه که در قرآن آمده ذکر گردیده باشد.

همچنین اگر گفته شود از بعضی اخبار به دست می آید که مصحف آن حضرت مشتمل بر احکام است، جواب این است که احتمال دارد احکام مصحف، احکامی باشد که در قرآن ذکر نگردیده. باز اگر اشکال شود که در بسیاری از اخبار آمده است که در قرآن تمام احکام و اخبار گذشتگان وآیندگان ذکر گردیده، خواهیم گفت شاید منظور امام علیه السّلام این بوده که در مصحف هیچ چیز از قرآنی که شما می فهمید نیامده است، نه آنچه که خود ائمه علیهم السّلام از قرآن می فهمند. به همین دلیل امام فرمود «از قرآن شما چیزی در مصحف نیامده» که شاید منظور لفظ قرآن باشد

در نهایت از بسیاری از روایات چنین بر می آید که مصحف فاطمه سلام الله علیها فقط مشتمل بر اخبار است و احتمال دارد که مراد از آن، عدم اشتمال مصحف بر قرآن باشد. و اینکه امام فرمود: «علم ما کان و ما هو کائن» یعنی همچنین از غیر جهت مصحف فاطمه سلام الله علیها.

**[ترجمه]

«۷۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: كُنْتُ جَالِساً عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ إِلَى جَنْبِهِ جَالِساً وَ فِي الْمَجْلِسِ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَعْيَنَ وَ مُحَمَّدٌ الطَّيَّارُ وَ شِهَابُ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا جَعَلْتُ فِدَاكَ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ يَقُولُ لَنَا فِي هَذَا الْأَمْرِ مَا لَيْسَ لِغَيْرِنَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَعْدَ كَلَامٍ أَ مَا تَعْجَبُونَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ يَزْعُمُ أَنَّ أَبَاهُ عَلِيٌّ مَنْ لَمْ يَكُنْ إِمَاماً وَ يَقُولُ إِنَّهُ لَيْسَ عِنْدَنَا عِلْمٌ وَ صَدَقَ وَ اللَّهِ مَا عِنْدَهُ عِلْمٌ وَ لَكِنْ وَ اللَّهِ

ص: ۴۰

۱- او لحصول الاطمینان لابی بصیر.

وَ أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ إِنَّ عِنْدَنَا سِلَاحَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ سَيْفَهُ وَ دِرْعَهُ وَ عِنْدَنَا وَ اللَّهِ مُصْحَفَ فَاطِمَةَ مَا فِيهِ آيَةٌ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ إِنَّهُ لَإِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ خَطُّهُ عَلِيٌّ عليه السلام بِيَدِهِ وَ الْجَفْرَ (۱) وَ مَا يَدْرُونَ مَا هُوَ مِسْكُ شَاةٍ أَوْ مِسْكُ بَعِيرٍ ثُمَّ أَقْبَلَ إِلَيْنَا وَ قَالَ أَبْشِرُوا أَ مَا تَرْضَوْنَ أَنَّكُمْ تَجِيئُونَ يَوْمَ الْقِيَامَهِ آخِذِينَ بِحُجْزَهِ عَلِيٍّ وَ عَلِيٌّ آخِذٌ بِحُجْزَهِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن سعید گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام نشسته بودم. محمّد بن عبداللَّه بن علی پهلویش نشسته بود و عبدالملک بن اعین و محمّد طیار و شهاب ابن عبد ربه نیز حضور داشتند. یکی از اصحاب عرض کرد: فدایت شوم! عبداللَّه بن حسن می گوید: ما را در امامت مقامی است که دیگران را حقی در آن نیست.

حضرت صادق علیه السّلام پس از سخنانی فرمود: تعجب نمی کنید از عبداللَّه! گمان او این است که پدرش علی امام نبوده. او مدعی است که در نزد ما علم و صدقی نیست. به خدا قسم در نزد او علم نیست، ولی به خدا قسم

ص: ۴۰

(در این موقع اشاره به سینه خود کرد و افزود) نزد ما سلاح پیامبر و شمشیر و زره اوست؛ والله در نزد ما مصحف فاطمه است که در آن یک آیه از قرآن نیست و آن املای پیامبر است و خط علی علیه السّلام؛ و جفر است، نمی دانند جفر چیست. گمان آنها این است که یک پوست گوسفند یا شتری است.

سپس روی به جانب ما کرد و فرمود: بشارت باد شما را! آیا خوشنود نیستید که در روز قیامت، چنگ به دامن علی زده اید و علی علیه السّلام چنگ به دامن پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم دارد! - . بصائر الدرجات: ۴۲ -

**[ترجمه]

«۷۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِی عُبَيْدَهَ قَالَ: سَأَلَ أبو (أَبَا) عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنِ الْجَفْرِ فَقَالَ هُوَ جِلْدُ ثَوْرٍ مَمْلُوٌّ عِلْماً فَقَالَ لَهُ مَا الْجَامِعَهُ فَقَالَ تِلْكَ صَحِيفَهٌ طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً فِی عَرْضِ الْأَدِيمِ مِثْلُ فَخِذِ الْفَالِجِ فِيهَا كُلُّ مَا يَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَيْهِ وَ لَيْسَ مِنْ قَضِيَّهٍ إِلَّا وَ فِيهَا حَتَّى أَرْشُ الْخَدْشِ قَالَ لَهُ فَمُصْحَفُ فَاطِمَهَ فَسَكَتَ طَوِيلًا ثُمَّ قَالَ إِنَّكُمْ لَتَبْحَثُونَ عَمَّا تُرِيدُونَ وَ عَمَّا لَا تُرِيدُونَ إِنَّ فَاطِمَهَ مَكَثَتْ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله خَمْسَهً وَ سَبْعِينَ يَوْماً وَ قَدْ كَانَ دَخَلَهَا حُزْنٌ شَدِيدٌ عَلَى أَبِيهَا وَ كَانَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام يَأْتِيهَا فَيُحْسِنُ عَزَاءَهَا عَلَى أَبِيهَا وَ يُطَيِّبُ نَفْسَهَا وَ يُخْبِرُهَا عَنْ أَبِيهَا وَ مَكَانِهِ وَ يُخْبِرُهَا بِمَا يَكُونُ بَعْدَهَا فِی ذُرِّيَّتِهَا وَ كَانَ عَلِيٌّ عليه السلام يَكْتُبُ ذَلِكَ فَهَذَا مُصْحَفُ فَاطِمَهَ عليها السلام (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو عبیده گفت: یکی از اصحاب از حضرت صادق علیه السّلام راجع به جفر پرسید. فرمود: پوست گاوی است پر از علم. سؤال کرد: جامعه چیست؟ فرمود: صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع و در عرض یک پوست، چون

ران یـک شـتر دو کوهـان که در آن تمـام نیازمنـدی هـای مردم هست؛ هر جریـانی حکمش در آن وجـود دارد، حتّی جریمه خدشه.

آن شـخص گفت: مصـحف فاطمه علیها السّلام چیست؟ زمانی طولانی سکوت کرد و آنگاه فرمود: شما از چیزهایی سؤال می کنیـد که ضـروری شـما است و چیزهایی که ضـروری نیست. هفتاد و پنج روز از وفات پیامبر اکرم بر فاطمه زهرا علیها السّـلام گذشت که در این مدت برای درگذشت پدر بزرگوارش بسیار غمگین بود. جبرئیل برای تسلیت او بر عزای پدرش می آمد و به او آرامش خاطر می بخشید و از وضع پیامبر اکرم و جایگاهش برای او صحبت می کرد و آنچه که بر سر فرزندان آینده اش می آیـد، بـه او اطلاـع می داد. علی علیه السّـلام نیز آنهـا را می نـوشت. مصـحف فـاطمه علیهـا السّـلام همین است. - . بصـائر الدرجات: ۴۲ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام عما تریدون أی عما یعنیکم و یلزمکم إرادته و عما لا یعنیکم و لا تضطرون إلی السؤال عنه.

**[ترجمـه]اینکـه فرمـود «عمـا تریـدون» یعنی آنچـه ذهنتـان را مشـغول سـاخته و بر شـما لاـزم اسـت که سـوال کنیـد. و «عما لاتریدون» یعنی آنچه که به آن نظر ندارید و به سوال از آن محتاج نشده اید.

**[ترجمه]

«۷۳»

یر، بصائر الـدرجات أَحْمَـدُ بْنُ مُوسَـی عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِی زَکَرِیَّا یَحْیَی عَنْ عَمْرٍو الزَّیَّاتِ عَنْ أَبَانٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُکَیْرٍ قَالَ لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا ثَعْلَبَهَ أَوْ عَلَاءَ بْنَ رَزِینٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْـلِمٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِأَقْوَامٍ کَانُوا یَأْتُونَهُ وَ یَسْأَلُونَهُ عَمَّا خَلَّفَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ دَفَعَهُ إِلَی عَلِیٍّ وَ عَمَّا خَلَّفَ عَلِیٌّ وَ دَفَعَ إِلَی الْحَسَنِ وَ لَقَدْ خَلَّفَ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله عِنْدَنَا جِلْداً مَا هُوَ جِلْدُ جِمَالٍ (۴) وَ لَا جِلْدُ ثَوْرٍ وَ لَا جِلْدُ بَقَرَهٍ إِلَّا إِهَابُ شَاهٍ

۱- فی المصدر: و عندنا و اللّه الجفر.

۲- بصائر الدرجات: ۴۲.

۳- بصائر الدرجات: ۴۲.

۴- فی نسخه: جلد حمار.

فِيهَا كُلَّ مَا يُحْتَاجُ إِلَيْهِ حَتَّى أَرْشُ الْخَدْشِ وَ الظُّفُرِ وَ خَلَّفَتْ فَاطِمَةُ علیها السلام مُصْحَفاً مَا هُوَ قُرْآنٌ وَ لَكِنَّهُ كَلَامٌ مِنْ كَلَامِ اللَّهِ أَنْزَلَهُ عَلَيْهَا (۱) إِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ وَ خَطُّ عَلِيٍّ علیه السلام (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن مسلم گفت: حضرت صادق علیه السّلام در جواب کسانی که می آمدند و می پرسیدند که پیامبر اکرم چه به ارث گذاشته و به علی علیه السّلام سپرده و آن جناب به حضرت امام حسن داده، می فرمود: پیامبر اکرم برای ما پوستی گذاشته که پوست شتر و گاو نر و گاو ماده نیست، بلکه پوست گوسفندی است که

ص: ۴۱

تمام نیازمندی های مردم در آن هست، حتی جریمه خدشه و ناخن. و فاطمه زهرا علیها السّلام مصحفی گذاشته که قرآن نیست، ولی کلام خدا است که بر او نازل شده، به املای رسول خدا و خط علی علیه السّلام. - . بصائر الدرجات: ۴۲ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی الإهاب ککتاب الجلد أو ما لم یدبغ و المراد برسول الله جبرئیل علیه السلام.

**[ترجمه]فیروز آبادی می گوید: «الإهاب» بر وزن کتاب، یعنی پوست و آنچه که دباغی نشده است. منظور از رسول خدا، جبرئیل است که او نیز رسول خدا است .

**[ترجمه]

«۷۴»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ يَزِيدَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: كُنْتُ قَاعِداً عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ أُنَاسٌ مِنْ أَصْحَابِنَا فَقَالَ لَهُ مُعَلَّى بْنُ خُنَيْسٍ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا لَقِيتَ مِنَ الْحَسَنِ بْنِ الْحَسَنِ ثُمَّ قَالَ لَهُ الطَّيَّارُ جُعِلْتُ فِدَاكَ بَيْنَا أَنَا أَمْشِي فِي بَعْضِ السِّكَكِ إِذَا لَقِيتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ عَلَى حِمَارٍ حَوْلَهُ أُنَاسٌ مِنَ الزَّيْدِيَّةِ فَقَالَ لِي أَيُّهَا الرَّجُلُ إِلَيَّ إِلَيَّ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَ اسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا وَ أَكَلَ ذَبِيحَتَنَا فَذَاكَ الْمُسْلِمُ الَّذِي لَهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَ ذِمَّةُ رَسُولِهِ مَنْ شَاءَ أَقَامَ وَ مَنْ شَاءَ ظَعَنَ فَقُلْتُ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ وَ لَا تَغُرَّنَّكَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ حَوْلَكَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِلطَّيَّارِ فَلَمْ تَقُلْ (۳) لَهُ غَيْرَهُ قَالَ لَا قَالَ فَهَلَّا قُلْتُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ ذَلِكَ وَ الْمُسْلِمُونَ مُقِرُّونَ لَهُ بِالطَّاعَةِ فَلَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ وَقَعَ الِاخْتِلَافُ انْقَطَعَ ذَلِكَ فَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَجَبُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ أَنَّهُ يَهْزَأُ وَ يَقُولُ هَذَا فِي جَفْرِكُمُ الَّذِي تَدَّعُونَ فَغَضِبَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ الْعَجَبُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ يَقُولُ لَيْسَ فِينَا إِمَامٌ صَدَقَ مَا هُوَ بِإِمَامٍ وَ لَا كَانَ أَبُوهُ إِمَاماً يَزْعُمُ (۴) أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیهما السلام لَمْ يَكُنْ إِمَاماً وَ يُرَدِّدُ ذَلِكَ وَ أَمَّا قَوْلُهُ فِي الْجَفْرِ فَإِنَّمَا هُوَ جِلْدُ ثَوْرٍ مَذْبُوحٍ كَالْجِرَابِ فِيهِ كُتُبٌ وَ عِلْمُ مَا يَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَيْهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مِنْ حَلَالٍ وَ حَرَامٍ إِمْلَاءُ

رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله

ص: ۴۲

۱- فی المصدر: انزل علیها.

۲- بصائر الدرجات: ۴۲.

۳- فی المصدر: و لم تقل له غیره هذا.

۴- فی المصدر: و یزعم.

وَ خَطَّ (۱) عَلِيٍّ عليه السلام بِيَدِهِ وَ فِيهِ مُصْحَفُ فَاطِمَهَ عليها السلام مَا فِيهِ آيَهٌ مِنَ الْقُرْآنِ وَ إِنَّ عِنْدِی خَاتَمَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ دِرْعَهُ وَ سَيْفَهُ وَ لِوَاءَهُ وَ عِنْدِی الْجَفْرَ عَلَی رَغْمِ أَنْفِ مَنْ زَعَمَ (۲).

یر، بصائر الدرجات عِمْرَانُ بْنُ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ وَ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَهَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَجَبُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ إِلَی آخِرِ الْخَبَرِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن سعید گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام نشسته بودم. گروهی از اصحاب نیز حضور داشتند. معلی بن خنیس عرض کرد: فدایت شوم! من چقدر باید از حسن بن حسن بکشم؟

طیّار عرض کرد: فدایت شوم! من در بازار می رفتم، چشمم به محمّد بن عبداللّه بن حسن افتاد که سوار الاغی بود و گروهی از زیدی مذهبان اطرافش را گرفته بودند. مرا که دید گفت: آی مرد، بیا بیا!

سپس گفت: پیامبر اکرم فرمود: هر کس نماز ما را بخواند و رو به قبله ما بایستد و ذبیحه ما را بخورد، مسلمان است؛ آن مسلمانی که در پناه خدا و پیامبر خدا است. هر که مایل است بایستد و هر که مایل است برود. من به او گفتم: از خدا بترس! مبادا اینها که اطرافت را گرفته اند تو را مغرور سازند.

حضرت صادق به طیّار گفت: چیز دیگری به او نگفتی؟ گفتم: نه. فرمود: چرا نگفتی پیامبر اکرم وقتی این سخن را فرمود که مسلمانان همه مطیع او بودند و پس از درگذشت او که اختلاف به وجود آمد، این مطلب از میان رفت؟

محمّد بن عبداللّه بن علی گفت: تعجب می کنم از عبداللّه بن حسن که او مسخره می کرد و می گفت: این مطلب در جفر شما است، همان جفری که ادعا می کنید.

حضرت صادق علیه السّلام خشمگین شد و فرمود: تعجب از عبداللّه بن حسن است که می گوید در میان ما امام صدقی نیست؛ نه او امام است و نه پدرش. او گمان می کند علی بن ابی طالب نیز امام نبود و این مطلب را تکرار نیز می کند. اما اینکه راجع به جفر سخن گفته. جفر پوست گاو است مانند خیک که در آن کتاب ها و تمام علومی که مردم تا روز قیامت از حلال و حرام به آن نیازمندند وجود دارد، به املای پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله

ص: ۴۲

و خط علی علیه السّلام. و نیز در آن مصحف فاطمه است که یک آیه از قرآن در آن نیست. بر خلاف میل آن کس که گفته، در نزد من انگشتر و زره و شمشیر و پرچم پیامبر است، آری نزد من جفر است. - . بصائر الدرجات: ۴۲ - ۴۳ -

بصائر الدرجات: علی بن سعید گفت: خدمت امام صادق علیه السّلام بودم که محمد بن عبدالله بن علی گفت: «در عجبم از عبدالله بن حسن...» تا آخر روایت. - . بصائر الدرجات: ۴۴ -

**[ترجمه]

«۷۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عُمَرَ بْنِ یَزِیدَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام الَّذِی أَمْلَی جَبْرَئِیلُ (۴) عَلَی عَلِیٍّ علیه السلام أَ قُرْآنٌ (۵) قَالَ لَا (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمر بن یزید گفت: به حضرت صادق علیه السّلام گفتم: آنچه جبرئیل به حضرت علی علیه السّلام املاء کرد قرآن بود؟ فرمود: نه. - . بصائر الدرجات: ۴۳ -

**[ترجمه]

«۷۶»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ هَاشِمٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی عِمْرَانَ عَنْ یُونُسَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ فِی الْجَفْرِ الَّذِی یَذْکُرُونَهُ لَمَا یَسُوؤُهُمْ (۷) لِأَنَّهُمْ لَا یَقُولُونَ الْحَقَّ وَ الْحَقُّ فِیهِ فَلْیُخْرِجُوا قَضَایَا عَلِیٍّ علیه السلام وَ فَرَائِضَهُ إِنْ کَانُوا صَادِقِینَ وَ سَلُوهُمْ عَنِ الْخَالاتِ وَ الْعَمَّاتِ وَ لْیُخْرِجُوا مُصْحَفَ فَاطِمَهَ علیها السلام فَإِنَّ فِیهِ وَصِیَّهَ فَاطِمَهَ علیها السلام أَوْ سِلَاحَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ اللَّهَ یَقُولُ ائْتُونِی بِکِتابٍ مِنْ قَبْلِ هذا أَوْ أَثارَهٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ کُنْتُمْ صادِقِینَ (۸).

۱- فی المصدر: و خطه.

۲- بصائر الدرجات: ۴۲ و ۴۳.

۳- بصائر الدرجات: ۴۴.

۴- المراد مصحف فاطمه علیها السلام.

۵- فی المصدر: القرآن هو؟.

۶- بصائر الدرجات: ۴۳.

۷- لعله علیه السّلام أراد الزیدیه.

۸- بصائر الدرجات: ۴۳ و الآیه فی الاحقاف: ۴.

یر، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن النضر عن هشام بن سالم عن سلیمان بن خالد مثله (۱)

- یر، بصائر الدرجات ابن هاشم عن النضر مثله (۲)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیمان بن خالد گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: در جفری که آنها نام می برند، مطالبی است که موجب ناراحتی ایشان می شود، چون آنها اعتقاد به حق ندارند و حق در آن ثبت شده. اگر راست می گویند، قضایای علی و واجباتش را بیرون بیاورند، از آنها راجع به خاله ها و عمه ها سؤال کنید و مصحف حضرت فاطمه را بیاورند که در آن وصیت فاطمه است، یا سلاح پیامبر را. خداوند می فرماید: «ائْتُونِی بِکِتابٍ مِنْ قَبْلِ هذا أَوْ أَثارَهٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ کُنْتُمْ صادِقِینَ.» - . احقاف / ۴ -

{اگر راست می گویید کتابی پیش از این [قرآن] یا بازمانده ای از دانش نزد من آورید.} - . بصائر الدرجات: ۴۳ -

ص: ۴۳

بصائر الدرجات: هشام بن سالم از سلیمان بن خالد مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۴۳ -

بصائر الدرجات: ابن هشام مانند همین را از نضر نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۴۳ -

**[ترجمه]

بیان

الأثاره بقیه من علم یؤثر من کتب الأولین و لا یبعد أن یکون إشاره إلی السلاح بأن تکون کلمه من تعلیلیه.

**[ترجمه]«الاثاره» بقیه از علم که از کتب اولین باقی مانده، و بعید نیست که اشاره به «السلاح» باشد، به این صورت که «من» تعلیلیه باشد.

**[ترجمه]

«۷۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ تَظْهَرُ الزَّنَادِقَهُ سَنَهَ ثَمَانِیَهٍ وَ عِشْرِینَ وَ مِائَهٍ وَ ذَلِکَ لِأَنِّی نَظَرْتُ فِی مُصْحَفِ فَاطِمَهَ علیها السلام قَالَ فَقُلْتُ وَ مَا مُصْحَفُ فَاطِمَهَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی لَمَّا قَبَضَ نَبِیَّهُ صلی الله علیه و آله دَخَلَ عَلَی فَاطِمَهَ مِنْ وَفَاتِهِ مِنَ الْحُزْنِ مَا لَا یَعْلَمُهُ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَرْسَلَ إِلَیْهَا مَلَکاً یُسَلِّی عَنْهَا غَمَّهَا وَ یُحَدِّثُهَا فَشَکَتْ ذَلِکَ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقَالَ لَهَا إِذْ أَحسْتِ (۳) بِذَلِکِ وَ سَمِعْتِ الصَّوْتَ قُولِی (۴) لِی فَأَعْلَمَتْهُ فَجَعَلَ یَکْتُبُ کُلَّ مَا سَمِعَ حَتَّی أَثْبَتَ مِنْ ذَلِکَ مُصْحَفاً قَالَ ثُمَّ قَالَ أَمَا إِنَّهُ لَیْسَ مِنَ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ

وَ لَكِنْ فِيهِ عِلْمُ مَا يَكُونُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حماد بن عثمان گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: در سال ۱۲۸ زنادقه ظاهر می شوند، چون در مصحف فاطمه علیها السّلام دیده ام. عرض کردم: مصحف فاطمه علیها السّلام چیست؟ فرمود: پس از درگذشت پیامبر اکرم، فاطمه زهرا آن قدر محزون شد که جز خدا کسی نمی داند. پس فرشته ای را فرستاد تا او را تسلی دهد و با او صحبت کند. آن حضرت جریان را برای حضرت علی علیه السّلام نقل کرد. امیرالمؤمنین به او فرمود: هر وقت آمدن او را احساس کردی و صدا را شنیدی، به من اطلاع بده. پس فاطمه زهرا اطلاع می داد و علی علیه السّلام هر چه را که می شنید می نوشت تا به صورت مصحفی در آمد. آن حضرت فرمود: در آن از حلال و حرام چیزی نیست، ولی وقایعی است که اتفاق می افتد. - . بصائر الدرجات: ۴۳ -

**[ترجمه]

بیان

قال فی القاموس أحسست و أحسیت و أحست بسین واحده و هو من شواذ التخفیف ظننت و وجدت و أبصرت و علمت و الشی ء وجدت حسه.

**[ترجمه]در قاموس این موارد ذکر شده: «أحسست، أحسیت، أحست» بدون تشدید، و این گونه حذف تشدید از نوادر است، به معنای: گمان کردم، یافتم، دیدم، آگاه شدم و چیزی که حس آن را یافتم.

**[ترجمه]

«۷۸»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ أَوْ غَیْرِهِ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ بَکْرِ بْنِ کَرِبٍ الصَّیْرَفِیِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ أَمَا وَ اللَّهِ إِنَّ عِنْدَنَا مَا لَا نَحْتَاجُ إِلَی أَحَدٍ وَ النَّاسُ یَحْتَاجُونَ إِلَیْنَا إِنَّ عِنْدَنَا لَکِتَاباً إِمْلَاءَ (۶) رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطَّهُ (۷)

ص: ۴۴

۱- بصائر الدرجات: ۴۳.

۲- بصائر الدرجات: ۴۳.

۳- فی نسخه: احسست.

۴- فی المصدر: فسمعت الصوت فقولی لی.

۵- بصائر الدرجات: ۴۳.

۶- فی نسخه: املی.

۷- فی نسخه: و خط.

عَلِیٌّ علیه السلام صَحِیفَهً (۱) فِیهَا کُلَّ حَلَالٍ وَ حَرَامٍ وَ إِنَّکُمْ لَتَأْتُونَّا فَتَسْأَلُونَّا فَنَعْرِفُ (۲) إِذَا أَخَذُوا بِهِ وَ نَعْرِفُ إِذَا تَرَکُوهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: بکر بن کرب صیرفی گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: آگاه باشید که به خدا در نزد ما چیزی است که به احدی احتیاج نداریم، بلکه مردم به ما احتیاج دارند. در نزد ما کتابی است به املای پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله و خط

ص: ۴۴

علی علیه السّلام؛ صحیفه ای است که در آن تمام حلال و حرام هست. شما می آیید و از ما سؤالی می کنید. ما وقتی که به آن عمل می کنید و وقتی که انجام نمی دهید متوجه می شویم. - . بصائر الدرجات: ۴۲ -

**[ترجمه]

«۷۹»

یر، بصائر الدرجات عَبَّادُ بْنُ سُلَیْمَانَ عَنْ سَعْدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ عَبْدٍ صَالِحٍ علیه السلام قَالَ: عِنْدِی مُصْحَفُ فَاطِمَهَ لَیْسَ فِیهِ شَیْ ءٌ مِنَ الْقُرْآنِ (۴).

**[ترجمه]حمزه بن عبد صالح گفت: امام علیه السّلام فرمود: در نزد من مصحف فاطمه سلام الله علیها است. در آن چیزی از قرآن نیست. - . بصائر الدرجات: ۴۲ -

**[ترجمه]

«۸۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی الْمَغْرَاءِ عَنْ عَنْبَسَهَ بْنِ مُصْعَبٍ قَالَ: کُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَثْنَی عَلَیْهِ بَعْضُ الْقَوْمِ حَتَّی کَانَ مِنْ قَوْلِهِ وَ أَخْزَی عَدُوَّکَ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَقَدْ کُنَّا وَ عَدُوُّنَا کَثِیرٌ وَ لَقَدْ أَمْسَیْنَا وَ مَا أَحَدٌ أَعْدَی لَنَا مِنْ ذَوِی قَرَابَاتِنَا وَ مَنْ یَنْتَحِلُ حُبَّنَا إِنَّهُمْ لَیَکْذِبُونَ عَلَیْنَا فِی الْجَفْرِ قَالَ قُلْتُ أَصْلَحَکَ اللَّهُ وَ مَا الْجَفْرُ قَالَ هُوَ وَ اللَّهِ مِسْکُ مَاعِزٍ وَ مِسْکُ ضَأْنٍ یَنْطَبِقُ أَحَدُهُمَا بِصَاحِبِهِ فِیهِ سِلَاحُ رَسُولِ اللَّهِ وَ الْکُتُبُ وَ مُصْحَفُ فَاطِمَهَ أَمَا وَ اللَّهِ مَا أَزْعُمُ أَنَّهُ قُرْآنٌ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عنبسه بن مصعب گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودیم و بعضی از حاضرین آن جناب را می ستودند. از جمله حرف ها این بود که خدا دشمنانت از جن و انس را خوار کند. حضرت صادق علیه السّلام فرمود: ما و دشمنانمان زیاد هستند. هم اکنون احدی بیشتر از خویشاوندانمان با ما دشمن نیست و کسانی که مدعی محبت مایند، آنها که ما را در مورد جفر تکذیب می کنند .

عرض کردم: خدا امورت را اصلاح کند، جفر چیست؟ فرمود: به خدا قسم پوست بز و میش است به اندازه هم. در آن سلاح پیامبر و کتاب ها است و مصحف فاطمه که به خدا قسم در آن قرآن وجود ندارد.

**[ترجمه]

«۸۱»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ یَزِیدَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: ذُکِرَ لَهُ وَقِیعَهُ وُلْدِ الْحَسَنِ وَ ذَکَرْنَا الْجَفْرَ فَقَالَ وَ اللَّهِ إِنَّ عِنْدَنَا لَجِلْدَیْ مَاعِزٍ وَ ضَأْنٍ إِمْلَاءَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطَّ عَلِیٍّ علیه السلام وَ إِنَّ عِنْدَنَا لَصَحِیفَهً طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً أَمْلَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطَّهَا عَلِیٌّ علیه السلام بِیَدِهِ وَ إِنَّ فِیهَا لَجَمِیعَ مَا یُحْتَاجُ إِلَیْهِ حَتَّی أَرْشَ الْخَدْشِ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبداللَّه بن سنان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که در نزد ایشان صحبت بدگویی از فرزندان امام حسن شد و سخن از جفر کردیم. فرمود: به خدا نزد ما دو پوست بز و میش است به املای پیامبر و خط علی. و در نزد ما صحیفه ای است به طول هفتاد ذراع که پیامبر املاء کرده و علی علیه السّلام به دست خود نوشته است. هر چه که به آن نیاز پیدا شود در آن صحیفه است، حتّی جریمه خدشه.

**[ترجمه]

بیان

الوقیعه الذم و الغیبه أی ذکر أن ولد الحسن یذمون الأئمه علیهم السلام فی ادعائهم الجفر و یکذبونهم و یحتمل أن یکون المراد بالوقیعه الصدمه فی الحرب.

**[ترجمه]«الوقیعه» یعنی نکوهش و غیبت؛ یعنی صحبت از این شد که فرزندان امام حسن ائمه علیهم السّلام را در مورد ادعای داشتن جفر نکوهش و تکذیب می کنند، همچنین ممکن است مراد از الوقیعه، صدمه دیدن در جنگ باشد.

**[ترجمه]

«۸۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ أَبِی الْقَاسِمِ الْکُوفِیِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ: ذَکَرَ وُلْدُ الْحَسَنِ الْجَفْرَ فَقَالُوا مَا هَذَا بِشَیْ ءٍ فَذُکِرَ ذَلِکَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام

۱- فی نسخه: (علی صحیفه) یوجد هذا فی المصدر.

۲- فی نسخه: فنعرف إذا أخذتم به و نعرف إذا ترکتموه.

۳- بصائر الدرجات: ۴۲.

۴- بصائر الدرجات: ۴۲.

فَقَالَ نَعَمْ هُمَا إِهَابَانِ إِهَابُ مَاعِزٍ وَ إِهَابُ ضَأْنٍ مَمْلُوَّانِ (۱) كَتْباً فِيهِمَا كُلَّ شَيْ ءٍ حَتَّى أَرْشُ الْخَدْشِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالقاسم کوفی از یکی از اصحابش نقل کرد که گفت: در نزد فرزندان امام حسن از جفر سخن به میان آمد. گفتند: چیزی نیست. این مطلب را به امام صادق علیه السّلام گفتند.

فرمود: بله، آن دو پوست است، یک پوست بز و یک پوست گوسفند که کاملا نوشته شده اند، و در آن دو همه چیز هست، حتی جریمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۴۲ -

**[ترجمه]

«۸۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُوسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ وَيْحَكُمْ أَ تَدْرُونَ مَا الْجَفْرُ إِنَّمَا هُوَ جِلْدُ شَاهٍ لَيْسَتْ بِالصَّغِيرَهِ وَ لَا بِالْكَبِيرَهِ فِيهَا خَطُّ عَلِيٍّ علیه السلام وَ إِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنْ فَلْقِ فِيهِ مَا مِنْ شَيْ ءٍ يُحْتَاجُ إِلَيْهِ إِلَّا وَ هُوَ فِيهِ حَتَّى أَرْشُ الْخَدْشِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالله بن سنان از امام صادق نقل کرد که فرمود: وای بر شما! آیا می دانید جفر چیست؟ جفر پوست گوسفندی است که نه کوچک است و نه بزرگ، در آن خط علی علیه السّلام و املای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از دهان ایشان است. هیچ چیزی که به آن احتیاج پیدا شود نیست مگر اینکه در آن ذکر گردیده، حتی جریمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۴۲ -

**[ترجمه]

«۸۴»

یر، بصائر الدرجات السِّنْدِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ يَزْعُمُ أَنَّهُ لَيْسَ عِنْدَهُ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا مَا عِنْدَ النَّاسِ فَقَالَ صَدَقَ وَ اللَّهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ مَا عِنْدَهُ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا مَا عِنْدَ النَّاسِ وَ لَكِنَّ عِنْدَنَا وَ اللَّهِ الْجَامِعَهَ فِيهَا الْحَلَالُ وَ الْحَرَامُ وَ عِنْدَنَا الْجَفْرُ أَ يَدْرِی عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ مَا الْجَفْرُ مِسْكُ بَعِيرٍ أَمْ مِسْكُ شَاهٍ وَ عِنْدَنَا مُصْحَفُ فَاطِمَهَ أَمَا وَ اللَّهِ مَا فِيهِ حَرْفٌ مِنَ الْقُرْآنِ وَ لَكِنَّهُ إِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ (۴) صلی الله علیه و آله وَ خَطُّ عَلِيٍّ علیه السلام كَيْفَ يَصْنَعُ عَبْدُ اللَّهِ إِذَا جَاءَ النَّاسُ مِنْ كُلِّ أُفُقٍ يَسْأَلُونَهُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن الحسین از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که عبداللّه بن حسن مدعی است که در نزد او علمی بیش از آنچه نزد مردم است نیست .

فرمود: به خدا قسم عبداللَّه بن حسن درست گفته؛ نزد او نیست مگر آنچه نزد مردم است، ولی به خدا قسم نزد ما جامعه است که در آن حلال و حرام است و جفر است. آیا عبداللَّه بن حسن می داند جفر چیست؟ پوست شتر است یا گوسفند؟

در نزد ما مصحف فاطمه است. به خدا قسم در آن یک حرف از قرآن نیست، ولی املای پیک خدا و خط علی است. عبداللَّه بن حسن چه خواهد کرد وقتی مردم از هر طرف بیایند و از او سؤال کنند؟ - . بصائر الدرجات: ۴۳ -

**[ترجمه]

«۸۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام (۶) قَالَ فِي بَنِي عَمِّهِ لَوْ أَنَّكُمْ إِذَا سَأَلُوكُمْ وَ احْتَجُّوكُمْ (۷) بِالْأَمْرِ كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ تَقُولُوا لَهُمْ إِنَّا لَسْنَا كَمَا يَبْلُغُكُمْ وَ لَكُنَّا قَوْمٌ نَطْلُبُ هَذَا الْعِلْمَ عِنْدَ مَنْ هُوَ أَهْلُهُ وَ مَنْ صَاحِبُهُ وَ هُوَ السِّلَاحُ عِنْدَ مَنْ هُوَ وَ هُوَ الْجَفْرُ عِنْدَ مَنْ هُوَ

ص: ۴۶

۱- فی المصدر: مملوان علما کتبا.

۲- بصائر الدرجات: ۴۲.

۳- بصائر الدرجات: ۴۲.

۴- ذکر المصنّف آنفا ان المراد برسول اللّه هو جبرئیل.

۵- بصائر الدرجات: ۴۳.

۶- فی المصدر: انه قال.

۷- فی نسخه: و اجبتموه و فی أخری: و اجبتموهم.

وَ مَنْ صَاحِبُهُ فَإِنْ يَكَنْ عِنْدَكُمْ فَإِنَّا نُبَايِعُكَمْ وَ إِنْ يَكَنْ عِنْدَ غَيْرِكُمْ فَإِنَّا نَطْلُبُهُ حَتَّى نَعْلَمَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: معلی بن خنیس از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که درباره پسر عموهایش فرمود: وقتی آنها از شما می پرسند و دلیل می خواهند، مایلم به آنها بگویید ما آن طور که به شما گفته اند نیستیم، ما در نزد هر کس که این علم باشد و دارای مقام امامت باشد، جستجو می کنیم و از او پیروی می کنیم. سلاح پیامبر در دست کیست؟ جفر نزد کیست

ص: ۴۶

و در اختیار چه کسی است؟ اگر در اختیار شما است، با شما بیعت می کنیم، اگر نزد دیگری است، جستجو می کنیم تا بدانیم در دست کیست. - . بصائر الدرجات: ۴۳ -

**[ترجمه]

بیان

الغرض أنه إذا احتججتم علی بنی الحسن أحب أن تقولوا لهم إنا لسنا کما یبلغکم أنا نتابع الناس بغیر حجه و بینه بل نطلب هذه العلامات فإن کانت عندکم فنحن نتعبکم أو لسنا (۲) تابعین لجعفر بن محمد کما بلغکم (۳) بل نطلب موضع العلم و الآثار فیکون للتقیه و المصلحه.

**[ترجمه]منظور این است که اگر بر بنی الحسن احتجاج کردید، به آنها بگویید ما آن گونه که به شما گفته اند نیستیم و بدون دلیل و حجت از مردم تبعیت نمی کنیم، بلکه این علاماتی را که ذکر گردید طلب می کنیم، اگر نزد شما باشد از شما پیروی می کنیم. اگر به اطلاع شما رسانده اند که ما تابعین جعفر بن محمد نیستیم، به خاطر تقیه مان است.

**[ترجمه]

«۸۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ مَا مَاتَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام حَتَّی قَبَضَ مُصْحَفَ فَاطِمَهَ علیها السلام (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: از دنیا نرفت حضرت باقر تا وقتی که آن جناب مصحف فاطمه را در اختیار گرفت. - . بصائر الدرجات: ۴۳ -

**[ترجمه]

بیان

حتی قبض أی الصادق أو الباقر علیهما السلام و یمکن أن یقرأ علی بناء التفعیل.

**[ترجمه]منظور این است که تا زمانی که امام صادق علیه السّلام مصحف را از امام باقر علیه السّلام قبض نکرد یا امام باقر علیه السّلام تحویل نداد .

**[ترجمه]

«۸۷»

یر، بصائر الدرجات بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ حَنَانٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ زِیَادٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لِیَ اجْلِسْ فَجَلَسْتُ فَضَرَبَ یَدَهُ بِإِصْبَعِهِ عَلَی ظَهْرِ کَفِّی فَمَسَحَهَا عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ عِنْدَنَا أَرْشُ هَذَا فَمَا دُونَهُ وَ مَا فَوْقَهُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عثمان بن زیاد گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم. به من فرمود: بنشین! نشستم. ایشان با انگشت خود بر پشت دست من زد و کشید. سپس فرمود: در نزد ما جریمه همین کار و از این کمتر و از این بیشتر هم هست. - . بصائر الدرجات: ۴۳ -

**[ترجمه]

«۸۸»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: ذَکَرُوا وُلْدَ الْحَسَنِ فَذَکَرُوا الْجَفْرَ فَقَالَ وَ اللَّهِ إِنَّ عِنْدِی لَجِلْدَیْ مَاعِزٍ وَ ضَأْنٍ إِمْلَاءَ (۶) رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطَّهُ عَلِیٌّ علیه السلام بِیَدِهِ وَ إِنَّ عِنْدِی لَجِلْداً سَبْعِینَ ذِرَاعاً إِمْلَاءَ (۷) رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطَّهُ عَلِیٌّ علیه السلام بِیَدِهِ وَ إِنَّ فِیهِ لَجَمِیعَ مَا یَحْتَاجُ إِلَیْهِ النَّاسُ حَتَّی أَرْشَ الْخَدْشِ (۸).

۱- بصائر الدرجات: ۴۳.

۲- و لعلّ الصحیح: (و لسنا).

۳- أی بغیر حجه و بینه.

۴- بصائر الدرجات: ۴۳.

۵- بصائر الدرجات: ۴۳.

۶- فی نسخه: أملی.

۷- فی نسخه: أملی.

۸- بصائر الدرجات: ۴۳.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالله بن سـنان گفت: نزد امام صادق عليه السّـلام از فرزندان امام حسن عليه السّلام و جفر سخن به ميان آمد. فرمود: به خدا قسم در نزد من دو پوست از بز و گوسفند است كه به املاى پيامبر اكرم و خط على است. و در نزد من پوستى است به طول هفتاد ذراع كه به املاى پيـامبر و خـط على است و در آن تمـام آنچه مردم به آن احتيـاج پيـدا كنند هست، حتى جريمه خدشه. - . بصائر الدرجات: ۴۳ -

ص: ۴۷

**[ترجمه]

«۸۹»

ير، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُوسَـى بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبِي حَمْزَهَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السـلام قَالَ: مُصْحَفُ فَاطِمَهَ عليها السلام مَا فِيهِ شَيْ ءٌ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ إِنَّمَا هُوَ شَيْ ءٌ أُلْقِيَ عَلَيْهَا بَعْدَ مَوْتِ أَبِيهَا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا (۱).

**[ترجمه]بصـائر الـدرجات: ابو حمزه از حضـرت صـادق عليه السّـلام نقـل كرد كه فرمود: در مصـحف فاطمه از قرآن چيزى نيست. در آن مطالبى است كه پس از درگذشت پيامبر اكرم به او القا شده صلوات الله عليهما. - . بصائر الدرجات: ۴۳ -

**[ترجمه]

«۹۰»

ير، بصائر الدرجات عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَـيْنِ السـحالى (۲) (السِّنْجَ الِي) عَنْ مُخَوَّلِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السـلام عِنْدَنَا الْجَامِعَهُ وَ هِيَ سَبْعُونَ ذِرَاعاً فِيهَا كُلُّ شَيْ ءٍ حَتَّى أَرْشُ الْخَدْشِ إِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ خَطُّ عَلِيٍّ عليه السلام وَ عِنْدَنَا الْجَفْرُ وَ هُوَ أَدِيمٌ عُكَاظِيٌّ قَدْ كُتِبَ فِيهِ حَتَّى مُلِئَتْ أَكَارِعُهُ فِيهِ مَا كَانَ وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو مريم گفت: حضرت باقر عليه السّلام به

من فرمـود: در نزد مـا جـامعه است و آن هفتـاد ذراع است كه در آن همه چيز وجـود دارد، حتّى جريمه خـدشه، كه به املاى پيامبر اكرم و خط على عليه السّـلام است. در نزد ما جفر است كه پوستى از بازار عكاظ است و آن چنان نوشته شـده كه ساق هايش را هم پر كرده و در آن آنچه كه بوده و آنچه كه تا روز قيامت به وقوع مى پيوندد، هست. - . بصائر الدرجات: ۴۴ -

**[ترجمه]

بيان

قال فی القاموس العکاظ کغراب سوق بصحراء بین نخله و الطائف و منه أدیم العکاظی و قال الکراع کغراب من البقر و الغنم هو مستدق الساق و الجمع أکرع و أکارع.

**[ترجمه]قال فی القاموس العکاظ کغراب سوق بصحراء بین نخله و الطائف و منه أدیم العکاظی و قال الکراع کغراب من البقر و الغنم هو مستدق الساق و الجمع أکرع و أکارع.

**[ترجمه]

«۹۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سِرْحَانَ وَ یَحْیَی بْنِ مَعْمَرٍ وَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنِ الْوَلِیدِ بْنِ صَبِیحٍ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا وَلِیدُ إِنِّی نَظَرْتُ فِی مُصْحَفِ فَاطِمَهَ علیها السلام قُبَیْلُ فَلَمْ أَجِدْ لِبَنِی فُلَانٍ فِیهَا إِلَّا کَغُبَارِ النَّعْلِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ولید بن صبیح گفت: حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: ولید! من لحظه ای پیش به مصحف فاطمه نگاه می کردم؛ برای فرزندان فلان سهمی ندیدم، مگر مثل غبار کفشی. -. بصائر الدرجات: ۴۴ -

**[ترجمه]

«۹۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قِیلَ لَهُ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ یَزْعُمُ أَنَّهُ لَیْسَ عِنْدَهُ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا مَا عِنْدَ النَّاسِ فَقَالَ صَدَقَ وَ اللَّهِ مَا عِنْدَهُ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا مَا عِنْدَ النَّاسِ وَ لَکِنَّ عِنْدَنَا وَ اللَّهِ الْجَامِعَهَ فِیهَا الْحَلَالُ وَ الْحَرَامُ وَ عِنْدَنَا الْجَفْرُ أَ فَیَدْرِی عَبْدُ اللَّهِ أَ مِسْکُ بَعِیرٍ أَوْ مِسْکُ شَاهٍ وَ عِنْدَنَا مُصْحَفُ فَاطِمَهَ أَمَا وَ اللَّهِ مَا فِیهِ حَرْفٌ مِنَ الْقُرْآنِ وَ لَکِنَّهُ إِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ

ص: ۴۸

۱- بصائر الدرجات: ۴۳.

۲- فی نسخه: السنجالی. و فی المصدر: السمائی.

۳- بصائر الدرجات: ۴۴.

۴- بصائر الدرجات: ۴۴.

صلی الله علیه و آله وَ خَطَّ عَلِيٍّ علیه السلام كَيْفَ يَصْنَعُ عَبْدُ اللَّهِ إِذَا جَاءَهُ النَّاسُ مِنْ كُلِّ فَنٍّ (۱) يَسْأَلُونَهُ أَ مَا تَرْضَوْنَ أَنَّ تَكُونُوا يَوْمَ الْقِيَامَهِ آخِذِينَ بِحُجْزَتِنَا وَ نَحْنُ آخِذُونَ بِحُجْزَهِ نَبِيِّنَا وَ نَبِيُّنَا آخِذٌ بِحُجْزَهِ رَبِّهِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن ابو حمزه از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که نزد امام گفته شد: عبداللّٰه بن حسن مدعی است که در نزد او علمی بیش از آنچه نزد مردم است، وجود ندارد. فرمود: به خدا قسم عبداللّٰه بن حسن درست گفته! نزد او نیست مگر آنچه که نزد مردم است، ولی به خدا قسم نزد ما جامعه است که در آن حلال و حرام است، و جفر است. آیا عبداللّٰه بن حسن می داند جفر پوست شتر است یا گوسفند؟ در نزد ما مصحف فاطمه است. به خدا قسم در آن یک حرف از قرآن نیست، ولی املای پیک خدا

ص: ۴۸

و خط علی است. عبداللّٰه بن حسن چه خواهد کرد وقتی مردم از هر طرف بیایند و از او سؤال کنند؟ آیا راضی نمی شوند که در روز قیامت از بند ما بگیرند و ما نیز از بند رسول خدا بگیریم و او از ریسمان الهی بگیرد؟ - . بصائر الدرجات: ۴۴ -

**[ترجمه]

«۹۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَهَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ أَمَّا قَوْلُهُ فِي الْجَفْرِ إِنَّمَا هُوَ جِلْدُ ثَوْرٍ مَدْبُوغٌ كَالْجِرَابِ فِيهِ كُتُبٌ وَ عِلْمُ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ النَّاسُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ مِنْ حَلَالٍ أَوْ حَرَامٍ إِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطُّ عَلِيٍّ علیه السلام (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن سعید گفت: شنیدم که امام صادق علیه السّلام فرمود: اما آنچه در مورد جفر گفت، جفر پوست دباغی شده گاو است مانند غلاف. در آن کتاب هایی است و علم آنچه که مردم تا روز قیامت به آن احتیاج پیدا می کنند از حلال و حرام، که به املای پیامبر و خط علی علیه السّلام است. - . بصائر الدرجات: ۴۴ -

**[ترجمه]

«۹۴»

یر، بصائر الدرجات عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُرَارَهَ عَنْ عِيسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَهَ عَنْ أُمِّهِ أُمِّ سَلَمَهَ قَالَ: قَالَتْ أَقْعَدَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِيّاً فِي بَيْتِي ثُمَّ دَعَا بِجِلْدِ شَاهٍ فَكَتَبَ فِيهِ حَتَّى مَلَأَ أَكَارِعَهُ ثُمَّ دَفَعَهُ إِلَيَّ وَ قَالَ مَنْ جَاءَكِ مِنْ بَعْدِي بِآيَهِ كَذَا وَ كَذَا فَادْفَعِيهِ إِلَيْهِ فَأَقَامَتْ أُمُّ سَلَمَهَ حَتَّى تُوُفِّيَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ وُلِّيَ أَبُو بَكْرٍ أَمْرَ النَّاسِ بَعَثَتْنِي فَقَالَتْ اذْهَبْ وَ انْظُرْ مَا صَنَعَ هَذَا الرَّجُلُ فَجِئْتُ فَجَلَسْتُ فِي النَّاسِ حَتَّى خَطَبَ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ نَزَلَ فَدَخَلَ بَيْتَهُ فَجِئْتُ فَأَخْبَرْتُهَا فَأَقَامَتْ حَتَّى إِذَا وُلِّيَ عُمَرُ بَعَثَتْنِي فَصَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعَ صَاحِبُهُ فَجِئْتُ فَأَخْبَرْتُهَا ثُمَّ

أَقَامَتْ حَتَّی وُلِّیَ عُثْمَانُ فَبَعَثَتْنِی فَصَنَعَ كَمَا صَنَعَ صَاحِبَاهُ فَأَخْبَرْتُهَا ثُمَّ أَقَامَتْ حَتَّی وُلِّیَ عَلِیٌّ فَأَرْسَلَتْنِی فَقَالَتِ انْظُرْ مَا یَصْنَعُ (۴) هَذَا الرَّجُلُ فَجِئْتُ فَجَلَسْتُ فِی الْمَسْجِدِ فَلَمَّا خَطَبَ عَلِیٌّ علیه السلام نَزَلَ فَرَآنِی فِی النَّاسِ فَقَالَ اذْهَبْ فَاسْتَأْذِنْ عَلَی أُمِّكَ قَالَ فَخَرَجْتُ حَتَّی جِئْتُهَا فَأَخْبَرْتُهَا وَ قُلْتُ قَالَ لِی اسْتَأْذِنْ عَلَی أُمِّكَ وَ هُوَ خَلْفِی یُرِیدُكِ قَالَتْ وَ أَنَا وَ اللَّهِ أُرِیدُهُ فَاسْتَأْذَنَ عَلِیٌّ فَدَخَلَ فَقَالَ أَعْطِینِی الْكِتَابَ الَّذِی دُفِعَ إِلَیْكِ بِآیَةِ كَذَا وَ كَذَا

ص: ۴۹

۱- فی نسخه: افق.

۲- بصائر الدرجات: ۴۴.

۳- بصائر الدرجات: ۴۴.

۴- فی المصدر: ما ذا یصنع.

كَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَی أُمِّی حَتَّی قَامَتْ إِلَی تَابُوتٍ لَهَا فِی جَوْفِهِ تَابُوتٌ لَهَا صَغِیرٌ فَاسْتَخْرَجَتْ مِنْ جَوْفِهِ کِتَاباً فَدَفَعَتْهُ إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام ثُمَّ قَالَتْ لِی أُمِّی یَا بُنَیَّ الْزَمْهُ فَلَا وَ اللَّهِ مَا رَأَیْتُ بَعْدَ نَبِیِّکَ إِمَاماً غَیْرَهُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمر بن ابی سلمه از مادر خود ام سلمه نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم علی را در خانه من نشاند. سپس پوست گوسفندی خواست و در آن نوشت، به طوری که ساق هایش را هم پر کرد. سپس آن را به من داد و فرمود: هر کس پس از من فلان نشانه و فلان نشانه را آورد به او بده. پس از درگذشت پیامبر اکرم که ابوبکر زمام امر را در اختیار گرفت، مادرم مرا فرستاد و گفت: برو ببین این مرد چه می کند! من رفتم و میان مردم نشستم تا ابوبکر سخنرانی کرد و از منبر پایین آمد و داخل خانه اش شد. من پیش مادرم رفتم و جریان را گفتم. گذشت تا عمر متصدی امر شد. مادرم دوباره مرا فرستاد. او هم همان کار دوست خود را انجام داد. باز آمدم و خبر به مادرم دادم. گذشت تا عثمان به این مقام رسید. مادرم مرا فرستاد و او نیز مانند آن دو نفر عمل کرد .

گذشت تا علی علیه السّلام عهده دار شد. مادرم دوباره مرا فرستاد و گفت: برو ببین او چه می کند! آمدم و میان مسجد نشستم. علی علیه السّلام پس از تمام کردن خطبه پایین آمد. مرا که میان مردم مشاهده کرد فرمود: برو از مادرت برایم اجازه بگیر. من پیش مادرم رفتم و پس از ذکر جریان، گفتم که او پشت سر من است و اجازه خواسته است. مادرم گفت: به خدا قسم من هم با او کار داشتم.

علی اجازه خواست و داخل شد. آنگاه فرمود: آن نوشته را که پیامبر فرمود: با فلان و فلان

ص: ۴۹

نشانی که هر کسی داد به او بسپار، به من بده. مثل اینکه من هم اکنون مشاهده می کنم که مادرم از جای حرکت کرد و به طرف صندوقی رفت که داخل آن جعبه ای کوچک قرار داشت. او نوشته را از داخل جعبه خارج کرد و آن را به علی علیه السّلام سپرد. آنگاه مادرم به من فرمود: دست از دامن او برمدار! پس از پیامبر کسی جز او را امام نمی دانم. - . بصائر الدرجات: ۴۰ و ۴۵ -

**[ترجمه]

«۹۵»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَیْمُونٍ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیه السلام قَالَ: فِی کِتَابِ عَلِیٍّ علیه السلام کُلُّ شَیْ ءٍ یُحْتَاجُ إِلَیْهِ حَتَّی الْخَدْشُ وَ الْأَرْشُ وَ الْهَرْشُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالله بن میمون گفت: امام صادق علیه السّلام از پدرش امام باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: درکتاب علی علیه السّلام، هرچه که به آن احتیاج پیدا شود وجود دارد، حتی جریمه خدشه و گاز گرفتن گرگ ها. - . بصائر الدرجات: ۴۵ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالهرش عض السباع قال الفیروزآبادی هرش الدهر یهرش اشتد و کفرح ساء خلقه و التهریش التحریش بین الکلاب و الإفساد بین الناس.

**[ترجمه]احتمال دارد منظور از «الهرش»، گاز گرفتن حیوانات وحشی باشد. فیروز آبادی: «هرش الدهر یهرش» یعنی سخت شد، و بر وزن فرح یعنی خلقش بد شد، و «التهریش» یعنی فتنه انگیزی بین سگان و افساد بین مردم.

**[ترجمه]

«۹۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ الطَّیَالِسِیُّ عَنْ سَیْفٍ عَنْ مَنْصُورٍ أَوْ عَنْ یُونُسَ قَالَ حَدَّثَنِی أَبُو الْجَارُودِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ لَمَّا حَضَرَ الْحُسَیْنُ مَا حَضَرَ دَعَا فَاطِمَهَ بِنْتَهُ فَدَفَعَ إِلَیْهَا کِتَاباً مَلْفُوفاً وَ وَصِیَّهً ظَاهِرَهً فَقَالَ یَا بِنْتِی ضَعِی هَذَا فِی أَکَابِرِ وُلْدِی فَلَمَّا رَجَعَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ دَفَعَتْهُ إِلَیْهِ وَ هُوَ عِنْدَنَا قُلْتُ مَا ذَاکَ الْکِتَابُ قَالَ مَا یَحْتَاجُ إِلَیْهِ وُلْدُ آدَمَ مُنْذُ کَانَتِ الدُّنْیَا حَتَّی تَفْنَی (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالجارود گفت: شنیدم که امام صادق علیه السّلام فرمود: وقتی کار بر امام حسین علیه السّلام تنگ شد، دختر خود فاطمه را خواست و کتابی را که در چیزی پیچیده شده بود با یک وصیت آشکار در اختیار او گذاشت و فرمود: دخترم! این را به بزرگ ترین فرزندانم بده. هنگامی که علی بن الحسین علیهما السّلام بهبود یافت، کتاب را به او تقدیم داشت و آن کتاب نزد ما است. گفتم آن چه کتابی است؟ فرمود: آنچه که فرزند آدم از زمان خلقت دنیا تا پایان آن بدان محتاج هستند. - . بصائر الدرجات: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۹۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ (۴) عَنْ صَفْوَانَ عَنْ مُعَلًّی أَبِی عُثْمَانَ عَنْ مُعَلَّی بْنِ خُنَیْسٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْکُتُبَ کَانَتْ عِنْدَ عَلِیٍّ علیه السلام فَلَمَّا سَارَ إِلَی الْعِرَاقِ اسْتَوْدَعَ الْکُتُبَ أُمَّ سَلَمَهَ فَلَمَّا مَضَی عَلِیٌّ علیه السلام کَانَتْ عِنْدَ الْحَسَنِ فَلَمَّا مَضَی الْحَسَنُ کَانَتْ عِنْدَ الْحُسَیْنِ فَلَمَّا مَضَی الْحُسَیْنُ علیه السلام کَانَتْ عِنْدَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام ثُمَّ کَانَتْ عِنْدَ أَبِی (۵).

١- بصائر الدرجات: ۴۰ و ۴۵.

٢- بصائر الدرجات: ۴۵.

٣- بصائر الدرجات: ۴۵.

۴- فى المصـدر: حدّثنا أبو القاسم قال: حدّثنا محمّد بن يحيى العطّار قال: حدّثنا محمّد بن الحسن الصـفار قال: حدّثنا محمّد بن الحسين.

۵- بصائر الدرجات: ۴۵.

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: معلی بن خنیس از حضـرت صادق علیه السّـلام نقل می کنـد که نوشـته ها نزد حضـرت علی علیه السّلام بود. وقتی ایشان به طرف عراق رفت، آن را به ام سلمه سپرد. پس از درگذشت علی علیه السّلام نوشته ها در اختیار امام حسن بود. پس از امام حسن در نزد حضـرت حسین بود. بعد از شهادت حضرت حسین پیش علی بن الحسین بود و بعد در نزد پدرم. - . بصائر الدرجات: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۹۸»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِکِ بْنِ أَعْیَنَ قَالَ: أَرَانِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السـلام بَعْضَ کُتُبِ عَلِیٍّ علیه السـلام ثُمَّ قَالَ لِی لِأَیِّ شَیْ ءٍ کَتَبَ هَذِهِ الْکُتُبَ قُلْتُ مَا أَبْیَنَ الرَّأْیَ فِیهَا قَالَ هَاتِ قُلْتُ عَلِمَ أَنَّ قَائِمَکُمْ یَقُومُ یَوْماً فَأَحَبَّ أَنْ یُعْمَلَ بِمَا فِیهَا قَالَ صَدَقْتَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالملک بن اعین گفت: حضـرت باقر علیه السّـلام بعضـی از نوشـته های حضـرت علی را به من نشان داد و پرسید: می دانی این نوشته ها را برای چه نوشته؟ گفتم خیلی واضح است! فرمود: بگو! عرض کردم: می دانست که قائم شما یک روز قیام خواهد کرد و می خواهد به

آن نوشته ها عمل کند. فرمود: راست گفتی. - . بصائر الدرجات: ۴۴ -

ص: ۵۰

**[ترجمه]

«۹۹»

یر، بصـائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَـیْنِ عَنْ عَبْـدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی هَـاشِمٍ عَنْ عَنْبَسَهَ الْعَابِـدِ قَالَ: سَـمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام (۲) وَ ذُکِرَ عِنْـدَهُ الصَّلَـاهُ فَقَالَ إِنَّ فِی کِتَابِ عَلِیٍّ علیه السـلام الَّذِی أَمْلَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله أَنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی لَا یُعَذِّبُ عَلَی کَثْرَهِ الصَّلَاهِ وَ الصِّیَامِ وَ لَکِنْ یَزِیدُهُ (۳) جَزَاءً (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عنبسه عابد گفت: از حضـرت صادق علیه السّـلام شنیدم موقعی که صحبت از نماز شد، فرمود: در نوشـته علی علیه السّلام که به املای پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم است، نوشته است که خداوند بر نماز و روزه زیاد عذاب نمی کند، ولی پاداش آن را اضافه خواهد کرد. - . بصائر الدرجات: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۱۰۰»

یر، بصائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَـیْنِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی هَاشِمٍ عَنْ عَنْبَسَهَ الْعَابِدِ قَالَ: کُنَّا عِنْدَ الْحُسَـیْنِ بْنَ عَلِیٍّ عَمُّ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ جَـاءَهُ مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ فَسَـأَلَهُ کِتَابَ أَرْضٍ فَقَـالَ حَتَّی آخُـذَ ذَلِکَ مِنْ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ قُلْتُ وَ مَا شَأْنُ ذَلِکَ عِنْـدَ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ إِنَّهَا وَقَعَتْ عِنْـدَ الْحَسَنِ ثُمَّ عِنْدَ الْحُسَـیْنِ ثُمَّ عِنْدَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَـیْنِ ثُمَّ عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ ثُمَّ عِنْدَ جَعْفَرٍ فَکَتَبْنَا عِنْدَهُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عنبسه عابد گفت: پیش حسـین بن علی عموی جعفر بن محمّد بودم که محمّد بن عمران آمد و از او نوشـته زمینی را خواست. گفت: باشد تا از حضـرت صادق علیه السّـلام بگیرم. من گفتم: آن نوشته چکار به حضرت صادق علیه السّـلام دارد؟ گفت: در پیش حسن علیه السّـلام بوده. بعد نزد امام حسـین، سپس علی بن الحسین، بعد نزد حضرت باقر و سپس نزد حضرت صادق علیهم السّلام. ما از نسخه او نوشته ایم. - . بصائر الدرجات: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۱۰۱»

یر، بصائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَـیْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِـیرٍ عَنِ الْحُسَـیْنِ عَنْ أَبِی مَخْلَـدٍ عَنْ عَبْـدِ الْمَلِکِ قَالَ: دَعَا أَبُو جَعْفَرٍ علیه السـلام بِکِتَابِ عَلِیٍّ فَجَـاءَ بِهِ جَعْفَرٌ مِثْلَ فَخِـذِ الرَّجُلِ مَطْوِیٌّ فَإِذَا فِیهِ أَنَّ النِّسَاءَ لَیْسَ لَهُنَّ مِنْ عَقَارِ الرَّجُلِ إِذَا هُوَ تُوُفِّیَ عَنْهَا شَـیْ ءٌ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام هَذَا وَ اللَّهِ خَطُّ عَلِیٍّ بِیَدِهِ وَ إِمْلَاءُ (۶) رَسُولِ اللَّهِ (۷).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: عبدالملک گفت: حضـرت باقر نوشـته حضـرت علی علیهما السّـلام را خواست و امام صادق علیه السّـلام آن را آورد که مثـل ران یـک آدم در هم پیچیـده بود و در آن نوشـته بود: زنان پس از فوت آنها، از زمین شوهر خود ارث نمی برند. حضرت باقر فرمود: به خدا قسم این خط علی و املای رسول خدا است. - . بصائر الدرجات: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۱۰۲»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ هَاشِمٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عِمْرَانَ الْوَشَّاءِ

۱- بصائر الدرجات: ۴۴.

۲- فی المصدر: و ذکرت.

۳- فی نسخه: خیرا.

۴- بصائر الدرجات: ۴۵.

۵- بصائر الدرجات: ۴۵ فیه: فکتبناه من عنده.

۶- فی نسخه: و املاه.

۷- بصائر الدرجات: ۴۵.

عَنْ أَبِی الْمِقْدَامِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: کَتَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کِتَاباً فَدَفَعَهُ إِلَی أَمِّ سَلَمَهَ فَقَالَ إِذَا أَنَا قُبِضْتُ فَقَامَ رَجُلٌ عَلَی هَذِهِ الْأَعْوَادِ یَعْنِی الْمِنْبَرَ فَأَتَاکِ یَطْلُبُ هَذَا الْکِتَابَ فَادْفِعِیهِ إِلَیْهِ فَقَامَ أَبُو بَکْرٍ وَ لَمْ یَأْتِهَا وَ قَامَ عُمَرُ وَ لَمْ یَأْتِهَا وَ قَامَ عُثْمَانُ فَلَمْ یَأْتِهَا وَ قَامَ عَلِیٌّ علیه السلام فَنَادَاهَا فِی الْبَابِ فَقَالَتْ مَا حَاجَتُکَ فَقَالَ الْکِتَابُ الَّذِی دَفَعَهُ إِلَیْکِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَتْ وَ إِنَّکَ أَنْتَ صَاحِبُهُ فَقَالَتْ أَمَا وَ اللَّهِ إِنَّ الَّذِی کَتَبَ لَأَحَبَّ أَنْ یَحْبُوکَ (۱) بِهِ فَأَخْرَجَتْهُ إِلَیْهِ فَفَتَحَهُ فَنَظَرَ فِیهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ فِی هَذَا لَعِلْماً جَدِیداً (۲).

**[ترجمه]ص: ۵۱

ابن عباس گفت: رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلّم کتابی نوشته وآن را نزد ام سلمه گذاشت و به او فرمود: بعد از رحلت من مردی بر منبر تکیه خواهد زد. اگر او آمد و این نوشته را از تو طلب کرد، نوشته را به او بسپار. ابوبکر بر منبر ایستاد، اما سراغ ام سلمه نرفت. عمر بر منبر ایستاد و سراغ ام سلمه نرفت. عثمان نیز بر منبر ایستاد و در پی ام سلمه نرفت. تا اینکه علی علیه السّلام بر منبر ایستاد و به در منزل ام سلمه رفت. ام سلمه گفت: چه می خواهی؟ فرمود: نوشته ای که رسول خدا صلی الله علیه وآله به تو سپرد. ام سلمه گفت: حقا که آن نوشته از آن توست! به خدا قسم آنکه آن را نوشته، دوست داشتم که به خودت عطا می کرد. پس نوشته را تقدیم کرد و آن حضرت نوشته را گشوده، نظری درآن افکند و فرمود: در این نوشته علوم جدیدی است. - . بصائر الدرجات: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۱۰۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِیرٍ عَنْ عَنْبَسَهَ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ قَالَ: جَاءَ مَوْلًی لَهُمْ فَطَلَبَ مِنْهُ کِتَاباً (۳) فَقَالَ هُوَ عِنْدَ جَعْفَرٍ فَقُلْتُ وَ لِمَ صَارَ عِنْدَ جَعْفَرٍ قَالَ کَانَ عِنْدَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام ثُمَّ کَانَ عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ ثُمَّ هُوَ الْیَوْمَ عِنْدَ جَعْفَرٍ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عنبسه از حسین بن علی نقل کرد: غلام آنها وارد شد و از او کتابی را طلب کرد. گفت: نزد جعفر است. گفتم: چرا نزد او است؟ گفت: این کتاب نزد علی بن الحسین علیه السّلام بود و بعد از او به دست امام باقر علیه السّلام رسید و امروز نزد جعفر است. - . بصائر الدرجات: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۱۰۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَیُّوبَ عَنْ أَبِیهِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ مَا تَرَکَ عَلَی شِیعَتِهِ وَ هُمْ یَحْتَاجُونَ إِلَی أَحَدٍ فِی حَلَالٍ وَ لَا (۵) حَرَامٍ حَتَّی إِنَّا وَجَدْنَا فِی کِتَابِهِ أَرْشَ الْخَدْشِ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَمَا إِنَّکَ إِنْ رَأَیْتَ کِتَابَهُ لَعَلِمْتَ أَنَّهُ مِنْ کُتُبِ الْأَوَّلِینَ (۶).

**[ترجمه]عبدالله بن ایوب از پدرش نقل کرد که گفت : از امام صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: علی علیه السّلام شیعیان خود را نگذاشت که در حلال و حرام محتاج احدی باشند. ما در کتاب علی جریمه خدشه را نیز یافتیم. سپس فرمود: اگر تو کتاب علی را ببینی، خواهی فهمید که از کتاب های پیشینیان است. - . بصائر الدرجات: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۱۰۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبِی الصَّبَّاحِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَلَغَنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ لِعَلِیٍّ علیه السلام أَنْتَ أَخِی وَ صَاحِبِی وَ صَفِیِّی وَ وَصِیِّی وَ خَالِصَتِی مِنْ أَهْلِ بَیْتِی وَ خَلِیفَتِی فِی أُمَّتِی وَ سَأُنَبِّئُکَ فِیمَا یَکُونُ فِیهَا مِنْ بَعْدِی

ص: ۵۲

۱- حباه کذا و بکذا: اعطاه إیّاه بلا جزاء.

۲- بصائر الدرجات: ۴۵.

۳- قد عرفت آنفا انه کان کتاب ارض.

۴- بصائر الدرجات: ۴۵.

۵- فی المصدر: فی الحلال و الحرام.

۶- بصائر الدرجات: ۴۵.

يَا عَلِيُّ إِنِّی أَحْبَبْتُ (۱) لَکَ مَا أَحِبُّهُ لِنَفْسِی وَ أَكْرَهُ لَکَ مَا أَكْرَهُهُ لَهَا فَقَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَذَا مَكْتُوبٌ عِنْدِی فِی كِتَابِ عَلِیٍّ علیه السلام وَ لَكِنْ دَفَعْتُهُ (۲) أَمْسِ حِینَ كَانَ هَذَا الْخَوْفُ وَ هُوَ حِینَ صُلِبَ الْمُغِیرَةُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالصلاح گفت: به حضرت صادق علیه السّلام گفتم: شنیده ایم که پیامبر اکرم به علی علیه السّلام گفت: تو برادر من و دوست و برگزیده و وصی و شخصیت برجسته خانواده و جانشین منی در میان امتم. به زودی به تو خواهم گفت که در مورد خلافت بعد از من چه ماجرایی پیش خواهد آمد.

ص: ۵۲

یا علی! من برای تو دوست دارم آنچه را که برای خود می خواهم، و ناپسند می شمارم برایت آنچه را که برای خود ناپسند می شمارم.

حضرت صادق علیه السّلام فرمود: این مطلب در کتاب حضرت علی که در پیش من است نوشته است، ولی دیروز که این خوف پیش آمد، آن را پنهان کردم. و آن زمانی بود که مغیره را به دار آویختند. - . بصائر الدرجات: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۱۰۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَیْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَا مَضَی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام حَتَّی صَارَتِ الْكُتُبُ إِلَیَّ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: حضرت باقر از دنیا نرفت، مگر اینکه کتاب ها را در اختیار من قرار داد. - . بصائر الدرجات: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۱۰۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبِی عُثْمَانَ عَنِ الْمُعَلَّی بْنِ خُنَیْسٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ فِی بَنِی عَمِّهِ لَوْ أَنَّكُمْ إِذَا سَأَلُوكُمْ وَ أَجَبْتُمُوهُمْ كَانَ أَحَبَّ إِلَیَّ أَنْ تَقُولُوا لَهُمْ إِنَّا لَسْنَا كَمَا یَبْلُغُكُمْ وَ لَكِنَّا قَوْمٌ نَطْلُبُ هَذَا الْعِلْمَ عِنْدَ مَنْ هُوَ وَ مَنْ صَاحِبُهُ فَإِنْ یَكُنْ عِنْدَكُمْ فَإِنَّا نَتَّبِعُكُمْ إِلَی مَنْ یَدْعُونَا إِلَیْهِ وَ إِنْ یَكُنْ عِنْدَ غَیْرِكُمْ فَإِنَّا نَطْلُبُهُ حَتَّی نَعْلَمَ مَنْ صَاحِبُهُ وَ قَالَ إِنَّ الْكُتُبَ كَانَتْ عِنْدَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَلَمَّا سَارَ إِلَی الْعِرَاقِ اسْتَوْدَعَ الْكُتُبَ أُمَّ سَلَمَةَ فَلَمَّا قُتِلَ كَانَتْ عِنْدَ الْحَسَنِ علیه السلام فَلَمَّا هَلَکَ كَانَتْ عِنْدَ الْحُسَیْنِ ثُمَّ كَانَتْ عِنْدَ أَبِی ثُمَّ تَرْعُمُ (۵) یَسْبِقُونَا إِلَی خَیْرٍ أَمْ هُمْ أَرْغَبُ إِلَیْهِ مِنَّا أَمْ هُمْ أَسْرَعُ إِلَیْهِ مِنَّا وَ لَكِنَّا نَنْتَظِرُ أَمْرَ الْأَشْیَاخِ الَّذِینَ قُبِضُوا قَبْلَنَا أَمَّا أَنَا فَلَا أُحَرِّجُ أَنْ أَقُولَ إِنَّ اللَّهَ قَالَ فِی كِتَابِهِ لِقَوْمٍ أَوْ أَثارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِینَ (۶) فَمُرْهُمْ فَلْیَدْعُوا عند (۷) من (مَنْ عِنْدَهُ) أَثَرَةٌ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كَانُوا صَادِقِینَ (۸).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: معلی بن خنیس از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که درباره پسران عمویش فرمود: وقتی از شما چیزی می پرسند و جواب می دهید، مایلم به آنها بگویید که ما آن طور که شما خیال می کنید نیستیم؛ ما جستجو می کنیم ببینیم این علم در اختیار کیست و چه کسی صاحب آن است. اگر در دست شما باشد پیرو شما و کسی که ما را به او فرا می خوانید می شویم و اگر نزد دیگری است، جستجو می کنیم تا او را بیابیم.

و فرمود: کتاب ها در نزد علی بن ابی طالب علیه السّلام بود. وقتی رهسپار عراق شد آنها را به ام سلمه سپرد. پس از شهادت ایشان در نزد امام حسن قرار گرفت. بعد از درگذشت امام حسن، در اختیار امام حسین علیه السّلام قرار گرفت. بعد در اختیار پدرم قرار گرفت. بعد تو گمان می کنی آنها در خیر از ما پیشی می گیرند یا به آن از ما علاقمندترند یا سرعت بیشتری می گیرند؟ اما مطلب این است که ببینیم چه دستوری از طرف ائمه پیشین در این مورد به ما داده اند، ولی من باکی ندارم که بگویم خداوند در قرآن کریم راجع به گروهی می گوید: «أَوْ أَثارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ کُنْتُمْ صادِقِینَ.» - . احقاف / ۴ - {بگو به آنها اظهار کنند در نزد چه کسی هست کتاب های حاوی علوم اگر راست می گویند.} - . بصائر الدرجات: ۴۵ - ۴۶ -

**[ترجمه]

بیان

إلی خیر أی إلی الجهاد أو إلی دعوی الإمامه ننتظر أمر الأشیاخ

ص: ۵۳

۱- فی نسخه: احب.

۲- فی نسخه: دفنته.

۳- بصائر الدرجات: ۴۵.

۴- بصائر الدرجات: ۴۵.

۵- فی نسخه: ثم تراهم.

۶- الأحقاف: ۴.

۷- فی نسخه: (فلیدعوا من عند اثره) و فی المصدر: فلیدعوا عند اثره.

۸- بصائر الدرجات: ۴۵ و ۴۶.

أی ننتظر فی الخروج و إظهار أمرنا الوقت الذی أمرنا الأئمه الماضیه علیهم السلام بالخروج فی ذلک الوقت.

**[ترجمه]منظور از «خیر»، جهاد است یا ادعای امامت، و«ننتظر أمر الأشیاخ»

ص: ۵۳

یعنی در قیام و اظهار حکومت خود، منتظر وقتی هستیم که ائمه گذشته ما را به قیام در آن وقت امر کرده اند.

**[ترجمه]

«۱۰۸»

یر، بصائر الدرجات الْحَجَّالُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ صَبَّاحٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِیلٍ عَنْ أُمِّ سَلَمَهَ قَالَتْ أَعْطَانِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کِتَاباً فَقَالَ أَمْسِکِی هَذَا فَإِذَا رَأَیْتِ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ صَعِدَ مِنْبَرِی فَجَاءَ یَطْلُبُ هَذَا الْکِتَابَ فَادْفَعِیهِ إِلَیْهِ قَالَتْ فَلَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله صَعِدَ أَبُو بَکْرٍ الْمِنْبَرَ فَانْتَظَرْتُهُ فَلَمْ یَسْأَلْهَا فَلَمَّا مَاتَ صَعِدَ عُمَرُ فَانْتَظَرْتُهُ یَسْأَلُهَا فَلَمْ یَسْأَلْهَا فَلَمَّا مَاتَ عُمَرُ صَعِدَ عُثْمَانُ فَانْتَظَرْتُهُ فَلَمْ یَسْأَلْهَا فَلَمَّا مَاتَ عُثْمَانُ صَعِدَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَلَمَّا صَعِدَ وَ نَزَلَ جَاءَ فَقَالَ یَا أُمَّ سَلَمَهَ أَرِینِی الْکِتَابَ الَّذِی أَعْطَاکِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَعْطَیْتُهُ فَکَانَ عِنْدَهُ قَالَ قُلْتُ أَیُّ شَیْ ءٍ کَانَ ذَلِکَ قَالَتْ (۱) کُلُّ شَیْ ءٍ تَحْتَاجُ إِلَیْهِ وُلْدُ آدَمَ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمد بن عقیل از ام سلمه نقل کرد که گفت: رسول خدا نوشته ای را به من داد و فرمود: این را پیش خود نگه دار و هنگامی که دیدی امیرالمومنین از منبر من بالا رفت و سپس آمد و این کتاب را طلب کرد، آن را به او بسپار.

ام سلمه گوید: هنگامی که رسول خدا از دنیا رفت، ابوبکر بر منبر پیامبر نشست و منتظر آمدنش ماندم، اما او در پی آن نیامد. وقتی ابوبکرمرد، عمر بر منبر نشست و منتظر ماندم، اما در پی آن نیامد. وقتی عمر مرد، عثمان از منبر بالا رفت و منتظر ماندم، ولی در پی آن نیامد. وقتی عثمان مرد، امیرالمومنین بالا ـ رفت و بر منبر نشست و از آن پایین آمد و نزد من آمد و گفت: ام سلمه! کتابی را که رسول خدا به تو داد نشانم بده. کتاب را به ایشان دادم و در نزد ایشان بود. از ام سلمه پرسیدم: آن نوشته چه بود؟ گفت: تمام آنچه که فرزند آدم به آن احتیاج پیدا می کند. - . بصائر الدرجات: ۴۶ -

**[ترجمه]

«۱۰۹»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی نَجْرَانَ جَمِیعاً عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَمَّا حَضَرَ الْحُسَیْنَ علیه السلام مَا حَضَرَ دَفَعَ وَصِیَّتَهُ إِلَی فَاطِمَهَ ابْنَتِهِ ظَاهِرَهً فِی کِتَابٍ مُدْرَجٍ فَلَمَّا کَانَ مِنْ أَمْرِ الْحُسَیْنِ مَا کَانَ دَفَعَتْ ذَلِکَ إِلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ قَالَ قُلْتُ فَمَا فِیهِ یَرْحَمُکَ اللَّهُ

قَالَ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ وُلْدُ آدَمَ مُنْذُ كَانَتِ الدُّنْيَا إِلَى أَنْ تَفْنَى (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالجارود از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد: موقعی که آن گرفتاری برای حضرت حسین علیه السّلام پیش آمد، وصیت خود را در یک نوشته چند صفحه ای در اختیار فاطمه دخترش آشکارا قرار داد. پس از شهادت امام حسین، آن وصیت را در اختیار علی بن الحسین قرار داد. عرض کردم: خدا شما را رحمت کند! در آن چه بود؟ فرمود: هر چه فرزندان آدم از ابتدای دنیا تا انتهای آن احتیاج داشته باشند. - . بصائر الدرجات: ۴۶ -

**[ترجمه]

«۱۱۰»

یر، بصائر الدرجات الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَشْيَمَ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ إِنَّا نُزَادُ فِي اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ لَوْ لَا أَنَّا نُزَادُ لَنَفِدَ مَا عِنْدَنَا فَقَالَ أَبُو بَصِيرٍ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَنْ يَأْتِيكُمْ قَالَ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ يُعَايِنُ مُعَايَنَةً وَ مِنَّا (۴) مَنْ يُنْقَرُ فِي قَلْبِهِ كَيْتَ وَ كَيْتَ وَ مِنَّا (۵) مَنْ يَسْمَعُ بِأُذُنِهِ وَقْعاً كَوَقْعِ السِّلْسِلَهِ فِي الطَّسْتِ

ص: ۵۴

۱- فی نسخه و فی المصدر: قال.

۲- بصائر الدرجات: ۴۶.

۳- بصائر الدرجات: ۴۶ فیه: الی ان ینتهی.

۴- فی المصدر؟ و ان منا.

۵- فی المصدر؟ و ان منا.

قَالَ قُلْتُ جَعَلَنِیَ اللَّهُ فِدَاکَ مَنْ یَأْتِیکُمْ بِذَاکَ قَالَ هُوَ خَلْقٌ أَکْبَرُ مِنْ جَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: معلومات ما در شب و روز افزایش می یابد. اگر این طور نبود، آنچه داشتیم پایان می یافت. ابو بصیر می گوید: عرض کردم: فدایت شوم! چه کسی آن معلومات را برای شما می آورد؟ فرمود: بعضی از ما با چشم مشاهده می کند و بعضی در دل او القا می شود چنین و چنان، و بعضی از ما به گوش می شنود، مثل اینکه زنجیری را درون طشت حرکت دهند.

ص: ۵۴

عرض کردم: فدایت شوم! چه کسی این مطالب را می آورد؟ فرمود: آن فرشته ای است بزرگ تر از جبرئیل و میکائیل. - . بصائر الدرجات: ۶۴ -

**[ترجمه]

«۱۱۱»

یر، بصائر الدرجات بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ رَزِینٍ عَنِ الْوَلِیدِ الطَّائِفِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ مِنَّا لَمَنْ یُوقَرُ فِی قَلْبِهِ (۲) وَ مِنَّا مَنْ یَسْمَعُ بِأُذُنِهِ وَ مِنَّا مَنْ یُنْکَتُ وَ أَفْضَلُ مِمَّنْ یَسْمَعُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ولید طائفی گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که فرمود: بعضی از ما احساس مطلب را در قلب خود می کند و بعضی با گوش می شنود و بعضی به او القاء می شود و بهتر است از کسی که می شنود. - . بصائر الدرجات: ۶۳ -

**[ترجمه]

«۱۱۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُوسَی عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ أَبِی حَمْزَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ یُنْکَتُ فِی أُذُنِهِ وَ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ یَرَی فِی مَنَامِهِ وَ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ یَسْمَعُ الصَّوْتَ مِثْلَ صَوْتِ السِّلْسِلَهِ الَّتِی تَقَعُ فِی الطَّشْتِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن ابی حمزه گفت: شنیدم که امام صادق علیه السّلام فرمود: بعضی از ما در گوشش خوانده می شود و بعضی از ما در خواب می بیند و بعضی از ما صدا می شنود، مانند صدای گرداندن زنجیر در طشت. - . بصائر الدرجات: ۶۴ -

**[ترجمه]

«۱۱۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ مَعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام یَعْمَلُ بِکِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّهِ نَبِیِّهِ فَإِذَا وَرَدَ عَلَیْهِ الشَّیْ ءُ الْحَادِثُ الَّذِی لَیْسَ فِی الْکِتَابِ وَ لَا فِی السُّنَّهِ أَلْهَمَهُ اللَّهُ الْحَقَّ فِیهِ إِلْهَاماً وَ ذَلِکَ وَ اللَّهِ مِنَ الْمُعْضِلَاتِ (۵).

یر، بصائر الدرجات محمد بن الحسین عن عبد الله بن هلال عن العلاء عن محمد مثله (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علا از محمّد از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که علی بن ابی طالب به کتاب خدا و سنت پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم عمل می کرد. وقتی پیشامدی می شد که در کتاب و سنت راجع به آن چیزی نبود، خداوند به او حق در آن مطلب را الهام می کرد. به

خدا قسم این از مشکلات است. - . بصائر الدرجات: ۶۴ -

بصائر الدرجات: علا از محمد مانند همین روایت را نقل کرد. - . بصائر الدرجات: ۶۶ -

**[ترجمه]

«۱۱۴»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ الْأَئِمَّهُ یَعْلَمُونَ مَا یُضْمِرُ فَقَالَ عَلِمْتُ وَ اللَّهِ مَا عَلِمَتِ الْأَنْبِیَاءُ وَ الرُّسُلُ ثُمَّ قَالَ لِی أَزِیدُکَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَ نُزَادُ مَا لَمْ تُزَدِ الْأَنْبِیَاءُ (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی از علی بن الحسین نقل کرد که به آن آقا گفتم: فدایت شوم! آیا ائمه می دانند درون اشخاص را؟ فرمود: به خدا قسم آنچه انبیا بدانند، آنها هم می دانند. سپس فرمود: می خواهی برایت اضافه کنم؟ گفتم: بفرمایید! فرمود: به ما چیزهایی اضافه داده می شود که برای انبیا نبوده است. - . بصائر الدرجات: ۶۶ -

**[ترجمه]

«۱۱۵»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیٍ

۱- بصائر الدرجات: ۶۴.

۲- فی نسخه: ان منا من ینقر فی قلبه.

۳- بصائر الدرجات: ۶۳.

۴- بصائر الدرجات: ۶۴.

۵- بصائر الدرجات: ۶۴.

۶- بصائر الدرجات: ۶۶.

۷- بصائر الدرجات: ۶۶.

بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ عِمْرَانَ الْحَلَبِیِّ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ: حَدَّثَنِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَانَ فِی ذُؤَابَهِ سَیْفِ (۱) عَلِیٍّ علیه السلام صَحِیفَهٌ صَغِیرَهٌ وَ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام دَعَا إِلَیْهِ الْحَسَنَ فَدَفَعَهَا إِلَیْهِ وَ دَفَعَ إِلَیْهِ سِکِّیناً وَ قَالَ لَهُ افْتَحْهَا فَلَمْ یَسْتَطِعْ أَنْ یَفْتَحَهَا فَفَتَحَهَا لَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ اقْرَأْ فَقَرَأَ الْحَسَنُ علیه السلام الْأَلِفَ وَ الْبَاءَ وَ السِّینَ وَ اللَّامَ (۲) وَ حَرْفاً بَعْدَ حَرْفٍ ثُمَّ طَوَاهَا فَدَفَعَهَا إِلَی الْحُسَیْنِ علیه السلام فَلَمْ یَقْدِرْ عَلَی أَنْ یَفْتَحَهَا فَفَتَحَهَا لَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ اقْرَأْ یَا بُنَیَّ فَقَرَأَهَا کَمَا قَرَأَ الْحَسَنُ علیه السلام ثُمَّ طَوَاهَا فَدَفَعَهَا إِلَی ابْنِ الْحَنَفِیَّهِ فَلَمْ یَقْدِرْ عَلَی أَنْ یَفْتَحَهَا فَفَتَحَهَا لَهُ فَقَالَ لَهُ اقْرَأْ فَلَمْ یَسْتَخْرِجْ مِنْهَا شَیْئاً فَأَخَذَهَا (۳) وَ طَوَاهَا ثُمَّ عَلَّقَهَا مِنْ ذُؤَابَهِ السَّیْفِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَیُّ شَیْءٍ کَانَ فِی تِلْکَ الصَّحِیفَهِ قَالَ هِیَ الْأَحْرُفُ الَّتِی یَفْتَحُ کُلُّ حَرْفٍ أَلْفَ بَابٍ (۴) قَالَ أَبُو بَصِیرٍ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَمَا خَرَجَ مِنْهَا إِلَّا حَرْفَانِ إِلَی السَّاعَهِ (۵).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات:

ابان بن تغلب گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: در بند شمشیر علی نوشته کوچکی بود. پسرش حضرت حسن را خواست، آن شمشیر را در اختیارش گذاشت و به او کاردی داد و گفت: باز کن! نتوانست باز کند. علی علیه السّلام برایش باز کرد و فرمود: بخوان! امام حسن علیه السّلام خواند: «الف ب سین لام.» و حروف را یکی پس از دیگری قرائت کرد. بعد آن جناب نوشته را در جای خود گذاشت و به دست امام حسین علیه السّلام داد. او نیز نتوانست آن را بگشاید. پس برایش باز کرد و فرمود: بخوان پسرم! امام حسین نیز مانند حضرت حسن خواند و باز آن را پیچید و در جایش گذاشت. آنگاه شمشیر را به دست محمّد بن حنفیه داد، نتوانست بگشاید. آن را برایش باز کرد و فرمود: بخوان! نتوانست چیزی از آن استخراج کند. پس آن را از او گرفت در جایش گذاشت و آن را به بند شمشیرش بست.

به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: در آن صحیفه چه بود؟ فرمود: آنها حروفی بودند که هر حرفی هزار باب را می گشود. ابو بصیر گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: تا کنون بیش از دو حرف آن خارج نشده است. - . بصائر الدرجات: ۸۹، اختصاص: ۲۸۴ -

**[ترجمه]

«۱۱۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ بَدْرِ بْنِ الْوَلِیدِ عَنْ أَبِی الرَّبِیعِ الشَّامِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام الْعَالِمُ إِذَا شَاءَ أَنْ یَعْلَمَ عَلِمَ (۶).

**[ترجمه]ابو ربیع شامی گفت: امام صادق علیه السّلام فرمود: عالم کسی است که هنگامی که بخواهد چیزی را بداند، می داند. - . بصائر الدرجات: ۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۱۷»

یر، بصائر الدرجات الْهَیْثَمُ النَّهْدِیُّ عَنِ اللُّؤْلُؤِیِّ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ یَزِیدَ بْنِ فَرْقَدٍ النَّهْدِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْإِمَامَ إِذَا شَاءَ أَنْ یَعْلَمَ عَلِمَ (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: یزید بن فرقد نهدی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: امام وقتی بخواهد چیزی را بداند، می داند. - . بصائر الدرجات: ۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۱۸»

یر، بصائر الدرجات سَهْلُ بْنُ زِیَادٍ عَنْ أَیُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ بَدْرِ بْنِ الْوَلِیدِ عَنْ أَبِی الرَّبِیعِ الشَّامِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِثْلَهُ (۸).

ص: ۵۶

۱- فی المصدر: فی ذؤابه سیف رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله.

۲- لعلها کانت رموزا کالحروف التی فی فواتح السور.

۳- فی المصدر: فاخذها علی.

۴- فی البصائر: کل حرف باب.

۵- بصائر الدرجات: ۸۹، الاختصاص: ۲۸۴.

۶- بصائر الدرجات: ۹۱.

۷- بصائر الدرجات: ۹۱.

۸- بصائر الدرجات: ۹۱.

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: ربیع شامی از امام صادق علیه السّـلام مانند همین روایت را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۹۱ -

ص: ۵۶

**[ترجمه]

«۱۱۹»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الـدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَـعِیدٍ عَنْ مُصَدِّقِ بْنِ صَدَقَهَ عَنْ عَمَّارٍ السَّابَاطِیِّ أَوْ عَنْ أَبِی عُبَیْـدَهَ عَنِ السَّابَاطِیِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام عَنِ الْإِمَامِ یَعْلَمُ الْغَیْبَ قَالَ لَا وَ لَکِنْ إِذْ أَرَادَ أَنْ یَعْلَمَ الشَّیْ ءَ أَعْلَمَهُ اللَّهُ ذَلِکَ (۱).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: ساباطی گفت: از حضـرت صادق علیه السّلام پرسیدم: امام علم غیب دارد؟ فرمود: نه، ولی هر وقت اراده کنـد چیزی را بداند، خدا او را از آن مطلب مطلع می کند. - . بصائر الدرجات: ۹۱، اختصاص: ۲۸۵ - ۲۸۶ -

چند روایت راجع به همین مطالب تکرار می شود.

**[ترجمه]

«۱۲۰»

یر، بصائر الدرجات عِمْرَانُ بْنُ مُوسَـی عَنْ مُوسَـی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَـعِیدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ: إِذَا أَرَادَ الْإِمَامُ أَنْ یَعْلَمَ شَیْئاً أَعْلَمَهُ اللَّهُ ذَلِکَ (۲).

**[ترجمه]عمرو بن سـعید گفت: امام صادق علیه السّـلام فرمود: امام هرگاه اراده کنـد چیزی را بداند، خدا او را از آن مطلب مطلع می سازد. - . بصائر الدرجات: ۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۲۱»

یر، بصائر الـدرجات أَحْمَـدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ النَّضْـرِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام جُعِلْتُ فِدَاکَ الَّذِی یُسْأَلُ عَنْهُ الْإِمَامُ وَ لَیسَ عِنْدَهُ فِیهِ شَـیْ ءٌ مِنْ أَیْنَ یَعْلَمُهُ قَالَ یُنْکَتُ فِی الْقَلْبِ نَکْتاً أَوْ یُنْقَرُ فِی الْأُذُنِ نَقْراً (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حارث بن مغيره نضرى گفت: به حضرت صادق عليه السّلام عرض كردم: فدايت شوم! اگر سؤالى از امام بشود و در آن مورد چيزى نداشته باشد، از كجا مى فهمد؟ فرمود: به قلبش القاء مى شود يا به گوشش مى خورد. -. بصائر الدرجات: ٩١ -

**[ترجمه]

«١٢٢»

ير، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ قَالَ مِثْلَهُ (۴).

ير، بصائر الدرجات الحسن بن موسى الخشاب عن إبراهيم بن أبي سماك عن داود مثله (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصير مانند همين سوال را از امام صادق عليه السّلام پرسيد و همين جواب را شنيد. -. بصائر الدرجات: ٩١ -

همچنين در بصائر الدرجات همين سوال و جواب را داود از امام عليه السّلام دارد. -. بصائر الدرجات: ٩١ -

**[ترجمه]

«١٢٣»

ير، بصائر الدرجات عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عِيسَى بْنِ حَمْزَةَ الثَّقَفِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّا نَسْأَلُكَ أَحْيَاناً فَتُسْرِعُ فِي الْجَوَابِ وَ أَحْيَاناً تُطْرِقُ ثُمَّ تُجِيبُنَا قَالَ نَعَمْ إِنَّهُ يُنْكَتُ (۶) فِي آذَانِنَا وَ قُلُوبِنَا فَإِذَا نُكِتَ نَطَقْنَا وَ إِذَا أَمْسَكَ عَنَّا أَمْسَكْنَا (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمزه ثقفى گفت: به حضرت صادق عليه السّلام گفتم: ما سؤالى مى كنيم و شما به سرعت جواب مى دهيد و گاهى سر به زير مى اندازيد، بعد جواب مى دهيد؟ فرمود: آرى، به گوش و قلب ما القاء مى شود. وقتى به ما القاء شود مى گوييم و وقتى نشود، ساكتيم. -. بصائر الدرجات: ٩١ -

**[ترجمه]

«١٢۴»

ير، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ شَيْ ءٍ مِنْ أَمْرِ الْعَالِمِ فَقَالَ نَكْتٌ فِي الْقَلْبِ وَ نَقْرٌ فِي

۱- بصائر الدرجات: ۹۱ فيه: علمه اللّه ذلك الاختصاص: ۲۸۵ و ۲۸۶.

۲- بصائر الدرجات: ۹۱.

۳- بصائر الدرجات: ۹۱.

۴- بصائر الدرجات: ۹۱.

۵- بصائر الدرجات: ۹۱.

۶- فى المصدر: انه ينقر و ينكت فى آذاننا و قلوبنا فإذا نكت او نقر.

۷- بصائر الدرجات: ۹۱.

الْأَسْمَاعِ وَ قَدْ يَكُونَانِ مَعاً (۱).

**[ترجمه]علی بن یقطین از پدرش نقل کرد که گفت: از ابا الحسن علیه السّلام در مورد چیزی از امر عالم پرسیدم. فرمود: گاهی به قلب القاء می شود و گاهی به

ص: ۵۷

گوش می خورد و گاهی نیز هردو با هم هستند. - . بصائر الدرجات: ۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۲۵»

یر، بصائر الدرجات سَلَمَهُ بْنُ الْخَطَّابِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ (۲) مُیَسِّرٍ الْمَدَائِنِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ یَحْیَی الْمَدَائِنِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ أَخْبِرْنِی عَنِ الْإِمَامِ إِذَا سُئِلَ کَیْفَ یُجِیبُ فَقَالَ إِلْهَامٌ وَ سَمَاعٌ (۳) وَ رُبَّمَا کَانَا جَمِیعاً (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حسن بن یحیی مدائنی گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: امام وقتی از او چیزی بپرسند، چگونه جواب می دهد؟ فرمود: با الهام و شنیدن و گاهی به وسیله هر دو. - . بصائر الدرجات: ۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۲۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَذَا الْعِلْمُ الَّذِی یَعْلَمُهُ عَالِمُکُمْ أَ شَیْ ءٌ یُلْقَی فِی قَلْبِهِ أَوْ یُنْکَتُ فِی أُذُنِهِ فَسَکَتَ حَتَّی غَفَلَ الْقَوْمُ ثُمَّ قَالَ ذَاکَ وَ ذَاکَ (۵).

یر، بصائر الدرجات علی بن إسماعیل عن محمد بن عمرو عن یونس عن الحارث مثله (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حارث بن مغیره گفت: از امام صادق علیه السّلام پرسیدم: این علمی که عالم شما می داند، آیا چیزی است که به قلبش القاء می شود یا در گوشش گفته می شود؟ ساکت ماند تا اینکه حاضرین غافل شوند. سپس فرمود: هم این و هم آن. - . بصائر الدرجات: ۹۱ -

بصائر الدرجات: یونس از حارث مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۹۱ - ۹۲ -

**[ترجمه]

«۱۲۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ یَقْطِینٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ علیه السلام عِلْمُ عَالِمِکُمْ أَ سَمَاعٌ أَوْ إِلْهَامٌ قَالَ یَکُونُ سَمَاعاً وَ یَکُونُ إِلْهَاماً وَ یَکُونَانِ مَعاً (۷).

ختص، الإختصاص ابن أبی الخطاب و الیقطینی عن أحمد بن الحسن مثله (۸).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن یقطین گفت: به ابی الحسن علیه السّلام گفتم: علم عالم شما آیا شنیدن است یا الهام؟ فرمود: گاهی شنیدن و گاهی الهام وگاهی هردو. - . بصائر الدرجات: ۹۱ - ۹۲ -

اختصاص: یقطینی از احمد بن حسن مانند همین را نقل می کند. - . اختصاص: ۲۸۶ -

**[ترجمه]

«۱۲۸»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ النَّصْرِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا عِلْمُ عَالِمِکُمْ جُمْلَهٌ یُقْذَفُ فِی قَلْبِهِ أَوْ یُنْکَتُ فِی أُذُنِهِ قَالَ فَقَالَ وَحْیٌ کَوَحْیِ أُمِّ مُوسَی (۹).

**[ترجمه]بصائر الدرجات و اختصاص: حارث بن مغیره نصری گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: علم عالم شما چگونه است؟ به دلش القا می شود یا به گوشش می خورد؟ فرمود: وحی است، مانند وحی به مادر موسی. - . بصائر الدرجات: ۹۲، اختصاص: ۲۸۶ -

**[ترجمه]

«۱۲۹»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی إِبْرَاهِیمَ علیه السلام عِلْمُ عَالِمِکُمْ أَ شَیْ ءٌ یُلْقَی فِی قَلْبِهِ أَوْ یُنْکَتُ فِی أُذُنِهِ فَقَالَ نَقْرٌ فِی الْقُلُوبِ

۱- بصائر الدرجات: ۹۱.

۲- فی نسخه: علی بن عیسی.

۳- فی المصدر: او سماع.

۴- بصائر الدرجات: ۹۱.

۵- بصائر الدرجات: ۹۱.

۶- بصائر الدرجات: ۹۱ و ۹۲.

٧- بصائر الدرجات: ٩١ و ٩٢.

٨- الاختصاص: ٢٨٦.

٩- بصائر الدرجات: ٩٢، الاختصاص: ٢٨٦.

وَ نَكْتٌ فِي الْأَسْمَاعِ وَ قَدْ يَكُونَانِ مَعاً (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حسین بن علی نقل کرد: از ابو ابراهیم علیه السّلام پرسیدم: علم عالم شما چگونه است؟ چیزی است که به قلبش القا می شود یا در گوشش گفته می شود؟ فرمود: گاهی به قلب القاء می شود

ص: ۵۸

و گاهی به گوش می خورد و گاهی نیز هردو با هم هستند. - . بصائر الدرجات: ۹۲ -

**[ترجمه]

«۱۳۰»

ختص، الإختصاص ير، بصائر الدرجات ابْنُ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ السِّمْطِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ النَّجَاشِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ فِينَا وَ اللَّهِ مَنْ يُنْقَرُ فِي أُذُنِهِ وَ يُنْكَتُ فِي قَلْبِهِ وَ تُصَافِحُهُ الْمَلَائِكَةُ قُلْتُ كَانَ أَوِ الْيَوْمَ (۲) قَالَ بَلِ الْيَوْمَ قُلْتُ كَانَ أَوِ الْيَوْمَ قَالَ بَلِ الْيَوْمَ وَ اللَّهِ يَا ابْنَ النَّجَاشِيِّ حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثاً (۳).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: عبداللَّه بن نجاشی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: والله در میان ما کسی است که به گوش می شنود و بر دلش الهام می گردد و ملائکه با او مصافحه می کنند. عرض کردم: در سابق یا هم اکنون؟ فرمود: اکنون. برای مرتبه دوم گفتم: در سابق یا حالا؟ فرمود: به خدا قسم همین امروز ای پسر نجاشی! و این جمله را سه مرتبه تکرار کرد. - . بصائر الدرجات: ۹۲، اختصاص: ۲۸۶ -

**[ترجمه]

«۱۳۱»

ير، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ عَنْبَسَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ السِّمْطِ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو الْخَيْرِ (۴) قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنِّي سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ فَزَعَمَ أَنْ لَيْسَ فِيكُمْ إِمَامٌ فَقَالَ بَلَى وَ اللَّهِ يَا ابْنَ النَّجَاشِيِّ إِنَّ فِينَا لَمَنْ يُنْكَتُ فِي قَلْبِهِ وَ يُوقَرُ فِي أُذُنِهِ وَ يُصَافِحُهُ الْمَلَائِكَةُ قَالَ قُلْتُ فِيكُمْ قَالَ إِي وَ اللَّهِ فِينَا الْيَوْمَ إِي وَ اللَّهِ فِينَا الْيَوْمَ ثَلَاثاً (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالخیر گفت: به امام صادق علیه السّلام گفتم: از عبدالله بن حسن سوال کردم، او گمان می کند در میان شما امام نیست. فرمود: بله، به خدا قسم ای پسر نجاشی که در بین ما کسی است که در قلبش گذاشته می شود و در گوشش می پیچد و ملائکه با او مصاحفه می کنند. پرسیدم: در بین شما؟ فرمود: آری، به خدا قسم در بین ما امروز! آری به خدا قسم در بین ما امروز! و سه مرتبه تکرار کرد. - . بصائر الدرجات: ۹۲ -

**[ترجمه]

«۱۳۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ عَلِيٍّ السَّائِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ الصَّادِقَ علیه السلام عَنْ مَبْلَغِ عِلْمِهِمْ فَقَالَ مَبْلَغُ عِلْمِنَا ثَلَاثَةُ وُجُوهٍ مَاضٍ وَ غَابِرٌ وَ حَادِثٌ فَأَمَّا الْمَاضِي فَمُفَسَّرٌ وَ أَمَّا الْغَابِرُ فَمَزْبُورٌ وَ أَمَّا الْحَادِثُ فَقَذْفٌ فِي الْقُلُوبِ وَ نَقْرٌ فِي الْأَسْمَاعِ وَ هُوَ أَفْضَلُ عِلْمِنَا وَ لَا نَبِيَّ بَعْدَ نَبِيِّنَا (۶).

یر، بصائر الدرجات محمد بن عیسی عن محمد بن إسماعیل و سلمه عن علی بن میسر عن محمد بن إسماعیل عن حمزه بن بزیع عن علی السائی عن أبی الحسن علیه السلام مثله (۷)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمزه بن بزیع گفت: علی سائی نقل کرد که از حضرت صادق علیه السّلام پرسیدم: علم شما چه اندازه است؟ فرمود: علم ما به سه طریق محدود می شود؛ ماضی و غابر و حادث. اما ماضی و گذشته آن چیزی است که تفسیر شده، و باقی آنها است که ثبت شده، و اما پدیده و حادث که به دل ها الهام می شود و به گوش می خورد که بهترین علم ما است، اما پیامبری بعد از پیامبر ما نیست. - . بصائر الدرجات: ۹۲ -

بصائر الدرجات: علی بن میسر با همان سند این روایت را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۹۲ -

**[ترجمه]

بیان

الغابر یطلق علی الماضی و الباقی و المراد به هنا الثانی و لما

۱- بصائر الدرجات: ۹۲.
۲- فی المصدر: کان او یکون او الیوم.
۳- بصائر الدرجات: ۹۲، الاختصاص: ۲۸۶.
۴- هکذا فی الکتاب و فی المصدر: (ابو نخیر) و الظاهر انهما جمیعا مصحفان و الصحیح: ابو بجیر و هو کنیه النجاشیّ.
۵- بصائر الدرجات: ۹۲.
۶- بصائر الدرجات: ۹۲.
۷- بصائر الدرجات: ۹۲.

کان النکت و النقر مظنه لأن یتوهم السائل فیهم النبوه قال علیه السلام و لا نبی بعد نبینا صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]«الغابر» هم بر ماضی اطلاق می شود و هم بر باقی، که در اینجا مراد قسم دوم است. و از آنجا

ص: ۵۹

که الهام شده و در گوش پیچیدن از مواردی است که ممکن است سوال کننده را به این توهم بیفکند که آن حضرات نبی هستند، امام فرمود: بعد از پیامبر ما پیامبری نیست.

**[ترجمه]

«۱۳۳»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ أَوْ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ علیه السلام رُوِّینَا عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ إِنَّ عِلْمَنَا غَابِرٌ وَ مَزْبُورٌ وَ نَکْتٌ فِی الْقَلْبِ وَ نَقْرٌ فِی الْأَسْمَاعِ قَالَ أَمَّا الْغَابِرُ فَمَا تَقَدَّمَ مِنْ عِلْمِنَا وَ أَمَّا الْمَزْبُورُ فَمَا یَأْتِینَا وَ أَمَّا النَّکْتُ فِی الْقُلُوبِ فَإِلْهَامٌ وَ أَمَّا النَّقْرُ فِی الْأَسْمَاعِ فَإِنَّهُ مِنَ الْمَلَکِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن فضیل گفت: به حضرت ابوالحسن گفتم: از حضرت صادق علیه السّلام روایت به

ما رسیده که فرموده است: علم ما غابر و مزبور است و به قلب القاء می شود و در گوش می شنویم. فرمود: اما غابر عبارت است از علوم گذشته ما، اما مزبور چیزهایی است که برای ما می آید، اما القاء به قلب همان الهام است و به گوش رسیدن توسط ملک است. - . بصائر الدرجات: ۹۲ -

**[ترجمه]

«۱۳۴»

وَ رَوَی زُرَارَهُ مِثْلَ ذَلِکَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ کَیْفَ یَعْلَمُ أَنَّهُ کَانَ الْمَلَکَ وَ لَا یَخَافُ أَنْ یَکُونَ مِنَ الشَّیْطَانِ إِذَا کَانَ لَا یَرَی الشَّخْصَ قَالَ إِنَّهُ یُلْقَی عَلَیْهِ السَّکِینَهُ فَیَعْلَمُ أَنَّهُ مِنَ الْمَلَکِ وَ لَوْ کَانَ مِنَ الشَّیْطَانِ اعْتَرَاهُ فَزَعٌ (۲) وَ إِنْ کَانَ الشَّیْطَانُ یَا زُرَارَهُ لَا یَتَعَرَّضُ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ (۳).

**[ترجمه]زراره مثل همین مطلب را از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند و می گوید: گفتم: آقا! از کجا می فهمد که او فرشته است و بیم آن ندارد که شیطان باشد؟ چون شخصی را نمی بیند. فرمود: به او اطمینان بخشیده می شود و می فهمد که فرشته است. اگر از جانب شیطان باشد، دچار هراس می گردد. گر چه ای زراره! شیطان متعرض امام نمی شود. - . بصائر الدرجات: ۹۲ -

**[ترجمه]

«۱۳۵»

یر، بصائر الدرجات أَیُّوبُ بْنُ نُوحٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ شُعَیْبٍ عَنْ ضُرَیْسٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ إِنَّمَا الْعِلْمُ مَا حَدَثَ بِاللَّیْلِ وَ النَّهَارِ یوم (یَوْماً) بِیَوْمٍ وَ سَاعَةً بِسَاعَةٍ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ضریس از حضرت صادق نقل کرد که فرمود: علم آن است که در شبانه روز پیش می آید؛ روز به

روز و ساعت به ساعت. - . بصائر الدرجات: ۹۴ -

**[ترجمه]

«۱۳۶»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ نُعْمَانَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ ضُرَیْسٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَبِی بَصِیرٍ عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَقَالَ لَهُ أَبُو بَصِیرٍ بِمَا یَعْلَمُ عَالِمُكُمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ عَالِمَنَا لَا یَعْلَمُ الْغَیْبَ وَ لَوْ وَكَلَ اللَّهُ عَالِمَنَا إِلَی نَفْسِهِ كَانَ كَبَعْضِكُمْ وَ لَكِنْ یَحْدُثُ إِلَیْهِ سَاعَةً بَعْدَ سَاعَةٍ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ضریس گفت: من و ابو بصیر خدمت حضرت باقر علیه السّلام بودیم. ابو بصیر گفت: فدایت شوم! عالم شما به چه وسیله علم پیدا می کند؟ فرمود: ای ابو محمّد! عالم ما علم غیب ندارد و اگر خدا او را به خود واگذارد، مانند یکی از شماها است. ولی ساعت به ساعت به او معلومات و اطلاعات می دهند. - . بصائر الدرجات: ۹۴ -

**[ترجمه]

«۱۳۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ أَیُّ شَیْ ءٍ هُوَ الْعِلْمُ عِنْدَكُمْ قَالَ مَا یَحْدُثُ

۱- بصائر الدرجات: ۹۲.

۲- فی المصدر: لاعتراه فزع.

۳- بصائر الدرجات: ۹۲.

۴- بصائر الدرجات: ۹۴.

۵- بصائر الدرجات: ۹۴.

بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ الْأَمْرُ بَعْدَ الْأَمْرِ وَ الشَّیْ ءُ بَعْدَ الشَّیْ ءِ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: به حضرت صادق علیه السّلام گفتم: فدایت شوم! چه چیز در نزد شما علم است؟ فرمود: آنچه در

ص: ۶۰

شب و روز پیش می آید، یکی پس از دیگری، چیزی پس از چیز دیگر تا روز قیامت. - . بصائر الدرجات: ۹۴ -

**[ترجمه]

«۱۳۸»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ إِنَّ عِنْدَنَا الصُّحُفَ الْأُولَی صُحُفَ إِبْرَاهِیمَ وَ مُوسَی فَقَالَ لَهُ ضُرَیْسٌ أَ لَیْسَتْ هِیَ الْأَلْوَاحَ فَقَالَ بَلَی قَالَ ضُرَیْسٌ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْعِلْمُ فَقَالَ لَیْسَ هَذَا الْعِلْمَ إِنَّمَا هَذِهِ الْأَثَرَهُ إِنَّ الْعِلْمَ مَا یَحْدُثُ بِاللَّیْلِ وَ النَّهَارِ یوم (یَوْماً) بِیَوْمٍ وَ سَاعَهً بِسَاعَهٍ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: در نزد ما صحف اولی؛ صحف ابراهیم و موسی است. ضریس عرض کرد: مگر آنها همان الواح نیست؟ فرمود: چرا. ضریس گفت: آیا این است علم؟ فرمود: علم آن نیست. اینها کتاب های گذشته است. علم پیشامدهایی است که در شب و روز و روز به روز و ساعت به ساعت اتفاق می افتد. - . بصائر الدرجات: ۹۴ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی الأثر محرکه بقیه الشی ء و نقل الحدیث و روایته کالأثاره و الأثره بالضم المکرمه المتوارثه و البقیه من العلم یؤثر کالأثره و الأثاره.

و قال البیضاوی فی قوله تعالی أَوْ أَثارَهٍ مِنْ عِلْمٍ (۳) أی بقیه من علم بقیت علیکم من علوم الأولین و قرئ إثاره بالکسر أی مناظره و أثره أی شی ء أوثرتم به و أثره بالحرکات الثلاث فی الهمزه و سکون الثاء فالمفتوحه للمره من مصدر أثر الحدیث إذا رواه و المکسوره بمعنی الأثره و المضمومه اسم ما یؤثر (۴).

**[ترجمه]فیروز آبادی: «الأثر» یعنی باقی مانده چیزی و نقل حدیث و روایت آن مانند «الإثاره». و «الأثره» به ضم همزه، یعنی چیز قیمتی به ارث رسیده و باقی مانده از علم. «یؤثر» مانند الأثره و الإثاره.

بیضاوی در مورد این قول خداونـد: «أو أثاره من علم» می گویـد: یعنی باقیمانده از علم که از علم اولین برای شـما مانده است. ونیز «إثاره» به کسـر همزه قرائت شـده، به معنای مناظره و «أثره» یعنی آنچه به آن دست یافتیـد و نیز أثره به حرکات سه گانه و سکون ثاء و فتـح همزه، یک مرتبه از ریشه «أثر الحدیث» هنگامی که آن را روایت کنند و به کسـر همزه، به معنی «الأثره» و به ضم همزه یعنی اسم آنچه که باقی می ماند. - . انوار التنزیل -

**[ترجمه]

«۱۳۹»

یر، بصائر الـدرجات عَبْـدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِیدِ أَوْ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِیدِ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ سَـمِعْتُ أَبَا عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام یَقُولُ إِنَّ عِنْـدَنَا صَـحِیفَهً فِیهِ أَرْشُ الْخَدْشِ قَالَ قُلْتُ هَذَا هُوَ الْعِلْمُ قَالَ إِنَّ هَذَا لَیْسَ بِالْعِلْمِ إِنَّمَا هُوَ أَثَرَهٌ إِنَّمَا الْعِلْمُ الَّذِی یَحْدُثُ فِی کُلِّ یَوْمٍ وَ لَیْلَهٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله وَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: منصور بن حازم گفت: از امام صادق علیه السّـلام شنیدم که می فرمود: در نزد ما صحیفه ای است که در آن جریمه خـدشه است. پرسـیدم: این آن علم است؟ فرمود: این علم نیست، بلکه این باقی مانـده علم گذشـتگان است. علم، پیشامد هایی است که در هر شب و روز اتفاق افتاده و از پیامبر اکرم صـلی الله علیه و آله و علی بن ابی طالب علیه السّلام می رسد. - . بصائر الدرجات: ۹۴ -

**[ترجمه]

«۱۴۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ سَیْفِ بْنِ عَمِیرَهَ عَنْ أَبِی الصَّبَّاحِ قَالَ حَدَّثَنِی الْعَلَاءُ بْنُ سَیَابَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّا لَنَعْلَمُ مَا فِی اللَّیْلِ وَ النَّهَارِ (۶).

۱- بصائر الدرجات: ۹۴.

۲- بصائر الدرجات: ۹۴.

۳- الأحقاف: ۴.

۴- أنوار التنزیل:.

۵- بصائر الدرجات: ۹۴.

۶- بصائر الدرجات: ۹۴.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابی صباح گفت: علا بن سیابه از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: همانا هر آنچه را که در شب و روز اتفاق می افتد، ما می دانیم. - . بصائر الدرجات: ۹۴ -

ص: ۶۱

**[ترجمه]

«۱۴۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْأَرْضَ لَا تُتْرَکُ بِغَيْرِ عَالِمٍ قُلْتُ الَّذِی يَعْلَمُ عَالِمُكُمْ مَا هُوَ قَالَ وِرَاثَهٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مِنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عِلْمٌ يَسْتَغْنِی بِهِ عَنِ النَّاسِ وَ لَا يَسْتَغْنِی النَّاسُ عَنْهُ قُلْتُ وَ حِكْمَهٌ يُقْذَفُ فِی صَدْرِهِ أَوْ يُنْكَتُ فِی أُذُنِهِ قَالَ ذَاکَ وَ ذَاکَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حارث بن مغیره از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: زمین بدون عالم رها گذاشته نمی شود. گفتم: عالم شما چه چیزها را می داند؟ فرمود: به وراثت از پیامبر اکرم و علی بن ابی طالب علومی دارد که از مردم بی نیاز است، ولی مردم از او بی نیاز نیستند. عرض کردم: حکمت به دل او القا می شود یا به گوش می شنود؟ فرمود: هم این است و هم آن. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۴۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَهَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنِ الْحَارِثِ النَّضْرِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَخْبِرْنِی عَنْ عِلْمِ عَالِمِكُمْ أَ حِكْمَهٌ تُقْذَفُ فِی صَدْرِهِ أَوْ وِرَاثَهٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَوْ نَكْتٌ يُنْكَتُ فِی أُذُنِهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ذَاکَ وَ ذَاکَ ثُمَّ قَالَ وِرَاثَهٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مِنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام عِلْمٌ يَسْتَغْنِی بِهِ عَنِ النَّاسِ وَ لَا يَسْتَغْنِی النَّاسُ عَنْهُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حارث نصری گفت: به امام صادق علیه السّلام عرض کردم: مرا از علم عالمتان آگاه فرمایید. آیا حکمتی است که در قلب جای می گیرد یا وراثتی است از رسول خدا یا صدایی است که در گوش می پیچد؟ فرمود: همه این موارد هست. سپس فرمود: میراث رسول خدا و علی بن ابی طالب علمی است که به سبب آن از مردم بی نیاز می شود و مردم از آن بی نیاز نیستند. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۴۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَى الْخَشَّابِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَهِ قَالَ: قُلْتُ أَخْبِرْنِی عَنْ عِلْمِ عَالِمِكُمْ قَالَ وِرَاثَهٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مِنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام قَالَ قُلْتُ إِنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّهُ یُقْذَفُ فِی قُلُوبِهِمْ وَ یُنْكَتُ فِی آذَانِهِمْ قَالَ ذَاكَ وَ ذَاكَ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حارث بن مغیره گفت: به امام علیه السّلام گفتم که مرا از علم عالمتان آگاه فرمایید. فرمود: میراثی است از پیامبر اکرم و علی بن ابی طالب. پرسیدم: ما نقل روایت می کنیم که آن علمی است که در قلب امام جای می گیرد و در گوش ایشان می پیچد. فرمود: هم این است و هم آن. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۴۴»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ الْأَرْضُ لَا تُتْرَكُ إِلَّا بِعَالِمٍ یَعْلَمُ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ یَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَیْهِ وَ لَا یَحْتَاجُ إِلَیْهِمْ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا ذَا قَالَ وِرَاثَهٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ وَ مِنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام قُلْتُ أَ حِكْمَهٌ تُلْقَى فِی صَدْرِهِ أَوْ شَیْ ءٌ یُنْقَرُ فِی أُذُنِهِ قَالَ أَوْ ذَاكَ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابان بن عثمان از یکی از اصحاب نقل کرد که گفت: از امام صادق علیه السّلام شنیدم که فرمود: زمین هیچ گاه از عالمی که حلال و حرام را بداند، کسی که مردم به او محتاج باشند و او محتاج مردم نباشد، خالی نمی ماند. عرض کردم: فدایت شوم! این علم چیست؟ فرمود: میراثی از رسول خدا و علی بن ابی طالب است. گفتم: آیا حکمتی است که به قلب القاء می شود و یا صدایی است که در گوش بپیچد؟ فرمود: این یا آن. - . بصائر الدرجات: ۹۴ - ۹۵ -

**[ترجمه]

بیان

أی إما وراثه أو ذاک کما مر و یحتمل أن یکون أو بمعنی بل أی بل هو وراثه فیکون تقیه من غلاه الشیعه و ضعفائهم أو یکون الألف للاستفهام أی أ و یکون ذلک إنکارا للمصلحه و الأول أظهر کما فی الروایات الأخر و

ص: ۶۲

۱- بصائر الدرجات: ۹۳.

۲- بصائر الدرجات: ۹۳.

۳- بصائر الدرجات: ۹۳.

۴- بصائر الدرجات: ۹۴ و ۹۵.

يحتمل أن يكون ذاك أولا سقط من الرواه.

**[ترجمه]یعنی یا وراثت یا آن همان طور که گذشت. و احتمال دارد که «أو» به معنی «بل» باشد، یعنی بلکه آن وراثت است و تقیه ای از غلاه شیعه و ضعفای آنها یا این که «الف» برای استفهام است، یعنی «آیا آن طور است؟» انکاری به خاطر مصلحت. و اولی اظهر است، همان طور که در روایات دیگر گذشت.

ص: ۶۲

و احتمال دارد که یک «ذاک» دیگر در اول باشد که از جانب رواه ساقط شده است.

**[ترجمه]

«۱۴۵»

ير، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ فَلَمَّا قَضَى مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله نُبُوَّتَهُ وَ اسْتُكْمِلَتْ أَيَّامُهُ أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ يَا مُحَمَّدُ قَدْ قَضَيْتَ نُبُوَّتَكَ وَ اسْتَكْمَلْتَ أَيَّامَكَ فَاجْعَلِ الْعِلْمَ الَّذِي عِنْدَكَ وَ الْإِيمَانَ وَ الِاسْمَ الْأَكْبَرَ وَ مِيرَاثَ الْعِلْمِ وَ آثَارَ النُّبُوَّةِ فِي الْعَقِبِ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ كَمَا لَمْ أَقْطَعْهَا مِنْ بُيُوتَاتِ الْأَنْبِيَاءِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو حمزه ثمالی از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: وقتی نبوّت پیامبر پایان یافت و تکمیل شد، خداوند به او وحی کرد که نبوّت خود را به پایان رساندی و عمرت تمام شد. علمی که در اختیار داری و ایمان و اسم اکبر و علم های موروثی و آثار نبوت را در اختیار بازماندگان از نسل خود قرار ده، چنان چه در مورد پیامبران پیشین نیز همین طور از اولاد آنها جدا نکرده ام. - . بصائر الدرجات: ۱۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۴۶»

فر، تفسير فرات بن إبراهيم عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الزُّهْرِيُّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الْأَنْبَارِيِّ عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ وَ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ السُّدِّيِّ عَنْ أَبَانِ بْنِ أَبِي عَيَّاشٍ عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ (۲) قَالَ: خَرَجَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام وَ نَحْنُ قُعُودٌ فِي الْمَسْجِدِ بَعْدَ رُجُوعِهِ مِنْ صِفِّينَ وَ قَبْلَ يَوْمِ النَّهْرَوَانَ فَقَعَدَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ احْتَوَشْنَاهُ (۳) فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنَا عَنْ أَصْحَابِكَ فَقَالَ سَلْ وَ ذَكَرَ قِصَّهً طَوِيلَهً وَ قَالَ إِنِّي سَمِعْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ فِي كَلَامٍ لَهُ طَوِيلٍ إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي بِحُبِّ أَرْبَعَهِ رِجَالٍ مِنْ أَصْحَابِي وَ أَمَرَنِي أَنْ أُحِبَّهُمْ وَ الْجَنَّهُ تَشْتَاقُ إِلَيْهِمْ فَقِيلَ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ثُمَّ سَكَتَ فَقَالُوا مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ عَلِيٌّ ثُمَّ سَكَتَ فَقَالُوا مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ عَلِيٌّ وَ ثَلَاثَهٌ مَعَهُ وَ هُوَ إِمَامُهُمْ وَ قَائِدُهُمْ وَ دَلِيلُهُمْ وَ هَادِيهِمْ لَا يَنْثَنُونَ (۴) وَ لَا يَضِلُّونَ وَ لَا يَرْجِعُونَ وَ لَا يَطُولُ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَتَقْسُوَ

قُلُوبُهُمْ سَلْمَانُ وَ أَبُو ذَرٍّ وَ الْمِقْدَادُ فَذَكَرَ قِصَّةً طَوِيلَةً ثُمَّ قَالَ ادْعُوا لِي عَلِيّاً فَأَكَبَّ عَلَيَّ فَأَسَرَّ (۵) إِلَيَّ أَلْفَ

۱- بصائر الدرجات: ۱۳۸.

۲- في نسخه: سليمان بن قيس و الصحيح ما في المتن.

۳- أي جلسنا حوله و احدقنا به.

۴- أي لا يرتدون.

۵- في نسخه: و اسرّ.

بَابٍ يَفْتَحُ كُلَّ بَابٍ أَلْفَ بَابٍ ثُمَّ أَقْبَلَ إِلَيْنَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ قَالَ سَلُونِی قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِی فَوَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ إِنِّی لَأَعْلَمُ بِالتَّوْرَاةِ مِنْ أَهْلِ التَّوْرَاةِ وَ إِنِّی لَأَعْلَمُ بِالْإِنْجِیلِ مِنْ أَهْلِ الْإِنْجِیلِ وَ إِنِّی لَأَعْلَمُ بِالْقُرْآنِ مِنْ أَهْلِ الْقُرْآنِ وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ مَا مِنْ فِئَةٍ تَبْلُغُ مِائَةَ رَجُلٍ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ إِلَّا وَ أَنَا عَارِفٌ بِقَائِدِهَا وَ سَائِقِهَا وَ سَلُونِی عَنِ الْقُرْآنِ فَإِنَّ فِی الْقُرْآنِ بَیَانَ كُلِّ شَیْءٍ فِیهِ عِلْمُ الْأَوَّلِینَ وَ الْآخِرِینَ وَ إِنَّ الْقُرْآنَ لَمْ یَدَعْ لِقَائِلٍ مَقَالًا وَ ما یَعْلَمُ تَأْوِیلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِی الْعِلْمِ لَیْسَ بِوَاحِدٍ رَسُولُ اللَّهِ مِنْهُمْ أَعْلَمَهُ اللَّهُ إِیَّاهُ فَعَلَّمَنِیهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ لَا تَزَالُ فِی عَقِبِنَا إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ ثُمَّ قَرَأَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ بَقِیَّهٌ مِمَّا تَرَکَ آلُ مُوسی وَ آلُ هارُونَ (۱) وَ أَنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ بِمَنْزِلَهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَی وَ الْعِلْمُ فِی عَقِبِنَا إِلَی أَنْ تَقُومَ السَّاعَهُ (۲).

**[ترجمه]تفسیر فرات: سلیم بن قیس گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام پس از بازگشت از صفین و یک روز جلوتر از واقعه نهروان که ما در مسجد نشسته بودیم، از خانه خارج شد و به مسجد آمد. اطراف آن جناب را گرفتیم و مردی گفت: یا امیرالمؤمنین! از اصحاب خود ما را مطلع فرما. داستانی طولانی نقل کرد و گفت: من از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم در یک سخن طولانی شنیدم که فرمود: خداوند مرا دستور داد به محبت چهار مرد از اصحابم و امر کرد آنها را دوست بدارم و بهشت مشتاق آنها است. شخصی گفت: آنها کیانند یا رسول اللّه؟

فرمود: علی بن ابی طالب. سپس سکوت کرد. باز پرسیدند: آنها کیستند؟ فرمود: علی، و سکوت کرد. باز پرسیدند: آنها کیانند؟ فرمود: علی و سه نفر که با اویند. علی امام و قائد و دلیل و راهنمای آنها است، نه از دین بر می گردند و نه گمراه می شوند و نه برمی گردند و نه برای آنها طولانی می شود که دلهای شان به تنگ آید: سلمان و ابوذر و مقداد.

بعد داستانی طولانی ذکر کرد و سپس فرمود: علی را بگویید بیاید! آنگاه متوجه من شد و به طور پنهانی با من هزار باب در میان گذاشت

ص: ۶۳

که از هر باب، هزار باب باز می شد. آنگاه امیرالمؤمنین علیه السّلام روی به جانب ما کرده فرمود: از من بپرسید قبل از اینکه مرا نیابید. قسم به آن کس که دانه را شکافت و انسان را آفرید، من تورات را از اهل تورات و انجیل را از اهل انجیل و قرآن را از اهل قرآن بهتر می دانم .

سوگند به کسی که دانه را شکافت و انسان را آفرید، هر گروهی که تعداد آنها به صد نفر برسد تا روز قیامت رهبر و فرمانده آنها را می شناسم. از من در مورد قرآن بپرسید. در قرآن توضیح هر چیزی هست؛ در آن علم پیشینیان و آیندگان وجود دارد. قرآن برای گوینده ای جای سخن باقی نگذاشته و تاویل آن را جز خدا و راسخین در علم نمی دانند که آنها یک نفر نیستند. رسول خدا یکی از آنها است. خدا به او تعلیم کرده و او مرا آموخته. این اطلاعات پیوسته در نسل ما است تا روز قیامت. سپس این آیه را قرائت کرد «بَقِیَّهٌ مِمَّا تَرَکَ آلُ مُوسی وَ آلُ هارُونَ.» - . بقره / ۲۴۸ - {بازمانده ای از آنچه خاندان موسی و خاندان هارون بر جای نهاده اند.}

من نسبت به پیامبر، همچون هارون هستم نسبت به موسی. دانش در نسل ما است تا روز قیامت. - . تفسیر فرات: ۹ -

**[ترجمه]

«۱۴۷»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَتَّابٍ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیه السلام قَالَ: مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِیّاً إِلَّا أَعْطَاهُ مِنَ الْعِلْمِ بَعْضَهُ مَا خَلَا النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله فَإِنَّهُ أَعْطَاهُ مِنَ الْعِلْمِ کُلَّهُ فَقَالَ تِبْیاناً لِکُلِّ شَیْ ءٍ (۳) وَ قَالَ کَتَبْنا لَهُ فِی الْأَلْواحِ مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ (۴) وَ قَالَ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتابِ (۵) وَ لَمْ یُخْبِرْ أَنَّ عِنْدَهُ عِلْمَ الْکِتَابِ وَ مَنْ لَا یَقَعُ مِنَ اللَّهِ عَلَی الْجَمِیعِ وَ قَالَ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله أَوْرَثْنَا الْکِتابَ الَّذِینَ اصْطَفَیْنا مِنْ عِبادِنا (۶) فَهَذَا الْکُلُّ وَ نَحْنُ الْمُصْطَفَوْنَ

ص: ۶۴

۱- البقره: ۲۴۸.

۲- تفسیر فرات: ۹.

۳- النحل: ۸۹.

۴- الأعراف: ۱۴۵.

۵- النمل: ۴۰.

۶- فاطر: ۳۲.

وَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فِیمَا سَأَلَ رَبَّهُ رَبِّ زِدْنِی عِلْماً (۱) فَهِیَ الزِّیَادَهُ الَّتِی عِنْدَنَا مِنَ الْعِلْمِ الَّذِی لَمْ یَکُنْ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْ أَوْصِیَاءِ الْأَنْبِیَاءِ وَ لَا ذُرِّیَّهِ الْأَنْبِیَاءِ غَیْرِنَا فَبِهَذَا الْعِلْمِ عَلِمْنَا الْبَلَایَا وَ الْمَنَایَا وَ فَصْلَ الْخِطَابِ (۲).

**[ترجمه]تفسیر فرات: احمد بن عتاب از ابی جعفر علیه السّلام و آن جناب از پدرش نقل کرد که فرمود: خداوند هیچ پیامبری را بر نیانگیخت مگر اینکه مقداری از علم به او داد، به جز پیامبر ما صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم که به او تمام علم را داد و در قرآن فرموده: «تِبْیاناً لِکُلِّ شَیْ ءٍ.» -. نحل / ۸۹ -

{روشنگر هر چیزی است.}

و در آیه دیگرمی فرماید: «وَ کَتَبْنا لَهُ فِی الْأَلْواحِ مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ.» -. اعراف / ۱۴۵ - {و در الواح [تورات] برای او در هر موردی نگاشتیم.} و فرموده است: «الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتابِ.» -. نمل / ۴۰ - {کسی که نزد او دانشی از کتاب [الهی] بود.}

ونفرمود: کسی که دارای علم کتاب است، بلکه فرموده است کسی که در نزد او مقداری از علم کتاب است و استفاده خداوند از لفظ «من»، مشخص می کند که تمام علوم را اراده نفرموده است، ولی درباره حضرت محمّد فرموده است.

«أَوْرَثْنَا الْکِتابَ الَّذِینَ اصْطَفَیْنا مِنْ عِبادِنا.» -. فاطر / ۳۲ - {این کتاب را به آن بندگان خود که [آنان را] برگزیده بودیم به میراث دادیم} این بیان مربوط به تمام علم است و ما آن خانواده برگزیده هستیم که در این آیه می فرماید.

ص: ۶۴

پیامبر اکرم در تقاضای خود از خدا می گفت: «رَبِّ زِدْنِی عِلْماً.» -. طه / ۱۱۴ - {و بگو پروردگارا بر دانشم بیفزای.} این همان افزایش علم است که در نزد ما است که در اختیار هیچ یک از اوصیای انبیا و نه بازماندگان آنها جز ما نبوده است؛ با همین علم است که ما از بلاها و مرگ و میرها و فصل الخطاب اطلاع داریم. -. تفسیر فرات: ۴۷ -

**[ترجمه]

وَ مِنْ کِتَابِ سُلَیْمِ بْنِ قَیْسٍ، فِی حَدِیثٍ طَوِیلٍ أَنَّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ یَا طَلْحَهُ إِنَّ کُلَّ آیَهٍ أَنْزَلَهَا اللَّهُ عَلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله عِنْدِی بِإِمْلَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطِّی بِیَدِی وَ تَأْوِیلَ کُلِّ آیَهٍ أَنْزَلَهَا اللَّهُ عَلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ کُلَّ حَلَالٍ وَ حَرَامٍ أَوْ حَدٍّ أَوْ حُکْمٍ تَحْتَاجُ إِلَیْهِ الْأُمَّهُ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ عِنْدِی مَکْتُوبٌ بِإِمْلَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطِّی بِیَدِی حَتَّی أَرْشَ الْخَدْشِ قَالَ طَلْحَهُ کُلُّ شَیْ ءٍ مِنْ صَغِیرٍ أَوْ کَبِیرٍ أَوْ خَاصٍّ أَوْ عَامٍ أَوْ کَانَ أَوْ یَکُونُ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ فَهُوَ مَکْتُوبٌ عِنْدَکَ قَالَ نَعَمْ وَ سِوَی ذَلِکَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَسَرَّ إِلَیَّ فِی مَرَضِهِ مِفْتَاحَ أَلْفِ بَابٍ فِی الْعِلْمِ یَفْتَحُ کُلُّ بَابٍ أَلْفَ بَابٍ وَ لَوْ أَنَّ الْأُمَّهَ بَعْدَ قَبْضِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله اتَّبَعُونِی وَ أَطَاعُونِی لَأَکَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ (۳).

**[ترجمه]از کتاب سلیم بن قیس در حدیثی طولانی نقل می کند که امیرالمؤمنین علیه السّلام به طلحه فرمود: هر آیه ای که

خداوند بر محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم نازل کرد، به املای پیامبر و خط خودم در نزد من هست و تاویل هر آیه ای که بر محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم نازل شده و هر حلال و حرامی یا حدّ یا حکمی که تا روز قیامت مورد احتیاج امت باشد، نوشته آن نزد من است، به املای پیامبر و خط خودم، حتّی جریمه خدشه.

طلحه پرسید: هر خبر از کوچک و بزرگ و خاص و عام آنچه بوده و آنچه خواهد بود تا روز قیامت، نوشته آن در نزد تو است؟ فرمود: آری، غیر از این نیز پیامبر اکرم در بیماری خود، پنهانی کلید هزار باب از دانش را در اختیارم گذاشت که از هر بابی، هزار باب گشوده می شود. اگر امت پس از درگذشت پیامبر از من پیروی و اطاعت می کردند، از بالای سر و زیر پای خود به نفع خورد و خوراک استفاده می نمودند. - . کتاب سلیم: ۱۰۹ -

**[ترجمه]

أقول

سیأتی تمامه فی کتاب الفتن إن شاء الله.

**[ترجمه]متن کامل این روایت در «کتاب فتن» خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۱۴۸»

وَ رَوَی الْحَسَنُ بْنُ سُلَیْمَانَ فِی کِتَابِ الْمُحْتَضَرِ مِمَّا رَوَاهُ مِنْ کِتَابِ نَوَادِرِ الْحِکْمَهِ یَرْفَعُهُ إِلَی إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الْأَوَّلِ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَی وَ لَوْ أَنَّ قُرْآناً سُیِّرَتْ بِهِ الْجِبالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ کُلِّمَ بِهِ الْمَوْتی (۴) فَقَدْ وَرَّثَنَا اللَّهُ تَعَالَی هَذَا الْقُرْآنَ فَفِیهِ مَا یُسَیَّرُ بِهِ الْجِبَالُ وَ یُقَطَّعُ بِهِ الْبُلْدَانُ وَ یُحْیَا بِهِ الْمَوْتَی إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی یَقُولُ فِی کِتَابِهِ الْعَزِیزِ وَ ما مِنْ غائِبَهٍ فِی السَّماءِ وَ الْأَرْضِ إِلَّا فِی کِتابٍ مُبِینٍ (۵) وَ قَالَ تَعَالَی ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْکِتابَ الَّذِینَ اصْطَفَیْنا (۶)

۱- طه: ۱۱۶.

۲- تفسیر فرات: ۴۷.

۳- کتاب سلیم: ۱۰۹.

۴- الرعد: ۳۱.

۵- النمل: ۷۵.

۶- الفاطر: ۳۲.

فَنَحْنُ اصْطَفَانَا اللَّهُ جَلَّ اسْمُهُ فَوَرَّثَنَا هَذَا الْكِتَابَ الَّذِی فِیهِ کُلُّ شَیْ ءٍ (۱).

**[ترجمه]حسن بن سلیمان در کتاب محتضر از کتاب نوادر الحکم روایت کرده که سند را به ابراهیم بن عبدالحمید می رساند و او از پدرش، از ابی الحسن الاول درباره آیه «وَ لَوْ أَنَّ قُرْآناً سُیِّرَتْ بِهِ الْجِبالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ کُلِّمَ بِهِ الْمَوْتی.» - . رعد / ۳۱ - {و اگر قرآنی بود که کوه ها بدان روان می شد یا زمین بدان قطعه قطعه می گردید یا مردگان بدان به سخن درمی آمدند.} فرمود: آن قرآن به ما به ارث رسیده که به وسیله آن کوه ها پیموده می شود و شهرها درنوردیده می گردد و مرده زنده می شود. خداوند در قرآن کریم می فرماید: «وَ ما مِنْ غائِبَهٍ فِی السَّماءِ وَ الْأَرْضِ إِلَّا فِی کِتابٍ مُبِینٍ.» - . نمل / ۷۵ - {و هیچ پنهانی در آسمان و زمین نیست مگر اینکه در کتابی روشن [درج] است.}

و در این آیه می فرماید: «ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْکِتابَ الَّذِینَ اصْطَفَیْنا.» - . فاطر / ۳۲ - {سپس این کتاب را به آنان که برگزیده بودیم به میراث دادیم.}

ص: ۶۵

ما را خدای عزیز برگزیده و این کتاب را به ما به ارث بخشید که در آن هر چیزی هست. - . کتاب محتضر: ۱۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۴۹»

وَ مِمَّا رَوَاهُ مِنْ کِتَابِ مَنْهَجِ التَّحْقِیقِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ زَیْدِ بْنِ شَرَاحِیلَ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِأَصْحَابِهِ أَخْبِرُونِی بِأَفْضَلِکُمْ قَالُوا أَنْتَ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ صَدَقْتُمْ أَنَا أَفْضَلُکُمْ وَ لَکِنْ أُخْبِرُکُمْ بِأَفْضَلِ أَفْضَلِکُمْ أَقْدَمِکُمْ سِلْماً وَ أَکْثَرِکُمْ عِلْماً وَ أَعْظَمِکُمْ حِلْماً عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام وَ اللَّهِ مَا اسْتُودِعْتُ عِلْماً إِلَّا وَ قَدْ أَوْدَعْتُهُ وَ لَا عُلِّمْتُ شَیْئاً إِلَّا وَ قَدْ عَلَّمْتُهُ وَ لَا أُمِرْتُ بِشَیْ ءٍ إِلَّا وَ قَدْ أَمَرْتُهُ وَ لَا وُکِلْتُ بِشَیْ ءٍ إِلَّا وَ قَدْ وَکَلْتُهُ بِهِ أَلَا وَ إِنِّی قَدْ جَعَلْتُ أَمْرَ نِسَائِی بِیَدِهِ وَ هُوَ خَلِیفَتِی عَلَیْکُمْ بَعْدِی فَإِنِ اسْتَشْهَدَکُمْ فَاشْهَدُوا لَهُ.

(۲)

**[ترجمه]منهج التحقیق: به اسناد خود از زید بن شراحیل انصاری نقل می کند که پیامبر اکرم به اصحاب خود فرمود: بهترین خود را برایم نام ببرید. گفتند: شما یا رسول اللّه! فرمود: صحیح است؛ من بهترین شما هستم، ولی من بهتر از بهترین شما را به شما معرفی می کنم که از همه پیشقدم تر در پیروی اسلام و از همه دانشمندتر و از همه شکیباتر، علی بن ابی طالب است. واللّه هیچ علمی را به من نسپردند، مگر این که به علی سپردم و به هیچ چیز آگاهی نیافتم، مگر که او را از آن آگاه ساختم و هیچ دستوری به من ندادند، مگر اینکه به او دستور دادم. مرا کفیل کاری نکردند، مگر اینکه او را کفیل نمودم. من اختیار زنان خود را به دست او دادم؛ او پس از من برای شما جانشین من است، اگر شما را به شهادت طلبید برایش گواهی دهید. - . همان -

**[ترجمه]

باب ۲ أنهم عليهم السلام محدثون مفهمون و أنهم بمن يشبهون ممن مضى و الفرق بينهم و بين الأنبياء ع

الأخبار

«۱»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَزَّازِ عَنْ زَکَرِیَّا بْنِ یَحْیَی الْکَشْحِیِّ عَنْ أَبِی هَاشِمٍ الْجَعْفَرِیِّ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا علیه السلام یَقُولُ الْأَئِمَّهُ عُلَمَاءُ حُلَمَاءُ صَادِقُونَ مُفَهَّمُونَ مُحَدَّثُونَ (۳).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: ابو هاشم جعفری گفت: از حضرت رضا علیه السّلام شنیدم که می فرمود: ائمه، علما و شکیبایان و صادقین و مطلعین و کسانی هستند که با فرشته سخن می گویند. - . امالی شیخ طوسی: ۱۵۴ -

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ بَزِیعٍ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام مِثْلَهُ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن بزیع از ابی الحسن علیه السّلام مانند همین روایت را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۳»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی بِالْإِسْنَادِ الْمُتَقَدِّمِ عَنْهُ علیه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ یَقُولُ لَنَا أَعْیُنٌ لَا تُشْبِهُ أَعْیُنَ النَّاسِ وَ فِیهَا نُورٌ لَیْسَ لِلشَّیْطَانِ فِیهَا نَصِیبٌ (۵).

ص: ۶۶

۱- المحتضر: ۱۳۱.

۲- المحتضر: ۱۳۱.

۳- أمالی ابن الشیخ: ۱۵۴.

۴- بصائر الدرجات: ۹۳.

۵- أمالی ابن الشیخ: ۱۵۴.

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: با سند قبلی نقل کرد که فرمود: ما چشم هایی داریم که شبیه چشم های مردم نیست؛ در آن چشم ها نوری است که شیطان را از آن بهره ای نیست. - . امالی شیخ طوسی: ۱۵۴ -

ص: ۶۶

**[ترجمه]

«۴»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ شِبْلٍ عَنْ ظَفْرِ بْنِ حُمْدُونٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ وَ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُخْتَارٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کَانَ عَلِیٌّ مُحَدَّثاً وَ کَانَ سَلْمَانُ مُحَدَّثاً قَالَ قُلْتُ فَمَا آیَهُ الْمُحَدَّثِ قَالَ یَأْتِیهِ مَلَکٌ فَیَنْکُتُ فِی قَلْبِهِ کَیْتَ وَ کَیْتَ (۱).

یر، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن ابن معروف و الأهوازی عن حماد بن عیسی عن الحسین بن مختار مثله (۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: علی و سلمان محدَّث بودند. عرض کردم: شاهد محدّث بودن چیست؟ فرمود: فرشته ای می آید و بر دل او القا می کند که چنین و چنان. - . امالی شیخ طوسی: ۲۶۰ -

بصائر الدرجات: حسین بن مختار نیز مانند همین روایت را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِیلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ زِیَادِ بْنِ سُوقَهَ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ عُتَیْبَهَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام یَوْماً فَقَالَ لِی یَا حَکَمُ هَلْ تَدْرِی مَا الْآیَهُ الَّتِی کَانَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ یَعْرِفُ بِهَا صَاحِبَ قَتْلِهِ وَ یَعْلَمُ بِهَا الْأُمُورَ الْعِظَامَ الَّتِی کَانَ یُحَدِّثُ بِهَا النَّاسَ قَالَ الْحَکَمُ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی قَدْ وَقَفْتُ عَلَی عِلْمٍ مِنْ عِلْمِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ أَعْلَمُ بِذَلِکَ تِلْکَ الْأُمُورَ الْعِظَامَ قَالَ فَقُلْتُ لَا وَ اللَّهِ لَا أَعْلَمُ بِهِ أَخْبِرْنِی بِهَا یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ هُوَ وَ اللَّهِ قَوْلُ اللَّهِ وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِیٍّ (۳) وَ لَا مُحَدَّثٍ (۴) فَقُلْتُ وَ کَانَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ مُحَدَّثاً قَالَ نَعَمْ وَ کُلُّ إِمَامٍ مِنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ فَهُوَ مُحَدَّثٌ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حکم بن عیینه گفت: روزی خدمت علی بن الحسین علیه السّلام رسیدم. فرمود: حکم! می دانی نشانه ای که علی بن ابی طالب به وسیله آن کشنده خود را می شناخت و از کارهای بزرگ که به مردم اطلاع می داد خبر داشت، چه بود؟

حکم می گوید: من در دل با خود گفتم به مقداری از علم علی بن الحسین اطلاع یافتم و به وسیله آن از این کارهای بزرگ

مطلع می شوم. عرض کردم: نه به خدا اطلاع ندارم که آن چیست، مرا از آن مطلع فرمایید ای پسر رسول خدا! فرمود: به خدا سوگند این آیه بود: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِیٍ و لا محدَّث.» - . حج / ۵۲ ، عبارت «ولا محدث» در آیه نیست. - {و پیش از تو رسول و پیامبر و محدَّثی نفرستادیم}

گفتم: پس علی بن ابی طالب محدَّث بود؟ فرمود: آری، و هر امامی از ما اهل بیت محدَّث است. - . بصائر الدرجات: ۹۲ -

**[ترجمه]

بیان

قوله و لا محدث لیس فی القرآن و کان فی مصحفهم علیهم السلام (۵).

**[ترجمه]در آیه لفظ محدّث نیست. در مصحف خود ائمه علیهم السّلام بوده است.

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات عَلِیُّ بْنُ حَسَّانَ عَنْ مُوسَی بْنِ بَکْرٍ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنْ أَهْلِ بَیْتِی اثْنَا عَشَرَ مُحَدَّثاً فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَیْدٍ کَانَ أَخَا عَلِیٍ

۱- أمالی ابن الشیخ: ۲۶۰.

۲- بصائر الدرجات: ۹۳.

۳- الحجّ: ۵۲ و لیس فیه: و لا محدث.

۴- بصائر الدرجات: ۹۲.

۵- و الظاهر من الحکم بن عیینه حیث لم ینکر الآیه ان هذه القراءه کانت مشهوره و هو یعلم ذلک و سیأتی ان قتاده أیضا کان یقرأها کذلک.

لِأَمِّهِ سُبْحَانَ اللَّهُ كَانَ مُحَدَّثاً كَالْمُنْكِرِ لِذَلِكَ (۱) فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فَقَالَ أَمَا وَ اللَّهِ إِنَّ ابْنَ أَمِّكَ بَعْدُ قَدْ كَانَ يَعْرِفُ ذَلِكَ قَالَ فَلَمَّا قَالَ ذَلِكَ سَكَتَ الرَّجُلُ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام هِيَ الَّتِي هَلَكَ فِيهَا أَبُو الْخَطَّابِ لَمْ يَدْرِ تَأْوِيلَ الْمُحَدَّثِ وَ النَّبِيِّ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران از ابو جعفر علیه السّلام نقل كرد كه فرمود: پیامبر اكرم فرمود: دوازده نفر از خانواده من محدّث هستند. عبداللّٰه بن زید كه برادر

ص: ۶۷

مادری علی بود عرض كرد: سبحان اللّٰه! محدّث هستند؟! مانند كسی كه منكر این مطلب باشد. حضرت ابو جعفر متوجه او شد و فرمود: به خدا قسم متوجه باش كه پسر مادرت این مطلب را می دانست. وقتی این سخن را فرمود، آن مرد ساكت شد. ابو جعفر فرمود: این مطلب بود كه ابوالخطاب را به هلاكت رسانید، چون فرق بین محدّث و نبی را نمی دانست. - . بصائر الدرجات: ۹۲ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي عِمْرَانَ عَنْ يُونُسَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: ذَكَرْتُ الْمُحَدَّثَ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ فَقَالَ إِنَّهُ يَسْمَعُ الصَّوْتَ وَ لَا يَرَى فَقُلْتُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ كَيْفَ يَعْلَمُ أَنَّهُ كَلَامُ الْمَلَكِ قَالَ إِنَّهُ يُعْطَى السَّكِينَةَ وَ الْوَقَارَ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّهُ مَلَكٌ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن مسلم گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام صحبت از محدّث كردم. فرمود: كسی است كه صدا را می شنود ولی نمی بیند. عرض كردم: خداوند امورت را اصلاح كند! از كجا می فهمد صدای ملك است؟ فرمود: به او اطمینان خاطر بخشیده می شود كه می داند آن صدای فرشته است. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

بيان

السكينه اطمئنان القلب و عدم التزلزل و الشك و الوقار الحاله التی بها یعلم أنه وحی.

أَقُولُ قَدْ مَرَّ فِي قِصَصِ ذِي الْقَرْنَيْنِ عَنِ الْأَصْبَغِ أَنَّهُ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام بَعْدَ ذِكْرِ قِصَّتِهِ وَ فِيكُمْ مِثْلُهُ

**[ترجمه]«السكينه» یعنی اطمینان قلب وعدم تزلزل و شك. «الوقار» حالتی است كه با آن وحی تشخیص داده می شود.

مؤلف: در داستان ذوالقرنین از اصبغ گذشت که امیرالمؤمنین بعد از ذکر داستانش فرمود: «در میان شما مانند او هست.»

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الـدرجات عَلِیُّ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ حُمْرَانَ قَالَ حَدَّثَنَا الْحَکَمُ بْنُ عُیَیْنَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام قَالَ: (۴) إِنَّ عِلْمَ عَلِیٍّ علیه السلام فِی آیَهٍ مِنَ الْقُرْآنِ قَالَ وَ کَتَمْنَا الْآیَهَ قَالَ فَکُنَّا نَجْتَمِعُ فَنُدَارِسُ (۵) الْقُرْآنَ فَلَا نَعْرِفُ الْآیَهَ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَقُلْتُ إِنَّ الْحَکَمَ بْنَ عُیَیْنَهَ حَدَّثَنَا عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ عِلْمُ عَلِیٍّ علیه السلام فِی آیَهٍ مِنَ الْقُرْآنِ وَ کَتَمْنَا الْآیَهَ قَالَ اقْرَأْ یَا حُمْرَانُ فَقَرَأْتُ وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ (۶) وَ لا نَبِیٍ

ص: ۶۸

۱- أی قال ذلک کالمنکر له.

۲- بصائر الدرجات: ۹۲.

۳- بصائر الدرجات: ۹۳.

۴- فی المصدر: انه قال.

۵- فی المصدر: فنتدارس.

۶- الحجّ: ۵۲.

قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِیٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ قُلْتُ وَ کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام مُحَدَّثاً قَالَ نَعَمْ فَجِئْتُ إِلَی أَصْحَابِنَا فَقُلْتُ قَدْ أَصَبْتُ الَّذِی کَانَ الْحَکَمُ یَکْتُمُنَا قَالَ قُلْتُ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام مُحَدَّثاً فَقَالُوا لِی مَا صَنَعْتَ شَیْئاً إِلَّا سَأَلْتَهُ مَنْ یُحَدِّثُهُ قَالَ فَبَعْدَ ذَلِکَ إِنِّی أَتَیْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام فَقُلْتُ أَ لَیْسَ حَدَّثْتَنِی أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ مُحَدَّثاً قَالَ بَلَی قُلْتُ مَنْ یُحَدِّثُهُ قَالَ مَلَکٌ یُحَدِّثُهُ قَالَ قُلْتُ أَقُولُ (۱) إِنَّهُ نَبِیٌّ أَوْ رَسُولٌ قَالَ لَا قَالَ بَلْ مَثَلُهُ مَثَلُ صَاحِبِ سُلَیْمَانَ وَ مَثَلُ صَاحِبِ مُوسَی وَ مَثَلُهُ مَثَلُ ذِی الْقَرْنَیْنِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران گفت: حکم بن عیینه از علی بن الحسین علیه السّلام نقل کرد که علم علی علیه السّلام در یک آیه از قرآن است، امّا آن آیه را از ما کتمان می کرد. ما با هم می نشستیم و قرآن می آموختیم، اما آیه را نمی دانستیم. حمران گوید: خدمت حضرت باقر علیه السّلام رسیدم و عرض کردم: حکم بن عیینه از علی بن الحسین علیه السّلام نقل می کند که فرموده است علم علی علیه السّلام در یک آیه از قرآن است، ولی حَکم آن آیه را به ما نگفت. امام فرمود: حمران بخوان! خواندم: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِیٍ.» حضرت باقر فرمود: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ

وَ لا نَبِیٍ و لا محدّث»

عرض کردم: حضرت علی محدث بود؟ فرمود: آری. پیش دوستان آمدم و گفتم آنچه را که حَکم از ما پنهان می کرد، پیدا کردم. حضرت باقر فرمود: علی علیه السّلام محدّث بود.

گفتند کاری نکرده ای! باید می پرسیدی چه کسی با او سخن می گفت. بعد من خدمت حضرت عرض کردم: شما نفرمودید علی علیه السّلام محدّث بود؟ فرمود: چرا. گفتم: چه کسی با ایشان حدیث می کرد؟ فرمود: فرشته ای. عرض کردم: پس من می گویم او نبی یا رسول بوده. فرمود: نه. سپس اضافه کرد: مَثل او، مانند رفیق سلیمان و دوست موسی و مانند ذوالقرنین است. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

بیان

المراد بصاحب موسی إما یوشع کما صرح به فی بعض الأخبار أو الخضر علیه السلام کما صرح به فی بعضها فیدل علی عدم نبوه واحد منهما و یمکن أن یکون المراد عدم نبوته فی تلک الحال فلا ینافی نبوته بعد فی الأول و قبل فی الثانی و یحتمل أن یکون التشبیه فی محض متابعه نبی آخر و سماع الوحی لکن التخصیص یأبی عن ذلک کما لا یخفی.

**[ترجمه]دوست موسی یا یوشع است، چنانکه در بعضی اخبار تصریح شده یا خضر است که در بعضی دیگر از اخبار است که شاهد است هیچ کدام آن دو پیامبر نبوده اند. ممکن است منظور پیامبر نبودن آنها در آن حال باشد، نه بعد آن، که یوشع بعد پیامبر شد و نه قبل آن که خضر پیامبر بود. همچنین ممکن است این تشبیه به خاطر صرف متابعت این دو از یک نبی دیگر

و شنیدن وحی باشد، اما چنان که پوشیده نیست، افاده چنین چیزی از تخصیص فوق بعید است.

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات عَبَّاسُ بْنُ مَعْرُوفٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ حَرِیزٍ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ أَبَاکَ حَدَّثَنِی أَنَّ عَلِیّاً وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَیْنَ علیهم السلام کَانُوا مُحَدَّثِینَ قَالَ فَقَالَ کَیْفَ حَدَّثَکَ قُلْتُ حَدَّثَنِی أَنَّهُ کَانَ یُنْکَتُ فِی آذَانِهِمْ قَالَ صَدَقَ أَبِی (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره گفت: به حضرت صادق علیه السّلام گفتم: پدرت به من فرمود: علی و حسن و حسین محدّث بودند. فرمود: چگونه به تو گفت؟ عرض کردم: فرمود: به گوش آنها صدا می رسید. فرمود: پدرم راست گفت. - . بصائر الدرجات: ۹۴ -

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات أَبُو مُحَمَّدٍ عَنْ عِمْرَانَ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ الثُّمَالِیِّ قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ الْمُغِیرَهُ بْنُ سَعِیدٍ جَالِسَیْنِ فِی الْمَسْجِدِ فَأَتَانَا الْحَکَمُ بْنُ عُیَیْنَهَ فَقَالَ لَقَدْ سَمِعْتُ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام حَدِیثاً مَا سَمِعَهُ أَحَدٌ قَطُّ فَسَأَلْنَاهُ فَأَبَی أَنْ یُخْبِرَنَا بِهِ فَدَخَلْنَا عَلَیْهِ فَقُلْنَا إِنَّ الْحَکَمَ بْنَ عُیَیْنَهَ أَخْبَرَنَا أَنَّهُ سَمِعَ مِنْکَ مَا لَمْ یَسْمَعْهُ مِنْکَ

۱- فی نسخه: نقول.

۲- بصائر الدرجات: ۹۳.

۳- بصائر الدرجات: ۹۴.

أَحَدٌ قَطُّ فَأَبَى أَنَّ يُخْبِرَنَا بِهِ فَقَالَ نَعَمْ وَجَدْنَا عِلْمَ عَلِيٍّ علیه السلام فِی آیَةٍ مِنْ کِتَابِ اللَّهِ وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِیٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ (۱) فَقُلْنَا لَیْسَتْ هَکَذَا هِیَ فَقَالَ فِی کِتَابِ عَلِیٍّ وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِیٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ إِلَّا إِذَا تَمَنَّی أَلْقَی الشَّیْطَانُ فِی أُمْنِیَّتِهِ فَقُلْتُ وَ أَیُّ شَیْ ءٍ الْمُحَدَّثُ فَقَالَ یُنْکَتُ فِی أُذُنِهِ فَیَسْمَعُ طَنِیناً کَطَنِینِ الطَّسْتِ أَوْ یُقْرَعُ عَلَی قَلْبِهِ فَیَسْمَعُ وَقْعاً کَوَقْعِ السِّلْسِلَهِ عَلَی الطَّسْتِ فَقُلْتُ إِنَّهُ نَبِیٌّ ثُمَّ قَالَ لَا مِثْلُ الْخَضِرِ وَ مِثْلُ ذِی الْقَرْنَیْنِ (۲).

ختص، الإختصاص موسی بن جعفر البغدادی عن ابن أسباط مثله (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو حمزه ثمالی گفت من و مغیره بن سعید در مسجد نشسته بودیم که حکم بن عیینه آمد و گفت: از حضرت باقر علیه السّلام حدیثی شنیدم که احدی

ص: ۶۹

هرگز آن را نشنیده. از او پرسیدیم، ولی ابا داشت از این که آن را به ما بگوید. خدمت حضرت رسیدیم و عرض کردیم: حکم بن عیینه می گوید که از شما حدیثی شنیده که کس دیگری از شما آن را نشنیده و ابا داشت که آن را برای ما نقل کند. فرمود آری، علم علی علیه السّلام را در آیه ای از کتاب خدا یافتیم. «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِیٍ و لا محدّث.» گفتیم: آیه این طور نیست. فرمود: در کتاب علی چنین است: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِیٍ و لا محدّث إِلَّا إِذَا تَمَنَّی أَلْقَی الشَّیْطَانُ فِی أُمْنِیَّتِهِ.» - . حج / ۵۲ - {و پیش از تو [نیز] هیچ رسول و پیامبر «ومحدثی»ی را نفرستادیم جز اینکه هر گاه چیزی تلاوت می نمود، شیطان در تلاوتش القای [شبهه] می کرد.}

پرسیدم: محدث چیست؟ فرمود: در گوشش گفته می شود و طنینی مانند طنین طشت می شنود. یا این که بر قلبش القاء می شود و صدایی مانند افتادن زنجیر در طشت می شنود. پرسیدم: او نبی است؟ فرمود: خیر، مثل خضر و ذوالقرنین است. - . بصائر الدرجات: ۴۹ -

اختصاص: موسی بن جعفر بغدادی نیز از ابن اسباط مانند همین روایت را نقل کرده است. - . اختصاص: ۲۸۷ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ النَّصْرِیِّ عَنْ حُمْرَانَ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ مُحَدَّثاً فَخَرَجْتُ إِلَی أَصْحَابِی (۴) فَقُلْتُ لَهُمْ جِئْتُکُمْ بِعَجِیبَهٍ قَالُوا مَا هِیَ قُلْتُ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام مُحَدَّثاً قَالُوا مَا صَنَعْتَ شَیْئاً إِلَّا سَأَلْتَهُ مَنْ یُحَدِّثُهُ فَرَجَعْتُ إِلَیْهِ فَقُلْتُ لَهُ إِنِّی حَدَّثْتُ أَصْحَابِی بِمَا حَدَّثْتَنِی قَالُوا مَا صَنَعْتَ شَیْئاً إِلَّا سَأَلْتَهُ مَنْ یُحَدِّثُهُ فَقَالَ لِی یُحَدِّثُهُ مَلَکٌ قُلْتُ فَتَقُولُ إِنَّهُ نَبِیٌّ قَالَ فَحَرَّکَ یَدَهُ هَکَذَا ثُمَّ قَالَ أَوْ کَصَاحِبِ سُلَیْمَانَ أَوْ کَصَاحِبِ مُوسَی أَوْ کَذِی الْقَرْنَیْنِ أَوْ مَا بَلَغَکُمْ أَنَّهُ قَالَ وَ فِیکُمْ مِثْلُهُ (۵).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: حمران گفت: امام باقر علیه السّلام به من فرمود: علی علیه السّلام محدث بود. نزد دوستانم رفتم و به ایشان گفتم: امر عجیبی برای شما دارم! گفتند: آن چیست؟ گفتم: شنیدم که امام باقر علیه السّلام فرمود: علی علیه السّلام محدث بود. گفتند: کاری نکردی! آیا از او نپرسیدی چه کسی با او سخن می گوید؟ نزد آن حضرت برگشتم و گفتم: آنچه شما به من فرموده بودید را به دوستانم گفتم. گفتند کاری نکردی؛ آیا از او نپرسیدی که چه کسی با او سخن می گوید؟ فرمود: فرشته ای با او سخن می گوید. گفتم پس شما می فرمایید که او نبی است؟ گفت: دستش را این چنین تکان داد و سپس فرمود: بلکه مانند رفیق سلیمان و رفیق موسی و مانند ذوالقرنین. آیا به شما نرسیده که فرمود: و در میان شما مانند او هست؟ - . بصائر الدرجات: ۹۳، اختصاص: ۲۸۶ - ۲۸۷ -

**[ترجمه]

بیان

قوله هکذا أی حرک یده إلی فوق نفیا لقوله إنه نبی و أو هنا

ص: ۷۰

۱- الحجّ: ۵۲.

۲- بصائر الدرجات: ۴۹.

۳- الاختصاص: ۲۸۷.

۴- فی نسخه من الکتاب و مصدره: الی أصحابنا.

۵- بصائر الدرجات: ۹۳، الاختصاص: ۲۸۶ و ۲۸۷.

بمعنی بـل کمـا قیل فی قوله تعالی مِائَهِ أَلْفٍ أَوْ یَزِیـدُونَ (۱) أو المعنی لاـ تقـل إنه نبی بل قل محـدث أو کصاحب سـلیمان أو المعنی أن تحدیث الملک قد یکون لنبی و قد یکون لغیره کصاحب سلیمان.

**[ترجمه]عبارت «هکذا» یعنی دستش را به نشانه نفی بالا برد به خاطر سوال راوی که گفت «او نبی است؟» و «أو» در این جا

ص: ۷۰

به معنی «بل» است. همان طور که در این آیه آمده است: «مِئَهِ أَلْفٍ أَوْ یَزِیدُونَ» - . صافات / ۱۴۷ - {یکصد هزار یا بیشتر.} یا معنا این گونه است: «نگو او نبی است، بلکه بگو محدث است یا مانند رفیق سـلیمان»، یا این که معنا این گونه است که: «سخن گفتن فرشته گاهی با نبی است و گاهی با غیر نبی، مانند رفیق سلیمان.»

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصـائر الـدرجات ابْنُ مَعْرُوفٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رِبْعِیٍّ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام قَـالَ: کُنْتُ بِالْمَـدِینَهِ فَلَمَّا شَـدُّوا عَلَی دَوَابِّهِمْ وَقَعَ فِی نَفْسِـی شَیْ ءٌ مِنْ أَمْرِ الْمُحَدَّثِ فَأَتَیْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السـلام فَاسْـتَأْذَنْتُ فَقَالَ مَنْ هَذَا قُلْتُ زُرَارَهُ قَالَ ادْخُلْ ثُمَّ قَالَ کَانَ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله یُمْلِی عَلَی عَلِیٍّ علیه السـلام فَنَامَ نَوْمَهً وَ نَعَسَ نَعْسَهً فَلَمَّا رَجَعَ نَظَرَ إِلَی الْکِتَابِ فَمَـدَّ یَـدَهُ قَالَ مَنْ أَمْلَی هَذَا عَلَیْکَ قَالَ أَنْتَ قَالَ لَا بَلْ جَبْرَئِیلُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره نقل کرد که در مدینه بودم. مردم آماده حرکت شدند و بارهای خود را بر چهارپایان بستند. یک مرتبه به دلم افتاد که راجع به محـدّث بپرسم. خدمت حضـرت باقر علیه السّـلام رسـیدم و اجازه خواسـتم. فرمود: کیست؟ عرض کردم: زراره. فرمود: داخل شو! سـپس فرمود: علی علیه السّـلام با املای پیغمبر می نوشت. پیامبر را خواب ربود و چرتی زد. همین که چشم بـاز کرد، نگاه به نوشـته کرد و فرمود: اینها را چه کسـی املاء کرد که نوشـته ای؟ علی علیه السّـلام گفت: شما! فرمود: نه، جبرئیل بود. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَـیْنِ عَنْ صَـفْوَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْکَانَ عَنْ حُجْرِ بْنِ زَائِدَهَ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ: إِنَّ فُلَاناً حَدَّثَنِی أَنَّ أَبَا جَعْفَرٍ حَدَّثَهُ أَنَّ عَلِیّاً وَ الْحَسَنَ علیهما السـلام کَانَا مُحَدَّثَیْنِ قَالَ کَیْفَ حَدَّثَکَ قُلْتُ حَدَّثَنِی أَنَّهُ کَانَ یُنْکَتُ فِی آذَانِهِمَا قَالَ صَدَقَ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران به حضـرت صادق علیه السّـلام گفت: فلانی برایم روایت کرد که حضرت باقر علیه السّلام به او فرمـود: علی و حسن محـدث بودنـد. فرمود: چگونه به تو گفت؟ گفتم: گفت که در گوش این دو گفته می شـد. فرمود:

راست گفته است. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ أَبِی الْخَطَّابِ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ عَبْدِ الْکَرِیمِ عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّا نَقُولُ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ یُنْکَتُ فِی قَلْبِهِ أَوْ صَدْرِهِ أَوْ فِی أُذُنِهِ فَقَالَ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ مُحَدَّثاً قُلْتُ فِیکُمْ مِثْلُهُ قَالَ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ مُحَدَّثاً فَلَمَّا أَنْ کَرَّرْتُ عَلَیْهِ قَالَ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ یَوْمَ بَنِی قُرَیْظَهَ وَ النَّضِیرِ کَانَ جَبْرَئِیلُ عَنْ یَمِینِهِ وَ مِیکَائِیلُ عَنْ یَسَارِهِ یُحَدِّثَانِهِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن ابی یعفور گفت: به حضرت صادق عرض کردم: ما معتقدیم که علی به دلش یا سینه اش یا گوشش القا می شد. فرمود: علی محدّث بود. گفتم: آیا میان شما مانند او هست؟ فرمود: علی محدث بود. چون آن سؤال را تکرار کردم، فرمود: در روز بنی قریظه و بنی النضیر، جبرئیل از طرف راست و میکائیل از طرف چپ با علی علیه السّلام صحبت می کردند. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ کَانَ عَلِیٌّ وَ اللَّهِ مُحَدَّثاً قَالَ قُلْتُ لَهُ اشْرَحْ لِی ذَلِکَ أَصْلَحَکَ اللَّهُ قَالَ یَبْعَثُ اللَّهُ مَلَکاً یُوقِرُ (۵) فِی أُذُنِهِ کَیْتَ وَ کَیْتَ (۶)

۱- الصافّات: ۱۴۷.

۲- بصائر الدرجات: ۹۳.

۳- بصائر الدرجات: ۹۳.

۴- بصائر الدرجات: ۹۳.

۵- فی المصدر: ینقر.

۶- فی نسخه من الکتاب و مصدره: کیت و کیت.

وَ كَيْتَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: ابو بصـير از حضـرت صادق نقل كرد كه شـنيدم مى فرمود: على به خـدا قسم محـدّث بود. عرض كردم: برايم توضـيح بدهيد خدا امورت را اصـلاح كند! فرمود: خداوند فرشته اى را مى فرستد و در گوش او القاء مى كند كه چنين

ص: ۷۱

و چنان است. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

بيان

وقر فى صدره أى سكن فيه و ثبت من الوقار ذكره الجزرى و فى القاموس كيت و كيت و يكسر آخرهما أى كذا و كذا و التاء فيهما هاء فى الأصل.

**[ترجمه]جزرى گفته است: عبـارت «وقر فى صـدره» يعنى قرار مى گيرد در آن و از وقـار ثـابت مى شود. در قاموس آمـده: «كيت و كيت» به كسر آخرشان، يعنى چنين و چنين و تاء در اين دو در اصل هاء بوده است.

**[ترجمه]

«۱۶»

ير، بصـائر الـدرجات عَبْـدُ اللَّهِ بْنُ الْخَشَّابِ عَنِ ابْنِ سَـمَاعَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِبَـاطٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَهَ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ سَـمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السـلام يَقُولُ الِاثْنَا عَشَرَ الْأَئِمَّهُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ كُلُّهُمْ مُحَدَّثٌ مِنْ وُلْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ وُلْدِ عَلِيٍّ- فَرَسُولُ اللَّهِ وَ عَلِيٌّ عليه السـلام هُمَا الْوَالِـدَانِ فَقَالَ عَبْـدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زَيْدٍ وَ أَنْكَرَ (۲) ذَلِـكَ وَ كَانَ أَخاً لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَـيْنِ لِأُمِّهِ فَضَـرَبَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فَخِذَهُ فَقَالَ أَمَّا ابْنُ أُمِّكَ كَانَ أَحَدَهُمْ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره گفت: از حضـرت باقر عليه السّـلام شـنيدم كه مى فرمود: دوازده امام از آل محمّد همه آنها محدّثنـد از فرزنـدان پيامبر و على. پيامبر و على دو پدر آنهايند. عبدالرحمن بن زيد كه برادر مادرى على بن الحسـين بود، اين مطلب را انكـار كرد. حضـرت بـاقر عليـه السّـلام دست بر ران او زد و فرمـود: برادرِ مـادرى تـو يكى از آنهـا است! - . بصـائر الدرجات: ۹۲ -

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: کَانَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام مُحَدَّثاً (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن حسین از صفوان بن یحیی، از حضرت رضا علیه السّلام نقل کرد که: حضرت باقر علیه السّلام محدّث بود. - . بصائر الدرجات: ۹۲ - ۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَجَّالِ أَوْ غَیْرِهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ: أَرْسَلَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِلَی زُرَارَهَ أَعْلِم (۵) الْحَکَمَ بْنَ عُیَیْنَهَ أَنَّ أَوْصِیَاءَ عَلِیٍّ مُحَدَّثُونَ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره نقل کرد: حضرت باقر علیه السّلام از پی او فرستاد و فرمود: به حکم بن عیینه اطلاع بده که جانشینان علی همه محدّثند. - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُونُسَ الْحَجَّالِ عَنْ أَیُّوبَ بْنِ حَسَنٍ عَنْ قَتَادَهَ أَنَّهُ کَانَ یَقْرَأُ وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِیٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ (۷).

۱- بصائر الدرجات: ۹۳.

۲- لعل الصحیح: فقال: عبد الرحمن بن زید انکر ذلک و الضمیر فی قال یرجع الی زراره.

۳- بصائر الدرجات: ۹۲.

۴- بصائر الدرجات: ۹۲ و ۹۳.

۵- فی نسخه: أعلم.

۶- بصائر الدرجات: ۹۳.

۷- بصائر الدرجات: ۹۳.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ایوب بن حسن از قتاده نقل کرد که می خواند: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِیٍ و لا محدّث» - . بصائر الدرجات: ۹۳ -

ص: ۷۲

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِیِّ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ النَّصْرِیِّ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْیَنَ قَالَ: أَخْبَرَنِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّ عَلِیّاً کَانَ مُحَدَّثاً فَقَالَ أَصْحَابُنَا مَا صَنَعْتَ شَیْئاً إِلَّا سَأَلْتَهُ مَنْ یُحَدِّثُهُ فَقَضَی أَنِّی لَقِیتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام فَقُلْتُ أَخْبَرْتَنِی أَنَّ عَلِیّاً کَانَ مُحَدَّثاً قَالَ بَلَی قُلْتُ مَنْ کَانَ یُحَدِّثُهُ قَالَ مَلَکٌ قُلْتُ فَأَقُولُ إِنَّهُ نَبِیٌّ أَوْ رَسُولٌ قَالَ لَا بَلْ قُلْ مَثَلُهُ مَثَلُ صَاحِبِ سُلَیْمَانَ وَ صَاحِبِ مُوسَی وَ مَثَلُهُ مَثَلُ ذِی الْقَرْنَیْنِ أَ مَا سَمِعْتَ أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام سُئِلَ عَنْ ذِی الْقَرْنَیْنِ أَ نَبِیّاً (۱) کَانَ قَالَ لَا وَ لَکِنْ کَانَ عَبْداً أَحَبَّ اللَّهَ فَأَحَبَّهُ وَ نَاصَحَ اللَّهَ فَنَصَحَهُ فَهَذَا مَثَلُهُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران بن اعین گفت: امام باقر علیه السّلام به من فرمود: علی محدث بود. دوستانم گفتند: کاری نکردی! آیا از او سوال نکردی که چه کسی با او سخن می گفت؟ پس گذشت تا امام صادق علیه السّلام را دیدم و گفتم: به من خبر دادی که علی محدث بود؟ فرمود: بله. گفتم چه کسی با او سخن می گفت؟ فرمود: فرشته ای. گفتم: پس می گویم که او نبی یا رسول است. فرمود: نه، بلکه بگو مَثل او مثل رفیق سلیمان و رفیق موسی است و مثلش مثل ذوالقرنین است. آیا نشنیدی که از علی علیه السّلام سوال شد: آیا ذوالقرنین نبی بود؟ فرمود: نه، ولی عبدی بود که خدا را دوست می داشت، پس خدا او را دوست می داشت، و خیرخواه خدا بود، پس خدا خیر خواهش بود. پس او هم مثل اوست. - . بصائر الدرجات: ۱۰۷ - ۱۰۸ -

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنِ الْحَارِثِ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْیَنَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَ لَسْتَ حَدَّثْتَنِی أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ مُحَدَّثاً قَالَ بَلَی قُلْتُ مَنْ یُحَدِّثُهُ قَالَ مَلَکٌ یُحَدِّثُهُ قَالَ قُلْتُ فَأَقُولُ إِنَّهُ نَبِیٌّ أَوْ رَسُولٌ قَالَ لَا بَلْ مَثَلُهُ مَثَلُ صَاحِبِ سُلَیْمَانَ وَ مَثَلُ صَاحِبِ مُوسَی وَ مَثَلُ ذِی الْقَرْنَیْنِ أَ مَا بَلَغَکَ أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام سُئِلَ عَنْ ذِی الْقَرْنَیْنِ فَقَالُوا کَانَ نَبِیّاً قَالَ لَا بَلْ کَانَ عَبْداً أَحَبَّ اللَّهَ فَأَحَبَّهُ وَ نَاصَحَ اللَّهَ فَنَاصَحَهُ فَهَذَا مَثَلُهُ (۳).

یر، بصائر الدرجات علی بن إسماعیل عن صفوان مثله (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران بن اعین گفت: به امام باقر علیه السّلام عرض کردم: آیا به من نگفتید که علی محدث

بود؟ فرمود: بله. پرسیدم: چه کسی با او سخن می گفت؟ فرمود: فرشته ای با او سخن می گفت. گفت: عرض کردم: پس می گویم او نبی یا رسول است. فرمود: نه، بلکه بگو مَثل او مثل رفیق سلیمان و مثل رفیق موسی است و مثل ذوالقرنین است. آیا به تو نرسیده که از علی علیه السّلام درباره ذوالقرنین سوال شد؟ پس گفتند: آیا نبی بود؟ فرمود: نه، ولی عبد صالحی بود که خدا را دوست داشت، پس خدا او را دوست داشت، و خیر خواه خدا بود، پس خدا خیر خواهش بود. پس او هم مثل اوست.
- . بصائر الدرجات: ۱۰۷ - ۱۰۸ -

بصائر الدرجات: علی بن اسماعیل مانند همین روایت را از صفوان نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۱۰۷ - ۱۰۸ -

**[ترجمه]

«۲۲»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَبِی خَالِدٍ عَنْ حُمْرَانَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام مَا مَوْضِعُ الْعُلَمَاءِ قَالَ مِثْلُ ذِی الْقَرْنَیْنِ وَ صَاحِبِ سُلَیْمَانَ وَ صَاحِبِ دَاوُدَ (۵).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: حمران گفت: به حضرت ابو جعفر علیه السّلام گفتم: موقعیت علما چگونه است؟ فرمود: مانند ذوالقرنین و رفیق سلیمان و دوست داود. - . بصائر الدرجات: ۱۰۷، اختصاص: ۳۰۹ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بصاحب داود طالوت فإنه یظهر من أخبارنا أنه کان عبدا مؤیدا.

ص: ۷۳

۱- فی نسخه، أنبی کان اقول یوجد ذلک فی المصدر.
۲- بصائر الدرجات: ۱۰۷ و ۱۰۸.
۳- بصائر الدرجات: ۱۰۷ و ۱۰۸.
۴- بصائر الدرجات: ۱۰۷ و ۱۰۸.
۵- بصائر الدرجات: ۱۰۷، الاختصاص: ۳۰۹.

**[ترجمه]شاید منظور از «دوست داود»، طالوت باشد، زیرا از اخبار ما چنین استفاده می شود که او بنده مورد تایید خدا بوده است.

ص: ۷۳

**[ترجمه]

«۲۳»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَیْنَهَ عَنْ بُرَیْدِ بْنِ مُعَاوِیَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ وَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ مَا مَنْزِلَتُکُمْ وَ بِمَنْ تُشْبِهُونَ مِمَّنْ مَضَی فَقَالَ کَصَاحِبِ مُوسَی وَ ذِی الْقَرْنَیْنِ کَانَا عَالِمَیْنِ وَ لَمْ یَکُونَا نَبِیَّیْنِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: برید بن معاویه از حضرت باقر و حضرت صادق علیهما السّلام نقل کرد که پرسیدم: مقام شما چقدر است و شبیه کدام یک از پیشینیان هستید؟ فرمود: مانند دوست موسی و ذوالقرنین که هر دو عالم بودند، ولی پیامبر نبودند. - . بصائر الدرجات: ۱۰۷ -

**[ترجمه]

«۲۴»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا مَنْزِلَتُهُمْ أَنْبِیَاءُ هُمْ قَالَ لَا وَ لَکِنَّهُمْ عُلَمَاءُ کَمَنْزِلَهِ ذِی الْقَرْنَیْنِ فِی عِلْمِهِ وَ کَمَنْزِلَهِ صَاحِبِ مُوسَی وَ کَمَنْزِلَهِ صَاحِبِ سُلَیْمَانَ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: هشام بن سالم از عمار نقل کرد که گفت: به امام صادق علیه السّلام عرض کردم: منزلت ایشان چیست؟ ایشان انبیا هستند؟ فرمود: نه، بلکه ایشان علما بودند، مانند منزلت ذوالقرنین در علمش و مانند منزلت رفیق موسی و مانند منزلت رفیق سلیمان. - . بصائر الدرجات: ۱۰۷ -

**[ترجمه]

«۲۵»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ مَعْرُوفٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَهَ عَنْ بُرَیْدٍ الْعِجْلِیِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ الرَّسُولِ وَ النَّبِیِّ وَ الْمُحَدَّثِ قَالَ الرَّسُولُ الَّذِی تَأْتِیهِ الْمَلَائِکَهُ وَ تَبْلُغُهُ (۳) عَنِ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی وَ النَّبِیُّ الَّذِی یَرَی فِی مَنَامِهِ فَمَا رَأَی فَهُوَ کَمَا رَأَی وَ الْمُحَدَّثُ الَّذِی یَسْمَعُ کَلَامَ الْمَلَائِکَهِ وَ یُنْقَرُ (۴) فِی أُذُنِهِ وَ یُنْکَتُ فِی قَلْبِهِ (۵).

ختص، الإختصاص ابن عیسی عن أبیه و محمد البرقی و ابن معروف عن ابن عروه مثله (۶).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: بریـد عجلی گفت: از حضـرت صادق علیه السّـلام درباره رسول و نبی و محدّث پرسـیدم. فرمود: رسول کسـی است که فرشته بر او نازل می شود و از طرف خداوند به او پیغام می رساند، اما نبی کسی است که در خواب می بینـد و هر چه در خواب دیـد، واقعیت است. اما محدث کسـی است که صدای ملک را می شنود و به گوش او می خورد و به قلبش القاء می گردد. - . بصائر الدرجات: ۱۰۸ -

اختصاص: مانند همین روایت را ابن عروه نقل می کند. - . اختصاص: ۳۲۸ -

**[ترجمه]

«۲۶»

ختص، الإختصـاص یر، بصائر الـدرجات أَحْمَـدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السـلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ کانَ رَسُولًا نَبِیًّا (۷) قُلْتُ مَا هُوَ الرَّسُولُ مِنَ النَّبِیِّ قَالَ النَّبِیُّ هُوَ الَّذِی یَرَی فِی مَنَامِهِ وَ یَسْمَعُ الصَّوْتَ وَ لَا یُعَایِنُ الْمَلَکَ وَ الرَّسُولُ یُعَایِنُ الْمَلَکَ وَ یُکَلِّمُهُ قُلْتُ فَالْإِمَامُ مَا مَنْزِلَتُهُ قَالَ یَسْـمَعُ الصَّوْتَ وَ لَا یَرَی وَ لَا یُعَایِنُ ثُمَّ تَلَا وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِیٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ (۸).

**[ترجمه]اختصـاص و بصـائر الـدرجات: ثعلبه از زراره نقـل کرد که گفت: از امام باقر علیه السّـلام درباره آیه: «وَکَانَ رَسُولًا نَّبِیًّا.» - . مریم / ۵۴ -

{...فرستاده ای پیامبر بود} پرسیدم و گفتم: رسول کیست؟ نبی کیست؟ فرمود: در روایت دیگر می فرماید: نبی کسی است که در خواب می بینـد و صدا را می شـنود و ملک را نمی بیند، اما رسول ملک را می بیند و با او صـحبت می کند. پرسـیدم: مقام امام چیست؟ فرمود: صدا را می شـنود ولی نمی بیند و نظاره نمی کند. سـپس این آیه را تلاوت فرمود: «وَ ما أَرْسَـلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِیٍ و لا محدث.» - . بصائر الدرجات: ۱۰۸، اختصاص: ۳۲۸ -

**[ترجمه]

«۲۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ

۱- بصائر الدرجات: ۱۰۷.

۲- بصائر الدرجات: ۱۰۷.

۳- فی نسخه: تأتیه الملائکه و یعاینهم و تبلغه.

۴- فی نسخه: و یوقر.

۵- بصائر الدرجات: ۱۰۸.

۶- الاختصاص: ۳۲۸.

۷- مریم: ۵۴.

۸- بصائر الدرجات: ۱۰۸، الاختصاص: ۳۲۸.

زُرَارَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنِ الرَّسُولِ وَ النَّبِيِّ وَ الْمُحَدَّثِ فَقَالَ الرَّسُولُ الَّذِی يَأْتِيهِ الْمَلَكُ فَيُحَدِّثُهُ وَ يُكَلِّمُهُ كَمَا يُحَدِّثُ أَحَدُكُمْ صَاحِبَهُ وَ النَّبِيُّ الَّذِی يُؤْتَى فِی مَنَامِهِ نَحْوَ رُؤْيَا إِبْرَاهِيمَ قَالَ قُلْتُ وَ مَا عَلِمَ أَنَّ الَّذِی رَأَى فِی مَنَامِهِ أَنَّهُ حَقٌّ قَالَ بَيَّنَهُ اللَّهُ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّهُ حَقٌّ وَ يُنَزَّلُ عَلَيْهِ وَ قَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله عليه و آله نَبِيّاً وَ الْمُحَدَّثُ الَّذِی يَسْمَعُ الصَّوْتَ وَ لَا يَرَى شَيْئاً (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن بکير از

ص: ۷۴

زراره نقل کرد که گفت: از امام باقر علیه السّلام درباره رسول و نبی و محدث پرسیدم. پس فرمود: رسول کسی است که فرشته نزد او می آید، پس با او سخن می گوید و صحبت می کند، همان طور که یکی از شما با رفیقش سخن می گوید. و نبی کسی است که در خوابش آمده می شود، مانند خواب ابراهیم. گفت: عرض کردم: چه طور دانست آنچه که در خواب دیده حق است؟ فرمود: خدا او را آشکار می کند تا بداند که آن حق است و بر او نازل می کند. و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نبی بود. و محدث کسی است که صدا را می شنود، ولی چیزی نمی بیند. - . بصائر الدرجات: ۱۸۰ -

**[ترجمه]

بيان

قوله علیه السلام و ينزل عليه أی و قد ينزل عليه الوحی مع الملك بعد ذلك كما أن رسول الله صلی الله عليه و آله كان أولا نبيا من حين ولادته بل حين كان آدم بين الماء و الطين ثم صار رسولا بعد الأربعين.

**[ترجمه]«و ينزل عليه» يعنی بر او نازل می کند وحی را با فرشته بعد از آن. همان طور که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم اولا از هنگام ولادتش، بلکه از زمانی که آدم بین آب و خاک بود، نبی بود. سپس بعد از چهل سالگی رسول شد.

**[ترجمه]

«۲۸»

ير، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ قَالَ أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مِهْرَانَ قَالَ: كَتَبَ الْحَسَنُ بْنُ عَبَّاسٍ الْمَعْرُوفِيُّ (۲) إِلَى الرِّضَا عليه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِی مَا الْفَرْقُ بَيْنَ الرَّسُولِ وَ النَّبِيِّ وَ الْإِمَامِ قَالَ فَكَتَبَ أَوْ قَالَ الْفَرْقُ بَيْنَ الرَّسُولِ وَ الْإِمَامِ (۳) هُوَ أَنَّ الرَّسُولَ الَّذِی يَنْزِلُ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ (۴) فَيَرَاهُ وَ يَسْمَعُ كَلَامَهُ وَ النَّبِيَّ يَنْزِلُ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ وَ رُبَّمَا نُبِّئَ فِی مَنَامِهِ نَحْوَ رُؤْيَا إِبْرَاهِيمَ وَ النَّبِيَّ رُبَّمَا يَسْمَعُ الْكَلَامَ وَ رُبَّمَا يَرَى الشَّخْصَ وَ لَمْ يَسْمَعِ الْكَلَامَ وَ الْإِمَامَ هُوَ الَّذِی يَسْمَعُ الْكَلَامَ وَ لَا يَرَى الشَّخْصَ (۵).

ختص، الإختصاص النهدی و ابن هاشم عن ابن مهران مثله (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اسماعیل بن مهران نقل کرد: حسن بن عباس معروفی نامه ای به حضرت رضا علیه السّلام نوشت به این مضمون: فدایت شوم! فرق بین رسول و نبی و امام چیست؟ گفت: امام نوشت یا فرمود: فرق بین آنها چنین است که رسول، جبرئیل بر او نازل می شود و او را می بیند و صدایش را می شنود. نبی جبرئیل بر او نازل می شود، اما بسا اوقات در خواب به او خبر می دهند، مانند خواب ابراهیم، نبی چه بسا صدا را می شنود و بسا شخص را می بیند و کلام را نمی شنود، اما امام کلام را می شنود و شخص را نمی بیند. - . بصائر الدرجات: ۱۰۸ -

اختصاص: مانند همین روایت را از ابن مهران نقل می کند. - . اختصاص: ۳۲۸ - ۳۲۹ -

**[ترجمه]

«۲۹»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِیرٍ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّسُولِ فَقَالَ الرَّسُولُ الَّذِی یُعَایِنُ الْمَلَکَ یَجِیئُهُ

ص: ۷۵

۱- بصائر الدرجات: ۱۸۰.

۲- فی المصدر: الحسن بن العباس بن معروف.

۳- الظاهر ان الصحیح: الفرق بین الرسول و النبیّ و الامام.

۴- فی نسخه: ینزل علیه الوحی.

۵- بصائر الدرجات: ۱۰۸.

۶- الاختصاص: ۳۲۸ و ۳۲۹.

بِرِسَالَةٍ عَنْ رَبِّهِ فَيُكَلِّمُهُ كَمَا يُكَلِّمُ أَحَدُكُمْ صَاحِبَهُ وَ النَّبِيُّ لَا يُعَايِنُ مَلَكاً إِنَّمَا يُنَزَّلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ وَ يَرَى فِي مَنَامِهِ قُلْتُ مَا عَلِمَهُ إِذَا رَأَى فِي مَنَامِهِ أَنَّ هَذَا حَقٌّ قَالَ يُبَيِّنُهُ اللَّهُ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ ذَلِكَ حَقٌّ وَ الْمُحَدَّثُ يَسْمَعُ الصَّوْتَ وَ لَا يَرَى شَيْئاً (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره گفت: از حضرت صادق علیه السّلام در مورد رسول پرسیدم. فرمود: رسول کسی است که فرشته را می بیند که از

ص: ۷۵

جانب پروردگارش رسالتی برای او آورده و با او صحبت می کند، همان طور که یکی از شما با دوستش صحبت می کند. نبی فرشته را نمی بیند، اما وحی بر او نازل می شود و در خوابش می بیند. گفتم: از کجا می داند آنچه که در خوابش دیده حق است؟ فرمود: خدا او را روشن می سازد که این حق است. و محدث صدا را می شنود و چیزی نمی بیند. - . بصائر الدرجات: ۱۰۸ -

**[ترجمه]

«۳۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْأَحْوَلِ قَالَ: سَمِعْتُ زُرَارَةَ يَسْأَلُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ أَخْبِرْنِي عَنِ الرَّسُولِ وَ النَّبِيِّ وَ الْمُحَدَّثِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام الرَّسُولُ الَّذِي يَأْتِيهِ جَبْرَئِيلُ قُبُلًا فَيَرَاهُ وَ يُكَلِّمُهُ فَهَذَا الرَّسُولُ وَ أَمَّا النَّبِيُّ فَإِنَّهُ يَرَى (۲) فِي مَنَامِهِ عَلَى نَحْوِ مَا رَأَى إِبْرَاهِيمُ وَ نَحْوَ مَا كَانَ (۳) رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنْ أَسْبَابِ النُّبُوَّةِ قَبْلَ الْوَحْيِ حَتَّى أَتَاهُ جَبْرَئِيلُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ بِالرِّسَالَةِ وَ كَانَ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله حِينَ جُمِعَ لَهُ النُّبُوَّةُ وَ جَاءَتْهُ الرِّسَالَةُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ يَجِيئُهُ بِهَا جَبْرَئِيلُ وَ يُكَلِّمُهُ بِهَا قُبُلًا وَ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مَنْ جُمِعَ لَهُ النُّبُوَّةُ وَ يَرَى فِي مَنَامِهِ يَأْتِيهِ الرُّوحُ فَيُكَلِّمُهُ وَ يُحَدِّثُهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونَ رَآهُ فِي الْيَقَظَةِ وَ أَمَّا الْمُحَدَّثُ فَهُوَ الَّذِي يُحَدَّثُ فَيَسْمَعُ وَ لَا يُعَايِنُ وَ لَا يَرَى فِي مَنَامِهِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: احول گفت: شنیدم که زراره از حضرت باقر سوال کرد: درباره رسول و نبی و محدث به من خبر بده. ابو جعفر علیه السّلام فرمود: رسول کسی است که جبرئیل از رو به رو بر او نازل می شود و او را می بیند و با او صحبت می کند. این رسول است. اما نبی در خواب می بیند، مانند آنچه ابراهیم دید و مانند آنچه رسول خدا صلی الله علیه وآله قبل از وحی، از اسباب نبوت در خواب دیده بود، تا این که جبرئیل از جانب خدا برای او رسالت را آورد.

رسول خدا هنگامی که برای او نبوت تعیین شد و برای او رسالت از جانب خدا آمد، جبرئیل رسالت را برای ایشان می آورد و رو در رو با او به رسالت سخن می گفت. از انبیا نیز هر که برایش نبوت با رسالت جمع می شد و در خوابش می دید، روح نزد او می آمد و با او صحبت می کرد و سخن می گفت، بدون این که او را در خواب دیده باشد. و اما محدث صدا را می شنود، ولی نمی بیند. و در خواب نیز نمی بیند. - . بصائر الدرجات: ۱۰۸ - ۱۰۹ -

**[ترجمه]

بیان

فی القاموس رأیته قبلا محرکه و بضمتین و کصرد و عنب و قبیلا کأمیر عیانا و مقابله قوله من جمع له النبوه أی مع الرساله.

**[ترجمه]در قاموس آمده: «رأیته قبلا» با تشدید و ضمه قاف و باء و نیز بر وزن صرد و عنب و «قبیلا» بر وزن أمیر، یعنی به چشم دیدن و رو در رو. و عبارت «من جمع له الرساله» یعنی با رسالت.

**[ترجمه]

«۳۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ یَعْقُوبَ الْهَاشِمِیِّ عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُسْلِم (۵) عَنْ بُرَیْدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ وَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیهما السلام فِی قَوْلِهِ وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِیٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ لَیْسَ هَذِهِ قِرَاءَتَنَا فَمَا الرَّسُولُ وَ النَّبِیُّ وَ الْمُحَدَّثُ

۱- بصائر الدرجات: ۱۰۸.

۲- فی نسخه: یؤتی.

۳- فی المصدر: و نحوه ما کان.

۴- بصائر الدرجات: ۱۰۸ و ۱۰۹.

۵- فی المصدر: عن هارون بن مسلم.

قَالَ الرَّسُولُ الَّذِی یَظْهَرُ لَهُ الْمَلَکُ فَیُکَلِّمُهُ وَ النَّبِیُّ یَرَی فِی الْمَنَامِ وَ رُبَّمَا اجْتَمَعَتِ النُّبُوَّهُ وَ الرِّسَالَهُ لِوَاحِدٍ وَ الْمُحَدَّثُ الَّذِی یَسْمَعُ الصَّوْتَ وَ لَا یَرَی الصُّورَهَ قَالَ قُلْتُ أَصْلَحَکَ اللَّهُ کَیْفَ یَعْلَمُ أَنَّ الَّذِی رَأَی فِی الْمَنَامِ هُوَ الْحَقُّ وَ أَنَّهُ مِنَ الْمَلَکِ قَالَ یُوَقَّعُ عِلْمُ ذَلِکَ حَتَّی یَعْرِفَهُ (۱).

**[ترجمه]برید گوید: از امام باقر و صادق علیهماالسلام درباره قول خدای عزوجل «هیچ نبی و رسول و محدثی پیش از تو نفرستادیم» پرسیدم و گفتم فدایت گردم قرائت ما این چنین نیست (یعنی کلمه محدث ندارد) بفرمائید: رسول و نبی و محدث چیست؟

فرمود: رسول کسیست که فرشته بر او نمایان شود و با او سخن گوید و نبی آن است که در خواب بیند و گاهی نبوت و رسالت در یک شخص جمع شود و محدث کسی است که صدا را شنود و صورت را نبیند. عرض کردم اصلحک الله از چه راه بداند آنچه در خواب دیده حق است و از جانب فرشته باشد؟ فرمود توفیق یابد که آن را بفهمد.

**[ترجمه]

بیان

یوقع علی بناء المجهول من التفعیل من توقیع الکتاب أی یثبت علم ذلک فی قلبه لئلا یشک فیه أو یرمی علمه فی قلبه أو یصقل قلبه و ذهنه لقبول ذلک قال الفیروزآبادی التوقیع ما یوقع فی الکتاب و تظنی الشی ء و توهمه و رمی قریب لا تباعده و إقبال الصیقل علی السیف بمیقعته یحدده.

وَ رَوَاهُ فِی الْکَافِی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ یَعْقُوبَ إِلَی آخِرِ الْخَبَرِ وَ فِیهِ قَالَ یُوَفَّقُ لِذَلِکَ حَتَّی یَعْرِفَهُ لَقَدْ خَتَمَ اللَّهُ بِکِتَابِکُمُ الْکُتُبَ وَ خَتَمَ بِنَبِیِّکُمُ الْأَنْبِیَاءَ (۲).

و هو أظهر.

**[ترجمه]یوقع علی بناء المجهول من التفعیل من توقیع الکتاب أی یثبت علم ذلک فی قلبه لئلا یشک فیه أو یرمی علمه فی قلبه أو یصقل قلبه و ذهنه لقبول ذلک قال الفیروزآبادی التوقیع ما یوقع فی الکتاب و تظنی الشی ء و توهمه و رمی قریب لا تباعده و إقبال الصیقل علی السیف بمیقعته یحدده.

وَ رَوَاهُ فِی الْکَافِی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ یَعْقُوبَ إِلَی آخِرِ الْخَبَرِ وَ فِیهِ قَالَ یُوَفَّقُ لِذَلِکَ حَتَّی یَعْرِفَهُ لَقَدْ خَتَمَ اللَّهُ بِکِتَابِکُمُ الْکُتُبَ وَ خَتَمَ بِنَبِیِّکُمُ الْأَنْبِیَاءَ - أصول الکافی ۱: ۱۸۷.

-.

و هو أظهر.

**[ترجمه]

«۳۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی وَ کانَ رَسُولًا نَبِیًّا مَنِ الرَّسُولُ (۳) مِنَ النَّبِیِّ قَالَ هُوَ الَّذِی یَرَی فِی مَنَامِهِ وَ یُعَایِنُ الْمَلَکَ قُلْتُ فَیَکُونُ نَبِیٌّ غَیْرَ رَسُولٍ قَالَ نَعَمْ هُوَ الَّذِی یَرَی فِی مَنَامِهِ وَ یَسْمَعُ الصَّوْتَ وَ لَا یُعَایِنُ قُلْتُ فَالْإِمَامُ مَا مَنْزِلَتُهُ قَالَ یَسْمَعُ الصَّوْتَ وَ لَا یَرَی وَ لَا یُعَایِنُ ثُمَّ تَلَا وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِیٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ (۴).

ختص، الإختصاص ابن أبی الخطاب عن البزنطی عن ثعلبه مثله (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثعلبه از زراره نقل کرد که گفت: از حضرت باقر علیه السّلام راجع به آیه«وَ کانَ رَسُولًا نَبِیًّا» در مورد رسول و نبی سوال کردم. فرمود: رسول کسی است که در خواب می بیند و ملک را هم مشاهده می کند. گفتم: پس نبی می تواند رسول نباشد؟ فرمود: آری، او در خواب می بیند و صدا را می شنود، ولی به چشم نمی بیند. گفتم: مقام امام چگونه است؟ فرمود: صدا را می شنود، ولی با او رو به رو نمی شود و نمی بیند. بعد این آیه را قرائت کرد: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِیٍ و لا محدث». - . بصائر الدرجات: ۱۰۸ -

اختصاص: مانند همین روایت را از ثعلبه نقل می کند. - . اختصاص: ۳۲۸ -

**[ترجمه]

«۳۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ: سَأَلْتُ

ص: ۷۷

۱- بصائر الدرجات: ۱۰۹.

۲- أصول الکافی ۱: ۱۸۷.

۳- فی نسخه: ما الرسول.

۴- بصائر الدرجات: ۱۰۸.

۵- الاختصاص: ۳۲۸.

أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ الرَّسُولِ وَ عَنِ النَّبِيِّ وَ عَنِ الْمُحَدَّثِ فَقَالَ الرَّسُولُ الَّذِی يُعَايِنُ الْمَلَكَ يَأْتِيهِ بِالرِّسَالَهِ مِنْ رَبِّهِ يَقُولُ يَأْمُرُكَ كَذَا وَ كَذَا وَ الرَّسُولُ يَكُونُ نَبِيّاً مَعَ الرِّسَالَهِ وَ النَّبِيُّ لَا يُعَايِنُ الْمَلَكَ يُنَزَّلُ عَلَيْهِ (۱) النَّبَأُ عَلَى قَلْبِهِ فَيَكُونُ كَالْمُغْمَى عَلَيْهِ فَيَرَى فِی مَنَامِهِ قُلْتُ فَمَا عَلِمَهُ أَنَّ الَّذِی رَأَی فِی مَنَامِهِ حَقٌّ قَالَ يُبَيِّنُهُ اللَّهُ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ ذَلِكَ حَقٌّ وَ لَا يُعَايِنُ الْمَلَكَ وَ الْمُحَدَّثُ الَّذِی يَسْمَعُ الصَّوْتَ وَ لَا يَرَى شَاهِداً (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره گفت:

ص: ۷۷

از حضرت صادق علیه السّلام در مورد رسول و نبی و محدث پرسیدم. فرمود: رسول کسی است که فرشته را می بیند که از جانب پروردگارش رسالت را برای او آورده و می گوید: به تو امر می کنم چنین و چنان. رسول، نبی با رسالت می باشد. نبی فرشته را نمی بیند، خبر بر قلب او نازل می شود و مانند کسی که بیهوش شده است، پس در خوابش می بیند. گفتم: از کجا می داند آنچه که در خوابش دیده حق است؟ فرمود: خدا او را روشن می سازد که آن حق است و ملک را نمی بیند. و محدث کسی است که صدا را می شنود و با مشاهده نمی بیند. - . بصائر الدرجات: ۱۰۹ -

**[ترجمه]

«۳۴»

ير، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ يَسَارٍ (۳) عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ زُرَارَهَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِيٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ قَالَ الرَّسُولُ الَّذِی يَأْتِيهِ جَبْرَئِيلُ قُبُلًا فَيُكَلِّمُهُ وَ يَرَاهُ كَمَا يَرَى أَحَدُكُمْ صَاحِبَهُ وَ أَمَّا النَّبِيُّ فَهُوَ الَّذِی يُؤْتَى فِی مَنَامِهِ مِثْلَ رُؤْيَا إِبْرَاهِيمَ وَ نَحْوَ مَا كَانَ يَأْتِی مُحَمَّداً وَ مِنْهُمْ مَنْ تُجْمَعُ لَهُ الرِّسَالَهُ وَ كَانَ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله (۴) وَ أَمَّا الْمُحَدَّثُ فَهُوَ الَّذِی يَسْمَعُ كَلَامَ الْمَلَكِ وَ لَا يَرَى وَ لَا يَأْتِيهِ فِی الْمَنَامِ (۵).

ير، بصائر الدرجات ختص، الإختصاص إبراهيم بن محمد الثقفی مثله (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره بن اعین گفت: از ایشان راجع به آیه: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِيٍ و لا محدّث» پرسیدم. فرمود: رسول کسی است که جبرئیل از رو به رو نزد او می آید و با او صحبت می کند؛ او را می بیند، آنچنان که یکی از شما دوستش را می بیند. اما نبی؛ او کسی است که در خواب نزد او آمده می شود، مانند رویای ابراهیم و مانند آنچه نزد رسول خدا صلی الله علیه وآله می آمد. و از انبیا کسی است که برای او نبوت و رسالت جمع می شد و محمد صلی الله علیه و آله از آنها بود. اما محدث کسی است که کلام فرشته را می شنود، ولی نمی بیند و در خواب نزد او نمی آید. - . بصائر الدرجات: ۱۰۹ -

بصائر الدرجات و اختصاص: ابراهیم بن محمد ثقفی نیز مانند همین روایت را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۱۰۹،

اختصاص: ۳۲۹ -

**[ترجمه]

«۳۵»

یر، بصائر الدرجات أَبُو مُحَمَّدٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مُوسَى عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنِ الثُّمَالِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِيٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَقُلْتُ وَ أَيُّ شَيْ ءٍ الْمُحَدَّثُ فَقَالَ يُنْكَتُ فِي أُذُنِهِ فَيَسْمَعُ طَنِيناً كَطَنِينِ الطَّسْتِ أَوْ يُقْرَعُ عَلَى قَلْبِهِ فَيَسْمَعُ وَقْعاً كَوَقْعِ

ص: ۷۸

۱- فی نسخه: علیه الشی ء.

۲- بصائر الدرجات: ۱۰۹.

۳- فی نسخه: إسماعیل بن بشار.

۴- فی نسخه: (و كان محمد (صلی الله علیه و آله) ممن جمعت له النبوّه و الرساله) اقول: المصدر خال عن ذلک.

۵- بصائر الدرجات: ۱۰۹.

۶- بصائر الدرجات: ۱۰۹، الاختصاص: ۳۲۹.

السِّلْسِلَهِ عَلَى الطَّسْتِ فَقُلْتُ نَبِيٌّ فَقَالَ لَا مِثْلُ الْخَضِرِ وَ مِثْلُ ذِی الْقَرْنَیْنِ (١).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: شنیدم که حضرت باقر علیه السّلام می فرماید: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِیٍ و لا محدّث إِلَّا إِذا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّیْطانُ فِی أُمْنِیَّتِهِ» پرسیدم: محدث چیست؟ فرمود: در گوشش گفته می شود و طنینی مانند طنین طشت می شنود یا این که بر قلبش القاء می شود و صدایی مانند افتادن

ص: ۷۸

زنجیر در طشت را می شنود. گفتم: او نبی است؟ فرمود: خیر، مثل خضر و ذوالقرنین. - . بصائر الدرجات: ۱۰۹ -

**[ترجمه]

«۳۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: عِلْمُ النُّبُوَّهِ یُدْرَجُ فِی جَوَارِحِ الْإِمَامِ (٢).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالله بن سنان از امام صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: علم نبوت در جوارح امام داخل می شود. - . بصائر الدرجات: ۱۰۹ -

**[ترجمه]

«۳۷»

یر، بصائر الدرجات عَلِیُّ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: کَانَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام مُحَدَّثاً (٣).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: صفوان از امام رضا علیه السّلام نقل می کند که فرمود: امام باقر علیه السّلام محدث بود. - . بصائر الدرجات: ۱۰۹ -

**[ترجمه]

«۳۸»

یر، بصائر الدرجات بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَانَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ مُحَدَّثَیْنِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: با همان اسناد از حضرت صادق علیه السّلام می فرماید: حضرت امام حسن و امام حسین محدث بودند. - . بصائر الدرجات: ۱۰۹ -

**[ترجمه]

«۳۹»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ الشَّامِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ عَلِيّاً عليه السلام يَقُولُ إِنِّي وَ أَوْصِيَائِي مِنْ وُلْدِي مَهْدِيُّونَ كُلُّنَا مُحَدَّثُونَ فَقُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَنْ هُمْ قَالَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ ثُمَّ ابْنِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ قَالَ وَ عَلِيٌّ يَوْمَئِذٍ رَضِيعٌ ثُمَّ ثَمَانِيَةٌ مِنْ بَعْدِهِ وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ وَ هُمُ الَّذِينَ أَقْسَمَ اللَّهُ بِهِمْ فَقَالَ وَ والِدٍ وَ ما وَلَدَ (۵) أَمَّا الْوَالِدُ فَرَسُولُ اللَّهِ وَ مَا وَلَدَ يَعْنِي هَؤُلَاءِ الْأَوْصِيَاءَ قُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَ يَجْتَمِعُ إِمَامَانِ قَالَ لَا إِلَّا وَ أَحَدُهُمَا مُصْمِتٌ لَا يَنْطِقُ حَتَّى يَمْضِيَ الْأَوَّلُ قَالَ سَلِيمٌ الشَّامِيُّ سَأَلْتُ مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي بَكْرٍ قُلْتُ كَانَ عَلِيٌّ عليه السلام مُحَدَّثاً قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ هَلْ يُحَدِّثُ الْمَلَائِكَةُ إِلَّا الْأَنْبِيَاءَ قَالَ أَ مَا تَقْرَأُ وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِيٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ قُلْتُ فَأَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ مُحَدَّثٌ قَالَ نَعَمْ وَ فَاطِمَةُ كَانَتْ مُحَدَّثَةً وَ لَمْ تَكُنْ نَبِيَّةً (۶).

ختص، الإختصاص الثقفی مثله (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیم بن قیس شامی از علی علیه السّلام شنید که می فرمود: من و اوصیای من از فرزندانم، تمام مهدی و محدث هستیم. گفتم: یا امیرالمؤمنین! آنها کیانند؟ فرمود: حسن و حسین، سپس پسرم علی بن الحسین علیهم السّلام. (سلیم گوید: در آن موقع علی شیرخواره بود.) سپس هشت نفر بعد از او یکی پس از دیگری. آنهایند که خدا در این آیه به ایشان قسم یاد می کند: «وَ والِدٍ وَ ما وَلَدَ» - . بلد / ۳ - {سوگند به پدری [چنان] و آن کسی را که به وجود آورد.} والد پیامبر اکرم و ما، ولد همین اوصیا هستند.

عرض کردم: یا امیرالمؤمنین! آیا دو امام در یک زمان جمع می شوند؟ فرمود: نه، مگر اینکه یکی ساکت باشد و سخن نگوید تا اولی از دنیا برود.

سلیم شامی گفت: از محمّد بن ابی بکر پرسیدم: علی محدّث بود؟ گفت: آری. گفتم: مگر ملائکه جز با انبیا سخن می گویند؟ گفت: مگر این آیه را نخوانده ای که می فرماید: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِيٍ و لا محدّث»؟ گفتم: پس امیرالمؤمنین علیه السّلام محدّث بود؟ گفت: آری، و فاطمه زهرا علیها السّلام نیز محدّثه بود نه پیامبر. - . بصائر الدرجات: ۱۰۹ -

اختصاص: نیز از ثقفی مانند همین را نقل می کند. - . اختصاص: ۳۲۹ -

**[ترجمه]

«۴۰»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ أَبِي الْخَطَّابِ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:

١- بصائر الدرجات: ١٠٩.

٢- بصائر الدرجات: ١٠٩.

٣- بصائر الدرجات: ١٠٩.

٤- بصائر الدرجات: ١٠٩.

٥- البلد: ٣.

٦- بصائر الدرجات: ١٠٩.

٧- الاختصاص: ٣٢٩.

سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام مَنِ الرَّسُولُ مَنِ النَّبِيُّ مَنِ الْمُحَدَّثُ قَالَ الرَّسُولُ یَأْتِیهِ جَبْرَئِیلُ فَیُکَلِّمُهُ قُبُلًا فَیَرَاهُ کَمَا یَرَی الرَّجُلُ صَاحِبَهُ الَّذِی یُکَلِّمُهُ فَهَذَا الرَّسُولُ وَ النَّبِيُّ الَّذِی یُؤْتَی فِی مَنَامِهِ نَحْوَ رُؤْیَا إِبْرَاهِیمَ وَ نَحْوَ مَا کَانَ یَأْتِی رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنَ السُّبَاتِ إِذَا أَتَاهُ (۱) جَبْرَئِیلُ هَکَذَا النَّبِيُّ وَ مِنْهُمْ مَنْ تُجْمَعُ (۲) لَهُ الرِّسَالَهُ وَ النُّبُوَّهُ وَ کَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله رَسُولًا نَبِیّاً یَأْتِیهِ جَبْرَئِیلُ قُبُلًا فَیُکَلِّمُهُ وَ یَرَاهُ وَ یَأْتِیهِ فِی النَّوْمِ وَ النَّبِيُّ الَّذِی یَسْمَعُ کَلَامَ الْمَلَکِ حَتَّی یُعَایِنَهُ فَیُحَدِّثَهُ فَأَمَّا الْمُحَدَّثُ فَهُوَ الَّذِی یَسْمَعُ وَ لَا یُعَایِنُ وَ لَا یُؤْتَی فِی الْمَنَامِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره می گوید:

ص: ۷۹

از حضرت باقر علیه السّلام درباره رسول و نبی و محدّث پرسیدم. فرمود: رسول جبرئیل بر او نازل می شود و از رو به رو با او به صحبت می پردازد و او را چنان مشاهده می کند که شخص هنگام صحبت با دوست خود اورا مشاهده می کند. اما نبی در خواب می بیند، مانند خواب ابراهیم و شبیه خواب های پیامبر اکرم که جبرئیل می آمد، نبی این گونه است.

بعضی از پیغمبران هم دارای مقام رسالت هستند و هم نبوّت. پیامبر اکرم هم رسول بود و هم نبی؛ جبرئیل بر او نازل می شد، او را می دید و با او به صحبت می پرداخت و در خواب نیز او را می دید. نبی سخن فرشته را می شنود، به طوری که او را می بیند (درخواب) و با او به صحبت می پردازد. اما محدّث می شنود، ولی او را نمی بیند و به خواب او نمی آید. -. بصائر الدرجات: ۱۰۹ -

**[ترجمه]

«۴۱»

کش، رجال الکشی مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ قَالَ قَالَ حُمْرَانُ بْنُ أَعْیَنَ إِنَّ الْحَکَمَ بْنَ عُیَیْنَهَ یَرْوِی عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام أَنَّ عِلْمَ عَلِيٍّ علیه السلام فِی آیَهٍ نَسْأَلُهُ فَلَا یُخْبِرُنَا قَالَ حُمْرَانُ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام فَقَالَ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ بِمَنْزِلَهِ صَاحِبِ سُلَیْمَانَ وَ صَاحِبِ مُوسَی وَ لَمْ یَکُنْ نَبِیّاً وَ لَا رَسُولًا ثُمَّ قَالَ وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِيٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ قَالَ فَعَجِبَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام (۴).

**[ترجمه]رجال کشی: حارث بن مغیره گفت: حمران بن اعین گفت: حکم بن عیینه از امام زین العابدین علیه السّلام روایت می کند که علم علی در یک آیه است، از او می پرسیم، اما به ما نمی گوید. حمران گفت: از حضرت باقر علیه السّلام پرسیدم. پس فرمود: علی به منزله رفیق سلیمان و رفیق موسی بود. نه نبی بود و نه رسول. سپس فرمود: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِيٍ و لا محدّث.». گفت: حضرت باقر علیه السّلام تعجب کرد. -. رجال کشی: ۱۱۸ -

**[ترجمه]

بیان

لعل عجبه علیه السلام من جرأته علی مثل هذا السؤال أو من عدم تفطنه بذلک (۵).

**[ترجمه]شاید تعجب حضرت به جهت جرأت راوی بر مثل این سوال بوده یا از عدم درک او به این مطلب.

**[ترجمه]

«۴۲»

کش، رجال الکشی حَمْدَوَیْهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَیْنَهَ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِینَهَ وَ أَنَا شَابٌّ أَمْرَدُ فَدَخَلْتُ سُرَادِقاً لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام بِمِنًی فَرَأَیْتُ قَوْماً جُلُوساً فِی الْفُسْطَاطِ وَ صَدْرُ الْمَجْلِسِ لَیْسَ فِیهِ أَحَدٌ وَ رَأَیْتُ رَجُلًا جَالِساً نَاحِیَهً یَحْتَجِمُ فَعَرَفْتُ بِرَأْیِی أَنَّهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فَقَصَدْتُ نَحْوَهُ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَرَدَّ السَّلَامَ عَلَیَ

ص: ۸۰

۱- فی المصدر: اذ أتاه.

۲- فی المصدر: من یجتمع.

۳- بصائر الدرجات: ۱۰۹.

۴- رجال الکشّیّ: ۱۱۸.

۵- و تقدمت أحادیث عن حمران بهذا المضمون و کانت خالیه عن الجمله.

فَجَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ الْحَجَّامُ خَلْفَهُ فَقَالَ أَ مِنْ بَنِي أَعْيَنَ أَنْتَ فَقُلْتُ نَعَمْ أَنَا زُرَارَةُ بْنُ أَعْيَنَ فَقَالَ إِنَّمَا عَرَفْتُكَ بِالشَّبَهِ أَ حَجَّ حُمْرَانُ قُلْتُ لَا وَ هُوَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ فَقَالَ إِنَّهُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ حَقّاً لَا يَرْجِعُ أَبَداً إِذَا لَقِيتَهُ فَأَقْرِئْهُ مِنِّي السَّلَامَ وَ قُلْ لَهُ لِمَ حَدَّثْتَ الْحَكَمَ بْنَ عُيَيْنَهَ عَنِّي أَنَّ الْأَوْصِيَاءَ مُحَدَّثُونَ لَا تُحَدِّثْهُ وَ أَشْبَاهَهُ بِمِثْلِ هَذَا الْحَدِيثِ فَقَالَ زُرَارَهُ فَحَمِدْتُ اللَّهَ تَعَالَى وَ أَثْنَيْتُ عَلَيْهِ فَقُلْتُ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَقَالَ هُوَ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَقُلْتُ أَحْمَدُهُ وَ أَسْتَعِينُهُ فَقَالَ هُوَ أَحْمَدُهُ وَ أَسْتَعِينُهُ فَكُنْتُ كُلَّمَا ذَكَرْتُ اللَّهَ فِي كَلَامٍ ذَكَرَ مَعِي كَمَا أَذْكُرُهُ حَتَّى فَرَغْتُ مِنْ كَلَامِي (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: زراره گفت: وارد مدینه شدم. در آن موقع جوانی نورس بودم. در منی وارد خیمه های حضرت باقر علیه السّلام شدم. دیدم عده ای در یک خیمه نشسته اند و در صدر مجلس کسی نیست، اما دیدم مردی در یک طرف مجلس نشسته است و حجام از او خون می گیرد. با خود حدس زدم باید حضرت باقر علیه السّلام باشد. به جانب ایشان رفتم و سلام کردم

ص: ۸۰

و در مقابل آن جناب نشستم. حجام نیز پشت سر ایشان بود.

فرمود: تو از قبیله بنی اعین هستی؟ عرض کردم: آری، زراره پسر اعین هستم. فرمود: من از روی شباهت تو را شناختم. آیا حمران به حج آمده؟ عرض کردم: نه، او به شما سلام رساند. فرمود: او از مؤمنین واقعی است که هرگز گمراه نخواهد شد. وقتی او را دیدی سلام مرا به او برسان و به او بگو چرا از جانب من به حکم بن عیینه حدیث کردی که اوصیا محدّثند؟ به او و امثال او چنین احادیثی را مگو.

زراره گفت: شکر و سپاس خدای را به جا آوردم و گفتم: الحمد للّٰه! آن جناب نیز فرمود: الحمد للّٰه! گفتم: خدا را می ستایم و از او یاری می جویم. آن جناب نیز فرمود: خدا را می ستایم و از او یاری می جویم. در هر کلامی که خدا را ذکر می کردم، ایشان نیز با من همان را تکرار می کرد تا اینکه کلامم را به پایان بردم. -. رجال کشی: ۱۱۸ - ۱۱۹ -

**[ترجمه]

«۴۳»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحَسَنِيِّ عَنْ إِدْرِيسَ بْنِ زِيَادٍ الْحَنَّاطِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ ابْنِ سُوقَهَ عَنِ ابْنِ عُيَيْنَهَ قَالَ: قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ علیهما السلام يَا حَكَمُ هَلْ تَدْرِي مَا كَانَتِ الْآيَهُ الَّتِي كَانَ يَعْرِفُ بِهَا عَلِيٌّ علیه السلام صَاحِبَ قَتْلِهِ وَ يَعْرِفُ بِهَا الْأُمُورَ الْعِظَامَ الَّتِي كَانَ يُحَدِّثُ بِهَا النَّاسَ قَالَ قُلْتُ لَا وَ اللَّهِ فَأَخْبِرْنِي بِهَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ هِيَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِيٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ قُلْتُ فَكَانَ عَلِيٌّ علیه السلام مُحَدَّثاً قَالَ نَعَمْ وَ كُلُّ إِمَامٍ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ مُحَدَّثٌ (۲).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: داود بن فرقد نقل کرد که حارث نضری گفت: حکم بن عیینه به من گفت: مولایم علی بن

حسین به من فرمود: تمام علم علی در یک آیه است.

گفت: حمران رفت که از آن حضرت بپرسد. دید که آن حضرت از دنیا رفته است. پس به حضرت باقر علیه السّلام عرض کرد: حکم از علی بن حسین روایت کرد که فرمود: تمام علم علی در یک آیه است. حضرت باقر فرمود: نمی دانی کدام آیه است؟ گفتم: خیر. فرمود: این قول خداوند: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِيٍ و لا محدّث.» - . رجال کشی: ۱۷۶ - - ۱۷۷

**[ترجمه]

«۴۴»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنِ الْحَارِثِ النَّضْرِيِّ قَالَ: قَالَ لِيَ الْحَكَمُ بْنُ عُيَيْنَهَ إِنَّ مَوْلَایَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ علیهما السلام قَالَ لِی إِنَّمَا عِلْمُ عَلِيٍّ علیه السلام كُلُّهُ فِی آيَهٍ وَاحِدَهٍ قَالَ فَخَرَجَ حُمْرَانُ بْنُ أَعْيَنَ لِيَسْأَلَهُ فَوَجَدَ عَلِيّاً علیه السلام قَدْ قُبِضَ فَقَالَ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ الْحَكَمَ حَدَّثَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ أَنَّهُ قَالَ إِنَّ عِلْمَ عَلِيٍّ علیه السلام كُلَّهُ فِی آيَهٍ وَاحِدَهٍ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ مَا تَدْرِی مَا هِيَ قُلْتُ لَا قَالَ هِيَ قَوْلُهُ تَعَالَی

ص: ۸۱

۱- رجال الکشّیّ: ۱۱۸ و ۱۱۹.

۲- کنز الفوائد: ۱۷۶.

وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِيٍّ وَ لَا مُحَدَّثٍ (۱).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: حارث نضری گفت: حکم بن عیینه به من گفت که مولایم علی بن الحسین به من فرمود: علم علی بن ابی طالب علیه السّلام در یک آیه از قرآن است.

حمران بن اعین رفت تا خدمت حضرت زین العابدین برسد و از ایشان بپرسد، اما امام علی بن الحسین علیه السّلام از دنیا رفته بود. حمران گوید: به حضرت باقر عرض کردم که حکم از حضرت زین العابدین چنین روایت کرده که تمام علم علی (علیهم السّلام) در یک آیه از قرآن است. حضرت باقر فرمود: می دانی کدام آیه است؟ عرض کردم: نه. فرمود: این آیه است:

ص: ۸۱

« وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رَسُولٍ وَ لا نَبِیٍ و لا محدّث». - . کنز جامع الفوائد: ۱۷۶ - ۱۷۷ -

**[ترجمه]

«۴۵»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ بُرَيْدٍ الْعِجْلِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الرَّسُولِ وَ النَّبِيِّ وَ الْمُحَدَّثِ فَقَالَ الرَّسُولُ الَّذِي تَأْتِيهِ الْمَلَائِكَةُ وَ يُعَايِنُهُمْ تَبْلُغُهُ الرِّسَالَةُ (۲) مِنَ اللَّهِ وَ النَّبِيُّ يَرَى فِي الْمَنَامِ فَمَا رَأَى فَهُوَ كَمَا رَأَى وَ الْمُحَدَّثُ الَّذِي يَسْمَعُ كَلَامَ الْمَلَائِكَةِ وَ حَدِيثَهُمْ وَ لَا يَرَى شَيْئاً بَلْ يُنْقَرُ فِي أُذُنِهِ وَ يُنْكَتُ فِي قَلْبِهِ (۳).

**[ترجمه]کنز الفوائد: برید عجلی گفت: از حضرت باقر علیه السّلام در مورد رسول و نبی و محدّث پرسیدم. فرمود: رسول کسی است که ملائکه بر آنها نازل می شود. او آنها را مشاهده می کند و پیام خدا را به او می رسانند. و نبی در خواب می بیند و آنچه را که در خواب دید، واقعیت است. محدّث کلام و گفتار ملائکه را می شنود، اما چیزی مشاهده نمی کند؛ به گوش او می خورد و به قلبش القاء می گردد. - . کنز جامع الفوائد: ۱۷۷ -

**[ترجمه]

بیان

استنباط الفرق بین النبی و الإمام من تلک الأخبار لا یخلو من إشکال و کذا الجمع بینها مشکل جدا و الذی یظهر من أکثرها هو أن الإمام لا یری الحکم الشرعی فی المنام و النبی قد یراه فیه و أما الفرق بین الإمام و النبی و بین الرسول أن الرسول یری الملک عند إلقاء الحکم و النبی غیر الرسول و الإمام لا یریانه فی تلک الحال و إن رأیاه فی سائر الأحوال و یمکن أن یخص الملک الذی لا یریانه بجبرئیل علیه السلام و یعم الأحوال لکن فیه أیضا منافاه لبعض الأخبار.

و مع قطع النظر عن الأخبار لعل الفرق بين الأئمه عليهم السلام و غير أولى العزم من الأنبياء أن الأئمه عليهم السلام نواب للرسول صلى الله عليه و آله لا يبلغون إلا بالنيابه و أما الأنبياء و إن كانوا تابعين لشريعه غيرهم لكنهم مبعوثون بالأصاله و إن كانت تلك النيابه أشرف من تلك الأصاله.

و بالجمله لا بد لنا من الإذعان بعدم كونهم عليهم السلام أنبياء و بأنهم أشرف و أفضل من غير نبينا صلى الله عليه و آله من الأنبياء و الأوصياء و لا نعرف جهه لعدم اتصافهم بالنبوه إلا رعايه جلاله خاتم الأنبياء و لا يصل عقولنا إلى فرق بين النبوه و الإمامه و ما دلت عليه الأخبار فقد عرفته و الله تعالى يعلم حقائق أحوالهم صلوات الله عليهم أجمعين.

ص: ۸۲

۱- كنز الفوائد: ۱۷۶ و ۱۷۷.

۲- فى المصدر: و تبلغه الرساله.

۳- كنز الفوائد: ۱۷۷.

**[ترجمه]درک و فهمیدن فرق بین پیامبر و امام از این اخبار خالی از اشکال نیست. همچنین جمع کردن بین آنها نیز جدا مشکل است، ولی آنچه از بیشتر این اخبار درک می شود، این است که امام حکم شرعی را در خواب نمی بیند، اما نبی گاهی در خواب می بیند. ولی فرق بین امام و نبی و رسول این طور است که رسول فرشته را موقع القای حکم می بیند و نبی که رسول نباشد و همچنین امام، در آن حال فرشته را مشاهده نمی کنند، گرچه ممکن است در غیر حالت القای حکم، فرشته را ببینند و ممکن است فرشته ای را که نبی و امام نمی بینند به جبرئیل اختصاص داد، اما احوال را عمومیت داد، ولی این مطلب نیز با بعضی از اخبار منافات دارد.

با قطع نظر از اخبار، شاید فرق بین ائمه و انبیای غیر اولوالعزم این باشد که ائمه علیهم السّلام نایبان رسول خدا صلی الله علیه وآله هستند و ماموریت آنها فقط با نیابت است، اما انبیا گرچه تابع شریعت دیگری هستند، ولی ماموریت آنها اصلی است بدون نیابت، با توجه به اینکه مقام نیابت امام بالاتر از مقام اصلی نبی است.

بالاخره ما باید اعتقاد داشته باشیم که ائمه علیهم السّلام پیامبر نبودند، ولی از سایر پیامبران و اوصیا - جز پیامبر خودمان - اشرف و افضلند، و علتی برای پیامبر نشدن آنها نمی یابیم جز جلالت و عظمت مقام خاتم انبیا، و عقول ما نمی تواند فرق آشکاری بین مقام نبوت و امامت بگذارد. اخبار را نیز ملاحظه کردید، خداوند از حقایق احوال آنها اطلاع دارد.

خلاصه این که باید اذعان کرد امامان علیهم السّلام نبی نیستند، هر چند که آنها از تمام انبیا - به غیر از پیامبر اسلام - اشرف و افضل هستند و ما جهتی بر عدم اتصاف ائمه به نبوت نمی شناسیم، مگر رعایت جلالت خاتم الانبیاء و عقل ما به فرقی روشن بین نبوت وامامت نمی رسد و آنچه که اخبار به آن دلالت دارد را دانستی. خداوند متعال حقیقت احوال آنان را می داند، صلوات خدا بر تمام آنها باد.

ص: ۸۲

**[ترجمه]

«۴۶»

کا، الکافی عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّمَا الْوُقُوفُ عَلَیْنَا فِی الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ فَأَمَّا النُّبُوَّةُ فَلَا (۱).

**[ترجمه]اصول کافی: ابوالعلاء گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: در مورد حلال و حرام باید به در خانه ما بیایید، اما مقام نبوّت نه. -. اصول کافی ۱ : ۲۶۸ -

**[ترجمه]

بیان

أی إنما یجب علیکم أن تقوموا عندنا و تعکفوا علی أبوابنا و الکون معنا لاستعلام الحلال و الحرام لا أن تقولوا بنبوتنا و إنما لکم أن تقفوا علینا فی إثبات علم الحلال و الحرام و أنا نواب الرسول صلی الله علیه و آله فی بیان ذلک لکم و لا تتجاوزوا بنا إلی إثبات النبوه.

تتمیم: قال الشیخ المفید قدس الله روحه فی شرح عقائد الصدوق رحمه الله تعالی أصل الوحی هو الکلام الخفی ثم قد یطلق علی کل شی ء قصد به إلی إفهام المخاطب علی الستر له عن غیره و التخصیص له به دون من سواه و إذا أضیف إلی الله تعالی کان فیما یخص به الرسل صلی الله علیه و آله خاصه دون من سواهم علی عرف الإسلام و شریعه النبی صلی الله علیه و آله قال الله تعالی وَ أَوْحَیْنا إِلی أُمِّ مُوسی أَنْ أَرْضِعِیهِ (۲) الآیه فاتفق أهل الإسلام علی أن الوحی کان رؤیا مناما و کلاما سمعته أم موسی فی منامها علی الاختصاص و قال تعالی وَ أَوْحی رَبُّکَ إِلَی النَّحْلِ (۳) الآیه یرید به الإلهام الخفی إذ کان خالصا لمن أفرده دون ما سواه فکان علمه حاصلا للنحل بغیر کلام جهر به المتکلم فأسمعه غیره.

و ساق رحمه الله الکلام إلی أن قال و قد یری الله فی منامه خلقا کثیرا ما یصح تأویله و یثبت حقه لکنه لا یطلق بعد استقرار الشریعه علیه اسم الوحی و لا یقال فی هذا الوقت لمن أطلعه الله علی علم شی ء إنه یوحی إلیه و عندنا أن الله تعالی یسمع الحجج بعد نبیه صلی الله علیه و آله کلاما یلقیه إلیهم أی الأوصیاء فی علم ما یکون لکنه لا یطلق علیه اسم الوحی لما قدمناه من إجماع المسلمین.

علی أنه لا وحی لأحد بعد نبینا صلی الله علیه و آله و أنه لا یقال فی شی ء مما ذکرناه إنه

۱- أصول الکافی ۱: ۲۶۸.

۲- القصص: ۷.

۳- النحل: ۶۸.

وحی إلی أحد و لله تعالی أن یبیح إطلاق الکلام أحیانا و یحظره أحیانا و یمنع السمات بشی ء حینا و یطلقها حینا فأما المعانی فإنها لا تتغیر عن حقائقها علی ما قدمناه (۱).

و قال رحمه الله فی کتاب المقالات إن العقل لا یمنع من نزول الوحی إلیهم علیهم السلام و إن کانوا أئمه غیر أنبیاء فقد أوحی الله عز و جل إلی أم موسی أَنْ أَرْضِعِیهِ (۲) الآیه فعرفت صحه ذلک بالوحی و عملت علیه و لم تکن نبیا و لا رسولا و لا إماما و لکنها کانت من عباده الصالحین و إنما منعت نزول (۳) الوحی إلیهم و الإیحاء بالأشیاء إلیهم للإجماع علی المنع من ذلک و الاتفاق علی أنه من زعم أن أحدا بعد نبینا صلی الله علیه و آله یوحی إلیه فقد أخطأ و کفر.

و لحصول العلم بذلک من دین النبی صلی الله علیه و آله کما أن العقل لم یمنع من بعثه نبی بعد نبینا صلی الله علیه و آله و نسخ شرعنا کما نسخ ما قبله من شرائع الأنبیاء صلی الله علیه و آله و إنما منع ذلک الإجماع و العلم بأنه خلاف دین النبی صلی الله علیه و آله من جهه الیقین و ما یقارب الاضطرار و الإمامیه جمیعا علی ما ذکرت لیس بینها فیه علی ما وصفت خلاف.

ثم قال رحمه الله القول فی سماع الأئمه کلام الملائکه الکرام و إن کانوا لا یرون منهم الأشخاص و أقول بجواز هذا من جهه العقل و إنه لیس بممتنع فی الصدیقین من الشیعه المعصومین من الضلال و قد جاءت بصحته و کونه للأئمه علیهم السلام و من أسمیت من شیعتهم الصالحین الأبرار الأخیار واضحه الحجه و البرهان و هو مذهب فقهاء الإمامیه و أصحاب الآثار منهم و قد أباه بنو نوبخت و جماعه من الإمامیه لا معرفه لهم بالأخبار و لا ینعموا (۴) النظر و لا سلکوا طریق الصواب.

۱- تصحیح الاعتقاد: ۵۶ و ۵۷.

۲- القصص: ۷.

۳- أی انما منعت القول بنزول الوحی.

۴- فی نسخه: (و لم یمعنوا) أقول: أنعم النظر فی المسأله: حقق فیها النظر و بالغ. و امعن النظر فی الامر: بالغ و أبعد فی الاستقصاء.

ثم قال رحمه الله و أقول إن منامات الرسل و الأنبياء و الأئمه عليهم السلام صادقه لا تكذب و إن الله تعالى عصمهم عن الأحلام و بذلك جاءت الأخبار عنهم عليهم السلام و على هذا القول جماعه فقهاء الإماميه و أصحاب النقل منهم و أما متكلموهم فلا أعرف منهم نفيا و لا إثباتا و لا مسأله فيه و لا جوابا و المعتزله بأسرها تخالفنا فيه انتهى (۱).

**[ترجمه]یعنی این که بر شما واجب است برای آگاهی از حلال و حرام نزد ما بیایید و بر در خانه ما بایستید و با ما باشید، ولی ما را دارای مقام نبوت نپندارید؛ آنچه بر شما واجب است، این است که در آگاهی یافتن از حلال و حرام به ما مراجعه کنید، ما نایبان رسول خدا صلی الله علیه وآله در بیان حلال وحرام بر شما هستیم، برای ما ادعای نبوت نکنید.

تکمله: شیخ مفید قدس الله روحه در شرح عقائد صدوق رحمه اللّٰه علیه می نویسد که: اصل وحی سخن پنهان است. ولی گاهی در مورد اعلام مخاطب به طور پنهانی بر یک امری استعمال شده است که دیگران اطلاع نداشته باشند و به مخاطب اختصاص داشته باشد. ولی وقتی وحی را به خدا نسبت بدهیم، اختصاص به پیمبران علیهم السّلام پیدا می کند نه غیر پیمبران. بنا بر عرف اسلام و شریعت پیامبر، خداوند در این آیه می فرماید: «وَ أَوْحَيْنا إِلى أُمِّ مُوسى أَنْ أَرْضِعِيهِ» - . قصص / ۷ -

{و به مادر موسی وحی کردیم که او را شیر ده.} مسلمانان در تفسیر این آیه متفقند که این وحی به صورت خواب بوده که مادر موسی در خواب کلام را شنیده. و در این آیه می فرماید: «وَ أَوْحى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ» - . نحل / ۶۸ -

{پروردگار تو به زنبور عسل وحی کرد.} که منظور الهام خفی و پنهان است به زنبور، زیرا این اختصاص به او فقط دارد نه دیگران. این اطلاع را زنبور بدون اینکه متکلم سخنی را ایجاد کند که دیگری نیز بتواند آن را بشنود، به دست آورده است.

مرحوم شیخ بحث را تعقیب می کند تا آنجا که می گوید: خیلی ها خواب هایی دیده اند که از جانب خدا به آنها الهام هایی شده که نمی توان منکر واقعیت آن شد، ولی پس از استقرار شریعت نمی توان به

آنها وحی گفت و در این زمان هم اگر خداوند کسی را بر امری مطلع گرداند، نمی توان گفت به او وحی شده است.

ما معتقدیم که خداوند پس از پیامبر اکرم، به گوش ائمه علیهم السّلام یعنی اوصیا، درباره مسائلی که رخ خواهد داد سخنانی را می رساند، ولی به علت همان اجماعی که از مسلمانان نقل شد، نمی توان این سخنان را وحی نامید.

با اینکه پس از پیامبر ما به احدی وحی نخواهد شد و به هیچ مورد از مثال های ذکر شده نمی توان

نام وحی داد، خداوند گاهی می تواند سخنی را اطلاق کند و در مورد دیگر اطلاق نکند و این نشانه ها را در بعضی موارد مانع شود و بعضی موارد مانع نشود، اما همان طوری که قبلا توضیح دادیم، معانی و مفاهیم قابل تغییر نیستند.

مرحوم شیخ در کتاب مقالات نیز می نویسد: عقل مانعی از نزول وحی به ائمه علیهم السّلام نمی بیند، گرچه پیامبر نباشند. خداوند به مادر موسی وحی می کند «أَنْ أَرْضِعِيهِ»، صحت این مطلب به وسیله وحی به او رسیده و طبق آن عمل کرده است،

با اینکه نه رسول و نه نبی و نه امام بوده، اما از بنـده های شایسـته خـدا به شـمار می آمـده است. اینکه می گوییم به ائمه وحی نمی شود و به صورت وحی چیزی به آنهـا عرضه نمی شود، به واسـطه اجمـاع است که منع می نمایـد از این مطلب و به خاطر اتفاق مسلمانان است بر اینکه هر کس خیال کند پس از پیامبر ما به

کسی وحی شده، اشتباه کرده و کافر است.

و چون این مطلب برای مـا از جـانب دین ثـابت شـده، همان طور که از نظر عقلی مانعی برای ارسال پیامبر پس از پیامبر اسـلام دیـده نمی شود که شـریعت اسـلام را نسخ کند، همان طوری که شـرایع قبلی توسط پیامبر ما نسخ شده. مانع این مطلب اجماع است و علم به اینکه چنین چیزی بر خلاف دین و آیین پیامبر ما است و این مطلب نزدیک است که از ضـروریات دین باشـد و تمام علمای شیعه در مطلبی که ذکر کردم، اتفاق دارند و در این مطلب اختلافی وجود ندارد.

سپس آن مرحوم می فرمایـد: اما اینکه ائمه علیهم السّـلام صـدای ملائکه را می شـنوند هر چنـد که خود آنها را نمی بینند، می گویم که از نظر عقلی جایز است و این مطلب درباره پاکان شـیعه که محفوظ از ضلالت باشند مانعی ندارد، و درمورد صحت این مطلب و این که این جریـان برای ائمه علیهم السّـلام و شـیعیان بزرگ ایشـان از نیکـان و ابرار برگزیـده ایشـان واقع شـده، حجت واضـح و مبرهن وارد شـده است. همین عقیـده، عقیـده علمـای امـامیه و صاحبـان آثـار از آنهـا است، ولی نوبختی ها و گروهی از امامیه که از اخبار اطلاع ندارنـد و اهل تحقیق در این مسأله نبوده انـد، مخالف این اعتقادند، اما راه اشـتباهی پیموده اند.

ص: ۸۴

سپس آن مرحـوم می فرمایـد: می گـویم: خواب هـای پیـامبران و انبیـا و ائمه خواب صـادق است و کـذب در آن راه نـدارد و خداوند آنها را از دیدن خواب های پوچ نگهداری می کند. در تایید همین مطلب از ائمه علیهم السّـلام اخباری رسیده است و همین اعتقـاد را گروه فقهـای امامیه و اصـحاب نقل حـدیث از ایشان دارنـد، اما از متکلمین امامیه در این مورد نفیا و اثباتا و یا سوال و جوابی در این مسئله از آنها ندیـده ام، ولی معتزلیان همگی در این عقیـده با ما مخالفنـد. (پایان کلام شـیخ مفیـد) - . اوائل المقالات: ۳۹ - ۴۲ -

در کتـاب محتضـر به اسـناد خود در حـدیثی طولانی از حضـرت رضا علیه السّـلام نقل می کنـد که در یکی از فرمایشات خود فرمود: اگر مایل باشید به شما اطلاعی از این بزرگ تر می دهم. عرض کردند بفرمایید. فرمود: شبی در خدمت پیامبر اکرم در اطاقی نشسـته بودم. من شماره پاهای شصت و شش نفر ملائکه را شمردم. همه آنها را با زبان و لغت مخصوص و ویژگی ها و نام ها و صدای راه رفتنشان می شناسم.

**[ترجمه]

وَ رَوَی الْحَسَنُ بْنُ سُلَیْمَانَ فِی کِتَابِ الْمُحْتَضَرِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام فِی حَدِیثٍ طَوِیلٍ قَالَ: قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فِی کَلَامٍ لَهُمْ وَ إِنْ شِئْتُمْ أَخْبَرْتُکُمْ بِمَا هُوَ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِکَ قَالُوا فَافْعَلْ قَالَ کُنْتُ ذَاتَ لَیْلَهٍ تَحْتَ سَقِیفَهٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ إِنِّی لَأُحْصِی سِتّاً وَ سِتِّینَ وَطْأَهً مِنَ الْمَلَائِکَهِ کُلُّ وَطْأَهٍ مِنَ الْمَلَائِکَهِ أَعْرِفُهُمْ بِلُغَاتِهِمْ وَ صِفَاتِهِمْ وَ أَسْمَائِهِمْ وَ وَطْئِهِمْ (۲).

ص: ۸۵

۱- اوائل المقالات: ۳۹- ۴۲.

۲- المحتضر: ۱۳۱.

**[ترجمه]حسن بن سلیمان در کتاب محتضر به اسناد خود از حضرت رضا، از آباء گرامش علیهم السّلام در حدیثی طولانی روایت کرد: امیرالمومنین در کلامی به آنها فرمود: اگر بخواهید چیزی که عظیم تر از آن باشد را به شما خبر می دهم. گفتند: خبر ده. فرمود: شبی با رسول خدا زیر سقفی بودیم و من شصت و شش گروه سواره از ملائکه را شمارش کردم. هر دسته از ملائکه را به لغاتشان و صفات و اسامی و مرکبشان می شناسم. - . کتاب محتضر: ۱۳۱ -

ص: ۸۵

**[ترجمه]

باب ۳ أنهم علیهم السلام یزادون و لو لا ذلک لنفد ما عندهم و إن أرواحهم تعرج إلی السماء فی لیله الجمعه

الأخبار

«۱»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی عَلِیُّ بْنُ شِبْلٍ عَنْ ظَفْرِ بْنِ حُمْدُونٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَخْبَرَنِی أَبُو بَصِیرٍ أَنَّهُ سَمِعَکَ تَقُولُ لَوْ لَا أَنَّا نُزَادُ لَأَنْفَدْنَا قَالَ نَعَمْ قَالَ قُلْتُ تُزَادُونَ شَیْئاً لَیْسَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ لَا إِذَا کَانَ ذَلِکَ إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَحْیاً وَ إِلَیْنَا حَدِیثاً (۱).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: ابن بکیر گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: ابا بصیر می گفت از شما شنیده که فرموده اید: اگر مسأله افزایش نبود، ما علم خود را تمام می کردیم. فرمود: صحیح است. عرض کردم: آیا در علم شما چیزهایی اضافه می شود که پیامبر اکرم نداشت؟ فرمود: نه، برای پیامبر اکرم این مطالب به طریق وحی بود و برای ما از طریق حدیث. - . امالی شیخ طوسی: ۲۶۱ -

**[ترجمه]

«۲»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی بِالْإِسْنَادِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ عَنْ جَمَاعَهٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الرَّبِیعِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُکَیْرٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ لَوْ لَا أَنَّا نُزَادُ لَأَنْفَدْنَا قَالَ قُلْتُ تُزَادُونَ شَیْئاً لَیْسَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ إِنَّهُ إِذَا کَانَ ذَلِکَ أُتِیَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فَأُخْبِرَ ثُمَّ إِلَی عَلِیٍّ ثُمَّ إِلَی بَنِیهِ وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ حَتَّی یَنْتَهِیَ إِلَی صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ (۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: ابوبصیر گفت: شنیدم که حضرت صادق علیه السّلام می فرمود: اگر مسأله افزایش نبود، ما علم خود را تمام می کردیم. گفت: پرسیدم: آیا در علم شما چیزهایی اضافه می شود که پیامبر اکرم نداشت؟ فرمود: می فرماید وقتی چنین مطلبی پیش آید، ابتدا پیش پیامبر می رود و به ایشان اطلاع داده می شود، سپس به امیرالمؤمنین، آنگاه به

فرزندانش یکی پس از دیگری تا منتهی به امام وقت می شود. - . امالی شیخ طوسی: ۱۶۱ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ زِیَادٍ الْقَنْدِیِّ عَمَّنْ ذَکَرَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ کَیْفَ یُزَادُ الْإِمَامُ فَقَالَ مِنَّا مَنْ یُنْکَتُ فِی أُذُنِهِ نَکْتاً وَ مِنَّا مَنْ یُقْذَفُ فِی قَلْبِهِ قَذْفاً وَ مِنَّا مَنْ یُخَاطَبُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که راوی پرسید: چگونه برای شما افزایش به وجود می آید؟ فرمود: بعضی از ما به گوش او می رسد و بعضی به دلش الهام می گردد و با بعضی صحبت می کنند. - . بصائر الدرجات: ۶۳ -

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ (۴) عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ الْجَوْهَرِیِّ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ إِنَّا لَنُزَادُ فِی اللَّیْلِ وَ النَّهَارِ وَ لَوْ لَمْ نُزَدْ لَنَفِدَ مَا عِنْدَنَا قَالَ أَبُو بَصِیرٍ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَنْ یَأْتِیکُمْ بِهِ قَالَ إِنَّ مِنَّا مَنْ یُعَایِنُ وَ إِنَ

۱- أمالی ابن الشیخ: ۲۶۱.

۲- أمالی ابن الطوسیّ: ۱۶۱.

۳- بصائر الدرجات: ۶۳.

۴- فی نسخه: أحمد بن موسی و المصدر یوافق المتن.

مِنَّا لَمَنْ يُنْقَرُ فِي قَلْبِهِ كَيْتَ وَ كَيْتَ وَ مِنَّا (۱) مَنْ يَسْمَعُ بِأُذُنِهِ وَقْعاً كَوَقْعِ السِّلْسِلَهِ فِي الطَّسْتِ فَقُلْتُ لَهُ مَنِ الَّذِي يَأْتِيكُمْ بِذَلِكَ قَالَ خَلْقٌ (۲) أَعْظَمُ مِنْ جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصير گفت: از حضرت صادق عليه السّلام شنيدم كه مى فرمود: براى ما در هر شب و روز افزايش داده مى شود، اگر چنين نبود آنچه داشتيم پايان مى يافت.

ابو بصير گفت: فدايت شوم! چه كسى افزايش را مى آورد؟ فرمود: بعضى از ما مشاهده مى كنند

ص: ۸۶

و بعضى به دل آنها الهام مى شود كه چنين و چنان. بعضى از ما هم با گوش صدايى مى شنود مانند صداى زنجيرى كه در داخل طشت به حركت درآيد. عرض كردم: آن كه اين امور را انجام مى دهد كيست؟ فرمود: مخلوقى است بزرگ تر از جبرئيل و ميكائيل. - . بصائر الدرجات: ۶۳ - ۶۴ -

**[ترجمه]

بيان

قوله من يعاين لعل المراد به النبي صلى الله عليه و آله أو في غير وقت إلقاء الحكم.

**[ترجمه]شايد منظور از كسى كه مى بيند، فقط رسول خدا صلى الله عليه وآله باشد يا اين كه منظور ائمه است، اما در غير وقت القاى حكم.

**[ترجمه]

«۵»

ير، بصائر الدرجات الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ جَرِيشٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ: إِنَّ لَنَا فِي لَيَالِي الْجُمُعَهِ لَشَأْناً مِنَ الشَّأْنِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَيَّ شَأْنٍ قَالَ يُؤْذَنُ لِلْمَلَائِكَهِ وَ النَّبِيِّينَ وَ الْأَوْصِيَاءِ الْمَوْتَى وَ الْأَرْوَاحِ الْأَوْصِيَاءِ وَ الْوَصِيِّ الَّذِي بَيْنَ ظَهْرَانَيْكُمْ يُعْرَجُ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَيَطُوفُونَ بِعَرْشِ رَبِّهَا أُسْبُوعاً (۴) وَ هُمْ يَقُولُونَ سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَهِ وَ الرُّوحِ حَتَّى إِذَا فَرَغُوا صَلَّوْا خَلْفَ كُلِّ قَائِمَهٍ لَهُ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ يَنْصَرِفُونَ فَتَنْصَرِفُ الْمَلَائِكَهُ بِمَا وَضَعَ اللَّهُ فِيهَا مِنَ الِاجْتِهَادِ شديد (۵) (شَدِيداً) إِعْظَامُهُمْ لِمَا رَأَوْا وَ قَدْ زِيدَ فِي اجْتِهَادِهِمْ وَ خَوْفِهِمْ مِثْلُهُ وَ يَنْصَرِفُ النَّبِيُّونَ وَ الْأَوْصِيَاءُ وَ أَرْوَاحُ الْأَحْيَاءِ شَدِيداً عَجَبُهُمْ (۶) وَ قَدْ فَرِحُوا أَشَدَّ الْفَرَحِ لِأَنْفُسِهِمْ وَ يُصْبِحُ الْوَصِيُّ وَ الْأَوْصِيَاءُ قَدْ أُلْهِمُوا إِلْهَاماً مِنَ الْعِلْمِ عِلْماً مِثْلَ جَمٍّ (۷) الْغَفِيرِ لَيْسَ شَيْ ءٌ أَشَدَّ سُرُوراً مِنْهُمْ اكْتُمْ فَوَ اللَّهِ لَهَذَا أَعَزُّ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ كَذَا وَ كَذَا عِنْدَكَ حِصَنَهً قَالَ يَا مَحْبُورُ وَ اللَّهِ مَا يُلْهَمُ الْإِقْرَارُ بِمَا تَرَى إِلَّا الصَّالِحُونَ قُلْتُ وَ اللَّهِ مَا عِنْدِي

۱- فی المصدر: و ان منا لمن يسمع.

۲- فی نسخه: خلق اللّه.

۳- بصائر الدرجات: ۶۳ و ۶۴.

۴- فی نسخه: بعرش ربهم سبعا.

۵- فی نسخه: شديدا.

۶- فی المصدر: شديد حبهم.

۷- فی نسخه: (جماء الغفير) و فی المصدر: علما جما مثل جم الغفير.

كَثِيرُ صَلَاحٍ قَالَ لَا تَكْذِبْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ سَمَّاكَ صَالِحاً حَيْثُ يَقُولُ فَأُولئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصَّالِحِينَ يَعْنِي الَّذِينَ آمَنُوا بِنَا وَ بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَلَائِكَتِهِ وَ أَنْبِيَائِهِ وَ جَمِيعِ حُجَجِهِ عَلَيْهِ وَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ الْأَخْيَارِ الْأَبْرَارِ السَّلَامُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عباس بن جریش از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ما را در شب های جمعه کارهای مخصوصی است. عرض کردم: فدایت شوم! چه کار؟ فرمود: به ملائکه و پیامبران و اوصیای از دنیا رفته و به ارواح اوصیا و وصی که حاضر است اجازه داده می شود به آسمان عروج می کنند و با ارواحشان هفت دور اطراف عرش پروردگار طواف کنند، در حالی که می گویند: «سبوح قدوس رب الملائکه و الروح» وقتی تمام کردند، پشت هر پایه عرش دو رکعت نماز می خوانند و بر می گردند. سپس ملائکه بر می گردند، با آنچه که خداوند در ایشان از تلاش و کوشش به وجود آورده است. سخت احترام می گذارند برای آنچه دیده اند و در کوشش و خوف آنها افزایش به وجود آمده است.

پیامبران و اوصیا و ارواح زندگان آنها بر می گردند، در حالی که با شدت تعجب بسیار، برای خود خوشحال و شادمانند؛ امام وقت و اوصیا، با الهام فراوانی از علم به صورت یک توده بسیار انبوه بر می گردند و کسی شادمان تر از آنها نیست. فرمود: این مطلب را بپوشان! به خدا قسم این کار در نزد خدا حفظش از فلان و فلان در نزد تو گرامی تر است .

فرمود: ای سرور! والله الهام به اقرار این مطلب نمی شوند مگر صالحین. عرض کردم: آقا! به خدا قسم من در خود صلاح

زیادی نمی بینم. فرمود: بر خدا دروغ نبند! چون خداوند تو را صالح نامیده، چنان چه در این آیه می فرماید: «فَأُولئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصَّالِحِينَ.» - . نساء / ۶۹ - یعنی کسانی که به ما و امیرالمؤمنین و ملائکه و انبیاء و تمام حجت هایش که بر امیرالمونین و محمد و آله الطیبین الطاهرین برگزیدگان نیک سلام باد، ایمان آورده اند. - . بصائر الدرجات: ۳۶ -

**[ترجمه]

بيان

قال فی النهايه فيه (۲) فأقاموا بين ظهرانيهم و بين أظهرهم و قد تكرر فی الحديث و المراد بها أنهم أقاموا بينهم على سبيل الاستظهار و الاستناد عليهم و زيدت فيه ألف و نون مفتوحه تأكيدا و معناه أن ظهرا منهم قدامه و ظهرا خلفه فهو مكفوف من جانبيه و من جوانبه إذا قيل بين أظهرهم ثم كثر استعماله حتى استعمل فی الإقامه بين القوم مطلقا.

وَ قَالَ فِي حَدِيثِ أَبِي ذَرٍّ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَمِ الرُّسُلُ قَالَ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ جَمَّ الْغَفِيرِ هَكَذَا جَاءَتِ الرِّوَايَةُ.

قالوا و الصواب جما غفيرا يقال جاء القوم جما غفيرا أو الجماء الغفير و جماء غفيرا أی مجتمعين كثيرين و الذی أنكر من الروايه

صحیح فإنه یقال الجم الغفیر ثم حذف الألف و اللام و أضاف من باب صلاه الأولی و مسجد الجامع و أصل الکلمه من الجموم و الجمه و هو الاجتماع و الکثره و الغفیر من الغفر و هو التغطیه و الستر انتهی.

فقوله فی بعض الروایه مثل جم الغفیر أی مثل الأنبیاء و الرسل الکثیرین أو مثل الشی ء الکثیر أی علما کثیرا و الحصنه کعنبه جمع الحصن أی هذه المرتبه عند الله أعز من آلاف حصن مثلا عندک و الحبر بالفتح السرور و النعمه و الکرامه.

**[ترجمه]در نهایه می گوید: عبارت «فأقاموا بین ظهرانیهم و بین اظهرهم» در حدیث آمده و تکرار می شود که مراد از آن، این است که آنها بر سبیل یاری خواستن از آنها و اتکای به آنها، بین خودشان برپا کردند. «الف و نون» مفتوحه را در عبارت «ظهرانیهم» برای تأکید اضافه کرده. و معنا این است که تعدادی از آنها جلوی او بودند و تعدادی در پشت سر او، و او از دو طرفش و از همه اطرافش در بر گرفته شده است. اگر گفته شود «بین أظهرهم»، سپس کثرت استعمال پیدا کرده تا این که در اقامه بین قوم، به صورت مطلق استعمال شده است.

و گفت: در حدیث ابوذر، گفتم: ای رسول خدا! تعداد رسولان چه قدر است؟ فرمود: سیصد و سیزده، انبوهی عظیم. روایت همین گونه وارد گشته است. گفته اند: درست این است که «جما غفیرا» (به صورت صفت و موصوف بیاید نه «جم الغفیر» که به صورت مضاف و مضاف الیه در روایت آمده است.) گفته می شود: «جاء القوم جماً غفیراً» یا «الجماء الغفیر» و یا «جماء غفیراً» یعنی اجتماعی بسیار. اما آنچه در این روایت اشکال شده، وارد نیست و این عبارت صحیح است. چه این که گفته می شود «الجم الغفیر» سپس «الف و لام» حذف شده و از باب «صلوه الاولی» و «مسجد الجامع» اضافه گردیده است. اصل کلمه «جم» از «الجموم» و «الجمه» بوده، به معنای اجتماع و کثرت. و «الغفیر» از «الغفر» و آن یعنی پوشش افکندن و پوشاندن. (پایان کلام نهایه) پس قول او در بعضی از روایات «مثل جم الغفیر»، یعنی مثل انبیا و رسولان بسیار. یا مانند «الشیء الکثیر» یعنی علم بسیار. عبارت «الحصنه» بر وزن «عنبه» جمع «الحصن» است. یعنی این رتبه در نزد خدا گرامی تر است از هزاران «حصن» مثلا در نزد تو. عبارت «الحبر» یعنی سرور و نعمت و کرامت.

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُوسَی عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِکٍ الْکُوفِیِّ عَنْ یُوسُفَ الْأَبْزَارِیِّ عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ذَاتَ یَوْمٍ وَ کَانَ لَا یُکَنِّینِی قَبْلَ ذَلِکَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَقُلْتُ لَبَّیْکَ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ إِنَّ لَنَا فِی کُلِّ لَیْلَهِ جُمُعَهٍ سُرُوراً

۱- بصائر الدرجات: ۳۶.

۲- أی فی الحدیث.

قُلْتُ زَادَکَ اللَّهُ وَ مَا ذَاکَ قَالَ إِنَّهُ إِذَا کَانَ لَیْلَهُ الْجُمُعَهِ وَافَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْعَرْشَ وَ وَافَی الْأَئِمَّهُ مَعَهُ وَ وَافَیْنَا مَعَهُمْ فَلَا تُرَدُّ أَرْوَاحُنَا إِلَی أَبْدَانِنَا إِلَّا بِعِلْمٍ مُسْتَفَادٍ وَ لَوْ لَا ذَلِکَ لَنَفِدَ مَا عِنْدَنَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مفضل گفت: روزی حضرت صادق علیه السّلام مرا با کنیه صدا زد (در حالی که قبل آن با کنیه صدایم نمی زد) و فرمود: یا ابا عبداللَّه! عرض کردم: لبیک فدایت شوم! فرمود: ما را در هر شب جمعه سروری

ص: ۸۸

است! عرض کردم: خداوند سرورت را افزایش عنایت کند! آن سرور از چه جهت است؟

فرمود: در شب جمعه پیامبر اکرم به عرش می رود و ائمه نیز به همراه ایشان به عرش می روند و ما نیز پیش آنها می رویم. ارواح ما به بدن ها برنمی گردد، مگر با افزایش علمی مستفاد. اگر این طور نبود علوم ما پایان می یافت. - . بصائر الدرجات: ۳۶ -

**[ترجمه]

بیان

یحتمل أن یکون بقاء ما عندهم من العلم مشروطا بتلک الحاله و یحتمل أن یکون المستفاد تفصیلا لما علموا مجملا و یمکنهم استنباط التفصیل منه أو المراد أنه لا یجوز لنا الإظهار بدون ذلک کما یومی إلیه خبر لیله القدر أو المراد أنفدنا من علم مخصوص سوی الحلال و الحرام و لم یفض علی النبی و الأئمه المتقدمین صلی الله علیه و آله و إن أفیض فی ذلک الوقت کما سیأتی و ذلک إما من المعارف الإلهیه أو من الأمور البدائیه کما مر منا الإشاره إلیهما و یؤید الأخیر کثیر من الأخبار الآتیه.

**[ترجمه]ممکن است علمی که در اختیار آنها است، مشروط به همین حالت باشد و احتمال دارد علم مستفاد که در روایت می فرماید، تفصیل معلومات اجمالی باشد و برای آنها امکان استفاده تفصیلی از آن اجمال مقدور می شود. یا منظور این است که برای ما بدون عروج شب جمعه اجازه اظهار نمی دهند، چنان که اخبار لیله القدر به همین مطلب اشاره دارد. یا مراد این است که علوم مخصوص ما تمام می شد، نه علم حلال و حرام که به پیامبر و ائمه پیشین صلوات الله علیهم افاضه نشده است، گرچه در آن زمان به ایشان افاضه شود، چنان که بعد از این خواهد آمد، و آن مطالب یا از معارف الهی است یا از امور بدائی، چنان که به هر دو مطلب اشاره شد، و احتمال اخیر را اخبار زیادی تایید می کند.

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَمَّنْ رَفَعَهُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ إِنَّ لَنَا فِی کُلِّ لَیْلَهِ جُمُعَهٍ وَفْدَهً إِلَی رَبِّنَا فَلَا نَنْزِلُ إِلَّا بِعِلْمٍ مُسْتَطْرَفٍ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: در هر شب جمعه ما مسافرتی به جانب خدا داریم که با افزایش علمی کامل برمی گردیم. - . بصائر الدرجات: ۳۶ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ مُعَاوِیَهَ عَنْ مُوسَی بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِی أَیُّوبَ عَنْ شَرِیکِ بْنِ مُلَیْحٍ وَ حَدَّثَنِی الْخَضِرُ بْنُ عِیسَی عَنِ الْکَاهِلِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِی أَیُّوبَ عَنْ شَرِیکِ بْنِ مُلَیْحٍ عَنْ أَبِی یَحْیَی الصَّنْعَانِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ یَا أَبَا یَحْیَی لَنَا (۳) فِی لَیَالِی الْجُمُعَهِ لَشَأْنٌ مِنَ الشَّأْنِ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ مَا ذَاکَ الشَّأْنُ قَالَ یُؤْذَنُ لِأَرْوَاحِ الْأَنْبِیَاءِ الْمَوْتَی وَ أَرْوَاحِ الْأَوْصِیَاءِ الْمَوْتَی وَ رُوحِ الْوَصِیِّ الَّذِی بَیْنَ ظَهْرَانَیْکُمْ یُعْرَجُ بِهَا إِلَی السَّمَاءِ حَتَّی تُوَافِیَ عَرْشَ رَبِّهَا فَتَطُوفُ بِهَا أُسْبُوعاً وَ تُصَلِّی عِنْدَ کُلِّ قَائِمَهٍ مِنْ قَوَائِمِ الْعَرْشِ رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ تُرَدُّ إِلَی الْأَبْدَانِ الَّتِی کَانَتْ فِیهَا فَتُصْبِحُ الْأَنْبِیَاءُ وَ الْأَوْصِیَاءُ قَدْ مُلِئُوا وَ أُعْطُوا سُرُوراً وَ یُصْبِحُ الْوَصِیُّ الَّذِی بَیْنَ ظَهْرَانَیْکُمْ فَقَدْ زِیدَ فِی

۱- بصائر الدرجات: ۳۶.

۲- بصائر الدرجات: ۳۶.

۳- فی المصدر: ان لنا.

عِلْمِهِ مِثْلُ جَمِّ الْغَفِيرِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: یحیی صنعانی گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: ای ابا یحیی! در هر شب جمعه برای ما شأنی از شأن ها است. گفتم: فدایت شوم! آن چه شأنی است؟ فرمود: به ارواح پیامبران در گذشته و ارواح اوصیای درگذشته و روح وصی ای که در میان شما است، اجازه داده می شود که به آسمان عروج کند تا این که عرش پروردگارش را هفت دور طواف می کند و در نزد هر پایه ای از پایه های عرش دو رکعت نماز می گذارد. سپس به بدن هایی که در آن بوده باز می گردد. انبیا و اوصیا در حالی صبح می کنند که اشباع شده اند و به آنها شادمانی اعطاء شده. و وصی ای که در میان شما است، صبح می کند در حالی که در

ص: ۸۹

علمش زیادتی حاصل شده مثل انبوهی عظیم. - . بصائر الدرجات: ۳۶ -

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات سَلَمَةُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَحْمَدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ يُونُسَ بْنِ أَبِي الْفَضْلِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَا مِنْ لَيْلَةِ جُمُعَةٍ إِلَّا وَ لِأَوْلِيَاءِ اللَّهِ فِيهَا سُرُورٌ قُلْتُ كَيْفَ ذَاكَ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ وَافَى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْعَرْشَ (۲) وَ وَافَيْتُ مَعَهُ فَمَا أَرْجِعُ إِلَّا بِعِلْمٍ مُسْتَفَادٍ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَنَفِدَ مَا عِنْدَنَا (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: یونس بن ابوالفضل از حضرت صادق نقل کرد که فرمود: هیچ شب جمعه ای نیست، مگر این که در آن برای اولیای خدا سروری است. گفتم: آن سرور چگونه است فدایت شوم؟ فرمود: وقتی شب جمعه شد، رسول خدا به عرش می رود و من نیز با او به عرش می روم و باز نمی گردم، مگر با علمی مستفاد. و اگر چنین نبود، آنچه نزد ما بود تمام می شد. - . بصائر الدرجات: ۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبَّاسِ بْنِ جَرِيشٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ اللَّهِ إِنَّ أَرْوَاحَنَا وَ أَرْوَاحَ النَّبِيِّينَ لَتُوَافِي الْعَرْشَ كُلَّ لَيْلَةِ جُمُعَةٍ فَمَا تَرِدُ فِي أَبْدَانِنَا إِلَّا بِجَمِّ الْغَفِيرِ مِنَ الْعِلْمِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عباس بن جریش از ابو جعفر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: به خدا قسم ارواح ما و ارواح انبیا هر شب جمعه در عرش حضور می یابند. و به بدن هایمان باز نمی گردد، مگر با انبوهی عظیم از علم. - . بصائر الدرجات: ۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ سَعْدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبَّاسِ بْنِ جَرِيشٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ أَرْوَاحَنَا وَ أَرْوَاحَ النَّبِيِّينَ تُوَافِی الْعَرْشَ كُلَّ لَيْلَهِ جُمُعَهٍ فَتُصْبِحُ الْأَوْصِيَاءُ وَ قَدْ زِيدَ فِی عِلْمِهِمْ مِثْلُ جَمِّ الْغَفِيرِ مِنَ الْعِلْمِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عباس بن جریش از ابو جعفر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله و سلم فرمود: ارواح ما و ارواح انبیا هر شب جمعه در عرش حضور می یابند. و اوصیا صبح می کنند، در حالی که زیادتی در علمشان حاصل شده، مانند انبوهی عظیم از علم. - . بصائر الدرجات: ۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ نُعْمَانَ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام يَقُولُ كَانَ جَعْفَرٌ علیه السلام يَقُولُ لَوْ لَا أَنَّا نُزَادُ لَأَنْفَدْنَا (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: صفوان بن یحیی گفت: شنیدم که حضرت ابو الحسن علیه السّلام می فرمود: امام صادق علیه السّلام فرمود: اگر برای ما زیادت حاصل نمی شد، تمام می کردیم [دچار کاستی در علم می شدیم]. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶ -

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَمْرٍو عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ النَّضْرِ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنْ ذَرِيحٍ الْمُحَارِبِيِّ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِثْلَهُ (۷)

- یر، بصائر الدرجات محمد بن الحسین عن صفوان بن یحیی عن محمد بن حکیم قال سمعت أبا الحسن علیه السلام مثله (۸)

- یر، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن أبی عبد الله البرقی عن صفوان عن أبی الحسن الرضا عن أبی عبد الله علیه السلام مثله (۹)

۱- بصائر الدرجات: ۳۶. فيه: و قد زيد.

۲- زاد فی المصدر: و وافی الأئمّه العرش.

۳- بصائر الدرجات: ۳۶.

۴- بصائر الدرجات: ۳۶.

۵- بصائر الدرجات: ۳۶.

۶- بصائر الدرجات: ۱۱۶.

۷- بصائر الدرجات: ۱۱۶.

۸- بصائر الدرجات: ۱۱۷.

۹- بصائر الدرجات: ۱۱۷.

- یر، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن البزنطی عن حماد بن عثمان عن ذریح مثله (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ذریح محاربی گفت: حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود... و مانند روایت پیشین را آورده است. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶ -

بصائر الدرجات: محمد بن حکیم گفت: شنیدم که حضرت ابا الحسن علیه السّلام ... و مانند روایت پیشین را آورده است. - . بصائر الدرجات: ۱۱۷ -

ص: ۹۰

بصائر الدرجات: صفوان از حضرت رضا علیه السّلام، از حضرت صادق علیه السّلام مانند روایت پیشین را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۱۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام قَالَ: قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ كُلُّ مَا كَانَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَدْ أَعْطَاهُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام بَعْدَهُ ثُمَّ الْحَسَنَ بَعْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ الْحُسَيْنَ علیه السلام ثُمَّ كُلَّ إِمَامٍ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ قَالَ علیه السلام نَعَمْ مَعَ الزِّيَادَةِ الَّتِي تَحْدُثُ فِي كُلِّ سَنَةٍ وَ فِي كُلِّ شَهْرٍ إِي وَ اللَّهِ وَ فِي كُلِّ سَاعَةٍ (۲).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: ثمالی از علی بن الحسین علیه السّلام نقل می کند که عرض کردم: فدایت شوم! آنچه در نزد پیامبر اکرم بود، پس از خود به امیرالمؤمنین اعطا کرد؟ پس بعد از امیرالمؤمنین به امام حسن، سپس به امام حسین و بعد هر امام دیگر (علیهم السّلام) تا روز قیامت؟ امام علیه السّلام فرمود: صحیح است، به اضافه پیشامدهایی که در هر سال می شود و در هر ماه. آری، به خدا قسم و در هر ساعت. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶ - ۱۱۷، اختصاص: ۳۱۴ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ إِنَّا لَنُزَادُ فِي اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ لَوْ لَمْ نُزَدْ لَنَفِدَ مَا عِنْدَنَا (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: شنیدم که امام صادق علیه السّلام می فرمود: ما هر شب و روز زیادی حاصل می کنیم و اگر این زیادت نبود آنچه نزد ما است تمام می شد. - . بصائر الدرجات: ۱۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ (۴) عَنْ بِشْرِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: كُنْتُ جَالِساً عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ فَسَأَلَهُ عَنْ مَسْأَلَةٍ فَقَالَ مَا عِنْدِی فِیهَا شَیْ ءٌ فَقَالَ الرَّجُلُ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَیْهِ راجِعُونَ هَذَا الْإِمَامُ الْمُفْتَرَضُ الطَّاعَهِ سَأَلْتُهُ مَسْأَلَهً فَزَعَمَ أَنَّهُ لَیْسَ عِنْدَهُ فِیهَا شَیْ ءٌ فَأَصْغَی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أُذُنَهُ إِلَی الْحَائِطِ كَأَنَّ إِنْسَاناً یُكَلِّمُهُ فَقَالَ أَیْنَ السَّائِلُ عَنْ مَسْأَلَهِ كَذَا وَ كَذَا وَ كَانَ الرَّجُلُ قَدْ جَاوَزَ أُسْكُفَّهَ الْبَابِ قَالَ هَا أَنَا ذَا فَقَالَ الْقَوْلُ فِیهَا هَكَذَا ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَیَّ فَقَالَ لَوْ لَا نُزَادُ لَنَفِدَ مَا عِنْدَنَا (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: بشر بن ابراهیم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که من در خدمت آن جناب نشسته بودم. مردی وارد شد و سؤالی کرد. فرمود: در این مورد نزد من چیزی نیست. آن مرد گفت: «إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَیْهِ راجِعُونَ»! این امام مفترض الطاعه است؛ از او مسأله ای سؤال می کنم گمان می کند که در این مورد اطلاعی ندارد.

حضرت صادق علیه السّلام گوش به دیوار فراداشت، مثل اینکه شخصی با او صحبت می کند. آنگاه فرمود: کجا است مردی که سؤال داشت؟ آن مرد که از درگاه درب در حال خارج شدن بود، گفت: من اینجا هستم! امام فرمود: جواب در این مسئله این است. آنگاه رو به من کرد و فرمود: اگر به [علم] ما افزوده نشود، آنچه نزد ما است تمام می شود. - . بصائر الدرجات: ۱۱۷ -

**[ترجمه]

بیان

الأسكفه بالضم و تشدید الفاء خشبه الباب التی یوطأ علیها.

**[ترجمه]«الاسکفه» به ضمه و تشدید فاء، یعنی چوبه در که بر آن پا می گذارند.

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، بصائر الدرجات عَبَّادُ بْنُ سُلَیْمَانَ عَنْ سَعْدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام لَوْ لَا أَنَّا نُزَادُ لَنَفِدَ مَا عِنْدَنَا (۶).

١- بصائر الدرجات: ١١٧.

٢- بصائر الدرجات: ١١۶ و ١١٧، الاختصاص: ٣١۴.

٣- بصائر الدرجات: ١١٧.

۴- فی المصدر: عن عمرو.

۵- بصائر الدرجات: ١١٧.

۶- بصائر الدرجات: ١١٧.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: صفوان بن یحیی از حضرت رضا علیه السّلام نقل کرد که فرمود: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: اگر به [علم] ما افزوده نشود ، آنچه نزد ما است تمام می شود. - . بصائر الدرجات: ۱۱۷ -

ص: ۹۱

**[ترجمه]

«۱۸»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات مُوسَی بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ وَجَدْتُ بِخَطِّ أَبِی یَعْنِی جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ یَرْوِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی الْأَشْعَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ الدَّیْلَمِیِّ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ سَمِعْتُکَ وَ أَنْتَ تَقُولُ غَیْرَ مَرَّةٍ لَوْ لَا أَنَّا نُزَادُ لَأَنْفَدْنَا قَالَ أَمَّا الْحَلَالُ وَ الْحَرَامُ فَقَدْ وَ اللَّهِ أَنْزَلَهُ اللَّهُ عَلَی نَبِیِّهِ صلی الله علیه و آله بِکَمَالِهِ وَ مَا یُزَادُ الْإِمَامُ فِی حَلَالٍ وَ لَا حَرَامٍ قَالَ فَقُلْتُ فَمَا هَذِهِ الزِّیَادَةُ قَالَ فِی سَائِرِ الْأَشْیَاءِ سِوَی الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ قَالَ قُلْتُ فَتُزَادُونَ شَیْئاً یَخْفَی عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَا إِنَّمَا یَخْرُجُ الْأَمْرُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَیَأْتِی بِهِ الْمَلَکُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَیَقُولُ یَا مُحَمَّدُ رَبُّکَ یَأْمُرُکَ بِکَذَا وَ کَذَا فَیَقُولُ انْطَلِقْ بِهِ إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَیَأْتِی عَلِیّاً فَیَقُولُ انْطَلِقْ بِهِ إِلَی الْحَسَنِ فَیَقُولُ انْطَلِقْ بِهِ إِلَی الْحُسَیْنِ فَلَمْ یَزَلْ هَکَذَا یَنْطَلِقُ إِلَی وَاحِدٍ بَعْدَ وَاحِدٍ حَتَّی یَخْرُجَ إِلَیْنَا قُلْتُ فَتُزَادُونَ شَیْئاً لَا یَعْلَمُهُ رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ وَیْحَکَ یَجُوزُ أَنْ یَعْلَمَ الْإِمَامُ شَیْئاً لَمْ یَعْلَمْهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الْإِمَامُ مِنْ قِبَلِهِ (۱).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: سلیمان دیلمی از پدر خود نقل کرد که گفت: به حضرت صادق علیه السّلام گفتم: فدایت شوم! بارها از شما شنیده ام که فرموده اید «اگر به ما افزایش ندهند، علم ما پایان می پذیرد.» فرمود: اما حلال و حرام را که خداوند به طور کامل بر پیامبر اکرم نازل کرد، امام در مورد حلال و حرام چیزی افزایش ندارد.

عرض کردم: پس این افزایش چیست؟ فرمود: در سایر چیزها است، غیر حلال و حرام. عرض کردم: آیا چیزی به شما اضافه می دهند که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم اطلاع نداشته باشد؟ فرمود: نه، مطلب از جانب خداوند به وسیله ملک به پیامبر اکرم می رسد. فرشته می گوید: یا محمّد! پروردگارت چنین دستور می دهد. پیامبر می فرماید آن را به علی علیه السّلام برسان! می آید پیش علی، او نیز می فرماید به حسن برسان! آن جناب نیز می فرماید به حسین علیه السّلام برسان! به همین ترتیب یکی پس از دیگری تا می رسد به ما .

عرض کردم: ممکن است به شما چیزی اضافه بدهند که پیامبر نداند؟ فرمود: وای بر تو! آیا جایز است امام چیزی را بداند که پیامبر نداند، با اینکه از جانب او به امامت رسیده؟ - . بصائر الدرجات: ۱۱۶، اختصاص: ۳۱۳ -

**[ترجمه]

«۱۹»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ لَوْ لَا نُزَادُ لَأَنْفَدْنَا قَالَ قُلْتُ تُزَادُونَ شَيْئاً لَا يَعْلَمُهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ إِنَّهُ إِذَا كَانَ ذَلِكَ عُرِضَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ عَلَى الْأَئِمَّهِ ثُمَّ انْتَهَى إِلَيْنَا (۲).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: زراره گفت: شنیدم که حضرت باقر علیه السّلام می فرمود: اگر بر ما افزایشی نبود، تمام می کردیم. گفت: عرض کردم: به شما اضافه می شود آنچه را که رسول خدا نمی داند؟ فرمود: هر گاه افزایش شود، به رسول خدا صلی الله علیه و آله عرضه می شود، سپس بر ائمه و سپس به ما ختم می شود. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶، اختصاص: ۳۱۲ -

**[ترجمه]

«۲۰»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ لَيْسَ شَيْ ءٌ يَخْرُجُ مِنَ اللَّهِ حَتَّى يُبْدَأَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ وَاحِداً (۳) بَعْدَ وَاحِدٍ لِكَيْلَا يَكُونَ آخِرُنَا أَعْلَمَ مِنْ أَوَّلِنَا (۴).

۱- بصائر الدرجات: ۱۱۶ الاختصاص: ۳۱۳.

۲- بصائر الدرجات: ۱۱۶، الاختصاص: ۳۱۲.

۳- فی نسخه: ثم بواحد بعد واحد.

۴- بصائر الدرجات: ۱۱۶، الاختصاص: ۳۱۳.

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: یکی از اصحاب حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که شنیدم می فرمود: چیزی از جانب خدا خارج نمی شود، مگر اینکه ابتدا به پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله داده می شود، سپس امیرالمؤمنین، بعد یکی پس از دیگری تا آخر ما عالم تر از اول ما نباشند. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶، اختصاص: ۳۱۳ -

ص: ۹۲

**[ترجمه]

«۲۱»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الرَّبِیعِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُکَیْرٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ لَوْ لَا أَنَّا نُزَادُ لأنفد (۱) (لَأَنْفَدْنَا) قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ تُزَادُونَ شَیْئاً لَیْسَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ إِنَّهُ إِذَا کَانَ ذَلِکَ أُتِیَ إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأُخْبِرَهُ ثُمَّ أُتِیَ إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَأُخْبِرَهُ (۲) إِلَی وَاحِدٍ بَعْدَ وَاحِدٍ حَتَّی یَنْتَهِیَ إِلَی صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ (۳).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: عبدالله بن بکیر از ابو بصیر نقل کرد که گفت: از امام صادق علیه السّلام شنیدم که می فرماید: اگر بر علم ما افزوده نمی شد، تمام می شد. گفت: گفتم: فدایت شوم! به شما اضافه می شود آنچه که نزد رسول خدا نیست؟ فرمود: اگر اضافه ای باشد به پیامبر داده می شود. پس او خبر داده می شود، سپس به علی داده می شود، پس او خبر داده می شود، سپس یکی بعد از دیگری تا به صاحب این امر ختم شود. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶، اختصاص: ۳۱۲ - ۳۱۳ -

**[ترجمه]

«۲۲»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْخَشَّابِ عَنْ غِیَاثِ بْنِ مُثَنًّی الْحَلَبِیِّ عَنْ یَزِیدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ مُعَمَّرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ علیه السلام یَکُونُ عِنْدَکُمْ مَا لَمْ یَجِئْ عِنْدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ یُعْرَضُ ذَلِکَ عَلَیْهِ إِذَا حَدَثَ ثُمَّ عَلَی مَنْ بَعْدَهُ وَاحِدٌ بَعْدَ وَاحِدٍ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: معمر گفت: به حضرت ابوالحسن عرض کردم: در نزد شما چیزی است که به نزد رسول خدا نرسیده باشد؟ فرمود: ابتدا آن بر رسول خدا عرضه می شود هنگامی که حادث می شود. سپس بر بعد از او یکی پس از دیگری. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶ -

**[ترجمه]

«۲۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ مُوسَی بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ سَمَاعَهَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ لِلَّهِ عِلْمَیْنِ عِلْماً أَظْهَرَ عَلَیْهِ مَلَائِکَتَهُ وَ أَنْبِیَاءَهُ وَ رُسُلَهُ فَمَا أَظْهَرَ عَلَیْهِ مَلَائِکَتَهُ وَ رُسُلَهُ وَ أَنْبِیَاءَهُ فَقَدْ عَلِمْنَاهُ وَ عِلْماً اسْتَأْثَرَ بِهِ فَإِذَا بَدَا لِلَّهِ فِی شَیْ ءٍ مِنْهُ أَعْلَمَنَاهُ ذَلِکَ وَ عُرِضَ عَلَی الْأَئِمَّهِ الَّذِینَ کَانُوا مِنْ قَبْلِنَا (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سماعه گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: خدا را دو علم است؛ یکی علمی که ملائکه و انبیا و رسل را مطلع می گرداند. آنچه به انبیا و رسل و ملائکه اطلاع دهد که ما نیز مطلع هستیم، و علمی که اختصاص به خود خدا دارد؛ هر گاه درباره چیزی بدا برای خدا پیش آید، اطلاع داده می شویم به آن و بر ائمه پیشین نیز عرضه می شود. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶ -

**[ترجمه]

«۲۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ مُوسَی بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِیهِ مُوسَی علیه السلام قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِثْلَهُ (۶)

- یر، بصائر الدرجات عبد الله بن محمد عن محمد بن الحسین عن عثمان بن عیسی عن سماعه عن أبی عبد الله مثله (۷)

- ختص، الإختصاص محمد بن الحسین مثله (۸).

ص: ۹۳

۱- فی المصدر: لا نفدنا.

۲- فی نسخه: فاخبر به.

۳- بصائر الدرجات: ۱۱۶، الاختصاص: ۳۱۲ و ۳۱۳.

۴- بصائر الدرجات: ۱۱۶.

۵- بصائر الدرجات: ۱۱۶. فیه: فقد علمناه.

۶- بصائر الدرجات: ۱۱۶.

۷- بصائر الدرجات: ۱۱۶.

۸- الاختصاص: ۳۱۳ فیه اختصار.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن جعفر از برادرش حضرت موسی بن جعفر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: حضرت صادق علیه السّلام فرمود... و مانند روایت پیشین را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶ -

بصائر الدرجات: سماعه از حضرت صادق مانند روایت پیشین را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶ -

اختصاص: محمد بن الحسین مانند روایت پیشین را نقل کرده است. - . اختصاص: ۳۱۳ -

ص: ۹۳

**[ترجمه]

«۲۵»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِیِّ رَفَعَهُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا کَانَ ذَلِکَ بُدِئَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ الْأَدْنَی فَالْأَدْنَی حَتَّی یَنْتَهِیَ إِلَی صَاحِبِ الْأَمْرِ الَّذِی فِی زَمَانِهِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالله برقی، سند می رساند به حضرت صادق که فرمود: هنگامی که این چنین باشد، ابتدا می شود به رسول خدا، سپس پایین تر و پایین تر تا ختم شود به صاحب این امر کسی که در زمان خودش است. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶ -

**[ترجمه]

«۲۶»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُوسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ نُعْمَانَ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ لَوْ لَا أَنَّا نُزَادُ نَفَدْنَا قَالَ قُلْتَ فَتُزَادُونَ شَیْئاً لَا یَعْلَمُهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ إِذَا کَانَ ذَلِکَ عُرِضَ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَلَی الْأَئِمَّهِ ثُمَّ انْتَهَی الْأَمْرُ إِلَیْنَا (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره گفت: از حضرت باقر شنیدم که می فرمود: اگر برای دانش ما افزایشی نبود، تمام می کردیم [دچار نقص در دانش می شدیم]. گفت: عرض کردم: زیاد می شود برشما چیزی که رسول خدا نمی دانست؟ فرمود: هر گاه چنین باشد، بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و بر ائمه عرضه می شود، سپس این امر به ما ختم می شود. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶ -

**[ترجمه]

«۲۷»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَـى عَنْ يُونُسَ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ (۳) قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام كَلَامٌ سَـمِعْتُهُ عَنْ أَبِي الْخَطَّابِ فَقَالَ اعْرِضْهُ عَلَيَّ (۴) قَالَ فَقُلْتُ يَقُولُ إِنَّكُمْ تَعْلَمُونَ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ وَ فَصْلَ مَا بَيْنَ النَّاسِ (۵) فَلَمَّا أَرَدْتُ الْقِيَامَ أَخَذَ بِيَدِي فَقَالَ علیه السلام يَا مُحَمَّدُ (۶) كَذَا عِلْمُ الْقُرْآنِ وَ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ يَسِيرٌ (۷) فِي جَنْبِ الْعِلْمِ الَّذِي يَحْدُثُ فِي اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ (۸).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: هشام ابن سالم گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: سخنی از ابوالخطاب شنیده ام. فرمود: بگو ببینم چیست؟ عرض کردم: او می گفت که شما از حلال و حرام و تمیز بین حق و باطل، آنچه در نزد مردم است اطلاع دارید.

همین که خواستم بایستم، دست مرا گرفت و فرمود: یا محمّد! همچنین است علم قرآن و حلال و حرام، در کنار علمی که در شبانه روز پیش می آید ناچیز است. - . بصائر الدرجات: ۱۱۶، اختصاص: ۴۱۴ -

**[ترجمه]

«۲۸»

یر، بصائر الـدرجات ابْنُ يَزِيـدَ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام إِذَا مَضَـى الْإِمَامُ يُفْضِـى مِنْ عِلْمِهِ فِي اللَّيْلَهِ الَّتِي يَمْضِـى فِيهَـا إِلَى الْإِمَامِ الْقَائِمِ مِنْ بَعْـدِهِ مِثْلُ مَا كَانَ يَعْلَمُ الْمَاضِـى قَالَ وَ مَا شَاءَ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ يُورَثُ كُتُباً وَ لَا يُوكَلُ إِلَى نَفْسِهِ وَ يُزَادُ فِي لَيْلِهِ وَ نَهَارِهِ (۹).

۱- بصائر الدرجات: ۱۱۶.

۲- بصائر الدرجات: ۱۱۶.

۳- الصحيح كما في الاختصاص: هشام بن سالم عن محمّد بن مسلم.

۴- في الاختصاص: اعرضه على فقلت.

۵- زاد في الاختصاص: فسكت.

۶- يؤيد ذلك ما صححنا قبل ذلك.

۷- في الاختصاص: يصير.

۸- بصائر الدرجات: ۱۱۶، الاختصاص: ۴۱۴.

۹- بصائر الدرجات: ۱۷۳.

یر، بصائر الـدرجات محمـد بن عبد الحمید عن محمد بن عمر بن یزید عن الحسن بن عمر عن أبیه عن أبی عبد الله علیه السـلام مثله (۱).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: عمر بن یزیـد گفت: به حضـرت صادق علیه السّـلام عرض کردم: وقتی امامی از دنیا برود، علم او در آن شب که از دنیا می رود، به امام بعـد از او می رسد، به همان مقداری که امام گذشـته می دانست؟ فرمود: آنچه خداوند بخواهـد، به وسـیله کتاب به ارث می رسـد؛ او را به خود وانمی گـذارد و در شـبانه روز افزایش می یابـد. - . بصائر الدرجات: ۱۷۳ -

ص: ۹۴

بصائر الـدرجات: حسن بن عمر از پـدرش، از امام صادق علیه السّـلامماننـد همین روایت را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۱۳۷ -

**[ترجمه]

«۲۹»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ یُونُسَ عَنْ أَبِی بَصِـیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام الْإِمَـامُ إِذَا مَـاتَ یَعْلَمُ الَّذِی بَعْـدَهُ فِی تِلْکَ السَّاعَهِ مِثْلَ عِلْمِهِ قَالَ یُورَثُ کُتُباً وَ یُزَادُ فِی کُلِّ یَوْمٍ وَ لَیْلَهٍ وَ لَا یُوکَلُ إِلَی نَفْسِهِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصـیر گفت: به حضـرت صادق عرض کردم: هرگاه امام فوت کرد، کسی که بعد از اوست در همـان سـاعت ماننـد علم او را می دانـد؟ فرمـود: کتـاب هـایی به ارث می برد و در هر روز و شب زیـاد می شـود و به خودش واگذار نمی شود. - . بصائر الدرجات: ۱۳۷ -

**[ترجمه]

«۳۰»

یر، بصائر الـدرجات ابْنُ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِی بَصِـیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام جَعَلَنِیَ اللَّهُ فِدَاکَ الْعَـالِمُ مِنْکُمْ یَمْضِـی فِی الْیَوْمِ أَوْ فِی اللَّیْلَهِ أَوْ فِی السَّاعَهِ یُخَلِّفُهُ الْعَالِمُ مِنْ بَعْـدِهِ فِی ذَلِکَ الْیَوْمِ أَوْ فِی تِلْکَ السَّاعَهِ یَعْلَمُ مِثْلَ عِلْمِهِ قَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ یُورَثُ کُتُباً وَ یُزَادُ فِی اللَّیْلِ وَ النَّهَارِ وَ لَا یَکِلُهُ اللَّهُ إِلَی نَفْسِهِ (۳).

یر، بصائر الدرجات محمد بن الحسین عن منصور مثله (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصـیر گفت: به حضـرت صادق علیه السّـلام عرض کردم: خدا مرا فدایت کند! عالم از شما در

روز یا شب یا یک ساعت از دنیا می رود و عالم بعدی جانشین او می شود. آیا در همان روز یا همان ساعت مانند علم او می داند؟ فرمود: ای ابا محمد! کتاب هایی به ارث می برد و در هر روز و شب زیاد می شود، و خدا او را به خودش واگذار نمی کند. - . بصائر الدرجات: ۱۳۷ -

بصائر الدرجات: محمد بن الحسين از منصور مانند همین روایت را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۱۳۷ -

**[ترجمه]

«۳۱»

یر، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَكُونُ أَنْ يُفْضِيَ هَذَا الْأَمْرُ إِلَى مَنْ لَمْ يَبْلُغْ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مَا يَصْنَعُ قَالَ يُورَثُ كُتُباً وَ لَا يَكِلُهُ اللَّهُ إِلَى نَفْسِهِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: به حضرت صادق علیه السّلام گفتم: آیا ممکن است که این امر به کسی که به بلوغ نرسیده برسد؟ فرمود: آری. گفتم: چه می کند؟ فرمود: کتاب هایی به ارث می برد و خدا او را به خودش واگذار نمی کند. - . بصائر الدرجات: ۱۳۷ -

**[ترجمه]

«۳۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ يَعْقُوبَ السَّرَّاجِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَتَى يَمْضِي (۶) الْإِمَامُ حَتَّى يُؤَدِّيَ عِلْمَهُ إِلَى مَنْ يَقُومُ مَقَامَهُ مِنْ بَعْدِهِ قَالَ فَقَالَ لَا يَمْضِي الْإِمَامُ حَتَّى يُعَلِّمَهُ إِلَى مَنِ انْتَجَبَهُ اللَّهُ (۷) وَ لَكِنْ يَكُونُ صَامِتاً مَعَهُ فَإِذَا مَضَى وَلِيُّ الْعِلْمِ نَطَقَ بِهِ مَنْ بَعْدَهُ (۸).

۱- بصائر الدرجات: ۱۳۷ فيه: او ما شاء اللّه.

۲- بصائر الدرجات: ۱۳۷.

۳- بصائر الدرجات: ۱۳۷.

۴- بصائر الدرجات: ۱۳۷.

۵- بصائر الدرجات: ۱۳۷.

۶- هكذا فى المصدر و فى نسخ من الكتاب، و فى نسخه لم يذكر (متى) و لعله الأصحّ.

۷- فى المصدر: حتى يفضى علمه الى من انتجبه اللّه.

۸- بصائر الدرجات: ۱۳۷.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: یعقوب سراج گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: زمانی که امام از دنیا رود، علم خود را به امامی که پس از او به امر امامت قیام می کند، تحویل می دهد؟ فرمود: از دنیا نمی رود امام مگر اینکه علمش را به کسی که خدا برگزیده است تعلیم دهد. ولی امامِ بعد ساکت است. زمانی امام از دنیا رفت، او متصدی علم می شود و به آن گویا می گردد. - . بصائر الدرجات: ۱۳۷ -

ص: ۹۵

**[ترجمه]

«۳۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ نُعْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ لَا يَكِلُنَا إِلَى أَنْفُسِنَا وَ لَوْ وَكَلَنَا إِلَى أَنْفُسِنَا لَكُنَّا كَعَرْضِ النَّاسِ (۱) وَ نَحْنُ الَّذِينَ (۲) قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن نعمان گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: خداوند ما را به خود واگذار نمی کند. اگر ما را به خودمان واگذارد، ما هم مثل سایر مردم می شویم. ما کسانی هستیم که خداوند درباره آنها فرموده: «ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ.» - . غافر / ۶۰ (فاصله اصلاح شود) - {بخوانید مرا تا اجابتتان کنم.} - . بصائر الدرجات: ۱۳۷ - ۱۳۸ -

**[ترجمه]

بیان

الظاهر أن قوله علیه السلام و نحن كلام مستأنف و يحتمل أن يكون تعليلا للسابق أي إنا ندعو الله بأن يزيد في علمنا و لا يكلنا إلى أنفسنا و يستجيب الله لنا بمقتضى وعده.

**[ترجمه]ظاهرا جمله «ما کسانی هستیم .. تا آخر) جمله مستأنفه و جدای از ماقبل خویش است، و نیز احتمال دارد تعلیلی باشد برای ماقبل خود، یعنی ما از خدا درخواست افزایش علم می کنیم و این که ما را به خودمان واگذار نکند و او دعای ما را به مقتضای وعده ای که داده است مستجاب می فرماید.

**[ترجمه]

«۳۴»

یر، بصائر الدرجات أَبُو مُحَمَّدٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مُوسَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الرَّازِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنَّ أَبِي حَدَّثَنِي عَنْ جَدِّكَ أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنِ الْإِمَامِ مَتَى يُفْضِي إِلَيْهِ عِلْمُ صَاحِبِهِ فَقَالَ فِي

السَّاعَهِ الَّتِی یُقْبَضُ فِیهَا یَصِیرُ (إِلَیْهِ) عِلْمُ صَاحِبِهِ فَقَالَ هُوَ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ یُورَثُ کُتُباً وَ لَا یُوکَلُ إِلَی نَفْسِهِ وَ یُزَادُ فِی اللَّیْلِ وَ النَّهَارِ فَقُلْتُ لَهُ عِنْدَکَ تِلْکَ الْکُتُبُ وَ ذَلِکَ الْمِیرَاثُ فَقَالَ إِی وَ اللَّهِ أَنْظُرُ فِیهَا (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمر بن یزید از حضرت ابوالحسن علیه السّلام نقل کرد که عرض کردم: پدرم از جد شما برایم نقل کرد که سؤال کرده بود از چه وقت علم امام به جانشینش می رسد؟ فرموده: در ساعتی که قبض روح شود، علم او به جانشینش می رسد. فرمود: آن علم یا مقداری که خداوند می خواهد، به وسیله کتاب به ارث می رسد، و به خود واگذار نخواهد شد و در شبانه روز افزایش می آید .

عرض کردم: شما آن کتاب ها و میراث در نزد هست؟ فرمود: آری، به خدا به آن نظر می افکنم. - . بصائر الدرجات: ۱۳۸ -

**[ترجمه]

«۳۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ مُعَمَّرٍ قَالَ: قُلْتُ لَوْ تَعْلَمُونَ الْغَیْبَ (۵) قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یُبْسَطُ لَنَا فَنَعْلَمُ وَ یُقْبَضُ عَنَّا فَلَا نَعْلَمُ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: معمر گفت: عرض کردم چه خوب بود اگر علم غیب می داشتید! حضرت باقر علیه السّلام فرمود: راه برای ما باز می شود، مطلع می شویم و جلویش را می گیرند، آنگاه نخواهیم دانست. - . بصائر الدرجات: ۱۵۱ -

**[ترجمه]

بیان

لو للتمنی.

**[ترجمه]عبارت «لو» در این جا از حروف تمنی است.

**[ترجمه]

«۳۶»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَخْلَدٍ الدَّهَّانِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ

۱- بضم العین ای کعامتهم یقال: هو من عرض الناس ای من العامّه.

۲- أی ما وكلنا الى انفسنا اذ امرنا أن ندعوه و نطلب منه ما شئنا و ما يزيد فی علمنا.

۳- بصائر الدرجات: ۱۳۷ و ۱۳۸ و الآيه فی.

۴- بصائر الدرجات: ۱۳۸ فيه: و ما شاء اللّه.

۵- فی المصدر: او تعلمون الغيب أقول: اراد السائل ان اللّه يطلعكم على غيبه؟ فاجابه عليه السلام ان ذلک إلى الله ، ولعل البسط اشاره إلى شرح صدورهم وكشف الغوامض و تبيينها لهم أو اطلاعهم على اللوح المحفوظ.

۶- بصائر الدرجات: ۱۵۱.

عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ الْعَلَوِيِّ قَالَ: بَلَغَنِی عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ لِدَاوُدَ الرَّقِّيِّ أَيُّكُمْ يَنَالُ السَّمَاءَ (۱) فَوَ اللَّهِ إِنَّ أَرْوَاحَنَا وَ أَرْوَاحَ النَّبِيِّينَ لَتَنَالُ (۲) الْعَرْشَ كُلَّ لَيْلَةِ جُمُعَةٍ يَا دَاوُدُ قَرَأَ لِی (۳) مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ علیهما السلام حم السَّجْدَةَ حَتَّى بَلَغَ فَهُمْ لا يَسْمَعُونَ ثُمَّ قَالَ نَزَلَ جَبْرَئِيلُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِأَنَّ الْإِمَامَ بَعْدَهُ عَلِيٌّ علیه السلام (۴) ثُمَّ قَرَأَ علیه السلام حم تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ كِتابٌ فُصِّلَتْ آياتُهُ قُرْآناً عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ حَتَّى بَلَغَ فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ عَنْ وَلَايَةِ عَلِيٍّ علیه السلام فَهُمْ لا يَسْمَعُونَ (۵).

**[ترجمه]کنز الفوائد:

علی بن احمد علوی گفت: شنیدم که حضرت صادق علیه السّلام به داود رقی فرمود: کدام یک از شما به آسمان می روید؟ به خدا قسم ارواح ما و ارواح انبیا در هر شب جمعه به عرش می روند. فرمود: داود! برای من محمّد بن علی حضرت باقر علیه السّلام حم سجده را قرائت کرد تا رسید به «فَهُمْ لا يَسْمَعُونَ» سپس فرمود: جبرئیل بر پیامبر اکرم نازل شد و گفت که امام بعد از او، علی علیه السّلام است. سپس خواند سوره «حم *تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ *كِتابٌ فُصِّلَتْ آياتُهُ قُرْآناً عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ» -. فصلت / ۱ - ۳ - {حاء میم. وحی [نامه]ای است از جانب [خدای] رحمتگر مهربان. کتابی است که آیات آن به روشنی بیان شده قرآنی است به زبان عربی برای مردمی که می دانند.} تا رسید به «فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ» -. فصلت / ۴ - {بیشتر آنان رویگردان شدند.} از ولایت علی «فَهُمْ لا يَسْمَعُونَ» -. فصلت / ۴ - {در نتیجه [چیزی را] نمی شنوند.} -. کنز جامع الفوائد: ۲۷۸ - ۲۷۹ -

**[ترجمه]

«۳۷»

كِتَابُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ شُرَيْحٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ طَلْحَةَ النَّهْدِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ وَ سَأَلَهُ ذَرِيحٌ فَقَالَ لَهُ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاكَ لِي إِلَيْكَ حَاجَةٌ فَقَالَ يَا ذَرِيحُ هَاتِ حَاجَتَكَ فَمَا أَحَبَّ إِلَيَّ قَضَاءَ حَاجَتِكَ فَقَالَ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِي هَلْ تَحْتَاجُونَ إِلَى شَيْءٍ مِمَّا تُسْأَلُونَ عَنْهُ لَيْسَ يَكُونُ عِنْدَكُمْ فِيهِ ثَبْتٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَتَّى تَنْظُرُونَ إِلَى مَا عِنْدَكُمْ مِنَ الْكُتُبِ قَالَ علیه السلام يَا ذَرِيحُ أَمَا وَ اللَّهِ لَوْ لَا أَنَّا نُزَادُ لَأَنْفَدْنَا قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ طَلْحَةَ فَقُلْتُ لَهُ تُزَادُونَ مَا لَيْسَ عِنْدَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ إِنَّ دَاوُدَ وَرِثَ النَّبِيِّينَ وَ زَادَهُ اللَّهُ وَ إِنَّ سُلَيْمَانَ وَرِثَ دَاوُدَ وَ زَادَهُ اللَّهُ وَ إِنَّ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله وَرِثَ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ وَ زَادَهُ اللَّهُ وَ إِنَّا وَرِثْنَا النَّبِيَّ وَ زَادَنَا اللَّهُ وَ إِنَّا لَسْنَا نُزَادُ شَيْئاً إِلَّا شَيْءٌ يَعْلَمُهُ مُحَمَّدٌ أَ وَ مَا سَمِعْتَ أَبِي يَقُولُ إِنَّ أَعْمَالَ الْعِبَادِ تُعْرَضُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كُلَّ خَمِيسٍ فَيَنْظُرُ فِيهَا وَ يَعْلَمُ مَا يَكُونُ مِنْهَا فَلَسْنَا نُزَادُ شَيْئاً إِلَّا شَيْئاً يَعْلَمُهُ هُوَ.

۱- فی المصدر: (انکم لن تناولوا السماء) و لعله مصحف: انکم لن تنالوا السماء.
۲- فی المصدر: لتناول و لعله مصحف.
۳- فی المصدر: قرأ ابی.
۴- فی المصدر: بان الامر بعده لعلی علیه السّلام ثمّ قرأ علیه.
۵- کنز الفوائد: ۲۷۸ و ۲۷۹ و الآیات فی فصلت: ۱- ۴.

**[ترجمه]کتاب جعفر بن محمد بن شریح: عبداللّه بن طلحه نهدی گفت: از حضرت صادق شنیدم که ذریح به ایشان عرض کرد: خدا مرا فدایت کند! از شما درخواستی دارم. فرمود: حاجت خود را بیان کن ذریح! چقدر مایلم که نیاز تو را برآورده کنم. عرض کرد: خدا مرا فدایت کند! وقتی از شما چیزی می پرسند که در مورد آن از پیامبر چیزی ثبت نشده که به آن کتاب هایی که نزد شما است نگاه کنید، آیا به چیزی احتیاج پیدا می کنید؟ فرمود: ذریح! اگر علم ما را افزایش ندهند، پایان می پذیرد.

عبداللّه بن طلحه گفت: عرض کردم: به شما اضافه بر آنچه نزد پیامبر اکرم بود می دهند؟ فرمود: داود وارث پیامبران شد، خداوند به او اضافه داد و سلیمان وارث داود گردید، خدا به او افزایش عنایت کرد. پیامبر ما محمّد مصطفی صلّی اللّه علیه و آله وارث داود و سلیمان شد، به او اضافه دادند. ما وارث پیامبریم و خدا به ما افزون عنایت کرد، اما به ما اضافه نمی دهند، مگر چیزی که به محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم اطلاع داده اند. مگر نشنیده ای که پدرم می فرمود: اعمال بندگان در هر پنجشنبه به پیامبر اکرم عرضه می شود و ایشان در آن ملاحظه می فرماید و از چیزهایی که واقع می شود اطلاع پیدا می کند. پس به ما اضافه نمی دهند، مگر آن چیزهایی را که او می داند .

ص: ۹۷

**[ترجمه]

باب ۴ أنهم علیهم السلام لا یعلمون الغیب و معناه

الآیات

آل عمران: «وَ ما کانَ اللَّهُ لِیُطْلِعَکُمْ عَلَی الْغَیْبِ وَ لکِنَّ اللَّهَ یَجْتَبِی مِنْ رُسُلِهِ مَنْ یَشاءُ»(۱۷۵)

الأنعام: «قُلْ لا أَقُولُ لَکُمْ عِنْدِی خَزائِنُ اللَّهِ وَ لا أَعْلَمُ الْغَیْبَ وَ لا أَقُولُ لَکُمْ إِنِّی مَلَکٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا ما یُوحی إِلَیَّ»(۵۱) (و قال تعالی): «وَ عِنْدَهُ مَفاتِحُ الْغَیْبِ لا یَعْلَمُها إِلَّا هُوَ»(۶۰)

الأعراف: «وَ لَوْ کُنْتُ أَعْلَمُ الْغَیْبَ لَاسْتَکْثَرْتُ مِنَ الْخَیْرِ وَ ما مَسَّنِیَ السُّوءُ»(۱۸۹)

یونس: «فَقُلْ إِنَّمَا الْغَیْبُ لِلَّهِ»(۲۰)

هود: (حاکیا عن نوح علیه السلام): «وَ لا أَقُولُ لَکُمْ عِنْدِی خَزائِنُ اللَّهِ وَ لا أَعْلَمُ الْغَیْبَ»(۳۳)

(و قال سبحانه): «وَ لِلَّهِ غَیْبُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ»(۱۲۳)

النحل: «وَ لِلَّهِ غَیْبُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ»(۷۹)

النمل: «قُلْ لا یَعْلَمُ مَنْ فِی السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ الْغَیْبَ إِلَّا اللَّهُ»(۶۶)

لقمـان: «إِنَّ اللَّهَ عِنْـدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ وَ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَ يَعْلَمُ مـا فِى الْأَرْحامِ وَ ما تَـدْرِى نَفْسٌ ما ذا تَكْسِبُ غَـداً وَ ما تَـدْرِى نَفْسٌ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ»(۳۴)

سبأ: «قُلْ إِنَّ رَبِّى يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَّامُ الْغُيُوبِ»(۴۸)

الجن: «عالِمُ الْغَيْبِ فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ

ص: ۹۸

فَإِنَّهُ یَسْلُکَ مِنْ بَیْنِ یَدَیْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ (۱) رَصَداً»(۲۶-۲۷)

lt;meta info="-وَ ما کانَ اللَّهُ لِیُطْلِعَکُمْ عَلَی الْغَیْبِ وَ لکِنَّ اللَّهَ یَجْتَبِی مِنْ رُسُلِهِ مَنْ یَشاءُ. - . آل عمران / ۱۷۵ -

{خدا شما را از غیب مطلع نمی گرداند ولی هر که را بخواهد از پیامبرانش برمی گزیند.}

- قُلْ لا أَقُولُ لَکُمْ عِنْدِی خَزائِنُ اللَّهِ وَ لا أَعْلَمُ الْغَیْبَ وَ لا أَقُولُ لَکُمْ إِنِّی مَلَکٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا ما یُوحی إِلَیَ. - . انعام / ۵۱ -

{بگو من مدعی نیستم که گنجینه های خدا در اختیار من است و نه اطلاع از غیب دارم و نمی گویم فرشته هستم، من فقط پیرو وحیم.}

- وَ عِنْدَهُ مَفاتِحُ الْغَیْبِ لا یَعْلَمُها إِلَّا هُوَ. - . انعام / ۶۰ -

{در نزد خدا است کلیدهای غیب که جز او کسی نمی داند.}

- وَ لَوْ کُنْتُ أَعْلَمُ الْغَیْبَ لَاسْتَکْثَرْتُ مِنَ الْخَیْرِ وَ ما مَسَّنِیَ السُّوءُ. - . اعراف / ۱۸۹ -

{اگر علم غیب می داشتم خیر و خوبی بیشتری را منشأ می شدم و دچار گرفتاری و فقر نمی شدم.}

- فَقُلْ إِنَّمَا الْغَیْبُ لِلَّه. - . یونس / ۲۰ -

{بگو غیب اختصاص به خدا دارد.}

- ولا أقول لکم عندی خزائن الله ولا أعلم الغیب. - . هود / ۳۱ -

{و به شما نمی گویم که گنجینه های خدا پیش من است و غیب نمی دانم.}

- وَ لِلَّهِ غَیْبُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ. - . هود / ۱۲۳ -

{اسرار پنهان آسمان و زمین در اختیار خدا است.}

- وَ لِلَّهِ غَیْبُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ. - . نحل / ۷۹ -

{و نهان آسمان ها و زمین از آنِ خداست.}

- قل لا یعلم من فی السماوات والأرض الغیب إلا الله. - . نمل / ۶۵ -

{بگو هر که در آسمان ها و زمین است جز خدا غیب را نمی شناسند}

-إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ وَ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَ يَعْلَمُ ما فِي الْأَرْحامِ وَ ما تَدْرِي نَفْسٌ ما ذا تَكْسِبُ غَداً وَ ما تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ. - . لقمان / ۳۴ -

{هنگام قیامت را فقط خدا می داند و باران او می فرستد و آنچه در رحم های مادران است او می داند و نمی داند کسی که فردا چه خواهد کرد و نمی داند کجا خواهد مرد، خداوند دانا و مطلع است.}

- قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَّامُ الْغُيُوبِ. - . سبأ / ۴۸ -

{بگو بی گمان پروردگارم حقیقت را القا می کند [اوست] دانای نهان ها.}

- عالِمُ الْغَيْبِ فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ

ص: ۹۸

فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ رَصَداً. - . جن / ۲۶ - ۲۷ -

{دانای نهان است و کسی را بر غیب خود آگاه نمی کند جز پیامبری را که از او خشنود باشد که [در این صورت] برای او از پیش رو و از پشت سرش نگاهبانانی بر خواهد گماشت.}

**[ترجمه]

تفسیر

الاستدراک فی الآیه الأولی یدل علی أن الله تعالی یطلع من یجتبی من رسله علی بعض الغیوب قال البیضاوی أی ما کان الله لیؤتی أحدکم علم الغیب فیطلع علی ما فی القلوب من کفر و إیمان و لکنه یجتبی لرسالته من یشاء فیوحی إلیه و یخبره ببعض المغیبات أو ینصب له ما یدل علیها (۲).

و أما الآیه الثانیه فقال الطبرسی رحمه الله: و لا أعلم الغیب الذی یختص الله بعلمه و إنما أعلم قدر ما یعلمنی الله تعالی من أمر البعث و النشور و الجنه و النار و غیر ذلک إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا ما یُوحی إِلَیَّ یرید ما أخبرکم إلا بما أنزله الله إلی عن ابن عباس و قال الزجاج أی ما أنبأتکم به من غیب فیما مضی و فیما سیکون فهو بوحی من الله عز و جل (۳).

و قال فی قوله تعالی وَ عِنْدَهُ مَفاتِحُ الْغَیْبِ معناه خزائن الغیب الذی فیه علم العذاب المستعجل و غیر ذلک لا یَعْلَمُها أحد إِلَّا هُوَ أو من أعلمه به و علمه إیاه و قیل معناه و عنده مقدورات الغیب یفتح بها علی من یشاء من عباده بإعلامه به و تعلیمه إیاه و تیسیره السبیل إلیه و نصبه الأدله له و یغلق عمن یشاء و لا ینصب الأدله له.

و قال الزجاج یرید عنده الوصله إلی علم الغیب و قیل مفاتح الغیب خمس إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ الآیه و تأویل الآیه أن الله عالم بکل شی ء من مبتدءات الأمور و عواقبها فهو یعجل ما تعجیله أصوب و أصلح و یؤخر ما تأخیره أصلح و أصوب و أنه

الذی یفتح باب العلم لمن یرید من الأنبیاء و الأولیاء لأنه لا یعلم الغیب

ص: ۹۹

۱- و فی سوره الکهف ۱۸: لَهُ غَیْبُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ ۲۶. و فی المصحف الشریف آیات اخری لم یذکرها المصنّف اختصارا.

۲- أنوار التنزیل.

۳- مجمع البیان ۲: ۳۰۴.

سواه و لا يقدر أن يفتح باب العلم به للعباد إلا الله (١).

و قال رحمه الله فی قوله تعالی وَ لِلَّهِ غَيْبُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ معناه و لله علم ما غاب فی السماوات و الأرض لا يخفی عليه شیء منه ثم قال وجدت بعض المشايخ ممن يتسم بالعدل و التشيع قد ظلم الشيعه الإماميه فی هذا الموضع من تفسيره فقال هذا يدل علی أن الله تعالی يختص بعلم الغيب خلافا لما تقول الرافضه إن الأئمه عليهم السلام يعلمون الغيب و لا شک أنه عنی بذلک من يقول بإمامه الاثنی عشر و يدين بأنهم أفضل الأنام بعد النبی صلی الله عليه و آله فإن هذا دأبه و ديدنه فيهم يشنع فی مواضع كثيره من كتابه عليهم و ينسب القبائح و الفضائح إليهم و لا نعلم أحد منهم استجاز الوصف بعلم الغيب لأحد من الخلق و إنما يستحق الوصف بذلک من يعلم جميع المعلومات لا بعلم مستفاد و هذا صفه القديم سبحانه العالم لذاته لا يشركه فيه أحد من المخلوقين و من اعتقد أن غير الله يشركه فی هذه الصفه فهو خارج عن مله الإسلام.

و أما ما نقل عن أمير المؤمنين عليه السلام و رواه عنه الخاص و العام من الإخبار بالغائبات فی خطب الملاحم و غيرها كإخباره عن صاحب الزنج و عن ولايه مروان بن الحكم و أولاده و ما نقل من هذا الفن عن أئمه الهدی عليهم السلام فإن جميع ذلک متلقی من النبی صلی الله عليه و آله مما أطلعه الله عليه فلا معنی لنسبه من روی عنهم هذه الأخبار المشهوره إلی أنه يعتقد كونهم عالمين بالغيب و هل هذا إلا سب قبيح و تضليل لهم بل تكفير و لا يرتضيه من هو بالمذاهب خبير و الله يحكم بينه و بينهم وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ (٢).

و قال رحمه الله فی قوله قُلْ لا يَعْلَمُ مَنْ فِی السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ من الملائكه و الإنس و الجن الْغَيْبَ و هو ما غاب علمه عن الخلق مما يكون فی المستقبل إِلَّا اللَّهُ وحده أو من أعلمه الله (٣).

و قال فی قوله تعالی إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ أی استأثر الله سبحانه به و لم

١- مجمع البيان ٢: ٣١١.
٢- مجمع البيان ٣: ٢٠٥.
٣- مجمع البيان ۴: ٢٣٠.

يطلع عليه أحدا من خلقه فلا يعلم وقت قيام الساعه سواه وَ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ فيما يشاء من زمان و مكان و الصحيح أن معناه و يعلم نزول الغيث فى زمانه و مكانه

كَمَا جَاءَ فِي الْحَدِيثِ أَنَّ مَفَاتِيحَ الْغَيْبِ خَمْسٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ وَ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَهَ.

وَ يَعْلَمُ ما فِي الْأَرْحامِ أ ذكر أم أنثى أ صحيح أم سقيم واحد أم أكثر وَ ما تَدْرِي نَفْسٌ ما ذا تَكْسِبُ غَداً أى ما ذا تعلم فى المستقبل و قيل ما تعلم بقاءه غدا فكيف تعلم تصرفه وَ ما تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ أى فى أى أرض يكون موته.

وَ قَدْ رُوِيَ عَنْ أَئِمَّهِ الْهُدَى أَنَّ هَذِهِ الْأَشْيَاءَ الْخَمْسَهَ لَا يَعْلَمُهَا عَلَى التَّفْصِيلِ وَ التَّحْقِيقِ غَيْرُهُ تَعَالَى (۱).

و قال فى قوله تعالى فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً ثم استثنى فقال إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ يعنى الرسل فإنه يستدل على نبوتهم بأن يخبروا بالغيب ليكون آيه و معجزه لهم و معناه أن من ارتضاه و اختاره للنبوه و الرساله فإنه يطلعه على ما شاء من غيبه على حسب ما يراه من المصلحه و هو قوله فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ رَصَداً و الرصد الطريق أى يجعل له إلى علم ما كان قبله من الأنبياء و السلف و علم ما يكون بعده طريقا.

و قيل معناه أنه يحفظ الذى يطلع عليه الرسول فيجعل بين يديه و خلفه رصدا من الملائكه يحفظون الوحى من أن تسترقه الشياطين فتلقيه إلى الكهنه و قيل رصدا من بين يديه و من خلفه و هم الحفظه من الملائكه يحرسونه عن شر الأعداء و كيدهم و قيل المراد به جبرئيل أى يجعل من بين يديه و من خلفه رصدا كالحجاب تعظيما لما يتحمله من الرساله كما جرت عاده الملوك بأن يضموا إلى الرسول جماعه من خواصه تشريفا له (۲).

**[ترجمه]با استفاده از آیه اول چنین معلوم می شود که خداوند بعضی از پیامبران را که خود برمی گزیند، بر مقداری از اسرار غیبی مطلع می کند. بیضاوی می نویسد: یعنی خداوند هرگز به شما علم غیب نخواهد داد که مطلع بر اسرار دل ها شوید از کفر و ایمان، ولی برمی گزیند برای رسالت خویش هر که را بخواهد، به او وحی می کند، او را از بعضی اسرار مطلع می کند یا برایش راهنمایی قرار می دهد که او را مطلع نماید. - . انوار التنزیل -

اما در مورد آیه دوم مرحوم طبرسی می نویسد: نمی دانم اسرار غیبی را که علم آن اختصاص به خدا دارد، فقط به آن مقدار که خدا مرا مطلع کند از جریان بعث و نشر و بهشت و جهنم و چیزهای دیگر علم دارم. «إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا ما يُوحى إِلَيَّ» یعنی شما را خبر نمی دهم مگر به همان چیزهایی که خداوند بر من نازل نموده.

ابن عباس و زجاج گفته اند: یعنی آنچه از اسرار غیبی راجع به گذشته و آینده در اختیار شما می گذارم، فقط از طریق وحی از جانب پروردگار است. - . مجمع البیان ۲ : ۳۰۴ -

و درباره آیه «وَ عِنْدَهُ مَفاتِحُ الْغَيْبِ» می نویسد: یعنی اسرار غیبی را که در آن عذاب پیش رو و چیزهای دیگر است، جز خدا کسی نمی داند یا کسی که به او خدا اعلام کرده و به او آموخته، بعضی گفته اند در نزد خداست امکانات غیبی که آنها را در اختیار کسانی از بندگانش که بخواهد قرار می دهد، به اعلام به آن یا به تعلیم یا گشودن راه به سوی آن و قرار دادن دلیل

برآن و برای هر کسی که بخواهد، درب ها را می بندد و راهی برایش نمی گشاید.

زجاج گفته است: یعنی در اختیار خدا است رسیدن به علم غیب. بعضی گفته اند کلیدهای غیب پنج قسم است: در نزد خداست علم ساعت، و تاویل آیه این است که خداوند به هر چیزی، از ابتدای امور و عواقب آن داناست و خدا هر چه را که تعجیل آن صلاح و پسندیده تر باشد پیش می اندازد و هر چه را که تاخیر آن صلاح باشد، تاخیر می اندازد. و او درب علم را برای هر کدام از پیامبران و اولیایی که اراده می کند می گشاید، زیرا جز او کسی علم غیب ندارد

ص: ۹۹

و قدرت گشودن باب علم را برای بندگان جز خدا کسی ندارد. - . مجمع البیان ۲ : ۳۱۱ -

مرحوم طبرسی درباره آیه «وَ لِلَّهِ غَیْبُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ» می نویسد: در اختیار خدا است علم آنچه در آسمان ها و زمین پنهان است، برای او چیزی از آنها مخفی نیست.

سپس می گوید: یکی از کسانی که خود را طرفدار عدالت و تشیع می داند، در مورد تفسیر این آیه به شیعه امامی ستم روا داشته و گفته است: این آیه دلیل بر این است که علم غیب اختصاص به خدا دارد، بر خلاف ادعای رافضی ها که می گویند ائمه دارای علم غیب هستند. مسلما منظور او شیعیان دوازده امامی هستند که معتقدند ائمه علیهم السّلام بهترین افراد پس از پیامبرند، زیرا این عادت و روش او در مورد شیعیان دوازده امامی است و در جاهای زیادی از کتاب خود از آنها عیبجویی کرده و نسبت های زشت و اعمال ناشایست را به آنها می دهد، با اینکه ما یک نفر از شیعیان را سراغ نداریم که مدعی علم غیب برای احدی از مخلوقات باشد، زیرا این صفت که عالم غیب است، شایسته کسی است که تمام اسرار را بدون استفاده از علم دیگری بداند و این چنین صفتی فقط شایسته خدای قدیم سبحان و متعال است که عالم به ذاته بوده و در این مزیت هیچ کس با او شریک نیست. هر کس معتقد باشد که در این صفت کسی غیر از خدا با خدا شریک است، او از دین اسلام خارج است.

اما آنچه از امیرالمؤمنین علیه السّلام نقل شده - که شیعه و سنی نقل کرده اند - در مورد اخبار از مسائل غیبی در خطب ملاحم و دیگر خطبه ها، مانند پیشگویی از صاحب الزنج و حکومت مروان حکم و اولاد او و آنچه از ائمه علیهم السّلام در این موارد نقل شده، تمام آنها از پیامبر اکرم گرفته اند که خداوند او را مطلع کرده و دیگر معنی ندارد که عیبجویی شود و بر کسانی که این اخبار مشهور را نقل می کنند بگویند اینها ادعای علم غیب برای ائمه کرده اند. آیا این جز دشنام زشت و گمراه کردن، بلکه نسبت به کفر دادن است که چنین کاری شایسته یک فرد آگاه از مذاهب نیست؟ خدا بین آنها و او حکومت خواهد کرد و بازگشت به سوی اوست. - . مجمع البیان ۳ : ۲۰۵ -

و درباره آیه «قُلْ لا یَعْلَمُ مَنْ فِی السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ»، یعنی بگو علم غیب ندارد هر که در آسمان ها و زمین است از ملائکه و انس و جن؛ «الغیب» یعنی آنچه پوشیده از مردم است در آینده رخ خواهد داد، فقط خدا می داند یا کسی که خدا به او اطلاع داده. - . مجمع البیان ۴ : ۲۳۰ -

و در مورد آیه «إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ» می گوید: این علم اختصاص به خدا دارد و احدی از مخلوقاتش را از آن مطلع نکرده است

ص: ۱۰۰

و کسی جز او نمی داند قیامت چه وقت است. «وینزل الغیث» و باران می فرستد در هر زمان و مکانی که بخواهد و معنی صحیح آن این است که از آمدن باران و زمان و مکان آن اطلاع دارد.

چنان چه در روایت نیز آمده که مفاتح غیب پنج قسم است که جز خدا کسی نمی داند. و همین آیه را قرائت فرمود: «وَ یَعْلَمُ ما فِی الْأَرْحامِ»، می داند که در رحم ها پسر است یا دختر سالم است یا ناسالم، یکی است یا بیشتر. «وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ ما ذا تَکْسِبُ غَداً» یعنی نمی داند که فردا چه به دست خواهد آورد .

بعضی گفته اند زنده بودن خود را در فردا را نمی داند، چگونه خواهد دانست که چه می کند؟ «وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ بِأَیِّ أَرْضٍ تَمُوتُ» یعنی نمی داند در کدام سرزمین خواهد مرد.

از ائمه علیهم السّلام روایت شده که این امور پنجگانه را به طور تفصیل و تحقیق، جز خدای متعال کسی نمی داند. - . مجمع البیان ۴ : ۳۲۴ -

و درباره آیه «فَلا یُظْهِرُ عَلی غَیْبِهِ أَحَداً» گفته است: سپس استثناء کرده و فرموده: «إِلَّا مَنِ ارْتَضی مِنْ رَسُولٍ»؛ احدی از غیب اطلاع ندارد مگر پیامبران، زیرا همین اطلاع از غیب، دلیل پیامبری آنها است تا معجزه و آیتی باشد، یعنی کسی را که به نبوت و رسالت اختیار کرده و برگزیده، او را بر مقداری از غیب که صلاح بداند مطلع می گرداند. این قسمت آیه اشاره به همان است: «فَإِنَّهُ یَسْلُکُ مِنْ بَیْنِ یَدَیْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ رَصَداً»؛ «رصد» یعنی طریق، یعنی خداوند برای او راهی به علوم انبیای گذشته و پیشینیان و آنچه بعد از این رخ خواهد داد می گشاید.

بعضی گفته اند معنی آیه این است که معلومات پیامبر را حفظ می کند و از پشت سر و جلوی او ملائکه ای را مراقب قرار می دهد تا وحی را حفظ کنند و نگذارند شیاطین از آن بربایند و به کاهنان بسپارند. بعضی نیز گفته اند رصدا «مِنْ بَیْنِ یَدَیْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ»، منظور ملائکه ای است که او را از شر دشمنان و حیله آنها حفظ می کنند. و نیز گفته شده که منظور جبرئیل است، یعنی قرار می دهد از جلو و عقب او رصدی، یعنی مانند پرده ای به جهت بزرگ داشت مقام رسالتش، چنان که پادشاهان نیز پیک و پیامبر خود را به جهت احترام وشرف بخشی به او، تحت حمایت گروهی از خواص او قرار می دهند. - . مجمع البیان ۵ : ۳۷۴ -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

فس، تفسیر القمی إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ وَ یُنَزِّلُ الْغَیْثَ وَ یَعْلَمُ ما فِی الْأَرْحامِ وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ ما ذا تَکْسِبُ غَداً وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ بِأَیِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِیمٌ خَبِیرٌ

۱- مجمع البیان ۴: ۳۲۴.

۲- مجمع البیان ۵: ۳۷۴.

قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام هَذِهِ الْخَمْسَهُ أَشْیَاءَ لَمْ یَطَّلِعْ عَلَیْهَا مَلَکٌ مُقَرَّبٌ وَ لَا نَبِیٌّ مُرْسَلٌ وَ هِیَ مِنْ صِفَاتِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ (۱).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم: «إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ وَ یُنَزِّلُ الْغَیْثَ وَ یَعْلَمُ ما فِی الْأَرْحامِ وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ ما ذا تَکْسِبُ غَداً وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ بِأَیِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِیمٌ خَبِیرٌ.» - . لقمان / ۳۴ -

ص: ۱۰۱

حضرت صادق علیه السّلام فرمود: بر این پنج چیز نه ملک مقرب مطلع است و نه نبی مرسل، این از صفات خداوند عزوجل است. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۵۱۰ -

**[ترجمه]

«۲»

ل، الخصال ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ هَاشِمٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ أَبِی أُسَامَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ لِی أَبِی أَ لَا أُخْبِرُکَ بِخَمْسَهٍ لَمْ یُطْلِعِ اللَّهُ عَلَیْهَا أَحَداً مِنْ خَلْقِهِ قُلْتُ بَلَی قَالَ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ وَ یُنَزِّلُ الْغَیْثَ وَ یَعْلَمُ ما فِی الْأَرْحامِ وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ ما ذا تَکْسِبُ غَداً وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ بِأَیِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِیمٌ خَبِیرٌ (۲).

**[ترجمه]خصال: ابو اسامه از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: پدرم به من گفت: تو را از پنج چیز خبر دهم که خداوند هیچ یک از خلایق را بر آنها مطلع نکرده؟ عرض کردم: بفرمایید. فرمود: «إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ وَ یُنَزِّلُ الْغَیْثَ وَ یَعْلَمُ ما فِی الْأَرْحامِ وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ ما ذا تَکْسِبُ غَداً وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ بِأَیِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِیمٌ خَبِیرٌ». - . خصال ۱ : ۱۳۹ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ لِلَّهِ عِلْمَیْنِ عِلْمٌ اسْتَأْثَرَ بِهِ فِی غَیْبِهِ فَلَمْ یُطْلِعْ عَلَیْهِ نَبِیّاً مِنْ أَنْبِیَائِهِ وَ لَا مَلَکاً مِنْ مَلَائِکَتِهِ وَ ذَلِکَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَی إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ وَ یُنَزِّلُ الْغَیْثَ وَ یَعْلَمُ ما فِی الْأَرْحامِ وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ ما ذا تَکْسِبُ غَداً وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ بِأَیِّ أَرْضٍ تَمُوتُ وَ لَهُ عِلْمٌ قَدْ أَطْلَعَ عَلَیْهِ مَلَائِکَتَهُ فَمَا أَطْلَعَ عَلَیْهِ مَلَائِکَتَهُ فَقَدْ أَطْلَعَ عَلَیْهِ مُحَمَّداً وَ آلَهُ وَ مَا أَطْلَعَ عَلَیْهِ مُحَمَّداً وَ آلَهُ فَقَدْ أَطْلَعَنِی عَلَیْهِ یَعْلَمُهُ الْکَبِیرُ مِنَّا وَ الصَّغِیرُ إِلَی أَنْ تَقُومَ السَّاعَهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اصبغ بن نباته گفت: از امیرالمؤمنین علیه السّلام شنیدم که می فرمود: خدا دو نوع علم دارد: ۱) علمی که از علوم غیبی اش به خویشتن اختصاص داده و هیچ یک از انبیا و فرشتگان را از آن مطلع نکرده. این آیه اشاره به همان است: «إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ وَ یُنَزِّلُ الْغَیْثَ وَ یَعْلَمُ ما فِی الْأَرْحامِ وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ ما ذا تَکْسِبُ غَداً وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ

بِأَیِّ أَرْضٍ تَمُوتُ.»

۲. علمی که ملائکه را از آن مطلع گردانـده و هر چه را که ملائکه از آن مطلع کرده، به محمّد و آلش نیز اطلاع داده و هر چه که محمّد و آلش را مطلع ساخته، مرا نیز مطلع کرده و کبیر و صـغیر ما از آن مطلع است تا روز قیامت. - . بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۴»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ خَلَفِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ یَقُولُ فِی کِتَابِهِ وَ لَوْ کُنْتُ أَعْلَمُ الْغَیْبَ لَاسْتَکْثَرْتُ مِنَ الْخَیْرِ وَ ما مَسَّنِیَ السُّوءُ یَعْنِی الْفَقْرَ (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: مردی در مورد آیه «وَ لَوْ کُنْتُ أَعْلَمُ الْغَیْبَ لَاسْتَکْثَرْتُ مِنَ الْخَیْرِ وَ ما مَسَّنِیَ السُّوءُ»، از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که: در اینجا سوء به معنی فقر است. - . تفسیر عیاشی ۲ : ۴۳ -

**[ترجمه]

«۵»

جا، المجالس للمفید الْحُسَیْنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ حَیْدَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ السَّمَرْقَنْدِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ الْکَشِّیِّ عَنْ حَمْدَوَیْهِ بْنِ نُصَیْرٍ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ أَبِی الْمُغِیرَهِ قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ یَحْیَی بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ عِنْدَ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ یَحْیَی جُعِلْتُ

۱- تفسیر القمّیّ: ۵۱.

۲- الخصال ۱: ۱۳۹.

۳- بصائر الدرجات: ۳۱.

۴- تفسیر العیّاشیّ ۲: ۴۳.

فِدَاکَ إِنَّهُمْ یَزْعُمُونَ أَنَّکَ تَعْلَمُ الْغَیْبَ فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ ضَعْ یَدَکَ عَلَی رَأْسِی فَوَ اللَّهِ مَا بَقِیَتْ شَعْرَهٌ فِیهِ وَ لَا فِی جَسَدِی إِلَّا قَامَتْ ثُمَّ قَالَ لَا وَ اللَّهِ مَا هِیَ إِلَّا وِرَاثَهٌ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۱).

**[ترجمه]مجالس مفید: ابوالمغیره گفت: من و یحیی بن عبداللّه بن حسن خدمت حضرت ابوالحسن علیه السّلام بودیم. یحیی عرض کرد: فدایت

شوم! گروهی معتقدند که شما علم غیب داری. فرمود: سبحان اللّه! دستت را بگذار روی سرم! به خدا سوگند هر موی که در سر و بدنم بوده راست شد. فرمود: نه به

خدا! چیزی نیست مگر آنچه به وراثت از پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم به ما رسیده است. - . امالی شیخ مفید: ۱۳ - ۱۴ -

**[ترجمه]

«۶»

نهج، نهج البلاغه لَمَّا أَخْبَرَ علیه السلام بِأَخْبَارِ التُّرْکِ وَ بَعْضِ الْأَخْبَارِ الْآتِیَهِ قَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ لَقَدْ أُعْطِیتَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ عِلْمَ الْغَیْبِ فَضَحِکَ وَ قَالَ لِلرَّجُلِ وَ کَانَ کَلْبِیّاً یَا أَخَا کَلْبٍ لَیْسَ هُوَ بِعِلْمِ غَیْبٍ وَ إِنَّمَا هُوَ تَعَلُّمٌ مِنْ ذِی عِلْمٍ وَ إِنَّمَا عِلْمُ الْغَیْبِ عِلْمُ السَّاعَهِ وَ مَا عَدَّدَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ بِقَوْلِهِ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ الْآیَهَ فَیَعْلَمُ سُبْحَانَهُ مَا فِی الْأَرْحَامِ مِنْ ذَکَرٍ أَوْ أُنْثَی أَوْ قَبِیحٍ أَوْ جَمِیلٍ أَوْ سَخِیٍّ أَوْ بَخِیلٍ أَوْ شَقِیٍّ أَوْ سَعِیدٍ وَ مَنْ یَکُونُ فِی النَّارِ حَطَباً أَوْ فِی الْجِنَانِ لِلنَّبِیِّینَ مُرَافِقاً فَهَذَا عِلْمُ الْغَیْبِ الَّذِی لَا یَعْلَمُهُ أَحَدٌ إِلَّا اللَّهُ وَ مَا سِوَی ذَلِکَ فَعِلْمٌ عَلَّمَهُ اللَّهُ نَبِیَّهُ فَعَلَّمَنِیهِ وَ دَعَا لِی بِأَنْ یَعِیَهُ صَدْرِی وَ تَضْطَمَّ عَلَیْهِ جَوَانِحِی (۲).

تحقیق: قد عرفت مرارا أن نفی علم الغیب عنهم معناه أنهم لا یعلمون ذلک من أنفسهم بغیر تعلیمه تعالی بوحی أو إلهام و إلا فظاهر أن عمده معجزات الأنبیاء و الأوصیاء علیهم السلام من هذا القبیل و أحد وجوه إعجاز القرآن أیضا اشتماله علی الإخبار بالمغیبات و نحن أیضا نعلم کثیرا من المغیبات بإخبار الله تعالی و رسوله و الأئمه علیهم السلام کالقیامه و أحوالها و الجنه و النار و الرجعه و قیام القائم علیه السلام و نزول عیسی علیه السلام و غیر ذلک من أشراط الساعه و العرش و الکرسی و الملائکه.

و أما الخمسه التی وردت فی الآیه فتحتمل وجوها:

الأول أن یکون المراد أن تلک الأمور لا یعلمها علی التعیین و الخصوص إلا الله تعالی فإنهم إذا أخبروا بموت شخص فی الیوم الفلانی فیمکن أن لا یعلموا خصوص الدقیقه التی تفارق الروح الجسد فیها مثلا و یحتمل أن یکون ملک الموت أیضا لا یعلم ذلک.

١- أمالی المفید: ١٣ و ١۴.

٢- نهج البلاغه ١: ٢۴۵ و ٢۴۶.

الثانی أن یکون العلم الحتمی بها مختصا به تعالی و کل ما أخبر الله به من ذلک کان محتملا للبداء.

الثالث أن یکون المراد عدم علم غیره تعالی بها إلا من قبله فیکون کسائر الغیوب و یکون التخصیص بها لظهور الأمر فیها أو لغیره.

الرابع ما أومأنا إلیه سابقا و هو أن الله تعالی لم یطلع علی تلک الأمور کلیه أحدا من الخلق علی وجه الإبداء فیه بل یرسل علمها علی وجه الحتم فی زمان قریب من حصولها کلیله القدر أو أقرب من ذلک و هذا وجه قریب تدل علیه الأخبار الکثیره إذ لا بد من علم ملک الموت بخصوص الوقت کما ورد فی الأخبار و کذا ملائکه السحاب و المطر بوقت نزول المطر و کذا المدبرات من الملائکه بأوقات وقوع الحوادث.

**[ترجمه]نهج البلاغه: وقتی امیرالمؤمنین جریان ترک ها و بعضی از اخبار آینده را گوشزد کرد، یکی از یاران گفت: یا امیرالمؤمنین! به شما علم غیب داده شده؟ لبخندی زد و به آن شخص از قبیله بنی کلب بود فرمود: برادر کلبی! این علم غیب نیست؛ این آموزشی است از کسی که دارای علم بوده. علم غیب اطلاع از قیامت است و آنچه خداوند در این آیه برشمرده: «إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ.»

خدا آنچه را که در ارحام است، می داند که نر یا ماده، زشت یا زیبا، سخاوتمند یا بخیل و شقی یا سعید است، و این که چه کسی آتش گیره آتش است و چه کس در بهشت رفیق پیامبران است. این است علم غیب که احدی جز خدا خبر ندارد. اما غیر از این علمی است که خداوند به پیامبرش آموخته و او به من آموخته و برایم دعا کرد که سینه ام حافظ و گنجینه آنها باشد و من آنها را فرا گیرم. - . نهج البلاغه ۱ : ۲۴۵ - ۲۴۶ -

تحقیق: چندین مرتبه این مورد را گوشزد کردیم که معنای اطلاع نداشتن ائمه از غیب، این است که آنها از جانب خود و بدون تعلیم خدا یا وحی یا الهام از غیب اطلاع ندارند، وگرنه ظاهر این است که معجزات انبیا و اوصیا از همین قبیل بوده است و یکی از وجوه اعجاز قرآن نیز اشتمال آن بر اخبار غیبی است. ما نیز به وسیله خدا و رسول و ائمه علیهم السّلام از بسیاری از مطالب غیبی اطلاع داریم، مانند قیامت و احوال آن و بهشت و جهنم و رجعت و قیام قائم علیه السّلام و نزول عیسی و سایر چیزها از شرایط قیامت و عرش و کرسی و ملائکه.

اما آن پنج قسمت که در آیه ذکر شده چند احتمال دارد:

اول: اینکه این مسائل را به طور تعیین و دقیق جز خدا نمی داند، زیرا ائمه اگر از مردن شخصی در فلان روز خبر دهند، ممکن است دقیقه ای که روح از جسد خارج می شود را ندانند. ممکن است ملك الموت نیز این مطلب را نداند.

ص: ۱۰۳

دوم: علم حتمی و غیر قابل تغییر در موارد این مسائل، به خدا اختصاص دارد و هر چه را که در این موارد خداوند اطلاع داده، احتمال بداء دارد.

سوم: شاید منظور این است که غیر از خدا هیچ کسی از آن مطلع نیست، مگر از جانب خدا. در این صورت مانند سایر اسرار غیبی خواهد شد و اینکه مسائل مزبور را در آیه ذکر کرده اند، چون غیب بودن آنها آشکارتر است یا دلیل دیگری داشته.

چهارم: مطلبی که قبلا اشاره کردیم که خداوند این امور را به طور کلی بی اینکه قابل بداء باشد به احدی اطلاع نداده، بلکه نزدیک به وقوع این مسائل، علم حتمی بودن آنها را در اختیار اولیای خود می گذارد، مانند شب قدر یا نزدیک تر از آن. این وجه نزدیک است به توصیه آیه، چنان چه اخبار زیادی شاهد آن است. چون به ناچار ملک الموت باید از زمان مرگ شخص اطلاع داشته باشد، هم چنان که اخبار نیز در این خصوص وارد شده است، همچنین فرشتگان مأمور ابر و باران نسبت به وقت بارش باران، همچنین ملائکه مدبر راجع به اوقات وقوع حوادث.

**[ترجمه]

تذییل

قال الشیخ المفید رحمه الله فی کتاب المسائل أقول إن الأئمه من آل محمد علیهم السلام قد کانوا یعرفون ضمائر بعض العباد و یعرفون ما یکون قبل کونه و لیس ذلک بواجب فی صفاتهم و لا شرطا فی إمامتهم و إنما أکرمهم الله تعالی به و أعلمهم إیاه للطف فی طاعتهم و التسجیل بإمامتهم و لیس ذلک بواجب عقلا و لکنه وجب لهم من جهه السماع فأما إطلاق القول علیهم بأنهم یعلمون الغیب فهو منکر بین الفساد لأن الوصف بذلک إنما یستحقه من علم الأشیاء بنفسه لا بعلم مستفاد و هذا لا یکون إلا الله عز و جل و علی قولی هذا جماعه أهل الإمامه إلا من شذ عنهم من المفوضه و من انتمی إلیهم من الغلاه.

ص: ۱۰۴

**[ترجمه]شیخ مفید رحمه اللّٰه علیه در کتاب مسائل می نویسد: می گویم: ائمه علیهم السّلام از آل محمد صلی الله علیه و آله گاهی از دل بعضی بندگان اطلاع داشتند و مطالبی را قبل از وقوع آنها از آینده خبر می دادند. این از شرایط امامت و صفات واجب آنها نبود. خداوند آنها را به این مزایا کرامت بخشیده بود و آنها را دارای این مزیت کرده بود تا بیشتر موجب اطاعت از ایشان و اثبات امامت ایشان شود، گرچه از لحاظ عقل لزومی ندارد، ولی این از جهت سماع لازم شده. اما اینکه به آنها نسبت علم غیب بدهیم کار زشتی است و فساد آن آشکار است، زیرا چنین نسبتی شایسته کسی است که اطلاعات را به ذات خویش داشته باشد، نه آنکه به او بیاموزند و این فقط در مورد خدا است. بر همین عقیده که ذکر کردم تمام امامی مذهبان معتقدند، مگر گروه اندکی از مفوضه و کسانی که شبیه آنهایند از غالیان .

ص: ۱۰۴

**[ترجمه]

باب ۵ أنهم علیهم السلام خزان اللّٰه علی علمه و حمله عرشه

الأخبار

«۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَوْرَةَ بْنِ كُلَيْبٍ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ اللَّهِ إِنَّا لَخُزَّانُ اللَّهِ فِي سَمَائِهِ وَ أَرْضِهِ لَا عَلَى ذَهَبٍ وَ لَا عَلَى فِضَّةٍ إِلَّا عَلَى عِلْمِهِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سوره بن کلیب گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: به خدا قسم ما گنجینه های خداییم در آسمان و زمین؛ نه گنجینه طلا و نقره، گنجینه علم اوییم. - . بصائر الدرجات: ۲۹ -

**[ترجمه]

بیان

أی خزان علم السماء و علم الأرض.

**[ترجمه]منظور این است که گنجینه علم آسمان و زمین هستیم.

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ عَنْ خَلَفِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ ذَرِيحٍ الْمُحَارِبِيِّ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ

عليه السلام قَالَ: إِنَّ مِنَّا لَخَزَنَهَ اللَّهِ فِی الْأَرْضِ وَ خَزَنَتَهُ فِی السَّمَاءِ لَسْنَا بِخُزَّانٍ عَلَی ذَهَبٍ وَ لَا فِضَّهٍ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: بعضی از ما گنجینه خدا در زمین و گنجینه او در آسمانیم ما گنجینه طلا و نقره نیستیم. - . بصائر الدرجات: ۲۹ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ مَادٍّ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ وَ اللَّهِ إِنَّا لَخُزَّانُ اللَّهِ فِی سَمَائِهِ وَ خُزَّانِهِ فِی أَرْضِهِ لَسْنَا بِخُزَّانٍ عَلَی ذَهَبٍ وَ لَا فِضَّهٍ (۳) وَ إِنَّ مِنَّا لَحَمَلَهَ الْعَرْشِ یَوْمَ الْقِیَامَهِ (۴).

یر، بصائر الدرجات عبد الله بن محمد عن إبراهیم بن محمد عن عبد الله بن جبله عن ذریح عن أبی عبد الله علیه السلام مثله (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: از امام باقر علیه السّلام شنیدم که می فرمود: به خدا قسم ما گنجینه خدا در آسمان و گنجینه او در زمینیم؛ ما گنجینه طلا و نقره نیستیم، بعضی از ما حاملین عرش هستیم در قیامت. - . بصائر الدرجات: ۲۹ - ۳۰ -

بصائر الدرجات: ذریح از حضرت صادق علیه السّلام مانند همین روایت را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۲۹ - ۳۰ -

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ وَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِی طَالِبٍ عَنْ سَدِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا أَنْتُمْ قَالَ نَحْنُ خُزَّانُ اللَّهِ عَلَی عِلْمِ اللَّهِ نَحْنُ تَرَاجِمَهُ وَحیِ اللَّهِ نَحْنُ الْحُجَّهُ الْبَالِغَهُ عَلَی مَا دُونَ السَّمَاءِ وَ فَوْقَ الْأَرْضِ (۶).

۱- بصائر الدرجات: ۲۹.

۲- بصائر الدرجات: ۲۹.

۳- فی المصدر: و خزانه فی أرضه لا علی ذهب و لا علی فضه.

۴- بصائر الدرجات: ۲۹ ۳۰.

۵- بصائر الدرجات: ۲۹ ۳۰.

٦- بصائر الدرجات: ٣٠.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سدیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که به ایشان عرض کردم: فدایت شوم! شما چه هستید؟ فرمود: ما خزینه دار خدا برعلم او هستیم؛ ما ترجمه وحی اوییم؛ ما حجت بالغه بر پایین آسمان و روی زمین هستیم. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

ص: ۱۰۵

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِیِّ عَنْ سُفْیَانَ عَنْ سَدِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ نَحْنُ خُزَّانُ اللَّهِ فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ وَ شِیعَتُنَا خُزَّانُنَا (۱).

یر، بصائر الدرجات علی بن محمد عن القاسم بن محمد عن المنقری عن موسی عن سدیر عن أبی جعفر علیه السلام و زاد فی آخره و لولانا ما عرف الله

.(۲)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سدیر از امام باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ما خزینه داران خدا در دنیا و آخرت هستیم و شیعیان ما خزینه داران ما هستند. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

بصائر الدرجات: سدیر از امام باقر علیه السّلام همین روایت را نقل کرده و در آخر آن می افزاید: «اگر ما نبودیم خدا شناخته نمی شد.»

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الْمُنَخَّلِ بْنِ جَمِیلٍ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ اللَّهِ إِنَّا لَخُزَّانُ اللَّهِ فِی السَّمَاءِ وَ خُزَّانُهُ فِی الْأَرْضِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر جعفی گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: به خدا قسم ما گنجینه خدا در آسمان و گنجینه او در زمینیم. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ ذَرِیحٍ الْمُحَارِبِیِّ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ إِنَّ مِنَّا لَخُزَّانَ اللَّهِ فِی سَمَائِهِ وَ خُزَّانَهُ فِی أَرْضِهِ وَ لَسْنَا بِخُزَّانٍ عَلَی ذَهَبٍ وَ لَا فِضَّهٍ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: از حضرت زین العابدین علیه السّلام شنیدم که می فرمود: بعضی از ما گنجینه خدا در آسمانش و گنجینه او در زمین اوییم؛ ما گنجینه طلا و نقره نیستیم. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِیِّ عَنْ فَضَالَهَ بْنِ أَیُّوبَ عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا ابْنَ أَبِی یَعْفُورٍ إِنَّ اللَّهَ وَاحِدٌ مُتَوَحِّدٌ بِالْوَحْدَانِیَّهِ مُتَفَرِّدٌ بِأَمْرِهِ فَخَلَقَ خَلْقاً فَقَدَّرَهُمْ بِذَلِکَ الْأَمْرِ (۵) فَنَحْنُ هُمْ یَا ابْنَ أَبِی یَعْفُورٍ فَنَحْنُ حُجَجُ اللَّهِ فِی عِبَادِهِ وَ خُزَّانُهُ عَلَی عِلْمِهِ وَ الْقَائِمُونَ بِذَلِکَ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن ابی یعفور گفت: امام صادق علیه السّلام به من فرمود: ای پسر ابی یعفور! خداوند یکتای و بی همتا در وحدانیتش است؛ تنها او فرمانروا است. او مخلوقی را آفرید و این امر را در آنها قرار داد؛ ما آن مخلوق هستیم. ای پسر ابی یعفور! ما حجت های خداییم در میان مردم و نگهبان علم اوییم و قیام به این کار داریم. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

بیان

بذلک أی بذلک الأمر و هو الإمامه أو بذلک العلم فالباء للسببیه.

**[ترجمه]منظور از «بذلک الامر» یعنی امامت یا علم است و باء، باء سببیت است.

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُوسَی عَنِ الْخَشَّابِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ کَثِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ نَحْنُ وُلَاهُ أَمْرِ اللَّهِ وَ خَزَنَهُ عِلْمِ اللَّهِ وَ عَیْبَهُ (۷)

ص: ۱۰۶

۱- بصائر الدرجات: ۳۰ زاد فی آخره: و لو لانا ما عرف اللّه.

۲- لم نجده بهذا الاسناد و الظاهر أنّه و ما قبله متحدان و ان موسى مصحف سفيان بن موسى كما فى المصدر.

۳- بصائر الدرجات: ۳۰.

۴- بصائر الدرجات: ۳۰.

۵- بصائر الدرجات: ۳۰.

۶- فى المصدر: لذلك الامر.

۷- العيبه: الصندوق.

وَحْيِ اللَّهِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالرحمن بن کثیر گفت: از حضرت صادق شنیدم که می فرمود: ما فرمانروایان امر خداییم و گنجینه علم و مخزن ص: ۱۰۶

وحی او. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ عَنِ الْحُسَیْنِ عَنِ الْحُسَیْنِ (۲) بْنِ رَاشِدٍ عَنْ مُوسَی بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِیهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ خَلَقَنَا فَأَحْسَنَ خَلْقَنَا وَ صَوَّرَنَا فَأَحْسَنَ صُورَتَنَا فَجَعَلَنَا خُزَّانَهُ فِی سَمَاوَاتِهِ وَ أَرْضِهِ وَ لَوْلَانَا مَا عُرِفَ اللَّهُ (۳).

یر، بصائر الدرجات محمد بن هارون عن علی بن جعفر مثله إلی قوله و أرضه (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن جعفر از برادر خود موسی بن جعفر علیه السّلام نقل کرد که حضرت صادق علیه السّلام فرمود: خداوند ما را به بهترین وجه خلق نمود و بهترین صورت بخشید و ما را خزینه داران آسمان ها و زمین قرار داد. اگر ما نبودیم خدا شناخته نمی شد. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

بصائر الدرجات: محمد بن هارون از علی بن جعفر مثل همین روایت را نقل می کند، اما جمله آخر را ندارد. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْبَصْرِیِّ عَنْ أَبِی الْمَغْرَاءِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ خَیْثَمَةَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ نَحْنُ خُزَّانُ اللَّهِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: خثیمه گفت: از امام باقر علیه السّلام شنیدم که فرمود: ما گنجینه های خداییم. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنِ الثُّمَالِیِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی اسْتِکْمَالُ (۶) حُجَّتِی عَلَی الْأَشْقِیَاءِ مِنْ أُمَّتِکَ مِنْ تَرْکِ وَلَایَهِ عَلِیٍّ وَ الْأَوْصِیَاءِ مِنْ بَعْدِکَ فَإِنَّ فِیهِمْ سُنَّتَکَ وَ سُنَّهَ الْأَنْبِیَاءِ مِنْ قَبْلِکَ وَ هُمْ خُزَّانِی عَلَی عِلْمِی مِنْ بَعْدِکَ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَقَدْ أَنْبَأَنِی جَبْرَئِیلُ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: از امام باقر علیه السّلام شنیدم که فرمود: پیامبر اکرم از خداوند نقل می کند که فرمود: من حجت و دلیل خود را بر اشقیای امت تو تکمیل کرده ام؛ هر کس که ولایت علی و اوصیای بعد از تو را رها کند. در میان آنها سنت و روش تو و انبیای پیشین است و آنها خزینه دار علم من بعد از تویند. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: جبرئیل مرا از اسمای آنها و نام پدرانشان آگاه کرد. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

توضیح

استکمال مبتدأ و علی الأشقیاء خبره أو هو متعلق باستکمال أو بحجتی و من ترک خبره إذا قرئ من بکسر المیم و علی الأول یمکن أن یقرأ بالفتح بدلا أو عطف بیان للأشقیاء.

۱- بصائر الدرجات: ۳۰.

۲- فی نسخه: أحمد بن الحسین عن الحسین بن اسد. و فی المصدر: احمد عن الحسین بن راشد.

۳- بصائر الدرجات: ۳۰ فیه: فاحسن صورنا.

۴- بصائر الدرجات: ۳۰ فیه: فاحسن صورنا.

۵- بصائر الدرجات: ۳۰.

۶- فی نسخه: استکمل.

۷- بصائر الدرجات: ۳۰.

**[ترجمه]«استکمال» مبتدا است و «علی الاشقیاء» خبر آن، یا این که «علی الاشقیاء» متعلق به «استکمال» یا به «بحجتی» است ودر این صورت «من ترک» خبر خواهد بود، اگر «من» را به کسر میم بخوانیم. اما بنا بر این که «علی الاشقیاء» خبر باشد، می توان «من» را به عنوان بدل یا عطف بیان برای «اشقیاء»، به فتح میم خواند.

ص: ۱۰۷

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ دَاوُدَ الْعِجْلِيِّ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَى أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى أُولِي الْعَزْمِ أَنِّي رَبُّكُمْ وَ مُحَمَّدٌ رَسُولِي وَ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَوْصِيَاؤُهُ مِنْ بَعْدِهِ وُلَاةُ أَمْرِي وَ خُزَّانُ عِلْمِي وَ أَنَّ الْمَهْدِيَّ أَنْتَصِرُ بِهِ لِدِينِي (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند از اولیای اولوالعزم پیمان گرفت به اینکه من پروردگار شمایم و محمّد رسول من و علی امیرالمؤمنین و اوصیای بعد از او فرمانروایان فرمان منند و گنجینه علم من، و به وسیله مهدی دین خود را یاری می کنم. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُثْمَانَ (۲) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَى صِراطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ (۳) أَلا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ يَعْنِي عَلِيّاً أَنَّهُ جَعَلَ عَلِيّاً علیه السلام خَازِنَهُ عَلَى مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَيْ ءٍ وَ ائْتَمَنَهُ عَلَيْهِ أَلا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ

(۴)

ص: ۱۰۸

۱- بصائر الدرجات: ۳۰.

۲- فی المصدر: الحسین بن عثمان.

۳- إلی هنا توجد فی المصدر و لم تذکر فیه بقیه الآیه.

۴- بصائر الدرجات: ۳۰ و الآیه فی الشوری: ۵۳.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی درباره این فرمایش خدا: «صِراطِ اللَّهِ الَّذِی لَهُ ما فِی السَّماواتِ وَ ما فِی الْأَرْضِ أَلا إِلَی اللَّهِ تَصِیرُ الْأُمُورُ» - . شوری / ۵۳ - {راه همان خدایی که آنچه در آسمان ها و آنچه در زمین است از آن اوست. هشدار که [همه] کارها به خدا بازمی گردد.} از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که: منظور از صراط خدا، علی است. علی را خزینه دار آنچه در آسمان ها و زمین است قرار داده و او را امین خویش کرده است. امور به سوی خدا بر گشت می کند. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

ص: ۱۰۸

**[ترجمه]

باب ۶ أنهم علیهم السلام لا یحجب عنهم علم السماء و الأرض و الجنه و النار و أنه عرض علیهم ملکوت السماوات و الأرض و یعلمون علم ما کان و ما یکون إلی یوم القیامه

الأخبار

«۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ عَبْدِ الْکَرِیم عَنْ سَمَاعَهَ بْنِ سَعْدٍ الْخَثْعَمِیِّ أَنَّهُ کَانَ مَعَ الْمُفَضَّلِ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ الْمُفَضَّلُ جُعِلْتُ فِدَاکَ یَفْرِضُ اللَّهُ طَاعَهَ عَبْدٍ عَلَی الْعِبَادِ ثُمَّ یَحْجُبُ عَنْهُ خَبَرَ السَّمَاءِ قَالَ اللَّهُ أَکْرَمُ وَ أَرْأَفُ بِعِبَادِهِ مِنْ أَنْ یَفْرِضَ عَلَیْهِمْ طَاعَهَ عَبْدٍ یَحْجُبُ عَنْهُ خَبَرَ السَّمَاءِ صَبَاحاً أَوْ مَسَاءً (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سماعه بن سعد خثعمی به همراه مفضل خدمت حضرت صادق علیه السّلام بود. مفضل عرض کرد: فدایت شوم! آیا خداوند فرمانبرداری شخصی را بر مردم واجب می کند، آنگاه او را از اخبار آسمان ها بی اطلاع می گذارد؟ فرمود: خداوند نسبت به بندگان خود رئوف تر و کریم تر است از آنکه اطاعت شخصی را بر آنها واجب گرداند که از اخبار آسمان در صبح و شب اطلاع نداشته باشد. - . بصائر الدرجات: ۳۴ -

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنِ الثُّمَالِیِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ لَا وَ اللَّهِ (۲) لَا یَکُونُ عَالِمٌ جَاهِلًا أَبَداً عَالِمٌ بِشَیْ ءٍ جَاهِلٌ بِشَیْ ءٍ ثُمَّ قَالَ اللَّهُ أَجَلُّ وَ أَعَزُّ وَ أَعْظَمُ وَ أَکْرَمُ مِنْ أَنْ یَفْرِضَ طَاعَهَ عَبْدٍ یَحْجُبُ عَنْهُ عِلْمَ سَمَائِهِ وَ أَرْضِهِ ثُمَّ قَالَ لَا یَحْجُبُ (۳) ذَلِکَ عَنْهُ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: نه، به خدا عالم هرگز جاهل نمی باشد که چیزی را بداند و چیزی را نداند. سپس فرمود: خداوند بزرگ تر و عزیزتر و عظیم تر و کریم تر از آن است که اطاعت شخصی را بر مردم واجب کند

و علم آسمان و زمینش را از او بپوشاند. سپس فرمود: هرگز از او پوشیده نمی دارد. - . بصائر الدرجات: ۳۴ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام لا يكون عالم جاهلا أي لا يكون العالم الذي فرض الله طاعته جاهلا (۵) بشي ء مما يحتاج إليه الخلق و يصلحهم أو المعنى أنه لا يكون العالم عالما على الحقيقه حتى يكون عالما بكل شي ء يقدر على علمه البشر و إلا

ص: ۱۰۹

۱- بصائر الدرجات: ۳۴ فيه: و أرأف بالعباد.

۲- فى المصدر: يقول: و اللّه.

۳- فى نسخه: لا، لا يحجب.

۴- بصائر الدرجات: ۳۴.

۵- فى نسخه: (لا يكون العالم الذى فرض اللّه طاعته عبد يحجب عنه علم سمائه جاهلا) أقول: الصحيح: عبدا بالنصب.

فلیس أحد إلا و هو عالم بشی ء فلا یکون فی الأرض جاهل عالم بشی ء أی فهو عالم بشی ء.

و فی الکافی عالما بشـی ء جاهلا بشـی ء (۱) بدل تفصـیل لقوله جاهلا و هو أظهر و المراد بعلم السـماء علم حقیقه السـماء و ما فیهـا من الکواکب و حرکاتهـا و أوضاعهـا و من فیهـا من الملائکه و أحوالهم و أطوارهم أو المراد به العلم الـذی یأتی من جهه السماء و کذا علم الأرض یحتمل الوجهین و یمکن التعمیم فیهما معا.

**[ترجمه]این که فرمود: عالم هرگز جاهل نمی باشـد، یعنی عالمی که خـدا اطاعت از او را واجب گردانیـده، هرگز جاهل به مایحتاج خلق و مصالـح آنها نیست. یا این که منظور این است که عالم هرگز عالم به معنای حقیقی نیست، مگر این که عالم به تمام اموری باشد که بشر قادر به دست آوردن آن است،

ص: ۱۰۹

وگرنه احـدی در روی زمین نیست مگر این که به چیزی علم دارد و در این صورت هیچ جاهلی در روی زمین وجود ندارد، و عالم به چیزی، یعنی او در آن مسئله عالم است.

در کافی عبارت این گونه ذکر گردیده: «عالما بشیء وجاهلا بشیء» - . اصول کافی ۱ : ۲۶۲ -

که بدل تفصیلی است برای «جاهلا» و این معنا اظهر است. منظور از علم آسمان، اطلاع از حقیقت آسمان و چیزهایی است که در آنجـا وجود دارد، از قبیل سـتارگان و حرکت آنها و وضـعیت آنها و ملائکه و احوال و انواع آنها. یا مراد علمی است که از طرف آسـمان نـازل می شـود؛ علـم زمیـن نیز همیـن گـونه است و این دو احتمـال در آن وجـود دارد و نیز ممکن است هر دو احتمال با هم مراد باشد.

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصـائر الـدرجات الْحُسَـیْنُ بْنُ عَلِیٍّ عَنْ عُبَیْسِ بْنِ هِشَـامٍ عَنْ أَبِی غَسَّانَ الـذُّهْلِیِّ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: اللَّهُ أَحْکَمُ وَ أَکْرَمُ مِنْ أَنْ یَفْرِضَ طَاعَهَ عَبْدٍ یَحْجُبُ عَنْهُ خَبَرَ السَّمَاءِ صَبَاحاً وَ مَسَاءً (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مفضل بن عمر از حضـرت صادق علیه السّـلام نقل کرد که فرمود: خدا حکیم تر و کریم تر از آن است که اطاعت عبدی را واجب کند و خبر شب و روز آسمان را از او بپو شاند. - . بصائر الدرجات: ۳۵ -

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَجَلُّ وَ أَعْظَمُ مِنْ أَنْ یَحْتَجَّ بِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِهِ ثُمَّ یُخْفِی عَنْهُ شَیْئاً مِنْ أَخْبَارِ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: صفوان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خدا اجلّ و اعظم از آن است که به وسیله بنده ای از بندگانش احتجاج کند، سپس از او چیزی از اخبار آسمان و زمین را. - . بصائر الدرجات: ۳۵ -

**[ترجمه]

«۵»

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ اللُّؤْلُؤِیِّ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ الْأَصْبَغِ الْأَزْرَقِ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ حُصَیْنٍ وَ رَجُلٍ آخَرَ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ فَاسْتَخْلَی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِرَجُلٍ فَنَاجَاهُ مَا شَاءَ اللَّهُ قَالَ فَسَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ لِلرَّجُلِ أَ فَتَرَی اللَّهَ یَمُنُّ بِعَبْدٍ فِی بِلَادِهِ وَ یَحْتَجُّ عَلَی عِبَادِهِ ثُمَّ یُخْفِی عَنْهُ شَیْئاً مِنْ أَمْرِهِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سعد بن اصبغ ازرق گفت: با حصین و مرد دیگری خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم. ایشان با مردی در خلوت و آرام آرام صحبت می کرد. شنیدم که حضرت صادق به او می فرمود: آیا گمان می کنی خدا بر بنده ای در زمین خود منت گذارد و به وسیله او حجت بر مردم را تمام کند، آنگاه چیزی از امر خود را از او مخفی بدارد. - . بصائر الدرجات: ۳۵ -

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ مَعْرُوفٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِیزٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: سُئِلَ عَلِیٌّ علیه السلام عَنْ عِلْمِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ عِلْمُ النَّبِیِّ عِلْمُ جَمِیعِ النَّبِیِّینَ وَ عِلْمُ مَا كَانَ وَ عِلْمُ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَی قِیَامِ السَّاعَهِ ثُمَّ قَالَ وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ إِنِّی لَأَعْلَمُ عِلْمَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ عِلْمَ مَا كَانَ وَ عِلْمَ مَا هُوَ كَائِنٌ فِیمَا بَیْنِی وَ بَیْنَ قِیَامِ السَّاعَهِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از حضرت باقر نقل کرد که از علی علیه السّلام در مورد علم پیامبر صلی الله علیه و آله پرسیدند. فرمود: علم پیامبر، علم تمام انبیا است و علم گذشته و علم آنچه تا روز قیامت بیاید. سپس فرمود: قسم به آن کسی که جانم در دست اوست، من دارای علم پیامبر صلی الله علیه و آله و علم گذشته و علم آینده از زمان خود تا قیامت هستم. - . بصائر الدرجات: ۳۵ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ

ص: ۱۱۰

۱- أصول الكافی ۱: ۲۶۲.

۲- بصائر الدرجات: ۳۵.

۳- بصائر الدرجات: ۳۵.

۴- بصائر الدرجات: ۳۵.

۵- بصائر الدرجات: ۳۵.

الْمُغِيرَهِ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى وَ عُبَيْدَهَ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ابْتِدَاءً مِنْهُ وَ اللَّهِ إِنِّی لَأَعْلَمُ مَا فِی السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِی الْأَرْضِ وَ مَا فِی الْجَنَّهِ وَ مَا فِی النَّارِ وَ مَا كَانَ وَ مَا يَكُونُ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَهُ ثُمَّ قَالَ أَعْلَمُهُ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ أَنْظُرُ إِلَيْهِ هَكَذَا ثُمَّ بَسَطَ كَفَّيْهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ وَ أَنْزَلْنَا (۱) إِلَيْكَ الْكِتَابَ فِيهِ تِبْيَانُ كُلِّ شَيْ ءٍ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات:

ص: ۱۱۰

عبیده بن بشیر گفت: حضرت صادق علیه السّلام ابتدا به سخن کرد و فرمود: به خدا قسم من دارای علم آنچه در آسمان ها و آنچه در زمین و آنچه در بهشت و آنچه در جهنم و آنچه بوده و آنچه خواهد آمد تا روز قیامت هستم. سپس فرمود: من این اطلاعات را از کتاب خدا به دست می آورم و به آن چنین نگاه می کنم. در این موقع دست های خود را گشود و سپس فرمود: خداوند می فرماید: «وَ أَنْزَلْنا إِلَيْكَ الْكِتابَ فيه تِبْياناً لِكُلِّ شَيْ ءٍ.» - . در قرآن وَ نَزَّلْنا عَلَيْكَ الْكِتابَ تِبْياناً لِكُلِّ شَيْ ءٍ (نحل / ۱۶) است شاید نقل به معنی شده. - {معنای این آیه را در متن اصلی پیدا نکرد. لطفا همین جا درج شود.} - . بصائر الدرجات: ۳۵ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ يُونُسَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَهِ وَ عِدَّهٍ مِنْ أَصْحَابِنَا فِيهِمْ عَبْدُ الْأَعْلَى وَ عُبَيْدَهُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بِشْرٍ الْخَثْعَمِيُّ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَشِيرٍ سَمِعُوا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ إِنِّي لَأَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ أَعْلَمُ مَا فِي الْأَرَضِينَ وَ أَعْلَمُ مَا فِي الْجَنَّهِ وَ أَعْلَمُ مَا فِي النَّارِ وَ أَعْلَمُ مَا كَانَ وَ مَا يَكُونُ ثُمَّ مَكَثَ هُنَيْئَهً فَرَأَى أَنَّ ذَلِكَ كَبُرَ عَلَى مَنْ سَمِعَهُ فَقَالَ عَلِمْتُ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ أَنَّ اللَّهَ يَقُولُ فِيهِ تِبْيَانُ كُلِّ شَيْ ءٍ (۳).

أقول: سيأتي مثله بأسانيد في كتاب القرآن.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: گروهی از اصحاب از جمله عبدالله بن بشیر از امام صادق علیه السّلام شنیدند که می فرماید: من دارای علم آنچه در آسمان ها و علم آنچه در زمین و علم آنچه در بهشت و علم آنچه در جهنم و آنچه بوده و آنچه خواهد آمد تا روز قیامت هستم. سپس اندکی مکث نمود. آنگاه دید چنین مطلبی بر کسانی که شنیدند بزرگ آمد. پس فرمود: من از کتاب خدا می دانم. خداوند می فرماید: «فيه تِبْياناً لِكُلِّ شَيْ ءٍ.» - . بصائر الدرجات: ۳۵ -

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ سَيْفٍ التَّمَّارِ قَالَ: كُنَّا مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جَمَاعَهً مِنَ

الشِّيعَهِ فِي الْحِجْرِ فَقَالَ عَلَيْنَا عَيْنٌ فَالْتَفَتْنَا يَمْنَهً وَ يَسْرَهً فَلَمْ نَرَ أَحَداً فَقُلْنَا لَيْسَ عَلَيْنَا عَيْنٌ قَالَ وَ رَبِّ الْكَعْبَهِ وَ رَبِّ الْبَيْتِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَوْ كُنْتُ بَيْنَ مُوسَى وَ الْخَضِرِ لَأَخْبَرْتُهُمَا أَنِّي أَعْلَمُ مِنْهُمَا وَ لَأَنْبَأْتُهُمَا مَا لَيْسَ فِي أَيْدِيهِمَا لِأَنَّ مُوسَى وَ الْخَضِرَ أُعْطِيَا عِلْمَ مَا كَانَ وَ لَمْ يُعْطَيَا عِلْمَ مَا هُوَ كَائِنٌ وَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أُعْطِيَ عِلْمَ مَا كَانَ وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ فَوَرِثْنَاهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وِرَاثَهً (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سيف تمّار گفت: با حضرت صادق عليه السّلام و جماعتى از شيعه در حجر بوديم. فرمود: يك نفر مراقب ما است؟ ما متوجه چپ و راست شديم، كسى را نديديم. عرض كرديم: كسى مراقب ما نيست. فرمود: چرا، قسم به پروردگار كعبه و پروردگار خانه - سه مرتبه تكرار كرد- اگر من بين موسى و خضر بودم، به آن دو مى گفتم كه از هر دو شما عالم ترم و آنچه را كه در دستشان نبود اطلاع مى دادم، زيرا موسى و خضر علم گذشته را داشتند، ولى به

آنها علم آينده را نداده بودند. اما به پيامبر اكرم علم گذشته و آينده را تا روز قيامت داده اند و به ما به ارث از جانب پيامبر رسيده. - . بصائر الدرجات: ۳۵ -

**[ترجمه]

بيان

جماعه منصوب على الاختصاص أو الحاليه علينا استفهام و العين

ص: ۱۱۱

۱- فى المصدر: (انا انزلنا) أقول: ما وجدنا ذلك و لا ما فى المتن فى المصحف الشريف و الظاهر انهما مصحفان او منقولان بالمعنى و الفاظ الآيه هكذا: (و نزلنا عليك الكتاب تبيانا لكل شى ء) راجع النحل: ۱۶.

۲- بصائر الدرجات: ۳۵.

۳- بصائر الدرجات: ۳۵ قد ذكرنا ذيل الحديث السابق ان الآيه فى المصحف الشريف هكذا: و نزلنا: عليك الكتاب تبيانا لكل شى ء.

۴- بصائر الدرجات: ۳۵.

الرقيب و الجاسوس و لم يعطيا لعل المراد أنهما عليهما السلام لم يعطيا علم جميع ما يكون إذ قصه الغلام كان من جمله ما يكون إلا أن يقال المراد به الأمور المتعلقه بما سيكون و متعلق ذلك الأمر كان الغلام الموجود لكن قد مر فی باب أحوالهما ما ينافی هذا التأويل و الأول أظهر.

فإن قيل سؤاله عليه السلام أولا ينافی علمه بما كان و بما هو كائن.

قلت إنهم ليسوا بمكلفين بالعمل بهذا العلم فلا بد لهم من العمل بما توجبه التقيه ظاهرا مع أنه يمكن أن يحتاجوا فی العلم على هذا الوجه إلى مراجعه إلى الكتب أو توجه إلى عالم القدس أو سؤال من روح القدس فی بعض الأحيان.

**[ترجمه]«جماعه» منصوب است بنا بر اختصاص يا حال، «علينا» استفهام است و«العين»

ص: ۱۱۱

به معنای رقيب و جاسوس است. و مراد از عبارت «لم يعطيا» شايد اين باشد كه به خضر و موسی تمام آنچه رخ خواهد داد اعطاء نشده بود، زيرا مسأله آن پسر بچه مربوط به آينده بود، مگر اين كه گفته شود مراد از آن علوم، مربوط به آينده نزديک است. و اين كه در واقع منظور قصه آن پسر بوده است، اما در باب احوال خضر و موسی مطالبی ذكر گرديد كه با اين تاويل منافات دارد. بنابراين وجه اول اظهر است.

اگر اشكال شود كه سؤال اولی امام با علم به گذشته و آينده منافات دارد، در جواب می گويم كه ائمه مكلف به عمل به اين علم نيستند، بلكه در ظاهر بايد بر طبق آنچه كه تقيه الزام می كند عمل بنمايند، با اينكه می توان گفت در اين علم شايد لازم باشد كنند در بعضی از مواقع به كتاب مراجعه كنند يا توجه به عالم قدس كنند يا سؤال از روح القدس.

**[ترجمه]

«۱۰»

ير، بصائر الدرجات عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبَدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي عَمْرٍو عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَذِنَ لِي فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ فِي كَلَامٍ لَهُ يَا مَنْ خَصَّنَا بِالْوَصِيَّهِ وَ أَعْطَانَا عِلْمَ مَا مَضَى وَ عِلْمَ مَا بَقِيَ وَ جَعَلَ أَفْئِدَهً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْنَا وَ جَعَلَنَا وَرَثَهَ الْأَنْبِيَاءِ علیهم السلام (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: از معاويه بن وهب نقل شده كه گفت: از حضرت صادق عليه السّلام اجازه خواستم. اجازه داد و شنيدم كه در كلامی می فرمود: ای كسی كه ما را به وصايت مخصوص گردانده، به ما علم گذشته و آينده را داده، دل های مردم را متوجه ما كرده و ما را وارث انبياء قرار داده! - . بصائر الدرجات: ۳۵ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، بصائر الدرجات بِالْإِسْنَادِ الْمُتَقَدِّمِ عَنْ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ اللَّهُمَّ یَا مَنْ أَعْطَانَا عِلْمَ مَا مَضَی وَ مَا بَقِیَ وَ جَعَلَنَا وَرَثَهَ الْأَنْبِیَاءِ وَ خَتَمَ بِنَا الْأُمَمَ السَّالِفَهَ وَ خَصَّنَا بِالْوَصِیَّهِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: معاویه گفت: شنیدم که حضرت صادق علیه السّلام می فرمود: خدایا! ای که به ما علم گشته و آینده را داده، ما را وارثان انبیا قرار داده، امت های گذشته را به ما ختم کرده و ما را به وصایت مخصوص گردانده! - . بصائر الدرجات: ۳۵ - ۳۶ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ج، الإحتجاج عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَیْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْیَمَنِ فَسَلَّمَ عَلَیْهِ فَرَدَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ مَرْحَباً یَا سَعْدُ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ بِهَذَا الِاسْمِ سَمَّتْنِی أُمِّی وَ مَا أَقَلَّ مَنْ یَعْرِفُنِی بِهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام صَدَقْتَ یَا سَعْدُ الْمَوْلَی فَقَالَ الرَّجُلُ جُعِلْتُ فِدَاکَ بِهَذَا کُنْتُ أُلَقَّبُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَا خَیْرَ فِی اللَّقَبِ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی یَقُولُ فِی کِتَابِهِ وَ لا تَنابَزُوا بِالْأَلْقابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ

ص: ۱۱۲

۱- بصائر الدرجات: ۳۵.

۲- بصائر الدرجات: ۳۵ و ۳۶.

بَعْدَ الْإِيمانِ (١) مَا صِنَاعَتُكَ يَا سَعْدُ فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ نَنْظُرُ فِي النُّجُومِ لَا يُقَالُ إِنَّ بِالْيَمَنِ أَحَداً أَعْلَمَ بِالنُّجُومِ مِنَّا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام كَمْ ضَوْءُ الْمُشْتَرِي عَلَى ضَوْءِ الْقَمَرِ دَرَجَةً فَقَالَ الْيَمَانِيُّ لَا أَدْرِي فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام صَدَقْتَ كَمْ ضَوْءُ الْمُشْتَرِي عَلَى ضَوْءِ عُطَارِدٍ دَرَجَةً فَقَالَ الْيَمَانِيُّ لَا أَدْرِي فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام صَدَقْتَ فَمَا اسْمُ النَّجْمِ الَّذِي إِذَا طَلَعَ هَاجَتِ الْإِبِلُ فَقَالَ الْيَمَانِيُّ لَا أَدْرِي فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام صَدَقْتَ فَمَا اسْمُ النَّجْمِ الَّذِي إِذَا طَلَعَ هَاجَتِ الْبَقَرُ فَقَالَ الْيَمَانِيُّ لَا أَدْرِي فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام صَدَقْتَ فَمَا اسْمُ النَّجْمِ الَّذِي إِذَا طَلَعَ هَاجَتِ الْكِلَابُ فَقَالَ الْيَمَانِيُّ لَا أَدْرِي فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام صَدَقْتَ فِي قَوْلِكَ لَا أَدْرِي فَمَا زُحَلُ عِنْدَكُمْ فِي النَّجْمِ فَقَالَ الْيَمَانِيُّ نَجْمٌ نَحْسٌ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَا تَقُلْ هَذَا فَإِنَّهُ نَجْمُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَهُوَ نَجْمُ الْأَوْصِيَاءِ عليهم السلام وَ هُوَ النَّجْمُ الثَّاقِبُ الَّذِي قَالَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ (٢) فَقَالَ الْيَمَانِيُّ فَمَا مَعْنَى الثَّاقِبِ فَقَالَ إِنَّ مَطْلِعَهُ فِي السَّمَاءِ السَّابِعَةِ فَإِنَّهُ ثَقَبَ بِضَوْئِهِ حَتَّى أَضَاءَ فِي السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَمِنْ ثَمَّ سَمَّاهُ اللَّهُ النَّجْمَ الثَّاقِبَ ثُمَّ قَالَ يَا أَخَا الْعَرَبِ عِنْدَكُمْ عَالِمٌ قَالَ الْيَمَانِيُّ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ بِالْيَمَنِ قَوْماً لَيْسُوا كَأَحَدٍ مِنَ النَّاسِ فِي عِلْمِهِمْ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ مَا يَبْلُغُ مِنْ عِلْمِ عَالِمِهِمْ قَالَ الْيَمَانِيُّ إِنَّ عَالِمَهُمْ لَيَزْجُرُ الطَّيْرَ وَ يَقْفُو الْأَثَرَ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ مَسِيرَةَ شَهْرٍ لِلرَّاكِبِ الْمُحِثِّ (٣) فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَإِنَّ عَالِمَ الْمَدِينَةِ أَعْلَمُ مِنْ عَالِمِ الْيَمَنِ قَالَ الْيَمَانِيُّ وَ مَا يَبْلُغُ مِنْ عِلْمِ عَالِمِ الْمَدِينَةِ قَالَ إِنَّ عِلْمَ عَالِمِ الْمَدِينَةِ يَنْتَهِي إِلَى أَنْ يَقْفُوَ الْأَثَرَ وَ لَا يَزْجُرَ الطَّيْرَ وَ يَعْلَمَ مَا فِي اللَّحْظَةِ الْوَاحِدَةِ مَسِيرَةَ الشَّمْسِ تَقْطَعُ اثْنَيْ عَشَرَ بُرْجاً وَ اثْنَيْ عَشَرَ بَرّاً وَ اثْنَيْ عَشَرَ

١- الحجرات: ١١.

٢- الطارق: ٣.

٣- أي الراكب السريع.

بَحْراً وَ اثْنَيْ عَشَرَ عَالِماً فَقَالَ لَهُ الْيَمَانِيُّ مَا ظَنَنْتُ أَنَّ أَحداً يَعْلَمُ هَذَا وَ مَا يَدْرِي مَا كُنْهُهُ قَالَ ثُمَّ قَامَ الْيَمَانِيُّ (۱).

**[ترجمه]احتجاج: ابان بن تغلب گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم که مردی از اهالی یمن وارد شد و سلام کرد. امام جواب داد و فرمود: مرحبا ای سعد! آن مرد گفت: مادرم مرا به این نام نامیده، اما کمتر کسی به این نام من آشنا است! حضرت صادق فرمود: راست گفتی یا سعد المولی! مرد یمنی گفت: فدایت شوم! مرا به این لقب صدا می زدند! حضرت صادق فرمود: در لقب خیری نیست. خداوند در قرآن می فرماید: «وَ لا تَنابَزُوا بِالْأَلْقابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ

ص: ۱۱۲

بَعْدَ الْإِيمانِ.» - . حجرات / ۱۱ - {به همدیگر لقب های زشت مدهید، چه ناپسندیده است نام زشت پس از ایمان}

فرمود: شغل تو چیست؟ عرض کرد: فدایت شوم! خانواده ما منجم هستند. در یمن کسی از ما عالم تر به نجوم نیست. حضرت صادق علیه السّلام پرسید: نسبت نور مشتری با ماه چند درجه است؟ یمنی گفت: نمی دانم. فرمود: راست گفتی! نسبت نور مشتری با عطارد چقدر است؟ جواب داد: نمی دانم. حضرت صادق فرمود: راست گفتی! اسم ستاره ای که وقتی طلوع کند شتر به هیجان در می آید چیست؟ جواب داد: نمی دانم. فرمود: راست گفتی! سؤال کرد: اسم ستاره ای که وقتی طلوع کرد گاو به هیجان در می آید چیست؟ یمنی جواب داد: نمی دانم.

حضرت صادق علیه السّلام فرمود: راست می گویی! اسم ستاره ای که وقتی طلوع کند سگ ها به هیجان درمی آیند چیست؟ گفت: نمی دانم.

فرمود: راست می گویی که می گویی نمی دانم. فرمود: زحل در نظر شما میان ستارگان چگونه است؟ گفت ستاره ای نحس است. حضرت صادق فرمود: این حرف را نزن! این ستاره امیرالمؤمنین صلوات اللّه علیه است و آن ستاره اوصیا است و آن نجم ثاقب است که خدا در قرآن فرمود.

یمانی پرسید: معنی ثاقب چیست؟ فرمود: طلوعش در آسمان هفتم است و با نورش شکاف به وجود آورده، به طوری که آسمان دنیا را روشن کرده است. به همین جهت خدا آن را نجم ثاقب نامیده. سپس فرمود: برادر عرب! آیا در نزد شما عالمی هست؟ یمانی گفت: آری فدایت شوم! در یمن گروهی هستند که در علم خود مانند هیچ یک از مردم نیستند. حضرت صادق فرمود: علم عالم آنها چقدر است؟ یمنی گفت: عالم آنها به وسیله پرنده که او را رها می کند و تعقیب رفتنش را با فال گیری می نماید، در یک ساعت به اندازه یک ماه که سواری سریع راه برود، اطلاع پیدا می کند .

حضرت صادق علیه السّلام فرمود: عالم مدینه از عالم یمن داناتر است. یمنی گفت: مقدار علم عالم مدینه چقدر است؟ فرمود: عالم مدینه بدون اینکه ردی را تعقیب کند و پرنده ای را بپراند، در یک لحظه از مسیر خورشید در دوازده برج و دوازده خشکی و دوازده

ص: ۱۱۳

دریا و دوازده عالم اطلاع دارد. مرد یمنی گفت: گمان نمی کنم کسی این قدر اطلاع داشته باشد و نمی توان حقیقت آن را فهمید. و از جای بر خاست. - . احتجاج: ۱۹۳ -

**[ترجمه]

بیان

فی القاموس زجر الطائر تفأل به و تطیر فنهزه و الزجر العیافه و التکهن.

**[ترجمه]در قاموس آمده است: «زجر الطائر» یعنی تفأل به پرنده زدن و پراندن و رد او را گرفتن. «الزجز» یعنی قیافه و کهانت.

**[ترجمه]

«۱۳»

فس، تفسیر القمی أَبِی عَنْ مَرَّارٍ عَنْ یُونُسَ عَنْ هِشَام عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی قَوْلِهِ تَعَالَی وَ کَذلِکَ نُرِی إِبْراهِیمَ مَلَکُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِیَکُونَ مِنَ الْمُوقِنِینَ (۲) قَالَ کُشِطَ لَهُ عَنِ الْأَرْضِ وَ مَنْ عَلَیْهَا وَ عَنِ السَّمَاءِ وَ مَا فِیهَا وَ الْمَلَکِ الَّذِی یَحْمِلُهَا وَ الْعَرْشِ وَ مَنْ عَلَیْهِ وَ فُعِلَ ذَلِکَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ (۳).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: هشام از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که درباره آیه «وَ کَذلِکَ نُرِی إِبْراهِیمَ مَلَکُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِیَکُونَ مِنَ الْمُوقِنِینَ» - . انعام / ۷۵ - {این گونه ملکوت آسمان ها و زمین را به ابراهیم نمایاندیم تا از جمله یقین کنندگان باشد.} فرمود: پرده از روی زمین و آنکه روی زمین است برداشته شد برای ابراهیم و از آسمان و هر چه در آسمان است و فرشته ای که آن را حمل می کند و از عرش و آنچه بر عرش است. و همین کار نسبت به رسول خدا صلی الله علیه و آله و امیر المومنین صلوات الله علیه انجام شد. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۱۹۳ -

**[ترجمه]

بیان

الکشط رفعک الشی ء بعد الشی ء قد غشاه و کشط الجل عن الفرس کشفه.

**[ترجمه]«الکشط» یعنی رفع مانعی که باعث پوشیده شدن چیزی شده بود. «کشط الجل عن الفرس» یعنی زین را از روی اسب برداشت.

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدٌ عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ عَبْدِ الرَّحِیم عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی هَذِهِ الْآیَهِ وَ کَذلِکَ نُرِی إِبْراهِیمَ مَلَکُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِیَکُونَ مِنَ الْمُوقِنِینَ (۴) قَالَ کُشِطَ لَهُ عَنِ الْأَرْضِ حَتَّی رَآهَا وَ مَنْ فِیهَا وَ عَنِ السَّمَاءِ حَتَّی رَآهَا وَ مَنْ فِیهَا وَ الْمَلَکِ الَّذِی یَحْمِلُهَا وَ الْعَرْشِ وَ مَنْ عَلَیْهِ وَ کَذَلِکَ أُرِیَ صَاحِبُکُمْ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالرحیم از حضرت صادق علیه السّلام درباره آیه: «وَ کَذلِکَ نُرِی إِبْراهِیمَ مَلَکُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِیَکُونَ مِنَ الْمُوقِنِینَ.» نقل کرد که آن حضرت فرمود: پرده برداشته شد برای ابراهیم از زمین و او دید زمین و آن که در زمین است و از آسمان، تا این دید آسمان و هر چه در آسمان است و فرشته ای که آن را حمل می کند و عرش و آنچه بر عرش است. به همین صورت می بیند صاحب شما. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ الْمُغِیرَهِ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ کَذلِکَ نُرِی إِبْراهِیمَ مَلَکُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِیَکُونَ مِنَ الْمُوقِنِینَ (۶) قَالَ کُشِطَ لِإِبْرَاهِیمَ علیه السلام السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ حَتَّی نَظَرَ إِلَی مَا فَوْقَ الْعَرْشِ وَ کُشِطَ لَهُ الْأَرْضُ حَتَّی رَأَی مَا فِی الْهَوَاءِ وَ فُعِلَ بِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله مِثْلُ ذَلِکَ وَ إِنِّی لَأَرَی صَاحِبَکُمْ وَ الْأَئِمَّهَ مِنْ بَعْدِهِ قَدْ فُعِلَ بِهِمْ مِثْلُ ذَلِکَ (۷).

۱- الاحتجاج: ۱۹۳.

۲- الأنعام: ۷۵.

۳- تفسیر القمّیّ: ۱۹۳.

۴- الأنعام: ۷۵.

۵- بصائر الدرجات: ۳۰.

۶- الأنعام: ۷۵.

۷- بصائر الدرجات: ۳۰.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن مسکان گفت: حضرت صادق علیه السّلام درباره آیه: «وَ کَذلِکَ نُرِی إِبْراهِیمَ مَلَکُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِیَکُونَ مِنَ الْمُوقِنِینَ.» فرمود: پرده برداشته شد برای ابراهیم از آسمان های هفت گانه و تا دید تا مافوق عرش را و پرده برداشته شد برای او از زمین، تا دید آنچه را که در هوا بود. مانند همین برای پیامبر اکرم انجام شد. و من می بینم؛ صاحب شما و ائمه بعد از او مانند همین برایشان انجام شد. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

ص: ۱۱۴

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْمُؤْمِنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ أَبِی دَاوُدَ السَّبِیعِیِّ عَنْ بُرَیْدَةَ الْأَسْلَمِیِّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَا عَلِیُّ إِنَّ اللَّهَ أَشْهَدَکَ مَعِی سَبْعَ مَوَاطِنَ حَتَّی ذَکَرَ الْمَوْطِنَ الثَّانِیَ أَتَانِی جَبْرَئِیلُ فَأَسْرَی بِی إِلَی السَّمَاءِ فَقَالَ أَیْنَ أَخُوکَ فَقُلْتُ وَدَّعْتُهُ خَلْفِی قَالَ فَقَالَ فَادْعُ اللَّهَ یَأْتِیکَ بِهِ قَالَ فَدَعَوْتُ فَإِذَا أَنْتَ مَعِی فَکُشِطَ لِی عَنِ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَ الْأَرَضِینَ السَّبْعِ حَتَّی رَأَیْتُ سُکَّانَهَا وَ عُمَّارَهَا وَ مَوْضِعَ کُلِّ مَلَکٍ مِنْهَا فَلَمْ أَرَ مِنْ ذَلِکَ شَیْئاً إِلَّا وَ قَدْ رَأَیْتَهُ کَمَا رَأَیْتُهُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: بریده اسلمی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل کرد که فرمود: یا علی! خداوند تو را با من در هفت محل شاهد و ناظر قرار داد، تا محل دوم را ذکر کرد و فرمود: جبرئیل مرا به آسمان برد. گفت: کو برادرت؟ گفتم: او را پشت سر وداع گفتم. گفت: از خدا بخواه که او را برایت بیاورد. دعا کردم و دیدم تو با من هستی. آن وقت پرده از هفت آسمان و هفت زمین برداشته شد، به طوری که ساکنین آنجا را مشاهده کردم و موضع هر ملکی را دیدم؛ هر چه که من دیدم، تو نیز مشاهده کردی. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ أَوْ غَیْرِهِ عَنْ سَیْفِ بْنِ عَمِیرَةَ عَنْ بَشَّارٍ عَنْ أَبِی دَاوُدَ عَنْ بُرَیْدَةَ قَالَ: کُنْتُ جَالِساً مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَلِیٌّ علیه السلام مَعَهُ إِذْ قَالَ یَا عَلِیُّ أَ لَمْ أُشْهِدْکَ مَعِی سَبْعَ مَوَاطِنَ حَتَّی ذَکَرَ الْمَوْطِنَ الرَّابِعَ لَیْلَةَ الْجُمُعَةِ أُرِیتُ مَلَکُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ رُفِعَتْ لِی حَتَّی نَظَرْتُ إِلَی مَا فِیهَا فَاشْتَقْتُ إِلَیْکَ فَدَعَوْتُ اللَّهَ فَإِذَا أَنْتَ مَعِی فَلَمْ أَرَ مِنْ ذَلِکَ شَیْئاً إِلَّا وَ قَدْ رَأَیْتَ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: بریده گفت: خدمت رسول خدا نشسته بودم. علی هم همراه آن حضرت بود. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: یا علی! آیا تو را با خودم در هفت محل شاهد قرار ندادم، تا این که موطن چهارم ذکر شد؟ شب جمعه دیدم ملکوت آسمان ها و زمین را که برای من برداشته شد تا این که به آنچه در آن است نگاه کردم. مشتاق تو شدم و از خدا

خواستم، ناگاه تو با من بودی و هرچه من دیدم، تو هم دیدی. - . بصائر الدرجات: ۳۰ - ۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَلْ رَأَى مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله مَلَكُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ كَمَا رَأَى إِبْرَاهِيمُ قَالَ نَعَمْ وَ صَاحِبُكُمْ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: به حضرت صادق علیه السّلام گفتم: آیا محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم ملکوت آسمان ها و زمین را مانند ابراهیم دیده است؟ فرمود: آری، من هم دیده ام. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا علیهما السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ وَ كَذَلِكَ نُرِي إِبْراهِيمَ مَلَكُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ قَالَ كُشِفَتْ لَهُ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ حَتَّى رَآهَا وَ رَأَى مَا فِيهَا وَ الْعَرْشَ وَ مَنْ عَلَيْهِ قَالَ قُلْتُ فَأُوتِيَ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله مِثْلَ مَا أُوتِيَ إِبْرَاهِيمُ علیه السلام قَالَ نَعَمْ وَ صَاحِبُكُمْ هَذَا أَيْضاً (۴).

۱- بصائر الدرجات: ۳۰.

۲- بصائر الدرجات: ۳۰ و ۳۱.

۳- بصائر الدرجات: ۳۰.

۴- بصائر الدرجات: ۳۰ و الآیه فی الانعام: ۷۵.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از یکی از حضرات باقر یا صادق علیهما السّلام نقل کرد که به او گفتم: «وَ كَذلِكَ نُرِى إِبْراهِيمَ مَلَكُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ.» یعنی چه؟ فرمود: کنار زده شد برای ابراهیم آسمان ها و زمین، تا این که دید آن را و آنچه در آن است، و عرش و آنچه بر عرش است. گفتم: به پیامبر اکرم داده شد مانند آنچه که به ابراهیم داده شد؟ فرمود: آری، و همین صاحب شما نیز. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

ص: ۱۱۵

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَهِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحِيمِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كَذلِكَ نُرِى إِبْراهِيمَ مَلَكُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ قَالَ كُشِطَ لَهُ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ حَتَّى رَآهَا وَ مَا فِيهَا وَ حَتَّى رَأَى الْعَرْشَ وَ مَنْ عَلَيْهِ وَ فُعِلَ ذَلِكَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله علیه و آله.

وَ رَوَى عَبْدُ الرَّحِيمِ وَ فُعِلَ ذَلِكَ بِصَاحِبِكُمْ.

وَ رَوَى أَبُو بَصِيرٍ وَ مَنْصُورٌ وَ لَا أَرَى صَاحِبَكُمْ إِلَّا وَ قَدْ فُعِلَ بِهِ ذَلِكَ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالرحیم گفت: از حضرت صادق راجع به این آیه سوال کردم: «وَ كَذلِكَ نُرِى إِبْراهِيمَ مَلَكُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ.» فرمود: پرده برداشته شد برای او از آسمان ها و زمین، تا دید آن را و آنچه را که در آن است، و تا این که دید عرش را و هر که بر روی آن است. این برای رسول خدا انجام پذیرفت.

عبد الرحیم روایت کرده که: «و انجام گرفت این برای صاحب شما.»

ابو بصیر و منصور روایت کرده اند: «نمی بینم صاحب شما را، مگر این که این امر برای او انجام پذیرفت.» - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، بصائر الدرجات إِسْمَاعِيلُ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَيُّوبَ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ وَ لَا أَرَى صَاحِبَكُمْ إِلَّا وَ قَدْ فُعِلَ بِهِ ذَلِكَ (۱).

وَ رَوَى عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ هَلْ رَأَى مُحَمَّدٌ صلى الله علیه و آله مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ قَالَ كُشِطَ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ حَتَّى نَظَرَ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَهِ وَ مَا فِيهَا وَ الْأَرَضُونَ السَّبْعُ حَتَّى نَظَرَ إِلَى الْأَرَضِينَ السَّبْعِ وَ مَنْ فِيهِنَّ وَ فُعِلَ بِمُحَمَّدٍ

صلی الله علیه و آله کَمَا فُعِلَ بِإِبْرَاهِیمَ وَ إِنِّی لَأَرَی صَاحِبَکُمْ قَدْ فُعِلَ بِهِ مِثْلُ ذَلِکَ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر روایت کرده که: «نمی بینم صاحب شما را، مگر این که این امر برای او انجام پذیرفت.»

و روایت کرد از حضرت صادق که از ایشان پرسیدم: آیا حضرت محمد صلی الله علیه و آله ملکوت آسمان ها و زمین را دید؟ فرمود: برای او از آسمان های هفت گانه پرده برداشته تا این که تا آسمان هفتم و آنچه را که در آن است را دید، و از زمین های هفت گانه تا این که تا زمین هفتم و آنچه را که در آنهاست دید. و انجام پذیرفت برای محمد همچنان که انجام پذیرفت برای ابراهیم، و من می بینم صاحب شما را که مانند آن برای او انجام پذیرفت. - . بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۲۲»

مِصْبَاحُ الْأَنْوَارِ بِإِسْنَادِهِ إِلَی الْمُفَضَّلِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی الصَّادِقِ علیه السلام ذَاتَ یَوْمٍ فَقَالَ لِی یَا مُفَضَّلُ هَلْ عَرَفْتَ مُحَمَّداً وَ عَلِیّاً وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَیْنَ علیهم السلام کُنْهَ مَعْرِفَتِهِمْ قُلْتُ یَا سَیِّدِی وَ مَا کُنْهُ مَعْرِفَتِهِمْ قَالَ یَا مُفَضَّلُ مَنْ عَرَفَهُمْ کُنْهَ مَعْرِفَتِهِمْ کَانَ مُؤْمِناً فِی السَّنَامِ الْأَعْلَی قَالَ قُلْتُ عَرِّفْنِی ذَلِکَ یَا سَیِّدِی قَالَ یَا مُفَضَّلُ تَعْلَمُ أَنَّهُمْ عَلِمُوا مَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ ذَرَأَهُ وَ بَرَأَهُ (۳) وَ أَنَّهُمْ کَلِمَهُ التَّقْوَی وَ خُزَّانُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِینَ وَ الْجِبَالِ وَ الرِّمَالِ وَ الْبِحَارِ وَ عَلِمُوا کَمْ فِی السَّمَاءِ مِنْ نَجْمٍ وَ مَلَکٍ وَ وَزْنَ الْجِبَالِ وَ کَیْلَ مَاءِ الْبِحَارِ وَ أَنْهَارِهَا وَ عُیُونِهَا وَ ما تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَهٍ إِلَّا عَلِمُوهَا وَ لا حَبَّهٍ فِی ظُلُماتِ الْأَرْضِ وَ لا رَطْبٍ وَ لا یابِسٍ إِلَّا فِی کِتابٍ مُبِینٍ وَ هُوَ فِی عِلْمِهِمْ وَ قَدْ عَلِمُوا ذَلِکَ

ص: ۱۱۶

۱- بصائر الدرجات: ۳۰.

۲- بصائر الدرجات: ۳۰.

۳- الذرأ: الخلق. ذرأ اللّه الخلق: خلقهم. ذرأ الشی ء: کثرهم. برأه: خلقه من العدم.

فَقُلْتُ يَا سَيِّدِي قَدْ عَلِمْتُ ذَلِكَ وَ أَقْرَرْتُ بِهِ وَ آمَنْتُ قَالَ نَعَمْ يَا مُفَضَّلُ نَعَمْ يَا مُكَرَّمُ نَعَمْ يَا مَحْبُورُ نَعَمْ يَا طَيِّبُ طِبْتَ وَ طَابَتْ لَكَ الْجَنَّهُ وَ لِكُلِّ مُؤْمِنٍ بِهَا (۱).

**[ترجمه]مصباح الانوار: به اسناد خود از مفضل نقل می کند که گفت: روزی خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم. به من فرمود: مفضل! آیا محمّد و علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم السّلام را به کنه معرفتشان می شناسی؟ عرض کردم: مولای من! کنه معرفت آنها چگونه است؟ فرمود: ای مفضل! هر کس آنها را با کنه معرفت بشناسد، مؤمن خواهد بود در درجه اعلی.

عرض کردم: آقا! مرا به کنه معرفت ایشان آشنا بفرما. فرمود: مفضل! آیا می دانی آنها از آنچه که خدا آفریده و به وجود آورده و از هیچ خلقشان کرده اطلاع دارند؟ و آنها کلمه تقوا و خازنان آسمان ها و زمین ها و کوه ها و ریگستان ها و دریاها هستند و می دانند که در آسمان چقدر ستاره و فرشته است و وزن کوه ها و مقدار آب دریاها و نهرها و چشمه ها و هر برگی که بیافتد را آنها می دانند و هر دانه ای که در تاریکی های زمین و هر تر و خشکی که در کتاب مبین است، همه را می دانند و از آن اطلاع دارند؟

عرض کردم: آقا! فهمیدم و اقرار کردم و ایمان آوردم. فرمود: آری مفضل! آری ای مکرم و آری ای مسرور و شادمان! آری ای پاک سرشت! بهشت گوارای تو و هر کسی که ایمان به آن دارد باد! - . مصباح الانوار -

**[ترجمه]

بیان

فی السنام الأعلی أی أعلی مدارج الإیمان و سنام کل شی ء أعلاه.

**[ترجمه]عبارت «فی السنام الاعلی» یعنی بالاترین درجه های ایمان، و «سنام کل شیء» یعنی بالاترین آن .

**[ترجمه]

باب ۷ أنهم علیهم السلام یعرفون الناس بحقیقه الإیمان و بحقیقه النفاق و عندهم کتاب فیه أسماء أهل الجنه و أسماء شیعتهم و أعدائهم و أنه لا یزیلهم خبر مخبر عما یعلمون من أحوالهم

الأخبار

«۱»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ شِبْلٍ عَنْ ظَفْرِ بْنِ حُمْدُونٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الطَّالِبِیِّ (۲) عَنْ مُحَمَّدِ

بْنِ خَالِدٍ التَّمِيمِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبَانٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: كُنْتُ (۳) جَالِساً عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّی لَأُحِبُّکَ فِی السِّرِّ كَمَا أُحِبُّکَ فِی الْعَلَانِيَهِ قَالَ فَنَکَتَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام بِعُودٍ كَانَ فِی يَدِهِ فِی الْأَرْضِ سَاعَهً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ كَذَبْتَ وَ اللَّهِ مَا أَعْرِفُ وَجْهَکَ فِی الْوُجُوهِ وَ لَا اسْمَکَ فِی الْأَسْمَاءِ قَالَ الْأَصْبَغُ فَعَجِبْتُ مِنْ ذَلِکَ عَجَباً شَدِيداً فَلَمْ أَبْرَحْ حَتَّى أَتَاهُ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ وَ اللَّهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّی لَأُحِبُّکَ فِی السِّرِّ كَمَا أُحِبُّکَ فِی الْعَلَانِيَهِ قَالَ فَنَکَتَ بِعُودِهِ ذَلِکَ فِی الْأَرْضِ طَوِيلًا ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ صَدَقْتَ إِنَّ طِينَتَنَا طِينَهٌ مَرْحُومَهٌ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَهَا يَوْمَ أَخَذَ الْمِيثَاقَ فَلَا يَشِذُّ مِنْهَا شَاذٌّ وَ لَا يَدْخُلُ فِيهَا دَاخِلٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ أَمَا إِنَّهُ فَاتَّخِذْ لِلْفَاقَهِ جِلْبَاباً (۴) فَإِنِّی سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله

۱- مصباح الأنوار: مخطوط ليس نسخته عندی.

۲- فی نسخه: عن ابی جعفر البطائنی.

۳- نکت الأرض بقضيب او باصبعه: ضربها به حال التفکر فاثر فيها.

۴- أخبره علیه السّلام بما يقع عليه من الفقر و الفاقه بسبب استيلاء الظالمين عليه و علی غيره من الشيعه أی تتهيأ للفقر فانه يشملک كما يشمل الجلباب البدن.

يَقُولُ الْفَاقَةُ (۱) إِلَى مُحِبِّيكَ أَسْرَعُ مِنَ السَّيْلِ مِنْ أَعْلَى الْوَادِي إِلَى أَسْفَلِهِ (۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: ابن نباته گفت: خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام نشسته بودم. مردی وارد شد و عرض کرد: یا امیرالمؤمنین! من شما را دوست دارم در پنهانی، همان طور که در آشکارا دوست می دارم.

امیرالمؤمنین علیه السّلام با چوبی که در دست داشت به زمین زد و ساعتی همین کار را کرد. آنگاه سر برداشت و گفت: دروغ می گویی! به خدا قسم چهره تو را در میان چهره ها و اسمت را در میان اسم ها نمی بینم. اصبغ گفت: من از شنیدن این مطلب سخت در تعجب شدم. طولی نکشید که مرد دیگری آمد و او نیز گفت: والله یا امیرالمومنین! من تو را در پنهانی چنان دوست دارم که در آشکارا دوست می دارم.

آن حضرت مدتی طولانی با چوبی که در دست داشت به زمین می زد. سپس سر برداشت و فرمود: راست گفتی! سرشت ما سرشتی مورد رحمت است، در روز میثاق، خداوند از آنها پیمان گرفت. هرگز کسی از این گروه خارج نمی شود و کسی داخل آنها نمی گردد تا روز قیامت، اما باید برای فقر روپوشی تهیه کنی. از پیامبر اکرم شنیدم

ص: ۱۱۷

که می فرمود: سرعت تنگدستی به سوی دوستان تو، از سرعت سیل از بالای درّه به پایین آن بیشتر است. - . امالی شیخ طوسی: ۲۶۱ -

**[ترجمه]

بیان

قال فی النهایه

فِي حَدِيثِ عَلِيٍّ علیه السلام مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلْيُعِدَّ لِلْفَقْرِ جِلْبَاباً.

أی لیزهد فی الدنیا و لیصبر علی الفقر و القله و الجلباب الإزار و الرداء و قیل هو کالمقنعه تغطی به المرأه رأسها و ظهرها و صدرها و جمعها جلابیب کنی به عن الصبر لأنه یستر الفقر کما یستر الجلباب البدن.

و قیل إنما کنی بالجلباب عن اشتماله بالفقر أی فلیلبس إزار الفقر و یکون منه علی حاله تعمه و تشمله لأن الغنی من أحوال أهل الدنیا و لا یتهیأ الجمع بین حب الدنیا و حب أهل البیت علیهم السلام.

**[ترجمه]در نهایه آمده است: در حدیثی از علی علیه السّلام است: «من احبنا اهل البیت فلیعد للفقر جلبابا» یعنی باید در دنیا زهد و پارسایی را پیشه کند و صبر و شکیبایی در مقابل فقر و تنگدستی داشته باشد، و «جلباب» به معنی لنگ و ردا است. بعضی گفتند جلباب مانند چارقد است که سر و سینه و پشت زن را می پوشاند و جمع آن «جلابیب» است و در اینجا کنایه از

صبر آورده شده که فقر را می پوشاند، مانند جلباب که بدن را می پوشاند.

بعضی گفته اند کنایه به جلباب آورده از همگامی با فقر یعنی لباس فقر بپوش و در حالی باش که نشانگر این معنی باشد، زیرا غنا از خصایص دنیاداران است و جمع بین حب اهل بیت و حب دنیا نمی شود.

**[ترجمه]

«۲»

ن، عيون أخبار الرضا عليه السلام أَبِي عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ قَالَ: كَتَبَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام وَ أَقْرَأَنِيهِ رِسَالَةً إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ إِنَّا لَنَعْرِفُ الرَّجُلَ إِذَا رَأَيْنَاهُ بِحَقِيقَةِ الْإِيمَانِ وَ بِحَقِيقَةِ النِّفَاقِ (۳).

**[ترجمه]عیون اخبارالرضا: عبدالرحمن بن ابی نجران گفت: حضرت رضا علیه السّلام نامه ای به من نشان داد که به یکی از اصحاب چنین نوشته بود: «ما شخصی را که مشاهده می کنیم، او را به حقیقت ایمان یا نفاق می شناسیم.» - . عیون اخبارالرضا: - ۳۴۳

**[ترجمه]

بيان

بحقيقه الإيمان أی الإيمان الواقعی الحق الذی يحق أن يسمى إيمانا أو كنايه عن أن الإيمان كأنه حقيقه المؤمن و ماهيته أو بالحقيقه و الطينه التی تدعو إلى الإيمان و كذا الكلام فی حقيقه النفاق.

**[ترجمه]مراد از حقیقت ایمان؛ ایمان واقعی و حقی است که شایسته است ایمان نامیده شود. یا این که کنایه از این است که گویا ایمان، حقیقت و ماهیت مومن است یا مراد این است که به حقیقت و طینتی که ایمان به آن می خوانـد. در مورد حقیقت نفاق نیز همین بیان جاری است.

**[ترجمه]

«۳»

فس، تفسير القمی جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحِيمِ قَالَ: إِنِّی لَأَعْرِفُ مَا فِی كِتَابِ أَصْحَابِ الْيَمِينِ وَ كِتَابِ أَصْحَابِ الشِّمَالِ وَ أَمَّا كِتَابُ أَصْحَابِ الْيَمِينِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ (۴).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: عبدالکریم بن عبدالرحیم گفت من می شناسم چه در کتاب اصحاب یمین است و چه

در کتاب اصحاب شمال. اما کتاب اصحاب یمین، «بسم اللّه الرحمن الرحیم» است. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۶۹۵ -

**[ترجمه]

بیان

أی مصدر بالتسمیه لکونه کتاب أهل الرحمه.

**[ترجمه]یعنی ابتدای آن بسم اللّه است، چون نوشته رحمت است .

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ الْمَشْهَدِیِّ مِنْ آلِ رَجَاءٍ

ص: ۱۱۸

۱- و ذلک لان محبیه و شیعته کانت اقلیه تحت سیاط الامویین و العباسیین یشدون علیهم و یسدون علیهم أبواب المنافع.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۲۶۱.

۳- عیون الأخبار: ۳۴۳.

۴- تفسیر القمّیّ: ۶۹۵.

الْبَجَلِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیِّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ أَنَا وَ اللَّهِ أُحِبُّکَ قَالَ فَقَالَ لَهُ کَذَبْتَ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ أَحْلِفُ بِاللَّهِ أَنِّی أُحِبُّکَ فَتَقُولُ کَذَبْتَ قَالَ وَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْأَرْوَاحَ قَبْلَ الْأَبْدَانِ بِأَلْفَیْ عَامٍ وَ أَسْکَنَهَا الْهَوَاءَ ثُمَّ عَرَضَهَا عَلَیْنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فَوَ اللَّهِ مَا مِنْهَا رُوحٌ إِلَّا وَ قَدْ عَرَفْنَا بَدَنَهُ فَوَ اللَّهِ مَا رَأَیْتُکَ فِیهَا فَأَیْنَ کُنْتَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَانَ فِی النَّارِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: آل رجاء

ص: ۱۱۸

بجلی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که مردی به امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام عرض کرد: یا امیرالمؤمنین! به خدا من شما را دوست می دارم. فرمود: دروغ می گویی! عرض کرد: سبحان اللّه! یا امیرالمؤمنین، من به خدا قسم می خورم که شما را دوست می دارم! حضرت فرمود: دروغ می گویی! فرمود: مگر نمی دانی خداوند ارواح را دو هزار سال قبل از بدن ها آفرید و آنها را در هوا ساکن کرد و سپس آنها را به ما اهل بیت عرضه نمود؟ به خدا قسم هیچ روحی نیست مگر اینکه با بدن آن می شناسیم. به خدا قسم تو را در میان آنها ندیده ایم. تو کجا بودی؟

حضرت صادق علیه السّلام فرمود: در آتش بود. - . بصائر الدرجات: ۲۵ -

**[ترجمه]

بیان

ثم عرضها أی أرواح الشیعه أو الجمیع و علی الثانی ضمیر فیها راجع إلی الشیعه کان فی النار أی فی أرواح أهل النار أو کانت طینته فی النار لأن طینتهم من سجین.

**[ترجمه]عبارت «ثم عرضها» یعنی سپس عرضه کرد، یعنی ارواح شیعه یا جمیع ارواح را. حال اگر مراد جمیع باشد، ضمیر «قد عرفنا بدنه» به شیعه باز می گردد. «کان فی النار» یعنی در میان ارواح اهل جهنم بود، یا این که طینت او در آتش بود، زیرا طینت دوزخیان از سجین است.

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ هُوَ مَعَ أَصْحَابِهِ فَسَلَّمَ عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ أَنَا وَ اللَّهِ أُحِبُّکَ وَ أَتَوَلَّاکَ فَقَالَ لَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام مَا أَنْتَ کَمَا قُلْتَ وَیْلَکَ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْأَرْوَاحَ قَبْلَ الْأَبْدَانِ بِأَلْفَیْ عَامٍ ثُمَّ عَرَضَ عَلَیْنَا الْمُحِبَّ لَنَا فَوَ اللَّهِ مَا رَأَیْتُ رُوحَکَ فِیمَنْ عُرِضَ عَلَیْنَا فَأَیْنَ کُنْتَ فَسَکَتَ الرَّجُلُ عِنْدَ ذَلِکَ وَ لَمْ یُرَاجِعْهُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: صالح بن سهل از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: مردی خدمت امیرالمومنین رسید، در حالی که آن حضرت با اصحاب خویش بود. آن مرد گفت: به خدا قسم من تو را دوست دارم و به ولایت تو معتقدم! امیرالمومنین به او فرمود: تو آن چنان که گفتی نیستی. وای بر تو! خدا ارواح را دو هزار سال قبل از بدن ها آفرید. سپس محب ما را بر ما عرضه کرد. به خدا قسم روح تو در میان آنهایی که به ما عرضه شد نبود. تو کجا بودی؟ آن مرد ساکت شد و دیگر بازنگشت. - . بصائر الدرجات: ۲۵ -

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِیرٍ عَنْ آدَمَ عَنْ أَبِی الْحُسَیْنِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ اللَّهِ (۳) إِنِّی لَأُحِبُّکَ فَقَالَ لَهُ کَذَبْتَ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ سُبْحَانَ اللَّهِ کَأَنَّکَ تَعْرِفُ مَا فِی نَفْسِی قَالَ (۴) فَغَضِبَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ رَفَعَ یَدَهُ إِلَی السَّمَاءِ وَ قَالَ کَیْفَ لَا یَکُونُ

۱- بصائر الدرجات: ۲۵.

۲- بصائر الدرجات: ۲۵.

۳- فی المصدر: و اللّه یا أمیر المؤمنین.

۴- الموجود فی المصدر: هکذا: (فقال علی علیه السّلام: ان اللّه خلق الأرواح قبل الأبدان بالفی عام ثمّ عرضهم علینا فاین کنت لم أرک؟) انتهی الحدیث و لعلّ الوهم من الناسخ او کانت نسخه المصنّف مصحفه فزید فی الحدیث جمله من الحدیث الآتی.

ذَلِکَ وَ هُوَ رَبُّنَا تَبَارَکَ وَ تَعَالَی خَلَقَ الْأَرْوَاحَ قَبْلَ الْأَبْدَانِ بِأَلْفَیْ عَامٍ ثُمَّ عَرَضَ عَلَیْنَا الْمُحِبَّ مِنَ الْمُبْغِضِ فَوَ اللَّهِ مَا رَأَیْتُکَ فِیمَنْ أَحَبَّنَا فَأَیْنَ کُنْتَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن ابی حمزه از شخصی نقل کرد که حضرت صادق علیه السّلام فرمود: مردی پیش امیرالمومنین آمد و گفت: یا امیرالمومنین! به خدا قسم من شما را دوست دارم. فرمود: دروغ می گویی! مرد گفت: سبحان الله! گویا تو می دانی آنچه در نفس من است .

گفت: امیرالمومنین خشمگین شد، دستش را به آسمان بلند کرد و فرمود: چگونه این طور نباشد

ص: ۱۱۹

و حال آنکه پروردگار متعال ما، ارواح را دو هزار سال قبل از بدن ها آفرید، سپس محب را از مبغض برما عرضه داشت؟ به خدا قسم تو را در میان محبین مان ندیدم. تو کجا بودی؟ - . بصائر الدرجات: ۲۵ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عُبَیْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ عَبْدِ الْکَرِیمِ عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: بَیْنَا أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فِی مَسْجِدِ الْکُوفَهِ إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ اللَّهِ إِنِّی لَأُحِبُّکَ قَالَ مَا تَفْعَلُ قَالَ وَ اللَّهِ إِنِّی لَأُحِبُّکَ قَالَ مَا تَفْعَلُ قَالَ بَلَی وَ اللَّهِ الَّذِی لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قَالَ وَ اللَّهِ الَّذِی لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ مَا تُحِبُّنِی فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِنِّی أَحْلِفُ بِاللَّهِ أَنِّی أُحِبُّکَ وَ أَنْتَ تَحْلِفُ بِاللَّهِ مَا أُحِبُّکَ کَأَنَّکَ تُخْبِرُنِی أَنَّکَ أَعْلَمُ بِمَا فِی نَفْسِی قَالَ فَغَضِبَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ إِنَّمَا کَانَ الْحَدِیثُ الْعَظِیمُ یَخْرُجُ مِنْهُ عِنْدَ الْغَضَبِ قَالَ فَرَفَعَ یَدَهُ إِلَی السَّمَاءِ وَ قَالَ کَیْفَ یَکُونُ ذَلِکَ وَ هُوَ رَبُّنَا تَبَارَکَ وَ تَعَالَی خَلَقَ الْأَرْوَاحَ قَبْلَ الْأَبْدَانِ بِأَلْفَیْ عَامٍ ثُمَّ عَرَضَ عَلَیْنَا الْمُحِبَّ مِنَ الْمُبْغِضِ فَوَ اللَّهِ مَا رَأَیْتُکَ فِیمَنْ أَحَبَّنَا فَأَیْنَ کُنْتَ (۲).

أقول: قد أوردناها بأسانید أخری فی باب خلق الأرواح قبل الأجساد و باب إخبار أمیر المؤمنین علیه السلام بشهادته و غیرها.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سماعه از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: امیرالمومنین در مسجد کوفه بود که مردی پیش او آمد و گفت: یا امیرالمومنین! به خدا قسم من شما را دوست دارم. فرمود: این چنین نیستی! گفت: به خدا قسم من تو را دوست دارم! فرمود: این چنین نیستی! گفت: چرا، به خدایی که جز او خدایی نیست. حضرت فرمود: قسم به خدایی که خدایی جز او نیست، تو محب من نیستی. مرد گفت: ای امیرالمومنین! من به خدا قسم می خورم که شما را دوست دارم و شما به خدا قسم می خوری که من شما را دوست ندارم! گویا می گویی که تو از من به نفس من آگاه تری؟

گفت: امیرالمومنین خشمگین شد و در هنگام غضب کارهای عظیمی از آن حضرت سر می زد. گفت: ایشان دستش را به آسمان بلند کرد و فرمود: چگونه این طور نباشد و حال آنکه پروردگار متعال ما، ارواح را دو هزار سال قبل از بدن ها آفرید،

سپس محب را از مبغض برما عرضه داشت؟ به خدا قسم تو را در محبین مان ندیدم. تو کجا بودی؟ - . بصائر الدرجات: ۲۵ -

مؤلف: این روایت را به سندهای دیگر در باب «خلق ارواح قبل از اجساد» و باب «خبر دادن امیرالمومنین به شهادتش» و غیر آن ذکر کرده ایم.

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ حَمَّادٍ الْكُوفِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ مِيثَاقَ شِيعَتِنَا مِنْ صُلْبِ آدَمَ فَنَعْرِفُ بِذَلِكَ حُبَّ الْمُحِبِّ وَ إِنْ أَظْهَرَ خِلَافَ ذَلِكَ بِلِسَانِهِ وَ نَعْرِفُ بُغْضَ الْمُبْغِضِ وَ إِنْ أَظْهَرَ حُبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: خداوند پیمان شیعیان را از صلب آدم گرفت. ما بدین وسیله دوستیِ دوست خود را می شناسیم، اگرچه در زبانش خلاف آن را اظهار کند، و دشمنیِ دشمن را می شناسیم، اگرچه اظهار محبت با ما بکند. - . بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ مَعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ مِيثَاقَ شِيعَتِنَا بِالْوَلَايَهِ لَنَا وَ هُمْ ذَرٌّ يَوْمَ

ص: ۱۲۰

۱- بصائر الدرجات: ۲۵.

۲- بصائر الدرجات: ۲۵.

۳- بصائر الدرجات: ۲۶.

أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى الذَّرِّ بِالْإِقْرَارِ لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ (۱) وَ لِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله بِالنُّبُوَّةِ وَ عَرَضَ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله أُمَّتَهُ فِي الطِّينِ وَ هُمْ أَظِلَّةٌ وَ خَلَقَهُمْ مِنَ الطِّينَةِ الَّتِي خَلَقَ مِنْهَا آدَمَ وَ خَلَقَ اللَّهُ أَرْوَاحَ شِيعَتِنَا قَبْلَ أَبْدَانِهِمْ بِأَلْفَيْ عَامٍ وَ عَرَضَهُمْ عَلَيْهِ وَ عَرَّفَهُمْ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ عَرَّفَهُمْ عَلِيّاً عليه السلام وَ نَحْنُ نَعْرِفُهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن بكير گفت: حضرت باقر عليه السّلام مى فرمود: خداوند ميثاق شيعيان ما را به ولايت براى ما گرفته، در حالى كه آنها در روز

ص: ۱۲۰

اخذ ميثاق به اقرار براى خدا به ربوبيت و براى محمّد به نبوّت، به صورت ذرّ بودند. و خداوند امت او را در سرشت گل، در حالى كه به صورت شبح بودند بر حضرت محمّد صلى الله عليه و آله عرضه كرد. و طينت آنها را از همان سرشت آدم آفريد. و خداوند ارواح شيعيان ما را دو هزار سال قبل از بدن ها آفريد و بر آنها عرضه داشت و به پيامبر اكرم و حضرت على معرفى كرد. ما آنها را از لحن صحبت كردنشان مى شناسم. - . بصائر الدرجات: ۲۵ -

**[ترجمه]

بيان

(۳) إشاره إلى قوله تعالى فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيماهُمْ وَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ (۴) و قال البيضاوى لحن القول أسلوبه و إمالته إلى جهه تعريض و توريه و منه قيل للمخطئ لاحن لأنه يعدل بالكلام عن الصواب (۵).

**[ترجمه]اشاره به اين آيه دارد: «فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ.» - . محمد / ۳۰ -

{ايشان را به سيماى [حقيقى]شان مى شناسى و از آهنگ سخن به [حال] آنان پى خواهى برد.} بيضاوى گويد: «لحن القول» يعنى اسلوب و شيوه سخن گفتن و منحرف ساختن كلام به سمتى ديگر به منظور توريه و مخفى كردن مراد. از همين جاست كه به كسى كه خطا كرده «لاحن» مى گويند. زيرا او با كلام خود از راه درست عدول كرده.

**[ترجمه]

«۱۰»

ير، بصائر الدرجات ابْنُ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ظَرِيفِ بْنِ نَاصِحٍ وَ غَيْرِهِ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ حَبَابَةَ الْوَالِبِيَّةِ قَالَتْ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ لِيَ ابْنَ أَخٍ وَ هُوَ يَعْرِفُ فَضْلَكُمْ وَ إِنِّي أُحِبُّ أَنْ تُعْلِمَنِي أَ مِنْ شِيعَتِكُمْ قَالَ وَ مَا اسْمُهُ قَالَتْ قُلْتُ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ قَالَتْ فَقَالَ يَا فُلَانَةُ هَاتِ النَّامُوسَ فَجَاءَتْ بِصَحِيفَةٍ تَحْمِلُهَا كَبِيرَةٍ فَنَشَرَهَا ثُمَّ نَظَرَ فِيهَا فَقَالَ نَعَمْ هُوَ ذَا اسْمُهُ وَ اسْمُ أَبِيهِ هَاهُنَا (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حبابه الوالبيه گفت به حضرت صادق عليه السّلام عرض كردم: پسر برادرى دارم كه عارف به

فضل شماست. مایلم بدانم که آیا از شیعیان شما است؟ فرمود: اسم او چیست؟ عرض کردم فلان بن فلان. امام علیه السّلام به خدمتکاری فرمود که آن مخزن اسرار را بیاور و او صحیفه بسیار بزرگی را آورد. امام علیه السّلام آن را باز کرد، نگاهی به آن انداخت و فرمود: آری، این اسم اوست و اسم پدرش اینجاست. -. بصائر الدرجات: ۴۶ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَکَمٍ عَنِ ابْنِ عَمِیرَهَ عَنِ الْحَضْرَمِیِّ عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِی حَنِیفَهَ قَالَ: کُنْتُ مَعَ (۷) عَمِّی فَدَخَلَ عَلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام فَرَأَی بَیْنَ یَدَیْهِ صَحَائِفَ یَنْظُرُ فِیهَا فَقَالَ لَهُ أَیُّ شَیْ ءٍ هَذِهِ الصُّحُفُ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ هَذَا دِیوَانُ شِیعَتِنَا قَالَ أَ فَتَأْذَنُ أَطْلُبُ اسْمِی فِیهِ قَالَ نَعَمْ فَقَالَ فَإِنِّی لَسْتُ أَقْرَأُ وَ ابْنُ

۱- فی المصدر: و الإقرار له بالربوبیه.

۲- بصائر الدرجات: ۲۵.

۳- تقدم معنی عالم الذر و معنی الاظله و الکلام فی خلق الأرواح قبل الأبدان فی أبوابها.

۴- محمّد: ۳۲.

۵- أنوار التنزیل ۲: ۴۳۹.

۶- بصائر الدرجات: ۴۶.

۷- لعله حذیفه بن اسید الآتی فی الروایه الآتیه.

أَخِی مَعِی عَلَی الْبَابِ فَتَأْذَنُ لَهُ یَدْخُلُ حَتَّی یَقْرَأَ قَالَ نَعَمْ فَأَدْخَلَنِی عَمِّی فَنَظَرْتُ فِی الْکِتَابِ فَأَوَّلُ شَیْ ءٍ هَجَمْتُ عَلَیْهِ اسْمِی فَقُلْتُ اسْمِی وَ رَبِّ الْکَعْبَهِ قَالَ وَیْحَکَ فَأَیْنَ أَنَا فَجُزْتُ بِخَمْسَهِ أَسْمَاءَ أَوْ سِتَّهٍ ثُمَّ وَجَدْتُ اسْمَ عَمِّی فَقَالَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ علیهما السلام أَخَذَ اللَّهُ مِیثَاقَهُمْ مَعَنَا عَلَی وَلَایَتِنَا لَا یَزِیدُونَ وَ لَا یَنْقُصُونَ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَنَا مِنْ أَعْلَی عِلِّیِّینَ وَ خَلَقَ شِیعَتَنَا مِنْ طِینَتِنَا أَسْفَلَ مِنْ ذَلِکَ (۱) وَ خَلَقَ عَدُوَّنَا مِنْ سِجِّینٍ وَ خَلَقَ أَوْلِیَاءَهُمْ مِنْهُمْ مِنْ أَسْفَلِ ذَلِکَ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مردی از قبیله بنی حنیفه گفت: من با عمویم خدمت علی بن الحسین علیه السّلام رفتیم. در مقابل آقا صحیفه هایی بود که آنها را ملاحظه می کرد. عمویم پرسید: این نوشته چیست فدایت شوم؟ فرمود: این دیوان شیعیان ما است. عرض کرد: اجازه می دهی نام خود را پیدا کنم؟ فرمود: آری .

گفت: من سواد خواندن ندارم، اما

ص: ۱۲۱

پسر برادرم جلوی درب خانه است. اگر اجازه می فرمایید بیاید و بخواند؟ فرمود: آری. عمویم مرا برد. من در دیوان چشم انداختم و اول چیزی که به چشمم خورد، اسم خودم بود. گفتم: به خدای کعبه قسم این اسم من است! عمویم گفت: وای بر تو! اسم من کجا است؟ از پنج یا شش اسم که رد شدم، اسم عمویم را نیز یافتم.

حضرت علی بن الحسین علیه السّلام فرمود: خداوند پیمان آنها را با ما بر ولایت ما گرفته، نه زیاد می شوند و نه کم. خداوند ما را از اعلی علیین آفریده و شیعیان ما را از طینت ما پایین تر از آن خلق کرده و دشمنان ما را از سجین آفریده و دوستان آنها را از طینت ایشان آفریده، پایین تر از آن. - . بصائر الدرجات: ۴۶ -

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ سَیْفٍ عَنْ حَسَّانَ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ الْبَزَّازِ قَالَ حَدَّثَنِی حُذَیْفَهُ بْنُ أَسِیدٍ الْغِفَارِیُّ صَاحِبُ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهم السلام فَرَأَیْتُهُ یَحْمِلُ شَیْئاً قُلْتُ مَا هَذَا قَالَ هَذَا دِیوَانُ شِیعَتِنَا قُلْتُ أَرِنِی أَنْظُرْ فِیهَا اسْمِی فَقُلْتُ إِنِّی لَسْتُ أَقْرَأُ إِنَّ ابْنَ أَخِی یَقْرَأُ فَدَعَا بِکِتَابٍ فَنَظَرَ فِیهِ فَقَالَ ابْنُ أَخِی اسْمِی وَ رَبِّ الْکَعْبَهَ قُلْتُ وَیْلَکَ أَیْنَ اسْمِی فَنَظَرَ فَوَجَدَ بَعْدَ اسْمِهِ بِثَمَانِیَهِ أَسْمَاءَ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حذیفه بن اسید غفاری صحابی رسول خدا صلی الله علیه و آله گفت: خدمت حضرت زین العابدین رسیدم و دیدم چیزی همراه خود می برد. گفتم: این چیست؟ فرمود: این دیوان شیعیان ما است. گفتم: نشانم دهید تا در آن اسم خودم را ببینم! آنگاه گفتم: من خواندن نمی دانم؛ پسر برادرم می تواند بخواند. پسر برادرم کتابی را خواست و در آن نگاه کرد و گفت: به خدای کعبه این اسم من است! گفتم: وای بر تو! اسم من کجاست؟ نگاه کرد بعد از هشت اسم از اسم خودش، آن را یافت. - . بصائر الدرجات: ۴۶ - ۴۷ -

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّ حَبَابَهَ الْوَالِبِيَّهَ كَانَ إِذَا وَفَدَ النَّاسُ إِلَى مُعَاوِيَهَ وَفَدَتْ هِیَ إِلَى الْحُسَيْنِ علیه السلام وَ كَانَتِ امْرَأَهً شَدِيدَهَ الِاجْتِهَادِ قَدْ يَبِسَ جِلْدُهَا عَلَى بَطْنِهَا مِنَ الْعِبَادَهِ وَ أَنَّهَا خَرَجَتْ مَرَّهً وَ مَعَهَا ابْنُ عَمٍّ لَهَا غُلَامٌ فَدَخَلَتْ بِهِ عَلَى الْحُسَيْنِ علیه السلام فَقَالَتْ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَانْظُرْ هَلْ تَجِدُ ابْنَ عَمِّی هَذَا فِيمَا عِنْدَكُمْ وَ هَلْ تَجِدُهُ نَاجِياً (۳) قَالَ فَقَالَ نَعَمْ نَجِدُهُ عِنْدَنَا وَ نَجِدُهُ نَاجِياً (۴).

ص: ۱۲۲

۱- بصائر الدرجات: ۴۶ فيه: من اسفل النار.

۲- بصائر الدرجات: ۴۶ و ۴۷.

۳- فی المصدر و فی نسخه من الكتاب: و هل تجده ناج؟ قال: فقال: نعم نجده عندنا و نجد، ناج.

۴- بصائر الدرجات: ۴۷.

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: ابو بصـیر از حضـرت صـادق علیه السّـلام نقل کرد که فرمود: وقتی مردم پیش معاویه می رفتنـد، حبابه والبیه خدمت حضـرت حسـین علیه السّلام می رسید. او زنی بسیار کوشا بود که پوست بدنش از فرط عبادت خشک می نمود. او یک روز با پسـر عمویش که پسـرکی کوچک بود، خدمت امام حسـین علیه السّـلام رسید و عرض کرد: فدایت شوم! در آنچه که خـدمت شـما است ملاحظه بفرماییـد که آیـا اسم این پسـر عمویم هست و او اهل نجات است؟ امام فرمود: آری، اسم او نزد ماست و رستگار است. - . بصائر الدرجات: ۴۷ -

ص: ۱۲۲

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ یَزِیدَ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ قَالَ: خَرَجْتُ بِأَبِی بَصِیرٍ أَقُودُهُ إِلَی بَابِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ فَقَالَ لِی لَا تَتَکَلَّمْ وَ لَا تَقُلْ شَـیْئاً فَانْتَهَیْتُ بِهِ إِلَی الْبَابِ فَتَنَحْنَحَ فَسَـمِعْتُ أَبَا عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام یَقُولُ یَا فُلَانَهُ افْتَحِی لِأَبِی مُحَمَّدٍ الْبَابَ قَالَ فَدَخَلْنَا وَ السِّرَاجُ بَیْنَ یَدَیْهِ فَإِذَا سَـفَطٌ (۱) بَیْنَ یَـدَیْهِ مَفْتُوحٌ قَالَ فَوَقَعَتْ عَلَیَّ الرِّعْـدَهُ فَجَعَلْتُ أَرْتَعِدُ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَیَّ فَقَالَ أَ بَزَّازٌ أَنْتَ فَقُلْتُ نَعَمْ جَعَلَنِیَ اللَّهُ فِـدَاکَ قَالَ فَرَمَی إِلَیَّ بِمُلَاءَهٍ قُوهِیَّهٍ (۲) کَانَتْ عَلَی الْمِرْفَقَهِ فَقَالَ اطْوِ هَـذِهِ فَطَوَیْتُهَا ثُمَّ قَالَ أَ بَزَّازٌ أَنْتَ وَ هُوَ یَنْظُرُ فِی الصَّحِیفَهِ قَالَ فَازْدَدْتُ رِعْـدَهً قَالَ فَلَمَّا خَرَجْنَا قُلْتُ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ مَا رَأَیْتُ کَمَا مَرَّ بِی اللَّیْلَهَ إِنِّی وَجَـدْتُ بَیْنَ یَـدَیْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سَفَطاً قَدْ أَخْرَجَ مِنْهُ صَحِیفَهً فَنَظَرَ فِیهَا فَکُلَّمَا نَظَرَ فِیهَا أَخَذَتْنِی الرِّعْدَهُ قَالَ فَضَرَبَ أَبُو بَصِیرٍ یَدَهُ عَلَی جَبْهَتِهِ ثُمَّ قَالَ وَیْحَکَ أَلَّا أَخْبَرْتَنِی فَتِلْکَ وَ اللَّهِ الصَّحِیفَهُ الَّتِی فِیهَا أَسَامِی الشِّیعَهِ وَ لَوْ أَخْبَرْتَنِی لَسَأَلْتُهُ أَنْ یُرِیَکَ اسْمَکَ فِیهَا (۳).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: ابو حمزه گفت: همراه ابو بصـیر خارج شدم و او را در خانه حضـرت صادق علیه السّـلام بردم. به من گفت: صـحبتی نکن و هیچ حرف نزن! به درب خانه که رسیدیم، ابو بصیر سرفه ای کرد. صدای حضرت صادق را شنیدیم که به کنیز می فرمود: فلانی، درب را باز کن که ابو محمّـد درب خانه است! پس وارد شـدیم. چراغی مقابل آقا می سوخت و یک خورجین در خدمت ایشان گشوده بود. ناگاه لرزه ای بر من عارض شد و بدنم به لرزه افتاد. امام علیه السّـلام سر بلند کرد و فرمود: تو بزّاز هستی؟ عرض کردم: آری فـدایت شوم! ایشان ملافه ای را که روی بالش بود به من داد و فرمود: این را بپیـچ! من ملافه را پیچیدم. باز فرمود: تو بزاز هستی؟ و در آن صحیفه تماشا می کرد؛ رعشه و لرزه من باز هم بیشتر شد.

وقتی خارج شـدیم، من به ابو محمّد گفتم: تاکنون مرا پیشامدی مانند امشب پیش نیامده بود. مقابل امام خورجینی دیدم که از داخل آن صـحیفه ای را بیرون آورده بود و به آن نگاه می کرد. هر وقت امام در آن می نگریست، بر تن من لرزه می افتاد. ابو بصـیر دست خـویش را بر پیشـانی زد و گفت: وای بر تـو! چرا در آن موقع به من اطلاع نـدادی؟ به خـدا قسم در آن صـحیفه اسامی شیعه بوده. اگر به من می گفتی درخواست می کردم اسمت را به تو نشان بدهد. - . بصائر الدرجات: ۴۷ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، بصائر الدرجات عَلِیُّ بْنُ الْحَسَنِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْحَسَنِ السَّنْجَانِیِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ یَسَارٍ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ الْمَاضِی علیه السلام اسْمِی عِنْدَکُمْ فِی السَّفَطِ الَّتِی فِیهَا أَسْمَاءُ شِیعَتِکُمْ فَقَالَ إِی وَ اللَّهِ فِی النَّامُوسِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: داود رقی گفت: به حضرت موسی بن جعفر علیه السّلام عرض کردم: آیا اسم من در خزینه ای که اسامی شیعیان شما در آنجا هست وجود دارد؟ فرمود: آری، به خدا قسم در مخزن اسرار است. - . بصائر الدرجات: ۴۷ -

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنِ الْمَرْزُبَانِ بْنِ عِمْرَانَ قَالَ: سَأَلْتُ الرِّضَا علیه السلام عَنْ نَفْسِی فَقُلْتُ أَسْأَلُکَ عَنْ أَهَمِّ الْأَشْیَاءِ أَ مِنْ شِیعَتِکُمْ أَنَا فَقَالَ نَعَمْ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَتَعْرِفُ اسْمِی فِی الْأَسْمَاءِ قَالَ نَعَمْ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مرزبان بن عمران گفت: از حضرت رضا علیه السّلام سؤالی راجع به خود کردم. عرض کردم: از مهم ترین چیزها سؤالی دارم. آیا من از شیعیان شما هستم؟ فرمود: آری. عرض کردم: فدایت شوم! اسم مرا در میان اسامی شیعیان ملاحظه فرموده اید؟ فرمود: آری. - . بصائر الدرجات: ۴۷ -

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِیزِ بْنِ الْمُهْتَدِی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام أَنَّهُ کَتَبَ إِلَیْهِ فِی رِسَالَةٍ أَنَّ شِیعَتَنَا مَکْتُوبُونَ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ أَخَذَ اللَّهُ عَلَیْنَا وَ عَلَیْهِمُ الْمِیثَاقَ یَرِدُونَ مَوْرِدَنَا وَ یَدْخُلُونَ مَدْخَلَنَا لَیْسَ عَلَی مِلَّةِ الْإِسْلَامِ غَیْرُنَا وَ غَیْرُهُمْ (۶).

۱- السفط: وعاء کالقفه او الجوالق.

۲- الملاءه: الریطه. کل ثوب یشبه الملحفه. و لعلّ المراد منه ما یقال له بالفارسیه ملاف و المرفقه: المخده.

۳- بصائر الدرجات: ۴۷.

۴- بصائر الدرجات: ۴۷.

۵- بصائر الدرجات: ۴۷.

۶- بصائر الدرجات: ۴۷.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبداللّه بن جندب از حضرت رضا علیه السّلام نقل کرد: امام علیه السّلام در نامه ای به او نوشته بود که شیعیان ما اسم خود و پدرشان نوشته شده است. خداوند میثاق و پیمان ما و آنها را گرفته است. هر جا ما وارد شدیم و هر جا داخل گردیدیم، آنها نیز وارد می شوند. جز ما و آنها کسی بر ملت اسلام نیست. - . بصائر الدرجات: ۴۷ -

ص: ۱۲۳

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَمِّهِ عَلِیِّ بْنِ السَّرِیِّ الْکَرْخِیِّ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَدَخَلَ عَلَیْهِ شَیْخٌ وَ مَعَهُ ابْنُهُ فَقَالَ لَهُ الشَّیْخُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَ مِنْ شِیعَتِکُمْ أَنَا فَأَخْرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام صَحِیفَةً مِثْلَ فَخِذِ الْبَعِیرِ فَنَاوَلَهُ طَرَفَهَا ثُمَّ قَالَ لَهُ أَدْرِجْ فَأَدْرَجَهُ حَتَّی أَوْقَفَهُ عَلَی حَرْفٍ مِنْ حُرُوفِ الْمُعْجَمِ فَإِذَا اسْمُ ابْنِهِ قَبْلَ اسْمِهِ فَصَاحَ الِابْنُ فَرَحاً اسْمِی وَ اللَّهِ فَرَحِمَ (۱) الشَّیْخَ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَدْرِجْ فَأَدْرَجَ ثُمَّ أَوْقَفَهُ أَیْضاً عَلَی اسْمِهِ کَذَلِکَ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن سری کرخی گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم که پیرمردی با پسرش وارد شد. پیرمرد عرض کرد: فدایت شوم! آیا من از شیعیان شمایم؟ حضرت صادق صحیفه ای مانند ران شتر را بیرون آورد، آن را به دست او داد و فرمود: ورق بزن! ورق زد تا به یکی از حروف هجا ناگاه اسم پسرش جلوتر از اسم او بود. پسر از شادی فریاد زد: به خدا قسم اسم من است! پیرمرد دلش سوخت. سپس امام فرمود: ورق بزن! پیرمرد ورق زد و اسم او را نیز نشانش داد. - . بصائر الدرجات: ۴۷ -

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ سُلَیْمَانَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِی بَکْرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ حُذَیْفَةَ بْنِ أَسِیدٍ الْغِفَارِیِّ قَالَ: لَمَّا وَادَعَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ علیهما السلام مُعَاوِیَةَ وَ انْصَرَفَ إِلَی الْمَدِینَهِ صَحِبْتُهُ فِی مُنْصَرَفِهِ وَ کَانَ بَیْنَ عَیْنَیْهِ حِمْلُ بَعِیرٍ لَا یُفَارِقُهُ حَیْثُ تَوَجَّهَ فَقُلْتُ لَهُ ذَاتَ یَوْمٍ جُعِلْتُ فِدَاکَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ هَذَا الْحِمْلُ لَا یُفَارِقُکَ حَیْثُ مَا تَوَجَّهْتَ فَقَالَ یَا حُذَیْفَهُ أَ تَدْرِی مَا هُوَ قُلْتُ لَا قَالَ هَذَا الدِّیوَانُ قُلْتُ دِیوَانُ مَا ذَا قَالَ دِیوَانُ شِیعَتِنَا فِیهِ أَسْمَاؤُهُمْ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَأَرِنِی اسْمِی قَالَ اغْدُ بِالْغَدَاةِ قَالَ فَغَدَوْتُ إِلَیْهِ وَ مَعِی ابْنُ أَخٍ لِی وَ کَانَ یَقْرَأُ وَ لَمْ أَکُنْ أَقْرَأُ قَالَ مَا غَدَا بِکَ قُلْتُ الْحَاجَهُ الَّتِی وَعَدْتَنِی قَالَ مَنْ ذَا الْفَتَی مَعَکَ قُلْتُ ابْنُ أَخٍ لِی وَ هُوَ یَقْرَأُ وَ لَسْتُ أَقْرَأُ قَالَ فَقَالَ لِیَ اجْلِسْ فَجَلَسْتُ فَقَالَ عَلَیَّ بِالدِّیوَانِ الْأَوْسَطِ قَالَ فَأُتِیَ بِهِ قَالَ فَنَظَرَ الْفَتَی فَإِذَا الْأَسْمَاءُ تَلُوحُ قَالَ فَبَیْنَمَا هُوَ یَقْرَأُ إِذْ قَالَ هُوَ یَا عَمَّاهْ هُوَ ذَا اسْمِی قُلْتُ ثَکِلَتْکَ أُمُّکَ انْظُرْ أَیْنَ اسْمِی قَالَ فَصَفَحَ ثُمَّ قَالَ هُوَ ذَا اسْمُکَ فَاسْتَبْشَرْنَا وَ اسْتُشْهِدَ الْفَتَی مَعَ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حذیفه بن اسید غفاری گفت: وقتی امام حسن علیه السّلام از معاویه جدا شد و به جانب مدینه

رهسپار گردید، من در خدمت ایشان بودم. در مقابل ایشان باری بر شتری قرار داشت که پیوسته مراقب آن بود. یک روز عرض کردم: فدایت شوم یا ابا محمد! این شتر چه بار دارد که به هر جا که می روی از شما جدا نمی شود؟ فرمود: می دانی چیست حذیفه؟ عرض کردم: نه. فرمود: دیوان است. گفتم: چه دیوانی؟ فرمود: دیوان شیعیان ما. اسامی آنها در آن است.

گفتم: فدایت شوم! اسم مرا نشانم بده. فرمود: فردا صبح بیا. فردا صبح با پسر برادرم که سواد خواندن داشت خدمت ایشان مشرف شدم، ولی من خواندن نمی دانستم. فرمود: این صبحگاه برای چه آمده ای؟ عرض کردم: برای وعده ای که به من دادید. فرمود: این پسرک کیست؟ گفتم: پسر برادر من است که با سواد است، ولی من سواد ندارم. فرمود: بنشین! من نشستم؛ دستور داد دیوان متوسط را بیاورند.

دیوان را آوردند و پسرک تماشا می کرد. اسم ها می درخشید، در همان بین که می خواند یک مرتبه گفت: عمو جان! این اسم من است! گفتم: مادرت به مرگ تو بنشیند! اسم من کجا است؟ نگاهی کرد و گفت: این هم اسم شما! هر دو شاد شدیم و آن جوان در جریان کربلا، با امام حسین علیه السّلام شهید شد. - . بصائر الدرجات: ۴۷ -

**[ترجمه]

بیان

صفح فی الأرض کمنع نظر کتصفح.

**[ترجمه]«صفح فی الارض کمنع» یعنی به آن نظر انداخت، مانند وارسی کردن.

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ النَّضْرِ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ:

ص: ۱۲۴

۱- رحمه: رق له و شفق علیه و تعطف و غفر له. رحم و ترحم علیه قال: رحمه اللّه.

۲- بصائر الدرجات: ۴۷.

۳- بصائر الدرجات: ۴۷.

ذُكِرَ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَدْءُ الْأَذَانِ وَ قِصَّهُ الْأَذَانِ فِی إِسْرَاءِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله حَتَّی انْتَهَی إِلَی السِّدْرَهِ الْمُنْتَهَی قَالَ فَقَالَتِ السِّدْرَهُ (۱) الْمُنْتَهَی مَا جَازَنِی (۲) مَخْلُوقٌ قَبْلَکَ قَالَ ثُمَّ دَنا فَتَدَلَّی فَکانَ قابَ قَوْسَیْنِ أَوْ أَدْنی فَأَوْحی إِلی عَبْدِهِ ما أَوْحی (۳) قَالَ فَدَفَعَ إِلَیْهِ کِتَابَ أَصْحَابِ الْیَمِینِ وَ أَصْحَابَ الشِّمَالِ قَالَ وَ أَخَذَ کِتَابَ أَصْحَابِ الْیَمِینِ بِیَمِینِهِ فَفَتَحَهُ فَنَظَرَ إِلَیْهِ فَإِذَا فِیهِ أَسْمَاءُ أَهْلِ الْجَنَّهِ وَ أَسْمَاءُ آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ قَالَ فَقَالَ لَهُ آمَنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَیْهِ مِنْ رَبِّهِ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الْمُؤْمِنُونَ کُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَ مَلائِکَتِهِ وَ کُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله رَبَّنا لا تُؤاخِذْنا إِنْ نَسِینا أَوْ أَخْطَأْنا قَالَ فَقَالَ اللَّهُ قَدْ فَعَلْتُ قَالَ رَبَّنَا وَ لا تُحَمِّلْنا ما لا طاقَهَ لَنا بِهِ وَ اعْفُ عَنَّا إِلَی آخِرِ السُّورَهِ (۴) وَ کُلَّ ذَلِکَ یَقُولُ اللَّهُ قَدْ فَعَلْتُ قَالَ ثُمَّ طَوَی الصَّحِیفَهَ فَأَمْسَکَهَا بِیَمِینِهِ وَ فَتَحَ صَحِیفَهَ أَصْحَابِ الشِّمَالِ فَإِذَا فِیهَا أَسْمَاءُ أَهْلِ النَّارِ وَ أَسْمَاءُ آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله رَبِّ إِنَّ هؤُلاءِ قَوْمٌ لا یُؤْمِنُونَ قَالَ فَقَالَ اللَّهُ فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَ قُلْ سَلامٌ فَسَوْفَ یَعْلَمُونَ (۵) قَالَ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ مُنَاجَاهِ رَبِّهِ رُدَّ إِلَی الْبَیْتِ الْمَعْمُورِ ثُمَّ قَصَّ قِصَّهَ الْبَیْتِ وَ الصَّلَاهَ فِیهِ ثُمَّ نَزَلَ وَ مَعَهُ الصَّحِیفَتَانِ فَدَفَعَهُمَا إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالصمد بن بشیر گفت:

ص: ۱۲۴

خدمت حضرت صادق علیه السّلام صحبت از ابتدای اذان و داستان آن در معراج پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم شد تا رسید به سدره المنتهی. فرمود: سدره المنتهی به پیامبر گفت که تاکنون هیچ مخلوقی از من رد نشده. بعد آیه را خواند: «ثُمَّ دَنا فَتَدَلَّی * فَکانَ قابَ قَوْسَیْنِ أَوْ أَدْنی* فَأَوْحی إِلی عَبْدِهِ ما أَوْحی.» -. نجم / ۸ - ۱۰ - {سپس نزدیک آمد و نزدیک تر شد* تا [فاصله اش] به قدر [طول] دو [انتهای] کمان یا نزدیک تر شد* آنگاه به بنده اش آنچه را باید وحی کند وحی فرمود}

فرمود: آنگاه نامه اصحاب یمین و اصحاب شمال در اختیار پیامبر گذاشته شد. فرمود: کتاب اصحاب یمین را به

دست راست خود گرفت، آن را گشود و در آن نظر کرده و اسم بهشتیان و اسم پدر و قبیله آنها را مشاهده کرد. فرمود: خدا به او گفت:«آمَنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَیْهِ مِنْ رَبِّهِ» -. بقره / ۲۸۵ - {پیامبر «خدا» بدانچه از جانب پروردگارش بر او نازل شده است ایمان آورده است،}

امام فرمود: پیامبر اکرم جواب داد: «وَ الْمُؤْمِنُونَ کُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَ مَلائِکَتِهِ وَ کُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ» -. بقره / ۲۸۵ -

{و مؤمنان همگی به خدا و فرشتگان و کتاب ها و فرستادگانش ایمان آورده اند.}

امام فرمود: پیامبر اکرم فرمود: «رَبَّنا لا تُؤاخِذْنا إِنْ نَسِینا أَوْ أَخْطَأْنا.» -. بقره / ۲۸۶ - {پروردگارا، اگر فراموش کردیم یا به خطا رفتیم بر ما مگیر.} خداوند در جواب فرمود: قبول کردم. باز پیامبر عرض کرد: «رَبَّنا وَ لا تُحَمِّلْنا ما لا طاقَهَ لَنا بِهِ وَ اعْفُ عَنَّا.» -. بقره / ۲۸۶ - {پروردگارا، و آنچه تاب آن نداریم بر ما تحمیل مکن؛ و از ما درگذر} تا آخر سوره. خداوند فرمود: قبول کردم.

بعد فرمود: پیامبر اکرم دیوان را بست و آن را به دست راست گرفت. آنگاه نوشته اصحاب شمال را گشود که در آن اسمای جهنمیان و اسمای آبای آنها و قبایل آنها بود. امام فرمود: پیامبر اکرم گفت: «رَبِّ إِنَّ هؤُلاءِ قَوْمٌ لا یُؤْمِنُونَ.» - . زخرف / ۸۸ - {ای پروردگار من، اینها جماعتی اند که ایمان نخواهند آورد.} خداوند فرمود: «فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَ قُلْ سَلامٌ فَسَوْفَ یَعْلَمُونَ.» - . زخرف / ۸۹ - {[و خدا فرمود] از ایشان روی برتاب و بگو به سلامت، پس زودا که بدانند.}

فرمود: وقتی از مناجات پروردگار فراغت حاصل کرد، به جانب بیت المعمور رفت. بعد داستان خانه و نماز در آن را یاد کرد، سپس پایین آمد و هر دو نوشته با او بود و آنها را در اختیار علی بن ابی طالب علیه السّلام گذاشت. - . بصائر الدرجات: ۵۲ -

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِی الصَّبَّاحِ الْکِنَانِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ حَدَّثَنِی أَبِی عَمَّنْ ذَکَرَهُ قَالَ: خَرَجَ عَلَیْنَا رَسُولُ اللَّهِ

ص: ۱۲۵

۱- هکذا فی الکتاب و مصدره، و لعلّ الصحیح: سدره المنتهی.

۲- فی المصدر: ما جاوزنی.

۳- النجم: ۹- ۱۱.

۴- البقره: ۲۸۵ و ۲۸۶.

۵- الزخرف: ۸۹.

۶- بصائر الدرجات: ۵۲.

صلى الله علیه و آله وَ فِی یَدِهِ الْیُمْنَی کِتَابٌ وَ فِی یَدِهِ الْیُسْرَی کِتَابٌ فَنَشَرَ الْکِتَابَ الَّذِی فِی یَدِهِ الْیُمْنَی فَقَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِیم کِتَابٌ لِأَهْلِ اَلْجَنَّهِ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ لاَ یُزَادُ فِیهِمْ وَاحِدٌ وَ لاَ یُنْقَصُ مِنْهُمْ وَاحِدٌ ثُمَّ نَشَرَ الَّذِی بِیَدِهِ الْیُسْرَی فَقَرَأَ کِتَابٌ مِنَ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِیم لِأَهْلِ النَّارِ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ لَا یُزَادُ فِیهِمْ وَاحِدٌ وَ لَا یُنْقَصُ مِنْهُمْ وَاحِدٌ.(۱)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالصباح کنانی از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که گفت: پدرم از شخصی که ذکر کرد، نقل نمود که گفت: پیامبر اکرم

ص: ۱۲۵

صلی الله علیه و آله به سوی ما بیرون آمد و در دست راستش کتابی و در دست چپش کتابی دیگر بود. کتابی را که در دست راست داشت گشود و خواند: «بسم اللّه الرحمن الرحیم. کتاب اهل بهشت است که اسامی خودشان و پدرشان و قبیله هایشان نوشته است و یک نفر کم و زیاد نمی شود.»

بعد کتاب دست چپ خود را گشود و خواند: «کتابی است از اللّه رحمن رحیم، برای اهل آتش با اسمشان و اسم پدر و قبیله آنها که یکی کم و زیاد نمی شود.» - . بصائر الدرجات: ۵۲ -

**[ترجمه]

«۲۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ عَمْرٍو عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ قَالَ الْکَلْبِیُّ یَا أَعْمَشُ أَیُّ شَیْ ءٍ أَشَدُّ مَا سَمِعْتَ مِنْ مَنَاقِبِ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ فَقَالَ حَدَّثَنِی مُوسَی بْنُ طَرِیفٍ عَنْ عَبَایَهَ قَالَ سَمِعْتُ عَلِیّاً وَ هُوَ یَقُولُ أَنَا قَسِیمُ النَّارِ فَمَنْ تَبِعَنِی فَهُوَ مِنِّی وَ مَنْ عَصَانِی فَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ (۲) فَقَالَ الْکَلْبِیُّ عِنْدِی أَعْظَمُ مِمَّا عِنْدَکَ أَعْطَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِیّاً علیه السلام کِتَاباً فِیهِ أَسْمَاءُ أَهْلِ الْجَنَّهِ وَ أَسْمَاءُ أَهْلِ النَّارِ فَوَضَعَهُ عِنْدَ أُمِّ سَلَمَهَ فَلَمَّا وُلِّیَ أَبُو بِکْرٍ طَلَبَهُ فَقَالَتْ لَیْسَ لَکَ فَلَمَّا وُلِّیَ عُمَرُ طَلَبَهُ فَقَالَتْ لَیْسَ لَکَ فَلَمَّا وُلِّیَ عُثْمَانُ طَلَبَهُ فَقَالَتْ لَیْسَ لَکَ فَلَمَّا وُلِّیَ عَلِیٌّ علیه السلام دَفَعَتْهُ إِلَیْهِ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اعمش گفت: کلبی به من گفت: ای اعمش! چه چیز دشوارترین مناقب علی است که شنیده ای؟ اعمش در جواب گفت: موسی بن طریف از عبایه نقل کرد که گفت: از علی شنیدم که می فرمود: من قسمت کننده جهنم هستم؛ هر که پیرو من باشد از من است و هر که با من مخالفت کند اهل جهنم است.

کلبی گفت: من بزرگ تر از این را دارم. پیامبر اکرم کتابی را در اختیار علی گذاشت که اسم بهشتیان و اسم جهنمیان در آن بود. پیامبر اکرم آن را به ام سلمه سپرد. ابوبکر که مقام خلافت را گرفت، آن کتاب را از او خواست، اما ام سلمه گفت: مربوط به تو نیست! عمر که به خلافت رسید، آن را از ام سلمه خواست. او گفت: از آن تو نیست! عثمان که عهده دار خلافت شد، کتاب را از ام سلمه خواست. گفت: به تو مربوط نیست! وقتی علی به خلافت رسید، کتاب را به او سپرد. - . بصائر الدرجات: ۵۲ -

**[ترجمه]

«۲۳»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ أَبِی حَفْصٍ الْأَعْشَی عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ قَالَ الْکَلْبِیُّ مَا أَشَدَّ مَا سَمِعْتَ فِی مَنَاقِبِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ قَالَ قُلْتُ حَدَّثَنِی مُوسَی بْنُ طَرِیفٍ عَنْ عَبَایَهَ قَالَ سَمِعْتُ عَلِیّاً علیه السلام یَقُولُ أَنَا قَسِیمُ النَّارِ فَقَالَ الْکَلْبِیُّ عِنْدِی أَعْظَمُ مِمَّا عِنْدَکَ أَعْطَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِیّاً کِتَاباً فِیهِ أَسْمَاءُ أَهْلِ الْجَنَّهِ وَ أَسْمَاءُ أَهْلِ النَّارِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اعمش گفت: کلبی گفت: بزرگ ترین چیزی که در مناقب علی بن ابیطالب شنیده ای چیست؟ گفت: گفتم: موسی بن طریف از عبایه نقل کرد که گفت: شنیدم که علی علیه السّلام می فرمود: من قسمت کننده جهنم هستم. کلبی گفت: من بزرگ تر از این را دارم! پیامبر اکرم کتابی را در اختیار علی گذاشت که اسم بهشتیان و اسم جهنمیان در آن بود. - . بصائر الدرجات: ۵۲ - ۵۳ -

**[ترجمه]

بیان

قال فی النهایه فی حدیث علی علیه السلام أنا قسیم النار أراد أن الناس فریقان فریق معی فهم علی هدی و فریق علی فهم علی ضلال فنصف معی فی الجنه و نصف علی فی النار و قسیم فعیل بمعنی فاعل کالجلیس و السمیر.

**[ترجمه]در نهایه می گوید: راجع به حدیثی که علی علیه السّلام می گوید: «انا قسیم النار»، می نویسد: منظور این است که مردم دو دسته هستند؛ یک دسته با منند که آنها در راه هدایتند، و یک دسته بر خلاف من هستند که آنها در راه گمراهی هستند. گروهی که با منند در بهشت و گروه مخالف من در جهنم هستند. و «قسیم» فعیل به معنی فاعل است، مانند «جلیس» و «سمیر.»

**[ترجمه]

«۲۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: انْتَهَی

۱- بصائر الدرجات:۵۲.

۲- بصائر الدرجات: ۵۲.

٣- بصائر الدرجات: ٥٢ و ٥٣.

النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَهِ وَ انْتَهَى إِلَى سِدْرَهِ الْمُنْتَهَى قَالَ فَقَالَتِ السِّدْرَهُ مَا جَازَنِی (۱) مَخْلُوقٌ قَبْلَکَ ثُمَّ دَنا فَتَدَلَّى فَکانَ قابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى فَأَوْحى (۲) قَالَ فَدُفِعَ إِلَيْهِ كِتَابُ أَصْحَابِ الْيَمِينِ وَ كِتَابُ أَصْحَابِ الشِّمَالِ فَأَخَذَ كِتَابَ أَصْحَابِ الْيَمِينِ بِيَمِينِهِ وَ فَتَحَهُ وَ نَظَرَ فِيهِ فَإِذَا فِيهِ أَسْمَاءُ أَهْلِ الْجَنَّهِ وَ أَسْمَاءُ آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ قَالَ وَ فَتَحَ كِتَابَ أَصْحَابِ الشِّمَالِ وَ نَظَرَ فِيهِ فَإِذَا فِيهِ أَسْمَاءُ أَهْلِ النَّارِ وَ أَسْمَاءُ آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ ثُمَّ نَزَلَ وَ مَعَهُ الصَّحِيفَتَانِ فَدَفَعَهَا إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليهما السلام (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالصمد بن بشير از حضرت ابو جعفر عليه السّلام نقل كرد كه فرمود:

پيامبر اكرم به آسمان هفتم و به سدره المنتهى رسيد. سدره گفت: قبل از تو مخلوقى از من گذر نكرده است. «ثُمَّ دَنا فَتَدَلَّى * فَكانَ قابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى* فَأَوْحى.» فرمود: سپس كتاب اصحاب يمين و كتاب اصحاب شمال را به او سپرد. آن حضرت كتاب اصحاب يمين را به دست راست گرفت و آن را گشود و در آن نگاه كرد. در آن اسامى اهل بهشت و اسامى پدران و قبيله هايشان بود. آنگاه كتاب اصحاب شمال را گشود و در آن نگاه كرد. در آن اسامى اهل جهنم و اسامى پدران و قبيله هايشان بود. سپس فرود آمد و با او دو كتاب بود كه آن دو را به على بن ابيطالب سپرد. - . بصائر الدرجات: ۵۳ -

**[ترجمه]

«۲۵»

ير، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ يَرْفَعُهُ قَالَ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام إِنَّا لَنَعْرِفُ الرَّجُلَ إِذَا رَأَيْنَاهُ بِحَقِيقَهِ الْإِيمَانِ وَ حَقِيقَهِ النِّفَاقِ وَ إِنَّ شِيعَتَنَا لَمَكْتُوبُونَ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: على بن الحسين عليه السّلام فرمود: ما حقيقت ايمان يا نفاق هر شخصى را وقتى به شخص نظر كنيم، مى شناسيم؛ اسامى شيعيان ما و پدرشان نوشته شده است. - . بصائر الدرجات: ۸۳ -

**[ترجمه]

«۲۶»

ير، بصائر الدرجات عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنْ عُمَرَ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّا لَنَعْرِفُ الرَّجُلَ إِذَا رَأَيْنَاهُ بِحَقِيقَهِ الْإِيمَانِ وَ بِحَقِيقَهِ النِّفَاقِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمار بن مروان از حضرت ابوجعفر عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: ما حقيقت ايمان يا نفاق هر شخصى را وقتى به شخص نظر كنيم، مى شناسيم. - . بصائر الدرجات: ۸۳ -

**[ترجمه]

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ الْمُهْتَدِى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ أَنَّهُ كَتَبَ إِلَيْهِ أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام وَ قَالَ مِثْلَهُ (۶).

یر، بصائر الدرجات أحمد بن الحسین عن الحسین بن سعید عن عمر بن میمون عن عمار بن مروان عن أبی جعفر علیه السلام مثله (۷)

- ختص، الإختصاص ابن عیسی عن الحسین بن سعید عن عمر بن میمون عن عمار بن مروان عن أبی جعفر علیه السلام مثله (۸).

ص: ۱۲۷

۱- فی المصدر: ما جاوزنی.

۲- النجم: ۹- ۱۱.

۳- بصائر الدرجات: ۵۳.

۴- بصائر الدرجات: ۸۳.

۵- بصائر الدرجات: ۸۳.

۶- بصائر الدرجات: ۸۳.

۷- بصائر الدرجات: ۸۳.

۸- الاختصاص: ۲۷۸.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حضرت ابوالحسن علیه السّلام به عبدالله بن جندب نوشت... و مانند روایت پیش را آورده است. - . بصائر الدرجات: ۸۳ -

بصائر الدرجات: عمار بن مروان از حضـرت ابو جعفر علیه السّـلام مانند روایت پیشین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۸۳ -

اختصاص: عمار بن مروان از حضرت ابو جعفر علیه السّلام مانند روایت پیشین را نقل می کند. - . اختصاص: ۲۷۸ -

ص: ۱۲۷

**[ترجمه]

«۲۸»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ قَالَ: کَتَبَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام وَ قَرَأْتُ رِسَالَةً کَتَبَ إِلَی بَعْضِ أَصْحَابِهِ وَ قَالَ مِثْلَهُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: ابن ابی نجران گفت: امام رضا علیه السّـلام نامه ای نوشت که من آن را خوانـدم؛ رساله ای که به یکی از اصحابش نوشته و در آن مانند روایت پیش را فرموده بود. - . بصائر الدرجات: ۸۳ -

**[ترجمه]

«۲۹»

یر، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ بَکْرِ بْنِ کَرِبٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ الْمِیثَاقَ مِیثَاقَ شِیعَتِنَا مِنْ صُلْبِ آدَمَ فَنَعْرِفُ خِیَارَکُمْ مِنْ شِرَارِکُمْ (۲).

**[ترجمه]بصـائر الـدرجات: بکر بن کرب از حضـرت صادق علیه السّـلام نقل کرد که فرمود: خداونـد پیمان شـیعیان ما را از صلب آدم گرفت؛ ما خوب های شما را از بدهایتان تشخیص می دهیم. - . بصائر الدرجات: ۸۳ -

**[ترجمه]

«۳۰»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ حَمَّادٍ الْکُوفِیُّ عَنْ أَخِیهِ عَنْ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر از حضرت باقر علیه السّلام مانند همین روایت را نقل کرد. -. بصائر الدرجات: ۸۳ -

**[ترجمه]

«۳۱»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ مِیثَاقَ شِیعَتِنَا مِنْ صُلْبِ آدَمَ فَنَعْرِفُ (۴) بِذَلِکَ حُبَّ الْمُحِبِّ وَ إِنْ أَظْهَرَ خِلَافَ ذَلِکَ بِلِسَانِهِ وَ نَعْرِفُ بُغْضَ الْمُبْغِضِ وَ إِنْ أَظْهَرَ حُبَّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ (۵).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: جابر از حضرت باقر نقل کرد که فرمود: خداوند پیمان شیعیان ما را از صلب آدم گرفت؛ ما با همین پیمان، دوستیِ دوست را می شناسیم، گرچه به ظاهر و به زبان، مخالف با این دوستی را ابراز کند، و دشمنیِ دشمن را تشخیص می دهیم، اگرچه به ظاهر ابراز محبت کند. -. بصائر الدرجات: ۸۳، اختصاص: ۲۷۸ -

**[ترجمه]

«۳۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ الْمُخْتَارِ وَ سَعْدُ بْنُ لُقْمَانَ (۶) وَ مَعَهُمَا (۷) عُمَرُ بْنُ شَجَرَهَ الْکِنْدِیُّ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَنْ هَذَا فَقَالا لَهُ عُمَرُ بْنُ شَجَرَهَ وَ أَثْنَیْنَا عَلَیْهِ وَ ذَکَرْنَا مِنْ حَالِهِ وَ وَرَعِهِ وَ حُبِّهِ لِإِخْوَانِهِ وَ بَذْلِهِ وَ صَنِیعِهِ إِلَیْهِمْ فَقَالَ لَهُمَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا أَرَی لَکُمَا عِلْماً بِالنَّاسِ إِنِّی لَأَکْتَفِی مِنَ الرَّجُلِ بِاللَّحْظَهِ إِنَّ ذَا مِنْ أَخْبَثِ النَّاسِ أَوْ مِنْ شَرِّ النَّاسِ قَالَ فَکَانَ عُمَرُ بَعْدَ

ص: ۱۲۸

۱- بصائر الدرجات: ۸۳.

۲- بصائر الدرجات: ۸۳.

۳- بصائر الدرجات: ۸۳ الظاهر أنّه الحدیث الآتی فتکرار الرمز وهم من الناسخ.

۴- فی نسخه: فنحن نعرف.

۵- الاختصاص: ۲۷۸. بصائر الدرجات: ۸۳.

۶- فی نسخه: و سعد (صح ل) و حیدر (خ ل) بن لقمان. و المصدر فیه نقص.

۷- فی المصدر: و معنا.

مَا نَزَعَ عَنْ مُحَرَّمِ (۱) اللَّهِ رَكِبَهُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: زراره گفت: من و عبدالواحد مختار و سـعد بن لقمان که عمر بن شـجره کندی هم با آن دو بود، خدمت حضـرت صادق علیه السّلام بودیم. امام صادق فرمود: این کیست؟ آن دو جواب دادند عمر بن شجره. و شروع کردند به توصیف ورع و پرهیزکاری او و علاقه اش به برادران خود و گذشت های مالی و خوبی هایی که به برادران می کند.

امام صادق علیه السّلام فرمود: شما مردم را نمی شناسید؛ من با یک نگاه می شناسم. این شخص از خبیث ترین یا بدترین مردم است! زراره گفت: عمر بعد

ص: ۱۲۸

از آن هر حرامی را مرتکب می شد. - . بصائر الدرجات: ۸۳ -

**[ترجمه]

«۳۳»

یر، بصائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ عُقْبَةَ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَ الْمُعَلَّى بْنُ خُنَيْسٍ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا جَلَسَ مَجْلِسَكَ أَحَدٌ إِلَّا عَرَفْتُهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عقبه گفت: من و معلی بن خنیس خدمت حضـرت صادق علیه السّلام بودیم. آن جناب فرمود: هر کس در جای تو بنشیند، او را می شناسم. - . بصائر الدرجات: ۸۳ -

**[ترجمه]

«۳۴»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الـدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (۴) عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ ضُرَيْسٍ الْكُنَاسِيِّ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَعَ جَمَاعَةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ أَعْرِفُهُ فَذَكَرَ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِنَا وَ لَمَزَهُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمْ يُجِبْهُ (۵) بِشَيْ ءٍ فَظَنَّ الرَّجُلُ أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَمْ يَسْمَعْ فَأَعَادَ عَلَيْهِ أَيْضاً فَلَمْ يَلْتَفِتْ إِلَيْهِ فَظَنَّ الرَّجُلُ أَنَّهُ لَمْ يَسْمَعْ فَأَعَادَ الثَّالِثَةَ (۶) فَرَدَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَدَهُ إِلَى لِحْيَةِ الرَّجُلِ فَقَبَضَ عَلَيْهَا فَهَزَّهَا ثَلَاثاً حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّ لِحْيَتَهُ قَدْ صَارَتْ فِی يَدِهِ وَ قَالَ لَهُ إِنْ كُنْتُ لَا أَعْرِفُ الرَّجُلَ إِلَّا بِمَا أُبَلَّغُ عَنْهُمْ فَبِئْسَ النَّسَبُ نَسَبِی (۷) ثُمَّ أَرْسَلَ لِحْيَتَهُ مِنْ يَدِهِ وَ نَفَخَ مَا بَقِيَ مِنَ الشَّعْرِ فِی كَفِّهِ (۸).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الـدرجات: ضـریس کناسـی گفت: ما با گروهی از اصـحاب در خـدمت امام صادق علیه السّلام بودیم. ناگاه شخصـی وارد شد که من او را می شناختم. یکی از حاضرین اسم آن مرد را برد و با کنایه او را به حضرت صادق

علیه السّلام معرفی کرد. امام جوابی نداد. آن مرد خیال کرد حضرت صادق علیه السّلام نشنید. باز حرف خود را برای آن جناب تکرار کرد. امام این بار نیز به او توجهی نکرد. باز خیال کرد حضرت حرفش را نشنیده است و برای مرتبه سوم تکرار کرد .

حضرت صادق علیه السّلام دست برد، ریش آن مرد را گرفت و سه مرتبه چنان کشید که من خیال کردم ریش او به دست امام خواهد ماند! فرمود: اگر من شخصی را نشناسم، مگر با معرفی دیگری، نژاد و نسب خوبی نخواهم داشت؟ آنگاه دست از ریش او برداشت و آنچه موی که از ریش او در دستش مانده بود، به زمین ریخت. - . بصائر الدرجات: ۱۰۶، اختصاص: ۳۰۷ -

**[ترجمه]

«۳۵»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات عَلِیُّ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو الزَّیَّاتِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْزَهَ (۹) عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَنْظَلَهَ (۱۰) قَالَ: بَیْنَا أَنَا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ دَخَلَ رَجُلٌ فَغَمَزَ أُنَاساً مِنَ الشِّیعَهِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِوَجْهِهِ قَالَ ثُمَّ أَقْبَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِوَجْهِهِ

۱- فی نسخه: عن محرم اللّه و فی المصدر: عن محرم اللّه إلا رکبه.

۲- بصائر الدرجات: ۸۳.

۳- بصائر الدرجات: ۸۳.

۴- فی الاختصاص: الحسن بن علیّ الزیتونی.

۵- فی البصائر: و لم یجبه.

۶- فی الاختصاص: فمد.

۷- فی الاختصاص و نسخه من الکتاب: فبئست الشیبه شیبتی.

۸- الاختصاص: ۳۰۷، بصائر الدرجات: ۱۰۶.

۹- فی الاختصاص: عن محمّد بن حمزه بن أبیض عن علیّ بن عطیه.

۱۰- فی نسخه: عطیه.

فَرَأَى أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَمْ يَفْهَمْ فَأَعَادَ الْكَلَامَ فَتَنَاوَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِيَدِهِ الْيُسْرَى لِحْيَتَهُ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهَا سَتَبْقَى فِي يَدِهِ ثُمَّ قَالَ إِنْ كُنْتُ أَنَا أَتَوَلَّى الرَّجُلَ وَ أَبْرَأُ مِنْهُمْ عَلَى مَا يَبْلُغُنِي عَنْهُمْ لَبِئْسَتِ النِّسْبَةُ (۱) نِسْبَتِي (۲).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: علی بن حنظله گفت: من خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم که مردی آمد و به بدگویی از جماعتی از شیعه پرداخت. حضرت صادق از او روی گرداند.

ص: ۱۲۹

راوی گفت: سپس روی خویش را به سمت او بر گرداند. آن مرد پنداشت که حضرت صادق متوجه کلام او نشد. پس سخن خویش را تکرار کرد.

حضرت صادق با دست چپ خویش چنان ریش آن مرد را گرفت که گمان کردم در دستش باقی خواهند ماند. سپس فرمود: اگر این مرد را من پیروی می کردم و تبری می کردم از آن جماعت به خاطر آنچه از آنها به من می رساند، در این صورت نسب من بدترین نسب ها است. - . اختصاص: ۳۰۷، بصائر الدرجات: ۱۰۶ -

**[ترجمه]

«۳۶»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ إِذَا عَلِمْنَا مِنْ أَحَدٍ خَيْراً لَمْ تُزِلْ ذَلِكَ عَنْهُ مِنَّا أَقَاوِيلُ الرِّجَالِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: داود بن فرقد گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: ما خانواده ای هستیم که هر گاه از شخصی خوبی و خیری بدانیم، هرگز حرف های مردم نمی تواند علم ما را راجع به آن شخص از بین ببرد. - . بصائر الدرجات: ۱۰۶ -

**[ترجمه]

«۳۷»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ يَزِيدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: كُنَّا عِنْدَهُ فَتَنَاوَلَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكُنَاسَهِ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِنَا قَالَ فَصَدَّ وَجْهَهُ (۴) عَنْهُ قَالَ ثُمَّ غَمَزَ الثَّانِيَهَ (۵) فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنْ كُنْتُ إِنَّمَا أَتَوَلَّى الرَّجُلَ وَ أَبْرَأُ مِنْهُمْ بِأَقَاوِيلِ النَّاسِ فَبِئْسَتِ النِّسْبَهُ (۶) هَذِهِ ثُمَّ أَخَذَ بِلِحْيَتِهِ فَهَزَّهَا هَزّاً شَدِيداً قَالَ ثُمَّ بَقِيَ فِي رَاحَتِهِ شَيْ ءٌ فَنَفَخَهُ (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمد بن سنان از کسی نقل کرد که گفت: خدمت امام صادق علیه السّلام بودیم که مردی از اهل کناسه، از گروهی از اصحاب بد گویی کرد. گفت: حضرت صورت خویش را از او باز گرداند. گفت: برای بار دوم

بدگویی کرد. حضرت فرمود: اگر من از این مرد پیروی می کردم و از آن جماعت به خاطر حرف های مردم تبری می کردم، در این صورت نسب من بدترین نسب ها است!

گفت: آنگاه از محاسن خویش گرفت و تکان شدیدی به آن داد. سپس چیزی در دستش ماند و در آن دمید. - . بصائر الدرجات: ۱۰۶ -

**[ترجمه]

«۳۸»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ عَنْ خَلَفِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ سَعْدٍ الْإِسْكَافِ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَهَ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ شِيعَتَنَا خُلِقُوا مِنْ طِينَهٍ مَخْزُونَهٍ قَبْلَ أَنْ يُخْلَقَ آدَمُ بِأَلْفَيْ سَنَهٍ لَا يَشِذُّ فِيهَا (۸) شَاذٌّ وَ لَا يَدْخُلُ فِيهَا دَاخِلٌ وَ إِنِّی لَأَعْرِفُهُمْ حِينَ مَا أَنْظُرُ إِلَيْهِمْ لِأَنَ

ص: ۱۳۰

۱- فی نسخه: لبئست الشيبه شيبتی أقول: يوجد ذلک فی الاختصاص.

۲- الاختصاص: ۳۰۷. بصائر الدرجات: ۱۰۶.

۳- بصائر الدرجات: ۱۰۶.

۴- أی مال وجهه عنه و اعرض.

۵- فی نسخه: ثم قال الثانيه.

۶- فی نسخه: الشيبه.

۷- بصائر الدرجات: ۱۰۶.

۸- فی نسخه: (لا يشذ منها شاذ) اقول: يوجد ذلک فی الاختصاص.

رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا تَفَلَ فِی عَیْنِی وَ أَنَا أَرْمَدُ قَالَ أَذْهِبْ عَنْهُ الْحَرَّ وَ الْقُرَّ (۱) وَ الْبَرْدَ وَ بَصِّرْهُ صَدِیقَهُ مِنْ عَدُوِّهِ فَلَمْ یُصِبْنِی رَمَدٌ بَعْدُ وَ لَا حَرٌّ وَ لَا بَرْدٌ وَ إِنِّی لَأَعْرِفُ صَدِیقِی مِنْ عَدُوِّی فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْمَلَإِ فَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ وَ اللَّهِ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِنِّی لَأَدِینُ اللَّهَ بِوَلَایَتِکَ وَ إِنِّی لَأُحِبُّکَ فِی السِّرِّ کَمَا أُظْهِرُ (۲) فِی الْعَلَانِیَهِ فَقَالَ لَهُ عَلِیٌّ علیه السلام کَذَبْتَ فَوَ اللَّهِ مَا أَعْرِفُ اسْمَکَ فِی الْأَسْمَاءِ وَ لَا وَجْهَکَ فِی الْوُجُوهِ وَ إِنَّ طِینَتَکَ لَمِنْ غَیْرِ تِلْکَ الطِّینَهِ قَالَ فَجَلَسَ الرَّجُلُ قَدْ فَضَحَهُ اللَّهُ وَ أَظْهَرَ عَلَیْهِ ثُمَّ قَامَ آخَرُ فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِنِّی لَأَدِینُ اللَّهَ بِوَلَایَتِکَ وَ إِنِّی لَأُحِبُّکَ فِی السِّرِّ کَمَا أُحِبُّکَ فِی الْعَلَانِیَهِ فَقَالَ لَهُ صَدَقْتَ طِینَتُکَ مِنْ تِلْکَ الطِّینَهِ وَ عَلَی وَلَایَتِنَا أُخِذَ مِیثَاقُکَ وَ إِنَّ رُوحَکَ مِنْ أَرْوَاحِ الْمُؤْمِنِینَ فَاتَّخِذْ لِلْفَقْرِ جِلْبَاباً فَوَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ لَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ إِنَّ الْفَقْرَ إِلَی مُحِبِّینَا أَسْرَعُ مِنَ السَّیْلِ مِنْ أَعْلَی الْوَادِی إِلَی أَسْفَلِهِ (۳).

ختص، الإختصاص ابن عیسی و ابن هاشم عن البرقی مثله (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اصبغ بن نباته گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام بر منبر رفت و پس از حمد و ثنای پروردگار فرمود: مردم! شیعیان ما از سرشتی که دو هزار سال قبل از خلقت آدم ذخیره شده بود خلق شده اند. هیچ کس از آنها خارج نمی شود و کسی بر آنها اضافه نمی گردد. من وقتی چشمم به ایشان بیفتد آنها را می شناسم، زیرا وقتی

ص: ۱۳۰

پیامبر صلی الله علیه و آله با آب دهان درد چشم مرا بهبودی بخشید، فرمود: خدایا! گرما و سردی و سرما را از او دور بگردان و دوست را از دشمن برای او مشخص گردان! بعد از آن دیگر ناراحتی چشم برایم پیش نیامده و گرما و سرما مرا نیازرده است، و من دوستم را از دشمن می شناسم.

مردی از میان جمع به حرکت درآمد و سلام کرد. سپس گفت: یا امیرالمؤمنین! به خدا قسم من طرفدار دین خدایم با ولایت تو، و من در پنهانی چنان تو را دوست می دارم که در آشکارا اظهار می کنم. حضرت علی علیه السّلام به او فرمود: دروغ می گویی! به خدا من اسم تو را در میان اسم ها و چهره تو را در میان چهره ها نمی شناسم و سرشت تو غیر از آن سرشت مخصوص است. آن مرد نشست. خداوند رسوایش کرد و حقیقتش را آشکار گردانید.

بعد یکی دیگر ایستاد و گفت: یا امیرالمؤمنین! من طرفدار دین خدایم با ولایت تو، و تو را در پنهان چنان دوست می دارم که در آشکارا اظهار می کنم. فرمود: راست می گویی! سرشت تو از آن سرشت است و بر ولایت ما پیمان از تو گرفته شده و روح تو از ارواح مؤمنین است، اما برای فقر تن پوشی تهیه نما. قسم به آن کس که جانم در دست اوست، از پیامبر اکرم شنیدم که می فرمود: سرعت فقر نسبت به دوستان ما، از سرعت سیلی که از بالای دره سرازیر شود بیشتر است. - . بصائر الدرجات: - ۱۱۵

اختصاص: ابن هاشم مانند همین روایت را از برقی نقل می کند. - . اختصاص: ۳۱۰ - ۳۱۱ -

**[ترجمه]

ختص، الإختصاص مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ عَنِ ابْنِ الْمُتَوَکِّلِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنِ الْیَقْطِینِیِّ عَنْ أَبِی أَحْمَدَ الْأَزْدِیِّ (۵) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ الْهَاشِمِیِّ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْفَضْلِ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی خَلَقَنَا مِنْ نُورِ عَظَمَتِهِ وَ صَنَعَنَا بِرَحْمَتِهِ وَ خَلَقَ أَرْوَاحَکُمْ مِنَّا فَنَحْنُ نَحِنُّ إِلَیْکُمْ وَ أَنْتُمْ تَحِنُّونَ إِلَیْنَا وَ اللَّهِ لَوْ جَهَدَ أَهْلُ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ أَنْ یَزِیدُوا فِی شِیعَتِنَا رَجُلًا أَوْ یَنْقُصُوا مِنْهُمْ رَجُلًا مَا قَدَرُوا عَلَی ذَلِکَ وَ إِنَّهُمْ لَمَکْتُوبُونَ عِنْدَنَا بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ وَ عَشَائِرِهِمْ وَ أَنْسَابِهِمْ یَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ

ص: ۱۳۱

۱- القر: البرد. و لم یذکره فی الاختصاص.

۲- الاختصاص: کما اظهر لک.

۳- بصائر الدرجات: ۱۱۵.

۴- الاختصاص: ۳۱۰ و ۳۱۱. الاسناد فیه مبدو بالبرقی.

۵- هو محمّد بن أبی عمیر.

الْفَضْلِ وَ لَوْ شِئْتَ لَأَرَيْتُکَ اسْمَکَ فِی صَحِیفَتِنَا قَالَ ثُمَّ دَعَا بِصَحِیفَةٍ فَنَشَرَهَا فَوَجَدْتُهَا بَیْضَاءَ لَیْسَ فِیهَا أَثَرُ الْکِتَابَةِ فَقُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا أَرَی فِیهَا أَثَرَ الْکِتَابَةِ قَالَ فَمَسَحَ یَدَهُ عَلَیْهَا فَوَجَدْتُهَا مَکْتُوبَةً وَ وَجَدْتُ فِی أَسْفَلِهَا اسْمِی فَسَجَدْتُ لِلَّهِ شُکْراً (۱).

أقول: تمام الخبر فی باب أحوال الصادق علیه السلام.

**[ترجمه]اختصاص: عبداللّٰه بن فضل هاشمی گفت: حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: ای عبداللّٰه بن فضل! خداوند تبارك و تعالی ما را از نور عظمت خود آفریده و به رحمت خویش ساخته و ارواح شما را از ما آفریده. ما به شما تمایل داریم و شما نیز به ما علاقمند هستید. به خدا قسم اگر اهل شرق و غرب تصمیم بگیرند که یک نفر به شیعیان ما بیفزایند یا یکی را کم کنند، قدرت چنین کاری را ندارند. نام پدران آنها و قبیله ایشان و نژادشان در نزد ما نوشته است. یا عبداللّٰه بن

ص: ۱۳۱

فضل! اگر بخواهی نام تو را در صحیفه خودمان نشانت می دهم!

گفت: امام علیه السّلام صحیفه ای را خواست و آن را باز کرد. دیدم سفید است و چیزی در آن نوشته نیست. عرض کردم: یا ابن رسول اللّٰه! در این صحیفه اثر نوشتن نیست! حضرت روی آن دست کشید و دیدم نوشته است. در پایین ورقه نام خود را مشاهده کردم. پس به سجده افتادم و خدای را سپاسگزاری کردم. - . اختصاص: ۲۱۶ - ۲۱۷ -

مؤلف: تمام این روایت در باب «احوال امام صادق علیه السّلام» ذکر شده است.

**[ترجمه]

«۴۰»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ بُکَیْرٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَ عَزَّ أَخَذَ مِیثَاقَ شِیعَتِنَا بِالْوَلَایَةِ فَنَحْنُ نَعْرِفُهُمْ فِی لَحْنِ الْقَوْلِ.

(۲)

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: بکیر گفت: حضرت ابوجعفر علیه السّلام فرمود: خداوند عزوجل از شیعیان ما پیمان به ولایت گرفت؛ پس ما آنها را از لحن کلامشان می شناسیم. - . کنز جامع الفوائد: ۳۳۶ -

**[ترجمه]

باب ۸ أن اللّٰه تعالی یرفع للإمام عمودا ینظر به إلی أعمال العباد

الأخبار

«۱»

یر، بصائر الدرجات مُعَاوِیَهُ بْنُ حُکَیْمٍ عَنْ أَبِی دَاوُدَ الْمُسْتَرِقِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْإِمَامَ یَسْمَعُ الصَّوْتَ فِی بَطْنِ أُمِّهِ فَإِذَا بَلَغَ أَرْبَعَهَ أَشْهُرٍ کَتَبَ عَلَی عَضُدِهِ الْأَیْمَنِ وَ تَمَّتْ کَلِمَهُ رَبِّکَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِکَلِماتِهِ فَإِذَا وَضَعَتْهُ سَطَعَ لَهُ نُورٌ مَا بَیْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ فَإِذَا دَرَجَ رُفِعَ لَهُ عَمُودٌ مِنْ نُورٍ یَرَی بِهِ مَا بَیْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ (۳).

یر، بصائر الدرجات بهذا الإسناد عن محمد بن مروان عن الفضیل مثله (۴)

ص: ۱۳۲

۱- الاختصاص: ۲۱۶ و ۲۱۷.

۲- کنز جامع الفوائد: ۳۳۶ النسخه الرضویه.

۳- بصائر الدرجات: ۱۲۹.

۴- بصائر الدرجات: ۱۲۹ فیه: ان الامام منا یسمع الکلام و فیه: نور من السماء الی الأرض.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن مروان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: امام در شکم مادر وقتی به چهارماهگی رسید صدا را می شنود و بر بازوی راستش نوشته می شود «وَ تَمَّتْ کَلِمَهُ رَبِّکَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِکَلِماتِهِ» - . انعام / ۱۱۵ - {و سخن پروردگارت به راستی و داد سرانجام گرفته است و هیچ تغییردهنده ای برای کلمات او نیست.}

وقتی به دنیا آمد، نوری بین آسمان و زمین برای او می درخشد. وقتی به راه افتاد، استوانه ای از نور بلند می شود که به وسیله آن بین مشرق و مغرب را می بیند. - . بصائر الدرجات: ۱۲۹ -

بصائر الدرجات: محمد ابن مروان از فضیل مانند همین روایت را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۱۲۹ -

ص: ۱۳۲

**[ترجمه]

بیان

درج أی مشی.

**[ترجمه]«درج» یعنی راه رفتن.

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ عَنْ مُحَمَّدٍ الْبَرْقِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَیْلٍ عَنِ الثُّمَالِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ الْإِمَامَ مِنَّا لَیَسْمَعُ الْکَلَامَ فِی بَطْنِ أُمِّهِ حَتَّی إِذَا سَقَطَ عَلَی الْأَرْضِ أَتَاهُ مَلَکٌ فَیَکْتُبُ عَلَی عَضُدِهِ الْأَیْمَنِ وَ تَمَّتْ کَلِمَهُ رَبِّکَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِکَلِماتِهِ وَ هُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ حَتَّی إِذَا شَبَّ رَفَعَ اللَّهُ لَهُ عَمُوداً مِنْ نُورٍ یَرَی فِیهِ الدُّنْیَا وَ مَا فِیهَا لَا یُسْتَرُ عَنْهُ مِنْهَا شَیْ ءٌ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: امام از ما در شکم مادرش کلام را می شنود، تا این که وقتی به دنیا آمد فرشته ای نزد او آمده و سپس بر بازوی راستش می نویسد: «وَ تَمَّتْ کَلِمَهُ رَبِّکَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِکَلِماتِهِ و هو السمیع العلیم.» تا این که وقتی به جوانی رسید، خداوند برای او ستونی از نور را بلند می کند و در آن دنیا و هرچه در آن است را می بیند و نمی پوشد از او چیزی را . - . بصائر الدرجات: ۱۲۹ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الـدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ رَوَى غَيْرُ وَاحِدٍ مِنْ أَصْحَابِنَا قَالَ: لَا تَتَكَلَّمُوا فِی الْإِمَامِ فَإِنَّ الْإِمَامَ يَسْمَعُ الْكَلَامَ وَ هُوَ جَنِينٌ فِی بَطْنِ أُمِّهِ فَإِذَا وَضَعَتْهُ كَتَبَ الْمَلَكُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَ تَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِكَلِماتِهِ فَإِذَا قَامَ بِالْأَمْرِ رُفِعَ لَهُ فِی كُلِّ بَلَدٍ مَنَارٌ يَنْظُرُ بِهِ إِلَى أَعْمَالِ الْعِبَادِ (٢).

یر، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن علی بن حدید عن منصور بن یونس رواه عن غیر واحد من أصحابنا مثله (٣)

- یر، بصائر الدرجات أحمد بن الحسین عن الأهوازی عن علی بن حدید عن منصور بن یونس رواه غیر واحد من أصحابنا قال قال أبو جعفر علیه السلام مثله (۴).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: تعـدادی از اصـحاب ما روایت کرده اند که امام علیه السـلام فرمود: در مورد امام صـحبت نکنید؛ امام در حالی که جنینی در شـکم مادرش است، کلام را می شـنود. هنگامی که به دنیا آمد، فرشته بین دو چشمش می نویسد: «وَ تَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِكَلِماتِهِ.» هنگامی که به امامت رسـید، در هر بلادی برای او مناره ای بلند می شود و به سبب آن اعمال بندگان را می بیند. - . بصائر الدرجات: ١٢٩ -

بصائر الدرجات: منصور بن یونس از تعدادی از اصحابمان مانند همین روایت را نقل کرد. - . بصائر الدرجات: ١٢٩ -

بصـائر الـدرجات: منصور بن یونس از تعـدادی از اصـحابمان ماننـد همین روایت را از حضـرت بـاقر علیه السّـلام نقل کرد. - . بصائر الدرجات: ١٢٩ -

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الـدرجات عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ الْحُسَيْنِ عَنْ يُونُسَ بْنِ ظَبْيَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ: إِنَّ الْإِمَامَ يَسْمَعُ فِی بَطْنِ أُمِّهِ فَإِذَا وُلِدَ خُطَّ عَلَى مَنْكِبَيْهِ خَطٌّ ثُمَّ قَالَ هَكَذَا بِيَدِهِ فَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى وَ تَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِكَلِماتِهِ وَ جُعِلَ لَهُ فِی قَرْيَةٍ عَمُودٌ مِنْ نُورٍ يَرَى بِهِ مَا يَعْمَلُ أَهْلُهَا فِيهَا (۵).

یر، بصائر الدرجات عمران بن موسی عن أیوب بن نوح عن العباس بن عامر عن الحسین مثله (۶)

- یر، بصائر الدرجات علی بن خالد عن أیوب بن نوح مثله (٧).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: یونس بن ظبیان از حضـرت صادق علیه السّـلام نقل کرد: امام در شکم مادرش می شنود. هنگامی که به دنیـا آمـد، بر شـانه هـایش خطی نوشـته می شـود. سـپس فرمـود: به این صـورت، و بـا دست خـودش نوشت که آن قول خداونـد است «وَ تَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِكَلِماتِهِ.» و در قریه ای عمودی از نور برایش قرار داده می شود و به سبب آن، آنچه را که اهل آن در آنجا انجام می دهند می بیند. - . بصائر الدرجات: ١٢٩ -

بصائر الدرجات: عامر از حسین مانند همین روایت را نقل کرد. - . بصائر الدرجات: ۱۲۹ -

بصائر الدرجات: عیوب بن نوح مانند همین روایت را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۱۲۹ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ مَادٍّ وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ

ص: ۱۳۳

۱- بصائر الدرجات: ۱۲۹.

۲- بصائر الدرجات: ۱۲۹ و الآیه فی الانعام: ۱۱۶.

۳- بصائر الدرجات: ۱۲۹ و الآیه فی الانعام: ۱۱۶.

۴- بصائر الدرجات: ۱۲۹ و الآیه فی الانعام: ۱۱۶.

۵- بصائر الدرجات: ۱۲۹ و الآیه فی الانعام: ۱۱۶.

۶- بصائر الدرجات: ۱۲۹ و الآیه فی الانعام: ۱۱۶.

۷- بصائر الدرجات: ۱۲۹ و الآیه فی الانعام: ۱۱۶.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ إِنَّ الْإِمَامَ لَیَسْمَعُ الْکَلَامَ فِی بَطْنِ أُمِّهِ حَتَّی إِذَا سَقَطَ عَلَی الْأَرْضِ أَتَاهُ مَلَکٌ فَیَکْتُبُ عَلَی عَضُدِهِ الْأَیْمَنِ وَ تَمَّتْ کَلِمَهُ رَبِّکَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِکَلِماتِهِ وَ هُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ فَإِذَا شَبَّ رَفَعَ اللَّهُ فِی کُلِّ قَرْیَهٍ عَمُوداً مِنْ نُورٍ مَقَامِهِ فِی قَرْیَهٍ وَ یَعْلَمُ مَا یُعْمَلُ فِی الْقَرْیَهِ الْأُخْرَی (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات:

ص: ۱۳۳

فضیل نقل کرد: از حضرت باقر شنیدم که می فرمود: امام در شکم مادرش کلام را می شنود، تا این که وقتی به دنیا آمد فرشته ای نزد او آمده و بر بازوی راستش می نویسد: «وَ تَمَّتْ کَلِمَهُ رَبِّکَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِکَلِماتِهِ و هو السمیع العلیم.» تا این که وقتی به جوانی رسید، خداوند برای او در هر قریه ای ستونی از نور مقامش در آنجا بلند می کند؛ می بیند و می داند آنچه را که در قریه دیگر انجام می پذیرد. - . بصائر الدرجات: ۱۲۹ -

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَیْلٍ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْإِمَامُ یَسْمَعُ الْکَلَامَ فِی بَطْنِ أُمِّهِ فَإِذَا سَقَطَ إِلَی الْأَرْضِ نُصِبَ لَهُ عَمُودٌ فِی بِلَادِهِ وَ هُوَ یَرَی مَا فِی غَیْرِهَا (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن فضیل از یک راوی خود، از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: امام در شکم مادر که هست صدا را می شنود. وقتی به دنیا آمد، در همان محلی که هست عمودی از نور برایش افراشته می شود و به وسیله آن، آنچه را که در جای دیگر است مشاهده می کند. - . بصائر الدرجات: ۱۲۹ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الرَّبِیعِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُسْلِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ الْإِمَامَ یَسْمَعُ فِی بَطْنِ أُمِّهِ فَإِذَا وُلِدَ خُطَّ بَیْنَ کَتِفَیْهِ وَ تَمَّتْ کَلِمَهُ رَبِّکَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِکَلِماتِهِ فَإِذَا صَارَ الْأَمْرُ إِلَیْهِ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ عَمُوداً مِنْ نُورٍ یُبْصِرُ بِهِ مَا یَعْمَلُ بِهِ أَهْلُ کُلِّ بَلْدَهٍ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمد بن مروان گفت: شنیدم که حضرت صادق علیه السّلام می فرماید: امام در شکم مادرش می شنود. هنگامی که به دنیا آمد، بین دو کتفش نوشته می شود: «وَ تَمَّتْ کَلِمَهُ رَبِّکَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِکَلِماتِهِ.» هنگامی که به امامت رسید، خداوند برای او عمودی از نور قرار می دهد که به سبب آن، هر آنچه را که اهل هر بلدی انجام می دهند می بینند. - . بصائر الدرجات: ۱۲۹ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ الْإِمَامَ إِذَا شَبَّ رَفَعَ اللَّهُ لَهُ فِي كُلِّ قَرْيَةٍ عَمُوداً مِنْ نُورٍ يَعْلَمُ مَا يَعْمَلُ فِي الْقَرْيَةِ الْأُخْرَى (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فضیل گفت: از امام باقر علیه السّلام شنیدم که می فرمود: امام زمانی که به جوانی رسید، خداوند برای او عمودی از نور را در هر قریه ای بلند می کند. می داند آنچه را که انجام می پذیرد در قریه دیگر. -. بصائر الدرجات: ۱۲۹ -

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ سُلَيْمٍ أَوْ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ سُلَيْمٍ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْجَرِيرِيِّ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَسَمِعْتُهُ وَ هُوَ يَقُولُ إِنَّ لِلَّهِ عَمُوداً مِنْ نُورٍ حَجَبَهُ اللَّهُ عَنْ جَمِيعِ الْخَلَائِقِ طَرَفُهُ عِنْدَ اللَّهِ وَ طَرَفُهُ الْآخَرُ فِي أُذُنِ الْإِمَامِ فَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ شَيْئاً أَوْحَاهُ فِي أُذُنِ الْإِمَامِ عليه السلام (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو اسحاق جریری گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم. شنیدم که می فرمود: خدا را عمودی از نور است که خداوند آن را از تمام خلایق مستور می دارد. یک طرف آن در نزد خدا و طرف دیگر در گوش امام است. هر وقت که خداوند اراده چیزی را بکند، به گوش او وحی می نماید. -. بصائر الدرجات: ۱۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كُنْتُ جَالِساً عِنْدَهُ فَقَالَ لِيَ ابْتِدَاءً مِنْهُ يَا صَالِحَ بْنَ سَهْلٍ إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الرَّسُولِ رَسُولًا وَ لَمْ يَجْعَلْ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْإِمَامِ رَسُولًا قَالَ قُلْتُ وَ كَيْفَ ذَاكَ قَالَ جَعَلَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْإِمَامِ عَمُوداً مِنْ نُورٍ يَنْظُرُ اللَّهُ بِهِ إِلَى الْإِمَامِ وَ يَنْظُرُ الْإِمَامُ بِهِ إِلَيْهِ فَإِذَا أَرَادَ عِلْمَ شَيْ ءٍ نَظَرَ

۱- بصائر الدرجات: ۱۲۹.

۲- بصائر الدرجات: ۱۲۹.

۳- بصائر الدرجات: ۱۲۹.

٤- بصائر الدرجات: ١٢٩.

٥- بصائر الدرجات: ١٣٠.

فِی ذَلِکَ النُّورِ فَعَرَفَهُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: صالـح بن سـهل از حضـرت صادق علیه السّـلام نقل کرد که گفت: من در خـدمت ایشان نشسـته بودم. ابتـدا به من فرمود: یا صالح! خداوند بین خود و بین پیامبرش پیکی قرار داده، ولی بین خود و امام پیک قرار نداده است. عرض کردم: این مطلب چگـونه است؟ فرمود: خداونـد بین خود و امـام عمودی از نور قرار داده که خـدا به وسـیله آن امـام را تماشا می کند و امام خدا را، وقتی چیزی را بخواهد بداند، به آن

ص: ۱۳۴

نور نگاه می کند و می فهمد. - . بصائر الدرجات: ۱۳۰ -

**[ترجمه]

بیان

نظر الله تعالی إلیه کنایه عن إفاضاته علیه و نظره إلیه تعالی کنایه عن غایه عرفانه (۲).

أقول: روی الحسن بن سلیمان فی کتاب المحتضر نقلا من کتاب منهج التحقیق مثله (۳).

**[ترجمه]نظر کردن خداوند متعال به امام، کنایه از افاضات خداوند بر امام است و نظر کردن امام به خداوند، کنایه از نهایت عرفان است.

مؤلف: حسن ابن سـلیمان در کتاب محتضـر مانند همین روایت را از کتاب منهج التحقیق نقل می کند. - . کتاب محتضر: ۱۲۸ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ جَرِیشٍ (۴) عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام إِنَّا أَنْزَلْنـاهُ نُـورٌ کَهَیْئَهِ الْعَیْنِ عَلَی رَأْسِ النَّبِیِّ وَ الْأَوْصِیَاءِ لَا یُرِیـدُ أَحَـدٌ مِنَّا عِلْمَ أَمْرٍ مِنْ أَمْرِ الْأَرْضِ أَوْ مِنْ أَمْرِ السَّمَاءِ إِلَی الْحُجُبِ الَّتِی بَیْنَ اللَّهِ وَ بَیْنَ الْعَرْشِ إِلَّا رُفِعَ طَرْفُهُ إِلَی ذَلِکَ النُّورِ فَرَأَی تَفْسِیرَ الَّذِی أَرَادَ فِیهِ مَکْتُوباً (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عباس بن جریش از حضـرت جواد علیه السّـلام نقل کرد که فرمود: امام صادق علیه السّلام فرمود: «إِنَّا أَنْزَلْناهُ» نوری است به صورت خورشـید بر سر پیامبر و اوصـیا. اراده نمی کنـد هیـچ کـدام از ما دانسـتن چیزی را از مسائل زمین یا آسمان تا حجاب های بین خدا و عرش، مگر اینکه یک طرف آن نور بلند می شود و تفسیر مطلبی را که می خواست،

در آن نوشته می یابد. - . بصائر الدرجات: ۱۳۱ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالعین هنا عین الشمس و یحتمل الدیدبان و الجاسوس.

**[ترجمه]شاید مراد از «العین» در اینجا عین خورشید باشد و همچنین احتمال دارد مراد دیدبان و جاسوس باشد.

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسَدٍ الْخَزَّازِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْخُرَاسَانِیِّ مَوْلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بُنَانٍ الْجَوْزِیِّ عَنْ إِسْحَاقَ الْقُمِّیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا قَدْرُ الْإِمَامِ قَالَ یَسْمَعُ فِی بَطْنِ أُمِّهِ فَإِذَا وَصَلَ إِلَی الْأَرْضِ کَانَ عَلَی مَنْکِبِهِ الْأَیْمَنِ مَکْتُوباً وَ تَمَّتْ کَلِمَهُ رَبِّکَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِکَلِماتِهِ وَ هُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ ثُمَّ یَبْعَثُ أَیْضاً لَهُ عَمُوداً مِنْ نُورٍ مِنْ تَحْتِ بُطْنَانِ الْعَرْشِ إِلَی الْأَرْضِ یَرَی فِیهِ أَعْمَالَ الْخَلَائِقِ کُلَّهَا ثُمَّ یَتَشَعَّبُ لَهُ عَمُودٌ آخَرُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِلَی أُذُنِ الْإِمَامِ کُلَّمَا احْتَاجَ إِلَی مَزِیدٍ أُفْرِغَ فِیهِ إِفْرَاغاً (۶).

ص: ۱۳۵

۱- بصائر الدرجات: ۱۳۰.

۲- أو تعلمه علیه السّلام عنه تعالی.

۳- المحتضر: ۱۲۸.

۴- هکذا فی الکتاب و مصدره و الصحیح: حریش بالحاء المهمله وزان زبیر، و الرجل مذکور فی کتب التراجم و لم یوثقه الاصحاب و فیه کلام مذکور فی محله.

۵- بصائر الدرجات: ۱۳۱.

۶- بصائر الدرجات: ۱۳۱ و الآیه فی الانعام: ۱۱۶.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اسحاق قمی گفت: به حضرت باقر علیه السّلام گفتم: فدایت شوم! مقام امام چقدر است؟ فرمود: در شکم مادر می شنود. وقتی به زمین رسید، بر شانه راستش نوشته است: «وَ تَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقاً وَ عَدْلًا لا مُبَدِّلَ لِكَلِماتِهِ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ.» سپس خداوند نوری را به صورت استوانه ای، از درون عرش تا زمین می فرستد که در آن اعمال تمام خلایق را می بیند. سپس استوانه ای دیگر از آن جدا می گردد از جانب خدا تا گوش امام. هر گاه احتیاج به

افزایشی داشته باشد، در آن قرار داده می شود. - . بصائر الدرجات: ۱۳۱ -

ص: ۱۳۵

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، بصائر الدرجات أَبُو مُحَمَّدٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مُوسَى عَنْ ٧ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ الْبَغْدَادِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا بَا بَكْرٍ مَا يَخْفَى عَلَيَّ شَيْ ءٌ مِنْ بِلَادِكُمْ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوبکر حضرمی گفت: حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: یا ابا بکر! چیزی از اتفاقات شهرهای شما بر من مخفی نیست. - . بصائر الدرجات: ۱۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَ صَفْوَانُ عِنْدَ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام وَ ذَكَرُوا الْإِمَامَ وَ فَضْلَهُ قَالَ إِنَّمَا مَنْزِلَةُ الْإِمَامِ فِي الْأَرْضِ بِمَنْزِلَةِ الْقَمَرِ فِي السَّمَاءِ وَ فِي مَوْضِعِهِ هُوَ مُطَّلِعٌ عَلَى جَمِيعِ الْأَشْيَاءِ كُلِّهَا (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن احمد بن محمّد از پدر خود نقل کرد که گفت: من و صفوان خدمت حضرت ابوالحسن علیه السّلام بودیم. صحبت از امام و مقامش شد. فرمود: مقام امام در زمین، مانند ماه است در آسمان؛ او در محل خود از تمام چیزها مطلع است. - . بصائر الدرجات: ۱۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، بصائر الدرجات الْهَيْثَمُ النَّهْدِيُّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَ أَحْمَدُ بْنُ أَبِي نَصْرٍ عِنْدَ الرِّضَا عليه السلام فَجَرَى ذِكْرُ

الْإِمَامِ فَقَالَ الرِّضَا علیه السلام إِنَّمَا هُوَ مِثْلُ الْقَمَرِ یَدُورُ فِی کُلِّ مَکَانٍ أَوْ تَرَاهُ مِنْ کُلِّ مَکَانٍ (۳).

أقول: قد مر کثیر من الأخبار فی ذلک مع شرحها فی باب ولادتهم علیهم السلام.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اسماعیل بن مهران گفت من و احمد بن ابی نصر نزد امام رضا علیه السّلام بودیم که در مورد امام صحبت شـد. امام رضا علیه السّـلام فرمود: امام ماننـد ماه است که در هر مکان دور می زنـد یا او را از هر مکانی می بینند. - . بصائر الدرجات: ۱۳۱ -

مؤلف: اخبار بسیاری در این مورد همراه با شرح آنها، در باب «ولادت ائمه علیه السّلام» گذشت.

**[ترجمه]

«۱۶»

وَ رَوَی الشَّیْخُ حَسَنُ بْنُ سُلَیْمَانَ فِی کِتَابِ الْمُحْتَضَرِ، مِمَّا رَوَاهُ مِنْ کِتَابِ مَنْهَجِ التَّحْقِیقِ إِلَی سَوَاءِ الطَّرِیقِ نَقْلًا مِنْ کِتَابِ نَوَادِرِ الْحِکْمَهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنِ ابْنِ عَمِیرَهَ (۴) عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ الْإِمَامَ یَسْمَعُ الصَّوْتَ فِی بَطْنِ أُمِّهِ فَإِذَا سَقَطَ إِلَی الْأَرْضِ کُتِبَ عَلَی عَضُدِهِ الْأَیْمَنِ وَ تَمَّتْ کَلِمَهُ رَبِّکَ (۵) الْآیَهَ فَإِذَا تَرَعْرَعَ (۶) نُصِبَ لَهُ عَمُودٌ مِنْ نُورٍ مِنَ السَّمَاءِ إِلَی الْأَرْضِ یَرَی بِهِ أَعْمَالَ الْعِبَادِ وَ زَادَ یُونُسُ بْنُ ظَبْیَانَ فِیهِ فَإِذَا خَرَجَ إِلَی الْأَرْضِ أُوتِیَ الْحِکْمَهَ وَ زُیِّنَ بِالْحِلْمِ وَ الْوَقَارِ وَ أُلْبِسَ الْهَیْبَهَ وَ جُعِلَ لَهُ مِصْبَاحٌ یَعْرِفُ بِهِ الضَّمِیرَ وَ یَرَی بِهِ أَعْمَالَ الْعِبَادِ وَ زَادَ الْفَضْلُ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَإِذَا وَقَعَ إِلَی الْأَرْضِ سَطَعَ لَهُ نُورٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَی الْأَرْضِ یَرَی بِهِ مَا بَیْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ.

(۷)

۱- بصائر الدرجات: ۱۳۱.

۲- بصائر الدرجات: ۱۳۱.

۳- بصائر الدرجات: ۱۳۱.

۴- فی نسخه: عن ابن المغیره.

۵- الأنعام: ۱۱۶.

۶- ترعرع الصبی: تحرک و نشأ.

۷- المحتضر: ۱۲۷.

**[ترجمه]شیخ حسن بن سلیمان در کتاب محتضر، از کتاب منهج التحقیق، از کتاب نوادر الحکمه، از اسحاق بن عمّار نقل می کند که حضرت صادق علیه السّلام فرمود: امام صدا را در شکم مادر می شنود. وقتی به زمین آمد، بر بازوی راستش نوشته است: «وَ تَمَّتْ کَلِمَهُ رَبِّکَ» تا آخر آیه. وقتی به حرکت درآمد، برایش استوانه ای از نور از آسمان تا زمین قرار داده می شود که به وسیله آن، اعمال بندگان را می بیند.

یونس بن ظبیان اضافه می کند: وقتی متولد شد، به او حکمت داده می شود و به حلم و وقار آراسته می شود و به قامت او هیبت پوشانده می شود و برایش چراغی قرار می دهند که رمز دل ها را می فهمد و اعمال بندگان را می بیند.

فضل از حضرت باقر اضافه می کند که: وقتی در زمین قرار گرفت، نوری از آسمان تا زمین برای او می درخشد که بین شرق و غرب را می بیند. - . کتاب محتضر: ۱۲۷ -

ص: ۱۳۶

**[ترجمه]

باب ۹ أنه لا یحجب عنهم شی ء من أحوال شیعتهم و ما تحتاج إلیه الأمه من جمیع العلوم و أنهم یعلمون ما یصیبهم من البلایا و یصبرون علیها و لو دعوا الله فی دفعها لأجیبوا و أنهم یعلمون ما فی الضمائر و علم المنایا و البلایا و فصل الخطاب و الموالید

الأخبار

«۱»

یر، بصائر الدرجات عَلِیُّ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ الْأَزْرَقِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ یَقُولُ إِنَّ اللَّهَ أَحْکَمُ وَ أَکْرَمُ وَ أَجَلُّ وَ أَعْلَمُ مِنْ أَنْ یَکُونَ احْتَجَّ عَلَی عِبَادِهِ بِحُجَّهٍ ثُمَّ یُغَیِّبُ عَنْهُ شَیْئاً مِنْ أَمْرِهِمْ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اسماعیل ازرق گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: خداوند حکیم تر و کریم تر و بزرگ تر و داناتر از آن است که به حجتی بر بندگان خود احتجاج کند، آنگاه از او چیزی از امور مردم را پنهان بدارد. - . بصائر الدرجات: ۳۴ -

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ خَالِدٍ الْکَیَّالِ عَنْ عَبْدِ الْعَزِیزِ الصَّائِغِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَ تَرَی أَنَّ اللَّهَ اسْتَرْعَی رَاعِیاً (۲) وَ اسْتَخْلَفَ خَلِیفَهً عَلَیْهِمْ یَحْجُبُ عَنْهُ شَیْئاً مِنْ أُمُورِهِمْ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالعزیز الصائغ گفت: امام صادق علیه السّلام فرمود: تو می پنداری خداوند راهبری قرار می

دهد و خلیفه ای بر بندگان مشخص می کند، آنگاه از آنها چیزی از امورشان را می پوشاند! - . بصائر الدرجات: ۳۴ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی بْنِ عُبَیْدٍ عَنِ النَّضْرِ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْکُوفَهِ یُعَاتِبُهُ فِی مَالٍ لَهُ أَمَرَهُ أَنْ یَدْفَعَهُ إِلَیْهِ فَجَاءَهُ فَقَالَ (۴) ذَهَبْتَ بِمَالِی فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا فَعَلْتُ فَغَضِبَ فَاسْتَوَی جَالِساً ثُمَّ قَالَ تَقُولُ وَ اللَّهِ مَا فَعَلْتُ وَ أَعَادَهَا مِرَاراً ثُمَّ قَالَ أَنْتَ یَا أَبَانُ وَ أَنْتَ یَا زِیَادُ أَمَا وَ اللَّهِ لَوْ کُنْتُمَا أُمَنَاءَ اللَّهِ وَ خَلِیفَتَهُ فِی أَرْضِهِ وَ حُجَّتَهُ عَلَی خَلْقِهِ مَا خَفِیَ عَلَیْکُمَا مَا صَنَعَ بِالْمَالِ (۵) فَقَالَ الرَّجُلُ عِنْدَ ذَلِکَ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَدْ فَعَلْتُ وَ أَخَذْتُ الْمَالَ.

ص: ۱۳۷

۱- بصائر الدرجات: ۳۴.

۲- فی المصدر: استرعی راعیا علی عباده.

۳- بصائر الدرجات: ۳۴.

۴- فی المصدر: فقال له.

۵- بصائر الدرجات: ۳۴.

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: ابان بن تغلب گفت: خدمت حضـرت صادق علیه السّـلام رسـیدیم. مردی از اهالی کوفه آنجا بود که امام او را در مورد مالی که دسـتور داده بود به آن جناب برساند سـرزنش می کرد و به او می فرمود: تو مال مرا از بین برده ای؟ او می گفت: نه به خدا! امام با خشم نشست و سپس فرمود: قسم می خوری نه به خدا! و چند مرتبه سخن او را تکرار کرد. سپس رو به جانب ما کرد و گفت: تو ای ابان! تو ای زیاد! اگر شـما امین خدا و خلیفه او در زمین و حجت او بر خلقش باشید، بر شـما مخفی نمی ماند که آن پول چه شده. در این موقع آن مرد گفت: فدایت شوم! صحیح است؛ آن مال را من گرفته ام. - . بصائر الدرجات: ۳۴ -

ص: ۱۳۷

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنِ النَّضْرِ عَنْ أَبِی دَاوُدَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ فَرْوَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِی الْأَصْبَغِ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جَالِساً فَدَخَلَ عَلَیْهِ الْحَسَنُ بْنُ السَّرِیِّ الْکَرْخِیُّ قَالَ سَأَلَهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ جَارَاهُ فِی شَیْ ءٍ (۱) فَقَالَ لَیْسَ هُوَ کَذَلِکَ ثَلَاثاً (۲) ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَ تَرَی مَنْ جَعَلَهُ اللَّهُ حُجَّهً عَلَی خَلْقِهِ یَخْفَی عَلَیْهِ شَیْ ءٌ مِنْ أُمُورِهِمْ (۳).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: سـعد بن ابی الاصـبغ گفت: خدمت حضـرت صادق علیه السّـلام نشسـته بودم که حسن بن سـری کرخی وارد شد. امام علیه السّلام از او چیزی پرسید و در مورد چیزی گفتگو کردند. او می گفت: نه این طور نیست، و سه بار تکرار کرد. سـپس حضـرت صـادق علیه السّـلام فرمود: خیال می کنی کسـی را که خـدا او را بر خلقش حجت قرار داده، بر او چیزی از امور مردم مخفی می ماند؟ - . بصائر الدرجات: ۳۴ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الـدرجات عَبْـدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْخَشَّابِ عَنْ عَبْـدِ اللَّهِ بْنِ جُنْـدَبٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِسْـمَاعِیلَ الْأَزْرَقِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ أَحْکَمُ وَ أَکْرَمُ وَ أَجَلُّ وَ أَعْظَمُ وَ أَعْدَلُ مِنْ أَنْ یَحْتَجَّ بِحُجَّهٍ ثُمَّ یُغَیِّبُ عَنْهُ شَیْئاً مِنْ أُمُورِهِمْ (۴).

**[ترجمه]بصـائر الـدرجات: علی بن اسـمائیل ازرق گفت: حضـرت صـادق علیه السّـلام فرمـود: خداونـد حکیم تر گرامی تر بزرگ تر عظیم تر و عـادل تر از آن است که به حجـتی احتجـاج کنـد، آنگـاه چیزی از امور مردم را از او بپوشانـد. - . بصـائر الدرجات: ۳۴ -

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ اللُّؤْلُؤِيِّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِی فَرْوَهَ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِی الْأَصْبَغِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جَالِساً إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ الْحَسَنُ بْنُ السَّرِيِّ الْكَرْخِيُّ فَسَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ شَیْ ءٍ فَأَجَابَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ لَيسَ كَذَلِكَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هُوَ كَذَلِكَ وَ رَدَّهَا عَلَيْهِ مِرَاراً كُلَّ ذَلِكَ يَقُولُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هُوَ كَذَلِكَ وَ يَقُولُ هُوَ لَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَ تَرَى مَنْ جَعَلَهُ اللَّهُ حُجَّةً عَلَى خَلْقِهِ يَخْفَى عَلَيْهِ شَیْ ءٌ مِنْ أُمُورِهِمْ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سعد بن ابوالاصبغ گفت: نزد امام صادق علیه السّلام نشسته بودم كه حسن بن سری كرخی وارد شد و آن حضرت در مورد چیزی پرسید. حضرت صادق به او فرمود: این چنین نیست.

پس حضرت صادق فرمود: آن چنین است، و چندین بار این كلام را بر او تكرار كرد و در هر مورد حضرت صادق فرمود: آن مسئله چنین است، و او می گفت خیر. سپس حضرت صادق فرمود: آیا می پنداری كسی كه خدا او را حجت بر بندگانش قرار داده، چیزی از امورشان را از او مخفی می كند؟ - . بصائر الدرجات: ۳۴ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبَدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِمِنًى عَنْ خَمْسِمِائَةِ حَرْفٍ مِنَ الْكَلَامِ فَأَقْبَلْتُ أَقُولُ كَذَا وَ كَذَا يَقُولُونَ فَيَقُولُ لِی قُلْ كَذَا وَ كَذَا فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا الْحَلَالُ وَ الْحَرَامُ وَ الْقُرْآنُ أَعْلَمُ أَنَّكَ صَاحِبُهُ وَ أَعْلَمُ النَّاسِ بِهِ وَ هَذَا هُوَ الْكَلَامُ فَقَالَ لِی وَ تَشُكُّ يَا هِشَامُ مَنْ شَكَّ أَنَّ اللَّهَ يَحْتَجُّ عَلَى خَلْقِهِ بِحُجَّةٍ لَا يَكُونُ عِنْدَهُ كُلُّ مَا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ فَقَدِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ (۶).

ص: ۱۳۸

۱- فی المصدر: فقال أبو عبد اللّه علیه السّلام له شی ء فاجابه فی شی ء.

۲- فی نسخه: ثلاث مرّات.

۳- بصائر الدرجات: ۳۴.

۴- بصائر الدرجات: ۳۴.

۵- بصائر الدرجات: ۳۴.

۶- بصائر الدرجات: ۳۴.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: هشام بن حکم گفت: از حضرت صادق علیه السّلام در منی از پانصد حرف از کلام سؤال کردم. پس رو به ایشان کردم و گفتم: چنین و چنین می گوینـد. ایشان می فرمود: بگو چنین و چنان. گفتم: فـدایت شوم! می دانم که شمـا از حلال و حرام و قرآن آگاه هستیـد و از همه مردم واردتریـد، اما این کلام است. فرمود: هشام! مگر شک داری؟ کسـی که شک کند که خداوند بر خلقش به حجتی احتجاج کند که تمام نیازهای مردم در نزدش نباشد، بر خدا بهتان زده است. - . بصائر الدرجات: ۳۴ -

ص: ۱۳۸

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات عَلِیُّ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ یَحْتَجُّ بِعَبْدٍ فِی بِلَادِهِ ثُمَّ یَسْتُرُ عَنْهُ جَمِیعَ مَا یَحْتَاجُ إِلَیْهِ فَقَدِ افْتَرَی عَلَی اللَّهِ (۱).

أقول: سیأتی بعض الأخبار فی باب عله ابتلائهم علیهم السلام.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابراهیم بن عمر گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: هر کس که گمان کند خداوند در زمین شخصی را حجت قرار داده، آنگاه جمیع نیازهای مردم را از او پوشیده بدارد، بر خدا بهتان زده. - . بصائر الدرجات: ۳۴ -

مؤلف: به زودی بعضی از اخبار در باب «علت ابتلای ائمه علیهم السّلام» خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ خَالِدٍ الْجَوَّازِ (۲) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام وَ هُوَ فِی عَرْصَهِ دَارِهِ وَ هُوَ یَوْمَئِذٍ بِالرُّمَیْلَهِ فَلَمَّا نَظَرْتُ إِلَیْهِ قُلْتُ بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی یَا سَیِّدِی مَظْلُومٌ مَغْصُوبٌ مُضْطَهَدٌ فِی نَفْسِی (۳) ثُمَّ دَنَوْتُ مِنْهُ فَقَبَّلْتُ بَیْنَ عَیْنَیْهِ وَ جَلَسْتُ بَیْنَ یَدَیْهِ فَالْتَفَتَ إِلَیَّ فَقَالَ یَا خَالِدُ نَحْنُ أَعْلَمُ بِهَذَا الْأَمْرِ فَلَا تَتَصَوَّرْ هَذَا فِی نَفْسِکَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ اللَّهِ مَا أَرَدْتُ بِهَذَا شَیْئاً قَالَ فَقَالَ نَحْنُ أَعْلَمُ بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ غَیْرِنَا لَوْ أَرَدْنَا أَزِفَ (۴) إِلَیْنَا وَ إِنَّ لِهَؤُلَاءِ الْقَوْمِ مُدَّهً وَ غَایَهً لَا بُدَّ مِنَ الِانْتِهَاءِ إِلَیْهَا قَالَ فَقُلْتُ لَا أَعُودُ وَ أُصَیِّرُ (۵) فِی نَفْسِی شَیْئاً أَبَداً قَالَ فَقَالَ لَا تَعُدْ أَبَداً (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: خالد جوّاز گفت: خدمت حضـرت ابوالحسن علیه السّـلام رفتم. ایشان میان خانه بود و آن روز در رمیله ساکن بود. همین که چشـمم به ایشان افتاد، گفتم: پـدر و مادرم فدایت سـرورم که مظلوم و مغصوب و سـتمدیده هستی! این سـخن را با خود گفتم. بعد نزدیک شدم و پیشانی آن جناب را بوسـیدم و خدمتش نشستم. ایشان روی به جانب من کرد و فرمود: خالد! ما بهتر به این کار واردیم. این حرف ها را با خود مگو!

عرض کردم: فدایت شوم! به خدا قسم منظوری نداشتم. فرمود: ما به این کار بهتر واردیم؛ اگر بخواهیم برمی گردد به سوی ما، ولی این گروه را مـدت و نهایتی است که بایـد به آخر برساننـد. گفتم: دیگر چنین کاری نمی کنم و در دل چیزی نمی گویم. فرمود: دیگر چنین نکن. - . بصائر الدرجات: ۳۵ -

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَـيْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِـيرٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ إِسْـحَاقَ عَنِ ابْنِ مُسْلِمٍ (۷) عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيـدَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْـدِ اللَّهِ عليه السـلام وَ هُوَ مُضْـطَجِعٌ وَ وَجْهُهُ إِلَى الْحَائِـطِ فَقَـالَ لِي حِينَ دَخَلْتُ عَلَيْهِ يَا عُمَرُ اغْمِزْ رِجْلِي فَقَعَـدْتُ أَغْمِزُ رِجْلَهُ فَقُلْتُ

ص: ۱۳۹

۱- بصائر الدرجات: ۳۴.

۲- فی المصدر: خالد الجوا.

۳- أی قلت هذا الکلام فی نفسی بحیث لا یسمع أبو الحسن علیه السّلام ذلک.

۴- أزف: اقترب و فی نسخه: (لرد) و فی المصدر: (لو اردنا اذن الینا) و هو الصحیح.

۵- أی لا أصیر.

۶- بصائر الدرجات: ۳۵.

۷- فی المصدر: عن ابن اسلم.

فِي نَفْسِي السَّاعَةَ أَسْأَلُهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ وَ مُوسَى أَيُّهُمَا الْإِمَامُ قَالَ فَحَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَيَّ فَقَالَ وَ اللَّهِ إِذَنْ لَا أُجِيبَكَ (۱).

أقول: سيأتى أمثاله فى أبواب معجزاتهم عليهم السلام.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمر بن يزيد گفت: خدمت حضرت صادق عليه السّلام رسيدم. ايشان خوابيده بود و صورتش به طرف ديوار قرار داشت. وقتی وارد شدم به من فرمود: عمر! پايم را فشار بده! نشستم و پايش را فشار دادم. در دل با خود گفتم

ص: ۱۳۹

حالا راجع به عبداللّه و موسی می پرسم كه كدام يک از آن دو امام هستند. در همين موقع روی به جانب من كرد و فرمود: من هم حالا به تو جواب نمی دهم! - . بصائر الدرجات: ۶۴ -

مؤلف: روايات ديگری شبيه اينها در باب «معجزات ائمه» خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۱۱»

ير، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الشَّامِيِّ عَنْ أَبِي دَاوُدَ السَّبِيعِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ رُمَيْلَةَ قَالَ: وُعِكْتُ وَعْكاً شَدِيداً فِي زَمَانِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَوَجَدْتُ مِنْ نَفْسِي خِفَّةً فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَ قُلْتُ لَا أَعْرِفُ شَيْئاً أَفْضَلَ مِنْ أَنْ أُفِيضَ عَلَى نَفْسِي مِنَ الْمَاءِ وَ أُصَلِّيَ خَلْفَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَفَعَلْتُ ثُمَّ جِئْتُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَمَّا صَعِدَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الْمِنْبَرَ عَادَ عَلَيَّ ذَلِكَ الْوَعْكُ فَلَمَّا انْصَرَفَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ دَخَلَ الْقَصْرَ دَخَلْتُ مَعَهُ فَقَالَ يَا رُمَيْلَةُ رَأَيْتُكَ وَ أَنْتَ مُتَشَبِّكٌ بَعْضُكَ فِي بَعْضٍ فَقُلْتُ نَعَمْ وَ قَصَصْتُ عَلَيْهِ الْقِصَّةَ الَّتِي كُنْتُ فِيهَا وَ الَّذِي حَمَلَنِي عَلَى الرَّغْبَةِ فِي الصَّلَاةِ خَلْفَهُ فَقَالَ يَا رُمَيْلَةُ لَيْسَ مِنْ مُؤْمِنٍ يَمْرَضُ إِلَّا مَرِضْنَا بِمَرَضِهِ (۲) وَ لَا يَحْزَنُ إِلَّا حَزِنَّا بِحُزْنِهِ وَ لَا يَدْعُو إِلَّا أَمَّنَّا لِدُعَائِهِ وَ لَا يَسْكُتُ إِلَّا دَعَوْنَا لَهُ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاكَ هَذَا لِمَنْ مَعَكَ فِي الْقَصْرِ أَ رَأَيْتَ مَنْ كَانَ فِي أَطْرَافِ الْأَرْضِ قَالَ يَا رُمَيْلَةُ لَيْسَ يَغِيبُ عَنَّا مُؤْمِنٌ فِي شَرْقِ الْأَرْضِ وَ لَا فِي غَيْرِهَا (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: رميله گفت: در زمان اميرالمؤمنين عليه السّلام روزی تب شديدی داشتم. روز جمعه آرامشی در خود ديدم و با خود گفتم بهترين كار اين است كه روی خودم مقداری آب بريزم و پشت سر اميرالمؤمنين عليه السّلام نماز بخوانم. اين كار را كردم و به جانب مسجد رفتم. همين كه مولی اميرالمؤمنين روی منبر رفت، تبم دوباره برگشت.

وقتی آن جناب نماز را تمام كرد و به جانب خانه رفت، من نيز با ايشان رفتم. فرمود: رميله! ديدم در خود پيچيده بودی. عرض كردم: آری، و جريان را به عرض ايشان رساندم كه علاقه داشتم نمازی پشت سر شما بخوانم. فرمود: رميله! هر مؤمنی كه مريض می شود، ما نيز به واسطه بيماری او مريض می شويم، - . شايد اين مساله كنايه از شدت عنايت ائمه عليهم السّلام به شيعيان و محبينشان باشد. - و محزون نمی شود مگر اينكه ما نيز از اندوه او محزون می شويم، و دعايی نمی كند مگر اينكه

دعای او را آمین می گوییم، و ساکت نمی شود مگر اینکه ما برایش دعا می کنیم.

عرض کردم: یا امیرالمؤمنین! خداوند مرا فدایتان کند! این برای کسی است که با شما در خانه باشد، اما آنها که در اطراف زمین هستند چطور؟ فرمود: رمیله! در شرق و غیر آن، مؤمنی از نظر ما پنهان نیست. -. بصائر الدرجات: ۷۲ -

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَيْفٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ الشَّامِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَلَغَنِي عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَمِقِ حَدِيثٌ فَقَالَ اعْرِضْهُ قَالَ دَخَلَ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَرَأَى صُفْرَةً فِي وَجْهِهِ فَقَالَ مَا هَذَا الصُّفْرَةُ فَذَكَرَ وَجَعاً بِهِ فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ علیه السلام إِنَّا لَنَفْرَحُ لِفَرَحِكُمْ وَ نَحْزَنُ

ص: ۱۴۰

۱- بصائر الدرجات: ۶۴ فيه: اذن و اللّه.

۲- لعل هذا كنايه عن شده عنايتهم عليهم السلام بشيعتهم و محبتهم لهم.

۳- بصائر الدرجات: ۷۲.

لِحَزَنِكُمْ وَ نَمْرَضُ لِمَرَضِكُمْ وَ نَدْعُو لَكُمْ وَ تَدعُونَ فَنُؤَمِّنُ قَالَ عَمْرٌو قَدْ عَرَفْتُ مَا قُلْتَ وَ لَكِنْ كَيْفَ نَدْعُو فَتُؤَمِّنُ فَقَالَ إِنَّا سَوَاءٌ عَلَيْنَا الْبَادِی وَ الْحَاضِرُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام صَدَقَ عَمْرٌو (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو ربیع شامی گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم که از عمرو بن حمق حدیثی شنیده ام. فرمود: بگو. گفتم: خدمت حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام رسید و در چهره آن جناب زردی مشاهده کرد. پرسید: این زردی چیست؟ آن جناب اظهار یک ناراحتی کرد و علی علیه السّلام به او فرمود: ما شادمانیم برای شادی شما و محزون هستیم

برای حزن شما، و مریض می شویم به مریضی شما و دعا می کنیم برای شما، و دعا که می کنید، ما آمین می گوییم. عمرو گفت: فهمیدم چه فرمودی، ولی چگونه وقتی دعا می کنیم شما آمین می گویی؟ فرمود: برای ما مساوی است کسی که حضور داشته باشد و کسی که غایب باشد.

حضرت صادق علیه السّلام فرمود: عمرو درست گفته است. - . بصائر الدرجات: ۷۲ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ طَاهِرٍ عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ ظَرِیفِ بْنِ نَاصِحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَصَمِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَمِعْتُ أَبِی یَقُولُ لِجَمَاعَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ وَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ أَوْكِیَةً لَأَخْبَرْتُ كُلَّ رَجُلٍ مِنْهُمْ مَا لَا یَسْتَوْحِشُ إِلَى شَیْ ءٍ وَ لَكِنَّ فِیكُمُ الْإِذَاعَةَ وَ اللَّهُ بَالِغُ أَمْرِهِ (۲).

أَقُولُ قَدْ رُوِّینَا كَثِیراً فِی كَلِمَاتِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: عَلِمْتُ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا وَ الْقَضَایَا وَ فَصْلَ الْخِطَابِ.

و سیأتی فی باب ما بین علیه السلام من مناقبه.

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: عبداللّه اصم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که شنیدم که پدرم به گروهی از اصحاب خود می فرمود: و اللّه اگر دهان های آنها را دربی بود، به هر کدام از ایشان از چیزهایی خبر می دادم که وحشت او را وادار به پناه بردن به چیزی نکند، ولی افسوس که در میان شما افشاگری است و خداوند کار خود را به اتمام می رساند. - . امالی شیخ طوسی: ۱۲۳ -

مؤلف: در سخنان امیرالمؤمنین علیه السّلام بسیار روایت کرده ایم که او می فرمود: من علم بلاها و مرگ و میرها و جریان ها و تمیز بین حق و باطل را دارم که در باب «مناقب آشکار» آن حضرت هم خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۱۴»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْوَلِیدِ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أُعْطِیتُ تِسْعاً لَمْ یُعْطَهَا أَحَدٌ قَبْلِی سِوَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله لَقَدْ فُتِحَتْ لِیَ السُّبُلُ وَ عَلِمْتُ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا وَ الْأَنْسَابَ وَ فَصْلَ الْخِطَابِ وَ لَقَدْ نَظَرْتُ فِی الْمَلَکُوتِ بِإِذْنِ رَبِّی فَمَا غَابَ عَنِّی مَا کَانَ قَبْلِی وَ لَا مَا یَأْتِی بَعْدِی وَ إِنَّ بِوَلَایَتِی أَکْمَلَ اللَّهُ لِهَذِهِ الْأُمَّهِ دِینَهُمْ وَ أَتَمَّ عَلَیْهِمُ النِّعَمَ وَ رَضِیَ لَهُمْ إِسْلَامَهُمْ إِذْ یَقُولُ یَوْمَ الْوَلَایَهِ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله یَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْهُمْ أَنِّی أَکْمَلْتُ لَهُمُ الْیَوْمَ دِینَهُمْ وَ أَتْمَمْتُ عَلَیْهِمُ النِّعَمَ وَ رَضِیتُ إِسْلَامَهُمْ (۳) کُلُّ ذَلِکَ مَنّاً مِنَ اللَّهِ عَلَیَّ فَلَهُ الْحَمْدُ (۴).

۱- بصائر الدرجات: ۷۲.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۱۲۳.

۳- إشاره الی قوله تعالی: (الْیَوْمَ أَکْمَلْتُ لَکُمْ دِینَکُمْ وَ أَتْمَمْتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتِی وَ رَضِیتُ لَکُمُ الْإِسْلاٰمَ دِیناً) راجع سوره المائده: ۶.

۴- أمالی ابن الشیخ: ۱۲۸.

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: مفضل از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: به من نُه چیز داده شده که به هیچ کس قبل از من به جز پیامبر اکرم به کسی نداده اند:

برایم راه های علوم گشوده شد؛ علم مرگ و میرها و بلاها و نژادها و تمیز بین حق و باطل را دارم؛ با اجازه پروردگار ملکوت را تماشا کردم؛ آنچه پیش از این بود و بعد از این خواهد آمد از نظر من غایب نیست؛ با ولایت من خدا دین این امت را تکمیل نمود و نعمت را بر آنها تمام کرد و برای آنها اسلامشان را راضی شد، زیرا در روز ولایت به حضرت محمّد فرمود: یا محمّد! به ایشان اطلاع بده که امروز دینشان را تکمیل و نعمت را بر آنها تمام و اسلام را برایشان خواستم. تمام اینها لطفی است که خدا بر من کرده، ستایش مخصوص اوست. - . امالی شیخ طوسی: ۱۲۸ -

ص: ۱۴۱

**[ترجمه]

بیان

لقد فتحت لی السبل أی طرق العلم بالمعارف و الغیوب أو القرب إلی الله (۱) و علمت المنایا أی آجال الناس و البلایا أی ما یمتحن الله به العباد من الأمراض و الآفات أو الأعم منها و من الخیرات و الأنساب أی أعلم والد کل شخص فأعرف أولاد الحلال من الحرام.

و فصل الخطاب أی الخطاب الفاصل بین الحق و الباطل أو الخطاب المفصول الواضح الدلاله علی المقصود أو ما کان من خصائصه علیه السلام من الحکم المخصوص فی کل واقعه و الجوابات المسکته للخصوم فی کل مسأله و قیل هو القرآن و فیه بیان الحوادث من ابتداء الخلق إلی یوم القیامه فما غاب عنی لاطلاعه علی الألواح السماویه أو علل حدوث الأشیاء و أسبابه.

**[ترجمه]عبارت «لقد فتحت لی السبل» یعنی طریقه های علم به معارف و غیب یا قرب به خدا، و «علمت المنایا» یعنی اجل های مردم. و «البلایا» یعنی آنچه خداوند به سبب آن امتحان می کند بندگان را از مرض ها و آفات یا اعم از آن و از خیرات، و «الانساب» یعنی می دانم پدر هر شخصی را، پس می شناسم اولاد حلال را از حرام، و «فصل الخطاب» یعنی خطابی که بین حق و باطل فاصله اندازد یا خطاب مفصل واضح الدلاله بر مقصود یا آنچه از خصایص ایشان است از حکم مخصوص در هر واقعه و جواب های ساکت کننده خصم در هر مساله. و گفته شده آن قرآن است و در آن بیان حوادث است از ابتدای خلقت تا روز قیامت. «فما غاب عنی» به خاطر اطلاع داشتن او از الواح آسمانی یا علت های به وجود آمدن چیزها و اسباب آنها.

**[ترجمه]

«۱۵»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْغَضَائِرِیُّ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُوسَی التَّلَّعُکْبَرِیِّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ بْنِ قُتَیْبَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ

الْحَكَمِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ خَالِدٍ الْكَيَّالِ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ الصَّائِغِ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَ تَرَی أَنَّ اللَّهَ اسْتَرْعَی رَاعِياً وَ اسْتَخْلَفَ خَلِيفَةً ثُمَّ يَحْجُبُ عَنْهُ شَيْئاً مِنْ أُمُورِهِمْ (۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: عبدالعزیز صائغ گفت: حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: گمان می کنی خداوند یک نفر به را عنوان رهبر و جانشین خود در میان مردم تعیین کند، بعد چیزی از مسائل مربوط به آنها را از او پنهان بدارد؟ - . امالی شیخ طوسی: ۲۸۴ -

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ قَالَ: كَتَبَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام رِسَالَةً وَ أَقْرَأَنِيهَا قَالَ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ علیهما السلام إِنَّ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله كَانَ أَمِينَ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ فَلَمَّا قُبِضَ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله كُنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ وَرَثَتَهُ فَنَحْنُ أُمَنَاءُ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ عِنْدَنَا عِلْمُ الْبَلَايَا وَ الْمَنَايَا وَ أَنْسَابُ الْعَرَبِ وَ مَوْلِدُ الْإِسْلَامِ وَ إِنَّا لَنَعْرِفُ الرَّجُلَ إِذَا رَأَيْنَاهُ بِحَقِيقَةِ الْإِيمَانِ وَ حَقِيقَةِ النِّفَاقِ وَ إِنَّ شِيعَتَنَا لَمَكْتُوبُونَ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ أَخَذَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ يَرِدُونَ مَوْرِدَنَا وَ يَدْخُلُونَ مَدْخَلَنَا نَحْنُ (۳) النُّجَبَاءُ وَ أَفْرَاطُنَا أَفْرَاطُ الْأَنْبِيَاءِ وَ نَحْنُ أَبْنَاءُ الْأَوْصِيَاءِ وَ نَحْنُ الْمَخْصُوصُونَ فِی كِتَابِ اللَّهِ وَ نَحْنُ أَوْلَی النَّاسِ بِاللَّهِ وَ نَحْنُ أَوْلَی النَّاسِ بِكِتَابِ اللَّهِ وَ نَحْنُ أَوْلَی

ص: ۱۴۲

۱- أو طرق السماوات و الأرض كما فی حديث.

۲- أمالی ابن الشيخ: ۲۸۴.

۳- فی نسخه و فی المصدر: نحن النجباء.

النَّاسِ بِدِينِ اللَّهِ (۱) نَحْنُ الَّذِينَ شَرَعَ لَنَا دِينَهُ فَقَالَ فِی کِتَابِهِ شَرَعَ لَکُمْ یَا آلَ مُحَمَّدٍ مِنَ الدِّینِ ما وَصَّی بِهِ نُوحاً فَقَدْ وَصَّانَا بِمَا أَوْصَی بِهِ نُوحاً وَ الَّذِی أَوْحَیْنا إِلَیْکَ یَا مُحَمَّدُ وَ ما وَصَّیْنا بِهِ إِبْراهِیمَ وَ إِسْمَاعِیلَ وَ مُوسی وَ عِیسی وَ إِسْحَاقَ وَ یَعْقُوبَ (۲) فَقَدْ عَلَّمَنَا وَ بَلَّغَنَا مَا عَلَّمَنَا وَ اسْتَوْدَعَنَا عِلْمَهُمْ نَحْنُ وَرَثَهُ الْأَنْبِیَاءِ وَ نَحْنُ وَرَثَهُ أُولِی الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ أَقِیمُوا الدِّینَ یَا آلَ مُحَمَّدٍ وَ لا تَتَفَرَّقُوا فِیهِ وَ کُونُوا عَلَی جَمَاعَهٍ کَبُرَ عَلَی الْمُشْرِکِینَ مَنْ أَشْرَکَ بِوَلَایَهِ عَلِیٍّ علیه السلام ما تَدْعُوهُمْ إِلَیْهِ مِنْ وَلَایَهِ عَلِیٍّ إِنَّ اللَّهَ یَا مُحَمَّدُ یَهْدِی إِلَیْهِ مَنْ یُنِیبُ (۳) مَنْ یُجِیبُکَ إِلَی وَلَایَهِ عَلِیٍّ (۴).

یر، بصائر الدرجات محمد بن هارون عن موسی بن یعلی عن موسی بن القاسم عن علی بن الحسین علیهما السلام مثله (۵)

یر، بصائر الدرجات ابْنُ هَاشِمٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِیزِ بْنِ الْمُهْتَدِی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ أَنَّهُ کَتَبَ إِلَیْهِ الرِّضَا علیه السلام أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله کَانَ أَمِینَ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ وَ ذَکَرَ مِثْلَهُ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن ابی نجران گفت: حضرت رضا علیه السّلام نامه ای نوشته بود و برایم خواند فرمود: حضرت زین العابدین فرموده است: حضرت محمّد صلی الله علیه و آله امین خدا در زمین بود. پس از در گذشت او ما اهل بیت وارث او شدیم. پس ما امین های خدا در زمینیم. در نزد ما علم بلایا و منایا و نسب های عرب و میلاد اسلام است. ما شخص را به محض دیدن می شناسیم که واقعا مؤمن است یا منافق، نام شیعیان ما و نام پدران آنها نوشته شده است. خداوند از ما و آنها پیمان گرفته است، به هر جا که وارد شویم آنها نیز وارد می شوند و هر جا که داخل شویم، آنها نیز داخل می شوند.

ماییم نجات و اولاد ما اولاد پیامبرانند، و ماییم اولاد اوصیا و ماییم «المخصوصون» در کتاب خدا و شایسته ترین افراد نسبت به پروردگار، و شایسته ترین

ص: ۱۴۲

انسان ها نسبت به کتاب خدا و دین اوییم.

شریعت را برای ما توضیح داد. در قرآن می فرماید: «شَرَعَ لَکُمْ» ای آل محمّد! «مِنَ الدِّینِ ما وَصَّی بِهِ نُوحاً»، به ما همان وصایایی را سپرد که به نوح سپرده بود؛ «وَ الَّذِی أَوْحَیْنا إِلَیْکَ»، ای محمّد! «وَ ما وَصَّیْنا بِهِ إِبْراهِیمَ» و اسماعیل «وَ مُوسی وَ عِیسی» و اسحاق و یعقوب؛ به ما آموخت و ما آنچه را که آموختیم تبلیغ کردیم و علم آنها را به

ما داد؛ ما وارث انبیا و وارث اولوالعزم از پیامبرانیم.

«أَنْ أَقِیمُوا الدِّینَ»، دین را بر پای دارید ای آل محمّد! «وَ لا تَتَفَرَّقُوا» متحد باشید؛ «کَبُرَ عَلَی الْمُشْرِکِینَ» دشوار است بر کسانی که درباره ولایت علی شرک ورزیدند و دیگری را با او شریک کردند؛ «ما تَدْعُوهُمْ إِلَیْهِ» دعوتی که آنها را به ولایت علی می کنی، «ان اللَّه یَهْدِی إِلَیْهِ مَنْ یُنِیبُ» -. شوری / ۱۳ -

{از [احکام] دین آنچه را که به نوح درباره آن سفارش کرد برای شما تشریع کرد و آنچه را که به تو وحی کردیم و آنچه را که درباره آن به ابراهیم و موسی و عیسی سفارش نمودیم که دین را برپا دارید و در آن تفرقه اندازی مکنید بر مشرکان آنچه

که ایشان را به سوی آن فرا می خوانی گران می آید، خدا هر که را بخواهد به سوی خود برمی گزیند و هر که را که از در توبه درآید به سوی خود راه می نماید.}

ای محمّد! خدا کسی را که در ولایت علی دعوت تو را بپذیرد، به سوی خود هدایت می کند. - . بصائر الدرجات: ۳۳ -

بصائر الدرجات: موسی بن قاسم از امام زین العابدین علیه السّلام مانند همین روایت را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۳۳ -

بصائر الدرجات: از عبدالله بن جندب نقل می کند که گفت: امام رضا علیه السّلام برایم نوشت: اما بعد؛ همانا محمد صلی الله علیه و آله امین خدا روی زمین بود... و مانند همان روایت را ذکر می کند. - . بصائر الدرجات: ۳۳ -

**[ترجمه]

بیان

و أنساب العرب لعل التخصیص بهم لکونهم فی ذلک أهم و کان فیهم أولاد حرام غصبوا حقوق الأئمه علیهم السلام و نصبوا لهم الحرب و مولد الإسلام أی

۱- فی المصدر: و نحن.
۲- لم یذکر فی المصحف الشریف و لا فی المصدر فی الطریقین الآتیین قوله: وَ إِسْماعِیلَ وَ إِسْحاقَ وَ یَعْقُوبَ*.
۳- فی المصحف الشریف: اللَّهُ یَجْتَبِی إِلَیْهِ مَنْ یَشاءُ وَ یَهْدِی إِلَیْهِ مَنْ یُنِیبُ راجع الشوری: ۱۱ و ۱۲.
۴- بصائر الدرجات: ۳۳.
۵- بصائر الدرجات: ۳۳ فیه نقیصه راجعه.
۶- بصائر الدرجات: ۳۳ فیه: (مدخلنا لیس علی مله الإسلام غیرنا و غیرهم نحن النجباء و نحن افراط الأنبیاء) و فیه و نحن المخصوصون فی کتاب اللّه و نحن أولی الناس برسول اللّه و نحن الذین شرع دینه و قال فی کتابه: شَرَعَ لَکُمْ مِنَ الدِّینِ ما وَصَّی بِهِ نُوحاً وَ الَّذِی و فیه نقیصه راجعه.

یعلمون کل من یولد هل یموت علی الإسلام أو علی الکفر أو من یتولد منه الإسلام أو الکفر بحقیقه الإیمان أی الإیمان الواقعی و کذا النفاق أخذ الله علینا و علیهم المیثاق أی علینا بهدایتهم و رعایتهم و تکمیلهم و علیهم بالإقرار بولایتنا و طاعتنا و رعایه حقوقنا.

و النجاه جمع ناج کهداه و هاد أفراط الأنبیاء أی أولادهم أو مقدموهم فی الورود علی الحوض و دخول الجنه أو هداهم أو الهداه الذین أخبروا بهم و نحن المخصوصون أی بالمدح أو بالقرابه أو بالإمامه أولی الناس بکتاب الله أی لفظا و معنی و موردا شرع لکم أی بین و أوضح و الخطاب مخصوص بآل محمد صلی الله علیه و آله أو هم العمده فیه من أشرک بولایه علی فإنهم أشرکوا بالله حیث أشرکوا مع علی من لیس خلیفه من الله.

**[ترجمه]«نسب های عرب»، شاید اینکه نام از نژاد عرب برده به جهت اهمیت آنها در این مورد است. در میان آنها اولاد حرامی بودند که حقوق ائمه را غصب کردند و با آنها به جنگ پرداختند .

«مولد اسلام» یعنی

ص: ۱۴۳

می دانند هر کس که متولد می شود، آیا با اسلام خواهد مرد یا با کفر، یا منظور این است که می دانند هر کسی اسلام از او متولد می شود یا کفر. «حقیقت ایمان» یعنی ایمان واقعی و همچنین است در مورد «حقیقت نفاق». « خدا از ما و آنها پیمان گرفته»، یعنی از ما بر هدایت آنها و رعایت و کمال بخشیدن به آنها و از آنها به اقرار به ولایت ما و اطاعت از ما و رعایت حقوق ما.

«النجاه» جمع «ناج» است، مانند «الهداه» که جمع «هاد» است. «أفراط الأنبیاء» یعنی اولاد آنها یا این که منظور مقدمین انبیا در ورود بر حوض و دخول بر بهشت است، یا هادیان آنها یا این که هداتی که به آنها خبر داده اند مراد است. ومراد از «المخصوصون» یعنی مخصوصین به مدح یا قرابت یا امامت. «أولی الناس به کتاب الله» یعنی از لحاظ علم به معنا و لفظ و مواردی که قرآن آن را بیان می کند، اولی الناس هستند. «شرع لکم» یعنی روشن ساختن و توضیح دادن، و خطاب در این آیه مخصوص است به آل محمد صلی الله علیه و آله، یا این که عمدتا آنها هستند که مخاطب قرار می گیرند، و کسانی که در ولایت، غیر علی علیه السّلام را نیز شریک بدانند، به خدا شرک ورزیده اند، زیرا همراه علی علیه السّلام کسی را شریک کرده اند که خلیفه خداوند نبوده است.

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا بَصِيرٍ يَقُولُ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِنْ أَيْنَ أَصَابَ أَصْحَابَ عَلِيٍّ مَا أَصَابَهُمْ مَعَ عِلْمِهِمْ بِمَنَايَاهُمْ وَ بَلَايَاهُمْ قَالَ فَأَجَابَنِي شِبْهَ الْمُغْضَبِ مِمَّ ذَلِكَ إِلَّا مِنْهُمْ (۱)

قَالَ قُلْتُ فَمَا يَمْنَعُكَ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ قَالَ ذَاكَ بَابٌ أَغْلِقَ إِلَّا أَنَّ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ علیهما السلام فَتَحَ مِنْهُ شَيْئاً (٢) ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ أُولَئِكَ كَانَتْ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ أَوْكِيَةٌ (٣).

یر، بصائر الدرجات الحجال عن الحسن بن الحسین اللؤلؤی عن ابن سنان عن إسحاق بن عمار عن أبی بصیر مثله (۴)

- یر، بصائر الدرجات عبد الله بن عامر عن محمد بن سنان عن إسحاق بن عمار عن أبی بصیر مثله (۵)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن مسکان گفت: ابا بصیر می گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: چگونه اصحاب و یاران علی به آن گرفتاری ها مبتلا شدند، با اینکه از بلاها و مرگ و میرهای خود اطلاع داشتند؟ ایشان با حالتی شبیه خشم فرمود: از چه جهت گرفتار شدند؟ مگر جز از جانب خودشان بود که «قابلیت شهادت را داشتند و یا افشای اسرار کردند!»

عرض کردم: فدایت شوم! چه مانع می شود که شما چیزی نمی گویید؟ فرمود: این مطلبی است که پوشیده شده؛ جز اینکه حسین بن علی علیهما السّلام مقداری از آن را گشود. سپس فرمود: ای ابا محمّد! آنها بر دهان خود درب داشتند و آن را می بستند. - . بصائر الدرجات: ۷۳ -

بصائر الدرجات: اسحاق بن عمار از ابو بصیر مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۳۳ -

بصائر الدرجات: عبدالله بن عامر از محمد بن سنان، از اسحاق بن عمار، از ابو بصیر مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۳۳ -

**[ترجمه]

بيان

قوله علیه السلام مم ذلک أی لم تصبهم البلایا إلا من أنفسهم حیث أذاعوا الأسرار أو کانوا قابلین لتلک المراتب و الوصول إلی درجه الشهاده و قیل المراد

۱- فی اسناد الحجال: مم ذاک؟ ما ذاک الا منهم.

۲- فی اسناد الحجال: شیئا یسیرا.

۳- بصائر الدرجات: ۷۳.

۴- بصائر الدرجات: ۷۳.

۵- بصائر الدرجات: ۷۳.

بما أصابهم العلوم الغريبه و الأسرار العجيبه منضما إلى ما علموا من علم المنايا و الجواب أن ذلك لم يكن إلا منهم لكونهم قابلين و مستعدين لذلك و لا يخفى بعده. قوله كانت على أفواههم أوكيه الأوكيه جمع الوكاء و هو ما يشد به رأس القربه و الكيس و غيرهما أى هؤلاء مع كونهم قادرين على ضبط أنفسهم فى الكلام قتلوا أنفسهم فكيف يجوز لنا تعليم ذلك لكم مع عدم الوكاء.

**[ترجمه]این که امام فرمود «مم ذلک؟» یعنی بلاها به ایشان نمی رسد مگر از جانب خودشان، از آن جهت که اسرار را فاش کردند یا این که قابلیت آن مراتب و رسیدن به درجه شهادت را داشتند. و گفته شده مراد از

ص: ۱۴۴

«ما اصابهم»، علوم غریبه و اسرار عجیبه ای است، در ضمن آنچه از علم مرگ و میرها فرا گرفته اند، و جواب حضرت این بود که آن نبود مگر از جانب خودشان، به خاطر داشتن قابلیت و مستعد بودن برای آن. و مابعد آن پوشیده نیست. در عبارت «کانت علی افواههم اوکیه»، «الاوکیه» جمع «الوکاء» یعنی آنچه که با آن سر مشک و کیسه و غیر آن را محکم می کنند. یعنی آنها با این که قادرند بر نگهداری خودشان در کلام، خودشان را کشتند، پس چگونه جایز است برای ما تعلیم آن به شما با این که «وکاء» یعنی قدرت حفظ ندارید؟

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَکِیمٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَنْ لَنَا أَنْ یُحَدِّثَنَا کَمَا کَانَ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ یُحَدِّثُ أَصْحَابَهُ بِأَیَّامِهِمْ وَ تِلْکَ الْمُعْضِلَاتِ فَقَالَ أَمَا إِنَّ فِیکُمْ مِثْلَهُ أُولَئِکَ کَانَ عَلَی أَفْوَاهِهِمْ أَوْکِیَهٌ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: از حضرت صادق علیه السّلام پرسیدم: چه کسی برای ما می گوید آن چیزهایی را که امیرالمؤمنین از پیشامدها و مشکلات اصحاب خود به آنها می فرمود؟ فرمود: آیا مثل او در میان شما نیست؟ آنها بر دهان خود سرپوش داشتند. - . بصائر الدرجات: ۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، بصائر الدرجات یَعْقُوبُ بْنُ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ بَکْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَزْدِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ مَا لَنَا مَنْ یُحَدِّثُنَا بِمَا یَکُونُ کَمَا کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام یُحَدِّثُ أَصْحَابَهُ قَالَ بَلَی وَ اللَّهِ وَ إِنَّ ذَاکَ لَکُمْ وَ لَکِنْ هَاتِ حَدِیثاً وَاحِداً حَدَّثْتُکُمْ بِهِ فَکَتَمْتُمْ فَسَکَتَ فَوَ اللَّهِ مَا حَدَّثَنِی بِحَدِیثٍ إِلَّا وَ قَدْ (۲) حَدَّثْتُهُ بِهِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوبصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که به ایشان گفتند: برای ما نیست کسی که به ما بگوید آن چیزهایی که اتفاق خواهد افتاد چنانکه امیرالمؤمنین به اصحاب خود می فرمود؟ فرمود: بله، به خدا قسم این موقعیت برای شما نیز هست، اما یک حدیث به من نشان بده که به شما گفته باشم و آن را افشا نکرده باشید؟ من سکوت کردم؛ به خدا قسم حدیثی به من نفرموده بود مگر اینکه آن را به دیگری گفته بودم. - . بصائر الدرجات: ۳۳ -

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ رَبِیعِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: کَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِذَا وَقَفَ الرَّجُلُ بَیْنَ یَدَیْهِ قَالَ یَا فُلَانُ اسْتَعِدَّ وَ أَعِدَّ لِنَفْسِکَ مَا تُرِیدُ فَإِنَّکَ تَمْرَضُ فِی یَوْمِ کَذَا وَ کَذَا فِی سَاعَهِ کَذَا وَ کَذَا وَ سَبَبُ مَرَضِکَ کَذَا وَ کَذَا وَ تَمُوتُ فِی شَهْرِ کَذَا وَ کَذَا فِی یَوْمِ کَذَا وَ کَذَا فِی سَاعَهِ کَذَا وَ کَذَا قَالَ سَعْدٌ (۴) فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَکَیْفَ لَا تَقُولُ أَنْتَ وَ لَا تُخْبِرُنَا فَنَسْتَعِدَّ لَهُ

۱- بصائر الدرجات: ۷۳.

۲- فی نسخه و فی المصدر: و قد وجدته حدثت به.

۳- بصائر الدرجات: ۷۳.

۴- فی المصدر: قال سعد: فقلت: هذا الکلام لابی جعفر علیه السّلام فقال: کان ذاک فقلت أقول: المراد بابی جعفر هو الباقر علیه السّلام.

قَالَ هَذَا بَابٌ أَغْلَقَ الْجَوَابَ فِيهِ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ علیهما السلام حَتَّى يَقُومَ قَائِمُنَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اصبغ بن نباته گفت: هر وقت کسی مقابل امیرالمؤمنین علیه السّلام می ایستاد، به او می فرمود: یا فلان! آماده شو و هر چه می خواهی برای خود مهیا کن. تو در فلان روز و فلان ساعت بیمار می شوی و علت بیماری تو فلان چیز است و در فلان ماه و فلان روز و فلان ساعت از دنیا خواهی رفت.

سعد گفت: فدایت شوم! چرا شما نمی گویید و به ما اطلاع نمی دهید که آماده شویم؟

ص: ۱۴۵

فرمود: این مسأله ای است که درب آن از زمان علی بن الحسین علیه السّلام تا وقتی که قائم ما قیام کند، بسته شده. - . بصائر الدرجات: ۳۳ -

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی نَجْرَانَ قَالَ: كَتَبَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام وَ أَقْرَأَنِيهَا الرِّسَالَةَ قَالَ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ علیهما السلام عِنْدَنَا عِلْمُ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ فَصْلُ الْخِطَابِ وَ أَنْسَابُ الْعَرَبِ وَ مَوْلِدُ الْإِسْلَامِ (۲).

یر، بصائر الدرجات أحمد بن الحسین عن أبیه عن عمرو بن میمون عن عمار بن هارون عن أبی جعفر علیه السلام مثله (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالرحمن بن ابی نجران گفت: حضرت رضا علیه السّلام نامه ای نوشت که من آن را خواندم. نوشته بود :حضرت زین العابدین فرمود: در نزد ما علم مرگ و میرها و بلایا و فصل الخطاب و نسب های عرب و تولد اسلام است. - . بصائر الدرجات: ۷۵ -

بصائر الدرجات: عمار بن هارون از ابوجعفر علیه السّلام مانند همین را نقل کرد.

**[ترجمه]

«۲۲»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ الْمُهْتَدِي عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ أَنَّهُ كَتَبَ إِلَيْهِ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ مُحَمَّداً كَانَ أَمِينَ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ فَلَمَّا قُبِضَ كُنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ وَرَثَتَهُ فَنَحْنُ أُمَنَاءُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ عِنْدَنَا عِلْمُ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ أَنْسَابِ الْعَرَبِ وَ مَوْلِدِ الْإِسْلَامِ (۴).

**[ترجمه]عبـد الله بن جنـدب گفت: حضـرت رضا به او نوشت: اما بعد، محمد امين خدا بر خلقش بود. وقتى از دنيا رفت، ما اهل بيت وارثان او شـديم. پس ما امينان خدا در زمينش هستيم و در نزد ما است علم مرگ و ميرها و بلاها، و نسب هاى عرب و تولد اسلام. – . بصائر الدرجات: ۷۵ –

**[ترجمه]

«۲۳»

ير، بصائر الـدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَـيْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَكَرِيَّا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ نُعَيْمٍ عَنْ يَزْدَادَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَلِمْتُ عِلْمَ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ فَصْلَ الْخِطَابِ (۵).

**[ترجمه]بصاير: يزداد بن ابراهيم از كسـى كه از او نقل مى كند، نقل كرد كه حضرت صادق فرمود: اميرالمومنين فرمود: مى دانم علم مرگ و ميرها و بلاها و فصل الخطاب را. – . بصائر الدرجات: ۷۵ –

**[ترجمه]

«۲۴»

ير، بصـائر الـدرجات ابْنُ يَزِيـدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَـامِ بْنِ سَـالِمٍ رَفَعَهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُـؤْمِنِينَ عليه السـلام قَـالَ: سَـلُونِي قَبْـلَ أَنْ تَفْقِدُونِي أَ لَا تَسْأَلُونَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ الْقَضَايَا وَ فَصْلُ الْخِطَابِ (۶).

ير، بصائر الدرجات بهذا الإسناد عن عبد الحميد بن عبد الأعلى و سفيان الحريرى رفعوه إلى على عليه السلام مثله (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: از هشام بن سالم و سـند را به اميرالمؤمنين عليه السّلام مى رساند كه فرمود: از من سؤال كنيد، قبل از اينكه مرا نيابيد. آيا سؤال نمى كنيد از كسـى كه علم منايا و بلايا و تشخيص جريان ها و تميز بين حق و باطل نزد اوست ؟ – . بصائر الدرجات: ۷۵ –

بصائر الدرجات: از سـفيان حريرى كه سند را به اميرالمومنين عليه السّلام مى رساند، مانند همين روايت را بيان كرده است. – . بصائر الدرجات: ۷۵ –

**[ترجمه]

«۲۵»

ير، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَـيْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِـيرٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السـلام قَالَ: يَا أَبَا بَصِـيرٍ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ أُوتِينَا عِلْمَ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ الْوَصَايَا وَ فَصْلَ الْخِطَابِ وَ عَرَفْنَا شِـيعَتَنَا كَعِرْفَانِ الرَّجُلِ أَهْلَ

بَیْتِهِ (۸).

ص: ۱۴۶

۱- بصائر الدرجات: ۷۳.

۲- بصائر الدرجات: ۷۵.

۳- بصائر الدرجات: ۷۵.

۴- بصائر الدرجات: ۷۵.

۵- بصائر الدرجات: ۷۵.

۶- بصائر الدرجات: ۷۵.

۷- بصائر الدرجات: ۷۵.

۸- بصائر الدرجات: ۷۵.

یر، بصائر الدرجات محمد بن عیسی عن الأهوازی عن جعفر بن بشیر مثله (۱)

- کتاب المحتضر، للحسن بن سلیمان مما رواه من کتاب نوادر الحکمه مرفوعا إلی عبد الکریم مثله (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: یا ابا بصیر! ما خانواده ای هستیم که دارای علم مرگ و میرها و بلاها و وصایا و تمیز بین حق و باطل هستیم؛ شیعیان خود را می شناسیم، آنچنان که یکی از شما افراد خانواده خود را می شناسد. - . بصائر الدرجات: ۷۵ -

ص: ۱۴۶

بصائر الدرجات: جعفر بن بشیر مانند همین روایت را نقل کرد. - . بصائر الدرجات: ۷۵ -

کتاب محتضر حسن بن سلیمان از کسی که از او نقل کرد، از کتاب نوادر الحکمه، از عبدالکریم مانند همین روایت را نقل کرد. - . کتاب محتضر: ۱۲۸ -

**[ترجمه]

«۲۶»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَهَ وَ إِسْمَاعِیلَ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِی مَرْیَمَ عَبْدِ الْغَفَّارِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مِیثَمٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ رِبْعِیٍّ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَنَّهُ کَانَ یَقُولُ سَلُونِی قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِی أَ لَا تَسْأَلُونَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا وَ الْأَنْسَابِ (۳).

یر، بصائر الدرجات محمد بن عیسی عن صفوان عن یعقوب بن شعیب عن عمران عن عبایه قال سمعت علیا علیه السلام مثله (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عطاء بن ربعی از امیرالمومنین نقل کرد که او می فرمود: از من بپرسید، قبل از آنکه مرا از دست بدهید. آیا نمی پرسید از کسی که علم مرگ و میرها و بلاها و نسب ها نزد او است؟ - . بصائر الدرجات: ۷۵ -

بصائر الدرجات: عمران بن عبایه گفت: از امام علی علیه السّلام شنیدم... و مانند روایت پیشین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۷۵ -

**[ترجمه]

«۲۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ کَانَ أَمِیرُ

الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام يَقُولُ إِنِّی أَعْطِيتُ خِصَالًا مَا سَبَقَنِی إِلَيْهَا أَحَدٌ عَلِمْتُ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ الْأَنْسَابَ وَ فَصْلَ الْخِطَابِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مفضل بن عمر گفت: شنیدم که حضرت صادق علیه السّلام می فرماید: امیرالمومنین می فرمود: به من خصلت هایی عطا شده که احدی قبل از من نداشته؛ من می دانم علم مرگ و میرها و بلایا و نسب ها و فصل الخطاب را. - . بصائر الدرجات: ۷۵ -

**[ترجمه]

«۲۸»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ الْعَبْدِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَزَوَّرٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ عُلِّمْنَا عِلْمَ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ الْأَنْسَابِ وَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ رَجُلًا مِنَّا قَامَ عَلَى جِسْرٍ ثُمَّ عُرِضَتْ عَلَيْهِ هَذِهِ الْأُمَّهُ لَحَدَّثَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَنْسَابِهِمْ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن نباته گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: ما خانواده ای هستیم که دارای علم منایا و بلایا و انساب هستیم. به خدا سوگند اگر یکی از ما بر سر پلی بایستد آنگاه این امت بر او عرضه شود، با تمام آنها با ذکر اسم و نسبشان صحبت خواهد کرد. - . بصائر الدرجات: ۷۵ -

**[ترجمه]

«۲۹»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الْمُنَخَّلِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ عُلِّمْنَا الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ الْأَنْسَابَ فَاعْتَبِرُوا بِنَا وَ بِعَدُوِّنَا وَ بِهُدَانَا وَ بِهُدَاهُمْ وَ بِقَضَائِنَا وَ بِقَضَائِهِمْ وَ بِحُكْمِنَا وَ بِحُكْمِهِمْ وَ مِيتَتِنَا (۷) وَ مِيتَتِهِمْ يَمُوتُونَ بِالْقَرْحَهِ وَ الدُّبَيْلَهِ وَ نَمُوتُ بِمَا شَاءَ اللَّهُ (۸).

۱- بصائر الدرجات: ۷۵ فیه: و البلایا و الأنساب و الوصایا.

۲- المحتضر: ۱۲۸.

۳- بصائر الدرجات: ۷۵.

۴- بصائر الدرجات: ۷۵.

۵- بصائر الدرجات: ۷۵.

۶- بصائر الدرجات: ۷۵.

۷- فی نسخه: و میتنا و میتهم.

٨- بصائر الدرجات: ٧٥.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که می فرمود: ما خانواده ای هستیم دارای علم منایا و بلایا و انساب. پند بگیرید از ما و دشمنانمان و به راهبری ما و راهبری آنها و به داوری ما و داوری آنها و به حکومت ما و حکومت آنها و به مرگ ما و مرگ آنها؛ آنها با وبا و جراحتی که در داخل به وجود می آید می میرند و ما به آنچه که خدا بخواهد می میریم. - . بصائر الدرجات: ۷۵ -

ص: ۱۴۷

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی الدبل الطاعون و کجهینه داء فی الجوف و قال الجزری الدبیله هی خراج و دمل کبیر یظهر فی الجوف فیقتل صاحبها غالبا.

**[ترجمه]فیروز آبادی می گوید: «الدبل» یعنی طاعون و مانند جهینه به معنای مرضی در پوست است. جزری می گوید: «الدبیله» ورم و غده است و دمل بزرگی است که در پوست پدید می آید و غالبا کسی را که به مرض دچار باشد، می کشد.

**[ترجمه]

«۳۰»

یر، بصائر الدرجات أَبُو الْفَضْلِ الْعَلَوِیُّ عَنْ سَعِیدِ بْنِ عِیسَی الْکُزْبُرِیِّ الْبَصْرِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ الْحَکَمِ بْنِ ظُهَیْرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ شَرِیکِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی التَّغْلِبِیِّ عَنْ أَبِی وَقَّاصٍ عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِیِّ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عِنْدِی عِلْمُ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا وَ الْوَصَایَا وَ الْأَنْسَابِ وَ فَصْلُ الْخِطَابِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلمان فارسی گفت: امیرالمومنین علیه السّلام فرمود: در نزد من علم مرگ و میرها و بلایا و وصایا و نسب ها و فصل الخطاب است. - . بصائر الدرجات: ۷۵ -

**[ترجمه]

«۳۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سَلَامٍ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ أُعْطِیتُ خِصَالًا مَا سَبَقَنِی إِلَیْهَا أَحَدٌ مِنْ قَبْلِی عُلِّمْتُ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا وَ فَصْلَ الْخِطَابِ فَلَمْ یَفُتْنِی مَا سَبَقَنِی وَ لَمْ یَعْزُبْ عَنِّی مَا غَابَ عَنِّی أُبَشِّرُ بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَی وَ أُؤَدِّی عَنْهُ کُلُّ ذَلِکَ مِنْ مَنِّ اللَّهِ مَکَّنَنِی فِیهِ بِعِلْمِهِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مفضل بن عمر گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: به من مزایایی داده اند که کسی قبل از من نداشته؛ علم منایا و بلایا و فصل الخطاب. آنچه پیش از من اتفاق افتاده، از من فوت نشده و آنچه هنوز رخ نداده، از من فاصله ای ندارد؛ با اجازه خدا بشارت می دهم و از جانب او هر مأموریتی را که چنین باشد انجام می دهم. خدا بر من منت نهاده که چنین قدرتی عنایت کرده است. - . بصائر الدرجات: ۷۵ -

**[ترجمه]

«۳۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَ أَحْمَدُ بْنُ زَكَرِيَّا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ نُعَيْمٍ عَنْ يَزْدَادَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَمَّنْ حَدَّثَهُ مِنْ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ عِنْدِي عِلْمُ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ الْوَصَايَا وَ الْأَنْسَابِ وَ الْأَسْبَابِ وَ فَصْلُ الْخِطَابِ وَ مَوْلِدُ الْإِسْلَامِ وَ مَوْلِدُ الْكُفْرِ وَ أَنَا صَاحِبُ الْكَرَّاتِ وَ دَوْلَةِ الدُّوَلِ فَاسْأَلُونِي عَمَّا يَكُونُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: یزداد بن ابراهیم از راوی و او از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود در نزد من علم منایا و بلایا و وصایا و انساب و اسباب و فصل الخطاب و مولد اسلام و مولد کفر است. من پیروز در حمله های جنگی هستم و من صاحب دولت دولت هایم؛ از من راجع به

آنچه تا قیامت پیش می آید بپرسید. - . بصائر الدرجات: ۵۵ -

**[ترجمه]

بیان

و أنا صاحب الكرات و دوله الدول أی الحملات فی الحروب و الغلبه فيها أو صاحب الغلبه على أهل الغلبه فيها أو صاحب علم كل كره و دوله أو المعنى أرجع إلى الدنيا مرات شتى و كانت غلبه الأنبياء على أعاديهم و نجاتهم من المهالك بسبب التوسل بنوری أو يكون دوله الدول أيضا إشاره إلى الدولات الكائنه فی الكرات و الرجعات له عليه السلام و سيأتی تفصيلها إن شاء الله تعالى.

**[ترجمه]راجع به جمله «صاحب الکرات و دوله الدول» چند معنی شده است؛ یکی این که من پیروز در جنگ ها هستم یا پیروز بر غالبان در جنگ ها هستم یا این که من صاحب علم هر دولتی هستم. یک معنی دیگر این است که یعنی چند مرتبه به دنیا بر می گردم و غلبه انبیا بر دشمنانشان و نجات از گرفتاری ها، به واسطه توسل به نور من بوده. و دوله الدول اشاره است به قدرت هایی که در مراجعات مکرّر، دنیا در اختیار ایشان قرار می گیرد. تفصیل این مطلب به زودی خواهد آمد، انشاالله.

**[ترجمه]

«۳۳»

یر، بصـائر الـدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ عَنِ الْحُسَـیْنِ وَ أَنَسٍ عَنْ مَالِـکِ بْنِ عَطِیَّهَ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ (۴) قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ بَعَثَ مُحَمَّداً بِالنُّبُوَّهِ وَ اصْطَفَاهُ

۱- بصائر الدرجات: ۷۵.

۲- بصائر الدرجات: ۷۵.

۳- بصائر الدرجات: ۵۵.

۴- فی نسخه: عن المفضل و فی المصدر: عن ابی الفضل.

بِالرِّسَالَهِ فَأَنَالَ فِی الْإِسْلَامِ وَ أَنَالَ وَ عِنْدَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ مَفَاتِحُ الْعِلْمِ وَ أَبْوَابُ الْحُکْمِ وَ ضِیَاءُ الْأَمْرِ وَ فَصْلُ الْخِطَابِ فَمَنْ یُحِبَّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ یَنْفَعْهُ إِیمَانُهُ وَ یُقْبَلُ مِنْهُ عَمَلُهُ وَ مَنْ لَمْ یُحِبَّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ لَمْ یَنْفَعْهُ إِیمَانُهُ وَ لَمْ یُقْبَلْ مِنْهُ عَمَلُهُ وَ إِنْ أَدْأَبَ اللَّیْلَ وَ النَّهَارَ لَمْ یَزَلْ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو مفضل گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: خداوند محمّد را به نبوّت مبعوث کرد و

ص: ۱۴۸

به رسالت برگزیـد و در راه اسـلام رساند آنچه را که باید برساند، و در نزد ما اهل بیت کلیدهای علم و ابواب حکمت و چراغ روشـنگر امور و تمیز بین حق و باطل است. هر که ما اهل بیت را دوست بـدارد، ایمانش مفید و عملش قبول می شود و هر که ما را دوست نـدارد، بهره ای از ایمان خود نمی برد و عملش قبول نخواهـد شد، اگرچه شب و روز با رنج و زحمت ادامه دهد.
- . بصائر الدرجات: ۱۰۷ -

**[ترجمه]

«۳۴»

یر، بصائر الدرجات الْحُسَیْنُ بْنُ عَلِیٍّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ ضُرَیْسٍ عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَوْ کَانَ لِأَلْسِنَتِکُمْ أَوْکِیَهٌ لَحُدِّثَ (۲) کُلُّ امْرِئٍ بِمَا لَهُ وَ عَلَیْهِ (۳).

یر، بصـائر الـدرجات الفضـل بن عـامر عن موسـی بن القـاسم و أحمـد بن محمـد عن موسـی بن القـاسم عن أبان بن عثمان عن ضریس مثله (۴)

- یر، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن الأهوازی عن فضاله عن أبان بن عثمان عن عبد الواحد مثله (۵).

**[ترجمه]بصـائر الـدرجات: مختـار از حضـرت باقر علیه السّـلام نقل کرد که فرمود: اگر زبان شـما بنـد و بستی داشت، به هر کدام از شما منافع و مضار و زیان هایتان اطلاع داده می شد. - . بصائر الدرجات: ۱۲۵ -

بصائر الدرجات: ضریس نیز مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۱۲۵ -

بصائر الدرجات: عبدالواحد نیز مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۱۲۵ -

**[ترجمه]

«۳۵»

یـج، الخرائـج و الجرائح سَـعْدٌ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ وَ أَحْمَدَ وَ عَبْدِ اللَّهِ ابْنَیْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَـی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ

ضُرَیْسٍ الْکُنَاسِیِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ وَ عِنْدَهُ أُنَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ وَ هُمْ حَوْلَهُ إِنِّی لَأَعْجَبُ مِنْ قَوْمٍ یَتَوَلَّوْنَّا وَ یَجْعَلُونَّا أَئِمَّةً وَ یَصِفُونَ أَنَّ طَاعَتَنَا مُفْتَرَضَةٌ عَلَیْهِ کَطَاعَهِ اللَّهِ ثُمَّ یَکْسِرُونَ حُجَّتَهُمْ وَ یَخْصِمُونَ أَنْفُسَهُمْ لِضَعْفِ قُلُوبِهِمْ فَیَنْقُصُونَّا حَقَّنَا وَ یَعِیبُونَ ذَلِکَ عَلَی مَنْ أَعْطَاهُ اللَّهُ بُرْهَانَ حَقِّ مَعْرِفَتِنَا وَ التَّسْلِیمَ لِأَمْرِنَا أَ تَرَوْنَ اللَّهَ افْتَرَضَ طَاعَهَ أَوْلِیَائِهِ عَلَی عِبَادِهِ ثُمَّ یُخْفِی عَلَیْهِمْ (۶) أَخْبَارَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ یَقْطَعُ عَنْهُمْ مَوَادَّ الْعِلْمِ فِیمَا یَرِدُ عَلَیْهِمْ مِمَّا فِیهِ قِوَامُ دِینِهِمْ فَقَالَ لَهُ حُمْرَانُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَ رَأَیْتَ مَا کَانَ مِنْ قِیَامِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْحَسَنِ

۱- بصائر الدرجات: ۱۰۷.

۲- فی نسخه: لحدثت.

۳- بصائر الدرجات: ۱۲۵. لم یذکر فیه: و علیه و لعله اسقط عن الطبع.

۴- بصائر الدرجات: ۱۲۵. لم یذکر فیه: و علیه و لعله اسقط عن الطبع.

۵- بصائر الدرجات: ۱۲۵. لم یذکر فیه: و علیه و لعله اسقط عن الطبع.

۶- فی نسخه: ثم یخفی عنهم.

وَ الْحُسَيْنِ وَ خُرُوجِهِمْ وَ قِيَامِهِمْ بِدِينِ اللَّهِ وَ مَا أُصِيبُوا بِهِ مِنْ قِبَلِ الطَّوَاغِيتِ وَ الظَّفَرِ بِهِمْ حَتَّى قُتِلُوا وَ غُلِبُوا فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا حُمْرَانُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدْ كَانَ قَدَّرَ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ وَ قَضَاهُ وَ أَمْضَاهُ وَ حَتَمَهُ عَلَى سَبِيلِ الِاخْتِيَارِ ثُمَّ أَجْرَاهُ عَلَيْهِمْ فَبِتَقَدُّمِ عِلْمٍ إِلَيْهِمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَامَ عَلِيٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهم السلام وَ بِعِلْمٍ صَمَتَ مَنْ صَمَتَ مِنَّا وَ لَوْ أَنَّهُمْ يَا حُمْرَانُ حَيْثُ نَزَلَ بِهِمْ مَا نَزَلَ مِنْ ذَلِكَ سَأَلُوا اللَّهَ أَنْ يَدْفَعَ عَنْهُمْ وَ أَلَحُّوا عَلَيْهِ فِي إِزَالَةِ مُلْكِ الطَّوَاغِيتِ وَ ذَهَابِ مُلْكِهِمْ لَزَالَ أَسْرَعَ مِنْ سِلْكٍ مَنْظُومٍ انْقَطَعَ فَتَبَدَّدَ وَ مَا كَانَ الَّذِي أَصَابَهُمْ لِذَنْبٍ اقْتَرَفُوهُ وَ لَا لِعُقُوبَةِ مَعْصِيَةٍ خَالَفُوا فِيهَا (۱) وَ لَكِنْ لِمَنَازِلَ وَ كَرَامَةٍ مِنَ اللَّهِ أَرَادَ أَنْ يُبَلِّغَهُمْ إِيَّاهَا فَلَا تَذْهَبَنَّ بِكَ الْمَذَاهِبُ فِيهِمْ (۲).

**[ترجمه]خرائج و جرائح: ضریس کناسی گفت: از امام باقر علیه السّلام شنیدم که در حالی که گروهی از اصحاب اطرافش بودند، می فرمود: من در شگفتم از گروهی که ما را دوست می دارند و امام می دانند و می گویند اطاعت از ما مثل فرمانبرداری از خدا واجب است، سپس به علت ضعف قلوب شان، حجت شان را می شکنند و با خودشان دشمنی می کنند، زیرا موجب نقصان حق ما می گردند، و این مطلب را عیبجویی می کنند بر کسی که خدا او را عارف به حق ما گردانده و تسلیم دستور ما است. آیا خیال می کنید خداوند اطاعت امامان را بر بندگان واجب می گرداند، آنگاه اخبار آسمان ها و زمین را از آنها مخفی می دارد و آنها را از سرچشمه علم محروم می کند در مسائلی که مربوط به استحکام دین مردم است و پیش می آید؟

حمران عرض کرد: یا ابن رسول اللَّه! توضیح بفرمایید که قیام حضرت امیرالمؤمنین و امام حسن

ص: ۱۴۹

و حسین (علیهم السّلام) و خروج آنها و قیام در راه دین خدا و آنچه از جانب طاغوت ها به ایشان رسید، به طوری که مغلوب شده و شهید گشتند، چگونه بود؟

حضرت باقر علیه السّلام فرمود: حمران! خداوند تبارک و تعالی این پیشامد را برای آنها مقدر، امضا و حتمی کرده بود، به طوری که خود آنها اختیار کرده بودند، سپس این اتفاقات را جاری ساخت. علی علیه السّلام و امام حسن و امام حسین با اطلاع قبلی آنها از طرف پیامبر اکرم، از روی علم قیام کردند، و هر کدام از ما که مأمور به سکوت بود با علم و اطلاع سکوت کرد .

حمران! اگر آنها هنگام این پیشامدها از خدا درخواست می کردند و الحاح می نمودند که قدرت ستمگران را از سر آنها رفع نماید و سلطنت آنها را از بین ببرد، به سرعت از بین می برد؛ چون نخی که پاره شود و قطع گردد. این پیشامدها که برای آنها رخ داد، نه به واسطه ارتکاب گناهی بوده و نه به جهت کیفر مخالفت و معصیت پیش آمده، بلکه این به واسطه لطف و عنایت خدا به آنها بوده تا مقام و منزلتی که خدا به واسطه تحمل این مصائب برای آنها در نظر گرفته بود کسب کنند، مبادا در مورد آنها گمان های نامناسب ببری! - . خرائج و جرائح: ۲۵۵ -

**[ترجمه]

بیان

ثم یکسرون حجتهم أی علی المخالفین لأن حجته علیهم أن إمامهم کامل فی العلم و إمام المخالفین ناقص فإذا اعترفوا فی إمامهم أیضا بالنقص و الجهل فقد کسروا و أبطلوا حجتهم علیهم و یخصمون أنفسهم أی یقولون بشی ء إن تمسک به المخالفون غلبوا علیهم فإن لهم أن یقولوا لا فرق بین إمامنا و إمامکم یقال خصمه کضربه إذا غلب علیه فی الخصومه. و یقال نقصه حقه إذا لم یؤده إلیه و یعیبون ذلک أی أداء حقنا و عرفان أمرنا و برهان حق معرفتنا أی من الکتاب و السنه فأقروا بغایه علمنا ثم یخفی ثم للتراخی الرتبی و مواد العلم ما یمکنهم استنباط علوم الحوادث و الأحکام و غیرهما منه مما ینزل علیهم فی لیله القدر و غیره و الماده الزیاده المتصله فیما یرد علیهم أی من القضایا و ما یسألون عنه من الأخبار و قوام دینهم کما یکون فی الأحکام کذلک یکون فی الأخبار بالحوادث فإنه یصیر سببا لزیاده یقینهم فیهم. أ رأیت أی أخبرنی ما کان من تلک الأمور لأی سبب کان فإن هذه توهم عدم علمهم بما یکون علی سبیل الاختیار أی أخبرهم بذلک و رضوا به و لذا لم یفروا

۱- فی نسخه: خالفوا اللّه فیها.

۲- الخرائج و الجرائح: ۲۵۵.

منه کما سیأتی فی الأخبار. و فی بعض النسخ بالباء الموحده و الأول أظهر لقوله بتقدم علم و کذا قوله و لو أنهم بیان لکون تلک الأمور باختیارهم و حیث ظرف مکان استعمل فی الزمان من سلک أی من انقطاع سلک و التبدد التفرق و الاقتراف الاکتساب. و الحاصل أنهم لیسوا بداخلین تحت قوله تعالی ما أَصابَکُمْ مِنْ مُصِیبَهٍ (۱) الآیه بل الخطاب فیها إنما توجه إلی أرباب الخطایا من الأمه و فیهم إنما هی رفع درجاتهم فلا تذهبن بک المذاهب الباء للتعدیه و المذاهب الأهواء المضله أی لا تتوهمن أن ذلک لصدور معصیه منهم و لنقص قدرهم أو لأنهم لم یعلموا ما یصیبهم.

**[ترجمه]«یکسرون حجتهم» یعنی بر مخالفین، زیرا حجت بر مخالفین این است که امام ما در علم کامل است و امام مخالفین ناقص. پس هرگاه در مورد امامشان هم به نقصان و جهل اعتراف کنند، در واقع حجت خود بر مخالفین را شکسته و باطل کرده اند. «یخصمون انفسهم» یعنی چیزی را معتقد می شوند که اگر مخالفین به آن تمسک کنند، بر اینها پیروز می شوند و می توانند بگویند که بین امام ما وامام شما تفاوتی نیست. «خصمه» بر وزن «ضربه»، هنگامی که در خصومت بر او غلبه می کند می گویند خصمه.

هر گاه حقش را ادا نکند، گفته می شود «نقصه حقه». و « یعیبون ذلک» یعنی ادای حق ما و معرفت امر ما. و «برهان حق معرفتنا» یعنی از قرآن و سنت، پس اقرار کردند به غایت علم ما. «ثم یخفی»، «ثم» برای «ترخی رتبی» است. و «مواد العلم» یعنی آنچه برای آنها از استنباط علوم حوادث و احکام و غیر آن امکان پذیر است، از آن طریق. از چیزهایی که در شب قدر و غیر آن بر ایشان نازل می شود. و «الماده» اضافی متصله است. و «فیما یرد علیهم» یعنی از قضایا و آنچه از اخبار که از او می پرسند. و «قوام الدین» همچنان که در احکام است، در اخبار به حوادث نیز می باشد، پس آن سبب بیشتر شدن یقینشان در آنها می شود.

«أ رأیت» یعنی خبر ده مرا آنچه از آن امور اتفاق افتاده به چه سببی بوده؟ این عدم آگاهی آنها را از آنچه اتفاق می افتد توهم کرد. «علی سبیل اختیار» یعنی آنها را به آن آگاه کرد و آنها راضی شدند به آن و لذا از آن فرار نکردند،

ص: ۱۵۰

چنان که در اخبار خواهد آمد. و در بعضی نسخه ها به «باء» ذکر شده، اما اولی به دلیل عبارت «به تقدم علم» اظهر است. و همچنین عبارت «لو أنهم» توضیحی است بر این که آن امور به اختیار ایشان بوده است. «حیث» ظرف مکان است که به عنوان ظرف زمان استعمال شده است. «من سلک» یعنی از قطع شدن آن. «التبدد» یعنی تفرق. «الاقتراف» یعنی اکتساب.

حاصل این که آنها تحت آیه «ما أصابکم من مصیبه» داخل نبودند، بلکه در این آیه مخاطب اربابان خطاها از امت هستند. اما در مورد امامان، مصیبت ترفیع درجه آنهاست. در عبارت «فلا تذهبن بک المذاهب»، «باء» برای تعدی است و «المذاهب» یعنی هواهای نفسانی گمراه کننده، یعنی هرگز این توهم را نداشته باش که آن مصیبت ها به جهت سر زدن معصیتی از ایشان یا به جهت نقص قدر ایشان بوده و نیز این توهم را نداشته باش که آنها نمی دانستند آن مصیبت را که به ایشان می رسد .

**[ترجمه]

«۳۶»

یر، بصائر الدرجات ختص ابْنُ عِیسَی عَنِ الْأَهْوَازِیِّ وَ مُحَمَّدٌ الْبَرْقِیُّ عَنِ النَّضْرِ عَنْ یَحْیَی الْحَلَبِیِّ عَنِ الْحَارِثِ النَّضْرِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام اتَّقُوا الْكَلَامَ فَإِنَّا نُؤْتَی بِهِ (۲).

یر، بصائر الدرجات محمد بن عیسی عن یونس عن الحارث مثله (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات و اختصاص: حارث نضری گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: از صحبت کردن درباره ما بپرهیزید که سخن شما را به ما می رسانند. -. بصائر الدرجات: ۱۱۷، اختصاص: ۳۱۴ -

بصائر الدرجات: یونس از حارث نضری مانند همین را نقل می کند. -. بصائر الدرجات: ۱۱۷ -

**[ترجمه]

«۳۷»

یر، بصائر الدرجات ختص، الإختصاص الْیَقْطِینِیُّ عَنِ الْمُؤْمِنِ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ أَیْمَنَ عَنِ النَّضْرِیِّ وَ الْحَضْرَمِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالا قَالَ مَا یَحْدُثُ قِبَلَكُمْ (۴) حَدَثٌ إِلَّا عَلِمْنَا بِهِ قُلْتُ وَ كَیْفَ ذَاكَ قَالَ یَأْتِینَا بِهِ رَاكِبٌ یَضْرِبُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات، اختصاص: نضری و حضرمی گفتند که حضرت صادق علیه السّلام فرمود: در قلب شما چیزی پیش نمی آید، مگر این که ما آن را می دانیم. گفتم: این چگونه است؟ فرمود: راكبی نزد ما آمده، می زند. -. بصائر الدرجات: ۱۱۷، اختصاص: ۳۱۴ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد الراكب من الجن أو ما یشمل الملك (۶) أیضا.

**[ترجمه]شاید مراد از «راكب»، جن یا آنچه كه شامل فرشته نیز شود می باشد.

**[ترجمه]

«۳۸»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِیسَی وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِیلَ بْنِ عِیسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ

۱- الشوری: ۲۹.

۲- بصائر الدرجات: ۱۱۷. الاختصاص: ۳۱۴.

۳- بصائر الدرجات: ۱۱۷.

۴- فی نسخه و فی البصائر: فیکم.

۵- بصائر الدرجات: ۱۱۷. الاختصاص: ۳۱۴.

۶- أو الأعمّ منهما فیشمل السحاب و الامواج و سائر القوی السماویه.

عُرْوَةَ بْنِ مُوسَى الْجُعْفِيِّ قَالَ: قَالَ لَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَوْماً وَ نَحْنُ نَتَحَدَّثُ عِنْدَهُ الْيَوْمَ أَفْقِئَتْ (۱) عَيْنُ هِشَامِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ فِي قَبْرِهِ قُلْنَا وَ مَتَى مَاتَ فَقَالَ الْيَوْمَ الثَّالِثَ فَحَسَبْنَا مَوْتَهُ وَ سَأَلْنَا عَنْ ذَلِكَ فَكَانَ كَذَلِكَ (۲).

**[ترجمه]اختصاص:

ص: ۱۵۱

عروه بن موسی جعفی گفت: روزی ما در خدمت حضرت صادق علیه السّلام می کردیم. ایشان فرمود: امروز چشم های هشام بن عبدالملک در قبرش از جای درآمد. عرض کردیم: چه وقت مرده؟ فرمود: سه روز است. ما تاریخ را یادداشت کردیم و بعد تحقیق کردیم، دیدیم همان طور بود. - . اختصاص: ۳۱۵ -

**[ترجمه]

«۳۹»

يج، الخرائج و الجرائح سَعْدٌ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ السَّيَّارِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ الْأَسَدِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُونَ بِأَمْرٍ ثُمَّ يَكْسِرُونَهُ وَ يُضَعِّفُونَهُ يَزْعُمُونَ أَنَّ اللَّهَ احْتَجَّ عَلَى خَلْقِهِ بِرَجُلٍ ثُمَّ يَحْجُبُ عَنْهُ عِلْمَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ لَا وَ اللَّهِ لَا وَ اللَّهِ لَا وَ اللَّهِ قُلْتُ فَمَا كَانَ مِنْ أَمْرِ هَؤُلَاءِ الطَّوَاغِيتِ وَ أَمْرِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ علیهما السلام فَقَالَ لَوْ أَنَّهُمْ أَلَحُّوا فِيهِ عَلَى اللَّهِ لَأَجَابَهُمُ اللَّهُ وَ كَانَ يَكُونُ أَهْوَنَ مِنْ سِلْكٍ فِيهِ خَرَزٌ (۳) انْقَطَعَ فَذَهَبَ وَ لَكِنْ كَيْفَ إِنَّا إِذاً نُرِيدُ غَيْرَ مَا أَرَادَ اللَّهُ (۴).

ير، بصائر الدرجات السَّيَّارِيُّ مِثْلَهُ وَ فِي آخِرِهِ هَكَذَا وَ لَكِنْ كَيْفَ يَا عُقْبَةُ بِأَمْرٍ قَدْ أَرَادَهُ وَ قَضَاهُ وَ قَدَّرَهُ وَ لَوْ رَدَدْنَا عَلَيْهِ وَ أَلْحَحْنَا إِنَّا إِذاً نُرِيدُ غَيْرَ مَا أَرَادَ اللَّهُ (۵).

أقول: قال الراوندی رحمه الله بعد إيراد الخبر يعنی أن الله لم يرد ذلک إلجاء و اضطرارا و إنما أراد أن يكون ذلک اختيارا فإن الإلجاء ينافی التكليف و كذلک نحن نريد مثل ذلک و لا نخالف الله (۶).

**[ترجمه]خرائج و جرائح: صالح بن عقبه اسدی از پدرش نقل کرد که حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: معتقد به یک امری هستند، ولی خودشان باعث ضعف و شکست آن می شوند. می گویند خداوند یکی از بندگان را حجت بر مردم قرار داده، ولی علم آسمان ها و زمین را از او پنهان داشته. نه به خدا، نه به

خدا، نه به خدا!

عرض کردم: پس جریان این ستمگران و کار حسین بن علی علیهما السّلام چگونه است؟ فرمود: اگر آنها نزد خدا التماس می کردند، قطعا تقاضایشان را می پذیرفت و از پاره کردن یک رشته ای که دارای چند دانه است، آسان تر است که از هم بپاشد، اما چگونه چنین کاری کنند؟ در این صورت ما باید آنچه را که خدا نخواسته، بخواهیم. - . خرائج و جرائح: ۲۵۵ -

بصائر الدرجات: سیاری همین روایت را نقل کرده در آخرش می افزاید: «ولی چگونه ممکن است عقبه! کاری را که خدا اراده کرده و تقدیر نموده و حکم کرده، اگر ما رد کنیم و التماس نماییم، چیزی را خواسته ایم که خدا اراده نکرده است.» - . بصائر الدرجات: ۳۵ -

مؤلف: راوندی رحمه اللّٰه علیه بعد از ذکر این خبر می گوید: منظور این است که خداوند این کار را به صورت اضطرار و اجبار اراده نکرده؛ خواسته است و اراده کرده که چنین چیزی با اختیار خود آنها اتفاق بیفتد، زیرا اجبار با تکلیف منافات دارد. همچنین ما هم آن را اراده می کنیم و مخالفت خدا را نمی کنیم. - . خرائج و جرائح: ۲۵۵ -

**[ترجمه]

«۴۰»

كِتَابُ الْمُحْتَضَرِ لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَيْمَانَ، رَوَاهُ مِنْ كِتَابِ الْخُطَبِ لِعَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ يَحْيَى الْجَلُودِيِّ قَالَ خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالَ: سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي فَأَنَا عَيْبَةُ

ص: ۱۵۲

۱- فی المصدر: انفقأت أقول: فقئت العین: قلعت. و انفقأ: تشققت و انشقت.

۲- الاختصاص: ۳۱۵.

۳- الخرز: ما ینظم فی السلک من الجذع و الودع. الحب المثقوب من الزجاج و نحوه. فصوص من حجاره.

۴- الخرائج و الجرائح: ۲۵۵.

۵- بصائر الدرجات: ۳۵.

۶- الخرائج و الجرائح: ۲۵۵.

رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله سَلُونِی فَأَنَا فَقَأْتُ عَیْنَ الْفِتْنَهِ بِبَاطِنِهَا وَ ظَاهِرِهَا سَلُوا مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْبَلَایَا وَ الْمَنَایَا وَ الْوَصَایَا وَ فَصْلِ الْخِطَابِ سَلُونِی فَأَنَا یَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِینَ حَقّاً وَ مَا مِنْ فِئَهٍ تَهْدِی مِائَهً أَوْ تُضِلُّ مِائَهً إِلَّا وَ قَدْ أُتِیتُ بِقَائِدِهَا وَ سَائِقِهَا وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ لَوْ طُوِیَ لِی الْوِسَادَهُ فَأَجْلِسُ عَلَیْهَا لَقَضَیْتُ بَیْنَ أَهْلِ التَّوْرَاهِ بِتَوْرَاتِهِمْ وَ لِأَهْلِ الْإِنْجِیلِ بِإِنْجِیلِهِمْ وَ لِأَهْلِ الزَّبُورِ بِزَبُورِهِمْ وَ لِأَهْلِ الْفُرْقَانِ بِفُرْقَانِهِمْ قَالَ فَقَامَ ابْنُ الْکَوَّاءِ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ وَ هُوَ یَخْطُبُ النَّاسَ فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ أَخْبِرْنِی عَنْ نَفْسِکَ فَقَالَ وَیْلَکَ أَ تُرِیدُ أَنْ أُزَکِّیَ نَفْسِی وَ قَدْ نَهَی اللَّهُ عَنْ ذَلِکَ مَعَ أَنِّی کُنْتُ إِذَا سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَعْطَانِی وَ إِذَا سَکَتُّ ابْتَدَأَنِی وَ بَیْنَ الْجَوَانِحِ مِنِّی عِلْمٌ جَمٌّ وَ نَحْنُ أَهْلَ الْبَیْتِ لَا نُقَاسُ بِأَحَدٍ (۱).

**[ترجمه]حسن بن سلیمان در کتاب محتضر، از کتاب خطب عبدالعزیز بن یحیی جلودی روایت کرده که گفت: امیرالمؤمنین سخنرانی کرد و فرمود: از من بپرسید، قبل از اینکه مرا نیابید. من گنجینه علم

ص: ۱۵۲

پیامبرم، از من سؤال کنید. من سرچشمه فتنه را از بیخ و بن بر کندم. بپرسید از کسی که علم بلایا و منایا و وصایا و فصل الخطاب را دارد. از من بپرسید؛ من رهبر حقیقی مؤمنین هستم. هیچ گروهی نیست که با صد نفر به راه هدایت یا به راه ضلال بروند، مگر این که رهبر و فرمانروای آنها را می آورم.

قسم به آن خدایی که جان علی در دست اوست، اگر برایم مسند گذاشته شود بر آن تکیه می کنم و بین اهل تورات با توراتشان، برای انجیلیان با انجیلشان، برای اهل زبور با زبورشان و برای پیروان فرقان با فرقانشان داوری می کنم.

در همان حال که امیرالمؤمنین سخنرانی می کرد، ابن کوّاء از جای حرکت کرد و گفت: یا امیرالمؤمنین! برایمان از خودت خبر بده. فرمود: وای بر تو! می خواهی خود را بستایم و حال اینکه خدا از چنین کاری نهی کرده! با اینکه هر وقت من از پیامبر چیزی می پرسیدم، به من می فرمود و اگر سکوت می کردم، او خود بدون اظهاری از طرف من لطف می فرمود. در این سینه من انبوهی از علم است؛ ما اهل بیت را نمی توان با احدی قیاس کرد. – . کتاب محتضر: ۷۷ – ۷۸ –

**[ترجمه]

«۴۱»

وَ مِنَ الْکِتَابِ الْمَذْکُورِ لِلْجَلُودِیِّ، مِنْ جُمْلَهِ خُطَبِهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ أَیُّهَا النَّاسُ سَلُونِی قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِی أَنَا یَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِینَ وَ غَایَهُ السَّابِقِینَ وَ لِسَانُ الْمُتَّقِینَ وَ خَاتَمُ الْوَصِیِّینَ وَ خَلِیفَهُ رَبِّ الْعَالَمِینَ أَنَا قَسِیمُ النَّارِ أَنَا صَاحِبُ الْجِنَانِ أَنَا صَاحِبُ الْأَعْرَافِ أَنَا صَاحِبُ الْحَوْضِ إِنَّهُ لَیْسَ مِنَّا إِمَامٌ إِلَّا وَ هُوَ عَارِفٌ بِجَمِیعِ وَلَایَتِهِ وَ أَنَا الْهَادِی بِالْوَلَایَهِ (۲).

**[ترجمه]از همان کتاب جلودی می نویسد: در ضمن خطبه خود فرمود: مردم از من بپرسید، پیش از آنکه مرا نیابید. من رهبر مؤمنین و هدف پیشروان و زبان متقین و خاتم وصیین و خلیفه پروردگارم؛ من آتش را قسمت می کنم؛ من صاحب بهشتم؛ من صاحب اعرافم و صاحب حوض؛ از ما امامی نیست مگر اینکه او عارف به تمام ولایتش هست، و من هادی بالولایه هستم.

-. کتاب محتضر: ۹۸ -

**[ترجمه]

«۴۲»

وَ مِنْ كِتَابِ الْقَائِمِ لِلْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ، عَنْ صَالِحِ بْنِ حَمْزَةَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَهِ وَ اللَّهِ إِنِّی لَدَيَّانُ النَّاسِ يَوْمَ الدِّينِ وَ قَسِيمُ اللَّهِ بَيْنَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ لَا يَدْخُلُهَا دَاخِلٌ إِلَّا عَلَى أَحَدِ قِسْمَیَّ وَ أَنَا الْفَارُوقُ الْأَكْبَرُ وَ قَرْنٌ مِنْ حَدِيدٍ وَ بَابُ الْإِيمَانِ وَ صَاحِبُ الْمِيسَمِ وَ صَاحِبُ السِّنِينَ وَ أَنَا صَاحِبُ النَّشْرِ الْأَوَّلِ وَ النَّشْرِ الْآخِرِ وَ صَاحِبُ الْقَضَاءِ وَ صَاحِبُ الْكَرَّاتِ وَ دَوْلَهِ الدُّوَلِ وَ أَنَا إِمَامٌ لِمَنْ بَعْدِی وَ الْمُؤَدِّی مَنْ كَانَ قَبْلِی مَا يَتَقَدَّمُنِی إِلَّا أَحْمَدُ صلی الله علیه و آله وَ إِنَّ جَمِيعَ

ص: ۱۵۳

۱- المحتضر: ۸۷ و ۷۸.

۲- المحتضر: ۹۸.

الْمَلَائِكَهِ وَ الرُّسُلِ وَ الرُّوحَ خَلْفَنَا وَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ لَيُدْعَى فَيَنْطِقُ وَ أُدْعَى فَأَنْطِقُ عَلَى حَدِّ مَنْطِقِهِ وَ لَقَدْ أَعْطِيتُ السَّبْعَ الَّتِی لَمْ يَسْبِقْ إِلَيْهَا أَحَدٌ قَبْلِی بَصُرْتُ سُبُلَ الْكِتَابِ وَ فُتِحَتْ لِیَ الْأَسْبَابُ وَ عُلِّمْتُ الْأَنْسَابَ وَ مَجْرَی الْحِسَابِ وَ عُلِّمْتُ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ الْوَصَايَا وَ فَصْلَ الْخِطَابِ وَ نَظَرْتُ فِی الْمَلَكُوتِ فَلَمْ يَعْزُبْ عَنِّی شَیْ ءٌ غَابَ عَنِّی وَ لَمْ يَفُتْنِی مَا سَبَقَنِی وَ لَمْ يَشْرَكْنِی أَحَدٌ فِيمَا أَشْهَدَنِی يَوْمَ شَهَادَهِ الْأَشْهَادِ وَ أَنَا الشَّاهِدُ عَلَيْهِمْ وَ عَلَى يَدِی يَتِمُّ مَوْعِدُ اللَّهِ وَ تَكْمُلُ كَلِمَتُهُ وَ بِی يَكْمُلُ الدِّينُ وَ أَنَا النِّعْمَهُ الَّتِی أَنْعَمَهَا اللَّهُ عَلَى خَلْقِهِ وَ أَنَا الْإِسْلَامُ الَّذِی ارْتَضَاهُ لِنَفْسِهِ كُلُّ ذَلِكَ مِنْ مَنِّ اللَّهِ (۱).

**[ترجمه]از کتاب قائم، کتاب فضل بن شاذان: حسن بن عبداللّه از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد: امیرالمؤمنین بر منبر کوفه فرمود: به خدا قسم من پاداش دهنده مردمم در روز حساب، و قسمت کننده خدایم بین بهشت و جهنم، هیچ کس داخل نمی شود مگر توسط یکی از دو نوع قسمت من.

من فاروق اکبر و شاخ آهنین و باب ایمان و صاحب میسم و صاحب سنین هستم؛ من صاحب انگیخته شدن اول و انگیخته شدن آخر، صاحب قضاء و صاحب کرّات و دولت الدول هستم؛ و امام هستم برای پس از خود و جانشین برای کسی که قبل از من بوده؛ کسی بر من تقدم ندارد، مگر احمد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم؛ و تمام

ص: ۱۵۳

ملائکه و رسل و روح پشت سر منند؛ از رسول اللّه می خواهند، سخن می گوید؛ از من نیز می خواهند سخن بگویم، چون او سخن می گویم.

به من هفت چیز داده اند که دیگری پیش از من نگرفته: آشنا به راه های کتابم و برایم اسباب گشوده شده و عالم به انسابم و مجری حساب و دارای علم مرگ و میر و بلایا و وصایا و تمیز بین حق و باطل، ملکوت را تماشا کردم، از نظرم مخفی نیست چیزی که از من غایب باشد و از دست من نرفته چیزی که قبلاً بوده، روزی که به گواهی گرفتند گواهان را، با من کسی شریک نبود؛ من شاهد بر آنهایم، به دست من وعده خدا تمام می شود و کلمه او تکمیل می گردد و به وسیله من دین کامل می شود. من آن نعمتی هستم که خدا آن نعمت را به مردم داده و من اسلامی هستم که خدا برای خود خواسته. تمام اینها منّت و لطفی است از خدا بر من. - . کتاب محتضر: ۸۹ - ۹۰ -

**[ترجمه]

«۴۳»

أَقُولُ قَالَ الْبُرْسِيُّ فِی مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ، قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام لِرُمَيْلَهَ وَ كَانَ قَدْ مَرِضَ وَ أَبْلَى وَ كَانَ مِنْ خَوَاصِّ شِيعَتِهِ وُعِكْتَ يَا رُمَيْلَهُ ثُمَّ رَأَيْتَ خِفَافاً فَأَتَيْتَ إِلَى الصَّلَاهِ فَقَالَ نَعَمْ يَا سَيِّدِی وَ مَا أَدْرَاكَ فَقَالَ يَا رُمَيْلَهُ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَهٍ يَمْرَضُ إِلَّا مَرِضْنَا لِمَرَضِهِ وَ لَا حَزِنَ إِلَّا حَزِنَّا لِحَزَنِهِ وَ لَا دَعَا إِلَّا أَمَّنَّا لِدُعَائِهِ وَ لَا سَكَتَ إِلَّا دَعَوْنَا لَهُ وَ لَا مُؤْمِنٌ وَ لَا مُؤْمِنَهٌ فِی الْمَشَارِقِ وَ الْمَغَارِبِ إِلَّا وَ نَحْنُ مَعَهُ.

(۲)

ص: ۱۵۴

۱- المحتضر: ۸۹ و ۹۰.

۲- مشارق الأنوار:.

**[ترجمه]مؤلف: برسی در مشارق الانوار می گوید: امیرالمومنین به بیوه زنی که مریض شده و مبتلا گشته بود - که از خصوصیات شیعیان او است - فرمود: ای بیوه زن! بیمار شدی، سپس احساس بهبودی یافتی و برای نماز آمدی؟ گفت: آری سرورم! شما از کجا دانستی؟ فرمود: ای بیوه زن! هیچ مرد و زن مومنی نیست که مریض می شود، مگر این که ما هم به بیماری او مریض می شویم. و اندوهگین نمی شود، مگر این که به حزن او ما هم محزون می شویم. و دعایی نمی کند، مگر این که به دعای او آمین می گوییم. و ساکت نمی شود، مگر این که برای او دعا می کنیم. و هیچ زن و مرد مومنی در مشرق ها و مغرب ها نیست، مگر این که ما با اوییم. - . مشارق الانوار -

ص: ۱۵۴

**[ترجمه]

باب ۱۰ فی أن عندهم كتبا فیها أسماء الملوک الذین یملكون فی الأرض

الأخبار

«۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی هَاشِمٍ وَ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ عَنْبَسَةَ عَنِ ابْنِ خُنَيْسٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ أَقْبَلَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ ثُمَّ ذَهَبَ وَ رَقَّ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ دَمَعَتْ عَيْنُهُ فَقُلْتُ لَهُ لَقَدْ رَأَيْتُكَ صَنَعْتَ بِهِ مَا لَمْ تَكُنْ تَصْنَعُ قَالَ رَقَقْتُ لَهُ لِأَنَّهُ يُنْسَبُ فِی أَمْرٍ لَيْسَ لَهُ لَمْ أَجِدْهُ فِی كِتَابِ عَلِیٍّ مِنْ خُلَفَاءِ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ لَا مُلُوكِهَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عنبسه بن خنیس گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم که محمّد بن عبداللّه بن حسن وارد شد. سلام کرد و رفت. امام صادق علیه السّلام دلش به حال او سوخت و گریه کرد. عرض کردم: کاری نسبت به او انجام دادید که سابقه نداشت؟ فرمود: دلم به حالش سوخت؛ در پی کاری است که مربوط به او نیست. در کتاب علی علیه السّلام، اسم او را نه جزو خلفای این امت یافتم و نه جزو پادشاهان. - . بصائر الدرجات: ۴۶ -

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ يَعْقُوبَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ جَمَاعَةٍ سَمِعُوا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ وَ قَدْ سُئِلَ عَنْ مُحَمَّدٍ فَقَالَ إِنَّ عِنْدِی لَكِتَابَيْنِ فِيهِمَا اسْمُ كُلِّ نَبِیٍّ وَ كُلِّ مَلِكٍ يَمْلِكُ لَا وَ اللَّهِ مَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فِی أَحَدِهِمَا (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن اذینه از جماعتی نقل کرد که از حضرت صادق علیه السّلام شنیده بودند وقتی راجع به محمّد از او سؤال کرده بودند، فرمود: در نزد من دو کتاب است. اسم هر پیامبر و پادشاهی که به پادشاهی می رسد در آنها است. به

خدا قسم اسم محمّد بن عبداللّٰه «بن حسن» در هیچ کدام از آن کتاب ها نیست. - . بصائر الدرجات: ۴۶ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الـدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِیرٍ عَنْ فُضَیْلٍ سُکَّرَهَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ یَا فُضَیْلُ أَ تَدْرِی فِی أَیِّ شَیْ ءٍ کُنْتُ أَنْظُرُ فِیهِ قَبْلُ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ کُنْتُ أَنْظُرُ فِی کِتَابِ فَاطِمَهَ علیها السلام فَلَیْسَ مَلِکٌ یَمْلِکُ إِلَّا وَ فِیهِ مَکْتُوبٌ اسْمُهُ وَ اسْمُ أَبِیهِ فَمَا وَجَدْتُ (۳) لِوُلْدِ الْحَسَنِ فِیهِ شَیْئاً (۴).

ص: ۱۵۵

۱- بصائر الدرجات: ۴۶.

۲- بصائر الدرجات: ۴۶. فیه: و اللّه ما.

۳- لعل المراد ولـده الـذین کانوا فی زمانه علیه السّلام و یدعون الخلافه و الإمامه أو المراد بالملک الملک الحق الذی من عند اللّه، أو الراوی وهم و لم یذکر الاستثناء کما ذکره الولید بن صبیح فی الخبر الآتی.

۴- بصائر الدرجات: ۴۶.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فضیل سکره گفت: خدمت امام صادق علیه السّلام رسیدم. فرمود: فضیل! می دانی در چه نگاه می کردم؟ عرض کردم نه. فرمود: در کتـاب فـاطمه علیها السّـلام نظر می انـداختم؛ هر پادشاهی که به فرمانروایی برسـد، اسم او با اسم پدرش در آن کتاب است. برای فرزندان حسن چیزی در آن نیافتم. -. بصائر الدرجات: ۴۶ -

ص: ۱۵۵

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصـائر الـدرجات عَلِيُّ بْنُ إِسْـمَاعِيلَ عَنْ صَـفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْعِيصِ بْنِ الْقَـاسِمِ عَنِ ابْنِ خُنَيْسٍ قَـالَ قَـالَ أَبُـو عَبْـدِ اللَّهِ علیه السلام مَا مِنْ نَبِيٍّ وَ لَا وَصِيٍّ وَ لَا مَلِكٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ عِنْدِي لَا وَ اللَّهِ مَا لِمُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فِيهِ اسْمٌ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن خنیس گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: هیچ نبی و وصی و فرشته ای نیست، مگر این که در کتابی در نزد من است، هست. نه به خدا قسم در آن برای محمد بن حسن بن عبدالله بن حسن اسـمی نیست. -. بصائر الدرجات: ۴۶ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصـائر الـدرجات يَعْقُوبُ بْنُ يَزِيـدَ أَوْ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ يَعْقُوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ سُـلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ إِنَّ عِنْدِي لَصَحِيفَةً فِيهَا أَسْمَاءُ الْمُلُوكِ مَا لِوُلْدِ الْحَسَنِ فِيهَا شَيْ ءٌ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سـلیمان بن خالد گفت: شـنیدم که حضـرت صادق علیه السّـلام می فرماید: در نزد من صحیفه ای است که در آن اسامی شاهان است. برای فرزندان حسن چیزی در آن نیست. -. بصائر الدرجات: ۴۶ -

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَـى عَنْ صَـفْوَانَ عَنِ الْعِيصِ بْنِ الْقَاسِمِ (۳) قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا مِنْ نَبِيٍّ وَ لَا وَصِيٍّ وَ لَا مَلِكٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ عِنْدِي وَ اللَّهِ مَا لِمُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فِيهِ اسْمٌ (۴).

**[ترجمه]بصـائر الـدرجات: العیص بن قاسم گفت: حضـرت صادق علیه السّـلام به من فرمود: هیـچ نبی و وصـی و فرشـته ای نیسـت، مگر ایـن کـه در کتـابی در نزد مـن است، هست. به خـدا قسم برای محمـد بن عبـدالله در آن اسـمی نیست. -. بصـائر

الدرجات: ۴۶ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سِرْحَانَ وَ يَحْيَى بْنِ مَعْمَرٍ وَ عَلِيِّ بْنِ أَبِی حَمْزَةَ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ صَبِيحٍ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا وَلِيدُ إِنِّی نَظَرْتُ فِی مُصْحَفِ فَاطِمَةَ عليها السلام فَلَمْ أَجِدْ لِبَنِی فُلَانٍ فِيهِ إِلَّا كَغُبَارِ النَّعْلِ.

(۵)

ص: ۱۵۶

۱- بصائر الدرجات: ۴۶.

۲- بصائر الدرجات: ۴۶.

۳- تقدم الحديث آنفا باسناد العيص عن ابن خنيس، فالحديث مرسل، و يمكن ان، يقال: ان العيص سمعه تاره بالواسطه و اخری بلا واسطه.

۴- بصائر الدرجات: ۴۶.

۵- بصائر الدرجات: ۴۶.

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: ولیـد بن صبیـح گفت: حضـرت صادق علیه السّـلام به من فرمود: یا ولیـد! من در مصـحف فاطمه علیها السّلام نگاه کردم؛ برای فرزندان فلان در آن چیزی جز مانند گرد و خاک کفش ندیدم. - . بصائر الدرجات: ۴۶ -

ص: ۱۵۶

**[ترجمه]

باب ۱۱ أن مستقی العلم من بیتهم و آثار الوحی فیها

الأخبار

«۱»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ صَبَّاحٍ الْمُزَنِیِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِیرَهَ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ عُتَیْبَهَ قَالَ: لَقِیَ رَجُلٌ الْحُسَیْنَ بْنَ عَلِیٍّ علیهما السلام بِالثَّعْلَبِیَّهِ وَ هُوَ یُرِیدُ کَرْبَلَاءَ فَدَخَلَ عَلَیْهِ فَسَلَّمَ عَلَیْهِ فَقَالَ لَهُ الْحُسَیْنُ علیه السلام مِنْ أَیِّ الْبُلْدَانِ أَنْتَ فَقَالَ مِنْ أَهْلِ الْکُوفَهِ قَالَ یَا أَخَا أَهْلِ الْکُوفَهِ أَمَا وَ اللَّهِ لَوْ لَقِیتُکَ بِالْمَدِینَهِ لَأَرَیْتُکَ أَثَرَ جَبْرَئِیلَ مِنْ دَارِنَا وَ نُزُولِهِ عَلَی جَدِّی بِالْوَحْیِ یَا أَخَا أَهْلِ الْکُوفَهِ مُسْتَقَی الْعِلْمِ مِنْ عِنْدِنَا أَ فَعَلِمُوا وَ جَهِلْنَا هَذَا مَا لَا یَکُونُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: حکم بن عتیبه گفت: در آن زمانی که حضـرت به طرف کربلا می رفت، مردی در ثعلبیه خدمت حضـرت حسـین بن علی علیهما السّـلام رسـید و سـلام کرد. امام فرمود: از کدام شـهری؟ گفت: اهل کوفه ام. فرمود: ای برادر کوفی! به خـدا اگر تو را در مـدینه می دیـدم، اثر جبرئیل را در خانه خودمان و نزول او برای جـدم با وحی را نشانت می دادم. ای برادر کوفی! سرچشـمه علم نزد ما است؛ ممکن است آنها بداننـد و ما نـدانیم؟ این مطلبی است که امکان نـدارد. - . بصائر الدرجات: ۴ - ۵ -

**[ترجمه]

بیان

الثعلبیه موضع بطریق مکه.

**[ترجمه]«ثعلبیه» موضعی در راه مکه است.

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات الْهَیْثَمُ النَّهْدِیُّ الْکُوفِیُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنِ ابْنِ هَرَاسَهَ الشَّیْبَانِیِّ عَنْ شَیْخٍ مِنْ أَهْلِ الْکُوفَهِ قَالَ: رَأَیْتُ عَلِیَّ

بْنَ الْحُسَیْنِ علیهما السلام بِمِنًی فَقَالَ مِمَّنِ الرَّجُلُ (۲) فَقُلْتُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ فَقَالَ لِی یَا أَخَا أَهْلِ الْعِرَاقِ أَمَا لَوْ كُنْتَ عِنْدَنَا بِالْمَدِینَهِ لَأَرَیْنَاكَ مَوَاطِنَ جَبْرَئِیلَ مِنْ دُوَیْرِنَا اسْتَقَانَا النَّاسُ الْعِلْمَ فَتَرَاهُمْ عَلِمُوا وَ جَهِلْنَا (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: هراسه شیبانی از اهل کوفه گفت: حضرت علی بن الحسین را در منی دیدم. فرمود: این مرد کیست؟ گفتم: مردی از اهل عراق. به من فرمود: ای برادر عراقی! اگر در مدینه نزد ما بودی، اثر جبرئیل را در خانه خودمان نشانت می دادم. مردم از سرچشمه علم ما می نوشند. می پنداری که آنها بدانند و ما ندانیم؟ - . بصائر الدرجات: ۵ -

**[ترجمه]

«۳»

جا، المجالس للمفید ابْنُ قُولَوَیْهِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِی أَیُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: أَمَا إِنَّهُ لَیْسَ عِنْدَ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ حَقٌّ وَ لَا صَوَابٌ إِلَّا شَیْ ءٌ أَخَذُوهُ مِنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ لَا أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ یَقْضِی بِحَقٍّ وَ عَدْلٍ إِلَّا وَ مِفْتَاحُ ذَلِكَ الْقَضَاءِ وَ بَابُهُ وَ أَوَّلُهُ وَ سُنَنُهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام

ص: ۱۵۷

۱- بصائر الدرجات: ۴ و ۵.

۲- فی المصدر: فمن الرحل.

۳- بصائر الدرجات: ۵.

فَإِذَا اشْتَبَهَتْ عَلَيْهِمُ الْأُمُورُ كَانَ الْخَطَأُ مِنْ قِبَلِهِمْ إِذَا أَخْطَئُوا وَ الصَّوَابُ مِنْ قِبَلِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۱).

**[ترجمه]مجالس مفید: محمّد بن مسلم از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: در نزد هیچ یک از مردم حق و واقعیتی نیست، مگر چیزی که از ما اهل بیت گرفته اند، و احدی از مردم قضاوت به حق و عدالتی نمی کند، مگر اینکه کلید این قضاوت و باب آن و اول آن و روشش، امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السّلام

ص: ۱۵۰

است؛ وقتی امور بر آنها مشتبه شود، اگر خطا کنند، خطا از جانب آنها است و صواب از طرف علی بن ابی طالب علیه السّلام.
- . امالی مفید: ۵۶ - ۵۷ -

**[ترجمه]

«۴»

جا، المجالس للمفید أَحْمَدُ بْنُ الْوَلِیدِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ: سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَقُولُ وَ عِنْدَهُ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ الْکُوفَهِ عَجَباً لِلنَّاسِ یَقُولُونَ أَخَذُوا عِلْمَهُمْ کُلَّهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَعَمِلُوا بِهِ وَ اهْتَدَوْا وَ یَرَوْنَ أَنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ لَمْ نَأْخُذْ عِلْمَهُ وَ لَمْ نَهْتَدِ بِهِ وَ نَحْنُ أَهْلُهُ وَ ذُرِّیَّتُهُ فِی مَنَازِلِنَا أُنْزِلَ الْوَحْیُ وَ مِنْ عِنْدِنَا خَرَجَ إِلَی النَّاسِ الْعِلْمُ أَ فَتَرَاهُمْ عَلِمُوا وَ اهْتَدَوْا وَ جَهِلْنَا وَ ضَلَلْنَا إِنَّ هَذَا لَمُحَالٌ (۲).

**[ترجمه]مجالس مفید: یحیی بن عبداللّه بن حسن گفت: روزی که گروهی از اهل کوفه خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودند، از ایشان شنیدم که می فرمود: تعجب می کنم از مردم! می گویند تمام علم خود را از پیامبر گرفته اند، پس به آن عمل کرده و هدایت یافته اند، اما عقیده دارند ما اهل بیت علم او را نگرفته ایم و هدایت نیافته ایم، با اینکه ما خانواده و فرزندان اوییم، در منازل ما وحی نازل شده و علم از نزد ما به سوی مردم خارج شده. آیا آنها علم را گرفته و هدایت یافته اند و ما جاهلیم و گمراه؟ این محال است. - . امالی مفید: ۷۱ -

**[ترجمه]

«۵»

کِتَابُ الْمُحْتَضَرِ لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَیْمَانَ، نَقْلًا مِنْ کِتَابِ السَّیِّدِ حَسَنِ بْنِ کَبْشٍ بِإِسْنَادِهِ إِلَی یُونُسَ بْنِ ظَبْیَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ لَهُ یَا یُونُسُ إِذَا أَرَدْتَ الْعِلْمَ الصَّحِیحَ فَخُذْ عَنْ أَهْلِ الْبَیْتِ فَإِنَّا رَوَیْنَاهُ وَ أُوتِینَا شَرْحَ الْحِکْمَهِ وَ فَصْلَ الْخِطَابِ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَانَا وَ آتَانَا ما لَمْ یُؤْتِ أَحَداً مِنَ الْعالَمِینَ

(۳)

۱- أمالی المفید: ۵۶ و ۵۷.

۲- أمالی المفید: ۷۱.

۳- المحتضر:.

**[ترجمه]کتاب محتضر به نقل از کتاب سید حسن کبش: یونس بن ظبیان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که آن حضرت فرمود: یونس! هر گاه علم صحیح را خواستی، آن را از اهل بیت بگیر. علم را ما روایت می کنیم و حکمت را برای ما تشریح کرده اند و فصل خطاب را نیز. خداوند ما را برگزیده و چیزی را به ما داده که به احدی از عالمین نداده است. - . کتاب محتضر -

ص: ۱۵۸

**[ترجمه]

باب ۱۲ أن عندهم جمیع علوم الملائکه و الأنبیاء و أنهم أعطوا ما أعطاه الله الأنبیاء علیهم السلام و أن کل إمام یعلم جمیع علم الإمام الذی قبله و لا یبقی الأرض بغیر عالم

الأخبار

«۱»

مع، معانی الأخبار أَحْمَدُ بْنُ یَحْیَی الْمُکَتِّبُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْوَرَّاقِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ هَارُونَ الْحِمْیَرِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ یَقْطِینٍ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ علیهما السلام قَالَ: وَ اللَّهِ أُوتِینَا مَا أُوتِیَ سُلَیْمَانُ وَ مَا لَمْ یُؤْتَ سُلَیْمَانُ وَ مَا لَمْ یُؤْتَ أَحَدٌ مِنَ الْعَالَمِینَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِی قِصَّهِ سُلَیْمَانَ هذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِکْ بِغَیْرِ حِسابٍ (۱) وَ قَالَ فِی قِصَّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله ما آتاکُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاکُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا (۲).

**[ترجمه]معانی الاخبار: علی بن یقطین از موسی بن جعفر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: به خدا قسم آنچه که به سلیمان داده شده، و چیزهایی که به سلیمان هم داده نشده و آنچه به به احدی از جهانیان داده نشده ، به ما داده شده است.

خداوند در داستان سلیمان می فرماید: «هذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِکْ بِغَیْرِ حِسابٍ.» - . ص / ۳۹ - {[گفتیم] این بخشش ماست [آن را] بی شمار ببخش یا نگاه دار.} و در داستان محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم می فرماید: «ما آتاکُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاکُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا.» - . حشر / ۷ - {آنچه را فرستاده [او] به شما داد آن را بگیرید و از آنچه شما را باز داشت بازایستید.} - . معانی الاخبار: ۳۵۳ -

**[ترجمه]

بیان

أی کما أنه تعالی فوض إلی سلیمان العطاء من المال و المنع منه و أمر الخلق بتسلیم ذلک له أعطی الرسول صلی الله علیه و آله أفضل من ذلک فقال ما آتاکُمُ الرَّسُولُ من المال و العلم و الحکم و الأمر فخذوا به و ارضوا وَ ما نَهاکُمْ عَنْهُ من جمیع ذلک فَانْتَهُوا فهذا أعظم من ذلک و قد صرح بذلک فی کثیر من الأخبار.

**[ترجمه]منظور این است: همان طوری که خداونـد در اختیار سـلیمان گذاشـته بود که به هر کس مایل است چیزی از اموال را ببخشد و هر که را بخواهد مانع شود و خلق را مأمور کرده بود که تسلیم خواسته سلیمان باشند، به پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم از این بهتر داده است و می فرماید: آنچه پیامبر برای شما از مال، علم، حکم و امر آورد، بگیرید و خشنود باشید و از هر چه شـما را بازداشت، از تمام آن خودداری کنیـد، و این بزرگ تر از قدرت سـلیمان است. در اخبار زیادی این مطلب تصـریح شده است.

**[ترجمه]

«۲»

ید، التوحید الدَّقَّاقُ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنِ النَّخَعِیِّ عَنِ النَّوْفَلِیِّ عَنْ زَیْدٍ الْمُعَدِّلِ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ لَعِلْماً لَا یَعْلَمُهُ غَیْرُهُ وَ عِلْماً یَعْلَمُهُ مَلَائِکَتُهُ الْمُقَرَّبُونَ وَ أَنْبِیَاؤُهُ الْمُرْسَلُونَ وَ نَحْنُ نَعْلَمُهُ (۳).

یر، بصائر الدرجات عبد الله بن محمد عن محمد بن الحسین أو غیره عن أحمد بن عمر الحلبی عن زید المعدل مثله (۴).

ص: ۱۵۹

۱- ص ۳۹.

۲- معانی الأخبار: ۳۵۳. و الآیه الأخیره فی الحشر: ۷.

۳- توحید الصدوق: ۱۲۸ و ۱۲۹.

۴- بصائر الدرجات: ۳۱ فیه: أحمد بن عمر البجلیّ عن زید بن معدل النمیری عن عبد اللّه بن سنان.

**[ترجمه]توحید صدوق: جابر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند یک علمی دارد که جز خودش کسی از آن اطلاع ندارد و یک علمی که ملائکه مقرب و انبیای مرسل از آن مطلعند، ما نیز از آن اطلاع داریم. - . توحید صدوق: ۱۲۸ - ۱۲۹ -

بصائر الدرجات: زید معدل نیز مانند همین روایت را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۳۱ -

ص: ۱۵۹

**[ترجمه]

«۳»

ید، التوحید ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ علیهم السلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عِلْماً خَاصّاً وَ عِلْماً عَامّاً فَأَمَّا الْعِلْمُ الْخَاصُّ فَالْعِلْمُ (۱) الَّذِی لَمْ يُطْلِعْ (۲) عَلَيْهِ مَلَائِكَتَهُ الْمُقَرَّبِينَ وَ أَنْبِيَاءَهُ الْمُرْسَلِينَ وَ أَمَّا عِلْمُهُ الْعَامُّ فَإِنَّهُ عِلْمُهُ الَّذِی أَطْلَعَ عَلَيْهِ مَلَائِكَتَهُ الْمُقَرَّبِينَ وَ أَنْبِيَاءَهُ الْمُرْسَلِينَ وَ قَدْ وَقَعَ إِلَيْنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۳).

**[ترجمه]توحید صدوق: عبدالله بن سنان از حضرت صادق از پدرش علیهما السّلام نقل کرد که فرمود: برای خدا علم خاص و علم عام است. اما علم خاص، علمی است که ملائکه مقرب و انبیای مرسلش را از آن مطلع نساخته. اما علم عام، علمی است که ملائکه مقرب و انبیای مرسلش را از آن مطلع ساخته و از رسول خدا به ما رسیده است. - . توحید صدوق: ۱۲۸ -

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ حَنَانٍ الْكِنْدِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام مِثْلَهُ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حنان کندی از پدرش، از ابو جعفر علیه السّلام مانند همین روایت را نقل کرد. - . بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۵»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِيدُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ رِبْعِيٍّ عَنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عِلْماً لَمْ يَعْلَمْهُ إِلَّا هُوَ وَ عِلْماً أَعْلَمَهُ مَلَائِكَتَهُ وَ رُسُلَهُ فَمَا أَعْلَمَهُ مَلَائِكَتَهُ وَ أَنْبِيَاءَهُ وَ رُسُلَهُ

فَنَحْنُ نَعْلَمُهُ (۵).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: فضیل از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: برای خدا علمی است که جز او کسی نمی داند، و علمی است که به ملائکه و رسولانش آموخته و هر آنچه که ملائکه و انبیا و رسولان خدا می دانند، ما نیز می دانیم. - . امالی شیخ طوسی: ۱۳۴ - ۱۳۵ -

**[ترجمه]

«۶»

فس، تفسیر القمی أَبِی عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَیْنَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ هُوَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ سُئِلَ عَنِ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتابِ أَعْلَمُ أَمِ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ فَقَالَ مَا کَانَ عِلْمُ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتابِ عِنْدَ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ إِلَّا بِقَدْرِ مَا تَأْخُذُ الْبَعُوضَهُ بِجَنَاحِهَا مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ وَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ أَلَا إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِی هَبَطَ بِهِ آدَمُ مِنَ السَّمَاءِ إِلَی الْأَرْضِ وَ جَمِیعَ مَا فُضِّلَتْ بِهِ النَّبِیُّونَ إِلَی خَاتَمِ النَّبِیِّینَ فِی عِتْرَهِ خَاتَمِ النَّبِیِّینَ (۶).

ص: ۱۶۰

۱- فی البصائر: فاما علمه الخاص فالذی لم یطلع علیه ملائکته المقربون و انبیاؤه المرسلون و فیه أیضا: و اما علمه العام فهو الذی اطلع ملائکته المقربون و أنبیاؤه المرسلون فقد.

۲- فی نسخه: لا یطلع.

۳- التوحید: ۱۲۸.

۴- بصائر الدرجات: ۳۱.

۵- أمالی ابن الشیخ: ۱۳۴ و ۱۳۵.

۶- تفسیر القمّیّ: ۳۴۳.

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ابن اذینه از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: کسی که دارای علم کتاب است، امیرالمؤمنین علیه السّلام است. از آن جناب سؤال کردند: کسی که دارای علم کتاب است داناتر است یا کسی که مقداری از علم کتاب را دارد؟ فرمود: نسبت علم کسی که مقداری از علم کتاب دارد به کسی که علم کتاب دارد، نیست مگر به اندازه ای که یک پشه از آب دریا با بال خود بر می دارد .

امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: تمام دانشی را که آدم از آسمان به زمین فرود آورد و همه امتیازات علمی پیامبران تا خاتم انبیاء، در اختیار عترت پیامبر خاتم است. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۳۴۳ -

ص: ۱۶۰

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ (۱) بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الْأَوَّلِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ- النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله (۲) وَرِثَ عِلْمَ النَّبِیِّینَ کُلِّهِمْ قَالَ لِی نَعَمْ قُلْتُ مِنْ لَدُنْ آدَمَ إِلَی أَنِ انْتَهَی إِلَی نَفْسِهِ قَالَ نَعَمْ وَرِثَهُمُ النُّبُوَّةَ وَ مَا کَانَ فِی آبَائِهِمْ مِنَ النُّبُوَّةِ وَ الْعِلْمِ قَالَ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِیّاً إِلَّا وَ قَدْ کَانَ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله أَعْلَمَ مِنْهُ قَالَ قُلْتُ إِنَّ عِیسَی ابْنَ مَرْیَمَ علیه السلام کَانَ یُحْیِی الْمَوْتَی بِإِذْنِ اللَّهِ قَالَ صَدَقْتَ وَ سُلَیْمَانُ (۳) بْنُ دَاوُدَ کَانَ یَفْهَمُ کَلَامَ الطَّیْرِ قَالَ وَ کَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقْدِرُ عَلَی هَذِهِ الْمَنَازِلِ فَقَالَ إِنَّ سُلَیْمَانَ بْنَ دَاوُدَ قَالَ لِهُدْهُدٍ حِینَ فَقَدَهُ وَ شَکَّ فِی أَمْرِهِ ما لِیَ لا أَرَی الْهُدْهُدَ أَمْ کانَ مِنَ الْغائِبِینَ وَ کَانَتِ الْمَرَدَةُ وَ الرِّیحُ وَ النَّمْلُ وَ الْإِنْسُ وَ الْجِنُّ وَ الشَّیَاطِینُ لَهُ طَائِعِینَ وَ غَضِبَ عَلَیْهِ (۴) فَقَالَ لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذاباً شَدِیداً أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَیَأْتِیَنِّی بِسُلْطانٍ مُبِینٍ (۵) وَ إِنَّمَا غَضِبَ عَلَیْهِ لِأَنَّهُ کَانَ یَدُلُّهُ عَلَی الْمَاءِ فَهَذَا وَ هُوَ طَیْرٌ قَدْ أُعْطِیَ مَا لَمْ یُعْطَ سُلَیْمَانُ وَ إِنَّمَا أَرَادَهُ لِیَدُلَّهُ عَلَی الْمَاءِ فَهَذَا لَمْ یُعْطَ سُلَیْمَانُ وَ کَانَتِ الْمَرَدَةُ لَهُ طَائِعِینَ وَ لَمْ یَکُنْ یَعْرِفُ الْمَاءَ تَحْتَ الْهَوَاءِ وَ کَانَتِ الطَّیْرُ تَعْرِفُهُ (۶) إِنَّ اللَّهَ یَقُولُ فِی کِتَابِهِ وَ لَوْ أَنَّ قُرْآناً سُیِّرَتْ بِهِ الْجِبالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ

ص: ۱۶۱

۱- ذکره الصفار بطریق آخر فی البصائر: ۳۲، و فیه: محمّد بن حماد عن أخیه أحمد بن حماد عن إبراهیم.

۲- فی الطریق الآخر: اخبرنی عن النبیّ.

۳- فی الطریق الآخر: قلت: و سلیمان بن داود کان یفهم منطق الطیر هل کان.

۴- فی الطریق الآخر: ام کان من الغائبین. و غضب علیه فقال: «لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذاباً شَدِیداً أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَیَأْتِیَنِّی بِسُلْطانٍ مُبِینٍ» و انما غضب علیه لانه کان یدله علی الماء فهذا و هو طیر فقد أعطی ما لم یعط سلیمان و قد کانت الریح و النمل و الجن و الانس و الشیاطین المرده له طائعین.

۵- النمل: ۲۰ و ۲۱.

۶- فی الطریق الآخر: و کان الطیر یعرفه.

أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتى (۱) فَقَدْ وَرِثْنَا نَحْنُ هَذَا الْقُرْآنَ فَعِنْدَنَا مَا تُسَيَّرُ بِهِ الْجِبَالُ وَ تُقَطَّعُ بِهِ الْبُلْدَانُ (۲) وَ يُحْيَا بِهِ الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ وَ نَحْنُ نَعْرِفُ مَا تَحْتَ الْهَوَاءِ وَ إِنْ كَانَ فِي كِتَابِ اللَّهِ لَآيَاتٌ مَا يُرَادُ بِهَا أَمْرٌ مِنَ الْأُمُورِ الَّتِي أَعْطَاهَا اللَّهُ الْمَاضِينَ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا وَ قَدْ جَعَلَهُ اللَّهُ ذَلِكَ كُلَّهُ لَنَا فِي أُمِّ الْكِتَابِ (۳) إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ وَ ما مِنْ غائِبَةٍ فِي السَّماءِ وَ الْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتابٍ مُبِينٍ ثُمَّ قَالَ جَلَّ وَ عَزَّ ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنا مِنْ عِبادِنا فَنَحْنُ الَّذِينَ اصْطَفَانَا اللَّهُ فَقَدْ (۴) وَرِثْنَا عِلْمَ هَذَا الْقُرْآنِ الَّذِي فِيهِ تِبْيَانُ كُلِّ شَيْءٍ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابراهیم بن عبدالحمید از پدر خود، از حضرت موسی بن جعفر علیه السّلام نقل کرد که به

آن جناب گفتم: فدایت شوم! آیا پیامبر علوم تمام انبیا را داشت؟ فرمود: آری. گفتم: از زمان آدم تا خودش؟ فرمود: آری، وارث نبوت آنها و تمام آنچه از نبوت و علوم در پدران آنها بود، در اختیار آن جناب قرار گرفت. و فرمود: هیچ پیامبری را خدا مبعوث نکرده، مگر اینکه پیامبر ما صلی الله علیه و آله از او داناتر بوده.

عرض کردم: عیسی بن مریم مرده را با اجازه خدا زنده می کرد. فرمود: صحیح است، و سلیمان بن داود کلام پرنده ها را می دانست؛ و فرمود: پیامبر اکرم این قدرت ها را داشت. فرمود: سلیمان بن داود وقتی هدهد را ندید و در مورد او مشکوک شد، گفت «ما لِيَ لا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كانَ مِنَ الْغائِبِينَ.» - . نمل / ۲۰ - {گفت مرا چه شده است که هدهد را نمی بینم یا شاید از غایبان است.} تمام شیاطین و باد و مورچه و انس و جن و پریان مطیع او بودند. پس بر هدهد خشمگین شد و گفت: «لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذاباً شَدِيداً أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطانٍ مُبِينٍ.» - . نمل / ۲۱ - {قطعا او را به عذابی سخت عذاب می کنم یا سرش را می برم، مگر آنکه دلیلی روشن برای من بیاورد}

این خشمی که سلیمان بر او گرفته بود، به واسطه آن بود که هدهد او را به آب راهنمایی می کرد. اکنون ببین این یک پرنده است، خدا به او چیزی داده که به سلیمان نداده. او را می خواست تا جای آب را به سلیمان نشان دهد. این مطلبی بود که سلیمان نمی دانست، با اینکه شیاطین پیرو او بودند، از آب در زیر هوا اطلاع نداشتند و آن پرنده می دانست .

خداوند در قرآن می فرماید: «وَ لَوْ أَنَّ قُرْآناً سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ

ص: ۱۶۱

أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتى.» - . رعد / ۳۱ - {و اگر قرآنی بود که کوه ها بدان روان می شد یا زمین بدان قطعه قطعه می گردید یا مردگان بدان به سخن درمی آمدند}

ما وارث این قرآن هستیم؛ پس در نزد ما قدرتی است که به وسیله آن کوه ها را جابجا می نماید و شهرها را پشت سر می گذارد و مرده را به اذن خدا زنده می کند؛ ما آنچه را که زیر آسمان است می دانیم، گرچه در کتاب خدا آیاتی هست، اما هیچ امری از اموری که خدا به انبیا و مرسلین پیشین داده، در آن آیات اراده نشده، مگر این که تمام آنها را خداوند برای ما در ام الکتاب قرار داده است.

خداونـد در قرآن می فرماید: «وَ ما مِنْ غائِبَهٍ فِی السَّماءِ وَ الْأَرْضِ إِلَّا فِی کِتابٍ مُبِینٍ.» - . نمل / ۷۵ - {و هیچ پنهانی در آسمان و زمین نیست مگر اینکه در کتابی روشن [درج] است.} و سپس در این آیه می فرمایـد: «ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْکِتابَ الَّذِینَ اصْطَفَیْنا مِنْ عِبادِنا.» - . فاطر / ۳۲ - {سپس این کتاب را به آن بندگان خود که [آنان را] برگزیده بودیم به میراث دادیم.}

مـا همان کسانی هستیم که خداونـد ما را برگزیـده و وارث علم قرآن گردانـده، که در آن توضـیح هر چیزی هست. - . بصائر الدرجات: ۱۴ - ۱۵ -

**[ترجمه]

بيان

سیأتی الخبر بـأدنی تغییر (۶) فی کتـاب القرآن و بـه یمکن تصـحیح بعض مـا وقـع فی هـذا من الاشـتباه و جـواب لـو فی الآیه محـذوف أی لکـان هـذا القرآن. قال البیضاوی وَ لَوْ أَنَّ قُرْآناً شـرط حـذف جوابه و المراد منه تعظیم شأن القرآن أو المبالغه فی عنـاد الکفره و تصـمیمهم أی و لو أن قرآنـا زعزعت به الجبـال عن مقارها لکان هـذا القرآن لأنه الغایه فی الإعجاز و النهایه فی التـذکیر و الإنـذار أو لمـا آمنوا به کقوله وَ لَوْ أَنَّنـا نَزَّلْنـا إِلَیْهِمُ الْمَلائِکَهَ (۷) الآیه. و قیـل إن قریشا قالوا یا محمـد إن سـرک أن نتبعک فسیر بقرآنک الجبال عن مکه حتی یتسع لنا فنتخذ فیها بساتین و قطائع أو سخر لنا الریح لنرکبها و نتجر إلی

ص: ۱۶۲

۱- الرعد: ۳۱.

۲- فی الطریق الآخر: ففیه ما یقطع به الجبال و یقطع المدائن به.

۳- فی الطریق الآخر: و نحن نعرف المـاء تحت الهواء و ان فی کتاب اللّه لآیات ما یراد بها الی أن یأذن اللّه به مع ما فیه اذن اللّه فما کتبه للماضین جعله اللّه فی أم الکتاب.

۴- فی الطریق الآخر: فورثنا هذا الذی فیه کل شی ء.

۵- بصائر الدرجات: ۱۴ و ۱۵. و الطریق الثانی فی ص ۳۲.

۶- و هو الذی ذکرنا اختلافاته.

۷- الأنعام: ۱۱۱.

الشام أو ابعث لنا به قصی بن کلاب و غیره من آبائنا لیکلمونا فیک فنزلت و علی هذا فتقطیع الأرض قطعها بالسیر (۱).

**[ترجمه]در کتاب القرآن این روایت با کمترین تغییری خواهد آمد و به وسیله آن روایت ممکن است برخی از اشتباهاتی که در این روایت واقع شده، تصحیح شود. و جواب «لو» در آیه محذوف است، یعنی «لکان هذا القرآن.»

بیضاوی می گوید: «ولو أنّ قرآناً» شرط است و جواب آن محذوف است، و مراد از آن تعظیم شأن قرآن است، یا مبالغه است در عناد کافران و تصمیم آنها. یعنی اگر قرآنی کوه ها را از قرارگاهشان متزلزل ساخت، آن همین قرآن است، چرا که این قرآن در غایت اعجاز و نهایت تذکر دادن و انذار است. یا برای آنکه به آن ایمان نمی آوردند، مانند قول خداوند: «وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلآئِكَةَ.» - . انعام / ۱۱۱ - تا آخر آیه. {و اگر ما فرشتگان را به سوی آنان می فرستادیم.} و گفته شده که قریش گفتند: ای محمد! اگر تبعیت کردن ما از تو خوشحالت می کند، با قرآنت این کوه ها را از مکه ببر تا وسعت یابیم و آنجا را بستان و زمین کنیم. یا این که باد را مسخر ما کن تا سوارش شویم و برای تجارت

به شام برویم. یا این که ما را با آن نزد قصی بن کلاب و غیر او از پدرانمان بفرست تا در مورد تو با ما صحبت کنند. پس نازل شد. بنابراین «تقطیع الارض» یعنی پیمودن آن با سیر کردن. - . انوار التنزیل ۱: ۶۲۳ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ وَ أَبُو طَالِبٍ جَمِيعاً عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عِلْماً عَامّاً وَ عِلْماً خَاصّاً فَأَمَّا الْخَاصُّ فَالَّذِی لَمْ يَطَّلِعْ عَلَيْهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَ لَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَ أَمَّا عِلْمُهُ الْعَامُّ الَّذِی اطَّلَعَتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَ الْأَنْبِيَاءُ الْمُرْسَلُونَ فَقَدْ دَفَعَ (۲) ذَلِكَ كُلَّهُ إِلَيْنَا ثُمَّ قَالَ أَ مَا تَقْرَأُ وَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ (۳) وَ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَ يَعْلَمُ ما فِی الْأَرْحامِ وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ ما ذا تَكْسِبُ غَداً وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ (۴) تَمُوتُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سدیر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: برای خدا علم عام و علم خاص است. اما علم خاص، علمی است که ملائکه مقرب و انبیای مرسلش را از آن مطلع نساخته. اما علم عام آن علمی است که ملائکه مقرب و انبیای مرسلش را از آن مطلع ساخته. تمام آن علم به ما رسیده است. سپس فرمود: آیا نخوانده ای که می فرماید: «وعِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِی الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِی نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِی نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ.» - . لقمان / ۳۴ - {علم [به] قیامت نزد اوست و باران را فرو می فرستد و آنچه را که در رحم هاست می داند و کسی نمی داند فردا چه به دست می آورد و کسی نمی داند در کدامین سرزمین می میرد}؟ - . بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الـدرجات أَحْمَـدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ أَوْ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ سَـمَاعَهَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ وَ وُهَیْبٍ (۶) عَنْ أَبِی بَصِـیرٍ عَنْ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عِلْمَیْنِ عِلْمٌ مَکْنُونٌ مَخْزُونٌ لَا یَعْلَمُهُ إِلَّا هُوَ مِنْ ذَلِکَ یَکُونُ الْبَدَاءُ وَ عِلْمٌ عَلَّمَهُ مَلَائِکَتَهُ وَ رُسُلَهُ وَ أَنْبِیَاءَهُ وَ نَحْنُ نَعْلَمُهُ (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از حضـرت صادق علیه السّلام نقل کرد که: خدا را دو علم است؛ یکی مکنون و مخزون است و کسی جز او خبر نـدارد. از همین جـاست که بـداء پیش می آیـد. و دیگری علمی است که به ملاـئکه و انبیـا و رسـل آموخته و ما نیز می دانیم. - . بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

بیان

قوله من ذلـک یکون البـداء أی إنمـا یکون البـداء فیما لم یطلع الله علیه الأنبیاء و الرسل حتما لئلا یخبروا فیکـذبوا أو المعنی أن الأـمر الأـخیر الـذی یظهر من البـداء فیما سبق إنما یظهر من العلم الـذی لم یصل إلی الأنبیاء و الملائکه و الأول یؤیـده کثیر من الأخبار و الخبر الآتی یؤید الثانی.

**[ترجمه]از همین نوع، بـداء است، یعنی بـداء جزو علمی است که خداونـد به عنوان خبرحتمی به انبیا و رسل اطلاع نـداده تا مبـادا اگر به مردم اطلاـع دادنـد، مورد تکـذیب واقع شونـد. یـا منظور این است که جریـان اخیر که از بـداء ظاهر می شود در گذشته، از نوع علمی است که به انبیا و ملائکه نرسیده. احتمال اول را بسیاری از اخبار تایید می کند و احتمال دوم را خبر بعد تایید می نماید.

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ ضُرَیْسٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام

۱- أنوار التنزیل ۱: ۶۲۳.

۲- فی نسخه: قد وقع و فی المصدر: قد رفع.

۳- الزخرف: ۸۵.

۴- الروم: ۳۴.

۵- بصائر الدرجات: ۳۱.

۶- فی نسخه و فی المصدر: وهب.

۷- بصائر الدرجات: ۳۱.

قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ لِلَّهِ عِلْمَيْنِ عِلْمٌ مَبْذُولٌ وَ عِلْمٌ مَكْفُوفٌ فَأَمَّا الْمَبْذُولُ فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ شَيْ ءٍ يَعْلَمُهُ الْمَلَائِكَةُ وَ الرُّسُلُ إِلَّا وَ نَحْنُ نَعْلَمُهُ وَ أَمَّا الْمَكْفُوفُ فَهُوَ الَّذِی عِنْدَهُ فِی أُمِّ الْكِتَابِ إِذَا خَرَجَ نَفَذَ (١).

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدٍ الْبَرْقِیِّ عَنِ الرَّبِیعِ الْكَاتِبِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام مِثْلَهُ (٢) وَ فِیهِ وَ عِلْمٌ مَكْنُونٌ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ضریس از حضرت باقر علیه السّلام نقل می كند كه

ص: ١۶٣

شنیدم می فرمود: خدا دو نوع علم دارد؛ علمی كه به دیگران داده شده و علمی كه محفوظ است. اما نوع اول كه افاضه شده، هر چه را ملائكه و انبیا و رسل بدانند، ما هم می دانیم. اما علم محفوظ آن علمی است كه در نزد خدا است در ام الكتاب، وقتی آشكار شد نافذ خواهد بود. - . بصائر الدرجات: ٣١ -

بصائر الدرجات: جعفر بن بشیر از امام باقر علیه السّلام مانند همین را روایت می كند، اما در آن لفظ «علم مكنون» به كار رفته است. - . بصائر الدرجات: ٣١ -

**[ترجمه]

بیان

قوله نفذ أی یكون جاریا نافذا لا بداء فیه بخلاف العلم الأول فإنه یجری فیه البداء.

**[ترجمه]مراد از نافذ بودن، این است كه بداء در آن راه ندارد، بر خلاف علم اول كه احتمال بداء دارد.

**[ترجمه]

«11»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی حَمْزَةَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَی قَالَ لِنَبِیِّهِ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَما أَنْتَ بِمَلُومٍ (٣) أَرَادَ أَنْ یُعَذِّبَ أَهْلَ الْأَرْضِ ثُمَّ بَدَا لِلَّهِ فَنَزَلَتِ الرَّحْمَةُ فَقَالَ ذَكِّرْ یَا مُحَمَّدُ فَإِنَّ الذِّكْری تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِینَ (۴) فَرَجَعْتُ مِنْ قَابِلٍ فَقُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّی حَدَّثْتُ أَصْحَابَنَا فَقَالُوا بَدَا لِلَّهِ مَا لَمْ یَكُنْ فِی عِلْمِهِ قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ لِلَّهِ عِلْمَیْنِ عِلْمٌ عِنْدَهُ لَمْ یُطْلِعْ عَلَیْهِ أَحَداً مِنْ خَلْقِهِ وَ عِلْمٌ نَبَذَهُ إِلَی مَلَائِكَتِهِ وَ رُسُلِهِ فَمَا نَبَذَهُ إِلَی مَلَائِكَتِهِ وَ رُسُلِهِ فَقَدِ انْتَهَی إِلَیْنَا (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل كرد كه فرمود: خداوند تبارک و تعالی به پیامبرش

فرمود: «فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَما أَنْتَ بِمَلُومٍ.» - . الذاريات / ۵۴ - {پس از آنان روى بگردان كه تو در خور نكوهش نيستى.}

خداوند اراده كرد كه اهل زمين را عذاب كند. بعد براى خدا بداء حاصل شد و رحمت نازل گرديد و فرمود: اى محمّد! «فَإِنَّ الذِّكْرى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ» - . الذاريات / ۵۵ -

{پند ده كه مؤمنان را پند سود بخشد.}

سال بعد كه آمدم، به حضرت صادق عليه السّلام عرض كردم: فدايت شوم! من اين حديث را به اصحاب نقل كردم، گفتند: بداء براى خدا حاصل شد چيزى كه در علم او نبود؟ حضرت صادق عليه السّلام فرمود: خدا را دو علم است. علمى كه اختصاص به خودش دارد و به احدى از مخلوق اطلاع نمى دهد و علمى كه در اختيار ملائكه و رسل قرار داده. آنچه را كه به ملائكه و رسل داده، به ما رسيده است. - . بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ير، بصائر الدرجات يَعْقُوبُ بْنُ يَزِيدَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عِلْماً لَا يَعْلَمُهُ غَيْرُهُ وَ عِلْماً قَدْ أَعْلَمَهُ مَلَائِكَتَهُ وَ أَنْبِيَاءَهُ وَ رُسُلَهُ فَنَحْنُ نَعْلَمُهُ ثُمَّ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فضيل بن يسار از امام باقر عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: خدا را علمى است كه غير خود را به آن آگاه نساخته و علمى است كه در اختيار ملائكه و انبيا و رسل خويش قرار داده كه ما از آن آگاهيم. سپس با دست، به قلب خويش اشاره فرمود. - . بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ير، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام إِنَّ لِلَّهِ عِلْماً لَا يَعْلَمُهُ إِلَّا هُوَ وَ عِلْماً تَعْلَمُهُ الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَ الْأَنْبِيَاءُ الْمُرْسَلُونَ فَمَا كَانَ مِنْ عِلْمٍ تَعْلَمُهُ الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَ أَنْبِيَاؤُهُ الْمُرْسَلُونَ فَنَحْنُ نَعْلَمُهُ (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر گفت: امام باقر عليه السّلام فرمود: خدا را علمى است كه غير خود را به آن آگاه نساخته و علمى است كه در اختيار ملائكه مقرب و انبيا و رسل خويش قرار داده. و هيچ علمى نيست كه ملائكه مقرب و انبيا و رسل خويش آموخته باشد، مگر اين كه ما هم به آن علم داريم. - . بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْحَجَّالِ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ

ص: ۱۶۴

۱- بصائر الدرجات: ۳۱.

۲- بصائر الدرجات: ۳۱.

۳- الذاریات: ۵۴ و ۵۵.

۴- الذاریات: ۵۴ و ۵۵.

۵- بصائر الدرجات: ۳۱.

۶- بصائر الدرجات: ۳۱.

۷- بصائر الدرجات: ۳۱.

عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عِلْماً لَا یَعْلَمُهُ إِلَّا هُوَ وَ لَهُ عِلْمٌ یَعْلَمُهُ مَلَائِکَتُهُ وَ أَنْبِیَاؤُهُ وَ رُسُلُهُ فَنَحْنُ نَعْلَمُهُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالله بن هلال

ص: ۱۶۴

از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خدا را علمی است که غیر خود را به آن آگاه نساخته، و علمی است که در اختیار ملائکه و انبیا و رسل خویش قرار داده و ما به آن علم داریم. -. بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی عِمْرَانَ عَنْ یُونُسَ عَنْ بَشِیرٍ الدَّهَّانِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ لِلَّهِ عِلْماً لَا یَعْلَمُهُ أَحَدٌ غَیْرُهُ وَ عِلْماً قَدْ عَلِمَهُ مَلَائِکَتُهُ وَ رُسُلُهُ فَنَحْنُ نَعْلَمُهُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: بشیر دهان گفت: از امام صادق علیه السّلام شنیدم که فرمود: خدا را علمی است که غیر خود را به آن آگاه نساخته، و علمی است که در اختیار ملائکه و رسل خویش قرار داده و ما به آن علم داریم. -. بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ سُوَیْدٍ الْقَلَّاءِ عَنْ أَبِی أَیُّوبَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عِلْمَیْنِ عِلْمٌ لَا یَعْلَمُهُ إِلَّا هُوَ وَ عِلْمٌ یَعْلَمُهُ مَلَائِکَتُهُ وَ رُسُلُهُ فَمَا عَلِمَهُ مَلَائِکَتُهُ وَ رُسُلُهُ فَنَحْنُ نَعْلَمُهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خدا را دو علم است: علمی که غیر خود کسی به آن علم ندارد و علمی که به ملائکه و رسلش آموخته است و آنچه که به آنها آموخته، به ما نیز داده است. -. بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عِلْماً عَلَّمَهُ مَلَائِکَتَهُ وَ أَنْبِیَاءَهُ وَ رُسُلَهُ فَنَحْنُ نَعْلَمُهُ وَ عِلْماً لَمْ یَطَّلِعْ عَلَیْهِ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: سـماعه از امام صادق عليه السّـلام نقل كرد كه فرمود: خـدا را علمى است كه در اختيار ملائكه و انبيـا و رسـلش قرار داده و مـا نيز آن علوم را مى دانيم. و خـدا علم ديگرى هم دارد كه احـدى از خلق را به آن آگـاه نسـاخته است. - . بصائر الدرجات: ٣١ -

**[ترجمه]

«١٨»

ير، بصـائر الـدرجات أَحْمَـدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رِبْعِيٍّ عَنِ الْفُضَـيْلِ عَنْ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عِلْمَيْنِ عِلْمٌ عَلِمَهُ مَلَائِكَتَهُ وَ رُسُـلَهُ وَ عِلْمٌ عِنْـدَهُ لَـا يَعْلَمُهُ إِلَّا هُوَ فَمَـا كَانَتِ الْمَلَـائِكَهُ وَ الرُّسُلُ تَعْلَمُهُ فَنَحْنُ نَعْلَمُهُ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ (۵).

أقول: قد مضى بعض الأخبار من هذا الباب فی باب علم الله تعالى و باب البداء و سيأتی فی أبواب علومهم عليهم السلام.

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: فضـيل از امام صادق عليه السّـلام نقل كرد كه فرمود: خدا را دو علم است: علمى كه به ملائكه و رسـلش داده و علمى كه نزد خودش است و هيـچ كس غير خدا به آن علم ندارد. آنچه خدا به ملائكه و رسل داده است، به ما نيز علم آن را داده يا آن مقدار كه خدا خواسته به ما عطا كرده است. - . بصائر الدرجات: ٣١ -

مؤلف: بعضـى از اخبـار در اين بـاره در بـاب «علم الله تعـالى» و بـاب «بـداء» ذكر گرديـد و به زودى در «ابواب علوم اهل بيت عليهم السّلام» نيز ذكر خواهد شد.

**[ترجمه]

«١٩»

ير، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ رَفَعَهُ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام إِنَّ لِلَّهِ عِلْمَيْنِ عِلْمٌ تَعْلَمُهُ مَلَائِكَتُهُ وَ رُسُلُهُ وَ عِلْمٌ لَا يَعْلَمُهُ غَيْرُهُ فَمَا كَانَ مِمَّا يَعْلَمُهُ مَلَائِكَتُهُ وَ رُسُلُهُ فَنَحْنُ نَعْلَمُهُ وَ مَا خَرَجَ مِنَ الْعِلْمِ الَّذِی لَا يَعْلَمُ غَيْرُهُ فَإِلَيْنَا يَخْرُجُ (۶).

**[ترجمه]بصـائر الـدرجات: برقى سـند را به امام صادق عليه السّـلام مى رسانـد كه فرمود: خـدا را دو علم است: علمى كه به ملائكه و رسل تعليم كرده و علمى كه جز او كسـى نمى دانـد. آنچه را كه ملائكه و رسل بداننـد، ما نيز مى دانيم. از علمى كه مخصوص خدا است اگر چيزى خارج شود، پيش ما خواهد آمد. - . بصائر الدرجات: ٣١ -

**[ترجمه]

«٢٠»

یر، بصائر الـدرجات أَحْمَـدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ سَدِيرٍ قَالَ: سَـمِعْتُ حُمْرَانَ بْنَ أَعْيَنَ يَسْأَلُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السـلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بَدِيعُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ (۷) قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السـلام إِنَّ اللَّهَ ابْتَدَعَ الْأَشْـيَاءَ كُلَّهَا عَلَى غَيْرِ مِثَالٍ كَانَ (۸)

ص: ۱۶۵

۱- بصائر الدرجات: ۳۱.

۲- بصائر الدرجات: ۳۱.

۳- بصائر الدرجات: ۳۱.

۴- بصائر الدرجات: ۳۱.

۵- بصائر الدرجات: ۳۱.

۶- بصائر الدرجات: ۳۱.

۷- البقره: ۱۱۷.

۸- فی المصدر: علی غیر مثال کان قبل.

وَ ابْتَدَعَ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ وَ لَمْ يَكُنْ قَبْلَهُنَّ سَمَاوَاتٌ وَ لَا أَرَضُونَ أَ مَا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِ تَعَالَى وَ كانَ عَرْشُهُ عَلَى الْماءِ (۱) فَقَالَ لَهُ حُمْرَانُ بْنُ أَعْيَنَ أَ رَأَيْتَ قَوْلَهُ عالِمُ الْغَيْبِ فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ رَصَداً (۲) وَ كَانَ وَ اللَّهِ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله مِمَّنِ ارْتَضَاهُ وَ أَمَّا قَوْلُهُ عالِمُ الْغَيْبِ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَالِمٌ بِمَا غَابَ عَنْ خَلْقِهِ بِمَا يُقَدِّرُ (۳) مِنْ شَيْ ءٍ وَ يَقْضِيهِ فِي عِلْمِهِ فَذَلِكَ يَا حُمْرَانُ عِلْمٌ مَوْقُوفٌ عِنْدَهُ إِلَيْهِ فِيهِ الْمَشِيَّةُ فَيَقْضِيهِ إِذَا أَرَادَ وَ يَبْدُو لَهُ فِيهِ فَلَا يُمْضِيهِ فَأَمَّا الْعِلْمُ الَّذِي يُقَدِّرُهُ اللَّهُ وَ يَقْضِيهِ وَ يُمْضِيهِ فَهُوَ الْعِلْمُ الَّذِي انْتَهَى إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ إِلَيْنَا (۴).

وَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَ زَادَ فِيهِ فَمَا يُقَدِّرُ مِنْ شَيْ ءٍ وَ يَقْضِيهِ فِي عِلْمِهِ أَنْ يَخْلُقَهُ وَ قَبْلَ أَنْ يُفْضِيَهُ إِلَى مَلَائِكَتِهِ فَذَلِكَ يَا حُمْرَانُ عِلْمٌ مَوْقُوفٌ عِنْدَهُ (۵) غَيْرُ مَقْضِيٍّ لَا يَعْلَمُهُ غَيْرُهُ إِلَيْهِ فِيهِ الْمَشِيَّةُ فَيَقْضِيهِ إِذَا أَرَادَ إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران بن اعین گفت: از حضرت باقر راجع به آیه: «بَدِيعُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ» -. بقره / ۱۱۷ - سؤال شد. فرمود: خداوند اشیاء را به وجود آورد، بی آنکه اقتباس از شبیه و نظیری کرده باشد،

ص: ۱۶۵

و آسمان ها و زمین را به وجود آورد، با اینکه قبلا آسمان ها و زمین نبود. نمی بینی که می فرماید: «وَ كانَ عَرْشُهُ عَلَى الْماءِ.» -. هود / ۷ -

{عرش خدا بر آب بود.}

حمران بن اعین گفت: پس این آیه را توضیح بفرمایید: «عالِمُ الْغَيْبِ فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً.» -. جن / ۲۶ -

{دانای نهان است و کسی را بر غیب خود آگاه نمی کند.} فرمود: «إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ رَصَداً.» -. جن / ۲۷ - {جز پیامبری را که از او خشنود باشد که [در این صورت] برای او از پیش رو و از پشت سرش نگاهبانانی بر خواهد گماشت.}

به خدا قسم محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم از پیامبران برگزیده است که «اطلاعات غیبی در اختیار او گذاشته شده»، اما این قسمت آیه «عالِمُ الْغَيْبِ»، خداوند نسبت به آنچه که از مردم پنهان است، عالم است، آنچه که مقدر می کند و انجام می دهد، در علم خود اوست و آنها مربوط به علمی است که در نزد خدا است و خدا را در آن علم اراده و خواست است؛ اگر خواست اجرا می کند و اگر بداء در آن پدید آورد، اجرا نمی کند. اما علمی که مقدر می کند و انجام می دهد، همان علمی است که به پیامبر و بعد به ما رسیده است. -. بصائر الدرجات: ۳۱ - ۳۲ -

عبداللّه بن محمّد از ابن محبوب با همین اسناد چنین نقل می کند و اضافه می نماید: « ای حمران آنچه مقدر می کند و در علم خود می گذراند که خلق کند قبل از اینکه به ملائکه بدهد، همان علمی است که در نزد خود اوست و به کسی داده نشد و

جز او کسی نمی داند. خدا را در این علم خواست ومشیت است؛ اگر خواست انجام می دهد ... تا آخر حدیث. - . بصائر الدرجات: ۳۱ - ۳۲ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد أنه لا بداء فیه غالبا لا مطلقا كما یظهر من كثیر الأخبار أو یخص بالعلم المحتوم أو بالذی یظهر فی لیله القدر أو بما یحدث فی اللیل و النهار.

**[ترجمه]شاید منظور این است كه در این علم غالبا بداء نیست، نه اینكه به هیچ وجه بداء نباشد، چنان چه از بیشتر اخبار ظاهر می شود. یا این كه اختصاص به علم محتوم دارد یا به آنچه در شب قدر ظاهر می شود یا به آنچه در شب و روز پیش می آید.

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ بَعْضِ الصَّادِقِینَ یَرْفَعُهُ إِلَی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَمَصُّونَ الثِّمَادَ (۷) وَ یَدَعُونَ النَّهَرَ الْعَظِیمَ قِیلَ لَهُ وَ مَا النَّهَرُ الْعَظِیمُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الْعِلْمُ الَّذِی آتَاهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ جَمَعَ

ص: ۱۶۶

۱- هود: ۷.

۲- الجن: ۲۷.

۳- فی المصدر: فما یقدر.

۴- بصائر الدرجات: ۳۱ و ۳۲.

۵- فی المصدر: علم مقدم موقوف عنده.

۶- بصائر الدرجات: ۳۲.

۷- فی المصدر: یمصون الصماد.

لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله سُنَنَ النَّبِیِّینَ مِنْ آدَمَ هَلُمَّ جَرّاً إِلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله قِیلَ لَهُ وَ مَا تِلْکَ السُّنَنُ قَالَ عِلْمُ النَّبِیِّینَ بِأَسْرِهِ إِنَّ اللَّهَ جَمَعَ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله عِلْمَ النَّبِیِّینَ بِأَسْرِهِ وَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله صَیَّرَ ذَلِکَ کُلَّهُ عِنْدَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَأَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَعْلَمُ أَوْ بَعْضُ النَّبِیِّینَ (۱) فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام اسْمَعُوا مَا یَقُولُ إِنَّ اللَّهَ یَفْتَحُ مَسَامِعَ مَنْ یَشَاءُ إِنِّی حَدَّثْتُ أَنَّ اللَّهَ جَمَعَ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله عِلْمَ النَّبِیِّینَ وَ أَنَّهُ جَعَلَ ذَلِکَ کُلَّهُ عِنْدَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ وَ هُوَ یَسْأَلُنِی هُوَ أَعْلَمُ أَمْ بَعْضُ النَّبِیِّینَ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن نعمان: از حضرت باقر علیه السّلام نقل می کند که فرمود: می مکند قطره آب در حال خشک شدن را و رود ژرف و بزرگ را رها می کنند. عرض شد: رود بزرگ چیست؟ فرمود: پیامبر اکرم و علمی که خدا به او داده است. خداوند

ص: ۱۶۶

سنن انبیا از آدم تا خود محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم را برای محمّد جمع کرده است. عرض شد: آن سنن چیست؟ فرمود: علم تام پیمبران. خدا تمام علم پیامبران را برای او جمع کرد و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله همه را به امیرالمؤمنین علیه السّلام سپرد.

آن مرد گفت: پس امیرالمؤمنین داناتر است یا بعضی از پیغمبران؟ حضرت باقر علیه السّلام فرمود: گوش بدهید این شخص چه می گوید! خداوند گوش کسی را که بخواهد باز می کند. من می گویم خداوند برای حضرت محمّد علم تمام پیغمبران را جمع کرده و همه را در اختیار امیرالمؤمنین گذاشته، باز او سؤال می کند امیرالمؤمنین داناتر است یا بعضی از پیامبران. - . بصائر الدرجات: ۳۱ - ۳۲ -

**[ترجمه]

بیان

الثمد و یحرک و ککتاب الماء القلیل لا ماده له أو ما یبقی فی الجلد أو ما یظهر فی الشتاء و یذهب فی الصیف ذکره الفیروزآبادی و قال الزمخشری فی الفائق المسامع جمع مسمع و هو آله السمع أو جمع السمع علی غیر قیاس.

**[ترجمه]فیروز آبادی می گوید: «الثمد» به تشدید ثاء و نیز به وزن کتاب، «ثماد» استعمال می شود، به معنای آبی کم که چیزی از آن باقی نمانده یا آنچه در پوست باقی می ماند یا آبی که در زمستان هست، اما در تابستان از بین می رود. زمخشری در الفائق می گوید: «المسامع» جمع «مسمع» است که آلت شنیداری را گویند، یا این که جمع واژه «سمع» است.

**[ترجمه]

«۲۲»

یر، بصائر الدرجات يَعْقُوبُ بْنُ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ رِبْعِیٍّ عَنِ الْفُضَيْلِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِی هَبَطَ مَعَ آدَمَ لَمْ يُرْفَعْ وَ إِنَّ الْعِلْمَ يُتَوَارَثُ وَ مَا يَمُوتُ مِنَّا عَالِمٌ حَتَّی يَخْلُفَهُ مِنْ أَهْلِهِ مَنْ يَعْلَمُ عِلْمَهُ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فضیل گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: علمی که با آدم فرود آمد، از بین نمی رود و به ارث گذاشته می شود. هیچ عالمی از ما نمی میرد، مگر اینکه دیگری از خانواده اش جانشین او می شود که علم او را دارد، یا آن قدر که خدا می خواهد. - . بصائر الدرجات: ۳۱ - ۳۲ -

**[ترجمه]

«۲۳»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ مَعْرُوفٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَی عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِی لَمْ يَزَلْ مَعَ آدَمَ لَمْ يُرْفَعْ وَ الْعِلْمُ يُتَوَارَثُ وَ كَانَ عَلِیٌّ علیه السلام عَالِمَ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ إِنَّهُ لَنْ يَهْلِكَ مِنَّا عَالِمٌ إِلَّا خَلَّفَهُ مِنْ أَهْلِهِ مَنْ يَعْلَمُ مِثْلَ عِلْمِهِ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ (۳).

یر، بصائر الدرجات ابن معروف عن حماد بن عیسی عن حریز عن فضیل عن أبی جعفر علیه السلام مثله (۴)

**[ترجمه]بصایر: زراره از امام باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: علمی که با آدم فرود آمد، از بین نمی رود و به ارث گذاشته می شود. علی علیه السّلام عالم این امت است و هیچ عالمی از ما نمی میرد، مگر اینکه دیگری از خانواده اش جانشین او می شود که علم او را دارد، یا آن قدر که خدا می خواهد. - . بصائر الدرجات: ۳۱ - ۳۲ -

بصائر الدرجات: حزیر از فضیل، از امام باقر علیه السّلام مانند همین را روایت می کند. - . بصائر الدرجات: ۳۱ - ۳۲ -

**[ترجمه]

توضیح

قوله علیه السلام أو ما شاء الله أی زائدا علی الإمام السابق لکن بعد الإفاضه علی روح السابق کما سیأتی أو ناقصا منه فیحمل علی ما قبل الإمامه و لا یخفی بعده.

۱- بصائر الدرجات: ۳۲ و ۳۲ فیه: اسمعوا ما نقول.

۲- بصائر الدرجات: ۳۲ فیه: ربعی عن عبد اللّه بن الجارود عن الفضیل.

۳- بصائر الدرجات: ۳۲.

۴- بصائر الدرجات: ۳۲.

**[ترجمه]جمله «یا آن قدر که خدا می خواهد» منظور اضافه از مقداری است که امام سابق داشته، ولی پس از اینکه همان را به روح امام پیش نیز افاضه می کنند، چنان چه خواهد آمد. یا کمتر از امام پیش که این حمل می شود به قبل از امامت امامی که علم ناقص به او انتقال می یابد.

ص: ۱۶۷

**[ترجمه]

«۲۴»

یر، بصائر الدرجات یَعْقُوبُ بْنُ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ فُضَیْلٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِی نَزَلَ مَعَ آدَمَ عَلَی حَالِهِ وَ لَیْسَ یَمْضِی مِنَّا عَالِمٌ إِلَّا خَلَّفَهُ مَنْ یَعْلَمُ عِلْمَهُ کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام عَالِمَ هَذِهِ الْأُمَّهِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فضیل از امام باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: علمی که با آدم فرود آمد، بر همان صورت باقی است. هیچ عالمی از ما نمی میرد، مگر اینکه دیگری جانشین او می شود که علم او را دارد. علی علیه السّلام عالم این امت است. - . بصائر الدرجات: ۳۱ - ۳۲ -

**[ترجمه]

«۲۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ الْعِلْمُ الَّذِی نَزَلَ مَعَ آدَمَ مَا رُفِعَ وَ مَا مَاتَ عَالِمٌ فَذَهَبَ عِلْمُهُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمر بن ابان گفت: شنیدم که حضرت ابو جعفر علیه السّلام می فرمود: علمی که با آدم فرود آمد از بین نرفت. هیچ عالمی نیست که با مرگش، علمش از بین برود. - . بصائر الدرجات: ۳۱ - ۳۲ -

**[ترجمه]

«۲۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ حُجْرِ بْنِ زَائِدَهَ عَنْ حُمْرَانَ عَنْهُ علیه السلام مِثْلَهُ (۳)

- یر، بصائر الدرجات عبد الله بن جعفر عن محمد بن عیسی عن الأهوازی عن فضاله بن أیوب عن أبان (۴) عن حمران عن أبی عبد الله علیه السلام مثله (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران از آن حضرت مانند همین روایت را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۳۱ – ۳۲ –

بصائر الدرجات: ابان از حمران از حضرت صادق علیه السّلام مانند همین روایت را نقل کرد. - . بصائر الدرجات: ۳۳ –

**[ترجمه]

«۲۷»

یر، بصائر الدرجات بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنِ السِّنْدِیِّ بْنِ الرَّبِیعِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَالَ یَا فُضَیْلُ إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِی هَبَطَ مَعَ آدَمَ لَمْ یُرْفَعْ وَ إِنَّ الْعِلْمَ لَیُتَوَارَثُ إِنَّهُ لَنْ یَهْلِکَ (۶) مِنْ عَالِمٍ إِلَّا خَلَّفَهُ مِنْ أَهْلِهِ مَنْ یَعْلَمُ عِلْمَهُ وَ الْعِلْمُ یُتَوَارَثُ (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فضیل از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: فضیل! علمی که با آدم فرود آمد از بین نرفته. و علم به وراثت می رسد و عالمی از ما از دنیا نمی رود، مگر این که کسی از خانواده اش جانشین او می شود که علم او را دارد و علم به ارث برده می شود. - . بصائر الدرجات: ۳۲ –

**[ترجمه]

«۲۸»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی عِمْرَانَ عَنْ یُونُسَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِی نَزَلَ مَعَ آدَمَ لَمْ یُرْفَعْ وَ مَا مَاتَ عَالِمٌ إِلَّا وَ قَدْ وَرَّثَ عِلْمَهُ إِنَّ الْأَرْضَ لَا تَبْقَی بِغَیْرِ عَالِمٍ (۸).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حارث بن مغیره گفت: شنیدم که حضرت صادق علیه السّلام می فرماید: علمی که با آدم فرود آمد از بین نرفته. و عالمی نمرد، مگر این که علمش به ارث برده شد. زمین بدون عالم باقی نمی ماند. - . بصائر الدرجات: ۳۲ –

**[ترجمه]

«۲۹»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ مَعْرُوفٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ رِبْعِیٍّ عَنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِی هَبَطَ مَعَ آدَمَ لَمْ یُرْفَعْ وَ الْعِلْمُ یُتَوَارَثُ وَ إِنَّ عَلِیّاً

۱- بصائر الدرجات: ۳۲.

۲- بصائر الدرجات: ۳۲.

۳- بصائر الدرجات: ۳۲.

۴- فی المصدر: عمران بن ابان و الظاهر أنّه مصحف: عمر بن ابان.

۵- بصائر الدرجات: ۳۳.

۶- هکذا فی الکتاب و مصدره و الظاهر ممّا مضی من روایه فضیل انه مصحف: لن یهلک منا عالم.

۷- بصائر الدرجات: ۳۲.

۸- بصائر الدرجات: ۳۲.

عليه السلام عَالِمُ هَذِهِ الْأُمَّهِ وَ إِنَّهُ لَمْ يَمُتْ مِنَّا عَالِمٌ إِلَّا خَلَفَ مِنْ بَعْدِهِ مَنْ يَعْلَمُ مِثْلَ عِلْمِهِ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ (۱).

سن، المحاسن أبی عن حماد مثله (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فضیل از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: علمی که با آدم فرود آمد از بین نرفته. و علم به وراثت می رسد. و علی

ص: ۱۶۸

علیه السّلام عالم این امت است. و همانا نمی میرد عالمی از ما، مگر این که بعد از او کسی جانشین او می شود که می داند مانند علم او یا هرچه را که خدا بخواهد. - . بصائر الدرجات: ۳۲ -

محاسن: پدرم از حماد مانند همین روایت را نقل کرده است. - . محاسن: ۲۳۵ -

**[ترجمه]

«۳۰»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: أَعْطَی اللَّهُ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله مِثْلَ مَا أَعْطَی آدَمَ علیه السلام فَمَنْ دُونَهُ مِنَ الْأَوْصِیَاءِ کُلِّهِمْ یَا جَابِرُ هَلْ تَعْرِفُونَ ذَلِکَ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند مانند آنچه را که به آدم و غیر او از اوصیا تمامشان اعطا فرمود، به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله اعطاء فرمود. جابر! آیا می دانید این را؟ - . بصائر الدرجات: ۳۳ -

**[ترجمه]

«۳۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ فُضَیْلٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: کَانَتْ فِی عَلِیٍّ علیه السلام سُنَّهُ أَلْفِ نَبِیٍّ وَ قَالَ إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِی نَزَلَ مَعَ آدَمَ لَمْ یُرْفَعْ وَ مَا مَاتَ عَالِمٌ فَذَهَبَ عِلْمُهُ وَ إِنَّ الْعِلْمَ لَیُتَوَارَثُ إِنَّ الْأَرْضَ لَا تَبْقَی بِغَیْرِ عَالِمٍ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فضیل از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: نزد علی علیه السّلام سنت هزار نبی بود. و فرمود: علمی که همراه آدم نازل شد از بین نرفته، و با مرگ عالم علمش از بین نمی رود و علم به وراثت می رسد. زمین بدون علم باقی نمی ماند. - . بصائر الدرجات: ۳۲ -

**[ترجمه]

«۳۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنِ النَّضْرِ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ الطَّائِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ الْعِلْمَ يُتَوَارَثُ وَ لَا يَمُوتُ عَالِمٌ إِلَّا تَرَكَ مَنْ يَعْلَمُ مِثْلَ عِلْمِهِ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمد بن مسلم گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: علم به ارث می رسد و نمی میرد عالمی مگر این که ترک می کند کسی را که مانند علم او یا هر چه خدا بخواهد را دارد. - . بصائر الدرجات: ۳۲ -

**[ترجمه]

«۳۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ النَّضْرِ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنْ بُرَيْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ عَلِيّاً علیه السلام كَانَ عَالِماً وَ إِنَّ الْعِلْمَ يُتَوَارَثُ وَ لَنْ يَهْلِكَ عَالِمٌ إِلَّا بَقِيَ مِنْ بَعْدِهِ مَنْ يَعْلَمُ مِثْلَ عِلْمِهِ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ (۶).

**[ترجمه]محمد بن مسلم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: علی علیه السّلام عالم بود و علم به وراثت می رسد، و از دنیا نمی رود عالمی مگر این که بعد از او، کسی باقی می ماند که می داند مانند علم او را یا هرچه را که خدا بخواهد. - . بصائر الدرجات: ۳۲ -

**[ترجمه]

«۳۴»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى عَنِ الْخَشَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ علیه السلام عَالِمَ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ الْعِلْمُ يُتَوَارَثُ وَ لَيْسَ يَهْلِكُ هَالِكٌ مِنْهُمْ حَتَّى يُؤْتَى مِنْ أَهْلِهِ مَنْ يَعْلَمُ مِثْلَ عِلْمِهِ (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمد بن مسلم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: علی علیه السّلام عالم این امت بود، و علم به وراثت می رسد و از دنیا نمی رود کسی از آنها، مگر این که به کسی از خانواده او اعطا می شود که می داند مانند علم او را. - . بصائر الدرجات: ۳۳ -

**[ترجمه]

بیان

حتى يؤتى أى يعطى و المستتر راجع إلى الهالك أى الميت.

ص: ۱۶۹

۱- بصائر الدرجات: ۳۲.

۲- محاسن البرقى: ۲۳۵.

۳- بصائر الدرجات: ۳۳.

۴- بصائر الدرجات: ۳۲.

۵- بصائر الدرجات: ۳۳.

۶- بصائر الدرجات: ۳۳.

۷- بصائر الدرجات: ۳۳.

**[ترجمه]«حتی یوتی» یعنی اعطا می شود. و ضمیر مستتر برمی گردد به «هالک»، یعنی میت.

ص: ۱۶۹

**[ترجمه]

«۳۵»

یر، بصائر الـدرجات ابْنُ مَعْرُوفٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَـى عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيـدَ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السـلام إِنَّ عَلِيّاً علیه السـلام كَانَ عَالِمَ هَذِهِ الْأُمَّهِ وَ الْعِلْمُ يُتَوَارَثُ وَ لَا يَهْلِكُ أَحَدٌ مِنَّا إِلَّا تَرَكَ مِنْ أَهْلِهِ مَنْ يَعْلَمُ مِثْلَ عِلْمِهِ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمر بن یزید گفت: حضـرت باقر علیه السّـلام فرمود: علی علیه السّلام عالم این امت بود، و علم به وراثت می رسـد و احدی از ما از دنیا نمی رود، مگر این که ترک کند از خانواده اش کسـی را که مانند علم او یا آنچه را که خدا بخواهد می داند. - . بصائر الدرجات: ۳۳ -

**[ترجمه]

«۳۶»

یر، بصـائر الـدرجات ابْنُ يَزِيـدَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ: كُنْتُ عِنْـدَهُ فَـذَكَرُوا سُـلَيْمَانَ وَ مَا أُعْطِيَ مِنَ الْعِلْمِ وَ مَـا أُوتِيَ مِنَ الْمُلْـكِ فَقَـالَ لِی وَ مَـا أُعْطِيَ سُـلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ إِنَّمَـا كَـانَ عِنْـدَهُ حَرْفٌ وَاحِـدٌ مِنَ الِاسْمِ الْأَعْظَمِ وَ صَـاحِبُكُمُ الَّذِی قَـالَ اللَّهُ قُـلْ كَفى بِـاللَّهِ شَـهِيداً بَيْنِی وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْـدَهُ عِلْمُ الْكِتـابِ وَ كَانَ وَ اللَّهِ عِنْـدَ عَلِيٍّ عِلْمُ الْكِتَابِ فَقُلْتُ صَدَقْتَ وَ اللَّهِ جُعِلْتُ فِدَاكَ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن بکیر از حضـرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: من خدمت آن جناب بودم. سخن علم سلیمان شـد و قـدرتی که به او داده شـده بود. فرمود: به سـلیمان بن داود چه چیز داده شده بود؟ به او یک حرف از اسم اعظم داده بودند، ولی همان طور که خداوند در این آیه می فرماید: «قُلْ كَفى بِاللَّهِ شَـهِيداً بَيْنِی وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتابِ.» - . رعد / ۴۳ -

{بگو کافی است خـدا و آن کس که نزد او علم کتاب است میان من و شـما گواه باشد.} به خدا قسم علم کتاب نزد علی بود. عرض کردم: صحیح می فرمایید فدایتان بشوم! - . بصائر الدرجات: ۵۸ -

**[ترجمه]

بیان

يدل على أن الجنس المضاف يفيد العموم.

**[ترجمه]مؤلف: «على» دلالت مى كند بر اين كه مضاف افاده عموم كرده و تمام امامان را شامل مى شود.

**[ترجمه]

«۳۷»

ير، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُوسَى عَنِ الْخَشَّابِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قالَ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ قَالَ فَفَرَّجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَيْنَ أَصَابِعِهِ فَوَضَعَهَا عَلَى صَدْرِهِ ثُمَّ قَالَ عِنْدَنَا وَ اللَّهِ عِلْمُ الْكِتَابِ كُلُّهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالرحمن بن كثير از حضرت صادق علیه السّلام نقل كرد كه فرمود: كسى كه مقدارى از علم كتاب در اختيار او بود، گفت قبل از اينكه چشم بهم بزنى، من «تخت بلقيس» را برايت مى آورم. حضرت صادق انگشتان خود را از هم گشود و بر سينه گذاشت و فرمود: به خدا قسم در نزد ما تمام علم كتاب هست. - . بصائر الدرجات: ۵۸ -

**[ترجمه]

«۳۸»

ير، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ (۴) عَنْ سَدِيرٍ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَ أَبُو بَصِيرٍ وَ مُيَسِّرٌ وَ يَحْيَى الْبَزَّازُ وَ دَاوُدُ الرَّقِّيُّ فِی مَجْلِسِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ خَرَجَ إِلَيْنَا وَ هُوَ مُغْضَبٌ فَلَمَّا أَخَذَ مَجْلِسَهُ قَالَ يَا عَجَباً لِأَقْوَامٍ يَزْعُمُونَ أَنَّا نَعْلَمُ الْغَيْبَ وَ مَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ لَقَدْ هَمَمْتُ بِضَرْبِ خَادِمَتِی فُلَانَةَ فَذَهَبَتْ عَنِّی فَمَا عَرَفْتُهَا فِی أَيِّ الْبُيُوتِ مِنَ الدَّارِ هِیَ فَلَمَّا أَنْ قَامَ مِنْ مَجْلِسِهِ وَ صَارَ فِی مَنْزِلِهِ دَخَلْتُ أَنَا وَ أَبُو بَصِيرٍ وَ مُيَسِّرٌ عَلَى أَبِی

ص: ۱۷۰

۱- بصائر الدرجات: ۳۳.

۲- بصائر الدرجات: ۵۸ و الآيه فى الرعد: ۴۳.

۳- بصائر الدرجات: ۵۸.

۴- هكذا فى الكتاب و مصدره و روى هذا الخبر بإسناد آخر الصفار فى ص ۶۳ و فيه: محمّد بن سليمان عن أبيه عن سدير راجعه ففيه اختلافات.

عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْنَا لَهُ جُعِلْنَا فِدَاکَ سَمِعْنَاکَ تَقُولُ کَذَا وَ کَذَا فِی أَمْرِ خَادِمَتِکَ وَ نَحْنُ نَعْلَمُ أَنَّکَ تَعْلَمُ عِلْماً کَثِیراً لَا یُنْسَبُ (۱) إِلَی عِلْمِ الْغَیْبِ قَالَ فَقَالَ یَا سَدِیرُ مَا تَقْرَأُ الْقُرْآنَ قَالَ قُلْتُ قَرَأْنَاهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ فَهَلْ وَجَدْتَ فِیمَا قَرَأْتَ مِنْ کِتَابِ اللَّهِ قالَ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتابِ أَنَا آتِیکَ بِهِ قَبْلَ أَنْ یَرْتَدَّ إِلَیْکَ طَرْفُکَ (۲) قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَدْ قَرَأْتُهُ قَالَ فَهَلْ عَرَفْتَ الرَّجُلَ وَ عَلِمْتَ مَا کَانَ عِنْدَهُ مِنْ عِلْمِ الْکِتَابِ قَالَ قُلْتُ فَأَخْبِرْنِی حَتَّی أَعْلَمَ قَالَ قَدْرُ قَطْرَةٍ مِنَ الْمَطَرِ الْجَوْدِ فِی الْبَحْرِ الْأَخْضَرِ مَا یَکُونُ ذَلِکَ مِنْ عِلْمِ الْکِتَابِ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا أَقَلَّ هَذَا قَالَ یَا سَدِیرُ مَا أَکْثَرَهُ لِمَنْ لَمْ یَنْسُبْهُ إِلَی الْعِلْمِ الَّذِی أُخْبِرُکَ بِهِ یَا سَدِیرُ فَهَلْ وَجَدْتَ فِیمَا قَرَأْتَ مِنْ کِتَابِ اللَّهِ قُلْ کَفی بِاللَّهِ شَهِیداً بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ (۳) کُلُّهُ قَالَ وَ أَوْمَأَ بِیَدِهِ إِلَی صَدْرِهِ فَقَالَ عِلْمُ الْکِتَابِ کُلُّهُ وَ اللَّهِ عِنْدَنَا ثَلَاثاً (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سدیر گفت: من و ابو بصیر و میسر و یحیی بزاز و داود رقی در خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودیم که امام با خشم آمد و در جای خود نشست. آنگاه فرمود: تعجب می کنم از کسانی که به ما نسبت علم غیب می دهند، با اینکه جز خدا کسی علم غیب ندارد. تصمیم گرفتم فلان کنیزم را بزنم، اما فرار کرد و نفهمیدم به کدام اتاق رفت و کجا است.

وقتی از جایش حرکت کرد و داخل منزل شد، من و ابو بصیر و میسّر خدمت

ص: ۱۷۰

حضرت صادق رفتیم و عرض کردیم: فدایت شویم! شنیدیم که در مورد کنیز خود چنین و چنان فرمودی، با اینکه ما می دانیم شما دارای علم زیادی هستی و علم غیب را به شما نسبت نمی دهیم. فرمود: سدیر! مگر قرآن نخوانده ای؟ عرض کردم: چرا فدایت شوم! فرمود: ندیده ای این آیه را که می فرماید: «قالَ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتابِ أَنَا آتِیکَ بِهِ قَبْلَ أَنْ یَرْتَدَّ إِلَیْکَ طَرْفُکَ.» - . نمل / ۴۰ - {کسی که نزد او دانشی از کتاب [الهی] بود گفت من آن را پیش از آنکه چشم خود را بر هم زنی برایت می آورم}؟

گفتم: چرا خوانده ام. فرمود: آن شخص را می دانی کیست و چقدر نزد او علم کتاب بود؟ عرض کردم: بفرمایید تا بدانم. فرمود: به اندازه یک قطره از ژاله در دریای سبز؛ این میزان اطلاع از علم کتاب، در مقایسه با مجموع علم کتاب چقدر است؟

عرض کردم: فدایت شوم، چقدر کم! فرمود: چقدر زیاد است این علم نسبت به کسی که خداوند او را دارای علم کتاب که خدا از آن علم خبر می دهد ندانسته است!

فرمود: در قرآن این آیه را خوانده ای: « قُلْ کَفی بِاللَّهِ شَهِیداً بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ»؟ «کله»؛ تمام علم کتاب. با دست به سینه خود اشاره کرد و فرمود: علم کتاب تمام آن و اللّه نزد ما است. و سه مرتبه تکرار کرد. - . بصائر الدرجات: ۵۸ -

**[ترجمه]

بیان

و هو مغضب علی المجهول أی غضبا ربانیا علی جماعه یزعمون أنه الرب أو أنه یعلم جمیع الغیوب و فی جمیع الأحوال أو علی الجاریه فما عرفتها لعله علیه السلام قال ذلک توریه لئلا ینسب إلی الربوبیه و أراد علما مستندا إلی الأسباب الظاهره أو علما غیر مستفاد مع أنه یحتمل أن یکون الله تعالی أخفی علیه ذلک فی تلک الحال لنوع من المصلحه لا ینسب إلی علم الغیب أی لیس منه لأن الغیب ما اختص الله بعلمه أو ما حصل بغیر استفاده و فی الکافی و لا ننسبک (۵) قدر قطره إنما لم یخبر علیه السلام عن الرجل لعدم الاهتمام به و عدم مدخلیته فیما هو بصدد بیانه و الجود بالفتح المطر الغزیر و البحر الأخضر هو المحیط سمی به لخضرته و سواده بسبب کثره الماء ما أکثره رد لما یفهم من

ص: ۱۷۱

۱- فی المصدر: و لا ننسبک و فی الطریق الآخر: و لا ننسبنک.

۲- النحل: ۴۰.

۳- الرعد: ۴۳.

۴- بصائر الدرجات: ۵۸.

۵- أصول الکافی ۱: ۲۵۷.

كلام سدير من تحقير العلم الذى أوتى آصف بأنه و إن كان قليلا بالنسبه إلى علم الكتاب لكنه عظيم بالنسبه إلى من لم ينسبه الله أو عند من لم ينسبه الله إلى العلم الذى أخبرک الله به فى القرآن من إحضار عرش بلقيس أقل من طرفه عين و قد مدحه الله بذلک و عظم فعله. و يمكن أن يقرأ أخبرک على صيغه المتكلم أى أخبرک بعد ذلک فى هذا الخبر أى علم جميع الكتاب و حاصل الجواب بيان أن ما ذكره عليه السلام ليس لنقص علمهم بل كان للتقيه من المخالفين أو من ضعفاء العقول من الشيعه لئلا ينسبوهم إلى الربوبيه. و يحتمل أن يكون الغرض بيان عدم المنافاه بين أن يخفى الله عنهم فى بعض الأوقات لبعض المصالح الأمور الجزئيه و بين أن يكونوا متهيئين لعلم كل الكتاب إذا أراد الله تعالى لهم ذلک أو يقال إنهم محتاجون لتحصيل بعض العلوم إلى مراجعه و ليس لهم جميع العلوم بالفعل و الأول أظهر.

**[ترجمه]منظور از مغضوب بودن امام اين است که يک غضب الهی داشتند بر جماعتی که ايشان را خدا می پندارند يا بر جماعتی که گمان می کردند ايشان تمام علم غيب را در تمام احوال دارا هستند يا اين که شايد از دست کنيز غضبناک بوده اند. و اين که امام عليه السّلام علم غيب را از خود نفی می کردند، شايد آن را از روی توريه انجام می دادند تا به ايشان نسبت ربوبيت داده نشود. و امام عليه السّلام در پی اعمال علمی که به اسباب ظاهری يا علم غير مستفاد باشد بودند. و نيز احتمال دارد که در آن حال به خاطر رعايت نوعی از مصلحت، خداوند مکان مخفی شدن کنيز را از امام مخفی داشته باشد. اين که راوی گفت علم غيب را به شما نسبت نمی دهيم، يعنی علم آن حضرت از جانب خودش نيست، زيرا غيب به خدا اختصاص دارد، يا اين که به غير استفاده حاصل نمی شود. در کافی نيز آمده «لا ننسبک» - . اصول کافی ۱ : ۲۵۷ - ، به اندازه قطره ای. اما اين که امام عليه السّلام از آن که تخت بلقيس را آورد اطلاعی نداد، به دليل اين است که در آنچه که امام عليه السّلام در صدد بيان آن مطلب بود، دخالتی نداشت. و «الجود» به فتحه يعنی باران شديد و دريای سبز، بحر محيط است که به واسطه کثرت آب و سياهی آن به اين نام مشهور شده. عبارت «ما اکثره» يعنی چه بسيار است، رديه ای است بر

ص: ۱۷۱

کلام سدير که علمی را که «آصف» داشت تحقير کرد، به اين صورت که علم او اگرچه به نسبت علم الکتاب قليل بود، اما به نسبت کسی که خدا اين علم را به او نداده بسيار بود، يا اين که به نسبت کسی که خدا به او علمی را که در قرآن از آن خبر می دهد که به واسطه آن توانست تخت بلقيس را در کمتر از چشم برهم زدنی حاضر کند نداده است، علم او بسيار است. و خدا در قرآن او را به واسطه اين فعل بزرگ شمرده و مدح کرده است. همچنين می توان عبارت «أخبرک» را به صورت متکلم قرائت کرد که در اين صورت معنا اين می شود که «خبر می دهم تو را بعد از اين به علم جميع کتاب.»

حاصل جواب اين است که فرمايش امام اشاره به نقص علم امامان نيست، بلکه به واسطه تقيه از مخالفين يا ضعفای شيعه است تا مبادا آنها عبارتی را که فرمود به ربوبيت نسبت بدهند. و ممکن است منظور اين باشد که می خواهد بفهماند منافاتی نيست بين اينکه خداوند در بعضی از اوقات به واسطه مصالحی، علم بعضی چيزها را از آنها مخفی نمايد، در عين حال که آماده داشتن علم کتاب باشند، وقتی خداوند اين را برای آنها خواسته باشد، و يا گفته می شود ائمه برای تحصيل و به دست آوردن بعضی از علوم، به مراجعه احتياج دارند و تمام علوم را بالفعل ندارند که احتمال اول ظاهرتر است.

**[ترجمه]

«۳۹»

یر، بصائر الدرجات بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَی عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قُلْ کَفی بِاللَّهِ شَهِیداً بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ قَالَ إِیَّانَا عَنَی وَ عَلِیٌّ أَوَّلُنَا وَ أَفْضَلُنَا وَ خَیْرُنَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالرحمن بن کثیر از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که در مورد آیه: «قُلْ کَفَی بِاللّهِ شَهِیدًا بَیْنِی وَبَیْنَکُمْ وَمَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْکِتَابِ» فرمود: ما هستیم؛ علی اول ما است و افضل ما و بهترین ما. - . بصائر الدرجات: ۵۸ -

**[ترجمه]

«۴۰»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ وَ یَعْقُوبُ بْنُ یَزِیدَ (۲) عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ بُرَیْدٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام وَ ذَکَرَ مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: برید گفت: به امام باقر علیه السّلام گفتم... ومانند همین روایت را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۵۸ -

**[ترجمه]

«۴۱»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَحْمَدَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَی عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ مُثَنًّی قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ قَالَ نَزَلَتْ فِی عَلِیٍّ علیه السلام بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ فِی الْأَئِمَّهِ بَعْدَهُ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مثنی گفت: درباره آیه «وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ» سؤال کردم. امام علیه السلام فرمود: درباره علی علیه السّلام بعد از پیامبر اکرم و درباره امامان بعد از اوست. - . بصائر الدرجات: ۵۸ -

**[ترجمه]

«۴۲»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُذَافِرٍ عَنْ أَبِی یَعْقُوبَ

ص: ۱۷۲

۱- بصائر الدرجات: ۵۸ و الآیه فی الرعد: ۴۳.

۲- فی المصدر: ابن أبی عمیر عن عمر بن أذینه عن برید بن معاویه.

۳- بصائر الدرجات: ۵۸.

۴- بصائر الدرجات: ۵۸.

الْأَحْوَلِ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ أَبِی بَصِیرٍ وَ نَحْنُ عِدَّهٌ فَدَخَلْنَا مَعَهُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ عِلْمَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام مِنْ عِلْمِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَعُلِّمْنَاهُ نَحْنُ فِیمَا عُلِّمْنَاهُ فَاللَّهَ فَاعْبُدْ وَ إِیَّاهُ فَارْجُ (۱).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: ابو یعقوب

ص: ۱۷۲

احول گفت: ما با ابا بصیر و چند نفر دیگر خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدیم. فرمود: یا ابا محمّد! علم علی از علم رسول اللّه است. ما آموخته ایم علم او را در میان علمی که آموخته ایم. خدای را بپرست و از او امیدوار باش! - . بصائر الدرجات: ۸۵، اختصاص: ۲۷۹ -

**[ترجمه]

«۴۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ سَیْفِ بْنِ عَمِیرَهَ عَنْ أَبِی الصَّبَّاحِ قَالَ: وَ اللَّهِ لَقَدْ قَالَ لِی جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام إِنَّ اللَّهَ عَلَّمَ نَبِیَّهُ التَّنْزِیلَ وَ التَّأْوِیلَ قَالَ فَعَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِیّاً قَالَ وَ عَلَّمَنَا وَ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ مَا صَنَعْتُمْ مِنْ شَیْ ءٍ أَوْ حَلَفْتُمْ عَلَیْهِ مِنْ یَمِینٍ فَأَنْتُمْ مِنْهُ فِی سَعَهٍ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالصباح گفت: به خدا قسم جعفر بن محمّد به من فرمود: خداوند به پیامبرش تنزیل و تأویل قرآن را آموخت و آن جناب به علی علیه السّلام آموخت. فرمود: به خدا قسم ما نیز می دانیم. هر قسمی که بخورید و هر ادعایی که درباره علم ما بکنید، «به واسطه وسعت علم ما» بی اشکال است. - . بصائر الدرجات: ۸۵ -

**[ترجمه]

بیان

أی أی شی ء صنعتم و قلتم فی بیان وفور علمنا أو حلفتم علیه فلا جناح علیکم لأنکم صادقون و یحتمل أن یکون فاعل قال هو فاعل علمنا أی قال علی علیه السلام بعد ما علمنا أی شی ء صنعتم موافقا لما علمتم و حلفتم علی حَقِّیَّتِهِ فلا جناح علیکم.

**[ترجمه]هر چه که درباره وفور علم ما گفتید یا به آن قسم خوردید، بیمی بر شما نیست، زیرا شما سخن راست گفته اید. نیز احتمال دارد فاعل «قال»، همان فاعل «علمنا» باشد، یعنی علی علیه السّلام بعد از آنکه ما را تعلیم داد، فرمود: هر چه بگویید موافق علمی است که آمو خته اید و هر قسمی که بخورید، بر حق است و بر شما بیمی نیست.

**[ترجمه]

«۴۴»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ یُونُسَ عَنِ ابْنِ أُذَیْنَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ نَزَلَ جَبْرَئِیلُ علیه السلام عَلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله بِرُمَّانَتَیْنِ مِنَ الْجَنَّهِ فَلَقِیَهُ عَلِیٌّ علیه السلام فَقَالَ لَهُ مَا هَاتَانِ الرُّمَّانَتَانِ فِی یَدَیْکَ قَالَ أَمَّا هَذِهِ فَالنُّبُوَّهُ لَیْسَ لَکَ فِیهَا نَصِیبٌ وَ أَمَّا هَذِهِ فَالْعِلْمُ ثُمَّ فَلَقَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَعْطَاهُ نِصْفَهَا وَ أَخَذَ نِصْفَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ قَالَ أَنْتَ شَرِیکِی فِیهِ وَ أَنَا شَرِیکُکَ فِیهِ قَالَ فَلَمْ یَعْلَمْ وَ اللَّهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَرْفاً مِمَّا عَلَّمَهُ اللَّهُ إِلَّا عَلَّمَهُ عَلِیّاً علیه السلام ثُمَّ انْتَهَی ذَلِکَ الْعِلْمُ إِلَیْنَا ثُمَّ وَضَعَ یَدَهُ عَلَی صَدْرِهِ (۳).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: محمّد بن مسلم گفت: از حضرت باقر شنیدم که می فرمود: جبرئیل برای محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم دو انار از بهشت آورد. علی علیه السّلام آنها را دید و عرض کرد: این دو انار چیست در دست شما؟ فرمود: یکی از آنها نبوّت است که تو را در آن بهره ای نیست، اما یکی دیگر علم است. آنگاه آن انار را پاره کرد، نصفش را به

علی داد و نصف دیگر را خود برداشت. سپس فرمود تو شریک منی در این و من شریک تو هستم در آن. فرمود: به خدا قسم هر حرفی را که خدا به پیامبر آموخت، به علی نیز اطلاع داد. بعد آن علم به ما رسید. سپس دست خود را بر روی سینه گذاشت. - . بصائر الدرجات: ۸۵، اختصاص: ۲۷۹ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد أن إحدی الرمانتین بإزاء النبوه و الأخری بإزاء العلم و یحتمل أن یکون لإحداهما مدخل فی تقویه النبوه و الأخری فی تقویه العلم.

**[ترجمه]شاید مراد این باشد که یکی از دو انار به ازای نبوت است و دیگری به ازای علم. و محتمل است یکی از آن دو انار را دخلی باشد در تقویت نبوت و دیگری را دخلی باشد در تقویت علم.

**[ترجمه]

«۴۵»

ک، إکمال الدین أَبِی وَ ابْنُ الْوَلِیدِ مَعاً عَنْ سَعْدٍ وَ الْحِمْیَرِیِّ مَعاً عَنِ الْیَقْطِینِیِّ عَنْ یُونُسَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ لَمْ یَتْرُکِ اللَّهُ الْأَرْضَ

١- بصائر الدرجات: ٨٥، الاختصاص: ٢٧٩.

٢- بصائر الدرجات: ٨٥.

٣- بصائر الدرجات: ٨٥ الاختصاص: ٢٧٩.

بِغَيْرِ عَالِمٍ يَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَيْهِ وَ لَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِمْ يَعْلَمُ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ بِمَا ذَا يَعْلَمُ قَالَ بِمُوَارَثَةٍ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ مِنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ (۱).

**[ترجمه]کمال الدین: حارث بن مغیره از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که شنیدم می فرمود خدا زمین را

ص: ۱۷۳

بدون عالمی رها نکرده که مردم به او احتیاج دارند و او احتیاجی به آنها ندارد؛ عالم حلال و حرام است. گفتم: فدایت شوم! به چه وسیله می داند؟ فرمود: از پیامبر و علی بن ابی طالب علیه السّلام به ارث رسیده است. - . کمال الدین: ۱۲۹ - ۱۳۰ -

**[ترجمه]

«۴۶»

ک، إکمال الدین بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَ آدَمَ لَمْ يُرْفَعْ وَ مَا مَاتَ مِنَّا عَالِمٌ إِلَّا وَرِثَ عِلْمَهُ إِنَّ الْأَرْضَ لَا تَبْقَى بِغَيْرِ عَالِمٍ (۲).

**[ترجمه]کمال الدین: حارث بن مغیره از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که شنیدم می فرمود: علمی که با آدم نازل شد، برداشته نشده. عالمی از ما خانواده از دنیا نمی رود، مگر اینکه علم او به

ارث می ماند؛ زمین بدون عالم باقی نمی ماند. - . کمال الدین: ۱۳۰ -

**[ترجمه]

«۴۷»

ک، إکمال الدین بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْيَقْطِينِيِّ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: يَا أَبَا حَمْزَةَ إِنَّ الْأَرْضَ لَا تَخْلُو إِلَّا وَ فِيهَا عَالِمٌ مِنَّا فَإِنْ زَادَ النَّاسُ قَالَ قَدْ زَادُوا وَ إِنْ نَقَصُوا قَالَ قَدْ نَقَصُوا وَ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ ذَلِكَ الْعَالِمَ حَتَّى يَرَى فِي وُلْدِهِ مَنْ يَعْلَمُ مِثْلَ عِلْمِهِ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ (۳).

أقول: قد أوردنا الأخبار الکثیره بهذا المضمون فی باب الاضطرار إلی الحجه.

**[ترجمه]کمال الدین: حسین بن ابی حمزه از پدرش، از ابو جعفر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ای ابا حمزه! زمین خالی نیست مگر اینکه در آن عالمی از ما هست، اگر مردم بیفزایند، او می گوید اضافه کرده اند و اگر کم کنند، می گوید کم کرده اند. و خداوند آن عالم را از روی زمین بر نمی دارد، مگر اینکه کسی را در میان فرزندانش به او نشان دهد که مثل او بداند یا آنقدر که خدا می خواهد. - . کمال الدین: ۱۳۲ -

مؤلف: اخبار زیادی را در این مورد، در باب «احتیاج به حجت» آورده ایم.

**[ترجمه]

«۴۸»

یر، بصائر الدرجات أَیُّوبُ بْنُ نُوحٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنِ الْحَارِثِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ أَخْبِرْنِی عَنْ عِلْمِ عَالِمِکُمْ قَالَ وِرَاثَهٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مِنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام قَالَ قُلْتُ إِنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّهُ یُقْذَفُ فِی قُلُوبِهِمْ وَ یُنْکَتُ فِی آذَانِهِمْ قَالَ ذَاکَ وَ ذَاکَ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حارث از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که گفتم: مرا از علم عالمتان مطلع فرما. فرمود: به ارث از پیامبر است و از علی بن ابی طالب. عرض کردم: ما حدیث داریم که به دل آنها الهام می شود و به گوش ایشان می رسد. فرمود: هم این است و هم آن. - . بصائر الدرجات: ۹۵ -

**[ترجمه]

«۴۹»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ أَبِی کَهْمَشٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: لَنْ یَهْلِکَ مِنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ عَالِمٌ حَتَّی یَرَی مَنْ یَخْلُفُهُ یَعْلَمُ مِثْلَ عِلْمِهِ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ قَالَ قُلْتُ مَا هَذَا الْعِلْمُ قَالَ وِرَاثَهٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مِنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمَا یَسْتَغْنِی عَنِ النَّاسِ وَ لَا یَسْتَغْنِی النَّاسُ عَنْهُ (۵).

۱- اکمال الدین: ۱۲۹- ۱۳۰.

۲- اکمال الدین: ۱۳۰.

۳- اکمال الدین: ۱۳۲.

۴- بصائر الدرجات: ۹۵.

۵- بصائر الدرجات: ۹۵.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حارث بن مغیره گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: عالمی از ما اهل بیت از دنیا نمی رود تا این که می بیند کسی که جانشین او می شود و می داند مانند علم او یا هر آنچه را که خدا بخواهد. گفت: عرض کردم این علم چیست؟ فرمود: وراثتی از رسول خدا و از علی ابن ابی طالب صلوات الله علیهما است؛ بی نیاز می شود از مردم و مردم از او بی نیاز نمی شوند. - . بصائر الدرجات: ۹۵ -

ص: ۱۷۴

**[ترجمه]

«۵۰»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی عِمْرَانَ عَنْ یُونُسَ عَنْ رَجُلٍ قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ إِنَّ اللَّهَ لَا یَتْرُکُ الْأَرْضَ بِغَیْرِ عَالِمٍ یَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَیْهِ وَ لَا یَحْتَاجُ إِلَیْهِمْ یَعْلَمُ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ بِمَا ذَا یَعْلَمُ قَالَ وِرَاثَةٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ وَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: یونس از مردی نقل کرد که شنیدم امام علیه السلام می فرمود: خداوند رها نمی کند زمین را به غیر عالم؛ مردم به او محتاجند و او احتیاجی به مردم ندارد، می داند حلال و حرام را. گفتم: فدایت شوم! به چه چیز می داند؟ فرمود: وراثتی است از رسول خدا و علی ابن ابی طالب صلوات الله علیهما. - . بصائر الدرجات: ۹۵ -

**[ترجمه]

«۵۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِیِّ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ عَبْدِ الْحَمِیدِ بْنِ النَّضْرِ عَنْ أَبِی إِسْمَاعِیلَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَیْسَ مِنْ إِمَامٍ یَمْضِی إِلَّا وَ أُوتِیَ الَّذِی مِنْ بَعْدِهِ مِثْلَ مَا أُوتِیَ الْأَوَّلُ وَ زِیَادَةَ خَمْسَهِ أَجْزَاءٍ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو اسماعیل از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: هیچ امامی از دنیا نمی رود، مگر اینکه به کسی که بعد از اوست، همان مقداری که به او داده شد، به اضافه پنج جزء داده می شود. - . بصائر الدرجات: ۱۲۵ -

**[ترجمه]

«۵۲»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عَنْ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ أَبِی إِسْمَاعِیلَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ لَیْسَ مِنْ إِمَامٍ إِلَّا أُوتِیَ الَّذِی یَکُونُ مِنْ بَعْدِهِ مِثْلَ مَا أُوتِیَ الْأَوَّلُ وَ یَزِیدُ خَمْسَةَ أَجْزَاءٍ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو اسمائیل گفت: شنیدم که حضرت صادق علیه السّلام می فرمود: هیچ امامی نیست، مگر این که به کسی که بعد از او می آید، مانند آنچه که به اولی اعطا شده و پنج جزء اضافه، اعطا می شود. - . بصائر الدرجات: ۱۲۵ -

**[ترجمه]

«۵۳»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْخَشَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ (۴) عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَیْسَ مِنْ إِمَامٍ یَمْضِی إِلَّا وَ أُوتِیَ مِثْلَ الْأَوَّلِ وَ زِیَادَهَ خَمْسَهِ أَجْزَاءٍ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالحمید از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: هیچ امامی نیست که از دنیا می رود، مگر این که مانند اول و پنج جزء زیادی می آید. - . بصائر الدرجات: ۱۲۵ -

**[ترجمه]

بیان

یحتمل أن یکون خمسه أجزاء إشاره إلی ما ذکر فی سوره لقمان من علم الساعه (۶) و نزول الغیث و ما فی الأرحام و ما یکسب الإنسان غدا و بأی أرض یموت فإن الله تعالی لم یفض علمها کلیه إلی أحد و یکون فیها البداء و یفیض فی کل واقعه علی من یرید ما هو المحتوم من ذلک و هذا أحد معانی ما یحدث باللیل و النهار کما عرفت فهذه هی الأمور التی یمکن أن یزاد فیها علم الإمام اللاحق علی

۱- بصائر الدرجات: ۹۵.

۲- بصائر الدرجات: ۱۲۵.

۳- بصائر الدرجات: ۱۲۵.

۴- لعل فیه ارسال بقرینه ما قبله، و یحتمل علی بعد أن سمعه عبد الحمید من ابی إسماعیل تاره و من أبی عبد اللّه علیه السّلام اخری. و الأحادیث الثلاثه تنافی ما تقدم من افضلیه علی علیه السّلام من سائر الأئمّه علیهم السلام الا أن یکون المراد غیره علیه السّلام.

۵- بصائر الدرجات: ۱۲۵.

۶- لقمان: ۳۴.

السابق فی وقت إمامته و إن أفیض علی روحه المقـدسه مقارنا للإفاضه علی إمام الوقت. و یحتمل أن یکون إشاره إلی ما مر من الترقی فی المعارف الربانیه فإنها ترجع إلی ثلاثه تنقسم إلی خمسه لأنها صـفات ثبوتیه راجعه إلی ثلاث العلم و القدره و الإراده أو الحیاه بـدل الإراده و صـفات سـلبیه ترجع إلی وجوب الوجود و صـفات فعل کالخالقیه و الرازقیه و هذا أحد معانی ما یحدث باللیل و النهار کما عرفت و الله یعلم و حججه علیهم السلام.

**[ترجمه]ممکن است آن پنـج جزء عبارت باشد از آنچه که در سوره لقمان است و عبارت است از: علم به روز قیامت، نزول باران، آنچه که در ارحام است، آنچه که انسان فردا انجام می دهـد، و این که در کدام سـرزمین می میرد. خداوند علم آنها را به طور کلی در اختیار کسـی قرار نـداده و در آن بداء است، در هر موردی آنچه حتمی است به هر کس که می خواهد افاضـه می نمایـد. و همین یکی از معـانی «آنچه در شـبانه روز به وجود می آیـد» است چنـان چه دانستی. اینها علومی است که امکان دارد بعد، نسبت به امام

ص: ۱۷۵

قبل در موقع امامت خود اضافه داشـته باشد، گرچه افاضه می شود به روح مقدس آن امام در موقعی که به امام زنده افاضه می شود.

ممکن است اشاره به مراتب ترقی در معارف ربانی باشد که بازگشت آن به سه قسم است که به پنج قسم تقسیم می شود، زیرا آنهـا صـفات ثبوتی است که برگشت به سه صـفت دارد: علم، قـدرت، اراده یـا حیات به جای اراده و صـفات سـلبیه که بر می گردد به وجـوب وجـود و صـفات فعـل ماننـدخالق بـودن و رازق بـودن و این نیز یکی از چیزهـایی است که در شب و روز به وجود می آید چنان چه دانستی. خدا می داند و ائمه علیهم السّلام .

**[ترجمه]

«۵۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَـیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْهَیْثَم أَوْ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْهُ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ عُمَرَ بْنِ یَزِیدَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السـلام إِنِّی سَأَلْتُ أَبَاکَ عَنْ مَسْأَلَهٍ أُرِیـدُ أَنْ أَسْأَلَکَ عَنْهَا قَالَ وَ عَنْ أَیِّ شَیْ ءٍ تَسْأَلُ قَالَ قُلْتُ لَهُ عِنْـدَکَ عِلْمُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ کُتُبُهُ وَ عِلْمُ الْأَوْصِیَاءِ وَ کُتُبُهُمْ قَالَ فَقَالَ نَعَمْ وَ أَکْثَرُ مِنْ ذَاکَ سَلْ عَمَّا بَدَا لَکَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمر بن یزید گفت: به حضـرت رضا علیه السّلام گفتم: من از پدر شما سؤالی کردم و مایلم همان را از شما بپرسم. فرمود: از چه می پرسی؟ عرض کردم: آیا علم پیامبر صلی الله علیه و آله و کتاب های او و علم اوصیا و کتاب هایشان نزد شما هست؟ فرمود: آری و از آن بیشتر هر چه مایلی بپرس! - . بصائر الدرجات: ۱۵۰ -

**[ترجمه]

«۵۵»

یر، بصائر الدرجات یَعْقُوبُ بْنُ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ فُضَیْلٍ الْأَعْوَرِ عَنْ أَبِی عُبَیْدَهَ الْحَذَّاءِ قَالَ: کُنَّا زَمَانَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام حِینَ مَضَی علیه السلام نَتَرَدَّدُ کَالْغَنَمِ لَا رَاعِیَ لَهَا فَلَقِینَا سَالِمَ بْنَ أَبِی حَفْصَهَ فَقَالَ یَا بَا عُبَیْدَهَ مَنْ إِمَامُکَ قُلْتُ أَئِمَّتِی آلُ مُحَمَّدٍ فَقَالَ هَلَکْتَ وَ أَهْلَکْتَ أَ مَا سَمِعْتُ أَنَا وَ أَنْتَ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام وَ هُوَ یَقُولُ مَنْ مَاتَ لَیْسَ لَهُ إِمَامٌ مَاتَ مِیتَهً جَاهِلِیَّهً قُلْتُ بَلَی لَعَمْرِی لَقَدْ کَانَ ذَلِکَ ثُمَّ بَعْدَ ذَلِکَ بِثَلَاثٍ أَوْ نَحْوِهَا دَخَلْنَا عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَرَزَقَ اللَّهُ لَنَا الْمَعْرِفَهَ فَدَخَلْتُ عَلَیْهِ فَقُلْتُ لَهُ لَقِیتُ سَالِماً فَقَالَ لِی کَذَا وَ کَذَا وَ قُلْتُ لَهُ کَذَا وَ کَذَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا وَیْلُ لِسَالِمٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَ مَا یَدْرِی سَالِمٌ مَا مَنْزِلَهُ الْإِمَامِ الْإِمَامُ أَعْظَمُ مِمَّا یَذْهَبُ إِلَیْهِ سَالِمٌ وَ النَّاسُ أَجْمَعُونَ یَا بَا عُبَیْدَهَ إِنَّهُ لَمْ یَمُتْ مِنَّا مَیِّتٌ حَتَّی یُخَلِّفَ مِنْ بَعْدِهِ مَنْ یَعْمَلُ بِمِثْلِ عَمَلِهِ وَ یَسِیرُ بِمِثْلِ سِیرَتِهِ وَ یَدْعُو إِلَی مِثْلِ الَّذِی دَعَا إِلَیْهِ یَا بَا عُبَیْدَهَ إِنَّهُ لَمْ یَمْنَعِ اللَّهُ مَا أَعْطَی دَاوُدَ أَنْ أَعْطَی سُلَیْمَانَ أَفْضَلَ مِمَّا أَعْطَی

ص: ۱۷۶

۱- بصائر الدرجات: ۱۵۰.

دَاوُدَ ثُمَّ قَالَ هـذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسابٍ قَالَ قُلْتُ مَا أَعْطَاهُ اللَّهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ نَعَمْ يَا بَا عُبَيْدَهَ إِنَّهُ إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ حَكَمَ بِحُكْمِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ لَا يَسْأَلُ النَّاسَ بَيِّنَهً (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو عبیده حذاء گفت: در زمان حضرت باقر علیه السّلام وقتی آن جناب از دنیا رفت، ما مانند گوسفندان بی چوپان سرگردان بودیم. سالم بن ابی حفصه را دیدیم. پرسید: امام تو کیست؟ گفتم: ائمه من آل محمّدند. گفت: نابود شدی و نابود کردی! مگر من و تو از حضرت باقر نشنیدیم که فرمود: هر کس بمیرد و امامی نداشته باشد، به مرگ جاهلیت از دنیا رفته؟ گفتم: چرا، به جان خودم همین طور است.

آنگاه پس از سه روز یا قریب به آن، خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدیم. خدا به ما معرفت را روزی کرد و وارد خدمت ایشان شدم و گفتم: سالم را دیدم، به من چنین و چنان گفت و من چنین و چنان گفتم.

امام صادق (سه مرتبه) فرمود: وای بر سالم! مگر سالم نمی داند مقام امام چگونه است؟ امام بزرگ تر از آنچه که او و تمام مردم خیال می کنند است. ای ابا عبیده! از ما یک نفر از دنیا نمی رود، مگر اینکه یکی دیگر جانشین او می شود که مانند او عمل می کند و به روش او رفتار می نماید و به همان راه دعوت می کند. یا ابا عبیده! خداوند مانع نشد که آنچه به داود داد، به سلیمان بهتر از آن عنایت کند.

ص: ۱۷۶

سپس فرمود: «هـذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسابٍ.» - . ص / ۳۹ - {[گفتیم] این بخشش ماست [آن را] بی شمار ببخش یا نگاه دار.}

عرض کردم: فدایت شوم! خدا چه به او عطا کرد؟ فرمود: یا ابا عبیده! وقتی قائم آل محمّد قیام کند، به حکم داود و سلیمان حکم می کند و از مردم دلیل و بیّنه نمی خواهد. - . بصائر الدرجات: ۷۲ و ۱۵۰ -

**[ترجمه]

بيان

قوله عليه السلام ما أعطى داود كلمه ما إما مصدريه أى لم يمنع الله تعالى من إعطاء الابن إعطاء الأب أو موصوله أى لم يمنع الله ما عطاه داود من إعطاء سليمان أفضل منه قوله قال نعم يا با عبيده أجاب بوجه يفهم منه ما سأله و زياده أى ما أعطاه الله هو العلم بالوقائع و عدم الاحتياج إلى البينه و فى الكافى بعد قوله أن أعطى سليمان ثم قال يا با عبيده فلا تكلف (۲). ثم اعلم أن الظاهر من الأخبار أن القائم عليه السلام إذا ظهر يحكم بما يعلم فى الواقعه لا بالبينه و أما من تقدمه من الأئمه عليهم السلام فقد كانوا يحكمون بالظاهر و قد كانوا يظهرون ما يعلمون من باطن الأمر بالحيل كما كان أمير المؤمنين عليه السلام يفعله فى كثير من الموارد (۳). و قال الشيخ المفيد فى كتاب المسائل للإمام عليه السلام أن يحكم بعلمه كما يحكم بظاهر الشهادات و متى عرف من المشهود عليه ضد ما تضمنته الشهاده أبطل بذلك شهاده من شهد عليه و حكم فيه بما أعلمه الله تعالى و قد يجوز

عنـدی أن تغیب عنه بواطن الأمور فیحکم فیها بالظواهر و إن کانت علی خلاف الحقیقه عند الله تعالی و یجوز أن یدله الله تعالی علی الفرق بیـن الصـادقین من الشـهود و بین الکـاذبین فلاـ تغیب عنه حقیقه الحـال و الأـمور فی هـذا البـاب متعلقه بالألطـاف و المصالـح التی لاـ یعلمهـا علی کـل حال إلا الله عز و جل. و لأهل الإمامه فی هـذه المقاله ثلاثه أقوال فمنهم من یزعم أن أحکام الأئمه علی الظواهر دون ما یعلمونه علی کل حال و منهم من یزعم أن أحکامهم إنما هی

۱- بصائر الدرجات: ۷۲ و ۱۵۰ و الآیه فی ص: ۳۹.

۲- أصول الکافی ۱: ۳۹۷.

۳- فی نسخه: فی کتاب مسائل.

على البواطن دون الظواهر التی یجوز فیها الخلاف و منهم من یذهب إلی ما اخترته أنا من المقال و لم أر لبنی نوبخت رحمهم الله فیه ما أقطع علی إضافته إلیهم علی یقین بغیر ارتیاب.

**[ترجمه]این که فرمود: «ما اعطی داود»، عبارت «ما» را به دو گونه می توان در نظر گرفت: اول این که «ما» مصدریه باشد. در این صورت معنا می شود: «خداوند آنچه را که به پدر داده، به پسر هم اعطا می کند.» اما وجه دوم این گونه است که «ما» موصوله باشد که معنا می شود: «خداوند آنچه را که به داود داده بود، بهتر از آن را به سلیمان بخشید.» و این که امام در جواب سوال آخر راوی فرمود: «نعم یا اباعبیده»، به این دلیل است که امام به وجهی جواب دادند که علاوه بر آنچه راوی سوال کرد، مطلب اضافه ای را نیز بیان کند و آن این که خداوند به ایشان علم به واقع را عطا می کند، به گونه ای که در حکم نیاز به بینه ندارد. در کافی چنین نقل شده: «أن أعطی سلیمان ثم قال یا سلیمان لا تکلف.» - . اصول کافی ۱ : ۳۹۷ -

ظاهر اخبار این است که وقتی قائم علیه السّلام ظهور کند، به علم خود در پیش آمده و عمل می کند و احتیاج به

اقامه بیّنه و شاهد ندارد، ولی ائمه قبل علیهم السلام حکم به ظاهر می کردند و گاهی اطلاعی که از باطن داشتند، با لطائف الحیل به اقرار وامی داشتند، چنان چه امیرالمؤمنین علیه السّلام در چندین مورد انجام داد.

شیخ مفید در کتاب مسائل می نویسد: امام می تواند به علم خود حکم کند، همچنان که حکم به ظاهر شهادت ها می کند، وقتی می داند شهادت بر خلاف داده اند، آن را باطل می کند و مطابق آنچه خداوند به او اطلاع داده عمل می کند. در نظر من جایز است که امام گاهی واقع امر را نداند و به ظاهر حکم کند، گرچه آن حکم در نزد خدا بر خلاف حقیقت باشد. و می تواند که خداوند او را راهنمایی کند که شهود صادق را از کاذب تمیز دهد، در نتیجه واقع مطلب را بداند. در این موارد بستگی دارد به الطاف خدا و مصالحی که جز خدا کسی از آن اطلاع ندارد.

امامی مذهبان در این مورد سه دسته هستند: گروهی معتقدند که احکام ائمه به طور کلی مطابق ظاهر است نه اطلاعاتی که از باطن دارند. گروهی را نیز اعتقاد این است که فقط

با باطن عمل می کنند نه ظاهری که ممکن است بر خلاف واقع باشد .

گروهی نیز هم عقیده با منند و من از نوبختیان - که خداوند آنها را رحمت کند - در این مورد چیزی ندیدم که یقین کنم آنها در این مورد چه عقیده ای دارند.

**[ترجمه]

«۵۶»

سن، المحاسن أَبِی عَنِ النَّضْرِ عَنْ یَحْیَی بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِیِّ عَنْ أَیُّوبَ بْنِ الْحُرِّ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام

قَالَ: مَا كَانَتِ الْأَرْضُ إِلَّا وَ فِيهَا عَالِمٌ (۱).

**[ترجمه]محاسن: سليمان بن خالد از ابو جعفر عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: زمين نيست مگر اين كه در آن عالم است. - . محاسن: ۲۳۴ -

**[ترجمه]

«۵۷»

سن، المحاسن الْوَشَّاءُ عَنْ أَبَانٍ الْأَحْمَرِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زِيَادٍ الْعَطَّارِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام هَلْ تَكُونُ الْأَرْضُ إِلَّا وَ فِيهَا عَالِمٌ قَالَ لَا وَ اللَّهِ لِحَلَالِهِمْ وَ حَرَامِهِمْ وَ مَا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ (۲).

**[ترجمه]محاسن: حسين بن زياد عطار گفت: به حضرت صادق عليه السّلام عرض كردم: آيا زمين بدون عالم مى باشد؟ فرمود: نه به خدا! براى حلالشان و حرامشان و آنچه به آن احتياج پيدا مى كنند. - . محاسن: ۲۳۴ -

**[ترجمه]

«۵۸»

سن، المحاسن الْوَشَّاءُ عَنْ أَبَانٍ الْأَحْمَرِ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ الْأَرْضَ لَا تُتْرَكُ إِلَّا بِعَالِمٍ يَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَيْهِ وَ لَا يَحْتَاجُ إِلَى النَّاسِ يَعْلَمُ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ (۳).

**[ترجمه]محاسن: حارث بن مغيره گفت: از حضرت صادق عليه السّلام شنيدم كه مى فرمود: زمين رها نمى شود، مگر به عالمى كه مردم به او احتياج پيدا مى كنند و او احتياج به مردم پيدا نمى كندو مى داند حلال و حرام را. - . محاسن: ۲۳۴ -

**[ترجمه]

«۵۹»

سن، المحاسن بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنِ الْأَصَمِّ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنِ الثُّمَالِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ لَنْ تَبْقَى الْأَرْضُ إِلَّا وَ فِيهَا عَالِمٌ يَعْرِفُ الْحَقَّ مِنَ الْبَاطِلِ (۴).

**[ترجمه]محاسن: ثمالى گفت: شنيدم كه حضرت صادق عليه السّلام مى فرمود: زمين باقى نميماند مگر اين كه در آن عالم باشد ميشناسد حق را از باطل. - . محاسن: ۲۳۴ -

**[ترجمه]

«۶۰»

سن، المحاسن أَبِی عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ شُعَیْبٍ الْحَدَّادِ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَنْ تَخْلُوَ الْأَرْضُ مِنْ رَجُلٍ یَعْرِفُ الْحَقَّ فَإِذَا زَادَ النَّاسُ فِیهِ قَالَ قَدْ زَادُوا وَ إِذَا نَقَصُوا مِنْهُ قَالَ قَدْ نَقَصُوا وَ إِذَا جَاءُوا بِهِ صَدَّقَهُمْ وَ لَوْ لَمْ یَکُنْ ذَلِکَ کَذَلِکَ لَمْ یُعْرَفِ الْحَقُّ مِنَ الْبَاطِلِ (۵).

**[ترجمه]محاسن: ابو حمزه از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: زمین خالی نیست از مردی که عارف به حق باشد؛ اگر مردم چیزی افزودند، بگوید اضافه کرده اند و اگر کم نمودند، اعلام به کمی کند و اگر درست انجام دادند، آنها را تصدیق نماید. اگر چنین نبود، حق از باطل تمیز داده نمی شد. - . محاسن: ۲۳۵ - ۲۳۶ -

**[ترجمه]

«۶۱»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِیسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُکَیْرٍ الْهَجَرِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام کَانَ هِبَهَ اللَّهِ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله

۱- المحاسن: ۲۳۴.

۲- المحاسن: ۲۳۴.

۳- المحاسن: ۲۳۴.

۴- المحاسن: ۲۳۴.

۵- المحاسن: ۲۳۵ و ۲۳۶.

وَرِثَ عِلْمَ الْأَوْصِيَاءِ وَ عِلْمَ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ (۱) مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِينَ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: عبداللّه بن بکیر هجری از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: علی ابن ابی طالب علیه السّلام هبه و بخشایش خدا بود برای محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم،

ص: ۱۷۸

و وارث علم اوصیا و علم کسانی که قبل از او وجود داشتند، از انبیاء و مرسلین بود. -. اختصاص: ۲۷۹ -

**[ترجمه]

«۶۲»

ختص، الإختصاص أَحْمَدُ وَ عَبْدُ اللَّهِ ابْنَا مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ يَتَوَارَثُ أَصَاغِرُنَا عَنْ أَكَابِرِنَا حَذْوَ الْقُذَّهِ بِالْقُذَّهِ (۳).

یر، بصائر الدرجات عبد الله بن محمد عن معمر مثله (۴).

**[ترجمه]اختصاص: معمر بن خلاد از حضرت رضا علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ما خانواده ای هستیم که کوچکتران ما از بزرگتران کاملا مطابق یکدیگر به ارث می برند. -. اختصاص: ۲۷۹ -

بصائر الدرجات: عبدالله بن محمد مانند همین را از معمر نقل می کند. -. بصائر الدرجات: ۸۵ -

**[ترجمه]

«۶۳»

ختص، الإختصاص ابْنُ أَبِي الْخَطَّابِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي هَاشِمٍ عَنْ عَنْبَسَهَ بْنِ بِجَادٍ عَنِ الْمُغِيرَهِ الْحَوَارِيِّ مَوْلَى عَبْدِ الْمُؤْمِنِ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ ابْنِ طَرِيفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيّاً علیه السلام يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي فَوَ اللَّهِ مَا مِنْ أَرْضٍ مُخْصِبَهٍ وَ لَا مُجْدِبَهٍ وَ لَا فِئَهٍ تُضِلُّ مِائَهً أَوْ تَهْدِي مِائَهً إِلَّا وَ عَرَفْتُ قَائِدَهَا وَ سَائِقَهَا وَ قَدْ أَخْبَرْتُ بِهَذَا رَجُلًا مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يُخْبِرُ بِهَا كَبِيرُهُمْ صَغِيرَهُمْ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَهُ.

(۵)

ص: ۱۷۹

۱- فی نسخه: و علم من كان قبله اما ان محمّدا ورث علم من كان قبله من الأنبياء و المرسلين.

٢- الاختصاص: ٢٧٩.

٣- الاختصاص: ٢٧٩.

٤- بصائر الدرجات: ٨٥.

٥- الاختصاص: ٢٧٩ و ٢٨٠.

**[ترجمه]اختصاص: ابن نباته گفت: از حضرت علی علیه السّلام شنیدم که روی منبر می فرمود: از من سؤال کنید، قبل از آنکه مرا نیابید. قسم به خدا زمینی نیست، چه سرسبز و چه شوره زار، و گروهی که گمراه کنند صد نفر را یا صد نفر را هدایت کنند، جز اینکه رهبر و فرمانروای آنها را می شناسم. این مطالب را به یکی از خانواده خود اطلاع داده ام که پیوسته بزرگتران آنها به کوچک ترها اطلاع می دهند، تا روز قیامت. - . اختصاص: ۲۷۹ - ۲۸۰ -

ص: ۱۷۹

**[ترجمه]

باب ۱۳ آخر فی أن عندهم صلوات الله علیهم کتب الأنبیاء علیهم السلام یقرءونها علی اختلاف لغاتها

الأخبار

«۱»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات مُوسَی بْنُ عُمَرَ عَنِ الْمِیثَمِیِّ عَنْ سَمَاعَهَ عَنْ شَیْخٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: جِئْنَا نُرِیدُ الدُّخُولَ عَلَیْهِ فَلَمَّا صِرْنَا بِالدِّهْلِیزِ سَمِعْنَا قِرَاءَهً بِالسُّرْیَانِیَّهِ بِصَوْتٍ حَسَنٍ یَقْرَأُ وَ یَبْکِی حَتَّی أَبْکَی بَعْضَنَا (۱).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: یکی از اصحاب ما از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد: ما رفتیم که خدمت ایشان برسیم. وقتی وارد خانه شدیم صدای قرائتی به سریانی با صوتی نیکو شنیدیم که می خواند و گریه می کرد، به طوری که بعضی از ما را به گریه درآورد. - . اختصاص: ۲۹۱ - ۲۹۲، بصائر الدرجات: ۹۹ -

**[ترجمه]

«۲»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ یُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَکَمِ فِی حَدِیثِ بُرَیْهَهَ النَّصْرَانِیِّ أَنَّهُ جَاءَ مَعَ هِشَامٍ حَتَّی لَقِیَ مُوسَی بْنَ جَعْفَرٍ علیهما السلام فَقَالَ یَا بُرَیْهَهُ کَیْفَ عِلْمُکَ بِکِتَابِکَ قَالَ أَنَا عَالِمٌ قَالَ کَیْفَ ثِقَتُکَ بِتَأْوِیلِهِ قَالَ مَا أَوْثَقَنِی بِعِلْمِی فِیهِ قَالَ فَابْتَدَأَنِی مُوسَی بِقِرَاءَهِ الْإِنْجِیلِ فَقَالَ بُرَیْهَهُ وَ الْمَسِیحُ لَقَدْ کَانَ یَرَاهَا هَکَذَا وَ مَا قَرَأَ هَذِهِ الْقِرَاءَهَ إِلَّا الْمَسِیحُ ثُمَّ قَالَ بُرَیْهَهُ إِیَّاکَ لَقَدْ کُنْتُ أَطْلُبُ مُنْذُ خَمْسِینَ سَنَهً فَأَسْلَمَ عَلَی یَدَیْهِ (۲).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: هشام بن حکم در حدیث بریهه نصرانی نقل می کند که او با هشام خدمت موسی بن جعفر علیه السّلام رفتند. امام به بریهه فرمود: از کتاب دینی خود چگونه اطلاع داری؟ گفت: من واردم. فرمود: چقدر به تأویل آن اطمینان داری؟ گفت: خیلی مطمئن هستم. آنگاه ابتدا موسی بن جعفر شروع به خواندن انجیل کرد. بریهه گفت: مسیح همین طور قرائت می کرد؛ این قرائت را جز مسیح کسی نخوانده است. بعد بریهه گفت: پنجاه سال بود که به دنبال چنین شخصی می گشتم. آنگاه به دست آن جناب مسلمان شد. - . اختصاص: ۲۹۲، بصائر الدرجات: ۹۹ -

**[ترجمه]

«۳»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمِیثَمِیِّ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُوسَی النُّمَیْرِیِّ قَالَ: جِئْنَا (۳) إِلَی بَابِ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام نَسْتَأْذِنُ (۴) عَلَیْهِ فَسَمِعْنَا صَوْتاً حَزِیناً یَقْرَأُ بِالْعِبْرَانِیَّهِ فَبَکَیْنَا حَیْثُ سَمِعْنَا الصَّوْتَ وَ ظَنَنَّا أَنَّهُ بَعَثَ إِلَی رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْکِتَابِ یَسْتَقْرِئُهُ فَأَذِنَ لَنَا فَدَخَلْنَا عَلَیْهِ فَلَمْ نَرَ عِنْدَهُ أَحَداً فَقُلْنَا أَصْلَحَکَ اللَّهُ سَمِعْنَا صَوْتاً بِالْعِبْرَانِیَّهِ فَظَنَنَّا أَنَّکَ بَعَثْتَ إِلَی رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْکِتَابِ تَسْتَقْرِئُهُ قَالَ لَا وَ لَکِنْ ذَکَرْتُ مُنَاجَاهَ إِلْیَا لِرَبِّهِ فَبَکَیْتُ مِنْ ذَلِکَ

ص: ۱۸۰

۱- الاختصاص: ۲۹۱ و ۲۹۲. بصائر الدرجات: ۹۹.

۲- الاختصاص: ۲۹۲ فیه: فابتدأ موسی بقراءه الإنجیل بصائر الدرجات: ۹۹.

۳- فی البصائر: جئت.

۴- فی نسخه و فی البصائر: استأذن.

قَالَ قُلْنَا وَ مَا كَانَ مُنَاجَاتُهُ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاكَ قَالَ جَعَلَ يَقُولُ يَا رَبِّ أَ تُرَاكَ مُعَذِّبِي بَعْدَ طُولِ مُقَامِي لَكَ أَ تُرَاكَ مُعَذِّبِي بَعْدَ طُولِ صَلَاتِي لَكَ وَ جَعَلَ يُعَدِّدُ أَعْمَالَهُ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنِّي لَسْتُ أُعَذِّبُكَ قَالَ فَقَالَ يَا رَبِّ وَ مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَقُولَ لَا بَعْدَ نَعَمْ وَ أَنَا عَبْدُكَ وَ فِي قَبْضَتِكَ قَالَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنِّي إِذَا قُلْتُ قَوْلًا وَفَيْتُ بِهِ (۱).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: موسی نمیری گفت: به درب خانه حضرت باقر علیه السّلام رفتیم و اجازه ورود خواستیم. صدای محزونی شنیدیم که به عبرانی می خواند. به محض شنیدن صدا به گریه افتادیم و با خود خیال کردیم که امام، یکی از اهل کتاب را آورده و او می خواند. اجازه ورود داد و وارد شدیم، اما در نزد او هیچ کس را ندیدیم. گفتیم خدا به شما خیر دهد! صدایی با لهجه عبرانی شنیدیم خیال کردیم شما به یک نفر از اهل کتاب دستور داده اید که بخواند. فرمود: نه، یادم از مناجات الیا با پروردگار آمد، به خاطر آن گریه کردم.

ص: ۱۸۰

عرض کردیم: فدایت شویم! مناجات الیا چگونه است؟ شروع کرد به خواندن این جملات: «خدایا! آیا مرا عذاب می کنی بعد از این مدت طولانی که در خدمت توام؟ آیا مرا عذاب خواهی کرد بعد از این همه نماز؟ آنگاه اعمال خود را یکی پس از دیگری شروع کرد به شمردن. خداوند به او وحی کرد من تو را عذاب نخواهم کرد.

گفت پروردگارا! چه کسی می تواند جلوی قدرت تو را بگیرد اگر بعد از قبول کردن، باز بگویی نه من بنده توام و در اختیارت می باشم؟ خداوند به او وحی کرد که من وقتی چیزی بگویم، به آن وفا خواهم کرد. - . اختصاص: ۲۹۲، بصائر الدرجات: ۹۹ -

**[ترجمه]

«۴»

یج، الخرائج و الجرائح رُوِيَ أَنَّ جَمَاعَةً اسْتَأْذَنُوا عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالُوا فَلَمَّا صِرْنَا فِي الدِّهْلِيزِ إِذَا قِرَاءَةٌ سُرْيَانِيَّةٌ بِصَوْتٍ حَسَنٍ يَقْرَأُ وَ يَبْكِي حَتَّى أَبْكَى بَعْضَنَا وَ مَا نَفْهَمُ مَا يَقُولُ فَظَنَنَّا أَنَّ عِنْدَهُ بَعْضَ أَهْلِ الْكِتَابِ اسْتَقْرَأَهُ فَلَمَّا انْقَطَعَ الصَّوْتُ دَخَلْنَا عَلَيْهِ فَلَمْ نَرَ عِنْدَهُ أَحَداً قُلْنَا لَقَدْ سَمِعْنَا قِرَاءَةً سُرْيَانِيَّةً بِصَوْتٍ حَزِينٍ قَالَ ذَكَرْتُ مُنَاجَاةَ إِلْيَا النَّبِيِّ فَأَبْكَتْنِي (۲).

**[ترجمه]خرائج و جرائح: روایت شده که گروهی از حضرت باقر علیه السّلام اذن گرفتند تا خدمت ایشان برسند. گفتند: وقتی که به دهلیز وارد شدیم، صدای قرائتی سریانی را به صوت نیکو شنیدیم که می خواند و گریه می کرد، تا این که بعضی از ما را به گریه انداخت، در حالی که نمی فهمیدیم چه می گوید. گمان کردیم یکی از اهل کتاب نزد آن حضرت است و حضرت از او خواسته قرائت کند، وقتی صوت قطع شد و خدمت ایشان رسیدیم، اما کسی را نزد ایشان ندیدیم. گفتیم: ما صدای قرائتی سریانی را به صوتی حزین شنیدیم! فرمود: مناجات الیای پیامبر به خاطرم آمد، پس مرا به گریه انداخت. - . خرائج و جرائح: ۱۹۷ -

**[ترجمه]

«۵»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتابَ الَّذِی جاءَ بِهِ مُوسی نُوراً وَ هُدیً لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَراطِیسَ تُبْدُونَها (۳) قَالَ كَانُوا یَكْتُمُونَ مَا شَاءُوا وَ یُبْدُونَ مَا شَاءُوا.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: عبداللَّه بن سنان گفت: از حضرت صادق علیه السّلام راجع به این آیه پرسیدم: «قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتابَ الَّذِی جاءَ بِهِ مُوسی نُوراً وَ هُدیً لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَراطِیسَ تُبْدُونَها.» - . انعام / ۹۱ - {بگو چه کسی آن کتابی را که موسی آورده است نازل کرده [همان کتابی که] برای مردم روشنایی و رهنمود است [و] آن را به صورت طومارها درمی آورید [آنچه را] از آن [می خواهید] آشکار و بسیاری را پنهان می کنید.} فرمود: هر چه می خواستند پنهان می کردند و هر چه مایل بودند افشا و اظهار می کردند.

**[ترجمه]

«۶»

وَ فِی رِوَایَةٍ أُخْرَی عَنْهُ قَالَ: كَانَ یَكْتُبُونَهُ فِی الْقَرَاطِیسِ ثُمَّ یُبْدُونَ مَا شَاءُوا وَ یُخْفُونَ مَا شَاءُوا وَ قَالَ كُلُّ كِتَابٍ أُنْزِلَ فَهُوَ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: در روایت دیگری آمده است: آیات را در کاغذها می نوشتند، بعد هر چه را که مایل بودند اظهار می کردند و آنچه را که نمی خواستند پنهان می نمودند. بعد فرمود: هر کتابی که نازل شد در نزد اهل علم است. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۳۶۹ -

**[ترجمه]

«۷»

ید، التوحید أَبِی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ وَ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ مَعاً عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنِ ابْنِ هَاشِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ یُونُسَ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ فِی خَبَرٍ طَوِیلٍ قَالَ: جَاءَ بُرَیْهَهُ جَاثَلِیقُ (۵) النَّصَارَی فَقَالَ لِأَبِی الْحَسَنِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ

۱- الاختصاص: ۲۹۲ فیه: (لیقرأ علیه فدخلنا فلم نر) و فیه: قیامی لک و عبادتی ایاک و معذبی بعد صلاتی لک بصائر الدرجات: ۹۹.

٢- الخرائج: ١٩٧.

٣- الأنعام: ٩١.

۴- تفسير العيّاشىّ ١: ٣۶٩.

۵- الجثليق و الجاثليق: متقدم الاساقفه.

أَنَّى لَكَمُ التَّوْرَاةُ وَ الْإِنْجِيلُ وَ كُتُبُ الْأَنْبِيَاءِ قَالَ هِيَ عِنْدَنَا وِرَاثَةٌ مِنْ عِنْدِهِمْ نَقْرَؤُهَا كَمَا قَرَءُوهَا وَ نَقُولُهَا كَمَا قَالُوهَا إِنَّ اللَّهَ لَا يَجْعَلُ حُجَّةً فِي أَرْضِهِ يُسْأَلُ عَنْ شَيْ ءٍ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي الْخَبَرَ (۱).

**[ترجمه]توحید صدوق: هشام بن حکم در خبری طویل می گوید: بریهه رئیس نصرانیان به حضرت موسی بن جعفر علیه السّلام عرض کرد: فدایت شوم!

ص: ۱۸۱

تورات و انجیل و کتاب های انبیا را از کجا آورده اید؟ فرمود: از انبیا به ما به ارث رسیده، ما همان طور که خود آنها قرائت کرده اند می خوانیم و مثل خودشان می گوییم، خداوند حجتی را در روی زمین قرار نمی دهد که از او چیزی بپرسند و بگوید نمی دانم ... - . توحید صدوق: ۲۸۸ و ۲۸۴ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنِ الثُّمَالِيِّ (۲) قَالَ قَالَ عَلِيٌّ علیه السلام لَوْ ثُنِيَتْ لِي وِسَادَةٌ لَحَكَمْتُ بَيْنَ أَهْلِ الْقُرْآنِ بِالْقُرْآنِ حَتَّى يَزْهَرَ إِلَى اللَّهِ وَ لَحَكَمْتُ بَيْنَ أَهْلِ التَّوْرَاةِ بِالتَّوْرَاةِ حَتَّى يَزْهَرَ إِلَى اللَّهِ وَ لَحَكَمْتُ بَيْنَ أَهْلِ الْإِنْجِيلِ بِالْإِنْجِيلِ حَتَّى يَزْهَرَ إِلَى اللَّهِ وَ لَحَكَمْتُ بَيْنَ أَهْلِ الزَّبُورِ بِالزَّبُورِ حَتَّى يَزْهَرَ إِلَى اللَّهِ وَ لَوْ لَا آيَةٌ فِي كِتَابِ اللَّهِ لَأَنْبَأْتُكُمْ بِمَا يَكُونُ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: امام علی علیه السّلام فرمود: اگر برای من مسندی قرار داده می شد، هر آینه در میان اهل قرآن به قرآن حکم می کردم تا این که پرتو افکند به سوی خدا، و بین اهل تورات به تورات حکم می کردم تا این که پرتو افکند به سوی خدا، و بین اهل انجیل با انجیل حکم می کردم تا این که پرتو افکند به سوی خدا، و بین اهل زبور به زبور حکم می کردم تا این که پرتو افکند به سوی خدا، و اگر آیه ای در کتاب خدا نبود، خبر می دادم به شما به آنچه که واقع خواهد شد تا روز قیامت. - . بصائر الدرجات: ۳۶ -

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ عَنْ خَلَفِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام لَوْ ثَنَى النَّاسُ لِي وِسَادَةً كَمَا ثُنِيَ لِابْنِ صُوحَانَ لَحَكَمْتُ بَيْنَ أَهْلِ التَّوْرَاةِ بِالتَّوْرَاةِ حَتَّى يَزْهَرَ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ لَحَكَمْتُ بَيْنَ أَهْلِ الزَّبُورِ بِالزَّبُورِ حَتَّى يَزْهَرَ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ (۴) وَ لَحَكَمْتُ بَيْنَ أَهْلِ الْفُرْقَانِ بِالْفُرْقَانِ حَتَّى يَزْهَرَ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: داود بن فرقد از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: اگر مردم همـان طور که برای ابن صوحـان قرار داده انـد، برای من مسـندی قرار دهنـد، بین توراتیـان بـا تورات خودشان قضاوت خواهم کرد، آنچنان که بین آسـمان و زمین بدرخشد، و بین انجیلیان با انجیل خودشان، به طوری که بین آسـمان و زمین بدرخشد، و بین زبوریـان بـا زبور، آنچنان که بین آسـمان و زمین درخشان شود، و بین اهل فرقان با فرقان، آنچنان که بین آسـمان زمین را روشن کند قضاوت خواهم کرد. - . بصائر الدرجات: ۳۷ -

**[ترجمه]

بیان

ذکر ابن صوحـان فی الخبر غریب و لعله کـان ابن أبی سـفیان و علی تقـدیره کـأن المراد به لو کان لی بین أصـحابی نفاذ أمر و قبول قول کنفـاذ أمر صعصـعه بن صوحـان أو زیـد أخیه فی قومه. و فی بعض النسـخ کمـا سـأل ابن صوحـان أی لو کـان سـائر أصحابی یسألون و یقبلون کما سأل و قبل ابن صوحان و سیأتی سائر الأخبار فی ذلک مع شرحها فی

ص: ۱۸۲

۱- توحید الصدوق: ۲۸۸ و ۲۸۴.
۲- فی المصدر: عن الثمالی عن أبی عبد اللّه علیه السّلام قال: قال.
۳- بصائر الدرجات: ۳۶.
۴- بصائر الدرجات: ۳۷.

أبواب علم أمير المؤمنين علیه السلام و باب أن جمیع العلوم فی القرآن.

**[ترجمه]نام ابن صوحان را در این خبر آوردن بعید به نظر می رسد، شاید منظور معاویه بن ابی سفیان باشد. بالاخره منظور این است که اگر حرف من بین اصحابم نافذ و مورد قبول بود آن طور که حرف صعصعه یا برادرش زید را قبیله اش می پذیرند.

در برخی نسخه ها عبارت «کما سأل ابن صوحان» آمده، یعنی اگر اصحاب من مانند اطرافیان ابن صوحان از من سوال می کردند و می پذیرفتند. اخبار دیگری همراه با شرحشان به زودی

ص: ۱۸۲

در ابواب «علم امیر المومنین علیه السّلام» و نیز باب «جمیع العلوم فی القرآن» خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ هَاشِمٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَدَّاحِ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِیهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام لَوْ وُضِعَتْ لِی وِسَادَهٌ ثُمَّ اتَّکَیْتُ عَلَیْهَا لَقَضَیْتُ بَیْنَ أَهْلِ التَّوْرَاهِ بِالتَّوْرَاهِ حَتَّی تَزْهَرَ إِلَی رَبِّهَا وَ لَوْ وُضِعَتْ لِی وِسَادَهٌ ثُمَّ اتَّکَیْتُ عَلَیْهَا لَقَضَیْتُ بَیْنَ أَهْلِ الْإِنْجِیلِ بِالْإِنْجِیلِ حَتَّی یَزْهَرَ إِلَی رَبِّهِ وَ لَوْ وُضِعَتْ لِی وِسَادَهٌ ثُمَّ اتَّکَیْتُ عَلَیْهَا لَقَضَیْتُ بَیْنَ أَهْلِ الزَّبُورِ بِالزَّبُورِ حَتَّی یَزْهَرَ إِلَی رَبِّهِ وَ لَوْ وُضِعَتْ لِی وِسَادَهٌ ثُمَّ اتَّکَیْتُ عَلَیْهَا لَقَضَیْتُ بَیْنَ أَهْلِ الْقُرْآنِ بِالْقُرْآنِ حَتَّی یَزْهَرَ إِلَی رَبِّهِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: قداح از حضرت صادق، از پدرش تقل کرد که فرمود: امیر المومنین علیه السّلام فرمود اگر برای من مسندی قرار داده می شد، سپس بر آن تکیه می کردم و هر آینه بین اهل تورات به تورات قضاوت می کردم تا روشن شود به پروردگارش؛ اگر برای من مسندی قرار داده می شد، سپس بر آن تکیه می کردم، هر آینه بین اهل انجیل به انجیل قضاوت می کردم تا روشن شود به پروردگارش؛ اگر برای من مسندی قرار داده می شد، سپس بر آن تکیه می کردم، هر آینه بین اهل زبور به زبور قضاوت می کردم تا روشن شود به پروردگارش؛ اگر برای من مسندی قرار داده می شد، سپس بر آن تکیه می کردم هر آینه بین اهل قرآن به قرآن قضاوت می کردم تا روشن شود به پروردگارش. - . بصائر الدرجات: ۳۷ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِی بَکْرٍ الْحَضْرَمِیِّ عَنْ سَلَمَهَ بْنِ کُهَیْلٍ قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام لَوِ اسْتَقَامَتْ لِیَ الْأُمَّهُ وَ ثُنِیَتْ لِیَ الْوِسَادَهُ لَحَکَمْتُ فِی التَّوْرَاهِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِی التَّوْرَاهِ وَ لَحَکَمْتُ فِی الْإِنْجِیلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ

فِی الْإِنْجِیلِ وَ لَحَکَمْتُ فِی الزَّبُورِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِی الزَّبُورِ حَتَّی یَزْهَرَ إِلَی اللَّهِ (۲) إِنِّی حَکَمْتُ فِی الْقُرْآنِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلمه بن کهیل گفت: علی علیه السّلام فرمود: اگر امت بر من استقامت می کرد و مسند برای من قرار داده می شد، در تورات به آنچه که خداوند در تورات نازل کرده حکم می کردم؛ در انجیل به آنچه که خداوند در انجیل نازل کرده حکم می کردم؛ در زبور به آنچه که خداوند در زبور نازل کرده حکم می کردم تا این که روشن شود به پروردگار، و من در قرآن به آنچه که خدا نازل کرده حکم می کردم. - . بصائر الدرجات: ۳۷ -

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصائر الدرجات أَیُّوبُ بْنُ نُوحٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ شُعَیْبٍ الْخَزَّازِ عَنْ ضُرَیْسٍ الْکُنَاسِیِّ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ أَبُو بَصِیرٍ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ دَاوُدَ وَرِثَ الْأَنْبِیَاءَ وَ إِنَّ سُلَیْمَانَ وَرِثَ دَاوُدَ وَ إِنَّ مُحَمَّداً وَرِثَ سُلَیْمَانَ وَ مَا هُنَاکَ وَ إِنَّا وَرِثْنَا مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله وَ إِنَّ عِنْدَنَا صُحُفَ إِبْرَاهِیمَ وَ أَلْوَاحَ مُوسَی فَقَالَ لَهُ أَبُو بَصِیرٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْعِلْمُ فَقَالَ یَا بَا مُحَمَّدٍ لَیْسَ هَذَا هُوَ الْعِلْمَ إِنَّمَا هَذَا الْأَثَرُ إِنَّمَا الْعِلْمُ مَا حَدَثَ بِاللَّیْلِ وَ النَّهَارِ یَوْماً بِیَوْمٍ وَ سَاعَةً بِسَاعَةٍ (۴).

یر، بصائر الدرجات محمد بن عیسی عن صفوان مثله (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ضریس کناسی گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم. ابا بصیر نیز حضور داشت. آن جناب فرمود: داود وارث انبیا بود و سلیمان وارث داود شد و محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم وارث سلیمان بود، با اینکه آنجا نبود، و ما وارث محمّدیم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم؛ صحف ابراهیم و الواح موسی در نزد ما است.

ابو بصیر پرسید: علم همین است؟ فرمود: نه، این علم نیست؛ این یادگار و اثری است. علم وقایعی است که در شبانه روز اتفاق می افتد، روز به روز و ساعت به ساعت. - . بصائر الدرجات: ۳۷ -

بصائر الدرجات: محمد بن عیسی مانند همین را از صفوان روایت می کند. - . بصائر الدرجات: ۳۷ -

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ هَاشِمٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ یُونُسَ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَکَمِ فِی حَدِیثِ بُرَیْهَةَ حِینَ سَأَلَ مُوسَی بْنَ جَعْفَرٍ علیهما السلام بُرَیْهَةُ (۶) کَیْفَ عِلْمُکَ بِکِتَابِ اللَّهِ

۱- بصائر الدرجات: ۳۷.

۲- فی المصدر و انی قد حکمت.

۳- بصائر الدرجات: ۳۷.

۴- بصائر الدرجات: ۳۷.

۵- بصائر الدرجات: ۳۷.

۶- فی المصدر: فقال: یا بریهه.

قَالَ أَنَا بِهِ عَالِمٌ قَالَ فَكَيْفَ ثِقَتُكَ بِتَأْوِيلِهِ قَالَ مَا أَوْثَقَنِی بِعِلْمِی فِيهِ قَالَ فَابْتَدَأَ مُوسَی علیه السلام فِی قِرَاءَهِ الْإِنْجِيلِ فَقَالَ بُرَيْهَهُ وَ الْمَسِيحُ لَقَدْ كَانَ يَقْرَأُهَا هَكَذَا وَ مَا قَرَأَ هَذِهِ الْقِرَاءَهَ إِلَّا الْمَسِيحُ ثُمَّ قَالَ إِيَّاكَ كُنْتُ أَطْلُبُ مُنْذُ خَمْسِينَ سَنَهً قَالَ هِشَامٌ فَدَخَلَ بُرَيْهَهُ وَ الْمَرْأَهُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ حَكَی هِشَامٌ الْكَلَامَ الَّذِی جَرَی بَيْنَ مُوسَی وَ بَيْنَ بُرَيْهَهَ فَقَالَ بُرَيْهَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَيْنَ لَكُمُ التَّوْرَاهُ وَ الْإِنْجِيلُ وَ كُتُبُ الْأَنْبِيَاءِ فَقَالَ هِیَ عِنْدَنَا وِرَاثَهٌ مِنْ عِنْدِهِمْ نَقْرَؤُهَا كَمَا قَرَءُوهَا وَ نَقُولُهَا كَمَا قَالُوهَا وَ اللَّهِ لَا يَجْعَلُ حُجَّهً فِی أَرْضِهِ يُسْأَلُ عَنْ شَیْ ءٍ فَيَقُولُ لَا أَدْرِی فَلَزِمَ بُرَيْهَهُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حَتَّی مَاتَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: هشام بن حکم در حدیث بریهه نصرانی نقل می کند که بریهه خدمت موسی بن جعفر علیه السّلام آمد. امام به بریهه فرمود: از کتاب دینی خود چگونه اطلاع داری؟

ص: ۱۸۳

گفت: مطلعم. فرمود: چقدر به تأویل آن اطمینان داری؟ گفت: خیلی مطمئن هستم. آنگاه ابتدا موسی بن جعفر شروع به خواندن انجیل کرد. بریهه گفت: مسیح همین طور قرائت می کرد؛ این قرائت را جز مسیح کسی نخوانده. بعد بریهه گفت: پنجاه سال بود که به دنبال چنین شخصی می گشتم.

هشام گفت: بریهه و زن همراهش خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدند. هشام توضیح برخورد بریهه با موسی بن جعفر علیه السّلام را برای حضرت صادق علیه السّلام داد. بریهه گفت: فدایت شوم! شما تورات و انجیل و کتاب های انبیا را از کجا آورده اید؟

فرمود: اینها به ارث به

ما رسیده. ما آنها را مثل خود آنها می خوانیم و چون خودشان می گوییم که خداوند حجتی را در روی زمین قرار نمی دهد که از او چیزی بپرسند، بگوید نمی دانم. پس بریهه خدمت حضرت صادق علیه السّلام را اختیار کرد تا از دنیا رفت. - . بصائر الدرجات: ۳۷ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ لِی يَا بَا مُحَمَّدٍ إِنَّ اللَّهَ لَمْ يُعْطِ الْأَنْبِيَاءَ شَيْئاً إِلَّا وَ قَدْ أَعْطَاهُ مُحَمَّداً وَ قَدْ أَعْطَی مُحَمَّداً جَمِيعَ مَا أَعْطَی الْأَنْبِيَاءَ وَ عِنْدَنَا الصُّحُفُ الَّتِی قَالَ اللَّهُ صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسی (۲) قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ هِیَ الْأَلْوَاحُ قَالَ نَعَمْ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که به من فرمود: یا ابا محمّد! خداوند به انبیا چیزی نداده، مگر اینکه به محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم نیز داده. خدا تمام آنچه را که به انبیا داده، به آن جناب عطا کرده

است. در نزد ما صحفی که خدا در قرآن فرموده: «صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى» - . اعلی / ۱۹ -

{صحیفه های ابراهیم و موسی.} است. عرض کردم: فدایت شوم! همان الواح است؟ فرمود: آری. - . بصائر الدرجات: ۳۷ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ النَّضْرِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى وَ لَقَدْ كَتَبْنا فِی الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ (۴) مَا الذِّكْرُ وَ مَا الزَّبُورُ قَالَ الذِّكْرُ عِنْدَ اللَّهِ وَ الزَّبُورُ الَّذِی نَزَلَ عَلَى دَاوُدَ وَ كُلُّ كِتَابٍ نَزَلَ فَهُوَ عِنْدَ الْعَالِمِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبداللّه بن سنان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که از آن جناب راجع به این آیه سؤال کردند: «وَ لَقَدْ كَتَبْنا فِی الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ.» - . انبیاء / ۱۰۵ - {و در حقیقت، در زبور پس از تورات نوشتیم.} و پرسیدند که ذکر چیست و زبور کدام است؟ فرمود: ذکر در نزد خدا است و زبور همان کتابی است که بر داود نازل شد. هر کتابی که نازل شود، در نزد عالم است. - . بصائر الدرجات: ۳۷ -

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، بصائر الدرجات عَلِیُّ بْنُ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنْ عَبَّاسٍ الْوَرَّاقِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ لَيْثٍ الْمُرَادِیِّ أَنَّهُ حَدَّثَهُ عَنْ سَدِيرٍ بِحَدِيثٍ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ إِنَّ لَيْثَ الْمُرَادِیِّ حَدَّثَنِی عَنْكَ بِحَدِيثٍ فَقَالَ وَ مَا هُوَ

۱- بصائر الدرجات: ۳۷.

۲- الأعلی: ۱۹.

۳- بصائر الدرجات: ۳۷.

۴- الأنبياء: ۱۰۵.

۵- بصائر الدرجات: ۳۷.

قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ حَدِیثُ الْیَمَانِیِّ قَالَ کُنْتُ عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَمَرَّ بِنَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْیَمَنِ فَسَأَلَهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الْیَمَنِ فَأَقْبَلَ یُحَدِّثُ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام هَلْ تَعْرِفُ دَارَ کَذَا وَ کَذَا قَالَ نَعَمْ وَ رَأَیْتُهَا قَالَ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام هَلْ تَعْرِفُ صَخْرَةً عِنْدَهَا فِی مَوْضِعِ کَذَا قَالَ نَعَمْ وَ رَأَیْتُهَا فَقَالَ الرَّجُلُ مَا رَأَیْتُ رَجُلًا أَعْرَفَ بِالْبِلَادِ مِنْکَ فَلَمَّا قَامَ الرَّجُلُ قَالَ لِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَا أَبَا الْفَضْلِ تِلْکَ الصَّخْرَةُ الَّتِی غَضِبَ مُوسَی علیه السلام فَأَلْقَی الْأَلْوَاحَ فَمَا ذَهَبَ مِنَ التَّوْرَاةِ الْتَقَمَتْهُ الصَّخْرَةُ فَلَمَّا بَعَثَ اللَّهُ رَسُولَهُ أَدَّتْهُ إِلَیْهِ وَ هِیَ عِنْدَنَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: لیث مرادی حدیثی از سدیر نقل کرد. راوی که ابن مسکان است گفت: من پیش سدیر رفتم و گفتم که لیث مرادی حدیثی از شما برایم نقل کرد. پرسید: چه حدیثی؟

ص: ۱۸۴

گفتم: فدایتان شوم! حدیث مرد یمنی. گفت که خدمت حضرت باقر بودیم و مردی از یمنی ها رد شد. امام از او راجع به یمن سؤالاتی کرد و فرمود: فلان خانه را می شناسی؟ عرض کرد: بله، آن خانه را دیده ام. امام باقر فرمود: آن سنگ را جلوی آن خانه می شناسی؟ گفت: بله، خودم آن سنگ را دیده ام. مرد یمنی گفت: کسی را ندیده ام که مثل شما به خصوصیات شهرها وارد باشد.

وقتی مرد یمنی رفت، امام به من فرمود: ابوالفضل! این همان سنگی است که موسی خشمگین شد و الواح را روی آن انداخت. هر چه از الواح از بین رفت، در دل آن سنگ جای گرفت. وقتی خدا پیامبرش را مبعوث نمود، به او تقدیم کرد و آنها پیش ما است. - . بصائر الدرجات: ۳۷ - ۳۸ -

**[ترجمه]

بیان

قوله إنه حدثه أی حدث لیث بن مسکان بحدیث سمعه عن سدیر فأتی ابن مسکان سدیرا فسأله عن الحدیث فرواه له عن أبی جعفر علیه السلام و أبو الفضل کنیه لسدیر و قول ابن مسکان لسدیر جعلت فداک لیس مستنکر و إن کان مثله نادرا.

**[ترجمه]وقتی لیث ابن مسکان را به حدیثی که از سدیر شنیده بود روایت کرد، ابن مسکان نزد سدیر رفت و روایتی را که از امام باقی علیه السّلام شنیده بود، از او شنید، ابوالفضل کنیه سدیر است. و اینکه ابن مسکان به سدیر می گوید: فدایت شوم! استبعادی ندارد، گرچه کم اتفاق می افتد.

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ النَّضْرِ عَنِ الْحَلَبِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْکَانَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ

اللَّهِ علیه السلام یَا بَا مُحَمَّدٍ عِنْدَنَا الصُّحُفُ الَّتِی قَالَ اللَّهُ صُحُفِ إِبْراهِیمَ وَ مُوسی (۲) قُلْتُ الصُّحُفُ هِیَ الْأَلْوَاحُ قَالَ نَعَمْ (۳).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: ابو بصـیر گفت: امام صادق علیه السّـلام فرمود: ابا محمـد! قول خداونـد که می فرمایـد: «صُـحُفِ إِبْراهِیمَ وَ مُوسی»، این صحف نزد ما است. عرض کردم: همان الواح است؟ فرمود: بله. - . بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَـی عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْأَنْصَارِیِّ الْهَمْدَانِیِّ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام قَـالَ سَـمِعْتُهُ یَقُولُ لَنَا وِلَادَهٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله طُهْرٌ وَ عِنْـدَنَا صُـحُفُ إِبْرَاهِیمَ وَ مُوسَـی وَرِثْنَاهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو خالد قماط از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که شنیدم می فرمود: ما ولادت و نژاد پاکی از پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم هستیم، و در نزد ما صحف ابراهیم و موسی است که از پیامبر صلی الله علیه و آله به ما به ارث رسیده است. - . بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، بصـائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْـدِ الْجَبَّارِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَـیْنِ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمِیثَمِیِّ عَنْ فَیْضِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أُفْضِیَتْ إِلَیْهِ

۱- بصائر الدرجات: ۳۷ و ۳۸.

۲- الأعلی: ۱۹.

۳- بصائر الدرجات: ۳۸.

۴- بصائر الدرجات: ۳۸.

صُحُفُ إِبرَاهِيمَ وَ مُوسَى عليهما السلام فَائتَمَنَ عَلَيهَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله عَلِيًّا وَائتَمَن عَلَيهَا الحَسَنَ وَائتَمَنَ عَلَيهَا الحُسَينَ حَتَّى انتُهِيَت إِلَينَا.(۱)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فیض بن مختار از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: صحف ابراهیم و موسی به پیامبر اکرم رسید،

ص: ۱۸۵

آن جناب آنها را به علی علیه السّلام سپرد، ایشان به امام حسن، و امام حسن به امام حسین علیهم السّلام تا رسید به ما. - . بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ وَ شُعَيْبٍ الْحَدَّادِ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عِنْدَنَا الصُّحُفُ الْأُولَی صُحُفُ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَی فَقَالَ لَهُ ضُرَيْسٌ أَ لَيْسَتْ هِيَ الْأَلْوَاحَ فَقَالَ نَعَمْ (۲).

**[ترجمه]ابو بصیر گفت: امام صادق علیه السّلام فرمود: صحف اولی؛ صحف ابراهیم و موسی نزد ماست. ضریس پرسید: همان الواح نیست؟ فرمود: چرا. - . بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ يَحْيَی بْنِ أَبِی عِمْرَانَ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ يُونُسَ عَنْ عَلِيٍّ الصَّائِغِ قَالَ: لَقِيَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَدَعَاهُ مُحَمَّدٌ إِلَی مَنْزِلِهِ فَأَبَی أَنْ يَذْهَبَ مَعَهُ وَ أَرْسَلَ مَعَهُ إِسْمَاعِيلَ وَ أَوْمَأَ إِلَيْهِ أَنْ كُفَّ وَ وَضَعَ يَدَهُ عَلَی فِيهِ وَ أَمَرَهُ بِالْكَفِّ فَلَمَّا انْتَهَی إِلَی مَنْزِلِهِ أَعَادَ إِلَيْهِ الرَّسُولَ يَسْأَلُهُ إِتْيَانَهُ فَأَبَی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ أَتَی الرَّسُولُ مُحَمَّداً فَأَخْبَرَهُ بِامْتِنَاعِهِ فَضَحِكَ مُحَمَّدٌ ثُمَّ قَالَ مَا مَنَعَهُ مِنْ إِتْيَانِي إِلَّا أَنَّهُ يَنْظُرُ فِی الصُّحُفِ قَالَ فَرَجَعَ إِسْمَاعِيلُ فَحَكَی لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْكَلَامَ فَأَرْسَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رَسُولًا مِنْ قِبَلِهِ (۳) وَ قَالَ إِنَّ إِسْمَاعِيلَ أَخْبَرَنِی بِمَا كَانَ مِنْكَ وَ قَدْ صَدَقْتَ إِنِّی أَنْظُرُ فِی الصُّحُفِ الْأُولَی صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَی فَسَلْ نَفْسَكَ وَ أَبَاكَ هَلْ ذَلِكَ عِنْدَكُمَا قَالَ فَلَمَّا أَنْ بَلَغَهُ الرَّسُولُ سَكَتَ فَلَمْ يُجِبْ بِشَيْءٍ فَأَخْبَرَ الرَّسُولُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بِسُكُوتِهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذَا أَصَابَ (۴) وَجْهَ الْجَوَابِ قَلَّ الْكَلَامُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی صائغ گفت: محمّد بن عبداللّه بن حسن در بین راه به حضرت صادق علیه السّلام برخورد و امام را به منزل خود دعوت کرد، ولی امام علیه السّلام با او نرفت، اما اسماعیل فرزند خود را فرستاد و اشاره کرد که خودداری

کند و دست خود را بر دهان گذاشت که زبان نگه دارد. وقتی امام به منزل رسید، باز یک نفر از طرف عبداللّه آمد و ایشان را دو مرتبه به رفتن دعوت کرد و او باز امتناع ورزید .

پیک آمد و امتناع امام صادق را ابراز کرد. محمّد خندید و گفت: چه چیز مانع از آمدن ایشان به منزل ما شد؟ مگر می خواست صحف را تماشا کند!

اسماعیل خدمت امام بازگشت و سخن عبداللّه را برای امام صادق نقل کرد. امام صادق علیه السّلام یک نفر را فرستاد و فرمود: آنچه گفته بودی را شنیدم. راست می گویی؛ من نگاه در صحف اولی می کنم؛ همان صحف ابراهیم و موسی. از خودت و پدرت بپرس که آیا این صحف پیش شما است؟ وقتی جریان را پیک به او گفت، جوابی نداد. وقتی پیک حضرت صادق علیه السّلام را از سکوت عبداللّه مطلع کرد، آن جناب فرمود: وقتی راه جواب به دست آید، سخن کوتاه می شود. - . بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۲۲»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ عِنْدَنَا صُحُفُ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ وَرِثْنَاهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو خالد قماط از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: صحف ابراهیم و موسی نزد ما است و ما آن را از رسول خدا صلی الله علیه و آله به ارث برده ایم. - . بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۲۳»

یر، بصائر الدرجات عَلِيُّ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو الزَّيَّاتِ عَنِ ابْنِ قِيَامَا قَالَ: دَخَلْتُ

۱- بصائر الدرجات : ۳۸.

۲- بصائر الدرجات: ۳۸.

۳- فی المصدر: من قبله إليه.

۴- فی نسخه: إذا اصبت.

۵- بصائر الدرجات: ۳۸.

٦- بصائر الدرجات: ٣٨.

عَلَی أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام وَ قَدْ وُلِدَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ قَدْ وَهَبَ لِی مَا یَرِثُنِی وَ یَرِثُ آلَ دَاوُدَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن قیاما گفت: خدمت

ص: ۱۸۶

حضرت رضا علیه السّلام رسیدم. پسرش حضرت جواد متولد شده بود. فرمود: خداوند به من مولودی عنایت کرد که از من و آل داود ارث ببرد. - . بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۲۴»

یر، بصائر الدرجات سَلَمَهُ بْنُ الْخَطَّابِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ زُرْعَهَ عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَرِثَ سُلَیْمَانُ دَاوُدَ وَ إِنَّ مُحَمَّداً وَرِثَ سُلَیْمَانَ وَ إِنَّا وَرِثْنَا مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله وَ إِنَّ عِنْدَنَا عِلْمَ التَّوْرَاهِ وَ الْإِنْجِیلِ وَ الزَّبُورِ وَ تِبْیَانَ مَا فِی الْأَلْوَاحِ قَالَ قُلْتُ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْعِلْمُ قَالَ لَیْسَ هَذَا الْعِلْمَ إِنَّمَا الْعِلْمُ مَا یَحْدُثُ یَوْماً بِیَوْمٍ وَ سَاعَهً بَعْدَ سَاعَهٍ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مفضل گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: سلیمان وارث داود شد و محمّد وارث سلیمان و ما وارث محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم. در نزد ما علم تورات و انجیل و زبور و توضیح مطالب الواح است. عرض کردم: این است علم؟ فرمود: این علم نیست، علم آن چیزی است که روز به روز و ساعت به ساعت پیش می آید. - . بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۲۵»

یر، بصائر الدرجات أَبُو مُحَمَّدٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مُوسَی عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ الْبَغْدَادِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ الثُّمَالِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ فِی الْجَفْرِ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی لَمَّا أَنْزَلَ أَلْوَاحَ مُوسَی علیه السلام أَنْزَلَهَا عَلَیْهِ وَ فِیهَا تِبْیَانُ کُلِّ شَیْ ءٍ وَ هُوَ کَائِنٌ إِلَی أَنْ تَقُومَ السَّاعَهُ فَلَمَّا انْقَضَتْ أَیَّامُ مُوسَی أَوْحَی اللَّهُ إِلَیْهِ أَنِ اسْتَوْدِعِ الْأَلْوَاحَ وَ هِیَ زَبَرْجَدَهٌ مِنَ الْجَنَّهِ الْجَبَلَ فَأَتَی مُوسَی الْجَبَلَ فَانْشَقَّ لَهُ الْجَبَلُ فَجَعَلَ فِیهِ الْأَلْوَاحَ مَلْفُوفَهً فَلَمَّا جَعَلَهَا فِیهِ انْطَبَقَ الْجَبَلُ عَلَیْهَا فَلَمْ تَزَلْ فِی الْجَبَلِ حَتَّی بَعَثَ اللَّهُ نَبِیَّهُ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله فَأَقْبَلَ رَکْبٌ مِنَ الْیَمَنِ یُرِیدُونَ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله فَلَمَّا انْتَهَوْا إِلَی الْجَبَلِ انْفَرَجَ وَ خَرَجَتِ الْأَلْوَاحُ مَلْفُوفَهً کَمَا وَضَعَهَا مُوسَی علیه السلام فَأَخَذَهَا الْقَوْمُ فَلَمَّا وَقَعَتْ فِی أَیْدِیهِمْ أُلْقِیَ فِی قُلُوبِهِمْ أَنْ لَا یَنْظُرُوا إِلَیْهَا وَ هَابُوهَا حَتَّی یَأْتُوا بِهَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَنْزَلَ اللَّهُ جَبْرَئِیلَ عَلَی نَبِیِّهِ فَأَخْبَرَهُ بِأَمْرِ الْقَوْمِ وَ بِالَّذِی أَصَابُوا فَلَمَّا قَدِمُوا عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله ابْتَدَأَهُمُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فَسَأَلَهُمْ عَمَّا وَجَدُوا فَقَالُوا وَ مَا عِلْمُکَ بِمَا وَجَدْنَا فَقَالَ أَخْبَرَنِی بِهِ رَبِّی وَ هِیَ الْأَلْوَاحُ قَالُوا نَشْهَدُ أَنَّکَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَخْرَجُوهَا فَدَفَعُوهَا إِلَیْهِ فَنَظَرَ إِلَیْهَا وَ قَرَأَهَا وَ

كِتَابُهَا بِالْعِبْرَانِيِّ ثُمَّ دَعَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالَ دُونَكَ

ص: ۱۸۷

۱- بصائر الدرجات: ۳۸.

۲- بصائر الدرجات: ۳۸.

هَذِهِ فَفِيهَا عِلْمُ الْأَوَّلِينَ وَ عِلْمُ الْآخِرِينَ وَ هِيَ أَلْوَاحُ مُوسَى وَ قَدْ أَمَرَنِی رَبِّی أَنْ أَدْفَعَهَا إِلَيْکَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَسْتُ أُحْسِنُ قِرَاءَتَهَا قَالَ إِنَّ جَبْرَئِيلَ أَمَرَنِی أَنْ آمُرَکَ أَنْ تَضَعَهَا تَحْتَ رَأْسِکَ لَيْلَتَکَ هَذِهِ فَإِنَّکَ تُصْبِحُ وَ قَدْ عُلِّمْتَ قِرَاءَتَهَا قَالَ فَجَعَلَهَا تَحْتَ رَأْسِهِ فَأَصْبَحَ وَ قَدْ عَلَّمَهُ اللَّهُ كُلَّ شَيْ ءٍ فِيهَا فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْ يَنْسَخَهَا فَنَسَخَهَا فِی جِلْدِ شَاةٍ وَ هُوَ الْجَفْرُ وَ فِيهِ عِلْمُ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ وَ هُوَ عِنْدَنَا وَ الْأَلْوَاحُ وَ عَصَا مُوسَى عِنْدَنَا وَ نَحْنُ وَرِثْنَا النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله (۱).

شی، تفسیر العیاشی مِثْلَهُ وَ زَادَ فِی آخِرِهِ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام تِلْکَ الصَّخْرَةُ الَّتِی حَفِظَتْ أَلْوَاحَ مُوسَى تَحْتَ شَجَرَةٍ فِی وَادٍ يُعْرَفُ بِكَذَا (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو حمزه ثمالی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: در جفر است که وقتی خداوند الواح را بر موسی نازل کرد، در آن توضیح هر چیز هست و آن تا روز قیامت خواهد بود .

پس از پایان نبوّت موسی، خدا به او وحی کرد که الواح را به کوهی به امانت بسپارد. الواح زبرجدی از بهشت بود. موسی کنار کوه رفت و کوه شکاف خورد. او الواح را پیچید و در آن گذاشت. وقتی آنها را در جای خود قرار داد، کوه به هم آمد و پیوسته در آن کوه بود تا حضرت محمّد مبعوث گردید. آنگاه قافله ای از یمن خدمت پیامبر آمدند. وقتی که به آن کوه رسیدند، کوه باز شد و الواح همان طور پیچیده شده، به همان صورتی که موسی در آنجا نهاده بود، بیرون آمد و آنها آن را برداشتند.

وقتی آنها به خدمت پیامبر رسیدند، ابتدا پیامبر از آنها راجع به آنچه که یافته بودند سؤال کرد. پرسیدند: از کجا فهمیدی که ما چیزی پیدا کرده ایم؟ فرمود: خدا به من اطلاع داد و آن الواح است. گفتند: ما شهادت می دهیم که تو پیامبری! و الواح را تقدیم کردند.

پیامبر اسلام نگاه کرد و با اینکه الواح به عبرانی نوشته شده بود، آنها را خواند. بعد امیرالمؤمنین علیه السّلام را خواست و فرمود:

این را داشته باش که در آن علم گذشتگان و آیندگان است؛ الواح موسی است و خدا به من دستور داده که آنها را در اختیار تو بگذارم.

عرض کرد: یا رسول اللّه! من نمی توانم آنها را بخوانم. فرمود: جبرئیل به من گفته که به تو بگویم این الواح را امشب زیر سر خود بگذاری. فردا صبح که برخیزی، می توانی بخوانی. شب امیرالمؤمنین الواح را زیر سر خود گذاشت. صبح که شد خدا تمام آنها را به او آموخته بود. پیامبر اکرم به او فرمود تا از آن بر یک پوست گوسفند نسخه برداری کند. پس نسخه ای برداشت و آن همان جفر است که در آن علم گذشتگان و آیندگان است و آن نزد ما است، به همراه الواح و عصای موسی و ما وارث پیامبریم. - .بصائر الدرجات: ۳۸ -

تفسیر عیاشی: مانند همین را نقل کرده و در آخر خبر افزوده است: «حضرت باقر علیه السّلام فرمود: آن سنگی که الواح در آن بود، در محلی به نام فلان، زیر درختی بود.» - . تفسیر عیاشی ۲ : ۲۸ -

**[ترجمه]

«۲۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ مُوسَی بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ صَبَّاحٍ الْمُزَنِیِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِیرَهَ عَنْ حَبَّهَ الْعُرَنِیِّ قَالَ سَمِعْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ یُوشَعَ بْنَ نُونٍ کَانَ وَصِیَّ مُوسَی بْنِ عِمْرَانَ وَ کَانَتْ أَلْوَاحُ مُوسَی مِنْ زُمُرُّدٍ أَخْضَرَ فَلَمَّا غَضِبَ مُوسَی علیه السلام أَلْقَی الْأَلْوَاحَ مِنْ یَدِهِ فَمِنْهَا مَا تَکْسِرُ وَ مِنْهَا مَا بَقِیَ وَ مِنْهَا مَا ارْتَفَعَ فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ مُوسَی الْغَضَبُ قَالَ یُوشَعُ بْنُ نُونٍ أَ عِنْدَکَ تِبْیَانُ مَا فِی الْأَلْوَاحِ قَالَ نَعَمْ فَلَمْ یَزَلْ یَتَوَارَثُهَا رَهْطٌ مِنْ بَعْدِ رَهْطٍ حَتَّی وَقَعَتْ فِی أَیْدِی أَرْبَعَهِ رَهْطٍ مِنَ الْیَمَنِ وَ بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله بِتِهَامَهَ وَ بَلَغَهُمُ الْخَبَرُ فَقَالُوا مَا یَقُولُ هَذَا النَّبِیُّ قِیلَ یَنْهَی عَنِ الْخَمْرِ وَ الزِّنَا وَ یَأْمُرُ بِمَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ وَ کَرَمِ الْجِوَارِ فَقَالُوا هَذَا أَوْلَی بِمَا فِی أَیْدِینَا مِنَّا فَاتَّفَقُوا أَنْ یَأْتُوهُ فِی شَهْرِ کَذَا وَ کَذَا فَأَوْحَی اللَّهُ إِلَی جَبْرَئِیلَ أَنِ ائْتِ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله فَأَخْبَرَهُ فَأَتَاهُ فَقَالَ إِنَّ فُلَاناً وَ فُلَاناً وَ فُلَاناً وَرِثُوا أَلْوَاحَ مُوسَی علیه السلام وَ هُمْ یَأْتُونَکَ فِی شَهْرِ کَذَا وَ کَذَا فِی لَیْلَهِ کَذَا وَ کَذَا فَسَهَرَ لَهُمْ تِلْکَ اللَّیْلَهَ فَجَاءَ الرَّکْبُ فَدَقُّوا عَلَیْهِ الْبَابَ وَ هُمْ یَقُولُونَ یَا مُحَمَّدُ قَالَ

ص: ۱۸۸

۱- بصائر الدرجات: ۳۸.

۲- تفسیر العیّاشیّ ۲: ۲۸.

نَعَمْ يَا فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ وَ يَا فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ وَ يَا فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ وَ يَا فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ أَيْنَ الْكِتَابُ الَّذِي تَوَارَثْتُمُوهُ مِنْ يُوشَعَ بْنِ نُونٍ وَصِيِّ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ قَالُوا نَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّكَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ اللَّهِ مَا عَلِمَ بِهِ أَحَدٌ قَطُّ مُنْذُ وَقَعَ عِنْدَنَا قَبْلَكَ قَالَ فَأَخَذَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فَإِذَا هُوَ كِتَابٌ بِالْعِبْرَانِيَّةِ دَقِيقٌ فَدَفَعَهُ إِلَيَّ وَ وَضَعْتُهُ عِنْدَ رَأْسِي فَأَصْبَحْتُ بِالْغَدَاةِ وَ هُوَ كِتَابٌ بِالْعَرَبِيَّةِ جَلِيلٌ فِيهِ عِلْمُ مَا خَلَقَ اللَّهُ مُنْذُ قَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ فَعُلِّمْتُ ذَلِكَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حبّه عرنی گفت: از امیرالمؤمنین علیه السّلام شنیدم که می فرمود: یوشع بن نون وصی موسی بن عمران بود، و الواح موسی از زمرد سبز بود. وقتی موسی خشمگین شد، الواح را از دست خود انداخت و بعضی از آنها شکست و بعضی باقی ماند و مقداری نیز بالا رفت. پس از تسکین خشم موسی، یوشع بن نون گفت: آیا در نزد تو توضیح آنچه در الواح بود هست؟ موسی گفت: آری، پیوسته گروهی از گروهی دیگر به ارث می گرفتند، تا رسید به چهار دسته از یمن. خداوند محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم را مبعوث کرد و این خبر به آنها رسید. گفتند: این پیامبر چه می گوید؟ گفتند: شراب و زنا را حرام کرده، و دستور به اخلاق خوب و خوشرفتاری با همسایه می دهد. گفتند: او شایسته تر است به این الواحی که در دست ماست. پس قرار گذاشتند که در فلان ماه آنها را خدمت او ببرند.

خداوند به جبرئیل وحی کرد که برو خدمت پیامبر و جریان را بگو. جبرئیل آمد و گفت: فلان کس و فلان کس و فلان کس وارث الواح موسی شده اند. آنها در فلان ماه و فلان شب الواح را برای شما می آورند.

آن شب پیامبر اکرم بیدار بود تا قافله آمد و درب را کوبیدند، در حالی که می گفتند یا محمّد! فرمود:

ص: ۱۸۸

آری، فلان کس پسر فلان کس و فلان کس پسر فلانی یا فلان کس پسر فلان کس! کو آن کتابی که از یوشع بن نون وصی موسی بن عمران به شما به ارث رسیده؟ گفتند: ما شهادت می دهیم به اینکه خدایی جز خدای یکتا نیست و اینکه تو محمّد پیامبر خدایی! به خدا قسم از وقتی که الواح در اختیار ما قرار گرفته، تاکنون کسی از آن اطلاع نداشته، جز تو.

فرمود: رسول خدا آن الواح را گرفت که به زبان عبرانی دقیق نوشته بود. بعد آنها را به من داد و من آن را زیر سر خویش گذاشتم و صبح آن روز، کتابی بود به زبان عربی که در آن علم مخلوقات خداوند از زمانی که آسمان ها و زمین را خلق کرده تا روز قیامت بود و من به آن علم یافتم. - . بصائر الدرجات: ۳۹ -

**[ترجمه]

بیان

لا تنافی بین هذا الخبر و بین ما مضی لاحتمال وقوع الجمیع.

**[ترجمه]بین این خبر و خبرهای قبل منافاتی نیست، چرا که می توان بین آنها جمع کرد.

**[ترجمه]

«۲۷»

یر، بصائر الـدرجات مُعَاوِیَهُ بْنُ حُکَیْمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ شُـعَیْبِ بْنِ غَزْوَانَ (۲) عَنْ رَجُـلٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام قَالَ: دَخَلَ عَلَیْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَلْخٍ فَقَالَ لَهُ یَا خُرَاسَانِیُّ تَعْرِفُ وَادِیَ کَذَا وَ کَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ لَهُ تَعْرِفُ صَدْعاً (۳) فِی الْوَادِی مِنْ صِفَتِهِ کَذَا وَ کَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ مِنْ ذَلِکَ یَخْرُجُ الـدَّجَّالُ قَالَ ثُمَّ دَخَلَ عَلَیْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْیَمَنِ فَقَالَ لَهُ یَا یَمَانِیُّ أَ تَعْرِفُ شِـعْبَ کَذَا وَ کَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ لَهُ تَعْرِفُ شَـجَرَهً فِی الشِّعْبِ مِنْ صِـفَتِهَا کَذَا وَ کَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ لَهُ تَعْرِفُ صَـخْرَهً تَحْتَ الشَّجَرَهِ قَالَ لَهُ نَعَمْ قَالَ فَتِلْکَ الصَّخْرَهُ الَّتِی حَفِظَتْ أَلْوَاحَ مُوسَی عَلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله.

(۴)

ص: ۱۸۹

۱- بصائر الدرجات: ۳۹.

۲- فی المصدر: عن شعیب بن غزوان.

۳- الصدع: الشق فی شی ء صلب.

۴- بصائر الدرجات: ۳۹.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مردی از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: مردی از اهل بلخ خدمت ایشان رسید. فرمود: ای خراسانی! فلان بیابان را می شناسی؟ گفت آری. فرمود: شکافی که را با چنین مشخصاتی در بیابان است می شناسی؟ گفت آری. فرمود: از همان شکاف دجال خروج می کند.

سپس مردی از یمن وارد شد. حضرت به او فرمود: ای یمنی! فلان درّه را می شناسی؟ گفت آری. فرمود: فلان درخت در درّه فلان با فلان خصوصیات را می شناسی؟ گفت آری. فرمود: سنگ زیر آن درخت را دیده ای؟ گفت آری. فرمود آن همان سنگی است که الواح موسی، برای حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم در آن نگهداشته شده بود. - . بصائر الدرجات: - ۳۹

ص: ۱۸۹

**[ترجمه]

باب ۱۴ أنهم علیهم السلام یعلمون جمیع الألسن و اللغات و یتکلمون بها

الأخبار

«۱»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام الْهَمْدَانِیُّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْهَرَوِیِّ قَالَ: کَانَ الرِّضَا علیه السلام یُکَلِّمُ النَّاسَ بِلُغَاتِهِمْ وَ کَانَ وَ اللَّهِ أَفْصَحَ النَّاسِ وَ أَعْلَمَهُمْ بِکُلِّ لِسَانٍ وَ لُغَهٍ فَقُلْتُ لَهُ یَوْماً یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّی لَأَعْجَبُ مِنْ مَعْرِفَتِکَ بِهَذِهِ اللُّغَاتِ عَلَی اخْتِلَافِهَا فَقَالَ یَا أَبَا الصَّلْتِ أَنَا حُجَّهُ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ وَ مَا کَانَ لِیَتَّخِذَ حُجَّهً عَلَی قَوْمٍ وَ هُوَ لَا یَعْرِفُ لُغَاتِهِمْ أَ وَ مَا بَلَغَکَ قَوْلُ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أُوتِینَا فَصْلَ الْخِطَابِ فَهَلْ فَصْلُ الْخِطَابِ إِلَّا مَعْرِفَهُ اللُّغَاتِ (۱).

**[ترجمه]عیون اخبارالرضا: هروی گفت: حضرت رضا علیه السّلام با مردم به زبان خود آنها صحبت می کرد؛ به خدا قسم فصیح ترین و داناترین مردم به هر زبان و لغتی بود.

روزی عرض کردم: یا ابن رسول اللّه! من تعجب می کنم از اطلاع شما از این زبان ها با وجود اختلاف آنها. فرمود: ابا صلت! من حجت خدا بر خلق هستم. صحیح نیست خداوند کسی را با اینکه زبان آنها را نمی فهمد، حجت بر مردم قرار دهد. مگر فرمایش امیرالمؤمنین علیه السّلام را نشنیده ای که فرمود: خدا به ما فصل الخطاب داده. مگر فصل الخطاب جز دانستن زبان ها چیز دیگری است؟ - . عیون اخبارالرضا: ۳۴۳ - ۳۴۴ -

**[ترجمه]

«۲»

ب، قرب الإسناد مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ ثَلَاثُونَ مَمْلُوكاً مِنَ الْحَبَشِ وَ قَدِ اشْتَرَوْهُمْ لَهُ فَكَلَّمَ غُلَاماً مِنْهُمْ وَ كَانَ مِنَ الْحَبَشِ جَمِيلٌ فَكَلَّمَهُ بِكَلَامِهِ سَاعَةً حَتَّى أَتَى عَلَى جَمِيعِ (٢) مَا يُرِيدُ وَ أَعْطَاهُ دِرْهَماً فَقَالَ أَعْطِ أَصْحَابَكَ هَؤُلَاءِ كُلَّ غُلَامٍ مِنْهُمْ كُلَّ هِلَالٍ ثَلَاثِينَ دِرْهَماً ثُمَّ خَرَجُوا فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ لَقَدْ رَأَيْتُكَ تُكَلِّمُ هَذَا الْغُلَامَ بِالْحَبَشِيَّةِ فَمَا ذَا أَمَرْتَهُ قَالَ أَمَرْتُهُ أَنْ يَسْتَوْصِيَ بِأَصْحَابِهِ خَيْراً وَ يُعْطِيَهُمْ فِي كُلِّ هِلَالٍ ثَلَاثِينَ دِرْهَماً وَ ذَلِكَ أَنِّي لَمَّا نَظَرْتُ إِلَيْهِ عَلِمْتُ أَنَّهُ غُلَامٌ عَاقِلٌ مِنْ أَبْنَاءِ مَلِكِهِمْ فَأَوْصَيْتُهُ بِجَمِيعِ مَا احْتَاجَ إِلَيْهِ فَقَبِلَ وَصِيَّتِي وَ مَعَ هَذَا غُلَامٌ صِدْقٌ ثُمَّ قَالَ لَعَلَّكَ عَجِبْتَ مِنْ كَلَامِي إِيَّاهُ بِالْحَبَشِيَّةِ لَا تَعْجَبْ فَمَا خَفِيَ عَلَيْكَ مِنْ أَمْرِ الْإِمَامِ أَعْجَبُ وَ أَكْثَرُ وَ مَا هَذَا مِنَ الْإِمَامِ فِي عِلْمِهِ إِلَّا كَطَيْرٍ أَخَذَ بِمِنْقَارِهِ مِنَ الْبَحْرِ قَطْرَةً مِنْ مَاءٍ أَ فَتَرَى الَّذِي أَخَذَ بِمِنْقَارِهِ نَقَصَ مِنَ الْبَحْرِ شَيْئاً

ص: ١٩٠

١- عيون الأخبار: ٣٤٣ و ٣٤٤.

٢- في نسخه: بجميع.

قَالَ فَإِنَّ الْإِمَامَ بِمَنْزِلَهِ الْبَحْرِ لَا يَنْفَدُ مَا عِنْدَهُ وَ عَجَائِبُهُ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِکَ وَ الطَّيْرُ حِينَ أَخَذَ مِنَ الْبَحْرِ قَطْرَةً بِمِنْقَارِهِ لَمْ يَنْقُصْ مِنَ الْبَحْرِ شَيْئاً كَذَلِكَ الْعَالِمُ لَا يَنْقُصُهُ عِلْمُهُ شَيْئاً (۱) وَ لَا تَنْفَدُ عَجَائِبُهُ (۲).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی بن ابی حمزه گفت: خدمت حضرت رضا علیه السّلام بودم که سی نفر از غلامان حبشی وارد شدند که آنها را برای امام خریده بودند. با یکی از آنها صحبت کرد. غلام زیبایی در میان حبشیان بود. ساعتی به زبان خودش با او صحبت کرد تا هر چه مایل بود گفت و یک درهم به او بخشید و فرمود: به هر کدام از دوستان در ماه سی درهم بده. بعد رفتند.

عرض کردم: آقا! با این غلام به زبان حبشی صحبت کردی، چه دستوری به او دادی؟ فرمود: به او سفارش کردم که با دوستانش خوشرفتار باشد و به هر کدام در ماه سی درهم بدهد. زیرا من وقتی او را دیدم، فهمیدم غلام دانایی است و از فرزندان ملوک آنها است، او را سفارش کردم به تمام آنچه لازم داشتم. او هم سفارش مرا پذیرفت، او غلام درستی است.

سپس فرمود: شاید از صحبت کردن من با او به زبان حبشی تعجب کرده ای؟ تعجب نکن! آنچه از امر امام بر تو مخفی است، شگفت انگیزتر و زیادتر است. این در مقابل علم امام، مثل قطره آبی است که پرنده ای از دریا با منقار خود بگیرد به نسبت خود دریا. آیا آنچه که با منقارش از دریا می گیرد، خیال می کنی چیزی از دریا کم می شود!

ص: ۱۹۰

فرمود: امام به منزله دریا است؛ آنچه نزد اوست تمام شدنی نیست و عجایبش بیشتر از آن است. پرنده وقتی با منقار خود قطره ای از دریا می گیرد، چیزی از آن کم نکرده. عالم نیز همین طور، علمش تمام شدنی نیست و عجایب او پایانی ندارد. - . قرب الاسناد: ۱۴۴ -

**[ترجمه]

«۳»

ختص، الإختصاص الْيَقْطِينِيُّ وَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَهْزِيَارَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ: أَرْسَلْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ عليه السلام غُلَامِي وَ كَانَ صِقْلَابِيّاً فَرَجَعَ الْغُلَامُ إِلَيَّ مُتَعَجِّباً فَقُلْتُ لَهُ مَا لَكَ يَا بُنَيَّ قَالَ وَ كَيْفَ لَا أَتَعَجَّبُ مَا زَالَ يُكَلِّمُنِي بِالصِّقْلَابِيَّهِ كَأَنَّهُ وَاحِدٌ مِنَّا فَظَنَنْتُ أَنَّهُ إِنَّمَا أَرَادَ بِهَذَا اللِّسَانِ كَيْلَا يَسْمَعَ بَعْضُ الْغِلْمَانِ مَا دَارَ بَيْنَهُمْ (۳).

**[ترجمه]اختصاص: علی بن مهزیار گفت: غلامی را که از نزدیکی های قسطنطنیه، از «صقلابیه» بود، خدمت امام هادی علیه السّلام فرستادم. غلام با تعجب برگشت. پرسیدم: چه شده پسرم؟ گفت: چگونه تعجب نکنم؟ با من به زبان رومی صحبت می کرد، درست مثل اینکه یک فرد رومی است. گمان کردم با صحبت کردن به این زبان، مایل بوده غلامان نشنوند چه صحبتی بین آنها شده. - . اختصاص: ۲۸۹ -

**[ترجمه]

بیان

فی القاموس الصقالبه جیل تتاخم بلادهم بلاد الخزر بین بلغر و قسطنطینیه و قال السقلب جیل من الناس و هو سقلبی و الجمع سقالبه.

**[ترجمه]در قاموس می نویسد: صقالبه مردمی هستند که سرزمینشان نزدیک سرزمین خزر است بین بلغار و قسطنطنیه وگفته شده سقلب: یعنی گروهی از مردم. و جمع آن سقالبه است.

**[ترجمه]

«۴»

ختص، الإختصاص أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عِمْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ عَمَّارٍ السَّابَاطِيِّ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا عَمَّارُ أَبُو مُسْلِمٍ فطلله وکسا وَ کسیحه بساطورا قَالَ فَقُلْتُ لَهُ مَا رَأَیْتُ نَبَطِیّاً (۴) أَفْصَحَ مِنْکَ بِالنَّبَطِیَّهِ فَقَالَ یَا عَمَّارُ وَ بِکُلِّ لِسَانٍ (۵).

**[ترجمه]اختصاص: عمّار ساباطی گفت: حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: «عمار! ابو مسلم فطلّله و کسا و کسیحه بساطورا.» عرض کردم: من شخصی نبطی (ساکنان بین عراقین) را ندیدم که فصیح تر از شما باشد. فرمود: و به هر زبانی عمار! - . اختصاص: ۲۸۹ -

**[ترجمه]

بیان

أبو مسلم هو المروزی أو غیره ذکر علیه السلام شیئا من أحواله بالنبطیه أو هو أیضا من تلک اللغه.

**[ترجمه]منظور ابو مسلم مروزی یا شخص دیگری است که امام علیه السّلام چیزی از احوال او را به زبان نبطی یا زبان دیگری بیان می کند .

**[ترجمه]

«۵»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِیسَی عَنِ الْأَهْوَازِیِّ وَ الْبَرْقِیِّ عَنِ النَّضْرِ عَنْ یَحْیَی الْحَلَبِیِّ عَنْ أَخِی مُلَیْحٍ عَنْ أَبِی یَزِیدَ فَرْقَدٍ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ قَدْ بَعَثَ غُلَاماً لَهُ أَعْجَمِیّاً فِی حَاجَهٍ فَرَجَعَ إِلَیْهِ فَجَعَلَ یُغَیِّرُ الرِّسَالَهَ فَلَا یُجِیرُهَا (۶) حَتَّی ظَنَنْتُ أَنَّهُ

سَيَغْضَبُ

۱- فی نسخه: شی ء.

۲- قرب الإسناد: ۱۴۴.

۳- الاختصاص: ۲۸۹.

۴- النبط: قوم كانوا ينزلون بالبطائح بين العراقين.

۵- الاختصاص: ۲۸۹.

۶- أی لم يمكنه أن يجيب و يفصح عنها.

عَلَيْهِ فَقَالَ تَكَلَّمْ بِأَيِّ لِسَانٍ شِئْتَ فَإِنِّی أَفْهَمُ عَنْكَ (١).

**[ترجمه]اختصاص: ابو یزید فرقد گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم و غلامی اعجمی را از پی کاری فرستاد. غلام برگشت و شروع به تغییر ماموریت کرد. نمی توانست خوب توضیح دهد، به طوری که من خیال کردم امام عصبانی خواهد شد.

ص: ۱۹۱

اما فرمود: با هر زبانی که مایلی صحبت کن، من می فهمم چه می گویی! - . اختصاص: ۲۸۹ - ۲۹۰ -

**[ترجمه]

«۶»

ختص، الإختصاص مُحَمَّدُ بْنُ جَزَّكٍ عَنْ يَاسِرٍ الْخَادِمِ قَالَ: كَانَ غِلْمَانُ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام فِی الْبَيْتِ سَقَالِبَةً وَ رُومَ فَكَانَ أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام قَرِيباً مِنْهُمْ فَسَمِعَهُمْ بِاللَّيْلِ يَتَرَاطَنُونَ (٢) بِالسَّقْلَبِيَّةِ وَ الرُّومِيَّةِ وَ يَقُولُونَ إِنَّا كُنَّا نَفْتَصِدُ فِی بِلَادِنَا فِی كُلِّ سَنَةٍ ثُمَّ لَمْ نَفْتَصِدْ هَاهُنَا فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ وَجَّهَ أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام إِلَی بَعْضِ الْأَطِبَّاءِ فَقَالَ لَهُ افْصِدْ فُلَاناً عِرْقَ كَذَا وَ كَذَا وَ افْصِدْ فُلَاناً عِرْقَ كَذَا وَ كَذَا ثُمَّ قَالَ يَا يَاسِرُ لَا تَفْتَصِدْ أَنْتَ قَالَ فَافْتَصَدْتُ فَوَرِمَتْ يَدِی وَ اخْضَرَّتْ فَقَالَ يَا يَاسِرُ مَا لَكَ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ أَ لَمْ أَنْهَكَ عَنْ ذَلِكَ هَلُمَّ يَدَكَ فَمَسَحَ يَدَهُ عَلَيْهَا وَ تَفَلَ فِيهَا ثُمَّ أَوْصَانِی أَنْ لَا أَتَعَشَّی فَكُنْتُ بَعْدَ ذَلِكَ بِكَمْ شَاءَ اللَّهُ أَتَغَافَلُ وَ أَتَعَشَّی فَيَضْرِبُ عَلَيَّ (٣).

**[ترجمه]اختصاص: یاسر خادم گفت: غلامان حضرت رضا علیه السّلام در خانه، سقلبی و رومی بودند. شبی حضرت رضا علیه السّلام نزدیک آنها بود و شنید که آنها به زبان خود صحبت می کنند و می گویند: ما در مملکت خودمان هر سال یک بار فصد می کنیم، اما اینجا فصد نکرده ایم.

صبح روز بعد حضرت رضا علیه السّلام از پی یکی از پزشکان فرستاد و فرمود: فلان رگ این غلام را بزن و فلان غلام را چنین رگ بزن! بعد به یاسر فرمود: تو رگ نزن! گفت: ولی من رگ زدم؛ دستم ورم کرد و سبز شد. فرمود: یاسر ! تو را چه شده؟ جریان را عرض کردم. فرمود: مگر من نگفتم رگ نزن؟ حالا- دستت را بده! سپس دست خود را بر روی دست من کشید و آب دهان بر آن زد و سپس سفارش کرد شام نخورم. مدت ها بود که اگر گاهی فراموش می کردم و شام می خوردم، درد به سراغم می آمد. - . اختصاص: ۲۹۰ - ۲۹۱ -

**[ترجمه]

«۷»

ختص، الإختصاص ابْنُ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ علیهما

السلام إِنَّ لِلَّهِ مَدِينَتَيْنِ إِحْدَاهُمَا بِالْمَشْرِقِ وَ الْأَخْرَى بِالْمَغْرِبِ عَلَيْهِمَا سُورٌ مِنْ حَدِيدٍ وَ عَلَى كُلِّ مَدِينَةٍ أَلْفُ أَلْفِ بَابٍ مِصْرَاعَيْنِ مِنْ ذَهَبٍ وَ فِيهَا سَبْعُونَ أَلْفَ أَلْفِ لُغَةٍ يَتَكَلَّمُ كُلُّ لُغَةٍ بِخِلَافِ لُغَةِ صَاحِبَتِهَا وَ أَنَا أَعْرِفُ جَمِيعَ اللُّغَاتِ وَ مَا فِيهِمَا وَ مَا بَيْنَهُمَا وَ مَا عَلَيْهِمَا حُجَّةٌ غَيْرِي وَ غَيْرُ أَخِي الْحُسَيْنِ (۴).

**[ترجمه]اختصاص: ابن ابی عمی از یکی از رجالش، از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: امام حسن فرمود: خداوند را دو شهر است یکی در مشرق و دیگری در مغرب که هر دو دیواری آهنین دارند. و هر شهری دارای هزار هزار درب است از طلا و در آن هفتاد هزار هزار لغت به هر زبانی بر خلاف زبان دیگری هست. من عارف به تمام آن لغات و آنچه در آن دو شهر و نیز آنچه بین آن دو شهر است هستم، و در آن دو شهر حجتی غیر از من و برادرم حسین نیست. - . اختصاص: ۲۹۰ - ۲۹۱ -

**[ترجمه]

بیان

تبیین: قال الشیخ المفید فی کتاب المسائل القول فی معرفه الأئمه علیهم السلام بجمیع الصنائع و سائر اللغات أقول إنه لیس بممتنع ذلک منهم علیهم السلام و لا واجب من جهه العقل و القیاس و قد جاءت أخبار عمن یجب تصدیقه بأن أئمه آل محمد علیهم السلام قد کانوا یعلمون ذلک فإن ثبت وجب القطع به من جهتها علی الثبات و لی فی القطع

۱- الاختصاص: ۲۸۹ و ۲۹۰.

۲- الرطانه: الکلام الاعجمیه یقال: رطنته رطنا و راطنته: إذا کلمته بها.

۳- الاختصاص: ۲۹۰ و ۲۹۱. قوله: فیضرب علیّ ای یشتد وجعه علیّ.

۴- الاختصاص: ۲۹۱.

به منهـا نظر و الله الموفق للصواب و على قولى هـذا جمـاعه من الإمـاميه و قـد خـالف فيه بنو نوبخت رحمهم الله و أوجبوا ذلک عقلا و قياسا و وافقهم فيه المفوضه كافه و سائر الغلاه انتهى. أقول أما كونهم عالمين باللغات فالأخبار فيه قريبه من حـد التواتر و بانضـمام الأخبار العامه لا يبقى فيه مجال شک و أما علمهم بالصناعات فعمومات الأخبار المستفيضه داله عليه حيث ورد فيها أن الحجه لاـ يكون جاهلاـ فى شـى ء يقول لاـ أدرى مع مـا ورد أن عنـدهم علم مـا كان و ما يكون و أن علوم جميع الأنبياء وصـل إليهـم مع أن أكـثر الصـناعات منسـوبه إلى الأنبيـاء عليهم السـلام و قـد فسـر تعليم الأسـماء لآـدم عليه السـلام بمـا يشـمل جميع الصـناعات. و بـالجمله لا ينبغى للمتتبع الشک فى ذلک أيضا و أما حكم العقل بلزوم الأمرين ففيه توقف و إن كان القول به غير مستبعد. و أقول سيأتى كثير من أخبار هذا الباب فى تضاعيف معجزات الأئمه عليهم السلام إن شاء الله تعالى.

**[ترجمه]شیخ مفید در کتاب مسائل می گوید: در ارتباط با اعتقاد درباره اطلاع ائمه از تمام صنایع و لغات، باید گفت چیزی امتناع ندارد از ائمه و نه واجب است از نظر عقل و قیاس. اخباری رسیده از اشخاصی که ما باید آنها را قبول کنیم که ائمه از آل محمّد، این چیزها را می دانستند. اگر ثابت شد، باید از نظر ثبوتی قطع به آن داشته باشیم. ولی من در مورد قطع پیدا کردن

ص: ۱۹۲

به این اخبار اشکالی دارم. خداوند توفیق صواب می دهد و همین عقیده مرا برخی علمای امامیه دارند، ولی نوبختیان که خدا آنها را رحمت کند با ما مخالفت کرده اند. آنها این مطلب را از روی عقل و قیاس واجب می دانند. مفوضه نیز موافق آنهایند و نیز سایر غالیان.

مؤلف: اما اینکه ائمه عالم به لغات باشند، اخبار در این مورد نزدیک به حد تواتر است و به انضمام اخبار عامه شکی در این باره باقی نمی گذارد. اما اطلاع داشتن از صنایع و علوم، اخبار زیادی دلیل بر این مطلب است، مثل اخباری که گواه است حجت خدا جاهل به چیزی نیست که بگوید نمی دانم. بعلاوه اینکه وارد شده است که علم گذشته و آینده در نزد ائمه هست و علوم تمام انبیا به آنها رسیده، با اینکه بیشتر از صنایع منسوب به انبیا است و تفسیر تعلیم اسماء در مورد آدم، به چیزی است که شامل تمام صنایع می شود.

بالاخره برای متتبع جای شکی در این معنی نیست، اما اینکه عقل چنین حکمی کند در هر دو مورد جای توقف است، گرچه اعتقاد داشتن به آن نیز بعید نیست.

اخبار بسیاری در این مورد، به زودی در باب «معجزات ائمه علیهم السّلام» خواهد آمد .

ص: ۱۹۳

**[ترجمه]

باب ۱۵ أنهم أعلم من الأنبياء عليهم السلام

الأخبار

«۱»

ير، بصائر الدرجات عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَيْمَانَ (۱) عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْيَمَانِيِّ عَنْ مُسْلِمِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ يُونُسَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عُلْوَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ (۲) أُولِي الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَ فَضَّلَهُمْ بِالْعِلْمِ وَ أَوْرَثَنَا عِلْمَهُمْ وَ فَضَّلَنَا عَلَيْهِمْ فِي عِلْمِهِمْ (۳) وَ عَلَّمَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا لَمْ يَعْلَمُوا وَ عَلَّمَنَا عِلْمَ الرَّسُولِ وَ عِلْمَهُمْ.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حسین بن علوان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که خداوند انبیای اولوالعزم را آفرید و

آنها را به علم امتیاز بخشید، و علم آنها را به ما به ارث داد و ما را در علمشان بر آنها مزیت بخشید، و تعلیم داد پیامبر اکرم را آن چیزهایی که آنها نمی دانستند. ما هم علم پیامبر را داریم و هم علم آنها را. - . بصائر الدرجات: ۶۲ -

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات الْیَقْطِینِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْوَلِیدِ السَّمَّانِ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَا عَبْدَ اللَّهِ مَا تَقُولُ الشِّیعَهُ فِی عَلِیٍّ وَ مُوسَی وَ عِیسَی علیهم السلام قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ مِنْ أَیِّ حَالاتٍ تَسْأَلُنِی قَالَ أَسْأَلُکَ عَنِ الْعِلْمِ فَأَمَّا الْفَضْلُ فَهُمْ سَوَاءٌ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَمَا عَسَی أَقُولُ فِیهِمْ فَقَالَ هُوَ وَ اللَّهِ أَعْلَمُ مِنْهَا ثُمَّ قَالَ یَا عَبْدَ اللَّهِ أَ لَیْسَ یَقُولُونَ إِنَّ لِعَلِیٍّ مَا لِلرَّسُولِ مِنَ الْعِلْمِ قَالَ قُلْتُ بَلَی قَالَ فَخَاصِمْهُمْ فِیهِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی قَالَ لِمُوسَی علیه السلام وَ کَتَبْنا لَهُ فِی الْأَلْواحِ مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ فَأَعْلَمَنَا أَنَّهُ لَمْ یُبَیِّنْ لَهُ الْأَمْرَ کُلَّهُ وَ قَالَ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ جِئْنا بِکَ عَلی هؤُلاءِ شَهِیداً وَ نَزَّلْنا عَلَیْکَ الْکِتابَ تِبْیاناً لِکُلِّ شَیْ ءٍ (۴).

ص: ۱۹۴

۱- فی نسخه: حماد بن سلیمان و فی المصدر: علی بن محمّد بن سعد عن عمران بن سلیمان النیسابوریّ عن عبد اللّه بن محمّد الیمانیّ عن منیع بن الحجاج و الظاهر أنّه فیه تصحیف و ستأتی صوره اخری من الحدیث مع اسناده تحت رقم ۱۱ راجعه.

۲- فی نسخه من المصدر: فضل و هو الأظهر.

۳- بصائر الدرجات: ۶۲.

۴- بصائر الدرجات: ۶۲. و الآیه الأولی فی الأعراف: ۱۴۵ و الثانیه فی النساء:۴۱ والثالثه فی النحل : ۸۹.

یج، الخرائج و الجرائح سعد عن الیقطینی مثله (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ولید سمان گفت: حضرت باقر علیه السّلام به من فرمود یا عبداللّه! شیعه درباره علی و موسی و عیسی چه می گویند؟ عرض کردم: فدایت شوم! در چه مورد می فرمایید؟ فرمود: از علم می پرسم، اما در فضیلت که آنها مساوی هستند. عرض کردم: فدایت شوم! چطور صحیح است درباره آنها بگویم؟ فرمود: به خدا قسم علی از آنها عالم تر است.

سپس فرمود: مگر نمی گویند علی دارای علم پیامبر است؟ عرض کردم: چرا. فرمود: پس با آنها در این مورد استدلال کن. خداوند درباره موسی می فرماید: «وَ کَتَبْنا لَهُ فِی الْأَلْواحِ مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ.» -. اعراف / ۱۴۵ - {و نوشتیم برای موسی در الواح از هر چیزی.} و معلوم می شود که تمام مسائل را به او نیاموخته است.

خداوند درباره محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم می فرماید: «وَ جِئْنا بِکَ عَلی هؤُلاءِ شَهِیداً.» -. نساء / ۴۱ - {و تو را بر آنان گواه آوریم.} و «وَ نَزَّلْنا عَلَیْکَ الْکِتابَ تِبْیاناً لِکُلِّ شَیْ ءٍ.» -. نحل / ۸۹ - {این کتاب را که روشنگر هر چیزی است بر تو نازل کردیم.} -. بصائر الدرجات: ۶۲ -

ص: ۱۹۴

خرائج و جرائح: سعد مانند همین روایت را از یقطینی نقل می کند. -. خرائج و جرائح: ۲۴۷ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات إِسْمَاعِیلُ بْنُ شُعَیْبٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِرَجُلٍ تَمَصُّونَ الثِّمَادَ وَ تَدَعُونَ النَّهَرَ الْأَعْظَمَ (۲) فَقَالَ الرَّجُلُ مَا تَعْنِی بِهَذَا یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ عِلْمُ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله عِلْمُ النَّبِیِّینَ بِأَسْرِهِ وَ أَوْحَی اللَّهُ إِلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَجَعَلَهُ مُحَمَّدٌ عِنْدَ عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ فَعَلِیٌّ أَعْلَمُ أَوْ بَعْضُ الْأَنْبِیَاءِ فَنَظَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِلَی بَعْضِ أَصْحَابِهِ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ یَفْتَحُ مَسَامِعَ مَنْ یَشَاءُ أَقُولُ لَهُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله جَعَلَ ذَلِکَ کُلَّهُ عِنْدَ عَلِیٍّ علیه السلام فَیَقُولُ عَلِیٌّ علیه السلام أَعْلَمُ أَوْ بَعْضُ الْأَنْبِیَاءِ (۳).

یج، الخرائج و الجرائح مُرْسَلًا مِثْلَهُ وَ زَادَ فِی آخِرِهِ وَ تَلَا قالَ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتابِ (۴) ثُمَّ فَرَّقَ بَیْنَ أَصَابِعِهِ فَوَضَعَهَا عَلَی صَدْرِهِ وَ قَالَ عِنْدَنَا وَ اللَّهِ عِلْمُ الْکِتَابِ کُلُّهُ

(۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن اسماعیل از یک راوی خود نقل می کند که حضرت صادق به مردی فرمود: شما یک ذره آب را می مکید و آب نهر بزرگ را رها می کنید؟ آن مرد گفت: منظور شما از این حرف چیست یابن رسول الله؟ فرمود:

علم پیامبر علم تمام پیامبران است و خدا به او وحی کرد. حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم نیز آن را در اختیار علی گذاشت.

عرض کرد: علی داناتر است یا بعضی از انبیا؟ حضرت صادق علیه السّلام به یکی از یاران خود نگاه کرد و فرمود: خدا گوش دل هر کس را که بخواهد باز می کند! من می گویم پیامبر تمام علوم را در اختیار علی گذاشت، او می گوید علی داناتر است یا بعضی از انبیا! - . بصائر الدرجات: ۶۲ -

خرائج و جرائح: به صورت مرسل همین را روایت کرده و در آخر می افزاید: «این آیه را تلاوت نمود: « قالَ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتاب.» - . نمل / ۴۰ -

{کسی که نزد او دانشی از کتاب [الهی] بود، گفت.} سپس انگشت ها را از هم جدا کرد و بر سینه نهاد و فرمود: به خدا قسم تمام علم الکتاب نزد ما است! - . خرائج و جرائح: ۲۴۸ -

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ بَشِیرٍ (۶) عَنْ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی عِمْرَانَ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام لَقَدْ سَأَلَ مُوسَی الْعَالِمَ مَسْأَلَةً لَمْ یَکُنْ عِنْدَهُ جَوَابُهَا وَ لَقَدْ سَأَلَ الْعَالِمُ مُوسَی مَسْأَلَةً لَمْ یَکُنْ عِنْدَهُ جَوَابُهَا وَ لَوْ کُنْتُ بَیْنَهُمَا لَأَخْبَرْتُ کُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِجَوَابِ مَسْأَلَتِهِ وَ لَسَأَلْتُهُمَا عَنْ مَسْأَلَةٍ لَا یَکُونُ عِنْدَهُمَا جَوَابُهَا (۷).

یج، الخرائج و الجرائح محمد بن إسماعیل المشهدی عن جعفر الدوریستی عن الشیخ المفید عن

ص: ۱۹۵

۱- الخرائج و الجرائح ۲۴۷۸.
۲- فی نسخه: البئر الأعظم.
۳- بصائر الدرجات: ۶۲. و الحدیث تقدم بإسناد آخر و بصوره مفصله.
۴- النمل: ۴۰.
۵- الخرائج و الجرائح ۲۴۸.
۶- فی نسخه: (أحمد بن أبی بشیر) و المصدر: أحمد بن أبی بشیر عن کثیر بن أبی حمران قال و سیورد المصنّف الحدیث من المحتضر تحت رقم ۱۳ و فیه کثیر بن أبی عمران.
۷- بصائر الدرجات: ۶۳.

الصدوق عن أبيه عن سعد بن عبد الله عن محمد بن الحسين مثله (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو عمران گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: موسی از عالم (خضر) سؤالی کرد که خودش جواب آن را نمی دانست. عالم نیز از موسی سؤالی کرد که خودش جواب آن را نمی دانست. اگر من بین آن دو بودم، از جواب مسأله به هر دو اطلاع می دادم و سؤالی از آن دو می کردم که هیچ کدام جوابش را نمی دانستند. - . بصائر الدرجات: ۶۳ -

خرائج و جرائح:

ص: ۱۹۵

محمد بن حسین مانند همین را روایت می کند. - . خرائج و جرائح: ۲۴۸ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ سَدِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَمَّا لَقِيَ مُوسَى الْعَالِمَ كَلَّمَهُ وَ سَاءَلَهُ نَظَرَ إِلَى خُطَّافٍ يَصْفَرُّ يَرْتَفِعُ فِي السَّمَاءِ وَ يَتَسَفَّلُ فِي الْبَحْرِ فَقَالَ الْعَالِمُ لِمُوسَى أَ تَدْرِي مَا يَقُولُ هَذَا الْخُطَّافُ قَالَ وَ مَا يَقُولُ قَالَ يَقُولُ وَ رَبِّ السَّمَاءِ وَ رَبِّ الْأَرْضِ مَا عِلْمُكُمَا فِي عِلْمِ رَبِّكُمَا إِلَّا مِثْلَ مَا أَخَذْتُ بِمِنْقَارِي مِنْ هَذَا الْبَحْرِ قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام أَمَا لَوْ كُنْتُ عِنْدَهُمَا لَسَأَلْتُهُمَا عَنْ مَسْأَلَةٍ لَا يَكُونُ عِنْدَهُمَا فِيهَا عِلْمٌ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سدیر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: وقتی موسی با خضر ملاقات کرد و از او سؤال کرد، چشمش به چلچله ای افتاد که به آسمان بالا می رفت و به طرف دریا پایین می آمد. خضر از موسی پرسید: می دانی این چلچله چه می گوید؟ پرسید: چه می گوید؟

خضر جواب داد: می گوید قسم به پروردگار آسمان و زمین که علم شما در مقابل علم پروردگارتان، مانند همین مقدار آب که با منقارم از دریا می گیرم نسبت به دریا نیست. حضرت باقر فرمود: اگر من نزد آن دو می بودم، سؤالی از آنها می کردم که هیچ کدام جوابش را نمی دانستند. - . بصائر الدرجات: ۶۳ -

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ سَيْفٍ التَّمَّارِ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ نَحْنُ جَمَاعَةٌ فِي الْحِجْرِ فَقَالَ وَ رَبِّ هَذِهِ الْبَنِيَّةِ وَ رَبِّ هَذِهِ الْكَعْبَةِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَوْ كُنْتُ بَيْنَ مُوسَى وَ الْخَضِرِ لَأَخْبَرْتُهُمَا أَنِّي أَعْلَمُ مِنْهُمَا وَ

لَأَنْبَأْتُهُمَا بِمَا لَيْسَ فِی أَيْدِيهِمَا (٣).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سیف تمار گوید: با گروهی همراه حضرت صادق علیه السّلام در حجر بودیم که فرمود: قسم به پروردگار این بنا و قسم به پروردگار کعبه (سه مرتبه تکرار کرد) اگر من بین موسی و خضر بودم، به آنها اطلاع می دادم که از هر دوی آنها داناترم، و از چیزی به آنها خبر می دادم که هیچ کدام نمی دانستند. - . بصائر الدرجات: ۶۳ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ قَالَ وَ حَدَّثُونِی (۴) جَمِيعاً عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ سَيْفٍ التَّمَّارِ قَالَ: كُنَّا مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِی الْحِجْرِ فَقَالَ عَلَيْنَا عَيْنٌ فَالْتَفَتْنَا يَمْنَةً وَ يَسْرَةً وَ قُلْنَا لَيْسَ عَلَيْنَا عَيْنٌ فَقَالَ وَ رَبِّ الْكَعْبَةِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَنْ لَوْ كُنْتُ (۵) بَيْنَ مُوسَى وَ الْخَضِرِ لَأَخْبَرْتُهُمَا أَنِّی أَعْلَمُ مِنْهُمَا وَ لَأَنْبَأْتُهُمَا بِمَا لَيْسَ فِی أَيْدِيهِمَا (۶).

١- الخرائج و الجرائح: ٢۴٨.
٢- بصائر الدرجات: ۶٣.
٣- بصائر الدرجات: ۶٣.
۴- لم يذكر مرجع ضمير الجمع فی الاسناد و لعلهم كانوا معروفين عند الأهوازی، او ذكرهم ولكن الاهوازی او بعض الروات لم يذكرهم ، ويحتمل ان يكون الصحيح : وحدثنی جمع من اصحابنا.
۵- فی المصدر: انی لو كنت.
۶- بصائر الدرجات: ۶٣.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سیف تمار گوید: همراه حضرت صادق علیه السّلام در حجر بودیم که فرمود: یک نفر مراقب ما است! به طرف چپ و راست نگاه کردیم و گفتیم: کسی مراقب ما نیست! فرمود: قسم به پروردگار کعبه (سه مرتبه تکرار کرد) اگر من بین موسی و خضر بودم، به آنها اطلاع می دادم که از هر دوی آنها داناترم، و به آنها از چیزی خبر می دادم که هیچ کدام نمی دانستند. - . بصائر الدرجات: ۶۳ -

ص: ۱۹۶

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات عَبَّادُ بْنُ سُلَیْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَدِیرٍ قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ أَبُو بَصِیرٍ وَ یَحْیَی الْبَزَّازُ وَ دَاوُدُ بْنُ کَثِیرٍ الرَّقِّیُّ فِی مَجْلِسِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ خَرَجَ إِلَیْنَا وَ هُوَ مُغْضَبٌ فَلَمَّا أَخَذَ مَجْلِسَهُ قَالَ یَا عَجَبَاهْ لِأَقْوَامٍ یَزْعُمُونَ أَنَّا نَعْلَمُ الْغَیْبَ مَا یَعْلَمُ الْغَیْبَ إِلَّا اللَّهُ لَقَدْ هَمَمْتُ بِضَرْبِ جَارِیَتِی فُلَانَهَ فَهَرَبَتْ مِنِّی فَمَا عَلِمْتُ فِی أَیِّ بُیُوتِ الدَّارِ هِیَ قَالَ سَدِیرٌ فَلَمَّا أَنْ قَامَ عَنْ مَجْلِسِهِ وَ صَارَ فِی مَنْزِلِهِ وَ أَعْلَمْتُ دَخَلْتُ أَنَا وَ أَبُو بَصِیرٍ وَ مُیَسِّرٌ وَ قُلْنَا لَهُ جَعَلَنَا اللَّهُ فِدَاکَ سَمِعْنَاکَ أَنْتَ تَقُولُ کَذَا وَ کَذَا فِی أَمْرِ خَادِمَتِکَ وَ نَحْنُ نَزْعُمُ أَنَّکَ تَعْلَمُ عِلْماً کَثِیراً وَ لَا نَنْسُبُکَ إِلَی عِلْمِ الْغَیْبِ قَالَ فَقَالَ لِی یَا سَدِیرُ أَ لَمْ تَقْرَأِ الْقُرْآنَ قَالَ قُلْتُ بَلَی قَالَ فَهَلْ وَجَدْتَ فِیمَا قَرَأْتَ مِنْ کِتَابِ اللَّهِ قالَ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتابِ أَنَا آتِیکَ بِهِ قَبْلَ أَنْ یَرْتَدَّ إِلَیْکَ طَرْفُکَ (۱) قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَدْ قَرَأْتُ قَالَ فَهَلْ عَرَفْتَ الرَّجُلَ وَ هَلْ عَلِمْتَ مَا کَانَ عِنْدَهُ مِنْ عِلْمِ الْکِتَابِ قَالَ قُلْتُ فَأَخْبِرْنِی أَفْهَمْ قَالَ قَدْرُ قَطْرَهِ الثَّلْجِ فِی الْبَحْرِ (۲) الْأَخْضَرِ فَمَا یَکُونُ ذَلِکَ مِنْ عِلْمِ الْکِتَابِ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا أَقَلَّ هَذَا قَالَ فَقَالَ لِی یَا سَدِیرُ مَا أَکْثَرَ هَذَا لِمَنْ یَنْسُبُهُ اللَّهُ (۳) إِلَی الْعِلْمِ الَّذِی أُخْبِرُکَ بِهِ یَا سَدِیرُ فَهَلْ وَجَدْتَ فِیمَا قَرَأْتَ مِنْ کِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قُلْ کَفی بِاللَّهِ شَهِیداً بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ (۴) قَالَ قُلْتُ قَدْ قَرَأْتُهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ فَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتَابِ أَفْهَمُ أَمْ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتَابِ قَالَ لَا بَلْ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتَابِ کُلُّهُ قَالَ فَأَوْمَأَ بِیَدِهِ إِلَی صَدْرِهِ وَ قَالَ عِلْمُ الْکِتَابِ وَ اللَّهِ کُلُّهُ عِنْدَنَا (۵) عِلْمُ الْکِتَابِ وَ اللَّهِ کُلُّهُ عِنْدَنَا.

ص: ۱۹۷

۱- النمل: ۴۰.

۲- فی نسخه: قدر قطره الماء فی البحر.

۳- فی نسخه: ان ینسبه اللّه.

۴- الرعد: ۴۳.

۵- بصائر الدرجات: ۶۳.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سدیر گفت: من و ابو بصیر و یحیی بزاز و داود بن کثیر رقی در خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودیم که امام با خشم آمد و جای خود نشست و فرمود: تعجب می کنم از کسانی که به ما نسبت علم غیب می دهند، با اینکه جز خدا کسی علم غیب ندارد! تصمیم گرفتم فلان کنیزم را بزنم، اما فرار کرد و نفهمیدم به کدام اتاق رفت و کجا است .

وقتی از جایش حرکت کرد و داخل منزل شد، من و ابو بصیر و میسّر خدمت حضرت صادق رفتیم و عرض کردیم: فدایت شویم! شنیدیم که در مورد کنیز خود چنین و چنان فرمودی، با اینکه ما می دانیم شما دارای علم زیادی هستی و علم غیب را به شما نسبت نمی دهیم. فرمود: سدیر! مگر قرآن نخوانده ای؟ عرض کردم: چرا فدایت شوم! فرمود: ندیده ای این آیه را که می فرماید: «قالَ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتابِ أَنَا آتِیکَ بِهِ قَبْلَ أَنْ یَرْتَدَّ إِلَیْکَ طَرْفُکَ.» -. نمل / ۴۰ - {کسی که نزد او دانشی از کتاب [الهی] بود گفت من آن را پیش از آنکه چشم خود را بر هم زنی برایت می آورم.}

گفت: چرا خوانده ام. فرمود: آن شخص را می دانی کیست؟ و چقدر نزد او علم کتاب بود؟ عرض کردم: بفرمایید تا بدانم. فرمود: به اندازه یک قطره یخ در دریای سبز؛ این میزان اطلاع از علم کتاب، در مقایسه با مجموع علم کتاب چقدر است؟ عرض کردم: فدایت شوم، چقدر کم! فرمود: چقدر زیاد است این علم نسبت به کسی که خداوند او را دارای علم کتاب - که خدا از آن علم خبر می دهد - ندانسته!

آنگاه فرمود: در قرآن این آیه را خوانده ای: « قُلْ کَفی بِاللَّهِ شَهِیداً بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ» -. رعد / ۴۳ -

{بگو: «کافی است خدا و آن کس که نزد او علم کتاب است، میان من و شما گواه باشد.»} گفتم: فدایت شوم! خوانده ام. فرمود: آنکه جزئی از علم کتاب نزد اوست داناتر است یا کسی که کل علم کتاب نزد اوست؟ گفتم: بلکه کسی که کل علم کتاب نزد اوست. سپس با دست به سینه خود اشاره کرد و فرمود: علم کتاب تمام آن و اللّه نزد ما است، علم کتاب تمام آن والله نزد ما است! -. بصائر الدرجات: ۶۳ -

ص: ۱۹۷

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام فما علمت أی علما مستندا إلی الأسباب الظاهره أو علما غیر مستفاد و یحتمل أن یکون الله تعالی أخفی علیه ذلک فی تلک الحال. قوله و لا ننسبک الظاهر أنه إخبار أی لا ننسبک إلی أنک تعلم الغیب بنفسک من غیر استفاده و یحتمل أن یکون استفهاما إنکاریا و البحر الأخضر هو المحیط سمی بذلک لخضرته و سواده بسبب کثره مائه قوله ما أکثر هذا لعل هذا رد لما یفهم من کلام سدیر من تحقیر العلم الذی أوتی آصف بأنه قلیل بالنسبه إلی علم کل الکتاب لکنه فی نفسه عظیم کثیر لانتسابه إلی علم الکتاب الذی أخبرک برفعه شأنه بعد. و یحتمل أن یکون هذا مجملا یفسره ما بعده و یکون الغرض بیان وفور علم من نسبه الله إلی علم مجموع الکتاب و لعل الأول أظهر و علی أی حال یدل علی أن الجنس المضاف للعموم و قد مر شرح

الخبر فیما مضی علی وجه آخر.

**[ترجمه]این که امام علیه السّلام فرمود: «ماعلمت»، منظور علمی است که مستند به اسباب ظاهری باشد یا علمی است که غیر مستفاد باشد. نیز احتمال دارد خداوند مکان مخفی شدن کنیز را از امام مخفی داشته باشد در آن حال. این که راوی گفت علم غیب را به شما نسبت نمی دهیم، ظاهر این است که اخبار است به این که شما علم غیب را از جانب خود نمی دانید، یا این که به غیر استفاده حاصل نمی شود. نیز احتمال دارد «لا ننسبک» استفهام انکاری باشد. دریای سبز، بحر محیط است که به واسطه کثرت آب و سیاهی آن به

این نام مشهور شده. عبارت «ماأکثره» یعنی چه بسیار است، ردیه ای است بر کلام سدیر که تحقیر کرد علمی را که «آصف» داشت، به این صورت که علم او اگر چه به نسبت علم الکتاب قلیل بود، اما علم او به علت انتسابش به علم کتاب که در ادامه به بزرگی شأن آن تو را آگاه کرد، بسیار بود. و نیز احتمال دارد این عبارت مجملی باشد که مابعدش آن را تفسیر می کند و مراد از آن، بیان وفور علم کسی باشد که خداوند او را به علم کل کتاب نسبت می دهد ، که احتمال اول ظاهرتر است و به هر ترتیب دلالت می کند بر این که جنس مضاف، افاده عموم می کند. وجه دیگری در شرح این خبر قبلا ذکر گردید.

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ- الْأَئِمَّهُ یَعْلَمُونَ مَا یُضْمَرُ فَقَالَ عَلِمْتُ وَ اللَّهِ مَا عَلِمَتِ الْأَنْبِیَاءُ وَ الرُّسُلُ ثُمَّ قَالَ لِی أَزِیدُکَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَ نُزَادُ مَا لَمْ تُزَدِ الْأَنْبِیَاءُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی از حضرت زین العابدین علیه السّلام نقل کرد که عرض کردم: فدایت شوم! آیا ائمه آنچه را که دیگران در دل پنهان می کنند می دانند؟ فرمود: به خدا قسم آنچه انبیا و رسل می دانند، من می دانم. بعد فرمود: ما اضافه از آنچه که انبیا داشتند، داریم. - . بصائر الدرجات: ۶۶ -

**[ترجمه]

«۱۰»

یج، الخرائج و الجرائح رَوَی سَعْدٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ عَمِیدِ بْنِ مَعْمَرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْوَلِیدِ السَّمَّانِ قَالَ قَالَ الْبَاقِرُ علیه السلام یَا عَبْدَ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِی عَلِیٍّ وَ مُوسَی وَ عِیسَی قُلْتُ مَا عَسَی أَنْ أَقُولَ قَالَ هُوَ وَ اللَّهِ أَعْلَمُ مِنْهُمَا ثُمَّ قَالَ أَ لَسْتُمْ تَقُولُونَ إِنَّ لِعَلِیٍّ مَا لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنَ الْعِلْمِ قُلْنَا نَعَمْ وَ النَّاسُ یُنْكِرُونَ قَالَ فَخَاصِمْهُمْ فِیهِ بِقَوْلِهِ تَعَالَی لِمُوسَی وَ كَتَبْنا لَهُ فِی الْأَلْواحِ مِنْ كُلِّ شَیْ ءٍ (۲) فَعَلِمْنَا أَنَّهُ لَمْ یَكْتُبْ لَهُ الشَّیْ ءَ كُلَّهُ وَ قَالَ لِعِیسَی وَ لِأُبَیِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِی تَخْتَلِفُونَ فِیهِ (۳) فَعَلِمْنَا أَنَّهُ لَمْ یُبَیِّنْ لَهُ الْأَمْرَ كُلَّهُ وَ قَالَ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ جِئْنا بِکَ عَلی

۱- بصائر الدرجات: ۶۶.

۲- الأعراف: ۱۴۵.

۳- الزخرف: ۶۴.

هؤُلاءِ شَهِیداً (۱) وَ نَزَّلْنا عَلَیْکَ الْکِتابَ تِبْیاناً لِکُلِّ شَیْ ءٍ (۲) وَ سُئِلَ عَنْ قَوْلِهِ قُلْ کَفی بِاللَّهِ شَهِیداً بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ (۳) قَالَ وَ اللَّهِ إِیَّانَا عَنَی وَ عَلِیٌّ أَوَّلُنَا وَ أَفْضَلُنَا وَ خَیْرُنَا بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَالَ إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِی نَزَلَ مَعَ آدَمَ عَلَی حَالِهِ وَ لَیْسَ یَمْضِی مِنَّا عَالِمٌ إِلَّا خَلَّفَ مَنْ یَعْلَمُ عِلْمَهُ وَ الْعِلْمُ یُتَوَارَثُ (۴).

**[ترجمه]خرائج و جرائح: عبدالله بن ولید سمان گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: یا عبداللّه! شیعه درباره علی و موسی و عیسی چه می گویند؟ عرض کردم: چطور صحیح است درباره آنها بگویم؟ فرمود: به خدا قسم علی از آنها عالم تر است.

سپس فرمود: مگر نمی گویند علی دارای علم پیامبر است؟ عرض کردیم: چرا، و مردم انکار می کنند. فرمود: پس با آنها در این مورد استدلال کن. خداوند درباره موسی می فرماید: «وَ کَتَبْنا لَهُ فِی الْأَلْواحِ مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ.» پس معلوم می شود که تمام مسائل را به او نیاموخته است. و خداوند در مورد عیسی می فرماید: «وَلِأُبَیِّنَ لَکُم بَعْضَ الَّذِی تَخْتَلِفُونَ فِیهِ.» - . زخرف / ۶۳ - {تا درباره بعضی از آنچه در آن اختلاف می کردید برایتان توضیح دهم} پس معلوم می شود که تمام مسائل را به او نیاموخته است. خداوند درباره محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم می فرماید: «وَ جِئْنا بِکَ عَلی

ص: ۱۹۸

هؤُلاءِ شَهِیداً.» - . نساء / ۴۱ -

{و تو را بر آنان گواه آوریم} و «وَ نَزَّلْنا عَلَیْکَ الْکِتابَ تِبْیاناً لِکُلِّ شَیْ ءٍ.» - . نحل / ۸۹ - {این کتاب را که روشنگر هر چیزی است بر تو نازل کردیم.} - . بصائر الدرجات: ۶۲ -

و بپرس از آیه « قُلْ کَفَی بِاللّهِ شَهِیدًا بَیْنِی وَبَیْنَکُمْ وَمَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْکِتَابِ.» فرمود: به خدا قسم آن ما هستیم، و علی اول و افضل ما و بهترین ما بعد از رسول خداست. و فرمود: علمی که با آدم نازل شد بر همان حال است، و از دنیا نمی رود عالمی از ما، مگر این که جانشین او می شود کسی که دارای علم اوست، و علم به وراثت می رسد. - . خرائج و جرائح: ۲۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یج، الخرائج و الجرائح جَمَاعَةٌ مِنْهُمُ السَّیِّدَانِ الْمُرْتَضَی وَ الْمُجْتَبَی ابْنَا الدَّاعِی وَ الْأُسْتَاذَانِ أَبُو الْقَاسِمِ وَ أَبُو جَعْفَرٍ ابْنَا کُمَیْحٍ عَنِ الشَّیْخِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ (۵) جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الصَّدُوقِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْیَمَانِیِّ عَنْ مَنِیعِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ حُسَیْنِ بْنِ عُلْوَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ فَضَّلَ أُولِی الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ بِالْعِلْمِ عَلَی الْأَنْبِیَاءِ وَ وَرَّثَنَا عِلْمَهُمْ وَ فَضَّلَنَا عَلَیْهِمْ فِی فَضْلِهِمْ وَ عَلَّمَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا لَا یَعْلَمُونَ وَ عَلَّمَنَا عِلْمَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَرَوَیْنَا لِشِیعَتِنَا فَمَنْ قَبِلَ مِنْهُمْ فَهُوَ أَفْضَلُهُمْ وَ أَیْنَمَا نَکُونُ فَشِیعَتُنَا مَعَنَا (۶).

**[ترجمه]خرائج و جرائح: حسین بن علوان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند مزیت بخشیده پیامبران

اولوالعزم را بـه وسـیله علـم بر انبیـا و به ارث به مـا داده علم آنهـا را، و برتری بخشـیده مـا را بر آنهـا در فضـلشان. پیـامبر اکرم چیزهایی می دانست که آنها نمی دانستند. ما دارای علم پیامبریم و برای شیعیان خود روایت می کنیم. هر کس از آنها بپذیرد، بهترین ایشان است؛ هر کجا که باشیم، شیعیان ما با مایند. - . خرائج و جرائح: ۲۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۲»

كِتَابُ الْمُحْتَضَرِ لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَيْمَانَ، نَاقِلًا مِنْ كِتَابِ الْأَرْبَعِينَ رِوَايَهَ سَعْدٍ الْإِرْبِلِيِّ عَنْ عَمَّارِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِسْحَاقَ الْأَزْرَقِ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ: وُجِدَ فِی ذَخِيرَهِ أَحَدِ حَوَارِیِّ الْمَسِيحِ علیه السلام رَقٌّ مَكْتُوبٌ بِالْقَلَمِ السُّرْيَانِیِّ مَنْقُولًا مِنَ التَّوْرَاهِ وَ ذَلِكَ لَمَّا تَشَاجَرَ مُوسَى وَ الْخَضِرُ علیهما السلام فِی قَضِيَّهِ السَّفِينَهِ وَ الْغُلَامِ وَ الْجِدَارِ وَ رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ سَأَلَهُ أَخُوهُ هَارُونُ عَمَّا استعمله (اسْتَعْلَمَهُ) مِنَ الْخَضِرِ علیه السلام فِی السَّفِينَهِ وَ شَاهَدَهُ مِنْ عَجَائِبِ الْبَحْرِ قَالَ بَيْنَمَا أَنَا وَ الْخَضِرُ عَلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ إِذْ سَقَطَ بَيْنَ أَيْدِينَا طَائِرٌ أَخَذَ فِی مِنْقَارِهِ

ص: ۱۹۹

۱- الأعراف: ۱۴۵.

۲- النحل: ۸۹.

۳- الرعد: ۴۳.

۴- الخرائج و الجرائح: ۲۴۸.

۵- فی نسخه: عبيد اللّه.

۶- الخرائج و الجرائح: ۲۴۸.

قَطْرَةً مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ وَ رَمَى بِهَا نَحْوَ الْمَشْرِقِ ثُمَّ أَخَذَ ثَانِيَةً وَ رَمَى بِهَا نَحْوَ الْمَغْرِبِ ثُمَّ أَخَذَ ثَالِثَةً وَ رَمَى بِهَا نَحْوَ السَّمَاءِ ثُمَّ أَخَذَ رَابِعَةً وَ رَمَى بِهَا نَحْوَ الْأَرْضِ ثُمَّ أَخَذَ خَامِسَةً وَ أَلْقَاهَا فِي الْبَحْرِ فَبُهِتَ الْخَضِرُ وَ أَنَا قَالَ مُوسَى فَسَأَلْتُ الْخَضِرَ عَنْ ذَلِكَ فَلَمْ يُجِبْ وَ إِذَا نَحْنُ بِصَيَّادٍ يَصْطَادُ فَنَظَرَ إِلَيْنَا وَ قَالَ مَا لِي أَرَاكُمَا فِي فِكْرٍ وَ تَعَجُّبٍ فَقُلْنَا فِي أَمْرِ الطَّائِرِ فَقَالَ أَنَا رَجُلٌ صَيَّادٌ وَ قَدْ عَلِمْتُ إِشَارَتَهُ وَ أَنْتُمَا نَبِيَّانِ لَا تَعْلَمَانِ قُلْنَا مَا نَعْلَمُ إِلَّا مَا عَلَّمَنَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ هَذَا طَائِرٌ فِي الْبَحْرِ يُسَمَّى مسلم لِأَنَّهُ إِذَا صَاحَ يَقُولُ فِي صِيَاحِهِ مسلم وَ أَشَارَ بِذَلِكَ إِلَى أَنَّهُ يَأْتِي فِي آخِرِ الزَّمَانِ نَبِيٌّ يَكُونُ عِلْمُ أَهْلِ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ أَهْلِ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ عِنْدَ عِلْمِهِ مِثْلَ هَذِهِ الْقَطْرَةِ الْمُلْقَاةِ فِي الْبَحْرِ وَ يَرِثُ عِلْمَهُ ابْنُ عَمِّهِ وَ وَصِيُّهُ فَسَكَنَ مَا كُنَّا فِيهِ مِنَ الْمُشَاجَرَةِ وَ اسْتَقَلَّ كُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا عِلْمَهُ بَعْدَ أَنْ كُنَّا بِهِ مُعْجَبِينَ وَ مَشَيْنَا ثُمَّ غَابَ الصَّيَّادُ عَنَّا فَعَلِمْنَا أَنَّهُ مَلَكٌ بَعَثَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْنَا يُعَرِّفُنَا بِنَقْصِنَا حَيْثُ ادَّعَيْنَا الْكَمَالَ (۱).

**[ترجمه]کتاب محتضر حسن بن سلیمان: به نقل از کتاب اربعین، از عبدالملک بن سلیمان گفت: در یادگاری های یکی از حواریین عیسی نوشته ای پیدا شد که به قلم سریانی از تورات نقل کرده بود. و جریان این بود که چون بین موسی و خضر در مورد کشتی و پسر بچه و دیوار گفتگو شد و موسی پیش قوم خود برگشت، برادرش هارون از او سؤال کرد که خضر در کشتی چکار کرد و عجایب دریا را پرسید.

موسی گفت: در آن بین که من و خضر کنار دریا بودیم، پرنده ای جلوی ما فرود آمد که با منقار خود

ص: ۱۹۹

قطره ای از آب دریا را گرفته بود و به جانب مشرق انداخت. بعد قطره ای دیگر را برداشت و به جانب مغرب ریخت. قطره سوم را به جانب آسمان انداخت و برای مرتبه چهارم، قطره ای گرفت و به جانب زمین ریخت. و قطره پنجم را گرفت و به دریا ریخت. هم من و هم خضر هر دو حیران شدیم.

موسی گفت: من از خضر پرسیدم، نتوانست جواب بگوید. در این موقع چشم ما به صیادی افتاد که مشغول صید بود. نگاهی به ما کرد و گفت چه شده که در فکر فرو رفته اید و تعجب کرده اید؟ گفتیم: شگفت ما از آن پرنده است. گفت: من که یک مرد صیادم، می دانم این پرنده چه اشاره ای دارد، شما با اینکه پیامبرید نمی دانید!

گفتیم: ما جز آنچه خداوند تعلیم کند نمی دانیم. گفت: این یک پرنده دریایی است به نام مسلم، زیرا وقتی صدا می کند می گوید: «مسلم!» با این کار اشاره می کند که در آخرالزمان پیامبری خواهد آمد که علم تمام شرق و غرب و اهل آسمان و زمین در مقابل علم او، مانند این قطره است نسبت به دریا، و علم او، به پسر عمو و وصیش به ارث می رسد.

مشاجره ما دو نفر با شنیدن این جریان تسکین یافت و هر کدام معلومات خود را کم شمردیم، با اینکه به خود می بالیدیم. در این موقع صیاد از نظر ما غایب شد و فهمیدیم او فرشته ای بود که خداوند او را فرستاده بود تا ما را متوجه نقص و کمبودمان کند، زیرا ما ادعای کمال می کردیم. - . کتاب محتضر: ۱۰۰ - ۱۰۱ -

**[ترجمه]

«۱۳»

وَ مِنْ کِتَابِ السَّیِّدِ حَسَنِ بْنِ کَبْشٍ، رَفَعَهُ إِلَی کَثِیرِ بْنِ أَبِی عِمْرَانَ عَنِ الْبَاقِرِ علیه السلام قَالَ: لَقَدْ سَأَلَ مُوسَی الْعَالِمَ مَسْأَلَةً لَمْ یَکُنْ عِنْدَهُ جَوَابٌ وَ لَوْ کُنْتُ شَاهِدَهُمَا لَأَخْبَرْتُ کُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِجَوَابِهِ وَ لَسَأَلْتُهُمَا مَسْأَلَةً لَمْ یَکُنْ عِنْدَهُمَا فِیهَا جَوَابٌ.

(۲)

ص: ۲۰۰

۱- المحتضر: ۱۰۰ و ۱۰۱.

۲- المحتضر: ۱۵۹.

**[ترجمه]کتاب سید حسن بن کبش سند می رساند به کثیر بن ابی عمران که از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد: موسی از عالم (خضر) سوالی پرسید که جواب آن را نمی دانست. اگر من با آن دو بودم، به هر کدام از آنها جواب می دادم و از هر دوی آنها سوالی می پرسیدم که جواب آن را نمی دانستند. - . کتاب محتضر: ۱۵۹ -

ص: ۲۰۰

**[ترجمه]

باب ۱۶ ما عندهم من سلاح رسول الله صلی الله علیه و آله و آثاره و آثار الأنبیاء ص

الأخبار

«۱»

شا، الإرشاد ج، الإحتجاج مُعَاوِيَهُ بْنُ وَهْبٍ عَنْ سَعِيدٍ السَّمَّانِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلَانِ مِنَ الزَّيْدِيَّهِ فَقَالا لَهُ أَ فِيكُمْ إِمَامٌ مُفْتَرَضٌ طَاعَتُهُ قَالَ فَقَالَ لَا فَقَالا لَهُ وَ قَدْ أَخْبَرَنَا عَنْكَ الثِّقَاتُ أَنَّكَ تَقُولُ بِهِ (۱) سَمَّوْا قَوْماً وَ قَالُوا هُمْ أَصْحَابُ وَرَعٍ وَ تَشْمِيرٍ وَ هُمْ مِمَّنْ لَا يَكْذِبُ (۲) فَغَضِبَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ قَالَ مَا أَمَرْتُهُمْ بِهَذَا فَلَمَّا رَأَيَا الْغَضَبَ بِوَجْهِهِ (۳) خَرَجَا فَقَالَ لِي تَعْرِفُ (۴) هَذَيْنِ قُلْتُ نَعَمْ هُمَا مِنْ أَهْلِ سُوقِنَا وَ هُمَا مِنَ الزَّيْدِيَّهِ وَ هُمَا يَزْعُمَانِ أَنَّ سَيْفَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَقَالَ كَذَبَا لَعَنَهُمَا اللَّهُ (۵) وَ اللَّهِ (۶) مَا رَآهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ بِعَيْنَيْهِ وَ لَا بِوَاحِدَهٍ مِنْ عَيْنَيْهِ وَ لَا رَآهُ أَبُوهُ اللَّهُمَّ (۷) إِلَّا أَنْ يَكُونَ رَآهُ عِنْدَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام فَإِنْ كَانَا صَادِقَيْنِ فَمَا عَلَامَهٌ فِي مَقْبِضِهِ وَ مَا أَثَرٌ فِي مَوْضِعِ مَضْرَبِهِ وَ إِنَّ عِنْدِي لَسَيْفَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ إِنَّ عِنْدِي لَرَايَهَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله

ص: ۲۰۱

۱- فی نسخه: (و به سموا) و فی أخری: (سميا قوما و قالا) و الضمير يرجع الی الرجلين من الزيديه و فی البصائر: انک تعرفه و تسميهم و هم فلان و فلان و فلان و هم.

۲- فی البصائر: و هم ممن لا يكذبون.

۳- فی نسخه: فی وجهه و يوجد ذلک فی البصائر.

۴- فی نسخه: أ تعرف بوجد ذلک فی البصائر.

۵- فی نسخه: لعنهم اللّه.

۶- فی البصائر: و لا و اللّه.

۷- البصائر خال عن قوله: اللّهمّ.

وَ دِرْعَهُ (۱) وَ لَأْمَتُهُ وَ مِغْفَرَهُ فَإِنْ كَانَا صَادِقَيْنِ فَمَا عَلَامَةٌ فِی دِرْعِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ إِنَّ عِنْدِی لَرَایَهَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْمِغْلَبَهَ وَ إِنَّ عِنْدِی أَلْوَاحَ مُوسَی وَ عَصَاهُ وَ إِنَّ عِنْدِی لَخَاتَمَ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ علیه السلام وَ إِنَّ عِنْدِی الطَّشْتَ الَّذِی كَانَ مُوسَی یُقَرِّبُ بِهَا الْقُرْبَانَ وَ إِنَّ عِنْدِیَ الِاسْمَ الَّذِی كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذَا وَضَعَهُ بَیْنَ الْمُسْلِمِینَ وَ الْمُشْرِكِینَ لَمْ یَصِلْ مِنَ الْمُشْرِكِینَ إِلَی الْمُسْلِمِینَ نُشَّابَهٌ وَ إِنَّ عِنْدِی لَمِثْلَ التَّابُوتِ الَّذِی جَاءَتْ بِهِ الْمَلَائِكَهُ (۲) وَ مَثَلُ السِّلَاحِ فِینَا كَمَثَلِ التَّابُوتِ فِی بَنِی إِسْرَائِیلَ فِی أَیِّ بَیْتٍ (۳) وُجِدَ التَّابُوتُ عَلَی أَبْوَابِهِمْ وَ أُوتُوا النُّبُوَّهَ وَ مَنْ سَارَ إِلَیْهِ السِّلَاحُ مِنَّا أُوتِیَ الْإِمَامَهَ وَ لَقَدْ لَبِسَ أَبِی دِرْعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَخَطَّتْ عَلَی الْأَرْضِ خِطَطاً (۴) وَ لَبِسْتُهَا أَنَا فَكَانَتْ وَ كَانَتْ وَ قَائِمُنَا مَنْ إِذَا لَبِسَهَا مَلَأَهَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ (۵).

یر، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن علی بن الحكم عن معاویه عن سعید مثله (۶)

**[ترجمه]ارشاد و احتجاج: معاویه بن وهب از سعید سمان نقل كرده گفت خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم كه دو نفر از زیدی ها وارد شدند. آن دو گفتند: آیا در میان شما امام واجب الاطاعه وجود دارد؟ امام علیه السّلام فرمود: نه. آن دو گفتند: بعضی از اشخاص مورد اعتماد به ما گفته اند كه شما مدعی این مقام هستی. بعد آنها را نام بردند و گفتند كه اینها شخصیت هایی پرهیزكار و مورد اعتمادند.

امام علیه السّلام خشمگین شد و فرمود: من آنها را به چنین چیزی دستور نداده ام! آنها همین كه خشم را در چهره امام دیدند، از آنجا خارج شدند. امام علیه السّلام فرمود: این دو را می شناسی؟ گفتم: آری. آنها از بازاریان خودمان هستند و زیدی مذهبند. آنها ادعا دارند كه شمشیر پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم نزد عبداللّه بن حسن است.

فرمود: دروغ می گویند، خدا آن دو را لعنت كند! به خدا قسم آن را عبداللّه بن حسن با دو چشم خود ندیده و نه با یک چشم و نه پدرش دیده، مگر اینكه در نزد علی بن الحسین علیهما السّلام دیده باشد. اگر راست می گویند، چه علامتی در دسته آن شمشیر است؟ و چه اثری روی تیغ آن است؟

شمشیر پیامبر و پرچم ایشان در نزد من است

ص: ۲۰۱

و زره و خود آن جناب نزد من است. اگر این دو راست می گویند، چه علامتی در زره پیامبر است؟ پرچم پیامبر به نام مغلبه در نزد من است، و الواح موسی و عصای او و انگشتر سلیمان بن داود در نزد من است.

و در نزد من طشتی است كه موسی با آن قربانی می كرد و آن اسمی كه پیامبر هر وقت در میان مسلمانان و مشركین قرار می داد، تیر از مشركین به مسلمانان نمی رسید نزد من است. و مانند آن صندوقی كه ملائكه آوردند نزد من است. و مسأله سلاح در میان خانواده ما، مانند صندوقی است كه در بنی اسرائیل بود كه در میان هر خانه ای آن صندوق بود، نبوّت در آن خانواده قرار داشت. همین طور سلاح پیامبر در دست هر كدام از ما كه باشد، امامت در اختیار اوست.

پدرم زره پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم را پوشید، بر قامتش بزرگ بود. من پوشیدم، کمی نزدیک به اندازه بود، ولی قائم ما کسی است که وقتی آن را بپوشد، به قامتش درست و کامل است، ان شاء اللَّه. - . ارشاد: ۲۵۷ - ۲۵۸، احتجاج: ۲۰۲ - ۲۰۳ -

بصائر الدرجات: علی بن حکم از معاویه مانند همین را از سعید نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۴۷ - ۴۸ -

بصائر الدرجات: عده ای از معاویه بن عمار، از سعید اعرج، از حضرت صادق علیه السّلام مانند همین را نقل می کنند.

**[ترجمه]

بیان

- یر، بصائر الدرجات جعفر عن فضاله عن أیوب و غیر واحد عن معاویه بن عمار عن سعید الأعرج عنه علیه السلام مثله بیان مقبض السیف و القوس بفتح المیم و کسر الباء حیث یقبض بهما بجمع الکف و مضرب السیف نحو شبر من طرفه و اللأمه مهموزه الدرع و قیل السلاح و لأمه الحرب أداته و قد تترک الهمزه تخفیفا و المغفر بالکسر زرد ینسج من الدروع علی قدر الرأس یلبس تحت القلنسوه. قوله المغلبه اسم آله من الغلبه أو اسم فاعل من المزید أو اسم مفعول من

ص: ۲۰۲

۱- فی البصائر: و ان عندی لسیف رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله و درعه.

۲- فی البصائر: الملائکه تحمله.

۳- فی نسخه: فای بیت وقف التابوت.

۴- فی نسخه: (خطیطا) یوجد ذلک فی البصائر.

۵- الإرشاد: ۲۵۷ و ۲۵۸، الاحتجاج: ۲۰۲ و ۲۰۳.

۶- بصائر الدرجات: ۴۷ و ۴۸ فیه: فکانت و قائمنا ممن.

التغليب أی ما یحکم له بالغلبه قال الفیروزآبادی المغلب المغلوب مرارا و المحکوم له بالغلبه ضد و النشابه بالضم مشدده الشین السهم. قوله فخطت أی کانت زائده عن قامته علیه السلام قوله فکانت و کانت أی کانت زائده و کانت قریبه أی لم تکن زائده کما کانت لأبی بل کانت أقرب إلی الاستواء و هذه عباره شائعه یعبر بها عن القرب و قیل أی قد کانت تصل و قد کانت لا تصل. و یظهر من الأخبار أن عندهم علیهم السلام درعین أحدهما علامه الإمامه تستوی علی کل إمام و الأخری علامه القائم علیه السلام لا تستوی إلا علیه صلوات الله علیه.

**[ترجمه]«مقبض» به فتحه میم و کسره باء یغنی شمشیر و کمان، یعنی جایی از شمشیر و کمان که با دست گرفته می شود. «مضرب السیف» یعنی حدود یک وجب از تیغه آن. «اللأمه» به همزه یعنی زره، و گفته شده به معنای سلاح است. و «لأمه الحرب» یعنی ادوات آن و گاهی نیز به صورت مخفف و بدون همزه می آید. «المغفر» به کسره یعنی بافته ای که از جنس زره که به اندازه سر بافته می شود و زیر کلاه پوشیده می شود.

عبارت «المغلبه» اسم آلت است از «الغلبه»، یا اسم فاعل است از ثلاثی مزید یا اسم مفعول از

ص: ۲۰۲

«التغلیب»، یعنی آنچه که به واسطه غلبه شدن، به آن حکم می شود. فیروز آبادی گوید: «المغلب» مغلوب دائمی و حکم شونده برای او به واسطه غلبه. «النشّابه» به ضمه و تشدید شین یعنی تیر .

عبارت «فخطّت» یعنی بر قامت او بزرگ بود. عبارت «فکانت و کانت» یعنی بزرگ بود، ولی نزدیک به اندازه بود. یعنی به اندازه ای که برای پدرم بزرگ بود، برای من بزرگ نبود، بلکه نزدیک تر بود به اندازه. و این عبارت شایعی است که برای قرب و نزدیک بودن از آن عبارت استفاده می شود. و گفته شده: یعنی گاهی می رسید و گاهی نمی رسید «به زمین». از اخبار چنین بر می آید که در نزد ائمه دو زره است؛ یکی علامت امامت بود که بر قامت هر امامی درست در می آمد و دیگری علامت قائم آل محمّد صلی الله علیه و آله است که درست اندازه نیست، مگر بر قامت قائم صلوات الله علیه.

**[ترجمه]

«۲»

ب، قرب الإسناد ابْنُ عِیسَی عَنِ الْبَزَنْطِیِّ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا علیه السلام یَقُولُ أَتَانِی إِسْحَاقُ فَسَأَلَنِی عَنِ السَّیْفِ الَّذِی أَخَذَهُ الطُّوسِیُّ هُوَ سَیْفُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقُلْتُ لَهُ لَا إِنَّمَا السِّلَاحُ فِینَا بِمَنْزِلَهِ التَّابُوتِ فِی بَنِی إِسْرَائِیلَ أَیْنَمَا دَارَ السِّلَاحُ کَانَ الْمُلْکُ فِیهِ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: بزنطی گفت: از حضرت رضا علیه السّلام شنیدم که می فرمود: اسحاق پیش من آمد و از شمشیری پرسید که «طوسی» آن را گرفت و پرسید که آیا شمشیر پیامبر بود؟ گفتم: نه، سلاح در میان ما مانند تابوت است در بنی اسرائیل، هر کجا سلاح باشد، فرمانروایی همان جا است. - . قرب الاسناد: ۱۶۰ -

**[ترجمه]

بیان

المراد بالطوسی المأمون و لعله أخذ منه علیه السلام سیفا زعما منه أنه سیف رسول الله صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]منظور از طوسی، مأمون است و گویا او شمشیری را به خیال این که شمشیر رسول الله صلی الله علیه و آله است، از امام رضا علیه السّلام گرفته بود.

**[ترجمه]

«۳»

ب، قرب الإسناد ابْنُ عِیسَی عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ قَالَ: سَأَلْتُ الرِّضَا علیه السلام عَنِ السَّکِینَهِ فَقَالَ رِیحٌ تَخْرُجُ مِنَ الْجَنَّهِ لَهَا صُورَهٌ کَصُورَهِ الْإِنْسَانِ وَ رَائِحَهٌ طَیِّبَهٌ وَ هِیَ الَّتِی أُنْزِلَتْ عَلَی إِبْرَاهِیمَ صلی الله علیه و آله فَأَقْبَلَتْ تَدُورُ حَوْلَ أَرْکَانِ الْبَیْتِ وَ هُوَ یَضَعُ الْأَسَاطِینَ قُلْنَا هِیَ مِنَ الَّتِی قَالَ فِیهِ سَکِینَهٌ مِنْ رَبِّکُمْ وَ بَقِیَّهٌ مِمَّا تَرَکَ آلُ مُوسی وَ آلُ هارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلائِکَهُ (۲) قَالَ تِلْکَ السَّکِینَهُ کَانَتْ فِی التَّابُوتِ وَ کَانَتْ فِیهَا طَسْتٌ یُغْسَلُ (۳) فِیهَا قُلُوبُ الْأَنْبِیَاءِ وَ کانت (کَانَ) التَّابُوتُ یَدُورُ فِی بَنِی إِسْرَائِیلَ مَعَ الْأَنْبِیَاءِ علیهم السلام ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَیْنَا فَقَالَ فَمَا تَابُوتُکُمْ قُلْنَا السِّلَاحُ قَالَ صَدَقْتُمْ هُوَ تَابُوتُکُمْ (۴).

۱- قرب الإسناد: ۱۶۰.

۲- البقره: ۲۴۸.

۳- فی نسخه: تغسل.

۴- قرب الإسناد: ۱۶۴.

**[ترجمه]قرب الاسناد: ابن اسباط گفت: از حضرت رضا علیه السّلام راجع به «سکینه» پرسیدم فرمود: بادی است که از بهشت خارج می شود؛ چهره ای مانند چهره انسان دارد و بوی خوشی دارد و این همان است که بر ابراهیم صلوات الله علیه نازل شد و در حالی که او پایه ها را می نهاد، شروع کرد به دور زدن اطراف خانه.

گفتم: آیا آن سکینه از همان نوع است که در این آیه می فرماید: «فِیهِ سَکِینَهٌ مِنْ رَبِّکُمْ وَ بَقِیَّهٌ مِمَّا تَرَکَ آلُ مُوسی وَ آلُ هارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلائِکَهُ.» - . بقره / ۲۴۸ -

{در آن آرامش خاطری از جانب پروردگارتان و بازمانده ای از آنچه خانـدان موسی و خاندان هارون [در آن] بر جای نهاده اند در حالی که فرشتگان آن را حمل می کنند.} فرمود: آن سکینه در صندوق بود و در آن طشتی قرار داشت که در طشت قلوب انبیا شستشو می شد و صندوق در میان بنی اسرائیل، با انبیای آنها علیهم السّلام دور می زد. امام علیه السّلام در این موقع رو به جانب ما کرد و فرمود: صندوق شما چیست؟ گفتیم: سلاح. فرمود: درست گفتید؛ همان سلاح، صندوق و به جای تابوت بنی اسرائیل است. - . قرب الاسناد: ۱۶۴ -

ص: ۲۰۳

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ مَعْرُوفٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ هَارُونَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ الْعِجْلِیَّهَ یَزْعُمُونَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ یَدَّعِی أَنَّ سَیْفَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عِنْدَهُ فَقَالَ وَ اللَّهِ لَقَدْ کَذَبَ فَوَ اللَّهِ مَا هُوَ عِنْدَهُ وَ مَا رَآهُ بِوَاحِدَهٍ مِنْ عَیْنَیْهِ قَطُّ وَ لَا رَآهُ أَبُوهُ إِلَّا أَنْ یَکُونَ رَآهُ عِنْدَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ وَ إِنَّ صَاحِبَهُ لَمَحْفُوظٌ مَحْفُوظٌ لَهُ وَ لَا یَذْهَبَنَّ یَمِیناً وَ لَا شِمَالًا فَإِنَّ الْأَمْرَ وَاضِحٌ وَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْأَرْضِ اجْتَمَعُوا عَلَی أَنْ یُحَوِّلُوا هَذَا الْأَمْرَ مِنْ مَوْضِعِهِ الَّذِی وَضَعَهُ اللَّهُ مَا اسْتَطَاعُوا وَ لَوْ أَنَّ خَلْقَ اللَّهِ کُلَّهُمْ جَمِیعاً کَفَرُوا حَتَّی لَا یَبْقَی أَحَدٌ جَاءَ اللَّهُ لِهَذَا الْأَمْرِ بِأَهْلٍ یَکُونُونَ هُمْ أَهْلَهُ (۱).

یر، بصائر الدرجات محمد بن عبد الجبار عن البرقی عن فضاله عن سلیمان بن هارون مثله (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیمان بن هارون گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: عجلی ها معتقدند که عبداللّه بن حسن مدعی است شمشیر پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم نزد اوست. فرمود: به خدا قسم دروغ می گوید، در نزد او نیست! هرگز با یک چشم خود هم نه او و نه پدرش آن را ندیده اند، مگر اینکه در نزد علی بن الحسین علیه السّلام دیده باشد. صاحب شمشیر معین است و شمشیر در اختیار اوست و به این طرف و آن طرف نرود؛ مطلب واضح است.

به خدا قسم اگر اهل زمین اجتماع کنند بر اینکه مقام امامت را از محلی که خدا قرار داده تغییر دهند، نمی توانند؛ اگر تمام مردم کافر شوند، به طوری که یک نفر باقی نماند، خداوند برای معتقدین به امامت گروهی را می آورد که شایسته آن هستند. - . بصائر الدرجات: ۴۷ -

بصائر الدرجات: فضاله مانند همین را از سلیمان بن هارون نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۴۸ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ ظَرِیفِ بْنِ نَاصِحٍ قَالَ: لَمَّا کَانَتِ اللَّیْلَهُ الَّتِی ظَهَرَ فِیهَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ دَعَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِسَفَطٍ لَهُ فَلَمَّا وُضِعَ بَیْنَ یَدَیْهِ فَتَحَهُ فَمَدَّ یَدَهُ إِلَی شَیْ ءٍ فَتَنَاوَلَهُ فَتَعَیَّبَ مِنْهُ شَیْ ءٌ فَغَضِبَ ثُمَّ دَعَا سَعِیدَهَ فَأَسْمَعَهَا فَقَالَ لَهُ حَمْزَهُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ أَصْلَحَکَ اللَّهُ لَقَدْ غَضِبْتَ غَضَباً مَا أَرَاکَ غَضِبْتَ مِثْلَهُ فَقَالَ لَهُ مَا تَدْرِی مَا هَذِهِ هَذِهِ الْعِقَابُ رَایَهُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ ثُمَّ أَخْرَجَ صُرَّهً فَأَخَذَهَا بِیَدِهِ فَقَالَ فِی هَذِهِ الصُّرَّهِ مِائَتَا دِینَارٍ عَزَلَهَا عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ علیهما السلام عَنْ ثَمَنِ عَمُودَانَ أُعِدَّتْ (۳) لِهَذَا الْحَدَثِ الَّذِی حَدَثَ اللَّیْلَهَ بِالْمَدِینَهِ قَالَ فَأَخَذَهَا فَمَضَی فَکَانَتْ نَفَقَتُهُ بِطَیْبَهَ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ظریف بن ناصح گفت: در آن شبی که محمّد بن عبداللَّه بن حسن قیام کرد، حضرت صادق علیه السّلام کیسه ای را خواست. وقتی آوردند، آن را گشود و دست دراز کرد و چیزی از آن برداشت. از مطلبی در داخل آن ناراحت شد و خشم گرفت. بعد سعیده را خواست و او را با سخنان خود توبیخ کرد. حمزه بن عبداللَّه بن محمّد عرض کرد: آقا آنچنان خشمگین شدی که سابقه نداشت. سپس فرمود: می دانی این چیست؟ این پرچم پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم است به نام «عقاب.»

آنگاه کیسه ای بیرون آورد و آن را به دست گرفت و فرمود: در این کیسه دویست دینار است که حضرت علی بن الحسین آن را از پول فروش باغ معروف به عمودان گذاشته برای همین پیشامدی که دیشب در مدینه اتفاق افتاد .

پس آن پول را برداشت و رفت و همان پول را صرف باغی در مدینه به نام «طیبه» کرد. - . بصائر الدرجات: ۴۸ -

**[ترجمه]

بیان

فأسمعها (۵) أی شتمها و عمودان کأنه اسم ضیعه باعها علیه السلام فأعد من ثمنها مائتی دینار لتلک الداهیه التی علم أنها تحدث بالمدینه و طیبه بالفتح

ص: ۲۰۴

۱- بصائر الدرجات: ۴۷.

۲- بصائر الدرجات: ۴۸ فیه اختلاف و نقص راجعه.

۳- فى المصدر: أعددت.
۴- بصائر الدرجات: ۴۸.
۵- يأتى فى حديث آخر أنّه عليه السّلام أغلظ لها. و لعلّ هذا مصحف منه.

من أسماء المدينه و المراد بها هنا ضيعه مسماه بها كان اشتراها عليه السلام كما سيأتى فى خبر آخر هو مفصل هذا الخبر.

**[ترجمه]این که در روایت آمـده «فأسـمعها» (در مورد برخورد امام با کنیز) یعنی امام او را توبیـخ کردنـد. و «عمودان» گویا اسم باغی است که امام زین العابدین علیه السّـلام آن را فروخته بود و از پول آن دویست دینار گذاشـته بود برای پیشامدی که می دانست در مدینه رخ خواهد داد. طیبه به فتح طاء

از اسامی مـدینه منوره است، اما در اینجا منظور باغی است به این نام که امام علیه السّـلام آن را خریداری کردند، چنان که در خبر دیگری که تفصیل این خبر است، خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ عَنِ ابْنِ سِـنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْـكَانَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: بَيْنَا مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام فِی ثَقِیفِهٍ (۱) إِذَا اسْـتَأْذَنَ عَلَيْهِ أُنَاسٌ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَهِ فَأَذِنَ لَهُمْ فَـدَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا يَا أَبَا عَبْـدِ اللَّهِ إِنَّ أُنَاساً يَأْتُونَنَا يَزْعُمُونَ أَنَّ فِيكُمْ أَهْـلَ الْبَيْتِ إِمَامَ مُفْتَرَضِ الطَّاعَهِ فَقَالَ مَا أَعْرِفُ ذَلِكَ فِی أَهْلِ بَيْتِی فَقَالُوا يَا أَبَا عَبْـدِ اللَّهِ يَزْعُمُونَ أَنَّكَ أَنْتَ هُوَ قَالَ مَا قُلْتُ لَهُمْ ذَلِكَ قَالُوا يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنَّهُمْ أَصْـحَابُ تَشْمِيرٍ وَ أَصْحَابُ خَلْوَهٍ وَ أَصْحَابُ وَرَعٍ وَ هُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّكَ أَنْتَ هُوَ قَالَ هُمْ أَعْلَمُ وَ مَـا قَالُوا قَالَ فَلَمَّا رَأَوْهُ أَنَّهُمْ قَـدْ أَغْضَـبُوهُ قَامُوا فَخَرَجُوا فَقَالَ يَا سُـلَيْمَانُ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ أُنَاسٌ مِنَ الْعِجْلِيَّهِ قَالَ عَلَيْهِمْ لَعْنَهُ اللَّهِ قُلْتُ يَزْعُمُونَ أَنَّ سَـيْفَ رَسُولِ اللَّهِ صـلى الله عليه و آله وَقَعَ عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ لَا وَ اللَّهِ مَا رَآهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ وَ لَا أَبُوهُ الَّذِی وَلَدَهُ بِوَاحِدَهٍ مِنْ عَيْنَيْهِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ رَآهُ عِنْدَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِیٍّ (۲) عليهما السلام فَإِنْ كَانُوا صَادِقِينَ فَاسْأَلُوهُمْ عَمَّا فِی مَيْسَـرَتِهِ وَ عَمَّا فِی مَيْمَنَتِهِ فَإِنَّ فِی مَيْسَـرَهِ سَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ فِی مَيْمَنَتِهِ عَلَامَهً ثُمَّ قَالَ وَ اللَّهِ عِنْدَنَا لَسَيْفُ رَسُولِ اللَّهِ صـلى الله عليه و آله وَ دِرْعُهُ وَ سِلَاحُهُ وَ لَأْمَتُهُ وَ اللَّهِ إِنَّ عِنْدَنَا الَّذِی كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَضَعُهُ بَيْنَ الْمُشْرِكِينَ وَ الْمُسْـلِمِينَ فَلَا يَخْلُصُ إِلَيْهِمْ نُشَّابَهٌ وَ اللَّهِ إِنَّ عِنْـدَنَا لَمِثْلَ التَّابُوتِ الَّذِی جَاءَتْ بِهِ الْمَلَائِكَهُ تَحْمِلُهُ وَ اللَّهِ إِنَّ عِنْدَنَا لَمِثْلَ الطَّشْتِ الَّذِی كَـانَ مُوسَـى يُقَرِّبُ فِيهَـا الْقُرْبَانَ وَ اللَّهِ إِنَّ عِنْـدَنَا لَأَلْوَاحَ مُوسَـى وَ عَصَاهُ وَ إِنَّ قَائِمَنَا مَنْ لَبِسَ دِرْعَ رَسُولِ اللَّهِ صـلى الله عليه و آله فَمَلَأَهَـا وَ لَقَـدْ لَبِسَـهَا أَبُو جَعْفَرٍ صَـلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَخَطَّتْ عَلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُ أَنْتَ أَلْحَمُ أَمْ أَبُو جَعْفَرٍ قَـالَ كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ أَلْحَمَ مِنِّی وَ لَقَدْ لَبِسْتُهَا أَنَا فَكَانَتْ وَ كَانَتْ وَ قَالَ بِيَدِهِ هَكَذَا وَ قَلَبَهَا ثَلَاثاً (۳).

۱- هكذا فی الكتاب و مصدره و لعله مصحف سقيفه.

۲- فی نسخه: علی بن الحسين عليه السّلام.

۳- بصائر الدرجات: ۴۸.

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: سـليمان بن خالـد گفت: وقتی با حضـرت صادق علیه السـلام در ثقیفه - . در کتاب و همچین در مصدر این خبر عبارت «ثقیفه» آمده بود که احتمالا منظور همان سقیفه است. -

بودیم، گروهی از اهل کوفه اذن ورود خواستند و حضرت اجازه داد. پس داخل شدنـد و گفتنـد: یا ابا عبدالله! جمعیتی نزد ما آمـده انـد که گمان می کنند در بین شـما اهل بیت امام مفترض الطاعه است. فرمود: چنین کسـی را در اهل بیتم نمی شـناسم. گفتنـد: یا ابا عبـدالله! گمان می کنند که آن فرد شـما هستید. فرمود: من به آنها چنین چیزی نگفته ام. گفتند: یا ابا عبدالله! آنها اصـحاب بلنـد همت و اصـحاب خلوت و ورع هسـتند و آنها گمان می کننـد که آن فرد شـما هستید. فرمود: آنها آگاه ترند به آنچه گفته انـد. گفت وقتی آنها چنین دیدنـد، خشـمگین شدند و برخاسـتند و رفتند. پس فرمود: یا سـلیمان! اینان که هسـتند؟ گفت [گفتم] : جماعتی از العجلیه. فرمود: لعنت خـدا بر آنها باد! گفتم: گمان می کننـد که شمشـیر رسول خدا نزد عبد الله بن حسن است. فرمود: نه، به خـدا قسم نه عبـدالله بن حسن آنرا دیده و نه پدرش که با یک چشم او را به دنیا آورده، مگر این که آنرا نزد حسـین بن علی - . در نسـخه ای دیگر علی بن حسین است. - دیده باشد. اگر راست می گویند پس از آنها بپرسید از آنچه در سـمت چپ شمشـیر و آنچه در سمت راستش است. همانا در سمت چپ شمشیر رسول خدا و در سمت راستش نشانه ای است. سـپس فرمود: به خدا قسم شمشـیر رسول خدا نزد ماست و زره آن حضـرت و سـلاح و خود آن حضرت به خدا قسم در نزد ماست. از آنچه که رسول خدا بین مشـرکین و مسـلمین قرار می داد، تیری به آنها نمی رسد. به خدا قسم در نزد ماسـتماننـد تابوتی که ملائکه آن را آورده و حمل می کردنـد. به خـدا قسم در نزد ماست مانند طشتی که موسـی در آن قربانی می کرد. به خـدا قسم در نزد مـاست الواح موسـی و عصـای او. قـائم ما کسـی است که زره رسول خـدا را می پوشـد، پس انـدازه اوست. حضرت باقر آن را پوشید، بر تنش بزرگ آمد. پرسیدم: شما جسیم ترید یا او؟ فرمود: حضرت باقر از من جسیم تر بود. پس من آن را پوشـیدم، کمی نزدیک به انـدازه بود. و با دسـتش این چنین اشاره کرد و سه مرتبه آن را حرکت داد. - . بصائر الدرجات: ۴۸ -

ص: ۲۰۵

**[ترجمه]

بیان

إنمـا نفی علیه السـلام الإمام المفترض (۱) الطـاعه تقیه منهم و وری فی ذلـک أولاـ بـأن أراد بأهـل بیته غیره فلما صـرح به علیه السـلام قال ما قلت لهم ذلک و کان کذلک لأنه علیه السلام لم یکن قال ذلک لهم بل قال لغیرهم و هم سمعوه منهم و یحتمل أن یکون لفظ المثل فی بعض المواضع زائدا و المراد عینها مع أن وجود الأمثال لا ینافی وجود أعیانها أیضا. و لعل تحریک الید للإشاره إلی القرب أیضا کما هو الشائع بین الناس و کان غرض السائل عن کونه أکثر لحما أو أبوه علیه السـلام استعلام استوائه علی قامته علیه السلام أم لا ظنا منه أن هذا تابع اللحم و طول القامه فأجاب علیه السلام بما یظهر منه أنه لیس کذلک بأن بین أن مع کون أبی ألحم منی کـانت علی قـامتی أقرب إلی الاسـتواء منه لأـنی إلی الکون قائما أقرب و لعل بیان ذلک لقوه رجائهم و عدم یأسهم من تعجیل الفرج.

**[ترجمه]نفی امامت مفترض الطاعه، فقط به جهت تقیه بوده و حضرت دو پهلو سخن گفتند؛ اول به این دلیل که سائل از اهل بیت او، غیر او را اراده کرده و بعد از آنکه به خود آن حضرت تصریح کردند، فرمود: من این را به آنها نگفتم. و همین گونه است، زیرا آن حضرت به آنها چنین چیزی نفرموده بود، بلکه به غیر آنها گفته بود و آنها از ایشان شنیده بودند. و احتمال دارد لفظ «مثل» در بعضی مواضع زائد باشد و مراد این باشد که عین این عبارت را نگفته ام، هر چند که همچنین وجود «امثال»، منافاتی با وجود «عین ها» ندارد.

و شاید حرکت دادن دست همچنین اشاره داشته باشد به نزدیک بودن و قرب، هم چنان که در بین مردم شایع است. و غرض سائل از این که پرسید شما گوشت بیشتری دارید (جسیم ترید) یا پدرتان، سؤال از این باشد که به قامت ایشان اندازه است یا خیر. به این گمان که این اندازه بودن، تابع جسم و قامت است. پس حضرت به نحوی پاسخ داد که معلوم شود این گمان درست نیست، به این صورت که بیان فرمود با این که پدرم از من جسیم تر بود، به نسبت پدرم بر قامت من نزدیک تر به اندازه بود، زیرا من به این که «قائم» باشم نزدیک ترم. و شاید بیان آن به جهت شدت امیدشان و عدم یأسشان از تعجیل فرج باشد .

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ السِّلَاحَ فِينَا كَمَثَلِ التَّابُوتِ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَ حَيْثُ مَا دَارَ التَّابُوتُ فَثَمَّ الْمُلْكُ وَ حَيْثُمَا دَارَ السِّلَاحُ فَثَمَّ الْعِلْمُ (۲).

یر، بصائر الدرجات عبد الله بن جعفر عن محمد بن عیسی عن الحسن عن فضاله عن یحیی عن أبیه عن عبد الله بن سلیمان قال سمعت أبا جعفر علیه السلام مثله (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبداللّه بن سلیمان گفت: از حضرت باقر علیه السّلام شنیدم که می فرمود: سلاح در میان ما خانواده مانند تابوت در بنی اسرائیل است؛ آن صندوق در هر جا که بود، فرمانروایی همان جا بود؛ هر کجا سلاح پیامبر باشد، علم هم همان جا است. - . بصائر الدرجات: ۴۸ -

بصائر الدرجات: الحسن از فضاله، از یحیی، از پدرش، از عبدالله بن سلیمان نقل می کند که گفت: شنیدم که امام باقر علیه السّلام فرمود ... و مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ السِّلَاحَ فِینَا بِمَنْزِلَهِ التَّابُوتِ فِی بَنِی إِسْرَائِیلَ یَدُورُ الْمُلْکُ حَیْثُ دَارَ السِّلَاحُ کَمَا کَانَ یَدُورُ حَیْثُ دَارَ التَّابُوتُ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابرهیم بن هاشم از امام باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: سلاح در میان ما خانواده، مانند تابوت در بنی اسرائیل است؛ به هر جا که آن تابوت بود، فرمانروایی همان جا بود؛ هر کجا سلاح پیامبر باشد، علم هم همان جا است.

- . بصائر الدرجات: ۴۸ -

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصـائر الـدرجات أَحْمَـدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ أُدَیْمِ بْنِ الْحُرِّ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْیَنَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَرِثَ

ص: ۲۰۶

۱- و لعلّ المراد الامام المفترض الطاعه القائم بالسیف علی ما یرون الزیدیه و علیه لا یحتاج الی توجیه.

۲- بصائر الدرجات: ۴۸.

۳- بصائر الدرجات: ۵۰.

۴- بصائر الدرجات: ۴۸.

عَلِيٌّ علیه السلام عِلْمَهُ وَ سِلَاحَهُ وَ مَا هُنَالِکَ ثُمَّ صَارَ إِلَی الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ ثُمَّ صَارَ إِلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران بن اعین از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: پس از درگذشت پیامبر اکرم،

ص: ۲۰۶

علی علیه السّلام وارث علم و سلاح آن جناب و آنچه که آنجا بود شد. سپس به دست امام حسن علیه السّلام و امام حسین علیه السّلام و بعد به علی بن الحسین علیه السّلام رسید. - . بصائر الدرجات: ۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات عَنْهُ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَبِسَ أَبِی دِرْعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هِیَ ذَاتُ الْفُضُولِ فَجَرَّهَا عَلَی الْأَرْضِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: یحیی بن ابی العلاء از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: پدرم زره پیامبر به نام ذات الفضول را پوشید؛ آن را روی زمین کشید.[برای قامت آن حضرت بزرگ بود.] - . بصائر الدرجات: ۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ حُجْرٍ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَمَّا یَتَحَدَّثُ النَّاسُ أَنَّهُ دُفِعَتْ إِلَی أُمِّ سَلَمَهَ صَحِیفَهٌ مَخْتُومَهٌ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا قُبِضَ وَرِثَ عَلِیٌّ علیه السلام سِلَاحَهُ وَ مَا هُنَالِکَ ثُمَّ صَارَ إِلَی الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ علیهما السلام فَلَمَّا خَشِیَا أَنْ یُفَتَّشَا اسْتَوْدَعَا أُمَّ سَلَمَهَ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ قُبِضَا بَعْدَ ذَلِکَ فَصَارَ إِلَی أَبِیکَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام ثُمَّ انْتَهَی إِلَیْکَ أَوْ صَارَ إِلَیْکَ قَالَ نَعَمْ (۳).

یر، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن الأهوازی عن فضاله عن عمر بن أبان عنه علیه السلام مثله (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که از ایشان درباره صحیفه سر بسته ای که به ام سلمه سپرده شد و مردم درباره آن گفتگو می کنند پرسیدم. فرمود: پس از درگذشت پیامبر اکرم، علی علیه السّلام وارث سلاح آن جناب و آنچه که آنجا بود شد. سپس به دست امام حسن علیه السّلام و امام حسین علیه السّلام رسید. پس هنگامی که از افشا شدن آن ترسیدند، آن را به ام سلمه سپردند .

گفت: عرض کردم: پس از آنکه آن دو از آن از دنیا رفتند، آن به دست پدرت علی بن حسین رسید و سپس منتهی شد به

شما یا این که رسید به شما؟ فرمود: آری. - . بصائر الدرجات: ۴۸ -

بصائر الدرجات: عمر بن ابان از آن حضرت مانند همین روایت را نقل کرد. - . بصائر الدرجات: ۵۱ -

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصائر الدرجات بِالْإِسْنَادِ الْمُتَقَدِّمِ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: ذَكَرْتُ الْكِيسَانِيَّةَ وَ مَا يَقُولُونَ فِی مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ فَقَالَ أَ لَا يَقُولُونَ عِنْدَ مَنْ كَانَ سِلَاحُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مَا كَانَ فِی سَيْفِهِ مِنْ عَلَامَةٍ كَانَتْ فِی جَانِبَيْهِ إِنْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ كَانَ يَحْتَاجُ إِلَی بَعْضِ الْوَصِيَّةِ أَوْ إِلَی الشَّیْ ءِ مِمَّا فِی الْوَصِيَّةِ فَيَبْعَثُ إِلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَيْنِ فَيَنْسَخُهُ لَهُ (۵).

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ مِثْلَهُ وَ زَادَ فِی آخِرِهِ وَ لَكِنْ لَا أُحِبُّ أَنْ أُزْرِیَ بِابْنِ عَمٍّ لِی (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که صحبت از کیسانی ها شد و اعتقادی که درباره محمّد بن حنفیه دارند. فرمود: مگر نمی گویند سلاح پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم در اختیار چه کسی هست و چه علامتی در دو طرف شمشیر آن جناب هست؟ اگر اطلاع دارند بگویند.

سپس فرمود: محمّد بن علی گاهی احتیاج به وصیّت نامه پیدا می کرد، یا مقداری از آن را می فرستاد خدمت علی بن الحسین علیه السّلام و نسخه برمی داشت. - . بصائر الدرجات: ۴۸ -

بصائر الدرجات: در خبر دیگری در آخر آن می افزاید: «ولی من مایل نیستم از پسر عمویم بدگویی کنم.» - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

**[ترجمه]

بیان

محمد بن علی هو ابن الحنفیه و الکیسانیه أصحاب المختار القائلون

ص: ۲۰۷

۱- بصائر الدرجات: ۴۸.

۲- بصائر الدرجات: ۴۸.

۳- بصائر الدرجات: ۴۸.

۴- بصائر الدرجات: ۵۱ فيه: عن أبى عبد اللّه عليه السّلام و فيه نقص و اجمال.

۵- بصائر الدرجات: ۴۸.

۶- بصائر الدرجات: ۵۰.

بإمامته و بين عليه السـلام فساد زعمهم بأنه لم يكن عنده وصـيه أمير المؤمنين عليه السـلام أو الرسول صلى الله عليه و آله و كان يحتاج فى استعلام ما فيها إلى السجاد عليه السلام و الإزراء العيب و التحقير و المراد بابن العم ولد ابن الحنفيه و فى بعض النسخ بأمر عم لى فالمراد هو نفسه.

**[ترجمه]کیسانی ها یاران مختار بودند که معتقد

ص: ۲۰۷

به امامت محمّد بن حنفیه بودند. امام اسـتدلال می فرماید که اگر او امام بود، وصیّت حضرت علی علیه السّلام، همچنین سلاح پیامبردر اختیارش قرار می گرفت. حال آنکه او احتیاج پیـدا می کرد که برای اطلاع از این وصـیت، به امام سـجاد علیه السّـلام رجوع کند. و «الازراء» یعنی عیب و تحقیر . مراد از پسر عمو، فرزند محمّد حنفیه است.

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ یَزِیدَ وَ مُحَمَّدٌ عَنِ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَیْنَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سَعِیدٍ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَسَمِعْتُهُ یَقُولُ إِنَّ عِنْدِی لَخَاتَمَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ دِرْعَهُ وَ سَیْفَهُ وَ لِوَاءَهُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: علی بن سـعید گفت: خدمت حضـرت صادق علیه السّـلام بودم. شـنیدم که می فرمود: در نزد من انگشتر پیامبر و زره و شمشیر و پرچم آن جناب است. - . بصائر الدرجات: ۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصـائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ عَبْدِ الْغَفَّارِ الْجَازِیِّ قَالَ: ذُکِرَ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام الْکِیسَانِیَّهُ وَ مَا یَقُولُونَ فِی مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ فَقَالَ أَ لَا تَسْأَلُونَهُمْ عِنْدَ مَنْ کَانَ سِلَاحُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ کَانَ یَحْتَاجُ فِی الْوَصِیَّهِ أَوِ الشَّیْ ءِ فِیهَا فَیَبْعَثُ إِلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام فَیَنْسَخُهَا لَهُ (۲).

**[ترجمه]بصـائر الـدرجات: عبـدالغفار جازی گفت: نزد حضـرت صادق علیه السّـلام ذکری از کیسانیه و آنچه آنها در مورد محمد حنفیه می گوند شد. فرمود: آیا نپرسـیدید از آنها که سـلاح پیامبر نزد کیست؟ همانا محمد بن علی احتیاج پیدا می کرد به وصـیت یا چیزی در آن. پس به نزد علی بن حسین علیه السّلام می فرستاد و از آن برای او نسخه برداری می کرد. - . بصائر الدرجات: ۴۹ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام ذُکِرَ سَیْفُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ إِنَّهُ مَصْفُودُ الْحَمَائِلِ وَ قَالَ أَتَانِی إِسْحَاقُ فَعَظَّمَ (۳) بِالْحَقِّ وَ الْحُرْمَهِ السَّیْفَ الَّذِی أَخَذَهُ هُوَ سَیْفُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقُلْتُ لَهُ وَ کَیْفَ یَکُونُ هُوَ وَ قَدْ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام مَثَلُ السِّلَاحِ فِینَا مَثَلُ التَّابُوتِ فِی بَنِی إِسْرَائِیلَ أَیْنَمَا دَارَ التَّابُوتُ دَارَ الْمُلْکُ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: بزنطی گفت: نزد حضرت رضا علیه السّلام از شمشیر پیامبر سخن به میان آمد. فرمود: بند و حمائل آن بسته است (اجازه بازشدنش را نداده اند). فرمود: اسحاق پیش من آمد و قسم شدید داد به حق و حرمت فلان که آیا شمشیر دست مأمون، شمشیر پیامبر است؟ گفتم: چطور می تواند شمشیر پیامبر باشد، با اینکه حضرت باقر علیه السّلام فرموده است که سلاح در میان ما خانواده، مانند تابوت بنی اسرائیل است؛ هر کجا تابوت بود، فرمانروایی آنجا است. - . بصائر الدرجات: ۴۹ -

**[ترجمه]

توضیح

قال الجوهری الحماله علاقه السیف و الجمع الحمائل و قال صفده یصفده صفدا أی شده و أوثقه و الصفد أیضا الوثاق و الأصفاد القیود. أقول لعل المعنی أن حمائله مشدوده لم تفتح بعد کنایه عن عدم الإذن فی الجهاد أو أن حمائله من صفد و حدید أو أنه قام قد شدت علیه حمائله.

ص: ۲۰۸

۱- بصائر الدرجات: ۴۸.

۲- بصائر الدرجات: ۴۹.

۳- فی نسخه: فعزم.

۴- بصائر الدرجات: ۴۹.

قوله علیه السلام فعظم أی عظم الیمین بالحق و الحرمه کان قال أقسمت علیک بحق فلان و بحرمه فلان لما أخبرتنی أن السیف الذی أخذه المأمون منک هو سیف الرسول صلی الله علیه و آله أولا و فی بعض النسخ فعزم بالزای و هو أظهر و قد مر مثله.

**[ترجمه]جوهری می گوید: «الحماله» بند شمشیر را گویند. و گفت: «صفده یصفده صفداً» یعنی آن را محکم کرد و بست. و همچنین «الصفد» یعنی بند زدن و «الاصفاد» یعنی بندها.

مؤلف: شاید منظور این باشد که حمائل آن بسته است و تا کنون باز نشده، کنایه از عدم اذن در جهاد باشد، یا این که حمائل آن محکم و از حدید است، یا این که او برخاست و حمائل آن را محکم بست.

ص: ۲۰۸

این که فرمود «عظم»، یعنی قسم بزرگ به حق و به حرمت خورد، مثل این که گفت قسم می دهم تو را به حق فلان و به حرمت فلان که خبر دهی مرا که آیا شمشیری که مامون از تو گرفت، همان شمشیر پیامبر است یا خیر. و در بعضی از نسخه ها عبارت «عزم» آمده که این آشکارتر است و مانند آن قبلا گذشت.

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ مَعْرُوفٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ حَرِیزٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ سَیَابَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَمَّا یَتَحَدَّثُ النَّاسُ إِنَّمَا هِیَ صَحِیفَهٌ مَخْتُومَهٌ قَالَ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ یَقْبِضَهُ أَوْرَثَ عَلِیّاً عِلْمَهُ وَ سِلَاحَهُ وَ مَا هُنَاکَ ثُمَّ صَارَ إِلَی الْحَسَنِ وَ إِلَی الْحُسَیْنِ ثُمَّ حِینَ قُتِلَ الْحُسَیْنُ علیه السلام اسْتَوْدَعَهُ (۱) أُمَّ سَلَمَهَ ثُمَّ قُبِضَ (۲) بَعْدَ ذَلِکَ مِنْهَا قَالَ فَقُلْتُ ثُمَّ صَارَ إِلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ ثُمَّ صَارَ إِلَی أَبِیکَ ثُمَّ انْتَهَی إِلَیْکَ قَالَ نَعَمْ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علاء بن سیابه از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که از ایشان درباره صحیفه ای سر بسته پرسیدم که مردم درباره آن گفتگو می کنند. فرمود: پس از آنکه خدا اراده کرد پیامبر اکرم را قبض روح کند، علی علیه السّلام وارث علم و سلاح آن جناب و آنچه آنجا بود شد. سپس به دست امام حسن علیه السّلام و امام حسین علیه السّلام رسید. پس هنگامی که حسین علیه السّلام شهید شد، آن را به ام سلمه سپرد. گفت: عرض کردم: سپس بعد از آن درگذشت، آن به دست علی بن حسین رسید و سپس منتهی شد به پدرت شما و سپس به شما رسید؟ فرمود: آری. - . بصائر الدرجات: - ۴۹

**[ترجمه]

«۱۷»

أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ قُلْتُ إِنَّ الْعِجْلِیَّهَ یَزْعُمُونَ أَنَّ سِلَاحَ رَسُولِ اللَّهِ

صلی الله علیه و آله عِنْدَ وَلَدِ الْحَسَنِ قَالَ كَذَبُوا وَ اللَّهِ قَدْ كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله سَيْفَانِ وَ فِي أَحَدِهِمَا عَلَامَةٌ فِي مَيْمَنَتِهِ فَلْيُخْبِرُوا بِعَلَامَتِهِمَا وَ أَسْمَائِهِمَا إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ وَ لَكِنْ لَا أُزْرِي ابْنَ عَمِّي قَالَ قُلْتُ وَ مَا اسْمُهَا قَالَ أَحَدُهُمَا الرَّسُومُ وَ الْآخَرُ مِخْذَمٌ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیمان بن خالد گفت: به حضرت صادق علیه السّلام گفتم: عجلی ها مدعی هستند که شمشیر پیامبر نزد اولاد امام حسن است؟ فرمود: به خدا دروغ می گویند! پیامبر اکرم دو شمشیر داشت؛ در طرف راست یکی علامتی بود. اگر راست می گویند علامت و اسم آنها را بگویند. من بر پسر عمویم عیبجویی نمی کنم. عرض کردم: اسم آنها چیست؟ فرمود: اسم یکی «رسوم» و دیگری «مخذم» است. - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

**[ترجمه]

بیان

لعله إنما سمی الرسوم لعلامات کانت فیه أو لسرعه نفوذه و کثره استعماله قال الفیروزآبادی الرسوم الذی یبقی علی السیر یوما و لیله و قد مر أن الأظهر أنه بالباء أی یمضی فی الضریبه و یغیب فیها من رسب إذا ذهب إلی أسفل و إذا ثبت کذا ذکر فی النهایه و قال الخذم القطع و به سمی السیف مخذما.

**[ترجمه]«رسوم» به جهت علاماتی که داشته گفته اند، یا به این جهت که سرعت نفوذ داشت. شاید صحیح آن «رسوب» باشد که در محل ضربت جا می گرفت. و «مخذم» به واسطه قطع کردن نامیده شد، چون «خذم» به معنی قطع است.

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنِ الْحُسَيْنِ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ

ص: ۲۰۹

۱- فی نسخه: فلما أن حس الحسین علیه السّلام انه یقتل استودعه.

۲- فی نسخه: ثم قبضه.

۳- بصائر الدرجات: ۴۹.

۴- بصائر الدرجات: ۵۰.

الْأَعْلَى بْنِ أَعْيَنَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ عِنْدِی سِلَاحُ (۱) رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَا أُنَازَعُ فِیهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ السِّلَاحَ مَدْفُوعٌ عَنْهُ لَوْ وُضِعَ عِنْدَ شَرِّ خَلْقِ اللَّهِ كَانَ أَخْيَرَهُمْ ثُمَّ قَالَ إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ يَصِيرُ إِلَى مَنْ يَلْوِی لَهُ الْحَنَکُ فَإِذَا كَانَتْ مِنَ اللَّهِ فِیهِ الْمَشِيَّهُ خَرَجَ فَيَقُولُ النَّاسُ مَا هَذَا الَّذِی كَانَ وَ يَضَعُ اللَّهُ لَهُ يَدَهُ (۲) عَلَى رَأْسِ رَعِیَّتِهِ (۳).

شا، الإرشاد عن عبد الأعلی مثله (۴)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبد

ص: ۲۰۹

الاعلی بن اعین گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: سلاح پیامبر اکرم در اختیار من است و کسی را یارای ستیز با من نیست. در مورد این سلاح چیزی است که جای حرف در آن نیست؛ اگر نزد بدترین خلق خدا باشد، او بهترین آنها خواهد بود.

سپس فرمود: امامت به کسی می رسد که درباره او زبان ها بسته شود. (و نتوانند عیب جویی کنند و مطیع او باشند). هر وقت خدا بخواهد او قیام خواهد کرد. مردم از تعجب می گویند این چه شخصیتی بوده! و خداوند دست لطف او را بر سر دوستان و رعیت قرار می دهد. (که به آنها لطف و مهربانی کند.) - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

ارشاد: از عبدالاعلی مانند همین را نقل می کند . - . ارشاد القلوب -

**[ترجمه]

بيان

قوله لا أنازع فيه أی لا يمكنهم إنكار كونه عندنا أو لا يمكنهم أخذه منا و لا يوفقون لذلک قوله علیه السلام مدفوع عنه أی لا يصيبه فوت و لا ضرر أو لا يصيب من هو عنده معصيه و لا منقصه و لا ضرا أو لا يمكن لأحد الإجبار على أخذه منا. قوله من يلوی له الحنک الإلواء الإماله و هو إما كنايه عن انقياد الناس له اضطرارا فإن من لا يرضى بأمر و لا يمكنه دفعه يمضغ أسنانه و هذا مثل معروف بين الناس أو كنايه عن عدم قدرتهم على التكلم فی أمره عند ظهوره أو عن غمز الناس فيه بالإشاره مع عدم قدرتهم على التصريح بنفيه و هذا أيضا مثل شائع و قيل إشاره إلى تكلم الناس كثيرا فی أمره و قيل أی كونهم محنكين. قوله علیه السلام ما هذا الذی كان هذا تعجب إما من قدرته و استيلائه أو من غرابه أحكامه و قضاياه قوله علیه السلام يضع الله له يده كنايه عن لطفه و إشفاقه أو قدرته و استيلائه و يحتمل الحقيقه كما سيأتی فی أبواب أحواله علیه السلام.

**[ترجمه]این که فرمود «لا انازع فیه»، یعنی امکان انکار این که سلاح نزد ما باشد را ندارند، یا این که نمی توانند آن را از ما بگیرند . این که امام فرمود «مدفوع عنه»، یعنی این سلاح از بین نمی رود و به آن آسیبی نمی رسد، یا این که کسی که سلاح نزد اوست معصیت نمی کند و نقصان و ضرری به او نمی رسد، یا این که هیچ کسی نمی تواند به اجبار آن را از او بگیرد .

اینکه فرمود: «من یلوی له الحنک»، «الالواء» یعنی «الاماله» که یا کنایه از مجبور بودن مردم به اطاعت است، به این صورت که کسی که به این امر راضی نباشد دهانش بسته می شود و این بین مردم مثل معروفی است، یا این که کنایه از عدم قدرت مردم بر تکلم در این مورد به هنگام ظهورش می باشد، یا کنایه از چشم پوشی مردم از اشاره به این امر باشد، در حالی که قدرت در تصریح به نفی این مطلب ندارند و این هم مثل شایعی است.

اینکه امام فرمود: «ما هذا الذی کان؟» این تعجب است یا به علت قدرت و بزرگی او یا به علت عجیب بودن احکام و قضاوت هایش . و این که فرمود: «یضع الله له یده»، کنایه از لطف خدا و مهربانی او یا قدرت و برتری اوست، و نیز احتمال دارد که حقیقی بوده و کنایه نباشد، همچنان که در ابواب «احوال قائم علیه السّلام» خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، بصائر الدرجات عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ السِّلَاحُ فِينَا بِمَنْزِلَةِ

ص: ۲۱۰

۱- فی نسخه: درع.

۲- فی نسخه: یداه.

۳- بصائر الدرجات: ۵۰.

۴- إرشاد المفید:.

التَّابُوتِ فِی بَنِی إِسْرَائِیلَ حَیْثُمَا دَارَ دَارَ الْعِلْمُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالله بن سلیمان گفت: شنیدم که حضرت باقر علیه السّلام فرمود: سلاح در بین ما به منزله

ص: ۲۱۰

تابوت در بنی اسرائیل است؛ هر کجا باشد، علم در آنجا است. - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، بصائر الدرجات الْحُسَیْنُ بْنُ عَلِیٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: کَتَبْتُ إِلَی أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام عِنْدَکَ سِلَاحُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَکَتَبَ إِلَیَّ بِخَطِّهِ الَّذِی أَعْرِفُهُ هُوَ عِنْدِی (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیمان بن جعفر گفت: نامه ای به حضرت رضا علیه السّلام نوشتم و پرسیدم که آیا سلاح پیامبر اکرم در خدمت شما است. به خط خود که من آن را می شناختم، جواب داد: آری، نزد من است. - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَیْدٍ عَنْ یَحْیَی الْحَلَبِیِّ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام تَرَکَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنَ الْمَتَاعِ سَیْفاً وَ دِرْعاً وَ عَنَزَهً وَ رَحْلًا وَ بَغْلَتَهُ الشَّهْبَاءَ فَوَرِثَ ذَلِکَ کُلَّهُ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: پیامبر اکرم از وسائل زندگی ما، شمشیر و زره و نیزه و فرشی با قاطر شهباء را باقی گذاشت که تمام آنها به علی بن ابی طالب علیه السّلام به ارث رسید. - . بصائر الدرجات: ۵۱ -

**[ترجمه]

«۲۲»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَیْفٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ فُضَیْلِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحَذَّاءِ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَا بَا عُبَیْدَهَ مَنْ کَانَ عِنْدَهُ سَیْفُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ دِرْعُهُ وَ رَایَتُهُ الْمِغْلَبَهُ وَ مُصْحَفُ فَاطِمَهَ علیها السلام قَرَّتْ عَیْنُهُ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حذاء گفت: حضرت باقر علیه السّلام به من فرمود: یا ابا عبیده! هر کس شمشیر پیامبر و زره و پرچمی را که «مغلبه» نام دارد و مصحف فاطمه علیها السّلام در نزد او باشد، چشمش روشن است. - . بصائر الدرجات: ۵۱ -

**[ترجمه]

«۲۳»

عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُرَارَةَ عَنْ عِيسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: جَاءَ جَبْرَئِيلُ إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ بِالْيَمَنِ صَنَماً مِنْ حِجَارَةٍ مُقْعَدٌ فِي حَدِيدٍ فَابْعَثْ إِلَيْهِ حَتَّى يُجَاءَ بِهِ قَالَ فَبَعَثَنِي النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله إِلَى الْيَمَنِ فَجِئْتُ بِالْحَدِيدِ فَدَفَعْتُ إِلَى عُمَرَ الصَّيْقَلِ فَضَرَبَ عَنْهُ سَيْفَيْنِ ذَا الْفَقَارِ وَ مِخْذَماً فَتَقَلَّدَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِخْذَماً وَ قَلَّدَنِي ذَا الْفَقَارِ ثُمَّ إِنَّهُ صَارَ إِلَيَّ بَعْدُ الْمِخْذَمُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عیسی بن عبداللّه از پدر خود، از جدش، از امیرالمؤمنین علیه السّلام نقل کرد که جبرئیل خدمت پیامبر اکرم رسید و گفت: ای محمّد! در یمن بتی هست از سنگ که داخل آهنی است. بفرست تا آن را بیاورند.

فرمود: پیامبر اکرم مرا به یمن فرستاد. من آن آهن را آوردم و آن را به عمر دادم. صیقل از آن دو شمشیر ساخت؛ یکی «ذوالفقار» و دیگری «مخذم.» پیامبر اکرم شمشیر مخذم را خود بست و ذوالفقار را هم به من داد. بعد آن مخذم هم به من رسید. - . بصائر الدرجات: ۵۱ -

**[ترجمه]

بیان

استعمل الضرب فی العمل مجازا و فی بعض النسخ بالصاد المهمله بمعنی القطع.

**[ترجمه]استعمل الضرب فی العمل مجازا و فی بعض النسخ بالصاد المهمله بمعنی القطع.

**[ترجمه]

«۲۴»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْخَشَّابِ عَنْ مُحَسِّنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ

ص: ۲۱۱

۱- بصائر الدرجات: ۵۰.

٢- بصائر الدرجات: ٥٠.

٣- بصائر الدرجات: ٥١ فيه: و رحله.

٤- بصائر الدرجات: ٥١.

٥- بصائر الدرجات: ٥١.

عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَبِسَ أَبِی دِرْعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ذَاتَ الْفُضُولِ فَخَطَّتْ وَ لَبِسْتُ أَنَا فَکَانَ وَ کَانَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابان بن عثمان

ص: ۲۱۱

از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: پدرم زره رسول خدا به نام «ذات الفضول» را پوشید، بر تنش بزرگ بود. من پوشیدم، نزدیک به اندازه بود. - . بصائر الدرجات: ۵۱ -

**[ترجمه]

«۲۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ أَبِی الْقَاسِمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِیِّ (۲) عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنَ عَلِیٍّ علیهما السلام قَالَ: لَمَّا حَضَرَتْ عَلِیَّ بْنَ الْحُسَیْنِ علیهما السلام الْوَفَاهُ قَبْلَ ذَلِکَ قَالَ أَخْرَجَ سَفَطاً أَوْ صُنْدُوقاً عِنْدَهُ فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ احْمِلْ هَذَا الصُّنْدُوقَ قَالَ فَحُمِلَ بَیْنَ أَرْبَعَهٍ قَالَ فَلَمَّا تُوُفِّیَ جَاءَ إِخْوَتُهُ یَدَّعُونَ فِی الصُّنْدُوقِ فَقَالُوا أَعْطِنَا نَصِیبَنَا مِنَ الصُّنْدُوقِ فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا لَکُمْ فِیهِ شَیْ ءٌ وَ لَوْ کَانَ لَکُمْ فِیهِ شَیْ ءٌ مَا دَفَعَهُ إِلَیَّ وَ کَانَ فِی الصُّنْدُوقِ سِلَاحُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ کُتُبُهُ (۳).

یر، بصائر الدرجات محمد بن عبد الجبار عن أبی القاسم الکوفی و محمد بن إسماعیل القمی عن إبراهیم بن أبی البلاد عن عیسی بن عبد الله بن عمر عن جعفر بن محمد علیهما السلام مثله (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اسماعیل بن محمّد علوی از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که وقتی هنگام درگذشت پدرم علی بن الحسین رسید، پیش از آن یک کیسه یا صندوقی را در آورد و به من فرمود: محمّد! این صندوق را به وسیله چهار نفر ببر. پس آن را برد.

پس از فوت حضرت زین العابدین، برادران آمدند و ادعای صندوق را کردند و گفتند: نصیب و بهره ما را از صندوق بده! فرمود: به خدا شما در صندوق بهره ای ندارید. اگر به شما تعلق می گرفت، پدرم در اختیار من نمی گذاشت. در داخل صندوق سلاح پیامبر و کتاب هایش بود. - . بصائر الدرجات: ۴۹ -

بصائر الدرجات:عبدالله بن عمر مانند همین را از امام صادق علیه السّلام نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۴۹ -

**[ترجمه]

«۲۶»

ير، بصائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَـيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْـدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ عُقْبَهَ بْنِ خَالِـدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ عليه السـلام قَالَ: قَالَ صَـلَّیْتُ وَ خَرَجْتُ حَتَّی إِذَا کُنْتُ قَرِیباً مِنَ الْبَابِ اسْتَقْبَلَنِی مَوْلًی لِبَنِی الْحَسَنِ قَالَ کَیْفَ أَمْسَیْتَ یَا بَا عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قُلْتُ مَنْ یَتَّقِ اللَّهَ فَهُوَ بِخَیْرٍ قَالَ إِنِّی خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِ بَنِی الْحَسَنِ آنِفاً فَسَـمِعْتُهُمْ یَقُولُونَ إِنَّ شِیعَتَکَ بِالْکُوفَهِ یَزْعُمُونَ أَنَّکَ نَبِیٌّ وَ إِنَّ عِنْـدَکَ سِـلَاحَ رَسُولِ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله قَـالَ قُلْتُ یَا بَا فُلَانٍ لَقَـدِ اسْـتَقْبَلْتَنِی بِأَمْرٍ عَظِیمٍ قَالَ وَ فَعَلْتَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ ذَاکَ أَرَدْتُ قُلْتُ هَـلْ أَنْتَ مُبَلِّغٌ عَنِّی کَمَـا بَلَّغْتَنِی قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ اللَّهِ قَالَ وَ حَقِّ الثَّلَاثَهِ (۵) یَا بَا عَبْـدِ اللَّهِ لَقَدْ أَحْبَبْتُ أَنْ تُؤَکِّدَ عَلَیَّ قُلْتُ أَوْ فَعَلْتَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ ذَاکَ أَرَدْتُ

ص: ۲۱۲

۱- بصائر الدرجات: ۵۱.

۲- فی المصدر: إسماعیل بن محمّد بن عبد اللّه بن علیّ بن الحسین.

۳- بصائر الدرجات: ۴۹.

۴- بصائر الدرجات: ۴۹.

۵- فی نسخه: و حقّ البنیه.

قُلْتُ قُلْ لِبَنِی الْحَسَنِ مَا تَصْنَعُونَ بِأَهْلِ الْکُوفَهِ فَمِنْهُمْ مَنْ یَصْدُقُ وَ فِیهِمْ مَنْ یَکْذِبُ هَذَا أَنَا عِنْدَکُمْ أَزْعُمُ أَنَّ عِنْدِی سِلَاحَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ رَایَتَهُ وَ دِرْعَهُ وَ أَنَّ أَبِی قَدْ لَبِسَهَا فَخَطَّتْ عَلَیْهِ فَلْتَأْتِ بَنُو الْحَسَنِ فَلْیَقُولُوا مِثْلَ مَا أَقُولُ قَالَ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَیَّ فَقَالَ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْحَسَدُ لَا وَ اللَّهِ مَا کَانَتْ بَنُو هَاشِمٍ یُحْسِنُونَ یَحُجُّونَ وَ لَا یُصَلُّونَ حَتَّی عَلَّمَهُمْ أَبِی وَ بَقَرَ لَهُمُ الْعِلْمَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن سالم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: نماز خواندم و خارج شدم تا رسیدم به نزدیک درب. یکی از غلامان فرزندان امام حسن علیه السّلام پیش من آمد و گفت: حال شما چطور است؟ گفتم: هر کس پرهیزکار باشد حالش خوب است. گفت: من از پیش اولاد امام حسن می آیم. شنیدم که آنها می گفتند: شیعیان شما در کوفه می گویند شما پیامبرید و در نزد شما سلاح پیامبر است. به او گفتم: حرف بزرگی را به من نسبت دادی! گفت: این کار را نکرده ای؟ (یعنی مگر به آنها نگفته ای که سلاح پیامبر نزد شما است؟)

گفتم: چرا. گفت: من هم همین را می خواستم. گفتم: اگر تو را مامور کنم حرفی را به آنها بگویی، خواهی گفت؟ مثل اینکه برای من پیغام آوردی؟ گفت: آری. گفتم: به خدا. گفت: قسم بخور به حق سه نفر (محمّد و علی فاطمه). من مایلم خیلی تاکید کنی. گفتم: انجام می دهی؟ گفت: آری.

گفتم: منظورم همین بود.

ص: ۲۱۲

گفتم: به بنی الحسن بگو شما با اهل کوفه چه کار دارید؟ بعضی راست می گویند و بعضی دروغ؛ من در پیش شما هستم و ادعا می کنم که سلاح پیامبر و پرچم و زرهش نزد من است. پدرم آن را پوشید، به قامتش درست نیامد. برو پیش بنی الحسن بگو که آیا آنها هم چنین حرفی را می توانند بزنند؟

راوی گفت: آنگاه حضرت صادق علیه السّلام رو به من کرد و فرمود: این حسادت است. به خدا! بنی هاشم نمی دانستند چه کنند و چگونه حج و نماز بپا دارند، تا اینکه پدرم برای آنها مسائل علمی را شکافت. - . بصائر الدرجات: ۴۹ -

**[ترجمه]

بیان

قوله قال و فعلت علی صیغه الخطاب أی قلت لهم إن عندک سلاح رسول الله قوله ذاک أردت أی کان مرادی أن أعلم أنک قلت ذلک أم لا و یمکن أن یقرأ و فعلت علی صیغه المتکلم أی استقبلتک بأمر یعظم علیک فقوله ذاک أردت أی کان مرادی أن أواجهک بمثله لأنهم أمرونی بذلک قوله قلت و الله أقسم علیه بأن یبلغهم ما یسمع منه. قوله و حق الثلاثه أی بحق محمد و علی و فاطمه أو بحق الله و محمد و علی و فی بعض النسخ هکذا قلت و الله قال و الله قلت و الله قال و الله فأعدت علیه فقال و الله قلت و حق الثلاثه. فالمراد بالثلاثه الأیمان الثلاثه و فی بعض النسخ و حق البنیه أی الکعبه و لعله أظهر قوله لقد أحببت أن تؤکد أی حتی یکون لی عذر فی إبلاغ ذلک عندهم قوله أو فعلت أی قبلت مؤکدا بالیمین أن تبلغ و یمکن أن تقرأ علی صیغه

المتكلم أی أ فعلت التأکید فلما قال نعم قال علیه السلام ذاک أردت أی مرادی أن تلزم علی نفسک إبلاغهم لئلا تخالف أو مرادی أن یکون لک عندهم عذر. قوله ما تصنعون بأهل الکوفه أی لم تتعرضون لقول أهل الکوفه فیما یقولون فی و ینسبون إلی فإن فیهم من یصدق و فیهم من یکذب و منهم من یعبدون (۲) و أنا عندکم فتعالوا و اسمعوا منی فإنی لا أتقیکم و لا أکتمکم شیئا ها أنا ذا أدعی کون هذه الأشیاء عندی فادعوا أنتم شیئا من ذلک حتی أظهر کذبکم قوله قال

ص: ۲۱۳

۱- بصائر الدرجات: ۴۹.

۲- فی نسخه: و هم یعبدون منکم.

ثم أقبل أی قال محمد بن سالم ثم أقبل أبو عبد الله قوله و بقر لهم العلم أی وسع و شق.

**[ترجمه]این که غلام بنی الحسن گفت «وفعلت»، یعنی به آنها گفتم سلاح پیامبر نزد شماست . «ذلک اردت» یعنی اراده کردم که بدانم آن را گفته ای یا نه. همچنین می توان این عبارت را به صیغه متکلم خواند، یعنی یه امر بزرگی با تو رو به رو شدم و اراده کردم که این چنین با تو رو به رو شوم، زیرا آنها مرا به این کار امر کردند .

«به حق ثلاثه» یعنی به حق محمد و علی و فاطمه، یا به حق الله محمد و علی . در بعضی از نسخه ها این گونه آمده: «قلت: والله؟ قال: والله. قلت: والله؟ قال: والله و اعدت علیه فقال: والله قلت: وحق الثلاثه.»

منظور از «الثلاثه» یعنی قسم های سه گانه. و در بعضی نسخه ها آمده «وحق البینه»، یعنی کعبه و این ظاهرتر است. و این که غلام گفت: «واحببت ان توکد»، به این دلیل است که در ابلاغ این پیام به اربابانش عذر داشته باشد. این که امام به غلام فرمود: «أوفعلت»، یعنی با تأکید در قسم قبول کردم. و نیز ممکن است به صیغه متکلم قرائت کرد، به این صورت که معنا این گونه شود: آیا تأکید را به انجام رساندم، و وقتی که غلام گفت: آری، امام فرمود: این همان چیزی است که اراده کردم. یعنی تو را ملزم ساختم به ابلاغ پیامم به آنها تا تخلف نکنی و یا اینکه منظورم این بود که تو در رساندن پیغام عذر داشته باشی.

عبارت: «ما تصنعون باهل الکوفه» (با اهل کوفه چه کار دارید) یعنی: چه کار دارید که اهل کوفه در مورد من چه می گویند و چه چیز را به من نسبت می دهند؟ چرا که بین آنها هستند افرادی که راست می گویند و افرادی که دروغ می گویند و افرادی که پرستش می کنند. حال آنکه من در میان شما هستم؛ بیایید و سخن خودم را بشنوید و من چیزی را از شما پنهان نمی کنم. و من ادعامی کنم که این اشیا نزد من است و اگر شما در این موردی ادعایی کنید، کذبتان را آشکار می کنم. در عبارت آمده: «قال

ص: ۲۱۳

ثم اقبل»، یعنی راوی (محمئ بن سالم) گفت که امام علیه السّلام روی به من کرد. وعبارت «و بقر لهم العلم»، یعنی علم را توسعه داده و شکافت.

**[ترجمه]

«۲۷»

یر، بصائر الدرجات الْحَجَّالُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنِ الْعَرْزَمِیِّ عَنْ أَبِی الْمِقْدَام قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ أَبِی الْمِقْدَام حَاجَّیْنِ قَالَ فَمَاتَتْ أُمُّ أَبِی الْمِقْدَام فِی طَرِیقِ الْمَدِینَهِ قَالَ فَجِئْتُ أُرِیدُ الْإِذْنَ عَلَی أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَإِذَا بَغْلَتُهُ مُسْرَجَهٌ وَ خَرَجَ لِیَرْکَبَ فَلَمَّا رَآنِی قَالَ کَیْفَ أَنْتَ یَا أَبَا الْمِقْدَام قَالَ قُلْتُ بِخَیْرٍ جُعِلْتُ فِدَاکَ ثُمَّ قَالَ یَا فُلَانَهُ اسْتَأْذِنِی عَلَی عَمَّتِی قَالَ ثُمَّ قَالَ لَا تَعْجَلْ حَتَّی آتِیَکَ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَی عَمَّتِهِ فَاطِمَهَ بِنْتِ الْحُسَیْنِ وَ طَرَحَتْ وِسَادَهً فَجَلَسْتُ عَلَیْهَا ثُمَّ قَالَتْ کَیْفَ أَنْتَ یَا أَبَا الْمِقْدَام قُلْتُ بِخَیْرٍ جَعَلَنِیَ اللَّهُ فِدَاکِ یَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ قُلْتُ یَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ شَیْ ءٌ مِنْ آثَارِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ

فَدَعَتْ وُلْدَهَا فَجَاءُوا خَمْسَةً فَقَالَتْ يَا أَبَا الْمِقْدَام هَؤُلَاءِ لَحْمُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ دَمُهُ وَ أَرَتْنِي جَفْنَةً فِيهَا وَضَرٌ عَجِينٌ وَ ضَبَابَتُهُ حَدِيدٌ فَقَالَتْ هَذِهِ الْجَفْنَةُ الَّتِي أُهْدِيَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مِلْ ءَ لَحْمٍ وَ ثَرِيدٍ قَالَ فَأَخَذْتُهَا وَ تَمَسَّحْتُ بِهَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عرزمی از ابوالمقدام نقل کرد که من و پدرم مقدام به حج رفته بودیم. مادرِ پدرم مقدام در راه مدینه از دنیا رفت. آمدم تا اجازه شرفیاب شدن خدمت حضرت باقر علیه السّلام را بگیرم. دیدم قاطرش را زین کرده اند و بیرون شد تا سوار شود. چشمش که به من افتاد فرمود: حالت چطور است ابا المقدام؟ عرض کردم: خوبم فدایت شوم! بعد به کنیزی فرمود که از عمه ام برای او اجازه بگیر. آنگاه به من فرمود: نرو تا من برگردم! من خدمت عمه اش فاطمه دختر حضرت حسین علیه السّلام رسیدم. برایم مسندی انداخت و روی آن نشستم. فرمود: حالت چطور است ابا المقدام؟ گفتم: بسیار خوب، فدایت شوم ای دختر پیامبر!

عرض کردم: ای دختر پیامبر! آیا یکی از آثار پیامبر پیش شما هست تا من مشاهده کنم؟ بچه هایش را صدا زد. آمدند، پنج نفر بودند. به من فرمود: ابوالمقدام! اینها گوشت و خون پیامبرند. بعد کاسه ای را به من نشان داد که در آن روغن با آرد مخلوط بود و اطراف کاسه با تسمه آهن محکم شده بود. فرمود: این کاسه ای است که برای پیامبر اکرم هدیه آوردند که آب گوشت داشت. من آن را گرفتم و به عنوان تبرک بر آن دست مالیدم. -. بصائر الدرجات: ۵۰ - ۵۱ -

**[ترجمه]

بیان

شی ء أی مطلوبی شی ء أو أ عندک شی ء و الوضر الدرن و الدسم و قال الجوهری و غیره الضبه حدیده عریضه یضبب بها و کون تلک الجفنه عندها ینافی سائر الأخبار إلا أن یکون الإمام علیه السلام أودعها عندها مع أنها حینئذ کانت فی بیته علیه السلام کما هو ظاهر الخبر.

**[ترجمه]بودن این کاسه نزد فاطمه دختر امام حسین علیه السّلام، منافی سایر اخبار است، مگر اینکه امام نزد او امانت گذاشته بوده، چنان که ایشان در آن موقع در خانه امام بوده اند، چنان چه از ظاهر خبر استفاده می شود.

**[ترجمه]

«۲۸»

ع، علل الشرائع الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنِ ابْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ السَّرَّاجِ عَنْ بِشْرِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ أَ تَدْرِي مَا كَانَ قَمِيصُ يُوسُفَ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَمَّا أُوقِدَتْ لَهُ النَّارُ أَتَاهُ جَبْرَئِيلُ علیه السلام بِثَوْبٍ مِنْ ثِيَابِ الْجَنَّةِ وَ أَلْبَسَهُ إِيَّاهُ فَلَمْ يَضُرَّهُ مَعَهُ رِيحٌ وَ لَا بَرْدٌ وَ لَا حَرٌّ فَلَمَّا حَضَرَ

۱- بصائر الدرجات: ۵۰ و ۵۱.

إِبْرَاهِيمَ الْمَوْتُ جَعَلَهُ فِي تَمِيمَهٍ (۱) وَ عَلَّقَهُ عَلَى إِسْحَاقَ وَ عَلَّقَهُ إِسْحَاقُ عَلَى يَعْقُوبَ فَلَمَّا وُلِدَ لِيَعْقُوبَ يُوسُفُ عَلَّقَهُ عَلَيْهِ فَكَانَ فِي عَضُدِهِ حَتَّى كَانَ مِنْ أَمْرِهِ مَا كَانَ فَلَمَّا أَخْرَجَ يُوسُفُ الْقَمِيصَ مِنَ التَّمِيمَهِ وَجَدَ يَعْقُوبُ رِيحَهُ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْ لا أَنْ تُفَنِّدُونِ فَهُوَ ذَلِكَ الْقَمِيصُ الَّذِي أُنْزِلَ بِهِ مِنَ الْجَنَّهِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَإِلَى مَنْ صَارَ هَذَا الْقَمِيصُ قَالَ إِلَى أَهْلِهِ وَ كُلُّ نَبِيٍّ وَرِثَ عِلْماً أَوْ غَيْرَهُ فَقَدِ انْتَهَى إِلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ (۲).

یر، بصائر الدرجات محمد بن الحسین عن محمد بن إسماعیل عن أبی إسماعیل السراج عن بشر بن جعفر مثله (۳).

**[ترجمه]علل الشرائع: مفضل بن عمر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: می دانی پیراهن یوسف چه بود؟ گفتم نه. فرمود: وقتی برای ابراهیم آتش افروختند، جبرئیل برای او پیراهنی از پیراهن های بهشت آورد و بر تن او کرد. با پوشیدن آن پیراهن باد و سرما و گرما به او اثر نمی کرد. وقتی هنگام مرگ

ابراهیم رسید، آن را در جلدی (مثل جلد دعا) قرار داد و به گردن اسحاق آویخت و اسحاق به گردن یعقوب آویخت. وقتی یوسف برای یعقوب متولد شد، آن را به بازوی او بست و آن با او بود تا آن جریان ها برای یوسف اتفاق افتاد.

وقتی یوسف پیرهن را از جلد در آورد، یعقوب بوی آن را استشمام کرد. این آیه اشاره به همان است: «إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْ لا أَنْ تُفَنِّدُونِ.» -. یوسف / ۹۴ -

{ اگر مرا به کم خردی نسبت ندهید بوی یوسف را می شنوم.} این همان پیراهنی است که از بهشت آوردند.

عرض کردم: فدایت شوم! آن پیراهن به که رسید؟ فرمود: به صاحبش، و هر پیامبری که به او علم یا چیز دیگری رسید، آنها در اختیار محمّد صلّی اللّه علیه و آله و آل او قرار گرفت. -. علل الشرایع: ۲۹ -

بصائر الدرجات: از بشر بن جعفر مانند همین روایت را نقل می کند. -. بصائر الدرجات: ۵۲ -

**[ترجمه]

«۲۹»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ (۴) حَمَّادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَنْ عِيسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أُمِّهِ أُمِّ الْحُسَيْنِ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَتْ بَيْنَا أَنَا جَالِسَهٌ عِنْدَ عَمِّي جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ إِذْ دَعَا سَعِيدَهَ جَارِيَهً كَانَتْ لَهُ وَ كَانَتْ مِنْهُ بِمَنْزِلَهٍ فَجَاءَتْهُ بِسَفَطٍ فَنَظَرَ إِلَى خَاتَمِهِ عَلَيْهِ ثُمَّ فَضَّهُ ثُمَّ نَظَرَ فِي السَّفَطِ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهَا فَأَغْلَظَ لَهَا قَالَتْ قُلْتُ فَدَيْتُكَ كَيْفَ وَ لَمْ أَرَكَ أَغْلَظْتَ لِأَحَدٍ قَطُّ فَكَيْفَ بِسَعِيدَهَ قَالَ أَ تَدْرِينَ أَيَّ شَيْ ءٍ صَنَعَتْ يَا بُنَيَّهِ هَذِهِ رَايَهُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْعُقَابُ أَغْفَلَتْهَا حَتَّى اتُّكِلَتْ (۵) قَالَتْ ثُمَّ أَخْرَجَ خِرْقَهً سَوْدَاءَ ثُمَّ وَضَعَهَا عَلَى عَيْنَيْهِ ثُمَّ أَعْطَانِيهَا فَوَضَعْتُهَا عَلَى عَيْنِي وَ وَجْهِي ثُمَّ اسْتَخْرَجَ صُرَّهً فِيهَا دَنَانِيرُ قَدْرَ مِائَتَيْ دِينَارٍ فَقَالَ هَذِهِ دَفَعَهَا إِلَيَّ أَبِي

۱- التميمه: خرزه أو ما يشبهها كان الاعراب يضعونها على أولادهم للوقايه من العين و دفع الأرواح.

۲- علل الشرائع: ۲۹.

۳- بصائر الدرجات: ۵۲.

۴- فى المصدر: عن أبى القاسم عبد الرحمن بن حماد.

۵- فى نسخه: انكبت و فى المصدر: انكت.

مِنْ ثَمَنِ الْعَمُودَانِ لِوَقْعَهٍ تَكُونُ بِالْمَدِينَهِ يَنْجُو مِنْهَا مَنْ كَانَ مِنْهَا عَلَى ثَلَاثَهِ أَمْيَالٍ وَ لَهَا اشْتَرَى الطَّيِّبَهَ فَوَ اللَّهِ مَا أَدْرَكَهَا أَبِی وَ وَ اللَّهِ مَا أَدْرِی أَدْرَكَهَا أَمْ لَا قَالَ ثُمَّ اسْتَخْرَجَ صُرَّهً أُخْرَى دُونَهَا فَقَالَ هَذِهِ دَفَعَهَا أَيْضاً لِوَقْعَهٍ تَكُونُ بِالْمَدِينَهِ يَنْجُو مِنْهَا مَنْ كَانَ عَلَى مِيلٍ مِنَ الْمَدِينَهِ وَ لَهَا اشْتَرَى الْعُرَيْضَ فَوَ اللَّهِ مَا أَدْرَكَهَا أَبِی وَ وَ اللَّهِ مَا أَدْرِی أَدْرَكَهَا أَمْ لَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ام الحسین دختر عبدالله بن محمد باقر علیه السّلام گفت: روزی من نزد عمویم حضرت صادق نشسته بودم که جاریه ای به نام سعیده را که دارای منزلتی نزد حضرت بود، صدا کرد و او برای حضرت صادق کیسه ای آورد. حضرت صادق به مهرش بر کیسه نگاه کرد. سپس آن را باز کرد و درون کیسه را نگاه کرد. آنگاه سرش را بلند کرده و بر کنیز خشمگین شد. گفت: عرض کردم: فدایت شوم! چه شده است؟ من هرگز شما را ندیدم که به کسی درشتی کنی، چگونه بر سعیده چنین کردی؟ فرمود: دخترک! آیا می دانی چه کاری کرده ای؟ این پرچم رسول خدا به نام «عقاب» است، از آن غافل شده تا اینکه نزدیک است پاره شود.

گفت: سپس پارچه ای به رنگ مشکی را خارج کرد و بر دو چشمش نهاد. بعد آن را به من داد و من آن را بر چشم و صورت قرار دادم. سپس کیسه ای بیرون آورد که در آن دینارهایی به اندازه دویست دینار بود و فرمود: این را پدرم به من داد؛

ص: ۲۱۵

از ثمن «عمدان» است. برای واقعه ای است که در مدینه واقع می شود و کسی که سه میل با مدینه فاصله داشته باشد، از آن نجات می یابد. و به این منظور «طیبه» را خرید. به خدا قسم پدرم آن واقعه را درک نکرد و به خدا قسم نمی دانم من آن را درک می کنم یا خیر.

گفت: بعد کیسه کوچک تری را بیرون آورد و فرمود: این پول را نیز گذاشته برای پیشامدی که در مدینه خواهد شد. کسی نجات می یابد که یک میل از مدینه فاصله داشته باشد. برای همین جریان «عریض» را خرید. به خدا قسم پدرم آن واقعه را درک نکرد و به خدا قسم نمی دانم که من آن را درک می کنم یا خیر. - . بصائر الدرجات: ۵۱ -

**[ترجمه]

بیان

یقال غفله و أغفله إذا سها عنه و ترکه قوله حتی ائتکلت أی صارت متأکله مشرفه علی الانخراق و فی بعض النسخ انکبت أی صارت مقلوبه مکبوبه و یمینه علیه السلام علی عدم العلم بوقت الواقعه لعله لاحتمال البداء.

**[ترجمه]گفته می شود: «غفله و أغفله» یعنی زمانی که سهل انگاری شود از آن و رها شود. عبارت «حتی إئتکلت» یعنی فرسوده و مشرف بر پاره شدن شد. و در بعضی نسخه ها آمده: «انکبت»، یعنی زیرو رو شد و به هم پیچیده گشت. و قسم آن حضرت مبنی بر عدم آگاهی از وقت واقعه، شاید به این علت باشد که در آن احتمال بداء بود.

**[ترجمه]

«۳۰»

یر، بصائر الـدرجات عَمَّارُ بْنُ مُوسَـی عَنِ الْحَسَنِ بْنِ ظَرِیفٍ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ زَیْـدٍ قَالَ: لَمَّا کَانَ مِنْ أَمْرِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ مَا کَانَ وَ دُعَاؤُهُ لِنَفْسِهِ أَمَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام بِسَفَطٍ فَأَخْرَجَ إِلَیْهِ مِنْهُ صُرَّهً مِائَهَ دِینَارٍ لِیُنْفِقَهَا بِعَمُودَانَ (۲) فَمَدَّ یَدَهُ إِلَی خِرْقَهٍ ثُمَّ قَالَ (۳) هَذِهِ عُقَابٌ رَایَهُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۴).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: حسن بن زیـد گفت: وقتی کار محمّد بن عبداللَّه بن حسن بالا گرفت و مردم را به امامت خویش دعوت کرد، حضـرت صـادق علیه السّـلام دسـتور داد کیسه ای را آوردنـد و از درون آن همیانی را بیرون آورد که صـد دینار داشت تا آن را در مورد باغ عمودان خرج کند. سپس دست به پارچه ای برد و فرمود: این پرچم پیامبر به نام «عقاب» است. - . بصائر الدرجات: ۴۹ -

**[ترجمه]

«۳۱»

یر، بصـائر الـدرجات عَبْـدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَـی عَنْ یُونُسَ عَنْ أَبِی إِبْرَاهِیمَ علیه السـلام قَالَ: السِّلَاحُ مَـدْفُوعٌ عَنْهُ لَوْ وُضِعَ (۵) عِنْدَ شَرِّ خَلْقِ اللَّهِ کَانَ خَیْرَهُمْ لَقَدْ حَدَّثَنِی أَبِی أَنَّهُ حَیْثُ بَنَی بِالثَّقِیفِیَّهِ (۶) وَ کَانَ شُقَّ (۷) لَهُ فِی الْجِدَارِ فَنُجِّدَ الْبَیْتُ فَلَمَّا کَانَ صَبِیحَهُ عُرْسِهِ رَمَی بِبَصَرِهِ فَرَأَی حَذْوَهُ (۸) خَمْسَهَ عَشَرَ مِسْمَاراً فَفَزِعَ لِذَلِکَ وَ قَالَ تَحَوَّلِی فَإِنِّی

۱- بصائر الدرجات: ۵۱.

۲- فی نسخه و فی المصدر: لعمودان.

۳- فی المصدر: الی خرقه فردها ثمّ قال.

۴- بصائر الدرجات: ۴۹.

۵- فی المصدر: موضوع عندنا مدفوع انه لو وضع.

۶- فی المصدر: بالثقفیه.

۷- فی نسخه: و کان سوی له.

۸- فی المصدر: فرأی فی جدره.

أَرِيدُ أَنْ أَدْعُوَ مَوَالِيَّ فِی حَاجَهٍ فَكَشَطَهُ فَمَا مِنْهَا مِسْمَارٌ إِلَّا وَجَدَهُ مَصْرُوفاً طَرَفُهُ عَنِ السَّيْفِ وَ مَا وَصَلَ إِلَيْهِ شَیْ ءٌ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: یونس از موسی بن جعفر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: به شمشیر پیامبر ضرری نمی رسد؛ اگر پیش بدترین مردم باشد، بهترین آنها خواهد بود. پدرم فرمود وقتی که با آن زن قبیله بنی ثقیف ازدواج کرد، شمشیر را درون دیوار جای داده بود. صبح آن شبی که با او زفاف کرده بود، در محل شمشیر روی دیوار پانزده میخ مشاهده کرد که به دیوار کوبیده شده بود. ناراحت شد و به آن زن فرمود: خارج شو! می خواهم

ص: ۲۱۶

غلامان را برای انجام کاری صدا بزنم.

زن که رفت، دیوار را باز کرد. مشاهده کرد که تمام میخ ها به شمشیر اصابت نکرده و از آن کنار رفته اند و به آن نرسیده اند.
- . بصائر الدرجات: ۴۹ -

**[ترجمه]

بیان

بنی الرجل علی أهله و بها أزفها أی فی لیله زفاف الامرأه التی نکحها من بنی ثقیف قوله و کان شق أی کان شق للسیف فی الجدار شق و أخفی فیه لئلا یصل إلیه ضرر و لا یطلع علیه أحد فنجد البیت أی زین للعرس قوله فرأی حذوه أی محاذی السیف فی الجدار خمسه عشر مسمارا ففزع لذلک خوفا من أن یکون وصل إلی السیف ضرر فقال للمرأه تحولی لئلا تطلع علی السیف فکشطه أی کشفه فوجد أطراف المسامیر مصروفه عن السیف لم تصل إلیه و إنما ذکر علیه السلام ذلک لتأیید ما ذکر من أن السلاح مدفوع عنه.

**[ترجمه]عبارت: «بنی الرجل علی اهلها و بها ازفها» یعنی در شب زفاف زنی که از بنی ثقیف به نکاح در آورده بود. عبارت: «وکان الشق» یعنی در دیوار شکافی ایجاد کرده بود که شمشیر را داخل آن گذاشته و مخفی کرده بود تا به آن آسیبی نرسد و نیز کسی از آن آگاهی نیابد. عبارت: «نجد البیت» یعنی زینت داده شده بود برای عروس. عبارت: «فرأی حذوه» یعنی موازی شمشیر، پانزده میخ را دید که به دیوار کوبیده شده بود و نگران شد از اینکه مبادا به شمشیر آسیب رسیده باشد. اینکه به آن زن فرمود «تحولی»، به این علت بود که از شمشیر اطلاع پیدا نکند. «فکشطه» یعنی شمشیر را از مکانش خارج کرد و دید که «مسمارها» به شمشیر اصابت نکرده است. امام علیه السّلام این مطلب را در تایید اینکه چیزی به شمشیر زیان نمی رساند نقل می کند .

**[ترجمه]

یر، بصائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَـِى عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَـِى عَنْ أَبَانٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَارَهَ (۲) عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: السِّلَاحُ فِينَا بِمَنْزِلَهِ التَّابُوتِ فِی بَنِی إِسْرَائِيلَ إِذَا وُضِعَ التَّابُوتُ عَلَی بَابِ رَجُلٍ مِنْ بَنِی إِسْرَائِيلَ عَلِمَ بَنُو إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ قَدْ أُوتِیَ الْمُلْکَ فَکَذَلِکَ السِّلَاحُ حَيْثُمَا دَارَ دَارَتِ الْإِمَامَهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: حسن بن ساره از ابو جعفر عليه السّـلام نقل کرد که فرمود: سـلاح در نزد ما به منزله تابوت است در نزد بنی اسرائيل؛ هر گـاه قرار می گرفت بر در مردی از بنی اسـرائيل، بنی اسـرائيل می دانست که پادشاهی به او می رسـد. همچنين است سلاح؛ هر کجا که باشد، امامت در آنجا است. - . بصائر الدرجات: ۴۹ - ۵۰ -

**[ترجمه]

«۳۳»

یر، بصائر الـدرجات بِالْإِسْـنَادِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السـلام قُلْتُ إِنَّ النَّاسَ يَتَکَلَّمُونَ فِی أَبِی جَعْفَرٍ عليه السـلام يَقُولُونَ مَا بَالُهَا تَخَطَّتْ مِنْ وُلْدِ أَبِيهِ مَنْ لَهُ مِثْلُ قَرَابَتِهِ وَ مَنْ هُوَ أَکْبَرُ مِنْهُ وَ قَصُـرَتْ عَمَّنْ هُوَ أَصْغَرُ مِنْهُ فَقَالَ يُعْرَفُ صَاحِبُ هَـذَا الْأَمْرِ بِثَلَاثِ خِصَالٍ لَا تَکُونُ فِی غَيْرِهِ هُوَ أَوْلَی النَّاسِ بِالَّذِی قَبْلَهُ وَ هُوَ وَصِـيُّهُ وَ عِنْـدَهُ سِـلَاحُ رَسُولِ اللَّهِ صـلی الله عليه و آله وَ وَصِيَّتُهُ وَ ذَلِکَ عِنْدِی لَا أُنَازَعُ فِيهِ (۴).

ص: ۲۱۷

۱- بصائر الدرجات: ۴۹.

۲- فی المصدر: الحسن بن سنان و لعلهما مصحفان عن الحسن بن أبی ساره کما یاتی فی الحدیث: ۴۴.

۳- بصائر الدرجات: ۴۹ و ۵۰.

۴- بصائر الدرجات: ۵۰.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالاعلی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که من به ایشان گفتم که مردم درباره حضرت باقر حرف می زنند می گویند که چرا خلافت به فرزندان پدرش که در قرابت مانند او بود و کسی که بزرگ تر از او بود نرسید و به کسی که از او کوچک تر بود هم نرسید؟

فرمود: صاحب مقام امامت با سه امتیاز شناخته می شود که آنها در دیگری نیست: او شایسته ترین مردم نسبت به امام پیش است؛ او وصی امام قبل است؛ و سلاح پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم و وصیت پیامبر در نزد اوست. اینها در نزد من است و کسی را یارای نزاع با من نیست. - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

ص: ۲۱۷

**[ترجمه]

بیان

قوله ما بالها أی الخلافه و یقال تخطی الناس أی جاوزهم قوله علیه السلام و من هو أکبر منه لعله معطوف علی قوله من ولد أبیه أی إن لم تخطت من هو أکبر منه من ولد الحسن علیه السلام أو علی قوله من له مثل قرابته فیحتمل وجهین الأول أن یکون المراد بأبیه أمیر المؤمنین علیه السلام أو یکون المعنی أنها بعد أبی جعفر علیه السلام کان ینبغی انتقال الأمر إلی ولد أبیه لا إلی الصادق علیه السلام قوله علیه السلام هو أولی الناس أی فی القرابه و النسب أو العلم و الأخلاق و الأدب أو الأعم.

**[ترجمه]منظور از فرزندان پدرش، شاید مراد از پدر امیرالمؤمنین است که یعنی چرا خلافت به فرزندان امام حسن نرسید، یا منظور این است که پس از حضرت باقر، چرا امامت به حضرت صادق رسید و به یکی دیگر از فرزندان پدرش نرسید. اینکه امام علیه السّلام فرمود: شایسته ترین فرد نسبت به امام پیش باشد، منظور شایسته ترین در قرابت و نسب یا در علم و اخلاق و ادب یا همه این موارد می تواند باشد.

**[ترجمه]

«۳۴»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ بَرَّهَ عَنْ عَامِرِ بْنِ جُذَاعَهَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَ لَا أُرِیکَ نَعْلَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ قُلْتُ بَلَی قَالَ فَدَعَا بِقِمَطْرٍ فَفَتَحَهُ فَأَخْرَجَ مِنْهُ نَعْلَیْنِ کَأَنَّمَا رُفِعَتِ الْأَیْدِی عَنْهُمَا تِلْکَ السَّاعَهَ فَقَالَ هَذِهِ نَعْلُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ کَانَ یُعْجِبُنِی بِهِمَا کَأَنَّمَا رُفِعَتْ عَنْهُمَا الْأَیْدِی تِلْکَ السَّاعَهَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عامر بن جذاعه گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم. فرمود: نمی خواهی کفش پیامبر را به تو نشان دهم؟ گفتم: چرا. جعبه ای را خواست و آن را باز کرد و از درون آن یک جفت نعلین خارج کرد؛ مثل اینکه

تازه آن را درست کرده بودنـد. فرمود: این نعلین پیامبر است! من از این تعجب می کردم که چنان تازه بود که مثل اینکه همان حالا آن را درست کرده اند. - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی القمطر کسجل ما یصان فیه الکتب.

**[ترجمه]قال الفیروزآبادی القمطر کسجل ما یصان فیه الکتب.

**[ترجمه]

«۳۵»

یر، بصائر الـدرجات أَحْمَـدُ بْنُ الْحُسَـیْنِ عَنِ الْحُسَـیْنِ بْنِ أَسَدٍ عَنِ الْحُسَـیْنِ الْقُمِّیِّ عَنْ نُعْمَانَ بْنِ مُنْذِرٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ (۲) شِمْرٍ عَنْ جَـابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام قَـالَ: قَـالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام حِینَ قُتِلَ عُمَرُ نَاشَـدَهُمْ فَقَالَ نَشَـدْتُکُمْ بِاللَّهِ هَلْ فِیکُمْ أَحَدٌ وَرِثَ سِلَاحَ رَسُولِ اللَّهِ وَ دَوَابَّهُ (۳) وَ خَاتَمَهُ غَیْرِی قَالُوا لَا (۴).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: جابر از حضـرت باقر نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّـلام پس از کشـته شدن عمر، آنها را قسـم داد که آیا کسـی در میان شـما غیر من هست که وارث سـلاح پیامبر و پرچم آن سرور و انگشترش باشد؟ گفتند: نه. - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

**[ترجمه]

«۳۶»

یر، بصائر الدرجات أَبُو مُحَمَّدٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مُوسَـی عَنْ مُوسَـی بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ ابْنِ أَسْـبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ أَلْوَاحُ مُوسَی عِنْدَنَا وَ عَصَا مُوسَی عِنْدَنَا وَ نَحْنُ وَرِثْنَا النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله (۵).

۱- بصائر الدرجات: ۵۰.

۲- فی المصدر: عمر بن شمر.

۳- فی المصدر: و رایته.

۴- بصائر الدرجات: ۵۰.

٥- بصائر الدرجات: ٥٠.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: الواح موسی و عصای موسی نزد ما است و ما آنها را از پیامبر به ارث بردیم. - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

ص: ۲۱۸

**[ترجمه]

«۳۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ کَانَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ إِنَّمَا السِّلَاحُ فِینَا مِثْلُ التَّابُوتِ فِی بَنِی إِسْرَائِیلَ أَیْنَمَا دَارَ التَّابُوتُ فَثَمَّ الْأَمْرُ قُلْتُ فَیَکُونُ السِّلَاحُ مُزَایِلًا لِلْعِلْمِ قَالَ لَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: صفوان از حضرت رضا علیه السّلام نقل کرد: حضرت باقر می فرمود: سلاح در میان ما، مثل تابوت در بنی اسرائیل است؛ هر کجا که تابوت باشد، خلافت در آنجاست. عرض کردم: پس سلاح از علم جدا است؟ فرمود: نه. - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

**[ترجمه]

«۳۸»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ هَاشِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ (۲) سُکَیْنٍ عَنْ نُوحِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّمَا مَثَلُ السِّلَاحِ فِینَا مَثَلُ التَّابُوتِ فِی بَنِی إِسْرَائِیلَ حَیْثُ دَارَ التَّابُوتُ دَارَ الْعِلْمُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن ابی یعفور از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: مثل سلاح در بین ما، مثل تابوت است در بنی اسرائیل؛ هر کجا که تابوت بود، علم هم آنجا بود. - . بصائر الدرجات: ۵۰ - ۵۱ -

**[ترجمه]

«۳۹»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الْمُنَخَّلِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام أَ لَمْ تَسْمَعْ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی عَلِیٍّ علیه السلام وَ اللَّهِ لَتُؤْتَیَنَّ خَاتَمَ سُلَیْمَانَ وَ اللَّهِ لَتُؤْتَیَنَّ عَصَا مُوسَی علیه السلام (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: مگر سخن پیامبر را نشنیده ای که درباره علی علیه السّلام فرمود: واللّه به تو داده می شود انگشتر سلیمان! به خدا قسم به تو داده می شود عصای موسی! - . بصائر الدرجات: ۵۰

**[ترجمه]

«۴۰»

یر، بصائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ اللُّؤْلُؤِيِّ عَنْ أَبِی الْحُصَیْنِ الْأَسَدِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: خَرَجَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام ذَاتَ لَیْلَةٍ عَلَی أَصْحَابِهِ بَعْدَ عَتَمَةٍ وَ هُمْ فِی الرَّحْبَةِ وَ هُوَ یَقُولُ هَمْهَمَةً فِی لَیْلَةٍ مُظْلِمَةٍ خَرَجَ عَلَیْکُمُ الْإِمَامُ وَ عَلَیْهِ قَمِیصُ آدَمَ وَ فِی یَدِهِ خَاتَمُ سُلَیْمَانَ وَ عَصَا مُوسَی (۵).

یر، بصائر الدرجات محمد بن الحسین عن موسی بن سعدان عن أبی الحصین مثله (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: شبی امیرالمؤمنین با اصحاب خود خارج شد. پس از نماز عشا در میدان وسیعی جمع بودند و می فرمود: سر و صدایی در شب تاریک؛ امامی پیش شما آمد که پیراهن آدم بر تن و انگشتر سلیمان و عصای موسی در دست دارد. - . بصائر الدرجات: ۵۰ - ۵۱ -

بصائر الدرجات: موسی بن سعدان مانند همین را از ابوالحصین نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۴۸ -

**[ترجمه]

«۴۱»

یر، بصائر الـدرجات سَلَمَةُ بْنُ الْخَطَّابِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مَنِیعِ بْنِ الْحَجَّاجِ الْبَصْرِیِّ عَنْ مُجَاشِعٍ عَنْ مُعَلًّی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَیْضِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام قَالَ: کَانَ عَصَا مُوسَی علیه السلام لِآدَمَ فَصَارَتْ إِلَی شُعَیْبٍ ثُمَّ صَارَتْ إِلَی مُوسَی بْنِ عِمْرَانَ علیه السلام وَ إِنَّهَا لَعِنْدَنَا وَ إِنَّ عَهْدِی بِهَا آنِفاً وَ هِیَ خَضْرَاءُ کَهَیْئَتِهَا حِینَ انْتُزِعَتْ مِنْ شَجَرِهَا وَ إِنَّهَا لَتَنْطِقُ إِذَا اسْتُنْطِقَتْ أُعِدَّتْ لِقَائِمِنَا لِیَصْنَعَ بِهَا کَمَا کَانَ مُوسَی علیه السلام یَصْنَعُ بِهَا وَ إِنَّهَا لَتَرُوعُ وَ تَلْقَفُ ما یَأْفِکُونَ وَ تَصْنَعُ کَمَا تُؤْمَرُ وَ إِنَّهَا حَیْثُ أَقْبَلَتْ تَلْقَفُ ما یَأْفِکُونَ تُفَتَّحُ لَهَا

ص: ۲۱۹

۱- بصائر الدرجات: ۵۰.

۲- فی المصدر: محمّد بن مسکین.

۳- بصائر الدرجات: ۵۰ و ۵۱.

۴- بصائر الدرجات: ۵۰ و ۵۱.

۵- بصائر الدرجات: ۵۰ و ۵۱.

۶- بصائر الدرجات: ۴۸.

شَفَتَانِ (۱) إِحْدَاهُمَا فِی الْأَرْضِ وَ الْأُخْرَی فِی السَّقْفِ وَ بَیْنَهُمَا أَرْبَعُونَ ذِرَاعاً وَ تَلْقَفُ ما یَأْفِکُونَ بِلِسَانِهَا (۲).

ختص، الإختصاص أحمد بن محمد العطار عن أبیه عن حمدان بن سلیمان عن عبد الله بن محمد الیمانی عن منیع مثله (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن فیض از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: عصای موسی مال آدم بود که به

شعیب رسید. سپس در اختیار موسی بن عمران قرار گرفت، و آن در نزد ما است و همین چند لحظه پیش آن را بازدید کردم؛ سبز است، مثل همان موقعی که از درخت قطع شده؛ وقتی بخواهم سخن می گوید؛ آماده شده برای قائم ما تا آنچه که موسی با آن انجام داد، ایشان انجام دهد؛ حرکت می کند و هر چه دارند می بلعد و هر چه به او دستور دهند انجام می دهد، و به هر جا رو آورد، هر چه را که برای فریب تهیه دیده باشند،

ص: ۲۱۹

دو لب برای او باز می شود، یکی روی زمین و دیگری در سقف و فاصله آنها چهل ذراع است و با زبان خود هر چه را که تهیه دیده اند می بلعد. - . بصائر الدرجات: ۵۰ -

اختصاص: عبدالله بن محمد یمانی مانند همین را از منیع نقل می کند. - . اختصاص: ۲۶۹ - ۲۷۰ -

**[ترجمه]

«۴۲»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَیْنَهَ عَنْ بُرَیْدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی إِنَّ اللَّهَ یَأْمُرُکُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَماناتِ إِلی أَهْلِها وَ إِذا حَکَمْتُمْ بَیْنَ النّاسِ أَنْ تَحْکُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللّهَ نِعِمّا یَعِظُکُمْ بِهِ (۴) قَالَ إِیَّانَا عَنَی أَنْ یُؤَدِّیَ الْأَوَّلُ مِنَّا إِلَی الْإِمَامِ الَّذِی یَکُونُ بَعْدَهُ السِّلَاحَ وَ الْعِلْمَ وَ الْکُتُبَ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: برید از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که درباره آیه: «إِنَّ اللّهَ یَأْمُرُکُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَماناتِ إِلی أَهْلِها وَ إِذا حَکَمْتُمْ بَیْنَ النّاسِ أَنْ تَحْکُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللّهَ نِعِمّا یَعِظُکُمْ بِهِ.» - . نساء / ۵۸ -

{خدا به شما فرمان می دهد که سپرده ها را به صاحبان آنها رد کنید و چون میان مردم داوری می کنید به عدالت داوری کنید در حقیقت نیکو چیزی است که خدا شما را به آن پند می دهد.} فرمود: منظور ما هستیم که اول ما، سلاح و علم و کتاب ها را به امام بعد خود بسپارد. - . بصائر الدرجات: ۵۱ - ۵۲ -

**[ترجمه]

«۴۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام تَنْظُرُ فِی كُتُبِ أَبِیكَ فَقَالَ نَعَمْ فَقُلْتُ سَیْفُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ دِرْعُهُ فَقَالَ قَدْ كَانَ فِی مَوْضِعِ كَذَا وَ كَذَا فَأَتَی ذَلِكَ الْمَوْضِعَ مُسَافِرٌ وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ ثُمَّ سَكَتَ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابراهیم بن ابی البلاد گفت به ابو جعفر علیه السّلام عرض کردم: آیا شما به کتاب های پدرتان نگاه می کنید؟ فرمود: آری. گفتم: شمشیر پیامبر و زرهش چه؟ فرمود: در فلان محل بود. «مسافر» و محمّد بن علی به آن محل آمدند. بعد امام سکوت کرد. - . بصائر الدرجات: ۴۹ -

**[ترجمه]

بیان

أبو جعفر هو الجواد علیه السلام و كان إبراهیم من أصحاب الصادق و الكاظم و الرضا علیهم السلام و یظهر من الخبر أنه لقی الجواد علیه السلام أیضا و مسافر مولی الرضا علیه السلام.

وَ رُوِیَ أَنَّهُ قَالَ: أَمَرَنِی أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام بِخُرَاسَانَ فَقَالَ الْحَقْ بِأَبِی جَعْفَرٍ فَإِنَّهُ صَاحِبُكَ.

و المراد بمحمد بن علی نفسه علیه السلام و لم یصرح بالأخذ تقیه.

ص: ۲۲۰

۱- فی نسخه: شعبتان و فی المصدر: شقتان و فی الاختصاص: ففتحت لها شفتان.

۲- بصائر الدرجات: ۵۰.

۳- الاختصاص: ۲۶۹ و ۲۷۰ فیه: ما كان موسی و فیه: و تصنع ما تؤمر فكان حیث.

۴- النساء: ۵۸.

۵- بصائر الدرجات: ۵۱ و ۵۲.

۶- بصائر الدرجات: ۴۹.

**[ترجمه]منظور از ابو جعفر، امـام جواد علیه السّـلام است و ابراهیم (راوی) از اصـحاب امـام صـادق و امام کاظم وامام رضـا علیهم السّلام است که از این خبر معلوم شد که امام جواد علیه السّلام را نیز درک کرده است. و منظور از مسافر، غلام حضرت رضا علیه السّـلام است. روایت شـده که مسافر گفت: امام رضا علیه السّـلام در خراسان به من فرمود: خود را به حضـرت جواد برسان؛ او امام تو است. منظورش از «محمّـد بن علی» خود حضـرت جواد است که به واسـطه تقیه تصـریح نمی کند که آنها را برداشته است.

ص: ۲۲۰

**[ترجمه]

«۴۴»

یر، بصـائر الـدرجات عَبْـدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَـی عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ (۱) عَنْ أَبَـانٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِی سَـارَهَ (۲) عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام قَالَ: السِّلَاحُ فِینَا بِمَنْزِلَهِ التَّابُوتِ إِذَا وُضِعَ التَّابُوتُ عَلَی بَابِ رَجُلٍ مِنْ بَنِی إِسْـرَائِیلَ عَلِمَ بَنُو إِسْرَائِیلَ أَنَّهُ قَدْ أُوتِیَ الْمُلْکَ وَ کَذَلِکَ السِّلَاحُ حَیْثُمَا دَارَتْ دَارَتِ الْإِمَامَهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: حسن بن ساره از ابو جعفر علیه السّـلام نقل کرد که فرمود: سـلاح در ما به منزله تابوت است، هر گاه قرار می گرفت بر در مردی از بنی اسـرائیل، بنی اسـرائیل می دانست که به او پادشاهی می رسد. همچنین است سـلاح؛ هر کجا که باشد، امامت در آنجا است. - . بصائر الدرجات: ۴۹ -

**[ترجمه]

«۴۵»

ثو، ثواب الأعمـال أَبِی عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْأَشْـعَرِیِّ عَنْ یُوسُفَ بْنِ السُّخْتِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَـهْلٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی الْحَسَنِ مُوسَـی علیه السلام فَرَأَیْتُ فِی یَدِهِ خَاتَماً فَصُّهُ فَیْرُوزَجٌ نَقْشُهُ اللَّهُ الْمَلِکُ قَالَ فَأَدَمْتُ النَّظَرَ إِلَیْهِ فَقَالَ مَا لَکَ تَنْظُرُ فِیهِ هَذَا حَجَرٌ أَهْدَاهُ جَبْرَئِیلُ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنَ الْجَنَّهِ فَوَهَبَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام (۴).

کا، الکافی علی بن محمد بن بندار عن إبراهیم بن إسحاق عن الحسن بن سهل مثله (۵).

**[ترجمه]ثواب الاعمـال: علی بن مهران گفت: خـدمت موسـی بن جعفر علیه السّـلام رسـیدم. در دست آن جنـاب انگشـتری دیدم که نگین آن فیروزه بود و بر آن نقش شده بود «اللَّه الملک». من با دقت به آن نگاه می کردم. فرمود: چقدر این را تماشا می کنی! این سنگی است که جبرئیل از بهشت به پیامبر اکرم تقدیم کرد. آن جناب هم آن را به علی علیه السّلام هدیه کرد. - . ثواب الاعمال -

فروع کافی: حسن بن سهل مانند همین را نقل می کند. - . فروع الکافی -

**[ترجمه]

«۴۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ شُعَیْبٍ الْحَدَّادِ عَنْ ضُرَیْسٍ الْکُنَاسِیِّ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ عِنْدَنَا صُحُفَ إِبْرَاهِیمَ وَ أَلْوَاحَ مُوسَی فَقَالَ لَهُ أَبُو بَصِیرٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْعِلْمُ قَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ لَیْسَ هَذَا هُوَ الْعِلْمُ إِنَّمَا هُوَ الْأَثَرَهُ إِنَّمَا الْعِلْمُ مَا یَحْدُثُ بِاللَّیْلِ وَ النَّهَارِ یوم (یَوْماً) بِیَوْمٍ وَ سَاعَهً بِسَاعَهٍ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ضریس کناسی گفت: نزد حضرت صادق علیه السّلام بودم که فرمود: در نزد ما است صحف ابراهیم و الواح موسی. ابو بصیر از ایشان پرسید: این همان علم است؟ فرمود: ابا محمد! این آن علم نیست، همانا این باقیمانده است. علم آن چیزی است که حادث می شود در شب و روز؛ روز به روز و ساعت به ساعت. - . بصائر الدرجات: ۹۴ -

**[ترجمه]

«۴۷»

إِرْشَادُ الْقُلُوبِ، بِالْإِسْنَادِ إِلَی الْمُفِیدِ یَرْفَعُهُ إِلَی سَلْمَانَ الْفَارِسِیِّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یَا سَلْمَانُ الْوَیْلُ کُلُّ الْوَیْلِ لِمَنْ لَا یَعْرِفُ لَنَا حَقَ

ص: ۲۲۱

۱- فی المصدر: عن الحسن بن فضاله.

۲- فی المصدر: الحسن بن أبی سنان. و فیه وهم.

۳- بصائر الدرجات: ۴۹.

۴- ثواب الأعمال.

۵- فروع الکافی.

۶- بصائر الدرجات: ۹۴.

مَعْرِفَتِنَا وَ أَنْكَرَ فَضْلَنَا يَا سَلْمَانُ أَيُّمَا أَفْضَلُ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله أَوْ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ علیه السلام قَالَ سَلْمَانُ بَلْ مُحَمَّدٌ أَفْضَلُ فَقَالَ يَا سَلْمَانُ فَهَذَا آصَفُ بْنُ بَرْخِيَا قَدَرَ أَنْ يَحْمِلَ عَرْشَ بِلْقِيسَ مِنْ فَارِسَ إِلَى سَبَإٍ فِي طَرْفَةِ عَيْنٍ وَ عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ وَ لَا أَفْعَلُ أَنَا أَضْعَافَ ذَلِكَ وَ عِنْدِي أَلْفُ كِتَابٍ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى شَيْثِ بْنِ آدَمَ علیه السلام خَمْسِينَ صَحِيفَةً وَ عَلَى إِدْرِيسَ علیه السلام ثَلَاثِينَ صَحِيفَةً وَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ عِشْرِينَ صَحِيفَةً وَ التَّوْرَاةَ وَ الْإِنْجِيلَ وَ الزَّبُورَ وَ الْفُرْقَانَ فَقُلْتُ صَدَقْتَ يَا سَيِّدِي قَالَ الْإِمَامُ علیه السلام يَا سَلْمَانُ إِنَّ الشَّاكَّ فِي أُمُورِنَا وَ عُلُومِنَا كَالْمُسْتَهْزِئِ فِي مَعْرِفَتِنَا وَ حُقُوقِنَا وَ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ وَلَايَتَنَا فِي كِتَابِهِ فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ وَ بَيَّنَ مَا أَوْجَبَ الْعَمَلَ بِهِ وَ هُوَ مَكْشُوفٌ (۱).

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره عن المفید مثله.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: با استناد به شیخ مفید سند می رساند به سلمان فارسی که نقل می کند که امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: سلمان! و ای سلمان! تمام اندوه مال کسی است که عارف به حق

ص: ۲۲۱

معرفت ما نباشد و منکر فضل ما باشد. ای سلمان! کدام یک از این دو افضل هستند؛ حضرت محمّد یا سلیمان بن داود؟ سلمان گفت: البته محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم افضل است. فرمود: عاصف بن برخیا توانست که تخت بلقیس را در یک چشم به هم زدن از فارس به سبا ببرد، با اینکه در نزد او مقداری از علم کتاب بود. من نمی توانم چندین برابر آن انجام دهم، با اینکه نزد من هزار کتاب است؟ خداوند بر شیث پسر آدم پنجاه صحیفه فرستاد و بر ادریس سی صحیفه و بر ابراهیم خلیل بیست صحیفه و تورات و انجیل و زبور و فرقان. عرض کردم: صحیح می فرمایید سرورم! فرمود: سلمان! کسی که شک در امور و علوم ما داشته باشد، مانند شخصی است که معرفت و حقوق ما را مسخره کند. خداوند ولایت ما را در چند جای قرآن واجب گردانده و آشکارا عمل به آن را واجب ساخته؛ این مطلب واضح است. - . ارشاد القلوب ۲ : ۲۲۸ -

**[ترجمه]

«۴۸»

أَقُولُ رَوَى السَّيِّدُ فِي كِتَابِ سَعْدِ السُّعُودِ، مِنْ كِتَابِ مَا نَزَلَ مِنَ الْقُرْآنِ فِي أَهْلِ الْبَيْتِ علیهم السلام بِرِوَايَةِ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ يَحْيَى الْجَلُودِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْجَزَّازِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: رَأَيْتُ فِي يَدِ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الرِّضَا علیهما السلام خَاتَمَ فِضَّةٍ نَاحِلٍ فَقُلْتُ مِثْلُكَ يَلْبَسُ هَذَا قَالَ هَذَا خَاتَمُ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ علیه السلام (۲).

**[ترجمه]مؤلف: سید در کتاب سعد السعود، از کتاب «ما نزل من القرآن فی اهل البیت علیهم السّلام»، از حسین بن موسی بن جعفر نقل می کند که گفت: در دست ابو جعفر، محمّد بن علی حضرت جواد، انگشتری از نقره دیدم که خیلی نازک شده بود. عرض کردم: مثل شما چنین انگشتری به دست می کند؟ فرمود: این انگشتر سلیمان بن داود است. - . سعد السعود: ۲۳۶ -

**[ترجمه]

بیان

ناحل أی رقیق رق من کثره اللبس قال الفیروزآبادی سیف ناحل رقیق و کان الأظهر ناحلا بالنصب و لعله کان تأکل فصحف و فی بعض النسخ خاتما فصه بالصاد المهمله.

أقول: سیأتی أخبار هذا الباب فی باب أسماء النبی صلی الله علیه و آله و أدواته و قد مر بعضها فی باب علامات الإمام علیه السلام.

ص: ۲۲۲

۱- إرشاد القلوب ۲: ۲۲۸.

۲- سعد السعود: ۲۳۶.

**[ترجمه]ناحل أی رقیق رق من کثره اللبس قال الفیروزآبادی سیف ناحل رقیق و کان الأظهر ناحلا بالنصب و لعله کان تأکل فصحف و فی بعض النسخ خاتما فصه بالصاد المهمله.

می گویم: اخبار این باب در باب «اسماء پیامبر و وسایل آن جناب» می آید و بعضی از آن اخبار در باب «علامات امام» گذشت .

ص: ۲۲۲

**[ترجمه]

باب ۱۷ أنه إذا قیل فی الرجل شی ء فلم یکن فیه و کان فی ولده أو ولد ولده فإنه هو الذی قیل فیه

الأخبار

«۱»

کا، الکافی مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عُمَرَ الْیَمَانِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا قُلْنَا فِی رَجُلٍ قَوْلًا فَلَمْ یَکُنْ فِیهِ وَ کَانَ فِی وُلْدِهِ أَوْ وُلْدِ وُلْدِهِ فَلَا تُنْکِرُوا ذَلِکَ فَ إِنَّ اللَّهَ یَفْعَلُ ما یَشاءُ (۱).

**[ترجمه]اصول کافی: ابراهیم بن عمر یمانی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: وقتی درباره مردی چیزی بگوییم و در او نباشد ولی در فرزند یا فرزند فرزندش باشد، آن را انکار مکنید؛ خداوند هر چه را که بخواهد انجام می دهد.

- . اصول کافی ۱ : ۵۳۵ -

**[ترجمه]

«۲»

کا، الکافی الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ عَنْ أَبِی خَدِیجَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ قَدْ یَقُومُ الرَّجُلُ بِعَدْلٍ أَوْ بِجَوْرٍ وَ یُنْسَبُ إِلَیْهِ وَ لَمْ یَکُنْ قَامَ بِهِ فَیَکُونُ ذَلِکَ ابْنَهُ أَوِ ابْنَ ابْنِهِ مِنْ بَعْدِهِ فَهُوَ هُوَ (۲).

**[ترجمه]اصول کافی: ابی خدیجه گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: گاهی مردی به عدالتی یا به جوری قیام می کند و به او نسبت داده می شود و گاهی نسبت داده می شود به مردی، با اینکه او انجام نداده و انجام دهنده پسر اوست یا پسر پسرش بعد از او؛ این نسبت صحیح است. - . اصول کافی ۱ : ۵۳۵ -

**[ترجمه]

بیان

و ینسب عطف علی یقوم أی و قد ینسب مجازا أو بداء و ضمیر إلیه لمصدر یقوم أو لعدل أو جور و جمله و لم یکن حالیه قام به أی حقیقه فیکون ذلک أی المنسوب إلیه أو القائم بأحدهما فهو هو ضمیر الأول للقائم بأحدهما حقیقه و الثانی لما هو المراد باللفظ أو المقدر الواقعی و المکتوب فی اللوح المحفوظ أو بالعکس و قیل الأول للصادر و الثانی للمنسوب إلی الرجل.

**[ترجمه]و ینسب عطف علی یقوم أی و قد ینسب مجازا أو بداء و ضمیر إلیه لمصدر یقوم أو لعدل أو جور و جمله و لم یکن حالیه قام به أی حقیقه فیکون ذلک أی المنسوب إلیه أو القائم بأحدهما فهو هو ضمیر الأول للقائم بأحدهما حقیقه و الثانی لما هو المراد باللفظ أو المقدر الواقعی و المکتوب فی اللوح المحفوظ أو بالعکس و قیل الأول للصادر و الثانی للمنسوب إلی الرجل.

**[ترجمه]

«۳»

ب، قرب الإسناد ابْنُ عِیسَی عَنِ الْبَزَنْطِیِّ فِیمَا کَتَبَ إِلَیْهِ الرِّضَا علیه السلام فِی الْوَقْفِ عَلَی أَبِیهِ علیه السلام أَمَّا ابْنُ أَبِی حَمْزَهَ فَإِنَّهُ رَجُلٌ تَأَوَّلَ تَأْوِیلًا لَمْ یُحْسِنْهُ وَ لَمْ یُؤْتَ عِلْمَهُ فَأَلْقَاهُ إِلَی النَّاسِ فَلَجَّ فِیهِ وَ کَرِهَ إِکْذَابَ نَفْسِهِ فِی إِبْطَالِ قَوْلِهِ بِأَحَادِیثَ تَأَوَّلَهَا وَ لَمْ یُحْسِنْ تَأْوِیلَهَا وَ لَمْ یُؤْتَ عِلْمَهَا وَ رَأَی أَنَّهُ إِذَا لَمْ یُصَدِّقْ آبَائِی (۳) بِذَلِکَ لَمْ یَدْرِ لَعَلَّهُ مَا خُبِّرَ

ص: ۲۲۳

۱- أصول الکافی ۱: ۵۳۵.

۲- أصول الکافی ۱: ۵۳۵.

۳- فی نسخه: ابای.

عَنْهُ مِثْلُ السُّفْيَانِيِّ وَ غَيْرِهِ أَنَّهُ كَانَ (۱) لَا يَكُونُ مِنْهُ شَيْ ءٌ (۲) وَ قَالَ لَهُمْ لَيْسَ يُسْقِطُ قَوْلَ آبَائِهِ شَيْ ءٌ (۳) وَ لَعَمْرِی مَا يُسْقِطُ قَوْلَ آبَائِي شَيْ ءٌ وَ لَكِنْ قَصُرَ عِلْمُهُ عَنْ غَايَاتِ ذَلِكَ وَ حَقَائِقِهِ فَصَارَتْ فِتْنَةً لَهُ وَ شُبْهَةً (۴) عَلَيْهِ وَ فَرَّ مِنْ أَمْرٍ فَوَقَعَ فِيهِ وَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ قَدْ فَرَغَ مِنَ الْأَمْرِ فَقَدْ كَذَبَ لِأَنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْمَشِيَّةَ فِي خَلْقِهِ يُحْدِثُ مَا يَشَاءُ وَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ وَ قَالَ ذُرِّيَّةً بَعْضُها مِنْ بَعْضٍ (۵) فَآخِرُهَا مِنْ أَوَّلِهَا وَ أَوَّلُهَا مِنْ آخِرِهَا فَإِذَا خُبِّرَ (۶) عَنْهَا بِشَيْ ءٍ مِنْهَا بِعَيْنِهِ أَنَّهُ كَائِنٌ فَكَانَ فِي غَيْرِهِ مِنْهُ فَقَدْ وَقَعَ الْخَبَرُ عَلَى مَا أُخْبِرُوا أَ لَيْسَتْ (۷) فِي أَيْدِيهِمْ أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ إِذْ قِيلَ فِي الْمَرْءِ شَيْ ءٌ فَلَمْ يَكُنْ فِيهِ ثُمَّ كَانَ فِي وُلْدِهِ مِنْ بَعْدِهِ فَقَدْ كَانَ فِيهِ (۸).

**[ترجمه]قرب الاسناد: بزنطی نقل کرد که ضمن نامه ای، حضرت رضا علیه السّلام راجع به واقفی ها که در موسی بن جعفر توقف کردند چنین نوشت. مضمون نامه چنین است: اما پسر ابی حمزه! مردی بود که تاویلی نادرست کرد و اطلاعی راجع به آن نداشت؛ به مردم القا نمود و لجاجت کرد و نخواست خود را با احادیثی که تاویل نموده بود تکذیب کند. و تأویل نادرست می کرد و اطلاع در آن مورد نداشت و خیال می کرد (اگر روایات را تأویل نکند) آباء گرام مرا با آن حدیث تصدیق نکرده اند. نمی داند شاید او چنین چیزی نفرموده؛

ص: ۲۲۳

مثل جریان سفیانی و غیره که چیزی از آن به وجود نیامده و اینکه می گوید حرف پدرانش را هیچ چیز نمی تواند از بین ببرد، به جان خودم قسم حرف آباء من از بین نمی رود، ولی او منظور از فرمایش آنها را نمی فهمد و حقیقت مطلب را درک نمی کند. این وضع برای او فتنه و شبهه به وجود آورد و فرار کرد از اینکه فرمایش ائمه را تاویل نماید (که حضرت صادق فرموده فرزندم قائم است یا از فرزندان من قائم هستند، تاویل کند که منظور فرزند چندم است، چون نتوانست تاویل کند به ناچار نصوص متواتره بر اینکه امامان دوازده نفرند را تکذیب کرد) و دچار تکذیب ائمه شد.

حضرت باقر علیه السّلام فرمود: هر کس خیال کند که کار تمام شده، دروغ گفته، زیرا خداوند درباره مخلوقات خود دارای اراده است؛ هر چه بخواهد و هر چه مایل باشد انجام می دهد، و فرموده است «ذُرِّيَّةً بَعْضُها مِنْ بَعْضٍ.» - . آل عمران / ۳۴ -

{فرزندانی که بعضی از آنان از [نسل] بعضی دیگرند.}

پس آخرین ما از اولی است و اولی از آخری است. وقتی خبر دادند که جریانی در مورد فلان شخص ما است و آن جریان در یکی دیگر از ما به وقوع پیوست، آن خبری که داده اند درست مطابق واقع پیش آمده است. مگر خودشان این روایت را از حضرت صادق علیه السّلام نقل نمی کنند که فرمود: اگر درباره شخصی چیزی گفته شد ولی در او نبود و بعد در فرزندش پیدا شد، در خود او بوده است؟ - . قرب الاسناد: ۱۵۲ - ۱۵۴ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد أن ابن أبی حمزه روی للناس أحادیث

کَقَوْلِ الصَّادِقِ علیه السلام إِنَّ وَلَدِی الْقَائِمُ أَوْ مِنْ وَلَدِی الْقَائِمُ.

و لم یعرف معنی ذلک و تأویله إذا کان المراد الولد بواسطه أو القائم بأمر الإمامه فلما لم یعرف معنی الحدیث و ألقی إلی الناس ما فهمه و ظن أن القول بموت الکاظم علیه السلام و بإمامه من بعده تکذیب لنفسه فیما رواه أو تکذیب للإمام علیه السلام فلج فی باطله و لم یعلم أنه مع صحه ما فهمه أیضا کان یحتمل إخبارهم البداء أو التأویل بأن یقال فی الرجل شی ء یکون فی ولده مجازا. ثم بین أن بعض ما أخبروا علیهم السلام به من أخبار السفیانی و غیره یحتمل البداء إن لم یقیدوه بالحتم و مع قید الحتم لا یحتمل البداء و الحاصل أنه ینبغی أن یحمل بعض الکلام علی التنزل و المماشاه تقویه للحجه کما لا یخفی علی المتأمل.

۱- فی نسخه: کائن.

۲- فی نسخه: بشی ء.

۳- فی نسخه: بشی ء.

۴- فی نسخه: و شبه علیه.

۵- آل عمران: ۳۴.

۶- فی نسخه: فاذا اخبر عنها.

۷- فی نسخه: أ لیس.

۸- قرب الإسناد: ۱۵۲ و ۱۵۴.

و قوله علیه السلام و فر من أمر أی فر من تکذیب الأئمه فی بعض الأخبار المؤوله فوقع تکذیبهم فی النصوص المتواتره الداله علی أئمه الاثنی عشر علیهم السلام و النصوص الوارده علی الخصوص فی الرضا علیه السلام و غیرها.

**[ترجمه]احتمالا مراد این است که ابن ابی حمزه که اخبار قائم را به حضرت موسی بن جعفر تاویل کرده و گفت آن جناب نمرده و انکار امامت حضرت رضا را کرد؛ مراد از قول حضرت صادق که فرموده «فرزند من قائم است» یا «از فرزندانم قائمند» را نمی دانست، زیرا منظور از ولد؛ ولد به واسطه است یا اینکه منظور از قائم؛ قائم به امامت است، نه آن قائم که قیام و جهاد خواهد کرد. و معنای حدیث را ندانست و به القای آنچه فهمیده بود در بین مردم پرداخت و گفت امام کاظم علیه السّلام نمرده و امامت امام رضا علیه السّلام را انکار کرد و در این تکذیب در بطلان خویش لجالت کرد و ندانست که اگر هم بر فرض آنچه او فهمیده بود صحیح باشد، باز هم کلامی بوده که احتمال بداء در آن وجود داشته است. یا اینکه این کلام از این باب است که مجازا در مورد مردی چیزی نسبت داده شده که در فرزندان او خواهد بود. و در مورد فرمایش حضرت باقر که هر کس خیال کند کار تمام شده دروغ گفته، منظور این است که اخباری که از آینده خبر می دهند مانند خبر سفیانی و غیره، اگر مقید به قید حتمی نباشد، ممکن است بداء حاصل شود. پس انجام نشدن آن، دلیل بر کذب نیست. بالاخره لازم است کسی که در این موارد سیر می کند، از جهت تقویت حجت، کلام را حمل بر تنزل و مماشات کند.

و اینکه فرمود: از امری فرار می کرد، منظور این است که از اینکه ائمه علیهم السلام را در بعضی از اخبار دارای تأویل تکذیب نکند، فرار می کرد، اما این فرار او باعث شد تا ائمه علیهم السّلام را در نصوص متواتره آن حضرات که بر امامان دوازده گانه دلالت می کنند و نیز نصوصی را که در مورد امامت امام رضا علیه السّلام وارد شده تکذیب کند.

**[ترجمه]

«۴»

فس، تفسیر القمی أَبِی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنْ قُلْنَا لَکُمْ فِی الرَّجُلِ مِنَّا قَوْلًا فَلَمْ یَکُنْ فِیهِ وَ کَانَ فِی وَلَدِهِ أَوْ وَلَدِ وَلَدِهِ فَلَا تُنْکِرُوا ذَلِکَ إِنَّ اللَّهَ أَوْحَی إِلَی عِمْرَانَ أَنِّی وَاهِبٌ لَکَ ذَکَراً مُبَارَکاً یُبْرِئُ الْأَکْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ وَ یُحْیِی الْمَوْتَی بِإِذْنِی وَ جَاعِلُهُ رَسُولًا إِلَی بَنِی إِسْرَائِیلَ فَحَدَّثَ امْرَأَتَهُ حَنَّهَ بِذَلِکَ وَ هِیَ أُمُّ مَرْیَمَ فَلَمَّا حَمَلَتْ بِهَا کَانَ حَمْلُهَا عِنْدَ نَفْسِهَا غُلَاماً فَلَمَّا وَضَعَتْها أُنْثَی قالَتْ رَبِّ إِنِّی وَضَعْتُها أُنْثی وَ لَیْسَ الذَّکَرُ کَالْأُنْثی الِابْنَهُ لَا تَکُونُ رَسُولًا یَقُولُ اللَّهُ اللَّهُ أَعْلَمُ بِما وَضَعَتْ (۱) فَلَمَّا وَهَبَ اللَّهُ لِمَرْیَمَ عِیسَی کَانَ هُوَ الَّذِی بَشَّرَ اللَّهُ بِهِ عِمْرَانَ وَ وَعَدَهُ إِیَّاهُ فَإِذَا قُلْنَا لَکُمْ فِی الرَّجُلِ مِنَّا شَیْئاً وَ کَانَ فِی وَلَدِهِ أَوْ وَلَدِ وَلَدِهِ فَلَا تُنْکِرُوا ذَلِکَ (۲).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: اگر درباره یک نفر از ما چیزی گفتیم که در او نبود و در فرزندش یا فرزند فرزندش پیدا شد، انکار نکنید. خداوند به عمران وحی کرد که من به تو پسری می دهم مبارک که نابینا و مریض مبتلا به برص را شفا می دهد و مرده را به اجازه من زنده می کند و او را در میان بنی

اسرائیل پیامبر می کنم. عمران این جریان را به همسر خود به نام حنّه گفت. او مادر مریم بود و وقتی حامله شد، خیال می کرد فرزندش پسر است. اما وقتی متولد شد دید دختر است و گفت: خدایا! من دختر زاییدم و دختر مانند پسر نیست که پیامبر بشود! خدا می فرماید: «اللَّهُ أَعْلَمُ بِما وَضَعَتْ.» - . آل عمران / ۳۶ -

{خدا به آنچه او زایید داناتر بود.}

وقتی خداوند عیسی را به مریم داد، این همان کسی بود که به عمران بشارت داده بود. پس اگر درباره یک نفر از ما چیزی گفتیم و در او نبوده و در فرزند یا فرزند فرزند او بود، منکر نشوید. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۹۱ -

**[ترجمه]

«۵»

ص، قصص الأنبیاء علیهم السلام بِالْإِسْنَادِ إِلَی الصَّدُوقِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ أُورَمَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی طَلْحَهَ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام أَ یَأْتِی الرُّسُلُ عَنِ اللَّهِ بِشَیْ ءٍ ثُمَّ تَأْتِی بِخِلَافِهِ قَالَ نَعَمْ إِنْ شِئْتَ حَدَّثْتُکَ وَ إِنْ شِئْتَ أَتَیْتُکَ بِهِ مِنْ کِتَابِ اللَّهِ تَعَالَی قَالَ اللَّهُ تَعَالَی جَلَّتْ عَظَمَتُهُ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَهَ الَّتِی کَتَبَ اللَّهُ لَکُمْ (۳) الْآیَهَ فَمَا دَخَلُوهَا وَ دَخَلَ أَبْنَاءُ أَبْنَائِهِمْ وَ قَالَ عِمْرَانُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَنِی أَنْ یَهَبَ لِی غُلَاماً نَبِیّاً فِی سَنَتِی هَذِهِ وَ شَهْرِی هَذَا ثُمَّ غَابَ وَ وَلَدَتِ امْرَأَتُهُ مَرْیَمَ وَ کَفَّلَهَا زَکَرِیَّا فَقَالَتْ طَائِفَهٌ صَدَقَ نَبِیُّ اللَّهِ وَ قَالَتِ الْآخَرُونَ کَذَبَ فَلَمَّا وَلَدَتْ مَرْیَمُ عِیسَی قَالَتِ الطَّائِفَهُ الَّتِی أَقَامَتْ عَلَی صِدْقِ عِمْرَانَ هَذَا الَّذِی وَعَدَنَا اللَّهُ (۴).

ص: ۲۲۵

۱- آل عمران: ۲۶.

۲- تفسیر القمّیّ: ۹۱.

۳- المائده: ۲۱.

۴- قصص الأنبیاء: مخطوط.

**[ترجمه]قصص الأنبياء: حسن بن محمّد بن ابى طلحه گفت به حضرت رضا عرض كردم: ممكن است چيزى از جانب خدا به پيامبرى گفته شود و بعد بر خلاف آن انجام گردد؟ فرمود: آرى، اگر مى خواهى حديثى برايت نقل كنم و اگر مايلى از قرآن شاهد بياورم. خداوند عزيز در قرآن مى فرمايد: «ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ.» - . آل عمران / ۲۱ - {به سرزمين مقدسى كه خداوند براى شما مقرر داشته است درآييد.} آنها داخل آن سرزمين نشدند، ولى فرزند فرزندان آنها داخل شدند.

عمران گفت: خداوند به

من وعده داده پسرى كه پيامبر است را امسال و در همين ماه به من عنايت كند. او خود رفت و همسرش مريم را زاييد و زكريا عهده دار كارهاى او شد. بعضى گفتند: پيامبر خدا راست گفته و بعضى نسبت دروغ به او دادند. وقتى عيسى از مريم متولد شد، آنهايى كه عمران را تصديق كرده بودند گفتند: اين همان كسى است كه خدا به ما وعده داده بود. - . قصص الانبياء: نسخه خطى -

ص: ۲۲۵

**[ترجمه]

بيان

حاصل الحديث أنه قد تحمل المصالح العظيمه الأنبياء صلوات الله عليهم على أن يتكلموا على وجه التوريه و المجاز و بالأمور البدائيه على ما سطر فى كتاب المحو و الإثبات ثم يظهر للناس خلاف ما فهموه من الكلام الأول فيجب أن لا يحملوه على الكذب و يعلموا أنه كان المراد منه غير ما فهموه كمعنى مجازى أو كان وقوعه مشروطا بشرط لم يذكروه و من تلك الأمور زمان قيام القائم عليه السلام و تعيينه من بين الأئمه عليهم السلام لئلا يئس الشيعه و ينتظروا الفرج و يصبروا. فإذا قلنا لكم فى الرجل منا شيئا أى بحسب فهم السائل و ظاهر اللفظ أو قيل فيه حقيقه و كان مشروطا بأمر لم يقع فوقع فيه البداء و وقع فى ولده و على هذا ما ذكر فى أمر عيسى إنما ذكر على ذكر النظير. مع أنه يحتمل أن يكون أمر عيسى عليه السلام أيضا من البداء و يحتمل المثل و مضربه وجها آخر و هو أن يكون المراد فيها معنى مجازيا بوجه آخر ففى المثل أطلق الذكر على مريم لأنه سبب وجود عيسى عليه السلام إطلاقا لاسم المسبب على السبب و كذا فى المضرب أطلق القائم على من فى صلبه القائم إما على هذه الوجه أو إطلاقا لاسم الجزء على الكل. أقول سيأتى الأخبار فى باب أحوال الرضا عليه السلام و مر بعضها فى أبواب تاريخ مريم و عيسى عليهما السلام.

ص: ۲۲۶

**[ترجمه]منظور خبر این است که گاهی به جهت مصلحت اندیشی بزرگی انبیا، لازم است سخنی را به صورت توریه و مجاز و به کارهای بـداء بردار مطابق آنچه در کتاب «محو و اثبات» است بگوینـد، بعد برای مردم خلاف آنچه اول گفته اند آشـکار می شود؛ مثـل تولـد مریم. در این موارد نبایـد حمل بر کـذب کرد و بایـد بگوینـد مراد غیر آنچه ما از ظاهر لفظ می فهمیـدیم بوده؛ مثل حمل بر مجاز یا وقوع آن مشروط به شرطی بوده که ذکر نشده.

زمـان قیام قائم و تعیین آن حضـرت از میان ائمه نیز از این قبیل است، تا شـیعیان مایوس نشونـد و انتظار فرج را داشـته باشـند و صبر کنند.

بنـابراین وقتی در مورد مردی از خودمـان چیزی گفتیم، به حسب فهم سائل و ظاهر لفظ است، یا اینکه به نحو حقیقی اسـتعمال شـده است، اما مشوط به اینکه در آن مسئله بـداء حاصل نشود و در فرزنـد او واقع شود. بنابراین آنچه در این روایت در مورد عیسی بیان کرد، به جهت نظیر بودن به این امر است .

با اینکه ممکن است جریان عیسـی نیز از بداء باشد و ممکن است معنی مجازی باشد، مثل اینکه نام پسر را روی مریم گذاشته، چون واسـطه تولد پسـر یعنی عیسـی بوده واز باب اطلاق سبب بر مسبب برمریم اطلاق شده است. همین طور در مورد حضرت قائم شده است به کسی که قائم در صلب او قائم گفته شده است یا از همین باب و یا بنا به اطلاق جزء بر کل.

مؤلف: در باب «احوال حضرت رضا علیه السّلام» اخبار دیگری در این خصوص خواهد آمد. همچنین در ابواب «تاریخ مریم و عیسی» نیز برخی از آنها ذکر شد .

ص: ۲۲۶

**[ترجمه]

أبواب سائر فضائلهم و مناقبهم و غرائب شئونهم صلوات الله علیهم

باب ۱ ذکر ثواب فضائلهم و صلتهم و إدخال السرور علیهم و النظر إلیهم

الأخبار

«۱»

لی، الأمـالی للصـدوق ابْنُ مَسْرُورٍ عَنِ ابْنِ عَامِرٍ عَنْ عَمِّهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ أَیَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ علیهم السـلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله مَنْ أَرَادَ التَّوَسُّلَ إِلَیَّ وَ أَنْ یَکُونَ لَهُ عِنْدِی یَدٌ أَشْفَعُ لَهُ بِهَا یَوْمَ الْقِیَامَهِ فَلْیَصِلْ أَهْلَ بَیْتِی وَ یُدْخِلِ السُّرُورَ عَلَیْهِمْ (۱).

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الغضائری عن الصدوق مثله (۲).

**[ترجمه]امالی: ابان بن تغلب از حضرت باقر، از پـدرش، از جدش نقل می کند که پیامبر اکرم: فرمود کسـی که می خواهد به من توسل جوید و کاری کند که من روز قیامت شـفاعتش را بکنم، با اهل بیت من ارتباط داشته باشد و آنها را مسرور کند. - . امالی صدوق: ۲۲۸ -

امالی: غضائری از صدوق مانند همین را نقل می کند. - . امالی شیخ طوسی: ۲۷ -

**[ترجمه]

«۲»

سن، المحاسن الْقَاسِمُ عَنْ جَدِّهِ عَنِ ابْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام ذِكْرُنَا أَهْلَ الْبَیْتِ شِفَاءٌ مِنَ الْوَعْكِ وَ الْأَسْقَامِ وَ وَسْوَاسِ الرَّیْبِ وَ حُبُّنَا رِضَی الرَّبِّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَی (۳).

**[ترجمه]محاسن برقی: ابن مسـلم از حضـرت صـادق علیه السّـلام نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّـلام فرمود: یادآوری ما خانواده موجب شـفای تب و بیماری ها است و از شک و تردید جلو گیری می کند، و دوستی ما سبب خشنودی خدای تبارک و تعالی است. - . محاسن: ۶۲ -

**[ترجمه]

بیان

الوعك أذى الحمى و وجعها و مغثها فی البدن و وسواس الریب الوساوس النفسانیه أو الشیطانیه التی توجب الشك.

**[ترجمه]«وسواس الریب» یعنی وسوسه های نفسانی یا شیطانی که موجب شک می شود.

**[ترجمه]

«۳»

سن، المحاسن مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ الصَّائِغُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: النَّظَرُ إِلَی آلِ مُحَمَّدٍ عِبَادَهٌ (۴).

۱- أمالی الصدوق: ۲۲۸.

۲- أمالی ابن الطوسیّ: ۲۷.

۳- المحاسن: ۶۲.

٤- المحاسن: ٦٢ فيه: عن الصائغ.

**[ترجمه]محاسن: محمّد بن علی صائغ از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: نگاه به آل محمّد عبادت است. -. محاسن: ۶۲ -

ص: ۲۲۷

**[ترجمه]

«۴»

فس، تفسیر القمی أَبِی عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِذَا كَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ جَمَعَ اللَّهُ الْأَوَّلِینَ وَ الْآخِرِینَ فَیُنَادِی مُنَادٍ مَنْ كَانَتْ لَهُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَدٌ فَلْیَقُمْ فَیَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ فَیَقُولُ مَا كَانَتْ أَیَادِیكُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَیَقُولُونَ كُنَّا نُفَضِّلُ أَهْلَ بَیْتِهِ مِنْ بَعْدِهِ فَیُقَالُ لَهُمُ اذْهَبُوا فَطُوفُوا فِی النَّاسِ فَمَنْ كَانَتْ لَهُ عِنْدَكُمْ یَدٌ فَخُذُوا بِیَدِهِ فَأَدْخِلُوهُ الْجَنَّهَ (۱).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ابو حمزه از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: روز قیامت که می شود، خداوند اولین و آخرین را جمع می کند و یک منادی فریاد می زند: هر کس در نزد پیامبر اکرم یک خوبی دارد از جای حرکت کند! گروهی حرکت می کنند. می فرماید: چه خوبی در نزد پیامبر دارید؟ می گویند: ما خانواده او را پس از درگذشتش مزیت می بخشیدیم و برتر می دانستیم. به آنها گفته می شود بروید میان مردم بگردید و هر کس را که به شما خوبی کرده، دست او را بگیرید و داخل بهشتش کنید. -. تفسیر علی بن ابراهیم قمی -

**[ترجمه]

«۵»

سن، المحاسن قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَنْ وَصَلَنَا وَصَلَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مَنْ وَصَلَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَدْ وَصَلَ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَی (۲).

**[ترجمه]محاسن برقی: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: هر که با ما ارتباط داشته باشد، با پیامبر ارتباط دارد و هر که با پیامبر ارتباط داشته باشد، با خدا ارتباط دارد. -. محاسن: ۶۲ -

**[ترجمه]

«۶»

سن، المحاسن مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ الصَّیْرَفِیُّ عَنْ عِیسَی بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنِ اصْطَنَعَ إِلَی أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ بَیْتِی یَداً كَافَیْتُهُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ (۳).

**[ترجمه]محاسن: عیسی بن عبدالله از پدرش، از جدش، از امیرالمؤمنین علیه السّلام نقل می کند که پیامبر اکرم فرمود: هر کس نسبت به یکی از اهل بیت من خوبی کند، پاداش او را روز قیامت خواهم داد. - . محاسن: ۶۳ -

**[ترجمه]

«۷»

بشا، بشاره المصطفی بِالْإِسْنَادِ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ وَصَلَ أَحَداً مِنْ أَهْلِ بَيْتِی فِی دَارِ الدُّنْيَا بِقِيرَاطٍ كَافَيْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَهِ بِقِنْطَارٍ (۴).

**[ترجمه]بشاره المصطفی: از حضرت صادق علیه السّلام، از آباء گرامش نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: هر کس در دنیا به یکی از اهل بیت من به اندازه یک قیراط نیکی کند، پاداش او را روز قیامت به اندازه یک قنطار می دهم. - . بشاره المصطفی -

**[ترجمه]

بیان

فی القاموس القنطار بالكسر أربعون أوقيه من ذهب أو ألف و مائتا دينار أو ألف و مائتا أوقيه أو سبعون ألف دينار أو ثمانون ألف درهم أو مائه رطل من ذهب أو فضه أو ألف دينار أو ملأ مسک ثور ذهبا أو فضه.

**[ترجمه]«قنطار» در قاموس چهل اوقیه از طلا- است یا هزار و دویست دینار طلا یا هزار و دویست اوقیه طلا یا هفتاد هزار دینار یا هشتاد هزار درهم یا صد رطل از طلا یا نقره یا هزار دینار یا یک پوست گاو از طلا یا نقره.

**[ترجمه]

«۸»

أَقُولُ رَوَى ابْنُ بِطْرِيقٍ فِی الْعُمْدَهِ مِنْ تَفْسِيرِ الثَّعْلَبِیِّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حُرِّمَتِ الْجَنَّهُ عَلَى مَنْ ظَلَمَ أَهْلَ بَيْتِی وَ آذَانِی فِی عِتْرَتِی وَ مَنْ صَنَعَ صَنِيعَهً إِلَى أَحَدٍ مِنْ وُلْدِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَ لَمْ يُجَازِهِ عَلَيْهَا فَإِنِّی أُجَازِيهِ غَداً

۱- تفسير القمّیّ:.

۲- المحاسن: ۶۲.

۳- المحاسن: ۶۳.

۴- بشاره المصطفی:.

إِذَا لَقِيَنِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ (۱).

**[ترجمه]مؤلف: ابن بطریق در «عمده»، از تفسیر ثعلبی نقل می کند که حضرت رضا علیه السّلام فرمود: پیامبر اکرم فرموده است بهشت حرام شده بر کسی که به اهل بیت من ستم روا دارد و مرا درباره اهل بیتم بیازارد، و هر کس یک خوبی به فرزندان عبدالمطلب بکند و خوبی او تلافی نشود،

ص: ۲۲۸

من در روز قیامت وقتی مرا دید، او را تلافی می کنم. - . عمده: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۹»

مَنَاقِبُ، مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ عَنْ عَائِشَهَ قَالَتْ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله ذِکْرُ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عِبَادَهٌ (۲).

**[ترجمه]مناقب: محمد بن احمد بن شاذان از عایشه نقل می کند که پیامبر فرمود: ذکر علی بن ابی طالب علیه السّلام عبادت است. - . ایضاح دفائن النواصب: ۵۰ -

**[ترجمه]

«۱۰»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی جَعَلَ لِأَخِی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَضَائِلَ لَا تُحْصَی کَثْرَهً فَمَنْ قَرَأَ فَضِیلَهً مِنْ فَضَائِلِهِ مُقِرّاً بِهَا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ وَ مَنْ کَتَبَ فَضِیلَهً مِنْ فَضَائِلِهِ لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِکَهُ یَسْتَغْفِرُونَ لَهُ مَا بَقِیَ لِتِلْکَ الْکِتَابَهِ رَسْمٌ وَ مَنِ اسْتَمَعَ إِلَی فَضِیلَهٍ مِنْ فَضَائِلِهِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ الذُّنُوبَ الَّتِی اکْتَسَبَهَا بِالسَّمْعِ وَ مَنْ نَظَرَ إِلَی کِتَابَهٍ مِنْ فَضَائِلِهِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ الذُّنُوبَ الَّتِی اکْتَسَبَهَا بِالنَّظَرِ ثُمَّ قَالَ النَّظَرُ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام عِبَادَهٌ وَ لَا یَقْبَلُ اللَّهُ إِیمَانَ عَبْدٍ إِلَّا بِوَلَایَتِهِ وَ الْبَرَاءَهِ مِنْ أَعْدَائِهِ (۳).

**[ترجمه]ایضاح دفائن النواصب: به اسناد خود از حضرت صادق جعفر بن محمّد نقل می کند که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم فرمود: خداوند تعالی برای برادرم علی بن ابی طالب فضایلی را قرار داده که از کثرت و زیادی شمرده نمی شود. هر کس یکی از فضایل او را بخواند، با اقرار به آن خداوند گناهان گذشته و آینده او را می بخشد. و هر کس یک فضیلت از فضایل او را بنویسد، تا وقتی که اثر آن نوشته باقی باشد، ملائکه برای او استغفار می کنند. و هر که گوش فرا دهد به یکی از فضایل او، خداوند گناهان او را که از راه گوش انجام داده می آمرزد. و هر که تماشا کند به نوشته یکی از فضایل او، خداوند گناهانی را که از راه چشم مرتکب شده می آمرزد.

سپس فرمود: نگاه به علی بن ابی طالب عبادت است. خداوند ایمان بنده ای را نمی پذیرد، مگر با ولایت او و بیزاری از دشمنانش. - . ایضاح دفائن النواصب: ۵۰ -

**[ترجمه]

«۱۱»

وَ عَنْ عَائِشَهَ قَالَتْ دَخَلَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ عَلَی أَبِی فِی مَرَضِهِ الَّذِی قَبَضَهُ اللَّهُ فِیهِ فَجَعَلَ یَنْظُرُ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَمَا یَزِیغُ بَصَرُهُ عَنْهُ فَلَمَّا خَرَجَ عَلِیٌّ علیه السلام قُلْتُ یَا أَبَتِ رَأَیْتُکَ تَنْظُرُ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَمَا یَزِیغُ بَصَرُکَ عَنْهُ قَالَ یَا بُنَیَّهِ إِنْ أَفْعَلُ هَذَا فَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ النَّظَرُ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عِبَادَهٌ (۴).

**[ترجمه]ایضاح دفائن النواصب: عایشه گفت: علی بن ابی طالب در ایام همان بیماری پدرم که منجر به فوتش شد، نزد او آمد. پدرم پیوسته به علی بن ابی طالب نگاه می کرد و چشم از او بر نمی داشت. وقتی علی علیه السّلام خارج شد، گفتم: بابا! می بینم که به علی بن ابی طالب نگاه می کردی و چشم از او بر نمی داشتی! گفت: دخترم! من اگر این کار را می کنم، از پیامبر شنیدم که می فرمود نگاه به صورت علی بن ابی طالب، عبادت است. - . ایضاح دفائن النواصب: ۵۰ -

**[ترجمه]

بیان

هذا الخبر رواه الخاص و العام و أوله بعض المتعصبین بما لا ینفعه قال فی النهایه قیل معناه إن علیا کان إذا برز قال الناس لا إله إلا الله ما أشرف هذا الفتی لا إله إلا الله ما أعلم هذا الفتی لا إله إلا الله ما أکرم هذا الفتی أی ما أتقی لا إله إلا الله ما أشجع هذا الفتی فکانت رؤیته تحملهم علی کلمه التوحید.

۱- العمده: ۲۶.

۲- إیضاح دفائن النواصب: ۵۰.

۳- إیضاح: دفائن النواصب: ۵۰.

۴- إیضاح دفائن النواصب: ۵۰.

**[ترجمه]این خبر را عامه و خاصه نقل کرده اند و بعضی از متعصبین اهل سنت آن را به صورتی تاویل نموده اند که برای منظور تاویل کننده سودی هم نداشته است .

بعضی گفته اند هر وقت علی میان لشکر می آمد، مردم می گفتند: لا اله الا اللّٰه چقدر بزرگوار است این جوان! لا اله الا اللّٰه، چقدر دانا است این جوان! لا اله الا اللّٰه چقدر کریم است این جوان! یعنی چقدر با تقواست! لا اله الا اللّٰه چقدر شجاع است این جوان! پس دیدن مردم علی علیه السّلام را، موجب گفتن لا اله الا اللّٰه می شد. (یعنی به همین جهت عبادت بود.)

ص: ۲۲۹

**[ترجمه]

باب ۲ فضل إنشاد الشعر فی مدحهم و فیه بعض النوادر

الأخبار

«۱»

كَنْزُ الْفَوَائِدِ، لِلْكَرَاجُكِيِّ حَدَّثَنِی أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ اللُّغَوِيُّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَلِيِّ بْنِ السَّلَمَاسِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ فِی مَرْضَتِهِ الَّتِی تُوُفِّیَ فِيهَا فَسَأَلْتُهُ عَنْ حَالِهِ فَقَالَ لَحِقَتْنِی غَشْيَةٌ أُغْمِیَ عَلَيَّ فِيهَا فَرَأَيْتُ مَوْلَایَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَدْ أَخَذَ بِيَدِی وَ أَنْشَأَ يَقُولُ:

طُوفَانُ آلِ مُحَمَّدٍ فِی الْأَرْضِ غَرَّقَ جَهْلَهَا** وَ سَفِينَتُهُمْ حَمَلَ الَّذِی طَلَبَ النَّجَاةَ وَ أَهْلَهَا

فَاقْبِضْ بِكَفٍّ عَنْ وُلَاهٍ لَا تَخْشَ مِنْهَا فَصْلَهَا

(۱).

**[ترجمه]کنز الفوائد: ابوالحسن علی بن احمد لغوی گفت: به دیدن علی بن سلماس رحمه اللّٰه علیه در همان بیماری که در اثر آن وفات کرد رفتم و از حالش جویا شدم. گفت: مرا غشوه ای دست داد؛ مولایم امیرالمؤمنین علیه السّلام را دیدم، دست مرا گرفت و این شعر را خواند:

طوفان آل محمد در زمین جاهل به معرفت ایشان را غرق کن

کشتی این خانواده در این طوفان حمل می کند کسی را که طالب نجات و اهل نجات است

محکم بگیر پرچم ائمه علیهم السّلام و آل محمّد را، مبادا بترسی از اینکه بین تو و آنها فاصله افتاده! - . کنز جامع الفوائد: ۱۵۴

-

**[ترجمه]

«۲»

وَ حَدَّثَنِی الشَّرِیفُ مُحَمَّدُ بْنُ عُبَیْدِ اللَّهِ الْحُسَیْنِیُّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ أَحْمَدَ بْنِ مَحْبُوبٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ الطَّبَرِیَّ یَقُولُ حَدَّثَنَا هَنَّادُ بْنُ السَّرِیِّ قَالَ: رَأَیْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ فِی الْمَنَامِ فَقَالَ لِی یَا هَنَّادُ قُلْتُ لَبَّیْکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ أَنْشِدْنِی قَوْلَ الْکُمَیْتِ:

وَ یَوْمَ الدَّوْحِ دَوْحِ غَدِیرِ خُمٍّ*** أَبَانَ لَنَا الْوَلَایَهَ لَوْ أُطِیعَا

وَ لَکِنَّ الرِّجَالَ تَبَایَعُوهَا*** فَلَمْ أَرَ مِثْلَهَا أَمْراً شَنِیعاً

قَالَ فَأَنْشَدْتُهُ فَقَالَ لِی خُذْ إِلَیْکَ یَا هَنَّادُ فَقُلْتُ هَاتِ یَا سَیِّدِی فَقَالَ علیه السلام

وَ لَمْ أَرَ مِثْلَ الْیَوْمِ یَوْماً*** وَ لَمْ أَرَ مِثْلَهُ حَقّاً أُضِیعَا

.(۲)

**[ترجمه]از ابا جعفر طبری شنیدم که می گفت: هناد بن سری نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام را در خواب دیدم. به من فرمود: ای هناد! عرض کردم: بله یا امیرالمؤمنین! آنگاه شعر کمیت را برایم خواند:

روز اجتماع در غدیر چه روز بزرگی بود که مقام ولایت و امامت آشکار گردید

اگر اطاعت کنند، ولی این مردم به معامله گذاشتند آن مطلب را، کاری از این بدتر و ناگوارتر ندیدم

گفت من نیز برای آن جناب تکرار کردم. به من فرمود: اینک گوش کن هناد! عرض کردم: بفرمایید! حضرت امیر فرمود:

مثل آن روز دیگر روزی نیامده و ندیدم که چنین حقّی را تضییع کنند - . کنز جامع الفوائد: ۱۵۴ -

**[ترجمه]

بیان

غرق علی بناء التفعیل جهلها أی أهل جهلها أو أصل جهلها و الضمیر للأرض و الأول أنسب و ضمیر أهلها للنجاه و هو إما معطوف علی الموصول أو

١- كنز الفوائد: ١٥۴.

٢- كنز الفوائد: ١٥۴.

النجاه و الظاهر أن المراد بالولاه أئمه العدل أی فاقبض العلم بکفک آخذا عن الأئمه علیهم السلام و ضمیرا منها و فصلها للولاه أی لا تخف فصلهم فإنه لا یخلو زمان من أحد منهم أو لا ینقطعون عنک فی الدنیا و الآخره. و یحتمل أن یراد بها ولاه الجور فیحتمل وجهین أحدهما اقبض کفک عنهم و لا تتمسک بهم و لا تخش فصلهم عنک فإنه لا یضرک یقال قبض یده عنه أی امتنع من إمساکه فالباء زائده. و ثانیهما فاقبض بکفک ذیل آل محمد معرضا عن ولاه الجور.

**[ترجمه]در شعر روایت اول؛ «غرق» از باب تفعیل بوده وعبارت «غرق جهلها»، یعنی اهل جهات را غرق کن و ضمیر «ها» به عبارت «الارض» باز می گردد. و در عبارت «اهلها» در مصرع دوم، ضمیر به نجات باز می گردد یعنی اهل نجات؛ واین عبارت «اهلها» یا معطوف به موصول «الذی» است یا به

«النجاه». ظاهرا مراد از «ولاه»، ائمه عدل است، یعنی پرچم ائمه علیهم السّلام را به دست خود بگیر. و ضمیر در «منها و فصلها» به «ولاه» باز می گردد و معنا این گونه است: از فاصله افتادن بین تو و آنها نترس، زیرا در هر زمانی یکی از امامان در زمین هست یا اینکه امامان هیچ گاه در دنیا و آخرت تو را رها نمی کنند.

وجه دوم این است که مراد از «ولاه»، ولات جور باشد که در این صورت دو وجه دارد :اول اینکه از آنها دوری کن و از جدا شدن از آنها نترس که به تو آسیبی نخواهد رسید؛ و دوم اینکه یعنی با دستت از آل محمد بگیر و از ولات جور اعراض و دوری کن.

**[ترجمه]

«۳»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام أَحْمَدُ بْنُ زِیَادِ بْنِ جَعْفَرٍ الْهَمْدَانِیُّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ الْهَاشِمِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَنْ قَالَ فِینَا بَیْتَ شِعْرٍ بَنَی اللَّهُ لَهُ بَیْتاً فِی الْجَنَّهِ (۱).

**[ترجمه]عیون اخبارالرضا: عبداللّه بن فضل هاشمی گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: هر کس درباره ما یک خط شعر بگوید، خداوند خانه ای برای او در بهشت بنا می کند. - . عیون اخبارالرضا: ۵ -

**[ترجمه]

«۴»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام الْوَرَّاقُ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنِ النَّخَعِیِّ عَنِ النَّوْفَلِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَا قَالَ فِینَا قَائِلٌ بَیْتَ شِعْرٍ حَتَّی یُؤَیَّدَ بِرُوحِ الْقُدُسِ (۲).

**[ترجمه]عیون اخبارالرضا: علی بن سالم از پدرش نقل کرد که حضرت صادق علیه السّلام فرمود: کسی درباره ما یک شعر نسروده، مگر اینکه با روح القدس تایید شده. - . عیون اخبارالرضا: ۵ -

**[ترجمه]

«۵»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام تَمِیمٌ الْقُرَشِیُّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْأَنْصَارِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا علیه السلام یَقُولُ مَا قَالَ فِینَا مُؤْمِنٌ شِعْراً یَمْدَحُنَا بِهِ إِلَّا بَنَی اللَّهُ تَعَالَی لَهُ مَدِینَهً فِی الْجَنَّهِ أَوْسَعَ مِنَ الدُّنْیَا سَبْعَ مَرَّاتٍ یَزُورُهُ فِیهَا کُلُّ مَلَکٍ مُقَرَّبٍ وَ کُلُّ نَبِیٍّ مُرْسَلٍ (۳).

**[ترجمه]عیون اخبارالرضا: حسن بن جهم گفت: از حضرت رضا علیه السّلام شنیدم که می فرمود: هیچ مؤمنی در مدح ما شعری نسروده، مگر اینکه خداوند برایش شهری در بهشت آفریده هفت بار بزرگ تر از دنیا، که در آن شهر هر فرشته مقرب و پیامبر مرسلی به دیدن او می آیند. - . عیون اخبارالرضا: ۵ -

**[ترجمه]

«۶»

کش، رجال الکشی عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ أَبِی طَالِبٍ الْقُمِّیِّ قَالَ: کَتَبْتُ إِلَی أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام بِأَبْیَاتِ شِعْرٍ وَ ذَکَرْتُ فِیهَا أَبَاهُ وَ سَأَلْتُهُ أَنْ یَأْذَنَ لِی فِی أَنْ أَقُولَ فِیهِ فَقَطَعَ الشِّعْرَ وَ حَبَسَهُ وَ کَتَبَ فِی صَدْرِ مَا بَقِیَ مِنَ الْقِرْطَاسِ قَدْ أَحْسَنْتَ فَجَزَاکَ اللَّهُ خَیْراً (۴).

**[ترجمه]رجال کشی: ابوطالب قمی گفت: برای ابو جعفر علیه السّلام چند خط شعر نوشتم و در آن از پدر بزرگوارش نام بردم و اجازه خواستم که به من رخصت فرماید تا درباره خودش شعری بسرایم. قسمت شعر را از کاغذ جدا کرده و در بقیه نامه نوشته بود: «عالی شعر گفته ای! خدا جزای خیر به تو بدهد.» - . رجال کشی: ۳۵۰ -

**[ترجمه]

«۷»

کش، رجال الکشی قَالَ نَصْرُ بْنُ الصَّبَّاحِ الْبَلْخِیُّ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ غَالِبٍ الشَّاعِرُ الَّذِی قَالَ

۱- عیون أخبار الرضا: ۵.

٢- عيون أخبار الرضا: ٥.

٣- عيون أخبار الرضا: ٥.

٤- رجال الكشّيّ: ٣٥٠.

لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ مَلَکاً يُلْقِی عَلَيْهِ الشِّعْرَ وَ إِنِّی لَأَعْرِفُ ذَلِکَ الْمَلَکَ (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: نضر بن صباح بلخی گفت: عبداللّه بن غالب شاعر که حضرت صادق درباره علیه السّلام او فرموده بود:

ص: ۲۳۱

«فرشته ای به او شعر را القا می کند»، گفت: من آن فرشته را می شناسم. -. رجال کشی: ۲۱۷ -

**[ترجمه]

«۸»

کش، رجال الکشی مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِيِّ عَنْ أَبِی طَالِبٍ الْقُمِّيِّ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَی أَبِی جَعْفَرِ بْنِ الرِّضَا علیه السلام فَأْذَنَ لِی أَنْ أَرْثِیَ أَبَا الْحَسَنِ أَعْنِی أَبَاهُ قَالَ وَ كَتَبَ إِلَيَّ انْدُبْنِی وَ انْدُبْ أَبِی.

(۲)

**[ترجمه]رجال کشی: ابوطالب قمی گفت: برای حضرت جواد علیه السّلام نوشتم که اجازه فرمایید مرثیه ای درباره پدرش حضرت رضا علیه السّلام بگویم. در جواب نوشت: «برای من و پدرم گریه کن.» -. رجال کشی: ۳۵۰ -

**[ترجمه]

باب ۳ عقاب من كتم شيئا من فضائلهم أو جلس فی مجلس يعابون فيه أو فضل غيرهم عليهم من غير تقيه و تجويز ذلک عند التقيه و الضروره

الأخبار

«۱»

م، تفسير الإمام علیه السلام يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّباتِ ما رَزَقْناكُمْ وَ اشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ إِنَّما حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَ ما أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ باغٍ وَ لا عادٍ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۳) قَالَ الْإِمَامُ علیه السلام قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا بِتَوْحِيدِ اللَّهِ وَ نُبُوَّهِ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ وَ بِإِمَامَهِ عَلِيٍّ وَلِيِّ اللَّهِ كُلُوا مِنْ طَيِّباتِ ما رَزَقْناكُمْ وَ اشْكُرُوا لِلَّهِ عَلَی مَا رَزَقَكُمْ مِنْهَا بِالْمُقَامِ عَلَی وَلَايَهِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ لِيَقِيَكُمُ اللَّهُ (۴) بِذَلِكَ شُرُورَ الشَّيَاطِينِ الْمَرَدَهِ عَلَی (۵) رَبِّهِمَا عَزَّ وَ جَلَّ فَإِنَّكُمْ كُلَّمَا جَدَّدْتُمْ عَلَی أَنْفُسِكُمْ وَلَايَهَ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ تُجَدِّدُ عَلَی مَرَدَهِ الشَّيَاطِينِ لَعَائِنُ اللَّهِ وَ أَعَاذَكُمُ اللَّهُ مِنْ نَفَخَاتِهِمْ وَ نَفَثَاتِهِمْ فَلَمَّا قَالَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا نَفَخَاتُهُمْ قَالَ هِيَ مَا يَنْفُخُونَ بِهِ عِنْدَ الْغَضَبِ فِی الْإِنْسَانِ الَّذِی يَحْمِلُونَهُ عَلَی هَلَاكِهِ فِی دِينِهِ وَ دُنْيَاهُ وَ قَدْ يَنْفُخُونَ فِی غَيْرِ

۱- رجال الکشّیّ: ۲۱۷.

۲- رجال الکشّیّ: ۳۵۰.

۳- البقره: ۱۶۸ و ۱۶۹.

۴- فی نسخه: یکفکم اللّه.

۵- فی نسخه: المتمرده.

حالِ الْغَضَبِ بِمَا يَهْلِكُونَ بِهِ أَ تَدْرُونَ مَا أَشَدُّ مَا يَنْفُخُونَ (١) بِهِ هُوَ مَا يَنْفُخُونَ بِإِذْنِهِ (بِأَنْ) يُوهِمُوهُ أَنَّ أَحداً مِنْ هَذِهِ الْأُمَّهِ فَاضِلٌ عَلَيْنَا أَوْ عَدْلٌ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ كَلَّا وَ اللَّهِ بَلْ جَعَلَ اللَّهُ تَعَالَى مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله ثُمَّ آلَ مُحَمَّدٍ فَوْقَ جَمِيعِ هَذِهِ الْأُمَّهِ كَمَا جَعَلَ اللَّهُ تَعَالَى السَّمَاءَ فَوْقَ الْأَرْضِ وَ كَمَا زَادَ نُورُ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ عَلَى السُّهَا (٢) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ أَمَّا نَفَثَاتِهِ فَأَنْ يَرَى أَحَدُكُمْ أَنَّ شَيْئاً بَعْدَ الْقُرْآنِ أَشْفَى لَهُ مِنْ ذِكْرِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ مِنَ الصَّلَوَاتِ عَلَيْنَا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَعَلَ ذِكْرَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ شِفَاءً لِلصُّدُورِ وَ جَعَلَ الصَّلَوَاتِ عَلَيْنَا مَاحِيَةً لِلْأَوْزَارِ وَ الذُّنُوبِ وَ مُطَهِّرَةً مِنَ الْعُيُوبِ وَ مُضَاعِفَةً لِلْحَسَنَاتِ قَالَ الْإِمَامُ عليه السلام قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ أَيْ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ فَاشْكُرُوا نِعَمَهُ بِطَاعَهِ مَنْ يَأْمُرُكُمْ (٣) بِطَاعَتِهِ مِنْ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ خُلَفَائِهِمَا الطَّيِّبِينَ ثُمَّ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّما حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَهَ الَّتِي مَاتَتْ (۴) حَتْفَ أَنْفِهَا بِلَا ذَبَاحِهٍ مِنْ حَيْثُ أَذِنَ اللَّهُ فِيهَا وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنْزِيرِ أَنْ تَأْكُلُوهُ وَ ما أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ مَا ذُكِرَ اسْمُ غَيْرِ اللَّهِ عَلَيْهِ مِنَ الذَّبَائِحِ وَ هِيَ الَّتِي يَتَقَرَّبُ بِهَا الْكُفَّارُ بِأَسَامِي أَنْدَادِهِمُ الَّتِي اتَّخَذُوهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَنِ اضْطُرَّ إِلَى شَيْءٍ مِنْ هَذِهِ الْمُحَرَّمَاتِ غَيْرَ باغٍ وَ هُوَ غَيْرُ بَاغٍ عِنْدَ الضَّرُورَهِ عَلَى إِمَامٍ هُدًى وَ لا عادٍ وَ لَا مُعْتَدٍ قَوَّالٍ بِالْبَاطِلِ فِي نُبُوَّهِ مَنْ لَيْسَ بِنَبِيٍّ وَ إِمَامَهِ مَنْ لَيْسَ بِإِمَامٍ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ فِي تَنَاوُلِ هَذِهِ الْأَشْيَاءِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ سَتَّارٌ لِعُيُوبِكُمْ أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ رَحِيمٌ بِكُمْ حِينَ أَبَاحَ لَكُمْ فِي الضَّرُورَهِ مَا حَرَّمَهُ فِي الرَّخَاءِ

١- فى نسخه: بان يوهموه.

٢- السهى و السها: كوكب خفى من بنات نعش الصغرى.

٣- فى نسخه: من أمركم.

۴- فى نسخه: ان ماتت.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ علیهما السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَا عِبَادَ اللَّهِ اتَّقُوا الْمُحَرَّمَاتِ كُلَّهَا وَ اعْلَمُوا أَنَّ غِيبَتَكُمْ لِأَخِيكُمُ الْمُؤْمِنِ مِنْ شِيعَةِ آلِ مُحَمَّدٍ أَعْظَمُ فِي التَّحْرِيمِ مِنَ الْمَيْتَةِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَ لا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضاً أَ يُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ (۱) وَ أَنَّ الدَّمَ أَخَفُّ فِي التَّحْرِيمِ عَلَيْكُمْ أَكْلُهُ مِنْ أَنْ يَشِيَ (۲) أَحَدُكُمْ بِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ مِنْ شِيعَةِ آلِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله إِلَى سُلْطَانٍ جَائِرٍ فَإِنَّهُ حِينَئِذٍ قَدْ أَهْلَكَ نَفْسَهُ وَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ وَ السُّلْطَانَ الَّذِي وَشَى بِهِ إِلَيْهِ وَ أَنَّ لَحْمَ الْخِنْزِيرِ أَخَفُّ تَحْرِيماً مِنْ تَعْظِيمِكُمْ مَنْ صَغَّرَهُ اللَّهُ وَ تَسْمِيَتِكُمْ بِأَسْمَائِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ تَلَقُّبِكُمْ بِأَلْقَابِنَا مَنْ سَمَّاهُ اللَّهُ بِأَسْمَاءِ الْفَاسِقِينَ وَ لَقَّبَهُ بِأَلْقَابِ الْفَاجِرِينَ وَ أَنَّ مَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ أَخَفُّ تَحْرِيماً عَلَيْكُمْ مِنْ أَنْ تَعْتَقِدُوا (۳) نِكَاحاً أَوْ صَلَاةً جَمَاعَةً بِأَسْمَاءِ أَعْدَائِنَا الْغَاصِبِينَ لِحُقُوقِنَا إِذَا لَمْ يَكُنْ عَلَيْكُمْ مِنْهُمْ تَقِيَّةٌ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَنِ اضْطُرَّ إِلَى شَيْ ءٍ مِنْ هَذِهِ الْمُحَرَّمَاتِ غَيْرَ باغٍ وَ لا عادٍ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ مَنِ اضْطُرَّهُ اللَّهْوُ إِلَى تَنَاوُلِ شَيْ ءٍ مِنْ هَذِهِ الْمُحَرَّمَاتِ وَ هُوَ مُعْتَقِدٌ لِطَاعَهِ اللَّهِ تَعَالَى إِذَا زَالَتِ التَّقِيَّهُ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ فَكَذَلِكَ فَمَنِ اضْطُرَّ إِلَى الْوَقِيعَهِ فِي بَعْضِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَدْفَعَ عَنْهُ أَوْ عَنْ نَفْسِهِ بِذَلِكَ الْهَلَاكَ مِنَ الْكَافِرِينَ النَّاصِبِينَ وَ مَنْ وَشَى بِهِ أَخُوهُ الْمُؤْمِنُ أَوْ وَشَى بِجَمَاعَهِ الْمُسْلِمِينَ لِيُهْلِكَهُمْ فَانْتَصَرَ لِنَفْسِهِ وَ وَشَى بِهِ وَحْدَهُ بِمَا يَعْرِفُهُ مِنْ عُيُوبِهِ الَّتِي لَا يُكَذَّبُ فِيهَا وَ مَنْ عَظَّمَ (۴) مُهَاناً فِي حُكْمِ اللَّهِ أَوْ أَوْهَمَ الْإِزْرَاءَ عَلَى عَظِيمٍ فِي دِينِ اللَّهِ بِالتَّقِيَّهِ عَلَيْهِ وَ عَلَى نَفْسِهِ وَ مَنْ سَمَّاهُمْ (۵) بِالْأَسْمَاءِ الشَّرِيفَهِ خَوْفاً عَلَى نَفْسِهِ وَ مَنْ تَقَبَّلَ أَحْكَامَهُمْ تَقِيَّةً

۱- الحجرات: ۱۳.

۲- وشی یشی الی الملک: نم علیه و سعی به.

۳- فی نسخه: (تعقدوا) و هو الصحیح.

۴- فی نسخه: و من عظمها مهانا.

۵- فی نسخه: و من سماه.

فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ فِي ذَلِکَ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَسَّعَ لَهُمْ فِي التَّقِيَّهِ وَ نَظَرَ الْبَاقِرُ علیه السلام إِلَى بَعْضِ شِيعَتِهِ وَ قَدْ دَخَلَ خَلْفَ بَعْضِ الْمُنَافِقِينَ إِلَى الصَّلَاهِ وَ أَحَسَّ الشِّيعِيُّ بِأَنَّ الْبَاقِرَ علیه السلام قَدْ عَرَفَ ذَلِکَ مِنْهُ فَقَصَدَهُ وَ قَالَ أَعْتَذِرُ إِلَيْکَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مِنْ صَلَاتِي خَلْفَ فُلَانٍ فَإِنِّي أَتَّقِيهِ وَ لَوْ لَا ذَلِکَ لَصَلَّيْتُ وَحْدِي فَقَالَ لَهُ الْبَاقِرُ علیه السلام يَا أَخِي إِنَّمَا كُنْتَ تَحْتَاجُ أَنْ تَعْتَذِرَ لَوْ تَرَكْتَ يَا عَبْدَ اللَّهِ الْمُؤْمِنَ مَا زَالَتْ مَلَائِکَهُ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَ الْأَرَضِينَ السَّبْعِ تُصَلِّي عَلَيْکَ وَ تَلْعَنُ إِمَامَکَ ذَاکَ وَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَ أَنْ تُحْسَبَ لَکَ صَلَاتُکَ خَلْفَهُ لِلتَّقِيَّهِ بِسَبْعِمِائَهِ صَلَاهٍ لَوْ صَلَّيْتَهَا وَحْدَکَ فَعَلَيْکَ بِالتَّقِيَّهِ وَ اعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَمْقُتُ (تَارِكَهَا) كَمَا يَمْقُتُ الْمُتَّقَى مِنْهُ فَلَا تَرْضَ لِنَفْسِکَ أَنْ تَكُونَ مَنْزِلَتُکَ عِنْدَهُ كَمَنْزِلَهِ أَعْدَائِهِ (۱).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّباتِ ما رَزَقْناكُمْ وَ اشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ * إِنَّما حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَهَ وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَ ما أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ باغٍ وَ لا عادٍ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ.» - . بقره / ۱۷۲ - ۱۷۳ - {ای کسانی که ایمان آورده اید، از نعمت های پاکیزه ای که روزی شما کرده ایم بخورید و اگر تنها او را می پرستید خدا را شکر کنید. [خداوند] تنها مردار و خون و گوشت خوک و آنچه را که [هنگام سر بریدن] نام غیر خدا بر آن برده شده بر شما حرام گردانیده است. [ولی] کسی که [برای حفظ جان خود به خوردن آنها] ناچار شود در صورتی که ستمگر و متجاوز نباشد بر او گناهی نیست، زیرا خدا آمرزنده و مهربان است.}

امام فرمود: خداوند فرموده است: {ای کسانی که ایمان آورده اید}، به یکتایی خدا و نبوت محمّد مصطفی و امامت علی ولیّ اللَّه {بخورید از پاکیزه چیزهایی که به شما روزی داده ایم و سپاسگزاری کنید}، بر این نعمت ها به پایداری بر ولایت و دوستی محمّد و علی تا به این وسیله خدا شما را از شرّ شیاطین متمرد نگه دارد. هر زمان که شما تجدید ولایت محمّد و علی را بر خود می کنید، بر شیطان های متمرد تجدید لعنت خدا می شود و خداوند شما را از وسوسه ها و القاهای آنها نگه می دارد.

این حرف را که پیامبر فرمود، عرض شد: یا رسول اللَّه! وسوسه های شیطان چیست؟ فرمود: همان وسوسه ای که هنگام خشم بر انسان غلبه می کند و او را در دین و دنیا هلاک می نماید؛ و در غیر

ص: ۲۳۳

حال خشم نیز وسوسه می کنند به چیزهایی که به وسیله آن هلاک می شوند. می دانید از شدیدترین وساوس آنها چیست؟ به گوش او وسوسه می کنند که فلان کس مثلا از این امت، بهتر از ما خانواده است یا برابر با ما اهل بیت است. به خدا قسم هرگز این گونه نیست! خداوند محمّد و آل محمّد را برتر از تمام امت قرار داده، همان طوری که آسمان را بالای زمین قرار داده و همان طور که نور خورشید و ماه را افزایش داده بر ستاره سهی (ستاره کوچکی است از بنات النعش کوچک). پیامبر اکرم فرمود: اما إلقاءهای شیطان: به نظر یکی چنین وانمود می کند که چیزی بعد از قرآن شفابخش تر از ذکر ما اهل بیت و صلوات بر ما هست. همانا خداوند یاد ما را شفای دل ها و صلوات بر ما را محوکننده کثافات و گناهان و پاک کننده عیب ها و دو چندان کننده حسنات قرار داده است.

امام فرمود: خداوند می فرماید: {اگر او را می پرستید}، پس شکر کنید نعمت هایش را به اطاعت کردن از محمّد و علی و

جانشینان پاک آنها که دستور اطاعت آنها را به شما داده است.

سپس فرمود: خداوند می فرماید: {حرام شده بر شما خوردن مردار} که بدون ذبح و دستور خدا او را بکشند، {و خون و گوشت خوک} و {چیزهایی که کشته شوند اما نه با نام خدا}، از قبیل قربانی هایی که کفار به نام بت های خود می کنند.

سپس فرموده: {هر کس مضطر شود} به انجام یکی از این محرمات {با اینکه او در هنگام اضطرار ستم روا نداشته باشد} بر امام هدایت بخش خویش {و نه متجاوز باشد} که سخنان بیهوده درباره نبوّت کسی که پیامبر نیست و امامت کسی که امام نیست گفته باشد؛ چنین کسی را در خوردن این محرمات {گناهی بر او نیست.} {خداوند بر شما رحمت دارد} و عیب های او را می پوشاند و بر شما رحمت دارد که اجازه داده هنگام ضرورت، از چنین اشیایی استفاده کنید، با اینکه در غیر این صورت تجویز نکرده است.

ص: ۲۳۳

حضرت زین العابدین علیه السّلام فرمود: پیامبر اکرم فرموده است: ای بندگان خدا! از تمام کارهای حرام بپرهیزید و بدانید که غیبت کردن شما از برادر مؤمنتان از شیعیان آل محمّد، از نظر حرمت از خوردن مردار بزرگ تر است. خداوند می فرماید: «وَ لاـ یَغْتَبْ بَعْضُکُمْ بَعْضاً أَ یُحِبُّ أَحَدُکُمْ أَنْ یَأْکُلَ لَحْمَ أَخِیهِ مَیْتاً فَکَرِهْتُمُوهُ.» - . حجرات / ۱۲ - {و بعضی از شما غیبت بعضی نکند آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده اش را بخورد، از آن کراهت دارید.}

خوردن خون، حرمتش برای شما از اینکه سخن چینی یکی از برادر مؤمن شیعه آل محمّد پیش سلطان ستمگر را کند کمتر است؛ او در این هنگام خود و برادر مؤمن خویش و سلطان ستمگری را که پیش او سخن چینی نموده نابود کرده.

خوردن گوشت خوک حرمتش کمتر است برای شما از اینکه تعظیم و احترام کنید کسی را که خداوند او را کوچک نموده و با نام ها و لقب های ما خانواده بنامید کسانی را که خداوند آنها را نام و لقب فاسق و فاجر داده است.

و آنچه کشته شده نه با نام خدا، حرمتش برای شما کمتر است از اینکه معتقد به ازدواج یا نماز جماعت شوید برای کسی که غاصب حق ما است، در صورتی که تقیه ای موجب این موقعیت نشده باشد. خداوند در قرآن می فرماید: هر کسی اضطرار او را وادار به یکی از این محرمات نماید {بی آنکه ستمگری کرده یا تجاوز نموده باشد، گناهی بر او نیست.} اما اگر کسی را بازیچه و لهو به حالت اضطرار در آورده که مجبور به استفاده از این محرمات شده، با اینکه اعتقاد به اطاعت خدا دارد، در صورتی که تقیه از او برطرف گردد دیگر گناهی بر او نیست.

همچنین هر کسی به اجبار وادار شود که درباره یکی از مؤمنین بدگویی کند تا جان خویش یا او را از دست کافران و دشمنان ما حفظ کند و کسی که سخن چینی از او نموده برادر مؤمنش یا سخن چینی کرده درباره گروهی از مسلمین تا آنها را هلاک نماید؛ او از خود دفاع کند و تنها همان شخصی را با عیب هایی که از او سراغ دارد و می داند که این عیب ها در او هست عیبجویی می کند. یا کسی که توهین به یکی از احکام خدا کند یا کنایه و طعنه در یکی از مسائل بزرگ دینی بزند از روی تقیه و برای حفظ جان خویش و هر کس از ترس جان، آنها را به نام های شریف بنامد یا کسی که احکام آنها را از روی تقیه

بپذیرد

ص: ۲۳۴

گناهی نکرده، زیرا خداوند این اجازه را در تقیه داده است.

حضرت باقر علیه السّلام به یکی از شیعیان نگاه کرد که او در صف نماز یکی از منافقین وارد شده بود و چنین می پنداشت که امام از آن جریان اطلاع دارد، به همین جهت به او نگاه می کند. عرض کرد: آقا! از شما عذر می خواهم یا ابن رسول اللّه که پشت سر فلانی نماز خواندم. من از او می ترسم؛ اگر تقیه نبود نماز تنها می خواندم.

امام باقر علیه السّلام فرمود: برادرم! اگر ترک تقیه می کردی باید عذرخواهی می نمودی. ای بنده خدا و ای مؤمن! پیوسته ملائکه هفت آسمان و هفت زمین بر تو درود می فرستند و آن امام جماعت را لعنت می کنند. خداوند دستور داد نماز تقیه تو را معادل هفتصد نمازی که تنها می خواندی به حساب آورند. تقیه را از دست مده. بدان که خداوند دشمن می دارد کسی را که از آن بپرهیزد. راضی نشو که در نزد خدا مقام دشمنانش را داشته باشی. -. تفسیر امام حسن عسکری: ۲۴۴ - ۲۴۵ -

**[ترجمه]

«۲»

م، تفسیر الإمام علیه السلام قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ الَّذِینَ یَکْتُمُونَ ما أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْکِتابِ وَ یَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَناً قَلِیلًا أُولئِکَ ما یَأْکُلُونَ فِی بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَ لا یُکَلِّمُهُمُ اللَّهُ یَوْمَ الْقِیامَهِ وَ لا یُزَکِّیهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِیمٌ أُولئِکَ الَّذِینَ اشْتَرَوُا الضَّلالَهَ بِالْهُدی وَ الْعَذابَ بِالْمَغْفِرَهِ فَما أَصْبَرَهُمْ عَلَی النَّارِ ذلِکَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْکِتابَ بِالْحَقِّ وَ إِنَّ الَّذِینَ اخْتَلَفُوا فِی الْکِتابِ لَفِی شِقاقٍ بَعِیدٍ (۲) قَالَ الْإِمَامُ علیه السلام قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِی صِفَهِ الْکَاتِمِینَ لِفَضْلِنَا أَهْلَ الْبَیْتِ إِنَّ الَّذِینَ یَکْتُمُونَ ما أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْکِتابِ الْمُشْتَمِلِ عَلَی ذِکْرِ فَضْلِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله عَلَی جَمِیعِ النَّبِیِّینَ وَ فَضْلِ عَلِیٍّ علیه السلام عَلَی جَمِیعِ الْوَصِیِّینَ وَ یَشْتَرُونَ بِهِ بِالْکِتْمَانِ ثَمَناً قَلِیلًا یَکْتُمُونَهُ لِیَأْخُذُوا عَلَیْهِ عَرَضاً مِنَ الدُّنْیا یَسِیراً وَ یَنَالُوا بِهِ فِی الدُّنْیا عِنْدَ جُهَّالِ عِبَادِ اللَّهِ رِئَاسَهً قَالَ اللَّهُ تَعَالَی أُولئِکَ ما یَأْکُلُونَ فِی بُطُونِهِمْ یَوْمَ الْقِیَامَهِ إِلَّا النَّارَ بَدَلًا مِنْ إِصَابَتِهِمُ الْیَسِیرَ مِنَ الدُّنْیا لِکِتْمَانِهِمُ الْحَقَّ وَ لا یُکَلِّمُهُمُ اللَّهُ یَوْمَ الْقِیامَهِ بِکَلَامٍ

ص: ۲۳۵

۱- التفسیر المنسوب الی العسکریّ علیه السّلام: ۲۴۴ و ۲۴۵.

۲- البقره: ۱۷۰- ۱۷۲.

خَيْرٍ بَلْ يُكَلِّمُهُمْ بِأَنْ يَلْعَنَهُمْ وَ يُخْزِيَهُمْ وَ يَقُولُ بِئْسَ الْعِبَادُ أَنْتُمْ غَيَّرْتُمْ تَرْتِيبِی (۱) وَ أَخَّرْتُمْ مَنْ قَدَّمْتُهُ وَ قَدَّمْتُمْ مَنْ أَخَّرْتُهُ وَ وَالَيْتُمْ مَنْ عَادَيْتُهُ وَ عَادَيْتُمْ مَنْ وَالَيْتُهُ وَ لا يُزَكِّيهِمْ مِنْ ذُنُوبِهِمْ لِأَنَّ الذُّنُوبَ إِنَّمَا تَذُوبُ وَ تَضْمَحِلُّ إِذَا قَرَنَ بِهَا مُوَالاةُ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ علیهما السلام فَأَمَّا مَا يَقْرِنُ (۲) مِنْهَا بِالزَّوَالِ عَنْ مُوَالاةِ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ فَتِلْكَ ذُنُوبٌ تَتَضَاعَفُ وَ أَجْرَامٌ تَتَزَايَدُ وَ عُقُوبَاتُهَا تَتَعَاظَمُ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ مُوجِعٌ فِی النَّارِ أُولئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلالَةَ بِالْهُدى أَخَذُوا الضَّلَالَةَ عِوَضاً عَنِ الْهُدَى وَ الرَّدَى فِی دَارِ الْبَوَارِ بَدَلًا مِنَ السَّعَادَةِ فِی دَارِ الْقَرَارِ وَ مَحَلِّ الْأَبْرَارِ وَ الْعَذابَ بِالْمَغْفِرَةِ اشْتَرَوُا الْعَذَابَ الَّذِی اسْتَحَقُّوا (۳) بِمُوَالاتِهِمْ لِأَعْدَاءِ اللَّهِ بَدَلًا مِنَ الْمَغْفِرَةِ الَّتِی كَانَتْ تَكُونُ لَهُمْ لَوْ وَالَوْا أَوْلِيَاءَ اللَّهِ فَما أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ مَا أَجْرَأَهُمْ عَلَى عَمَلٍ يُوجِبُ عَلَيْهِمْ عَذَابَ النَّارِ ذلِكَ بِأَنَّهُمْ (۴) يَعْنِی ذَلِكَ الْعَذَابَ الَّذِی وَجَبَ عَلَى هَؤُلَاءِ بِآثَامِهِمْ وَ أَجْرَامِهِمْ لِمُخَالَفَتِهِمْ لِإِمَامِهِمْ وَ زَوَالِهِمْ عَنْ مُوَالاةِ سَيِّدِ خَلْقِ اللَّهِ بَعْدَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّهِ أَخِيهِ وَ صَفِيِّهِ (۵) بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتابَ بِالْحَقِّ نَزَّلَ الْكِتَابَ الَّذِی تَوَعَّدَ فِيهِ مَنْ خَالَفَ الْمُحِقِّينَ وَ جَانَبَ الصَّادِقِينَ وَ شَرَعَ فِی طَاعَةِ الْفَاسِقِينَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ أَنَّ مَا يُوعَدُونَ بِهِ يُصِيبُهُمْ وَ لَا يُخْطِئُهُمْ وَ إِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِی الْكِتابِ فَلَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ إِنَّهُ سِحْرٌ وَ بَعْضُهُمْ إِنَّهُ شِعْرٌ وَ بَعْضُهُمْ إِنَّهُ كِهَانَةٌ لَفِی شِقاقٍ بَعِيدٍ مُخَالَفَةٍ بَعِيدَةٍ عَنِ الْحَقِّ كَانَ الْحَقُّ فِی شِقٍّ وَ هُمْ فِی شِقٍّ غَيْرِهِ يُخَالِفُهُ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ علیهما السلام هَذَا أَحْوَالُ مَنْ كَتَمَ فَضَائِلَنَا وَ جَحَدَ حُقُوقَنَا وَ تَسَمَّى بِأَسْمَائِنَا وَ تَلَقَّبَ بِأَلْقَابِنَا وَ أَعَانَ ظَالِمَنَا عَلَى غَصْبِ حُقُوقِنَا وَ مَالَأَ عَلَيْنَا أَعْدَاءَنَا وَ التَّقِيَّةُ

ص: ۲۳۶

۱- فی نسخه بريتی.

۲- فی نسخه: ما يقترن.

۳- فی نسخه: استحقوه.

۴- قوله: بانهم لعله زائده من النسّاخ.

۵- فی نسخه: سيد خلق اللّه محمّد نبيه و أخيه صفيه.

عَلَيْكَمْ لَا تُزْعِجُه وَ الْمَخَافَهُ عَلَى نَفْسِهِ وَ مَالِهِ وَ إِخْوَانِهِ (۱) لَا تَبْعَثُهُ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَعَاشِرَ شِيعَتِنَا لَا تَسْتَعْمِلُوا الْهُوَيْنَا وَ لَا تَقِيَّهَ عَلَيْكُمْ وَ لَا تَسْتَعْمِلُوا الْمُهَاجَرَهَ (۲) وَ التَّقِيَّهُ تَمْنَعُكُمْ وَ سَأُحَدِّثُكُمْ فِي ذَلِكَ بِمَا يَرْدَعُكُمْ وَ يَعِظُكُمْ دَخَلَ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام رَجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِهِ فَوَطِئَ أَحَدُهُمَا عَلَى حَيَّهٍ فَلَدَغَتْهُ (۳) وَ وَقَعَ عَلَى الْآخَرِ فِي طَرِيقِهِ مِنْ حَائِطٍ عَقْرَبٌ فَلَسَعَتْهُ (۴) وَ سَقَطَا جَمِيعاً فَكَأَنَّهُمَا لِمَا بِهِمَا يَتَضَرَّعَانِ (۵) وَ يَبْكِيَانِ فَقِيلَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ دَعُوهُمَا فَإِنَّهُ لَمْ يَحِنْ حِينُهُمَا وَ لَمْ تَتِمَّ مِحْنَتُهُمَا فَحُمِلَا إِلَى مَنْزِلِهِمَا فَبَقِيَا عَلِيلَيْنِ أَلِيمَيْنِ فِي عَذَابٍ شَدِيدٍ شَهْرَيْنِ ثُمَّ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بَعَثَ إِلَيْهِمَا فَحُمِلَا إِلَيْهِ وَ النَّاسُ يَقُولُونَ سَيَمُوتَانِ عَلَى أَيْدِي الْحَامِلِينَ لَهُمَا فَقَالَ (۶) كَيْفَ حَالُكُمَا قَالَا نَحْنُ بِأَلَمٍ عَظِيمٍ وَ فِي عَذَابٍ شَدِيدٍ قَالَ لَهُمَا اسْتَغْفِرَا اللَّهَ مِنْ ذَنْبٍ أَدَّاكُمَا (۷) إِلَى هَذَا وَ تَعَوَّذَا بِاللَّهِ مَا يُحْبِطُ أَجْرَكُمَا وَ يُعْظِمُ وِزْرَكُمَا قَالَا وَ كَيْفَ ذَلِكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام مَا أُصِيبَ وَاحِدٌ مِنْكُمَا إِلَّا بِذَنْبِهِ أَمَّا أَنْتَ يَا فُلَانُ وَ أَقْبَلَ عَلَى أَحَدِهِمَا أَ تَذْكُرُ (۸) يَوْمَ غَمَزَ عَلَى سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ فُلَانٌ وَ طَعَنَ عَلَيْهِ لِمُوَالاتِهِ (۹) لَنَا فَلَمْ يَمْنَعْكَ مِنَ الرَّدِّ وَ الِاسْتِخْفَافِ بِهِ خَوْفٌ عَلَى نَفْسِكَ

ص: ۲۳۷

۱- فی نسخه: و حاله.

۲- فی نسخه: (المجاهده) و فی أخری: المجاهره.

۳- فی نسخه: فلسعته.

۴- فی نسخه: فلدغته.

۵- فی نسخه: يضرعان.

۶- فی نسخه: فقال لهما.

۷- فی نسخه: اتاكما الی هذا و نعوذ باللّه.

۸- فی نسخه: فتذكر.

۹- فی نسخه: بموالاته لنا.

وَ لَا عَلَى أَهْلِكَ وَ لَا عَلَى وُلْدِكَ وَ مَالِكَ أَكْثَرُ مِنْ أَنِ اسْتَحْيَيْتَهُ فَلِذَلِكَ أَصَابَكَ فَإِنْ أَرَدْتَ أَنْ يُزِيلَ اللَّهُ مَا بِكَ فَاعْتَقِدْ أَنْ لَا تَرَى مُزْرِئاً عَلَى وَلِيٍّ لَنَا تَقْدِرُ عَلَى نُصْرَتِهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ إِلَّا أَنْ تَصِرْتَهُ إِلَّا أَنْ تَخَافَ عَلَى نَفْسِكَ وَ أَهْلِكَ وَ وُلْدِكَ وَ مَالِكَ وَ قَالَ لِلْآخَرِ فَأَنْتَ أَ تَدْرِي لِمَا أَصَابَكَ مَا أَصَابَكَ قَالَ لَا قَالَ أَ مَا تَذْكُرُ حَيْثُ أَقْبَلَ قَنْبَرٌ خَادِمِي وَ أَنْتَ بِحَضْرَةِ فُلَانٍ الْعَاتِي فَقُمْتَ إِجْلَالًا لَهُ لِإِجْلَالِكَ لِي فَقَالَ لَكَ أَ وَ تَقُومُ لِهَذَا بِحَضْرَتِي فَقُلْتَ لَهُ وَ مَا بَالِي لَا أَقُومُ وَ مَلَائِكَةُ اللَّهِ تَضَعُ لَهُ أَجْنِحَتَهَا فِي طَرِيقِهِ فَعَلَيْهَا يَمْشِي فَلَمَّا قُلْتَ هَذَا لَهُ قَامَ إِلَى قَنْبَرٍ وَ ضَرَبَهُ وَ شَتَمَهُ وَ آذَاهُ وَ تَهَدَّدَنِي وَ أَلْزَمَنِي الْإِغْضَاءَ عَلَى قَذًى فَلِهَذَا سَقَطَتْ عَلَيْكَ هَذِهِ الْحَيَّةُ فَإِنْ أَرَدْتَ أَنْ يُعَافِيَكَ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ هَذَا فَاعْتَقِدْ أَنْ لَا تَفْعَلَ بِنَا وَ لَا بِأَحَدٍ مِنْ مَوَالِينَا بِحَضْرَةِ أَعْدَائِنَا مَا يُخَافُ عَلَيْنَا وَ عَلَيْهِمْ مِنْهُ أَمَا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كَانَ مَعَ تَفْضِيلِهِ لِي لَمْ يَكُنْ يَقُومُ لِي عَنْ مَجْلِسِهِ إِذَا حَضَرْتُهُ كَمَا كَانَ يَفْعَلُهُ بِبَعْضِ مَنْ لَا يَقِيسُ (۱) مِعْشَارَ جُزْءٍ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ جُزْءٍ مِنْ إِيجَابِهِ لِي لِأَنَّهُ عَلِمَ أَنَّ ذَلِكَ يَحْمِلُ بَعْضَ أَعْدَاءِ اللَّهِ عَلَى مَا يَغُمُّهُ وَ يَغُمُّنِي وَ يَغُمُّ الْمُؤْمِنِينَ وَ قَدْ كَانَ يَقُومُ لِقَوْمٍ لَا يَخَافُ عَلَى نَفْسِهِ وَ لَا عَلَيْهِمْ مِثْلَ مَا خَافَهُ عَلَيَّ لَوْ فَعَلَ ذَلِكَ بِي (۲).

**[ترجمه]تفسیر منسوب به امام عسکری: «إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ ما أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتابِ وَ يَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَناً قَلِيلًا أُولئِكَ ما يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَ لا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيامَةِ وَ لا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ*أُولئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلالَةَ بِالْهُدى وَ الْعَذابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَما أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ*ذلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتابَ بِالْحَقِّ وَ إِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتابِ لَفِي شِقاقٍ بَعِيدٍ.» - . بقره / ۱۷۴ - ۱۷۶ - {کسانی که آنچه را خداوند از کتاب نازل کرده پنهان می دارند و بدان بهای ناچیزی به دست می آورند، آنان جز آتش در شکم های خویش فرو نبرند و خدا روز قیامت با ایشان سخن نخواهد گفت و پاکشان نخواهد کرد و عذابی دردناک خواهند داشت.آنان همان کسانی هستند که گمراهی را به [بهای] هدایت و عذاب را به [ازای] آمرزش خریدند. پس به راستی چه اندازه باید بر آتش شکیبا باشند. چرا که خداوند کتاب [تورات] را به حق نازل کرده است و کسانی که درباره کتاب [خدا] با یکدیگر به اختلاف پرداختند در ستیزه ای دور و درازند.}

امام علیه السّلام فرمود: خداوند درباره کسانی که فضل ما را کتمان می کنند می فرماید: {کسانی که پنهان می کنند آنچه خدا در کتاب نازل کرده} از فضیلت حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم بر تمام پیامبران و فضیلت علی بر تمام اوصیا و با این کتمان پول اندکی به دست می آورند؛ پنهان می کنند تا به یک مقدار ناچیز از دنیا برسند و نائل به ریاست در نزد جهّال شوند. خداوند فرموده است اینها جز آتش در روز قیامت نمی خورند، به جای همان مقدار مختصری که از دنیا به دست آورده اند و {و در قیامت خدا با آنها صحبت نمی کند} به کلام

ص: ۲۳۵

خیری، بلکه آنها را لعنت می نماید و خوار می کند و خدا به آنها می فرماید: بد بنده هایی بودید، شما ترتیب مرا به هم زدید، کسی را که مقدم داشتم مؤخر انداختید و مؤخر را مقدم؛ و دوست گرفتید دشمن مرا و دشمن داشتید دوست مرا.

{خداوند آنها را پاک نمی کند} از گناهانشان، زیرا گناه وقتی از میان می رود و نابود می شود که همراه با ولایت محمّد و علی باشد و اما گناهانی که همراه با عدم ولایت باشد، دو چندان می گردد و اضافه می شود و کیفرش سنگین تر می گردد، {برای آنها عذابی دردناک است} در آتش.

{آنـان همـان کسـانی هسـتند که گمراهی را به [بهـای] هـدایت و عـذاب را به [ازای] آمرزش خریدنـد}، گمراهی را به جـای هدایت گرفتند و بدبختی در دنیا را به جای سعادت در آخرت پذیرفتند، {و عذابی دردناک خواهند داشت}، عذابی را که به واسطه دوستی با دشمنان خدا استحقاق داشتند، به جای مغفرت خریدند، آن مغفرتی که در صورتی که اولیای خدا را دوست می داشتند، نصیب ایشان می شد. {پس به راستی چه اندازه باید بر آتش شکیبا باشند}، چقدر جرات پیدا کرده اند درباره عملی که موجب آتش جهنم می شود.

«ذلِکَ»، یعنی این عذابی که برای آنها تعیین شده به واسطه گناهان و جرائم از جهت مخالفت با امام و فاصله داشتن از دوستی بهترین خلق خدا بعد از حضرت محمّد، برادر و جانشینش بوده. «بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْکِتابَ بِالْحَقِ»، فرستاده است کتابی را که تهدید کرده مخالفین ائمه و فاصله گیران از در خانه آنها را، کسانی که اطاعت از تبهکاران را بر خود لازم می شمارند، هر کیفری که به آنها وعده داده شده خواهند چشید.

«وَ إِنَّ الَّذِینَ اخْتَلَفُوا فِی الْکِتابِ»، کسانی که اختلاف در کتاب کرده انـد و ایمان به آن ندارنـد؛ بعضـی از آنها می گویند: این کتاب، سحر است و بعضـی معتقدنـد که شعر است و بعضـی نسبت به کهانت می دهند. «لَفِی شِقاقٍ بَعِیدٍ»، در یک مخالفت بسیار زیادی با حق هستند، گویا حق در یک جهت قرار گرفته و آنها در جهت مخالف آن.

حضرت علی بن الحسین علیه السّلام فرمود: این است حال کسانی که فضایل ما را بپوشانند و منکر حق ما شوند و نام و لقب ما را به خود اختصاص دهند و ستمگران را در غصب حقوق ما کمک کنند و دشمنان ما را علیه ما تقویت می کنند. تقیه

از جانب شما موجب تغییر عقیده او نمی شود و ترس از جان و مال و برادران، او را تکان نمی دهد. از خدا بپرهیزید، ای شیعیان! مبادا ساده بگیرید و ملاحظه کاری در امر داشته باشید، نباید تقیه کنید و نه علنی اظهار مخالفت نمایید؛ تقیه جلوی شما را می گیرد. اینک برای شما جریانی را نقل می کنم که شما را باز دارد و پند و اندرز دهد.

دو نفر از اصحاب خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام رسیدند. یکی پای روی ماری گذاشته بود و او را گزیده بود و دیگری نیز در بین راه عقربی از روی دیوار بر پیکرش افتاد و او را گزید. هر دو بر زمین افتادند و از شدت درد و ناراحتی گریه می کردند.

جریان را به عرض امیرالمؤمنین علیه السّلام رساندند. فرمود هنوز وقت آن دو به پایان نرسیده و محنت آنها تمام نشده. و آن دو را به منزلشان بردند، هر دو با مریضی و ناراحتی دو ماه را سپری کردند. پس از دو ماه امیرالمؤمنین علیه السّلام از پس آن دو فرستاد و هر دو را آوردند.

مردم چنین گمان می کردند که آنها در بین راه از شدت ناراحتی خواهند مرد. فرمود: حال شما چطور است؟ گفتند: بسیار ناراحت و در عذاب شدیدی هستیم. فرمود: استغفار کنید از گناهی که موجب این ناراحتی برای شما شد و به خدا پناه برید از آنچه موجب از بین رفتن اجرتان و شدت گناه برایتان گردید. این ناراحتی فقط به واسطه گناهی بود که مرتکب شدید. عرض

کردند: جریان چیست یا امیر المؤمنین؟

حضرت رو به یکی از آنها کرد و فرمود: اما تو، یادت می آید فلان روز که فلان کس به سلمان فارسی چون ما را دوست می داشت طعنه زد، ولی تو بر خود

ص: ۲۳۷

و خانواده و فرزند و مالت نترسیدی که او را رد کنی و خفیف نمایی و بیشتر جانب آسایش آن مرد را ملاحظه کردی، به همین جهت گرفتار این درد شدی.

اگر می خواهی خداوند ناراحتی تو را از بین ببرد، تصمیم بگیر هر کس دوستی از ما را مورد طعنه قرار داد، در صورتی که بتوانی او را کمک کنی، کمک نمایی، مگر اینکه بر خود و خانواده و فرزند و مالت بترسی.

آنگاه به دیگری فرمود: تو می دانی چرا دچار چنین ناراحتی شدی؟ گفت: نه. فرمود: یادت هست وقتی قنبر خادم من آمد و تو پیش فلان ستمگر ایستاده بودی، تو به واسطه احترام به قنبر از جای حرکت کردی و چون احترام به ما می گذاشتی، به تو اعتراض کرد که چرا پیش من برای قنبر حرکت کردی؟ تو به او گفتی چرا برای کسی که ملائکه پر و بال خود را زیر پایش می گسترانند حرکت نکنم؟ این حرف را که زدی از جای حرکت کرد و قنبر را زد و دشنام داد و آزارش نمود و مرا تهدید کرد و اجبار نمود که صبر بر این ناراحتی نمایم، به همین جهت مار تو را گزید.

اگر مایلی خدا از این ناراحتی عافیت به تو ببخشد، تصمیم بگیر نسبت به ما و هر یک از دوستان ما، کاری در مقابل دشمنانمان انجام ندهی که موجب اذیت و آزار آنها نسبت به ما شود.

پیامبر اکرم با اینکه مرا بر همه مقدم می داشت، وقتی وارد می شدم در مجلس جلوی پای من، آن طوری که برای بعضی از آنها حرکت می کرد، حرکت نمی کرد، با اینکه آنها قابل مقایسه با من نبودند در یک دهم از یک صد هزارم، زیرا پیامبر اکرم می دانست که این کار، دشمنان را وادار می کند عکس العملی انجام دهند که موجب غم و ناراحتی او و من و مؤمنین شود. پس پیش پای اشخاصی حرکت می کرد که از این کار بر خود و آنها ترسی نداشت؛ آن ترسی که از حرکت کردن پیش پای من برایش بود. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۲۴۶ - ۲۴۷ -

**[ترجمه]

بیان

مالأته علی الأمر ساعدته و تمالئوا علی الأمر اجتمعوا علیه و الهوینا تصغیر الهونی تأنیث الأهون و هو الرفق و اللین فی أمر الدین و الإغضاء إدناء الجفون و القذی ما یقع فی العین و هو کنایه عن الصبر علی الشدائد.

ص: ۲۳۸

۱- فی نسخه: من لا یعشر.

۲- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السّلام: ۲۴۶ و ۲۴۷.

**[ترجمه]مرحوم مجلسی چند عبارت را که در متن وجود داشته معنی می کند: «مالأته علی الامر» یعنی مساعدت کرد بر آن. «تمالووا علی الأمر» یعنی بر آن اتفاق و اجتماع کردند. «الهوینا» یعنی نرمی کردن در امر دین. «الاغضاء» یعنی چشم پوشی کردن. «القذی» یعنی آنچه به چشم فرو می رود؛ کنایه از صبر کردن بر مشکلات است .

ص: ۲۳۸

**[ترجمه]

باب ۴ النهی عن أخذ فضائلهم من مخالفیهم

الأخبار

«۱»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام أَبِی عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَحْمَدَ الْمَالِکِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی مَحْمُودٍ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّ عِنْدَنَا أَخْبَاراً فِی فَضَائِلِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ فَضْلِکُمْ أَهْلَ الْبَیْتِ وَ هِیَ مِنْ رِوَایَةِ مُخَالِفِیکُمْ وَ لَا نَعْرِفُ مِثْلَهَا عَنْکُمْ أَ فَنَدِینُ بِهَا فَقَالَ یَا ابْنَ أَبِی مَحْمُودٍ لَقَدْ أَخْبَرَنِی أَبِی عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ علیه السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ مَنْ أَصْغَی إِلَی نَاطِقٍ فَقَدْ عَبَدَهُ فَإِنْ کَانَ النَّاطِقُ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَدْ عَبَدَ اللَّهَ وَ إِنْ کَانَ النَّاطِقُ عَنْ إِبْلِیسَ فَقَدْ عَبَدَ إِبْلِیسَ ثُمَّ قَالَ الرِّضَا علیه السلام یَا ابْنَ أَبِی مَحْمُودٍ إِنَّ مُخَالِفِینَا وَضَعُوا أَخْبَاراً فِی فَضَائِلِنَا وَ جَعَلُوهَا عَلَی أَقْسَامٍ ثَلَاثَةٍ أَحَدُهَا الْغُلُوُّ وَ ثَانِیهَا التَّقْصِیرُ فِی أَمْرِنَا وَ ثَالِثُهَا التَّصْرِیحُ بِمَثَالِبِ أَعْدَائِنَا فَإِذَا سَمِعَ النَّاسُ الْغُلُوَّ فِینَا کَفَّرُوا شِیعَتَنَا وَ نَسَبُوهُمْ إِلَی الْقَوْلِ بِرُبُوبِیَّتِنَا وَ إِذَا سَمِعُوا التَّقْصِیرَ اعْتَقَدُوهُ فِینَا وَ إِذَا سَمِعُوا مَثَالِبَ أَعْدَائِنَا بِأَسْمَائِهِمْ ثَلَبُونَا بِأَسْمَائِنَا وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لا تَسُبُّوا الَّذِینَ یَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَیَسُبُّوا اللَّهَ عَدْواً بِغَیْرِ عِلْمٍ (۱) یَا ابْنَ أَبِی مَحْمُودٍ إِذَا أَخَذَ النَّاسُ یَمِیناً وَ شِمَالًا فَالْزَمْ طَرِیقَتَنَا فَإِنَّهُ مَنْ لَزِمَنَا لَزِمْنَاهُ وَ مَنْ فَارَقَنَا فَارَقْنَاهُ إِنَّ أَدْنَی مَا یُخْرِجُ الرَّجُلَ مِنَ الْإِیمَانِ أَنْ یَقُولَ لِلْحَصَاةِ هَذِهِ نَوَاةٌ ثُمَّ یَدِینُ بِذَلِکَ وَ یَبْرَأُ مِمَّنْ خَالَفَهُ یَا ابْنَ أَبِی مَحْمُودٍ احْفَظْ مَا حَدَّثْتُکَ بِهِ فَقَدْ جَمَعْتُ لَکَ فِیهِ خَیْرَ الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ (۲).

**[ترجمه]عیون اخبارالرضا: ابراهیم بن ابی محمود گفت: به حضرت رضا علیه السّلام عرض کردم: یا ابن رسول اللَّه! در نزد ما اخباری در فضایل امیرالمؤمنین و شما اهل بیت هست که از طریق مخالفین روایت شده و چنین روایت هایی را ما از شما نشنیده ایم. آیا معتقد به آن روایات بشویم و بپذیریم آنها را؟

فرمود: ای پسر ابی محمود! پدرم از پدر خود، از جدش نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم فرمود: هر کسی به سخن گوینده ای گوش بدهد، او را پرستش کرده؛ اگر سخنران از جانب خدا باشد، خدا را پرستش کرده و اگر از جانب شیطان باشد، شیطان را پرستیده است.

سپس حضرت رضا علیه السّلام فرمود: مخالفین ما اخباری را در فضایل ما جعل کرده اند که به سه قسم تقسیم می شود: خبرهایی که غلو کرده اند؛ خبرهایی که درباره ما کوتاهی کرده اند؛ و خبرهایی که بر عیب های دشمنان ما تصریح دارند.

وقتی مردم اخبار غلو آمیز و زیاده روی را بشـنوند، شـیعیان ما را تکفیر می کنند و آنها را نسبت می دهند به اینکه امامان خود را خـدا می داننـد. وقتی اخبـار کوتـاهی درباره ما را بشنوند، معتقـد به آنها می شونـد درباره ما. وقتی معایب دشـمنان ما را با تصـریح بر اسـمشان بشـنوند، ما را نیز به نام دشنام می دهند، با اینکه خداوند در قرآن می فرماید: «وَ لا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْواً بِغَيْرِ عِلْمٍ.» - . انعـام / ۱۰۸ - {و آنهـایی را که جز خـدا می خواننـد دشـنام مدهیـد که آنان از روی دشـمنی [و] به نادانی خدا را دشـنام خواهند داد.} ای پسر ابی محمود! وقتی مردم به طرف راست و چپ گرایش داشتند، تو از طریق ما منحرف نشو. هر کس دست از ما برنـدارد، ما نیز از او دست برنمی داریم و هر که از ما جدا شود، ما نیز از او جدا می شویم. کمترین چیزی که شـخص را از ایمـان خـارج می کنـد، این است که یـک ریـگ را بگویـد دانه است، بعـد دربـاره آن اعتقـاد پیـدا کنـد و از مخالفین خود بیزار شود. ای پسـر ابی محمود! آنچه برایت توضـیح دادم حفظ کن؛ خیر دنیا و آخرت را برای تو جمع نمودم. - . عیون اخبارالرضا: ۱۶۸ - ۱۶۹ -

**[ترجمه]

بیان

النهی عن الاعتقاد بما تفرد به المخالفون من فضائلهم لا ینافی جواز الاحتجاج علیهم بأخبارهم فإنه لا یتأتی إلا بـذلک و لا ذکر ما ورد فی طریق أهل البیت علیهم السلام من طریق المخالفین أیضا تأییدا و تأکیدا.

(۳)

ص: ۲۳۹

۱- الأنعام: ۱۰۹.

۲- عیون أخبار الرضا: ۱۶۸ و ۱۶۹.

۳- مقتضی التعلیل الوارد فی کلامه علیه السّلام مرجوحیه ذکر هذه الروایات فی کتبنا سواء کان ذکرها للاستناد أو للتأیید، و اما الاحتجاج علیهم بها فلعله لم یکن به بأس.

**[ترجمه]اینکه نهی کرده اند ما را از اعتقاد پیدا کردن به اخبار فضایلی که تنها از مخالفین روایت شده، مانع از این نیست که ما در مناظره با آنها، به وسیله همان اخبار بر واقعیت مذهب خود استفاده کنیم، زیرا جز از این راه امکان مناظره نیست و ذکر اخباری که از طریق اهل بیت رسیده و از طریق مخالفین نیز نقل شده، به عنوان تایید و تاکید اشکالی ندارد .

ص: ۲۳۹

**[ترجمه]

باب ۵ جوامع مناقبهم و فضائلهم علیهم السلام

الأخبار

«۱»

لی، الأمالی للصدوق أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ: یَا بَا بَصِیرٍ نَحْنُ شَجَرَةُ الْعِلْمِ وَ نَحْنُ أَهْلُ بَیْتِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ فِی دَارِنَا مَهْبِطُ جَبْرَئِیلَ وَ نَحْنُ خُزَّانُ عِلْمِ اللَّهِ وَ نَحْنُ مَعَادِنُ وَحْیِ اللَّهِ مَنْ تَبِعَنَا نَجَا وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنَّا هَلَکَ حَقّاً عَلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ (۱).

**[ترجمه]امالی: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که آن جناب فرمود: ای ابا بصیر! ما درخت علم و اهل بیت پیامبریم. جبرئیل در خانه ما فرود می آید و ما گنجینه علم خدا و معدن وحی او هستیم. هر که تابع ما باشد نجات می یابد و هر که مخالف با ما باشد، هلاک می شود. خداوند این را بر خود لازم شمرده است. - . امالی صدوق: ۱۸۴ -

**[ترجمه]

«۲»

ید، التوحید مع، معانی الأخبار أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ خَلْقاً خَلَقَهُمْ مِنْ نُورِهِ وَ رَحْمَتِهِ لِرَحْمَتِهِ فَهُمْ (۲) عَیْنُ اللَّهِ النَّاظِرَةُ وَ أُذُنُهُ السَّامِعَةُ وَ لِسَانُهُ النَّاطِقُ فِی خَلْقِهِ بِإِذْنِهِ وَ أُمَنَاؤُهُ عَلَی مَا أَنْزَلَ مِنْ عُذْرٍ أَوْ نُذْرٍ أَوْ حُجَّةٍ فَبِهِمْ یَمْحُو اللَّهُ السَّیِّئَاتِ وَ بِهِمْ یَدْفَعُ الضَّیْمَ وَ بِهِمْ یُنْزِلُ الرَّحْمَةَ وَ بِهِمْ یُحْیِی مَیِّتاً وَ یُمِیتُ حَیّاً (۳) وَ بِهِمْ یَبْتَلِی خَلْقَهُ وَ بِهِمْ یَقْضِی فِی خَلْقِهِ قَضِیَّةً (۴) قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ الْأَوْصِیَاءُ (۵).

**[ترجمه]توحید صدوق و معانی الاخبار: محمد بن مسلم گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: خداوند را آفریدگانی است که آنها را از نور و رحمت خود برای رحمت آفریده. آنها چشم بینای خدایند و گوش شنوا و زبان گویا در میان خلق به اجازه خدایند و آنها امینان خدا در عذر و نذر وحجت اند، و به واسطه آنها خداوند گناهان را می آمرزد و بدی ها را دفع می کند و به واسطه آنها رحمت نازل می شود و به واسطه آنها مرده زنده و زنده می میرد، و به وسیله آنها

مردم مبتلا و آزمایش می شونـد و به واسـطه آنها اجرای قضای خویش را میان مردم می کنـد. عرض کردم: فـدایت شوم! اینها کیانند؟ فرمود: ائمه و اوصیا. - . توحید صدوق: ۱۵۷ - ۱۵۸، معانی الاخبار: ۱۰ -

**[ترجمه]

«۳»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ خَالِدِ بْنِ یَزِیدَ عَنْ أَبِی خَالِدٍ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِیرٍ عَنْ أَبِی إِسْحَاقَ عَنْ رَبِیعَهَ السَّعْدِیِّ قَالَ: أَتَیْتُ حُذَیْفَهَ بْنَ الْیَمَانِ فَقُلْتُ لَهُ حَدِّثْنِی بِمَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ رَأَیْتَهُ یَعْمَلُ بِهِ فَقَالَ عَلَیْکَ بِالْقُرْآنِ فَقُلْتُ لَهُ قَدْ قَرَأْتُ الْقُرْآنَ وَ إِنَّمَا جِئْتُکَ لِتُحَدِّثَنِی بِمَا لَمْ أَرَهُ وَ لَمْ أَسْمَعْهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله اللَّهُمَّ إِنِّی أُشْهِدُکَ عَلَی حُذَیْفَهَ أَنِّی أَتَیْتُهُ

۱- أمالی الصدوق: ۱۸۴.

۲- فی نسخه: انهم.

۳- فی نسخه: و بهم یمیت حیا.

۴- فی نسخه: قضاه.

۵- توحید الصدوق: ۱۵۷ و ۱۵۸، معانی الأخبار: ۱۰.

لِيُحَدِّثَنِي فَإِنَّهُ (۱) قَدْ سَمِعَ وَ كَتَمَ قَالَ فَقَالَ حُذَيْفَةُ قَدْ أَبْلَغْتُ فِي الشِّدَّةِ ثُمَّ قَالَ لِي خُذْهَا قَصِيرَةً مِنْ طَوِيلَةٍ وَ جَامِعَةً لِكُلِّ أَمْرِكَ إِنَّ آيَةَ الْجَنَّةِ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ لَيَأْكُلُ الطَّعَامَ وَ يَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ فَقُلْتُ لَهُ فَبَيِّنْ لِي آيَةَ الْجَنَّةِ فَأَتَّبِعَهَا وَ آيَةَ النَّارِ فَأَتَّقِيَهَا فَقَالَ لِي وَ الَّذِي نَفْسُ حُذَيْفَةَ بِيَدِهِ إِنَّ آيَةَ الْجَنَّةِ وَ الْهُدَاةَ إِلَيْهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ الْأَئِمَّةُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ إِنَّ آيَةَ النَّارِ وَ الدُّعَاةَ إِلَيْهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَأَعْدَاؤُهُمْ (۲).

ما، الأمالي للشيخ الطوسي عنه عن الجعابي عن محمد بن محمد بن سليمان عن هارون بن حاتم عن إسماعيل بن توبه عن أبي إسحاق مثله (۳).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: ربیعه سعدی گفت: پیش حذیفه بن یمان رفتم و گفتم که برایم حدیثی از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم که شنیده و دیده ای که به آن عمل می کند نقل کن. گفت: قرآن را رها نکن! گفتم: من قرآن را خوانده ام. آمده ام از تو حدیثی بشنوم که ندیده و نشنیده ام از پیامبر اکرم. خدایا! تو را گواه می گیرم که پیش حذیفه آمدم و از او درخواست حدیث کردم،

ص: ۲۴۰

او شنید ولی کتمان کرد .

گفت: عجب بر من دشوار و سخت گرفتی! حالا- گوش کن جمله کوتاهی از سخنی طولانی را که جامع تمام امور تو است. گفت: نشانه بهشت در میان همین مردم غذا می خورد و راه می رود.

گفتم: توضیح بده نشانه بهشت را بشناسم و پیرو او شوم و نشانه آتش را تشخیص دهم و از آن پرهیز نمایم! گفت: قسم به آن کس که جان حذیفه در اختیار اوست، نشانه بهشت و راهنمای به سوی بهشت تا روز قیامت، ائمه از آل محمّدند صلّی اللّه علیه و آله و سلّم و نشانه جهنم و راهنمای به سوی جهنم تا روز قیامت، دشمنان اینهایند. - . امالی شیخ طوسی: ۵۳ -

امالی شیخ طوسی: اسماعیل بن توبه از مانند همین را ابی اسحاق روایت می کند. - . امالی شیخ طوسی: ۶۹ -

**[ترجمه]

«۴»

ع، علل الشرائع ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ مَاجِيلَوَيْهِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ زِيَادِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَ جَمَاعَةٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَقَالَ يَا بَنِي عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ مَا فَضْلُكُمْ عَلَى النَّاسِ فَسَكَتُوا فَقُلْتُ إِنَّ مِنْ فَضْلِنَا عَلَى النَّاسِ أَنَّا لَا نُحِبُّ أَنْ نَكُونَ أَحَداً (۴) سِوَانَا وَ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ لَا يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ مِنَّا إِلَّا أَشْرَكَ ثُمَّ قَالَ ارْوُوا هَذَا الْحَدِيثَ (۵).

**[ترجمه]علل الشرائع: زراره از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: من با گروهی از خویشاوندان خود پیش زیاد

بن عبداللّٰه بودیم. زیاد گفت: ای پسران علی و فاطمه! شما را چه فضیلت و مزیتی است بر مردم؟ همه سکوت کردند.

من گفتم: یکی از مزایای ما بر مردم این است که مایل نیستیم هرگز به جای یکی از مردم باشیم (و از فامیل خود کناره بگیریم)، اما یک نفر پیدا نمی شود که علاقه نداشته باشد یکی از ما باشد، مگر آن شخص مشرک باشد. بعد گفت این حدیث را روایت کنید. -. علل الشرایع: ۱۹۴ -

**[ترجمه]

«۵»

فس، تفسیر القمی أَبِی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام أَسْأَلُهُ عَنْ تَفْسِیرِ قَوْلِهِ تَعَالَى اللَّهُ نُورُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ (۶) إِلَى آخِرِ الْآیَهِ فَكَتَبَ إِلَيَّ الْجَوَابَ أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله كَانَ أَمِینَ اللَّهِ فِی خَلْقِهِ فَلَمَّا قُبِضَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله كُنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ وَرَثَتَهُ فَنَحْنُ أُمَنَاءُ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ عِنْدَنَا عِلْمُ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا وَ أَنْسَابِ

ص: ۲۴۱

۱- فی نسخه: و انه.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۵۳.

۳- أمالی ابن الشیخ: ۶۹.

۴- فی نسخه: من احد.

۵- علل الشرائع: ۱۹۴.

۶- النور: ۳۶.

الْعَرَبِ وَ مَوْلِدِ الْإِسْلَامِ وَ مَا مِنْ فِئَهٍ تُضِلُّ مِائَهً وَ تَهْدِی مِائَهً إِلَّا وَ نَحْنُ نَعْرِفُ سَائِقَهَا وَ قَائِدَهَا وَ نَاعِقَهَا وَ إِنَّا لَنَعْرِفُ الرَّجُلَ إِذَا رَأَیْنَاهُ بِحَقِیقَهِ الْإِیمَانِ وَ حَقِیقَهِ النِّفَاقِ إِنَّ شِیعَتَنَا لَمَکْتُوبُونَ بِأَسَامِیهِمْ (۱) وَ أَسَامِی آبَائِهِمْ أَخَذَ اللَّهُ عَلَیْنَا وَ عَلَیْهِمُ الْمِیثَاقَ یَرِدُونَ مَوْرِدَنَا وَ یَدْخُلُونَ مَدْخَلَنَا لَیْسَ عَلَی جُمْلَهِ الْإِسْلَامِ غَیْرُنَا وَ غَیْرُهُمْ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ نَحْنُ آخِذُونَ (۲) بِحُجْزَهِ نَبِیِّنَا وَ نَبِیُّنَا آخِذٌ بِحُجْزَهِ رَبِّنَا وَ الْحُجْزَهُ النُّورُ وَ شِیعَتُنَا آخِذُونَ بِحُجْزَتِنَا مَنْ فَارَقَنَا هَلَکَ وَ مَنْ تَبِعَنَا نَجَا وَ مُفَارِقُنَا (۳) وَ الْجَاحِدُ لِوَلَایَتِنَا کَافِرٌ وَ مُتَّبِعُنَا وَ تَابِعُ أَوْلِیَائِنَا مُؤْمِنٌ لَا یُحِبُّنَا کَافِرٌ وَ لَا یُبْغِضُنَا مُؤْمِنٌ وَ مَنْ مَاتَ وَ هُوَ یُحِبُّنَا کَانَ حَقّاً عَلَی اللَّهِ أَنْ یَبْعَثَهُ مَعَنَا نَحْنُ نُورٌ لِمَنْ تَبِعَنَا وَ هُدًی لِمَنِ اهْتَدَی بِنَا وَ مَنْ لَمْ یَکُنْ مِنَّا فَلَیْسَ مِنَ الْإِسْلَامِ فِی شَیْ ءٍ بِنَا فَتَحَ اللَّهُ الدِّینَ وَ بِنَا یَخْتِمُهُ وَ بِنَا أَطْعَمَکُمْ (۴) عُشْبَ الْأَرْضِ وَ بِنَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَطْرَ السَّمَاءِ وَ بِنَا آمَنَکُمُ اللَّهُ مِنَ الْغَرَقِ فِی بَحْرِکُمْ وَ مِنَ الْخَسْفِ فِی بَرِّکُمْ وَ بِنَا نَفَعَکُمُ اللَّهُ فِی حَیَاتِکُمْ وَ فِی قُبُورِکُمْ وَ فِی مَحْشَرِکُمْ وَ عِنْدَ الصِّرَاطِ وَ عِنْدَ الْمِیزَانِ وَ عِنْدَ دُخُولِکُمُ الْجِنَانَ (۵) مَثَلُنَا فِی کِتَابِ اللَّهِ کَمَثَلِ الْمِشْکَاهِ وَ الْمِشْکَاهُ فِی الْقِنْدِیلِ فَنَحْنُ الْمِشْکَاهُ فِیهَا الْمِصْبَاحُ مُحَمَّدٌ (۶) رَسُولُ اللَّهِ الْمِصْباحُ فِی زُجاجَهٍ الزُّجاجَهُ کَأَنَّها کَوْکَبٌ دُرِّیٌّ یُوقَدُ مِنْ شَجَرَهٍ مُبارَکَهٍ زَیْتُونَهٍ (۷) لا شَرْقِیَّهٍ وَ لا غَرْبِیَّهٍ لَا دَعِیَّهٍ وَ لَا مُنْکَرَهٍ یَکادُ زَیْتُها یُضِی ءُ وَ لَوْ لَمْ

۱- فی نسخه: باسمائهم و أسماء آبائهم.

۲- فی نسخه نحن الآخذون.

۳- فی نسخه: و المفارق لنا.

۴- فی نسخه: اطعمکم اللّه.

۵- فی نسخه: و دخول الجنان.

۶- فی نسخه: المصباح محمّد رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله فی زجاجه من عنصره الطاهر.

۷- فی نسخه زیتونه ابراهیمیه.

تَمَسَسْهُ نارٌ الْقُرْآنُ نُورٌ عَلى نُورٍ إِمَامٌ بَعْدَ إِمَامٍ يَهْدِى اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشاءُ وَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثالَ لِلنَّاسِ وَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْ ءٍ عَلِيمٌ فَالنُّورُ عَلِيٌّ عليه السلام يَهْدِى اللَّهُ لِوَلَايَتِنَا مَنْ أَحَبَّ وَ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ أَنْ يَبْعَثَ وَلِيَّنَا مُشْرِقاً وَجْهُهُ نَيِّراً (۱) بُرْهَانُهُ ظَاهِرَةً عِنْدَ اللَّهِ حُجَّتُهُ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ أَنْ يَجْعَلَ وَلِيَّنَا مَعَ الْمُتَّقِينَ النَّبِيِّينَ (۲) وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسُنَ أُولئِكَ رَفِيقاً فَشُهَدَاؤُنَا لَهُمْ فَضْلٌ عَلَى الشُّهَدَاءِ بِعَشْرِ دَرَجَاتٍ وَ لِشَهِيدِ شِيعَتِنَا فَضْلٌ عَلَى كُلِّ شَهِيدِ غَيْرِنَا بِتِسْعِ دَرَجَاتٍ نَحْنُ النُّجَبَاءُ وَ نَحْنُ أَفْرَاطُ الْأَنْبِيَاءِ وَ نَحْنُ أَبْنَاءُ الْأَوْصِيَاءِ وَ نَحْنُ الْمَخْصُوصُونَ فِي كِتَابِ اللَّهِ وَ نَحْنُ أَوْلَى النَّاسِ بِرَسُولِ اللَّهِ وَ نَحْنُ الَّذِينَ شَرَعَ اللَّهُ لَنَا دِينَهُ فَقَالَ فِي كِتَابِهِ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ ما وَصَّى بِهِ نُوحاً وَ الَّذِي أَوْحَيْنا إِلَيْكَ يَا مُحَمَّدُ وَ ما وَصَّيْنا بِهِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى وَ عِيسى فَقَدْ عَلَّمَنَا وَ بَلَّغَنَا مَا عَلَّمَنَا وَ اسْتَوْدَعَنَا عِلْمَهُمْ وَ نَحْنُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ وَ نَحْنُ وَرَثَةُ أُولِي الْعِلْمِ وَ الْعَزْمِ (۳) مِنَ الرُّسُلِ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ كَمَا قَالَ وَ لا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَنْ أَشْرَكَ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ ما تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ مِنْ وَلَايَةِ عَلِيٍّ اللَّهُ يَا مُحَمَّدُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشاءُ وَ يَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ (۴) مَنْ يُجِيبُكَ إِلَى وَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام وَ قَدْ بَعَثْتُ إِلَيْكَ بِكِتَابٍ فِيهِ هُدًى فَتَدَبَّرْهُ وَ افْهَمْهُ فَإِنَّهُ شِفَاءٌ (۵) وَ نُورٌ (۶).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: عبداللَّه بن جندب گفت: برای حضرت رضا علیه السّلام نوشتم که این آیه را تفسیر فرماید: «اللَّهُ نُورُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ» - . نور / ۳۵ - تا آخر آیه. در جواب من نوشت:

اما بعد؛ همانا محمّد امین خدا است در میان خلق. وقتی از دنیا رحلت کرد، ما اهل بیت ورثه او بودیم؛ ما امنای خدا در زمینیم، علم منایا و بلایا و انساب

ص: ۲۴۱

عرب و میلاد اسلام در نزد ماست و هر گروهی که صد نفر را گمراه کند یا باعث هدایت صد نفر شود، ما رهبر و فرمانده و تبلیغ کننده آنها را می شناسیم؛ ما شخصی را که ببینیم، می شناسیم که واقعا مؤمن است یا منافق.

اسامی شیعیان ما و اسم پدرهایشان در نزد ما ثبت است. خدا از آنها و از ما پیمان گرفته وارد محلی که ما وارد می شویم خواهند شد و داخل مدخل ما می شوند، بر اسلام واقعی نیستند جز ما و آنها تا روز قیامت.

ما چنگ به نور پیامبرمان می زنیم و پیامبر چنگ به نور خدا می زنند و شیعیان ما چنگ به نور ما می زنند. هر که از ما جدا شود هلاک می گردد و هر که پیرو ما باشد نجات می یابد؛ کسی که جدایی از ما را اختیار کرده و منکر ولایت ما باشد، کافراست. پیرو ما و پیرو دوستان ما مؤمنند؛ کافر ما را دوست نمی دارد و مؤمن با ما دشمنی نمی ورزد؛ هر کس بمیرد در حالی که ما را دوست می داشته، بر خدا لازم است او را با ما مبعوث کند.

ما نوریم برای پیروان خود و هدایت هستیم برای کسی که از ما هدایت جوید. هر که از ما نباشد از اسلام بهره ای نبرده. به وسیله ما خدا دین را گشود و به وسیله ما ختم می نماید؛ به وسیله ما خداوند به شما سبزه زمین را خورانید و به واسطه ما خداوند از آسمان باران فرستاد؛ و به واسطه ما شما را در دریا از غرق شدن نگه داشت و از فرو رفتن به زمین در بیابان؛ و به وسیله ما خدا در زندگی به شما نفع بخشید و در قبر و در محشر و هنگام صراط و هنگام سنجش اعمال و هنگام داخل شدن به بهشت.

مثل ما در کتاب خدا، مانند چراغدانی است که در قندیلی قرار دارد؛ ما «الْمِصْباحُ فِی زُجاجَهٍ الزُّجاجَهُ کَأَنَّها کَوْکَبٌ دُرِّیٌّ یُوقَدُ مِنْ شَجَرَهٍ مُبارَکَهٍ زَیْتُونَه.» {چراغدان هستیم که در آن چراغ است و چراغ داخل بلوری است؛ گویا ستاره ای است درخشان که از درخت پر برکت زیتون می سوزد}، «لا شَرْقِیَّهٍ وَ لا غَرْبِیَّه» { نه شرقی و نه غربی}، نه نابکار است و نه ناشناس است. «یَکادُ زَیْتُها یُضِی ءُ وَ لَوْ لَم

ص: ۲۴۲

تَمْسَسْهُ نار.» {روغن آن چراغ می درخشد، اگرچه افروخته نشود.} قرآن از صفا و روشنی «نُورٌ عَلی نُور» {نور بر نور است.} امام بعد از امام، «یَهْدِی اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ یَشاءُ وَ یَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثالَ لِلنَّاسِ وَ اللَّهُ بِکُلِّ شَیْ ءٍ عَلِیم.» - . نور / ۳۵ -

{خداوند هدایت می کند برای نور خود هر کس را که بخواهد و خداوند برای مردم مثال ها می زند و خدا دانای هر چیز است.}

نور، علی است؛ خداوند هر که را بخواهد به ولایت ما هدایت می کند. بر خدا لازم است که دوست ما را با چهره ای درخشان که از دور شناخته می شود برانگیزد و حجت او نزد خدا آشکار باشد؛ بر خدا لازم است که دوست ما را با متقین و «النَّبِیِّینَ وَ الصِّدِّیقِینَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصَّالِحِینَ وَ حَسُنَ أُولئِکَ رَفِیقا.» - . نساء / ۶۹ -

{انبیا و صدیقین و شهدا و صالحین قرار دهد که آنها خوب رفیق هایی هستند.}

شهدای ما ده درجه بالاتر از سایر شهدایند و شهید شیعه ما، بر شهدای غیر ما نُه درجه فضیلت دارند.

ما نجیبان و اولاد انبیا هستیم، و ما فرزند اوصیا هستیم، و ما مخصوصون (شخصیت های ممتاز) کتاب خدا هستیم، و ما از همه مردم به پیامبر نزدیک تریم. خداوند برای ما دینش را تشریع کرده و در قرآن می فرماید: «شَرَعَ لَکُمْ مِنَ الدِّینِ ما وَصَّی بِهِ نُوحاً وَ الَّذِی أَوْحَیْنا إِلَیْکَ» { از [احکام] دین آنچه را که به نوح درباره آن سفارش کرد برای شما تشریع کرد و آنچه را به تو وحی کردیم.}

ای محمّد! «وَ ما وَصَّیْنا بِهِ إِبْراهِیمَ وَ مُوسی وَ عِیسی» به ما آموختند و آنچه آموختیم تبلیغ کردیم و علم آنها را به ما دادند. ما وارث انبیا و وارث صاحبان علم و پیغمبران اولوالعزم هستیم. «أَنْ أَقِیمُوا الدِّینَ» اینکه دین را بپا دارید، همان طور که فرموده؛ «وَ لا تَتَفَرَّقُوا فِیهِ کَبُرَ عَلَی الْمُشْرِکِینَ» متفرق نشوید؛ بر مشرکان به ولایت علی گران است «ما تَدْعُوهُمْ إِلَیْهِ»، دعوت به ولایت علی که تو می کنی ای محمّد! «یجتبی الیه من یشاء و یهدی الیه من ینیب» - . شوری / ۱۳ -

خداوند برمی گزیند هر که را بخواهد و هدایت می نمایند هر کس را که بازگردد و بپذیرد ولایت علی علیه السّلام را. برایت کتابی فرستاده ام که در آن هدایت است. درباره آن اندیشه و تدبر کن و آن را بفهم که در آن شفا و نور است. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۴۵۷ - ۴۵۸ -

**[ترجمه]

بیان

قوله تضـل مـائه قوله مائه حال عن فئه أو مفعول لتضل و فی بعض النسـخ ما به أی تضـلها ما هی به أی فیه من الاعتقاد الباطل و قد مر تفسیر

ص: ۲۴۳

۱- فی نسخه: منیرا برهانه.

۲- فی نسخه: ان یجعل اولیاءنا المتقین مع النبیین.

۳- فی نسخه: و أولی العزم.

۴- الشوری: ۱۲ و ۱۳.

۵- فی نسخه: شفاء لما فی الصدور.

۶- تفسیر القمّیّ: ۴۵۷ و ۴۵۸.

بعض أجزاء الخبر فی باب آیه النور.

**[ترجمه]اینکه فرمود «تضل مائه»؛ «مائه» حال است از «فئه» یا اینکه مفعول است برای «لتضل» و در بعضی نسخه ها آمده «مابه»، یعنی «تضلها ما هی» به یعنی در آن اعتقاد باطل نیز هست . تفسیر

ص: ۲۴۳

بعضی از اجزای این روایت در باب «آیه نور» گذشت.

**[ترجمه]

«۶»

ل، الخصال ابْنُ مُوسَی عَنِ الْعَلَوِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ بَسَّامٍ (۱) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْیَمَانِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ جَعْفَرِ بْنِ یرقان (بُرْقَانَ) عَنْ مَیْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِینَا خَطِیباً فَقَالَ فِی آخِرِ خُطْبَتِهِ جَمَعَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَنَا عَشْرَ خِصَالٍ لَمْ یَجْمَعْهَا لِأَحَدٍ قَبْلَنَا وَ لَا تَکُونُ فِی أَحَدٍ غَیْرِنَا فِینَا الْحُکْمُ وَ الْحِلْمُ وَ الْعِلْمُ وَ النُّبُوَّهُ وَ السَّمَاحَهُ وَ الشَّجَاعَهُ وَ الْقَصْدُ (۲) وَ الصِّدْقُ وَ الطُّهُورُ وَ الْعَفَافُ وَ نَحْنُ کَلِمَهُ التَّقْوَی وَ سَبِیلُ الْهُدَی وَ الْمَثَلُ الْأَعْلَی وَ الْحُجَّهُ الْعُظْمَی وَ الْعُرْوَهُ الْوُثْقَی وَ الْحَبْلُ الْمَتِینُ وَ نَحْنُ الَّذِینَ أَمَرَ اللَّهُ لَنَا بِالْمَوَدَّهِ فَما ذا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلالُ فَأَنَّی تُصْرَفُونَ (۳).

**[ترجمه]خصال: عبداللّه بن عباس گفت: پیامبر اکرم در میان ما به سخنرانی مشغول شد و در آخر فرمایش خود فرمود: خداوند برای ما ده امتیاز را جمع کرده که برای احدی قبل از ما جمع نکرده و در احدی غیر ما نخواهد بود: در میان ما حکم و حلم و علم و نبوّت و سخاوت و شجاعت و هدایت و صدق و پاکی و عفاف است؛ ما کلمه تقوا و راه هدایت و مثل اعلی و حجت بزرگ و دستاویز محکم و حبل المتین هستیم؛ خداوند درباره ما دستور به مودّت و دوستی داده، بعد از دریافت حق دیگر چیزی جز گمراهی نیست؛ کجا می روید! - . خصال ۲ : ۵۱ - ۵۲ -

**[ترجمه]

بیان

قوله صلی الله علیه و آله و نحن کلمه التقوی أی ولایتنا الکلمه التی بها یتقی من النار أو نحن أهلها إشاره إلی قوله تعالی وَ أَلْزَمَهُمْ کَلِمَهَ التَّقْوی (۴) قوله و المثل الأعلی المثل محرکه الحجه و الحدیث و الصفه أی أهل الحجه العلیا أو الصفه العلیا أو مثل الله بهم فی القرآن فی آیه النور و غیرها و الأخیر أظهر و دینهم و ولایتهم و متابعتهم العروه الوثقی التی لا انفصام لها و الحبل المتین الذی أمر الله بالاعتصام به و عدم التفرق عنه.

**[ترجمه]کلام پیامبر اکرم که فرمود «ماییم کلمه تقوا»، یعنی ولایت ما کلمه ای است که به واسطه آن از آتش در امان می

مانیـد، یا اینکه ماییم اهل تقوا که اشاره دارد به قول خداونـد متعال « وَ أَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوى» - . فتـح / ۲۶ - {و آرمان تقوا را ملازم آنان ساخت.} در عبارت «والمثل الاعلی»، «مثل» یعنی حجت و حـدیث و «صـفت» یعنی ما اهل حجت بزرگ یا صـفت والا-ییم، یـا اینکه منظور این است که خداونـد در قرآن در آیه نور و غیر آن، به ایشـان مثـال زده است و این وجه دوم ظاهرتر است، و دین آنها و ولایت آنها و متابعت از آنها ریسـمان محکم است که جـدایی ناپـذیر است و حبل متینی است که خداوند امر فرموده به چنگ زدن به آن و فاصله نگرفتن از آن .

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ هَاشِمٍ عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَهِ عَنْ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ مُعَاذٍ (۵)

ص: ۲۴۴

۱- فی نسخه: عن بسام.

۲- القصد: استقامه الطریق. نقیض الافراط یقال: رجل قصد ای لا جسیم و لا نحیف و طریق قصد ای مستقیم، و انه علی قصـد أی علی رشد و علی اللّه قصد السبیل ای بیان الطریق المستقیم الموصل الی الحق.

۳- الخصال ۲: ۵۱ و ۵۲.

۴- الفتح: ۲۷.

۵- فی المصدر: حمید بن أبی معاذ.

مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَهِ عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ مُزَاحِمِ الْخُرَاسَانِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ أَهْلُ بَيْتِ الرَّحْمَهِ وَ شَجَرَهُ النُّبُوَّهِ وَ مَوْضِعُ الرِّسَالَهِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِكَهِ وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات:

ص: ۲۴۴

مزاحم خراسانی گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم فرمود: ما خانواده، خانواده رحمت و شجره نبوّت و جایگاه رسالت و محل رفت و آمد ملائکه و معدن علم هستیم. - . بصائر الدرجات: ۱۷ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات الْعَبَّاسُ بْنُ مَعْرُوفٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ رِبْعِيٍّ عَنِ الْجَارُودِ وَ هُوَ أَبُو الْمُنْذِرِ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَبِي عَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام مَا تَنْقِمُ النَّاسُ مِنَّا نَحْنُ وَ اللَّهِ شَجَرَهُ النُّبُوَّهِ وَ بَيْتُ الرَّحْمَهِ وَ مَوْضِعُ الرِّسَالَهِ وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِكَهِ (۲).

یر، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن إسماعيل بن مهران عن حماد عن ربعی بن عبد الله بن الجارود عن جده الجارود مثله (۳)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو المنذر گفت: با پدرم خدمت حضرت زین العابدین علیه السّلام رفتم. آن جناب فرمود: مردم از ما چه بدی دیده اند؟ به خدا قسم ما شجره نبوّت و خانه رحمت و محل رسالت و معدن علم و محل رفت و آمد ملائکه هستیم. - . بصائر الدرجات: ۱۷ -

بصائر الدرجات: عبدالله بن جارود مانند همین را از جدش جارود نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۱۸ -

**[ترجمه]

بيان

قال فی مصباح اللغه نقمت عليه أمره و نقمت منه من باب ضرب إذا عبته و كرهته أشد الكراهه لسوء فعله قوله و موضع الرساله أی علوم الرساله أو الرسالات نزلت فی بيتهم أو عليهم فی ليله القدر و غيرها.

**[ترجمه]در مصباح اللغه آمده «نقمت علیه امره و نقمت منه» یعنی کراهت شدیدی داشت از او به خاطر کار بدش . اینکه فرمود «و موضع الرساله» یعنی محل علوم رسالت یا رسالات در بیت ایشان نازل می شود، یا اینکه در شب قدر و غیر آن

رسالات بر ایشان نازل می شود.

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصـائر الـدرجات يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ حَسَّانَ قَالا أَخْبَرَنَا أَبُو عِمْرَانَ الْأَرْمَنِيُّ وَ هُوَ مُوسَى بْنُ زَنْجَوَيْهِ عَنْ عَائِذِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ خَيْثَمَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: نَحْنُ شَجَرَهُ النُّبُوَّهِ وَ بَيْتُ الرَّحْمَهِ وَ مَفَاتِيحُ الْحِكْمَهِ وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ وَ مَوْضِعُ الرِّسَالَهِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِكَهِ وَ مَوْضِعُ سِرِّ اللَّهِ وَ نَحْنُ وَدِيعَهُ اللَّهِ فِی عِبَادِهِ وَ نَحْنُ حَرَمُ اللَّهِ الْأَكْبَرُ وَ نَحْنُ عَهْدُ اللَّهِ فَمَنْ وَفَى بِذِمَّتِنَا فَقَدْ وَفَى بِذِمَّهِ اللَّهِ وَ مَنْ وَفَى بِعَهْدِنَا فَقَدْ وَفَى بِعَهْدِ اللَّهِ وَ مَنْ خَفَرَهُمَا (۴) فَقَدْ خَفَرَ ذِمَّهَ اللَّهِ وَ عَهْدَهُ (۵).

یر، بصائر الدرجات عبد الله بن محمد عن الخشاب قال حدثنا أصحابنا عن خيثمه عن الصادق عليه السلام مثله (۶).

۱- بصائر الدرجات: ۱۷.

۲- بصائر الدرجات: ۱۷.

۳- بصائر الدرجات: ۱۸.

۴- فی المصدر: (و من خفرنا) اقول: خفره: نقيض عهده. غدر به.

۵- بصائر الدرجات: ۱۷.

۶- بصائر الدرجات: ۱۸.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: خثیمه از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ما درخت نبوّت و خاندان رحمت و کلیدهای حکمت و معدن علم و پایگاه رسالت و محل آمد و رفت ملائکه و مخزن اسرار خدا و امانت او در میان مردم هستیم، و ما حرم بزرگ خدا و ما پیمان اوییم. هر کسی به قرارداد خود وفا کند، به پیمان خدا وفا کرده و هر کس به پیمان ما وفا نماید، به عهد خدا وفا کرده و هر که پیمان شکنی نماید، در هر دو مورد پیمان و عهد خدا را شکسته است. -. بصائر الدرجات: ۱۷ -

بصائر الدرجات: عبدالله بن محمد از خشاب از امام صادق علیه السّلام مانند همین را نقل می کند. -. بصائر الدرجات: ۱۸ -

ص: ۲۴۵

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ مِسْکِینٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ الْأَعْمَشِ عَنِ الْأَعْمَشِ رَفَعَ الْحَدِیثَ إِلَی أَبِی ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: لَمَّا اخْتَلَفَ النَّاسُ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ أَبُو ذَرٍّ أَهْلُ بَیْتِ نَبِیِّکُمْ هُمْ أَهْلُ بَیْتِ النُّبُوَّهِ وَ مَوْضِعُ الرِّسَالَهِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِکَهِ وَ بَیْتُ الرَّحْمَهِ وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اعمش از ابوذر نقل کرد که وقتی مردم پس از پیامبر اکرم اختلاف پیدا کردند، ابوذر گفت: خانواده پیامبر شما، اهل بیت نبوّت و پایگاه رسالت و محل رفت و آمد ملائکه و خاندان رحمت و معدن علم هستند. -. بصائر الدرجات: ۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی بْنِ تَمِیمٍ یَذْکُرُهُ عَنِ الْفُضَیْلِ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَا فُضَیْلُ مَا یَنْقِمُ النَّاسُ مِنَّا فَوَ اللَّهِ إِنَّا لَشَجَرَهُ النُّبُوَّهِ وَ مَوْضِعُ الرِّسَالَهِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِکَهِ وَ بَیْتُ الرَّحْمَهِ وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فضیل گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: مردم از ما چه بدی دیده اند؟ به خدا قسم ما شجره نبوت و موضع رسالت و محل رفت و آمد ملائکه و خانه رحمت و معدن علم هستیم. -. بصائر الدرجات: ۱۷ - ۱۸ -

**[ترجمه]

«۱۲»

مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْعَلَوِيُّ عَنِ الْعَمْرَكِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ شَجَرَهُ النُّبُوَّهِ وَ مَوْضِعُ الرِّسَالَهِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِكَهِ وَ بَيْتُ الرَّحْمَهِ وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن جعفر از برادرش موسی بن جعفر نقل کرد که فرمود: رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلّم فرمود: ما اهل بیت، شجره نبوت و موضع رسالت و محل رفت و آمد ملائکه و خانه رحمت و معدن علم هستیم. - . بصائر الدرجات: ۱۸ -

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَهِ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ ذَكَرَ مِثْلَهُ وَ فِيهِ بَيْتُ الرَّأْفَهِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سکونی از حضرت صادق علیه السّلام، از پدرش نقل کرد که فرمود: علی علیه السّلام فرمود ... و مانند روایت پیشین را نقل می کند و در آن عبارت «خانه رأفت» اضافه است. - . بصائر الدرجات: ۱۸ - ۱۹ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ أَسْوَدَ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَأَنْشَأَ يَقُولُ ابْتِدَاءً مِنْ غَيْرِ أَنْ يُسْأَلَ نَحْنُ حُجَّهُ اللَّهِ وَ نَحْنُ بَابُ اللَّهِ وَ نَحْنُ لِسَانُ اللَّهِ وَ نَحْنُ وَجْهُ اللَّهِ وَ نَحْنُ عَيْنُ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ وَ نَحْنُ وُلَاهُ أَمْرِ اللَّهِ فِي عِبَادِهِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اسود بن سعید گفت: خدمت حضرت باقر علیه السّلام بودم. بی آنکه چیزی از آن جناب بپرسند، فرمود: ما حجت خدا و باب اللّه و لسان خدا و وجه اللّه و عین اللّه در میان مردم هستیم؛ ما فرمانروایان امر خدا در میان مردم هستیم. - . بصائر الدرجات: ۱۸ - ۱۹ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُوسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَى الْخَشَّابِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ

١- بصائر الدرجات: ١٧.

٢- بصائر الدرجات: ١٧ و ١٨ فيه: الفضيل بن يسار.

٣- بصائر الدرجات: ١٨. فيه: محمّد بن أحمد بن محمّد بن إسماعيل العلوى قال: حدّثنا الحسن بن عمرو العمركى عن علىّ بن جعفر عن أخيه موسى بن جعفر عن أبيه عليهما السلام.

٤- بصائر الدرجات: ١٨ و ١٩.

٥- بصائر الدرجات: ١٨ و ١٩.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ نَحْنُ وُلَاةُ أَمْرِ اللَّهِ وَ خَزَنَةُ عِلْمِ اللَّهِ وَ عَيْبَةُ وَحْيِ اللَّهِ وَ أَهْلُ دِينِ اللَّهِ وَ عَلَيْنَا نَزَلَ كِتَابُ اللَّهِ وَ بِنَا عُبِدَ اللَّهُ وَ لَوْلَانَا مَا عُرِفَ اللَّهُ وَ نَحْنُ وَرَثَةُ نَبِيِّ اللَّهِ وَ عِتْرَتُهُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات:

ص: ۲۴۶

عبدالرحمن بن کثیر گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: ما فرمانروایان فرمان خدا و گنجینه های علم خدا و مخزن وحی او و اهل دین خدا هستیم؛ کتاب خدا بر ما نازل شده؛ به واسطه ما خدا پرستش شد، اگر ما نبودیم خدا شناخته نمی شد؛ ما وارث پیامبر خدا و عترت او هستیم. - . بصائر الدرجات: ۱۹ -

**[ترجمه]

بيان

قوله و بنا عبد الله أی نحن علمنا الناس طريق عباده الله أو نحن عبدنا الله حق عبادته بحسب الإمكان أو بولايتنا عبد الله فإنها أعظم العبادات أو بولايتنا صحت العبادات فإنها من أعظم شرائطها قوله و لولانا ما عرف الله أی لم يعرفه غيرنا أو نحن عرفناه الناس أو بجلالتنا و علمنا و فضلنا عرفوا جلاله قدر الله و عظم شأنه.

**[ترجمه]«به واسطه ما خدا پرستش شد»، یعنی ما به مردم راه پرستش و عبادت خدا را آموختیم، یا منظور این است که ما خدا را به مقدار ممکن پرستیدیم، یا به ولایت ما خدا پرستش شد که این خود نیز از اعظم عبادات است، یا اینکه به ولایت ما عبادت صحیح است، زیرا این ولایت از بزرگ ترین شرایط صحت است. «اگر ما نبودیم خدا شناخته نمی شد» یعنی غیر از ما کسی خدا را نشناخته، یا ما خدا را به مردم معرفی کردیم یا به واسطه جلالت و علم و فضل ما مردم قدر و عظمت خدا را شناختند.

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَا ابْنَ أَبِي يَعْفُورٍ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَاحِدٌ مُتَوَحِّدٌ بِالْوَحْدَانِيَّةِ مُتَفَرِّدٌ بِأَمْرِهِ فَخَلَقَ خَلْقاً فَفَرَّدَهُمْ (۲) لِذَلِكَ الْأَمْرِ فَنَحْنُ هُمْ يَا ابْنَ أَبِي يَعْفُورٍ فَنَحْنُ حُجَجُ اللَّهِ فِي عِبَادِهِ وَ شُهَدَاؤُهُ فِي خَلْقِهِ وَ أُمَنَاؤُهُ وَ خُزَّانُهُ عَلَى عِلْمِهِ وَ الدَّاعُونَ إِلَى سَبِيلِهِ وَ الْقَائِمُونَ بِذَلِكَ فَمَنْ أَطَاعَنَا فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ (۳)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبداللّه بن ابی یعفور گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: ای پسر ابی یعفور! خداوند تبارک و تعالی یکتای بی همتا است؛ در یکتایی بی نظیر است؛ در کارهایش به تنهایی تصمیم می گیرد؛ در آفرینش مخلوقی را

آفریـد و آنها را برای این رهبری جـدا نمود. ما همان مخلوق ممتاز هستیم. ای پسـر ابی یعفور! ما حجت های خدا میان مردم و شهـدای او در میـان خلـق و امنـای او و خزینه داران علم و دعـوت کننـدگان راه او و بپادارنـدگان این راه هسـتیم؛ هر که از ما اطاعت کند، خدا را اطاعت کرده است. - . بصائر الدرجات: ۱۹ -

**[ترجمه]

بیان

قوله متفرد بأمره أی بالخلق فقوله لذلک الأمر لا یکون إشاره إلی هذا الأمر بل إلی الأمر المعهود أی الإمامه و الخلافه و یحتمل أن یکون المراد بالأـمر أولاـ أیضـا أمر الخلاـفه أی لم یـدع أمر تعیین الخلیفه إلی أحـد من خلقه کمـا زعمته المخـالفون بل هو المتفرد بنصب الخلفاء.

**[ترجمـه]«متفرد به امره» یعنی به امر خلـق و اینکه فرمـود «لـذلک الاـمر» اشـاره به این امر نمی کنـد، بلکه اشـاره دارد به امر معهودی، یعنی امامت و خلافت، و احتمال دارد مراد از امر اول نیز خلافت باشـد؛ امر تعیین خلافت، آنچنان که مخالفان گمان کرده اند، به احدی از خلق واگذار نشده است، بلکه خداوند در تعیین خلفا به تنهایی عمل می کند.

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، بصـائر الـدرجات عَبَّادُ بْنُ سُـلَیْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُـلَیْمَانَ عَنْ أَبِیهِ قَـالَ قَـالَ أَبُو عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام إِنَّ اللَّهَ تَبَـارَکَ وَ تَعَالَی انْتَجَبَنَا لِنَفْسِهِ فَجَعَلَنَا صَـفْوَتَهُ مِنْ خَلْقِهِ وَ أُمَنَـاءَهُ عَلَی وَحْیِهِ وَ خُزَّانَهُ فِی أَرْضِهِ وَ مَوْضِعَ سِـرِّهِ وَ عَیْبَهَ عِلْمِهِ ثُمَّ أَعْطَانَا الشَّفَاعَهَ فَنَحْنُ أُذُنُهُ السَّامِعَهُ وَ عَیْنُهُ النَّاظِرَهُ وَ لِسَانُهُ النَّاطِقُ بِإِذْنِهِ وَ أُمَنَاؤُهُ عَلَی مَا نَزَلَ مِنْ عُذْرٍ وَ نُذْرٍ وَ حُجَّهٍ.

۱- بصائر الدرجات: ۱۹.

۲- فی نسخه: فقدرهم.

۳- بصائر الدرجات: ۱۹.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمد بن سلیمان از پدرش نقل کرد که گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: خداوند تبارک و تعالی ما را برای خود انتخاب کرد، پس ما را برگزیدگان از خلقش و امینان بر وحی اش و خزینه دارانش در زمین و موضع سرّش و معدن علمش قرار داد. سپس به ما شفاعت عطا کرد. پس ما گوش شنوای خدا و چشم بینای او و زبان ناطق خدا به اذن اوییم و امینان او و هستیم بر آنچه نازل شد از عذر و نذر و حجت .

ص: ۲۴۷

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا مَنْزِلَتُكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ فَقَالَ حُجَّتُهُ عَلَى خَلْقِهِ وَ بَابُهُ الَّذِی يُؤْتَى مِنْهُ وَ أُمَنَاؤُهُ عَلَى سِرِّهِ وَ تَرَاجِمَهُ وَحْيِهِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو خالد قماط از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که عرض کردم: یا ابن رسول اللّه! مقام شما در نزد خدا چگونه است؟ فرمود: حجت خدا بر خلق و بابی هستیم که از آن باید وارد شد، و امین اسرار خدا و مترجم وحی او هستیم. - . بصائر الدرجات: ۱۹ -

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْبَصْرِیِّ عَنْ أَبِی الْمَغْرَاءِ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ خَيْثَمَةَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ نَحْنُ جَنْبُ اللَّهِ وَ نَحْنُ صَفْوَتُهُ وَ نَحْنُ خِيَرَتُهُ وَ نَحْنُ مُسْتَوْدَعُ مَوَارِيثِ الْأَنْبِيَاءِ (۲) وَ نَحْنُ أُمَنَاءُ اللَّهِ وَ نَحْنُ حُجَّةُ اللَّهِ (۳) وَ نَحْنُ أَرْكَانُ الْإِيمَانِ وَ نَحْنُ دَعَائِمُ الْإِسْلَامِ (۴) وَ نَحْنُ رَحْمَةُ اللَّهِ (۵) عَلَى خَلْقِهِ وَ نَحْنُ الَّذِينَ بِنَا يَفْتَحُ اللَّهُ وَ بِنَا يَخْتِمُ وَ نَحْنُ أَئِمَّةُ الْهُدَى وَ مَصَابِيحُ الدُّجَى وَ نَحْنُ مَنَارُ الْهُدَى وَ نَحْنُ السَّابِقُونَ وَ نَحْنُ الْآخِرُونَ وَ نَحْنُ الْعَلَمُ الْمَرْفُوعُ لِلْخَلْقِ (۶) مَنْ تَمَسَّكَ بِنَا لَحِقَ وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنَّا غَرِقَ وَ نَحْنُ قَادَةُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ وَ نَحْنُ خِيَرَةُ اللَّهِ (۷) وَ نَحْنُ الطَّرِيقُ وَ صِرَاطُ اللَّهِ الْمُسْتَقِيمُ إِلَى اللَّهِ (۸) وَ نَحْنُ مِنْ نِعْمَهِ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ (۹) وَ نَحْنُ الْمِنْهَاجُ وَ نَحْنُ مَعْدِنُ النُّبُوَّهِ وَ نَحْنُ مَوْضِعُ الرِّسَالَهِ وَ نَحْنُ الَّذِينَ إِلَيْنَا مُخْتَلَفُ (۱۰) الْمَلَائِكَهِ وَ نَحْنُ السِّرَاجُ

ص: ۲۴۸

۱- بصائر الدرجات: ۱۹.

۲- فی نسخه: نحن صفوه اللّه. و نحن خیره اللّه. و نحن مستودع مواریث انبیاء اللّه.

۳- فی نسخه: و نحن حجج اللّه.

۴- فی نسخه: و نحن حبل اللّه.

۵- فی نسخه و فی المصدر: و نحن من رحمه اللّه علی خلقه.

۶- فی نسخه: و نحن العلم المرفوع لاهل الدنیا.

۷- فی نسخه: و نحن حرم اللّه.

۸- فی الاکمال: و نحن الطریق الواضح و الصراط المستقیم إلی اللّه.

۹- فی نسخه: و نحن من نعم اللّه علی خلقه.

۱۰- فی نسخه: تختلف الملائکه.

لِمَنِ اسْتَضَاءَ بِنَا وَ نَحْنُ السَّبِيلُ لِمَنِ اقْتَدَى بِنَا وَ نَحْنُ الْهُدَاةُ إِلَى الْجَنَّةِ وَ نَحْنُ عِزُّ الْإِسْلَامِ (۱) وَ نَحْنُ الْجُسُورُ وَ الْقَنَاطِرُ (۲) مَنْ مَضَى عَلَيْهَا سَبَقَ وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا (۳) مُحِقَ وَ نَحْنُ السَّنَامُ الْأَعْظَمُ وَ نَحْنُ الَّذِينَ بِنَا تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ وَ بِنَا تُسْقَوْنَ الْغَيْثَ وَ نَحْنُ الَّذِينَ بِنَا يُصْرَفُ عَنْكُمْ الْعَذَابُ فَمَنْ عَرَفَنَا وَ نَصَرَنَا (۴) وَ عَرَفَ حَقَّنَا وَ أَخَذَ بِأَمْرِنَا فَهُوَ مِنَّا وَ إِلَيْنَا (۵).

ك، إكمال الدين أبی عن سعد عن ابن عيسی عن ابن معروف مثله (۶)

- قب، المناقب لابن شهرآشوب عن خيثمه مثله (۷)

- ما، الأمالی للشيخ الطوسی الحسين بن عبيد الله عن علی بن محمد العلوی عن محمد بن إبراهيم عن أحمد بن محمد بن عيسی عن البزنطی عن أبی المغراء مثله (۸).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: خثيمه از حضرت باقر عليه السّلام نقل كرد كه شنيدم می فرمود: ما جنب اللّه و برگزيده او و منتخب خدا و تحويل گيرنده ميراث انبيا و امنای پروردگار و حجت خدا و اركان ايمان و پايه های اسلام هستيم؛ ما رحمت خدا بر خلقيم.

ما كسانی هستيم كه خداوند به وسيله ما می گشايد و به وسيله ما ختم می كند؛ ما ائمه هدی و چراغ های روشنگر تاريكی ها و استوانه های درخشان هدايتيم، و ما سابقون و آخرون (كه در قرآن ياد شده هستيم)؛ ما پايگاه برافراشته برای مردميم. هر كه تمسک به ما جويد، خواهد رسيد و هر كه از ما تخلف ورزد، غرق می شود.

ما رهبر مردم سفيد روی هستيم و برگزيده خدا و راه واقعی و صراط مستقيم به سوی خداييم؛ ما از نعمت های خدا بر خلقيم؛ ما راه و روش و معدن نبوّت و پايگاه رسالت و محل رفت و آمد ملائكه و چراغ راهنما

ص: ۲۴۸

برای رهرو هستيم؛ ما راهی هستيم برای كسی كه پيرو ما باشد و هدايت كنندگان به بهشتيم.

ما عزت اسلام و پل ها و معبرهای بزرگی هستيم كه هر كس از روی آن بگذرد، سبقت می گيرد و هر كه تخلف جويد، گمراه می شود؛ ما كوهان بزرگ و ما كسانی هستيم كه به واسطه ما رحمت نازل می شود و به وسيله ما باران می بارد. بر شما و به واسطه ما عذاب از شما برطرف می گردد. هر كه ما را بشناسد و ياری كند و عارف به حق ما باشد و دستور ما را بپذيرد، از ما است و بازگشت او به سوی ما است. - . بصائر الدرجات: ۱۹ -

كمال الدين: از ابن عيسی از ابن معروف مانند همين را نقل می كند. - . كمال الدين: ۱۱۹ -

مناقب: از خثيمه مانند همين را نقل می كند. - . مناقب ۳ : ۳۳۶ - ۳۳۷ -

امالی شيخ طوسی: از محمد بن عيسی، از بزنطی، از ابی مغرا مانند همين را نقل می كند. - . امالی شيخ طوسی -

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ مَیْمُونٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ هَارُونَ (۹) عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَالَ إِنَّ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله کَانَ أَمِینَ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ فَلَمَّا قَبَضَهُ اللَّهُ کُنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ وَرَثَتَهُ فَنَحْنُ أُمَنَاءُ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ عِنْدَنَا عِلْمُ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا وَ أَنْسَابِ الْعَرَبِ وَ فَصْلُ الْخِطَابِ وَ مَوْلِدُ الْإِسْلَامِ قَالَ شَرَعَ لَکُمْ یَا آلَ مُحَمَّدٍ مِنَ الدِّینِ ما وَصَّی بِهِ نُوحاً وَ الَّذِی أَوْحَیْنا إِلَیْکَ یَا مُحَمَّدُ وَ ما وَصَّیْنا بِهِ إِبْراهِیمَ وَ مُوسی وَ عِیسی فَقَدْ عَلَّمَنَا وَ بَلَّغَنَا مَا عَلَّمَنَاهُ وَ اسْتَوْدَعَنَا عِلْمَهُ نَحْنُ وَرَثَةُ الْأَنْبِیَاءِ وَ نَحْنُ وَرَثَةُ أُولِی الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ أَقِیمُوا الصَّلَاهَ وَ الدِّینِ یَا آلَ مُحَمَّدٍ وَ لا تَتَفَرَّقُوا وَ کُونُوا عَلَی جَمَاعَهٍ

ص: ۲۴۹

۱- فی نسخه: و نحن عری الإسلام.

۲- فی نسخه: و نحن القناطر، من مضی علینا سبق.

۳- فی نسخه: و من تخلف عنا محق.

۴- فی نسخه: و أبصرنا.

۵- بصائر الدرجات: ۱۹.

۶- اکمال الدین: ۱۱۹.

۷- مناقب آل أبی طالب ۳: ۳۳۶ و ۳۳۷.

۸- أمالی ابن الشیخ:.

۹- فی نسخه: عمار بن مروان.

كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ بِوَلَايَةِ (۱) عَلِيٍّ ما تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: عمار بن هارون از حضـرت باقر عليه السّـلام نقل كرد كه فرمود: حضـرت محمّد صـلّى اللّه عليه و آله و سـلّم امين خـدا در زمين بود. پس از درگذشت آن جناب، ما اهل بيت وارث او هستيم. پس ما امين هاى خدا در زمينيم. علم مرگ و ميرهـا و بلاهـا و نژاد عرب و فصـل الخطـاب و ميلاـد اسـلام در نزد ما است. در قرآن فرموده «شَرَعَ لَكُمْ»، اى آل محمّد! «مِنَ الدِّينِ ما وَصَّى بِهِ نُوحاً وَ الَّذِى أَوْحَيْنا إِلَيْكَ.» اى محمّد! «وَ ما وَصَّيْنا بِهِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى وَ عِيسى» به ما آموختند و مـا تبليغ نموديم آنچه را آموختيم و به مـا سپرده شـد ، مـا وارث انبيـا و وارث پيـامبران اولوالعزم هستيم. «أَنْ أَقِيمُوا» نمـاز به پا داريد و«الدِّينِ» و دين را اسـتوار داريد. اى خاندان محمّد! «وَ لا تَتَفَرَّقُوا»، متفرق نشويد و متحد باشـيد بر كسانى كه شريك در ولايت على قرار داده اند. گران است دعوتى كه آنها را به ولايت على مى كنى،

ص: ۲۴۹

«كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ ما تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ.» -. شورى / ۱۲ - ۱۳ -

{بر مشركان آنچه كه ايشان را به سوى آن فرا مى خوانى، گران مى آيد.} -. بصائر الدرجات: ۳۳ -

**[ترجمه]

«۲۱»

ك، إكمال الدين ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ طَهَّرَنَا وَ عَصَمَنَا جَعَلَنَا شُهَدَاءَ عَلَى خَلْقِهِ وَ حُجَّتَهُ فِي أَرْضِهِ وَ جَعَلَنَا مَعَ الْقُرْآنِ وَ جَعَلَ الْقُرْآنَ مَعَنَا لَا نُفَارِقُهُ وَ لَا يُفَارِقُنَا (۳).

**[ترجمه]كمـال الـدين: سـليم بن قيس از اميرالمـؤمنين عليه السّـلام نقـل مى كنـد كه فرمود: خداونـد مـا را پـاك قرار داد و معصوم نمود و ما را گواه بر مردم قرار داد و حجت در زمين؛ ما را با قرآن و قرآن را با ما قرار داد، نه ما از او جـدا مى شويم و نه او از ما جدا مى شود. -. كمال الدين: ۱۳۹ -

**[ترجمه]

«۲۲»

ير، بصائر الـدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنِ النَّضْرِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ الْحُسَيْنِ الْأَحْمَسِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ عِنْدَنَا مَعَاقِلُ الْعِلْمِ وَ آثَارُ النُّبُوَّةِ وَ عِلْمُ الْكِتَابِ وَ فَصْلُ مَا بَيْنَ النَّاسِ (۴).

ير، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن الربيع بن محمد عن النضر عن هشام بن سالم عن الحسين بن يحيى عن أبى خالد مثله

(۵)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حسین احمسی گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: ما اهل بیت پیامبریم؛ در نزد ما پناه های علم و آثار نبوّت و علم کتاب و تشخیص حق و باطل اختلافات بین مردم است. - . بصائر الدرجات: ۱۰۷ -

بصائر الدرجات: هشام بن سالم از حسین بن یحیی از ابو خالد مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۱۰۷ -

**[ترجمه]

بیان

المعقل کمنزل الملجأ و المعاقل الحصون.

**[ترجمه]«معقل» یعنی پناهگاه و «معاقل» یعنی دژها.

**[ترجمه]

«۲۳»

شف، کشف الیقین أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الطَّبَرِیُّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْکُوفِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الْوَاحِدِ الْخَزَّازِ عَنْ یَحْیَی بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فُرَاتٍ عَنْ عَامِرِ بْنِ کَثِیرٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ زِیَادِ بْنِ الْمُنْذِرِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ علیهما السلام وَ هُوَ یَقُولُ نَحْنُ شَجَرَهٌ أَصْلُهَا رَسُولُ اللَّهِ وَ فَرْعُهَا أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیٌّ وَ أَغْصَانُهَا فَاطِمَهُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ وَ ثَمَرَتُهَا الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ علیهما السلام فَإِنَّهَا شَجَرَهُ النُّبُوَّهِ وَ بَیْتُ الرَّحْمَهِ وَ مِفْتَاحُ الْحِکْمَهِ (۶) وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ وَ مَوْضِعُ الرِّسَالَهِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِکَهِ وَ مَوْضِعُ سِرِّ اللَّهِ وَ وَدِیعَتُهُ وَ الْأَمَانَهُ الَّتِی عُرِضَتْ عَلَی السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ حَرَمُ اللَّهِ الْأَکْبَرُ وَ بَیْتُ اللَّهِ الْعَتِیقُ وَ حَرَمُهُ عِنْدَنَا عِلْمُ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا وَ الْوَصَایَا وَ فَضْلُ الْخِطَابِ وَ مَوْلِدُ الْإِسْلَامِ وَ أَنْسَابُ

۱- نسخه من الکتاب و المصدر خالیان عن قوله: بولایه علی.

۲- بصائر الدرجات: ۳۳ و الآیه فی سوره الشوری: ۱۲ و ۱۳.

۳- کمال الدین: ۱۳۹.

۴- بصائر الدرجات: ۱۰۷.

۵- بصائر الدرجات: ۱۰۷.

۶- فی نسخه: و مفتاح الکرامه.

الْعَرَبِ كَانُوا نُوراً مُشْرِقاً حَوْلَ عَرْشِ رَبِّهِمْ فَأَمَرَهُمْ فَسَبَّحُوا فَسَبَّحَ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ بِتَسْبِيحِهِمْ ثُمَّ أَهْبِطُوا إِلَى الْأَرْضِ فَأَمَرَهُمْ فَسَبَّحُوا فَسَبَّحَ أَهْلُ الْأَرْضِ بِتَسْبِيحِهِمْ فَإِنَّهُمْ لَهُمُ الصَّافُّونَ وَ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمُسَبِّحُونَ فَمَنْ أَوْفَى بِذِمَّتِهِمْ فَقَدْ أَوْفَى بِذِمَّةِ اللَّهِ وَ مَنْ عَرَفَ حَقَّهُمْ فَقَدْ عَرَفَ حَقَّ اللَّهِ هُمْ وُلَاةُ أَمْرِ اللَّهِ وَ خُزَّانُ وَحْيِ اللَّهِ وَ وَرَثَةُ كِتَابِ اللَّهِ وَ هُمُ الْمُصْطَفَوْنَ بِسِرِّ اللَّهِ وَ الْأُمَنَاءُ عَلَى وَحْيِ اللَّهِ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِ النُّبُوَّةِ وَ مَعْدِنُ الرِّسَالَةِ وَ الْمُسْتَأْنِسُونَ بِخَفْقِ أَجْنِحَةِ الْمَلَائِكَةِ مَنْ كَانَ يَغْذُوهُمْ جَبْرَئِيلُ مِنَ الْمَلِكِ الْجَلِيلِ بِخَبَرِ التَّنْزِيلِ وَ بُرْهَانِ التَّأْوِيلِ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتٍ أَكْرَمَهُمُ اللَّهُ بِسِرِّهِ وَ شَرَّفَهُمْ بِكَرَامَتِهِ وَ أَعَزَّهُمْ بِالْهُدَى وَ ثَبَّتَهُمْ بِالْوَحْيِ وَ جَعَلَهُمْ أَئِمَّةَ هُدًى وَ نُوراً فِي الظُّلَمِ لِلنَّجَاةِ وَ اخْتَصَّهُمْ لِدِينِهِ وَ فَضَّلَهُمْ بِعِلْمِهِ وَ آتَاهُمْ ما لَمْ يُؤْتِ أَحَداً مِنَ الْعَالَمِينَ وَ جَعَلَهُمْ عِمَاداً لِدِينِهِ وَ مُسْتَوْدَعاً لِمَكْنُونِ سِرِّهِ وَ أُمَنَاءَ عَلَى وَحْيِهِ وَ نُجَبَاءَ مِنْ خَلْقِهِ وَ شُهَدَاءَ عَلَى بَرِيَّتِهِ اخْتَارَهُمُ اللَّهُ وَ حَبَاهُمْ وَ خَصَّهُمْ وَ اصْطَفَاهُمْ وَ فَضَّلَهُمْ وَ ارْتَضَاهُمْ وَ انْتَجَبَهُمْ وَ انْتَقَاهُمْ وَ جَعَلَهُمْ لِلْبِلَادِ وَ الْعِبَادِ عُمَّاراً وَ أَدِلَّاءَ لِلْأُمَّةِ عَلَى الصِّرَاطِ فَهُمْ أَئِمَّةُ الْهُدَى وَ الدُّعَاةُ إِلَى التَّقْوَى وَ كَلِمَةُ اللَّهِ الْعُلْيَا وَ حُجَّتُهُ الْعُظْمَى وَ هُمُ النَّجَاةُ وَ الزُّلْفَى (۱) هُمُ الْخِيَرَةُ الْكِرَامُ الْأَصْفِيَاءُ الْحُكَّامُ هُمُ النُّجُومُ الْأَعْلَامُ هُمُ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ هُمُ السَّبِيلُ الْأَقْوَمُ الرَّاغِبُ عَنْهُمْ مَارِقٌ وَ الْمُقَصِّرُ عَنْهُمْ زَاهِقٌ وَ اللَّازِمُ لَهُمْ لَاحِقٌ نُورُ اللَّهِ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْبِحَارُ السَّائِغَةُ لِلشَّارِبِينَ أَمْنٌ لِمَنِ الْتَجَأَ إِلَيْهِمْ وَ أَمَانٌ لِمَنْ تَمَسَّکَ بِهِمْ إِلَى اللَّهِ يَدْعُونَ وَ لَهُ يُسَلِّمُونَ وَ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ وَ بِكِتَابِهِ يَحْكُمُونَ مِنْهُمْ بَعَثَ اللَّهُ رَسُولَهُ وَ عَلَيْهِمْ هَبَطَتْ مَلَائِكَتُهُ وَ فِيهِمْ نَزَلَتْ سَكِينَتُهُ وَ إِلَيْهِمْ بُعِثَ الرُّوحُ الْأَمِينُ مَنّاً مِنَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ فَضَّلَهُمْ بِهِ وَ خَصَّهُمْ وَ أُصُولٌ مُبَارَكَةٌ

۱- الزلفی: القربه. الدرجه. المنزله. أی بهم یقرب إلی اللّه و یوصل الی الدرجه و المنزله.

مُسْتَقَرٌّ قَرَارُ الرَّحْمَهِ خُزَّانُ الْعِلْمِ وَ وَرَثَهُ الْحِلْمِ وَ أَولُو التَّقْوَى وَ النُّهَى وَ النُّورِ وَ الضِّيَاءِ وَ وَرَثَهُ الْأَنْبِيَاءِ وَ بَقِيَّهُ الْأَوْصِيَاءِ مِنْهُمُ الطَّيِّبُ ذِكْرُهُ الْمُبَارَكُ اسْمُهُ مُحَمَّدٌ الْمُصْطَفَى الْمُرْتَضَى وَ رَسُولُهُ الْأُمِّيُّ وَ مِنْهُمُ الْمَلِكُ الْأَزْهَرُ وَ الْأَسَدُ الْمُرْسَلُ حَمْزَهُ وَ مِنْهُمُ الْمُسْتَقَى بِهِ يَوْمَ الزِّيَارَهِ الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ عَمُّ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ صِنْوُ أَبِيهِ وَ ذُو الْجَنَاحَيْنِ وَ الْهِجْرَتَيْنِ وَ الْقِبْلَتَيْنِ وَ الْبَيْعَتَيْنِ مِنَ الشَّجَرَهِ الْمُبَارَكَهِ صَحِيحُ الْأَدِيمِ وَاضِحُ الْبُرْهَانِ وَ مِنْهُمْ حَبِيبُ مُحَمَّدٍ وَ أَخُوهُ الْمُبَلِّغُ عَنْهُ مِنْ بَعْدِهِ الْبُرْهَانُ وَ التَّأْوِيلُ وَ مُحْكَمُ التَّفْسِيرِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَصِيُّ رَسُولِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ عَلَيْهِ مِنَ اللَّهِ الصَّلَوَاتُ الزَّكِيَّهُ وَ الْبَرَكَاتُ السَّنِيَّهُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ افْتَرَضَ اللَّهُ مَوَدَّتَهُمْ وَ وَلَايَتَهُمْ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ مُسْلِمَهٍ فَقَالَ فِی مُحْكَمِ كِتَابِهِ لِنَبِيِّهِ صلی الله علیه و آله قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّهَ فِی الْقُرْبی وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَهً نَزِدْ لَهُ فِيها حُسْناً إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ (۱) فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ علیهما السلام اقْتِرَافُ الْحَسَنَهِ مَوَدَّتُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (۲).

**[ترجمه]کشف الیقین: زیاد بن منذر گفت: از حضرت باقر علیه السّلام شنیدم که می فرمود: ما درختی هستیم که ریشه آن پیامبر اکرم، تنه آن امیرالمؤمنین علی علیه السّلام، شاخه هایش فاطمه دختر محمّد و میوه آن حسن و حسین علیهما السّلام هستند. آنها درخت نبوت، خاندان رحمت، کلید حکمت، معدن علم، پایگاه رسالت، محل رفت و آمد ملائکه، مخزن اسرار خدا و ودیعه او و امانتی که به آسمان ها و زمین عرضه شد، حرم بزرگ خدا، بیت عتیق او و حرم خدا هستند.

علم منایا و بلایا و وصایا و فصل الخطاب و میلاد اسلام و نژاد

ص: ۲۵۰

عرب در نزد ماست. آنها نور درخشان اطراف عرش خدا بودند. خداوند دستور داد آنها تسبیح بگویند. ساکنین آسمان ها از ایشان تسبیح را آموختند. سپس به زمین آورده شدند. در آنجا دستور تسبیح داد به آنها؛ اهل زمین به وسیله تسبیح آنها، تسبیح گفتند.

به پای ایستادگان در خدمت خدا آنهایند و تسبیح کنندگان که در قرآن یاد شده این خانواده اند. هر که به پیمان آنها وفا کند، به پیمان خدا وفا کرده؛ هر که حق آنها را بشناسد، حق خدا را شناخته است. آنها فرمانروایان امر خدا، گنجینه های وحی او، وارث کتاب خدا، برگزیدگان اسرار او و امین های وحی خدایند. آنها اهل بیت نبوّت و معدن رسالت و کسانی هستند که به بال و پر ملائکه انس گرفته اند؛ کسانی که جبرئیل از جانب خدا به آنها تغذیه تنزیل و تاویل قرآن می کرد.

آنها خانواده ای هستند که خداوند آنها را به اسرار خود گرامی داشت، آنها را به کرامت خویش ممتاز نمود، با هدایت عزت بخشید، به وحی پایدار کرد و ایشان را رهبران هدایت و نور نجات در تاریکی قرار داد. آنها را به دین خویش اختصاص داد و با علم خود مزیت بخشید؛ به آنها مزایایی بخشید که به هیچ یک از جهانیان نداده است .

بعد آنها را استوانه دین خود و مخزن اسرار و امین بر وحی و برجستگان خلق و گواهان بر مردم قرار داد.

خداوند ایشان را برگزید و مورد لطف و عنایت و فضل و رضایت و انتخاب خویش قرار داد، و ایشان را پاکیزه کرد. آنها را وسیله آبادی شهرها و شهروندان قرار داد و آنها را راهنمای امت بر صراط قرار داد. آنها ائمه هدی و داعیان تقوا و کلمه اللَّه

بزرگ و حجت عظمی هستند. آنهایند سبب نجات و تقرب به خدا و آنهایند برگزیدگان شایسته و رهبران ممتاز و ستارگان درخشان؛ آنها صراط مستقیم و راه پایدارند. هر که از آنها فاصله بگیرد، منحرف است و کسی که درباره آنها کوتاهی کند، گمراه است و هر که ملازم ایشان باشد، به هدف واقعی می رسد.

آنها نور خدا در دل های مؤمنین و دریاهای گوارا برای نوشندگان هستند. هر که به آنها پناه برد، آسوده است و هر که چنگ به دامن ایشان زند، در امان است. آنها داعی به سوی خدا و تسلیم امر او و عامل به دستورش و حاکم کتاب خدایند. از این خاندان خداوند پیامبر را برانگیخته و بر آنها ملائکه را نازل فرموده و در میان ایشان آرامش و سکینه را نازل نموده و به سوی آنها روح الامین نازل شده. اینها لطف و عنایتی است از خدا بر آنها که به ایشان اختصاص داده و آنها را با این مقامات مزیت بخشیده است.

آنها پایگاه های بابرکت

ص: ۲۵۱

و قرارگاه رحمت خدایند. گنجینه های علم و وارث حلم و تقواپیشگان و صاحبان خرد و چراغ درخشان و وارث انبیا و یادگار اوصیایند.

از این خانواده است آن شخصیت پاک نهاد به نام محمّد مصطفی و پیامبر امّی؛ از این خانواده است فرمانروای خوش قد و قامت و شیر ژیان حمزه؛ و از اینها است آبیار روز زیارت، عباس بن عبدالمطلب عموی پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم، و برادر مهربان پدرش از این خانواده است؛ شخصیتی صاحب دو بال و دو هجرت و دو قبله و دو بیعت، از خاندانی پربرکت که نژادی پاک و نهادی درخشان داشت، (به نام جعفر بن ابی طالب).

از آنها است یار محمّد و برادرش و تبلیغ کننده از جانب او پس از درگذشتش، صاحب برهان و تاویل و تفسیر، امیرالمؤمنین و یاور مؤمنین و وصی پیامبر اکرم علی بن ابی طالب، بر او بهترین درود و تحیّت از جانب خدا باد .

اینهایند کسانی که خداوند مودّت و ولایت آنها را بر هر مرد و زن مسلمان واجب گردانده و در محکمات قرآن کریم به پیامبرش فرموده است «قُلْ لا أَسْئَلُکُمْ عَلَیْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّهَ فِی الْقُرْبی وَ مَنْ یَقْتَرِفْ حَسَنَهً نَزِدْ لَهُ فِیها حُسْناً إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَکُورٌ» - . شوری / ۲۳ -

{بگو به ازای آن [رسالت] پاداشی از شما خواستار نیستم مگر دوستی درباره خویشاوندان و هر کس نیکی به جای آورد [و طاعتی اندوزد] برای او در ثواب آن خواهیم افزود قطعا خدا آمرزنده و قدرشناس است.}

حضرت باقر علیه السّلام فرمود: «اقتراف حسنه» عبارت از مودّت با ما خانواده است. - . یقین: ۹۸ - ۱۰۰ -

**[ترجمه]

بیان

ساغ الشراب سهل مدخله فی الحلق و ذو الجناحین هو جعفر صحیح الأدیم کأنه کنایه عن صفاء طینته و طیب مولده أو وضوح حجته و ظهور کماله أو طیب مأکله فی القاموس الأدیم الطعام المأدوم و الجلد و أدیم النهار بیاضه و من الضحی أوله.

**[ترجمه]«ساغ الشراب» یعنی تسهیل ورود آن به حلق. «ذوالجناحین» جعفر است. «صحیح الادیم» کنایه است از صفای طینت و پاکی ولادتش، یا اینکه کنایه است از واضح بودن حجت و ظاهر بود کلامش، یا اینکه کنایه از پاک بودن تمامش است. در قاموس آمده: «الادیم» یعنی طعام پاک و نیز به معنای پوست آمده و «ادیم النهار» یعنی روشنایی روز و «ادیم الضحی» یعنی اول روز.

**[ترجمه]

«۲۴»

قب، المناقب لابن شهرآشوب الْمَدَائِنِیُّ بِالْإِسْنَادِ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ قَالَ قَالَ الْبَاقِرُ علیه السلام نَحْنُ وُلَاهُ أَمْرِ اللَّهِ وَ خُزَّانُ عِلْمِ اللَّهِ وَ وَرَثَهُ وَحْیِ اللَّهِ وَ حَمَلَهُ کِتَابِ اللَّهِ طَاعَتُنَا فَرِیضَهٌ وَ حُبُّنَا إِیمَانٌ وَ بُغْضُنَا کُفْرٌ مُحِبُّنَا فِی الْجَنَّهِ وَ مُبْغِضُنَا فِی النَّارِ.

**[ترجمه]مناقب بن شهر آشوب: جابر جعفی گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: ما فرمانروایان امر خدا و گنجینه های علم خدا و وارث وحی او و حاملین کتاب خدا هستیم. فرمانبرداری از ما واجب و دوستی با ما ایمان و دشمنی با ما کفر است. دوست ما در بهشت و دشمن ما در جهنم است.

**[ترجمه]

«۲۵»

وَ قَالَ مَعْرُوفُ بْنُ خَرَّبُوذَ سَمِعْتُهُ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ خَبَرَنَا صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لَا یَحْتَمِلُهُ إِلَّا مَلَکٌ مُقَرَّبٌ أَوْ نَبِیٌّ مُرْسَلٌ أَوْ عَبْدٌ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِیمَانِ.

ص: ۲۵۲

۱- الشوری: ۲۳.

۲- الیقین: ۹۸- ۱۰۰.

**[ترجمه]معروف بن خربوذ گفت: از امام علیه السّلام شنیدم که می فرمود: خبر ما دشوار و مشکل است که تاب آن را ندارد، مگر فرشته های مقرب یا پیامبر مرسل یا بنده ای که خداوند دلش را به ایمان آزموده است.

ص: ۲۵۲

**[ترجمه]

«۲۶»

وَ کَانَ علیه السلام یَقُولُ بَلِیَّهُ النَّاسِ عَلَیْنَا عَظِیمَهٌ إِنْ دَعَوْنَاهُمْ لَمْ یَسْتَجِیبُوا لَنَا وَ إِنْ تَرَکْنَاهُمْ لَمْ یَهْتَدُوا بِغَیْرِنَا.

**[ترجمه]امام علیه السّلام بارها می فرمود: گرفتاری مردم برای ما بزرگ است. اگر آنها را دعوت به راه خیر کنیم، نمی پذیرند و اگر آنها را رها کنیم، به وسیله دیگری هدایت نخواهند شد .

**[ترجمه]

«۲۷»

وَ قَالَ علیه السلام نَحْنُ أَهْلُ بَیْتِ الرَّحْمَهِ وَ شَجَرَهُ النُّبُوَّهِ وَ مَعْدِنُ الْحِکْمَهِ وَ مَوْضِعُ الْمَلَائِکَهِ وَ مَهْبِطُ الْوَحْیِ (۱).

**[ترجمه]و امام علیه السلام فرموده است: ما اهل بیت رحمت و درخت نبوّت و معدن حکمت و پایگاه ملائکه و محل نزول وحی هستیم. - . مناقب ۳ : ۳۳۶ -

**[ترجمه]

«۲۸»

بشا، بشاره المصطفی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ الشَّعْرَانِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ أَبِی حَکِیمٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ یَزِیدَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ: أَیُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَهْلَ بَیْتِ نَبِیِّکُمْ شَرَّفَهُمُ اللَّهُ بِکَرَامَتِهِ وَ اسْتَحْفَظَهُمْ سِرَّهُ وَ اسْتَوْدَعَهُمْ عِلْمَهُ فَهُمْ عِمَادٌ لِدِینِهِ شُهَدَاءُ عِلْمِهِ بَرَأَهُمْ قَبْلَ خَلْقِهِ وَ أَظَلَّهُمْ تَحْتَ عَرْشِهِ وَ اصْطَفَاهُمْ فَجَعَلَهُمْ عَلَمَ عِبَادِهِ وَ دَلَّهُمْ عَلَی صِرَاطِهِ فَهُمُ الْأَئِمَّهُ الْمَهْدِیَّهُ وَ الْقَادَهُ الْبَرَرَهُ وَ الْأُمَّهُ الْوُسْطَی عِصْمَهٌ لِمَنْ لَجَأَ إِلَیْهِمْ وَ نَجَاهٌ لِمَنِ اعْتَمَدَ عَلَیْهِمْ یَغْتَبِطُ مَنْ وَالاهُمْ وَ یَهْلِکُ مَنْ عَادَاهُمْ وَ یَفُوزُ مَنْ تَمَسَّکَ بِهِمْ فِیهِمْ نَزَلَتِ الرِّسَالَهُ وَ عَلَیْهِمْ هَبَطَتِ الْمَلَائِکَهُ وَ إِلَیْهِمْ نَفَثَ الرُّوحُ الْأَمِینُ وَ آتَاهُمُ اللَّهُ ما لَمْ یُؤْتِ أَحَداً مِنَ الْعالَمِینَ فَهُمُ الْفُرُوعُ الطَّیِّبَهُ وَ الشَّجَرَهُ الْمُبَارَکَهُ وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ وَ مَوْضِعُ الرِّسَالَهِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِکَهِ وَ هُمْ أَهْلُ بَیْتِ الرَّحْمَهِ وَ الْبَرَکَهِ الَّذِینَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمُ الرِّجْسَ وَ طَهَّرَهُمْ تَطْهِیراً (۲).

**[ترجمه]بشاره المصطفی: جابر بن یزیـد از حضـرت باقر علیه السّـلام نقل کرد که فرمود: مردم! خداونـد خاندان پیامبر را به کرامت خویش ممتاز گردانده و به آنها اسـرار و علم خود را سپرده است. آنها پایه های دین و گواهان علم اویند؛ آنها را پیش از مردم به وجود آورده و در سـایه عرش خویش جـای داده؛ آنهـا را برگزیـده و راهنمای مردم قرار داده و مطلع بر راه خویش قرار داده.

آنهایند ائمه هدی و رهبران پاک و امت وسـطی؛ پناه هر کس که به آنها پناه برد و سـبب نجات کسـی که بر آنها اعتماد کند. هر که آنها را دوست بـدارد، محل رشک و حسـرت مخالفین خود می گردد و هر که با آنها دشـمنی کند، هلاک می شود. و متمسـک به آنهـا رسـتگار است. در میان آنها رسالت نازل شـده و بر آنها ملائکه فرود آمـده و به آنها روح الامین القای وحی می کرد. خداوند به آنها امتیازاتی بخشیده که به احدی نداده است.

آنهـا شـاخه هـای پـاک و درخت مبـارک و معـدن علم و پایگاه رسالت و محل رفت و آمـد ملائکه اهل بیت رحمت و برکت هستند؛ کسانی هستند که خداوند پلیدی را از ایشان زدوده و آنها را پاک و پاکیزه گردانده است. - . بشاره المصطفی: ۱۹۸ -

**[ترجمه]

«۲۹»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ هِشَامٍ مُعَنْعَناً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام أَنَّهُ حَمِدَ اللَّهَ تَعَالَی وَ أَثْنَی عَلَیْهِ وَ قَالَ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهاجِرِینَ وَ الْأَنْصارِ وَ الَّذِینَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسانٍ فَکَمَا أَنَّ لِلسَّابِقِینَ فَضْلَهُمْ عَلَی مَنْ بَعْدَهُمْ کَذَلِکَ لِأَبِی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ (۳) فَضِیلَهٌ عَلَی السَّابِقِینَ بِنِسْبَهِ سَبْقِهِ (۴) وَ قَالَ أَ جَعَلْتُمْ سِقایَهَ الْحاجِ

ص: ۲۵۳

۱- مناقب آل أبی طالب ۳: ۳۳۶.

۲- بشاره المصطفی: ۱۹۸.

۳- فی نسخه: کذلک لعلی بن أبی طالب.

۴- فی نسخه: بسبب سبقه.

وَ عِمارَهَ الْمَسْجِدِ الْحَرام (۱) وَ اسْتَجَابَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ وَاسَاهُ بِنَفْسِهِ ثُمَّ عَمُّهُ حَمْزَهُ سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ وَ قَدْ كَانَ قُتِلَ مَعَهُ كَثِيرٌ فَكَانَ حَمْزَهُ سَيِّدَهُمْ بِقَرَابَتِهِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ جَعَلَ اللَّهُ لِجَعْفَرٍ جَنَاحَيْنِ يَطِيرُ بِهِمَا مَعَ الْمَلَائِكَهِ فِی الْجَنَّهِ حَيْثُ يَشَاءُ وَ ذَلِكَ لِمَكَانِهِمَا وَ قَرَابَتِهِمَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مَنْزِلَتِهِمَا مِنْهُ وَ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَى حَمْزَهَ سَبْعِينَ صَلَاهً مِنْ بَيْنِ الشُّهَدَاءِ الَّذِينَ اسْتُشْهِدُوا مَعَهُ وَ جَعَلَ لِنِسَاءِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَضْلًا عَلَى غَيْرِهِنَّ لِمَكَانِهِنَّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ وَ فَضَّلَ اللَّهُ الصَّلَاهَ فِی مَسْجِدِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله بِأَلْفِ صَلَاهٍ عَلَى سَائِرِ الْمَسَاجِدِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الَّذِی بَنَاهُ إِبْرَاهِيمُ النَّبِيُّ بِمَكَّهَ لِمَكَانِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ فَضْلِهِ وَ عِلْمِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ قُولُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ فَحَقُّنَا عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْنَا مَعَ الصَّلَاهِ عَلَيْهِ فَرِيضَهٌ وَاجِبَهٌ مِنَ اللَّهِ وَ أَحَلَّ اللَّهُ لِرَسُولِهِ الْغَنِيمَهَ وَ أَحَلَّهَا لَنَا وَ حَرَّمَ الصَّدَقَاتِ عَلَيْهِ وَ حَرَّمَهَا عَلَيْنَا كَرَامَهً أَكْرَمَنَا اللَّهُ بِهَا وَ فَضِيلَهً فَضَّلَنَا اللَّهُ بِهَا (۲).

**[ترجمه]تفسیر فرات: حسن بن علی پس از حمد و ثنای خدا این آیه را قرائت کرد: «وَ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهاجِرِینَ وَ الْأَنْصارِ وَ الَّذِینَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسانٍ.» -. توبه / ۱۰۰ - {و پیشگامان نخستین از مهاجران و انصار و کسانی که با نیکوکاری از آنان پیروی کردند.}

امام علیه السلام فرمود: همان طوری که سبقت گیرندگان در ایمان برتری دارند بر دیگران، همین طور علی بن ابی طالب علیه السّلام به نسبت سبقتی که بر دیگران داشته، بر آنها فضیلت دارد. در این آیه می فرماید: «أَ جَعَلْتُمْ سِقایَهَ الْحاجِّ

ص: ۲۵۳

وَ عِمارَهَ الْمَسْجِدِ الْحَرامِ.» -. توبه / ۱۹ -

{آیا پنداشته اید سیراب ساختن حاجیان و آباد کردن مسجدالحرام را. . .}

دعوت پیامبر را پذیرفت و با او با جان خویش مواسات نمود. سپس عمویش حمزه سید الشهداء به همراه او گروهی کشته شدند، ولی حمزه به جهت خویشاوندی که با پیامبر اکرم داشت، سرور آنها بود.

خداوند به جعفر دو بال داد که به وسیله آن دو با ملائکه در بهشت به هر جا که بخواهد پرواز می کند. این موقعیت به واسطه مقام آن دو در نزد پیامبر و خویشاوندی ایشان با آن جناب بود. پیامبر اکرم در بین شهدایی که با او شهید شده بودند، بر حمزه هفتاد نماز خواند.

خداوند به زنان پیامبر نسبت به سایر زنان برتری بخشید، چون انتساب به پیغمبر داشتند. نماز در مسجد پیامبر را برابر با هزار نماز در مقابل سایر مساجد قرار داد، مگر مسجدی که ابراهیم علیه السّلام در مکه بنا کرد. این فضیلت به واسطه مقام و فضل پیامبر است.

و به پیامبر اکرم آموخت و فرمود بگویید: «اللهم صل علی محمّد و آل محمّد کما صلیت ابراهیم و آل ابراهیم انک حمید

مجید.» حق ما بر مسلمان این است که بر ما صلوات بفرستند در نماز واجبی که می خواند. خداوند غنیمت را برای پیامبر حلال کرد و او برای ما نیز حلال نمود و صدقه را بر او حرام کرد و بر ما نیز حرام نمود. این مقام و شخصیتی است که خداوند به ما عنایت کرد. - . تفسیر فرات: ۵۶ - ۵۷ -

**[ترجمه]

«۳۰»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَزَارِیُّ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی قَوْلِهِ تَعَالَی إِنَّ فِی ذلِکَ لَآیاتٍ لِأُولِی النُّهی (۳) قَالَ نَحْنُ وَ اللَّهِ أُولُو النُّهَی وَ نَحْنُ قُوَّامُ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ وَ خُزَّانُهُ عَلَی دِینِهِ نَخْزَنُهُ وَ نَسْتُرُهُ وَ نَکْتَتِمُ بِهِ مِنْ عَدُوِّنَا کَمَا اکْتَتَمَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَتَّی أَذِنَ اللَّهُ لَهُ فِی الْهِجْرَهِ وَ جِهَادِ الْمُشْرِکِینَ فَنَحْنُ عَلَی مِنْهَاجِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَتَّی یَأْذَنَ اللَّهُ تَعَالَی لَنَا بِإِظْهَارِ دِینِهِ بِالسَّیْفِ وَ نَدْعُو النَّاسَ إِلَیْهِ وَ نَضْرِبُهُمْ عَلَیْهِ عَوْداً کَمَا ضَرَبَهُمْ عَلَیْهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بَدْءاً (۴).

۱- التوبه: ۲۰.

۲- تفسیر الفرات: ۵۶ و ۵۷.

۳- طه: ۵۸.

۴- تفسیر الفرات: ۹۲.

**[ترجمه]تفسیر فرات: حضرت صادق علیه السّلام درباره آیه: «إِنَّ فِی ذلِکَ لَآیاتٍ لِأُولِی النُّهی.» - . طه / ۵۴ -

{قطعا در اینها برای خردمندان نشانه هایی است.} فرمود: به خدا قسم ما صاحبان خرد و نگهبانان خدا بر خلق و خزائن او بر دین هستیم که آن را حفظ می کنیم و پوشیده می داریم و دین را از دشمنان خود پنهان می داریم، همان طوری که پیامبر اکرم پنهان می داشت، تا وقتی که خدا اجازه هجرت و پیکار با مشرکین به او داد .

ما بر همان روش پیامبر هستیم، تا خداوند اجازه اظهار دینش را به وسیله شمشیر بدهد و مردم را به سوی دین دعوت کنیم و با ایشان پیکار نماییم که به دین برگردند، چنان چه پیامبر برای پذیرش دین پیکار می کرد. - . تفسیر فرات: ۹۲ -

ص: ۲۵۴

**[ترجمه]

«۳۱»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم الْفَضْلُ بْنُ یُوسُفَ الْقَصَبَانِیُّ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ: أَیُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَهْلَ بَیْتِ نَبِیِّکُمْ شَرَّفَهُمُ اللَّهُ بِکَرَامَتِهِ وَ أَعَزَّهُمْ بِهُدَاهُ وَ اخْتَصَّهُمْ لِدِینِهِ وَ فَضَّلَهُمْ بِعِلْمِهِ وَ اسْتَحْفَظَهُمْ وَ أَوْدَعَهُمْ عِلْمَهُ عَلَی غَیْبِهِ فَهُمْ عِمَادٌ لِدِینِهِ شُهَدَاءُ عَلَیْهِ وَ أَوْتَادٌ فِی أَرْضِهِ قُوَّامٌ بِأَمْرِهِ بَرَأَهُمْ قَبْلَ خَلْقِهِ أَظِلَّةٌ عَنْ یَمِینِ عَرْشِهِ نُجَبَاءُ فِی عِلْمِهِ اخْتَارَهُمْ وَ انْتَجَبَهُمْ وَ ارْتَضَاهُمْ فَجَعَلَهُمْ عَلَماً لِعِبَادِهِ وَ أَدِلَّاءَ لَهُمْ عَلَی صِرَاطِهِ فَهُمُ الْأَئِمَّةُ الدُّعَاةُ وَ الْقَادَةُ الْهَادِیَهُ (۱) وَ الْقُضَاةُ الْحُکَّامُ وَ النُّجُومُ الْأَعْلَامُ وَ الْأُسْرَهُ الْمُتَخَیَّرَهُ وَ الْعِتْرَهُ الْمُطَهَّرَهُ وَ الْأُمَّهُ الْوُسْطَی وَ الصِّرَاطُ الْأَعْلَمُ (۲) وَ السَّبِیلُ الْأَقْوَمُ زِینَهُ النُّجَبَاءِ وَ وَرَثَهُ الْأَنْبِیَاءِ وَ هُمُ الرَّحِمُ الْمَوْصُولَهُ وَ الْکَهْفُ الْحَصِینُ لِلْمُؤْمِنِینَ وَ نُورُ أَبْصَارِ الْمُهْتَدِینَ وَ عِصْمَهٌ لِمَنْ لَجَأَ إِلَیْهِمْ وَ أَمْنٌ لِمَنِ اسْتَجَارَ بِهِمْ وَ نَجَاهٌ لِمَنْ تَبِعَهُمْ یَغْتَبِطُ مَنْ وَالاهُمْ وَ یَهْلِکُ مَنْ عَادَاهُمْ وَ یَفُوزُ مَنْ تَمَسَّکَ بِهِمْ وَ الرَّاغِبُ مِنْهُمْ مَارِقٌ وَ اللَّازِمُ لَهُمْ لَاحِقٌ وَ هُمُ الْبَابُ الْمُبْتَلَی بِهِ مَنْ أَتَاهُ نَجَا وَ مَنْ أَبَاهُ هَوَی حِطَّهٌ لِمَنْ دَخَلَهُ وَ حُجَّهٌ عَلَی مَنْ تَرَکَهُ إِلَی اللَّهِ یَدْعُونَ وَ بِأَمْرِهِ یَعْمَلُونَ وَ بِکِتَابِهِ یَحْکُمُونَ وَ بِآیَاتِهِ یَرْشُدُونَ فِیهِمْ نَزَلَتْ رِسَالَتُهُ وَ عَلَیْهِمْ هَبَطَتْ مَلَائِکَتُهُ وَ إِلَیْهِمْ نَفَثَ الرُّوحُ (۳) الْأَمِینُ فَضْلًا مِنْهُ وَ رَحْمَهً وَ آتَاهُمْ ما لَمْ یُؤْتِ أَحَداً مِنَ الْعالَمِینَ فَعِنْدَهُمْ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ مَا یَلْتَمِسُونَ وَ یَفْتَقِرُ إِلَیْهِ وَ یَحْتَاجُ إِلَیْهِ مِنَ الْعِلْمِ الشَّاقِّ (۴) وَ الْهُدَی مِنَ الضَّلَالَهِ وَ النُّورِ عِنْدَ دُخُولِ الظُّلَمِ فَهُمُ الْفُرُوعُ الطَّیِّبَهُ وَ الشَّجَرَهُ الْمُبَارَکَهُ وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ وَ مُنْتَهَی الْحِلْمِ وَ مَوْضِعُ الرِّسَالَهِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِکَهِ فَهُمْ (۵) أَهْلُ بَیْتِ الرَّحْمَهِ وَ الْبَرَکَهِ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمُ الرِّجْسَ

ص: ۲۵۵

۱- فی نسخه: و القاده الهداه.

۲- فی نسخه: و الصراط الأعظم.

۳- فی نسخه: و الیهم بعث الروح الأمین.

۴- فی نسخه: و المیثاق.

٥- فی نسخه: و هم.

وَ طَهَّرَهُمْ تَطْهِيراً (۱).

**[ترجمه]تفسیر فرات: فضل بن یوسف قصبانی... از ابو جعفر محمد بن علی علیهما السّلام نقل کرد که فرمود: ایهاالناس! همانا خداوند اهل بیت پیامبر شما را شرافت بخشید از کرامت خویش و به هدایتش عزیز گردانید و بر دینش خویش اختصاص بخشید و به علم خود فضیلت داد و حفظ گرداند، و به آنها علم غیبش را بخشید. پس آنها ستون دین اویند و گواهان بر آن هستند . آنها میخ ها در زمین خدایند و قائمان به امر او.

آنها را که برگزیدگان او در علمش بودند، قبل از خلقتش به صورت اشباح از سمت راست عرشش آفرید. آنها را انتخاب کرد و برگزید و به آنها راضی شد. و آنها را علمی بر بندگانش قرار داد و و راهنمایانی بر بندگانش بر صراط خویش.

آنها امامان دعوت کننده و رهبران هدایت کننده و قضاوت کنندگان حاکمان و ستارگان شناخته شده و خاندان برگزیده شده و عترت مطهره و امت وسطی و صراط اعلم - . در نسخه ای عبارت «صراط اعظم» است. -

و سبیل اقوم و زینت برگزیدگان و وارثان انبیا هستند.

و آنهایند رحم های موصوله و پناهگاه مستحکم برای مومنین و نور چشم های هدایت یافتگان و پناه برای کسی که به آنها پناه برد و امنیت برای کسی که مجاورت ایشان را برگزینند، و نجات برای کسی که از ایشان تبعیت کند. کسی که تحت ولایت ایشان باشد، سعادتمند می شود و نابود می شود آنکه با ایشان دشمنی کند. و پیروز است کسی که به ایشان تمسک بجوید. هر که از آنها برگشت، خارج شده و هر کس ملازم آنها شد، ملحق گشت.

آنها آن درگاه امتحان هستند؛ کسی که از آن آمد، نجات یافت و آنکه دوری ورزید، نابود شد. منزلی [امن] است برای کسی که داخل شد و حجتی است بر علیه کسی که ترکش کرد. به سوی خدا دعوت می کنند و به امر او عمل می نمایند، و به کتاب او حکم می کنند و به آیات آن هدایت می کنند. رسالت در میان آنها نازل شد و ملائکه بر آنها فرود آمدند. روح الامین بر آنها فرستاده شد که این فضل و رحمتی از خدا است. و به آنها عطا گردید آنچه به احدی از عالمین عطا نشد. و در نزد آنها است الحمد لله آنچه مورد در خواست واقع می شود و به آن نیاز و احتیاج پیدا می شود، از علم سخت - . در نسخه ای عبارت «المیثاق» است. -

و هدایت یافتن از گمراهی و نور در هنگام وارد شدن بر ظلمات. پس آنها فروع طیبه و شجره مبارکه و معدن علم و نهایت حلم و مکان قرار گرفتن رسالت و محل رفت و آمد ملائکه هستند. پس آنها اهل بیت رحمت و برکت هستند. خداوند از آنها آلودگی را زدود

و آنها را پاک و پاکیزه گرداند. - . تفسیر فرات: ۱۲۱ - ۱۲۲ -

**[ترجمه]

«۳۲»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ مُعَنْعَناً عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا مُفَضَّلُ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَنَا مِنْ نُورِهِ وَ خَلَقَ شِیعَتَنَا مِنَّا وَ سَائِرُ الْخَلْقِ فِی النَّارِ بِنَا یُطَاعُ اللَّهُ وَ بِنَا یُعْصَی یَا مُفَضَّلُ سَبَقَتْ عَزِیمَهٌ (۲) مِنَ اللَّهِ أَنَّهُ لَا یَتَقَبَّلُ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِنَا وَ لَا یُعَذِّبُ أَحَداً إِلَّا بِنَا فَنَحْنُ بَابُ اللَّهِ وَ حُجَّتُهُ وَ أُمَنَاؤُهُ عَلَی خَلْقِهِ وَ خُزَّانُهُ فِی سَمَائِهِ وَ أَرْضِهِ حَلَّلْنَا عَنِ اللَّهِ وَ حَرَّمْنَا عَنِ اللَّهِ لَا نَحْتَجِبُ عَنِ اللَّهِ إِذَا شِئْنَا وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَی (۳) وَ ما تَشاؤُنَ إِلَّا أَنْ یَشاءَ اللَّهُ وَ هُوَ قَوْلُهُ صلی الله علیه و آله إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ قَلْبَ وَلِیِّهِ وَکْراً (۴) لِإِرَادَتِهِ فَإِذَا شَاءَ اللَّهُ شِئْنَا (۵).

**[ترجمه]تفسیر فرات: مفضّل بن عمر گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: مفضّل! خداوند ما را از نور خود آفرید و شیعیان ما را از ما آفرید. بقیه مردم در آتشند، خدا به وسیله ما اطاعت می شود و به وسیله ما معصیت می گردد. مفضل! خدا تصمیم غیر قابل برگشت گرفته که از کسی عملی را نپذیرد، مگر به واسطه ما و کسی را معذب نکند، مگر به واسطه ما.

ما باب اللّه و حجت و امین او بر خلق و خزینه دار او در آسمان و زمین هستیم؛ از جانب خدا حلال می کنیم و به دستور او حرام می نماییم؛ بین ما و خدا پرده ای نیست وقتی بخواهیم. این آیه اشاره به همان است: «وَ ما تَشاؤُنَ إِلَّا أَنْ یَشاءَ اللَّهُ.» - . انسان / ۳۰ - {و تا خدا نخواهد [شما] نخواهید خواست.}

و این فرمایش پیامبر اکرم نیز ناظر بر همین مطلب است: «خداوند دل ولیّ خود را آشیانه اراده خویش قرار داده؛ هر گاه او بخواهد، ما نیز می خواهیم.» - . تفسیر فرات: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۳۳»

ختص، الإختصاص أَبُو الْفَرَجِ عَنْ سَهْلٍ (۶) عَنْ رَجُلٍ عَنِ ابْنِ جَبَلَهَ عَنْ أَبِی الْمَغْرَاءِ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ علیهما السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ مَنْ کَانَتْ لَهُ إِلَی اللَّهِ حَاجَهٌ وَ أَرَادَ أَنْ یَرَانَا وَ أَنْ یَعْرِفَ مَوْضِعَهُ (۷) فَلْیَغْتَسِلْ ثَلَاثَ لَیَالٍ یُنَاجِی بِنَا فَإِنَّهُ یَرَانَا وَ یُغْفَرُ لَهُ بِنَا وَ لَا یَخْفَی عَلَیْهِ مَوْضِعُهُ قُلْتُ سَیِّدِی فَإِنَّ رَجُلًا رَآکَ فِی مَنَامِهِ وَ هُوَ یَشْرَبُ النَّبِیذَ قَالَ لَیْسَ النَّبِیذُ یُفْسِدُ عَلَیْهِ دِینَهُ إِنَّمَا یُفْسِدُ عَلَیْهِ تَرْکُنَا وَ تَخَلُّفُهُ عَنَّا إِنَّ أَشْقَی أَشْقِیَائِکُمْ مَنْ یُکَذِّبُنَا فِی الْبَاطِنِ مِمَّا یُخْبِرُ عَنَّا (۸) وَ یُصَدِّقُنَا فِی الظَّاهِرِ نَحْنُ أَبْنَاءُ نَبِیِّ اللَّهِ وَ أَبْنَاءُ رَسُولِ اللَّهِ ص

ص: ۲۵۶

۱- تفسیر فرات: ۱۲۱ و ۱۲۲.

۲- العزیمه: الإراده المؤکده.

۳- فی نسخه: فینا قوله تعالی.

۴- الوکر: عش الطائر.

۵- تفسیر فرات: ۲۰۱ و الآیه فی سوره الدهر: ۳۰.

۶- فی المصدر: عن ابی سعید سهل بن زیاد.

۷- فی المصدر: موضعه من اللّه.

۸- فی المصدر: بما یخبر عنا یصدقنا فی الظاهر و یکذبنا فی الباطن.

وَ أَبْنَاءُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَحِبَّاءُ رَبِّ الْعَالَمِينَ نَحْنُ مِفْتَاحُ الْكِتَابِ (۱) بِنَا نَطَقَ الْعُلَمَاءُ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَخَرِسُوا نَحْنُ رَفَعْنَا الْمَنَارَ وَ عَرَّفْنَا الْقِبْلَةَ نَحْنُ حَجَرُ الْبَيْتِ فِي السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ بِنَا غُفِرَ لِآدَمَ وَ بِنَا ابْتُلِيَ أَيُّوبُ وَ بِنَا افْتُقِدَ يَعْقُوبُ وَ بِنَا حُبِسَ يُوسُفُ وَ بِنَا رُفِعَ الْبَلَاءُ وَ بِنَا أَضَاءَتِ الشَّمْسُ نَحْنُ مَكْتُوبُونَ عَلَى عَرْشِ رَبِّنَا مَكْتُوبٌ مُحَمَّدٌ خَيْرُ النَّبِيِّينَ وَ عَلِيٌّ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ وَ فَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: ابوالمغرا از موسی بن جعفر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: هر کس حاجتی نزد خدا دارد و مایل است ما را ببیند و بفهمد موقعیت خویش را در نزد خدا، سه شب غسل نماید و به وسیله ما با خدا مناجات کند؛ او ما را خواهد دید و به وسیله ما گناهش آمرزیده می شود و مقام و موقعیتش بر او پنهان نخواهد ماند.

عرض کردم: آقا! ممکن است کسی که شرابخوار باشد شما را در خواب ببیند؟ فرمود: شراب او را از دین خارج نمی کند، ولی با ترک کردن ما و فاصله گرفتن از ما دینش از میان می رود؛ شقی ترین شقاوتمندان شما کسی است که اخباری را که از ما نقل می شود در دل تکذیب می کند، ولی در ظاهر تصدیق می نماید. ما فرزندان نبیّ خدا و رسول او هستیم

ص: ۲۵۶

و فرزندان امیرالمؤمنین و دوستان پروردگار جهان.

ما کلید کتاب هستیم؛ به وسیله ما دانشمندان سخن می گویند و اگر این نبود، گنگ می شدند؛ ما مناره را برافراشتیم و قبله را شناساندیم؛ ما چون حجر اسماعیل نسبت به کعبه هستیم در آسمان و زمین، به وسیله ما خدا آدم را بخشید و به وسیله ما ایوب گرفتار شد و یعقوب به فراق دچار گشت و یوسف به زندان افتاد، و به واسطه ما بلا رفع می شود و خورشید نور می دهد. نام ما در عرش خدا ثبت است. بر عرش نوشته است: «محمّد بهترین پیامبر و علی سرور اوصیا و فاطمه بهترین زنان جهان است.» – . اختصاص: ۹۰ – ۹۱ –

**[ترجمه]

بیان

نحن حجر البیت بالکسر أی اختصاصنا بالبیت کاختصاص حجر إسماعیل به أو الحجر بالإنسان أو بالتحریک أی فضل الحجر بنا فی السماء و الأرض أی یعرفه أهلهما أو البیت الذی فیهما و الابتلاء و الافتقاد و الحبس إما بتقصیر قلیل فی معرفتهم و التوسل بهم لا یصل إلی حد المعصیه أو لکمالهم فی المعرفه و التوسل إذ الابتلاء علامه الفضل و الکمال.

**[ترجمه]اینکه فرمود: «ما چون حجر نسبت یه کعبه هستیم» مراد از حجر، حجر اسماعیل است. در این صورت معنی این گونه می شود: تعلق ما به کعبه مانند تعلق داشتن حجر اسماعیل است به آن یا تعلق داشتن حجر به انسان است، یا اینکه منظور حجرالاسود است که در این صورت معنی این گونه می شود: حجر الاسود به واسطه ما در آسمان و زمین فضیلت یافت، یعنی اهل آسمان و زمین آن را می شناسند، یا اینکه منظور این است که ما حجر بیت در آسمان و زمین هستیم. ابتلای ایوب و فراق

یعقوب و زندانی شدن یوسف یا به واسطه کوتاهی مختصری که در معرفت آنها و توسل به ایشان بوده به اندازه ای که موجب گناه نمی شده یا به واسطه کمال معرفت این خانواده و توسل به آنها دچار چنین گرفتاری ها شده اند، زیرا گرفتاری علامت فضل و کمال است .

**[ترجمه]

«۳۴»

ختص، الإختصاص عَلِيُّ بْنُ عَبَّاسٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ حَمْزَةَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ عَلَيْهِ فَقَالَ فِيمَا يَقُولُ أَيُّهَا النَّاسُ سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي أَيُّهَا النَّاسُ أَنَا قَلْبُ اللَّهِ الْوَاعِي وَ لِسَانُهُ النَّاطِقُ وَ أَمِينُهُ عَلَى سِرِّهِ وَ حُجَّتُهُ عَلَى خَلْقِهِ وَ خَلِيفَتُهُ عَلَى عِبَادِهِ وَ عَيْنُهُ النَّاظِرَةُ فِي بَرِيَّتِهِ وَ يَدُهُ الْمَبْسُوطَةُ بِالرَّأْفَةِ وَ الرَّحْمَةِ وَ دِينُهُ الَّذِي لَا يُصَدِّقُنِي إِلَّا مَنْ مَحَضَ الْإِيمَانَ مَحْضاً وَ لَا يُكَذِّبُنِي إِلَّا مَنْ

ص: ۲۵۷

۱- فی المصدر: فبنا.

۲- الاختصاص: ۹۰ و ۹۱. و للحدیث ذیل لم یذکره المصنّف و هو هکذا: (أنا خاتم الأوصیاء انا طالب الباب انا صاحب الصفین انا المنتقم من أهل البصره انا صاحب کربلا من أحبنا و تبرأ من عدونا کان معنا و ممن هو فی الظل الممدود و الماء المسکوب- و الحدیث طویل و فی آخره- ان اللّه اشترک بین الأنبیاء و الأوصیاء فی العلم و الطاعه) أقول: قوله:أنا خاتم الاوصیاء ، یعنی أنا خاتم أوصیآء النبیین فلا یکون بعدی وصی نبی ، لان الانبیاء ختموا برسول الله (صلی الله علیه و آله) ، ولا ینافی ذلک أن یکون بعده أوصیاء لرسول الله (صلی الله علیه و آله) ، مضافا إلی انه کان خاتم أوصیاء النبیین حقیقه ومن بعده کانوا وصیه.

مَحَضَ الْكَفْرَ مَحْضاً (۱).

**[ترجمه]اختصاص: حسن بن عبداللّه از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام در ضمن خطبه ای فرمود: از من سؤال کنید، قبل از اینکه مرا نیابید. مردم! من قلب نگهبان و حافظ خدایم و زبان گویای او و امین اسرارش و حجت او بر مردم و خلیفه او میان بندگان و چشم بینای او بین جهانیان و دست گشاده به رأفت و رحمت و دین و آئین اویم که مرا تصدیق نخواهد کرد، مگر کسی که ایمان خالص داشته باشد و مرا تکذیب نخواهد نمود، مگر کسی

ص: ۲۵۷

که کافر خالص باشد. - . اختصاص: ۲۴۸ -

**[ترجمه]

«۳۵»

ختص، الإختصاص الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَنَا الْهَادِی وَ الْمُهْتَدِی وَ أَبُو الْيَتَامَى وَ زَوْجُ الْأَرَامِلِ وَ الْمَسَاكِينِ وَ أَنَا مَلْجَأُ كُلِّ ضَعِيفٍ وَ مَأْمَنُ كُلِّ خَائِفٍ وَ أَنَا قَائِدُ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى الْجَنَّهِ وَ أَنَا حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينُ وَ أَنَا عُرْوَهُ اللَّهِ الْوُثْقَى وَ أَنَا عَيْنُ اللَّهِ وَ لِسَانُهُ الصَّادِقُ وَ يَدُهُ وَ أَنَا جَنْبُهُ (۲) الَّذِی تَقُولُ نَفْسٌ يا حَسْرَتى عَلى ما فَرَّطْتُ فِی جَنْبِ اللَّهِ (۳) وَ أَنَا يَدُ اللَّهِ الْمَبْسُوطَهُ عَلَى عِبَادِهِ بِالرَّحْمَهِ وَ الْمَغْفِرَهِ وَ أَنَا بَابُ حِطَّهٍ مَنْ عَرَفَنِی وَ عَرَفَ حَقِّی فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ لِأَنِّی وَصِيُّ نَبِيِّهِ فِی أَرْضِهِ وَ حُجَّتُهُ عَلَى خَلْقِهِ لَا يُنْكِرُ هَذَا إِلَّا رَادٌّ عَلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ (۴).

**[ترجمه]اختصاص: محمّد بن سنان از ابو بصیر نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: من هدایت کننده و مهتدی و پدر یتیمان و همسر بیوه زنان و بیچارگانم؛ من پناه هر ناتوان و ایمنی بخش هر خائف و رهبر مؤمنین به سوی بهشتم؛ من حبل اللّه المتین و عروه الوثقی خدایم؛ من عین اللّه و زبان صادق و دست اویم؛ من جنب اللّه هستم، همان جنبی که در قرآن شخص حسرت می خورد و می گوید: « يا حَسْرَتى عَلى ما فَرَّطْتُ فِی جَنْبِ اللَّهِ.» - . زمر / ۵۶ - {تا آنکه [مبادا] کسی بگوید دریغا بر آنچه در حضور خدا کوتاهی ورزیدم.}

**[ترجمه]

«۳۶»

أَقُولُ رَوَى الْبُرْسِيُّ فِی مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: خَرَجَ يَوْماً وَ مَعَهُ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ فَخَطَبَ النَّاسَ ثُمَّ قَالَ فِی خُطْبَتِهِ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ هَؤُلَاءِ عِتْرَهُ نَبِيِّكُمْ وَ أَهْلُ بَيْتِهِ وَ ذُرِّيَّتُهُ وَ خُلَفَاؤُهُ شَرَّفَهُمُ اللَّهُ بِكَرَامَتِهِ وَ اسْتَوْدَعَهُمْ سِرَّهُ وَ اسْتَحْفَظَهُمْ غَيْبَهُ وَ اسْتَرْعَاهُمْ عِبَادَهُ وَ أَطْلَعَهُمْ عَلَى مَكْنُونِ أَمْرِهِ وَ لَقَّنَهُمْ حِكْمَتَهُ وَ وَلَّاهُمْ أَمْرَ عِبَادِهِ وَ أَمَّرَهُمْ عَلَى

خَلْقِهِ وَ اصْطَفَاهُمْ لِتَنْزِيلِ وَحْيِهِ وَ أَخْدَمَهُمْ مَلَائِكَتَهُ وَ صَرَفَهُمْ فِي مَمْلَكَتِهِ وَ ارْتَضَاهُمْ لِسِرِّهِ وَ اجْتَبَاهُمْ لِكَلِمَاتِهِ وَ اخْتَارَهُمْ لِأَمْرِهِ وَ جَعَلَهُمْ أَعْلَاماً لِدِينِهِ وَ شُهَدَاءَ عَلَى عِبَادِهِ وَ أُمَنَاءَ فِي بِلَادِهِ فَهُمُ الْأَئِمَّةُ الْمَهْدِيَّةُ وَ الْعِتْرَةُ الزَّكِيَّةُ وَ الذُّرِّيَّةُ النَّبَوِيَّةُ وَ السَّادَةُ الْعَلَوِيَّةُ وَ الْأُمَّةُ الْوُسْطَى وَ الْكَلِمَةُ الْعُلْيَا وَ سَادَةُ أَهْلِ الدُّنْيَا وَ الرَّحْمَةُ الْمَوْصُولَةُ عِصْمَةٌ لِمَنْ

۱- الاختصاص: ۲۴۸.

۲- فى المصدر: و انا جنب اللّه الذى.

۳- الزمر: ۵۸.

۴- الاختصاص: ۲۴۸.

لَجَأٌ إِلَيْهِمْ وَ نَجَاهٌ لِمَنْ تَمَسَّکَ بِهِمْ سَعِدَ مَنْ وَالاهُمْ وَ شَقِیَ مَنْ عَادَاهُمْ مَنْ تَلَاهُمْ أَمِنَ مِنَ الْعَذَابِ وَ مَنْ تَخَلَّفَهُمْ ضَلَّ وَ خَابَ إِلَی اللَّهِ یَدْعُونَ وَ عَنْهُ یَقُولُونَ وَ بِأَمْرِهِ یَعْمَلُونَ فِی أَبْیَاتِهِمْ هَبَطَ التَّنْزِیلُ وَ إِلَیْهِمْ بُعِثَ الْأَمِینُ جَبْرَئِیلُ (۱).

**[ترجمه]مؤلف: برسی در مشارق الانوار از جابر بن عبداللّه انصاری، از پیامبر اکرم نقل می کند که روزی آن جناب از منزل خارج شد. امام حسن و امام حسین علیهما السّلام با ایشان بودند. پس برای مردم سخنرانی آغاز کرد و در بین خطبه خود فرمود: مردم! اینها عترت پیامبر شما و اهل بیت و ذریه و جانشینان اویند. خداوند به کرامت خود این امتیاز را به آنها بخشیده، سرّ خود را به آنها سپرده، ایشان را حافظ غیب قرار داده و مامور مراعات بندگان قرار داده، آنها را بر امر مکنون و پوشیده خویش مطلع کرده، حکمتش را به آنها تلقین نموده، فرمانروایی بر مردم را به آنها داده و امیر بر ایشان کرده، آنها را برای وحی خویش برگزیده و ملائکه را خدمتکار آنها کرده و اختیار تصرف در مملکت خود را به آنها سپرده و برای سرّ خود آنها را خواسته و برای کلمات و امر خویش ایشان را برگزیده؛ و آنها را پایه های بلند دین خود و گواهان بر مردم و امنای خویش در بلاد قرار داده است .

آنها را ائمه هدی و عترت پاک و ذریه نبوّت و سادات علوی و امت وسطی و کلمه علیا و سرور اهل دنیا و رحمت موصول و پناه هر که به آنها

چنگ زند و سبب نجات هر کس به آنها تمسک جوید قرار داده. رستگار است هر که آنها را دوست بدارد و شقاوتمند است هر که با آنها دشمنی ورزد؛ هر که پیرو آنها باشد از عذاب در امان است و هر که تخلف جوید، گمراه و ناامید است. دعوت به سوی خدا می کنند و از جانب او می گویند و به امر او عمل می کنند و در خانه های آنها وحی نازل شده و جبرئیل امین به سوی آنها فرستاده شده است. - . مشارق الانوار برسی -

**[ترجمه]

«۳۷»

وَ رُوِیَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: نَحْنُ جَنْبُ اللَّهِ وَ نَحْنُ صِفْوَهُ اللَّهِ وَ نَحْنُ خِیَرَهُ اللَّهِ وَ نَحْنُ مُسْتَوْدَعُ مَوَارِیثِ الْأَنْبِیَاءِ وَ نَحْنُ أُمَنَاءُ اللَّهِ وَ نَحْنُ وَجْهُ اللَّهِ وَ نَحْنُ آیَهُ الْهُدَی وَ نَحْنُ الْعُرْوَهُ الْوُثْقَی وَ بِنَا فَتَحَ اللَّهُ وَ بِنَا خَتَمَ اللَّهُ وَ نَحْنُ الْأَوَّلُونَ وَ نَحْنُ الْآخِرُونَ وَ نَحْنُ أَخْیَارُ الدَّهْرِ وَ نَوَامِیسُ الْعَصْرِ وَ نَحْنُ سَادَهُ الْعِبَادِ وَ سَاسَهُ (۲) الْبِلَادِ وَ نَحْنُ النَّهْجُ الْقَوِیمُ (۳) وَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِیمُ وَ نَحْنُ عِلَّهُ (۴) الْوُجُودِ وَ حُجَّهُ الْمَعْبُودِ لَا یَقْبَلُ اللَّهُ عَمَلَ عَامِلٍ جَهِلَ حَقَّنَا وَ نَحْنُ قَنَادِیلُ النُّبُوَّهِ وَ مَصَابِیحُ الرِّسَالَهِ وَ نَحْنُ نُورُ الْأَنْوَارِ وَ کَلِمَهُ الْجَبَّارِ وَ نَحْنُ رَایَهُ الْحَقِّ الَّتِی مَنْ تَبِعَهَا نَجَا وَ مَنْ تَأَخَّرَ عَنْهَا هَوَی وَ نَحْنُ أَئِمَّهُ الدِّینِ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِینَ وَ نَحْنُ مَعْدِنُ النُّبُوَّهِ وَ مَوْضِعُ الرِّسَالَهِ وَ إِلَیْنَا تَخْتَلِفُ الْمَلَائِکَهُ وَ نَحْنُ سِرَاجٌ لِمَنِ اسْتَضَاءَ وَ السَّبِیلُ لِمَنِ اهْتَدَی وَ نَحْنُ الْقَادَهُ إِلَی الْجَنَّهِ وَ نَحْنُ الْجُسُورُ وَ الْقَنَاطِرُ وَ نَحْنُ السَّنَامُ الْأَعْظَمُ وَ بِنَا یَنْزِلُ الْغَیْثُ وَ بِنَا یَنْزِلُ الرَّحْمَهُ وَ بِنَا یُدْفَعُ الْعَذَابُ وَ النَّقِمَهُ فَمَنْ سَمِعَ هَذَا الْهُدَی فَلْیَتَفَقَّدْ فِی قَلْبِهِ حُبَّنَا فَإِنْ وَجَدَ فِیهِ الْبُغْضَ لَنَا وَ الْإِنْکَارَ لِفَضْلِنَا فَقَدْ ضَلَّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِیلِ لِأَنَّا حُجَّهُ الْمَعْبُودِ وَ

تَرْجُمَانُ وَحْیِهِ وَ عَیْبَهُ عِلْمِهِ وَ مِیزَانُ قِسْطِهِ وَ نَحْنُ فُرُوعُ الزَّیْتُونَهِ وَ رَبَائِبُ الْکِرَامِ الْبَرَرَهِ وَ نَحْنُ مِصْبَاحُ الْمِشْکَاهِ الَّتِی فِیهَا نُورُ النُّورِ (۵) وَ نَحْنُ صَفْوَهُ الْکَلِمَهِ الْبَاقِیَهِ إِلَی یَوْمِ الْحَشْرِ الْمَأْخُوذِ لَهَا الْمِیثَاقُ وَ الْوَلَایَهُ

ص: ۲۵۹

۱- مشارق الأنوار:.

۲- ساسه جمع السائس و هو من یدبر قوما و یتولی أمورهم.

۳- فی نسخه و نحن المنهج القویم.

۴- المراد بالعله عله غائیه.

۵- فی نسخه: نور الرب.

مِنَ الذَّرِّ (۱).

**[ترجمه]محمّد بن سنان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ما جنب اللّٰه و برگزیده خدا و منتخب پروردگار و نگهبان مواریث انبیا و امنای خدا و وجه اللّٰه و آیت هدی و عروه الوثقی هستیم. به واسطه ما خدا افتتاح نمود و به ما ختم کرد. ما اولین و آخرین هستیم؛ ما بهترین جهانیان و نوامیس زمان و سرور بندگان و رهبر دنیا و راه استوار و صراط مستقیم هستیم؛ ما علت وجود و حجت معبودیم؛ خداوند عمل هر کس را که جاهل به حق ما باشد، نمی پذیرد.

ما چراغدان نبوّت و چراغ های رسالت و نور نورها و کلمه الجبار و پرچم حق هستیم؛ هر که در زیر آن پرچم باشد، نجات یابد و هر که تخلف ورزد، گمراه شود. ما پیشوایان دین و رهبران سفید رویان و معدن نبوت و پایگاه رسالت هستیم؛ و ملائکه به سوی ما در رفت و آمدند و ما چراغ روشنگر و راه هدایت و رهبر به سوی بهشت و پل بر روی گذرگاه ها و کوهان بزرگیم.

به واسطه ما باران می بارد و رحمت نازل می شود و از عذاب و بلاـ جلوگیری می شود. هر که این هدایت را شنید، در جستجوی محبت ما در قلب خود باشد. اگر در قلب خود بغض و انکار فضل ما را دید، بداند که از راه راست منحرف شده، زیرا ما حجت معبود و مترجم وحی و خزینه علم و میزان دادگری خداییم .

ما شاخه های درخت زیتون و دست پرورده پاک مردان و چراغ چراغدانی هستیم که در آن نور بر نور قرار دارد، و ما برگزیده کلمه پایدار تا روز قیامت هستیم که برای آن پیمان گرفته شده و ولایت اخذ شده

ص: ۲۵۹

از ذرات در عالم ذرّ. - . مشارق الانوار برسی -

**[ترجمه]

«۳۸»

وَ رُوِیَ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ خَطَبَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقَالَ أَیُّهَا النَّاسُ نَحْنُ أَبْوَابُ الْحِکْمَهِ وَ مَفَاتِیحُ الرَّحْمَهِ وَ سَادَهُ الْأَئِمَّهِ وَ أُمَنَاءُ الْکِتَابِ وَ فَصْلُ الْخِطَابِ وَ بِنَا یُثِیبُ اللَّهُ وَ بِنَا یُعَاقِبُ مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ عَظُمَ إِحْسَانُهُ وَ رَجَحَ مِیزَانُهُ وَ قُبِلَ عَمَلُهُ وَ غُفِرَ زَلَلُهُ وَ مَنْ أَبْغَضَنَا لَا یَنْفَعُهُ إِسْلَامُهُ وَ إِنَّا أَهْلُ بَیْتٍ خَصَّنَا اللَّهُ بِالرَّحْمَهِ وَ الْحِکْمَهِ وَ النُّبُوَّهِ وَ الْعِصْمَهِ مِنَّا خَاتَمُ الْأَنْبِیَاءِ أَلَا وَ إِنَّنَا رَایَهُ الْحَقِّ مَنْ تَلَاهَا سَبَقَ وَ مَنْ تَأَخَّرَ عَنْهَا مَرَقَ أَلَا وَ إِنَّنَا خِیَرَهُ اللَّهِ اصْطَفَانَا عَلَی خَلْقِهِ وَ ائْتَمَنَنَا عَلَی وَحْیِهِ فَنَحْنُ الْهُدَاهُ الْمَهْدِیُّونَ وَ لَقَدْ عُلِّمْتُ الْکَلِمَاتِ وَ لَقَدْ عَهِدَ إِلَیَّ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا کَانَ وَ مَا یَکُونُ وَ أَنَا أَخُو رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَازِنُ عِلْمِهِ أَنَا الصِّدِّیقُ الْأَکْبَرُ وَ لَا یَقُولُهَا غَیْرِی إِلَّا مُفْتَرٍ کَذَّابٌ وَ أَنَا الْفَارُوقُ الْأَعْظَمُ (۲).

**[ترجمه]مشارق الانوار: از ابو سعید خدری روایت شده که گفت: امیرالمؤمنین خطبه ای ایراد کرد و در آن فرمود: مردم! ما

ابواب حکمت و کلیدهای مرحمت و سرور ائمه و امنای کتاب و فصل خطاب هستیم؛ خدا به وسیله ما ثواب می دهد و به واسطه ما عقاب می کند. هر که ما خانواده را دوست بدارد، نیکی او افزون و کفه اعمال خیرش سنگین می گردد، عمل او مقبول و خطایش مورد عفو قرار می گیرد و هر که دشمن ما باشد، اسلامش به او سودی نمی بخشد.

ما خانواده ای هستیم که خداوند ما را به رحمت و حکمت و نبوّت و عصمت امتیاز بخشیده. از ما است خاتم انبیا. همانا ما پرچم حقیم؛ هر که در زیر آن پرچم باشد سبقت می گیرد و هر که کناره گیری کند، از دین منحرف است. ما برگزیدگان خدا هستیم؛ ما را برای مردم انتخاب کرده و امین وحی خویش نموده؛ ما هدایت کنندگان هدایت یافته ایم.

از کلمات مطلعم؛ پیامبر اکرم آنچه را که اتفاق افتاده و اتفاق خواهد افتاد با من در میان گذاشته؛ من برادر رسول خدا و نگهبان علم اویم؛ من صدیق اکبرم، چنین حرفی را هر کس غیر از من بگوید، افتراگر و دروغگو است؛ من فاروق اعظم هستم.
- . مشارق الانوار برسی -

**[ترجمه]

«۳۹»

یـد، التوحید ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ اللَّهَ وَاحِدٌ أَحَدٌ مُتَوَحِّدٌ بِالْوَحْدَانِيَّةِ مُتَفَرِّدٌ بِأَمْرِهِ خَلَقَ خَلْقاً فَفَوَّضَ إِلَيْهِمْ أَمْرَ دِينِهِ فَنَحْنُ هُمْ يَا ابْنَ أَبِي يَعْفُورٍ نَحْنُ حُجَّةُ اللَّهِ فِي عِبَادِهِ وَ شُهَدَاؤُهُ عَلَى خَلْقِهِ وَ أُمَنَاؤُهُ عَلَى وَحْيِهِ وَ خُزَّانُهُ عَلَى عِلْمِهِ وَ وَجْهُهُ الَّذِي يُؤْتَى مِنْهُ وَ عَيْنُهُ فِي بَرِيَّتِهِ وَ لِسَانُهُ النَّاطِقُ وَ بَابُهُ الَّذِي يَدُلُّ عَلَيْهِ نَحْنُ الْعَالِمُونَ (۳) بِأَمْرِهِ وَ الدَّاعُونَ إِلَى سَبِيلِهِ بِنَا عُرِفَ اللَّهُ وَ بِنَا عُبِدَ اللَّهُ نَحْنُ الْأَدِلَّاءُ عَلَى اللَّهِ وَ لَوْلَانَا مَا عُبِدَ اللَّهُ (۴).

**[ترجمه]توحید صدوق: ابن ابی یعفور گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: خداوند یکتای بی همتا است؛ به وحدانیت بی نظیر است و تنها خالق اوست. گروهی را خلق نمود و امر دین را به آنها واگذار کرد. ما آن گروه هستیم.

ما حجت خدا در میان بندگان و گواهان بر خلق و امنای بر وحی و خزینه داران علم او هستیم، و وجه خداییم که از آن جناب باید به سوی او رفت، و دیده او میان مردم و زبان گویا و باب اللّه هستیم که راهنما به سوی اوییم. ما عالم به امر و دعوت کننده به راهش هستیم؛ به وسیله ما خدا شناخته شد و پرستش گردید. ما راهنمایان به سوی خداییم؛ اگر ما نبودیم خدا پرستش نمی شد. - . توحید صدوق: ۱۴۱ -

**[ترجمه]

«۴۰»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ جَبَلَةَ عَنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَ لَا تُحَدِّثُنِي

فِيكَمْ بِحَدِيثٍ قَالَ نَحْنُ وُلَاهُ أَمْرِ اللَّهِ وَ وَرَثَهُ وَحْيِ

۱- مشارق الأنوار:.

۲- مشارق الأنوار:.

۳- فی نسخه: نحن القائمون بأمره.

۴- توحید الصدوق: ۱۴۱.

اللَّهِ وَ عِتْرَةُ نَبِيِّ اللَّهِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: به حضرت صادق عرض کردم: حدیثی درباره خود برایم نقل نمی فرمایید؟ فرمود: ما فرمانروایان امر خدا و وارث وحی

ص: ۲۶۰

او و عترت پیامبرش هستیم. - . بصائر الدرجات: ۱۹ -

**[ترجمه]

«۴۱»

أَقُولُ رَوَى ابْنُ بِطْرِيقٍ فِي الْعُمْدَةِ، مِنْ تَفْسِيرِ الثَّعْلَبِيِّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله نَحْنُ وُلْدُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ سَادَةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَنَا وَ حَمْزَةُ وَ عَلِيٌّ وَ جَعْفَرٌ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ الْمَهْدِيُّ (۲).

**[ترجمه]مؤلف: ابن بطریق در «عمده»، از تفسیر ثعلبی به اسناد خود از انس نقل می کند که پیامبر اکرم فرمود: ما فرزندان عبدالمطلب سرور بهشتیان هستیم؛ من و حمزه و علی و جعفر و حسن و حسین و مهدی. - . عمده: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۴۲»

ل، الخصال الْخَلِيلُ بْنُ أَحْمَدَ عَنِ ابْنِ مَنِيعٍ عَنْ مُصْعَبٍ عَنْ مَالِكٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَوْ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ صلی الله علیه و آله سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي ظِلِّهِ (۳) يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَادِلٌ وَ شَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ رَجُلٌ قَلْبُهُ مُتَعَلِّقٌ بِالْمَسْجِدِ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ حَتَّى يَعُودَ إِلَيْهِ وَ رَجُلَانِ كَانَا فِي طَاعَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَاجْتَمَعَا عَلَى ذَلِكَ وَ تَفَرَّقَا وَ رَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَالِياً فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ وَ رَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ حَسَبٍ وَ جَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَ رَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا يَتَصَدَّقُ بِيَمِينِهِ (۴).

**[ترجمه]خصال: ابو هریره گفت: پیامبر اکرم فرمود: هفت نفرند که خداوند در روزی که سایه ای جز سایه خدا نیست، برای آنها سایبان قرار می دهد.

امام عادل و جوانی که در عبادت خدا پرورش یافته و مردی که شیفته مسجد است و از آن که خارج می شود، قرار ندارد تا به سوی مسجد برگردد، و دو مردی که در راه فرمانبرداری از خدایند، بر این امر اتحاد دارند و از هم جدا می شوند، و کسی که در تنهایی به یاد خدا می افتد اشکش فرو می ریزد، و مردی که وقتی زنی زیبا و با شخصیت او را به خویش دعوت می کند، در جوابش می گوید من از خدا می ترسم، و مردی که وقتی صدقه ای می دهد، چنان آن را پنهان می کند که دست چپش

نمی داند دست راست چه صدقه داد. - . خصال ۲ : ۲ - ۳ -

**[ترجمه]

«۴۳»

ل، الخصال الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِیُّ عَنِ ابْنِ الْعَیَّاشِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ إِشْکِیبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْکُوفِیِّ عَنْ أَبِی جَمِیلَهَ عَنْ أَبِی بَکْرٍ الْحَضْرَمِیِّ عَنْ سَلَمَهَ بْنِ کُهَیْلٍ رَفَعَهُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله مِثْلَهُ بِأَدْنَی تَغْیِیرٍ (۵).

**[ترجمه]خصال: ابن عباس از پیامبر مانند همین را با اندک اختلافی نقل می کند. - . خصال ۲ : ۲ - ۳ -

**[ترجمه]

«۴۴»

ثو، ثواب الأعمال أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ أَخِیهِ عَلِیٍّ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ دُرُسْتَوَیْهِ عَنْ عَجْلَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: ثَلَاثَهٌ یُدْخِلُهُمُ اللَّهُ الْجَنَّهَ بِغَیْرِ حِسَابٍ إِمَامٌ عَادِلٌ وَ تَاجِرٌ صَدُوقٌ وَ شَیْخٌ أَفْنَی عُمُرَهُ فِی طَاعَهِ اللَّهِ (۶).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: عجلان از حضرت صادق نقل کرد که فرمود: سه نفرند که خداوند آنها را بدون حساب وارد بهشت می کند: امام عادل، تاجر راستگو، پیرمردی که عمر خود را در اطاعت خدا به سر برده است. - . این حدیث در خصال ۱ : ۴ موجود است و کتاب ثواب الاعمال در نزد من نبود. -

**[ترجمه]

بیان

أقول یحتمل أن یکون المراد بالإمام العادل فی الخبرین إمام الجماعه

۱- بصائر الدرجات: ۱۹.

۲- العمده: ۲۶.

۳- فی نسخه: فی ظل عرشه.

۴- الخصال ۲: ۲ و ۳.

۵- الخصال ۲: ۲ و ۳.

۶- الحديث موجود فی الخصال ۱: ۴ و کتاب ثواب الأعمال ليس موجودا عندی.

بقرینه النظائر و ظاهر القوم أنهم حملوه علی إمام الکل.

**[ترجمه]به دلیل روایاتی که شبیه آن است، ممکن است منظور از امام عادل در هر دو خبر، امام جماعت ص: ۲۶۱

باشد، اما اینها خودشان حمل بر امام کل می کنند.

**[ترجمه]

«۴۵»

لی، الأمالی للصدوق ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام الطَّالَقَانِیُّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: نَحْنُ سَادَهٌ فِی الدُّنْیَا وَ مُلُوکٌ فِی الْآخِرَهِ (۱).

**[ترجمه]امالی صدوق و عیون اخبارالرضا: علی بن حسن بن فضال از پدر خود، از حضرت رضا علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ما در دنیا سرور و در آخرت، ملک و فرمانرواییم. - . امالی صدوق: ۳۲۳ ، عیون اخبارالرضا : ۲۱۹ -

**[ترجمه]

«۴۶»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِی لَهِیعَهَ عَنْ أَبِی ذُرْعَهَ الْحَضْرَمِیِّ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: قَالَ لِیَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله یَا عَلِیُّ بِنَا یَخْتِمُ اللَّهُ الدِّینَ کَمَا بِنَا فَتَحَهُ وَ بِنَا یُؤَلِّفُ اللَّهُ بَیْنَ قُلُوبِکُمْ بَعْدَ الْعَدَاوَهِ وَ الْبَغْضَاءِ (۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: عمر بن علی بن ابی طالب از پدر خود نقل کرد که پیامبر اکرم به من فرمود: یا علی! به وسیله ما خدا دین را ختم می کند، چنان چه به وسیله ما گشود؛ به وسیله ما خدا بعد از دشمنی و کینه، بین قلب های شما محبت می اندازد. - . امالی شیخ طوسی: ۱۳ - ۱۴ -

**[ترجمه]

«۴۷»

عد، العقائد اعْتِقَادُنَا (۳) أَنَّ حُجَجَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَی خَلْقِهِ بَعْدَ نَبِیِّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله الْأَئِمَّهُ الِاثْنَا عَشَرَ أَوَّلُهُمْ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ ثُمَّ الْحَسَنُ ثُمَّ الْحُسَیْنُ ثُمَّ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ ثُمَّ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ ثُمَّ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ ثُمَّ مُوسَی بْنُ جَعْفَرٍ ثُمَّ عَلِیُّ بْنُ مُوسَی الرِّضَا ثُمَّ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ ثُمَّ عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ثُمَّ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ ثُمَّ الْحُجَّهُ الْقَائِمُ الْمُنْتَظَرُ صَاحِبُ الزَّمَانِ وَ خَلِیفَهُ الرَّحْمَنُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ أَجْمَعِینَ وَ اعْتِقَادُنَا فِیهِمْ أَنَّهُمْ أُولُو الْأَمْرِ الَّذِینَ أَمَرَ اللَّهُ بِطَاعَتِهِمْ وَ أَنَّهُمُ الشُّهَدَاءُ عَلَی النَّاسِ وَ أَنَّهُمْ

أَبْوَابُ اللَّهِ وَ السَّبِيلُ إِلَيْهِ وَ الْأَدِلَّهُ عَلَيْهِ وَ أَنَّهُمْ عَيْبَهُ عِلْمِهِ وَ تَرَاجِمَهُ وَحْيِهِ وَ أَرْكَانُ تَوْحِيدِهِ وَ أَنَّهُمْ مَعْصُومُونَ مِنَ الْخَطَإِ وَ الزَّلَلِ وَ أَنَّهُمُ الَّذِينَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمُ الرِّجْسَ وَ طَهَّرَهُمْ تَطْهِيراً وَ أَنَّ لَهُمُ الْمُعْجِزَاتِ وَ الدَّلَائِلَ وَ أَنَّهُمْ أَمَانُ أَهْلِ الْأَرْضِ كَمَا أَنَّ النُّجُومَ أَمَانُ أَهْلِ السَّمَاءِ وَ أَنَّ مَثَلَهُمْ فِي هَذِهِ الْأُمَّهِ كَمَثَلِ سَفِينَهِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَ نَجَا وَ كَبَابِ حِطَّهٍ وَ أَنَّهُمْ عِبَادُ اللَّهِ الْمُكْرَمُونَ الَّذِينَ لا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَ هُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ وَ نَعْتَقِدُ أَنَّ حُبَّهُمْ إِيمَانٌ وَ بُغْضَهُمْ كُفْرٌ وَ أَنَّ أَمْرَهُمْ أَمْرُ اللَّهِ وَ نَهْيَهُمْ نَهْيُهُ وَ طَاعَتَهُمْ طَاعَتُهُ وَ مَعْصِيَتَهُمْ مَعْصِيَتُهُ وَ وَلِيَّ اللَّهِ وَلِيُّهُمْ وَ عَدُوَّ اللَّهِ عَدُوُّهُمْ

ص: ۲۶۲

۱- الأمالی: ۳۲۳ عیون الأخبار: ۲۱۹.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۱۳ و ۱۴.

۳- اخذ الصدوق رحمه اللّه الأوصاف الآتیه من الاخبار الوارده فی فضائل الأئمّه علیهم السلام.

وَ نَعْتَقِدُ أَنَّ الْأَرْضَ لَا تَخْلُو مِنْ حُجَّةٍ لِلَّهِ عَلَى الْخَلْقِ ظَاهِرٍ (۱) أَوْ خَافٍ مَغْمُورٍ وَ نَعْتَقِدُ أَنَّ حُجَّةَ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ وَ خَلِیفَتَهُ عَلَی عِبَادِهِ فِی زَمَانِنَا هَذَا هُوَ الْقَائِمُ الْمُنْتَظَرُ ابْنُ الْحَسَنِ وَ أَنَّهُ هُوَ الَّذِی أَخْبَرَ بِهِ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِاسْمِهِ وَ نَسَبِهِ وَ أَنَّهُ هُوَ الَّذِی یَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً وَ أَنَّهُ هُوَ الَّذِی یُظْهِرُ اللَّهُ بِهِ دِینَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ وَ أَنَّهُ هُوَ الَّذِی یَفْتَحُ اللَّهُ عَلَی یَدَیْهِ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبَهَا حَتَّی لَا یَبْقَی فِی الْأَرْضِ مَکَانٌ إِلَّا یُنَادَی فِیهِ بِالْأَذَانِ وَ یَکُونَ الدِّینُ کُلُّهُ لِلَّهِ وَ أَنَّهُ هُوَ الْمَهْدِیُّ الَّذِی أَخْبَرَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله بِهِ أَنَّهُ إِذَا خَرَجَ نَزَلَ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ علیه السلام فَصَلَّی خَلْفَهُ وَ یَکُونُ إِذَا صَلَّی خَلْفَهُ مُصَلِّیاً خَلْفَ رَسُولِ اللَّهُ لِأَنَّهُ خَلِیفَتُهُ وَ نَعْتَقِدُ أَنْ لَا یَکُونَ الْقَائِمُ غَیْرَهُ بَاقٍ فِی غَیْبَتِهِ لِأَنَّ النَّبِیَّ وَ الْأَئِمَّةَ علیهم السلام بِاسْمِهِ وَ نَسَبِهِ نَصُّوا وَ بِهِ بَشَّرُوا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ (۲).

**[ترجمه]اعتقادات صدوق: اعتقاد ما این است که حجت های خدا بر مردم، پس از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم، ائمه اثنا عشر هستند که اول آنها امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب است و سپس امام حسن و بعد امام حسین، بعد علی بن الحسین، سپس محمّد بن علی و بعد جعفر بن محمّد، آنگاه موسی بن جعفر و سپس علی بن موسی الرضا، آنگاه محمّد بن علی، سپس علی بن محمّد و بعد حسن بن علی، و پس از آن جناب حجت بن الحسن قائم منتظر صاحب الزمان و خلیفه الرحمن صلوات اللّه علیهم اجمعین.

ما معتقدیم که آنها اولوالامر هستند که خدا اطاعت ایشان را واجب نموده، و آنها گواه بر مردمند و ابواب اللّه و راه به سوی او و راهنما به سوی خدایند، و گنجینه علم خدا و مترجم وحی او و ارکان توحید و معصوم از خطا و لغزشند. خداوند پلیدی را از آنها برطرف نموده و پاک و پاکیزه شان کرده؛ آنها دارای معجزات و دلایلند؛ آنها امان برای اهل زمینند، چنان چه ستارگان امان اهل آسمانند. مثل آنها در این امت، مانند کشتی نوح است؛ هر که سوار شد، نجات یافت و آنها مانند باب حطه هستند. آنها عباداللّه مکرمند که در سخن بر خدا سبقت نمی گیرند و عامل به امر اویند .

ما معتقدیم که محبت نسبت به آنها ایمان و بغض و کینه نسبت به ایشان کفر است؛ امر آنها امر خدا و نهی ایشان نهی اوست؛ طاعت آنها طاعت خدا و مخالفتشان مخالفت با خدا است؛ دوست آنها دوست خدا و دشمن ایشان دشمن خدا است.

ص: ۲۶۲

ما معتقدیم که زمین خالی از حجت خدا بر خلق نیست، یا آشکار و یا ترسان و پنهان، و معتقدیم که حجت خدا و خلیفه او بر مردم در این زمان قائم منتظر پسر امام حسن عسکری است؛ او همان کسی است که پیامبر اکرم از او با نام و نسبش اطلاع داده و او زمین را پر از قسط و داد می کند، چنان چه پر از ظلم و جور شده؛ او کسی است که خداوند به وسیله او دین خود را بر تمام ادیان پیروز می گرداند، گرچه مشرکین ناراضی باشند.

شرق و غرب زمین به دست او فتح می شود، به طوری که جایی در روی زمین باقی نمی ماند که صدای اذان در آن بلند نشود؛ کل دین اختصاص به خدا می یابد. او مهدی است که پیامبر خبر داده پس از ظهور او عیسی بن مریم فرود می آید و پشت سر او نماز می خواند؛ کسی که پشت سر او نماز بخواند، چنان است که پشت سر پیامبر نماز خوانده است، چون جانشین اوست.

معتقدیم که جز او دیگری قائم نیست و او در غیبت خود باقی است، زیرا پیامبر اکرم و ائمه علیهم السّلام به نام و نسبش تصریح کرده اند و بشارت وجودش را داده اند صلوات اللّه علیه. - . اعتقادات صدوق: ۱۰۷ - ۱۰۸ -

**[ترجمه]

«۴۸»

كَنْزُ الْفَوَائِدِ، لِلْكَرَاجُكِيِّ حَدَّثَنِي أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مَتَّوَيْهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُرَاتٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ خَلِيفَةُ اللَّهِ وَ خَلِيفَتِي وَ حُجَّةُ اللَّهِ وَ حُجَّتِي وَ بَابُ اللَّهِ وَ بَابِي وَ صَفِيُّ اللَّهِ وَ صَفِيِّي وَ حَبِيبُ اللَّهِ وَ حَبِيبِي وَ خَلِيلُ اللَّهِ وَ خَلِيلِي وَ سَيْفُ اللَّهِ وَ سَيْفِي وَ هُوَ أَخِي وَ صَاحِبِي وَ وَزِيرِي وَ وَصِيِّي مُحِبُّهُ مُحِبِّي وَ مُبْغِضُهُ مُبْغِضِي وَ وَلِيُّهُ وَلِيِّي وَ عَدُوُّهُ عَدُوِّي وَ زَوْجَتُهُ ابْنَتِي وَ وُلْدُهُ وُلْدِي وَ حِزْبُهُ حِزْبِي وَ قَوْلُهُ قَوْلِي وَ أَمْرُهُ أَمْرِي وَ هُوَ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ وَ خَيْرُ أُمَّتِي (۳).

**[ترجمه]کنز الفوائد: محمّد بن علی از آباء گرام خود نقل می کند که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم فرمود: علی بن ابی طالب خلیفه اللّه و خلیفه من و حجت اللّه و حجت من و باب اللّه و باب من و صفی اللّه و صفیّ من و حبیب اللّه و حبیب من و خلیل اللّه و خلیل من و سیف اللّه و سیف من است.

او برادر من و دوست و وزیر و وصی من است؛ دوستدار او دوست من و کینه توز با او کینه توز من است؛ ولیّ او ولی من، دشمن او دشمن من، همسرش دختر من و فرزندش فرزند من، حزب او حزب من و سخن او سخن من و امرش امر من است؛ او سید الوصیین و بهترین فرد امت من است. - . کنز جامع الفوائد: ۱۸۵ - ۱۸۶ -

**[ترجمه]

«۴۹»

وَ حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ شَاذَانَ عَنْ خَالِ أُمِّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ قُولَوَيْهِ عَنْ

ص: ۲۶۳

۱- استظهر المصنّف فی هامش الکتاب ان الصحیح: ظاهر مشهور.

۲- اعتقادات الصدوق: ۱۰۷ و ۱۰۸.

۳- کنز الفوائد: ۱۸۵ و ۱۸۶.

عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَيْكُمْ طَاعَتِي وَ نَهَاكُمْ عَنْ مَعْصِيَتِي وَ أَوْجَبَ عَلَيْكُمُ اتِّبَاعَ أَمْرِي وَ فَرَضَ عَلَيْكُمْ مِنْ طَاعَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ بَعْدِي كَمَا فَرَضَ عَلَيْكُمْ مِنْ طَاعَتِي وَ نَهَاكُمْ عَنْ مَعْصِيَتِهِ وَ جَعَلَهُ أَخِي وَ وَزِيرِي وَ وَصِيِّي وَ وَارِثِي وَ هُوَ مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ حُبُّهُ إِيمَانٌ وَ بُغْضُهُ كُفْرٌ مُحِبُّهُ مُحِبِّي وَ مُبْغِضُهُ مُبْغِضِي وَ هُوَ مَوْلَى مَنْ أَنَا مَوْلَاهُ وَ أَنَا مَوْلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ مُسْلِمَةٍ وَ أَنَا وَ هُوَ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ (۱).

**[ترجمه]کنز الفوائد:

ص: ۲۶۳

ثمالی از علی بن الحسین، از پدر خود، از جدش امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: خداوند فرمانبرداری از مرا بر شما واجب نموده و از مخالفت من نهی کرده و شما را امر کرده از من پیروی کنید، و اطاعت از علی بن ابی طالب را پس از من واجب کرده، به همان نحو که اطاعت مرا واجب کرده و شما را از مخالفت او نهی نموده، او را برادر و وزیر و وصی و وارث من قرار داده؛ او از من و من از اویم؛ حبّ او ایمان و بغض با او کفر است؛ محبّ او محبّ من و دشمن او دشمن من است؛ او مولای کسی است که من مولای اویم و من مولای هر مرد و زن مسلمانم؛ من و او دو پدر این امت هستیم. - . کنز جامع الفوائد: ۱۸۵ - ۱۸۶ -

**[ترجمه]

«۵۰»

كِتَابُ الْمُحْتَضَرِ لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَيْمَانَ، رُوِيَ أَنَّهُ وَجَدَ بِخَطِّ مَوْلَانَا أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ علیه السلام أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ قَوْمٍ حَذَفُوا مُحْكَمَاتِ الْكِتَابِ وَ نَسُوا اللَّهَ رَبَّ الْأَرْبَابِ وَ النَّبِيَّ وَ سَاقِيَ الْكَوْثَرِ فِي مَوَاقِفِ (۲) الْحِسَابِ وَ لَظَى وَ الطَّامَّةَ الْكُبْرَى وَ نَعِيمَ دَارِ الثَّوَابِ فَنَحْنُ السَّنَامُ الْأَعْظَمُ وَ فِينَا النُّبُوَّةُ وَ الْوَلَايَةُ وَ الْكَرَمُ وَ نَحْنُ مَنَارُ الْهُدَى وَ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى وَ الْأَنْبِيَاءُ كَانُوا يَقْتَبِسُونَ مِنْ أَنْوَارِنَا وَ يَقْتَفُونَ آثَارَنَا وَ سَيَظْهَرُ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى الْخَلْقِ بِالسَّيْفِ الْمَسْلُولِ لِإِظْهَارِ الْحَقِّ وَ هَذَا خَطُّ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنَ عَلِيٍّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ.

**[ترجمه]کتاب محتضر: روایت شده که این مطلب به خط مولا ابو محمّد امام عسکری علیه السّلام یافت شده: پناه به خدا می برم از گروهی که محکمات کتاب را حذف کرده اند و خدا و پیامبر اکرم و ساقی کوثر و پایگاه های حساب و آتش دوزخ و طامه کبری و نعمت های عالم آخرت را فراموش کرده اند.

ما بزرگ مردم هستیم؛ در میان ما نبوّت و ولایت و کرم است؛ ما منار هدایت و عروه الوثقی هستیم؛ انبیا از نور ما اقتباس می کنند و پیرو آثار ما هستند. به زودی حجت خدا با شمشیر آخته برای آشکار نمودن حق بر مردم ظاهر خواهد شد. این خط حسن بن علی بن محمّد بن علی بن موسی بن جعفر بن محمّد بن علی بن حسین بن علی بن امیرالمؤمنین است.

**[ترجمه]

«۵۱»

وَ رُوِیَ أَنَّهُ وُجِدَ أَیْضاً بِخَطِّهِ علیه السلام مَا صُورَتُهُ قَدْ صَعِدْنَا ذُرَی (۳) الْحَقَائِقِ بِأَقْدَامِ النُّبُوَّهِ وَ الْوَلَایَهِ وَ نُورُنَا (۴) سَبْعُ طَبَقَاتٍ أَعْلَامُ الْفَتْوَی بِالْهِدَایَهِ فَنَحْنُ لُیُوثُ الْوَغَی (۵) وَ غُیُوثُ النَّدَی وَ طَعَّانُ الْعِدَی وَ فِینَا السَّیْفُ وَ الْقَلَمُ فِی الْعَاجِلِ وَ لِوَاءُ الْحَمْدِ

ص: ۲۶۴

۱- کنز الفوائد: ۱۸۵ و ۱۸۶.

۲- لعل الصحیح: و مواقف الحساب.

۳- الذری جمع الذروه: العلو. و المکان المرتفع. أعلی الشی ء.

۴- فی نسخه: (و نورنا سبع طبقات النبوّه و الهدایه) و فی أخری: سبع طبقات اعلام الفتوه و الهدایه.

۵- الوغی: الحرب.

وَ الْحَوْضُ فِی الْآجِلِ وَ أَسْبَاطُنَا حُلَفَاءُ الدِّینِ وَ خُلَفَاءُ النَّبِیِّینَ وَ مَصَابِیحُ الْأُمَمِ وَ مَفَاتِیحُ الْکَرَمِ فَالْکَلِیمُ أُلْبِسَ حُلَّهَ الِاصْطِفَاءِ لِمَا عَهِدْنَا مِنْهُ الْوَفَاءَ وَ رُوحُ الْقُدُسِ فِی جِنَانِ الصَّاقُورَهِ (۱) ذَاقَ مِنْ حَدَائِقِنَا الْبَاکُورَهِ (۲) وَ شِیعَتُنَا الْفِئَهُ النَّاجِیَهُ وَ الْفِرْقَهُ الزَّاکِیَهُ وَ صَارُوا لَنَا رِدْءاً وَ صَوْناً وَ عَلَی الظَّلَمَهِ أَلْباً (۳) وَ عَوْناً وَ سَیَنْفَجِرُ لَهُمْ (۴) یَنَابِیعُ الْحَیَوَانِ بَعْدَ لَظَی النِّیرَانِ لِتَمَامِ آلِ حم وَ طه وَ الطَّوَاسِینِ مِنَ السِّنِینَ وَ هَذَا الْکِتَابُ دُرَّهٌ مِنْ دُرَرِ الرَّحْمَهِ (۵) وَ قَطْرَهٌ مِنْ بَحْرِ الْحِکْمَهِ وَ کَتَبَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ الْعَسْکَرِیُّ فِی سَنَهِ أَرْبَعٍ وَ خَمْسِینَ وَ مِائَتَیْنِ (۶).

أقول: روی البرسی أیضا مثل الخبرین و سیأتی تأویل آخر الخبر الثانی فی باب النهی عن التوقیت من کتاب الغیبه إن شاء الله تعالی.

**[ترجمه]کتاب محتضر: و روایت شده که باز به خط آن جناب جملاتی به این صورت یافت شده است: ما بر فراز قله های حقایق با قدم های نبوت و ولایت بالا رفتیم؛ ما هفت طبقه اعلام فتوا را با هدایت روشن کرده ایم؛ ما شیران میدان جنگ و باران های پر برکت و سرزنش کنندگان دشمنان هستیم؛ در میان ما است شمشیر و قلم در دنیا و پرچم حمد

ص: ۲۶۴

و حوض در آخرت؛ فرزندان ما هم سوگندان دین و خلفای پیامبران و چراغ های امت ها و مفاتیح کرم هستند.

موسی کلیم به درجه نبوّت رسید چون ما او را وفادار می دانستیم، و روح القدس در بهشت از میوه های نورس ما چشیده و شیعیان ما گروه نجات یافته و فرقه پاکند، همکار و نگهبان مایند و در مبارزه با ستمگران متحد و همدوشند و به زودی برای آنها چشمه های زندگی می جوشد پس از لهیب آتش پس از سال ها، به مقدار آل حم و طه و طواسین، این نوشته دری است از درهای رحمت و قطره ای است از دریای حکمت، حسن بن علی عسکری در سال ۲۵۴ نوشته است. - . کتاب محتضر -

مؤلف: برسی نیز مثل همین دو خبر را نقل کرده و در باب «نهی از توقیت» از کتاب غیبت، شرح قسمت آخر خبر دوم خواهد آمد، ان شاء الله تعالی.

**[ترجمه]

«۵۲»

نَوَادِرُ الرَّاوَنْدِیِّ، بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أُعْطِینَا أَهْلَ الْبَیْتِ سَبْعَهً (۷) لَمْ یُعْطَهُنَّ أَحَدٌ کَانَ قَبْلَنَا وَ لَا یُعْطَاهُنَّ أَحَدٌ بَعْدَنَا الصَّبَاحَهَ وَ الْفَصَاحَهَ وَ السَّمَاحَهَ وَ الشَّجَاعَهَ وَ الْعِلْمَ وَ الْحِلْمَ وَ الْمَحَبَّهَ فِی النِّسَاءِ (۸).

**[ترجمه]نوادر راوندی: به اسناد خود از موسی بن جعفر علیه السّلام از آباء گرام خود نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: هفت چیز به ما اهل بیت پیامبر داده شده که به احدی قبل از ما داده نشده و به احدی بعد از ما داده نمی شود: چهره دلگشا،

فصاحت، سماحت، شجاعت، علم، حلم و محبت در زنان. - . نوادر راوندی -

**[ترجمه]

«۵۳»

نهج، نهج البلاغه قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام نَحْنُ شَجَرَهُ النُّبُوَّهِ وَ مَحَطَّهُ الرِّسَالَهِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِكَهِ وَ مَعَادِنُ الْعِلْمِ وَ يَنَابِيعُ الْحُكْمِ نَاصِرُنَا وَ مُحِبُّنَا يَنْتَظِرُ الرَّحْمَهَ وَ

ص: ۲۶۵

۱- فی نسخه: الصاغوره.

۲- الباكوره: اول ما يدرک من الفاكهه.

۳- الالب: القوم تجمعهم عداوه واحده.

۴- فی نسخه: و سيسفر لنا.

۵- فی نسخه: من جبل الرحمه.

۶- المحتضر:.

۷- فی نسخه: سبعا.

۸- نوادر الراوندیّ:.

عَدُوُّنَا وَ مُبْغِضُنَا یَنْتَظِرُ السَّطْوَهَ (۱).

**[ترجمه]نهج البلاغه: امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: ما شجره نبوت و پایگاه رسالت و محل رفت و آمد ملائکه و معدن های علم و سرچشمه های حکمت هستیم. یاور و دوست ما در انتظار رحمت است

ص: ۲۶۵

و دشمن و کینه توز ما، منتظر قهر و حکومت خدایند. - . نهج البلاغه ۱ : ۲۱۵ -

**[ترجمه]

«۵۴»

وَ قَالَ علیه السلام فِی بَعْضِ خُطَبِهِ نَحْنُ الشِّعَارُ وَ الْأَصْحَابُ وَ الْخَزَنَهُ وَ الْأَبْوَابُ لَا تُؤْتَی الْبُیُوتُ إِلَّا مِنْ أَبْوَابِهَا فَمَنْ أَتَاهَا مِنْ غَیْرِ أَبْوَابِهَا سُمِّیَ سَارِقاً فِیهِمْ کَرَائِمُ الْقُرْآنِ وَ هُمْ کُنُوزُ الرَّحْمَنِ إِنْ نَطَقُوا صَدَقُوا وَ إِنْ صَمَتُوا لَمْ یُسْبَقُوا (۲).

**[ترجمه]نهج البلاغه: در یکی از خطبه های خود می فرماید: ما شعاریم و یاران و گنجینه ها و ابوابیم؛ داخل خانه نمی توان شد مگر از درب آن. هر کس از غیر درب وارد شود، دزد نام دارد. در میان آنان گرامی ترین مزایای قرآن وجود دارد؛ آنها گنجینه های رحمانند، اگر سخن گویند به راستی می گویند و اگر ساکت باشند، عقب نمی مانند. - . نهج البلاغه ۱: ۲۷۸ - ۲۷۹ -

**[ترجمه]

«۵۵»

وَ قَالَ علیه السلام فِی خُطْبَهٍ یَذْکُرُ فِیهَا آلَ مُحَمَّدٍ هُمْ عَیْشُ الْعِلْمِ وَ مَوْتُ الْجَهْلِ یُخْبِرُکُمْ حِلْمُهُمْ عَنْ عِلْمِهِمْ وَ صَمْتُهُمْ عَنْ حُکْمِ مَنْطِقِهِمْ لَا یُخَالِفُونَ الْحَقَّ وَ لَا یَخْتَلِفُونَ فِیهِ هُمْ دَعَائِمُ الْإِسْلَامِ وَ وَلَائِجُ الِاعْتِصَامِ بِهِمْ عَادَ الْحَقُّ فِی نِصَابِهِ (۳) وَ انْزَاحَ الْبَاطِلُ عَنْ مُقَامِهِ وَ انْقَطَعَ لِسَانُهُ عَنْ مَنْبِتِهِ عَقَلُوا الدِّینَ عَقْلَ وِعَایَهٍ وَ رِعَایَهٍ لَا عَقْلَ سَمَاعٍ وَ رِوَایَهٍ وَ إِنَّ (۴) رُوَاهَ الْعِلْمِ کَثِیرٌ وَ رُعَاتَهُ قَلِیلٌ.

(۵)

ص: ۲۶۶

۱- نهج البلاغه ۱: ۲۱۵.

۲- نهج البلاغه ۱: ۲۷۸ و ۲۷۹.

۳- فی نسخه: الی نصابه.

۴- فی نسخه: فان.

۵- نهج البلاغه ۱: ۴۶۷.

**[ترجمه]نهج البلاغه: و در خطبه ای که ذکر آل محمّد را می نماید، می فرماید: این خانواده موجب زندگی علم و مرگ جهلند؛ حلم آنها خبر از علمشان می دهد و سکوت حاکی از منطق حکمت آمیزشان است؛ مخالف حق نیستند و اختلاف در آن ندارند؛ پایه های استوار اسلام و پناهگاه چنگ زنندگانند؛ حق به وسیله آنها به جای خود برگشت و باطل جای خود را از دست داد و زبانش از جای کنده شده؛ دین را چنان درک کردند که حافظ و عامل آن بودند، نه درکی که فقط بشنوند و نقل کنند. راویان علم زیادند، اما عاملان به آن کم. -. نهج البلاغه ۱: ۴۶۷ -

ص: ۲۶۶

**[ترجمه]

باب ۶ تفضیلهم علیهم السلام علی الأنبیاء و علی جمیع الخلق و أخذ میثاقهم عنهم و عن الملائکه و عن سائر الخلق و أن أولی العزم إنما صاروا أولی العزم بحبهم صلوات الله علیهم

الأخبار

«۱»

فس، تفسیر القمی أَبِی عَنِ الْأَصْبَهَانِیِّ عَنِ الْمِنْقَرِیِّ عَنْ حَفْصٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کَانَ مِمَّا نَاجَی اللَّهُ مُوسَی علیه السلام إِنِّی لَا أَقْبَلُ الصَّلَاهَ إِلَّا مِمَّنْ تَوَاضَعَ لِعَظَمَتِی وَ أَلْزَمَ قَلْبَهُ خَوْفِی وَ قَطَعَ نَهَارَهُ بِذِکْرِی وَ لَمْ یَبِتْ مُصِرّاً عَلَی خَطِیئَتِهِ (۱) وَ عَرَفَ حَقَّ أَوْلِیَائِی وَ أَحِبَّائِی فَقَالَ مُوسَی یَا رَبِّ تَعْنِی بِأَوْلِیَائِکَ وَ أَحِبَّائِکَ إِبْرَاهِیمَ وَ إِسْحَاقَ وَ یَعْقُوبَ فَقَالَ هُمْ کَذَلِکَ (۲) إِلَّا أَنِّی أَرَدْتُ بِذَلِکَ مَنْ مِنْ أَجْلِهِ خَلَقْتُ آدَمَ وَ حَوَّاءَ وَ مَنْ مِنْ أَجْلِهِ خَلَقْتُ الْجَنَّهَ وَ النَّارَ فَقَالَ وَ مَنْ هُوَ یَا رَبِّ فَقَالَ مُحَمَّدٌ أَحْمَدُ شَقَقْتُ اسْمَهُ مِنِ اسْمِی لِأَنِّی أَنَا الْمَحْمُودُ وَ هُوَ مُحَمَّدٌ فَقَالَ مُوسَی یَا رَبِّ اجْعَلْنِی مِنْ أُمَّتِهِ فَقَالَ لَهُ یَا مُوسَی أَنْتَ مِنْ أُمَّتِهِ إِذَا عَرَفْتَ مَنْزِلَتَهُ وَ مَنْزِلَهَ أَهْلِ بَیْتِهِ إِنَّ مَثَلَهُ وَ مَثَلَ أَهْلِ بَیْتِهِ فِیمَنْ خَلَقْتُ کَمَثَلِ الْفِرْدَوْسِ فِی الْجِنَانِ لَا یَنْتَشِرُ (۳) وَرَقُهَا وَ لَا یَتَغَیَّرُ طَعْمُهَا فَمَنْ عَرَفَهُمْ وَ عَرَفَ حَقَّهُمْ جَعَلْتُ لَهُ عِنْدَ الْجَهْلِ عِلْماً وَ عِنْدَ الظُّلْمَهِ نُوراً أُجِیبُهُ قَبْلَ أَنْ یَدْعُوَنِی وَ أُعْطِیَهُ قَبْلَ أَنْ یَسْأَلَنِی الْخَبَرَ (۴).

مع، معانی الأخبار أبی عن سعد عن الأصبهانی مثله (۵).

ص: ۲۶۷

۱- فی نسخه: علی الخطیئه.

۲- فی نسخه: کذاک.

۳- فی نسخه: (لا ینثر) و فی أخری: لا ییبس.

۴- تفسیر القمّیّ: ۲۲۵ و ۲۲۶.

۵- معانی الأخبار: ۲۰.

**[ترجمه]تفسير على بن ابراهيم قمى: حفص از حضرت صادق عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: از جمله مطالبى كه خداوند با موسى صحبت كرد اين بود: من نماز را نمى پذيرم، مگر از كسى كه در مقابل عظمت من تواضع نمايد، ترس من در دلش جاى گيرد، روزش را با ياد من پايان دهد، با اصرار بر معصيت شب را به سر نبرد و عارف به حق اولياء و دوستان من باشد.

موسى عرض كرد: خدايا! منظورت از اولياء و دوستان، ابراهيم و اسحاق و يعقوب است؟ فرمود: آنها نيز از اولياى من هستند، جز اينكه منظورم كسانى هستند كه به واسطه آنها آدم و حوا و بهشت و جهنم را آفريدم. عرض كردم: آنها چه كسانى هستند پروردگارا؟

فرمود: محمّد، احمد، نام او را از نام خود جدا كردم، زيرا من محمودم و او محمّد است. موسى عرض كرد: خدايا! مرا از امت او قرار ده! فرمود: موسى! تو از امت او هستى، وقتى مقام و منزلت او و خانواده اش را بشناسى، زيرا مَثل او و خانواده اش در بين مخلوقات، مانند فردوس نسبت به بهشت است كه برگ درختش نمى ريزد و طعم آن تغيير نمى كند. هر كس عارف به مقام و حق آنها باشد، برايش در نادانى راهنما و در تاريكى نور قرار مى دهيم، قبل از اينكه درخواست كند خواسته اش را بر مى آورم و قبل از سؤال به او عطا مى كنم... - . تفسير على بن ابراهيم قمى: ۲۲۵ و ۲۲۶ -

معانى الاخبار: سعد از اصبهانى مانند همين را نقل مى كند. - . معانى الاخبار: ۲۰ -

ص: ۲۶۷

**[ترجمه]

«۲»

فس، تفسير القمى قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ الْآيَةَ كَانَ الْمِيثَاقُ مَأْخُوذاً عَلَيْهِمْ لِلَّهِ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَ لِرَسُولِهِ بِالنُّبُوَّةِ وَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَئِمَّةِ بِالْإِمَامَةِ فَقَالَ أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ وَ مُحَمَّدٌ نَبِيَّكُمْ وَ عَلِيٌّ إِمَامَكُمْ وَ الْأَئِمَّةُ الْهَادُونَ أَئِمَّتَكُمْ فَ قَالُوا بَلَى فَقَالَ اللَّهُ أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيامَةِ أَيْ لِئَلَّا تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هذا غافِلِينَ (۱) فَأَوَّلُ مَا أَخَذَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْمِيثَاقَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَ هُوَ قَوْلُهُ وَ إِذْ أَخَذْنا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثاقَهُمْ فَذَكَرَ جُمْلَةَ الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ أَبْرَزَ أَفْضَلَهُمْ بِالْأَسَامِي فَقَالَ وَ مِنْكَ يَا مُحَمَّدُ فَقَدَّمَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِأَنَّهُ أَفْضَلُهُمْ وَ مِنْ نُوحٍ وَ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ (۲) فَهَؤُلَاءِ الْخَمْسَةُ أَفْضَلُ الْأَنْبِيَاءِ وَ رَسُولُ اللَّهِ أَفْضَلُهُمْ ثُمَّ أَخَذَ بَعْدَ ذَلِكَ مِيثَاقَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَلَى الْأَنْبِيَاءِ لَهُ بِالْإِيمَانِ وَ عَلَى أَنْ يَنْصُرُوا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثاقَ النَّبِيِّينَ لَما آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتابٍ وَ حِكْمَةٍ ثُمَّ جاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِما مَعَكُمْ يَعْنِي رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَ لَتَنْصُرُنَّهُ (۳) يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ تُخْبِرُوا (۴) أُمَمَكُمْ بِخَبَرِهِ وَ خَبَرِ وَلِيِّهِ مِنَ (۵) الْأَئِمَّةِ (۶).

**[ترجمه]تفسير على بن ابراهيم قمى: حضرت صادق عليه السّلام درباره آيه «وإذ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ» فرمود: اين پيمان عبارت بود از ربوبيت براى خدا و نبوّت براى پيامبر اكرم و امامت براى اميرالمؤمنين و ائمه عليهم السّلام. فرمود «أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ» من خداى شما نيستم و محمّد پيامبرتان و على امامتان و امامان راهنما ائمه شما؟ گفتند: «بلى»، {چرا.} فرمود «ان تقولوا يوم

القیامه» تا روز قیامت مدعی نشوید که ما غافل بودیم از این مطلب، «انا کنا عن هذا غافلین.» - . اعراف / ۱۷۲ -

{هنگامی را که پروردگارت از پشت فرزندان آدم ذریه آنان را برگرفت و ایشان را بر خودشان گواه ساخت که آیا پروردگار شما نیستم گفتند چرا گواهی دادیم تا مبادا روز قیامت بگویید ما از این [امر] غافل بودیم.}

اول پیمانی که خداوند گرفت، از انبیا و درباره ربوبیت بود. این آیه همان مطلب است: «وَ إِذْ أَخَذْنا مِنَ النَّبِیِّینَ مِیثاقَهُمْ» ابتدا گروهی از انبیا را گوشزد کرده، آنگاه شخصیت های برجسته تر را به نام یاد کرده «و منک» از تو ای محمّد! او را بر دیگران مقدم داشته، چون او از همه انبیا برتر است. «وَ مِنْ نُوحٍ وَ إِبْراهِیمَ وَ مُوسی وَ عِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ.» - . احزاب / ۷ - {[یاد کن] هنگامی را که از پیامبران پیمان گرفتیم و از تو و از نوح و ابراهیم و موسی و عیسی پسر مریم.} این پنج نفر بهترین انبیاء هستند که پیامبر اکرم بهترین آنها است.

پس از این میثاق از انبیا، از آنها راجع به ایمان به پیامبر اکرم و اینکه یاری کنند علی بن ابی طالب را پیمان گرفت و فرمود: «وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِیثاقَ النَّبِیِّینَ لَما آتَیْتُکُمْ مِنْ کِتابٍ وَ حِکْمَهٍ ثُمَّ جاءَکُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِما مَعَکُمْ» که منظور پیامبر اکرم است، «لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَ لَتَنْصُرُنَّهُ.» - . آل عمران / ۸۱ -

{[یاد کن] هنگامی را که خداوند از پیامبران پیمان گرفت که هر گاه به شما کتاب و حکمتی دادم سپس شما را فرستاده ای آمد که آنچه را با شماست تصدیق کرد، البته به او ایمان بیاورید و حتما یاری اش کنید.} به او ایمان آورید و او را یاری کنید - یعنی امیرالمؤمنین صلوات اللَّه علیه - را و جریان آنها به امت خود و ائمه جانشین ایشان را گوشزد کنید. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۲۲۹ و ۲۳۰ -

**[ترجمه]

«۳»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِالْأَسَانِیدِ الثَّلَاثَهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ مُوسَی سَأَلَ رَبَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ یَا رَبِّ اجْعَلْنِی مِنْ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ فَأَوْحَی اللَّهُ تَعَالَی إِلَیْهِ یَا مُوسَی إِنَّکَ لَا تَصِلُ إِلَی ذَلِکَ (۷).

۱- الأعراف: ۱۷۲.

۲- الأحزاب: ۸.

۳- آل عمران: ۷۶.

۴- فی نسخه: فخبروا.

۵- فی نسخه: و الأئمّه.

۶- تفسیر القمّیّ: ۲۲۹ و ۲۳۰.

٧- عيون أخبار الرضا: ٢٠٠.

صح : عنه علیه السلام مثله.(۱)

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: حضرت رضا از آباء گرام خود نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: حضرت موسی از خدا درخواست کرد و گفت: خدایا! مرا از امت محمّد قرار بده! خداوند به او وحی کرد: ای موسی! تو به او نمی رسی. - . عیون اخبار الرضا: ۲۰۰ -

ص: ۲۶۸

صحیفه الرضا: از حضرت رضا علیه السّلام مانند همین را نقل می کند. - . صحیفه الرضا: ۲۹ -

**[ترجمه]

«۴»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِإِسْنَادِ التَّمِیمِیِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْتَ یَا عَلِیُّ وَ وُلْدُکَ خِیَرَهُ اللَّهِ مِنْ خَلْقِهِ (۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: حضرت رضا از آباء گرام خود نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: یا علی! تو و فرزندانت منتخب از خلق خدایید. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۰ -

**[ترجمه]

«۵»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام نَحْنُ أَهْلُ الْبَیْتِ لَا یُقَاسُ بِنَا أَحَدٌ فِینَا نَزَلَ الْقُرْآنُ وَ فِینَا مَعْدِنُ الرِّسَالَهِ (۳).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با همان سند نقل می کند که حضرت علی علیه السّلام فرمود: ما خانواده را نمی توان با احدی مقایسه کرد؛ قرآن در میان ما نازل شده و معدن رسالت در میان ما است. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۶»

ع، علل الشرائع أَبِی عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُوسَی بْنِ عُمَرَ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ بُکَیْرِ بْنِ أَعْیَنَ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَلْ تَدْرِی مَا کَانَ الْحَجَرُ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ کَانَ مَلَکاً عَظِیماً مِنْ عُظَمَاءِ الْمَلَائِکَهِ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَمَّا أَخَذَ اللَّهُ مِنَ الْمَلَائِکَهِ الْمِیثَاقَ کَانَ أَوَّلَ مَنْ آمَنَ بِهِ وَ أَقَرَّ ذَلِکَ الْمَلَکُ فَاتَّخَذَهُ اللَّهُ أَمِیناً عَلَی جَمِیعِ خَلْقِهِ فَأَلْقَمَهُ

الْمِيثَاقَ وَ أَوْدَعَهُ عِنْدَهُ وَ اسْتَعْبَدَ الْخَلْقَ أَنْ يُجَدِّدُوا عِنْدَهُ فِي كُلِّ سَنَةٍ الْإِقْرَارَ بِالْمِيثَاقِ وَ الْعَهْدِ الَّذِي أَخَذَهُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ جَعَلَهُ اللَّهُ مَعَ آدَمَ فِي الْجَنَّهِ يَذْكُرُ الْمِيثَاقَ وَ يُجَدِّدُ عِنْدَهُ الْإِقْرَارَ فِي كُلِّ سَنَةٍ فَلَمَّا عَصَى آدَمُ فَأُخْرِجَ مِنَ الْجَنَّهِ أَنْسَاهُ اللَّهُ الْعَهْدَ وَ الْمِيثَاقَ الَّذِي أَخَذَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى وُلْدِهِ لِمُحَمَّدٍ وَ وَصِيِّهِ وَ جَعَلَهُ بَاهِتاً حَيْرَانَ فَلَمَّا تَابَ عَلَى آدَمَ حَوَّلَ ذَلِكَ الْمَلَكَ فِي صُورَهِ دُرَّهٍ بَيْضَاءَ فَرَمَاهُ مِنَ الْجَنَّهِ إِلَى آدَمَ وَ هُوَ بِأَرْضِ الْهِنْدِ فَلَمَّا رَآهُ آنَسَ إِلَيْهِ وَ هُوَ لَا يَعْرِفُهُ بِأَكْثَرَ مِنْ أَنَّهُ جَوْهَرَهٌ فَأَنْطَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ يَا آدَمُ أَ تَعْرِفُنِي قَالَ أَجَلْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْكَ الشَّيْطَانُ فَأَنْسَاكَ ذِكْرَ رَبِّكَ وَ تَحَوَّلَ إِلَى الصُّورَهِ الَّتِي كَانَ بِهَا فِي الْجَنَّهِ مَعَ آدَمَ فَقَالَ لِآدَمَ أَيْنَ الْعَهْدُ وَ الْمِيثَاقُ فَوَثَبَ إِلَيْهِ آدَمُ وَ ذَكَرَ الْمِيثَاقَ وَ بَكَى وَ خَضَعَ لَهُ وَ قَبَّلَهُ وَ جَدَّدَ الْإِقْرَارَ بِالْعَهْدِ

۱- صحیفه الرضا : ۲۹.

۲- عیون أخبار الرضا: ۲۲۰.

۳- عیون أخبار الرضا: ۲۲۵.

وَ الْمِیثَاقِ ثُمَّ حَوَّلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَی جَوْهَرِ الْحَجَرِ دُرَّةً بَیْضَاءَ (۱) تُضِی ءُ فَحَمَلَهُ آدَمُ عَلَی عَاتِقِهِ إِجْلَالًا لَهُ وَ تَعْظِیماً فَکَانَ إِذَا أَعْیَا حَمَلَهُ عَنْهُ جَبْرَئِیلُ حَتَّی وَافَی بِهِ مَکَّهَ فَمَا زَالَ یَأْنَسُ بِهِ بِمَکَّهَ وَ یُجَدِّدُ الْإِقْرَارَ لَهُ کُلَّ یَوْمٍ وَ لَیْلَهٍ ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا أَهْبَطَ جَبْرَئِیلَ إِلَی أَرْضِهِ وَ بَنَی الْکَعْبَهَ هَبَطَ إِلَی ذَلِکَ الْمَکَانِ بَیْنَ الرُّکْنِ وَ الْبَابِ وَ فِی ذَلِکَ الْمَوْضِعِ تَرَاءَی لِآدَمَ حِینَ أَخَذَ الْمِیثَاقَ وَ فِی ذَلِکَ الْمَوْضِعِ أَلْقَمَ الْمَلَکَ الْمِیثَاقَ فَلِتِلْکَ الْعِلَّهِ وُضِعَ فِی ذَلِکَ الرُّکْنِ وَ نَحَّی آدَمَ مِنْ مَکَانِ الْبَیْتِ إِلَی الصَّفَا وَ حَوَّاءَ إِلَی الْمَرْوَهِ وَ جَعَلَ الْحَجَرَ فِی الرُّکْنِ فَکَبَّرَ اللَّهَ وَ هَلَّلَهُ وَ مَجَّدَهُ فَلِذَلِکَ جَرَتِ السُّنَّهُ بِالتَّکْبِیرِ فِی اسْتِقْبَالِ الرُّکْنِ الَّذِی فِیهِ الْحَجَرُ مِنَ الصَّفَا وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَوْدَعَهُ الْعَهْدَ وَ الْمِیثَاقَ وَ أَلْقَمَهُ إِیَّاهُ دُونَ غَیْرِهِ مِنَ الْمَلَائِکَهِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا أَخَذَ الْمِیثَاقَ لَهُ بِالرُّبُوبِیَّهِ وَ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله بِالنُّبُوَّهِ وَ لِعَلِیٍّ علیه السلام بِالْوَصِیَّهِ اصْطَکَّتْ (۲) فَرَائِصُ الْمَلَائِکَهِ وَ أَوَّلُ مَنْ أَسْرَعَ إِلَی الْإِقْرَارِ بِذَلِکَ (۳) الْمَلَکُ وَ لَمْ یَکُنْ فِیهِمْ أَشَدُّ حُبّاً لِمُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ مِنْهُ فَلِذَلِکَ اخْتَارَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ بَیْنِهِمْ وَ أَلْقَمَهُ الْمِیثَاقَ فَهُوَ یَجِی ءُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ لَهُ لِسَانٌ نَاطِقٌ وَ عَیْنٌ نَاظِرَهٌ لِیَشْهَدَ لِکُلِّ مَنْ وَافَاهُ إِلَی ذَلِکَ الْمَکَانِ وَ حَفِظَ الْمِیثَاقَ (۴).

**[ترجمه]علل الشرائع: بکیر بن اعین گفت: حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: می دانی حجرالاسود چه بود؟ عرض کردم: نه. فرمود: فرشته ای بزرگ از برجستگان ملائکه نزد خدا بود. وقتی خداوند از ملائکه پیمان گرفت، او اولین کسی بود که به آن ایمان آورد و به آن اقرار کرد. پس خداوند او را امین بر تمام خلقش قرار داد و این پیمان را به امانت نزد او گذاشت و مردم را ملزم کرد که تجدید عهد و پیمانی که از آنها گرفته، هر سال پیش او بنمایند. سپس او را با آدم در بهشت قرار داد که پیوسته پیمان را یادآوری کند و هر سال در نزد او اقرار نماید .

پس از عصیان آدم که از بهشت خارج شد، خداوند عهد و پیمانی را که از او و فرزندانش گرفته بود، برای حضرت محمّد و جانشینش از نظرش محو کرد و او را مبهوت و حیران کرد. پس از پذیرفتن توبه آدم، آن فرشته را به صورت یک درّ سفید از بهشت برای آدم فرستاد. وقتی که آدم در هندوستان بود، چشم آدم که به آن افتاد خوشش آمد، اما او را نمی شناخت، مگر به همین مقدار که یک جواهری است.

خداوند او را به زبان در آورد و گفت: ای آدم! مرا می شناسی؟ گفت: آری. شیطان بر تو مسلط شد و از یاد خدا غافلت کرد. آن درّ به صورت همان فرشته ای که قبلا با آدم در بهشت بود در آمد و به او گفت: عهد و پیمان را چه کردی؟

آدم به یاد عهد و پیمان افتاد، گریه کرد و به او اظهار احترام نمود، او را بوسید و تجدید اقرار به عهد

ص: ۲۶۹

و پیمان کرد. سپس خداوند او را به صورت یک درّ سفید در آورد که می درخشید. آدم آن را به جهت احترام و تعظیم، بر روی شانه خود حمل می کرد و هر وقت از برداشتن آن خسته می شد، جبرئیل آن را حمل می کرد تا رسید به مکه. آدم در آنجا پیوسته به آن درّ انس داشت و در هر شبانه روز پیش او تجدید اقرار می کرد.

آنگاه زمانی که خداوند جبرئیل را به مکان آدم فرود آورد و کعبه را ساخت، آن درّ بین رکن و درب خانه قرار گرفت. در این موقع برای آدم مجسم شد و او را مشاهده کرد و هنگام گرفتن میثاق، در همین محل میثاق به آن ملک سپرده شد. به

همین جهت آن درّ را در این رکن قرار دادند.

آدم از کنار خانه به طرف صفا رفت و حوا به طرف مروه و حجر را در رکن قرار داد. در این موقع تکبیر و تهلیل و تمجید خدا را گفت. پس به همین صورت سنت گردید که وقتی از طرف صفا با رکنی که در آن حجر قرار دارد رو به رو می شوند، تکبیر بگویند.

خداوند عهد و پیمان را به او امانت سپرد و در او قرار داد نه سایر ملائکه، چون موقعی که پیمان ربوبیت را برای خود و نبوّت را برای محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم و وصایت برای علی گرفت، لرزه بر تن ملائکه افتاد. اولین فرشته ای که اقرار به این پیمان آورد، همین فرشته بود و کسی از او بیشتر محمّد و آلش را دوست نمی داشت. به همین جهت خدا او را از بین ملائکه انتخاب کرد و میثاق را در او قرار داد. او روز قیامت با زبان گویا و چشم بینا می آید تا گواهی بدهد برای هر کس که نزد او آمده و حفظ پیمان کرده. -. علل الشرایع: ۱۴۸ -

**[ترجمه]

«۷»

ل، الخصال مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الشَّاهِ عَنْ أَبِی حَامِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ خَالِدٍ الْخَالِدِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ صَالِحٍ التَّمِیمِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَاتِمٍ الْقَطَّانِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ فِی وَصِیَّةٍ لَهُ یَا عَلِیُّ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَشْرَفَ (۵) عَلَی الدُّنْیَا فَاخْتَارَنِی مِنْهَا عَلَی

۱- فی نسخه: دره بیضاء صافیه.

۲- أی تحرکت فرائصهم و اضطربت.

۳- فی نسخه: ذلک الملک.

۴- علل الشرائع: ۱۴۸.

۵- اشرافه و اطلاعه تعالی عباره عن نظر لطفه و إکرامه خلقه.

رِجَالِ الْعَالَمِينَ ثُمَّ اطَّلَعَ الثَّانِيَةَ فَاخْتَارَکَ عَلَی رِجَالِ الْعَالَمِينَ بَعْدِی ثُمَّ اطَّلَعَ الثَّالِثَةَ فَاخْتَارَ الْأَئِمَّةَ مِنْ وُلْدِکَ عَلَی رِجَالِ الْعَالَمِينَ بَعْدَکَ ثُمَّ اطَّلَعَ الرَّابِعَةَ فَاخْتَارَ فَاطِمَةَ عَلَی نِسَاءِ الْعَالَمِينَ (۱).

**[ترجمه]خصال: جعفر بن محمّد از پدر خود، از جد بزرگوارش، از علی بن ابی طالب علیهم السّلام از پیامبر اکرم نقل کرد که فرمود: در وصیتی که به او می کرد فرمود: یا علی! خداوند توجه به دنیا کرد و مرا از میان تمام

ص: ۲۷۰

مردان جهان انتخاب نمود. برای مرتبه دوم توجه نمود و تو را از میان مردم جهان انتخاب کرد. برای مرتبه سوم، ائمه از فرزندانت را بر مردم جهان انتخاب کرد و در مرتبه چهارم، فاطمه علیها السّلام را بر تمام زنان جهان برگزید. -. خصال ۱ : ۹۶ - ۹۷ -

**[ترجمه]

«۸»

فس، تفسير القمی وَ إِذْ أَخَذْنا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثاقَهُمْ وَ مِنْکَ وَ مِنْ نُوحٍ وَ إِبْراهِيمَ وَ مُوسی وَ عِيسَی ابْنِ مَرْيَمَ قَالَ هَذِهِ الْوَاوُ زِيَادَةٌ فِی قَوْلِهِ وَ مِنْکَ وَ إِنَّمَا هُوَ مِنْکَ وَ مِنْ نُوحٍ فَأَخَذَ اللَّهُ الْمِيثَاقَ لِنَفْسِهِ عَلَی الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ أَخَذَ لِنَبِيِّهِ عَلَی الْأَنْبِيَاءِ وَ الْأَئِمَّهِ ثُمَّ أَخَذَ لِلْأَنْبِيَاءِ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله عليه و آله (۲).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: در تفسیر «وَ إِذْ أَخَذْنا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثاقَهُمْ وَ مِنْکَ وَ مِنْ نُوحٍ وَ إِبْراهِيمَ وَ مُوسی وَ عِيسَی ابْنِ مَرْيَمَ.» می گوید: «واو» در این قسمت (وَ مِنْکَ) زیادی است. آیه چنین است: «مِنْکَ وَ مِنْ نُوحٍ»، خداوند برای خود از انبیا پیمان گرفت. آنگاه برای پیامبر خود از انبیا و ائمه پیمان گرفت و سپس برای انبیا، از پیامبر اکرم پیمان گرفت. -. تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۵۱۶ -

**[ترجمه]

«۹»

فس، تفسير القمی عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ نُعَيْمٍ الصَّحَّافِ قَالَ: سَأَلْتُ الصَّادِقَ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ فَمِنْکُمْ کافِرٌ وَ مِنْکُمْ مُؤْمِنٌ فَقَالَ عَرَفَ اللَّهُ إِيمَانَهُمْ بِوَلَايَتِنَا وَ کُفْرَهُمْ بِتَرْکِهَا يَوْمَ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ وَ هُمْ ذَرٌّ فِی صُلْبِ آدَمَ عليه السلام (۳).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: نعیم صحاف گفت: از حضرت صادق علیه السّلام راجع به آیه «فَمِنْکُمْ کافِرٌ وَ مِنْکُمْ مُؤْمِنٌ.» -. تغابن / ۲ - پرسیدم. فرمود: خداوند ایمان آنها را به ولایت ما می داند و کفر آنها را به ترک ولایت، روزی که در عالم ذرّ در صلب آدم از آن پیمان گرفت. -. تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۶۸۲ -

**[ترجمه]

«۱۰»

فس، تفسیر القمی عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَم عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَهَ عَنْ حَسَّانَ عَنْ هَاشِمِ بْنِ عَمَّارٍ يَرْفَعُهُ فِی قَوْلِهِ وَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ ما بَلَغُوا مِعْشارَ ما آتَيْناهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِی فَكَيْفَ كانَ نَكِيرِ (۴) قَالَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ رُسُلَهُمْ مَا آتَيْنَا رُسُلَهُمْ (۵) مِعْشَارَ مَا آتَيْنَا مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ (۶).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: هاشم بن عمار نقل می کند که در مورد آیه «وَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ ما بَلَغُوا مِعْشارَ ما آتَيْناهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِی فَكَيْفَ كانَ نَكِيرِ.» - . سبا / ۴۵ -

{و کسانی که پیش از اینان بودند [نیز] تکذیب کردند در حالی که اینان به ده یک آنچه بدیشان داده بودیم نرسیده اند [آری] فرستادگان مرا دروغ شمردند پس چگونه بود کیفر من.} امام علیه السلام فرمود: کسانی که قبل از آنها بودند پیمبران خود را تکذیب کردند. آنچه که به پیامبران آنها داده بودیم، یک دهم آنچه که به پیامبر اسلام محمّد و آل محمّد صلوات اللّه علیهم اجمعین داده ایم نبود. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۵۴۱ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ما، الأمالی للشيخ الطوسی الْمُفِيدُ عَنِ ابْنِ قُولَوَيْهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ

ص: ۲۷۱

۱- الخصال ۱: ۹۶ و ۹۷.

۲- تفسير القمّیّ: ۵۱۶ و الآيه فی الأحزاب: ۸.

۳- تفسير القمّیّ: ۶۸۲ و الآيه فی التغابن: ۳.

۴- سبأ: ۴۶.

۵- فی المصدر: و ما بلغ ما آتينا رسلهم.

۶- تفسير القمّیّ: ۵۴۱.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ طَلْحَهَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا قَبَضَ اللَّهُ نَبِيّاً حَتَّى أَمَرَهُ أَنْ يُوصِيَ إِلَى عَشِيرَتِهِ (۱) مِنْ عَصَبَتِهِ وَ أَمَرَنِي أَنْ أُوصِيَ فَقُلْتُ إِلَى مَنْ يَا رَبِّ فَقَالَ أَوْصِ يَا مُحَمَّدُ إِلَى ابْنِ عَمِّكَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَإِنِّي قَدْ أَثْبَتُّهُ فِي الْكُتُبِ السَّالِفَهِ وَ كُتِبَ فِيهَا أَنَّهُ وَصِيُّكَ وَ عَلَى ذَلِكَ أَخَذْتُ مِيثَاقَ الْخَلَائِقِ وَ مَوَاثِيقَ أَنْبِيَائِي وَ رُسُلِي أَخَذْتُ مَوَاثِيقَهُمْ لِي بِالرُّبُوبِيَّهِ وَ لَكَ يَا مُحَمَّدُ بِالنُّبُوَّهِ وَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ بِالْوَلَايَهِ (۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی:

ص: ۲۷۱

طلحه بن زید از جعفر بن محمّد، از پدرش، از جدش، از پیامبر اکرم نقل کرد که فرمود: هیچ پیامبری را خداوند قبض روح نکرد، جز اینکه به او دستور داد به خانواده خود از میان فامیل وصیت کند، به من نیز دستور وصیت داده است. گفتم: خدایا! به چه کس وصیت کنم؟ فرمود: وصیت کن به پسر عمویت علی بن ابی طالب. من نام او را در کتاب های گذشته نوشته ام و در آنها معین نموده ام که او وصی تو است و بر همین قرار پیمان مردم و انبیا و رسل را گرفته ام؛ از آنها به ربوبیت خود و نبوّت تو و ولایت علی بن ابی طالب پیمان گرفته ام. - . امالی شیخ طوسی: ۶۳ - ۶۴ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ما، الأمالي للشيخ الطوسي الْمُفِيدُ عَنِ الْمُظَفَّرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الثَّلْجِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَى الْهَاشِمِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبِدَارِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي زَكَرِيَّا الْمَوْصِلِيِّ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليهم السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ لِعَلِيٍّ عليه السلام أَنْتَ الَّذِي احْتَجَّ اللَّهُ بِكَ فِي ابْتِدَائِهِ الْخَلْقَ حَيْثُ أَقَامَهُمْ أَشْبَاحاً فَقَالَ لَهُمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى قَالَ وَ مُحَمَّدٌ رَسُولِي قَالُوا بَلَى قَالَ وَ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فَأَبَى الْخَلْقُ جَمِيعاً إِلَّا اسْتِكْبَاراً وَ عُتُوّاً عَنْ وَلَايَتِكَ إِلَّا نَفَرٌ قَلِيلٌ وَ هُمْ أَقَلُّ الْأَقَلِّينَ وَ هُمْ أَصْحَابُ الْيَمِينِ (۳).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: جابر از حضرت باقر، از پدرش، از جدش علیهم السّلام نقل کرده که پیامبر اکرم به حضرت علی علیه السّلام فرمود: تو هستی که خداوند احتجاج نمود بر مردم در ابتدای آفرینش که آنها را به صورت شبح در آورده بود و به آنها فرمود: «أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ.» گفتند: چرا. فرمود: محمّد پیامبر من نیست؟ گفتند: چرا. فرمود: مگر علی امیرالمؤمنین نیست؟! مردم همگی از روی تکبر و خودخواهی امتناع ورزیدند، مگر گروه کمی. آنها بسیار کمند و هم آنها اصحاب یمین هستند. - . امالی شیخ طوسی: ۱۴۶ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ رُشَیْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الثَّعْلَبِیِّ قَالَ سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَقُولُ نَحْنُ خِیَرَهُ اللَّهِ مِنْ خَلْقِهِ وَ شِیعَتُنَا خِیَرَهُ اللَّهِ مِنْ أُمَّهِ نَبِیِّهِ (۴).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: اسحاق ثعلبی گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: ما برگزیده از مردم هستیم و شیعیان ما برگزیده از امت پیامبر. - . امالی شیخ طوسی: ۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِإِسْنَادِ التَّمِیمِیِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ خَیْرُ أَهْلِ الْأَرْضِ بَعْدِی وَ بَعْدَ أَبِیهِمَا وَ أُمُّهُمَا أَفْضَلُ نِسَاءِ أَهْلِ الْأَرْضِ (۵).

ص: ۲۷۲

۱- فی المصدر: الی أفضل عشیرته.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۶۳ و ۶۴.

۳- أمالی الشیخ: ۱۴۶.

۴- أمالی ابن الشیخ: ۴۸.

۵- عیون الأخبار: ۲۲۲.

**[ترجمه]عیون اخبارالرضا: حضرت رضا علیه السّلام از آباء گرام خود، از پیامبر اکرم نقل کرد که فرمود: حسن و حسین بهترین اهل زمین بعد از من و بعد از پدرشان هستند و مادر آنها بهترین زنان روی زمین است. - . عیون اخبارالرضا: ۲۲۲ -

ص: ۲۷۲

**[ترجمه]

«۱۵»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام ابْنُ عُبْدُوسٍ عَنِ ابْنِ قُتَیْبَهَ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنِ الْهَرَوِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَخْبِرْنِی عَنِ الشَّجَرَهِ الَّتِی أَکَلَ مِنْهَا آدَمُ وَ حَوَّاءُ مَا کَانَتْ فَقَدِ اخْتَلَفَ النَّاسُ فِیهَا فَمِنْهُمْ مَنْ یَرْوِی أَنَّهَا الْحِنْطَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ یَرْوِی أَنَّهَا الْعِنَبُ وَ مِنْهُمْ مَنْ یَرْوِی أَنَّهَا شَجَرَهُ الْحَسَدِ فَقَالَ کُلُّ ذَلِکَ حَقٌّ قُلْتُ فَمَا مَعْنَی هَذِهِ الْوُجُوهِ عَلَی اخْتِلَافِهَا فَقَالَ یَا أَبَا الصَّلْتِ إِنَّ شَجَرَهَ الْجَنَّهِ تَحْمِلُ أَنْوَاعاً فَکَانَتْ شَجَرَهَ الْحِنْطَهِ وَ فِیهَا عِنَبٌ وَ لَیْسَتْ کَشَجَرِ الدُّنْیَا وَ إِنَّ آدَمَ لَمَّا أَکْرَمَهُ اللَّهُ تَعَالَی ذِکْرُهُ بِإِسْجَادِ مَلَائِکَتِهِ لَهُ وَ بِإِدْخَالِهِ الْجَنَّهَ قَالَ فِی نَفْسِهِ هَلْ خَلَقَ اللَّهُ بَشَراً أَفْضَلَ مِنِّی فَعَلِمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَا وَقَعَ فِی نَفْسِهِ فَنَادَاهُ ارْفَعْ رَأْسَکَ یَا آدَمُ فَانْظُرْ إِلَی سَاقِ عَرْشِی فَرَفَعَ آدَمُ رَأْسَهُ فَنَظَرَ إِلَی سَاقِ الْعَرْشِ فَوَجَدَ عَلَیْهِ مَکْتُوباً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ زَوْجَتُهُ فَاطِمَهُ سَیِّدَهُ نِسَاءِ الْعَالَمِینَ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ سَیِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّهِ فَقَالَ آدَمُ علیه السلام یَا رَبِّ مَنْ هَؤُلَاءِ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ ذُرِّیَّتِکَ (۱) وَ هُمْ خَیْرٌ مِنْکَ وَ مِنْ جَمِیعِ خَلْقِی وَ لَوْلَاهُمْ مَا خَلَقْتُکَ وَ لَا خَلَقْتُ الْجَنَّهَ وَ النَّارَ وَ لَا السَّمَاءَ وَ الْأَرْضَ فَإِیَّاکَ أَنْ تَنْظُرَ إِلَیْهِمْ بِعَیْنِ الْحَسَدِ فَأُخْرِجَکَ عَنْ جِوَارِی فَنَظَرَ إِلَیْهِمْ بِعَیْنِ الْحَسَدِ وَ تَمَنَّی مَنْزِلَتَهُمْ فَتَسَلَّطَ الشَّیْطَانُ عَلَیْهِ حَتَّی أَکَلَ مِنَ الشَّجَرَهِ الَّتِی نُهِیَ عَنْهَا وَ تَسَلَّطَ عَلَی حَوَّاءَ لِنَظَرِهَا إِلَی فَاطِمَهَ علیها السلام بِعَیْنِ الْحَسَدِ حَتَّی أَکَلَتْ مِنَ الشَّجَرَهِ کَمَا أَکَلَ آدَمُ فَأَخْرَجَهُمَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ جَنَّتِهِ وَ أَهْبَطَهُمَا عَنْ جِوَارِهِ إِلَی الْأَرْضِ (۲).

**[ترجمه]عیون اخبارالرضا: هروی گفت: به امام رضا علیه السّلام عرض کردم: یا ابن رسول اللّه! بفرمایید آن درختی که آدم و حوا از آن خوردند، مردم در این مورد اختلاف دارند. بعضی روایت می کنند که گندم بوده و بعضی انگور و بعضی می گویند که درخت حسد است. فرمود: همه اینها درست است.

عرض کردم: پس این وجوه با اختلافی که دارند به چه نحو توجیه می شود؟ فرمود: ابا صلت! درخت بهشت دارای انواع میوه ها است؛ در درخت گندم، انگور نیز هست، مانند درخت های دنیا نیست. وقتی خداوند آدم را به واسطه سجده کردن ملائکه گرامی داشت و او را داخل بهشت نمود، در دلش خطور کرد که آیا خدا خلقی بهتر از من آفریده است؟ خداوند از حدیث نفس او مطلع گردید و به او وحی کرد که: ای آدم! سر بلند کن و ساق عرش را نگاه کن! آدم سر بلند نمود و به ساق عرش نگاه کرد. دید نوشته شده: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه. علی بن ابی طالب امیرالمؤمنین و زوجته فاطمه سیده نساء العالمین. الحسن و الحسین سیدا شباب اهل الجنه» {نیست خدایی جز خدای یگانه، محمد فرستاده اوست، علی بن ابی طالب امیر مؤمنان است و همسرش فاطمه سرور زنان جهان است. حسن و حسین سرور جوانان بهشتی هستند}

آدم عرض کرد: خدایا! اینها کیانند؟ فرمود: از فرزندان تو هستند. آنها از تو و از تمام مردم بهترند. اگر آنها نبودند، نه تو را

خلق می کردم و نه بهشت و جهنم و نه آسـمان و زمین را. مبادا به آنها با دیـده حسـد نگاه کنی که از جوار خود خارجت می کنم!

اما او با چشم حسـد به آنها نگاه کرد و شان و مرتبه آنها را تمنا کرد. پس شـیطان بر او چیره شـد، تا اینکه از درختی که از آن نهی شـده بود خورد. و شـیطان بر حوا چیره گشت به خاطر اینکه حوا با چشم حسد به فاطمه سـلام الله علیها نگریست، تا اینکه همچنـان که آدم از آن درخت خـورد، حـوا نیز خـورد و خـدا آن دو را از بهشت اخراج کرد و از جـوار خود خـارج کرد و به زمین آورد. - . عیون اخبارالرضا: ۱۷۰ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بنظر الحسد تمنی أحوالهم و الوصول إلی منازلهم و کان ذلک منهما ترک الأولی لأنه مع العلم بأن الله تعالی فضلهم علیهما کان ینبغی لهما أن یکونا فی مقام الرضا و التسلیم و أن لا یتمنیا درجاتهم صلوات الله علیهم.

**[ترجمه]شایـد مراد از نگاه کردن به چشم حسد، آرزوی احوال و رسـیدن به مقام آنها است که این عمل از آنها ترک اولی به شمار می آمده، زیرا پس از علم به اینکه خداوند آنها را برتری بخشید، لازم است که در مقام تسلیم و رضا باشند و آرزوی درجه آنها را نکنند.

**[ترجمه]

«۱۶»

مع، معانی الأخبار أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی

ص: ۲۷۳

۱- فی المصدر: هولاء من ذریتک.

۲- عیون الأخبار: ۱۷۰.

الْبِلَادِ عَنْ سَدِيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام إِنَّ أَمْرَنَا صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لَا يُقِرُّ بِهِ إِلَّا مَلَكٌ مُقَرَّبٌ أَوْ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ أَوْ عَبْدٌ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ فَقَالَ إِنَّ فِي الْمَلَائِكَةِ مُقَرَّبِينَ وَ غَيْرَ مُقَرَّبِينَ وَ مِنْ أَنْبِيَاءَ مُرْسَلِينَ وَ غَيْرَ مُرْسَلِينَ وَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مُمْتَحَنِينَ وَ غَيْرَ مُمْتَحَنِينَ فَعَرَضَ أَمْرَكُمْ هَذَا عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَلَمْ يُقِرَّ بِهِ إِلَّا الْمُقَرَّبُونَ وَ عَرَضَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ فَلَمْ يُقِرَّ بِهِ إِلَّا الْمُرْسَلُونَ وَ عَرَضَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ فَلَمْ يُقِرَّ بِهِ إِلَّا الْمُمْتَحَنُونَ قَالَ ثُمَّ قَالَ لِي مُرَّ فِي حَدِيثِكَ (۱).

**[ترجمه]معانی الاخبار:

ص: ۲۷۳

سدیر گفت: از حضرت صادق علیه السّلام سؤال کردم: معنی این فرمایش علی علیه السّلام را که امر ما دشوار و مشکل است که آن را مگر فرشته مقرب یا نبیّ مرسل یا بنده ای که خدا دلش را به ایمان آزمایش نموده نمی پذیرد چیست؟ فرمود: در میان ملائکه هم مقرب وجود دارد و هم غیر مقرب، و انبیای خدا بعضی مرسل هستند و برخی غیر مرسل و مؤمنین نیز بعضی آزموده شده هستند و بعضی غیر آزموده. پس امر شما یعنی امامت را بر ملائکه عرضه داشتند، نپذیرفتند مگر مقربین و بر انبیا نپذیرفتند مگر مرسلین و بر مؤمنین نپذیرفتند مگر آزموده شدگان. سپس به من فرمود: بگذر از حدیث خود. - . معانی الاخبار: - ۱۱۵

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد نفی الإقرار الکامل الذی یکون مع شوق و محبه و إقبال کامله لعصمتهم علیهم السلام.

**[ترجمه]شاید مراد نفی اقرار کاملی است که با شوق و محبت و اقبال کامل باشد، چون در غیر این صورت مخالف عصمت است.

**[ترجمه]

«۱۷»

م، تفسیر الإمام علیه السلام ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام الْمُفَسِّرُ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى الرِّضَا علیه السلام فَقَالَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِينَ مَا تَفْسِيرُهُ فَقَالَ لَقَدْ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي عَنِ الْبَاقِرِ عَنْ زَيْنِ الْعَابِدِينَ عَنْ أَبِيهِ علیه السلام أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالَ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِينَ مَا تَفْسِيرُهُ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ هُوَ أَنْ عَرَّفَ (۲) عِبَادَهُ بَعْضَ نِعَمِهِ عَلَيْهِمْ جُمَلًا إِذْ لَا يَقْدِرُونَ عَلَى مَعْرِفَةِ جَمِيعِهَا بِالتَّفْصِيلِ لِأَنَّهَا أَكْثَرُ مِنْ أَنْ تُحْصَى أَوْ تُعْرَفَ فَقَالَ لَهُمْ قُولُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَيْنَا رَبِّ الْعالَمِينَ وَ هُمُ الْجَمَاعَاتُ (۳) مِنْ كُلِّ مَخْلُوقٍ مِنَ الْجَمَادَاتِ وَ الْحَيَوَانَاتِ فَأَمَّا الْحَيَوَانَاتُ فَهُوَ يَقْلِبُهَا فِي قُدْرَتِهِ وَ يَغْذُوهَا مِنْ رِزْقِهِ

وَ يُحَوِّطُهَا بِكَنَفِهِ وَ يُدَبِّرُ كُلًّا مِنْهَا بِمَصْلَحَتِهِ وَ أَمَّا الْجَمَادَاتُ فَهُوَ يُمْسِكُهَا بِقُدْرَتِهِ يُمْسِكُ الْمُتَّصِلَ مِنْهَا أَنْ يَتَهَافَتَ وَ يُمْسِكُ الْمُتَهَافِتَ مِنْهَا أَنْ يَتَلَاصَقَ وَ يُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ يُمْسِكُ الْأَرْضَ أَنْ تَنْخَسِفَ إِلَّا بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ رَءُوفٌ رَحِيمٌ

ص: ۲۷۴

۱- معانی الأخبار: ۱۱۵.

۲- فی التفسیر: ان عرف اللّه.

۳- فی نسخه من التفسیر: رب العالمین یعنی مالک العالمین و هم الجماعه.

قَالَ علیه السلام وَ رَبُّ الْعَالَمِینَ مَالِکُهُمْ وَ خَالِقُهُمْ وَ سَائِقُ أَرْزَاقِهِمْ إِلَیْهِمْ مِنْ حَیْثُ یَعْلَمُونَ وَ مِنْ حَیْثُ لَا یَعْلَمُونَ فَالرِّزْقُ مَقْسُومٌ (۱) وَ هُوَ یَأْتِی ابْنَ آدَمَ عَلَی أَیِّ سِیرَهٍ سَارَهَا مِنَ الدُّنْیَا لَیْسَ تَقْوَی مُتَّقٍ بِزَائِدِهِ وَ لَا فُجُورُ فَاجِرٍ بِنَاقِصِهِ وَ بَیْنَهُ وَ بَیْنَهُ سِتْرٌ (۲) وَ هُوَ طَالِبُهُ وَ لَوْ أَنَّ أَحَدَکُمْ یَفِرُّ مِنْ رِزْقِهِ لَطَلَبَهُ رِزْقُهُ کَمَا یَطْلُبُهُ الْمَوْتُ فَقَالَ (۳) اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ قُولُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَی مَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَیْنَا وَ ذَکَرَنَا بِهِ مِنْ خَیْرٍ فِی کُتُبِ الْأَوَّلِینَ قَبْلَ أَنْ نَکُونَ فَفِی هَذَا إِیجَابٌ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام وَ عَلَی شِیعَتِهِمْ أَنْ یَشْکُرُوهُ بِمَا فَضَّلَهُمْ (۴) وَ ذَلِکَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ لَمَّا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مُوسَی بْنَ عِمْرَانَ وَ اصْطَفَاهُ نَجِیّاً وَ فَلَقَ لَهُ الْبَحْرَ وَ نَجَّی بَنِی إِسْرَائِیلَ وَ أَعْطَاهُ التَّوْرَاهَ وَ الْأَلْوَاحَ رَأَی مَکَانَهُ مِنْ رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ یَا رَبِّ لَقَدْ أَکْرَمْتَنِی بِکَرَامَهٍ لَمْ تُکْرِمْ بِهَا أَحَداً قَبْلِی فَقَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ یَا مُوسَی أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله أَفْضَلُ عِنْدِی مِنْ جَمِیعِ مَلَائِکَتِی وَ جَمِیعِ خَلْقِی قَالَ مُوسَی یَا رَبِّ فَإِنْ کَانَ مُحَمَّدٌ أَکْرَمَ (۵) عِنْدَکَ مِنْ جَمِیعِ خَلْقِکَ فَهَلْ فِی آلِ الْأَنْبِیَاءِ أَکْرَمُ مِنْ آلِی قَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ یَا مُوسَی أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ فَضْلَ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَی جَمِیعِ آلِ النَّبِیِّینَ کَفَضْلِ مُحَمَّدٍ عَلَی جَمِیعِ الْمُرْسَلِینَ فَقَالَ مُوسَی یَا رَبِّ فَإِنْ کَانَ آلُ مُحَمَّدٍ کَذَلِکَ فَهَلْ فِی أُمَمِ الْأَنْبِیَاءِ أَفْضَلُ عِنْدَکَ مِنْ أُمَّتِی ظَلَّلْتَ عَلَیْهِمُ الْغَمَامَ وَ أَنْزَلْتَ عَلَیْهِمُ الْمَنَّ وَ السَّلْوَی وَ فَلَقْتَ لَهُمُ الْبَحْرَ فَقَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ یَا مُوسَی أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ فَضْلَ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ عَلَی جَمِیعِ الْأُمَمِ کَفَضْلِهِ

۱- فی المصدر: معلوم مقسوم.

۲- فی التفسیر: شبر (سر خ ل).

۳- فی التفسیر: قال أمیر المؤمنین علیه السّلام: فقال اللّه جلّ جلاله لهم.

۴- فی التفسیر: علی محمّد و آل محمّد علیهم السلام بما فضله و فضلهم و علی شیعتهم أن یشکروه بما فضلهم به علی غیرهم.

۵- فی نسخه من التفسیر: أفضل.

عَلَى جَمِيعِ خَلْقِي فَقَالَ مُوسَى يَا رَبِّ لَيْتَنِي كُنْتُ أَرَاهُمْ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ يَا مُوسَى إِنَّكَ لَنْ تَرَاهُمْ فَلَيْسَ هَذَا أَوَانَ ظُهُورِهِمْ وَ لَكِنْ سَوْفَ تَرَاهُمْ فِي الْجِنَانِ جَنَّاتِ عَدْنٍ وَ الْفِرْدَوْسِ بِحَضْرَةِ مُحَمَّدٍ فِي نَعِيمِهَا يَتَقَلَّبُونَ وَ فِي خَيْرَاتِهِ يَتَبَحْبَحُونَ (۱) أَ فَتُحِبُّ أَنْ أُسْمِعَكَ كَلَامَهُمْ فَقَالَ نَعَمْ إِلَهِي قَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ قُمْ بَيْنَ يَدَيَّ وَ اشْدُدْ مِئْزَرَكَ قِيَامَ الْعَبْدِ الذَّلِيلِ بَيْنَ يَدَيِ الْمَلِكِ الْجَلِيلِ فَفَعَلَ ذَلِكَ مُوسَى علیه السلام فَنَادَى رَبُّنَا عَزَّ وَ جَلَّ يَا أُمَّهَ مُحَمَّدٍ فَأَجَابُوهُ كُلُّهُمْ وَ هُمْ فِي أَصْلَابِ آبَائِهِمْ وَ أَرْحَامِ أُمَّهَاتِهِمْ لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ (۲) لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَ النِّعْمَهَ لَكَ وَ الْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ (۳) قَالَ فَجَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ تِلْكَ الْإِجَابَهَ (۴) شِعَارَ الْحَجِّ ثُمَّ نَادَى رَبُّنَا عَزَّ وَ جَلَّ يَا أُمَّهَ مُحَمَّدٍ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي وَ عَفْوِي قَبْلَ عِقَابِي (۵) فَقَدِ اسْتَجَبْتُ لَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَدْعُونِي وَ أَعْطَيْتُكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَسْأَلُونِي مَنْ لَقِيَنِي مِنْكُمْ بِشَهَادَهِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ صَادِقٌ فِي أَقْوَالِهِ مُحِقٌّ فِي أَفْعَالِهِ وَ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَخُوهُ وَ وَصِيُّهُ مِنْ بَعْدِهِ وَ وَلِيُّهُ وَ يُلْتَزَمُ طَاعَتُهُ كَمَا يُلْتَزَمُ طَاعَهُ مُحَمَّدٍ وَ أَنَّ أَوْلِيَاءَهُ الْمُصْطَفَيْنَ الْمُطَهَّرِينَ الْمُبَانِينَ بِعَجَائِبِ آيَاتِ اللَّهِ وَ دَلَائِلِ حُجَجِ اللَّهِ مِنْ بَعْدِهِمَا أَوْلِيَاؤُهُ أَدْخَلْتُهُ جَنَّتِي (۶) وَ إِنْ كَانَتْ ذُنُوبُهُ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ قَالَ فَلَمَّا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ نَبِيَّنَا مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله قَالَ يَا مُحَمَّدُ وَ مَا كُنْتَ بِجَانِبِ

۱- بحبح و تبحبح تمكن فی المقام و الحلول.

۲- فی التفسیر: اللّهمّ لبیک لبیک لا شریک لک.

۳- فی التفسیر و العیون: ان الحمد و النعمه و الملک لک لا شریک لک لبیک.

۴- فی التفسیر: تلک الإجابه منهم.

۵- فی التفسیر: و عفوی سبق عقابی.

۶- فی التفسیر: ادخله جنتی.

الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا أَمَّتَکَ بِهَـٰذِهِ الْکَرَامَهِ ثُمَّ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِینَ عَلَی مَا اخْتَصَّنِی بِهِ مِنْ هَذِهِ الْفَضِیلَهِ وَ قَالَ لِأُمَّتِهِ قُولُوا أَنْتُمْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِینَ عَلَی مَا اخْتَصَّنَا بِهِ مِنْ هَذِهِ الْفَضَائِلِ (۱).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری و عیون اخبار الرضا: از حضرت امام حسن عسکری، از آباء گرام خود نقل می کند که فرمود: مردی خدمت حضرت رضا علیه السّلام رسید و عرض کرد: یا ابن رسول اللّه! مرا از تفسیر آیه «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِینَ» مطلع فرما. فرمود: پدرم از جدم، از حضرت باقر، از زین العابدین، از پدرش نقل کرد که مردی خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام رسید و عرض کرد: تفسیر «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِینَ » را برایم بگو.

فرمود: «الحمد للّه» این است که خداوند بعضی از نعمت هایش را به بندگان خود معرفی کرده نه تمام آنها را به تفصیل، زیرا آنها بیش از حد شمارش و شناخت هستند. به آنها فرموده که بگویید: «الْحَمْدُ لِلَّهِ»، ستایش خدا را بر نعمت هایی که به ما ارزانی داشته. پروردگار جهانیان و عالمین عبارت است از تمام گروه های مخلوقات از جمادات و حیوانات .

اما حیوانات را در ید قدرت خود می چرخاند و از روزی خویش به آنها می خوراند و آنها را در اختیار خویش نگه می دارد و تدبیر امور آنها را به مصلحت خود می نماید.

اما جمادات را به قدرت خود نگه می دارد؛ آنهایی که متصل به هم هستند از ریخت و ریز نگه می دارد و آنها که از هم پاشیده و جدایند، از اتّصال نگه می دارد، جلوی آسمان را از بر زمین فرو ریختن می گیرد، مگر با اجازه اش و زمین را از فرو ریختن نگه می دارد، مگر به امرش. خداوند نسبت به بندگان خود رؤف و رحیم است.

ص: ۲۷۴

فرمود: «رب العالمین» یعنی مالک و خالق و سوق دهنده روزی به سوی آنها از جاهایی که می دانند و از جاهایی که نمی دانند، پس روزی قسمت شده و به هر نحوی از امور دنیا به فرزند آدم داده می شود، نه تقوای پرهیزکار سبب افزایش روزی می شود و نه تبهکاری تبهکار موجب نقصان آن می گردد؛ بین او و روزی یک پرده ای است و روزی در جستجوی صاحب خویش است؛ اگر یکی از شما از روزی خود فرار کند، روزی او را می جوید، مانند مرگ که صاحبش را می جوید. خداوند فرمود که بگویید: «الحمد للّه علی ما انعم به علینا»، (ستایش خدا را بر نعمت هایی که به ما ارزانی داشته) و در کتاب های پیشینیان - قبل از اینکه وجود داشته باشیم - از ما به نیکی یاد کرده است.

در این مطلب الزامی است برای محمّد و آل محمّد و شیعیان آنها که سپاسگزاری کنند او را به واسطه فضیلتی که به ایشان بخشیده، چون پیامبر اکرم فرمود: وقتی خداوند موسی بن عمران را مبعوث کرد و او را برگزیده، دریا را برایش شکافت و بنی اسرائیل را نجات بخشید و به او تورات و الواح را داد، خود را دارای قرب و منزلت نزد خدا دید.

عرض کرد: پروردگارا! مرا چنان گرامی داشته ای که احدی را قبل از من این قدر گرامی نداشته ای! خداوند فرمود: ای موسی! مگر نمی دانی که محمّد در نزد من از تمام ملائکه و همه خلق بهتر است؟

موسی گفت: خدایا! اگر محمّد نزد تو از تمام جهانیان گرامی تر است، آیا در میان آل پیامبران گرامی تر از آل من وجود دارد؟ خدا فرمود: ای موسی! مگر نمی دانی که برتری آل محمّد بر تمام آل پیامبران، مانند فضیلت محمّد است بر پیامبران؟ موسی گفت: خدایا! اگر آل محمّد چنین هستند، پس آیا میان امت های انبیا برتر از امت من هستند که سایه بر سر آنها افکندی و شیر خشت و مرغ بریان بر آنها نازل کردی و دریا را بر آنها شکافتی؟ خداوند فرمود: موسی! مگر نمی دانی که فضل امت محمّد بر تمام امت ها، مانند فضل محمّد

ص: ۲۷۵

است بر تمام خلق؟

موسی گفت: کاش آنها را می دیدم. خداوند به او وحی کرد که تو آنها را نخواهی دید، حالا موقع ظهور آنها نیست، ولی در آینده در بهشت آنها را خواهی دید؛ در جنات عدن و فردوس در حضور محمّد، غرق در نعمت ها و تکیه بر جایگاه های لذت بخش آن زده اند. آیا دوست داری صدای سخن آنها را بشنوی؟ عرض کرد: آری پروردگارا. فرمود: بایست و کمربند خود را محکم ببند، مانند ایستادن یک بنده ذلیل در مقابل فرمانروای جلیل.

موسی این کارها را انجام داد. خداوند ندا داد: ای امت محمّد! همه در حالی که در اصلاب پدران و ارحام مادران خود بودند، جواب او را دادند: «لبیک اللهم لبیک لا شریک لک لبیک ان الحمد و النعمه لک و الملک لا شریک لک.» {بله خدایا، بله برای تو شریکی نیست. بله، سپاس و نعمت و پادشاهی برای توست، شریکی نداری} و خداوند همین جواب را شعار حج قرار داد.

سپس خطاب کرد: ای امت محمّد! رحمت من بر غضبم سبقت گرفته و عفوم قبل از عقاب و کیفر من است. پیش از آنکه مرا بخوانید دعای شما را مستجاب کرده ام و قبل از اینکه بخواهید، به شما عطا کرده ام. هر که مرا با «لا اله الا اللّه وحده لا شریک له و محمّد عبده و رسوله» گواهی دهد، ضمن اینکه در ادعای خود صادق و در کردار موافق باشد و گواهی دهد به اینکه علی بن ابی طالب برادر و وصی او پس از درگذشت پیامبر است و ولی اوست و اطاعت او را مانند اطاعت پیامبر لازم شمارد و گواهی دهد که اولیای برگزیده پاک سرشت که آراسته به آیات شگفت انگیز خدایند و دارای دلیل های حجت خدایند، پس از محمّد و علی جانشینان و اولیای اویند، کسی که چنین گواهی را بدهد داخل بهشتم می کنم، گرچه گناهش به اندازه کف دریا باشد .

فرمود: وقتی خداوند پیامبر ما محمّد مصطفی را مبعوث کرد، فرمود: ای محمّد! نبودی در

ص: ۲۷۶

طور وقتی با این کرامت امت تو را خواندیم! سپس خداوند فرمود: ای محمّد! بگو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِينَ» بر این امتیازات که به من بخشیده ای، و به امت او فرمود: بگویید: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِينَ» به واسطه این فضایل که به ما بخشیده ای. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۱۱ - ۱۲، عیون اخبارالرضا: ۱۵۶ - ۱۵۸ -

**[ترجمه]

«۱۸»

یـد، التوحیـد ابْنُ الْوَلِیـدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ یُونُسَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِی فَطَرَ النَّاسَ عَلَیْها (۲) قَالَ التَّوْحِیدُ وَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام (۳).

**[ترجمه]توحید صدوق: عبدالرحمن بن کثیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که در مورد آیه «فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِی فَطَرَ النَّاسَ عَلَیْها» -. روم / ۳۰ -

{همان سرشتی که خدا مردم را بر آن سرشته است} فرمود: توحید و نبوت محمّد و اینکه علی امیرالمؤمنین است. -. توحید صدوق: ۳۴۲ -

**[ترجمه]

«۱۹»

یـد، التوحید الدَّقَّاقُ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنِ الْبَرْمَکِیِّ عَنْ جُذْعَانَ بْنِ نَصْرٍ عَنْ سَهْلٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّیِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ کانَ عَرْشُهُ عَلَی الْماءِ (۴) فَقَالَ لِی مَا یَقُولُونَ قُلْتُ یَقُولُونَ إِنَّ الْعَرْشَ کَانَ عَلَی الْمَاءِ وَ الرَّبُّ فَوْقَهُ فَقَالَ فَقَدْ کَذَبُوا مَنْ زَعَمَ هَذَا فَقَدْ صَیَّرَ اللَّهَ مَحْمُولًا وَ وَصَفَهُ بِصِفَهِ الْمَخْلُوقِینَ (۵) وَ لَزِمَهُ أَنَّ الشَّیْ ءَ الَّذِی یَحْمِلُهُ أَقْوَی مِنْهُ قُلْتُ بَیِّنْ لِی جُعِلْتُ فِدَاکَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ حَمَّلَ دِینَهُ وَ عِلْمَهُ الْمَاءَ قَبْلَ أَنْ تَکُونَ أَرْضٌ أَوْ سَمَاءٌ أَوْ جِنٌّ أَوْ إِنْسٌ أَوْ شَمْسٌ أَوْ قَمَرٌ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ یَخْلُقَ الْخَلْقَ نَثَرَهُمْ بَیْنَ یَدَیْهِ فَقَالَ لَهُمْ مَنْ رَبُّکُمْ فَکَانَ أَوَّلُ مَنْ نَطَقَ رَسُولَ اللَّهِ وَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْأَئِمَّهَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ فَقَالُوا أَنْتَ رَبُّنَا فَحَمَّلَهُمُ الْعِلْمَ وَ الدِّینَ ثُمَّ قَالَ لِلْمَلَائِکَهِ هَؤُلَاءِ حَمَلَهُ عِلْمِی وَ دِینِی وَ أُمَنَائِی فِی خَلْقِی وَ هُمُ الْمَسْئُولُونَ ثُمَّ قِیلَ لِبَنِی آدَمَ أَقِرُّوا لِلَّهِ بِالرُّبُوبِیَّهِ وَ لِهَؤُلَاءِ النَّفَرِ بِالطَّاعَهِ فَقَالُوا رَبَّنَا أَقْرَرْنَا فَقَالَ لِلْمَلَائِکَهِ اشْهَدُوا فَقَالَتِ الْمَلَائِکَهُ شَهِدْنَا عَلَی أَنْ لَا یَقُولُوا (۶) إِنَّا

۱- تفسیر العسکریّ: ۱۱ و ۱۲ عیون الأخبار: ۱۵۶ و ۱۵۸.

۲- الروم: ۳۰.

۳- توحید الصدوق: ۳۴۲.

۴- هود: ۹.

۵- فی نسخه: بصفه المخلوق.

۶- فی المصدر: علی ان لا یقولوا غدا.

كُنَّا عَنْ هـذا غافِلِينَ أَوْ يَقُولُوا إِنَّما أَشْـرَكَ آباؤُنا مِنْ قَبْلُ وَ كُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ أَ فَتُهْلِكَنا بِما فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ يَا دَاوُدُ وَلَايَتُنَا مُؤَكَّدَةٌ عَلَيْهِمْ فِي الْمِيثَاقِ (۱).

**[ترجمه]توحید صدوق: داود رقی گفت: از حضـرت صادق علیه السّـلام راجع به این آیه پرسیدم: «وَ كانَ عَرْشُهُ عَلَى الْماءِ.» - . هود / ۷ - {و عرش او بر آب بود.} فرمود: مردم در این باره چه می گوینـد؟ گفتم: می گوینـد عرش بر روی آب است و خدا بالای آن قرار گرفته است. فرمود: دروغ می گویند. هر که چنین عقیده ای داشته باشد، خدا را مجهول قرار داده و او را به صفت مخلوق نسبت داده و باید بگوید چیزی که خدا را در بر گرفته، قوی تر از اوست.

عرض کردم: برایم توضیح بفرماییـد فـدایت شوم! فرمود: خداونـد دین و علم خود را بر آب تحمیل کرد؛ قبل از اینکه زمین و آسـمانی باشـد یا جن و انسی یا خورشید و ماهی. وقتی اراده آفرینش خلق را کرد، آنها را مقابل خود پراکنده نمود و به آنها فرمـود: خـدای شـما کیست؟ اول کسـی که سـخن گفت محمّـد رسـول اللَّه صـلّی اللَّه علیه و آله و سـلّم و امیرالمـؤمنین و ائمه صلوات اللَّه علیهم اجمعین بودنـد. گفتنـد: تو پروردگـار مـایی. پس علم و دین را بر آنها تحمیل کرد. سـپس به ملائکه فرمود: اینها جانشین علم و دین منند و امنای من میان مردم و اینها مسئول هستند .

آنگاه به بنی آدم فرمود: به ربوبیت خـدا و به اطاعت از این چنـد نفر اقرار آوریـد! گفتند: خدایا! اقرار داریم به ملائکه. فرمود: گواه باشید! گفتند: گواهیم بر اینکه نگویند «إِنَّا

ص: ۲۷۷

كُنَّا عَنْ هـذا غـافِلِين» {ما غافل از این بوده ایم.} یا بگوینـد که «إِنَّما أَشْـرَكَ آباؤُنا مِنْ قَبْلُ وَ كُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْـدِهِمْ أَ فَتُهْلِكُنا بِما فَعَـلَ الْمُبْطِلُـون» - . اعراف / ۱۷۲ - ۱۷۳ - {پـدران ما قبلا مشـرک بوده انـد و ما فرزنـدان بعدی آنهاییم، ما را به واسـطه آنها هلاک می کنید؟} ای داود! ولایت ما با تاکید هر چه تمام تر در میثاق گرفته شده است. - . توحید صدوق: ۳۳۴ - ۳۳۵ -

**[ترجمه]

«۲۰»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَوْدِيُّ مُعَنْعَناً عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام مَتَى سُمِّيَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (۲) قَالَ قَالَ لِي أَ وَ مَا تَقْرَأُ الْقُرْآنَ قَالَ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَاقْرَأْ قُلْتُ وَ مَا أَقْرَأُ قَالَ اقْرَأْ وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ أَشْـهَدَهُمْ عَلى أَنْفُسِـهِمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ (۳) فَقَالَ لِي هِيَهْ إِلَى أَيْشٍ وَ مُحَمَّدٌ رَسُولِي وَ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فَثَمَّ سَمَّاهُ يَا جَابِرُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (۴).

**[ترجمه]تفسیر فرات: جـابر جعفی گفت: به حضـرت بـاقر علیه السّـلام گفتم: چه وقت امیرالمؤمنین به این نـام نامیـده شـد؟ فرمـود: قرآن نخوانـده ای؟ گفتـم: چرا. فرمـود: بخوان! گفتـم: چـه بخـوانم؟ فرمـود: بخـوان «وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ أَشْـهَدَهُمْ عَلى أَنْفُسِـهِمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ.» فرمود: این است آن آیه ای که می خواسـتی، ولی نمی دانی به کجا

منتهی می شود، و محمّد رسول من و علی امیرالمؤمنین است. در این موقع خداوند او را امیرالمؤمنین نامید ای جابر! - . تفسیر فرات: ۴۵ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام هیه بالهاء للسکت أی هی الآیه التی أردت لکن لا تعرف أنها انتهت إلی أیش أی إلی أی شی ء ثم ذکر تتمه المیثاق و یحتمل أن یکون هیه منعا للقراءه و أمرا بالسکوت لیذکر تتمه المیثاق فی القاموس یقال لشی ء یطرد هیه هیه بالکسر و هی کلمه استزاده أیضا.

**[ترجمه]عبارت «هیه الی أیش»، هاء در «هیه» برای «سکت» است، یعنی این همان آیتی است که اراده کردی، اما نمی دانی به کجا منتهی می شود. یعنی نمی دانی به چه چیزی منتهی می شود. سپس ادامه آن عهد را ذکر فرمود و نیز احتمال دارد «هیه» منعی باشد برای قرائت و امر به سکوت تا ادامه میثاق را ذکر کند. در قاموس چنین آمده: به چیزی که رها شود «هیه هیه و هی» می گویند و در این صورت نیز اضافه است.

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَقَدْ عَهِدْنا إِلی آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِیَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً (۵) قَالَ عَهِدَ إِلَیْهِ فِی مُحَمَّدٍ وَ الْأَئِمَّهِ مِنْ بَعْدِهِ فَتَرَکَ وَ لَمْ یَکُنْ لَهُ عَزْمٌ أَنَّهُمْ هَکَذَا (۶) وَ إِنَّمَا سُمِّیَ أُولُو الْعَزْمِ أُولِی الْعَزْمِ لِأَنَّهُ عَهِدَ إِلَیْهِمْ فِی مُحَمَّدٍ وَ الْأَوْصِیَاءِ مِنْ بَعْدِهِ وَ الْمَهْدِیِّ وَ سِیرَتِهِ فَأَجْمَعَ عَزْمُهُمْ أَنَّ ذَلِکَ کَذَلِکَ وَ الْإِقْرَارُ بِهِ (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر نقل می کند که حضرت باقر علیه السّلام درباره آیه: «وَ لَقَدْ عَهِدْنا إِلی آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِیَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً.» - . طه / ۱۱۵ - {و به یقین پیش از این با آدم پیمان بستیم و[لی آن را] فراموش کرد و برای او عزمی [استوار] نیافتیم.} فرمود: درباره محمّد و ائمه بعد از او، از او پیمان گرفت. آدم آن را رها کرد و تصمیمی نداشت که آنها دارای چنین مقامی هستند. و انبیای اولوالعزم را به این لقب ستوده اند چون خداوند درباره محمّد و اوصیای بعد از او و حضرت مهدی و روش آن جناب با آنها عهد بست، آنها عزم کردند و تصمیم گرفتند که مطلب همین طور است و اقرار آوردند. - . بصائر الدرجات: ۲۱ -

**[ترجمه]

بیان

كأنه محمول على أنه لم يكن له عليه السلام من العزم و الاهتمام التام و السرور

ص: ۲۷۸

۱- توحيد الصدوق: ۳۳۴- ۳۳۵.

۲- فی المصدر: متی سمی علی أمير المؤمنين.

۳- الأعراف: ۱۷۱.

۴- تفسير فرات: ۴۵.

۵- طه: ۱۱۵.

۶- فی المصدر: و لم يكن له عزم فيهم انهم هكذا.

۷- بصائر الدرجات: ۲۱.

بهذا الأمر و التذكر له ما كان لأولی العزم و قد سبق الكلام فيه فی أبواب أحواله عليه السلام.

**[ترجمه]شايد خبر را بايد حمل بر اين كرد كه آن عزم و اهتمام لازم و سرور

ص: ۲۷۸

را به مقداری كه اولوالعزم داشتند، نداشت. بحث در اين مورد در باب «احوال آن جناب» گذشت.

**[ترجمه]

«۲۲»

ير، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ دَاوُدَ الْعِجْلِيِّ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَی حَيْثُ خَلَقَ الْخَلْقَ خَلَقَ مَاءً عَذْباً وَ مَاءً مَالِحاً أُجَاجاً فَامْتَزَجَ الْمَاءَانِ فَأَخَذَ طِيناً مِنْ أَدِيمِ الْأَرْضِ فَعَرَكَهُ (۱) عَرْكاً شَدِيداً فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ وَ هُمْ كَالذَّرِّ يَدِبُّونَ إِلَی الْجَنَّةِ بِسَلَامٍ وَ قَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ يَدِبُّونَ إِلَی النَّارِ وَ لَا أُبَالِی ثُمَّ قَالَ أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ قالُوا بَلی شَهِدْنا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هذا غافِلِينَ قَالَ ثُمَّ أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَی النَّبِيِّينَ فَقَالَ أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ ثُمَّ قَالَ وَ أَنَّ هَذَا مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ أَنَّ هَذَا عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ قَالُوا بَلَی فَثَبَتَتْ لَهُمُ النُّبُوَّةُ وَ أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَی أُولِی الْعَزْمِ أَنِّی رَبُّكُمْ وَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَوْصِيَاؤُهُ مِنْ بَعْدِهِ وُلَاةُ أَمْرِی وَ خُزَّانُ عِلْمِی وَ أَنَّ الْمَهْدِيَّ أَنْتَصِرُ بِهِ لِدِينِی وَ أُظْهِرُ بِهِ دَوْلَتِی وَ أَنْتَقِمُ بِهِ مِنْ أَعْدَائِی وَ أُعْبَدُ بِهِ طَوْعاً وَ كَرْهاً قَالُوا أَقْرَرْنَا وَ شَهِدْنَا يَا رَبِّ وَ لَمْ يَجْحَدْ آدَمُ وَ لَمْ يُقِرَّ فَثَبَتَتِ الْعَزِيمَةُ لِهَؤُلَاءِ الْخَمْسَةِ فِی الْمَهْدِيِّ وَ لَمْ يَكُنْ لِآدَمَ عَزْمٌ عَلَی الْإِقْرَارِ بِهِ وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَقَدْ عَهِدْنا إِلی آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً (۲) قَالَ إِنَّمَا يَعْنِی فَتَرَكَ ثُمَّ أَمَرَ نَاراً فَتَأَجَّجَتْ فَقَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ ادْخُلُوهَا فَهَابُوهَا وَ قَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ ادْخُلُوهَا فَدَخَلُوهَا فَكَانَتْ عَلَيْهِمْ بَرْداً وَ سَلَاماً فَقَالَ أَصْحَابُ الشِّمَالِ يَا رَبِّ أَقِلْنَا فَقَالَ قَدْ أَقَلْتُكُمْ اذْهَبُوا فَادْخُلُوهَا فَهَابُوهَا فَثَمَّ ثَبَتَتِ الطَّاعَةُ وَ الْمَعْصِيَةُ وَ الْوَلَايَةُ (۳).

و رواه أيضا عن علی بن الحكم عن هشام بن سالم عن رجل عن أبی عبد الله

ص: ۲۷۹

۱- أی دلكه.

۲- طه: ۱۱۵.

۳- بصائر الدرجات: ۲۱.

علیه السلام مثله (۱).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: حمران از حضـرت باقر علیه السّـلام نقل کرد که فرمود: وقتی خداوند خلق را آفرید، آب گوارا و آب شور تندی را مخلوط کرد، خاکی از روی زمین گرفت، آن را سـخت مالید و مخلوط کرد و در عالم ذرّ به اصـحاب یمین گفت: بدویـد به طرف بهشت بـا سـلام! و به اصـحاب شـمال فرمود: بدویـد به جـانب جهنم، مرا باکی نیست! بعـد فرمود: مگر پروردگار شما نیستم؟ گفتند: چرا، ما گواهی می دهیم بر اینکه بگویید روز قیامت ما از این غافل بودیم.

فرمـود: سـپس از پیـامبران پیمـان گرفت و فرمـود: «أَ لَسْتُ بِرَبِّکُمْ.» سـپس فرمـود: و اینکـه محمّـد رسـول خـدا اسـت و علی امیرالمؤمنین است؟ گفتنـد: چرا. نبوت برای آنها ثابت شد و از انبیای اولوالعزم پیمان گرفت که من پروردگار شـمایم و محمّد رسول اللَّه و علی امیرالمؤمنین و اوصـیای پس از او، فرمانروایان و گنجینه علم منند و مهدی، ناصـر دین من است و به وسیله او اظهار دینم را می کنم و خواه ناخواه با او از دشمنانم انتقام می گیرم و پرستش می شوم.

گفتنـد: اقرار داریم و گـواهیم. امـا آدم نه انکـار کرد و نه اقرار. پس منصب اولوالعزم به این پنـج نفر اختصـاص یـافت. آدم را درباره مهـدی عزمی بر اقرار به او نبود و این آیه اشاره به همان است: «وَ لَقَـدْ عَهِدْنا إِلی آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِـیَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً»، پیمان بستیم با آدم قبل از این فراموش کرد و برای او عزمی نیافتیم. فرمود: یعنی ترک کرد .

سپس آتشی افروخت و به اصـحاب شـمال فرمود: داخل آتش شوید! آنها ترسیدند. پس به اصحاب یمین فرمود: داخل شوید! آنها داخل شدند و آتش برایشان سـرد و سلامت شد. اصحاب شمال گفتند: خدایا! اجازه بده ما هم داخل شویم. فرمود: بروید و داخل شوید. باز ترسیدند. از آنجا بود که اطاعت و معصیت و ولایت ثابت شد. - . بصائر الدرجات: ۲۱ -

همچنین هشام بن سالم از یکی از اصحاب، از حضرت صادق

ص: ۲۷۹

علیه السّلام مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۲۱ -

**[ترجمه]

«۲۳»

یر، بصائر الـدرجات أَحْمَـدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَـی عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام فِی قَـوْلِهِ عَزَّ وَ جَـلَّ وَ إِذْ أَخَـذَ رَبُّکَ مِـنْ بَنِی آدَمَ مِنْ ظُهُـورِهِمْ ذُرِّیَّتَهُمْ وَ أَشْـهَدَهُمْ عَلی أَنْفُسِـهِمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّکُمْ (۲) قَالَ أَخْرَجَ اللَّهُ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ ذُرِّیَّتَهُ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ کَالـذَّرِّ فَعَرَّفَهُمْ نَفْسَهُ وَ لَوْ لَا ذَلِکَ لَمْ یَعْرِفْ أَحَـدٌ رَبَّهُ وَ قَالَ أَ لَسْتُ بِرَبِّکُمْ قالُوا بَلی وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ عَلِیّاً أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ (۳).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: عبـدالرحمن بن کثیر از حضـرت صادق علیه السّـلام نقل کرد که درباره آیه: «وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّکَ مِنْ

بَنِی آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّیَّتَهُمْ وَ أَشْهَدَهُمْ عَلی أَنْفُسِهِمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّکَمْ» فرمود: خداوند ذریه آدم را تا روز قیامت از نهادش خارج کرد و به صورت ذره خود را به آنها معرفی کرد. اگر چنین نبود، احدی خدای را نمی شناخت. فرمود: «أَ لَسْتُ بِرَبِّکُمْ»، {مگر من پروردگار شما نیستم؟} گفتند: چرا، و محمّد رسول اللّه و علی امیرالمؤمنین است. - . بصائر الدرجات: ۲۱ -

**[ترجمه]

«۲۴»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ: وَلَایَةُ عَلِیٍّ مَکْتُوبَةٌ فِی جَمِیعِ صُحُفِ الْأَنْبِیَاءِ وَ لَنْ یَبْعَثَ اللَّهُ نَبِیّاً إِلَّا بِنُبُوَّةِ مُحَمَّدٍ وَ وَصِیِّهِ (۴) عَلِیٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمَا (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن فضیل از حضرت ابوالحسن علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ولایت علی علیه السّلام در تمام کتاب های انبیا نوشته شده است. خداوند هرگز پیامبری را مبعوث نکرده، مگر با اقرار به نبوّت محمّد و وصی او علی صلوات اللّه علیهما. - . بصائر الدرجات: ۲۱ -

**[ترجمه]

بیان

کأن لن هنا للتأکید لا للتأبید کما جوزه الزمخشری فیه أن التأکید أیضا للمستقبل و یمکن أن یکون من جمله المکتوب فی الصحف (۶).

**[ترجمه]گویا «لن» در اینجا برای تاکید است نه برای نفی ابد، چنان چه زمخشری قائل است که «لن» علاوه بر تاکید، افاده مستقبل هم می کند و همچنین احتمال دارد که این عبارت به همین صورت در کتاب های انبیا مکتوب باشد .

**[ترجمه]

«۲۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْعَبَّاسِ عَنِ ابْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ أَبِی حَفْصٍ عَنْ أَبِی هَارُونَ الْعَبْدِیِّ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ (۷) یَا عَلِیُّ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِیّاً إِلَّا وَ قَدْ دَعَاهُ إِلَی وَلَایَتِکَ طَائِعاً أَوْ کَارِهاً (۸).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو سعید خدری گفت: از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم شنیدم که می فرمود: یا علی! خداوند پیامبری را مبعوث نکرد، مگر اینکه او را دعوت به ولایت تو کرد، چه بخواهد و چه نخواهد. - . بصائر الدرجات: ۲۱ -

**[ترجمه]

«۲۶»

یر، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی زَکَرِیَّا عَنْ أَبِیهِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَهَ عَنْ فَیْضِ بْنِ أَبِی شَیْبَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ

ص: ۲۸۰

۱- بصائر الدرجات: ۲۱.

۲- الأعراف: ۱۷۲.

۳- بصائر الدرجات: ۲۱، ذکر الحدیث فی المصدر المطبوع مرتین و فی أحدهما:وعلی أمیر المؤمنین خلیفتی وامینی.

۴- فی نسخه: و وصیه علی و الصحیح کما فی المصدر: و ولایه وصیه علی.

۵- بصائر الدرجات: ۲۱.

۶- و یمکن أن یکون مصحف لم.

۷- فی المصدر: قال: رأیت رسول اللّه و سمعته یقول.

۸- بصائر الدرجات: ۲۱.

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَخَذَ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ عَلَى وَلَايَةِ عَلِيٍّ وَ أَخَذَ عَهْدَ النَّبِيِّينَ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن مسلم گفت: از حضرت باقر علیه السّلام شنیدم که می فرمود:

ص: ۲۸۰

خداوند تبارک و تعالی میثاق پیامبران را بر ولایت و پیمان پیامبران را به ولایت علی گرفت. - . بصائر الدرجات: ۲۱ - ۲۲ -

**[ترجمه]

«۲۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ ابْنِ عَمِيرَةَ عَنِ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ أَسِيدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا تَكَامَلَتِ النُّبُوَّةُ لِنَبِيٍّ فِي الْأَظِلَّةِ حَتَّى عُرِضَتْ عَلَيْهِ وَلَايَتِي وَ وَلَايَةُ أَهْلِ بَيْتِي وَ مُثِّلُوا لَهُ فَأَقَرُّوا بِطَاعَتِهِمْ وَ وَلَايَتِهِمْ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حذیفه بن اسید گفت: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم فرمود: نبوت پیامبری در عالم اشباح کامل نشد، مگر اینکه ولایت من و ولایت اهل بیتم و تمثال آنها به آن پیامبر عرضه شد، پس اقرار کردند به طاعت و ولایت آنها. - . بصائر الدرجات: ۵۱ -

**[ترجمه]

«۲۸»

یر، بصائر الدرجات السِّنْدِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا نُبِّئَ نَبِيٌّ قَطُّ إِلَّا بِمَعْرِفَةِ حَقِّنَا وَ بِفَضْلِنَا عَلَى مَنْ سِوَانَا (۳).

یر، بصائر الدرجات عبد الله بن عامر عن ابن سنان عن یونس بن یعقوب عن عبد الأعلى مثله (۴)

- یر، بصائر الدرجات عبد الله بن محمد عن یونس بن یعقوب مثله (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالاعلی گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: هرگز پیامبری به مقام پیامبری نرسید، مگر با معرفت حق و فضل ما بر دیگران. - . بصائر الدرجات: ۵۱ -

بصائر الدرجات: این روایت با سند دیگری از عبدالاعلی نقل شده است. - . بصائر الدرجات: ۲۲ -

بصائر الدرجات: عبدالله بن محمد مانند همین را از یونس بن یعقوب نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۲۲ -

**[ترجمه]

«۲۹»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَا مِنْ نَبِیٍّ نُبِّئَ وَ لَا مِنْ رَسُولٍ أُرْسِلَ إِلَّا بِوَلَایَتِنَا وَ تَفْضِیلِنَا عَلَی مَنْ سِوَانَا (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرده که فرمود: هیچ یک از انبیا به نبوت و هیچ رسولی به پیامبری برگزیده نشد، مگر به واسطه ولایت ما و تفضیل ما بر غیر ما. - . بصائر الدرجات: ۲۲ -

**[ترجمه]

«۳۰»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ یَزِیدَ عَنْ یَحْیَی بْنِ الْمُبَارَکِ عَنِ ابْنِ جَبَلَةَ عَنْ حُمَیْدِ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَلَایَتُنَا وَلَایَةُ اللَّهِ الَّتِی لَمْ یَبْعَثْ نَبِیّاً قَطُّ إِلَّا بِهَا (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: ولایت ما ولایت خدا است که هرگز پیامبری را مبعوث نکرد، مگر با ولایت ما. - . بصائر الدرجات: ۲۲ -

**[ترجمه]

«۳۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ وُهَیْبِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام مِثْلَهُ (۸)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر مانند همین را از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۲۲ -

**[ترجمه]

«۳۲»

یر، بصائر الدرجات حَمْزَةُ بْنُ یَعْلَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْهُ علیه السلام مِثْلَهُ (۹)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی مانند همین را از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۲۲ -

**[ترجمه]

یر، بصائر الدرجات سَلَمَهُ بْنُ الْخَطَّابِ عَنْ عَلِيٍّ بْنِ سَيْفٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ

ص: ۲۸۱

۱- بصائر الدرجات: ۲۱ و ۲۲.

۲- بصائر الدرجات: ۵۱.

۳- بصائر الدرجات: ۵۱.

۴- بصائر الدرجات: ۲۲ فيهما: ما تنبئ.

۵- بصائر الدرجات: ۲۲ فيهما: ما تنبئ.

۶- بصائر الدرجات: ۲۲.

۷- بصائر الدرجات: ۲۲.

۸- بصائر الدرجات: ۲۲.

۹- بصائر الدرجات: ۲۲.

رِزْقٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِثْلَهُ (۱)

**[ترجمه]بصائر الدرجات:

ص: ۲۸۱

عبدالرحمن از حضرت صادق علیه السّلام مانند همین را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۲۲ -

**[ترجمه]

بیان

ولایه الله أی ولایه واجبه من الله علی جمیع الأمم أو الحمل علی المبالغه أی لا تقبل ولایه الله إلا بها.

**[ترجمه]«ولایت خدا» یعنی ولایتی واجب از جانب خدا بر جمیع امت ها یا حمل بر مبالغه، یعنی قبول ولایت خدا نخواهد شد مگر با ولایت ما.

**[ترجمه]

«۳۴»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ مَعْرُوفٍ عَنْ سَعْدَانَ عَنْ صَبَّاحٍ الْمُزَنِیِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِیرَهَ عَنْ حَبَّهَ الْعُرَنِیِّ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ عَرَضَ وَلَایَتِی عَلَی أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ عَلَی أَهْلِ الْأَرْضِ أَقَرَّ بِهَا مَنْ أَقَرَّ وَ أَنْكَرَهَا مَنْ أَنْكَرَ أَنْكَرَهَا یُونُسُ فَحَبَسَهُ اللَّهُ فِی بَطْنِ الْحُوتِ حَتَّی أَقَرَّ بِهَا (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حبه عرنی گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: خداوند ولایت مرا بر اهل آسمان ها و اهل زمین عرضه کرد. بعضی اقرار و بعضی انکار کردند؛ یونس منکر شد و خداوند او را در شکم ماهی زندانی کرد تا اقرار کرد. - . بصائر الدرجات: ۲۲ -

**[ترجمه]

«۳۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ یُوفُونَ بِالنَّذْرِ قَالَ یُوفُونَ بِالنَّذْرِ الَّذِی أَخَذَ عَلَیْهِمْ فِی الْمِیثَاقِ مِنْ وَلَایَتِنَا (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن فضیل از حضرت ابوالحسن درباره آیه: «یُوفُونَ بِالنَّذْرِ» - . انسان / ۷ - {به نذر خود وفا

می کردنـد} نقل می کنـد که فرمود: یعنی وفا می‌کنند به نذری که در میثاق راجع به ولایت ما از آنها پیمان گرفته شده است. -. بصائر الدرجات: ۲۵ - ۲۶ -

**[ترجمه]

«۳۶»

یر، بصائر الـدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ دَاوُدَ الْعِجْلِیِّ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی أَخَذَ الْمِیثَاقَ عَلَی أُولِی الْعَزْمِ أَنِّی رَبُّکُمْ وَ مُحَمَّدٌ رَسُولِی وَ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ أَوْصِیَاؤُهُ مِنْ بَعْدِهِ وُلَاهُ أَمْرِی وَ خُزَّانُ عِلْمِی وَ أَنَّ الْمَهْدِیَّ أَنْتَصِرُ بِهِ لِدِینِی (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران از حضـرت باقر علیه السّـلام نقل کرد که فرمود: خداوند تبارک و تعالی میثاق اولوالعزم را بر این گرفت که من پروردگار شـمایم و محمّـد رسول من و علی امیرالمؤمنین است و اوصـیای بعـد از او، فرمانروایان و خزینه داران علم منند و مهدی، ناصر دین من است. -. بصائر الدرجات: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۳۷»

ص، قصـص الأنبیاء علیهم السـلام بِالْإِسْنَادِ عَنِ الصَّدُوقِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْفَزَارِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِمْرَانَ عَنِ اللُّؤْلُؤِیِّ عَنِ ابْنِ بَزِیعٍ عَنِ ابْنِ ظَبْیَانَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام اجْتَمَعَ وُلْدُ آدَمَ فِی بَیْتٍ فَتَشَاجَرُوا فَقَالَ بَعْضُهُمْ خَیْرُ خَلْقِ اللَّهِ أَبُونَا آدَمُ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ الْمَلَائِکَهُ الْمُقَرَّبُونَ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ حَمَلَهُ الْعَرْشِ إِذْ دَخَلَ عَلَیْهِمْ هِبَهُ اللَّهِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لَقَدْ جَاءَکُمْ مَنْ یُفَرِّجُ عَنْکُمْ فَسَلَّمَ ثُمَّ جَلَسَ فَقَالَ فِی أَیِّ شَیْ ءٍ کُنْتُمْ فَقَالُوا کُنَّا نُفَکِّرُ فِی خَیْرِ خَلْقِ اللَّهِ فَأَخْبَرُوهُ فَقَالَ اصْبِرُوا لِی قَلِیلًا حَتَّی أَرْجِعَ إِلَیْکُمْ

۱- بصائر الدرجات: ۲۲.

۲- بصائر الدرجات: ۲۲.

۳- بصائر الدرجات: ۲۵ و ۲۶ و الآیه فی الإنسان: ۷.

۴- بصائر الدرجات: ۳۰.

فَأَتَى أَبَاهُ فَقَالَ يَا أَبَتِ إِنِّی دَخَلْتُ عَلَی إِخْوَتِی وَ هُمْ يَتَشَاجَرُونَ فِی خَيْرِ خَلْقِ اللَّهِ فَسَأَلُونِی فَلَمْ يَكُنْ عِنْدِی مَا أُخْبِرُهُمْ فَقُلْتُ اصْبِرُوا حَتَّى أَرْجِعَ إِلَيْكُمْ فَقَالَ آدَمُ صلى الله عليه و آله يَا بُنَيَّ وَقَفْتُ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ فَنَظَرْتُ إِلَى سَطْرٍ عَلَى وَجْهِ الْعَرْشِ مَكْتُوبٌ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ مُحَمَّدٌ وَ آلُ مُحَمَّدٍ خَيْرُ مَنْ بَرَأَ اللَّهُ (۱).

**[ترجمه]قصص الأنبياء: ابن ظبیان گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: فرزندان آدم در خانه ای اجتماع و مشاجره کردند. یکی گفت که بهترین خلق خدا، پدر ما آدم است. دیگری گفت که ملائکه مقرب هستند و دیگری گفت که حاملین عرش خدا بهترین خلق خدایند.

در همین موقع هبه الله وارد شد. یکی گفت: اکنون کسی وارد شد که می تواند از شما رفع ابهام بکند. هبه الله سلام کرد، نشست و پرسید: در چه مورد بحث می کردید؟ گفتند: صحبت ما درباره بهترین خلق خدا بود. گفت: مختصری صبر کنید تا من بر گردم.

ص: ۲۸۲

هبه الله پیش پدر خود رفت و گفت: پدر جان! من پیش برادرانم رفتم. آنها درباره بهترین خلق خدا به مشاجره مشغول بودند و از من پرسیدند. من چیزی نمی دانستم که به آنها اطلاع دهم. گفتم صبر کنید تا من برگردم. آدم صلوات اللّه علیه گفت: پسرم! من در مقابل پروردگارم ایستادم و چنین نوشته ای را بر روی عرش دیدم: «بسم الله الرحمن الرحيم. محمّد و آل محمّد بهترین مخلوق خدایند.» - . قصص الانبیاء، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۳۸»

ك، إكمال الدين ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ الْأَسَدِيِّ عَنِ الْبَرْمَكِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مُحْرِزٍ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَّمَ آدَمَ أَسْمَاءَ حُجَجِ اللَّهِ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ وَ هُمْ أَرْوَاحٌ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْماءِ هؤُلاءِ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ أَنَّكُمْ أَحَقُّ بِالْخِلَافَةِ فِي الْأَرْضِ لِتَسْبِيحِكُمْ وَ تَقْدِيسِكُمْ مِنْ آدَمَ قالُوا سُبْحانَكَ لا عِلْمَ لَنا إِلَّا ما عَلَّمْتَنا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ قالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمائِهِمْ وَقَفُوا عَلَى عَظِيمِ مَنْزِلَتِهِمْ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ فَعَلِمُوا أَنَّهُمْ أَحَقُّ بِأَنْ يَكُونُوا خُلَفَاءَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَ حُجَجَهُ عَلَى بَرِيَّتِهِ ثُمَّ غَيَّبَهُمْ عَنْ أَبْصَارِهِمْ وَ اسْتَعْبَدَهُمْ بِوَلَايَتِهِمْ وَ مَحَبَّتِهِمْ وَ قالَ لَهُمْ أَ لَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ أَعْلَمُ ما تُبْدُونَ وَ ما كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ (۲).

**[ترجمه]کمال الدین: ابن محرز از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند تبارك و تعالی اسمای تمام حجت های خود را به آدم آموخت. سپس آنها را در حالی که به صورت روح بودند بر ملائکه عرضه داشت و درخواست کرد که بگویند اسمای اینها چیست. فرمود: اگر راست می گویید، به واسطه تسبیح و تقدیسی که می کنید، شما شایسته تر از آدم به خلافت در زمین هستید. گفتند: خدایا! تو منزهی، ما علمی نداریم جز به همان مقداری که تو به ما تعلیم کرده ای. تو

دانا و حکیم هستی!

خداوند فرمود: ای آدم! تو اسم های اینها را بگو! وقتی آنها را از اسماء مطلع کرد، متوجه مقام بزرگ آنها در نزد خدا شدند و فهمیدنـد که آنها به خلافت در زمین و حجت بر مردم شایسـته ترنـد. بعـد آنها را از دیـده ایشان پنهان نمود و آنها را مامور به ولایـت و محبت ایشـان کرد و به آنهـا فرمود: «أَ لَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّى أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمـاواتِ وَ الْأَرْضِ وَ أَعْلَمُ مـا تُبْـدُونَ وَ مـا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ» - . بقره / ۳۳ - {آیا به شـما نگفتم که من نهفته آسـمان ها و زمین را می دانم و آنچه را آشکار می کنید و آنچه را پنهان می داشتید می دانم}. - . کمال الدین -

**[ترجمه]

«۳۹»

وَ حَدَّثَنَا بِذَلِكَ الْقَطَّانُ عَنِ السُّكَّرِيِّ عَنِ الْجَوْهَرِيِّ عَنِ ابْنِ عُمَارَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام (۳).

**[ترجمه]کمال الدین: ابن عماره از پدرش، از حضرت صادق علیه السّلام همین را نقل کرده است. - . کمال الدین -

**[ترجمه]

«۴۰»

ص، قصـص الأنبياء عليهم السـلام الصَّدُوقُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَـعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ أَبِى بَصِيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَـا قَالَ: لَمَّا كَانَ مِنْ أَمْرِ مُوسَـى الَّذِى كَانَ أُعْطِىَ مِكْتَلًا (۴) فِيهِ حُوتٌ مَالِـحٌ فَقِيلَ لَهُ هَـذَا يَـدُلُّكَ عَلَى صَاحِبِكَ عِنْدَ عَيْنٍ لَا يُصِيبُ مِنْهَا شَىْ ءٌ إِلَّا حَىَّ فَانْطَلَقَا حَتَّى بَلَغَا الصَّخْرَةَ وَ جَاوَزَا ثُمَّ قالَ لِفَتاهُ آتِنا غَداءَنا فَقَالَ الْحُوتُ اتَّخَذَ فِى

۱- قصص الأنبياء: مخطوط.

۲- اكمال الدين: و الآيات فى البقره: ۳۰- ۳۳.

۳- اكمال الدين:.

۴- المكتل: زنبيل من خوص.

الْبَحْرِ سَرَباً فَاقْتَصَّا الْأَثَرَ حَتَّى أَتَيَا صَاحِبَهُمَا فِي جَزِيرَةٍ فِي كِسَاءٍ جَالِساً فَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَ أَجَابَ وَ تَعَجَّبَ وَ هُوَ بِأَرْضٍ لَيْسَ بِهَا سَلَامٌ فَقَالَ مَنْ أَنْتَ قَالَ مُوسَى فَقَالَ ابْنُ عِمْرَانَ الَّذِي كَلَّمَهُ اللَّهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَمَا جَاءَ بِكَ قَالَ أَتَيْتُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَنِي قَالَ إِنِّي وُكِّلْتُ بِأَمْرٍ لَا تُطِيقُهُ فَحَدَّثَهُ عَنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ عَنْ بَلَائِهِمْ وَ عَمَّا يُصِيبُهُمْ حَتَّى اشْتَدَّ بُكَاؤُهُمَا وَ ذَكَرَ لَهُ فَضْلَ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ مَا أُعْطُوا وَ مَا ابْتُلُوا بِهِ فَجَعَلَ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله (۱).

**[ترجمه]قصص الانبیاء: ابو بصیر از حضرت باقر یا صادق علیهما السّلام نقل کرد که فرمود: چون به موسی زنبیلی که در آن ماهی شور قرار داشت دادند، به او گفته شد که این ماهی تو را راهنمایی می کند به دوستی که در جستجوی او هستی، نزدیک آن چشمه ای که اگر مختصری از آب آن به ماهی برسد، زنده می شود. موسی و همراهش رفتند تا به آن سنگ رسیدند و از آن رد شدند. موسی به آن جوان همراهش گفت: غذای ما را بیاور! وی در جواب موسی گفت: ماهی

در دریا رفت! به دنبال آن نشانه رفتند تا رسیدند به آن کسی که باید او را ملاقات می کردند. او در جزیره ای بود و کسایی بر تن داشت. سلام کردند و جواب داد. پس در شگفت شد، چون او در سرزمینی بود که سلام در آنجا وجود نداشت.

پرسید: که هستی؟ موسی گفت: موسی. پرسید: همان موسی بن عمران که کلیم خدا است؟ جواب داد: آری. گفت: برای چه آمده ای؟ گفت: آمده ام که مرا چیزی بیاموزی. گفت: مرا مامور به کاری کرده اند که طاقت آن را نداری. آنگاه موسی را از آل محمّد و گرفتاری های آنها و مصیبت های ایشان مطلع کرد، به طوری که سخت در گریه شدند. و برایش فضیلت محمّد و علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم السّلام را و آنچه به ایشان داده شده و گرفتاری هایی که مبتلا می شوند نقل کرد. موسی می گفت: ای کاش من از امت محمّد بودم! - . قصص الانبیاء، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۴۱»

ص، قصص الأنبياء عليهم السلام الصَّدُوقُ عَنِ السُّكَّرِيِّ عَنِ الْجَوْهَرِيِّ عَنِ ابْنِ عُمَارَةَ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ عَنِ الْبَاقِرِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ تَعْبِيرِ الرُّؤْيَا عَنْ دَانِيَالَ أَ هُوَ صَحِيحٌ قَالَ نَعَمْ كَانَ يُوحَى إِلَيْهِ وَ كَانَ نَبِيّاً وَ كَانَ مِمَّا عَلَّمَهُ اللَّهُ تَأْوِيلُ الْأَحَادِيثِ وَ كَانَ صِدِّيقاً حَكِيماً وَ كَانَ وَ اللَّهِ يَدِينُ بِمَحَبَّتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ قَالَ جَابِرٌ بِمَحَبَّتِكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ قَالَ إِي وَ اللَّهِ وَ مَا مِنْ نَبِيٍّ وَ لَا مَلَكٍ إِلَّا وَ كَانَ يَدِينُ بِمَحَبَّتِنَا (۲).

**[ترجمه]قصص الأنبياء: جابر جعفی نقل می کند که درباره تعبیر خواب دانیال از حضرت باقر علیه السّلام پرسیدم: آیا تعبیر خواب او صحیح است؟ فرمود: آری، به او وحی می شد و نبی بود. از جمله چیزهایی که خداوند به او آموخت، تاویل احادیث بود و صدّیق و حکیم به شمار می رفت. به خدا قسم معتقد به محبت ما اهل بیت بود .

جابر از روی تعجب پرسید: به محبت شما اهل بیت معتقد بود؟ فرمود: آری، به خدا قسم هیچ پیامبر و فرشته ای نیست، مگر

اینکه معتقد به محبت ما است. - . قصص الانبیاء، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۴۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ النَّضْرِ عَنْ عَبْدِ الْغَفَّارِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی قَالَ لِنَبِیِّهِ شَرَعَ لَکُمْ مِنَ الدِّینِ ما وَصَّی بِهِ نُوحاً وَ الَّذِی أَوْحَیْنا إِلَیْکَ وَ ما وَصَّیْنا بِهِ إِبْراهِیمَ وَ مُوسی وَ عِیسی مِنْ قَبْلِکَ أَنْ أَقِیمُوا الدِّینَ وَ لا تَتَفَرَّقُوا فِیهِ إِنَّمَا یَعْنِی الْوَلَایَهَ کَبُرَ عَلَی الْمُشْرِکِینَ ما تَدْعُوهُمْ إِلَیْهِ یَعْنِی کَبُرَ عَلَی قَوْمِکَ یَا مُحَمَّدُ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَیْهِ (۳) مِنْ تَوْلِیَهِ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَخَذَ مِیثَاقَ کُلِّ نَبِیٍّ وَ کُلِّ مُؤْمِنٍ لَیُؤْمِنُنَّ بِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ عَلِیٍّ وَ بِکُلِّ نَبِیٍّ وَ بِالْوَلَایَهِ ثُمَّ قَالَ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله أُولئِکَ الَّذِینَ هَدَی اللَّهُ فَبِهُداهُمُ

۱- قصص الأنبیاء: مخطوط.

۲- قصص الأنبیاء: مخطوط.

۳- الشوری: ۱۲ و ۱۳.

اقْتَدِهْ (۱) يَعْنِی آدَمَ وَ نُوحاً وَ كُلَّ نَبِيٍّ بَعْدَهُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالغفار از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند به پیامبرش فرمود: «شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ ما وَصَّى بِهِ نُوحاً وَ الَّذِي أَوْحَيْنا إِلَيْكَ وَ ما وَصَّيْنا بِهِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى وَ عِيسى» قبل از تو، «أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ» منظور ولایت است، «كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ ما تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ» یعنی بر قوم تو گران است که آنها را دعوت به ولایت علی می کنی.

فرمود: خداوند میثاق و پیمان هر پیامبر و هر مؤمنی را گرفته که ایمان آورند به محمّد و علی و هر پیامبری و به ولایت. بعد به محمد صلّی اللّه علیه و آله می فرماید: «أُولئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهُداهُمُ

ص: ۲۸۴

اقْتَدِهْ.» - . انعام / ۹۰ -

{اینان کسانی هستند که خدا هدایتشان کرده است، پس به هدایت آنان اقتدا کن.} منظور آدم و نوح و هر پیامبری بعد از او است. - . بصائر الدرجات: ۱۵۱ -

**[ترجمه]

«۴۳»

شف، کشف اليقين مِنْ كِتَابِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الثَّلْجِ قَالَ حَدَّثَ الْحَسَنُ بْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي زَكَرِيَّا الْمَوْصِلِيِّ عَنْ جُبَيْرٍ الْجُعْفِيِّ (۳) عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ إِنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله قَالَ لِعَلِيٍّ علیه السلام أَنْتَ الَّذِي احْتَجَّ اللَّهُ بِهِ فِي ابْتِدَاءِ الْخَلْقِ حَيْثُ أَقَامَهُمْ فَقَالَ أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ قالُوا جَمِيعاً بَلى (۴) فَقَالَ مُحَمَّدٌ رَسُولِي فَقَالُوا جَمِيعاً بَلَى فَقَالَ وَ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ الْخَلْقُ جَمِيعاً لَا اسْتِكْبَاراً وَ عُتُوّاً عَنْ وَلَايَتِكَ إِلَّا نَفَرٌ قَلِيلٌ وَ هُمْ أَقَلُّ الْقَلِيلِ وَ هُمْ أَصْحَابُ الْيَمِينِ (۵).

**[ترجمه]کشف اليقين: جبیر جعفی از حضرت باقر از پدرش، از جدش علیهم السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله به علی علیه السّلام فرمود: تو کسی هستی که خداوند در ابتدای آفرینش، آن موقعی که آنها را به پا داشت به تو احتجاج کرد و فرمود: «أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ»؟ همه گفتند: چرا. فرمود: محمّد رسول من است؟ همه گفتند: چرا. فرمود: مگر علی امیرالمؤمنین نیست؟ همه مردم از روی تکبر و سرپیچی از ولایت تو گفتند نه، مگر عده کمی. آنها که خیلی کم بودند اصحاب یمین هستند. - . کشف اليقين: ۴۶ - ۴۷ -

**[ترجمه]

«۴۴»

شف، كشف اليقين مِنْ كِتَابِ الْإِمَامَهِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْعَلَاءِ عَنْ مَعْرُوفِ بْنِ خَرَّبُوذَ الْمَكِّيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَتَى سُمِّيَ عَلِيٌّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَمْ يُنْكِرُوا حَقَّهُ فَقِيلَ لَهُ مَتَى سُمِّيَ فَقَرَأَ وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ أَشْهَدَهُمْ عَلى أَنْفُسِهِمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ قالُوا بَلى الْآيَهَ قَالَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (۶).

**[ترجمه]كشف اليقين: معروف بن خربوذ مكى از حضرت باقر عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: اگر مردم مى دانستند كه على عليه السّلام چه زمانى اميرالمؤمنين ناميده شد، حقش را انكار نمى كردند. كسى پرسيد: چه زمانى؟ حضرت اين آيه را قرائت فرمود: «وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِى آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنفُسِهِمْ أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُواْ بَلَى.» آنگاه فرمود: محمد رسول خدا و على اميرالمؤمنين است. - . كشف اليقين: ۵۵ - ۶۵ -

**[ترجمه]

«۴۵»

شف، كشف اليقين مِنْ كِتَابِ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الشَّامِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحٍ التَّمَّارِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ الطَّائِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام قَالَ: أَتَى رَجُلٌ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ هُوَ فِي مَسْجِدِ الْكُوفَهِ قَدِ احْتَبَى بِسَيْفِهِ قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ فِي الْقُرْآنِ آيَهً قَدْ أَفْسَدَتْ قَلْبِي وَ شَكَّكَتْنِي فِي دِينِي قَالَ لَهُ عليه السلام وَ مَا هِيَ قَالَ

۱- الأنعام: ۹۱.

۲- بصائر الدرجات: ۱۵۱.

۳- فى المصدر: عن جابر الجعفى.

۴- فى المصدر: فقالوا جميعا.

۵- اليقين: ۴۶ و ۴۷.

۶- اليقين: ۵۵ و ۶۵.

قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ سْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رُسُلِنا (۱) هَلْ کَانَ فِی ذَلِکَ الزَّمَانِ غَیْرُهُ نَبِیّاً یَسْأَلُهُ فَقَالَ لَهُ عَلِیٌّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ اجْلِسْ أُخْبِرْکَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ فِی کِتَابِهِ سُبْحانَ الَّذِی أَسْری بِعَبْدِهِ لَیْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرام إِلَی الْمَسْجِدِ الْأَقْصَی الَّذِی بارَکْنا حَوْلَهُ لِنُرِیَهُ مِنْ آیاتِنا (۲) فَکَانَ مِنْ آیَاتِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّتِی أَرَاهَا مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله أَنَّهُ أَتَاهُ جَبْرَئِیلُ علیه السلام فَاحْتَمَلَهُ مِنْ مَکَّهَ فَوَافَی (۳) بِهِ بَیْتَ الْمَقْدِسِ فِی سَاعَهٍ مِنَ اللَّیْلِ ثُمَّ أَتَاهُ بِالْبُرَاقِ فَرَفَعَهُ إِلَی السَّمَاءِ ثُمَّ إِلَی الْبَیْتِ الْمَعْمُورِ فَتَوَضَّأَ جَبْرَئِیلُ وَ تَوَضَّأَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله کَوُضُوئِهِ وَ أَذَّنَ جَبْرَئِیلُ وَ أَقَامَ مَثْنَی مَثْنَی وَ قَالَ لِلنَّبِیِّ صلی الله علیه و آله تَقَدَّمْ فَصَلِّ وَ اجْهَرْ بِصَلَاتِکَ فَإِنَّ خَلْفَکَ أُفُقاً (۴) مِنَ الْمَلَائِکَهِ لَا یَعْلَمُ عَدَدَهُمْ إِلَّا اللَّهُ وَ فِی الصَّفِّ الْأَوَّلِ أَبُوکَ آدَمُ وَ نُوحٌ وَ هُودٌ وَ إِبْرَاهِیمُ وَ مُوسَی وَ کُلُّ نَبِیٍّ أَرْسَلَهُ اللَّهُ مُذْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ إِلَی أَنْ بَعَثَکَ یَا مُحَمَّدُ فَتَقَدَّمَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فَصَلَّی بِهِمْ غَیْرَ هَائِبٍ وَ لَا مُحْتَشِمٍ رَکْعَتَیْنِ فَلَمَّا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ أَوْحَی اللَّهُ إِلَیْهِ سْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رُسُلِنا الْآیَهَ فَالْتَفَتَ إِلَیْهِمُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ بِمَ تَشْهَدُونَ قَالُوا نَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِیکَ لَهُ وَ أَنَّکَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَنَّ عَلِیّاً أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ وَصِیُّکَ وَ کُلُّ نَبِیٍّ مَاتَ خَلَفَ وَصِیّاً مِنْ عَصَبَتِهِ غَیْرَ هَذَا وَ أَشَارَ إِلَی عِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ فَإِنَّهُ لَا عُصْبَهَ لَهُ وَ کَانَ وَصِیُّهُ شَمْعُونَ الصَّفَا بْنَ حَمُّونَ بْنِ عمامَهَ وَ نَشْهَدُ أَنَّکَ رَسُولُ اللَّهِ سَیِّدُ النَّبِیِّینَ وَ أَنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ سَیِّدُ الْوَصِیِّینَ

۱- الزخرف: ۴۵.

۲- الإسراء: ۲.

۳- فی المصدر: فدنا.

۴- الافق: الجماعه الکثیره و قیل هو علی ما فی الحدیث مائه ألف أو یزیدون. وفی المصدر : صفوفا من الملائکه.

أَخِذَتْ عَلَى ذَلِكَ مَوَاثِيقُنَا لَكَمَا بِالشَّهَادَهِ فَقَالَ الرَّجُلُ أَحْيَيْتَ قَلْبِی وَ فَرَّجْتَ عَنِّی یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ (۱).

**[ترجمه]کشف الیقین: ابوالصباح کنانی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: مردی خدمت حضرت امیرالمؤمنین آمد. آن حضرت در مسجد کوفه بود و به شمشیر خود تکیه داشت. آن مرد گفت: یا امیرالمؤمنین! یک آیه در قرآن موجب تباهی دل و تردید در دین من شده. پرسید: آن آیه کدام است؟ گفت

ص: ۲۸۵

این آیه: «وَ سْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رُسُلِنا.» - . زخرف / ۴۵ - {و از رسولان ما که پیش از تو گسیل داشتیم جویا شو.} بفرمایید که آیا در آن زمان، پیامبری غیر او وجود داشت که از او بپرسد؟

حضرت علی علیه السّلام به او فرمود: بنشین! ان شاء اللّه برایت توضیح می دهم. خداوند در قرآن می فرماید: «سُبْحانَ الَّذِی أَسْری بِعَبْدِهِ لَیْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرامِ إِلَی الْمَسْجِدِ الْأَقْصَی الَّذِی بارَکْنا حَوْلَهُ لِنُرِیَهُ مِنْ آیاتِنا.» - . اسراء / ۱ -

{ منزه است آن [خدایی] که بنده اش را شبانگاهی از مسجدالحرام به سوی مسجدالاقصی که پیرامون آن را برکت داده ایم سیر داد تا از نشانه های خود به او بنمایانیم.} از جمله آیاتی که خداوند در شب معراج به پیامبرش نشان داد، این بود که جبرئیل آمد و او را از مکه برد و به یک ساعت از شب، او را به بیت المقدس رساند. بعد براق را برایش آورد و پیامبر را به آسمان برد تا بیت المعمور. جبرئیل وضو گرفت و پیامبر نیز مانند او وضو گرفت جبرئیل اذان و اقامه گفت دو تا دو تا. به حضرت پیامبر عرض کرد جلو بایست و با صدای بلند نماز بخوان، زیرا پشت تو گروهی از ملائکه هستند که تعداد آنها را جز خدا نمی داند. در صف اول پدرت آدم و نوح و هود و ابراهیم و موسی و هر پیامبری که خدا از ابتدای آفرینش آسمان ها و زمین تا موقع بعثت تو فرستاده نیز هستند.

پیامبر اکرم بدون ترس و حیا پیش رفت و دو رکعت نماز خواند. پس از تمام شدن نماز، خدا به او وحی کرد: «وَ سْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رُسُلِنا.» پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله روی به آنها کرد و فرمود: گواهی به چه چیز می دهید؟ گفتند: گواهی به اینکه خدایی نیست جز پروردگار یکتا که شریکی ندارد و تو پیامبر اویی و علی، امیرالمؤمنین و وصی تو است و هر پیامبری که از دنیا رفت جانشینی از خانواده خود گذاشت، غیر از این. و اشاره به عیسی بن مریم کرد، چون او از طرف پدر خویشاوندی نداشت، وصی او شمعون صفا، پسر حمون بن عمامه بود.

و گواهی می دهیم که تو رسول خدا و سرور انبیا هستی و علی بن ابی طالب سرور اوصیا است.

ص: ۲۸۶

از ما درباره گواهی راجع به شما پیمان گرفته شده است. آن مرد گفت: یا امیرالمؤمنین! دلم را زنده کردی و عقده دلم را گشودی! - . کشف الیقین: ۱۴۷ - ۱۴۹ -

**[ترجمه]

«۴۶»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ الْحَلَبِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام ما کانَ إِبْراهِیمُ یَهُودِیًّا وَ لا نَصْرانِیًّا لَا یَهُودِیّاً یُصَلِّی إِلَی الْمَغْرِبِ وَ لَا نَصْرَانِیّاً یُصَلِّی إِلَی الْمَشْرِقِ وَ لکِنْ کانَ حَنِیفاً مُسْلِماً عَلَی دِینِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: عبیداللّه حلبی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: «ما کانَ إِبْراهِیمُ یَهُودِیًّا وَ لا نَصْرانِیًّا.» ابراهیم نه یهودی بود که به طرف مغرب نماز بخواند و نه نصرانی بود که به جانب مشرق نماز بخواند «وَ لکِنْ کانَ حَنِیفاً مُسْلِماً» - . آل عمران / ۶۷ - {بلکه حق گرایی فرمانبردار بود} بر دین محمّد صلّی اللّه علیه و آله. - . تفسیر عیاشی: ۱۷۷ -

**[ترجمه]

«۴۷»

م، تفسیر الإمام علیه السلام قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ یا بَنِی إِسْرائِیلَ اذْکُرُوا نِعْمَتِیَ الَّتِی أَنْعَمْتُ عَلَیْکُمْ وَ أَوْفُوا بِعَهْدِی أُوفِ بِعَهْدِکُمْ وَ إِیَّایَ فَارْهَبُونِ (۳) قَالَ الْإِمَامُ علیه السلام قَالَ اللَّهُ یا بَنِی إِسْرائِیلَ وُلْدَ یَعْقُوبَ إِسْرَائِیلَ اللَّهِ اذْکُرُوا نِعْمَتِیَ الَّتِی أَنْعَمْتُ عَلَیْکُمْ لَمَّا بَعَثْتُ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله وَ أَقْرَرْتُهُ فِی مَدِینَتِکُمْ وَ لَمْ أُجَشِّمْکُمُ (۴) الْحَطَّ وَ التَّرْحَالَ إِلَیْهِ وَ أَوْضَحْتُ عَلَامَاتِهِ وَ دَلَائِلَ صِدْقِهِ (۵) لِئَلَّا یَشْتَبِهَ عَلَیْکُمْ حَالُهُ وَ أَوْفُوا بِعَهْدِی الَّذِی أَخَذَتْهُ عَلَی أَسْلَافِکُمْ أَنْبِیَاؤُهُمْ وَ أَمَرُوهُمْ أَنْ یُؤَدُّوهُ إِلَی أَخْلَافِهِمْ لَیُؤْمِنُنَّ (۶) بِمُحَمَّدٍ الْعَرَبِیِّ الْقُرَشِیِّ الْهَاشِمِیِّ الْمُبَانِ بِالْآیَاتِ الْمُؤَیَّدِ (۷) بِالْمُعْجِزَاتِ الَّتِی مِنْهَا أَنْ کَلَّمَتْهُ ذِرَاعٌ مَسْمُومَةٌ وَ نَاطَقَهُ ذِئْبٌ وَ حَنَّ إِلَیْهِ عُودُ الْمِنْبَرِ وَ کَثَّرَ اللَّهُ لَهُ الْقَلِیلَ مِنَ الطَّعَامِ وَ أَلَانَ لَهُ الصَّعْبَ مِنَ الْأَحْجَارِ وَ صَلُبَ لَهُ الْمِیَاهُ السَّیَّالَهُ وَ لَمْ یُؤَیِّدْ نَبِیّاً مِنْ أَنْبِیَائِهِ بِدَلَالَهٍ إِلَّا وَ جَعَلَ لَهُ مِثْلَهَا أَوْ أَفْضَلَ مِنْهَا وَ الَّذِی جَعَلَ مِنْ أَکْبَرِ آیَاتِهِ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ شَقِیقَهُ وَ رَفِیقَهُ عَقْلُهُ مِنْ عَقْلِهِ

ص: ۲۸۷

۱- الیقین: ۱۴۷ و ۱۴۹.

۲- تفسیر العیّاشیّ: ۱۷۷ و الآیه فی آل عمران: ۶۱.

۳- البقره: ۳۹.

۴- جشمه الامر: کلفه اياه.

۵- فی نسخه من المصدر: و امرائهم.

۶- فی نسخه: لیؤمنوا.

۷- فی نسخه و فی المصدر: و المؤید.

وَ عِلْمُهُ مِنْ عِلْمِهِ وَ حُكْمُهُ (۱) مِنْ حُكْمِهِ مُؤَيِّدُ دِينِهِ بِسَيْفِهِ الْبَاتِرِ بَعْدَ أَنْ قَطَعَ (۲) مَعَاذِيرَ الْمُعَانِدِينَ بِدَلِيلِهِ الْقَاهِرِ وَ عِلْمِهِ الْفَاضِلِ (۳) وَ فَضْلِهِ الْكَامِلِ أُوفِ بِعَهْدِكُمْ الَّذِی أَوْجَبْتُ بِهِ لَكُمْ نَعِيمَ الْأَبَدِ فِی دَارِ الْكَرَامَهِ وَ مُسْتَقَرِّ الرَّحْمَهِ وَ إِيَّایَ فَارْهَبُونِ فِی مُخَالَفَهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَإِنِّی الْقَادِرُ عَلَی صَرْفِ بَلَاءِ مَنْ يُعَادِيكُمْ عَلَی مُوَافَقَتِی وَ هُمْ لَا يَقْدِرُونَ عَلَی صَرْفِ انْتِقَامِی عَنْكُمْ إِذَا آثَرْتُمْ مُخَالَفَتِی (۴).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: نقل می کند که آن حضرت درباره آیه: «يا بَنِی إِسْرائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِیَ الَّتِی أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَ أَوْفُوا بِعَهْدِی أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَ إِيَّایَ فَارْهَبُونِ» - . بقره / ۴۰ -

{ای فرزندان اسرائیل نعمت هایم را که بر شما ارزانی داشتم به یاد آرید و به پیمانم وفا کنید تا به پیمانتان وفا کنم و تنها از من بترسید.} فرمود:

خداوند می فرماید: «يا بَنِی إِسْرائِيلَ»، منظور فرزندان یعقوب هستند، چون او اسرائیل اللّه بود. «اذْكُرُوا نِعْمَتِیَ الَّتِی أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ»، هنگامی که محمّد را مبعوث کردم و او را در شهر شما قرار دادم و به زحمت کوچ و سفر مبتلا نکردم، دلایل و علامات نبوت او را آشکارا گرداندم تا موجب اشتباه و تردید برای شما نشود. «وَ أَوْفُوا بِعَهْدِی»، آن عهدی که از گذشتگان شما برای انبیا گرفتم و به آنها دستور دادم که این عهد را به بازماندگان خود گوشزد کنند تا به محمد عربی و قرشی هاشمی که دارای نشانه های آشکار و معجزات زیادی است ایمان بیاورند، از آن جمله ران مسموم با او سخن گفت، گرگ به سخن با او پرداخت، چوب منبر ناله کرد، غذای کم را خدا برایش زیاد کرد، سنگ های سخت بر او نرم گردید و آب روان برایش سخت شد. هیچ پیامبری را با معجزه ای تایید نکرد، مگر اینکه برای او نیز مانند آن را یا برتر از آن را قرار داد.

یکی از بزرگ ترین نشانه های او علی بن ابی طالب است؛ دوست مهربان و رفیق عزیزش که عقلش از عقل او

و علمش از علم او و حکمتش از حکمت اوست و دین را با شمشیر قاطع خود یاری کرد، بعد از آنکه بهانه مخالفین را به وسیله استدلال محکم و علم عالی و فضل کامل خود قطع نمود. «أُوفِ بِعَهْدِكُمْ»، پیمانی که با آن لازم گردانده ام برای شما نعمت های ابدی را در پایگاه کرامت و جایگاه لطف و رحمت. «وَ إِيَّایَ فَارْهَبُونِ»، در مورد مخالفت با محمّد، زیرا من قدرت دارم بلا را از کسی که با شما دشمنی ورزد و از راه موافقت با او برطرف کنم و آنها موقعی که سر مخالفت با مرا داشته باشید، قادر به جلوگیری از انتقام من از شما نیستند. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۹۱ - ۹۲ -

**[ترجمه]

«۴۸»

قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِذْ أَخَذْنا مِيثاقَكُمْ الْآيَهَ قَالَ الْإِمَامُ قَالَ اللَّهُ تَعَالَی لَهُمْ وَ إِذْ أَخَذْنا أَیْ وَ اذْكُرُوا (۵) إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَ عُهُودَكُمْ أَنْ تَعْمَلُوا بِمَا فِی التَّوْرَاهِ وَ مَا فِی (۶) الْفُرْقَانِ الَّذِی أَعْطَيْتُهُ مُوسَی مَعَ الْكِتَابِ (۷) الْمَخْصُوصِ بِذِكْرِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ وَ الطَّيِّبِينَ مِنْ

آلِهِمَا بِأَنَّهُمْ سَادَهُ الْخَلْقِ وَ الْقَوَّامُونَ بِالْحَقِّ وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ أَنْ تُقِرُّوا بِهِ وَ أَنْ تُؤَدُّوهُ إِلَى أَخْلَافِكُمْ وَ تَأْمُرُوهُمْ أَنْ يُؤَدُّوهُ إِلَى أَخْلَافِهِمْ إِلَى آخِرِ مُقَدَّرَاتِي فِي الدُّنْيَا لَيُؤْمِنُنَّ بِمُحَمَّدٍ نَبِيِّ اللَّهِ وَ لَيُسْلِمُنَّ لَهُ مَا يَأْمُرُوهُمْ فِي عَلِيٍّ (۸) وَلِيِّ اللَّهِ وَ مَا يُخْبِرُهُمْ بِهِ مِنْ أَحْوَالِ خُلَفَائِهِ بَعْدَهُ الْقَوَّامِينَ بِحَقِّ اللَّهِ فَأَبَيْتُمْ قَبُولَ ذَلِكَ وَ اسْتَكْبَرْتُمُوهُ وَ رَفَعْنا فَوْقَكُمُ الطُّورَ الْجَبَلَ أَمَرْنَا جَبْرَئِيلَ أَنْ يَقْطَعَ مِنْ جَبَلِ فِلَسْطِينَ قِطْعَهً عَلَى قَدْرِ مُعَسْكَرِ أَسْلَافِكُمْ فَرْسَخاً فِي فَرْسَخٍ فَقَطَعَهَا وَ جَاءَ بِهَا فَرَفَعَهَا فَوْقَ رُءُوسِهِمْ فَقَالَ مُوسَى (۹)

ص: ۲۸۸

۱- فی نسخه: و حلمه من حلمه.

۲- فی نسخه: بعد أن قطع.

۳- فی نسخه: و علمه الفاصل.

۴- تفسیر العسکریّ: ۹۱ و ۹۲. و الآیه فی البقره ۳۹.

۵- فی نسخه: و اذکروا.

۶- فی نسخه: و هما فی القرآن.

۷- فی نسخه: من الکتاب.

۸- فی المصدر: ما یأمرهم أن یؤدوه فی علی.

۹- فی نسخه: فقال موسی لهم.

إِمَّا أَنْ تَأْخُذُوا بِمَا أُمِرْتُمْ بِهِ فِيهِ وَ إِمَّا أَنْ أَلْقِيَ عَلَيْكُمْ هَذَا الْجَبَلَ فَأُلْجِئُوا إِلَى قَبُولِهِ كَارِهِينَ إِلَّا مَنْ عَصَمَهُ اللَّهُ مِنَ الْعِنَادِ (۱) فَإِنَّهُ قَبِلَهُ طَائِعاً مُخْتَاراً ثُمَّ لَمَّا قَبِلُوهُ سَجَدُوا وَ عَفَّرُوا وَ كَثِيرٌ مِنْهُمْ عَفَّرَ خَدَّيْهِ لِإِرَادَهِ (۲) الْخُضُوعِ لِلَّهِ وَ لَكِنْ نَظَرَ إِلَى الْجَبَلِ هَلْ يَقَعُ أَمْ لَا وَ آخَرُونَ سَجَدُوا مُخْتَارِينَ طَائِعِينَ.

فَقَالَ (۳) رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله احْمَدُوا اللَّهَ مَعَاشِرَ شِيعَتِنَا عَلَى تَوْفِيقِهِ إِيَّاكُمْ فَإِنَّكُمْ تُعَفِّرُونَ فِي سُجُودِكُمْ لَا كَمَا عَفَّرَهُ كَفَرَهُ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ لَكِنْ كَمَا عَفَّرَهُ خِيَارُهُمْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ خُذُوا ما آتَيْناكُمْ بِقُوَّهٍ مِنْ هَذِهِ الْأَوَامِرِ وَ النَّوَاهِي عَنْ هَذَا الْأَمْرِ الْجَلِيلِ مِنْ ذِكْرِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ آلِهِمَا الطَّيِّبِينَ وَ اذْكُرُوا ما فِيهِ فِيمَا آتَيْنَاكُمْ اذْكُرُوا جَزِيلَ ثَوَابِنَا عَلَى قِيَامِكُمْ بِهِ وَ شَدِيدُ عِقَابِنَا عَلَى إِبَائِكُمْ لَهُ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ لِتَتَّقُوا الْمُخَالَفَهَ الْمُوجِبَهَ لِلْعَذَابِ (۴) فَتَسْتَحِقُّوا بِذَلِكَ جَزِيلَ الثَّوَابِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ (۵) ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ يَعْنِي تَوَلَّى أَسْلَافُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذلِكَ عَنِ الْقِيَامِ بِهِ وَ الْوَفَاءِ بِمَا عُوهِدُوا عَلَيْهِ فَلَوْ لا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ يَعْنِي عَلَى أَسْلَافِكُمْ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ بِإِمْهَالِهِ إِيَّاهُمْ لِلتَّوْبَهِ وَ إِنْظَارِهِمْ لِمَحْوِ الْخَطِيئَهِ بِالْإِنَابَهِ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخاسِرِينَ (۶) الْمَغْبُونِينَ (۷) قَدْ خَسِرْتُمُ الْآخِرَهَ وَ الدُّنْيَا لِأَنَّ الْآخِرَهَ فَسَدَتْ (۸) عَلَيْكُمْ بِكُفْرِكُمْ وَ الدُّنْيَا كَانَ لَا يَحْصُلُ لَكُمْ نَعِيمُهَا لِاخْتِرَامِنَا (۹) لَكُمْ وَ

۱- فی المصدر و فی نسخه من العباد.

۲- الصحیح کما فی المصدر: لا لاراده الخضوع للّه.

۳- فی المصدر: ثم قال: فقال.

۴- فی المصدر و فی نسخه: للعقاب.

۵- فی نسخه: قال اللّه عزّ و جلّ لهم.

۶- البقره: ۶۱ و ۶۲.

۷- فی نسخه الملعونین.

۸- فی المصدر: (قد خسرتم الآخره قد فسدت علیکم لکفرهم فی الدنیا) و لعل الصحیح: و قد فسدت.

۹- فی المصدر: لاخترامها لکم أقول: ای لاخترامهم الدنیا لکم. و الاخترام الاهلاک و الاستئصال.

تَبْقَى عَلَيْكَمْ حَسَرَاتُ نُفُوسِكَمْ وَ أَمَانِيِّكَمُ الَّتِي قَدِ اقْتَطَعْتُمْ دُونَهَا وَ لَكَنَّا أَمْهَلْنَاكُمْ لِلتَّوْبَهِ وَ أَنْظَرْنَاكُمْ لِلْإِنَابَهِ أَيْ فَعَلْنَا ذَلِكَ بِأَسْلَافِكَمْ فَتَابَ مَنْ تَابَ مِنْهُمْ فَسَعِدَ وَ خَرَجَ (۱) مِنْ صُلْبِهِ مَنْ قُدِّرَ أَنْ يَخْرُجَ مِنْهُ الذُّرِّيَّهُ الطَّيِّبَهُ الَّتِي تَطَيَّبَ فِي الدُّنْيَا بِاللَّهِ تَعَالَى مَعِيشَتُهَا وَ تَشَرَّفَ فِي الْآخِرَهِ بِطَاعَهِ اللَّهِ مَرْتَبَتُهَا.

وَ قَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عليهما السلام أَمَا إِنَّهُمْ لَوْ كَانُوا دَعَوُا اللَّهَ بِمُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ بِصِدْقٍ مِنْ نِيَّاتِهِمْ وَ صِحَّهِ اعْتِقَادِهِمْ مِنْ قُلُوبِهِمْ أَنْ يَعْصِمَهُمْ حَتَّى لَا يُعَانِدُوهُ بَعْدَ مُشَاهَدَهِ تِلْكَ الْمُعْجِزَاتِ الْبَاهِرَاتِ (۲) لَفَعَلَ ذَلِكَ بِجُودِهِ وَ كَرَمِهِ وَ لَكِنَّهُمْ قَصَرُوا فَآثَرُوا (۳) الْهُوَيْنَا (۴) وَ مَضَوْا مَعَ الْهَوَى (۵) فِي طَلَبِ لَذَّاتِهِمْ.

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: در آیه: «وَ إِذْ أَخَذْنا مِيثاقَكُمْ»، امام علیه السّلام فرمود: خداوند می فرماید: یاد آورید زمانی را که از شما پیمان و عهدهایتان را گرفتیم که عمل کنید به آنچه در تورات و آنچه در فرقانی است که به موسی داده ام، با کتاب مخصوصی محتوی ذکر محمّد و علی و خاندان پاک آن دو که سرور جهانیان و به پادارنده حق هستند.

زمانی که پیمان از شما گرفتیم که اقرار آورید و به آیندگان خود این مطلب را برسانید و دستور دهید که تا پایان آنچه که در دنیا مقدر کرده ام به آیندگان خود برسانند که به محمّد نبیّ خدا ایمان آورید و در مورد دستوری که از جانب خدا راجع به علی ولی اللّه می دهد و اطلاعاتی که راجع به جانشینانش پس از او - آنها که به پا دارنده حق خدایند - می دهد تسلیم او باشید، شما از قبول این مطلب امتناع و تکبر ورزیدید. «وَ رَفَعْنا فَوْقَكُمُ الطُّورَ.» به جبرئیل دستور دادیم تا از کوه فلسطین به اندازه جایگاه سپاه پدرانتان جدا کند و یک فرسخ در یک فرسخ جدا کرد و آورد و آن را بالای سرشان بلند کرد. موسی گفت:

ص: ۲۸۸

راجع به آنچه در این مورد به شما دستور داده شده عمل کنید، وگرنه این کوه را بر سر شما فرود می آورم. پس از روی کراهت مجبور به قبول شدند، مگر کسی که خداوند او را از دشمنی نگه داشت. چنین شخصی با علاقه و اختیار پذیرفت. پس از آنکه قبول کردند، به سجده افتادند و صورت به خاک مالیدند. بسیاری از آنها هر دو طرف صورت خود را به نشانه کوچکی در پیشگاه خداوند به خاک مالیدند، ولی به کوه نگاه می کردند که می افتد یا نه؛ بقیه با اختیار و علاقه به سجده رفتند.

پیامبر اکرم فرمود: پیروان ما! خدا را سپاسگزاری کنید بر این توفیق که به شما عنایت کرده. شما نیز صورت به خاک می مالید، اما نه آن طور که کفار بنی اسرائیل می مالیدند، بلکه طوری که پاکان آنها صورت بر خاک می گذاشتند.

خداوند می فرماید: «خُذُوا ما آتَيْناكُمْ بِقُوَّةٍ» دستورات و نواهی که مربوط به محمّد و علی و خاندان آنها است به کار بندید، «وَ اذْكُرُوا ما فِيهِ»، در مورد عمل کردن به آنچه که برایتان مقرر نموده ام و به یاد آورید ثواب نیکویی که برای عمل به آن قرار داده ام و کیفر شدیدی که در صورت امتناع از آن خواهید دید، «لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ»، شاید از مخالفتی که موجب عذاب می شود بپرهیزید و شایسته ثواب زیاد شوید.

خداوند می فرماید: «ثُمَّ تَوَلَّیْتُمْ»، یعنی سپس پیشینیان شما، «مِن بَعد ذلک»، پس از انجام این پیمان و وفا به عهدی که با آنها بسته شد امتناع ورزیدند، «فَلَوْ لا فَضْلُ اللَّهِ عَلَیْکُمْ وَ رَحْمَتُهُ»، یعنی مهلتی را که برای توبه و از بین رفتن گناه به پیشینیان شما داد، از زیان کاران می شدید: «لَکُنْتُمْ مِنَ الْخاسِرِینَ» - . بقره / ۶۳ - ۶۴ -

{و چون از شما پیمان محکم گرفتیم و [کوه] طور را بر فراز شما افراشتیم [و فرمودیم] آنچه را به شما داده ایم به جد و جهد بگیرید و آنچه را در آن است به خاطر داشته باشید باشد که به تقوا گرایید سپس شما بعد از آن [پیمان] رویگردان شدید و اگر فضل خدا و رحمت او بر شما نبود، مسلما از زیانکاران بودید.} موجب زیان آخرت و دنیای شما می شد، آخرت شما به واسطه کفر از بین می رفت و نعمت دنیا برای شما حاصل نمی شد، چون آنها دنیای شما را از بین می بردند و راجع به آرزوهایی که به آن نمی رسیدید،

ص: ۲۸۹

حسرت و اندوه برای شما باقی می ماند، ولی به شما برای توبه و وقت برای بازگشت مهلت دادیم، یعنی این کارها را نسبت به پدارنتان کردیم؛ هر که خواست توبه کرد و سعادتمند گردید و از نهاد او خارج شد آنچه که خداوند مقرر نموده، از ذریه پاکی که زندگی دنیای آنها به لطف خدا خوش می گذرد و در آخرت به واسطه اطاعت خدا به مقام بلندی می رسند.

حسین بن علی علیه السّلام فرمود: اگر آنها دعا می کردند و به واسطه محمّد و آل محمّد از سر نیت پاک و اعتقاد صحیح از درون دل، از خدا می خواستند که خدا آنها را حفظ کند تا بعد از دیدن این معجزات درخشان دشمنی نورزند، دعای آنها را به فضل و کرم خود مستجاب می کرد، ولی ایشان کوتاهی کردند، آسایش را انتخاب کردند و با هوای نفس در پی شهوت ها از دنیا رفتند. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۱۰۵ - ۱۰۶ -

**[ترجمه]

«۴۹»

م، تفسیر الإمام علیه السلام ثُمَّ وَجَّهَ اللَّهُ الْعَذْلَ (۶) نَحْوَ الْیَهُودِ فِی قَوْلِهِ أَ فَکُلَّما جاءَکُمْ رَسُولٌ بِما لا تَهْوی أَنْفُسُکُمُ فَأَخَذَ عُهُودَکُمْ وَ مَوَاثِیقَکُمْ بِمَا لَا تُحِبُّونَ مَنْ بَذَلَ الطَّاعَهَ لِأَوْلِیَاءِ اللَّهِ الْأَفْضَلِینَ وَ عِبَادِهِ الْمُنْتَجَبِینَ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّیِّبِینَ الطَّاهِرِینَ لَمَّا قَالُوا لَکُمْ کَمَا أَدَّاهُ إِلَیْکُمْ أَسْلَافُکُمُ الَّذِینَ قِیلَ لَهُمْ إِنَّ وَلَایَهَ مُحَمَّدٍ هِیَ الْغَرَضُ الْأَقْصَی وَ الْمُرَادُ الْأَفْضَلُ مَا خَلَقَ اللَّهُ أَحَداً مِنْ خَلْقِهِ وَ لَا بَعَثَ أَحَداً مِنْ رُسُلِهِ إِلَّا لِیَدْعُوَهُمْ إِلَی وَلَایَهَ مُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ وَ خُلَفَائِهِ وَ یَأْخُذُ بِهِ عَلَیْهِمُ الْعَهْدَ لِیُقِیمُوا عَلَیْهِ (۷) وَ لِیَعْمَلَ بِهِ سَائِرُ عَوَامِّ الْأُمَمِ فَبِهَذَا اسْتَکْبَرْتُمْ کَمَا اسْتَکْبَرَ أَوَائِلُکُمْ حَتَّی قَتَلُوا زَکَرِیَّا وَ یَحْیَی وَ اسْتَکْبَرْتُمْ أَنْتُمْ حَتَّی رُمْتُمْ (۸) قَتْلَ مُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ فَخَیَّبَ اللَّهُ سَعْیَکُمْ وَ رَدَّ فِی نُحُورِکُمْ کَیْدَکُمْ

ص: ۲۹۰

۱- فی نسخه: و اخرج.

۲- فی نسخه: الباهره.

۳- فی المصدر: و لکنهم تحیرا و اثروا.

۴- الهوینا تصغیر الهونی مؤنث الاهون و هی صفه بمعنی الهین.

۵- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السّلام: ۱۰۵ و ۱۰۶.

۶- العذل: الملامه.

۷- فی المصدر: لیقوموا علیه.

۸- أی حتّی طلبتم قتله.

وَ أَمَّا قَوْلُهُ تَعَالَی تَقْتُلُونَ فَمَعْنَاهُ قَتَلْتُمْ کَمَا تَقُولُ لِمَنْ تُوَبِّخُهُ وَیْلَکَ کَمْ تَکْذِبُ وَ کَمْ تُمَخْرِقُ (۱) وَ لَا تُرِیدُ مَا لَمْ (۲) یَفْعَلْهُ بَعْدُ وَ إِنَّمَا تُرِیدُ کَمْ فَعَلْتَ وَ أَنْتَ عَلَیْهِ مَوْطِنٌ (۳).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: آنگاه در این آیه ملامت را متوجه یهود کرد: «أَفَکُلَّما جاءَکُمْ رَسُولٌ بِما لا تَهْوی أَنْفُسُکُمُ»، پیمان ها و میثاق های شما را گرفت در مورد چیزهایی که راجع به اولیای برگزیده و بندگان منتخب خدا، محمد و آل پاک و پاکیزه اش خوشایند شما نبود. آن موقع پدرانتان به شما گفتند که به آنها گفته شده که محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم هدف اصلی و منظور عالی است؛ خداوند هیچ آفریده ای را نیافرید و هیچ پیامبری را مبعوث نکرده، مگر برای اینکه آنها را دعوت به ولایت محمّد و علی و جانشینان آن دو نماید و از آنها عهد بگیرد که پایدار باشند تا عوام سایر ملّت ها به آن عمل کنند.

در همین باره «استکبرتم»، {تکبر ورزیدید}، چنان چه پیشینیان شما تکبر کردند، تا آنجا که زکریا و یحیی را کشتند. شما نیز تکبر کردید، تا جایی که تصمیم به کشتن محمّد و علی را گرفتید، ولی خدا شما را ناامید کرد و حیله شما به خودتان برگشت .

اما این آیه «أَ فَکُلَّما جاءَکُمْ رَسُولٌ بِما لا تَهْوی أَنْفُسُکُمُ اسْتَکْبَرْتُمْ فَفَرِیقاً کَذَّبْتُمْ وَ فَرِیقاً تَقْتُلُون» - . بقره / ۸۷ -

{پس چرا هر گاه پیامبری چیزی را که خوشایند شما نبود برایتان آورد کبر ورزیدید گروهی را دروغگو خواندید و گروهی را کشتید.} معنایش این است که قبلا کشتار کردید. چنان چه اگر بخواهی کسی را سرزنش کنی به او می گویی: وای بر تو! چقدر دروغ می گویی و حیله بازی می کنی؟ و منظورت این نیست که در آینده دروغ خواهد گفت و حیله بازی خواهد کرد، بلکه می خواهی بگویی چقدر قبلا چنین کاری را کرده ای و تصمیم انجام آن را داری. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۱۵۱ - ۱۵۲ -

**[ترجمه]

«۵۰»

نی، الغیبه للنعمانی ابْنُ عُقْدَةَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ عُبَیْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ قَطْرٍ عَنِ الشَّحَّامِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَلْ کَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَعْرِفُ الْأَئِمَّةَ علیهم السلام قَالَ کَانَ نُوحٌ علیه السلام یَعْرِفُهُمْ الشَّاهِدُ عَلَی ذَلِکَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ شَرَعَ لَکُمْ مِنَ الدِّینِ ما وَصَّی بِهِ نُوحاً وَ الَّذِی أَوْحَیْنا إِلَیْکَ وَ ما وَصَّیْنا بِهِ إِبْراهِیمَ وَ مُوسی وَ عِیسی قَالَ شَرَعَ لَکُمْ مِنَ الدِّینِ یَا مَعْشَرَ الشِّیعَهِ مَا وَصَّی بِهِ نُوحاً (۴).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: شحام گفت: از حضرت صادق علیه السّلام پرسیدم: آیا پیامبر اکرم ائمه علیهم السّلام را می شناخت؟ فرمود: نوح آنها را می شناخت. شاهد این مطلب این آیه است: « شَرَعَ لَکُمْ مِنَ الدِّینِ ما وَصَّی بِهِ نُوحاً وَ الَّذِی أَوْحَیْنا إِلَیْکَ وَ

ما وَصَّینا بِهِ إِبْراهِیمَ وَ مُوسی وَ عِیسی.» فرمود: یعنی ای گروه شیعیان! از دین آنچه را که به نوح سفارش نموده بود، برای شما تشریع کرد - . غیبت نعمانی -

**[ترجمه]

«۵۱»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره مِنْ کِتَابِ الْوَاحِدَهِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأُطْرُوشِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَجَلِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَرْقِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَیْدٍ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی أَحَدٌ وَاحِدٌ تَفَرَّدَ فِی وَحْدَانِیَّتِهِ ثُمَّ تَکَلَّمَ بِکَلِمَهٍ فَصَارَتْ نُوراً ثُمَّ خَلَقَ مِنْ ذَلِکَ النُّورِ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله وَ خَلَقَنِی وَ ذُرِّیَّتِی ثُمَّ تَکَلَّمَ بِکَلِمَهٍ فَصَارَتْ رُوحاً فَأَسْکَنَهُ اللَّهُ فِی ذَلِکَ النُّورِ وَ أَسْکَنَهُ فِی أَبْدَانِنَا فَنَحْنُ رُوحُ اللَّهِ وَ کَلِمَاتُهُ وَ بِنَا احْتَجَبَ عَنْ خَلْقِهِ فَمَا زِلْنَا فِی ظُلَّهٍ خَضْرَاءَ حَیْثُ لَا شَمْسَ وَ لَا قَمَرَ وَ لَا لَیْلَ وَ لَا نَهَارَ وَ لَا عَیْنَ تَطْرِفُ نَعْبُدُهُ وَ نُقَدِّسُهُ وَ نُسَبِّحُهُ قَبْلَ أَنْ یَخْلُقَ خَلْقَهُ وَ أَخَذَ مِیثَاقَ الْأَنْبِیَاءِ بِالْإِیمَانِ وَ النُّصْرَهِ لَنَا وَ ذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَی وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِیثاقَ النَّبِیِّینَ لَما آتَیْتُکُمْ مِنْ کِتابٍ وَ حِکْمَهٍ ثُمَّ جاءَکُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِما مَعَکُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ یَعْنِی بِمُحَمَّدٍ (۵) صلی الله علیه و آله وَ لَتَنْصُرُنَ

۱- أی کم تکذب و تموه و تختلق؟.

۲- فی المصدر: و لا ترید ما یفعله بعد.

۳- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السّلام: ۱۵۱ و ۱۵۲ و الآیه فی البقره: ۸۲.

۴- غیبه النعمانیّ: و الآیه فی الشوری: ۱۲.

۵- فی نسخه: یعنی محمّدا.

وَصِيَّهُ فَقَدْ آمَنُوا بِمُحَمَّدٍ وَ لَمْ يَنْصُرُوا وَصِيَّهُ وَ سَيَنْصُرُونَهُ جَمِيعاً وَ إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ مِيثَاقِي مَعَ مِيثَاقِ مُحَمَّدٍ بِالنُّصْرَهِ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ فَقَدْ نَصَرْتُ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله وَ جَاهَدْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ قَتَلْتُ عَدُوَّهُ وَ وَفَيْتُ اللَّهَ بِمَا أَخَذَ عَلَيَّ مِنَ الْمِيثَاقِ وَ الْعَهْدِ وَ النُّصْرَهِ لِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ لَمْ يَنْصُرْنِي أَحَدٌ مِنْ أَنْبِيَائِهِ وَ رُسُلِهِ لِمَا قَبَضَهُمُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَ سَوْفَ يَنْصُرُونَنِي (۱).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ثمالی از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: خداوند تبارک و تعالی یکتا و بی همتا است و در وحدانیت خود بی نظیر است. سپس تکلم به کلمه ای کرد؛ آن کلمه نور شد و از آن نور محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم و من و ذریّه ام را آفرید. سپس تکلم به کلمه ای کرد؛ آن کلمه روح شد. روح را خداوند در آن نور سکونت داد و در بدن های ما قرار داد. پس ما روح اللَّه و کلمات خداییم و به وسیله ما پنهان از خلق خود شد.

و ما پیوسته در زیر سایبانی سبز قرار داشتیم؛ جایی که خورشید و ماه و شب و روزی وجود نداشت و نه چشمی به هم می خورد. ما پیش از آفرینش مخلوقات، او را می پرستیدیم و تسبیح می گفتیم. پس از انبیا پیمان گرفت که به ما ایمان داشته باشند و ما را یاری کنند .

این آیه اشاره به همین مطلب است: «وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثاقَ النَّبِيِّينَ لَما آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتابٍ وَ حِكْمَهٍ ثُمَّ جاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِما مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ.» – . آل عمران / ۸۱ – {[یاد کن] هنگامی را که خداوند از پیامبران پیمان گرفت که هر گاه به شما کتاب و حکمتی دادم. سپس شما را فرستاده ای آمد که آنچه را با شماست تصدیق کرد البته به او ایمان بیاورید.} محمد را یاورید و جانشینش را یاری کنید. ایمان به محمد آوردند، ولی

ص: ۲۹۱

وصی او را یاری نکردند و به زودی همه او را یاری خواهند کرد.

و خداوند پیمان مرا با پیمان محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم گرفت که یکدیگر را یاری کنیم؛ من آن جناب را یاری کردم و در مقابل او پیکار نمودم و دشمنش را کشتم و به پیمانی که خدا راجع به یاری محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلّم از من گرفته بود وفا کردم، ولی هیچ یک از انبیا و پیامبران خدا مرا یاری نکردند، چون وفات کرده بودند، ولی به زودی یاری خواهند کرد. – . کنز جامع الفوائد: ۵۵ –

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام و بنا احتجب أی جعلنا حجابا بینه و بین خلقه فکما أن الحجاب واسطه بین المحجوب و المحجوب عنه فکذلک هم وسائط بینه تعالی و بین خلقه أو المعنی احتجب معنا عن خلقه فجعلنا محجوبین عنهم کما احتجب عنهم و لعل ما بعده به أنسب.

**[ترجمه]«به وسیله ما پنهان از خلق خود شد» یعنی ما را حجاب بین خود و خلق قرار داد، ما وسیله و واسطه بین مخلوق و خداییم، همان طور که پرده واسطه بین محجوب و کسی که پشت پرده است می باشد، یا اینکه معنا این است که ما را از مردم و خلق پنهان داشت و ما از آنها پنهان بودیم. مابعد جمله با این معنای دوم سازگارتر است.

**[ترجمه]

«۵۲»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره نَقَلَ (۲) مِنْ خَطِّ الشَّیْخِ أَبِی جَعْفَرٍ الطُّوسِیِّ قَدَّسَ اللَّهُ رُوحَهُ مِنْ کِتَابِ مَسَائِلِ الْبُلْدَانِ رَوَاهُ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ یَرْفَعُهُ إِلَی جَابِرِ بْنِ یَزِیدَ الْجُعْفِیِّ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: دَخَلَ سَلْمَانُ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَسَأَلَهُ عَنْ نَفْسِهِ فَقَالَ یَا سَلْمَانُ أَنَا الَّذِی دُعِیَتِ (۳) الْأُمَمُ کُلُّهَا إِلَی طَاعَتِی فَکَفَرَتْ فَعُذِّبَتْ بِالنَّارِ وَ أَنَا خَازِنُهَا عَلَیْهِمْ حَقّاً أَقُولُ یَا سَلْمَانُ إِنَّهُ لَا یَعْرِفُنِی أَحَدٌ حَقَّ مَعْرِفَتِی إِلَّا کَانَ مَعِی فِی الْمَلَإِ الْأَعْلَی قَالَ ثُمَّ دَخَلَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ علیهما السلام فَقَالَ یَا سَلْمَانُ هَذَانِ شَنْفَا عَرْشِ (۴) رَبِّ الْعَالَمِینَ (۵) وَ بِهِمَا تُشْرِقُ الْجِنَانُ وَ أُمُّهُمَا خِیَرَهُ النِّسْوَانِ أَخَذَ اللَّهُ عَلَی النَّاسِ الْمِیثَاقَ بِی فَصَدَّقَ مَنْ صَدَّقَ وَ کَذَّبَ مَنْ کَذَّبَ فَهُوَ فِی النَّارِ وَ أَنَا الْحُجَّهُ الْبَالِغَهُ وَ

۱- کنز جامع الفوائد: ۵۵ و الآیه فی آل عمران: ۷۶.

۲- فی نسخه: نقلت و فی المصدر: نقلته.

۳- فی المصدر: إذا دعیت.

۴- الشنف: ما علق فی الاذن او اعلاها من الحلی.

۵- فی المصدر: (بهما) بلا عاطف.

الْكَلِمَهُ الْبَاقِیَهُ وَ أَنَا سَفِیرُ (۱) السُّفَرَاءِ قَالَ سَلْمَانُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ لَقَدْ وَجَدْتُکَ فِی التَّوْرَاهِ کَذَلِکَ وَ فِی الْإِنْجِیلِ کَذَلِکَ بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی یَا قَتِیلَ کُوفَانَ وَ اللَّهِ لَوْ لَا أَنْ یَقُولَ النَّاسُ وَا شَوْقَاهْ رَحِمَ اللَّهُ قَاتِلَ سَلْمَانَ لَقُلْتُ فِیکَ مَقَالًا تَشْمَئِزُّ مِنْهُ النُّفُوسُ لِأَنَّکَ حُجَّهُ اللَّهِ الَّذِی بِهِ تَابَ عَلَی آدَمَ وَ بِکَ أَنْجَی یُوسُفُ مِنَ الْجُبِّ وَ أَنْتَ قِصَّهُ أَیُّوبَ وَ سَبَبُ تَغَیُّرِ نِعْمَهِ اللَّهِ عَلَیْهِ فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَ تَدْرِی مَا قِصَّهُ أَیُّوبَ وَ سَبَبُ تَغَیُّرِ نِعْمَهِ اللَّهِ عَلَیْهِ قَالَ اللَّهُ أَعْلَمُ وَ أَنْتَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ لَمَّا کَانَ عِنْدَ الِانْبِعَاثِ لِلنُّطْقِ (۲) شَکَّ أَیُّوبُ فِی مُلْکِی (۳) فَقَالَ هَذَا خَطْبٌ جَلِیلٌ وَ أَمْرٌ جَسِیمٌ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ یَا أَیُّوبُ أَ تَشُکُّ فِی صُورَهٍ أَقَمْتُهُ أَنَا إِنِّی ابْتَلَیْتُ آدَمَ بِالْبَلَاءِ فَوَهَبْتُهُ لَهُ وَ صَفَحْتُ عَنْهُ بِالتَّسْلِیمِ عَلَیْهِ بِإِمْرَهِ الْمُؤْمِنِینَ وَ أَنْتَ تَقُولُ خَطْبٌ جَلِیلٌ وَ أَمْرٌ جَسِیمٌ فَوَ عِزَّتِی لَأُذِیقَنَّکَ مِنْ عَذَابِی أَوْ تَتُوبَ إِلَیَّ بِالطَّاعَهِ لِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ ثُمَّ أَدْرَکَتْهُ السَّعَادَهُ بِی یَعْنِی أَنَّهُ تَابَ وَ أَذْعَنَ بِالطَّاعَهِ لِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ عَلَی ذُرِّیَّتِهِ الطَّیِّبِینَ علیهم السلام (۴).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: جابر بن یزید جعفی از مردی از اصحاب امیرالمؤمنین علیه السّلام نقل کرد که روزی سلمان خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام رسید و راجع به خود آن حضرت از ایشان پرسید. فرمود سلمان! من کسی هستم که تمام امت ها به اطاعت از من دعوت شدند، کافر شدند و به آتش عذاب گردیدند. من نگهبان آنها هستم، این یک واقعیتی است که می گویم. سلمان! مرا به واقع کسی نمی شناسد، مگر اینکه با من خواهد بود در ملا اعلی.

گفت: در این موقع حسن و حسین علیهما السّلام وارد شدند. امام فرمود: سلمان! این دو گوشواره عرش پروردگار جهانند؛ به وسیله آن دو بهشت درخشان است، و مادرشان بهترین زنان است. خداوند از مردم راجع به من پیمان گرفته است؛ هر که خواست تصدیق نمود و هر که تکذیب کرد، در آتش است. من حجت بالغه

ص: ۲۹۲

و کلمه باقیه و سفیر سفراء هستم.

سلمان گفت: یا امیرالمؤمنین! من تو را در تورات با همین مشخصات دیدم و در انجیل نیز همین طور. پدر و مادرم فدایت باد ای شهید کوفه! به خدا قسم اگر مردم با اشتیاق نمی گفتند که خدا رحمت کند قاتل سلمان را، سخنی در باره ات می گفتم که موجب ناراحتی نفوس و مردم می شد، زیرا تو حجت خدایی هستی که خدا توبه آدم را به وسیله تو پذیرفت و یوسف را از چاه نجات بخشید و تو داستان ایوب و سبب تغییر یافتن نعمت خدا بر اویی.

امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: می دانی داستان ایوب چیست و علت تغییر نعمت خدا بر او چه بوده؟ گفت: خدا بهتر می داند و شما یا امیر المؤمنین! فرمود: هنگام آمادگی برای سخن، ایوب در فرمانروایی من مشکوک شد و گفت: این مطلب بزرگ و امری بس سنگین است.

خداوند فرمود: ایوب! درباره صورتی که من آن را به پا داشته ام مشکوک می شوی؟ من آدم را گرفتار گرداندم، به وسیله او آدم را بخشیدم و از او گذشتم، چون تسلیم گردید و او را به امیرالمؤمنین بودن پذیرفت. تو می گویی این کار بزرگ و خیلی سنگین است؟ قسم به عزت خودم که تو را از عذاب خویش می چشانم، مگر آنکه به اطاعت نمودن از امیر المؤمنین توبه

نمایی! سپس به واسطه من سعادتمند شد، یعنی او توبه کرد و به اطاعت نسبت به امیرالمؤمنین و ذریه پاکش اقرار نمود. - . کنز جامع الفوائد: ۲۶۴ - ۲۶۵ -

**[ترجمه]

«۵۳»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم عَلِيُّ بْنُ عَتَّابٍ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَوْ أَنَّ الْجُهَّالَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّهِ یَعْرِفُونَ مَتَی سُمِّیَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ لَمْ یُنْکِرُوا وَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَی حِینَ أَخَذَ مِیثَاقَ ذُرِّیَّهِ آدَمَ علیه السلام وَ ذَلِکَ فِیمَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فِی کِتَابِهِ فَنَزَلَ بِهِ جَبْرَئِیلُ کَمَا قَرَأْنَاهُ یَا جَابِرُ أَ لَمْ تَسْمَعِ اللَّهَ یَقُولُ فِی کِتَابِهِ وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّکَ مِنْ بَنِی آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّیَّتَهُمْ وَ أَشْهَدَهُمْ عَلی أَنْفُسِهِمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّکُمْ قالُوا بَلی وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ أَنَّ عَلِیّاً أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ فَوَ اللَّهِ لَسَمَّاهُ اللَّهُ تَعَالَی أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فِی الْأَظِلَّهِ حَیْثُ أَخَذَ مِنْ ذُرِّیَّهِ آدَمَ

ص: ۲۹۳

۱- فی نسخه: (سفر) و السفیر: الرسول المصلح بین القوم.

۲- فی نسخه من الکتاب و المصدر: للمنطق.

۳- شک أیوب و تلکأ.

۴- کنز جامع الفوائد: ۲۶۴ و ۲۶۵، فیه انه تاب إلی اللّه.

الْمِيثَاقَ (۱).

**[ترجمه]تفسیر فرات: علی بن عتاب از حضرت باقر علیه السّلام نقل می کند که فرمود: اگر نادانان این امت بدانند چه وقت امیرالمؤمنین به این نام نامیده شده، انکار نمی کردند.

خداوند هنگامی که میثاق بنی آدم را گرفت و آن زمانی بود که خداوند آیه ای بر محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم نازل کرد و جبرئیل آن آیه را آورد که ما آن را در قرآن می خوانیم. ای جابر! مگر این آیه را نشنیده ای: «وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّکَ مِنْ بَنِی آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّیَّتَهُمْ وَ أَشْهَدَهُمْ عَلی أَنْفُسِهِمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّکُمْ قالُوا بَلی.» و محمّد رسول خدا و علی امیرالمؤمنین نیست؟ به خدا قسم خداوند او را در عالم اشباح و اظله، هنگامی که از ذریه

ص: ۲۹۳

آدم میثاق گرفت، امیرالمؤمنین نامید. - . تفسیر فرات: ۴۷ - ۴۸ -

**[ترجمه]

«۵۴»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم ابْنُ الْقَاسِمِ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَوْلُهُ تَعَالَی وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّکَ مِنْ بَنِی آدَمَ إِلَی آخِرِ الْآیَهِ قَالَ أَخْرَجَ اللَّهُ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ ذُرِّیَّتَهُ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ فَخَرَجُوا کَالذَّرِّ فَعَرَّفَهُمْ نَفْسَهُ وَ أَرَاهُمْ نَفْسَهُ وَ لَوْ لَا ذَلِکَ لَمْ یَعْرِفْ أَحَدٌ رَبَّهُ قَالَ أَ لَسْتُ بِرَبِّکُمْ قالُوا بَلی قَالَ فَإِنَّ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله عَبْدِی وَ رَسُولِی وَ إِنَّ عَلِیّاً أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ خَلِیفَتِی وَ أَمِینِی (۲).

**[ترجمه]تفسیر فرات: ابن قاسم نقل کرد: حضرت صادق علیه السّلام در مورد آیه: «وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّکَ مِنْ بَنِی آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّیَّتَهُمْ وَ أَشْهَدَهُمْ عَلی أَنْفُسِهِمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّکُمْ قالُوا بَلی» فرمود: خداوند از صلب آدم ذریه اش را تا روز قیامت خارج کرد و آنها به صورت ذرّات خارج شدند. خداوند خود را به آنها معرفی کرد و خود را به آنها نمایاند؛ اگر نه این بود، هیچ کس خدایش را نمی شناخت. پس فرمود: «أَ لَسْتُ بِرَبِّکُمْ قالوا بلی.» و فرمود: محمّد نیز بنده و رسول من و علی امیرالمؤمنین و خلیفه و امین من است. - . تفسیر فرات: ۴۹ -

**[ترجمه]

«۵۵»

وَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله کُلُّ مَوْلُودٍ یُولَدُ عَلَی الْمَعْرِفَهِ (۳) بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَی خَالِقُهُ وَ ذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَی وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَیَقُولُنَّ اللَّهُ (۴).

**[ترجمه]تفسیر فرات: پیامبر اکرم فرمود: هر مولودی بر معرفت متولد می شود؛ معرفت به اینکه خدای تعالی خالق او است.

این آیه همان مطلب را می فرماید: «وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ.» - . زخرف / ۸۷ -

{اگر از آنان بپرسی چه کسی آنان را خلق کرده مسلما خواهند گفت خدا.} - . تفسیر فرات: ۴۹ -

**[ترجمه]

«۵۶»

ختص، الإختصاص ابْنُ سِنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی تَوَحَّدَ بِمُلْکِهِ فَعَرَّفَ عِبَادَهُ نَفْسَهُ ثُمَّ فَوَّضَ إِلَیْهِمْ أَمْرَهُ وَ أَبَاحَ لَهُمْ جَنَّتَهُ فَمَنْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ یُطَهِّرَ قَلْبَهُ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ عَرَّفَهُ وَلَایَتَنَا وَ مَنْ أَرَادَ أَنْ یَطْمِسَ عَلَی قَلْبِهِ أَمْسَکَ عَنْهُ مَعْرِفَتَنَا ثُمَّ قَالَ یَا مُفَضَّلُ وَ اللَّهِ مَا اسْتَوْجَبَ آدَمُ أَنْ یَخْلُقَهُ اللَّهُ بِیَدِهِ وَ یَنْفُخَ فِیهِ مِنْ رُوحِهِ إِلَّا بِوَلَایَهِ عَلِیٍّ علیه السلام وَ مَا کَلَّمَ اللَّهُ مُوسَی تَکْلِیماً إِلَّا بِوَلَایَهِ عَلِیٍّ علیه السلام وَ لَا أَقَامَ اللَّهُ عِیسَی ابْنَ مَرْیَمَ آیَهً لِلْعَالَمِینَ إِلَّا بِالْخُضُوعِ لِعَلِیٍّ علیه السلام ثُمَّ قَالَ اجْمَلِ الْأَمْرَ مَا اسْتَأْهَلَ خَلْقٌ مِنَ اللَّهِ النَّظَرَ إِلَیْهِ إِلَّا بِالْعُبُودِیَّهِ لَنَا (۵).

**[ترجمه]اختصاص: مفضل بن عمر گفت: حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: خداوند تبارک و تعالی یکتا است در فرمانروایی اش؛ خود را به بندگان معرفی نمود، سپس امر خود را به آنها واگذار کرد و بهشت را برایشان ارزانی داشت؛ هر که را بخواهد از جن و انس دل پاک دهد و او را به ولایت ما آشنا می کند و هر که را بخواهد کور دل گرداند، جلوگیری می نماید از او معرفت ما را.

سپس فرمود: مفضل! به خدا قسم آدم شایسته آفریده شدن به دست خدا و دمیدن روح خویش در او نشد، مگر به واسطه ولایت علی، و خدا با موسی سخن نگفت، مگر به ولایت علی، و عیسی بن مریم را آیت برای جهانیان قرار نداد، مگر به واسطه خضوع نسبت به علی علیه السّلام. سپس فرمود: زیباترین مسئله اینکه احدی اهلیت نظر کردن خدا به او پیدا نکرد، مگر به واسطه بندگی و عبودیت برای ما. - . اختصاص: ۲۵۰ -

**[ترجمه]

«۵۷»

مَشَارِقُ الْأَنْوَارِ، بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ لِعَلِیٍّ علیه السلام یَا عَلِیُّ أَنْتَ الَّذِی احْتَجَّ اللَّهُ بِکَ عَلَی

۱- تفسیر فرات: ۴۷ و ۴۸ فیه: حیث اخذ میثاق ذرّیه آدم و الآیه فی الأعراف: ۱۷۲.

۲- تفسیر فرات: ۴۹ و الآیه فی الأعراف: ۱۷۲.

۳- فی المصدر: یولد علی الفطره.

۴- تفسیر فرات: ۴۹ و الآیه فی الزخرف: ۸۸.

۵- الاختصاص: ۲۵۰.

الْخَلَائِقِ حِينَ أَقَامَهُمْ أَشْبَاحاً فِی ابْتِدَائِهِمْ وَ قَالَ لَهُمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ قالُوا بَلی (۱) فَقَالَ وَ مُحَمَّدٌ نَبِيِّكُمْ قَالُوا بَلَی قَالَ وَ عَلِيٌّ إِمَامُكُمْ قَالَ فَأَبَی الْخَلَائِقُ جَمِيعاً عَنْ وَلَايَتِكَ وَ الْإِقْرَارِ بِفَضْلِكَ وَ عَتَوْا عَنْهَا اسْتِكْبَاراً إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَ هُمْ أَصْحَابُ الْيَمِينِ وَ هُمْ أَقَلُّ الْقَلِيلِ وَ إِنَّ فِی السَّمَاءِ الرَّابِعَهِ ملك (مَلَكاً) يَقُولُ فِی تَسْبِيحِهِ سُبْحَانَ مَنْ دَلَّ هَذَا الْخَلْقَ الْقَلِيلَ مِنْ هَذَا الْعَالَمِ الْكَثِيرِ عَلَی هَذَا الْفَضْلِ الْجَلِيلِ (۲).

**[ترجمه]مشارق الانوار: جابر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم به علی علیه السّلام فرمود: یا علی! تو هستی که خداوند به وسیله تو احتجاج بر

ص: ۲۹۴

خلایق نمود، هنگامی که در ابتدای آفرینش آنها را به صورت شبح در آورد و به آنها گفت «أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ قالُوا بَلی.» سپس فرمود: و محمّد پیامبر شما است؟ گفتند: بلی. فرمود: و علی امام شما است؟

خلایق از پذیرش ولایت و فضیلت تو امتناع ورزیدند و سخت تکبر کردند، مگر گروه اندکی که آنها اصحاب یمین هستند و آنها بسیار اندکند. در آسمان چهارم فرشته ای است که در تسبیح خود می گوید: منزه است آن کس که این گروه اندک از این عالم کثیر را بر این فضل بزرگ راهنمایی کرد. - . مشارق الانوار: -

**[ترجمه]

«۵۸»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَاتِمٍ عَنْ حَسَنِ بْنِ عَبْدِ الْوَاحِدِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ (۳) أَبِی فَاطِمَهَ عَنْ جَابِرِ بْنِ إِسْحَاقَ الْبَصْرِيِّ عَنِ النَّضْرِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الْوَاسِطِيِّ عَنْ جَوْهَرٍ عَنِ الضَّحَّاكِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ ما كُنْتَ بِجانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنا إِلی مُوسَی الْأَمْرَ وَ ما كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ (۴) قَالَ بِالْخِلَافَهِ لِيُوشَعَ بْنِ نُونٍ مِنْ بَعْدِهِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُ لَنْ أَدَعَ نَبِيّاً مِنْ غَيْرِ وَصِيٍّ وَ أَنَا بَاعِثٌ نَبِيّاً عَرَبِيّاً وَ جَاعِلٌ وَصِيَّهُ عَلِيّاً فَذَلِكَ قَوْلُهُ وَ ما كُنْتَ بِجانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنا إِلی مُوسَی الْأَمْرَ فِی الْوِصَايَهِ وَ حَدَّثَهُ بِمَا هُوَ كَائِنٌ بَعْدَهُ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَ حَدَّثَ اللَّهُ نَبِيَّهُ صلی الله علیه و آله بِمَا هُوَ كَائِنٌ وَ حَدَّثَهُ بِاخْتِلَافِ هَذِهِ الْأُمَّهِ مِنْ بَعْدِهِ فَمَنْ زَعَمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَاتَ بِغَيْرِ وَصِيَّهٍ (۵) فَقَدْ كَذَبَ عَلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ عَلَی نَبِيِّهِ صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ابن عباس درباره آیه: «وَ ما كُنْتَ بِجانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنا إِلی مُوسَی الْأَمْرَ وَ ما كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ.» - . قصص / ۴۴ - {چون امر [پیامبری] را به موسی واگذاشتیم تو در جانب غربی [طور] نبودی و از گواهان [نیز] نبودی.}گفت که این آیه به خلافت و جانشینی یوشع بن نون پس از موسی مربوط است.

سپس خداوند فرمود: من پیامبری را بدون وصی نمی گذارم؛ من پیامبری عربی را خواهم فرستاد و وصی او را علی قرار می دهم. این است «وَ ما كُنْتَ بِجانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنا إِلی مُوسَی الْأَمْرَ» درباره وصایت و وقایعی که پس از او اتفاق می افتد است.

ابن عباس گفت: خداونـد از پیشامـدها و اختلاف امت بعـد از او، به پیامبر اطلاع داد. هر کس خیال کنـد که پیامبر اکرم بدون وصی از دنیا رفته، بر خدا و پیامبرش دروغ بسته است .

**[ترجمه]

«۵۹»

وَ جَاءَ فِی تَفْسِیرِ أَهْلِ الْبَیْتِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ قَالَ رَوَی بَعْضُ أَصْحَابِنَا

ص: ۲۹۵

۱- الأعراف: ۱۷۲.

۲- مشارق الأنوار:.

۳- فی المصدر: عن سلیمان بن محمّد عن ابی فاطمه جابر بن إسحاق.

۴- القصص: ۴۵.

۵- فی المصدر: ما تعین وصیه.

عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْخَطَّابِ يَرْفَعُهُ (۱) إِلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ ما كُنْتَ بِجانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنا إِلى مُوسَى الْأَمْرَ وَ ما كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّمَا هِیَ أَ وَ مَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ وَ مَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ.

**[ترجمه]در تفسیر اهل بیت صلوات اللّه علیهم آمده است که یکی از اصحاب

ص: ۲۹۵

از سعید بن خطاب، از حضرت صادق علیه السّلام درباره آیه: «وَ ما كُنْتَ بِجانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنا إِلى مُوسَى الْأَمْرَ وَ ما كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ» نقل کرد که امام صادق علیه السّلام فرمود: آیه این طور بوده است: «أوَ ما كُنْتَ بِجانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنا إِلى مُوسَى الْأَمْرَ وَ ما كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ» مگر...

**[ترجمه]

«۶۰»

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی بَعْضِ رَسَائِلِهِ لَيْسَ مَوْقِفٌ أَوْقَفَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ نَبِيَّهُ فِيهِ لِيُشْهِدَهُ وَ يَسْتَشْهِدَهُ إِلَّا وَ مَعَهُ أَخُوهُ وَ قَرِينُهُ وَ ابْنُ عَمِّهِ وَ وَصِيُّهُ وَ يُؤْخَذُ مِيثَاقُهُمَا مَعاً صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا وَ عَلَى ذُرِّيَّتِهِمَا الطَّيِّبِينَ (۲).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: حضرت صادق علیه السّلام در یکی از نامه های خود نوشت: هیچ محلی نیست که خداوند پیامبرش را نگه می دارد تا گواه باشد و گواهی بدهد، مگر اینکه با او برادر و رفیق و پسر عمو و وصیش نیز هست، و پیمان از هر دو با هم می گیرد، صلوات اللّه علیهما و علی ذریتهما الطیبین. - . کنز جامع الفوائد: ۲۱۴ - ۲۱۵ -

**[ترجمه]

«۶۱»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ طَاهِرِ بْنِ مِدْرَارٍ (۳) عَنْ أَخِيهِ عَنْ أَبِی سَعِيدٍ الْمَدَائِنِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ ما كُنْتَ بِجانِبِ الطُّورِ إِذْ نادَيْنا قَالَ كِتَابٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِی وَرَقِهِ آسٍ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ بِأَلْفَیْ عَامٍ فِيهَا مَكْتُوبٌ يَا شِيعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ أَعْطَيْتُكُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْأَلُونِی وَ غَفَرْتُ لَكُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْتَغْفِرُونِی مَنْ أَتَى مِنْكُمْ بِوَلَايَةِ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ أَسْكَنْتُهُ جَنَّتِی بِرَحْمَتِی (۴).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ابو سعید مدائنی گفت: از حضرت صادق علیه السّلام درباره معنی آیه: «وَ ما كُنْتَ بِجانِبِ الطُّورِ إِذْ نادَيْنا.» - . قصص / ۴۶ -

{آن دم که [موسی را] ندا دردادیم تو در جانب طور نبودی.} پرسیدم. فرمود: این نوشته ای است که خداوند دو هزار سال

قبل از آفرینش خلق، بر برگ آسی نوشت و در آن نوشته بود: ای شیعیان آل محمّد! به شما عطا کردم قبل از درخواست و شما را آمرزیدم قبل از تقاضای آمرزش؛ هر کدام از شما که با ولایت محمّد و آل محمّد صلّی اللّٰه علیه و آله و سلّم پیش من آید، او را به رحمت خود ساکن بهشت می کنم. - . کنز جامع الفوائد: ۲۱۵ -

**[ترجمه]

«۶۲»

وَ رَوَى شَيْخُنَا الطُّوسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ يَرْفَعُهُ إِلَى سُلَيْمَانَ الدَّيْلَمِيِّ عَنْهُ عليه السلام مِثْلَهُ (۵).

ص: ۲۹۶

۱- فی المصدر: حديثا يرفعه.

۲- كنز جامع الفوائد: ۲۱۴ و ۲۱۵.

۳- فی المصدر: طاهر بن مروان.

۴- كنز جامع الفوائد: ۲۱۵ و الآيه فی القصص: ۴۵.

۵- كنز جامع الفوائد: ۲۱۵ متنه هكذا: قال قلت لسيّدی أبی عبد اللّه عليه السّلام: ما معنی قول اللّه عزّ و جلّ: «وَ ما كُنْتَ بِجانِبِ الطُّورِ إِذْ نادَيْنا» قال كتاب كتبه اللّه عزّ و جلّ قبل أن يخلق الخلق بالفی عام فی ورقه آس فوضعها علی العرش، قلت: يا سيدی و ما فی ذلك الكتاب؟ قال: فی الكتاب مكتوب اه و فيه: و غفرت لكم قبل أن تعصونی و عفوت عنكم قبل أن تذنبوا من جاءنی منكم اه.

**[ترجمه]شیخ طوسی به اسناد خود از حضرت صادق علیه السّلام مانند همین را نقل کرده است. - . کنز جامع الفوائد: ۲۱۵ -

ص: ۲۹۶

**[ترجمه]

«۶۳»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره الْحَسَنُ بْنُ أَبِی الْحَسَنِ الدَّیْلَمِیُّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ فَرَجِ بْنِ أَبِی شَیْبَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ قَدْ تَلَا هَذِهِ الْآیَهَ وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِیثاقَ النَّبِیِّینَ لَما آتَیْتُکُمْ مِنْ کِتابٍ وَ حِکْمَهٍ ثُمَّ جاءَکُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِما مَعَکُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ یَعْنِی رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ لَتَنْصُرُنَّهُ یَعْنِی وَصِیَّهُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ لَمْ یَبْعَثِ اللَّهُ نَبِیّاً وَ لَا رَسُولًا إِلَّا وَ أَخَذَ عَلَیْهِ الْمِیثَاقَ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله بِالنُّبُوَّهِ وَ لِعَلِیٍّ علیه السلام بِالْإِمَامَهِ (۱).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: فرج بن ابی شیبه گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که چنین تلاوت نمود: «وَإِذْ أَخَذَ اللّهُ مِیثَاقَ النَّبِیِّیْنَ لَمَا آتَیْتُکُم مِّن کِتَابٍ وَحِکْمَهٍ ثُمَّ جَاءکُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَکُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ» یعنی به رسول خدا صلی الله علیه و آله، «وَلَتَنصُرُنَّهُ» - . آل عمران / ۸۱ -

یعنی وصی او امیرالمومنین. خداوند هیچ نبی و رسولی را به پیامبری مبعوث نکرد، مگر اینکه از او عهدی گرفت بر اقرار به نبوت محمد صلی الله علیه و آله و امامت علی علیه السّلام. - . کنز جامع الفوائد: ۵۴ - ۵۵ -

**[ترجمه]

بیان

یحتمل کون الضمیر فی الموضعین راجعا إلی الرسول صلی الله علیه و آله لکن یکون نصرته بنصره أمیر المؤمنین علیه السلام (۲).

**[ترجمه]ممکن است که مرجع ضمیر در هر دو مورد (لتومنن به و لتنصرنه) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله باشد، اما در این صورت نیز نصرت و یاری پیامبر همان یاری رساندن به امیر المومنین علیه السّلام است.

**[ترجمه]

«۶۴»

عد، العقائد یَجِبُ أَنْ یُعْتَقَدَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ یَخْلُقْ خَلْقاً أَفْضَلَ مِنْ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ الْأَئِمَّهِ علیهم السلام وَ أَنَّهُمْ

أَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَكْرَمُهُمْ وَ أَوَّلُهُمْ إِقْرَاراً بِهِ لَمَّا أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ فِي الذَّرِّ وَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَعْطَى (٣) كُلَّ نَبِيٍّ عَلَى قَدْرِ مَعْرِفَتِهِ نَبِيَّنَا صلى الله عليه و آله وَ سَبْقِهِ إِلَى الْإِقْرَارِ بِهِ وَ يُعْتَقَدَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ جَمِيعَ مَا خَلَقَ (۴) لَهُ وَ لِأَهْلِ بَيْتِهِ عليهم السلام وَ أَنَّهُ لَوْلَاهُمْ مَا خَلَقَ السَّمَاءَ وَ لَا الْأَرْضَ وَ لَا الْجَنَّةَ وَ لَا النَّارَ وَ لَا آدَمَ وَ لَا حَوَّاءَ وَ لَا الْمَلَائِكَةَ وَ لَا شَيْئاً مِمَّا خَلَقَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ (۵).

تأكيد و تأييد: اعلم أن ما ذكره رحمه الله من فضل نبينا و أئمتنا صلوات الله عليهم على جميع المخلوقات و كون أئمتنا عليهم السلام أفضل من سائر الأنبياء هو الذى لا يرتاب فيه من تتبع أخبارهم عليهم السلام على وجه الإذعان و اليقين و الأخبار فى ذلك أكثر من أن تحصى و إنما أوردنا فى هذا الباب قليلا منها و هى متفرقه فى الأبواب لا سيما باب صفات الأنبياء و أصنافهم عليهم السلام و باب أنهم عليهم السلام كلمه الله و باب بدو أنوارهم و باب أنهم أعلم من الأنبياء و أبواب فضائل أمير المؤمنين و فاطمه

١- كنز جامع الفوائد: ۵۴ و ۵۵ و الآيه فى آل عمران: ٧۶.

٢- النسختان الخطيتان اللتان عندى خاليتان عن البيان.

٣- فى المصدر: اعطى ما أعطى كلّ نبىّ على قدر معرفته و معرفه نبيّنا محمد (صلى الله عليه و آله).

۴- فى المصدر جميع الخلق له.

۵- اعتقادات الصدوق: ١٠۶ و ١٠٧.

صلوات الله علیهما و علیه عمده الإمامیه و لا یأبی ذلک إلا جاهل بالأخبار. قال الشیخ المفید رحمه الله فی کتاب المقالات قد قطع قوم من أهل الإمامه بفضل الأئمه من آل محمد علیهم السلام علی سائر من تقدم من الرسل و الأنبیاء سوی نبینا محمد صلی الله علیه و آله و أوجب فریق منهم لهم الفضل علی جمیع الأنبیاء سوی أولی العزم منهم علیهم السلام و أبی القولین فریق منهم آخر و قطعوا بفضل الأنبیاء کلهم علی سائر الأئمه علیهم السلام.

و هذا باب لیس للعقول فی إیجابه و المنع منه مجال و لا علی أحد الأقوال إجماع و قد جاءت آثار عن النبی صلی الله علیه و آله فی أمیر المؤمنین علیه السلام و ذریته من الأئمه علیهم السلام و الأخبار عن الأئمه الصادقین علیهم السلام أیضا من بعد و فی القرآن مواضع تقوی العزم علی ما قاله الفریق الأول فی هذا المعنی و أنا ناظر فیه و بالله أعتصم من الضلال انتهی (۱).

**[ترجمه]اعتقادات صدوق: لازم است معتقد باشیم که خداوند مخلوقی برتر از محمّد و ائمه علیهم السّلام نیافریده و آنها از تمام مردم در نزد خدا محبوب تر و گرامی ترین آنهایند. پیش از همه، هنگام اخذ میثاق پیامبران در عالم ذرّ اقرار به او آورده اند. و خداوند به هر پیامبری به مقدار معرفت او نسبت به پیامبر و کیفیت سبقت گرفتن در اقرار به آن ما عنایت کرده. و باید معتقد بود که خداوند تمام مخلوقات را به خاطر پیامبر و اهل بیت او خلق کرده و اگر آنها (صلوات الله علیهم اجمعین) نبودند، خداوند آسمان و زمین و بهشت و جهنم و آدم و حوا و ملائکه را نمی آفرید و نه هیچ مخلوقی را. - . اعقادات صدوق: ۱۰۶ - ۱۰۷ -

تایید و تثبیت مطلب: باید توجه داشت فضیلتی را که مرحوم صدوق درباره پیامبر و ائمه ما علیهم السّلام نقل می کند و اینکه آنها برتر از سایر انبیا هستند، مطلبی است که هر کس اطلاعی از اخبار و روایات ائمه علیهم السّلام داشته باشد، در آن شکی نخواهد داشت و به طور قطع می پذیرد.

اخبار در این مورد از حد شماره خارج است و ما مقدار کمی را در این بخش آوردیم و در باب های دیگر متفرق است، مخصوصا در باب صفات انبیا و باب اینکه آنها کلمه اللّه هستند و باب ابتدای انوار ائمه و باب اینکه آنها اعلم و داناتر از انبیا هستند و ابواب فضایل امیرالمؤمنین و فاطمه

ص: ۲۹۷

علیهما السّلام. و این مطلب اعتقاد عمده ای از امامیه است و منکر این مقام نیست، مگر کسی که جاهل به اخبار باشد .

شیخ مفید رحمه اللّه در کتاب مقالات می نویسد: عقیده قطعی گروهی از امامیه این است که ائمه علیهم السّلام از آل محمّد، فضیلت و برتری دارند بر تمام انبیای گذشته به جز پیامبر خودمان. و بعضی گفته اند که فضیلت بر تمام انبیا دارند، به جز انبیای اولوالعزم. و بعضی منکر هر دو اعتقاد شده اند و گفته اند که انبیا به طور کلی بر ائمه فضیلت دارند.

این مسأله ای است که عقل را یارای نفی و اثبات آن نیست و بر هیچ یک از این اقوال، اجماعی نشده است. آثاری از پیامبر اکرم درباره امیرالمؤمنین و فرزندانش که امامند رسیده و اخباری نیز از ائمه صادقین علیهم السّلام بعد از آن، و در قرآن آیاتی است که عقیده دسته اول را تقویت می کند. من نیز ناظر به همین عقیده هستم، به خدا پناه می برم از گمراهی. - . اوائل

المقالات: ۴۲ - ۴۳ -

**[ترجمه]

«۶۵»

وَ قَالَ الْكَرَاجُكِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ فِي كَنْزِ الْفَوَائِدِ، أَخْبَرَنِي الْقَاضِي عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَغْدَادِيُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجَوْهَرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ لَاحِقِ بْنِ سَابِقٍ (۲) عَنْ أَبِيهِ عَنِ الشَّرْقِيِّ بْنِ الْقُطَامِيِّ عَنْ تَمِيمِ بْنِ الْمُرِّيِّ عَنِ الْجَارُودِ بْنِ الْمُنْذِرِ الْعَبْدِيِّ وَ كَانَ نَصْرَانِيّاً فَأَسْلَمَ عَامَ الْحُدَيْبِيَةِ وَ حَسُنَ إِسْلَامُهُ وَ كَانَ قَارِئاً لِلْكُتُبِ عَالِماً بِتَأْوِيلِهَا عَلَى وَجْهِ الدَّهْرِ وَ سَالِفِ الْعَصْرِ بَصِيراً بِالْفَلْسَفَةِ وَ الطِّبِّ ذَا رَأْيٍ أَصِيلٍ وَ وَجْهٍ جَمِيلٍ أَنْشَأَ يُحَدِّثُنَا فِي أَيَّامِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ: وَفَدْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِي رِجَالٍ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ ذَوِي أَحْلَامٍ وَ أَسْنَانٍ وَ سَمَاحَةٍ (۳) وَ بَيَانٍ وَ حُجَّةٍ وَ بُرْهَانٍ فَلَمَّا بَصُرُوا بِهِ صلى الله عليه و آله رَاعَهُمْ مَنْظَرُهُ وَ مَحْضَرُهُ فَصَدَّهُمْ عَنْ بَيَانِهِمْ (۴) وَ اعْتَرَتْهُمُ الْعُرَوَاءُ فِي أَبْدَانِهِمْ فَقَالَ زَعِيمُ الْقَوْمِ لِي دُونَكَ (۵)

ص: ۲۹۸

۱- أوائل المقالات: ۴۲ و ۴۳.

۲- فی المصدر: عن محمّد بن لاحق بن سابق عن هشام بن محمّد بن سائب الکلبی عن أبیه.

۳- فی المصدر: و فصاحه و بیان.

۴- فی المصدر: راعهم منظره و محضره عن بیانهم.

۵- فی المصدر: دونک من أممت بنا.

فَمَا نَسْتَطِیعُ أَنْ نُکَلِّمَهُ فَاسْتَقْدَمْتُ دُونَهُمْ إِلَیْهِ فَوَقَفْتُ بَیْنَ یَدَیْهِ فَقُلْتُ سَلَامٌ عَلَیْکَ یَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی ثُمَّ أَنْشَأْتُ أَقُولُ:

یَا نَبِیَّ الْهُدَی أَتَتْکَ رِجَالٌ*** قَطَعَتْ قَرْدَداً وَ آلًا فَآلًا

جَابَتِ الْبِیدَ وَ الْمَهَامِهَ حَتَّی*** عَالَهَا مِنْ طُوَی السُّرَی مَا عَالا (۱)

قَطَعَتْ دُونَکَ الصَّحَاصِحَ تَهْوِی*** لَا تَعُدُّ الْکَلَالَ فِیکَ کَلَالًا

کُلُّ دَهْنَاءَ یَقْصُرُ الطَّرْفُ عَنْهَا*** أَرْقَلَتْهَا قِلَاصُنَا إِرْقَالًا

ثُمَّ لَمَّا رَأَتْکَ أَحْسَنَ مَرْءاً (۲)*** أُفْحِمَتْ عَنْکَ هَیْبَهً وَ جَلَالًا

تَتَّقِی شَرَّ بَأْسِ یَوْمٍ عَصِیبٍ*** هَائِلٍ أَوْجَلَ الْقُلُوبَ وَ هَالا

وَ نِدَاءً لِمَحْشَرِ النَّاسِ طُرّاً*** وَ حِسَاباً لِمَنْ تَمَادَی ضَلَالًا

نَحْوَ نُورٍ مِنَ الْإِلَهِ وَ بُرْهَانٍ*** وَ نِعْمَهٍ وَ بِرٍّ أَنْ تَنَالا

وَ أَمَانٍ مِنْهُ لَدَی الْحَشْرِ وَ النَّشْرِ*** إِذِ الْخَلْقُ (۳) لَا یُطِیقُ السُّؤَالا

فَلَکَ الْحَوْضُ وَ الشَّفَاعَهُ وَ الْکَوْ***ثَرُ وَ الْفَضْلُ أَنْ یَنُصَّ السُّؤَالا

خَصَّکَ اللَّهُ یَا ابْنَ آمِنَهَ الْخَیْرَ*** إِذَا مَا بَکَتْ سِجَالًا سِجَالًا (۴)

أَنْبَأَ الْأَوَّلُونَ بِاسْمِکَ*** فِینَا وَ بِأَسْمَاءٍ بَعْدَهُ تَتَتَالا

قَالَ فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَیَّ بِصَفْحِهِ وَجْهِهِ الْمُبَارَکِ شِمْتُ مِنْهُ ضِیَاءً لَامِعاً سَاطِعاً کَوَمِیضِ الْبَرْقِ فَقَالَ یَا جَارُودُ لَقَدْ تَأَخَّرَ بِکَ وَ بِقَوْمِکَ الْمَوْعِدُ وَ قَدْ کُنْتُ وَعَدْتُهُ قَبْلَ عَامِی ذَلِکَ أَنْ أَفِدَ إِلَیْهِ بِقَوْمِی فَلَمْ آتِهِ وَ أَتَیْتُهُ فِی عَامِ الْحُدَیْبِیَهِ فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ بِنَفْسِی أَنْتَ مَا کَانَ إِبْطَائِی عَنْکَ إِلَّا أَنَّ جُلَّهَ قَوْمِی أَبْطَئُوا عَنْ إِجَابَتِی حَتَّی سَاقَهَا اللَّهُ إِلَیْکَ لِمَا أَرَادَهَا (۵) مِنَ الْخَیْرِ لَدَیْکَ فَأَمَّا مَنْ تَأَخَّرَ عَنْهُ

۱- فی نسخه و فی المصدر: غالها من طوی السری ما غالا.

۲- فی المصدر: احسن مرئی.

۳- فی المصدر: إذا الخلق.

۴- فی نسخه: إذا ما تلت سجالا سجالا.

۵- فی المصدر: لما ارادها به.

فَحَظَّهُ فَاتَ مِنْکَ فَتِلْکَ أَعْظَمُ حَوْبَهً وَ أَکْبَرُ عُقُوبَهً وَ لَوْ کَانُوا مِمَّنْ رَآکَ لَمَا تَخَلَّفُوا عَنْکَ وَ کَانَ عِنْدَهُ رَجُلٌ لَا أَعْرِفُهُ قُلْتُ وَ مَنْ هُوَ قَالُوا (۱) سَلْمَانُ الْفَارِسِیُّ ذُو الْبُرْهَانِ الْعَظِیمِ وَ الشَّأْنِ الْقَدِیمِ فَقَالَ سَلْمَانُ وَ کَیْفَ عَرَفْتَهُ یَا أَخَا عَبْدِ الْقَیْسِ مِنْ قَبْلِ إِتْیَانِهِ فَأَقْبَلْتُ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ یَتَلَأْلَأُ وَ یُشْرِقُ وَجْهُهُ نُوراً وَ سُرُوراً فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ قُسّاً کَانَ یَنْتَظِرُ زَمَانَکَ وَ یَتَوَکَّفُ إِبَّانَکَ (۲) وَ یَهْتِفُ بِاسْمِکَ وَ اسْمِ أَبِیکَ وَ أُمِّکَ وَ بِأَسْمَاءٍ لَسْتُ أُصِیبُهَا مَعَکَ وَ لَا أَرَاهَا فِیمَنِ اتَّبَعَکَ قَالَ سَلْمَانُ فَأَخْبِرْنَا وَ أَنْشَأْتُ أُحَدِّثُهُمْ وَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَسْمَعُ وَ الْقَوْمُ سَامِعُونَ وَاعُونَ قُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ شَهِدْتُ قُسّاً وَ قَدْ خَرَجَ مِنْ نَادٍ (۳) مِنْ أَنْدِیَهِ إِیَادٍ إِلَی صَحْصَحٍ ذِی قَتَادٍ وَ سَمُرٍ وَ عَتَادٍ وَ هُوَ مُشْتَمِلٌ بِنِجَادٍ فَوَقَفَ فِی إِضْحِیَانِ لَیْلٍ کَالشَّمْسِ رَافِعاً إِلَی السَّمَاءِ وَجْهَهُ وَ إِصْبَعَهُ فَدَنَوْتُ مِنْهُ فَسَمِعْتُهُ یَقُولُ اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ السَّبْعَهِ الْأَرْقِعَهِ وَ الْأَرَضِینَ الْمُمْرِعَهِ وَ بِمُحَمَّدٍ وَ الثَّلَاثَهِ الْمَحَامِدَهِ مَعَهُ وَ الْعَلِیِّینَ الْأَرْبَعَهِ (۴) وَ سِبْطَیْهِ الْمُنِیفَهِ الْأَرْفَعَهِ وَ السَّرِیِّ الْأَلْمَعَهِ وَ سَمِیِّ الْکَلِیمِ الضَّرَعَهِ وَ الْحَسَنِ ذِی الرِّفْعَهِ أُولَئِکَ النُّقَبَاءُ الشَّفَعَهُ وَ الطَّرِیقُ الْمَهْیَعَهُ وَ دَرَسَهُ الْإِنْجِیلِ (۵) وَ حَفَظَهُ التَّنْزِیلِ عَلَی عَدَدِ النُّقَبَاءِ مِنْ بَنِی إِسْرَائِیلَ مُحَاهُ الْأَضَالِیلِ وَ نُفَاهُ الْأَبَاطِیلِ الصَّادِقُو الْقِیلِ عَلَیْهِمْ تَقُومُ السَّاعَهُ وَ بِهِمْ تُنَالُ الشَّفَاعَهُ وَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَرْضُ الطَّاعَهِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ لَیْتَنِی مُدْرِکُهُمْ وَ لَوْ بَعْدَ لَأْیٍ مِنْ عُمُرِی وَ مَحْیَایَ ثُمَّ أَنْشَأَ یَقُولُ:

مَتَی أَنَا قَبْلَ الْمَوْتِ لِلْحَقِّ مُدْرِکٌ ***وَ إِنْ کَانَ لِی مِنْ بَعْدِ هَاتِیکَ مُهْلِکٌ

وَ إِنْ غَالَنِی الدَّهْرُ الحزون (۶) (الْخَئُونُ) بِغُولِهِ*** فَقَدْ غَالَ مَنْ قَبْلِی وَ مَنْ بَعْدُ یُوشِکُ

۱- فی المصدر: قالوا: هو.

۲- ابان الشی ء بکسر الهمزه و تشدید الباء: اوله. حینه.

۳- النادی: المجلس.

۴- فی نسخه و فی المصدر: (و سبطیه النبعه الارفعه) و فی أخری: التبعه.

۵- و ورثه الإنجیل.

۶- فی المصدر: الحرون.

فَلَا غَرْوَ أَنِّی سَالِکٌ مَسْلَکَ الألی (۱)(الْأَولَی)*** وَشِیکاً وَ مَنْ ذَا لِلرَّدَی لَیسَ یَسْلُکَ

ثُمَّ آبَ یُکَفْکِفُ دَمْعَهُ وَ یَرِنُّ رَنِینَ الْبَکْرَهِ قَدْ بُرِیَتْ بِبَرَاءَهٍ (۲) وَ هُوَ یَقُولُ:

أَقْسَمَ قُسٌّ قَسَماً ***لَیسَ بِهِ مُکْتَتِماً

لَوْ عَاشَ أَلْفَیْ سَنَهٍ*** لَمْ یَلْقَ مِنْهَا سَأَماً

حَتَّی یُلَاقِیَ أَحْمَدَ*** وَ النُّقَبَاءَ الْحُکَمَاءَ

أَوْصِیاءَ (۳) أَحْمَدَ ***أَکْرَمَ مَنْ تَحْتَ السَّمَاءِ

ذُرِّیَّهَ فَاطِمَهَ ***أَکْرِمْ بِهَا مَنْ فُطِمَا

یَعْمَی الْعِبَادُ عَنْهُمْ ***وَ هُمْ جِلَاءٌ لِلْعَمَی

لَسْتُ بِنَاسٍ ذِکْرَهُمْ ***حَتَّی أَحُلَّ الرَجَمَا

ثُمَّ قُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْبِئْنِی أَنْبَأَکَ اللَّهُ بِخَیْرٍ عَنْ هَذِهِ الْأَسْمَاءِ الَّتِی لَمْ نَشْهَدْهَا وَ أَشْهَدَنَا قُسٌّ (۴) فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَا جَارُودُ لَیْلَهَ أُسْرِیَ بِی إِلَی السَّمَاءِ أَوْحَی اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَیَّ أَنْ سَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا قَبْلَکَ مِنْ رُسُلِنَا عَلَی مَا بُعِثُوا فَقُلْتُ (۵) عَلَی مَا بُعِثْتُمْ فَقَالُوا عَلَی نُبُوَّتِکَ وَ وَلَایَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ الْأَئِمَّهِ مِنْکُمَا ثُمَّ أَوْحَی إِلَیَّ أَنِ الْتَفِتْ عَنْ یَمِینِ الْعَرْشِ فَالْتَفَتُّ فَإِذَا عَلِیٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ وَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ وَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ مُوسَی بْنُ جَعْفَرٍ وَ عَلِیُّ بْنُ مُوسَی وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ وَ عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ وَ الْمَهْدِیُّ فِی ضَحْضَاحٍ (۶) مِنْ نُورٍ یُصَلُّونَ فَقَالَ لِیَ الرَّبُّ تَعَالَی هَؤُلَاءِ الْحُجَجُ

۱- فی المصدر: مسلک الأولی.

۲- فی نسخه: ببره.

۳- فی المصدر: هم أوصیاء.

۴- فی المصدر: و أشهدنا قس ذکرها.

۵- فی المصدر: فقلت لهم.

۶- ماء ضحضاح: قریب القعر.

أَوْلِيَائِی وَ هَـذَا (۱) الْمُنْتَقِمُ مِنْ أَعْـدَائِی قَالَ الْجَارُودُ فَقَالَ لِی سَـلْمَانُ یَا جَارُودُ هَؤُلَاءِ الْمَـذْکُورُونَ فِی التَّوْرَاهِ وَ الْإِنْجِیلِ وَ الزَّبُورِ فَانْصَرَفْتُ بِقَوْمِی وَ أَنَا أَقُولُ:

أَتَیْتُکَ یَا ابْنَ آمِنَهَ الرَّسُولَا*** لِکَیْ بِکَ أَهْتَدِی النَّهْجَ السَّبِیلَا

فَقُلْتَ فَکَانَ (۲) قَوْلُکَ قَوْلَ حَقٍّ*** وَ صِدْقٌ مَا بَدَا لَکَ أَنْ تَقُولَا

وَ بَصَّرْتَ الْعَمَی مِنْ عَبْدِ شَمْسٍ (۳) ***وَ کُلٌّ کَانَ مِنْ عَمَهٍ (۴) ضَلِیلًا

وَ أَنْبَأْنَاکَ عَنْ قُسٍّ الْإِیَادِیِّ ***مَقَالًا فِیکَ ظِلْتَ بِهِ جَدِیلًا

وَ أَسْمَاءً عَمَتْ عَنَّا فَآلَتْ*** إِلَی عِلْمٍ وَ کُنْتُ بِهَا جَهُولًا

.(۵)

**[ترجمه]کنز الفوائد: جارود بن منـذر عبـدی فردی نصـرانی بود که در جریان حدیبیه مسـلمان شد و اسـلامش نیکو بود. او مردی وارد به کتـاب هـای آسـمانی و تاویـل آنهـا و آگاه نسـبت به مردم زمان خود و گذشـتگان بود. وی از فلسـفه و طب نیز اطلاع داشت و آرای او اسـتوار و قابـل توجه بود. روزی در ایـام عمر بن خطـاب برای مـا نقـل می کرد و می گفت: روزی به همراه گروهی از مردان قبیله عبـد قیس، شخصـیت های برجسـته و سـخاوتمند و سـخنور و فهمیـده و صاحب اسـتدلال خدمت حضـرت رسول صـلّی اللَّه علیه و آله و سـلّم رسـیدم. همین که چشم آنهـا به پیامبر اکرم افتاد، از مشاهـده آن جناب لرزه بر تن ایشـان افتـاد و از سـخن بـاز ماندنـد، مثـل اینکه تب خنکی بـدن هـای آنهـا را فرا گرفته باشـد. رهبر آنها به من گفت: خودت صحبت کن

ص: ۲۹۸

که ما یارای سخن نداریم!

من پیش رفتم، مقابـل پیامبر اکرم ایسـتادم و عرض کردم: سـلام علیك یا رسول اللَّه، پـدر و مادرم فـدایت! سـپس این شـعر را خواندم:

ای پیـامبر هـدایت! مردانی به نزد تو آمدنـد که سـرزمین های مرتفع و سـرزمین های پست و هموار و سـراب های بیابان را طی نموده اند بیابان ها و صحرا های خشك را درنوردیده اند، بیابان ها را سپری کردند، کسانی که سپری کرده اند شب را، سپری کردنی!

سرزمین های پست و هموار را برای رسیدن به تو طی نموده اند. خستگی در راه تو خستگی شمرده نمی شود

هر بیابانی اندك است گذراندن آن و طی کردنش طی کردنی (برای رسیدن به تو)

و پس هنگامی که تو را به بهترین صورت دیدند، از هیبت و جلالت لکنت زبان گرفتند در صحبت کردن با تو

محفوظ می مانند از شر روز سخت و وحشت انگیز که قلب ها را به لرزه در می آورد و می ترساند، ترساندنی!

و از فریادی که برای روز حشر و زنده شدن همه مردم و از حسابی که برای گمراهان هست در امان می مانند

به سوی نور و برهانی از خدا و نیکی و نعمتی که باید به آن برسند

و امانی که از طرف او است در هنگام حشر و نشر است در آن هنگامی که خلق و مردم طاقت پرسش را ندارند

پس برای تو است حوض و شفاعت و کوثر و فضیلت آن در آن هنگامی که پرسش می شود

پس حوض تنها برای تو است ای پسر آمنه صاحب خیر هنگامی که پی در پی گریه می کند - . در نسخه ای دیگر «إذا ما تلت سجالا و سجالا» است. -

پیشینیان از نام تو خبر داده اند در میان ما و از اسم هایی که بعد از تو قرائت می شود

گفت: پیامبر اکرم با چهره ای کاملا شاد و خرم روی به جانب من کرد. صورتش چنان می درخشید که مانند برق به نظر می آمد. فرمود: جارود! تو و قومت دیر آمدید! من وعده داده بودم یک سال جلوتر از این با قوم خود خدمت پیامبر برسم، ولی در سال حدیبیه آمدم.

عرض کردم: فدایت شوم یا رسول اللّٰه! علت تأخیر من این بود که بیشتر قوم و قبیله من از آمدن امتناع داشتند تا بالاخره نعمت و برکتی که باید نصیب آنها می شد، ایشان را به جانب شما کشید. هر که نیامد

ص: ۲۹۹

از بهره دیدار شما محروم گردیده که این خود بزرگ ترین اندوه و گرفتاری است. اگر تو را دیده بودند دست از خدمتت بر نمی داشتند. خدمت پیامبر اکرم مردی بود که او را نمی شناختم. پرسیدم: این شخص کیست؟

گفتند: سلمان فارسی، مردی دانشمند و با شخصیت. سلمان گفت: چگونه پیامبر را قبل از رسیدن به خدمت ایشان شناختی؟

من رو به جانب پیامبر اکرم کردم. صورتش از نور و شادی می درخشید. گفتم: یا رسول اللّٰه! قسّ منتظر ظهور و بعثت شما بود و نام شما و پدر و مادر و اسم های دیگری که اکنون اطراف شما آنها را نمی بینم و نه جزو پیروان فعلی شمایند، بر زبان می راند. سلمان گفت: ما را نیز مطلع کن. و من شروع به صحبت کردم. اطرافیان گوش فرا داشته بودند و با دقت به خاطر می سپردند. پیامبر اکرم نیز می شنید.

گفتم: یا رسول اللّٰه! من شبی تابناک قس را دیدم که از مجلسی که مربوط به قبیله اياد بود خارج شد و به سوی صحرای پر

درخت از نوع قتاد (درخت خاردار) و سمر رفت، در حالی که شمشیر بر کمر بسته بود. پس در روشنایی شب مانند خورشید ایستاد، سر به جانب آسمان بلند کرد و دست های خود را گشود. من نزدیک رفتم و شنیدم که می گفت:

بار خدایا! پروردگار هفت آسمان و زمین های سبز و خرم! و به محمد و سه محمّد دیگر که با اویند و به چهار علی و دو نواده با شخصیت و پر ارزش او و نهر کوچک درخشان (حضرت صادق) و هم نام موسی کلیم و حسن بزرگ منش؛ اینهایند برگزیدگان شفیع و راه هموار وسیع و مدرسین انجیل و حافظان تنزیل؛ هم عدد با نقبای بنی اسرائیل؛ از بین برنده گمراهی ها و نابودکننده اباطیل و راستگویان. قیامت بر آنها به پا می خیزد و شفاعت به وسیله آنها به دست می آید؛ اطاعت ایشان از جانب خدا واجب شده. سپس گفت: خدایا! کاش من آنها را درک می کردم، اگرچه پس از مدت های زیاد از عمرم می شد. بعد این شعر را خواند:

چه وقت من قبل از مرگ درک حقیقت می کنم، گرچه پس از آن بمیرم

اگر روزگار حزن انگیز مرا از بین ببرد با پیشینیان نیز چنین کرده، با آیندگان نیز همین کار را امید باید داشت

ص: ۳۰۰

جای تعجب نیست؛ من نیز از راه آنها می روم با سرعت، چه کس از این راه استثناء شده؟

بعد شروع کرد اشک دیده خود پاک کردن و همچون شتری جوان که با کارد گلوگاهش را بریده باشند شروع به ناله کرد و می گفت:

قسم می خورم به «قس» قسمی بر آن کتمان کننده ای نیست

اگر دو هزار سال زندگی کند از این زندگی خسته نمی شود

تا اینکه احمد را ملاقات کند و سرپرستان حکیم را

جانشینان احمدند و برترین کسانی که زیر آسمان به سر می برند

فرزندان فاطمه گرامی ترین کسانی هستند که از شیر گرفته شدند

بندگان از دیدن ایشان کورند و نمی شناسند ایشان را و ایشان سبب روشنایی کوران هستند

من یاد ایشان را فراموش نمی کنم تا هنگامی که در قبر وارد شوم

سپس عرض کردم: یا رسول اللّٰه! این اسم ها را که ما نمی شناسیم و قس می شناخته برای ما توضیح بفرمایید.

پیامبر اکرم فرمود: جارود! در شبی که مرا خداوند به آسمان ها برد، به من وحی کرد که سؤال کن از پیامبران پیش از خود که

بر چه شرایطی رسالت داشته اند. گفتم: شما را با چه چیز مبعوث کردند؟ گفتند: بر نبوت تو و ولایت علی بن ابی طالب و ائمه از شما دو نفر.

سپس خدا به من وحی کرد که توجه کن به طرف راست عرش. توجه کردم و علی و حسن و حسین و علی بن الحسین و محمّد بن علی و جعفر بن محمّد و موسی بن جعفر و علی بن موسی و محمّد بن علی و علی بن محمّد و حسن بن علی و مهدی را دیدم که در هاله ای از نور مشغول نماز بودند. خداوند به من فرمود: اینها حجت ها

ص: ۳۰۱

و اولیای منند و این شخص از دشمنانم انتقام می گیرد (یعنی حضرت مهدی عجل اللّٰه فرجه الشریف).

جارود گفت: سلمان به من گفت: اینها همان هایی هستند که در تورات و انجیل و زبور نامشان برده شده. من با قوم و قبیله خود راه مراجعت را از پیش گرفتم و این شعر را می خواندم:

آمدم نزد تو ای پسر آمنه که پیامبر و فرستاده ای. تا به واسطه تو هدایت شوم به راه

پس گفتی و گفته تو گفته حق است و گفته راستی است آنچه را که تو می گویی

و تو روشنی بخشیدی به کورانی از طایفه عبد شمس و هر کدام از ایشان در اثر گمراهی کور شده بودند

و ما به تو خبر دادیم از «قیس ایادی» سخنانی که درباره تو بود و دائما مربوط به تو بود

و از اسم هایی که بر ما پوشیده بود، پس برگشت به سوی علم و معرفت و من به این اسم ها جاهل بودم

**[ترجمه]

بیان

العرواء بضم العین و فتح الراء قره الحمی و مسها فی أول رعدتها و القردد الموضع المرتفع من الأرض و الآل السراب و الجوب القطع و البید بالکسر جمع البیداء و هی الفلاه و المهمه القفر و عال فی الأرض ذهب و دار و فی النسخ بالمعجمه من المغاوله و هی المبادره فی السیر و الغول بعد المفازه و المشقه و الطوی الجوع و کغنی الساعه من اللیل. و الصحصح الأرض المستویه الواسعه و الدهناء الفلاه و أرقل أسرع و المفازه قطعها و القلوص من الإبل الشابه و کل شی ء أظهرته فقد نصصته و یقال شام البرق إذا نظر إلیه أین یقصد و أین یمطر. و یقال توکف الخبر إذا انتظر وکفه أی وقوعه و القتاد کسحاب شجر صلب شوکه کالإبر و السمر بضم المیم شجر معروف و العتاد العده و القدح الضخم و هما غیر مناسبین و العتود السدره و لعله جمع کذا علی غیر القیاس.

ص: ۳۰۲

۱- أی المهدی علیه السّلام.

۲- فی نسخه: و کان.

۳- فی نسخه: من عبد قیس.

۴- العمه: التردد فی الضلال.

۵- کنز الکراجکیّ: ۲۵۶- ۲۵۸ و فیه: و کن بها جهولا.

و النجاد ككتاب حمائل السيف و ليله إضحيانه بالكسر مضيئه و الأرقعه جميع رقيع و هو السماء و أمرع الوادى أكلأ و السرى كغنى النهر الصغير و هو كنايه عن جعفر عليه السلام لأنه أيضا فى اللغه بمعنى النهر الصغير و اللأى كالسعى الإبطاء و غاله أهلكه. و قوله لا غرو أى لا عجب و الوشيك السريع و كفكفه دفعه و صرفه و برى السهم نحته و البراءه السكين يبرى بها القوس و جدله أحكم فتله و الرجم بالتحريك القبر. أقول قال الكراجكى رحمه الله تسأل (١) فى هذا الخبر عن ثلاثه مواضع أحدها أن يقال لک كان الأنبياء المرسلون قبل رسول الله صلى الله عليه و آله قد ماتوا فكيف يصح سؤالهم فى السماء. و ثانيها أن يقال لک ما معنى قوله إنهم بعثوا على نبوته و ولايه على و الأئمه من ولده عليهم السلام. و ثالثها أن يقال لک كيف يصح أن يكون الأئمه الاثنا عشر عليهم السلام فى تلک الحال فى السماء و نحن نعلم ضروره خلاف هذا لأن أمير المؤمنين عليه السلام كان فى ذلک الوقت بمكه فى الأرض و لم يدع (٢) قط و لا ادعى له أحد أنه صعد إلى السماء فأما الأئمه من ولده فلم يكن وجد أحد منهم بعد و لا ولد فما معنى ذلک إن كان الخبر حقا. فأما الجواب عن السؤال الأول فإنا لا نشک (٣) فى موت الأنبياء عليهم السلام غير أن الخبر قد ورد بأن الله تعالى يرفعهم بعد مماتهم إلى سمائه و أنهم يكونون فيها أحياء متنعمين إلى يوم القيامه ليس ذلک بمستحيل فى قدره الله سبحانه

وَ قَدْ وَرَدَ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ: أَنَا أَكْرَمُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ أَنْ يَدَعَنِي فِي الْأَرْضِ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثٍ.

١- فى المصدر: اعلم ايدک اللّه انک تسأل.

٢- فى نسخه: و لم تدّع.

٣- فى المصدر: فهو أنا.

و هكذا عندنا حكم الأئمه عليهم السلام.

قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لَوْ مَاتَ نَبِيٌّ بِالْمَشْرِقِ وَ مَاتَ وَصِيُّهُ بِالْمَغْرِبِ لَجَمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمَا.

و ليس زيارتنا لمشاهدهم على أنهم بها و لكن أشرف المواضع (۱) فكانت غيبت الأجسام فيها و لعباده أيضا ندبنا إليها فيصح على هذا أن يكون النبى صلى الله عليه و آله رأى الأنبياء عليهم السلام فى السماء فسألهم كما أمره الله تعالى. و بعد فقد قال الله تعالى وَ لا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتاً بَلْ أَحْياءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ (۲) فإذا كان المؤمنون الذين قتلوا فى سبيل الله على هذا الوصف فكيف ينكر أن الأنبياء عليهم السلام بعد موتهم أحياء منعمون فى السماء و قد اتصلت الأخبار من طريق الخاص و العام بتصحيح هذا.

وَ أَجْمَعَ الرُّوَاهُ عَلَى أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله لَمَّا خُوطِبَ بِفَرْضِ الصَّلَاهِ لَيْلَهَ الْمِعْرَاجِ وَ هُوَ فِي السَّمَاءِ قَالَ لَهُ مُوسَى عليه السلام إِنَّ أُمَّتَکَ لَا تُطِيقُ.

و إنه راجع إلى الله تعالى دفعه بعد أخرى و ما حصل عليه الاتفاق فلم يبق فيه كذب و أما الجواب عن السؤال الثانى فهو أن يكون الأنبياء عليهم السلام قد أعلموا بأنه سيبعث نبيا يكون خاتمهم و ناسخا بشرعه شرائعهم و أعلموا أنه أجلهم و أفضلهم و أنه سيكون أوصياؤه من بعده حفظه لشرعه و حمله لدينه و حججا على أمته فوجب على الأنبياء عليهم السلام التصديق بما أخبروا به و الإقرار بجميعه.

أَخْبَرَنِي الشَّرِيفُ يَحْيَى بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ طَبَاطَبَا الْحُسَيْنِيُّ (۳) عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمَوْصِلِيِّ عَنْ أَبِي عَلِيِّ بْنِ هَمَّامٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ الْحِمْيَرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ أَعْيَنَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقَ عليه السلام يَقُولُ مَا تَنَبَّأَ نَبِيٌّ قَطُّ إِلَّا بِمَعْرِفَهِ حَقِّنَا وَ تَفْضِيلِنَا عَلَى مَنْ سِوَانَا.

ص: ۳۰۴

۱- فى المصدر: و لكن لشرف المواضع.

۲- آل عمران: ۱۶۳.

۳- فى نسخه: الحسنى.

و إن الأمه مجمعه على أن الأنبياء عليهم السلام قد بشروا بنبينا صلى الله عليه و آله و نبهوا على أمره و لا يصح منهم ذاك إلا و قد أعلمهم الله تعالى به فصدقوا و آمنوا بالمخبر به و كذلك قد روت الشيعه أنهم قد بشروا بالأئمه أوصياء رسول الله صلى الله عليه و آله. و أما الجواب عن السؤال الثالث فهو أنه يجوز أن يكون تعالى أحدث لرسول الله صلى الله عليه و آله في الحال صورا كصور الأئمه عليهم السلام ليراهم أجمعين على كمالهم كمن شاهد (۱) أشخاصهم برؤيه مثالهم و يشكر الله تعالى على ما منحه من تفضيلهم و إجلالهم و هذا في الممكن المقدور (۲). و يجوز أيضا أن يكون الله تعالى خلق على صورهم ملائكه في سمائه يسبحونه و يقدسونه لتراهم ملائكته الذين قد أعلمهم بأنهم سيكونون (۳) في أرضه حججا له على خلقه فتتأكد عندهم منازلهم و تكون رؤيتهم تذكارا لهم بهم و بما سيكون من أمرهم.

و قد جاء في الحديث أن رسول الله صلى الله عليه و آله رأى في السماء لما عرج به ملكا على صوره أمير المؤمنين صلوات الله عليه.

وَ هَذَا خَبَرٌ اتَّفَقَ (۴) أَصْحَابُ الْحَدِيثَيْنِ عَلَى نَقْلِهِ حَدَّثَنِي بِهِ مِنْ طَرِيقِ الْعَامَّهِ أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْرُورٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلَوِيَّهَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ حَدِيدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ مَا مَرَرْتُ بِمَلَإٍ مِنَ الْمَلَائِكَهِ إِلَّا سَأَلُونِي عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّ اسْمَ عَلِيٍّ أَشْهَرُ فِي السَّمَاءِ مِنِ اسْمِي فَلَمَّا بَلَغْتُ السَّمَاءَ الرَّابِعَهَ نَظَرْتُ إِلَى مَلَكِ الْمَوْتِ عليه السلام فَقَالَ لِي يَا مُحَمَّدُ

۱- في المصدر: فيكون كمن شاهد.

۲- في نسخه: (و هذا في الممكن من المقدور) و في المصدر: و هذا في العقول من الممكن المقدور.

۳- في المصدر: يكونون.

۴- في المصدر: قد اتفق.

مَا خَلَقَ اللَّهُ خَلْقاً إِلَّا أَقْبِضُ رُوحَهُ بِيَدِي مَا خَلَا أَنْتَ وَ عَلِيٌّ فَإِنَّ اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ يَقْبِضُ أَرْوَاحَكُمَا بِقُدْرَتِهِ فَلَمَّا صِرْتُ تَحْتَ الْعَرْشِ نَظَرْتُ فَإِذَا أَنَا بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَاقِفاً تَحْتَ عَرْشِ رَبِّي فَقُلْتُ يَا عَلِيُّ سَبَقْتَنِي فَقَالَ لِي جَبْرَئِيلُ علیه السلام يَا مُحَمَّدُ مَنْ هَذَا الَّذِي يُكَلِّمُكَ قُلْتُ هَذَا أَخِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ قَالَ لِي يَا مُحَمَّدُ لَيْسَ هَذَا عَلِيّاً وَ لَكِنَّهُ مَلَكٌ مِنْ مَلَائِكَةِ الرَّحْمَنِ خَلَقَهُ اللَّهُ عَلَى صُورَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَنَحْنُ الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ كُلَّمَا اشْتَقْنَا إِلَى وَجْهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ زُرْنَا هَذَا الْمَلَكَ لِكَرَامَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ.

فيصح على هذا الوجه أن يكون الذين رآهم رسول الله صلى الله عليه و آله ملائكه على صور الأئمه عليهم السلام و جميع ذلك داخل في باب التجويز و الإمكان و الحمد لله (۱) انتهى كلامه رفع الله مقامه. أقول و يحتمل أيضا في رؤيه من مضى و من لم يأت أن يكون صلى الله عليه و آله رأى أجسادهم المثاليه أو أرواحهم على القول بتجسمها و قد مر بعض القول في ذلك في كتاب المعاد و الله يهدي إلى الرشاد.

**[ترجمه]«العرواء» به ضم عين و فتح راء، يعنى سردى تب كه در اول لرزه اش بدن را فرا مى گيرد. «القردد» يعنى مكان مرتفع از زمين. «الآل» يعنى سراب. «الجوب» يعنى قطع. «البيد» به كسر جمع آن «البيداء» است به معناى بيابان. «المهمه» يعنى رد پا. «عال فى الارض» يعنى رفت و سرگردان شد، و در بعضى نسخه ها به صورت «غال» آمده از «مغاوله» به معناى شتاب در حركت. «الغول» يعنى طولانى بودن بيابان و مشقت. «الطوى» يعنى گرسنگى و بر وزن «غنىّ» يعنى يک ساعت از شب.

«الصحصح» يعنى زمين هموار وسيع. «الدهناء» يعنى بيابان. «أرقل» يعنى أسرع. «المفازه» مراد پيمودن بيابان است. «القلوص» از شتر يعنى جوان آن هر چه را كه ظاهر ساخت او را به راه رفتن بر انگيخت. و گفته مى شود: «شام البرق» هرگاه به او نگريسته شود كه قصد كجا مى كند و كجا باران مى بارد .

و گفته مى شود: «توكف الخبر» هرگاه منتظر آن باشد. و «كفه» يعنى وقوع آن. «القتاد» بر وزن «السحاب» درختى كه خار و تيغ آن بزرگ و محكم شده باشد، مانند ابر. «السّمر» به ضم سين درخت معروفى است. «العتاد» يعنى تعداد و «العتود» يعنى درخت سدره و شايد بدون قياس اين چنين جمع كرده است.

ص: ۳۰۲

«النجاد» بر وزن كتاب يعنى حمائل شمشير و «ليله إضحيانه» به كسر، يعنى شب روشن و «الأرقعه» جمع رقيع به معناى آسمان است. و «السرىّ» بر وزن غنى، يعنى نهر كوچک و آن كنايه است از جعفر عليه السّلام است، چرا كه جعفر نيز در لغت به معناى نهر كوچک است. و «اللأى» بر وزن سعى يعنى كندى و «غاله» يعنى به كشتن داد او را.

عبارت «لاغرو» يعنى عجبى نيست. و «الوشيک» يعنى سريع. و «كفكفه» يعنى دفع كرد و برگرداند آن را. «برى السهم» يعنى تراش داد آن را. «البرّاءه» يعنى چاقويى كه با آن كمان ساخته مى شود. و «جدله» يعنى طنابش را محكم كرد و «الرجم» به تحريک يعنى قبر.

مؤلف: كراچكى رحمه اللّه عليه مى نويسد: راجع به اين خبر سه سؤال ممكن است پيش آيد:

اول: اینکه انبیا و مرسلین پیش از پیامبر که مرده بودند، چگونه از آنها در آسمان سؤال شده.

دوم: معنی اینکه مبعوث شده اند به نبوت پیامبر و ولایت علی و ائمه علیهم السّلام چیست؟

سوم: چگونه ممکن است که ائمه علیهم السّلام در آن حال در آسمان باشند، با اینکه ما آشکارا به خلاف آن معتقد هستیم، زیرا امیرالمؤمنین در آن موقع در مکه و در روی زمین بود و نه خود او و نه کس دیگری ادعا نکرده که به آسمان رفته باشد، و سایر ائمه هم در آن وقت هنوز متولد نشده بودند. پس اگر خبر صحیح باشد، معنی این خبر چیست؟

اما جواب سؤال اول: ما درباره درگذشت و فوت انبیا شکی نداریم، جز اینکه خبر وارد شده که خداوند انبیا را پس از فوت به آسمان می برد و آنها در آنجا زنده هستند و متنعم به نعمت های خدایند تا قیامت و چنین چیزی از قدرت خدا محال نیست. از پیامبر اکرم رسیده است که فرمود: من در نزد خدا گرامی تر از آنم که روی زمین بیش از سه روز نگاهم بدارد.

ص: ۳۰۳

ائمه نیز در نظر ما همین حکم را دارند.

پیامبر اکرم فرموده است: «اگر پیامبری در مشرق بمیرد و وصی او در مغرب بمیرد، خداوند بین آن دو جمع می کند.» زیارت ما از حرم و مشاهد آنها به این معنی نیست که ایشان در آنجا هستند، بلکه این به واسطه شرافت محل است که بدن هایشان در آنجا پنهان شده و از نظر عبادت نیز تشویق به این اماکن شده ایم. در این صورت پیامبر اکرم می تواند انبیا را در آسمان ببیند و مطابق دستور خدا از آنها سؤال کند.

گذشته از اینکه خداوند در قرآن می فرماید: «وَ لا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتاً بَلْ أَحْياءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ.» - . آل عمران / ۱۶۹ -

{هرگز کسانی را که در راه خدا کشته شده اند مرده مپندار بلکه زنده اند نزد پروردگارشان.}

در صورتی که مؤمنین شهید در راه خدا زنده باشند، چگونه می توان انکار زنده بودن انبیا را پس از مرگ نمود که بهره مند از نعمت خدا باشند در آسمان؟ اخبار از طریق خاصه و عامه به صحت این مطلب رسیده است.

و تمام راویان اجماع دارند که وقتی خدا در شب معراج پیامبر اکرم را راجع به وجوب نماز مخاطب قرار داد، موسی گفت: «امت تو طاقت ندارند.» پیامبر اکرم چند مرتبه در این مورد به خدا مراجعه کرد و اتفاقی و اجماعی براین مورد حاصل است که جای احتمال دروغ نیست.

اما جواب سؤال دوم این است که به انبیا اعلام شده بود که در آینده پیامبری مبعوث خواهد شد که خاتم آنها است و شریعتش موجب نسخ شرایع آنها می شود و او برتر و بهتر از همه آنها است و جانشینانش حافظ شرع و حامل دین و حجت بر امت اویند. پس بر انبیا لازم است که تصدیق نمایند آنچه را که به ایشان اعلام کرده اند و اقرار به تمام آنها بیاورند .

عبدالاعلی پسر اعین گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: هیچ پیامبری به مقام نبوت نرسید، مگر به معرفت حق ما و برتری دادن ما بر سایرین.

ص: ۳۰۴

و امت اجماع دارند بر اینکه انبیا بشارت داده اند به ظهور پیامبر ما و به آنها از کار پیامبر ما اطلاع داده اند. این جریان نمی تواند از طرف آنها واقع شود، مگر اینکه خدا به آنها اعلام کرده باشد و آنها تصدیق کنند و به این خبر ایمان بیاورند. شیعه نیز روایت کرده اند که به ائمه و اوصیای پیامبر هم بشارت داده اند.

اما جواب سؤال سوم: امکان دارد که خداوند برای پیامبر در آن وقت صورت هایی مانند صورت ائمه علیهم السّلام به وجود آورده باشد تا او تمام آنها را به صورت کمال مشاهده کند، مثل آنهایی که خود ائمه را مشاهده می کنند و خدا را سپاسگزاری کند بر این نعمت که به او لطف نموده از عظمت ائمه و جلال آنها و این امری ممکن و مقدور است.

و نیز جایز است که خداوند از ملائکه به صورت آنها در آسمان بیافریند که او را تسبیح و تقدیس کنند تا آنها را - ملائکه ای که به ایشان اعلام شده در آینده این اشخاص حجت خدا در زمینند - مشاهده کنند و مقامشان در نزد این ملائکه تاکید شود و این دیدار موجب یادآوری آنها و آینده کار ایشان شود.

در خبر وارد شده که پیامبر اکرم وقتی به معراج رفت، در آسمان فرشته ای را به صورت امیرالمؤمنین دید. این خبر را دو فریق (سنی و شیعه) اتفاق بر نقلش نموده اند.

ابن عباس گفت: از پیامبر اکرم شنیدم که می فرمود: وقتی مرا به آسمان بردند، به هیچ گروهی از ملائکه گذر نکردم، مگر اینکه از من راجع به علی بن ابی طالب می پرسیدند، به طوری که من گمان کردم اسم علی در آسمان مشهورتر از اسم من است.

به آسمان چهارم که رسیدم، چشمم به ملک الموت افتاد. به من گفت:

ص: ۳۰۵

خداوند آفریده ای را نیافریده، مگر اینکه روح او را من قبض می کنم، مگر روح شما و علی، زیرا خداوند روح شما را به قدرت خویش قبض می کند.

وقتی به زیر عرش رسیدم، نگاه کردم و دیدم که علی بن ابی طالب زیر عرش پروردگارم ایستاده است. گفتم: یا علی! از من جلوتر آمده ای؟ جبرئیل گفت: یا محمّد! این چه کسی است که با تو صحبت می کند؟ گفتم: برادرم علی بن ابی طالب است. گفت: این علی نیست، این یکی از فرشتگان خدا است که او را به صورت علی بن ابی طالب آفریده. ما ملائکه مقرب هر وقت مشتاق دیدار علی بن ابی طالب می شویم، به جهت عظمت مقام علی بن ابی طالب علیه السّلام نزد پروردگار، این فرشته را زیارت می کنیم.

در این صورت کسانی را که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم دیده است، می توانند ملائکه ای باشند به صورت ائمه. تمام اینها وجوهی است که ممکن و جایز است، الحمد للّه. (پایان سخن کراجکی) - . کنز جامع الفوائد: ۲۵۸ - ۲۶۰ -

مؤلف: دیدار پیامبر با کسانی که نیامده اند یا آنها که از دنیا رفته اند، بنا بر قول به تجسم ارواح، می تواند به این طریق باشد که اجساد مثالی یا ارواح آنها را دیده باشد. گفتار در این مورد، در «کتاب معاد والله یهدی الی الرشاد» گذشت.

**[ترجمه]

«۶۶»

مناقب (الْمَنَاقِبُ) ، مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ الْقُمِّيُّ عَنْ أَبِي مُعَاوِيَهَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ قَالَ لِي جَبْرَئِيلُ علیه السلام يَا مُحَمَّدُ

عَلِيٌّ خَيْرُ الْبَشَرِ مَنْ أَبَى فَقَدْ كَفَرَ

**[ترجمه]مناقب: پیامبر اکرم فرمود: جبرئیل به من گفت:

علی بهترین انسان است، هر که منکر مقام او باشد کافر است

**[ترجمه]

«۶۷»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیهما السلام يَا عَلِيُّ أَنْتَ خَيْرُ الْبَشَرِ لَا يَشُكُّ فِيهِ إِلَّا كَافِرٌ (۲).

**[ترجمه]ایضاح دفائن النواصب: حضرت رضا علیه السّلام از پدرانش نقل کرد که پیامبر اکرم به علی بن ابی طالب فرمود: یا علی! تو برجسته ترین فرد بشری؛ درباره تو شک ندارد مگر کسی که کافر باشد. - . ایضاح دفائن النواصب: ۴۰ - ۴۱ -

**[ترجمه]

«۶۸»

وَ عَنْ أَنَسٍ عَنْ عَائِشَهَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ خَيْرُ الْبَشَرِ مَنْ أَبَى فَقَدْ كَفَرَ فَقِيلَ فَلِمَ حَارَبْتِهِ فَقَالَتْ وَ اللَّهِ مَا حَارَبْتُهُ مِنْ ذَاتِ نَفْسِي وَ مَا حَمَلَنِي عَلَيْهِ إِلَّا طَلْحَهُ وَ الزُّبَيْرُ (۳).

١- كنز الكراجكيّ- ٢٥٨- ٢٦٠.

٢- إيضاح دفائن النواصب: ٤٠ و ٤١.

٣- إيضاح دفائن النواصب: ٤٣.

**[ترجمه]ایضاح دفائن النواصب: انس از عایشه نقل کرد که گفت: از پیامبر شنیدم که می فرمود: علی بن ابی طالب بهترین بشر است؛ هر کس امتناع ورزد، کافر است به او. گفتند: پس چرا با او جنگ کردی؟ عایشه گفت: به خدا من از طرف خود با او جنگ نکردم؛ مرا طلحه و زبیر بر این کار وادار کردند. - . ایضاح دفائن النواصب: ۴۳ -

ص: ۳۰۶

**[ترجمه]

«۶۹»

وَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا عُرِجَ بِی إِلَی السَّمَاءِ انْتَهَی بِیَ الْمَسِیرُ مَعَ جَبْرَئِیلَ إِلَی السَّمَاءِ الرَّابِعَهِ فَرَأَیْتُ بَیْتاً مِنْ یَاقُوتٍ أَحْمَرَ فَقَالَ لِی جَبْرَئِیلُ یَا مُحَمَّدُ هَذَا هُوَ الْبَیْتُ الْمَعْمُورُ خَلَقَهُ اللَّهُ تَعَالَی قَبْلَ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِینَ بِخَمْسِینَ أَلْفَ عَامٍ قُمْ یَا مُحَمَّدُ فَصِلْ إِلَیْهِ قَالَ النَّبِیُّ صلى الله عليه و آله وَ جَمَعَ اللَّهُ إِلَی النَّبِیِّینَ فَصَفَّهُمْ جَبْرَئِیلُ عليه السلام وَرَائِی صَفّاً فَصَلَّیْتُ بِهِمْ فَلَمَّا سَلَّمْتُ أَتَانِی آتٍ مِنْ عِنْدِ رَبِّی فَقَالَ لِی یَا مُحَمَّدُ رَبُّکَ یُقْرِئُکَ السَّلَامَ وَ یَقُولُ لَکَ سَلِ الرُّسُلَ عَلَی مَا ذَا أَرْسَلْتُهُمْ مِنْ قَبْلِکَ فَقُلْتُ مَعَاشِرَ الرُّسُلِ عَلَی مَا ذَا بَعَثَکُمْ رَبِّی قَبْلِی فَقَالَ الرُّسُلُ عَلَی وَلَایَتِکَ وَ وَلَایَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَی وَ سْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رُسُلِنا (۱).

**[ترجمه]ایضاح دفائن النواصب: ابن عباس گفت: پیامبر اکرم فرمود: وقتی مرا به معراج بردند و با جبرئیل به آسمان چهارم رسیدم، خانه ای از یاقوت قرمز دیدم .

جبرئیل گفت: یا محمّد! این بیت المعمور است. خداوند آن را پنجاه هزار سال قبل از آفرینش آسمان ها و زمین ها آفرید. اینک بایست و در آن نماز بخوان.

پیامبر اکرم فرمود: خداوند انبیا را جمع کرد. جبرئیل همه را پشت سر من به صف قرار داد و من نماز با آنها خواندم. پس از اتمام نماز، شخصی از جانب خدایم آمد و گفت: یا محمّد! خدایت سلام می رساند و می گوید که از پیامبران بپرس با چه خصوصیتی آنها را قبل از تو مبعوث به رسالت نموده ام؟ به آنها گفتم: ای پیامبران! شما را با چه خصوصیت ارسال کرده اند؟ جواب دادند: با شرط ولایت تو و ولایت علی بن ابی طالب که این آیه اشاره به آن است: «وَ سْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رُسُلِنا». - . ایضاح دفائن النواصب: ۴۹ -

**[ترجمه]

«۷۰»

کِتَابُ الْمُحْتَضَرِ، لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَیْمَانَ مِمَّا رَوَاهُ مِنْ تَفْسِیرِ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحَسَنِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْقَطَّانِ عَنْ عَبَّادِ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَیْلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوقَهَ عَنْ عَلْقَمَهَ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى

الله علیه و آله فِی حَدِیثِ الْإِسْرَاءِ فَإِذَا مَلَکٌ قَدْ أَتَانِی فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ سَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا قَبْلَکَ مِنْ رُسُلِنَا عَلَی مَا بُعِثُوا فَقُلْتُ مَعَاشِرَ الرُّسُلِ وَ النَّبِیِّینَ عَلَی مَا بَعَثَکُمُ اللَّهُ قَبْلِی (۲) قَالُوا عَلَی وَلَایَتِکَ یَا مُحَمَّدُ وَ وَلَایَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۳).

**[ترجمه]کتاب محتضر: ابن مسعود گفت: پیامبر اکرم در حدیث اسری فرمود: ناگاه فرشته ای پیش من آمد و گفت: یا محمّد! از پیامبرانی که قبل از تو مبعوث کرده ام سؤال کن که با چه خصوصیت ارسال شده اند؟ گفتم: ای پیامبران و رسل! شما را با چه شرطی قبل از من مبعوث کرده اند؟ جواب دادند: بر ولایت تو و ولایت علی بن ابی طالب. - . کتاب محتضر: - ۱۲۵

**[ترجمه]

«۷۱»

وَ مِمَّا رَوَاهُ مِنْ کِتَابِ الْمِعْرَاجِ عَنِ الصَّدُوقِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّقْرِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ بَسَّام عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُهَلَّبِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ صَبِیحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ علیهم السلام قَالَ: لَمَّا عُرِجَ بِالنَّبِیِّ صلی الله علیه و آله إِلَی السَّمَاءِ قَالَ الْعَزِیزُ عَزَّ وَ جَلَّ آمَنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَیْهِ مِنْ رَبِّهِ قَالَ قُلْتُ (۴) وَ الْمُؤْمِنُونَ (۵)

۱- إیضاح دفائن النواصب: ۴۹ و الآیه فی الزخرف: ۴۵.

۲- فی المصدر: علی ما بعثتم قبلی؟ فقالوا.

۳- المحتضر: ۱۲۵.

۴- فی المصدر: فقال: و المؤمنون.

۵- البقره: ۲۸۵.

قَالَ صَدَقْتَ يَا مُحَمَّدُ مَنْ خَلَّفْتَ لِأُمَّتِکَ وَ هُوَ أَعْلَمُ (۱) قُلْتُ خَيْرَهَا لِأَهْلِهَا قَالَ صَدَقْتَ يَا مُحَمَّدُ إِنِّی اطَّلَعْتُ إِلَى الْأَرْضِ اطِّلَاعَةً فَاخْتَرْتُکَ مِنْهَا ثُمَّ شَقَقْتُ لَکَ اسْماً مِنْ أَسْمَائِی فَلَا أُذْکَرُ فِی مَوْضِعٍ إِلَّا ذُکِرْتَ مَعِی وَ أَنَا الْمَحْمُودُ (۲) أَنْتَ مُحَمَّدٌ ثُمَّ اطَّلَعْتُ إِلَيْهَا اطِّلَاعَةً أُخْرَى فَاخْتَرْتُ مِنْهَا عَلِيّاً فَجَعَلْتُهُ (۳) وَصِيَّکَ فَأَنْتَ سَيِّدُ الْأَنْبِيَاءِ وَ عَلِیٌّ سَيِّدُ الْأَوْصِيَاءِ (۴) إِنِّی خَلَقْتُکَ وَ خَلَقْتُ عَلِيّاً وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ مِنْ شَبَحِ نُورٍ ثُمَّ عَرَضْتُ وَلَايَتَهُمْ عَلَى الْمَلَائِکَةِ وَ سَائِرِ خَلْقِی وَ هُمْ أَرْوَاحٌ (۵) فَمَنْ قَبِلَهَا کَانَ عِنْدِی مِنَ الْمُقَرَّبِينَ وَ مَنْ جَحَدَهَا کَانَ عِنْدِی مِنَ الْکَافِرِينَ يَا مُحَمَّدُ وَ عِزَّتِی وَ جَلَالِی لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَنِی حَتَّى يَنْقَطِعَ أَوْ يَصِيرَ کَالشَّنِّ (۶) الْبَالِی ثُمَّ أَتَانِی جَاحِداً لِوَلَايَتِهِمْ لَمْ أُدْخِلْهُ جَنَّتِی وَ لَا أَظْلَلْتُهُ تَحْتَ عَرْشِی (۷).

**[ترجمه]کتاب محتضر: از جمله روایاتی که از کتاب معراج نقل شده، این است که از موسی بن جعفر، از پدر خود، از جدش نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: وقتی مرا به آسمان به معراج بردند، خداوند فرمود: «آمَنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ.» من گفتم: «وَ الْمُؤْمِنُونَ.» - . بقره / ۲۸۵ -

{پیامبر «خدا» بدانچه از جانب پروردگارش بر او نازل شده است ایمان آورده است، و مؤمنان.}

ص: ۳۰۷

فرمود: راست گفتی. ای محمّد! چه کس را برای امت به جانشینی خود قرار داده ای؟ با این که او خود بهتر می دانست گفتم: بهترین آنها برای مردم را. فرمود: راست گفتی. یا محمّد! من توجه به زمین نمودم و تو را از میان آنها انتخاب کردم. بعد برایت یک اسم از اسم های خود جدا نمودم. از من در جایی یاد نمی کنند، مگر اینکه تو را نیز با من یاد می کنند. من محمودم و تو محمّد. بعد برای مرتبه دیگر متوجّه زمین شدم؛ علی را انتخاب کردم و او را وصیّ تو قرار دادم. تو سرور انبیایی و علی سرور اوصیا است.

من، تو و علی و فاطمه و حسن و حسین را از شبح نوری آفریدم. سپس در حالی که روح بودید، ولایت شما را بر ملائکه و سایر خلق عرضه داشتم. هر که پذیرفت در نزد من از مقربین شد و هر که منکر شد، از کافرین گردید.

ای محمّد! به عزت و جلالم سوگند که اگر بنده ای مرا بپرستد و عبادت کند، آن قدر که نفسش قطع شود یا از حرکت باز ماند یا همچون مشکی خشک گردد، با این حال از عبادت پیش من آید اما منکر ولایت ایشان باشد، نه او را داخل بهشت می کنم و نه در سایه عرش قرار می دهم. - . کتاب محتضر: ۱۴۷ - ۱۴۸ -

**[ترجمه]

«۷۲»

وَ مِمَّا رَوَاهُ مِنْ کِتَابِ السَّيِّدِ حَسَنِ بْنِ کَبْشٍ بِإِسْنَادِهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَلِیٍّ الدِّعْبِلِیِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليهما السلام يَا عَلِیُّ أَنْتَ خَيْرُ الْبَشَرِ لَا يَشُکُّ فِيکَ إِلَّا کَافِرٌ (۸).

**[ترجمه]کتاب محتضر: از جمله روایاتی که از کتاب سید حسن بن کبش روایت شده، این است که حضرت رضا علیه السّلام از پدرانش نقل کرد که رسول اکرم به علی بن ابی طالب فرمود: ای علی! تو بهترین انسانی؛ به تو شک ندارد مگر کافر. -. کتاب محتضر: ۱۵۱ -

**[ترجمه]

«۷۳»

وَ مِنْهُ عَنْ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ: إِنَّ مُوسَی علیه السلام نَظَرَ لَیْلَهَ الْخِطَابِ إِلَی کُلِّ شَجَرَهٍ فِی الطُّورِ وَ کُلِّ حَجَرٍ وَ نَبَاتٍ یَنْطِقُ بِذِکْرِ مُحَمَّدٍ وَ اثْنَیْ عَشَرَ وَصِیّاً لَهُ مِنْ

ص: ۳۰۸

۱- أی و اللّه أعلم بمن خلفت.

۲- فی المصدر: فانا المحمود.

۳- فی المصدر: و جعلته.

۴- فی المصدر: فانت خیر الأنبیاء و هو خیر الأوصیاء، یا محمّد انی.

۵- فی المصدر: من شبح نوری ثمّ عرضتهم علی الملائکه و سائر خلقی و اردت ولایتهم و هم أرواح.

۶- الشن: القربه الخلق الصغیره.

۷- المحتضر: ۱۴۷ و ۱۴۸ فیه: و لا اظله.

۸- المحتضر: ۱۵۱ فیه: الا من کفر.

بَعْدِهِ فَقَالَ مُوسَى إِلَهِی لَا أَرَى شَيْئاً خَلَقْتَهُ إِلَّا وَ هُوَ نَاطِقٌ بِذِكْرِ مُحَمَّدٍ وَ أَوْصِيَائِهِ الِاثْنَیْ عَشَرَ فَمَا مَنْزِلَهُ هَؤُلَاءِ عِنْدَکَ قَالَ يَا ابْنَ عِمْرَانَ إِنِّی خَلَقْتُهُمْ قَبْلَ أَنْ أَخْلُقَ الْأَنْوَارَ خَلَقْتُهُمْ فِی خِزَانَهِ قُدْسِی تَرْتَعُ فِی رِيَاضِ مَشِيَّتِی وَ تَتَنَسَّمُ مِنْ رَوْحِ جَبَرُوتِی وَ تُشَاهِدُ أَقْطَارَ مَلَكُوتِی حَتَّى إِذَا شِئْتَ بِمَشِيَّتِی أَنْفَذْتَ قَضَائِی وَ قَدَرِی يَا ابْنَ عِمْرَانَ إِنِّی سَبَقْتُ بِهِمُ السُّبَّاقَ حَتَّى أُزَخْرِفَ بِهِمْ جِنَانِی يَا ابْنَ عِمْرَانَ تَمَسَّکْ بِذِكْرِهِمْ فَإِنَّهُمْ خَزَنَهُ عِلْمِی وَ عَيْبَهُ حِكْمَتِی وَ مَعْدِنُ نُورِی قَالَ حُسَيْنُ بْنُ عُلْوَانَ فَذَكَرْتُ ذَلِکَ لِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَقَالَ حَقٌّ ذَلِکَ هُمُ اثْنَا عَشَرَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ عَلِيٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ وَ مَنْ شَاءَ اللَّهُ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّمَا سَأَلْتُکَ لِتُبَيِّنَ الْحَقَّ لِی قَالَ أَنَا وَ ابْنِی هَذَا وَ أَوْمَأَ إِلَى ابْنِهِ مُوسَى وَ الْخَامِسُ مِنْ وُلْدِهِ يَغِيبُ شَخْصُهُ وَ لَا يَحِلُّ ذِكْرُهُ بِاسْمِهِ (۱).

**[ترجمه]کتاب محتضر: وهب بن منبه گفت: حضرت موسی در شب گفتگو با خدا در طور، چشمش به هر درختی و هر سنگ و گیاهی که می افتاد، دم از ذکر محمّد و دوازده وصیّ

ص: ۳۰۸

بعد از او می زدند.

موسی گفت: خدایا! چیزی را نمی بینم که خلق کرده باشی، جز اینکه دم از ذکر محمّد و اوصیای دوازده گانه بعد از او می زنند. مقام آنها در نزد تو چقدر است؟ خداوند فرمود: ای پسر عمران! من آنها را پیش از آفرینش انوار در خزانه قدسم آفریدم، که در ریاض مشیّتم می خرامیدند و از روح جبروتم تنفس می کردند و شاهد اطراف ملکوتم بودند، تا زمانی که با مشیّت خود خواستم و قضا و قدر خود را به اجرا در آوردم.

ای پسر عمران! من به وسیله آنها مسابقه ای ترتیب دادم تا بهشتم را به ایشان زینت بخشم. ای پسر عمران! به وسیله ذکر آنها تمسک بجو، زیرا آنها نگهبانان علم و جایگاه حکمت من و معدن نورم هستند .

حسین بن علوان گفت: این حدیث را برای حضرت صادق علیه السّلام نقل کردم. فرمود: واقعیت دارد. آنها دوازده نفر از آل محمّدند؛ علی و حسن و حسین و علی بن الحسین و محمّد بن علی و هر کس را که خدا بخواهد. گفتم: آقا! من این را برای شما عرض کردم تا حق را برایم آشکار فرمایید. فرمود: من و این پسرم (اشاره کرد به پسرش موسی) و پنجم فرزندش که از دیده ها غایب می شود و حلال نیست بردن نامش. - . کتاب محتضر: ۱۵۱ -

**[ترجمه]

«۷۴»

وَ مِنْهُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَسْكَرِيِّ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَنَا مَعَاشِرَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ اخْتَارَ الْمَلَائِكَهَ الْمُقَرَّبِينَ وَ مَا اخْتَارَهُمْ إِلَّا لِعِلْمِهِ إِنَّهُمْ لَيَهْتَدُونَ (۲).

**[ترجمه]کتاب محتضـر: حسن بن علی امام عسـکری، از پدرانش علیهم السّلام نقل کرد که گفت: پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله فرمود: خداونـد ما آل محمّد را انتخاب نمود و ملائکه مقرب را. آنها را انتخاب نکرد، مگر اینکه می دانست هدایت می یابند. - . کتاب محتضر: ۱۵۱ -

**[ترجمه]

«۷۵»

وَ مِنْهُ عَنْ أَبِی ذَرٍّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: نَظَرَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَقَالَ هَذَا خَیْرُ الْأَوَّلِینَ وَ خَیْرُ الْآخِرِینَ مِنْ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ أَهْلِ الْأَرَضِینَ وَ هَذَا سَیِّدُ الصِّدِّیقِینَ وَ سَیِّدُ الْوَصِیِّینَ (۳).

**[ترجمه]کتاب محتضر: از ابوذر رضی اللَّه عنه نقل می کند که گفت: پیامبر اکرم نگاهی به علی بن ابی طالب کرد و فرمود: این بهترین شـخص از پیشـینیان و آیندگان از اهل آسـمان ها و اهل زمین ها است؛ این سرور صدیقین و سید وصیین است. - . کتاب محتضر: ۱۵۱ -

**[ترجمه]

«۷۶»

مـا، الأمـالی للشـیخ الطوسـی مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَـدَ بْنِ شَـاذَانَ عَنِ الْمُعَافَی بْنِ زَکَرِیَّا عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ هَوْذَهَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْـحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُـلَیْمَانَ الـدَّیْلَمِیِّ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: سَأَلْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السـلام لِمَ سُـمِّیَتِ الْجُمُعَهُ جُمُعَهً قَالَ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَی جَمَعَ فِیهَا خَلْقَهُ لِوَلَایَهِ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَیْتِهِ (۴).

**[ترجمه]امالی شـیخ طوسی: سلیمان دیلمی از پدرش نقل کرد که گفت: از جعفر بن محمّد علیه السّلام پرسیدم: جمعه را به چه جهت جمعه نامیـده انـد؟ فرمود: چون در آن روز خداونـد خلق را برای ولاـیت محمّـد و اهـل بیت او جمع کرد. - . امـالی شیخ طوسی: ۷۱ -

**[ترجمه]

«۷۷»

کِتَابُ تَفْضِیلِ الْأَئِمَّهِ عَلَی الْأَنْبِیَاءِ لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَیْمَانَ، قَالَ ذَکَرَ السَّیِّدُ حَسَنُ بْنُ کَبْشٍ فِی کِتَابِهِ بِإِسْنَادِهِ مَرْفُوعاً إِلَی عِدَّهٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنْهُمْ

١- المحتضر: ١٥١.

٢- المحتضر: ١٥١.

٣- المحتضر: ١٥١.

٤- أمالي ابن الشيخ: ٧١.

جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ وَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ وَ عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ أَبِي أَمَيَّهَ وَ عُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَهَ وَ غَيْرُهُمْ قَالُوا لَمَّا فَتَحَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله مَكَّهَ أَرْسَلَ رُسُلَهُ إِلَى كِسْرَى وَ قَيْصَرَ يَدْعُوهُمَا إِلَى الْإِسْلَامِ أَوِ الْجِزْيَهِ وَ إِلَّا آذَنَا بِالْحَرْبِ وَ كَتَبَ أَيْضاً إِلَى نَصَارَى نَجْرَانَ بِمِثْلِ ذَلِكَ فَلَمَّا أَتَتْهُمْ رُسُلُهُ صلوات الله عليهم فَزِعُوا إِلَى بِيعَتِهِمُ (۱) الْعُظْمَى وَ كَانَ قَدْ حَضَرَهُمْ أَبُو حَارِثَهَ أُسْقُفُّهُمُ الْأَوَّلُ وَ قَدْ بَلَغَ يَوْمَئِذٍ مِائَهً وَ عِشْرِينَ سَنَهً وَ كَانَ يُؤْمِنُ بِالنَّبِيِّ وَ الْمَسِيحِ عليه السلام وَ يَكْتُمُ ذَلِكَ عَنْ كَفَرَهِ قَوْمِهِ فَقَامَ عَلَى عَصَاهُ وَ خَطَبَهُمْ وَ وَعَظَهُمْ وَ أَلْجَأَهُمْ بَعْدَ مُشَاجَرَاتٍ كَثِيرَهٍ إِلَى إِحْضَارِ الْجَامِعَهِ الْكُبْرَى الَّتِي وَرِثَهَا شَيْثٌ فَفَتَحَ طَرَفَهَا وَ اسْتَخْرَجَ صَحِيفَهَ شَيْثٍ الَّتِي وَرِثَهَا مِنْ أَبِيهِ آدَمَ عليه السلام فَأَلْفَوْا فِي المسباح الثَّانِي مِنْ فَوَاصِلِهَا- بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا الْحَيُّ الْقَيُّومُ مُعَقِّبُ الدُّهُورِ وَ فَاصِلُ الْأُمُورِ سَبَّبْتُ بِمَشِيَّتِي الْأَسْبَابَ وَ ذَلَّلْتُ بِقُدْرَتِي الصِّعَابَ وَ أَنَا الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ أَرْحَمُ وَ أَتَرَحَّمُ وَ سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي وَ عَفْوِي عُقُوبَتِي خَلَقْتُ عِبَادِي لِعِبَادَتِي وَ أَلْزَمْتُهُمْ حُجَّتِي أَلَا إِنِّي بَاعِثٌ فِيهِمْ رُسُلِي وَ مُنْزِلٌ عَلَيْهِمْ كُتُبِي أُبْرِمُ ذَلِكَ مِنْ لَدُنْ أَوَّلِ مَذْكُورٍ مِنْ بَشَرٍ إِلَى أَحْمَدَ نَبِيِّي وَ خَاتَمِ رُسُلِي ذَلِكَ الَّذِي أَجْعَلُ عَلَيْهِ صَلَوَاتِي وَ رَحْمَتِي وَ أَسْلُكُ فِي قَلْبِهِ بَرَكَاتِي وَ بِهِ أُكَمِّلُ أَنْبِيَائِي وَ نُذُرِي قَالَ آدَمُ مَنْ هَؤُلَاءِ الرُّسُلُ وَ مَنْ أَحْمَدُ هَذَا الَّذِي رَفَعْتَ وَ شَرَّفْتَ قَالَ كُلٌّ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ وَ أَحْمَدُ عَاقِبُهُمْ (۲) وَ وَارِثُهُمْ قَالَ يَا رَبِّ بِمَا أَنْتَ بَاعِثُهُمْ وَ مُرْسِلُهُمْ قَالَ بِتَوْحِيدِي ثُمَّ أُقَفِّي ذَلِكَ (۳) بِثَلَاثِمِائَهٍ وَ ثَلَاثِينَ شَرِيعَهً أَنْظِمُهَا وَ أُكَمِّلُهَا لِأَحْمَدَ جَمِيعاً فَأَذِنْتُ لِمَنْ جَاءَنِي بِشَرِيعَهٍ (۴) مِنْهَا مَعَ الْإِيمَانِ بِي وَ بِرُسُلِي أَنْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّهَ

۱- البیعه: معبد النصاری و الیهود.

۲- عقب الرجل او مکان الرجل: خلفه و جاء بعده، و المراد انه یأتی بعد الأنبیاء و فی آخرهم، ای یکون خاتمهم.

۳- أی التوحید.

۴- أی فی الوقت الذی شرع ذلک الشریعه.

قَالَ قَالَ آدَمُ علیه السلام حَقٌّ لِمَنْ عَرَفَکَ یَا إِلَهِی بِنِعْمَتِکَ أَنْ لَا یَعْصِیَکَ بِهَا وَ لِمَنْ عَلِمَ سَعَهَ رَحْمَتِکَ وَ مَغْفِرَتِکَ أَنْ لَا یَیْأَسَ مِنْهَا قَالَ یَا آدَمُ أَ تُحِبُّ أَنْ أُرِیَکَ أَبْنَاءَکَ هَؤُلَاءِ الَّذِینَ کَرَّمْتُهُمْ وَ اصْطَفَیْتُهُمْ عَلَی الْعَالَمِینَ قَالَ نَعَمْ أَیْ رَبِّ فَمَثَّلَهُمُ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی قَدْرَ مَنَازِلِهِمْ وَ مَکَانَتِهِمْ مِنْ فَضْلِهِ عَلَیْهِمْ وَ نِعْمَتِهِ ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَیْهِ أَشْبَاحاً فِی ذُرِّیَّاتِهِمْ وَ خَاصِّ أَتْبَاعِهِمْ مِنْ أُمَمِهِمْ فَنَظَرَ إِلَیْهِمْ آدَمُ وَ بَعْضُهُمْ أَعْظَمُ نُوراً مِنْ بَعْضٍ وَ إِذَا فَضْلُ أَنْوَارِ الْخَمْسَهِ أَصْحَابِ الْمَقَامَاتِ وَ الشَّرَائِعِ مِنَ الْأَنْبِیَاءِ کَفَضْلِ الْقَمَرِ لَیْلَهَ الْبَدْرِ عَلَی سَائِرِ الْکَوَاکِبِ وَ فَضْلُ الْعَاقِبِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فِی عِظَمِ نُورِهِ عَلَی الْخَمْسَهِ کَفَضْلِ الْخَمْسَهِ عَلَی الْأَنْبِیَاءِ جَمِیعاً فَنَظَرَ فَإِذَا حَامَّهُ (۱) کُلِّ نَبِیٍّ وَ خَاصَّتُهُ مِنْ قَوْمِهِ وَ رَهْطِهِ آخِذُونَ بِحُجْزَهِ ذَلِکَ النَّبِیِّ مِنْ بَیْنِ یَدَیْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ عَنْ یَمِینِهِ وَ شِمَالِهِ تَتَلَأْلَأُ وُجُوهُهُمْ وَ تُشْرِقُ جِبَاهُهُمْ نُوراً وَ ذَلِکَ بِحَسَبِ مَنْزِلَهِ ذَلِکَ النَّبِیِّ مِنْ رَبِّهِ وَ بِقَدْرِ مَنْزِلَهِ کُلِّ وَاحِدٍ مِنْ نَبِیِّهِ ثُمَّ نَظَرَ آدَمُ علیه السلام إِلَی نُورٍ قَدْ لَمَعَ فَسَدَّ الْجَوَّ الْمُنْخَرِقَ وَ أَخَذَ بِالْمَطَالِعِ مِنَ الْمَشَارِقِ ثُمَّ سَرَی حَتَّی طَبَقَ الْمَغَارِبَ ثُمَّ سَمَا (۲) حَتَّی بَلَغَ مَلَکُوتَ السَّمَاءِ فَإِذَا الْأَکْنَافُ قَدْ تَضَوَّعَتْ طِیباً وَ إِذَا أَنْوَارٌ أَرْبَعَهٌ قَدِ اکْتَنَفَتْهُ عَنْ یَمِینِهِ وَ شِمَالِهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ أَمَامِهِ أَشْبَهُ بِهِ أَرَجاً (۳) وَ نُوراً یَتْلُوهَا أَنْوَارٌ مِنْ بَعْدِهَا یَسْتَمِدُّ مِنْهَا وَ إِذَا هِیَ شَبِیهَهٌ بِهَا فِی ضِیَائِهَا وَ عَظَّمَهَا وَ نَشَرَهَا ثُمَّ دَنَتْ مِنْهَا فَتَکَلَّلَتْ عَلَیْهَا وَ حُفَّتْ بِهَا وَ نَظَرَ فَإِذَا أَنْوَارٌ مِنْ بَعْدِ ذَلِکَ فِی مِثْلِ عَدَدِ الْکَوَاکِبِ وَ دُونَ مَنَازِلِ الْأَوَائِلِ جِدّاً جِدّاً ثُمَّ طَلَعَ (۴) عَلَیْهِ سَوَادٌ کَاللَّیْلِ وَ کَالسَّیْلِ یَنْسُلُونَ (۵) مِنْ کُلِّ وَجْهٍ وَ أَوْبٍ (۶)

۱- الحامه: خاصّه الرجل من اهله و ولده.

۲- أی علا و ارتفع.

۳- أی طیبا.

۴- فی نسخه: ثم طبع علیه.

۵- أنسل: اسرع. القوم: تقدمهم.

۶- الاوب: الطریق. الجهه ای من کل طریق وجهه.

فَأَقْبَلُوا حَتَّى مَلَئُوا الْبِقَاعَ (۱) وَ الْأَكَمَ وَ إِذَا هُمْ أَقْبَحُ شَيْ ءٍ هَيْئَةً وَ صُوَراً وَ أَنْتُنُهُ رِيحاً فَبُهِرَ آدَمُ علیه السلام مَا رَأَى مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ يَا عَالِمَ الْغُيُوبِ وَ يَا غَافِرَ الذُّنُوبِ وَ يَا ذَا الْقُدْرَهِ الْبَاهِرَهِ وَ الْمَشِيَّهِ الْغَالِبَهِ مَنْ هَذَا السَّعِيدُ الَّذِی كَرَّمْتَ وَ رَفَعْتَ عَلَى الْعَالَمِينَ وَ مَنْ هَذِهِ الْأَنْوَارُ الْمُنِيفَهُ الْمُكْتَنِفَهُ لَهُ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ يَا آدَمُ هَؤُلَاءِ وَسِيلَتُكَ وَ وَسِيلَهُ مَنْ أَسْعَدْتُ مِنْ خَلْقِی هَؤُلَاءِ السَّابِقُونَ الْمُقَرَّبُونَ وَ الشَّافِعُونَ الْمُشَفَّعُونَ وَ هَذَا أَحْمَدُ (۲) سَيِّدُهُمْ وَ سَيِّدُ بَرِيَّتِی اخْتَرْتُهُ بِعِلْمِی وَ اشْتَقَقْتُ اسْمَهُ مِنِ اسْمِی فَأَنَا الْمَحْمُودُ وَ هَذَا أَحْمَدُ وَ هَذَا صِنْوُهُ وَ وَصِيُّهُ وَ وَارِثُهُ وَ جَعَلْتُ بَرَكَاتِی وَ تَطْهِيرِی فِی عَقِبِهِ وَ هِیَ (۳) سَيِّدَهُ إِمَائِی وَ الْبَقِيَّهُ فِی عِلْمِی مِنْ أَحْمَدَ نَبِيِّی وَ هَذَانِ السِّبْطَانِ وَ الْخَلَفَانِ لَهُمْ وَ هَذِهِ الْأَعْيَانُ الْمُضَارِعُ نُورُهَا (۴) أَنْوَارُهُمْ بَقِيَّهٌ مِنْهُمْ إِلَّا أَنَّ كُلًّا اصْطَفَيْتُ وَ طَهَّرْتُ وَ عَلَى كُلٍّ بَارَكْتُ وَ تَرَحَّمْتُ وَ كُلًّا بِعِلْمِی جَعَلْتُ قُدْوَهَ عِبَادِی وَ نُورَ بِلَادِی وَ نَظَرَ إِلَى شَبَحٍ فِی آخِرِهِمْ يَزْهَرُ فِی ذَلِكَ الصَّفِيحِ كَمَا يَزْهَرُ كَوْكَبُ الصُّبْحِ لِأَهْلِ الدُّنْيَا فَقَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ بِعَبْدِی هَذَا السَّعِيدِ أَفُكُّ عَنْ عِبَادِیَ الْأَغْلَالَ وَ أَضَعُ عَنْهُمُ الْآصَارَ وَ أَمْلَأُ الْأَرْضَ حَنَاناً وَ رَأْفَهً وَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ مِنْ قَلْبِهِ قَسْوَهً وَ شِقْوَهً وَ جَوْراً قَالَ آدَمُ يَا رَبِّ إِنَّ الْكَرِيمَ كُلَّ الْكَرِيمِ مَنْ كَرَّمْتَ وَ إِنَّ الشَّرِيفَ كُلَّ الشَّرِيفِ مَنْ شَرَّفْتَ وَ حَقٌّ يَا إِلَهِی لِمَنْ رَفَعْتَ (۵) وَ أَعْلَيْتَ أَنْ يَكُونَ كَذَلِكَ فَيَا ذَا النِّعَمِ الَّذِی لَا يَنْقَطِعُ وَ الْإِحْسَانِ الَّذِی لَا ينفذ- (يَنْفَدُ) بِمَ بَلَغَ (۶) هَؤُلَاءِ الْعَالُونَ (۷) هَذِهِ الْمَنْزِلَهَ

ص: ۳۱۲

۱- فی نسخه: الفاع و لعله انسب.

۲- فی نسخه: محمّد.

۳- فی نسخه: و هذه.

۴- أی المشابه نورها.

۵- فی نسخه: لما رفعت.

۶- فی نسخه: بما بلغ.

۷- فی نسخه: العالمون.

مِنْ شَرَفِ عَطَايَاكَ وَ عَظِيمِ فَضْلِكَ وَ حَنَانِكَ وَ كَذَلِكَ مَنْ كَرَّمْتَ مِنْ عِبَادِكَ الْمُرْسَلِينَ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِنِّى أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ عَالِمُ الْغُيُوبِ وَ مُضْمَرَاتِ الْقُلُوبِ أَعْلَمُ مَا لَمْ يَكُنْ مِمَّا يَكُونُ كَيْفَ يَكُونُ وَ مَا لَا يَكُونُ لَوْ كَانَ كَيْفَ يَكُونُ وَ إِنِّى اطَّلَعْتُ يَا عَبْدِى فِى عِلْمِى عَلَى قُلُوبِ عِبَادِى فَلَمْ أَرَ فِيهِمْ أَطْوَعَ لِى وَ لَا أَنْصَحَ لِخَلْقِى مِنْ أَنْبِيَائِى وَ رُسُلِى فَجَعَلْتُ لِذَلِكَ فِيهِمْ رُوحِى وَ كَلِمَتِى وَ أَلْزَمْتُهُمْ عِبْ ءَ (١) حُجَّتِى وَ اصْطَفَيْتُهُمْ عَلَى الْبَرَايَا بِرِسَالَتِى وَ وَحْيِى ثُمَّ أَلْقَيْتُ مَكَانَاتِهِمْ تِلْكَ فِى مَنَازِلِهِمْ قُلُوبَ حَوَامِّهِمْ وَ أَوْصِيَائِهِمْ مِنْ بَعْدُ فَأَلْحَقْتُهُمْ بِأَنْبِيَائِى وَ رُسُلِى وَ جَعَلْتُهُمْ مِنْ وَدَائِعِ حُجَّتِى وَ الْأُسَاةَ (٢) فِى بَرِيَّتِى لِأَجْبُرَ بِهِمْ كَسْرَ عِبَادِى وَ أُقِيمَ بِهِمْ أَوَدَهُمْ (٣) ذَلِكَ أَنِّى بِهِمْ وَ بِقُلُوبِهِمْ لَطِيفٌ وَ خَبِيرٌ ثُمَّ اطَّلَعْتُ عَلَى قُلُوبِ الْمُصْطَفَيْنَ مِنْ رُسُلِى فَلَمْ أَجِدْ فِيهِمْ أَطْوَعَ لِى وَ لَا أَنْصَحَ لِخَلْقِى مِنْ مُحَمَّدٍ خِيَرَتِى وَ خَالِصَتِى فَاخْتَرْتُهُ عَلَى عِلْمِى وَ رَفَعْتُ ذِكْرَهُ إِلَى ذِكْرِى ثُمَّ وَجَدْتُ كَذَلِكَ قُلُوبَ حَامَّتِهِ اللَّائِى مِنْ بَعْدِهِ عَلَى صِفَةِ قَلْبِهِ فَأَلْحَقْتُهُمْ بِهِ وَ جَعَلْتُهُمْ وَرَثَةَ كِتَابِى وَ وَحْيِى وَ أَرْكَانَ (۴) حِكْمَتِى وَ نُورِى وَ آلَيْتُ بِى أَنْ لَا أُعَذِّبَ بِنَارِى مَنْ لَقِيَنِى مُعْتَصِماً بِتَوْحِيدِى وَ حَبْلِ مَوَدَّتِهِمْ أَبَداً قَالَ آدَمُ فَمَا هَاتَانِ الثُّلَّتَانِ الْعَظِيمَتَانِ قَالَ اللَّهُ تَقَدَّسَ اسْمُهُ هَؤُلَاءِ أُمَّةُ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله أَدْرَكَتْ نَبِيَّهَا فِى عِلْمِهِ فَآمَنَتْ بِهِ وَ اتَّبَعَتْ فَأَلْبَسْتُهَا نُوراً مِنْ نُورِى ثُمَّ الَّذِى يَلُونَهُمْ كَذَلِكَ حَتَّى أَرِثَ الْأَرْضَ وَ مَنْ عَلَيْهَا وَ لَهُمْ فِيهَا قَسَمْتُ لَهُمْ مِنْ فَضْلِى وَ رَحْمَتِى مَنَازِلَ شَتَّى فَأَفْضَلُهُمْ سَابِقُهُمْ إِذَا كَانَ أَعْلَمَهُمْ بِى وَ أَعْمَلَهُمْ بِطَاعَتِى.

ص: ٣١٣

١- العب ء: الثقل.

٢- الاساه جمع الاسوه القدوه.

٣- الاود: الاعوجاج و الكد و التعب.

۴- فى نسخه: و أوكار حكمتى.

وَ هَذِهِ الثُّلَّهُ (۱) الْعُظْمَی الَّتِی مَلَأَتْ بَیَاضَهَا وَ سَوَادُهَا أَرْضِی فَهُمْ أَخَابِثُ خَلْقِی وَ أَشْرَارُ عَبِیدِی وَ هُمُ الَّذِینَ یُدْرِکُونَ مُحَمَّداً خِیَرَتِی وَ سَیِّدَ بَرِیَّتِی فَیُکَذِّبُونَهُ صَادِقاً وَ یُخَوِّفُونَهُ آمِناً وَ یَعْصُونَهُ رَءُوفاً وَ هُمْ یَعْرِفُونَهُ وَ النُّورِ (۲) الَّذِی أَبْعَثُهُ بِهِ یُظَاهِرُونَ عَلَی إِخْرَاجِهِ مِنْ أَرْضِهِ وَ یَتَظَاهَرُونَ عَلَی قِتَالِهِ وَ عَدَاوَتِهِ ثُمَّ الْقَوَّامِینَ بِالْقِسْطِ مِنْ بَعْدِ هَذَا وَ هُمْ (۳) لَهُمْ جُنَّهٌ حَقٌّ عَلَیَّ لَأَصْلِیَنَّ عَذَابَهُمْ نَاراً لَا یَنْقَطِعُ ثُمَّ لَأُلْحِقَنَّهُمْ بِعَدُوِّیَ الَّذِی اتَّخَذُوهُ وَ ذُرِّیَّتَهُ أَوْلِیَاءَ مِنْ دُونِی وَ دُونَ أَوْلِیَائِی أَجَلْ ثُمَّ لَأَتْبَعَنَّ مَنْ یَأْتِی مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِهِمْ أَنْتَقِمُ مِنْهُمْ وَ أَنَا غَیْرُ ظَالِمٍ وَ عِنْدَ انْقِضَاءِ مُنَاجَاهِ آدَمَ رَبَّهُ خَرَّ سَاجِداً فَأَوْحَی اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِهِ وَ بِقَلْبِهِ مَا سُجُودُکَ هَذَا قَالَ تَعَبُّداً لَکَ یَا إِلَهِی وَحْدَکَ وَ تَعْظِیماً لِأَوْلِیَائِکَ هَؤُلَاءِ الَّذِینَ کَرَّمْتَ وَ رَفَعْتَ وَ کَانَتْ أَوَّلَ سَجْدَهٍ سَجَدَهَا مَخْلُوقٌ فَشَکَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِکَ لَهُ فَأَسْجَدَ لَهُ مَلَائِکَتَهُ وَ أَبَاحَهُ جَنَّتَهُ وَ أَوْحَی إِلَیْهِ أَمَا إِنِّی مُخْرِجُهُمْ مِنْ صُلْبِکَ وَ جَاعِلُهُمْ فِی ذُرِّیَّتِکَ فَلَمَّا قَارَفَ آدَمُ الْخَطِیئَهَ وَ أُخْرِجَ مِنَ الْجَنَّهِ تَوَسَّلَ إِلَی اللَّهِ وَ هُوَ سَاجِدٌ بِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ حَامَّتِهِ وَ أَهْلِ بَیْتِهِ هَؤُلَاءِ فَغَفَرَ اللَّهُ لَهُ خَطِیئَتَهُ وَ جَعَلَهُ الْخَلِیفَهَ فِی أَرْضِهِ فَلَمَّا أَتَی الْقَوْمَ عَلَی بَاقِی المسباح الثَّانِی مِنْ ذِکْرِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ ذِکْرِ أَهْلِ بَیْتِهِ علیهم السلام أَمَرَهُمْ أَبُو حَارِثَهَ أَنْ یَصِیرُوا إِلَی صَحِیفَهِ شَیْثٍ الْکُبْرَی الَّتِی مِیرَاثُهَا إِلَی إِدْرِیسَ علیه السلام وَ کَانَ کِتَابَتُهَا بِالْقَلَمِ السُّرْیَانِیِّ الْقَدِیمِ وَ هُوَ الَّذِی کَتَبَ بِهِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ علیه السلام مُلُوکَ الْهَیَاطِلَهِ الْمُتَمَارِدَهَ فَافْتَضَّ الْقَوْمُ الصَّحِیفَهَ فَأَفْضَوْا مِنْهَا إِلَی هَذَا الرَّسْمِ قَالُوا اجْتَمَعَ إِلَی إِدْرِیسَ علیه السلام قَوْمُهُ وَ صَحَابَتُهُ وَ هُمْ یَوْمَئِذٍ فِی بَیْتِ عِبَادَتِهِ مِنْ أَرْضِ کُوفَانَ فَخَبَّرَهُمْ بِمَا اقْتَصَّ عَلَیْهِمْ قَالَ إِنَّ بَنِی أَبِیکُمْ آدَمَ علیه السلام لِصُلْبِهِ وَ بَنِی بَنِیهِ وَ ذُرِّیَّتَهُ اجْتَمَعُوا فِیمَا بَیْنَهُمْ وَ قَالُوا أَیُّ الْخَلْقِ عِنْدَکُمْ أَکْرَمُ عَلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ

۱- الثله: الطائفه. جماعه من الناس.

۲- أی القرآن الکریم.

۳- أی هؤلاء القوامون جنه و وقایه للناس من عذاب الدنیا و الآخره.

وَ أَرْفَعُ لَدَيْهِ مَكَاناً وَ أَقْرَبُ مِنْهُ مَنْزِلَةً فَقَالَ بَعْضُهُمْ أَبُوكُمْ آدَمُ خَلَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِيَدِهِ وَ أَسْجَدَ لَهُ مَلَائِكَتَهُ وَ جَعَلَهُ الْخَلِيفَةَ فِي أَرْضِهِ وَ سَخَّرَ لَهُ جَمِيعَ خَلْقِهِ وَ قَالَ آخَرُونَ بَلِ الْمَلَائِكَةُ الَّذِينَ لَمْ يَعْصُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ لَا بَلِ الْأَمِينُ جَبْرَئِيلُ عليه السلام فَانْطَلَقُوا إِلَى آدَمَ عليه السلام فَذَكَرُوا لَهُ الَّذِي قَالُوا وَ اخْتَلَفُوا فِيهِ فَقَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أُخْبِرُكُمْ بِأَكْرَمِ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ جَمِيعاً ثُمَّ إِنَّهُ وَ اللَّهِ مَا عَدَا أَنْ نَفَخَ فِيَّ الرُّوحَ حَتَّى اسْتَوَيْتُ جَالِساً فَبَرَقَ لِيَ الْعَرْشُ الْعَظِيمُ فَنَظَرْتُ فَإِذَا فِيهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ- مُحَمَّدٌ خِيَرَةُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ ذَكَرَ عِدَّةَ أَسْمَاءٍ (۱) صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ مَقْرُونَةٍ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله قَالَ آدَمُ ثُمَّ لَمْ أَرَ فِي السَّمَاءِ مَوْضِعَ أَدِيمٍ أَوْ قَالَ صَفِيحٍ مِنْهَا إِلَّا وَ فِيهِ مَكْتُوبٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ مَا مِنْ مَوْضِعٍ مَكْتُوبٌ فِيهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ فِيهِ مَكْتُوبٌ خَلْقاً لَا خَطّاً مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ مَا مِنْ مَوْضِعٍ فِيهِ مَكْتُوبٌ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِلَّا وَ فِيهِ مَكْتُوبٌ عَلِيٌّ خِيَرَةُ اللَّهِ الْحَسَنُ صَفْوَةُ اللَّهِ الْحُسَيْنُ أَمِينُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ ذَكَرَ الْأَئِمَّةَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ عليهم السلام وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ إِلَى الْقَائِمِ بِأَمْرِ اللَّهِ قَالَ آدَمُ فَمُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله وَ مَنْ خُطَّ مِنْ أَسْمَاءِ أَهْلِ بَيْتِهِ أَكْرَمُ الْخَلَائِقِ عَلَى اللَّهِ فَلَمَّا انْتَهَى الْقَوْمُ إِلَى آخِرِ مَا فِي صَحِيفَةِ إِدْرِيسَ قَرَءُوا صَحِيفَةَ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام وَ فِيهَا مَعْنَى مَا تَقَدَّمَ بِعَيْنِهِ وَ انْفَضُّوا (۲).

**[ترجمه]تفضيل الائمه: حسن بن كبش از گروهى از اصحاب پيامبر، از آن جمله

ص: ۳۰۹

جابر بن عبداللّه انصارى، ابو سعيد خدرى، عبدالصمد بن ابى اميه، عمر بن ابى سلمه و ديگران نقل كرده كه گفتند: پس از فتح مكه پيامبر نامه هايى به وسيله پيک براى كسرى و قيصر روم فرستاد و آن دو را دعوت به اسلام يا پرداخت جزيه كرد و فرمود كه در غير اين صورت آماده جنگ باشند. آن حضرت براى نصاراى نجران نيز همين مطلب را نوشت .

پيک پيامبر صلّى اللّه عليه و آله كه به آنها رسيد، به كنيسه بزرگ خود پناه بردند و ابو حارثه اسقف اول آنها نيز حضور داشت و در آن زمان صد و بيست سال از عمرش گذشته بود. وى به پيامبر و عيسى مسيح ايمان داشت، ولى از كافران قوم خود مخفى مى كرد. او تكيه بر عصاى خود زد و شروع به صحبت براى آنها نمود، ايشان را پند داد و بالاخره بعد از سر و صداهاى زياد، آنها را ملزم به آوردن «جامعه كبرا» كه يادگار شيث بود كرد. آنگاه يك قسمت آن را باز كرد و صحيفه شيث را كه از پدرش آدم به او به ارث رسيده بود گشود. در مسباح دوم از فواصل آن چنين نوشته بود:

بسم اللّه الرحمن الرحيم. خدايى جز من كه زنده و پايدارم نيست؛ تاخير اندازنده روزگار و جداكننده امور، به خواست خود اسباب را ترتيب دادم و مشكل ها را آسان نمودم. من عزيز و حكيم و رحمان و رحيم هستم، مهربانى مى كنم و مى بخشم، رحمتم بر خشم سبقت گرفته و عفوم بر عقوبتم. آفريدم بندگانم را براى عبادتم و آنها را با دليل و برهان خود ملزم گرداندم. آگاه باشيد كه من پيامبرانم را ميان آنها مى فرستم و كتاب هايم را بر آنها فرود مى آورم و اين كار را به طور قطع از ابتداى اولين بشر تا احمد پيامبر و خاتم انبيا ادامه مى دهم؛ او كسى است كه درود و رحمتم را بر او مى فرستم و در قلبش بركاتم را جاى مى دهم، به وسيله او انبيا و منذرانم را تكميل مى كنم.

آدم گفت: اين رسولان كيانند و اين احمدى كه چنان داراى مقام و شخصيت نمودى كيست؟ فرمود: همه از ذريه تو هستند. احمد آخرين آنها و وارث ايشان است. آدم پرسيد: آنها را به چه ماموريتى مى فرستى؟ خطاب شد: به ماموريت توحيد. آنگاه

بعد از توحید، سیصد و سی شریعت خواهم فرستاد که تمام آنها را برای احمد تکمیل می کنم. اکنون اعلام می کنم که هر کس با یکی از این شریعت ها پیش آید، با ایمان به من و پیامبرانم، او را داخل بهشت می کنم.

ص: ۳۱۰

آدم گفت: خدایا! شایسته است کسی که تو را می شناسد، با نعمت هایت به وسیله آنها با تو مخالفت و معصیت نکند و هر کس گسترش رحمت و مغفرت تو را بداند، مأیوس نگردد .

فرمود: ای آدم! آیا مایلی این فرزندانت را که مورد عظمت و شخصیت قرار داده ام و آنها را بر تمام جهانیان برتری بخشیده ام به تو نشان دهم؟ عرض کرد: آری پروردگارا! خداوند تمثال آنها را به اندازه قدر و مقامشان از لطف و عنایتی که به آنها نموده بود، به صورت شبح در ذریه ایشان و پیروان مخصوص از امتشان را برای آدم مجسم کرد و آدم آنها را تماشا کرد؛ بعضی از دیگران جلوه بیشتری داشتند. متوجه شد که فضل پنج پیامبر صاحب شریعت و مقام آنها مانند برتری ماه تمام نسبت به سایر ستارگان فرق دارد و فضیلت و برتری پنجمی – محمّد – از نظر نور بر بقیه آنها مانند برتری پنج پیامبر است بر تمام انبیا.

متوجه شد که خویشاوندان نزدیک هر پیامبری از قوم و قبیله اش، از جلو و عقب و راست و چپ چنگ به دامن آن پیامبر زده اند و صورت آنها درخشان و چهره هایشان از نور تابان است. این تفاوت مراتب به اندازه مقام آن پیامبر است در نزد خدا و به مقدار تفاوت مقام آنها نسبت به پیامبرشان.

آدم دید نوری چنان می درخشد که تمام آسمان را فرا گرفته، از مشرق گذشته و مغرب ها را پوشانده و چنان بالا رفته که به ملکوت آسمان ها رسیده است. متوجه شد که اطراف از بوی خوش پر شده و این نور را چهار نور از طرف راست و چپ و پشت و پیش احاطه کرده اند که بوی آنها بسیار شبیه همان نور است، و نوری است که از پی او انوار زیادی هستند و از او استمداد می جویند و آنها نیز در روشنایی و بزرگی و پرتو شبیه به آن نور هستند. بعد به آنها نزدیک شد و بر روی آنها قرار گرفت و اطرافش را احاطه کرد. بعد متوجه نورهایی شد که مثل تعداد ستارگان بعد از آن قرار داشتند و حقیقتا پایین تر از مقام نورهای اول بودند.

سپس یک تاریکی مانند شب بر آدم مستولی شد و چون سیل از هر طرف و هر ناحیه با سرعت پیش می آمد.

ص: ۳۱۱

آمد تا تمام دشت و دمن را پر کرد. آدم متوجه شد که آنها چه زشت صورت و بد بو هستند و از دیدن آنها نفسش تنگ شد و گفت: ای خدای دانا و ای پوشنده گناه! ای صاحب قدرت و مشیّت پیروز! این سعادتمندی که او را بر تمام جهانیان برتری بخشیده ای کیست و آن نورهایی که او را احاطه کرده اند کیستند؟ خداوند به او وحی کرد: اینها وسیله نجات تو و تمام کسانی که سعادتمند می شوند هستند؛ اینها سبقت گیرندگان مقرب و شافعین شفاعت پذیرفته شده اند و این احمد است که سرور آنها و تمام مردم است. او را به علم خود انتخاب کردم و نامی از نام خود برایش جدا کردم؛ من محمودم و او احمد و

این دیگری داماد و وصی و وارث اوست؛ برکت ها و پاکی ها را در نژاد او قرار دادم، و این بهترین زنان و یادگار پیامبرم در علمم احمد است و این دو نواده گان و بازماندگان آنهایند و این انواری که شبیه هم هستند، بازماندگان آنهایند. همه آنها را برگزیده ام و پاک کرده ام و بر تمام آنها نعمت و برکت داده ام؛ تمام را به علم خود انجام داده ام و آنها را راهنمای مردم و نور جهان قرار داده ام.

و آدم نگاه کرد به شخصیت بزرگی در آخر آنها که در این میان مانند ستاره صبح که برای این دنیا می درخشد، درخشان بود. خداوند تبارک و تعالی فرمود: با این بنده سعادت مندم، گردنبند ذلت را از گردن مردم می گشایم و بارهای سنگین را بر می دارم و زمین را پر از مرحمت و مهربانی و عدالت می کنم، چنان چه قبلا پر از ظلم و بدبختی و ستم شده است.

آدم گفت: خدایا! کریم کامل کسی است که تو او را گرامی بداری و بزرگ کسی است که تو او را بزرگوار کنی، و هر که را تو بلند کردی و سرافراز نمودی، باید چنین باشد. ای خدای صاحب نعمت پایدار و لطف پایان ناپذیر! اینها به چه علت به این مقام رسیده اند

ص: ۳۱۲

از این شرافت و فضل و مرحمتی که به آنها کرده ای، همچنین سایر پیامبران را که گرامی داشته ای؟

خداوند تبارک و تعالی فرمود: من خدایی هستم که جز من خدایی نیست؛ رحمان و رحیم و عزیز و حکیم عالم اسرار و رموز دل ها هستم؛ می دانم آنچه که نیست از چیزهایی که وجود دارد، چگونه است و آنچه نخواهد آمد، اگر می آمد چگونه بود.

ای بنده ام! من در علم خود بر قلوب بندگانم توجه کردم. در میان آنها مطیع تر برای خود و مهربان تر برای مردم از انبیا و رسل ندیدم. به همین جهت در آنها روح و کلمه خود را قرار دادم و آنها را ملازم با سنگینی حجت خود گرداندم و بر تمام مردم به ماموریت رسالت و وحی انتخابشان کردم. بعد خویشاوندان و جانشینان آنها را بعد از این، جانشین این مقام های ایشان نمودم و آنها را نیز به انبیا و رسل ملحق کردم، و ایشان را ودیعه های حجت خود و رهبر در میان مردم قرار دادم تا شکست بندگانم را به وسیله آنها ترمیم کنم و اختلاف و کجی را به راستی تبدیل نمایم، چون من به آنها و دلشان مطلع و آگاهم.

سپس توجهی به دل برگزیدگان از پیامبرانم کردم. در میان آنها مطیع تر و مهربان تر از محمّد برگزیده و خالص خود برای مردم ندیدم. او را به علم خود انتخاب کردم و نامش را با نام خود بلند نمودم. بعد دل های خویشاوندان او که پس از او دارای مزایای قلبی پیامبر بودند را همین طور یافتم و آنها را نیز به او ملحق نمودم و وارث کتاب و وحی خود و پایه های حکمت و نور خویش قرار دادم، و به خود سوگند یاد کردم که هر کس که مرا با توحید ملاقات نماید، در حالی که به حبل ولایت و محبت آنها چنگ زده، هرگز به آتش خود عذاب نکنم.

آدم گفت: خدایا! پس این دو گروه بزرگ کیانند؟ خداوند تبارک و تعالی فرمود: اینها امت محمّد هستند که درک کردند پیامبر خود را و ایمان آوردند و پیروی نمودند. آنها را به نور خود پوشاندم. سپس کسانی را که بعد از ایشان می آیند تا وارث

زمین و هر چه بر روی زمین است شونـد، به نور خود پوشانـدم؛ میـان آنهـا فضـل و رحمت خود را به گونه ای متفاوت تقسـیم کردم که بهتر و برتر کسی است که زودتر ایمان آورد و شناختش نسبت به من بیشتر و نسبت به دستورم مطیع تر باشد.

ص: ۳۱۳

و این گروه بزرگ که سفید و سیاه آن زمین مرا پر کرده اند، خبیث ترین و اشرار بنده های منند؛ آنها کسانی هستند که محمّد برگزیـده و سـرور مردم را درک می کننـد، ولی او را که صادق است تکـذیب می کنند و او را می ترسانند، در حالی که آمن است و بـا او مخـالفت می کننـد، در حـالی که رؤوف است و بـا اینکه او و نـوری را که بـا او فرسـتاده بودم می شناسـند، برای اخراج او از سرزمینش هم پیمان می شوند و تصمیم کشتن و دشمنی با او را می گیرند، و بعد با رهبران برپا کننده عدل پس از او، با اینکه جانشینان و رهبران سبب نجات مردم از آتش جهنم بودند، لازم است بر من که آنها را گرفتار عذابی بی پایان کنم و بعـد آنهـا را به دشـمنم ملحق نمـایم؛ آن دشـمنی که اینها او و ذریه اش را به دوستی در مقابل من و دوسـتانم برگزیـده انـد. سپس به وسـیله کسـی که بعـد از اینهـا می آیـد، از آنهـا انتقـام می گیرم، بـا این که من سـتم روا نمی کنم. آدم هنگـام پایـان مناجاتش با پروردگارش، به سجده افتاد.

خداونـد بـا اینکه به او و قلبش داناتر بود، وحی کرد: این سـجود تو چیست؟ عرض کرد: خـدایا! به جهت پرسـتش تو و تعظیم برای اولیائت که آنها را گرامی داشته ای و بلند مرتبه گردانده ای.

این اولین سـجده ای بود که مخلوقی در روی زمین انجام می داد. خداوند از سجده او سپاسگزاری کرد، ملائکه را به سجده او واداشت و بهشت را در اختیـارش گـذاشت و به او وحی کرد که من آنهـا را از نهـاد تـو خـارج می کنم و از ذریه ات قرار می دهم.

وقتی آدم مبتلا به خطا شد و از بهشت اخراج گردید، در سـجده به محمّد و آل و خویشاوندان و اهل بیتش متوسل به خدا شد. خداوند از خطایش در گذشت و او را خلیفه در زمین قرار داد.

چون مردم به بـاقی مسـباح دوم از ذکر پیـامبر و اهل بیتش رسـیدند، ابو حارثه به آنها گفت که به صـحیفه بزرگ شـیث توجه کننـد که به ارث به ادریس رسـیده و با قلم سـریانی قـدیم نوشـته شده بود. و آن همان است که پادشاهان متمرد هیاطله بعد از نوح به آن قلم نوشـته بودند. پس قوم آن صـحیفه را گشودند و آن را به این رسم در آوردند. آنها گفتند: قوم ادریس پیش او اجتماع کردند که در آن وقت با صحابه اش در مکان عبادتش در سرزمین کوفان بودند. به آنها اطلاع داد که چه بر سر ایشان گذشته است. گفت فرزندان که پدرتان آدم و نوادگان و ذریه اش اجتماع کردند و گفتند چه کس پیش خدا در نزد شما

ص: ۳۱۴

از همه مردم گرامی تر است و دارای مقام بلندتر و مقرب تر است؟

بعضی گفتند پدرتان آدم. خداوند او را به دست خود آفرید و ملائکه را به سجده او واداشت و او را خلیفه در زمین قرار داد و

تمام مردم را مسخر او گردانید. دیگران گفتند ملائکه ای که معصیت خدا را نکرده اند. گروهی نیز گفتند نه، جبرئیل امین. پس پیش آدم رفتند و گفتار خود و اختلافی را که داشتند برای او نقل کردند .

آدم گفت: فرزندانم! من به شما می گویم گرامی ترین فرد در بین تمام خلق در نزد خدا کیست. به خدا قسم همین که روح در من دمیده شد و نشستم، عرش برایم تجلی کرد. در آن نگاه کردم و دیدم «لا اله الا اللَّه محمّد برگزیده خدا» است. سپس اسم هایی را (صلوات الله علیهم) نقل کرد که اسم آنها همراه با اسم محمّد صلّی الله علیه و آله بود.

آدم گفت: سپس در آسمان، محل یک پوست یا یک چهره را ندیدم، مگر اینکه در آن نوشته شده بود «لا اله الا اللَّه»، و محلی نبود که در آن «لا اله الا اللَّه» نوشته شده بود که در آن به نحو خلقت نه مخطوط نوشته نشده بود «محمّد رسول اللَّه» و هیچ جا نوشته نشده بود «محمّد رسول اللَّه»، مگر اینکه در آنجا نوشته شده بود: علی برگزیده خدا است، حسن صفوه اللَّه و حسین امین اللَّه و ائمه از اهل بیتش را ذکر کرده بود یکی پس از دیگری تا حضرت قائم به امر خدا.

آدم گفت: محمّد صلوات اللَّه علیه و آله و اسم هایی که از اهل بیتش نوشته شده بود، گرامی ترین خلق خدایند.

وقتی رسیدند به آخر نوشته های صحیفه ادریس، صحیفه ابراهیم را خواند. در آن نیز عینا همان چیزهایی بود که در صحیفه های قبلی نوشته شده بود و متفرق شدند. - . تفضیل الائمه، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۷۸»

وَ مِنْهُ، نَقْلًا مِنْ كِتَابِ التَّنْبِيهِ لِلْحَيْرَهِ مِنَ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ رَوَى أَبُو يُوسُفَ عَنْ مُجَالِدٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ أَنَّ عُمَرَ أَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله بِصَحِيفَهٍ قَدْ كُتِبَ فِيهَا التَّوْرَاهُ بِالْعَرَبِيَّهِ فَقَرَأَهَا عَلَيْهِ فَعَرَفَ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ مِنْ سَخَطِهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْ ءٍ فَإِنَّهُمْ لَا يَهْدُونَكُمْ وَ قَدْ ضَلُّوا وَ عَسَى

۱- فی نسخه: عده أسماء الأئمّه.

۲- تفضیل الأئمّه: مخطوط لیست عندی نسخته.

أَنَّ يُحَدِّثُوكُمْ بِبَاطِلٍ فَتُصَدِّقُوهُمْ أَوْ بِحَقٍّ فَتُكَذِّبُوهُمْ فَلَوْ كَانَ مُوسَى عليه السلام بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ لَمَا حَلَّ لَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي (۱).

قال الحسن بن سليمان فعلى هذا لو كان موسى عليه السلام في زمن محمد صلى الله عليه و آله لما وسعه إلا اتباعه و كان من أمته و وجب عليه طاعه وصيه أمير المؤمنين و الأوصياء من بعده عليه السلام.

**[ترجمه]تفضيل الائمه: از كتاب «تنبيه للحيره»، از شعبى نقل مى كند كه عمر خدمت پيامبر اكرم رسيد و صحيفه اى آورد كه در آن تورات به زبان عربى نوشته شده بود. وقتى آنها را خواند، متوجه شد كه آثار خشم در چهره پيامبر آشكار گرديد. گفت: به خدا و رسولش پناه مى برم از خشم پيامبرش! پيامبر اكرم فرمود: از اهل كتاب چيزى نپرسيد! آنها شما را راهنمايى نمى كنند، آنها گمراه شده اند،

ص: ۳۱۵

ممكن است شما را حديث از باطلى بنمايند و شما ايشان را تصديق بكنيد، يا واقعيتى را بگويند و شما تكذيب نماييد. اگر موسى در ميان شما بود، چاره اى جز پيروى از من را نداشت. - . تفضيل الائمه، نسخه خطى -

حسن بن سليمان گفت: بنابراين اگر موسى در زمان محمّد صلّى اللَّه عليه و آله بود، چاره اى جز پيروى از پيامبر نداشت و از امت او به شمار مى رفت و پيروى از او و وصى اش و اوصياى بعدش بر او واجب بود.

**[ترجمه]

«۷۹»

وَ مِنْهُ، نَقْلًا مِنَ الْكِتَابِ الْمَذْكُورِ بِحَذْفِ الْإِسْنَادِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَنَا سَيِّدُ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ وَ أَنْتَ يَا عَلِيُّ سَيِّدُ الْخَلَائِقِ بَعْدِي أَوَّلُنَا كَآخِرِنَا وَ آخِرُنَا كَأَوَّلِنَا (۲).

**[ترجمه]تفضيل الائمه: با حذف سند از اميرالمؤمنين عليه السّلام نقل مى كند كه پيامبر اكرم فرمود: من سرور پيشينيان و آيندگانم و تو يا على سرور خلايق بعد از منى؛ اول ما مانند آخرى ما است و آخرى ما مانند اولى. - . تفضيل الائمه، نسخه خطى -

**[ترجمه]

«۸۰»

وَ مِنْهُ، نَقْلًا مِنْ تَفْسِيرِ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْحَارِثِ وَ سَعِيدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَنَا وَارِدُكُمْ (۳) عَلَى الْحَوْضِ وَ أَنْتَ يَا عَلِيُّ السَّاقِي وَ الْحَسَنُ الذَّائِدُ (۴) وَ الْحُسَيْنُ الْآمِرُ وَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ الْفَارِطُ (۵) وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ النَّاشِرُ وَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ السَّائِقُ وَ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ مُحْصِي الْمُحِبِّينَ وَ الْمُبْغِضِينَ وَ قَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَ عَلِيُّ بْنُ

مُوسَی مُزَیِّنُ الْمُؤْمِنِینَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ مُنْزِلُ أَهْلِ الْجَنَّهِ فِی دَرَجَاتِهِمْ وَ عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ خَطِیبُ شِیعَتِهِ وَ مُزَوِّجُهُمُ الْحُورَ وَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ سِرَاجُ أَهْلِ الْجَنَّهِ یَسْتَضِیئُونَ بِهِ وَ الْهَادِی الْمَهْدِیُّ شَفِیعُهُمْ یَوْمَ الْقِیَامَهِ حَیْثُ لَا یَأْذَنُ اللَّهُ إِلَّا لِمَنْ یَشاءُ وَ یَرْضی (۶).

**[ترجمه]تفضیل الائمه: از سعید بن قیس، از علی علیه السّلام، از پیامبر اکرم نقل می کند که فرمود: من جلوتر از شما وارد حوض می شوم و تو یا علی ساقی هستی و حسن مدافع و حسین امر کننده و علی بن الحسین پیشرو و محمّد بن علی ناشر و جعفر بن محمّد رهبر و موسی بن جعفر شماره بردار دوستان و دشمنان و از بین برنده منافقین و علی بن موسی زینت بخش مؤمنین و محمّد بن علی جای دهنده مؤمنین است در درجه خودشان در بهشت و علی بن محمّد خطیب شیعیان و به ازدواج در آورنده حورالعین، حسن بن علی چراغ بهشتیان که از نور ایشان بهره می برند و هادی مهدی شفیع آنها است در روز قیامت، موقعی که اجازه داده نمی شود مگر برای کسی که خدا بخواهد. - . تفضیل الائمه، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۸۱»

وَ مِنْهُ، نَقْلًا مِنْ کِتَابِ الْحَسَنِ بْنِ کَبْشٍ عَنْ أَبِی ذَرٍّ رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَیْهِ قَالَ: نَظَرَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ هَذَا خَیْرُ الْأَوَّلِینَ وَ خَیْرُ الْآخِرِینَ مِنْ أَهْلِ

ص: ۳۱۶

۱- تفضیل الأئمّه: مخطوط لیست عندی نسخته.

۲- تفضیل الأئمّه: مخطوط لیست عندی نسخته.

۳- فی نسخه: أنا رائدکم أقول: الرائد: الرسول الذی یرسله القوم لینظر لهم مکانا ینزلون فیه.

۴- الذائد: الحامی و الدافع.

۵- الفارط: الذی تقدم القوم الی الماء او الکلاء.

۶- تفضیل الأئمّه: مخطوط.

السَّمَاوَاتِ وَ أَهْلِ الْأَرَضِينَ هَذَا سَيِّدُ الصِّدِّيقِينَ وَ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ (۱) الْخَبَرَ.

**[ترجمه]تفضيل الائمه: ابوذر گفت: پيامبر اكرم به على عليه السّلام نگاه كرد و فرمود: اين شخص بهترين پيشينيان و آيندگان از اهل

ص: ۳۱۶

آسمان ها و زمين ها است و سرور صديقين و اوصيا است. - . تفضيل الائمه، نسخه خطى -

**[ترجمه]

«۸۲»

وَ مِنْهُ قَالَ رُوِىَ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: عِلْمُنَا وَاحِدٌ وَ فَضْلُنَا وَاحِدٌ وَ نَحْنُ شَىْ ءٌ وَاحِدٌ (۲).

**[ترجمه]تفضيل الائمه: از حضرت صادق عليه السّلام روايت شده كه علم ما يكى است و فصل ما يكى و ما يك شى ء واحديم. - . تفضيل الائمه، نسخه خطى -

**[ترجمه]

«۸۳»

وَ قَالَ عليه السلام كُلُّ مَا كَانَ لِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله فَلَنَا مِثْلُهُ إِلَّا النُّبُوَّةَ وَ الْأَزْوَاجَ (۳).

**[ترجمه]تفضيل الائمه: امام صادق عليه السلام فرمود: هر چه حضرت محمّد داشت ما نيز مانند آن را داشتيم، جز نبوّت و مسأله همسران. - . تفضيل الائمه، نسخه خطى -

**[ترجمه]

«۸۴»

وَ مِنْهُ، نَقْلًا مِنْ تَفْسِيرِ ابْنِ مَاهْيَارَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مِيثَم عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام خَامِسَ خَمْسَةٍ وَ أَنَا أَصْغَرُهُمْ يَوْمَئِذٍ نَسْمَعُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ حَدَّثَنِى أَخِى أَنَّهُ خَتَمَ أَلْفَ نَبِيٍّ وَ أَنِّى خَتَمْتُ أَلْفَ وَصِيٍّ وَ أَنَا كُلِّفْتُ مَا لَمْ يُكَلَّفُوا إِنِّى لَأَعْلَمُ أَلْفَ كَلِمَةٍ مَا يَعْلَمُهَا غَيْرِى وَ غَيْرُ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله مَا مِنْهَا كَلِمَةٌ إِلَّا وَ هِىَ مِفْتَاحُ أَلْفِ بَابٍ مَا تَعْلَمُونَ مِنْهَا كَلِمَةً وَاحِدَةً غَيْرَ أَنَّكُمْ تَقْرَءُونَ مِنْهَا آيَةً وَاحِدَةً فِى الْقُرْآنِ وَ إِذا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كانُوا بِآياتِنا لا يُوقِنُونَ (۴) وَ مَا تَدْرُونَهَا (۵).

**[ترجمه]تفضیل الائمه: عمران بن میثم از پدرش نقل کرد که گفت: من خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام بودم که پنجمین نفر آنها و از همه کوچک تر بودم. آن روز به امیرالمؤمنین علیه السّلام گوش می دادیم که می فرمود: برادرم به من گفت که او هزار پیامبر را ختم کرد و من هزار وصی را ختم کردم، و من به چیزهایی مکلف شده ام که آنها مکلف نشده اند.

من هزار کلمه می دانم که جز من و حضرت محمّد احدی آن را نمی داند. هر یک از آن کلمات کلید هزار باب است که شما یکی از آن کلمات را نمی دانید، جز اینکه شما در قرآن یک آیه از آن را می خوانید: «وَ إِذا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كانُوا بِآياتِنا لا يُوقِنُونَ» - . نمل / ۸۲ - {چون قول [عذاب] بر ایشان واجب گردد جنبنده ای را از زمین برای آنان بیرون می آوریم که با ایشان سخن گوید که مردم [چنانکه باید] به نشانه های ما یقین نداشتند.} ولی نمی دانید که آن چیست. - . تفضیل الائمه، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۸۵»

وَ مِنْهُ، نَقْلًا مِنْ كِتَابِ الْقَائِمِ لِلْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَالِحِ بْنِ حَمْزَةَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَهِ وَ اللَّهِ إِنِّی لَدَيَّانُ النَّاسِ يَوْمَ الدِّينِ وَ قَسِيمُ اللَّهِ بَيْنَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ لَا يَدْخُلُهَا دَاخِلٌ إِلَّا عَلَى أَحَدِ قِسْمَيَّ وَ أَنَا الْفَارُوقُ الْأَكْبَرُ وَ قَرْنٌ مِنْ حَدِيدٍ وَ بَابُ الْإِيمَانِ وَ صَاحِبُ الْمِيسَمِ وَ صَاحِبُ السِّنِينَ وَ أَنَا صَاحِبُ النَّشْرِ الْأَوَّلِ وَ النَّشْرِ الْآخِرِ وَ صَاحِبُ الْعَصَا وَ صَاحِبُ الْكَرَّاتِ وَ دَوْلَهِ الدُّوَلِ وَ أَنَا إِمَامٌ لِمَنْ بَعْدِی وَ الْمُؤَدِّی عَمَّنْ كَانَ قَبْلِی مَا يَتَقَدَّمُنِی إِلَّا أَحْمَدُ وَ إِنَّ جَمِيعَ الرُّسُلِ وَ الْمَلَائِكَهِ وَ الرُّوحَ خَلْفَنَا وَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَيُدْعَى فَيَنْطِقُ وَ أُدْعَى فَأَنْطِقُ عَلَى حَدِّ مَنْطِقِهِ وَ لَقَدْ أُعْطِيتُ السَّبْعَ الَّتِی لَمْ يُسْبَقْ إِلَيْهَا أَحَدٌ قَبْلِی بُصِّرْتُ سَبِيلَ الْكِتَابِ وَ

۱- تفضیل الأئمّه: مخطوط.

۲- تفضیل الأئمّه: مخطوط.

۳- تفضیل الأئمّه: مخطوط.

۴- النمل: ۸۴.

۵- تفضیل الأئمّه: مخطوط.

فُتِحَتْ لِیَ الْأَبْوَابُ وَ عُلِّمْتُ الْأَسْبَابَ وَ مَجْرَی السَّحَابِ وَ عِلْمَ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا وَ الْوَصِیَّاتِ وَ فَصْلَ الْخِطَابِ وَ نَظَرْتُ فِی الْمَلَکُوتِ فَلَمْ یَغِبْ عَنِّی شَیْ ءٌ غَابَ عَنِّی وَ لَمْ یَفُتْنِی مَا سَبَقَنِی وَ لَمْ یَشْرَکْنِی أَحَدٌ فِیمَا أَشْهَدَنِی یَوْمَ شَهَادَهِ الْأَشْهَادِ وَ أَنَا الشَّاهِدُ عَلَیْهِمْ وَ عَلَی یَدِی یَتِمُّ مَوْعِدُ اللَّهِ وَ تَکْمُلُ کَلِمَتُهُ وَ بِی یَکْمُلُ الدِّینُ وَ أَنَا النِّعْمَهُ الَّتِی أَنْعَمَهَا اللَّهُ عَلَی خَلْقِهِ وَ أَنَا الْإِسْلَامُ الَّذِی ارْتَضَاهُ لِنَفْسِهِ کُلُّ ذَلِکَ مَنّاً مِنَ اللَّهِ (۱).

**[ترجمه]تفضیل الائمه: از حسن بن عبداللّه، از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام روی منبر کوفه فرمود: به خدا قسم من جزا دهنده مردم روز قیامت و قسمت کننده خدا بین بهشت و جهنم هستم، و احدی داخل آن نمی شود، مگر با یکی از دو قسمتی که من می کنم.

من فاروق اکبر و شاخ آهنین و باب ایمان و صاحب میسم و صاحب سنین و صاحب نشر اول و نشر آخر و صاحب عصا و صاحب کرّات [حمله ها] و دوله الدول هستم، و من امام اشخاص بعد از خود و نماینده از طرف کسی که قبل از من بوده هستم. از من برتر نیست مگر احمد. تمام رسولان و ملائکه و روح پشت سر ما هستند. پیامبر را دعوت می کنند و سخنرانی می کند، مرا نیز دعوت می کنند و مانند او سخنرانی می کنم. به من عطا شده آن هفت چیزی که به احدی قبل از من نداده اند: آشنا به راه کتاب بودم و

ص: ۳۱۷

برایم درها گشوده شد و می دانم اسباب را و محل جریان ابرها و علم مرگ و میرها و بلاها و وصایات و فصل الخطاب را و نگاه کردم در ملکوت؛ از من پنهان نیست چیزی که غایب باشد از من؛ و از دست من نرفته آنچه پیش از من بوده؛ و احدی شریک من نبوده در چیزهایی که گواهم در روز شهادت گواهان و من شاهد بر آنهایم.

موعد خداوند به دست من به انجام می رسد و کلمه او کامل می گردد؛ به وسیله من دین کامل می شود؛ من همان نعمتی هستم که خداوند بر خلقش عطا کرده؛ و من آن اسلامی هستیم که خداوند برای خویش برگزیده و به آن راضی گشته. تمام اینها نعمتی است از خداوند. - . تفضیل الائمه، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۸۶»

وَ مِنْهُ، نَقْلًا عَنْهُ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی حَدِیثِ الْإِسْرَاءِ فَإِذَا مَلَکٌ قَدْ أَتَانِی فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ وَ اسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِکَ مِنْ رُسُلِنَا عَلَی مَا بُعِثُوا فَقُلْتُ مَعَاشِرَ الرُّسُلِ وَ النَّبِیِّینَ عَلَی مَا بَعَثَکُمُ اللَّهُ قَبْلِی قَالُوا عَلَی وَلَایَتِکَ یَا مُحَمَّدُ وَ وَلَایَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۲).

**[ترجمه]تفضیل الائمه: از ابن مسعود نقل می کند که پیامبر اکرم در حدیث اسری فرمود: در آن هنگام ملکی نزد من آمد و گفت: ای محمد! از رسولانی که قبل از تو مبعوث شده اند سوال کن که بر چه چیزی مبعوث گردیدند؟ گفتم: ای پیامبران

خداوند! شما را قبل از من بر چه چیزی مبعوث گرداند؟ گفتند: بر ولایت تو ای محمد، و ولایت علی بن ابی طالب. - . تفضیل الائمه، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۸۷»

وَ مِنْهُ، عَنْهُ بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: اكْتَنَفْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَوْماً فِي مَسْجِدِ الْمَدِينَهِ فَذَكَرَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا الْجَنَّهَ فَقَالَ أَبُو دُجَانَهَ يَا رَسُولَ اللَّهِ سَمِعْتُكَ تَقُولُ الْجَنَّهُ مُحَرَّمَهٌ عَلَى النَّبِيِّينَ وَ سَائِرِ الْأُمَمِ حَتَّى تَدْخُلَهَا فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا دُجَانَهَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ لِلَّهِ تَعَالَى لِوَاءً مِنْ نُورٍ وَ عَمُوداً مِنْ نُورٍ خَلَقَهُمَا اللَّهُ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ بِأَلْفَيْ عَامٍ مَكْتُوبٌ عَلَى ذَلِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ آلُ مُحَمَّدٍ خَيْرُ الْبَرِيَّهِ صَاحِبُ اللِّوَاءِ عَلِيٌّ إِمَامُ الْقَوْمِ فَقَالَ عَلِيٌّ علیه السلام الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا بِكَ وَ شَرَّفَكَ وَ شَرَّفَنَا بِكَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ مَنْ أَحَبَّنَا وَ انْتَحَلَ مَحَبَّتَنَا أَسْكَنَهُ اللَّهُ مَعَنَا وَ تَلَا هَذِهِ الْآيَهَ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ (۳).

**[ترجمه]تفضیل الائمه: از جابر بن عبداللّه نقل می کند که گفت روزی در مسجد مدینه اطراف پیامبر بودیم. یکی از اصحاب راجع به بهشت صحبت کرد. ابو دجانه گفت: یا رسول اللّه! از شما شنیدم که می فرمودی بهشت بر پیمبران و سایر امت ها حرام است تا شما داخل شوید.

پیامبر خدا به او فرمود: یا ابا دجانه! مگر نمی دانی خدا پرچمی از نور و ستونی از نور دارد که دو هزار سال قبل از آفرینش آسمان ها و زمین آن را آفریده است و بر آن نوشته شده «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، آل محمّد بهترین مردمند، صاحب پرچم علی است.» امام مردم، علی علیه السّلام فرمود: ستایش خدایی را سزاست که ما را به وسیله شما هدایت کرد و تو را محترم داشت و ما را به وسیله تو محترم نمود. پیامبر اکرم فرمود: مگر نمی دانی هر که ما را دوست بدارد و محبت ما را در دل داشته باشد، خدا او را با ما ساکن می کند؟ و این آیه خواند: «فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ.» - . قمر / ۵۵ - {در قرارگاه صدق نزد پادشاهی توانایند.} - . تفضیل الائمه، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۸۸»

وَ مِنْهُ، عَنْهُ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِي الْوَرْدِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: تَسْنِيمٌ أَشْرَفُ شَرَابِ الْجَنَّهِ يَشْرَبُهُ مُحَمَّدٌ وَ آلُ مُحَمَّدٍ صِرْفاً وَ يُمْزَجُ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ وَ لِسَائِرِ أَهْلِ الْجَنَّهِ (۴).

۱- تفضیل الأئمّه: مخطوط.

۲- تفضيل الأئمّه: مخطوط.

۳- تفضيل الأئمّه: مخطوط و الآيه فى القمر: ۵۵.

۴- تفضيل الأئمّه: مخطوط.

أقول: و روى من الكتاب المذكور خمسه و عشرين حديثا فى قوله تعالى إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّهِ (۱) أنهم آل محمد عليهم السلام و شيعتهم.

**[ترجمه]تفضيل الائمه: ابوالورد از حضرت باقر عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: «تسنيم» بهترين نوشيدنى بهشت است كه محمّد و آل محمّد آن را خالص مى آشامند و براى اصحاب يمين و ساير اهل بهشت مخلوط مى كنند. - . تفضيل الائمه، نسخه خطى -

ص: ۳۱۸

مؤلف: در همين كتاب بيست و پنج حديث درباره آيه: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّهِ.» - . بينه / ۷ -

{در حقيقت كسانى كه گرويده و كارهاى شايسته كرده اند آنانند كه بهترين آفريدگانند} نقل مى كند كه آنها آل محمّد و شيعيان آنهايند .

**[ترجمه]

باب ۷ أن دعاء الأنبياء استجيب بالتوسل و الاستشفاع بهم ص

الأخبار

«۱»

جع، جامع الأخبار لى، الأمالى للصدوق مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ دُكَيْنٍ عَنْ مَعْمَرِ بْنِ رَاشِدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقَ عليه السلام يَقُولُ أَتَى يَهُودِيٌّ النَّبِيَّ (۲) صلى الله عليه و آله فَقَامَ بَيْنَ يَدَيْهِ يَحُدُّ النَّظَرَ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا يَهُودِيُّ مَا حَاجَتُكَ قَالَ أَنْتَ أَفْضَلُ أَمْ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ النَّبِيُّ الَّذِى كَلَّمَهُ اللَّهُ وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ التَّوْرَاةَ وَ الْعَصَا وَ فَلَقَ لَهُ الْبَحْرَ وَ أَظَلَّهُ بِالْغَمَامِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله إِنَّهُ يُكْرَهُ لِلْعَبْدِ أَنْ يُزَكِّىَ نَفْسَهُ وَ لَكِنِّى أَقُولُ إِنَّ آدَمَ عليه السلام لَمَّا أَصَابَ الْخَطِيئَهَ كَانَتْ تَوْبَتُهُ أَنْ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّى أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا غَفَرْتَ لِى فَغَفَرَهَا اللَّهُ لَهُ وَ إِنَّ نُوحاً لَمَّا رَكِبَ فِى السَّفِينَهِ وَ خَافَ الْغَرَقَ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّى أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا أَنْجَيْتَنِى مِنَ الْغَرَقِ فَنَجَّاهُ اللَّهُ عَنْهُ وَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام لَمَّا أُلْقِىَ فِى النَّارِ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّى أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا أَنْجَيْتَنِى (۳) مِنْهَا فَجَعَلَهَا اللَّهُ عَلَيْهِ بَرْداً وَ سَلَاماً وَ إِنَّ مُوسَى لَمَّا أَلْقَى عَصَاهُ وَ أَوْجَسَ فِى نَفْسِهِ خِيفَهً قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّى أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا آمَنْتَنِى فَقَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ لا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلى يَا

ص: ۳۱۹

۱- البينه: ۶.

۲- فی جامع الأخبار و الاحتجاج: الی النبیّ.

۳- فی جامع الأخبار: لما امنتنی منها.

يَهُودِيُّ إِنَّ مُوسَى لَوْ أَدْرَكَنِي ثُمَّ لَمْ يُؤْمِنْ بِي وَ بِنُبُوَّتِي مَا نَفَعَهُ إِيمَانُهُ شَيْئاً وَ لَا نَفَعَتْهُ النُّبُوَّةُ يَا يَهُودِيُّ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي الْمَهْدِيُّ إِذَا خَرَجَ نَزَلَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ علیه السلام لِنُصْرَتِهِ فَقَدَّمَهُ وَ صَلَّى خَلْفَهُ (۱).

ج، الإحتجاج عن معمر مثله (۲)

**[ترجمه]جامع الاخبار و امالی صدوق: معمر بن راشد گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: مردی یهودی خدمت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله رسید و جلوی ایشان ایستاد و با دقت به آن جناب نظر دوخت. پیامبر اکرم فرمود: ای یهودی! چه درخواستی داری؟ گفت: شما برتری یا موسی بن عمران؛ پیامبری که خدا با او سخن گفت و بر او تورات و عصا فرستاد و دریا را برایش شکافت و با ابر بر سرش سایه افکند؟

پیامبر اکرم فرمود: برای شخص مکروه است که خود را تعریف کند، ولی من می گویم وقتی آدم دچار خطا شد، توبه اش به این شد که گفت: خدایا! از تو درخواست می کنم که به حق محمّد و آل محمّد مرا ببخشی! خداوند هم او را بخشید.

نوح وقتی سوار کشتی شد و از غرق شدن ترسید، گفت: خدایا! به حقّ محمّد و آل محمّد مرا از غرق نجات بخش! خداوند هم او را نجات بخشید.

و اینکه ابراهیم هنگامی که در آتش افکنده شد، گفت: خدایا! درخواست می کنم به حق محمّد و آل محمّد که مرا از این نجات بخشی! خداوند هم آتش را بر او سرد و سلامت قرار داد.

موسی موقعی که عصایش را انداخت و در دل ترسید، گفت: خدایا! به حق محمّد و آل محمّد مرا در امان قرار ده! خداوند فرمود: نترس، تو برتری. ای

ص: ۳۱۹

یهودی! اگر موسی مرا درک می کرد و به من و نبوّتم ایمان نمی آورد، ایمانش برای او سودی نمی بخشید و نبوّتش برایش فایده ای نداشت. ای یهودی! از ذریه من مهدی است، موقعی که ظهور کند عیسی بن مریم برای نصرت او می آید. او جلوی عیسی می ایستد و عیسی نماز پشت سرش می خواند. - . جامع الاخبار: ۸ - ۹، امالی صدوق: ۱۳۱ - ۱۳۲ -

احتجاج طبرسی: از معمر مانند همین را نقل می کند. - . احتجاج طبرسی: ۲۷ - ۲۸ -

**[ترجمه]

بیان

کلمه لما إیجابیه بمعنی إلا أی أسألك فی کل حال إلا حال حصول المطلوب و هو إلحاح و مبالغه فی السؤال.

**[ترجمه]کلمه «لما» ایجابیه است به معنای «إلا»، یعنی مسألت می کنم از تو در هر حالی، مگر حالی که مطلوب حاصل شود.

«یعنی تا زمانی که خواسته ام برآورده شود». و این یعنی اصرار و مبالغه کردن در درخواست.

**[ترجمه]

«۲»

مع، معانی الأخبار الْعِجْلِيُّ عَنِ ابْنِ زَكَرِيَّا الْقَطَّانِ عَنِ ابْنِ حَبِيبٍ عَنِ ابْنِ بُهْلُولٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَلَقَ الْأَرْوَاحَ قَبْلَ الْأَجْسَادِ بِأَلْفَيْ عَامٍ فَجَعَلَ أَعْلَاهَا وَ أَشْرَفَهَا أَرْوَاحَ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ الْأَئِمَّهِ بَعْدَهُمْ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ فَعَرَضَهَا عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَغَشِيَهَا نُورُهُمْ فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِلسَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ هَؤُلَاءِ أَحِبَّائِي وَ أَوْلِيَائِي وَ حُجَجِي عَلَى خَلْقِي وَ أَئِمَّهُ بَرِيَّتِي مَا خَلَقْتُ خَلْقاً هُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْهُمْ وَ لَهُمْ وَ لِمَنْ تَوَلَّاهُمْ خَلَقْتُ جَنَّتِي وَ لِمَنْ خَالَفَهُمْ وَ عَادَاهُمْ خَلَقْتُ نَارِي وَ مَنِ ادَّعَى مَنْزِلَتَهُمْ مِنِّي وَ مَحَلَّهُمْ مِنْ عَظَمَتِي عَذَّبْتُهُ عَذاباً لا أُعَذِّبُهُ أَحَداً مِنَ الْعالَمِينَ وَ جَعَلْتُهُ مَعَ الْمُشْرِكِينَ فِي أَسْفَلِ دَرْكٍ نَارِي وَ مَنْ أَقَرَّ بِوَلَايَتِهِمْ وَ لَمْ يَدَّعِ مَنْزِلَتَهُمْ مِنِّي وَ مَكَانَهُمْ مِنْ عَظَمَتِي جَعَلْتُهُ مَعَهُمْ فِي رَوْضَاتِ جَنَّاتِي وَ كَانَ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ عِنْدِي وَ أَبَحْتُهُمْ كَرَامَتِي وَ أَحْلَلْتُهُمْ جِوَارِي وَ شَفَّعْتُهُمْ فِي الْمُذْنِبِينَ مِنْ عِبَادِي وَ إِمَائِي فَوَلَايَتُهُمْ أَمَانَهٌ عِنْدَ خَلْقِي فَأَيُّكُمْ يَحْمِلُهَا بِأَثْقَالِهَا وَ يَدَّعِيهَا لِنَفْسِهِ دُونَ خِيَرَتِي فَأَبَتِ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ وَ الْجِبَالُ أَنْ يَحْمِلْنَها وَ أَشْفَقْنَ مِنَ ادِّعَاءِ مَنْزِلَتِهَا وَ تَمَنِّي مَحَلِّهَا مِنْ عَظَمَهِ رَبِّهَا

ص: ۳۲۰

۱- جامع الأخبار: ۸ و ۹، أمالي الصدوق: ۱۳۱ و ۱۳۲.

۲- احتجاج الطبرسيّ: ۲۷ و ۲۸.

فَلَمَّا أَسْكَنَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ آدَمَ وَ زَوْجَتَهُ الْجَنَّهَ قَالَ لَهُمَا كُلا مِنْها رَغَداً حَيْثُ شِئْتُما وَ لا تَقْرَبا هذِهِ الشَّجَرَهَ يَعْنِی شَجَرَهَ الْحِنْطَهِ فَتَكُونا مِنَ الظّالِمِينَ [(۱)](#content_note_321_1) فَنَظَرَ إِلَی مَنْزِلَهِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ الْأَئِمَّهِ مِنْ بَعْدِهِمْ فَوَجَدَاهَا أَشْرَفَ مَنَازِلِ أَهْلِ الْجَنَّهِ فَقَالا يَا رَبَّنَا لِمَنْ هَذِهِ الْمَنْزِلَهُ فَقَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ ارْفَعَا رُءُوسَكُمَا إِلَی سَاقِ عَرْشِی فَرَفَعَا رُءُوسَهُمَا فَوَجَدَا [(۲)](#content_note_321_2) اسْمَ مُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ الْأَئِمَّهِ بَعْدَهُمْ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ مَكْتُوبَهً عَلَی سَاقِ الْعَرْشِ بِنُورٍ مِنْ نُورِ الْجَبَّارِ جَلَّ جَلَالُهُ فَقَالا يَا رَبَّنَا مَا أَكْرَمَ أَهْلَ هَذِهِ الْمَنْزِلَهِ عَلَيْكَ وَ مَا أَحَبَّهُمْ إِلَيْكَ وَ مَا أَشْرَفَهُمْ لَدَيْكَ فَقَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ لَوْلَاهُمْ مَا خَلَقْتُكُمَا هَؤُلَاءِ خَزَنَهُ عِلْمِی وَ أُمَنَائِی عَلَی سِرِّی إِيَّاكُمَا أَنْ تَنْظُرَا إِلَيْهِمْ بِعَيْنِ الْحَسَدِ وَ تَتَمَنَّيَا مَنْزِلَتَهُمْ عِنْدِی وَ مَحَلَّهُمْ مِنْ كَرَامَتِی فَتَدْخُلَا بِذَلِكَ فِی نَهْيِی وَ عِصْيَانِی فَتَكُونا مِنَ الظّالِمِينَ قَالا رَبَّنَا وَ مَنِ الظَّالِمُونَ قَالَ الْمُدَّعُونَ لِمَنْزِلَتِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ قَالا رَبَّنَا فَأَرِنَا مَنَازِلَ ظَالِمِيهِمْ فِی نَارِكَ حَتَّی نَرَاهَا كَمَا رَأَيْنَا مَنْزِلَتَهُمْ فِی جَنَّتِكَ فَأَمَرَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَی النَّارَ فَأَبْرَزَتْ جَمِيعَ مَا فِيهَا مِنْ أَلْوَانِ النَّكَالِ وَ الْعَذَابِ وَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَكَانُ الظَّالِمِينَ لَهُمُ الْمُدَّعِينَ لِمَنْزِلَتِهِمْ فِی أَسْفَلِ دَرَكٍ مِنْهَا كُلَّما أَرادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْها أُعِيدُوا فِيها وَ كُلَّما نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلُوا سِوَاهَا لِيَذُوقُوا الْعَذابَ يَا آدَمُ وَ يَا حَوَّاءُ لَا تَنْظُرَا إِلَی أَنْوَارِی [(۳)](#content_note_321_3) وَ حُجَجِی بِعَيْنِ الْحَسَدِ فَأُهْبِطَكُمَا عَنْ جِوَارِی وَ أُحِلَّ بِكُمَا هَوَانِی فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطانُ لِيُبْدِیَ لَهُما ما وُورِیَ عَنْهُما مِنْ سَوْآتِهِما وَ قالَ ما نَهاكُما رَبُّكُما عَنْ هذِهِ الشَّجَرَهِ إِلَّا أَنْ تَكُونا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونا مِنَ الْخالِدِينَ وَ قاسَمَهُما

۱- البقره: ۳۵.

۲- فی نسخه: فوجدا أسماء.

۳- فی نسخه: الی ابراری.

إِنِّی لَکما لَمِنَ النَّاصِحِینَ فَدَلَّاهُما بِغُرُورٍ (۱) وَ حَمَلَهُمَا عَلَی تَمَنِّی مَنْزِلَتِهِمْ فَنَظَرَا إِلَیْهِمْ بِعَیْنِ الْحَسَدِ (۲) فَخُذِلَا حَتَّی أَکَلَا مِنْ شَجَرَهِ الْحِنْطَهِ فَعَادَ مَکَانَ مَا أَکَلَا شَعِیراً فَأَصْلُ الْحِنْطَهِ کُلِّهَا مِمَّا لَمْ یَأْکُلَاهُ وَ أَصْلُ الشَّعِیرِ کُلِّهِ مِمَّا عَادَ مَکَانَ مَا أَکَلَاهُ فَلَمَّا أَکَلَا مِنَ الشَّجَرَهِ طَارَ الْحُلِیُّ وَ الْحُلَلُ عَنْ أَجْسَادِهِمَا وَ بَقِیَا عُرْیَانَیْنِ وَ طَفِقا یَخْصِفانِ عَلَیْهِما مِنْ وَرَقِ الْجَنَّهِ وَ ناداهُما رَبُّهُما أَ لَمْ أَنْهَکُما عَنْ تِلْکُمَا الشَّجَرَهِ وَ أَقُلْ لَکُما إِنَّ الشَّیْطانَ لَکُما عَدُوٌّ مُبِینٌ فَ قالا رَبَّنا ظَلَمْنا أَنْفُسَنا وَ إِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنا وَ تَرْحَمْنا لَنَکُونَنَّ مِنَ الْخاسِرِینَ قَالَ اهْبِطَا مِنْ جِوَارِی فَلَا یُجَاوِرُنِی فِی جَنَّتِی مَنْ یَعْصِینِی فَهَبَطَا مَوْکُولَیْنِ إِلَی أَنْفُسِهِمَا فِی طَلَبِ الْمَعَاشِ فَلَمَّا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ یَتُوبَ عَلَیْهِمَا جَاءَهُمَا جَبْرَئِیلُ فَقَالَ لَهُمَا إِنَّکُمَا ظَلَمْتُمَا أَنْفُسَکُمَا بِتَمَنِّی مَنْزِلَهِ مَنْ فُضِّلَ عَلَیْکُمَا فَجَزَاؤُکُمَا مَا قَدْ عُوقِبْتُمَا بِهِ مِنَ الْهُبُوطِ مِنْ جِوَارِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَی أَرْضِهِ فَاسْأَلَا رَبَّکُمَا بِحَقِّ الْأَسْمَاءِ الَّتِی رَأَیْتُمُوهَا عَلَی سَاقِ الْعَرْشِ حَتَّی یَتُوبَ عَلَیْکُمَا فَقَالا اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُکَ بِحَقِّ الْأَکْرَمِینَ عَلَیْکَ- مُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ وَ الْأَئِمَّهِ إِلَّا تُبْتَ عَلَیْنَا وَ رَحِمْتَنَا فَتَابَ اللَّهُ عَلَیْهِمَا إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِیمُ فَلَمْ تَزَلْ أَنْبِیَاءُ اللَّهِ بَعْدَ ذَلِکَ یَحْفَظُونَ هَذِهِ الْأَمَانَهَ وَ یُخْبِرُونَ بِهَا أَوْصِیَاءَهُمْ وَ الْمُخْلَصِینَ مِنْ أُمَمِهِمْ فَیَأْبَوْنَ حَمْلَهَا وَ یُشْفِقُونَ مِنِ ادِّعَائِهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ الَّذِی قَدْ

۱- قوله: فوسوس. الی هاهنا مأخوذ من القرآن راجع سوره الأعراف: ۱۹- ۲۱.

۲- فی الحدیث غرابه شدیده بعد ما ورد من الأئمّه الطاهرین صلوات اللّه علیهم أجمعین من عصمه الأنبیاء علیهم السلام و صیانتهم عن فعل المعصیه، و الحدیث صریح فی معصیه آدم و انه بعد ما علم حرمه الحسد و رأی مکان الظالمین فی جهنم حسد و تمنی ما یتمنی الظالمون فعلیه فالحدیث مطروح أو مؤول بما لا ینافی ذلک، هذا مضافا الی ان اسناده لا یخلو عن ضعف و غلو.

عُرِفَ فَأَصْلُ كُلِّ ظُلْمٍ مِنْهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ وَ ذَلِکَ قَوْلُ اللَّهِ (۱) عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمانَهَ عَلَى السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَها وَ أَشْفَقْنَ مِنْها وَ حَمَلَهَا الْإِنْسانُ إِنَّهُ كانَ ظَلُوماً جَهُولًا (۲).

**[ترجمه]معانی الاخبار: محمّد بن سنان از مفضّل نقل کرد که حضرت صادق علیه السّلام فرمود: خداوند ارواح را دو هزار سال قبل از اجساد خلق کرد و بهترین و عالی ترین آنها را ارواح محمّد و علی و فاطمه و حسن و حسین و ائمه بعد از آنها قرار داد صلوات اللَّه علیهم. پس عرضه داشت آنها را بر آسمان ها و زمین و کوه ها و نور آنها تمام جهان را پوشاند.

خداوند تبارک و تعالی به آسمان ها و زمین و کوه ها فرمود: اینها دوستان و اولیا و حجت های منند بر خلق و پیشوایان مردمند. موجودی را نیافریده ام که در نزد من محبوب تر از آنها باشد. برای آنها و کسانی که ایشان را دوست داشته باشند بهشت را آفریده ام و جهنم را برای کسانی که مخالف و دشمن آنها باشند خلق کرده ام.

هر کس ادعای مقام آنها را از من و موقعیت ایشان را از عظمتم بکند، «عَذاباً لا أُعَذِّبُهُ أَحَداً مِنَ الْعالَمِينَ» - . مائده / ۱۱۵ -

{آنچنان عذابش می کنم که احدی را از جهانیان چنان عذاب نکرده باشم.} و او را در پایین ترین محل آتش جهنم قرار می دهم.

هر کس اقرار به ولایت آنها نماید و ادعای منزلتشان را از من نکند و ادعای موقعیت ایشان را از مقام عظمتم نداشته باشد، او را با آنها در باغ های بهشتم قرار می دهم و هر چه از من بخواهند، به آنها خواهم داد. کرامت خود را به آنها بخشیدم و جوار و همسایگی خود را به ایشان دادم و آنها را درباره گناهکاران زن و مرد از بندگانم شفیع قرار دادم. ولایت آنها امانت است در نزد خلق، چه کس می تواند ادعای حمل آن را با سنگینی اش بکند و در مقابل آن برگزیدگان ادعا برای خود بنماید؟

آسمان ها و زمین و کوه ها از حمل آن امتناع ورزیدند و از ادعای چنین منزلتی به زاری افتادند و مقام آنها را از عظمت پروردگار خود تمنا کردند.

ص: ۳۲۰

وقتی خداوند آدم و همسرش را ساکن بهشت کرد، به آن دو فرمود: «كُلا مِنْها رَغَداً حَيْثُ شِئْتُما وَ لا تَقْرَبا هذِهِ الشَّجَرَهَ.» {در این باغ سکونت گیر[ید] و از هر کجای آن خواهید فراوان بخورید و[لی] به این درخت نزدیک نشوید.} یعنی درخت گندم: «فَتَكُونا مِنَ الظَّالِمِينَ.» - . بقره / ۳۵ - {که از ستمکاران خواهید بود.} آدم به مقام محمّد و علی و فاطمه و حسن و حسین و پیشوایان بعد از آنها نگاه کرد و دید که بالاترین مقام های بهشت را دارا هستند. پس دو نفری گفتند: خدایا! این منزلت ها از آن کیست؟

خداوند فرمود: سر خود را به طرف ساق عرش من بلند کنید! سر که بلند کردند اسم محمّد و علی و فاطمه و حسن و حسین و پیشوایان بعد از آنها صلوات الله علیهم را دیدند که با نوری از نور جبار جل جلاله بر ساق عرش نوشته شده.

گفتند: خدایا! چقدر منزلت و مقام آنها در نزد تو گرامی است و چقدر آنها را دوست داری و چه شرافتی دارند در نزد تو!

خداوند فرمود: اگر آنها نبودند شما دو تا را خلق نمی کردم. اینها نگهبان علم و امین اسرار منند. مبادا به آنها با دیده حسد نگاه کنید و آرزوی مقام و منزلت و مکانت کرامتی که نزد من دارند را بکنید که با این کار، متعرض نهی من می شوید و عصیان خواهید نمود {و از ستمگران می شوید.}

گفتند: خدایا! ستمگران کیانند؟ فرمود: کسانی که مقام ایشان را به ناحق ادعا کنند. تقاضا کردند که: خدایا! محل ستمگران به آنها را در جهنم به ما نشان ده تا همان طور که مقام خودشان را در بهشت دیدیم، جایگاه ظالمانشان در جهنم را نیز ببینیم. خداوند به آتش دستور داد تمام انواع کیفر و عذاب را آشکار کند. خداوند فرمود: جایگاه ستمگران به آنها و مدعیان جایگاه ایشان، در بدترین جاهای جهنم است. کُلَّما أَرادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْها أُعِيدُوا فِيها وَ كُلَّما نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ ... لِيَذُوقُوا الْعَذاب.» - . سجده / ۳۰ و نساء / ۵۶ - {هر وقت بخواهند خارج شوند دو مرتبه ایشان را بر می گردانند و هر چه پوست هایشان بسوزد، تبدیل به پوست های دیگری می شود... تا عذاب را بچشند.}

ای آدم و ای حوا! مبادا به دیده حسد به انوار و حجت های من نگاه کنید که شما را از جوار خود پایین می اندازم و مشمول خواری و خفت من می شوید.

«فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطانُ لِيُبْدِيَ لَهُما ما وُورِيَ عَنْهُما مِنْ سَوْآتِهِما وَ قالَ ما نَهاكُما رَبُّكُما عَنْ هذِهِ الشَّجَرَهِ إِلَّا أَنْ تَكُونا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونا مِنَ الْخالِدِينَ وَ قاسَمَهُما

ص: ۳۲۱

إِنِّي لَكُما لَمِنَ النَّاصِحِينَ فَدَلَّاهُما بِغُرُور.» - . اعراف / ۲۱ - ۲۲ - {شیطان برای آنها وسوسه کرد تا چیزهایی را که در آنها پنهان بود از بدی هاشان آشکار کند. و گفت: خدا شما را از این درخت نهی نکرده، مگر به این جهت که فرشته می شوید یا در اینجا جاویدان خواهید بود، و قسم خورد که من خیرخواه شمایم.} او آنها را فریب داد و وادار کرد که آرزوی مقام آنها را نمایند. پس با دیده حسد به آنها تماشا کردند و خوار و بی مقدار شدند، تا جایی که از درخت گندم خوردند و به جای آنچه خورده بودند جو در آمد. اصل گندم از باقی مانده آنچه که آدم و حوا نخورده بودند است و اصل جو از همان چیزهایی است که به جای گندم در آمد.

«وَ طَفِقا يَخْصِفانِ عَلَيْهِما مِنْ وَرَقِ الْجَنَّهِ وَ ناداهُما رَبُّهُما أَ لَمْ أَنْهَكُما عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَهِ وَ أَقُلْ لَكُما إِنَّ الشَّيْطانَ لَكُما عَدُوٌّ مُبِينٌ فَ قالا رَبَّنا ظَلَمْنا أَنْفُسَنا وَ إِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنا وَ تَرْحَمْنا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخاسِرِين.» - . اعراف / ۲۳ -

{همین که از آن درخت خوردند، زینت و آرایشی که داشتند از تن آن دو ریخت و لخت شدند و شروع کردند به پوشیدن تن خویش با برگ های درخت بهشتی. خداوند به آنها فرمود: مگر شما را نهی نکردم از خوردن این درخت و نگفتم شیطان دشمن آشکار شما است؟ گفتند: خدایا! به خود ستم روا داشتیم؛ اگر ما را نبخشی و به ما رحم نکنی، زیانکار خواهیم بود.} فرمود: فرود آیید از کنار من! کسی که معصیت مرا کند نباید همسایه من در بهشت باشد. پس فرود آمدند و از نظر زندگی و خوراک آنها را به خود واگذاشتند.

آنگـاه که خداونـد اراده کرد که از آنها بگـذرد، جبرئیل پیش آنها آمـد و گفت: شـما با آرزو کردن مقام کسانی که بر شـما برتری داشـتند، به خود سـتم روا داشتید. کیفر شما همین بود که شما را از جوار خدا پایین آوردند. از خدا بخواهید تا به وسیله همان نام هایی که در ساق عرش مشاهده کردید، توبه شما را بپذیرد.

گفتنـد: خـدایا! بـه شخصـیت هـای گرامی در نزدت محمّـد و علی و فـاطمه و حسـن و حسـین و ائمـه علیهـم السّـلام، مـا از تو درخواست می کنیم که ما را ببخشـی و بر ما رحم فرمایی. خداونـد نیز توبه آنها پـذیرفت که «إِنَّهُ هُوَ التَّوّابُ الرَّحِیم» - . بقره / ۳۷ - {او توبه پذیر و مهربان است.}

از آن به بعد انبیا پیوسته این امانت را حفظ می کردند و به اوصـیای خویش و امت های مخلص خود سفارش می کردند. آنها از حمل آن امتناع داشتند و از این ادعا می ترسیدند. آن را انسان شناخته شده ای حمل کرد.

ص: ۳۲۲

پس اصـل هر ظلمی تـا روز قیـامت از اوست. این آیه اشاره به همان مطلب است: «إِنَّا عَرَضْـنَا الْأَمانَةَ عَلَی السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبالِ فَأَبَیْنَ أَنْ یَحْمِلْنَها وَ أَشْفَقْنَ مِنْها وَ حَمَلَهَا الْإِنْسانُ إِنَّهُ کانَ ظَلُوماً جَهُولًا.» - . احزاب / ۷۲ -

{مـا امـانت [الهی و بـار تکلیف] را بر آسـمان هـا و زمین و کوه هـا عرضه کردیم، پس از برداشـتن آن سـر بـاز زدنـد و از آن هراسناک شدند و[لی] انسان آن را برداشت راستی او ستمگری نادان بود.} - . معانی الاخبار: ۳۷ - ۳۸ -

**[ترجمه]

بیان

الإنسان الذی عرف هو أبو بکر.

**[ترجمه]«انسان شناخته شده»، ابوبکر بود.

**[ترجمه]

«۳»

مع، معـانی الأخبـار الـدَّقَّاقُ عَنِ الْعَلَوِیِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِکٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ زَیْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِیَادٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهمـا السـلام قَـالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِذِ ابْتَلی إِبْراهِیمَ رَبُّهُ بِکَلِمـاتٍ مَا هَذِهِ الْکَلِمَاتُ قَالَ هِیَ الْکَلِمَاتُ الَّتِی تَلَقَّاهَا آدَمُ مِنْ رَبِّهِ فَتابَ عَلَیْهِ وَ هُوَ أَنَّهُ قَالَ یَا رَبِّ أَسْأَلُکَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ إِلَّا تُبْتَ عَلَیَّ فَتَابَ اللَّهُ عَلَیْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِیمُ فَقُلْتُ لَهُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَا یَعْنِی عَزَّ وَ جَلَّ بِقَوْلِهِ فَأَتَمَّهُنَّ (۳) قَالَ یَعْنِی أَتَمَّهُنَّ إِلَی الْقَائِمِ علیه السـلام اثْنَیْ عَشَرَ إِمَاماً تِسْعَهً مِنْ وُلْدِ الْحُسَیْنِ علیهم السـلام قَالَ الْمُفَضَّلُ فَقُلْتُ لَهُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ

صلی الله علیه و آله فَأَخْبِرْنِی عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ جَعَلَها كَلِمَةً باقِيَةً فِی عَقِبِهِ (۴) قَالَ يَعْنِی بِذَلِكَ الْإِمَامَةَ جَعَلَهَا اللَّهُ فِی عَقِبِ الْحُسَيْنِ علیه السلام إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَكَيْفَ صَارَتِ الْإِمَامَهُ فِی وُلْدِ الْحُسَيْنِ دُونَ وُلْدِ الْحَسَنِ وَ هُمَا جَمِيعاً وَلَدَا رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ سِبْطَاهُ وَ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّهِ فَقَالَ علیه السلام إِنَّ مُوسَى وَ هَارُونَ كَانَا نَبِيَّيْنِ مُرْسَلَيْنِ أَخَوَيْنِ فَجَعَلَ اللَّهُ النُّبُوَّهَ فِی صُلْبِ هَارُونَ مِنْ دُونِ صُلْبِ مُوسَى وَ لَمْ يَكُنْ لِأَحَدٍ أَنْ يَقُولَ لِمَ فَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ فَإِنَّ الْإِمَامَهَ خِلَافَهُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَقُولَ لِمَ جَعَلَهَا اللَّهُ فِی صُلْبِ الْحُسَيْنِ دُونَ

۱- الأحزاب: ۷۲.

۲- معانی الأخبار: ۳۷ و ۳۸.

۳- البقره: ۱۱۸.

۴- الزخرف: ۲۷.

صُلبِ الحَسَنِ؟ لِاَنَّ اللهَ هُوَ الحَكيمِ فِی أفعَالِهِ لَا يُسأَلُ عَمَّا يَفعَلُ وَ هُم يُسأَلُونَ.(۱)

ل، الخصال ابن موسی عن العلوی مثله (۲).

**[ترجمه]معانی الاخبار: مفضل گفت: از حضرت صادق در مورد آیه: «وَ إِذِ ابْتَلی إِبْراهِیمَ رَبُّهُ بِکَلِماتٍ.» - . بقره / ۱۲۴ -

{و چون ابراهیم را پروردگارش با کلماتی بیازمود.} پرسیدم که آن کلمات چیست؟ فرمود: همان کلماتی است که آدم از خداوند دریافت نمود و توبه اش پذیرفته شد و آنها این است که گفت: «یا رب اسألك بحق محمّد و علی و فاطمه و الحسن و الحسین إلّا تبت علی.» {پروردگارم! تو را به حق محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین توبه ام را بپذیر} پس خداوند توبه او را پذیرفت که او توبه پذیر و مهربان است.

گفتم: یا ابن رسول اللّٰه! پس معنی این قسمت آیه، یعنی «اتمهنّ» - . بقره / ۱۲۴ - {وی آن همه را به انجام رسانید.} چیست؟ فرمود: یعنی تکمیل کرد آنها را تا قائم؛ دوازده امام که نه نفر آنها از فرزندان حضرت حسین هستند. مفضل گفت: گفتم: یا بن رسول الله! در مورد آیه: «وَ جَعَلَها کَلِمَهً باقِیَهً فِی عَقِبِهِ.» - . زخرف / ۲۸ -

{او آن را در پی خود سخنی جاویدان کرد.} مرا خبر ده. فرمود: یعنی امامت را در نسل حضرت حسین علیه السّلام قرار داد تا روز قیامت.

عرض کردم: یابن رسول الله! چرا امامت در فرزندان حضرت حسین قرار گرفت و به فرزندان امام حسن نرسید، با اینکه هر دو فرزند و سبط پیامبر و سرور جوانان اهل بهشت بودند؟ فرمود: موسی و هارون هر دو برادر و پیامبر مرسل بودند. خداوند نبوّت را در نژاد هارون قرار داد نه موسی و کسی نمی تواند بگوید چرا خداوند چنین کرد، زیرا امامت، خلافت خداوند است و کسی را نمی رسد که بگوید چرا در نسل حسین علیه السّلام قرار گرفت نه

ص: ۳۲۳

امام حسن. چرا که خداوند در کارهای خود حکیم است و از آنچه انجام می دهد مورد بازخواست قرار نمی گیرد، بلکه آنها بازخواست می شوند. - . معانی الاخبار: ۴۲ -

خصال: ابن موسی از العلوی مانند همین را نقل کرد. - . خصال ۱: ۱۴۶ -

**[ترجمه]

«۴»

ل، الخصال ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام مع، (۳) معانی الأخبار عَلِیُّ بْنُ الْفَضْلِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ خَلَفٍ عَنْ حُسَیْنٍ الْأَشْقَرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِی الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ جُبَیْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِیَّ صلی الله

عليه و آله عَنِ الْكَلِمَاتِ الَّتِی تَلَقَّاهَا آدَمُ مِنْ رَبِّهِ فَتابَ عَلَيْهِ قَالَ سَأَلَهُ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ إِلَّا تُبْتَ عَلَيَّ فَتَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ (۴).

فض، کتاب الروضه عن أحمد بن عبد الوهاب يرفعه بإسناده مثله (۵).

**[ترجمه]خصال و عيون اخبارالرضا و معانی الاخبار: - . در نسخه همين گونه ذکر گرديده، اما ظاهرا مراد از عبارت «لی»، يعنی امالی صدوق: ۴۶ بوده که اشتباها «ن» يعنی عيون اخبارالرضا درج شده است. - ابن عباس گفت: از پيامبر اکرم در مورد کلماتی که آدم از پروردگارش تلقی نمود و به وسيله آنها توبه کرد پرسيدم .

فرمود: خدا را اين گونه خواند: «يا رب اسألک بحق محمّد و علی و فاطمه و الحسن و الحسين إلّا تبت علی» و خدا توبه اش را پذيرفت. - . خصال ۱ : ۱۳۰، معانی الاخبار: ۴۲ -

روضه: احمد بن عبدالوهاب در مرفوعه ای با اسناد خويش، مانند همين را نقل می کند. - . روضه: ۱۲۹ -

**[ترجمه]

«۵»

مع، معانی الأخبار ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنِی أَبُو سَعِيدٍ الْمَدَائِنِيُّ يَرْفَعُهُ فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِماتٍ قَالَ سَأَلَهُ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ عليهم السلام (۶).

**[ترجمه]معانی الاخبار: ابو سعيد مدائنی در مورد آيه: «فَتَلَقَّى آدَمُ مِن رَّبِّهِ كَلِمَاتٍ» - . بقره / ۳۷ - {سپس آدم از پروردگارش کلماتی را دريافت نمود.} گفت: خدا را به حق محمّد و علی و فاطمه و الحسن و الحسين عليهم السّلام خواند. - . معانی الاخبار: ۴۲ -

**[ترجمه]

«۶»

ص، قصص الأنبياء عليهم السلام بِالْإِسْنَادِ عَنِ الصَّدُوقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْخَزَّازِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ آدَمُ عليه السلام يَا رَبِّ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ إِلَّا تُبْتَ عَلَيَّ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ يَا آدَمُ وَ مَا عِلْمُكَ (۷) بِمُحَمَّدٍ فَقَالَ حِينَ خَلَقْتَنِی رَفَعْتُ رَأْسِی فَرَأَيْتُ فِی الْعَرْشِ مَكْتُوباً مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (۸).

۱- معانی الاخبار : ۴۲.

۲- الخصال ۱: ۱۴۶.

۳- هكذا فى النسخ و الظاهر أنّه مصحف «لى» راجع الأمالى: ۴۶.

۴- الخصال ۱: ۱۳۰. معانى الأخبار: ۴۲.

۵- الروضه: ۱۲۹.

۶- معانى الأخبار: ۴۲ و الآيه فى البقره: ۳۵.

۷- هذا ينافى ما تقدم فى الحديث الثانى من ان اللّه تبارك و تعالى عرفه مكانه و مكان ذريته.

۸- قصص الأنبياء: مخطوط.

شف، کشف الیقین من کتاب علی بن محمد القزوینی عن التلعکبری عن محمد بن سهل عن الحمیری رفعه قال قال آدم علیه السلام و ذکر مثله (۱).

**[ترجمه]قصص الانبیاء: عبدالله بن سنان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: آدم گفت: «یا رب بحق محمّد و علی و فاطمه و الحسن و الحسین إلّا تبت علی.» خدا به او وحی کرد: ای آدم! محمد را چگونه می شناسی؟ گفت: هنگامی که مرا خلق کردی، سرم را بلند کردم و دیدم که در عرش نوشته شده: «محمد رسول الله و علی امیرالمومنین.» - . قصص الانبیاء، نسخه خطی -

ص: ۳۲۴

کشف الیقین: حمیری در مرفوعه ای نقل می کند: آدم گفت... ومانند همین را نقل می کند. - . کشف الیقین: ۳۷ -

**[ترجمه]

«۷»

ص، قصص الأنبیاء علیهم السلام بِالْإِسْنَادِ إِلَی الصَّدُوقِ عَنِ النَّقَّاشِ عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: لَمَّا أَشْرَفَ نُوحٌ علیه السلام عَلَی الْغَرَقِ دَعَا اللَّهَ بِحَقِّنَا فَدَفَعَ اللَّهُ عَنْهُ الْغَرَقَ وَ لَمَّا رُمِیَ إِبْرَاهِیمُ فِی النَّارِ دَعَا اللَّهَ بِحَقِّنَا فَجَعَلَ اللَّهُ النَّارَ عَلَیْهِ بَرْداً وَ سَلَاماً وَ إِنَّ مُوسَی علیه السلام لَمَّا ضَرَبَ طَرِیقاً فِی الْبَحْرِ دَعَا اللَّهَ بِحَقِّنَا فَجَعَلَهُ یَبَساً (۲) وَ إِنَّ عِیسَی علیه السلام لَمَّا أَرَادَ الْیَهُودُ قَتْلَهُ دَعَا اللَّهَ بِحَقِّنَا فَنُجِّیَ مِنَ الْقَتْلِ فَرَفَعَهُ (۳) إِلَیْهِ (۴).

**[ترجمه]قصص الأنبیاء: حسن بن فضال از پدر خود، از حضرت رضا علیه السّلام نقل کرد که وقتی نوح در آستانه غرق شدن قرار گرفت، خدا را به حق ما قسم داد و خداوند او را از غرق شدن نجات داد. وقتی ابراهیم را در آتش افکندند، خدا را به حق ما قسم داد و خداوند آتش را بر او سرد و سلامت قرار داد. وقتی حضرت موسی رهسپار دریا شد، خدا را به حق ما قسم داد و آن را خشک کرد. و هنگامی که یهودیان تصمیم به کشتن عیسی گرفتند، خدا را به حق ما قسم داد و از کشته شدن نجات یافت و خدا او را به سوی خود برد. - . قصص الانبیاء، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۸»

شف، کشف الیقین مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ الْکَاتِبُ الْأَصْفَهَانِیُّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْقَاضِی عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَبِی أَحْمَدَ الْجُرْجَانِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الدِّهْقَانِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِسْرَائِیلَ عَنْ حَجَّاجٍ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجِیحٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَی آدَمَ وَ نَفَخَ فِیهِ مِنْ رُوحِهِ عَطَسَ فَأَلْهَمَهُ اللَّهُ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِینَ فَقَالَ لَهُ رَبُّهُ یَرْحَمُکَ رَبُّکَ فَلَمَّا أَسْجَدَ لَهُ الْمَلَائِکَةَ تَدَاخَلَهُ الْعُجْبُ فَقَالَ یَا رَبِّ خَلَقْتَ خَلْقاً أَحَبَّ إِلَیْکَ مِنِّی فَلَمْ یُجِبْ ثُمَّ قَالَ الثَّانِیَةَ فَلَمْ یُجِبْ ثُمَّ قَالَ الثَّالِثَةَ فَلَمْ

يُجِبْ (۵) ثُمَّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ نَعَمْ وَ لَوْلَاهُمْ مَا خَلَقْتُکَ فَقَالَ یَا رَبِّ فَأَرِنِیهِمْ فَأَوْحَی اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَی مَلَائِکَهِ الْحُجُبِ أَنِ ارْفَعُوا الْحُجُبَ فَلَمَّا رُفِعَتْ إِذاً آدَمُ بِخَمْسَهِ أَشْبَاحٍ قُدَّامَ الْعَرْشِ فَقَالَ یَا رَبِّ مَنْ هَؤُلَاءِ

ص: ۳۲۵

۱- الیقین: ۳۷.

۲- فی نسخه: سببا.

۳- فی نسخه: و رفعه إلیه.

۴- قصص الأنبیاء: مخطوط.

۵- فی المصدر: ثم قال الثالثه فقال.

قَالَ يَا آدَمُ هَـذَا مُحَمَّدٌ نَبِيِّي وَ هَـذَا عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ابْنُ عَمِّ نَبِيِّي وَ وَصِيُّهُ وَ هَذِهِ فَاطِمَةُ ابْنَةُ نَبِيِّي وَ هَذَانِ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ ابْنَا عَلِيٍّ وَ وَلَدَا نَبِيِّي ثُمَّ قَالَ يَا آدَمُ هُمْ وُلْدُکَ فَفَرِحَ بِذَلِکَ فَلَمَّا اقْتَرَفَ الْخَطِيئَهَ قَالَ رَبِّ أَسْأَلُکَ بِمُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ لَمَّا غَفَرْتَ لِي فَغَفَرَ اللَّهُ لَهُ بِهَـذَا فَهَـذَا الَّذِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِماتٍ فَتابَ عَلَيْهِ فَلَمَّا هَبَطَ إِلَى الْأَرْضِ صَاغَ خَاتَماً فَنَقَشَ عَلَيْهِ- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ يُكَنَّى آدَمُ بِأَبِي مُحَمَّدٍ عليه السلام (۱).

**[ترجمه]کشف اليقين: ابن عباس گفت: وقتی خدا آدم را آفريد و از روح خود در او دميد، عطسه ای زد. خداوند به او الهام کرد: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِينَ.» خداوند به او فرمود: «يرحمک ربک.» وقتی ملائکه را به سجده او مامور کرد، آدم به خود باليد و گفت: خدايا! آيا مخلوقی محبوب تر از من در نزد خود آفريده ای؟ جوابی به او نداد. برای مرتبه دوم پرسيد. باز جواب نداد. مرتبه سوم نيز پرسيد، اما جواب نداد.

سپس خداوند به او فرمود: آری، اگر آنها نبودند، تو را هم خلق نمی کردم. گفت خدايا! ايشان را به من نشان بده. خداوند به ملائکه حجب دستور داد تا پرده ها را بردارند. وقتی پرده ها برداشته شد، ناگاه آدم پنج شبح جلوی عرش ديد. پرسيد: اينها چه کسانی اند پروردگارا؟

ص: ۳۲۵

خطاب رسيد: ای آدم! اين محمّد پيامبر من است و اين علی اميرالمؤمنين پسر عموی پيامبرم و وصی او و اين فاطمه دختر پيامبر من و اين دو حسن و حسين دو پسر علی و فرزندان پيامبرم هستند. بعد فرمود: آدم اينها فرزندان تو هستند. آدم از اين سخن مسرور شد.

وقتی مرتکب خطا شد گفت: خدايا! از تو درخواست می کنم که به حق محمّد و علی و فاطمه و حسن و حسين از خطايم درگذری. خداوند به واسطه اين دعا او را آمرزيد اين است معنی آن آيه که خداوند فرموده: «فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِماتٍ فَتابَ عَلَيْهِ» چون به زمين هبوط کرد، انگشتری ساخت و بر نگين آن نوشت «محمّد رسول اللّه و علی اميرالمؤمنين.» کنيه آدم ابو محمّد بود. - . کشف اليقين: ۳۰ - ۳۱ -

**[ترجمه]

«۹»

شی، تفسير العياشی عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَرَضَ عَلَى آدَمَ فِي الْمِيثَاقِ ذُرِّيَّتَهُ فَمَرَّ بِهِ النَّبِيُّ صلی الله عليه و آله وَ هُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى عَلِيٍّ عليه السلام وَ فَاطِمَهُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهَا تَتْلُوهُمَا وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهما السلام يَتْلُوَانِ فَاطِمَهَ فَقَالَ اللَّهُ يَا آدَمُ إِيَّاكَ أَنْ تَنْظُرَ إِلَيْهِمْ بِحَسَدٍ أُهْبِطْكَ مِنْ جِوَارِي فَلَمَّا أَسْكَنَهُ اللَّهُ الْجَنَّهَ مُثِّلَ لَهُ النَّبِيُّ وَ عَلِيٌّ وَ فَاطِمَهُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ فَنَظَرَ إِلَيْهِمْ بِحَسَدٍ ثُمَّ عُرِضَتْ عَلَيْهِ الْوَلَايَهُ فَأَنْكَرَهَا فَرَمَتْهُ الْجَنَّهُ بِأَوْرَاقِهَا فَلَمَّا تَابَ إِلَى اللَّهِ مِنْ حَسَدِهِ وَ أَقَرَّ بِالْوَلَايَهِ وَ دَعَا بِحَقِّ الْخَمْسَهِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِماتٍ الْآيَهَ (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: عبدالرحمن بن کثیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند تبارک وتعالی در عالم ذرّ میثاقش را به آدم عرضه کرد. پیامبر اکرم در حالی که به علی علیه السّلام تکیه کرده بود وفاطمه سلام الله علیها پشت سر آن دو و حسن و حسین پشت سر فاطمه بودند برآدم گذر کرد. خدا فرمود: ای آدم! برحذر باش از اینکه به اینها با دیده حسد نظر کنی که در آن صورت تو را از جوار خودم پایین می افکنم.

وقتی خدا آدم را در بهشت سکونت داد، تمثال پیامبر اکرم و علی و فاطمه و حسن و حسین صلوات الله علیهم بر او نمایان شد و آدم به دیده حسد به آنها نگریست. سپس ولایت بر آدم عرضه شد و آدم انکار کرد. پس بهشت با برگ هایش او را پرت کرد. وقتی آدم از حسد خویش به خدا توبه کرد و اقرار به ولایت نمود، خدا را به حق پنج تن - محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین صلوات الله علیهم - خواند و خداوند او را بخشید. این آیه اشاره به همان مطلب دارد: «فتلقی آدم من ربه کلمات» تا آخر آیه. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۴۱ -

**[ترجمه]

«۱۰»

م، تفسیر الإمام علیه السلام قَالَ الْحُسَیْنُ بْنُ عَلِیٍّ علیهما السلام إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی لَمَّا خَلَقَ آدَمَ وَ سَوَّاهُ (۳) وَ عَلَّمَهُ أَسْمَاءَ کُلِّ شَیْ ءٍ وَ عَرَضَهُمْ عَلَی الْمَلائِکَهِ جَعَلَ مُحَمَّداً وَ عَلِیّاً وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَیْنَ أَشْبَاحاً خَمْسَهً فِی ظَهْرِ آدَمَ وَ کَانَتْ أَنْوَارُهُمْ تُضِی ءُ فِی الْآفَاقِ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَ الْحُجُبِ وَ الْجِنَانِ وَ الْکُرْسِیِّ وَ الْعَرْشِ فَأَمَرَ اللَّهُ الْمَلَائِکَهَ بِالسَّجْدَهِ (۴) لِآدَمَ تَعْظِیماً لَهُ

ص: ۳۲۶

۱- الیقین: ۳۰ و ۳۱. و الآیه فی البقره: ۳۵.

۲- تفسیر العیّاشیّ ۱: ۴۱ و الآیه فی البقره: ۳۵.

۳- فی المصدر: و استواه.

۴- فی المصدر: بالسجود.

إِنَّهُ قَدْ فَضَّلَهُ بِأَنْ جَعَلَهُ وِعَاءً لِتِلْکَ الْأَشْبَاحِ الَّتِی قَدْ عَمَّ أَنْوَارُهَا الْآفَاقَ (۱) فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِیسَ أَبَی أَنْ یَتَوَاضَعَ لِجَلَالِ عَظَمَهِ اللَّهِ وَ أَنْ یَتَوَاضَعَ لِأَنْوَارِنَا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ قَدْ تَوَاضَعَتْ لَهَا الْمَلَائِکَهُ کُلُّهَا فَاسْتَکْبَرَ وَ تَرَفَّعَ فَکَانَ (۲) بِإِبَائِهِ ذَلِکَ وَ تَکَبُّرِهِ مِنَ الْکَافِرِینَ.

قَالَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمَا حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ أَبِیهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: قَالَ یَا عِبَادَ اللَّهِ إِنَّ آدَمَ لَمَّا رَأَی النُّورَ سَاطِعاً مِنْ صُلْبِهِ إِذْ کَانَ اللَّهُ نَقَلَ أَشْبَاحَنَا مِنْ ذِرْوَهِ الْعَرْشِ إِلَی ظَهْرِهِ رَأَی النُّورَ وَ لَمْ یَتَبَیَّنِ الْأَشْبَاحَ فَقَالَ یَا رَبِّ مَا هَذِهِ الْأَنْوَارُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْوَارُ أَشْبَاحٍ نَقَلْتُهُمْ مِنْ أَشْرَفِ بِقَاعِ عَرْشِی إِلَی ظَهْرِکَ وَ لِذَلِکَ أَمَرْتُ الْمَلَائِکَهَ بِالسُّجُودِ لَکَ إِذْ کُنْتَ وِعَاءً لِتِلْکَ الْأَشْبَاحِ فَقَالَ آدَمُ یَا رَبِّ لَوْ بَیَّنْتَهَا لِی فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَی انْظُرْ یَا آدَمُ إِلَی ذِرْوَهِ الْعَرْشِ فَنَظَرَ آدَمُ علیه السلام وَ وَقَعَ (۳) نُورُ أَشْبَاحِنَا مِنْ ظَهْرِ آدَمَ عَلَی ذِرْوَهِ الْعَرْشِ فَانْطَبَعَ فِیهِ صُوَرُ أَشْبَاحِنَا کَمَا یَنْطَبِعُ وَجْهُ الْإِنْسَانِ فِی الْمِرْآهِ الصَّافِیَهِ فَرَأَی أَشْبَاحَنَا فَقَالَ مَا هَذِهِ الْأَشْبَاحُ یَا رَبِّ فَقَالَ یَا آدَمُ هَذِهِ الْأَشْبَاحُ أَفْضَلُ خَلَائِقِی وَ بَرِیَّاتِی هَذَا مُحَمَّدٌ وَ أَنَا الْحَمِیدُ الْمَحْمُودُ فِی أَفْعَالِی (۴) شَقَقْتُ لَهُ اسْماً مِنِ اسْمِی وَ هَذَا عَلِیٌّ وَ أَنَا الْعَلِیُّ الْعَظِیمُ شَقَقْتُ لَهُ اسْماً مِنِ اسْمِی وَ هَذِهِ فَاطِمَهُ وَ أَنَا فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِینَ فَاطِمُ أَعْدَائِی عَنْ رَحْمَتِی (۵) یَوْمَ فَصْلِ قَضَائِی وَ فَاطِمُ أَوْلِیَائِی عَمَّا یَعْتَرِیهِمْ (۶)

۱- فی نسخه: فی الآفاق.

۲- فی المصدر: و استکبر و ترفع و کان.

۳- فی المصدر: و رفع.

۴- فی المصدر: و أنا المحمود الحمید فی افعاله.

۵- فی المصدر: أفاطم أعدائی من رحمتی أقول: فطم الحبل: قطعه. الولد:فصله عن رضاع. فطمه عن العاده : قطعه عنها.

۶- أی عما یصیبهم.

وَ یَشْتَقُّ لَهُمْ أَسْمَاءً مِنِ اسْمِی وَ هَذَا الْحَسَنُ وَ هَذَا الْحُسَیْنُ (۱) وَ أَنَا الْمُحْسِنُ الْمُجْمِلُ شَقَقْتُ لَهُمَا اسْماً مِنِ اسْمِی (۲) هَؤُلَاءِ خِیَارُ خَلِیقَتِی وَ کِرَامُ بَرِیَّتِی بِهِمْ آخُذُ وَ بِهِمْ أُعْطِی وَ بِهِمْ أُعَاقِبُ وَ بِهِمْ أُثِیبُ فَتَوَسَّلْ إِلَیَّ بِهِمْ یَا آدَمُ وَ إِذَا دَهَتْکَ (۳) دَاهِیَةٌ فَاجْعَلْهُمْ إِلَیَّ شُفَعَاءَکَ فَإِنِّی آلَیْتُ (۴) عَلَی نَفْسِی قَسَماً حَقّاً لَا أُخَیِّبُ بِهِمْ آمِلًا وَ لَا أَرُدُّ بِهِمْ سَائِلًا فَلِذَلِکَ حِینَ زَلَّتْ (۵) مِنْهُ الْخَطِیئَةُ دَعَا (۶) اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِمْ فَتَابَ عَلَیْهِ (۷) وَ غُفِرَ لَهُ (۸).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: حسین بن علی علیهما السّلام فرمود: خداوند وقتی آدم را آفرید و قیافه اش را مرتب کرد و به او اسمای هر چیز را آموخت و آنها را بر ملائکه عرضه داشت، شبح محمّد و علی و حسن و حسین، این پنج نور را در نهاد آدم قرار داد. انوار آنها در آفاق از آسمان ها و حجابها و بهشت و کرسی و عرش می درخشید. آنگاه به ملائکه دستور داد که به احترام آدم، به او سجده کنند.

خدا آدم را فضیلت بخشید، چون ظرف از این اشباحی که نورشان جهان را فرا گرفته شده بود.

پس ملائکه سجده کردند، جز ابلیس که از تواضع نسبت به جلال خدا و تواضع به انوار اهل بیت امتناع ورزید، با اینکه تمامی ملائکه تواضع کردند، او تکبر ورزید و به واسطه همین امتناع خود را بالا گرفت و تکبر از کفار شد.

حضرت علی بن الحسین علیهما السّلام فرمود: پدرم از پدر خود، از پیامبر نقل کرد که فرمود: ای بندگان خدا! وقتی آدم نور را از صلب خود درخشان دید، چون خداوند اشباح ما را از بالای عرش به صلب او منتقل کرده بود، آن نور را مشاهده کرد، اما اشباح را ندید. پس گفت: خدایا این نورها چیست؟ خداوند فرمود: نور اشباحی است که از بهترین جای عرش به پشت تو منتقل کرده ام و به همین جهت ملائکه را دستور به سجده تو دادم، چون تو ظرف این انوار بودی .

آدم گفت: خدایا! برایم توضیح بده. فرمود: ای آدم! به بالای عرش نگاه کن! آدم نگاه کرد و نور اشباح ما از صلب آدم به بالای عرش افتاد و در آن صورت هایی نقش بست، مثل آینه که در آن صورت نقش می بندد. پس اشباح ما را مشاهده کرد.

عرض کرد: خدایا! این شبح ها چیست؟ خداوند فرمود: اینها اشباح بهترین خلق و مردمم هستند. این محمّد است و من حمید محمود در افعالم هستم. یک اسم از اسم خود را برای او جدا کرده ام، و این علی است و من علی عظیم هستم، اسمی از نام خود را برای او جدا کرده ام، و این فاطمه است و من فاطر آسمان ها و زمین هایم و جداکننده دشمنان خود از رحمتم در روز قیامت و جداکننده دوستانم از چیزهایی که موجب ناراحتی و آلودگی آنها می شود هستم.

برای او یک اسم از اسم خود جدا کردم و این حسن و این حسین است و من محسن نیکوکارم و یک اسم از اسم خود را برای آن دو جدا کرده ام.

اینها بهترین مخلوق من و گرامی ترین افراد هستند. به وسیله آنها مواخذه می کنم و به آنها می بخشم و به آنها کیفر می کنم و

به وسیله آنها ثواب می دهم. ای آدم! به وسیله آنها به من توسل کن و هر گاه یک ناراحتی به تو رسید، آنها را شفیع خود در نزد من قرار بده. من بر خود سوگند یاد کرده ام - سوگند حقی - که کسی که به وسیله آنها امیدی داشته باشد، ناامید نکنم و هر کس به وسیله آنها درخواستی نماید، رد نکنم. به همین جهت وقتی از او لغزشی سر زد، خدا را به واسطه آنها خواند و خدا از او گذشت و او را بخشید. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۸۸ -

**[ترجمه]

«۱۱»

م، تفسیر الإمام علیه السلام إِنَّ مُوسَی علیه السلام لَمَّا أَرَادَ أَنْ یَأْخُذَ عَلَیْهِمْ عَهْدَ الْفُرْقَانِ (۹) فَرَّقَ مَا بَیْنَ الْمُحِقِّینَ وَ الْمُبْطِلِینَ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله بِنُبُوَّتِهِ وَ لِعَلِیٍّ علیه السلام بِإِمَامَتِهِ وَ لِلْأَئِمَّهِ الطَّاهِرِینَ بِإِمَامَتِهِمْ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَکَ أَنَّ هَذَا أَمْرُ رَبِّکَ حَتَّی نَرَی اللَّهَ جَهْرَهً عِیَاناً یُخْبِرُنَا بِذَلِکَ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَهُ مُعَایَنَهً وَ هُمْ یَنْظُرُونَ إِلَی الصَّاعِقَهِ تَنْزِلُ عَلَیْهِمْ وَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ یَا مُوسَی إِنِّی أَنَا الْمُکْرِمُ أَوْلِیَائِی وَ الْمُصَدِّقِینَ بِأَصْفِیَائِی وَ لَا أُبَالِی أَنَا (۱۰) الْمُعَذِّبُ لِأَعْدَائِی الدَّافِعِینَ حُقُوقَ أَصْفِیَائِی وَ لَا أُبَالِی فَقَالَ مُوسَی لِلْبَاقِینَ الَّذِینَ لَمْ یَصْعَقُوا مَا ذَا تَقُولُونَ أَ تَقْبَلُونَ وَ تَعْتَرِفُونَ وَ إِلَّا فَأَنْتُمْ بِهَؤُلَاءِ لَاحِقُونَ قَالُوا یَا مُوسَی لَا نَدْرِی مَا حَلَّ بِهِمْ لِمَا ذَا أَصَابَهُمْ کَانَتِ الصَّاعِقَهُ

۱- فی المصدر: و هذان الحسن و الحسین.

۲- فی المصدر: شققت اسمیهما من اسمی.

۳- أی إذا اصابتک داهیه.

۴- أی حلفت.

۵- فی نسخه: نزلت.

۶- فی نسخه: و دعا اللّه.

۷- فی نسخه: فتیب علیه.

۸- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السّلام: ۸۸.

۹- فی المصدر: عهدا بالفرقان.

۱۰- فی المصدر: و کذلک انا.

مَا أَصَابَتْهُمْ لِأَجْلِكَ إِلَّا أَنَّهَا (۱) كَانَتْ نَكْبَةً مِنْ نَكَبَاتِ الدَّهْرِ تُصِيبُ الْبَرَّ وَ الْفَاجِرَ فَإِنْ كَانَتْ إِنَّمَا أَصَابَتْهُمْ لِرَدِّهِمْ عَلَيْكَ فِي أَمْرِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ آلِهِمَا فسأل (فَاسْأَلِ) اللَّهَ رَبَّكَ بِمُحَمَّدٍ وَ آلِهِ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ تَدْعُونَا إِلَيْهِمْ أَنْ يُحْيِيَ هَؤُلَاءِ الْمَصْعُوقِينَ لِنَسْأَلَهُمْ لِمَا ذَا أَصَابَهُمْ مَا أَصَابَهُمْ فَدَعَا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُمْ مُوسَى فَأَحْيَاهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ لَهُمْ مُوسَى سَلُوهُمْ لِمَا ذَا أَصَابَهُمْ فَسَأَلُوهُمْ فَقَالُوا يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ أَصَابَنَا مَا أَصَابَنَا لِإِبَائِنَا اعْتِقَادَ نُبُوَّةِ مُحَمَّدٍ مَعَ اعْتِقَادِ إِمَامَةِ عَلِيٍّ (۲) لَقَدْ رَأَيْنَا بَعْدَ مَوْتِنَا هَذَا مَمَالِكَ رَبِّنَا مِنْ سَمَاوَاتِهِ وَ حُجُبِهِ وَ كُرْسِيِّهِ وَ عَرْشِهِ وَ جِنَانِهِ وَ نِيرَانِهِ فَمَا رَأَيْنَا أَنْفَذَ أَمْراً فِي جَمِيعِ تِلْكَ الْمَمَالِكِ وَ أَعْظَمَ سُلْطَاناً مِنْ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ إِنَّا لَمَّا مِتْنَا بِهَذِهِ الصَّاعِقَةِ ذُهِبَ بِنَا إِلَى النِّيرَانِ فَنَادَاهُمْ مُحَمَّدٌ وَ عَلِيٌّ عليهما السلام كُفُّوا عَنْ هَؤُلَاءِ عَذَابَكُمْ فَهَؤُلَاءِ يُحْيَوْنَ بِمَسْأَلَةِ سَائِلٍ رَبَّنَا (۳) عَزَّ وَ جَلَّ بِنَا وَ بِآلِنَا الطَّيِّبِينَ وَ ذَلِكَ حِينَ لَمْ يُقْذَفُوا فِي الْهَاوِيَةِ فَأَخِّرُونَا (۴) إِلَى أَنْ بُعِثْنَا بِدُعَائِكَ يَا مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ بِمُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِأَهْلِ عَصْرِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله فَإِذَا كَانَ بِالدُّعَاءِ بِمُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ نَشَرَ (۵) ظُلْمَةُ أَسْلَافِكُمُ الْمَصْعُوقِينَ بِظُلْمِهِمْ أَ فَمَا يَجِبُ عَلَيْكُمْ (۶) أَنْ لَا تَتَعَرَّضُوا لِمِثْلِ مَا هَلَكُوا بِهِ إِلَى أَنْ أَحْيَاهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ (۷).

ص: ۳۲۹

۱- لعل الصحيح: او انها كانت.

۲- فی نسخه: لآبائنا اعتقاد امامه علی بعد اعتقادنا بنبوه محمد (صلی الله علیه و آله).

۳- فی المصدر: سائل یسأل ربّنا.

۴- فی المصدر: و أخرونا.

۵- فی المصدر: بشر.

۶- فی نسخه: معاشر الیهود أ فما یجب علیکم.

۷- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السّلام: ۱۰۲.

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: وقتی موسی تصمیم گرفت از بنی اسرائیل پیمان فرقان را بگیرد، بین اشخاص حقیقت گو و یاوه سرایان تفرقه و جدایی قرار داد.

پیمانی که عبارت بود از نبوت برای محمّد و امامت برای علی و ائمه طاهرین علیهم السّلام. گفتند: ما به این سخن تو ایمان نداریم که دستور پروردگار باشد، مگر اینکه خدا را آشکارا ببینیم و خودش به ما بگوید. پس صاعقه آنها را فرا گرفت. ایشان صاعقه را می دیدند که بر آنها فرود می آید. خداوند به موسی فرمود: موسی! من دوستانم و نیز کسانی را که تصدیق اولیای مرا بنمایند گرامی می دارم و هیچ باکی ندارم؛ من دشمنانم را عذاب می کنم، کسانی که منکر حقوق برگزیدگان من هستند، باکی هم ندارم.

موسی به باقی ماندگان از صاعقه که نمرده بودند گفت: اینک شما چه می گویید؟ قبول می کنید و اعتراف می نمایید؟ وگرنه به اینها ملحق خواهید شد. گفتند: موسی! ما نمی دانیم آنها چه شدند و به چه جهت گرفتار گردیدند. این صاعقه

ص: ۳۲۸

به واسطه تو آنها را فرا نگرفت، این یک بدبختی از بدبختی های روزگار است که خوب و بد را فرا می گیرد. اگر این گرفتاری به واسطه آن باشد که اینها امر محمّد و علی و خانواده آنها را نپذیرفتند، از خدا بخواه که به حق محمّد و آلش - که ما را به سوی آنها می خوانی - اینها را زنده کند تا بپرسیم به چه جهت به این گرفتاری مبتلا شدند.

موسی از خداوند درخواست کرد و خدا آنها را زنده نمود. موسی گفت: بپرسید چرا گرفتار شدند. از آنها سؤال کردند و جواب دادند: ای بنی اسرائیل! این گرفتاری ما به واسطه امتناع از اعتقاد به نبوّت محمّد و امامت علی بود. پس از مرگ ممالک پروردگار خود را از آسمان ها و حجابها و کرسی و عرش و بهشت و جهنم دیدیم. در تمام این ممالک کسی با نفوذتر و قدرتمند تر از محمّد و علی و فاطمه و حسن و حسین نبودند.

وقتی ما با این صاعقه مردیم، ما را به طرف جهنم بردند. محمّد و علی صدا زدند: عذاب را از اینها بردارید! اینها به واسطه درخواست کسی که از خداوند خواهد خواست و خدا را به ما و خاندان پاک ما قسم می دهد، زنده خواهند شد. آن موقع هنوز ما را در هاویه نیانداخته بودند. پس عذاب ما را به تاخیر انداختند تا خداوند به واسطه دعای تو ای موسی بن عمران که به حق محمّد و آل پاکش از خدا چنین خواستی، ما را زنده کرد.

خداوند برای مردم زمان محمّد صلّی اللّٰه علیه و آله و سلّم می فرماید: وقتی به واسطه دعا به نام محمد و آل پاکش، پدران ستمگری که به واسطه ستم خود دچار صاعقه شدند زنده شوند، آیا لازم نیست که شما نیز پرهیز کنید از کاری که آنها کردند که موجب هلاکشان شد و به آنچه که خدا آنها را زنده کرد روی آورید؟ - . تفسیر امام حسن عسکری: ۱۰۲ -

ص: ۳۲۹

**[ترجمه]

م، تفسير الإمام عليه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِلْيَهُودِ مَعَاشِرَ الْيَهُودِ تُعَانِدُونَ رَسُولَ اللَّهِ (۱) صلى الله عليه و آله وَ تَأْبَوْنَ الِاعْتِرَافَ بِأَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكَذِّبُونَ وَ لَسْتُمْ مِنَ الْجَاهِلِينَ بِأَنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِهَا أَحَداً وَ لَا يُزِيلُ عَنْ فَاعِلِ هَذِهِ عَذَابَهُ أَبَداً إِنَّ آدَمَ عليه السلام لَمْ يَقْتَرِحْ عَلَى رَبِّهِ الْمَغْفِرَةَ لِذَنْبِهِ إِلَّا بِالتَّوْبَةِ فَكَيْفَ تَقْتَرِحُونَهَا أَنْتُمْ مَعَ عِنَادِكُمْ قِيلَ وَ كَيْفَ كَانَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا وَقَعَتِ (۲) الْخَطِيئَةُ مِنْ آدَمَ وَ أُخْرِجَ مِنَ الْجَنَّةِ وَ عُوتِبَ وَ وُبِّخَ قَالَ يَا رَبِّ إِنْ تُبْتُ وَ أَصْلَحْتُ أَ تَرُدُّنِي إِلَى الْجَنَّةِ قَالَ بَلَى قَالَ آدَمُ فَكَيْفَ أَصْنَعُ يَا رَبِّ حَتَّى أَكُونَ تَائِباً تَقْبَلُ تَوْبَتِي فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى تُسَبِّحُنِي بِمَا أَنَا أَهْلُهُ وَ تَعْتَرِفُ بِخَطِيئَتِكَ كَمَا أَنْتَ أَهْلُهُ وَ تَتَوَسَّلُ إِلَيَّ بِالْفَاضِلِينَ الَّذِينَ عَلَّمْتُكَ أَسْمَاءَهُمْ وَ فَضَّلْتُكَ بِهِمْ عَلَى مَلَائِكَتِي وَ هُمْ مُحَمَّدٌ وَ آلُهُ الطَّيِّبُونَ وَ أَصْحَابُهُ الْخَيِّرُونَ فَوَفَّقَهُ اللَّهُ تَعَالَى فَقَالَ- يَا رَبِّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ عَمِلْتُ سُوءاً وَ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَارْحَمْنِي وَ أَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (۳) بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ وَ خِيَارِ أَصْحَابِهِ الْمُنْتَجَبِينَ سُبْحَانَكَ وَ بِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ عَمِلْتُ سُوءاً وَ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ وَ خِيَارِ أَصْحَابِهِ الْمُنْتَجَبِينَ فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَقَدْ قَبِلْتُ تَوْبَتَكَ وَ آيَةُ ذَلِكَ أَنْ أُنَقِّيَ بَشَرَتَكَ فَقَدْ تَغَيَّرَتْ وَ كَانَ ذَلِكَ لِثَلَاثَةَ عَشَرَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ فَصُمْ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ الْأَيَّام الَّتِي تَسْتَقْبِلُكَ فَهِيَ أَيَّامُ الْبِيضِ يُنَقِّي اللَّهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ بَعْضَ بَشَرَتِكَ فَصَامَهَا فَنُقِّيَ فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْهَا ثُلُثُ بَشَرَتِهِ فَعِنْدَ ذَلِكَ قَالَ آدَمُ يَا رَبِّ مَا أَعْظَمَ شَأْنَ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ خِيَارِ أَصْحَابِهِ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ يَا آدَمُ إِنَّكَ لَوْ عَرَفْتَ كُنْهَ جَلَالِ مُحَمَّدٍ عِنْدِي وَ آلِهِ وَ خِيَارِ أَصْحَابِهِ لَأَحْبَبْتَهُ حُبّاً

ص: ۳۳۰

۱- فی نسخه: رسول ربّ العالمين.

۲- فی نسخه: لما زلت.

۳- فی نسخه: انک أنت أرحم الراحمين.

يَكُونُ أَفْضَلَ أَعْمَالِكَ قَالَ يَا رَبِّ عَرِّفْنِي لِأَعْرِفَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَا آدَمُ إِنَّ مُحَمَّداً لَوْ وُزِنَ بِهِ جَمِيعُ الْخَلْقِ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ وَ الْمَلَائِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ وَ سَائِرِ عِبَادِي الصَّالِحِينَ مِنْ أَوَّلِ الدَّهْرِ إِلَى آخِرِهِ وَ مِنَ الثَّرَى إِلَى الْعَرْشِ لَرَجَحَ بِهِمْ وَ إِنَّ رَجُلًا مِنْ خِيَارِ آلِ مُحَمَّدٍ لَوْ وُزِنَ بِهِ جَمِيعُ آلِ النَّبِيِّينَ لَرَجَحَ بِهِ وَ إِنَّ رَجُلًا مِنْ خِيَارِ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ لَوْ وُزِنَ بِهِ جَمِيعُ أَصْحَابِ الْمُرْسَلِينَ لَرَجَحَ بِهِمْ يَا آدَمُ لَوْ أَحَبَّ رَجُلٌ مِنَ الْكُفَّارِ أَوْ جَمِيعُهُمْ رَجُلًا مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَصْحَابِهِ الْخَيِّرِينَ لَكَافَأَهُ اللَّهُ عَنْ ذَلِكَ بِأَنْ يَخْتِمَ لَهُ بِالتَّوْبَةِ وَ الْإِيمَانِ ثُمَّ يُدْخِلُهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ إِنَّ اللَّهَ لَيَفِيضُ عَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْ مُحِبِّي مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَصْحَابِهِ مِنَ الرَّحْمَةِ مَا لَوْ قُسِمَتْ عَلَى عَدَدِ كُلِّ مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ أَوَّلِ الدَّهْرِ إِلَى آخِرِهِ وَ كَانُوا كُفَّاراً لَكَفَاهُمْ وَ لَأَدَّاهُمْ إِلَى عَاقِبَةٍ مَحْمُودَةِ الْإِيمَانِ بِاللَّهِ حَتَّى يَسْتَحِقُّوا بِهِ الْجَنَّةَ وَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا مِمَّنْ يُبْغِضُ آلَ مُحَمَّدٍ وَ أَصْحَابَهُ الْخَيِّرِينَ أَوْ وَاحِداً مِنْهُمْ لَعَذَّبَهُ اللَّهُ عَذَاباً لَوْ قُسِمَ عَلَى مِثْلِ عَدَدِ مَا خَلَقَ اللَّهُ لَأَهْلَكَهُمُ اللَّهُ أَجْمَعِينَ (۱).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: پیامبر اکرم به یهودان فرمود: ای یهودان! شما با رسول خدا صلی الله علیه و آله دشمنی می ورزید و از قبول دروغگویی خود امتناع دارید. شما خود می دانید که خداوند هرگز با آن احدی را عذاب نمی کند و با دشمنی با آن، عذابش را از احدی بر نمی دارد. آدم از خدای خود مغفرت را نجست مگر با آن توبه شما. چگونه با دشمنی و عناد به دنبال مغفرت می روید ؟

عرض کردند: این جریان چگونه بوده یا رسول اللّه؟ فرمود: وقتی آدم مبتلا به خطا شد و از بهشت اخراج گردید، او را عتاب و سرزنش کردند. عرض کرد: خدایا! اگر توبه کنم و خود را اصلاح نمایم مرا به بهشت بر می گردانی؟

خطاب رسید که آری. آدم گفت: خدایا! چه کنم تا توبه کرده باشم و توبه ام را بپذیری؟ خداوند فرمود: مرا آنچنان که شایسته هستم تسبیح می کنی و به خطای خود آنچنان که هستی اعتراف می نمایی و به من متوسل می شوی به وسیله آن اسم های اشخاص برجسته ای که به تو تعلیم کردم و تو را به واسطه آنها بر ملائکه برتری بخشیدم؛ آنها محمّد و آل پاک و اصحاب خوب اویند.

خداوند او را توفیق داد و آدم گفت: یا رب لا اله الا انت سبحانک اللهم و بحمدک عملت سوءا و ظلمت نفسی فارحمنی و انت ارحم الراحمین بحق محمّد و آله الطیبین و خیار اصحابه المنتجبین، سبحانک و بحمدک لا اله الا انت عملت سوءا و ظلمت نفسی فتب علی انک انت التّواب الرّحیم بحق محمّد و آله الطیبین و خیار اصحابه المنتجبین. {پروردگارم! خدایی جز تو نیست. منزهی تو و حمد سزاوار توست. بد کردم و به خویش ستم نمودم. به حق محمد و خانواده پاک و یاران شایسته اش به من رحمت آور که مهربان ترین مهربانان هستی. منزهی تو و حمد سزاوار توست. بد کردم و به خویش ستم نمودم. به حق محمد و خانواده پاک و یاران شایسته اش توبه ام را بپذیر} خداوند فرمود: توبه ات را قبول کردم و نشانه آن این است که رنگ پوستت را تمیز می کنم (چون رنگ پوست او تغییر کرده بود. آن وقت سیزدهم ماه رمضان بود) سه روز آینده را روزه بگیر که روزهای ایام البیض است. در هر روز مقداری از رنگ پوست تو خوب خواهد شد. آدم آن روزها را روزه گرفت و خداوند در هر روز، یک ثلث از پوست او را بهبود بخشید.

در این موقع آدم گفت: خدایا! چقدر مقام محمّد و آل او و اصحاب برگزیده اش در نزد تو زیاد است! خطاب رسید: ای آدم! اگر تو به حقیقت جلال محمّد و آل او و اصحاب برگزیده اش در نزد من عارف باشی، آنچنان او را دوست می داری

که بهترین اعمالت همان دوستی ایشان می شود. عرض کرد: خدایا! آنها را به من معرفی کن تا بشناسم.

فرمود: ای آدم! اگر تمام مردم از پیامبران و مرسلین و ملائکه مقرب و سایر بندگان صالح از ابتدای دنیا تا آخر آن، از زمین تا عرش با محمّد هم ترازو شوند، او سنگین تر از تمام آنها است. و اگر یکی از برجستگان آل او با تمام آل انبیا موازنه شود، از همه آنها سنگین تر خواهد بود. و اگر یکی از اصحاب خوبش هم ترازو با تمام اصحاب پیامبران قرار گیرد، از همه سنگین تر خواهد بود.

آدم! اگر یکی از کفار یا همه آنها یکی از آل محمّد و اصحاب خوبش را دوست بدارند، خداوند پاداش این دوستی را چنان می دهد که عاقبت او را با توبه و ایمان ختم می کند و خداوند او را داخل بهشت می کند. خداوند به هر یک از دوستداران محمّد و آل محمّد و اصحاب او آن قدر رحمت لطف می کند که اگر تقسیم شود بر تعدادی؛ مانند تعداد همه مخلوقات خدا از اول آفرینش تا آخر آن، و همه آن تعداد کافر باشند، همه را کافی است و آنها را به سوی عاقبت پسندیده ایمان به خدا می برد، به طوری که مستوجب بهشت می شوند .

و کسی که دشمن آل محمّد و اصحاب پاک او است یا با یکی از آنها دشمنی دارد، خداوند چنان او را عذاب می کند که اگر تقسیم شود بر تمام مخلوق خدا، همه را خداوند هلاک خواهد کرد. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۱۵۷ -

**[ترجمه]

بیان

قوله لا یعذب بها أی بالتوبه و الاعتراف قوله عن فاعل هذه أی المعانده.

**[ترجمه]اینکه فرمود: «به واسطه آن عذاب نمی کند» یعنی با توبه و اعتراف. و منظور از «عن فاعل هذه» کسی که این کار را انجام دهد، یعنی دشمنی کند.

یک روایت دیگر به اختصار در همین مورد نقل شده.

**[ترجمه]

«۱۳»

فض، کتاب الروضه یل، الفضائل لابن شاذان بِالْإِسْنَادِ یَرْفَعُهُ إِلَی ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا خُلِقَ آدَمُ فَسَأَلَ رَبَّهُ أَنْ یُرِیَهُ ذُرِّیَّتَهُ مِنَ الْأَنْبِیَاءِ وَ الْأَوْصِیَاءِ الْمُقَرَّبِینَ إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَیْهِ صَحِیفَهً فَقَرَأَهَا کَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ تَعَالَی إِلَی أَنِ انْتَهَی إِلَی مُحَمَّدٍ النَّبِیِّ الْعَرَبِیِّ عَلَیْهِ أَفْضَلُ الصَّلَاهِ وَ السَّلَامِ فَوَجَدَ عِنْدَ اسْمِهِ اسْمَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَقَالَ آدَمُ

هَذَا نَبِیٌّ بَعْدَ مُحَمَّدٍ فَهَتَفَ بِهِ هَاتِفٌ یَسْمَعُ صَوْتَهُ وَ لَا یَرَی شَخْصَهُ یَقُولُ هَذَا وَارِثُ عِلْمِهِ وَ زَوْجُ ابْنَتِهِ وَ وَصِیُّهُ وَ أَبُو ذُرِّیَّتِهِ علیهم السلام فَلَمَّا وَقَعَ آدَمُ فِی الْخَطِیئَهِ جَعَلَ یَتَوَسَّلُ إِلَی اللَّهِ

ص: ۳۳۱

۱- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السّلام: ۱۵۷.

تَعَالَى بِهِمْ علیهم السلام فَتَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ.

**[ترجمه]روضه و الفضائل: ابن مسعود گفت: پیامبر اکرم فرمود: هنگامی که خدا آدم را آفرید، آدم از خدا خواست که انبیا و اوصیای مقرب خود را از ذریه آدم به او نشان دهد. خداوند صحیفه ای را بر او نازل کرد و آدم همان گونه که خدا به او آموخته بود، صحیفه را خواند تا اینکه به این عبارت رسید: «محمد النبی العربی علیه افضل الصلاه و السلام» و در کنار نام پیامبر، اسم علی بن ابی طالب علیه السّلام را دید و پرسید: این پیامبر بعد از محمد است؟

در این موقع صدای هاتفی را شنید؛ صدای هاتف را می شنید، اما او را نمی دید. هاتف گفت: این وارث علم محمد و همسر دختر او و وصی او و پدر ذریه اوست. هنگامی که آدم به خطا افتاد، به وسیله آنها به خداوند

ص: ۳۳۱

متعال توسل جست و خدا او را بخشید.

**[ترجمه]

«۱۴»

طا، الأمان رَوَيْتُ عَنْ شَيْخِي مُحَمَّدِ بْنِ النَّجَّارِ مِنْ ثِقَاتِ الْعَامَّهِ مِنْ كِتَابِ الَّذِي جَعَلَهُ تَذْيِيلًا عَلَى تَارِيخِ الْخَطِيبِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ بَخْتِيَارَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْهَمْدَانِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ زَيْدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَحْمَدَ الْعَلَوِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ خَلَّادٍ وَ بَكْرِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مَخْلَدٍ وَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْغَالِبِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَارُونَ الْمَنْصُورِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ شَاكِرٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَكْثَمَ الْقَاضِي عَنِ الْمَأْمُونِ عَنْ عَطِيَّهَ الْعَوْفِيِّ عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: لَمَّا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يُهْلِكَ قَوْمَ نُوحٍ علیه السلام أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ شُقَّ أَلْوَاحَ السَّاجِ فَلَمَّا شَقَّهَا لَمْ يَدْرِ مَا يَصْنَعُ بِهَا فَهَبَطَ جَبْرَئِيلُ فَأَرَاهُ هَيْئَهَ السَّفِينَهِ وَ مَعَهُ تَابُوتٌ فِيهِ مِائَهُ أَلْفِ مِسْمَارٍ وَ تِسْعَهٌ وَ عِشْرُونَ أَلْفَ مِسْمَارٍ فَسَمَّرَ بِالْمَسَامِيرِ كُلِّهَا السَّفِينَهَ إِلَى أَنْ بَقِيَتْ خَمْسَهُ مَسَامِيرَ فَضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَى مِسْمَارٍ مِنْهَا فَأَشْرَقَ فِي يَدِهِ وَ أَضَاءَ كَمَا يُضِي ءُ الْكَوْكَبُ الدُّرِّيُّ فِي أُفُقِ السَّمَاءِ فَتَحَيَّرَ مِنْ ذَلِكَ نُوحٌ فَأَنْطَقَ اللَّهُ ذَلِكَ الْمِسْمَارَ بِلِسَانٍ طَلْقٍ ذَلْقٍ (۱) فَقَالَ لَهُ يَا جَبْرَئِيلُ مَا هَذَا الْمِسْمَارُ الَّذِي مَا رَأَيْتُ مِثْلَهُ قَالَ هَذَا بِاسْمِ خَيْرِ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَسْمِرْهُ فِي أَوَّلِهَا عَلَى جَانِبِ السَّفِينَهِ الْيَمِينِ ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى مِسْمَارٍ ثَانٍ فَأَشْرَقَ وَ أَنَارَ فَقَالَ نُوحٌ وَ مَا هَذَا الْمِسْمَارُ فَقَالَ مِسْمَارُ أَخِيهِ وَ ابْنُ عَمِّهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَأَسْمِرْهُ عَلَى جَانِبِ السَّفِينَهِ الْيَسَارِ فِي أَوَّلِهَا ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَى مِسْمَارٍ ثَالِثٍ فَزَهَرَ وَ أَشْرَقَ وَ أَنَارَ فَقَالَ هَذَا مِسْمَارُ فَاطِمَهَ فَأَسْمِرْهُ إِلَى جَانِبِ مِسْمَارِ أَبِيهَا ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَى مِسْمَارٍ رَابِعٍ فَزَهَرَ وَ أَنَارَ فَقَالَ مِسْمَارُ الْحَسَنِ فَأَسْمِرْهُ إِلَى جَانِبِ مِسْمَارِ أَبِيهِ ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَى مِسْمَارٍ خَامِسٍ فَأَشْرَقَ وَ أَنَارَ وَ بَكَى فَقَالَ يَا جَبْرَئِيلُ مَا هَذِهِ

ص: ۳۳۲

۱- فی المصدر بعد ذلک زیادات.

النَّدَاوَهُ فَقَالَ هَذَا مِسْمَارُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ سَيِّدِ الشُّهَدَاءِ فَأَسْمِرْهُ إِلَى جَانِبِ مِسْمَارِ أَخِيهِ ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ حَمَلْنٰاهُ عَلىٰ ذٰاتِ أَلْوٰاحٍ وَ دُسُرٍ (١) قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله الْأَلْوَاحُ خَشَبُ السَّفِينَهِ وَ نَحْنُ الدُّسُرُ (٢) لَوْلَانَا مَا سَارَتِ السَّفِينَهُ بِأَهْلِهَا .(٣)

**[ترجمه]امان الاخطار: انس بن مالک از پیامبر اکرم نقل می کند که فرمود: وقتی خداوند اراده کرد قوم نوح را هلاک کند، به او وحی کرد تخته های ساج را ببرد. پس از بریدن تخته های ساج نمی دانست چه باید بکند. جبرئیل بر او نازل شد و صورت کشتی را به او نشان داد. ضمنا صندوقی آورده بود که در آن صد و بیست و نه هزار میخ وجود داشت با آن میخ ها کشتی را محکم کرد تا پنج میخ باقی ماند. دست به یکی از آن میخ ها که زد، آن میخ در دست او مانند یک ستاره درخشان در آسمان درخشید. نوح از این جریان در شگفت شد. خداوند میخ را به سخن در آورد و با زبانی گویا گفت: به نام نامی بهترین پیامبران محمد بن عبد الله. پس جبرییل فرود آمد. نوح به جبرییل گفت: ای جبرئیل! این چه میخی است که مانند آن را ندیده ام؟ جواب داد: این میخ به نام بهترین شخصیت پیشینیان و آیندگان محمّد بن عبداللّه است؛ آن را در ابتدای کشتی طرف راست کشتی بکوب!

سپس به میخ دوم دست زد. باز میخ درخشید و نور افشاند. پرسید: این نور چیست؟ گفت: میخ برادر و پسر عمویش علی بن ابی طالب است؛ آن را در ابتدای کشتی قسمت چپ آن بکوب!

سپس دست به میخ سوم زد و میخ درخشید و روشن گردید و نورانی شد. گفت: این میخ فاطمه است. آن را در قسمت میخ پدرش بکوب! پس از آن به میخ چهارم دست زد. میخ درخشید و نور افشاند. گفت: این میخ حسن است. آن را در طرف میخ پدرش بکوب!

سپس دست به میخ پنجم زد. میخ درخشید و نور افشاند و گریه کرد: گفت: جبرئیل! این

ص: ۳۳۲

گریه از چیست؟ گفت: این میخ حسین بن علی سید الشهداء است. آن را در طرف میخ برادرش بکوب! سپس پیامبر اکرم فرمود: «وَ حَمَلْنٰاهُ عَلىٰ ذٰاتِ أَلْوٰاحٍ وَ دُسُرٍ.» - . قمر / ۱۳ - {و او را بر [کشتی] تخته دار و میخ آجین سوار کردیم.}

فرمود «الواح» چوب های کشتی است و «دسر» یعنی میخ ها. میخ ها ما هستیم؛ اگر ما نبودیم کشتی نمی توانست اهل خود را ببرد. - . امان الاخطار: ۱۰۷ - ۱۰۸ -

**[ترجمه]

«۱۵»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ بْنِ عُبَيْدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَوَّارٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ

شُجَاعِ بْنِ الْوَلِيدِ وَ أَبُو بَدْرٍ السَّكُونِيُّ (۴) عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا نَزَلَتِ الْخَطِيئَةُ بِآدَمَ وَ أُخْرِجَ مِنَ الْجَنَّهِ أَتَاهُ جَبْرَئِيلُ عليه السلام فَقَالَ يَا آدَمُ ادْعُ رَبَّكَ قَالَ يَا حَبِيبِي جَبْرَئِيلُ مَا أَدْعُو قَالَ قُلْ رَبِّ أَسْأَلُكَ بِحَقِّ الْخَمْسَهِ الَّذِينَ تُخْرِجُهُمْ مِنْ صُلْبِي آخِرَ الزَّمَانِ إِلَّا تُبْتَ عَلَيَّ وَ رَحِمْتَنِي فَقَالَ لَهُ آدَمُ يَا جَبْرَئِيلُ سَمِّهِمْ لِي قَالَ قُلِ اللَّهُمَّ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ نَبِيِّكَ وَ بِحَقِّ عَلِيٍّ وَصِيِّ نَبِيِّكَ وَ بِحَقِّ فَاطِمَهَ بِنْتِ نَبِيِّكَ وَ بِحَقِّ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ سِبْطَيْ نَبِيِّكَ إِلَّا تُبْتَ عَلَيَّ فَارْحَمْنِي (۵) فَدَعَا بِهِنَّ آدَمُ فَتَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِماتٍ فَتابَ عَلَيْهِ وَ مَا مِنْ عَبْدٍ مَكْرُوبٍ يُخْلِصُ النِّيَّهَ وَ يَدْعُو بِهِنَّ إِلَّا اسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ (۶).

**[ترجمه]تفسیر فرات: ابن عباس از پیامبر اکرم نقل کرد که فرمود: هنگامی که آدم دچار خطا شد و از بهشت اخراج گردید، جبرئیل نزد او آمد و گفت: ای آدم! خدای خویش را بخوان! گفت: حبیبم جبرئیل! چگونه بخوانم؟ گفت: بگو: «رب أسئلك بحق الخمسه الذين تخرجهم من صلبي آخر الزمان إلاـ تب علي و رحمتني.» گفت: جبرئيل! آنها را برايم نام ببر. جبرئيل گفت: بگو: «اللهم بحق محمد نبيك و بحق علي وصي نبيك و بحق فاطمه بنت نبيك و بحق الحسن و الحسين سبطي نبيك ألاـ تبت علي فارحمني» {خدايا! به حق پيامبرت محمد و جانشين پيامبرت على و به حق فاطمه دختر پيامبرت و به حق حسن و حسين فرزندان پيامبرت توبه ام را بپذير و مورد رحمت خويش قرار بده}

آدم خدا را این چنین خواند و خدا توبه او را پذیرفت. این آیه اشاره به همین مطلب دارد: «فَتَلَقَّى آدَمُ مِن رَّبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ.» - . بقره / ۳۷ -

{سپس آدم از پروردگارش کلماتی را دریافت نمود و [خدا] بر او ببخشود.}

هیچ بنده غمگینی نیست که با نیت خالص خدا را به وسیله ایشان بخواند، مگر اینکه خدا خواسته او را بر آورد. - . تفسیر فرات: ۱۳ -

**[ترجمه]

«۱۶»

فر، تفسير فرات بن إبراهيم مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ مُعَنْعَناً عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ (۷) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى عَرَضَ وَلَايَهَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام عَلَى أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ أَهْلِ الْأَرْضِ فَقَبِلُوهَا مَا خَلَا يُونُسَ بْنَ مَتَّى فَعَاقَبَهُ اللَّهُ وَ حَبَسَهُ فِي بَطْنِ الْحُوتِ

۱- القمر: ۱۳.

۲- الدسر: المسمار.

۳- امان الاخطار: ۱۰۷ و ۱۰۸.

۴- هکذا فی النسخ و فی المصدر: ابو بدر بلا عاطف و رفعه بحدّثنی او اخبرنی.

۵- فی المصدر: و رحمتنی.

۶- تفسیر فرات: ۱۳ و الآیه فی البقره: ۳۵.

۷- فی المصدر: عن جده.

لِإِنْكَارِهِ وَلَايَهَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام حَتَّى قَبِلَهَا قَالَ أَبُو يَعْقُوبَ (۱) فَنادى فِي الظُّلُماتِ أَنْ لا إِلهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ لِإِنْكَارِي وَلَايَهَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ فَأَنْكَرْتُ الْحَدِيثَ فَعَرَضْتُهُ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْمَدَنِيِّ فَقَالَ لِي لَا تَجْزَعْ مِنْهُ فَإِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام خَطَبَ بِنَا بِالْكُوفَهِ فَحَمِدَ اللَّهَ تَعَالَى وَ أَثْنَى عَلَيْهِ فَقَالَ فِي خُطْبَتِهِ فَلَوْ لَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُقِرِّينَ (۲) لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلى يَوْمِ يُبْعَثُونَ فَقَامَ إِلَيْهِ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ وَ قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّا سَمِعْنَا اللَّهَ (۳) فَلَوْ لا أَنَّهُ كانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ (۴) فَقَالَ اقْعُدْ يَا بَكَّارُ فَلَوْ لَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُقِرِّينَ (۵) لَلَبِثَ إِلَى آخِرِ الْآيَهِ (۶).

**[ترجمه]تفسیر فرات: حضرت صادق از پدرش، از آباء گرامش علیهم السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: خداوند ولایت علی بن ابی طالب را بر اهل آسمان ها و زمین عرضه داشت. همه قبول کردند جز یونس بن متی. خداوند او را کیفر کرد و به جهت انکار ولایت علی بن ابی طالب، او را در شکم ماهی

زندانی کرد تا پذیرفت.

ابو یعقوب گفت: او در درون ظلمات فریاد زد «لا إِلهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحانَکَ إِنِّی کُنْتُ مِنَ الظَّالِمِینَ.» - . انبیاء / ۸۷ -

{تا در [دل] تاریکی ها ندا درداد که«معبودی جز تو نیست، منزّهی تو، راستی که من از ستمکاران بودم.} به جهت انکار ولایت علی بن ابی طالب. ابو عبداللّه گفت: من حدیث را انکار کردم و آن را بر عبداللّه بن سلیمان مدنی عرضه نمودم. او گفت: ناراحت نشو! امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السّلام در کوفه برای ما سخنرانی کرد و پس از حمد و ثنای خدا فرمود: «فَلَوْ لا أَنَّهُ کانَ مِنَ الْمُقرین لَلَبِثَ فِی بَطْنِهِ إِلی یَوْمِ یُبْعَثُونَ. {اگر او از جمله اقرار کنندگان نبود قطعا تا روزی که برانگیخته می شوند در شکم آن [ماهی] می ماند.} فلان کس از جای حرکت کرد و گفت: یا امیرالمؤمنین! ما شنیده بودیم که خدا می فرماید: «فَلَوْ لا أَنَّهُ کانَ مِنَ الْمُسَبِّحِینَ.» - . صافات / ۱۴۳ - ۱۴۴ - {و اگر او از زمره تسبیح کنندگان نبود.} فرمود: بنشین ای بکار! اگر او از اقرارکنندگان نبود، تا روز قیامت در شکم ماهی می ماند. - . تفسیر فرات: ۹۴ -

**[ترجمه]

بیان

أقول: قد مضی فی أبواب أحوال الأنبیاء علیهم السلام أخبار کثیره فی ذلک لا سیما أحوال آدم و موسی و إبراهیم علیهم السلام و کذا فی أبواب معجزات النبی صلی الله علیه و آله و سیأتی فی

روایه سعد بن عبد الله عن القائم صلوات الله علیه أن زکریا علیه السلام سأل ربه أن یعلمه أسماء الخمسه فأهبط علیه جبرئیل فعلمه إیاها

۱- ابو یعقوب هذا و أبو عبد اللّه الآتی بعد ذلک کانا فی الاسناد فحذفا و وقع اجمال فی المتن و الاسناد.

۲- فی نسخه من المقربین.

۳- فی المصدر: انا سمعنا اللّه یقول.

۴- الصافّات: ۱۴۳.

۵- لعله کان فی قراءته علیه السّلام هکذا، او کان تسبیحه الإقرار بولایته علیه السّلام، ففسره علیه السلام و بین معناه.

۶- تفسیر فرات: ۹۴.

**[ترجمه]در باب های احوال انبیا اخبار زیادی در این مورد گذشت، مخصوصا احوال آدم و موسی و ابراهیم و همچنین در ابواب معجزات پیامبر اکرم و در روایت سعد بن عبداللّه از حضرت قائم صلوات اللّه علیه خواهد آمد که زکریا از خدا درخواست کرد اسماء خمسه را به او بیاموزد و جبرئیل بر او نازل شد و به او آموخت .

ص: ۳۳۴

**[ترجمه]

باب ۸ فضل النبی و أهل بیته صلوات الله علیهم علی الملائکه و شهادتهم بولایتهم

الأخبار

«۱»

ک، إکمال الدین ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام ع، علل الشرائع الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِیدٍ الْهَاشِمِیُّ عَنْ فُرَاتِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْهَمْدَانِیِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبُخَارِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنِ الْهَرَوِیِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ خَلْقاً أَفْضَلَ مِنِّی وَ لَا أَكْرَمَ عَلَیْهِ مِنِّی قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَنْتَ أَفْضَلُ أَوْ جَبْرَئِیلُ فَقَالَ علیه السلام یَا عَلِیُّ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی فَضَّلَ أَنْبِیَاءَهُ الْمُرْسَلِینَ عَلَی مَلَائِكَتِهِ الْمُقَرَّبِینَ وَ فَضَّلَنِی عَلَی جَمِیعِ النَّبِیِّینَ وَ الْمُرْسَلِینَ وَ الْفَضْلُ بَعْدِی لَکَ یَا عَلِیُّ وَ لِلْأَئِمَّهِ مِنْ بَعْدِکَ وَ إِنَّ الْمَلَائِكَهَ لَخُدَّامُنَا وَ خُدَّامُ مُحِبِّینَا یَا عَلِیُّ الَّذِینَ یَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ یُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ... وَ یَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِینَ آمَنُوا بِوَلَایَتِنَا یَا عَلِیُّ لَوْ لَا نَحْنُ مَا خَلَقَ (۱) آدَمَ وَ لَا حَوَّاءَ وَ لَا الْجَنَّهَ وَ لَا النَّارَ وَ لَا السَّمَاءَ وَ لَا الْأَرْضَ فَکَیْفَ لَا نَکُونُ أَفْضَلَ مِنَ الْمَلَائِكَهِ وَ قَدْ سَبَقْنَاهُمْ إِلَی مَعْرِفَهِ (۲) رَبِّنَا وَ تَسْبِیحِهِ وَ تَهْلِیلِهِ وَ تَقْدِیسِهِ لِأَنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ أَرْوَاحَنَا فَأَنْطَقَنَا بِتَوْحِیدِهِ وَ تَحْمِیدِهِ (۳) ثُمَّ خَلَقَ الْمَلَائِكَهَ فَلَمَّا شَاهَدُوا أَرْوَاحَنَا نُوراً وَاحِداً اسْتَعْظَمُوا أَمْرَنَا فَسَبَّحْنَا لِتَعْلَمَ الْمَلَائِكَهُ أَنَّا خَلْقٌ مَخْلُوقُونَ وَ أَنَّهُ مُنَزَّهٌ عَنْ صِفَاتِنَا فَسَبَّحَتِ الْمَلَائِكَهُ بِتَسْبِیحِنَا

ص: ۳۳۵

۱- فی الاکمال و العیون: ما خلق اللّه.

۲- فی الاکمال: الی التوحید و معرفه ربّنا.

۳- فی الاکمال و العیون: و تمجیده.

وَ نَزَّهْتُهُ عَنْ صِفَاتِنَا فَلَمَّا شَاهَدُوا عِظَمَ شَأْنِنَا هَلَّلْنَا لِتَعْلَمَ الْمَلَائِكَهُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّا عَبِيدٌ وَ لَسْنَا بِآلِهَهٍ يَجِبُ أَنْ نُعْبَدَ مَعَهُ أَوْ دُونَهُ فَقَالُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَلَمَّا شَاهَدُوا كِبَرَ مَحَلِّنَا كَبَّرْنَا لِتَعْلَمَ الْمَلَائِكَهُ أَنَّ اللَّهَ أَكْبَرُ مِنْ أَنْ يُنَالَ عِظَمَ الْمَحَلِّ (۱) إِلَّا بِهِ فَلَمَّا شَاهَدُوا مَا جَعَلَهُ (۲) لَنَا مِنَ الْعِزِّ وَ الْقُوَّهِ قُلْنَا لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّهَ إِلَّا بِاللَّهِ (۳) لِتَعْلَمَ الْمَلَائِكَهُ أَنْ لَا حَوْلَ لَنَا وَ لَا قُوَّهَ إِلَّا بِاللَّهِ فَلَمَّا شَاهَدُوا مَا أَنْعَمَ اللَّهُ بِهِ عَلَيْنَا وَ أَوْجَبَهُ لَنَا مِنْ فَرْضِ الطَّاعَهِ قُلْنَا الْحَمْدُ لِلَّهِ لِتَعْلَمَ الْمَلَائِكَهُ مَا يَحِقُّ لِلَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ عَلَيْنَا مِنَ الْحَمْدِ عَلَى نِعَمِهِ (۴) فَقَالَتِ الْمَلَائِكَهُ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَبِنَا اهْتَدَوْا إِلَى مَعْرِفَهِ تَوْحِيدِ اللَّهِ وَ تَسْبِيحِهِ وَ تَهْلِيلِهِ وَ تَحْمِيدِهِ وَ تَمْجِيدِهِ ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ فَأَوْدَعَنَا صُلْبَهُ وَ أَمَرَ الْمَلَائِكَهَ بِالسُّجُودِ لَهُ تَعْظِيماً لَنَا وَ إِكْرَاماً وَ كَانَ سُجُودُهُمْ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عُبُودِيَّهً وَ لِآدَمَ إِكْرَاماً وَ طَاعَهً لِكَوْنِنَا فِي صُلْبِهِ فَكَيْفَ لَا نَكُونُ أَفْضَلَ مِنَ الْمَلَائِكَهِ وَ قَدْ سَجَدُوا لِآدَمَ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ وَ إِنَّهُ لَمَّا عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ أَذَّنَ جَبْرَئِيلُ مَثْنَى مَثْنَى وَ أَقَامَ مَثْنَى مَثْنَى ثُمَّ قَالَ لِي تَقَدَّمْ يَا مُحَمَّدُ فَقُلْتُ لَهُ يَا جَبْرَئِيلُ أَتَقَدَّمُ عَلَيْكَ فَقَالَ نَعَمْ لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَضَّلَ أَنْبِيَاءَهُ عَلَى مَلَائِكَتِهِ أَجْمَعِينَ وَ فَضَّلَكَ خَاصَّهً فَتَقَدَّمْتُ فَصَلَّيْتُ بِهِمْ وَ لَا فَخْرَ فَلَمَّا انْتَهَيْتُ إِلَى حُجُبِ النُّورِ قَالَ لِي جَبْرَئِيلُ تَقَدَّمْ يَا مُحَمَّدُ وَ تَخَلَّفَ عَنِّي فَقُلْتُ يَا جَبْرَئِيلُ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْضِعِ تُفَارِقُنِي فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ (۵) انْتِهَاءَ حَدِّيَ الَّذِي

۱- في الاكمال: من ان ينال، و انه عظيم فلما.

۲- في الاكمال و العيون: (ما جعله اللّه لنا) و في الاكمال: و القدره مكان: والقوه

۳- في الاكمال: الا باللّه العلي العظيم.

۴- في نسخه: على نعمته.

۵- في الاكمال: ان هذا.

وَضَعَنِی اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِیهِ (۱) إِلَی هَـذَا الْمَکَانِ فَإِنْ تَجَاوَزْتُهُ احْتَرَقَتْ أَجْنِحَتِی بِتَعَدِّی حُدُودِ رَبِّی جَلَّ جَلَالُهُ فَزُخَّ بِی فِی النُّورِ (۲) زَخَّهً حَـتَّی انْتَهَیْتُ إِلَی حَیْثُ مَـا شَـاءَ اللَّهُ مِنْ عُلُـوِّ مُلْکِهِ (۳) فَنُودِیتُ یَـا مُحَمَّدُ فَقُلْتُ لَبَّیْـکَ رَبِّی وَ سَـعْدَیْکَ تَبَـارَکْتَ وَ تَعَالَیْتَ فَنُودِیتُ یَـا مُحَمَّدُ أَنْتَ عَبْـدِی وَ أَنَـا رَبُّکَ فَـإِیَّایَ فَاعْبُـدْ وَ عَلَیَّ فَتَوَکَّلْ فَإِنَّکَ نُورِی فِی عِبَادِی وَ رَسُولِی إِلَی خَلْقِی وَ حُجَّتِی فِی بَرِیَّتِی (۴) لَـکَ وَ لِمَنِ اتَّبَعَـکَ خَلَقْتُ جَنَّتِی وَ لِمَنْ خَالَفَـکَ (۵) خَلَقْتُ نَارِی وَ لِأَوْصِـیَائِکَ أَوْجَبْتُ کَرَامَتِی وَ لِشِـیعَتِهِمْ أَوْجَبْتُ ثَوَابِی فَقُلْتُ یَـا رَبِّ وَ مَنْ أَوْصِـیَائِی فَنُودِیتُ یَـا مُحَمَّدُ أَوْصِـیَاؤُکَ الْمَکْتُوبُونَ عَلَی سَـاقِ عَرْشِـی فَنَظَرْتُ وَ أَنَا بَیْنَ یَـدَیْ رَبِّی جَلَّ جَلَالُهُ إِلَی سَاقِ الْعَرْشِ فَرَأَیْتُ اثْنَیْ عَشَـرَ نُوراً فِی کُلِّ نُورٍ سَـطْرٌ أَخْضَـرُ عَلَیْهِ اسْمُ وَصِـیٍّ مِنْ أَوْصِیَائِی أَوَّلُهُمْ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ وَ آخِرُهُمْ مَهْدِیُّ أُمَّتِی فَقُلْتُ یَا رَبِّ هَؤُلَاءِ أَوْصِیَائِی مِنْ بَعْدِی فَنُودِیتُ یَا مُحَمَّدُ هَؤُلَاءِ أَوْلِیَائِی وَ أَوْصِیَائِی (۶) وَ أَصْفِیَائِی وَ حُجَجِی بَعْـدَکَ عَلَی بَرِیَّتِی وَ هُمْ أَوْصِـیَاؤُکَ وَ خُلَفَاؤُکَ وَ خَیْرُ خَلْقِی بَعْـدَکَ وَ عِزَّتِی وَ جَلَالِی لَأُظْهِرَنَّ بِهِمْ دِینِی وَ لَأُعْلِیَنَّ بِهِمْ کَلِمَتِی وَ لَأُطَهِّرَنَّ الْأَرْضَ بِآخِرِهِمْ مِنْ أَعْدَائِی وَ لَأُمَکِّنَنَّهُ (۷) مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبَهَا وَ لَأُسَخِّرَنَّ لَهُ

ص: ۳۳۷

۱- فی الاکمال: وضعه اللّه فی.

۲- فی الاکمال: (فزج بی ربی زجه فی النور) و فی نسخه من العیون: (فزج بی فی النور زجه) اقول: زج ای رمی.

۳- فی الاکمال: من ملکوته.

۴- فی العیون: و حجتی علی بریتی.

۵- فی الاکمال: و لمن عصاک و خالفک.

۶- فی المصادر کلها: و أحبائی.

۷- فی نسخه: و لا ملکنه أقول: کذا فی العیون و الاکمال.

الرِّيَاحَ وَ لَأُذَلِّلَنَّ لَهُ السَّحَابَ الصِّعَابَ وَ لَأُرَقِّيَنَّهُ فِي الْأَسْبَابِ وَ لَأَنْصُرَنَّهُ بِجُنْدِي وَ لَأُمِدَّنَّهُ بِمَلَائِكَتِي حَتَّى تَعْلُوَ دَعْوَتِي وَ تَجْمَعَ (۱) الْخَلْقُ عَلَى تَوْحِيدِي ثُمَّ لَأُدِيمَنَّ مُلْكَهُ وَ لَأُدَاوِلَنَّ الْأَيَّامَ بَيْنَ أَوْلِيَائِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ (۲).

**[ترجمه]کمال الدین و عیون اخبار الرضا و علل الشرایع: هروی از حضرت رضا از آباء گرامش از امیرالمؤمنین علیهم السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: خدا خلقی را بهتر از من نیافریده و نه گرامی تر از من نزد او هست.

علی علیه السّلام فرمود: یا رسول اللّه! شما برترید یا جبرئیل؟ فرمود: یا علی! خداوند انبیای مرسل را بر ملائکه مقرب برتری بخشیده و مرا بر تمام انبیا و مرسلین برتری بخشیده و فضیلت بعد از من مال تو و برای ائمه بعد از تو است یا علی! ملائکه خدمتکاران ما و خدمتکاران محبین ما هستند. یا علی! «الَّذِینَ یَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ یُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ... وَ یَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِینَ آمَنُوا.» - . غافر / ۷ - {کسانی که حامل عرش و کسانی که اطراف آن هستند، تسبیح می کنند به حمد پروردگارشان . . . و برای کسانی که به ولایت ما ایمان آورده اند، استغفار می کنند.}

یا علی! اگر ما نبودیم، خداوند آدم و حوا و بهشت و جهنم و آسمان و زمین را نمی آفرید. چطور می شود که از ملائکه برتر نباشیم، در حالی که ما به معرفت پروردگارمان و تسبیح و تهلیل و تقدیس او پیشی گرفتیم؟ زیرا اول چیزی که خداوند آفرید ارواح ما بود و ما را به سخن در آورد به توحید و تحمید خود.

بعد ملائکه را آفرید. وقتی ارواح ما را یک نور واحد مشاهده کردند، ما را بزرگ شمردند. ما شروع به تسبیح پروردگار نمودیم تا ملائکه بدانند که ما مخلوق هستیم و خداوند منزه است از اینکه دارای صفات ما باشد. آنگاه ملائکه از تسبیح ما شروع به تسبیح کردند

ص: ۳۳۵

و او را منزه از صفات ما نمودند. وقتی که آنها عظمت مقام ما را مشاهده کردند، ما خدا را تهلیل گفتیم تا ملائکه بدانند که جز الله پروردگاری نیست و ما بنده ایم نه خدا که هم ردیف با خدا یا در مقامی پایین تر از او پرستیده شویم. پس آنها گفتند «لا اله الا اللّه.»

همین که بزرگی مقام ما را مشاهده کردند، ما «اللّه اکبر» گفتیم تا ملائکه بدانند که خداوند بزرگ تر از آن است که مقامش درک شود، مگر به وسیله خودش. وقتی مشاهده کردند که خداوند چقدر عزت و نیرو به ما داده است، گفتیم: «لا حول و لا قوه الا باللّه» تا ملائکه بدانند که ما را حرکت و نیرویی نیست، مگر به خدا.

همین که نعمت های خدا را بر ما مشاهده کردند و دیدند که اطاعت ما را واجب کرده است، گفتیم: «الحمد للّه»، پس به واسطه ما به معرفت توحید خدا و تسبیح و تهلیل و تحمید و تمجید او هدایت یافتند.

سپس وقتی خداوند آدم را آفرید، ما را در صلب او به امانت نهاد و به ملائکه دستور داد او را به واسطه تعظیم و گرامیداشت ما سجده کنند؛ سجده آنها برای خدا عبادت بود و برای آدم احترام و اطاعت، چون ما در صلب او بودیم. چطور ما از ملائکه

برتر نباشیم با اینکه همه آنها برای آدم سجده کردند؟

چون مرا به معراج بردند، جبرئیل دو تا دو تا دو تا اذان گفت و دو تا دو تا اقامه. بعد به من گفت: یا محمّد! جلو بایست! گفتم: بر تو نیز مقدم بایستم؟ گفت: آری، چون خداوند انبیای خود را بر تمام ملائکه برتری بخشید و تو را فضیلتی مخصوص عنایت کرده. من جلو ایستادم و بر آنها نماز خواندم، جای فخر و مباهات نیست.

وقتی به پرده های نور رسیدم، جبرئیل به من گفت: جلو برو و از من جدا شو! گفتم: در چنین جایی از من جدا می شوی؟ جبرئیل گفت: یا محمّد! اینجا آخرین محلی است

ص: ۳۳۶

که خدا برای من قرار داده. اگر از اینجا بالاتر روم پر و بالم به واسطه تجاوز از مرزی که خدا برایم قرار داده می سوزد.

مرا درون نور انداخت تا رسیدم به جایی که خدا از مقام بلند مملکتش می خواست .

صدایی شنیدم که می فرمود: یا محمّد! گفتم: لبیک ربی و سعدیک تبارکت و تعالیت. فرمود: ای محمّد! تو بنده منی و من پروردگار تو؛ مرا بپرست و بر من توکل کن. تو نور من در میان بندگانم و رسولم به سوی مردمی و حجت من هستی در میان خلق. برای تو و پیروانت بهشت را آفریده ام و برای مخالفینت جهنم را. و برای جانشینان تو کرامت خود را لازم نموده ام و برای شیعیان ایشان ثوابم را.

گفتم: خدایا! اوصیای من کیانند؟ خطاب رسید: یا محمّد! اسم اوصیای تو بر ساق عرش نوشته شده. در آن موقع که مقابل پروردگارم بودم، به ساق عرش نگاه کردم و دوازده نور را دیدم و در هر نوری سطری سبز که بر آن اسم یکی از اوصیای من است؛ اول آنها علی بن ابی طالب و آخر آنها مهدی امتم.

گفتم: خدایا! اینهایند اوصیایم بعد از من؟ خطاب رسید: ای محمّد! اینها اولیای من و اوصیا و اصفیا و حجت های منند بعد از تو بر مردم، و آنها جانشینان و اوصیای تو و بهترین خلق من پس از تو هستند.

به عزت و جلالم سوگند که به وسیله آنها دینم را اظهار و کلمه خود را بلند می کنم و زمین را به وسیله آخری آنها از دشمنانم پاک می کنم؛ او را مالک شرق و غرب زمین می گردانم؛

ص: ۳۳۷

بادها را در تسخیرش در می آورم، ابرهای سخت را تابع او می کنم و به او اسباب ترقی می دهم؛ او را با سپاه خود یاری می کنم و با ملائکه مدد می نمایم تا دعوت من بلند شود و مردم بر توحید و یکتایی ام اجتماع کنند. سپس ملک و فرمانفرمایی او را ادامه می دهم و دوران را بین اولیای خود تا روز قیامت می چرخانم. – . کمال الدین: ۱۴۷ – ۱۴۹، عیون اخبار الرضا: ۱۴۴ – ۱۴۶، علل الشرایع: ۱۳ – ۱۴ –

**[ترجمه]

بیان

زخ به على المجهول أى دفع و رمى.

**[ترجمه]«زخ به» بنا بر مجهول يعنى دفع شد و انداخته شد.

**[ترجمه]

«۲»

ع، علل الشرائع ابْنُ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَيْعٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ جَبْرَئِيلُ إِذَا أَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله قَعَدَ بَيْنَ يَدَيْهِ قِعْدَةَ الْعَبْدِ وَ كَانَ لَا يَدْخُلُ حَتَّى يَسْتَأْذِنَهُ (۳).

**[ترجمه]علل الشرائع: عمرو بن جميع از حضرت صادق عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: جبرئيل هر وقت خدمت پيامبر اكرم مى رسيد، مانند نشستن بنده رو به روى او مى نشست و بدون اجازه داخل نمى شد. - . علل الشرايع: ۱۴ -

**[ترجمه]

«۳»

ع، علل الشرائع ابْنُ عُبْدُوسٍ عَنِ ابْنِ قُتَيْبَةَ عَنِ ابْنُ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لَمَّا أُسْرِيَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ حَضَرَتِ الصَّلَاةُ أَذَّنَ جَبْرَئِيلُ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ تَقَدَّمْ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله تَقَدَّمْ يَا جَبْرَئِيلُ فَقَالَ لَهُ إِنَّا لَا نَتَقَدَّمُ عَلَى الْآدَمِيِّينَ مُنْذُ أُمِرْنَا بِالسُّجُودِ لِآدَمَ (۴).

**[ترجمه]علل الشرائع: هشام بن سالم گفت: حضرت صادق عليه السّلام فرمود: وقتى پيامبر را به معراج بردند و موقع نماز شد، جبرئيل اذان گفت و اقامه نماز كرد. بعد عرض كرد: جلو بايست يا رسول اللّه! پيامبر فرمود: تو جلو بايست. گفت: از موقعى كه ما را دستور به سجده آدم داده اند، ما بر بنى آدم مقدم نمى شويم. - . علل الشرايع: ۱۴ -

**[ترجمه]

«۴»

ج، الإحتجاج م، تفسير الإمام عليه السلام عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: سَأَلَ الْمُنَافِقُونَ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنَا عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام هُوَ أَفْضَلُ أَمْ مَلَائِكَةُ اللَّهِ الْمُقَرَّبُونَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ وَ هَلْ شُرِّفَتِ الْمَلَائِكَةُ إِلَّا بِحُبِّهَا لِمُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ قَبُولِهَا لِوَلَايَتِهِمَا إِنَّهُ لَا أَحَدَ مِنْ مُحِبِّي عَلِيٍّ عليه السلام نَظَّفَ قَلْبَهُ مِنْ قَذَرِ الْغِشِّ وَ الدَّغَلِ وَ الْغِلِّ وَ نَجَاسِهِ (۵)

الذُّنُوبِ إِلَّا كَانَ أَطْهَرَ وَ أَفْضَلَ مِنَ الْمَلَائِكَهِ وَ هَلْ أَمَرَ اللَّهُ الْمَلَائِكَهَ بِالسُّجُودِ لِآدَمَ إِلَّا لِمَا كَانُوا قَدْ وَضَعُوهُ فِی نُفُوسِهِمْ أَنَّهُ لَا یَصِیرُ فِی الدُّنْیَا خَلْقٌ بَعْدَهُمْ إِذَا رَفَعُوهُمْ (۶) عَنْهَا إِلَّا وَ هُمْ یَعْنُونَ أَنْفُسَهُمْ أَفْضَلَ

۱- فی العلل: و یجتمع.

۲- اکمال الدین: ۱۴۷- ۱۴۹ عیون الأخبار: ۱۴۴- ۱۴۶ علل الشرائع: ۱۳ و ۱۴.

۳- علل الشرائع: ۱۴.

۴- علل الشرائع: ۱۴.

۵- فی الاحتجاج و التفسیر: و النجاسات.

۶- فی الاحتجاج و التفسیر: (اذا رفعوا عنها) اقول: ای عن الدنیا.

مِنْهُمْ (۱) فِی الـدِّینِ فَضْـلًا وَ أَعْلَمَ بِـاللَّهِ وَ بِـدِینِهِ عِلْماً فَأَرَادَ اللَّهُ أَنْ یُعَرِّفَهُمْ أَنَّهُمْ قَـدْ أَخْطَئُوا فِی ظُنُونِهِمْ وَ اعْتِقَادَاتِهِمْ فَخَلَقَ آدَمَ وَ عَلَّمَهُ الْأَسْمَاءَ کُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهَا عَلَیْهِمْ فَعَجَزُوا عَنْ مَعْرِفَتِهَا فَأَمَرَ آدَمَ أَنْ یُنَبِّئَهُمْ بِهَا وَ عَرَّفَهُمْ فَضْلَهُ فِی الْعِلْمِ عَلَیْهِمْ ثُمَّ أَخْرَجَ مِنْ صُلْبِ آدَمَ ذُرِّیَّةً (۲) مِنْهُمُ الْأَنْبِیَاءُ وَ الرُّسُلُ وَ الْخِیَارُ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ أَفْضَلُهُمْ مُحَمَّدٌ ثُمَّ آلُ مُحَمَّدٍ وَ مِنَ الْخِیَارِ الْفَاضِلِینَ مِنْهُمْ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ وَ خِیَارُ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ وَ عَرَّفَ الْمَلَائِکَةَ بِذَلِکَ أَنَّهُمْ أَفْضَلُ مِنَ الْمَلَائِکَةِ (۳) إِلَی آخِرِ مَا نَقَلْنَا سَابِقاً فِی بَابِ غَزْوَةِ تَبُوکَ فِی قِصَّةِ الْعَقَبَةِ.

**[ترجمه]احتجاج طبرسی و تفسیر امام حسن عسکری: حضرت امام حسن عسکری فرمود: منافقین از پیامبر اکرم پرسیدند: آیا علی افضل است یا ملائکه مقرب خدا؟ فرمود: آیا ملائکه جز به واسطه محبت با محمّد و علی و قبول ولایت آن دو شرافت یافتند؟ هر یک از محبین علی که دل از کثافت غش و دغلبازی و فریبکاری و نجاست گناه پاک کنند، پاک تر و افضل از ملائکه است.

مگر جز این بود که ملائکه را دستور دادند که سجده آدم کنند، چون آنها با خود خیال می کردند کسی بعد از آنها خلق نشده و به دنیا نخواهد آمد و ملائکه او را از دنیا نخواهند برد، مگر اینکه ملائکه - با خود می اندیشیدند- که آنها از نظر فضیلت

ص: ۳۳۸

دینی و شناخت خدا و اطلاعات دینی از او بهتر هستند.

خداوند خواست به آنها بفهماند که در این خیال واعتقاد اشتباه کرده اند. پس آدم را آفرید و تمام اسماء را به او تعلیم داد. سپس اسماء بر ملائکه عرضه داشت. آنها از جواب عاجز شدند. آنگاه به آدم دستور داد که به ایشان اطلاع دهد و بفهماند که در علم از ملائکه برتر است. سپس از صلب آدم ذریه ای خارج کرد که گروهی از آنها انبیا و رسل و بندگان برجسته خدا بودند و بهترین ایشان، محمّد و پس از او آلش و خوبان با فضیلت از این میان، یعنی اصحاب محمّد و افراد شایسته امت او بودند. خداوند با همین کار به ملائکه فهماند که آنها برتر از ایشان هستند. - . احتجاج طبرسی: ۳۱، تفسیر امام حسن عسکری: ۱۵۳ -

حدیث ادامه دارد تا آخر آنچه قبلا درباره غزوه تبوک در داستان عقبه نقل کردیم.

**[ترجمه]

«۵»

فس، تفسیر القمی أَبِی عَنِ الْأَصْفَهَانِیِّ عَنِ الْمِنْقَرِیِّ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ سُئِلَ هَلِ الْمَلَائِکَةُ أَکْثَرُ أَمْ بَنُو آدَمَ (۴) فَقَالَ وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ لَمَلَائِکَةُ اللَّهِ فِی السَّمَاوَاتِ أَکْثَرُ مِنْ عَدَدِ التُّرَابِ فِی الْأَرْضِ وَ مَا فِی السَّمَاءِ مَوْضِعُ قَدَمٍ إِلَّا وَ فِیهَا (۵) مَلَکٌ یُسَبِّحُهُ وَ یُقَدِّسُهُ وَ لَا فِی الْأَرْضِ شَجَرٌ وَ لَا مَدَرٌ إِلَّا وَ فِیهَا مَلَکٌ مُوَکَّلٌ بِهَا یَأْتِی (۶) اللَّهَ کُلَّ یَوْمٍ بِعَمَلِهَا وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِهَا وَ مَا

مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا وَ يَتَقَرَّبُ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى اللَّهِ بِوَلَايَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَسْتَغْفِرُ لِمُحِبِّينَا وَ يَلْعَنُ أَعْدَاءَنَا وَ يَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْهِمُ الْعَذَابَ إِرْسَالًا (۷).

یر، بصائر الدرجات علی بن محمد عن الأصبهانی مثله (۸).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: حماد از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که از ایشان سؤال کردند: آیا ملائکه بیشترند یا بنی آدم؟ فرمود: قسم به خدایی که جانم در اختیار اوست، ملائکه خدا در آسمان ها بیشتر از تعداد خاک روی زمین هستند. در آسمان در محل هر قدمی، ملکی تسبیح و تقدیس خدا را می کند و در زمین هیچ درخت و گل و خانه ای نیست مگر اینکه فرشته ای موکل بر آن است که هر روز عملکرد آن را به پیشگاه پروردگار تقدیم می کند، با اینکه خدا از او داناتر است. و هیچ کدام از آنها نیست، مگر اینکه هر روز به واسطه ولایت ما اهل بیت به خدا تقرب می جوید و استغفار می کند برای دوستان ما و لعنت می کند دشمنان ما را و از خدا می خواهد که هر چه بیشتر بر آنها عذاب نازل کند؛ عذاب نازل کردنی. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۵۸۳ -

بصائر الدرجات: علی بن محمد از اصبهانی مانند همین را نقل کرد. - . بصائر الدرجات: ۲۱ -

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ عِيسَى عَنِ ابْنِ بَزِيعٍ وَ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ

۱- فی المصدرین: افضل منه.

۲- فی المصدرین: ذریته.

۳- احتجاج الطبرسیّ: ۳۱ تفسیر العسکریّ: ۱۵۳.

۴- فی البصائر: او بنو آدم.

۵- فی البصائر: الا و فیه.

۶- فی البصائر: شجره و لا مثل غرزه الا و فیها ملک موکل یأتی.

۷- تفسیر القمّیّ: ۵۸۳.

۸- بصائر الدرجات: ۲۱.

أَبِی الصَّبَّاحِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: وَ اللَّهِ إِنَّ فِی السَّمَاءِ لَسَبْعِینَ صِنْفاً (۱) مِنَ الْمَلَائِکَهِ لَوِ اجْتَمَعَ عَلَیْهِمْ أَهْلُ الْأَرْضِ کُلُّهُمْ یُحْصُونَ عَدَدَ صِنْفٍ (۲) مِنْهُمْ مَا أَحْصَوْهُمْ وَ إِنَّهُمْ لَیَدِینُونَ بِوَلَایَتِنَا (۳).

یر، بصائر الدرجات علی بن إسماعیل عن محمد بن الفضیل عن أبی الصباح عنه علیه السلام مثله (۴)

- یر، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن ابن فضال عن محمد بن الفضیل عن أبی الصباح مثله (۵)

- کا، الکافی محمد بن یحیی عن ابن عیسی عن ابن بزیع عن محمد بن الفضیل مثله (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات:

ص: ۳۳۹

ابوالصباح از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: به خدا قسم در آسمان هفتاد صنف از ملائکه هستند که اگر تمام اهل زمین اجتماع کنند و شروع به شماره یک صنف از آنها نمایند، نمی توانند آنها را بشمرند. تمام این ملائکه پیرو ولایت ما هستند. - . بصائر الدرجات: ۲۰ -

بصائر الدرجات: ابوالصباح از همان حضرت مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۲۰ -

بصائر الدرجات: ابن فضال از محمد بن فضیل، از ابوالصباح مانند همین را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۲۰ -

کافی: ابن بزیع از محمد بن فضیل مانند همین را نقل می کند. - . کافی -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عِیسَی عَنْ أَخِیهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ عَنْ سَدِیرٍ الصَّیْرَفِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ أَمْرَکُمْ هَذَا عُرِضَ عَلَی الْمَلَائِکَهِ فَلَمْ یُقِرَّ بِهِ إِلَّا الْمُقَرَّبُونَ (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سدیر صیرفی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: امر شما را بر ملائکه عرضه داشتند؛ اقرار به آن نیاوردند مگر ملائکه مقرب. - . بصائر الدرجات: ۲۰ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ عَنْ سَدِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ أَمْرَکُمْ هَذَا

عُرِضَ عَلَى الْمَلَائِكَهِ فَلَمْ يُقِرَّ بِهِ إِلَّا الْمُقَرَّبُونَ وَ عُرِضَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ فَلَمْ يُقِرَّ بِهِ إِلَّا الْمُرْسَلُونَ وَ عُرِضَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ فَلَمْ يُقِرَّ بِهِ إِلَّا الْمُمْتَحَنُونَ (۸).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سدیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: امر شما را بر ملائکه عرضه داشتند؛ اقرار به آن نیاوردند مگر ملائکه مقرب، و بر انبیا عرضه شد؛ اقرار نیاوردند مگر مرسلین، و بر مؤمنین عرضه شد؛ اقرار نیاوردند مگر ممتحنین. - . بصائر الدرجات : ۲۰ -

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْهَیْثَمِ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَالَ لِی یَا أَبَا حَمْزَهَ أَ لَا تَرَی أَنَّهُ اخْتَارَ لِأَمْرِنَا مِنَ الْمَلَائِکَهِ الْمُقَرَّبِینَ وَ مِنَ الْأَنْبِیَاءِ الْمُرْسَلِینَ وَ مِنَ الْمُؤْمِنِینَ الْمُمْتَحَنِینَ (۹).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: حضرت باقر علیه السّلام به من فرمود: مگر نمی بینی که خداوند برای امر ما، از ملائکه مقربین را و از انبیای مرسلین را و از مؤمنین ممتحنین را انتخاب کرد. - . بصائر الدرجات : ۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ مَوْلَی حَرْبٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ (۱۰) الْحَمَّامِیِّ الْکُوفِیِّ عَنِ الْأَزْهَرِ الْبِطِّیخِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَرَضَ وَلَایَهَ

۱- فی الکافی: صفا.

۲- فی الکافی: صف.

۳- بصائر الدرجات: ۲۰.

۴- بصائر الدرجات: ۲۰.

۵- بصائر الدرجات: ۲۰.

۶- بصائر الدرجات: ۲۰.

۷- الکافی:.

۸- بصائر الدرجات: ۲۰.

۹- بصائر الدرجات: ۲۰.

۱۰- فی المصدر: عن محمّد بن أحمد المعروف بغزال مولی حرب بن زیاد البجلیّ عن محمّد ابی جعفر الحمامی.

أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَبِلَهَا الْمَلَائِكَةُ وَ أَبَاهَا مَلَكٌ يُقَالُ لَهُ فُطْرُسُ فَكَسَرَ اللَّهُ جَنَاحَهُ فَلَمَّا وُلِدَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ علیهما السلام بَعَثَ اللَّهُ جَبْرَئِيلَ فِي سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ إِلَى مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله يُهَنِّئُهُمْ بِوِلَادَتِهِ فَمَرَّ بِفُطْرُسَ فَقَالَ لَهُ فُطْرُسُ يَا جَبْرَئِيلُ إِلَى أَيْنَ تَذْهَبُ قَالَ بَعَثَنِيَ اللَّهُ إِلَى مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله أُهَنِّئُهُمْ (۱) بِمَوْلُودٍ وُلِدَ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فَقَالَ لَهُ فُطْرُسُ احْمِلْنِي مَعَكَ وَ سَلْ مُحَمَّداً يَدْعُو لِي فَقَالَ لَهُ جَبْرَئِيلُ ارْكَبْ جَنَاحِي فَرَكِبَ جَنَاحَهُ فَأَتَى مُحَمَّداً فَدَخَلَ عَلَيْهِ وَ هَنَّأَهُ فَقَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ فُطْرُسَ بَيْنِي وَ بَيْنَهُ أُخُوَّةٌ وَ سَأَلَنِي أَنْ أَسْأَلَكَ أَنْ تَدْعُوَ اللَّهَ لَهُ أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهِ جَنَاحَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِفُطْرُسَ أَ تَفْعَلُ قَالَ نَعَمْ فَعَرَضَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَلَايَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَبِلَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله شَأْنَكَ بِالْمَهْدِ فَتَمَسَّحْ بِهِ وَ تَمَرَّغْ فِيهِ قَالَ فَمَضَى فُطْرُسُ إِلَى مَهْدِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ علیهما السلام وَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَدْعُو لَهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَنَظَرْتُ إِلَى رِيشِهِ وَ إِنَّهُ لَيَطْلُعُ وَ يَجْرِي مِنْهُ الدَّمُ وَ يَطُولُ حَتَّى لَحِقَ بِجَنَاحِهِ الْآخَرِ وَ عُرِجَ مَعَ جَبْرَئِيلَ إِلَى السَّمَاءِ وَ صَارَ إِلَى مَوْضِعِهِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ازهر بطیخی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند ولایت

ص: ۳۴۰

امیرالمؤمنین علیه السّلام را بر ملائکه عرضه داشت، همه پذیرفتند به جز ملکی به نام فطرس. پس خداوند پر و بال او را شکست. وقتی حسین بن علی علیه السّلام متولد شد، خداوند جبرئیل را با هفتاد هزار فرشته برای تهنیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از جهت ولادت حضرت حسین فرستاد. جبرئیل از فطرس گذشت. فطرس به او گفت: جبرئیل کجا می روی؟

جواب داد: خدا مرا به سوی محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم فرستاده تا به ایشان در مورد مولودی که در این شب برایش متولد شده، تهنیت بگویم.

فطرس گفت: مرا هم با خود ببر و از محمد صلّی اللّه علیه و آله بخواه که برایم دعا کند! جبرئیل گفت: سوار بالم شو! پس سوار بال او شد و خدمت حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم رسید، ایشان را تهنیت گفت و عرض کرد: یا رسول اللّه! بین من و فطرس برادری است و از من درخواست کرده از شما بخواهم که برایش از خدا بخواهید تا بال و پرش را برگرداند.

پیامبر اکرم به فطرس فرمود: می پذیری؟ عرض کرد آری. پیامبر اکرم ولایت امیرالمؤمنین را به او عرضه داشت و پذیرفت. پیامبر فرمود: اینک به گهواره پناه ببر و خود را به گهواره حسین بمال و به آن تبرک بجو!

فطرس به جانب گهواره حضرت حسین علیه السّلام رفت. پیامبر نیز برایش دعا می کرد. پیامبر اکرم فرمود: می دیدم که بال و پرش می روید و از آن خون جاری می شود و بزرگ می شود، تا چسبید به بال دیگرش و با جبرئیل تا آسمان عروج کرد و به محل خود برگشت. - . بصائر الدرجات : ۲۰ -

**[ترجمه]

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ عُمَرَ (۳) عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنِ الْخَيْبَرِيِّ عَنِ ابْنِ ظَبْيَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْنَا يَقُولُ مَا حَاوَرَتْ (۴) مَلَائِكَةُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فِی دُنُوِّهَا مِنْهُ إِلَّا بِالَّذِی أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَيَصِفُونَ مَا تَصِفُونَ وَ يَطْلُبُونَ مَا تَطْلُبُونَ وَ إِنَّ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مَلَائِكَةً يَقُولُونَ إِنَّ قَوْلَنَا فِی آلِ مُحَمَّدٍ الَّذِی جَعَلْتَهُمْ عَلَيْهِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن ظبيان از حضرت صادق عليه السّلام نقل كرد كه شنيدم كه فرمود: چيزى سبب نزديكى ملائكه خدا به او نشد، مگر همين چيزى كه شما بر آنيد. ملائكه آنچه را كه شما توصيف مى كنيد، آنها نيز توصيف مى كنند و در جستجوى آنچه شما مى جوييد هستند. بعضى از ملائكه مى گويند سخن ما درباره آل محمّد همان است كه تو ايشان را بر آن قرار داداى. - . بصائر الدرجات: ۲۰ - ۲۱ -

**[ترجمه]

بيان

المحاوره المجاوبه أی لا يتكلمون فی أسباب قربهم إليه تعالى إلا بالدين الذی أنتم عليه قوله الذی جعلتهم عليه لعلهم إنما يقولون كذلك إقرارا

۱- فی نسخه: اهنئه.

۲- بصائر الدرجات: ۲۰.

۳- فی نسخه: أحمد بن محمّد.

۴- فی المصدر: ما جاوزت.

۵- بصائر الدرجات: ۲۰ و ۲۱ فيه: مثل الذی جعلتهم عليه.

بالعجز عن معرفتهم حق المعرفه.

**[ترجمه]«المحاوره» یعنی «المجاوبه»، یعنی صحبت نمی کنند در اسباب قربشان به خدا، مگر به دینی که شما بر آنید. «الذی جعلتهم علیه» شاید مراد این باشد که مانند شما سخن می گویند به جهت اقرار

ص: ۳۴۱

بر عجزشان از معرفت آل محمد آنچنان که حق آن باشد.

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ السَّیَّارِیُّ (۱) عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْفَارِسِیِّ وَ غَیْرِهِ رَفَعُوهُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْکَرُوبِیِّینَ قَوْمٌ مِنْ شِیعَتِنَا مِنَ الْخَلْقِ الْأَوَّلِ جَعَلَهُمُ اللَّهُ خَلْفَ الْعَرْشِ لَوْ قُسِمَ نُورُ وَاحِدٍ مِنْهُمْ عَلَی أَهْلِ الْأَرْضِ لَکَفَاهُمْ ثُمَّ قَالَ إِنَّ مُوسَی علیه السلام لَمَّا أَنْ سَأَلَ رَبَّهُ مَا سَأَلَ أَمَرَ وَاحِداً مِنَ الْکَرُوبِیِّینَ فَتَجَلَّی لِلْجَبَلِ فَجَعَلَهُ دَکّاً (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: کروبیین گروهی از شیعیان ما هستند از خلق اول که خداوند آنها را پشت عرش قرار داده است. اگر نور یکی از آنها بر اهل زمین تقسیم شود، آنها را کافی است. سپس فرمود: وقتی موسی آنچه را که می خواست از خدای خود درخواست کرد، خداوند به یکی از کروبیین امر کرد تا در کوه تجلی کرد و آن را از هم پاشاند. - . بصائر الدرجات: ۲۱ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ک، إکمال الدین الْهَمَدَانِیُّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَعْبَدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ عَلِیِّ بْنِ مُوسَی عَنْ أَبِیهِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَا سَیِّدُ مَنْ خَلَقَ اللَّهُ وَ أَنَا خَیْرٌ مِنْ جَبْرَئِیلَ وَ إِسْرَافِیلَ وَ حَمَلَهِ الْعَرْشِ وَ جَمِیعِ الْمَلَائِکَهِ الْمُقَرَّبِینَ (۳) وَ أَنْبِیَاءِ اللَّهِ الْمُرْسَلِینَ وَ أَنَا صَاحِبُ الشَّفَاعَهِ وَ الْحَوْضِ الشَّرِیفِ وَ أَنَا وَ عَلِیٌّ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّهِ مَنْ عَرَفَنَا فَقَدْ عَرَفَ اللَّهَ وَ مَنْ أَنْکَرَنَا فَقَدْ أَنْکَرَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مِنْ عَلِیٍّ سِبْطَا أُمَّتِی وَ سَیِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّهِ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ وَ مِنْ وُلْدِ الْحُسَیْنِ أَئِمَّهٌ تِسْعَهٌ طَاعَتُهُمْ طَاعَتِی وَ مَعْصِیَتُهُمْ مَعْصِیَتِی تَاسِعُهُمْ قَائِمُهُمْ وَ مَهْدِیُّهُمْ (۴).

**[ترجمه]کمال الدین: حسین بن خالد از ابوالحسن علی بن موسی از پدرش از آباء گرامش علیهم السّلام نقل می کند که پیامبر اکرم فرمود: من بهترین خلق خدایم؛ من از جبرئیل و اسرافیل و حاملین عرش و تمام ملائکه مقرب و انبیای مرسل بهترم.

من صاحب شفاعت و حوض شریفم؛ من و علی دو پدر این امت هستیم. هر که ما را بشناسد خدا را شناخته و هر که منکر ما

باشد، خدا را انکار کرده است. از علی است دو نواده امت من، سرور جوانان بهشت، حسن و حسین و از نژاد حسین است ائمه نه گانه که اطاعت آنها اطاعت من و معصیت ایشان معصیت من است. نهمی آنها مهدی و قائم ایشان است. - . کمال الدین: ۱۵۱ - ۱۵۲ -

**[ترجمه]

«۱۴»

شف، کشف الیقین مِنْ کِتَابِ الْإِمَامَهِ عَنْ بُنْدَارَ بْنِ عَاصِمٍ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْعَرْشَ خَلَقَ مَلَکَیْنِ فَاکْتَنَفَاهُ فَقَالَ اشْهَدَا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَشَهِدَا ثُمَّ قَالَ اشْهَدَا أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ فَشَهِدَا ثُمَّ قَالَ اشْهَدَا أَنَّ عَلِیّاً أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ فَشَهِدَا (۵).

ص: ۳۴۲

۱- فی المصدر: بعض أصحابنا عن أحمد بن محمّد السیاری قال: و قد سمعت انا من أحمد بن محمّد.

۲- بصائر الدرجات: ۲۱.

۳- فی المصدر: و أنا خیر من جبرئیل و میکائیل و اسرافیل و حمله العرش و جمیع ملائکه اللّه المقربین.

۴- اکمال الدین: ۱۵۱ و ۱۵۲.

۵- الیقین: ۵۵.

**[ترجمه]کشف الیقین: عبداللّه بن سنان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: وقتی خداوند عرش را آفرید، دو ملک خلق کرد که عرش را در برگرفتند. به آنها فرمود: گواهی بدهید که خدایی جز من نیست. پس شهادت دادند. سپس فرمود: گواهی دهید که محمّد رسول خدا است؛ شهادت دادند. سپس فرمود: شهادت دهید که علی امیرالمؤمنین است؛ شهادت دادند. - . کشف الیقین: ۵۵ -

ص: ۳۴۲

**[ترجمه]

«۱۵»

م، تفسیر الإمام علیه السلام أَمَّا تَأْیِیدُ اللَّهِ تَعَالَی لِعِیسَی علیه السلام بِرُوحِ الْقُدُسِ فَإِنَّ جَبْرَئِیلَ هُوَ الَّذِی لَمَّا حَضَرَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ قَدِ اشْتَمَلَ بِعَبَاءَتِهِ الْقَطَوَانِیَّهِ عَلَی نَفْسِهِ وَ عَلَی عَلِیٍّ وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ علیهم السلام وَ قَالَ اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِی أَنَا حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَهُمْ وَ سِلْمٌ لِمَنْ سَالَمَهُمْ مُحِبٌّ لِمَنْ أَحَبَّهُمْ وَ مُبْغِضٌ لِمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَکُنْ لِمَنْ حَارَبَهُمْ حَرْباً وَ لِمَنْ سَالَمَهُمْ سِلْماً وَ لِمَنْ أَحَبَّهُمْ مُحِبّاً وَ لِمَنْ أَبْغَضَهُمْ مُبْغِضاً فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَقَدْ أَجَبْتُکَ إِلَی ذَلِکَ یَا مُحَمَّدُ فَرَفَعَتْ أُمُّ سَلَمَهَ جَانِبَ الْعَبَاءِ لِتَدْخُلَ فَجَذَبَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَالَ لَسْتِ هُنَاکِ وَ إِنْ کُنْتِ عَلَی (۱) خَیْرٍ وَ جَاءَ جَبْرَئِیلُ مُدَّثِّراً وَ قَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ اجْعَلْنِی مِنْکُمْ قَالَ أَنْتَ مِنَّا قَالَ أَ فَأَرْفَعُ الْعَبَاءَ وَ أَدْخُلُ مَعَکُمْ قَالَ بَلَی فَدَخَلَ فِی الْعَبَاءِ ثُمَّ خَرَجَ وَ صَعِدَ إِلَی السَّمَاءِ إِلَی الْمَلَکُوتِ الْأَعْلَی وَ قَدْ تَضَاعَفَ حُسْنُهُ وَ بَهَاؤُهُ فَقَالَتِ الْمَلَائِکَهُ قَدْ رَجَعْتَ بِجَمَالٍ خِلَافَ مَا ذَهَبْتَ بِهِ مِنْ عِنْدِنَا قَالَ فَکَیْفَ لَا أَکُونُ کَذَلِکَ وَ قَدْ شُرِّفْتُ بِأَنْ جُعِلْتُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ أَهْلِ بَیْتِهِ قَالَتِ الْأَمْلَاکُ فِی مَلَکُوتِ السَّمَاوَاتِ وَ الْحُجُبِ وَ الْکُرْسِیِّ وَ الْعَرْشِ حَقٌّ لَکَ هَذَا الشَّرَفُ أَنْ تَکُونَ کَمَا قُلْتَ وَ کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام مَعَهُ جَبْرَئِیلُ عَنْ یَمِینِهِ فِی الْحُرُوبِ وَ مِیکَائِیلُ عَنْ یَسَارِهِ وَ إِسْرَافِیلُ خَلْفَهُ وَ مَلَکُ الْمَوْتِ أَمَامَهُ (۲).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: می فرماید: امّا تایید کردن خدا عیسی را به روح القدس. همانا جبرئیل وقتی خدمت پیامبر اکرم رسید، موقعی که به همراه علی و فاطمه و حسن و حسین خود را در عبای قطوانی پیچیده بود، فرمود: خدایا! اینها خانواده من هستند؛ من جنگ دارم با هر که با ایشان جنگ کند و در صلحم با کسی که با ایشان در صلح باشد، و هر کس که آنها را دوست بدارد دوست می دارم و دشمنم با دشمن آنها. پس تو هم در جنگ باش با کسانی که با ایشان در جنگند و در صلح باش با کسانی که با ایشان در صلحند و دوست بدار کسانی را که ایشان را دوست دارند و دشمن بدار کسانی را که با ایشان دشمنند. خداوند فرمود: خواسته تو را اجابت کردم.

ام سلمه یک طرف عبا را بلند کرد تا داخل شود. پیامبر اکرم آن را گرفت و فرمود: تو نباید داخل شوی، گرچه عاقبتت به خیر است. آنگاه جبرئیل در حالی که خود را پیچیده بود آمد و گفت: یا رسول اللّه! مرا در کنار خودتان قرار بده! فرمود: تو از ما هستی. گفت: عبا را بلند کنم و میان شما داخل شوم؟ فرمود: آری!

جبرئیل داخل عبا شد. سپس بیرون آمد و به آسمان صعود کرد تا ملکوت اعلی. زیبایی و درخشش او دو برابر شده بود.

ملائکه گفتند: به خلاف وقتی که از پیش ما رفتی، با زیبایی برگشتی؟ گفت: چطور چنین نباشم با اینکه بسیار شرافت یافتم پیدا که از آل محمّد و اهل بیت او شدم. ملائکه در ملکوت آسمان ها و حجاب ها و کرسی و عرش گفتند: شایسته است برای تو این شرافت آن طور که گفتی! هر گاه که علی به جنگ می رفت، جبرئیل طرف راست و میکائیل طرف چپ و اسرافیل پشت سرش و ملک الموت جلویش قرار داشتند. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۱۵ -

**[ترجمه]

بیان

فی القاموس قطوان محرکه موضع بالکوفه منه الأکسیه.

**[ترجمه]در قاموس آمده است «قطوان» مکانی است در کوفه که «اکسیه» از آن است.

**[ترجمه]

«۱۶»

جع، جامع الأخبار الصَّدُوقُ عَنِ ابْنِ إِدْرِیسَ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الضَّحَّاکِ عَنْ عَزِیزِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ طَلْحَهَ عَنْ کَثِیرِ بْنِ عُمَیْرٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَنِی وَ خَلَقَ عَلِیّاً وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَیْنَ وَ الْأَئِمَّهَ علیهم السلام مِنْ نُورٍ فَعَصَرَ ذَلِکَ النُّورَ عَصْرَهً فَخَرَجَ مِنْهُ شِیعَتُنَا فَسَبَّحْنَا فَسَبَّحُوا وَ قَدَّسْنَا فَقَدَّسُوا وَ هَلَّلْنَا فَهَلَّلُوا وَ مَجَّدْنَا فَمَجَّدُوا وَ وَحَّدْنَا فَوَحَّدُوا ثُمَّ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِینَ وَ خَلَقَ الْمَلَائِکَهَ فَمَکَثَتِ الْمَلَائِکَهُ مِائَهَ عَامٍ لَا تَعْرِفُ

ص: ۳۴۳

۱- فی نسخه: و ان کنت فی خیر و الی خیر.

۲- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السّلام: ۱۵.

تَسْبِيحاً وَ لَا تَقْدِيساً وَ لَا تَمْجِيداً فَسَبَّحْنَا وَ سَبَّحَتْ (۱) شِيعَتُنَا فَسَبَّحَتِ الْمَلَائِكَهُ لِتَسْبِيحِنَا وَ قَدَّسْنَا فَقَدَّسَتْ شِيعَتُنَا فَقَدَّسَتِ الْمَلَائِكَهُ لِتَقْدِيسِنَا وَ مَجَّدْنَا فَمَجَّدَتْ شِيعَتُنَا فَمَجَّدَتِ الْمَلَائِكَهُ لِتَمْجِيدِنَا وَ وَحَّدْنَا فَوَحَّدَتْ شِيعَتُنَا فَوَحَّدَتِ الْمَلَائِكَهُ لِتَوْحِيدِنَا وَ كَانَتِ الْمَلَائِكَهُ لَا تَعْرِفُ تَسْبِيحاً وَ لَا تَقْدِيساً مِنْ قَبْلِ تَسْبِيحِنَا وَ تَسْبِيحِ شِيعَتِنَا فَنَحْنُ الْمُوَحِّدُونَ حِينَ لَا مُوَحِّدَ غَيْرُنَا وَ حَقِيقٌ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى كَمَا اخْتَصَّنَا وَ اخْتَصَّ شِيعَتَنَا أَنْ يُنْزِلَنَا أَعْلَى عِلِّيِّينَ (۲) إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى اصْطَفَانَا وَ اصْطَفَى شِيعَتَنَا مِنْ قَبْلِ أَنْ نَكُونَ أَجْسَاماً فَدَعَانَا وَ أَجَبْنَا فَغَفَرَ لَنَا وَ لِشِيعَتِنَا مِنْ قَبْلِ أَنْ نَسْتَغْفِرَ اللَّهَ (۳).

**[ترجمه]جامع الاخبار: جابر بن عبداللّه انصارى گفت: از پيامبر شنيدم كه مى فرمود: خداوند من و على و فاطمه و حسن و حسين و ائمه را از نور واحد آفريد؛ سپس آن نور را فشرد و شيعيان ما از آن خارج شدند. ما تسبيح گفتيم، آنها نيز تسبيح گفتند؛ ما تقديس كرديم، آنها نيز تقديس كردند؛ ما تهليل نموديم، آنها نيز تهليل گفتند؛ ما تمجيد نموديم، آنها نيز تمجيد كردند؛ ما اقرار به وحدانيت كرديم، آنها نيز اقرار كردند. سپس خداوند آسمان ها و زمين ها و ملائكه را آفريد. ملائكه صد سال ماندند و در اين مدت

ص: ۳۴۳

تسبيح و تقديس و تمجيد را نمى دانستند. ما و شيعيانمان تسبيح كرديم؛ ملائكه از تسبيح ما تسبيح گفتند. تقديس كرديم و شيعيانمان تقديس كردند؛ ملائكه از تقديس ما تقديس نمودند. ما تمجيد كرديم و شيعيان ما تمجيد كردند؛ ملائكه از تمجيد ما تمجيد نمودند. ما اقرار به توحيد نموديم و شيعيان ما نيز اقرار كردند؛ ملائكه از اقرار ما اقرار كردند. ملائكه قبل از تسبيح ما و شيعيانمان، تسبيح و تقديس را نمى دانستند.

پس ما موحد بوديم موقعى كه موحدى جز ما نبود. شايسته است بر خدا - چنان چه اين امتياز را به ما و شيعيان ما بخشيده - كه ما را در اعلى عليين جاى دهد. خداوند سبحان ما و شيعيان ما را بر گزيد، قبل از اينكه اجسام باشيم ما را خواند، جواب داديم؛ ما و شيعيانمان را آمرزيد، قبل از اين كه طلب مغفرت كنيم. -. جامع الاخبار: ۹ -

**[ترجمه]

بيان

أجساما أى نحل الأبدان العنصريه و ظاهره تجرد الأرواح.

**[ترجمه]«قبل از اينكه اجسام باشيم» يعنى قبل از اينكه داخل اين بدن هاى جسمانى بشويم. ظاهر روايت تجرد ارواح است.

**[ترجمه]

«۱۷»

إِرْشَادُ الْقُلُوبِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ افْتَخَرَ إِسْرَافِيلُ عَلَى جَبْرَئِيلَ فَقَالَ أَنَا خَيْرٌ

مِنْکَ قَالَ وَ لِمَ أَنْتَ خَیْرٌ مِنِّی قَالَ لِأَنِّی صَاحِبُ الثَّمَانِیَهِ حَمَلَهِ الْعَرْشِ وَ أَنَا صَاحِبُ النَّفْخَهِ فِی الصُّورِ وَ أَنَا أَقْرَبُ الْمَلَائِکَهِ إِلَی اللَّهِ تَعَالَی قَالَ جَبْرَئِیلُ أَنَا خَیْرٌ مِنْکَ فَقَالَ بِمَا أَنْتَ خَیْرٌ مِنِّی قَالَ لِأَنِّی أَمِینُ اللَّهِ عَلَی وَحْیِهِ وَ أَنَا رَسُولُهُ إِلَی الْأَنْبِیَاءِ وَ الْمُرْسَلِینَ وَ أَنَا صَاحِبُ الْخُسُوفِ وَ القذوف (۴) (الْقُرُونِ) وَ مَا أَهْلَکَ اللَّهُ أُمَّهً مِنَ الْأُمَمِ إِلَّا عَلَی یَدَیَّ فَاخْتَصَمَا إِلَی اللَّهِ تَعَالَی فَأَوْحَی إِلَیْهِمَا اسْكُتَا (۵) فَوَ عِزَّتِی وَ جَلَالِی لَقَدْ خَلَقْتُ مَنْ هُوَ خَیْرٌ مِنْکُمَا قَالا یَا رَبِّ أَ وَ تَخْلُقُ خَیْراً مِنَّا وَ نَحْنُ خُلِقْنَا مِنْ نُورٍ (۶) قَالَ اللَّهُ

۱- فی المصدر: فسبحت.

۲- فی المصدر: فی اعلی علیین.

۳- جامع الأخبار: ۹.

۴- فی نسخه: الخسوف و القرون و فی المصدر: الکسوف و الخسوف.

۵- فی المصدر: ان اسکنا.

۶- فی المصدر: او تخلق من هو خیر منا و نحن خلقنا من نور اللّه.

تَعَالَى نَعَمْ وَ أَوحَى إِلَى حُجُبِ الْقُدْرَهِ انْكَشِفِي فَانْكَشَفَتْ فَإِذَا عَلَى سَاقِ الْعَرْشِ الْأَيْمَنِ مَكْتُوبٌ- لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ وَ عَلِيٌّ وَ فَاطِمَهُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ (۱) فَقَالَ جَبْرَئِيلُ يَا رَبِّ فَإِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّهِمْ عَلَيْكَ إِلَّا جَعَلْتَنِي خَادِمَهُمْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى قَدْ جَعَلْتُ فَجَبْرَائِيلُ عليه السلام مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ وَ إِنَّهُ لَخَادِمُنَا (۲).

كنز، كنز جامع الفوائد و تأويل الآيات الظاهره عن الصدوق بإسناده عن أبى ذر رضى الله عنه مثله (۳).

**[ترجمه]ارشاد القلوب: از ابوذر غفاری گفت: شنیدم که پیامبر اکرم می فرمود: اسرافیل بر جبرئیل افتخار کرد و گفت: من از تو بهترم! پرسید: تو چرا از من بهتری؟ گفت: چون من از هشت نفر حاملین عرشم و من در صور می دمم و من نزدیک ترین ملائکه به خدا هستم.

جبرئیل گفت: من از تو بهترم! پرسید: به چه دلیل از من بهتری؟ جواب داد: چون من امین خدا بر وحی اویم و من پیک خدا به سوی انبیا و مرسلینم و من متصدی خسوف و کسوفم و خدا ملتی را هلاک نکرده، مگر به دست من.

آن دو خصومت خود را پیش خدا بردند. خداوند به آنها وحی کرد: ساکت باشید! به عزت و جلالم که از شما بهتر آفریده ام! گفتند: مگر بهتر از ما آفریده ای؟ با اینکه ما از نور آفریده شده ایم. خداوند فرمود:

ص: ۳۴۴

آری! و به حجاب های قدرت دستور داد که باز شوند. باز شدند، ناگاه متوجه شدند که بر طرف راست ساق عرش نوشته شده «لا اله الا اللّه محمّد و علی و فاطمه و الحسن و الحسین احباء اللّه.» جبرئیل گفت خدایا! تو را به حقی که بر تو دارند سوگند می دهم که مرا خادم آنها قرار دهی! خداوند فرمود: پذیرفتم. پس جبرئیل از اهل بیت است و او خادم ما است. - . ارشاد القلوب: ۲۱۴ -

کنز جامع الفوائد: صدوق به اسناد خود از ابوذر رضی الله عنه، مانند همین را نقل کرده است. - . کنز جامع الفوائد: ۴۸۳ نسخه رضویه -

**[ترجمه]

«۱۸»

إِرْشَادُ الْقُلُوبِ، بِإِسْنَادِهِ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ قَالَ: سَأَلَ ابْنُ مِهْرَانَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْعَبَّاسِ عَنْ تَفْسِيرِ قَوْلِهِ تَعَالَى إِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ وَ إِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ (۴) قَالَ كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَأَقْبَلَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام فَلَمَّا رَآهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله تَبَسَّمَ فِي وَجْهِهِ وَ قَالَ مَرْحَباً بِمَنْ خَلَقَهُ اللَّهُ قَبْلَ أَبِيهِ آدَمَ بِأَرْبَعِينَ أَلْفَ عَامٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَ كَانَ الِابْنُ قَبْلَ الْأَبِ فَقَالَ نَعَمْ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَنِي وَ خَلَقَ عَلِيّاً قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ بِهَذِهِ الْمُدَّهِ خَلَقَ نُوراً قَسَمَهُ نِصْفَيْنِ فَخَلَقَنِي مِنْ نِصْفِهِ (۵) وَ خَلَقَ عَلِيّاً مِنَ النِّصْفِ الْآخَرِ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ فَنُورُهَا مِنْ نُورِي وَ نُورِ عَلِيٍّ ثُمَّ جَعَلَنَا عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ ثُمَّ خَلَقَ الْمَلَائِكَهَ فَسَبَّحْنَا وَ سَبَّحَتِ الْمَلَائِكَهُ

فَهَلَّلْنَا (۶) فَهَلَّلَتِ الْمَلَائِكَهُ وَ كَبَّرْنَا فَكَبَّرَتِ الْمَلَائِكَهُ وَ كَانَ ذَلِكَ مِنْ تَعْلِيمِى وَ تَعْلِيم عَلِيٍّ وَ كَانَ ذَلِكَ فِى عِلْم اللَّهِ السَّابِقِ أَنَّ الْمَلَائِكَهَ تَتَعَلَّمُ مِنَّا التَّسْبِيحَ وَ التَّهْلِيلَ وَ كُلُّ شَيْ ءٍ يُسَبِّحُ لِلَّهِ وَ يُكَبِّرُهُ وَ يُهَلِّلُهُ بِتَعْلِيمِى وَ تَعْلِيم عَلِيٍّ وَ كَانَ فِى عِلْم اللَّهِ السَّابِقِ أَنْ لَا يَدْخُلَ النَّارَ مُحِبٌّ لِى وَ لِعَلِيٍّ وَ كَذَا كَانَ فِى عِلْمِهِ أَنْ لَا يَدْخُلَ الْجَنَّهَ مُبْغِضٌ لِى وَ لِعَلِيٍّ أَلَا وَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ مَلَائِكَهً بِأَيْدِيهِمْ أَبَارِيقُ اللُّجَيْنِ مَمْلُوَّهً مِنْ مَاءِ الْجَنَّهِ مِنَ

ص: ۳۴۵

۱- فى المصدر: محمّد رسول اللّه و على و فاطمه و الحسن و الحسين احباء اللّه.

۲- إرشاد القلوب: ۲۱۴ فيه: قد فعلت.

۳- كنز جامع الفوائد: ۴۸۳ (النسخه الرضويه).

۴- الصافّات: ۱۶۵ و ۱۶۶.

۵- فى المصدر: و خلق نورا فقسمه نصفين خلقنى من نصف.

۶- فى المصدر: و هللنا.

الْفِرْدَوْسِ فَمَا أَحَدٌ مِنْ شِيعَهِ عَلِيٍّ إِلَّا وَ هُوَ طَاهِرُ الْوَالِدَيْنِ تَقِيٌّ نَقِيٌّ أَمِنٌ مُؤْمِنٌ (۱) بِاللَّهِ فَإِذَا أَرَادَ بِوَاحِدِهِمْ (۲) أَنْ يُوَاقِعَ أَهْلَهُ جَاءَ مَلَکٌ مِنَ الْمَلَائِکَهِ الَّذِينَ بِأَيْدِيهِمْ أَبَارِيقُ الْجَنَّهِ فَقَطَرَ (۳) مِنْ ذَلِکَ الْمَاءِ فِی إِنَائِهِ الَّذِی يَشْرَبُ بِهِ فَيَشْرَبُ هُوَ ذَلِکَ الْمَاءَ وَ يُنْبِتُ (۴) الْإِيمَانَ فِی قَلْبِهِ کَمَا يُنْبِتُ الزَّرْعَ فَهُمْ عَلَی بَيِّنَهٍ مِنْ رَبِّهِمْ وَ مِنْ نَبِيِّهِمْ وَ مِنْ وَصِيِّی عَلِيٍّ وَ مِنِ ابْنَتِی فَاطِمَهَ الزَّهْرَاءِ ثُمَّ الْحَسَنِ ثُمَّ الْحُسَيْنِ وَ الْأَئِمَّهِ (۵) مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنْ هُمْ قَالَ أَحَدَ عَشَرَ مِنِّی أَبُوهُمْ عَلِيُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ عليهما السلام ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله عليه و آله الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی جَعَلَ مَحَبَّهَ عَلِيٍّ وَ الْإِيمَانَ سَبَبَيْنِ (۶).

**[ترجمه]ارشاد القلوب: ابن مهران از عبداللّه بن عباس از تفسير اين آيه پرسيد: «إِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ * وَ إِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ» - . صافات / ۱۶۵ - ۱۶۶ -

{و در حقيقت ماييم كه [برای انجام فرمان خدا] صف بسته ايم و ماييم كه خود تسبيح گوييانيم.} گفت: خدمت پيامبر اكرم بوديم كه علی بن ابی طالب وارد شد. همين كه پيامبر او را مشاهده كرد، در صورتش تبسمی هويدا شد و فرمود: مرحبا به كسی كه خداوند او را چهل هزار سال قبل از پدرش آدم آفريد!

عرض كردم: يا رسول اللّه! مگر ممكن است پسر قبل از پدر باشد؟ فرمود: آری. خداوند من و علی را با همين فاصله، قبل از آدم آفريد. يک نور آفريد و آن را دو نصف كرد؛ مرا از يک نصف و علی را از نصف ديگر و قبل از اشيا آفريد. پس نور اشياء از نور من و علی است.

سپس ما را سمت راست عرش قرار داد. بعد ملائكه را آفريد؛ ما تسبيح كرديم و ملائكه تسبيح كردند؛ ما تهليل نموديم و آنها تهليل نمودند؛ ما تكبير گفتيم و ملائكه نيز تكبير گفتند و اين به واسطه تعليم من و علی بود.

خداوند می دانست كه ملائكه از ما تسبيح و تهليل خواهند آموخت و هر چيزی كه خدا را تسبيح گويد و تكبير و تهليل نمايد، به تعليم من و علی است. و در علم سابق خدا است كه دوست من و علی داخل آتش نمی شود و همچنين در علم اوست كه دشمن من و علی داخل بهشت نمی شود. آگاه باشيد كه خداوند ملائكه ای را آفريد كه به دست آنها آفتابه هايی از نقره است كه پر هستند از آب بهشت از

فردوس. هيچ يک از شيعيان علی نيست، مگر اينكه از نظر پدر و مادر پاك است و پرهيزگار و صاف است، در امن و ايمان به خدا است. هر گاه يكی از آنها تصميم همبستری با خانواده خود را داشته باشد، يكی از ملائكه ای كه آفتابه های بهشتی را در دست دارند، می آيد و از آن آب در ظرف آبی كه می آشامد می ريزد. او از آن آب می آشامد و ايمان در دلش می رويد؛ همان طوری كه گياه می رويد. آنها با دليل و برهان نسبت به خدا و پيامبر و وصی او علی و دخترش فاطمه زهرا و سپس حسن و حسين و امامان از نژاد حسين شناخت دارند.

عرض كردم: يا رسول اللّه! آنها كيانند؟ فرمود: يازده نفر از من كه پدرشان علی بن ابی طالب عليه السّلام است. سپس پيامبر اكرم فرمود: ستايش خدايی راست كه محبت علی و ايمان را دو سبب قرار داد. - . ارشاد القلوب: ۲۱۵ - ۲۱۶ -

**[ترجمه]

«۱۹»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره رَوَی الصَّدُوقُ بِإِسْنَادِهِ (۷) عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ: کُنَّا جُلُوساً عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذْ أَقْبَلَ إِلَیْهِ رَجُلٌ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِی عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِإِبْلِیسَ أَسْتَکْبَرْتَ أَمْ کُنْتَ مِنَ الْعالِینَ مَنْ هُمْ یَا رَسُولَ اللَّهِ الَّذِینَ هُمْ أَعْلَی مِنَ الْمَلَائِکَهِ الْمُقَرَّبِینَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَا وَ عَلِیٌّ وَ فَاطِمَهُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ علیهم السلام کُنَّا فِی سُرَادِقِ الْعَرْشِ نُسَبِّحُ اللَّهَ فَسَبَّحَتِ الْمَلَائِکَهُ بِتَسْبِیحِنَا قَبْلَ أَنْ یَخْلُقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ آدَمَ بِأَلْفَیْ عَامٍ فَلَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ آدَمَ أَمَرَ الْمَلَائِکَهَ أَنْ یَسْجُدُوا (۸) وَ لَمْ یُؤْمَرُوا بِالسُّجُودِ

ص: ۳۴۶

۱- فی المصدر: نقی مؤمن.

۲- فی نسخه: فاذا أراد واحدهم و فی المصدر: فاذا أراد أحدهم.

۳- فی المصدر: فطرح.

۴- فی المصدر: یشرب فیه فیشرب ذلک الماء فینبت.

۵- فی المصدر: ثم الأئمّه.

۶- إرشاد القلوب: ۲۱۵ و ۲۱۶.

۷- ذکر الاسناد فی المصدر و هو هکذا: عبد اللّه بن محمّد بن عبد الوهاب عن أبی الحسن محمّد بن أحمد عن ابی الحسین محمّد بن عمّار عن إسماعیل بن لومه (کذا) عن زیاد بن عبد اللّه البکالی عن سلیمان الأعمش عن ابی سعید.

۸- فی المصدر: ان یسجدوا له.

إِلَّا لِأَجْلِنَا فَسَجَدَتِ الْمَلَائِكَهُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَنْ يَسْجُدَ فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَهُ يا إِبْلِيسُ ما مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِما خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعالِينَ أَيْ مِنْ هَؤُلَاءِ الْخَمْسَهِ الْمَكْتُوبَهِ أَسْمَاؤُهُمْ فِي سُرَادِقِ الْعَرْشِ فَنَحْنُ بَابُ اللَّهِ الَّذِي يُؤْتَى مِنْهُ وَ بِنَا يَهْتَدِي الْمُهْتَدُونَ فَمَنْ أَحَبَّنَا أَحَبَّهُ اللَّهُ (۱) وَ مَنْ أَبْغَضَنَا أَبْغَضَهُ اللَّهُ وَ أَسْكَنَهُ نَارَهُ وَ لَا يُحِبُّنَا إِلَّا مَنْ طَابَ مَوْلِدُهُ (۲).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ابو سعید خدری گفت: ما خدمت پیامبر اکرم نشسته بودیم که ناگاه مردی به سوی او روی آورد وگفت: این فرموده خدا را برایم تفسیر فرما که به شیطان می گوید:«أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعالِينَ» {یا تکبّر نمودی یا از [جمله] برتری جویانی؟} آنهایی که از ملائکه مقرب بالاترند کیانند؟ پیامبر صلّی اللّه علیه و آله فرمود: من و علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم السّلام. ما دو هزار سال قبل از خلقت آدم، در سرادق عرش خدا را تسبیح می کردیم؛ ملائکه از تسبیح ما به تسبیح مشغول شدند.

وقتی خداوند آدم را آفرید، به ملائکه دستور داد که او را سجده کنند و این سجده نبود

ص: ۳۴۶

مگر به واسطه ما. همه ملائکه سجده کردند به جز شیطان که امتناع ورزید. خداوند فرمود: «قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ» - . ص / ۷۵ - {فرمود ای ابلیس چه چیز تو را مانع شد که برای چیزی که به دستان قدرت خویش خلق کردم سجده آوری آیا تکبر نمودی یا از [جمله] برتری جویانی.}

یعنی آن پنج نفری که اسامی آنها در سرادق عرش نوشته شده. ما درب به سوی خدا هستیم که باید از آنجا وارد شد. و به وسیله ما هدایت می یابند هدایت جویان. هر که ما را دوست بدارد، خدا را دوست داشته و هر که ما را دشمن بدارد، خدا را دشمن داشته و او را ساکن جهنم خواهد نمود، و ما را دوست نخواهد داشت، مگر کسی که ولادت پاک داشته باشد. - . کنز جامع الفوائد: ۲۶۶ - ۲۶۷ -

**[ترجمه]

«۲۰»

الْمُسْتَدْرَكُ مِنَ الْفِرْدَوْسِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يُبَاهِي بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ كُلَّ يَوْمٍ الْمَلَائِكَهَ الْمُقَرَّبِينَ حَتَّى تَقُولَ بَخْ بَخْ هَنِيئاً لَكَ يَا عَلِيُّ (۳).

أقول: سيأتي ما يدل على المطلوب من هذا الباب في باب النصوص على أمير المؤمنين صلوات الله عليه و أبواب مناقبه و غيرها و كذا في باب صفه الملائكه من كتاب السماء و العالم.

**[ترجمه]مستدرک از فردوس: جابر گفت: پیامبر اکرم فرمود: خداوند هر روز به علی بن ابی طالب بر ملائکه مقرب مباهات می کند، تا وقتی که ملائکه می گویند: به به یا علی، گوارایت باد! - . مستدرک، نسخه خطی که به دست من نرسیده است. -

مؤلف: به زودی مطالبی که شاهد این باب است در باب «نصوص بر امیرالمؤمنین صلوات الله علیه» و باب های «مناقب آن جناب» و سایر باب‌ها و همچنین در باب «صفات ملائکه در کتاب السماء و العالم» خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۲۱»

عد، العقائد اعْتِقَادُنَا فِی الْأَنْبِیَاءِ وَ الْحُجَجِ وَ الرُّسُلِ علیهم السلام أَنَّهُمْ أَفْضَلُ مِنَ الْمَلَائِکَهِ وَ قَوْلُ الْمَلَائِکَهِ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا قَالَ لَهُمْ إِنِّی جاعِلٌ فِی الْأَرْضِ خَلِیفَهً قالُوا أَ تَجْعَلُ فِیها مَنْ یُفْسِدُ فِیها وَ یَسْفِکُ الدِّماءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِکَ وَ نُقَدِّسُ لَکَ هُوَ تَمَنٍّ (۴) فِیهَا لِمَنْزِلَهِ آدَمَ وَ لَمْ یَتَمَنَّوْا إِلَّا مَنْزِلَهً فَوْقَ مَنْزِلَتِهِمْ وَ الْعِلْمُ یُوجِبُ فَضِیلَهً قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْماءَ کُلَّها ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَی الْمَلائِکَهِ فَقالَ أَنْبِئُونِی بِأَسْماءِ هؤُلاءِ إِنْ کُنْتُمْ صادِقِینَ قالُوا سُبْحانَکَ لا عِلْمَ لَنا إِلَّا ما عَلَّمْتَنا إِنَّکَ أَنْتَ الْعَلِیمُ الْحَکِیمُ قالَ یا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمائِهِمْ قالَ أَ لَمْ أَقُلْ لَکُمْ إِنِّی أَعْلَمُ غَیْبَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ أَعْلَمُ ما تُبْدُونَ وَ ما کُنْتُمْ تَکْتُمُونَ (۵)

ص: ۳۴۷

۱- زاد فی المصدر: و أسکنه جنته.

۲- کنز جامع الفوائد: ۲۶۶ و ۲۶۷ و الآیه فی سوره ص: ۷۵ و ۷۶.

۳- المستدرک: مخطوط لم تصل بیدی نسخته.

۴- فی المصدر: قال انی أعلم ما لا تعلمون، و هو التمنی.

۵- البقره: ۲۸- ۳۱.

هَذَا كُلَّهُ (۱) يُوجِبُ تَفْضِيلَ آدَمَ عَلَى الْمَلَائِكَهِ وَ هُوَ نَبِيٌّ لَهُمْ لِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمائِهِمْ وَ مِمَّا يُثْبِتُ تَفْضِيلَ آدَمَ عَلَى الْمَلَائِكَهِ أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُمْ بِالسُّجُودِ لآدَمَ وَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَسَجَدَ الْمَلائِكَهُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ وَ لَمْ يَأْمُرْهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِالسُّجُودِ إِلَّا لِمَنْ هُوَ أَفْضَلُ وَ كَانَ سُجُودُهُمْ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ طَاعَهً لآدَمَ وَ إِكْرَاماً لِمَا أَوْدَعَ صُلْبَهُ مِنْ أَرْوَاحِ النَّبِيِّ وَ الْأَئِمَّهِ (۲) صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ وَ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله أَنَا أَفْضَلُ مِنْ جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ وَ إِسْرَافِيلَ وَ مِنْ جَمِيعِ الْمَلَائِكَهِ الْمُقَرَّبِينَ وَ أَنَا خَيْرُ الْبَرِيَّهِ وَ سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ وَ أَمَّا قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْداً لِلَّهِ وَ لَا الْمَلائِكَهُ الْمُقَرَّبُونَ (۳) فَلَيْسَ ذَلِكَ يُوجِبُ تَفْضِيلَهُمْ عَلَى عِيسَى وَ إِنَّمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ لِأَنَّ النَّاسَ مِنْهُمْ مَنْ كَانَ يَعْتَقِدُ أَنَّ الرُّبُوبِيَّهَ لِعِيسَى علیه السلام وَ يَتَعَبَّدُ لَهُ صِنْفٌ مِنَ النَّصَارَى وَ مِنْهُمْ مَنْ عَبَدَ الْمَلَائِكَهَ وَ هُمُ الصَّابِئُونَ وَ غَيْرُهُمْ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَعْبُودُونَ دُونِي أَنْ يَكُونُوا عَبِيداً لِي وَ لَا الْمَلَائِكَهُ الرُّوحَانِيُّونَ وَ هُمْ مَعْصُومُونَ لَا يَعْصُونَ مَا أَمَرَهُمْ وَ يَفْعَلُونَ ما يُؤْمَرُونَ لَا يَأْكُلُونَ وَ لَا يَشْرَبُونَ وَ لَا يَأْلَمُونَ وَ لَا يَسْقُمُونَ وَ لَا يَشِيبُونَ وَ لَا يَهْرَمُونَ طَعَامُهُمْ وَ شَرَابُهُمُ التَّقْدِيسُ وَ التَّسْبِيحُ وَ عَيْشُهُمْ مِنْ نَسِيمِ الْعَرْشِ وَ تَلَذُّذُهُمْ بِأَنْوَاعِ الْعُلُومِ (۴) خَلَقَهُمُ اللَّهُ بِقُدْرَتِهِ أَنْوَاراً وَ أَرْوَاحاً كَمَا شَاءَ وَ أَرَادَ وَ كُلُّ صِنْفٍ مِنْهُمْ يَحْفَظُ نَوْعاً مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ وَ قُلْنَا بِتَفْضِيلِ مَنْ فَضَّلْنَاهُ عَلَيْهِمْ لِأَنَّ الْعَاقِبَهَ الَّتِي يَصِيرُونَ إِلَيْهَا أَعْظَمَ وَ أَفْضَلَ مِنْ حَالِ الْمَلَائِكَهِ (۵).

۱- فی المصدر: فهذا کله.

۲- فی المصدر: الا لمن هو أفضل منهم، و کان سجودهم للّه عزّ و جلّ عبودیه طاعه و لآدم اکراما لما أودع اللّه فی صلبه من النبیّ و الأئمّه.

۳- النساء: ۱۷۰.

۴- فی المصدر: و تلذذهم من أنواع العلوم.

۵- اعتقادات الصدوق: ۱۰۴- ۱۰۶ فیه: لان الحاله التی یصیرون إلیها من أنواع ما خلق اللّه أعظم و أفضل من حال الملائکه.

**[ترجمه]اعتقادات صدوق: اعتقاد ما درباره انبياء و حجج و رسل اين است كه آنها بهتر از ملائكه هستند و سخن ملائكه به خداى عزوجل وقتى به آنها فرمود: «إِنِّی جاعِلٌ فِی الْأَرْضِ خَلِیفَهً قالُوا أَ تَجْعَلُ فِیها مَنْ یُفْسِدُ فِیها وَ یَسْفِکُ الدِّماءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِکَ وَ نُقَدِّسُ لَکَ» - . بقره / ۳۰ - {«من در زمين جانشينى خواهم گماشت»، [فرشتگان] گفتند: «آيا در آن كسى را مى گمارى كه در آن فساد انگيزد، و خونها بريزد؟ و حال آنكه ما با ستايش تو، [تو را] تنزيه مى كنيم؛ و به تقديست مى پردازيم.} اين آرزوى مقام آدم است. آنها مقامى بالاتر از مقام آدم را كه بالاتر از مقام خودشان است مى خواستند. علم موجب فضيلت مى شود. در قرآن مى‌فرمايد: «وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْماءَ کُلَّها ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَی الْمَلائِکَهِ فَقالَ أَنْبِئُونِی بِأَسْماءِ هؤُلاءِ إِنْ کُنْتُمْ صادِقِینَ * قالُوا سُبْحانَکَ لا عِلْمَ لَنا إِلَّا ما عَلَّمْتَنا إِنَّکَ أَنْتَ الْعَلِیمُ الْحَکِیمُ * قالَ یا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمائِهِمْ قالَ أَ لَمْ أَقُلْ لَکُمْ إِنِّی أَعْلَمُ غَیْبَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ أَعْلَمُ ما تُبْدُونَ وَ ما کُنْتُمْ تَکْتُمُونَ» - . بقره / ۳۱ - ۳۳ - {و [خدا] همه [معانى] نام ها را به آدم آموخت سپس آنها را بر فرشتگان عرضه نمود و فرمود اگر راست مى گوييد از اسامى اينها به من خبر دهيد* گفتند منزهى تو ما را جز آنچه [خود] به ما آموخته اى هيچ دانشى نيست تويى داناى حكيم* فرمود اى آدم ايشان را از اسامى آنان خبر ده و چون [آدم] ايشان را از اسماءشان خبر داد فرمود آيا به شما نگفتم كه من نهفته آسمان ها و زمين را مى دانم و آنچه را آشكار مى كنيد و آنچه را پنهان مى داشتيد مى دانم.}

ص: ۳۴۷

تمام اين آيات شاهد تفضيل آدم بر ملائكه است، با اينكه آدم به دليل اين آيه «أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمائِهِمْ» پيامبر آنها بود. از چيزهايى كه فضيلت آدم را بر ملائكه ثابت مى كند، امر به سجده كردن براى آدم است و اين آيه: «فَسَجَدَ الْمَلائِکَهُ کُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ» خداوند دستور به سجده نمى دهد، مگر براى كسى كه او بهتر باشد، و سجده آنها براى خدا، طاعت آدم و اكرام به خاطر اينكه در صلب او از ارواح پيامبر و ائمه عليهم السّلام بودند.

و پيامبر اكرم فرمود: من از جبرئيل و ميكائيل و اسرافيل و از تمام ملائكه مقرب بهترم و من بهترين مردم و برترين فرزند آدمم. اما اين آيه: «لَنْ یَسْتَنْکِفَ الْمَسِیحُ أَنْ یَکُونَ عبدا لله وَ لَا الْمَلائِکَهُ الْمُقَرَّبُونَ.» - . نساء / ۱۷۲ -

{مسيح از اينكه بنده خدا باشد هرگز ابا نمى ورزد و فرشتگان مقرب [نيز ابا ندارند]} دليل نمى شود كه ملائكه بر عيسى برترى داشته اند. اين فرمايش خدا از آن جهت است كه بعضى از مردم معتقد به خدايى عيسى بودند و گروهى از نصارا او را مى پرستيدند و بعضى ملائكه را پرستش مى كردند كه آنها را صابئين مى گفتند و ديگرانى. خداوند مى فرمايد كسانى كه غير از من پرستش مى شوند، استنكاف ندارند از اينكه بنده من باشند و نه ملائكه روحانى كه معصوم هستند، و با دستور خدا مخالفت نمى كنند و هر چه به ايشان دستور داده شود انجام مى دهند، نه مى خورند و نه مى آشامند، ناراحت نمى شوند و بيمار نمى گردند و نه پير مى شوند و نه كهنسال مى گردند؛ غذا و آب آنها تقديس و تسبيح است و زندگى آنها از نسيم عرش و لذت آنها به انواع علم ها. خداوند به قدرت خود آنها را نور و روح آفريده است، به طورى كه اراده داشته و مى خواسته. هر گروهى از آنها حافظ يك نوع از مخلوقات هستند و ما معتقد به برترى انبياء بر ملائكه هستيم، زيرا عاقبتى كه آنها دارند، بزرگ تر و بهتر از حال ملائكه است. - . اعتقادات صدوق: ۱۰۴ - ۱۰۶ -

ص: ۳۴۸

**[ترجمه]

«۲۲»

مناقب (الْمَنَاقِبُ) ، مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ فِی السَّمَاءِ الرَّابِعَهِ مِائَهَ أَلْفِ مَلَکٍ وَ فِی السَّمَاءِ الْخَامِسَهِ ثَلَاثَمِائَهِ أَلْفِ مَلَکٍ وَ فِی السَّمَاءِ السَّابِعَهِ مَلَکاً رَأْسُهُ تَحْتَ الْعَرْشِ وَ رِجْلَاهُ تَحْتَ الثَّرَی وَ مَلَائِکَهً أَکْثَرَ مِنْ رَبِیعَهَ وَ مُضَرَ لَیْسَ لَهُمْ طَعَامٌ وَ لَا شَرَابٌ إِلَّا الصَّلَاهَ عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ مُحِبِّیهِ وَ الِاسْتِغْفَارِ لِشِیعَتِهِ الْمُذْنِبِینَ وَ مَوَالِیهِ (۱).

**[ترجمه]مناقب بن شهر آشوب: ابو هریره گفت: پیامبر اکرم فرمود: خداوند در آسمان چهارم صد هزار ملک آفریده و در آسمان پنجم سیصد هزار ملک و در آسمان هفتم فرشته ای است که سرش زیر عرش و دو پایش زیر زمین است. ملائکه بیشتر از تعداد قبیله ربیعه و مضر هستند، نه غذا و نه آب دارند به جز صلوات بر امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب و محبین آن سرور و استغفار برای شیعیان گنه کار و دوستان آن سرور. - . ایضاح دفائن النواصب: ۵۲ -

**[ترجمه]

«۲۳»

کِتَابُ الْمُحْتَضَرِ، لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَیْمَانَ مِنْ کِتَابِ السَّیِّدِ الْجَلِیلِ حَسَنِ بْنِ کَبْشٍ بِإِسْنَادِهِ إِلَی الْمُفِیدِ رَفَعَهُ إِلَی مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِیَّهِ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ قَالَ اللَّهُ تَعَالَی لَأُعَذِّبَنَّ کُلَّ رَعِیَّهٍ دَانَتْ بِطَاعَهِ إِمَامٍ لَیْسَ مِنِّی وَ إِنْ کَانَتِ الرَّعِیَّهُ فِی نَفْسِهَا بَرَّهً وَ لَأَرْحَمَنَّ کُلَّ رَعِیَّهٍ دَانَتْ بِإِمَامٍ عَادِلٍ مِنِّی وَ إِنْ کَانَتِ الرَّعِیَّهُ غَیْرَ بَرَّهٍ وَ لَا تَقِیَّهٍ (۲) ثُمَّ قَالَ لِی یَا عَلِیُّ أَنْتَ الْإِمَامُ وَ الْخَلِیفَهُ بَعْدِی حَرْبُکَ حَرْبِی وَ سِلْمُکَ سِلْمِی وَ أَنْتَ أَبُو سِبْطَیَّ وَ زَوْجُ ابْنَتِی وَ مِنْ ذُرِّیَّتِکَ الْأَئِمَّهُ الْمُطَهَّرُونَ وَ أَنَا سَیِّدُ الْأَنْبِیَاءِ وَ أَنْتَ سَیِّدُ الْأَوْصِیَاءِ وَ أَنَا وَ أَنْتَ مِنْ شَجَرَهٍ وَاحِدَهٍ لَوْلَانَا لَمْ یَخْلُقِ اللَّهُ الْجَنَّهَ وَ لَا النَّارَ وَ لَا الْأَنْبِیَاءَ وَ لَا الْمَلَائِکَهَ قَالَ قُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ فَنَحْنُ أَفْضَلُ أَمِ الْمَلَائِکَهُ فَقَالَ یَا عَلِیُّ نَحْنُ أَفْضَلُ خَیْرُ خَلِیقَهِ اللَّهِ عَلَی بَسِیطِ الْأَرْضِ وَ خِیَرَهُ مَلَائِکَهِ اللَّهِ الْمُقَرَّبِینَ وَ کَیْفَ لَا نَکُونُ خَیْراً مِنْهُمْ

۱- إیضاح دفائن النواصب: ۵۲.

۲- فی الخبر بیان متین لاهمیه الحکومه و انها الموجب الاصلی لرقی قوم او انحطاطهم و سعادتهم او شقاوتهم، و ان الحکومه الفاسده تفسد المجتمع الصالح تدریجا، کما ان الحکومه الصالحه تسعد فاسده تدریجا، و عذاب اللّه تعالی و رحمه هاهنا اسعاد قوم بحضاره صالحه و حرمانهم عنها، و المأسوف علیه ان المسلمین غفلوا عن تلک المسأله الخطیره الحیاتیه و دانوا بطاعه ائمه لیسوا من اللّه بشی ء فاصابوا ما اصابوا، أرجو من اللّه أن یقظنا من غفله المنام و یوفقنا ان نعمل بما فیه الصلاح و الصواب و سیأتی الحدیث بإسناد آخر فی باب انه لا تقبل الاعمال الا بالولایه تحت رقم ۶۸ و ۶۹.

وَ قَدْ سَبَقْنَاهُمْ إِلَی مَعْرِفَهِ اللَّهِ وَ تَوْحِیدِهِ فَبِنَا عَرَفُوا اللَّهَ وَ بِنَا عَبَدُوا اللَّهَ وَ بِنَا اهْتَدَوُا السَّبِیلَ إِلَی مَعْرِفَهِ اللَّهِ یَا عَلِیُّ أَنْتَ مِنِّی وَ أَنَا مِنْکَ وَ أَنْتَ أَخِی وَ وَزِیرِی فَإِذَا مِتُّ ظَهَرَتْ لَکَ ضَغَائِنُ فِی صُدُورِ قَوْمٍ وَ سَیَکُونُ فِتْنَهٌ صَیْلَمٌ صَمَّاءُ یَسْقُطُ مِنْهَا کُلُّ وَلِیجَهٍ (۱) وَ بِطَانَهٍ وَ ذَلِکَ عِنْدَ فِقْدَانِ شِیعَتِکَ الْخَامِسُ مِنْ وُلْدِ السَّابِعِ مِنْ وُلْدِکَ یَحْزَنُ لِفَقْدِهِ أَهْلُ الْأَرْضِ وَ السَّمَاءِ فَکَمْ مِنْ مُؤْمِنٍ مُتَلَهِّفٍ مُتَأَسِّفٍ حَیْرَانَ عِنْدَ فَقْدِهِ (۲).

**[ترجمه]کتاب محتضر: محمّد بن حنفیه گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: از پیغمبر شنیدم که می فرمود: خداوند فرموده است هر آینه عذاب خواهم کرد هر پیروی که معتقد به رهبری امامی باشد که از جانب من تعیین نشده، گرچه آن رعیت در واقع خودشان اشخاص خوبی باشند. و مورد محبت قرار خواهم داد هر رعیتی را که معتقد به امامت امام عادلی که از جانب من تعیین شده باشد، گرچه آن مردم نه خوب باشند و نه متّقی .

سپس به من فرمود: یا علی! تو امام هستی و جانشین بعد از من؛ جنگ تو جنگ من و صلح و سازش تو سازش من است. و تو پدر دو نواده من و همسر دختر من هستی و از نژاد تو است ائمه طاهرین. من سرور انبیاء و تو سید اوصیایی. من و تو از یک درختیم، اگر ما نبودیم خداوند بهشت و جهنم و انبیاء و ملائکه را نمی آفرید.

من گفتم: یا رسول الله! پس ما برتریم یا ملائکه؟ فرمود: یا علی! ما بهتر از تمام خلایق خدا در زمین هستیم و بهتر از بهترین فرشتگان مقرب. چطور از آنها بهتر نباشیم

ص: ۳۴۹

با اینکه ما در معرفت و شناخت خدا و توحید بر آنها سبقت گرفتیم. آنها به وسیله ما خدا را شناختند و پرستش کردند و به سوی شناخت خدا راه یافتند.

یا علی! تو از من و من از تو هستم؛ تو برادر و وزیر منی. وقتی من از دنیا رفتم، کینه هایی که در دل گروهی است، برای تو آشکار خواهد شد. در آینده فتنه ای بس شدید و سخت اتفاق خواهد افتاد که هر دوست و صاحب سری از انسان جدا می شود و این جریان موقعی است که شیعیانت پنجمین فرزند هفتمین فرزندت را از دست بدهند. به واسطه نبودن او اهل زمین و آسمان محزون می شوند؛ چقدر از مؤمنین که از فقدان او اندوهگین و ناراحت و حیران هستند. - . کتاب محتضر -

**[ترجمه]

«۲۴»

وَ مِنْهُ، عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ: قُلْتُ لِمَوْلَانَا الصَّادِقِ علیه السلام مَا کُنْتُمْ قَبْلَ أَنْ یَخْلُقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ قَالَ کُنَّا أَنْوَاراً نُسَبِّحُ اللَّهَ تَعَالَی وَ نُقَدِّسُهُ حَتَّی خَلَقَ اللَّهُ الْمَلَائِکَهَ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ سَبِّحُوا فَقَالَتْ أَیْ رَبَّنَا لَا عِلْمَ لَنَا فَقَالَ لَنَا سَبِّحُوا فَسَبَّحْنَا فَسَبَّحَتِ الْمَلَائِکَهُ بِتَسْبِیحِنَا أَلَا إِنَّا خُلِقْنَا أَنْوَاراً وَ خُلِقَتْ شِیعَتُنَا مِنْ شُعَاعِ ذَلِکَ النُّورِ فَلِذَلِکَ سُمِّیَتْ شِیعَهً فَإِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ الْتَحَقَتِ السُّفْلَی بِالْعُلْیَا ثُمَّ قَرَّبَ مَا بَیْنَ إِصْبَعَیْهِ.

(۳)

ص: ۳۵۰

۱- الصیلم: الامر الشدید. الداهیه. السیف و الصماء: الشدیده. و الولیجه: بطانه الإنسان و خاصته او من یتخذه معتمدا علیه من غیر اهله.

۲- المحتضر:.

۳- المحتضر:.

**[ترجمه]کتاب محتضر: مفضل گفت: از مولایمان حضرت صادق علیه السّلام پرسیدم: شما قبل از خلقت آسمان ها و زمین چه بودید؟ فرمود: ما انواری بودیم که خدا را تسبیح می کردیم و تقدیس می نمودیم، تا خداوند ملائکه را آفرید و به آنها فرمود: تسبیح کنید! گفتند خدایا ما تسبیح نمی دانیم! به ما فرمود: تسبیح کنید! ما تسبیح کردیم و ملائکه از تسبیح ما تسبیح کردند. ما نور آفریده شدیم و شیعیان ما از شعاع این نور خلق شده اند. به همین جهت شیعه نام گرفته اند. روز قیامت پایین به بالا ملحق می شود. بعد دو انگشت خود را به هم نزدیک کرد. - . کتاب محتضر -

ص: ۳۵۰

**[ترجمه]

باب ۹ أن الملائکه تأتیهم و تطأ فرشهم و أنهم یرونهم صلوات الله علیهم أجمعین

الأخبار

«۱»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی ابْنُ الصَّلْتِ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ نَصْرِ بْنِ قَابُوسَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ مَا وَطِئَتِ الْمَلَائِکَهُ فُرُشَ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ غَیْرَ فُرُشِنَا (۱).

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أبو عمرو عن ابن عقده مثله (۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: ابن عباس از پیامبر صلی الله علیه و اله روایت می کند: ملائکه بر روی فرش احدی غیر فرش ما پا نگذاشته اند. - . امالی شیخ طوسی: ۲۱۳ - ۲۱۴ -

امالی شیخ طوسی: ابو عمرو از ابن عقده مانند همین را نقل می کند. - . امالی شیخ طوسی: ۱۷۲ -

**[ترجمه]

«۲»

ع، علل الشرائع عَلِیُّ بْنُ حَاتِمٍ عَنْ حُمَیْدِ بْنِ زِیَادٍ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ الطَّاطَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِیَادٍ عَنْ أَبِی خَدِیجَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ مَرَّ بِأَبِی علیه السلام رَجُلٌ وَ هُوَ یَطُوفُ فَضَرَبَ بِیَدِهِ عَلَی مَنْکِبِهِ ثُمَّ قَالَ أَسْأَلُکَ عَنْ خِصَالٍ ثَلَاثٍ لَا یَعْرِفُهُنَّ غَیْرُکَ وَ غَیْرُ رَجُلٍ آخَرَ فَسَکَتَ عَنْهُ حَتَّی فَرَغَ مِنْ طَوَافِهِ ثُمَّ دَخَلَ الْحِجْرَ فَصَلَّی رَکْعَتَیْنِ وَ أَنَا مَعَهُ فَلَمَّا فَرَغَ نَادَی أَیْنَ هَذَا السَّائِلُ فَجَاءَ وَ جَلَسَ بَیْنَ یَدَیْهِ فَقَالَ لَهُ سَلْ فَسَأَلَهُ عَنْ مَسَائِلَ فَلَمَّا أُجِیبَ قَالَ صَدَقْتَ وَ مَضَی فَقَالَ أَبِی علیه السلام هَذَا جَبْرَئِیلُ أَتَاکُمْ یُعَلِّمُکُمْ مَعَالِمَ دِینِکُمْ (۳).

**[ترجمه]علل الشرائع: ابو خدیجه گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: مردی در حالی که پدرم مشغول

طواف بود، از کنار ایشان رد شد و دست بر شانه اش زد. سپس گفت: من از شما سه سؤال دارم که جز شما و یک نفر دیگر کسی جوابش را نمی داند. سکوت اختیار کرد تا طوافش تمام شد. بعد داخل حجر شد و دو رکعت نماز خواند. من نیز با ایشان بودم. وقتی نمازش تمام شد، صدا زد: که بود سؤال داشت؟

آن شخص آمد و رو به روی پدرم نشست. به او فرمود: سؤال کن! چند سؤال کرد. پس از شنیدن جواب گفت: درست فرمودی! و از جای حرکت کرد و رفت. پدرم فرمود: این جبرئیل بود. آمده بود تا به شما معالم دین را بیاموزد. - . علل الشرایع: ۱۴۱ - ۱۴۲ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ مِسْمَعٍ کِرْدِینٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنِّی اعْتَلَلْتُ فَکُنْتُ إِذَا أَکَلْتُ عِنْدَ الرَّجُلِ تَأَذَّیْتُ بِهِ وَ إِنِّی أَکَلْتُ مِنْ طَعَامِکَ وَ لَمْ أَتَأَذَّ بِهِ قَالَ إِنَّکَ لَتَأْکُلُ طَعَامَ قَوْمٍ تُصَافِحُهُمُ الْمَلَائِکَهُ عَلَی فُرُشِهِمْ قَالَ قُلْتُ وَ

ص: ۳۵۱

۱- أمالی ابن الشیخ: ۲۱۳ و ۲۱۴.

۲- أمالی الشیخ: ۱۷۲.

۳- علل الشرائع: ۱۴۱ و ۱۴۲. اختصره المصنّف و المسائل مذکوره فی المصدر مع اجوبتها.

يَظْهَرُونَ لَكَمْ قَالَ هُمْ أَلْطَفُ بِصِبْيَانِنَا مِنَّا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مسمع كردين گفت: به حضرت صادق عليه السّلام عرض كردم: من بيمارم؛ وقتى غذا مى خورم اذيت مى شوم، اما وقتى از غذاى شما مى خورم هيچ ناراحتى برايم پيش نمى آيد. فرمود: تو طعام و غذاى خانواده اى را مى خورى كه ملائكه با آنها روى فرششان مصافحه مى كنند. عرض كردم:

ص: ۳۵۱

آقا! براى شما آشكار مى شوند؟ فرمود: آنها به بچه هاى ما از ما مهربان ترند. -. بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۴»

ير، بصائر الدرجات ابْنُ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدٍ الْبَرْقِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: يَا حُسَيْنُ بُيُوتُنَا مَهْبِطُ الْمَلَائِكَهِ وَ مَنْزِلُ الْوَحْيِ وَ ضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَى مَسَاوِرَ فِي الْبَيْتِ فَقَالَ يَا حُسَيْنُ مَسَاوِرُ وَ اللَّهِ طَالَ مَا اتَّكَتْ عَلَيْهَا الْمَلَائِكَهُ وَ رُبَّمَا الْتَقَطْنَا مِنْ زَغَبِهَا (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالعلاـ از حضرت صادق عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: يا حسين! خانه هاى ما محل هبوط ملائكه و جايگاه وحى است. و با دست خود بر چند پشتى زد و فرمود: حسين! اينها پشتى هايى است كه والله بسيار اتفاق افتاد ملائكه بر آنها تكيه كرده اند و بسيار شده كه نرمه پر و بال آنها اينجا ريخته. -. بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

بيان

المساور جمع المسور كمنبر و هو متكأ من أدم و الزغب بالتحريك صغار الشعر و الريش و لينهما و أول ما يبدو منها.

**[ترجمه]«مساور» جمع «مسور» بر وزن منبر يعنى تكيه گاه. و «الزغب» يعنى پر و بال و نرمه آنها و اولين پر و بالى كه مى رويد.

**[ترجمه]

«۵»

ير، بصائر الدرجات عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَهْلٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْيَسَعِ قَالَ: دَخَلَ حُمْرَانُ بْنُ أَعْيَنَ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَ قَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ يَبْلُغُنَا أَنَّ الْمَلَائِكَهَ تَنَزَّلُ عَلَيْكُمْ فَقَالَ إِنَّ

الْمَلَائِكَهَ وَ اللَّهِ لَتَنَزَّلُ عَلَيْنَا وَ تَطَأُ فُرُشَنَا أَ مَا تَقْرَأُ كِتَابَ اللَّهِ تَعَالَى إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَهُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّهِ الَّتِی كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابواليسع گفت: حمران بن اعين خدمت حضـرت باقر عليه السّلام رسيد و عرض كرد: فدايت شوم! شنيده ايم كه ملائكه بر شما نازل مى شوند. فرمود: به خدا قسم ملائكه بر ما نازل مى شوند و پاى بر فرش هاى ما مى گذارند. مگر اين آيه قرآن را نخوانـده اى: «الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَهُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّهِ الَّتِی كُنْتُمْ تُوعَدُونَ.» - . فصلت / ۳۰ -

{در حقيقت كسانى كه گفتنـد پروردگار ما خداست سپس ايستادگى كردند، فرشتگان بر آنان فرود مى آيند [و مى گويند] هان بيم مداريد و غمين مباشيد و به بهشتى كه وعده يافته بوديد شاد باشيد.} - . بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

بيان

هذا الخبر و غيره يدل على أن هذه الآيه إنما نزلت فيهم عليهم السلام (۴) و أن المراد بالاستقامه إطاعته تعالى فی كل ما أمر و نهی و عدم الميل عن سبيل حبه و رضاه إلى التوجه إلى من سواه و أن نزول الملائكه عليهم فی الدنيا أو فيها و فی الآخره معا و قد مر فی باب أن الاستقامه إنما هی على الولايه أخبار جمه فی أنها نزلت فی شيعتهم و أن المراد بالاستقامه عدم الخروج عن الولايه و أن نزول الملائكه و بشارتهم إنما هی عند الموت و فی القبر و عند البعث و لا تنافی بينهما

۱- بصائر الدرجات: ۲۶.

۲- بصائر الدرجات: ۲۶.

۳- بصائر الدرجات: ۲۶ و الآيه فی فصلت: ۳۰.

۴- و يمكن أن يكون استدلاله عليه السّلام بها لامكان نزول الملائكه و أنهم ينزلون على شيعتنا فضلا عنا.

لتعدد البطون بل كل منهما مراد منها.

**[ترجمه]این خبر و نظایر آن شاهد این است که این آیه درباره ائمه علیهم السّلام نازل شده و منظور از استقامت، اطاعت خدا است در هر امر و نهی و منحرف نشدن از راه محبت و رضای خدا که به غیر او متوجه شوند و در دنیا یا در دنیا و آخرت هر دو، ملائکه بر آنها نازل می شوند. در باب «استقامت یعنی پایداری در ولایت» گذشت که اخبار زیادی است که این آیه درباره شیعیان آنها است و استقامت به معنای خارج نشدن از ولایت است و نزول ملائکه و بشارت آنها؛ هنگام مرگ و در قبر و موقع بعث و حشر است. بین این دو توجیه منافاتی نیست،

ص: ۳۵۲

به جهت اینکه بطون آیات زیاد است، ممکن است هر دو معنی منظور باشد.

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ أَبِي الْخَطَّابِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَوْلُهُ تَعَالَى إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَمَا وَ اللَّهِ وَسَّدْنَاهُمُ الْوَسَائِدَ فِي مَنَازِلِنَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: خالد از حضرت صادق علیه السّلام درباره این آیه پرسید: «إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ.» فرمود: به خدا قسم ما در منازلمان برای آنها پشتی قرار می دهیم. -. بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

بیان

أی نوسد لهم الوسائد لیتکئوا علیها.

**[ترجمه]یعنی برای آنها پشتی قرار می دهیم تا به آن تکیه کنند.

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُصَدِّقِ بْنِ صَدَقَةَ عَنِ السَّابَاطِيِّ قَالَ: أَصَبْتُ شَيْئاً عَلَى

وَسَائِدَ كَانَتْ فِی مَنْزِلِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِنَا مَا هَذَا جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ کَانَ یُشْبِهُ شَیْئاً یَکُونُ فِی الْحَشِیشِ کَثِیراً کَأَنَّهُ خَرَزَهٌ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَذَا مِمَّا یَسْقُطُ مِنْ أَجْنِحَهِ الْمَلَائِکَهِ ثُمَّ قَالَ یَا عَمَّارُ إِنَّ الْمَلَائِکَهَ لَتَأْتِینَا وَ إِنَّهَا لَتَمُرُّ بِأَجْنِحَتِهَا عَلَی رُءُوسِ صِبْیَانِنَا یَا عَمَّارُ إِنَّ الْمَلَائِکَهَ لَتُزَاحِمُنَا عَلَی نَمَارِقِنَا (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ساباطی گفت: من روی یک پشتی در خانه حضرت صادق علیه السّلام چیزی را یافتم. یکی از اصحاب پرسید: فدایت شوم! این چیست؟ شبیه چیزی بود که معمولا در میان خاشاک پیدا می شود، مثل دانه ای کوچک.

حضرت صادق علیه السّلام فرمود: این از چیزهایی است که از پر ملائکه می ریزد. سپس فرمود: عمار! ملائکه پیش ما می آیند و پر و بال خود را بر سر بچه های ما می مالند. عمار! ملائکه روی پشتی های ما مزاحم ما می شوند. - . بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

بیان

النمرقه مثلثه الوساده الصغیره.

**[ترجمه]«النمرقه» یعنی پشتی کوچک.

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ مَالِکِ بْنِ عَطِیَّهَ الْأَحْمَسِیِّ عَنِ الثُّمَالِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام فَاحْتُبِسْتُ فِی الدَّارِ سَاعَهً ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَیْهِ الْبَیْتَ وَ هُوَ یَلْتَقِطُ شَیْئاً وَ أَدْخَلَ یَدَهُ فِی وَرَاءِ السِّتْرِ فَنَاوَلَهُ مَنْ کَانَ فِی الْبَیْتِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ هَذَا الَّذِی أَرَاکَ تَلْتَقِطُ أَیُّ شَیْ ءٍ فَقَالَ فَضْلَهٌ مِنْ زَغَبِ الْمَلَائِکَهِ نَجْمَعُهُ إِذَا جَاءُونَا وَ نَجْعَلُهُ سِخَاباً لِأَوْلَادِنَا قَالَ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ إِنَّهُمْ لَیَأْتُونَکُمْ قَالَ یَا أَبَا حَمْزَهَ إِنَّهُمْ لَیُزَاحِمُونَّا عَلَی تُکَأَتِنَا (۳).

۱- بصائر الدرجات: ۲۶ و الآیه فی فصلت: ۳۰.

۲- بصائر الدرجات: ۲۶.

۳- بصائر الدرجات: ۲۶.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: خدمت علی بن الحسین رسیدم. یک ساعت داخل حیاط بودم و بعد داخل اتاق رفتم. دیدم ایشان چیزی را جمع می کند. سپس دست خود را پشت پرده برد و کسی که داخل اطاق بود آن را گرفت.

گفتم: فدایت شوم! چیزی که جمع می کردید چه بود؟ فرمود: باقی مانده نرمه هایی از پر و بال ملائکه است. هر وقت پیش ما می آیند آنها را جمع می کنم و با آنها برای بچه هایمان گردنبند درست می کنیم. عرض کردم: فدایت شوم! آیا ملائکه پیش شما می آیند؟ فرمود: ابا حمزه! آنها بر روی متکاهای ما تزاحم می کنند. - . بصائر الدرجات: ۲۶ -

ص: ۳۵۳

**[ترجمه]

بیان

السخاب ککتاب خیط ینظم فیه خرز و یلبسه الصبیان و الجواری و قیل هو قلاده یتخذ من قرنفل و محلب و سک (۱) و نحوه و لیس فیها من اللؤلؤ و الجوهر شی ء و التکأه کهمزه ما یتکأ علیه کل ذلک ذکره الجزری.

**[ترجمه]«السخاب» هم وزن کتاب، یعنی نخی که در آن مهره منظم می کنند و کودکان و زنان آن را از گردن آویزان می کنند. و نیز گفته شده گردن آویزی است که از گل میخک و آلبالوی وحشی و مانند آن و آنچه بوی خوشی دهد ساخته می شود و در آن چیزی از مروارید و جواهر به کار نمی رود. «التکأه» یعنی آنچه به آن تکیه می کنند. این مطالب را الجزری ذکر کرده.

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْبَصْرِیِّ عَنْ أَبِی الْمَغْرَاءِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ خَیْثَمَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ نَحْنُ الَّذِینَ إِلَیْنَا تَخْتَلِفُ الْمَلَائِکَهُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: خیثمه از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که می فرمود: ما کسانی هستیم که ملائکه با ما رفت و آمد دارند. - . بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۰»

أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ مَالِکٍ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مِنَّا مَنْ یَسْمَعُ الصَّوْتَ وَ لَا

يَرَى الصُّورَةَ وَ إِنَّ الْمَلَائِكَهَ لَتَزَاحِمُنَا عَلَى تُكَأَتِنَا وَ إِنَّا لَنَأْخُذُ مِنْ زَغَبِهِمْ فَنَجْعَلُهُ سِخَاباً لِأَوْلَادِنَا (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: بعضی از ما صدا را می شنود، اما صورت را نمی بیند و ملائکه با ما در تکیه گاه هایمان تزاحم می کنند و ما از نرمه پر و بال های آنها برای کودکانمان گردنبند درست می کنیم. -. بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ مِسْمَعٍ كِرْدِينٍ الْبَصْرِيِّ قَالَ: كُنْتُ لَا أَزِيدُ عَلَى أُكْلَةٍ فِي اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ فَرُبَّمَا اسْتَأْذَنْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَجِدُ الْمَائِدَةَ قَدْ رُفِعَتْ لَعَلِّي لَا أَرَاهَا (۴) بَيْنَ يَدَيْهِ فَإِذَا دَخَلْتُ دَعَا بِهَا فَأَصَبْتُ مَعَهُ مِنَ الطَّعَامِ وَ لَا أَتَأَذَّى بِذَلِكَ وَ إِذَا عَقَّبْتُ بِالطَّعَامِ عِنْدَ غَيْرِهِ لَمْ أَقْدِرْ عَلَى أَنْ أَقِرَّ وَ لَمْ أَنَمْ مِنَ النَّفْخَةِ فَشَكَوْتُ ذَلِكَ إِلَيْهِ وَ أَخْبَرْتُهُ بِأَنِّي إِذَا أَكَلْتُ عِنْدَهُ لَمْ أَتَأَذَّ بِهِ فَقَالَ يَا أَبَا سَيَّارٍ إِنَّكَ تَأْكُلُ طَعَامَ قَوْمٍ صَالِحِينَ تُصَافِحُهُمُ الْمَلَائِكَةُ عَلَى فُرُشِهِمْ قَالَ قُلْتُ يَظْهَرُونَ لَكُمْ قَالَ فَمَسَحَ يَدَهُ عَلَى بَعْضِ صِبْيَانِهِ فَقَالَ هُمْ أَلْطَفُ بِصِبْيَانِنَا مِنَّا بِهِمْ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مسمع کردین بصری گفت: در گذشته در شبانه روز یک مرتبه بیشتر نمی توانستم غذا بخورم و گاهی اوقات خدمت حضرت صادق علیه السّلام می رسیدم و طعامی می گرفتم که گویا آن را نزد او نمی دیدم. هنگامی که خدمت آن حضرت رسیدم، طعامی طلب کرد و من به همراه آن حضرت از آن طعام خوردم، ولی هیچ ناراحتی برایم پیش نیامد. اما اگر گاهی جایی دیگر غذا می خوردم، از شدت نفخ شب خوابم نمی برد. نزد حضرت از وضعیت خود شکوه کردم و گفتم: وقتی نزد شما غذا می خورم اذیت نمی شوم. فرمود: ابا سیار! تو طعام و غذای خانواده صالحی را می خوری که ملائکه با آنها روی فرششان مصافحه می کنند. عرض کردم: آقا! برای شما آشکار می شوند؟ دست بر روی یکی از کودکانشان کشید و فرمود: آنها به بچه های ما از ما مهربان ترند. -. بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ شُعَيْبٍ عَنِ الْحَارِثِ النَّضْرِيِّ قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى بَعْضِ صِبْيَانِهِمْ تَعْوِيذاً فَقُلْتُ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاكَ أَ مَا يُكْرَهُ تَعْوِيذُ الْقُرْآنِ تُعَلَّقُ عَلَى الصَّبِيِّ قَالَ إِنَّ ذَا لَيْسَ بِذَا إِنَّمَا ذَا مِنْ رِيشِ الْمَلَائِكَةِ

۱- السک: ضرب من الطیب.

۲- بصائر الدرجات: ۲۶.

۳- بصائر الدرجات: ۲۶.

۴- فی المصدر: و اجد المائده قد رفعت لعلی لا اراها.

۵- بصائر الدرجات: ۲۶.

إِنَّ الْمَلَائِكَهَ تَطَأُ فُرُشَنَا وَ تَمْسَحُ رُءُوسَ صِبْيَانِنَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حارث نضری گفت: بر گردن بعضی از بچه های امام تعویذ دیدم. عرض کردم: فدایت شوم! مگر کراهت نـدارد که آیه قرآن را به عنوان تعویذ به گردن بچه ها ببندید؟ فرمود: این آنچه خیال کرده ای نیست؛ اینها از پر و بال ملائکه است.

ص: ۳۵۴

ملائکه روی فرش های ما می آیند و دست بر سر بچه های ما می کشند. - . بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ الطَّائِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ إِنَّهُمْ لَيَأْتُونَّا وَ يُسَلِّمُونَ وَ نُثَنِّي لَهُمْ وَسَائِدَنَا يَعْنِي الْمَلَائِكَهَ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالحمید طائی گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم فرمود: آنها پیش ما می آیند و سلام می کنند و ما برای آنها پشتی می گذاریم؛ یعنی ملائکه. - . بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ صَالِحٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّهَ عَنْ أَبِي حَمْزَهَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْمَلَائِكَهَ لَتُزَاحِمُنَا (۳) وَ إِنَّا لَنَأْخُذُ مِنْ زَغَبِهِمْ فَنَجْعَلُهُ سِخَاباً لِأَوْلَادِنَا (۴).

یر، بصائر الدرجات عبد الله بن عامر عن أبی الربیع عن ابن أبی الخطاب عن ابن بشیر مثله (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو حمزه از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ملائکه مزاحم ما می شوند. و ما از نرمه بال و پر آنها برای کودکانمان گردنبند درست می کنیم. - . بصائر الدرجات: ۲۶ -

بصائر الدرجات: ابن بشیر مانند همین را نقل کرد. - . بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَبَیْنَا أَنَا جَالِسٌ عِنْدَهُ إِذْ أَقْبَلَ مُوسَى علیه السلام ابْنُهُ وَ فِی رَقَبَتِهِ قِلَادَةٌ فِیهَا رِیشٌ غِلَاظٌ فَدَعَوْتُ بِهِ فَقَبَّلْتُهُ وَ ضَمَمْتُهُ إِلَیَّ ثُمَّ قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاکَ أَیُّ شَیْ ءٍ هَذَا الَّذِی فِی رَقَبَهِ مُوسَى فَقَالَ هَذَا مِنْ أَجْنِحَهِ الْمَلَائِکَهِ قَالَ فَقُلْتُ وَ إِنَّهَا لَتَأْتِیَنَّکُمْ قَالَ نَعَمْ إِنَّهَا لَتَأْتِینَا وَ تَتَعَفَّرُ (۶) فِی فُرُشِنَا وَ إِنَّ هَذَا الَّذِی فِی رَقَبَهِ مُوسَى مِنْ أَجْنِحَتِهَا (۷).

یر، بصائر الدرجات إبراهیم بن هاشم عن عبد الله بن حماد عن المفضل بن عمر مثله (۸).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مفضل بن عمر گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم. در این بین که نزد ایشان نشسته بودم پسرش موسی علیه السّلام آمد و در گردنش گردنبندی بود که در آنها پرهای ضخیمی قرار داشت. او را جلو کشیدم و بوسیدم و در آغوش گرفتم. بعد به امام عرض کردم: فدایت شوم! این چیست در گردن موسی بن جعفر؟ فرمود: از پر و بال ملائکه است. گفتم: مگر آنها پیش شما می آیند؟ فرمود: آری، می آیند و خود را به فرش های ما می مالند. همین که در گردن موسی است، از پر و بال ملائکه است. - . بصائر الدرجات: ۲۶ -

بصائر الدرجات: عبدالله بن حماد از مفضل مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۲۷ -

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِی أَیُّوبَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ الَّذِینَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا

۱- بصائر الدرجات: ۲۶.

۲- بصائر الدرجات: ۲۶.

۳- فی نسخه: لتزاحمنا علی تکاتنا.

۴- بصائر الدرجات: ۲۶.

۵- بصائر الدرجات: ۲۶.

۶- فی نسخه و فی المصدر: تعفر.

۷- بصائر الدرجات: ۲۶.

۸- بصائر الدرجات: ۲۷.

تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَهُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّهِ الَّتِی کُنْتُمْ تُوعَدُونَ قَالَ هُمُ الْأَئِمَّهُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: از حضرت صادق علیه السّلام راجع به آیه: «إِنَّ الَّذِینَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا

تَتَنَزَّلُ عَلَیْهِمُ الْمَلائِکَهُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّهِ الَّتِی کُنْتُمْ تُوعَدُونَ» سوال کردم. فرمود: آنها ائمه از آل محمد صلی الله علیه و آله هستند. - . بصائر الدرجات: ۲۶ - ۲۷ -

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ عَبْدِ الْکَرِیمِ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: تَلَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَذِهِ الْآیَهَ إِنَّ الَّذِینَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَیْهِمُ الْمَلائِکَهُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّهِ الَّتِی کُنْتُمْ تُوعَدُونَ فَقَالَ أَمَا وَ اللَّهِ یَا سُلَیْمَانُ لَرُبَّمَا أَتْکَأْنَاهُمْ وَسَائِدَنَا فِی بُیُوتِنَا (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیمان بن خالد گفت: حضرت صادق علیه السّلام این آیه را خواند: «إِنَّ الَّذِینَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَیْهِمُ الْمَلائِکَهُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّهِ الَّتِی کُنْتُمْ تُوعَدُونَ.» آنگاه فرمود: سلیمان! به خدا قسم بسیار اتفاق می افتد که در خانه های خود برای آنها پشتی می گذاریم. - . بصائر الدرجات: ۲۶ - ۲۷ -

**[ترجمه]

بیان

فی مصباح اللغه قال السرقسطی أتکأته أعطیته ما یتکئ علیه و فی القاموس أوکأه نصب له متکأ و ضربه فأتکأه کأخرجه ألقاه علی هیئه المتکإ أو علی جانبه الأیسر و أتکأ جعل له متکأ.

**[ترجمه]السرقسطی در مصباح اللغه می گوید: «أتکأته» یعنی آنچه به آن تکیه می کنند به او دادم. و در قاموس آمده: «أوکأه» یعنی برای او تکیه گاهی قرار داد و ساخت. پس «أتکأه» بر وزن أخرجه، یعنی او را بر تکیه گاه قرار داد یا بر سمت چپ او تکیه گاهی قرار داد. أتکأ یعنی تکیه گاه برای او قرار داد.

این روایت با مختصر اختلافی تکرار می شود و در روایت قبل می فرماید: کسانی که استقامت می ورزند آل محمّدند.

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ عَنِ الْحُسَیْنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ بَرَّهَ الْأَصَمِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ إِنَّ الْمَلَائِکَهَ لَتَنَزَّلُ عَلَیْنَا فِی رِحَالِنَا وَ تَتَقَلَّبُ عَلَی فُرُشِنَا وَ تَحْضُرُ مَوَائِدَنَا وَ تَأْتِینَا مِنْ کُلِّ (۳) نَبَاتٍ فِی زَمَانِهِ رَطْبٍ وَ یَابِسٍ وَ تُقَلِّبُ عَلَیْنَا أَجْنِحَتَهَا وَ تُقَلِّبُ أَجْنِحَتَهَا عَلَی صِبْیَانِنَا وَ تَمْنَعُ الدَّوَابَّ أَنْ تَصِلَ إِلَیْنَا وَ تَأْتِینَا فِی وَقْتِ کُلِّ صَلَاهٍ لِتُصَلِّیَهَا مَعَنَا وَ مَا مِنْ یَوْمٍ یَأْتِی عَلَیْنَا وَ لَا لَیْلٌ إِلَّا وَ أَخْبَارُ أَهْلِ الْأَرْضِ عِنْدَنَا وَ مَا یَحْدُثُ فِیهَا وَ مَا مِنْ مَلِکٍ یَمُوتُ فِی الْأَرْضِ (۴) وَ یَقُومُ غَیْرُهُ إِلَّا وَ تَأْتِینَا بِخَبَرِهِ وَ کَیْفَ کَانَ سِیرَتُهُ فِی الدُّنْیَا.

یر، بصائر الدرجات أحمد عن الحسین عن السحن بن بره الأصم عن ابن بکیر عن أبی عبد الله علیه السلام مثله (۵)

- یج، الخرائج و الجرائح سعد عن أحمد بن الحسین عن الحسن بن بره عن عبد الله بن بکیر عنه علیه السلام مثله (۶).

۱- بصائر الدرجات: ۲۶ و ۲۷.

۲- بصائر الدرجات: ۲۶ و ۲۷.

۳- فی نسخه: بکل و فی المصدر: فی کل و کانه مصحف.

۴- فی المصدر: فی أرض.

۵- بصائر الدرجات: ۲۷.

۶- الخرائج و الجرائح:.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حسن بن بره اصم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که می فرمود: ملائکه بر ما نازل می شوند و روی فرش ما می نشینند و بر سر سفره ما حاضر می شوند و هر نوع روییدنی را در زمان خودش - تر یا خشک - برای ما می آورند و پر و بال بر ما و بچه هایمان می گشایند و مانع می شوند از اینکه جنبنده ها به ما برسند و در موقع هر نماز، می آیند که با ما نماز بخوانند. هر شب یا روزی که می آید، وقایع روی زمین را به ما گزارش می دهند و هر پادشاهی که در زمین بمیرد و دیگری جای او را بگیرد، خبر او و کیفیت رفتارش را در دنیا برای ما می آورند.

بصائر الدرجات: الحسین از حسن بن بره اصم، از ابن بکیر، از حضرت صادق علیه السّلام مانند همین را نقل می کند. - . بصائر الدرجات: ۲۷ -

خرائج و جرائح: ابن بکیر از همان حضرت مانند همین را نقل می کند. - . خرائج و جرائح -

ص: ۳۵۶

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ وَ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَوْلِياؤُكُمْ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَ فِي الْآخِرَةِ وَ لَكُمْ فِيها ما تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَ لَكُمْ فِيها ما تَدَّعُونَ نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ ثُمَّ قَالَ وَ اللَّهِ إِنَّا لَنُتْكِئُهُمْ عَلَى وَسَائِدِنَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیمان بن خالد گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: « تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ * نَحْنُ أَوْلِياؤُكُمْ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ * نُزُلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ.» - . فصلت / ۳۰ - ۳۲ - {فرشتگان بر آنان فرود می آیند [و می گویند] هان بیم مدارید و غمین مباشید و به بهشتی که وعده یافته بودید شاد باشید. در زندگی دنیا و در آخرت دوستانتان ماییم و هر چه دل هایتان بخواهد در [بهشت] برای شماست و هر چه خواستار باشید در آنجا خواهید داشت.روزی آماده ای از سوی آمرزنده مهربان است.}

سپس فرمود: به خدا قسم ما آنها را بر پشتی هایمان تکیه می دهیم. - . بصائر الدرجات: ۲۷ -

**[ترجمه]

بیان

لا يبعد أن يكون قوله عليه السلام لنتكئهم بالتشديد على الحذف و الإيصال أی نتكئ معهم و قد مر الكلام فيه.

**[ترجمه]بعید نیست که منظور آن حضرت از «لنتکئهم»، این باشد که ما هم با آنها تکیه می دهیم. بحث در این زمینه گذشت.

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَی الَّذِینَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا قَالَ یَا بَا مُحَمَّدٍ هُمُ الْأَئِمَّهُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ فَقُلْتُ لَهُ تَتَنَزَّلُ عَلَیْهِمُ الْمَلائِکَهُ قَالَ عِنْدَ الْمَوْتِ بِالْبُشْرَی أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ هِیَ وَ اللَّهِ تَجْرِی فِیمَنِ اسْتَقَامَ مِنْ شِیعَتِنَا وَ سَکَتَ لِأَمْرِنَا وَ کَتَمَ حَدِیثَنَا وَ لَمْ یُذِعْهُ عِنْدَ عَدُوِّنَا (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: از حضرت صادق علیه السّلام تفسیر آیه: «الَّذِینَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا» را پرسیدم. فرمود: ابا محمد! آنها ائمه از آل محمّدند. پرسیدم: بر آنها ملائکه نازل می شوند؟ فرمود: هنگام مرگ با بشارت که نترسید و محزون نشوید و به خدا قسم این جریان درباره شیعیان استوار و دارای استقامت ما؛ کسانی که در مورد کار ما ساکتند و حدیث ما را پنهان می نمایند و در پیش دشمنان افشا نمی کنند، جاری است. - . بصائر الدرجات: ۲۸ -

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ بْنِ أَسْلَمَ (۳) عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ علیهما السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ مَا مِنْ مَلَکٍ یُهْبِطُهُ اللَّهُ فِی أَمْرٍ مِمَّا یَهْبِطُ لَهُ (۴) إِلَّا بَدَأَ بِالْإِمَامِ فَعَرَضَ ذَلِکَ عَلَیْهِ وَ إِنَّ مُخْتَلَفَ الْمَلَائِکَهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی إِلَی صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ (۵).

یج، الخرائج و الجرائح سعد عن محمد بن الحسین مثله (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن ابی حمزه، از حضرت موسی بن جعفر علیه السّلام نقل کرد که می فرمود: هر فرشته ای که خداوند او را برای مأموریتی به زمین بفرستد، اول پیش امام می آید و این مأموریت را به او عرضه می دارد. صاحب این امر محل آمد و رفت ملائکه از جانب خدا است. - . بصائر الدرجات: ۲۷ -

خرائج و جرائح: محمد بن حسین مانند همین را نقل کرده است. - . خرائج و جرائح: ۲۵۳ -

**[ترجمه]

«۲۲»

ير، بصائر الدرجات سِنْدِيٌّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ مَيْمُونٍ الْقَدَّاحِ قَالَ: كَانَ

ص: ۳۵۷

۱- بصائر الدرجات: ۲۷ و الآيات فى فصلت: ۳۰- ۳۲.

۲- بصائر الدرجات: ۲۸.

۳- فى البصائر و الخرائج: محمّد بن الحسين عن محمّد بن اسلم.

۴- فى نسخه: مما يهبطه و فى المصدر: فى امر الا بدأ.

۵- بصائر الدرجات: ۲۷.

۶- الخرائج و الجرائح: ۲۵۳.

أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام عَلَی سَرِیرِهِ وَ عِنْدَهُ عَمُّهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَیْدٍ فَقَالَ إِنَّ مِنَّا مَنْ یَسْمَعُ الصَّوْتَ وَ لَا یَرَی الصُّورَهَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: میمون قداح گفت:

حضرت باقر علیه السّلام روی تخت خود نشسته بود و عمویش عبداللَّه بن زید نزد آن جناب بود. امام فرمود: بعضی از ما صدا را می شنود، ولی شخص را نمی بیند. - . بصائر الدرجات: ۶۴ -

**[ترجمه]

«۲۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ یَزِیدَ بْنِ إِسْحَاقَ شَعِرٍ عَنِ ابْنِ حَمْزَهَ (۲) قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ یُنْکَتُ فِی أُذُنِهِ وَ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ یُؤْتَی (۳) فِی مَنَامِهِ وَ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ یَسْمَعُ صَوْتَ السِّلْسِلَهِ (۴) یَقَعُ عَلَی الطَّشْتِ وَ إِنَّ مِنَّا لَمَنْ یَأْتِیهِ صُورَهٌ أَعْظَمُ مِنْ جَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن حمزه گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: بعضی از ما به گوشش می خورد، بعضی در خواب می بیند، بعضی صدای زنجیر که در طشت می خورد را می شنود و بعضی از ما قیافه ای را بزرگ تر از جبرئیل و میکائیل می بیند. - . بصائر الدرجات: ۶۳ -

**[ترجمه]

«۲۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ مَعْبَدٍ (۶) قَالَ: کُنْتُ مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَجَاءَ یَمْشِی حَتَّی دَخَلَ مَسْجِداً کَانَ یَتَعَبَّدُ فِیهِ أَبُوهُ وَ هُوَ یُصَلِّی فِی مَوْضِعٍ مِنَ الْمَسْجِدِ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ یَا مَعْبَدُ أَ تَرَی هَذَا الْمَوْضِعَ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ بَیْنَا أَبِی قَائِمٌ یُصَلِّی فِی هَذَا الْمَکَانِ إِذْ جَاءَهُ شَیْخٌ یَمْشِی حَسَنَ السَّمْتِ فَجَلَسَ وَ بَیْنَا هُوَ جَالِسٌ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ آدَمُ (۷) حَسَنُ الْوَجْهِ وَ السِّیمَهِ فَقَالَ لِلشَّیْخِ مَا یُجْلِسُکَ فَلَیْسَ بِهَذَا أُمِرْتَ فَقَامَا یَتَسَارَّانِ (۸) وَ انْطَلَقَا وَ تَوَارَیَا عَنِّی فَلَمْ أَرَ شَیْئاً فَقَالَ أَبِی یَا بُنَیَّ هَلْ رَأَیْتَ الشَّیْخَ وَ صَاحِبَهُ فَقُلْتُ نَعَمْ فَمَنِ الشَّیْخُ وَ مَنْ

۱- بصائر الدرجات: ۶۴.

۲- فی المصدر: عن ابن أبی حمزه.

۳- فی نسخه: لمن یری.

۴- فی المصدر: لمن یسمع الصوت مثل صوت السلسله.

۵- بصائر الدرجات: ۶۳.

۶- فی نسخه: معتب اقول لعله الصحیح و هو مولی أبی عبد اللّه علیه السّلام و یأتی مثله فی الحدیث ۲۶.

۷- أی أسمر.

۸- فی نسخه: یتساوقان.

صَاحِبُهُ؟ فَقَالَ : الشَّيخُ مَلَکَ المَوتِ ، وَالَّذِی جَاءَ جَبرَئیلُ.(۱)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: معبد گفت: با حضرت صادق علیه السّلام بودم. آمد تا وارد مسجدی شد که پدرش در آنجا عبادت می کرد. خود آن جناب در یک قسمت مسجد نماز می خواند. پس از تمام شدن نمازش فرمود: معبد! این محل را می بینی؟ گفتم: آری فدایت شوم! گفت: پدرم همین جا نماز می خواند که پیرمرد خوش قیافه ای خدمت ایشان رسید و نشست. در همان بین مرد دیگری گندمگون و خوش صورت و خوش قیافه آمد و به پیرمرد گفت: چه نشسته ای؟ به تو این دستور را نداده اند. آنگاه از جای حرکت کردند، پنهانی با هم صحبت کردند و رفتند و از نظر من پنهان شدند و دیگر چیزی ندیدم.

پدرم گفت: این پیرمرد و رفیقش را دیدی؟ گفتم: آری. پیرمرد که بود و

ص: ۳۵۸

رفیقش چه شخصی بود؟ فرمود: پیرمرد ملک الموت بود و آن کسی که آمد جبرئیل بود. - . بصائر الدرجات: ۶۴ -

**[ترجمه]

بیان

السیمه بالکسر العلامه قوله یتساران یتکلمان سرا و فی بعض النسخ یتساوقان یقال تساوقت الإبل أی تتابعت و الغنم تزاحمت فی السیر.

**[ترجمه]«السیمه» یعنی علامت. «یتساران» یعنی به صورت پنهانی (سری) با هم گفتگو می کردند. در بعضی نسخه ها آمده: «یتساوقان». گفته می شود «تساوقت الابل»، یعنی متابعت کرد. و «الغنم» یعنی در راه با او تزاحم کرد .

**[ترجمه]

«۲۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ زُرَارَهَ (۲) قَالَ علیه السلام بَیْنَا أَبِی فِی دَارِهِ مَعَ جَارِیَهٍ لَهُ إِذْ أَقْبَلَ رَجُلٌ قَاطِبُ الْوَجْهِ فَلَمَّا رَأَیْتُهُ عَلِمْتُ أَنَّهُ مَلَکُ الْمَوْتِ قَالَ فَاسْتَقْبَلَهُ رَجُلٌ آخَرُ طَلْقُ الْوَجْهِ وَ حَسَنُ الْبِشْرِ فَقَالَ لَسْتَ بِهَذَا أُمِرْتَ (۳) قَالَ فَبَیْنَا أَنَا أُحَدِّثُ الْجَارِیَهَ وَ أُعَجِّبُهَا مِمَّا رَأَیْتُ إِذْ قُبِضَتْ (۴) قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَکَسَرْتُ الْبَیْتَ الَّذِی رَأَی أَبِی فِیهِ مَا رَأَی فَلَیْتَ مَا هَدَمْتُ مِنَ الدَّارِ إِنِّی لَمْ أَکْسِرْهُ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زراره گفت: امام علیه السّلام فرمود: پدرم با کنیزش داخل منزل بود که مردی با چهره ای گرفته آمد. وقتی او را دیدم، فهمیدم که ملک الموت است. گفت: مرد دیگری که گشاده رو و نیکو صورت بود به طرف او رفت و گفت: تو مأمور به این کار نیستی! گفت: من با کنیز صحبت می کردم و شگفت زده شده بود از آنچه دیده بودم که کنیز

قبض روح شد. گفت: امام صادق فرمود: خانه ای را که پدرم در آن دید آنچه را که دیده بود، خراب کردم. ای کاش آن خانه را خراب نمی کردم! ای کاش خرابش نکرده بودم! - . بصائر الدرجات: ۶۴ -

این خبر به دو صورت دیگر با مختصر اختلافی نقل می شود که ترجمه نشد.

**[ترجمه]

بیان

لعل قوله لست بهذا أمرت أشار به قطوب الوجه و عبوسه أی ینبغی أن تأتیها طلق الوجه أو أنه أراد قبض روحه علیه السلام فصرفه عنه إلی الجاریه کما یدل علیه الخبر السابق و اللاحق و یحتمل تعدد الواقعه و لعله علیه السلام إنما کسر البیت لمصلحه و أظهر الندامه علیه لأخری لا نعرفهما.

**[ترجمه]شاید عبارت «تو مأمور به این کار نیستی» اشاره دارد به گرفتگی چهره و عبوس بودنش. یعنی شایسته است که گشاده رو به سمت کنیز بیایی، یا اینکه اراده کرد قبض روح امام را پس او را منصرف کرد از امام به کنیز. همان طور که خبر گذشته و بعدی بر آن دلالت می کند. و نیز احتمال تعدد واقعه است و شاید امام علیه السّلام خانه را به جهت مصلحتی خراب کرد و اظهار ندامت کردن بر آن، به جهت دیگری است که ما آن دو را نمی دانیم.

**[ترجمه]

«۲۶»

یر، بصائر الدرجات أَبُو مُحَمَّدٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مُوسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُعَاوِیَهَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبَانٍ الْکَلْبِیِّ عَنْ مُعَتِّبٍ (۶) قَالَ: تَوَجَّهْتُ مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِلَی ضَیْعَهٍ لَهُ یُقَالُ لَهَا طِیبَهُ فَدَخَلَهَا فَصَلَّی رَکْعَتَیْنِ فَصَلَّیْتُ مَعَهُ فَقَالَ یَا مُعَتِّبُ إِنِّی صَلَّیْتُ إِلَی ضَیْعَهٍ لَهُ مَعَ أَبِی الْفَجْرَ ذَاتَ یَوْمٍ فَجَلَسَ أَبِی یُسَبِّحُ اللَّهَ فَبَیْنَا هُوَ یُسَبِّحُ إِذْ

۱- بصائر الدرجات : ۶۴.

۲- فی المصدر: زراره عن أبی عبد اللّه علیه السّلام.

۳- فی المصدر: انک لست بهذا امرت.

۴- فی المصدر: فقبضت.

۵- بصائر الدرجات: ۶۴.

۶- فی نسخه: معبد.

أَقْبَلَ شَيْخٌ طَوِيلٌ جَمِيلٌ أَبْيَضُ الرَّأْسِ وَ اللِّحْيَةِ فَسَلَّمَ عَلَى أَبِی وَ شَابٌّ مُقْبِلٌ فِی أَثَرِهِ فَجَاءَ إِلَى الشَّيْخِ وَ سَلَّمَ عَلَى أَبِی وَ أَخَذَ بِيَدِ الشَّيْخِ وَ قَالَ قُمْ فَإِنَّکَ لَمْ تُؤْمَرْ بِهَذَا فَلَمَّا ذَهَبَا مِنْ عِنْدِ أَبِی قُلْتُ يَا أَبَتِ مَنْ هَذَا الشَّيْخُ وَ هَذَا الشَّابُّ فَقَالَ أَیْ بُنَیَّ هَذَا وَ اللَّهِ مَلَکُ الْمَوْتِ وَ هَذَا جَبْرَئِيلُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمرو بن ابان کلبی از معتب نقل کرد که گفت: با امام صادق علیه السّلام به سوی باغش که به آن «طیبه» گفته می شود رفتیم. امام داخل آن شد و دو رکعت نماز گذارد و من هم با او نماز گزاردم. آنگاه فرمود: ای معتب! روزی با پدرم در باغش نماز صبح گزاردم. پدرم نشست و خدا را تسبیح می کرد. در حالی که تسبیح می کرد،

ص: ۳۵۹

پیرمرد قد بلند زیبا و سر و صورت سفیدی آمد و به پدرم سلام کرد. جوانی در پی او بود که به سوی پیرمرد آمد و بر پدرم سلام کرد و دست پیرمرد را گرفت و گفت: برخیز که تو مأمور به این امر نشدی! هنگامی که آن دو از نزد پدرم رفتند، پرسیدم: پدر! این پیرمرد و این جوان که بودند؟ فرمود: پسرم! به خدا قسم این ملک الموت و جبرئیل بودند .

**[ترجمه]

بيان

سيأتی فی باب غسلهم و أحوال وفاتهم خبر آخر يدل على أنّهم يرون الملائكه فما ورد من الأخبار أنّهم عليهم السلام لا يرونهم لعله محمول على أنّهم لا يرونهم عند إلقاء حكم من الأحكام عليهم أو لا يرونهم بصورتهم الأصليه أو لا يرونهم غالبا و سيأتی بعض القول فی ذلک إن شاء الله تعالى.

ص: ۳۶۰

۱- بصائر الدرجات: ۶۴.

**[ترجمه]در باب غسل ائمه علیهم السلام و جریان وفاتشان روایت دیگری خواهد آمد که دلالت می کند بر اینکه ایشان ملائکه را می بینند. پس آنچه از اخبار وارد شده که ایشان ملائکه را نمی بینند، شاید حمل می شود بر اینکه ایشان ملائکه را هنگام القای حکمی از احکام بر ایشان نمی بینند یا آنها را با صورت های اصلی شان نمی بینند یا اینکه غالبا آنها را نمی بینند. و در این مورد بعضی اقوال خواهد آمد، انشاء الله تعالی.

ناشر دیجیتالی : مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: ۳۶۰

**[ترجمه]

کلمه المحقّق

بسمه تعالی

إلی هنا انتهی الجزء الرابع من المجلّد السابع من کتاب بحار الأنوار فی جمل أحوال الأئمه الکرام علیهم الصلاه و السلام، و هو الجزء السادس و العشرون حسب تجزئتنا. و قد بذلنا الجهد فی تصحیحه و تطبیقه علی النسخه المصحّحه بعنایه الفاضل الخبیر الشیخ عبد الرحیم الربانیّ المحترم، و اللّه ولیّ التوفیق.

شوّال المکرّم ۱۳۸۸- محمد باقر البهبودی

من لجنه التصحیح لدار الکتب الإسلامیه

ص: ۳۶۱

**[ترجمه]ص: ۳۶۱

**[ترجمه]

مراجع التصحيح و التخريج

بسم اللّه الرحمن الرحيم و الحمد للّه ربّ العالمين، و الصلاه و السلام على سيّدنا محمّد خير المرسلين، و على آله الطيّبين الطاهرين المعصومين و اللعنه على أعدائهم أجمعين إلى يوم الدين.

فقد وفّقنا اللّه تعالى- و له الشكر و المنّه- لتصحيح هذا المجلّد- و هو المجلد السادس و العشرون حسب تجزئتنا- و تنميقه و تحقيق نصوصه و أسانيده و مراجعه مصادره و مآخذه، مزداناً بتعاليق مختصره لا غنى عنها، و كان مرجعنا فى المقابله و التصحيح مضافاً إلى أصول الكتاب و مصادره نسختين من الكتاب: أحدهما النسخه المطبوعه المشهوره بطبعه أمين الضرب، و ثانيها نسخه مخطوطه تفضّل بها الفاضل المعظّم السيّد جلال الدين الأمورىّ الشهير بالمحدّث.

و كان مرجعنا فى تخريج أحاديثه و تعاليقه كتباً أوعزنا إليها فى المجلّدات السابقه، و الحمد للّه أوّلا و آخرا.

شوّال المكرّم: ۱۳۸۸

عبد الرحيم الربانىّ الشيرازىّ عفى عنه و عن والديه

ص: ۳۶۲

**[ترجمه]ص: ۳۶۲

**[ترجمه]

فهرست ما فی هذا الجزء من الأبواب

اشاره

أعدائهم و أنّه لا يزيلهم خبر مخبر عمّا يعلمون من أحوالهم ۱۳۲- ۱۱۷

ص: ۳۶۳

باب أنه إذا قيل فى الرجل شى ء فلم يكن فيه و كان فى ولده أو ولد ولده فإنه هو الذى قيل فيه ۲۲۶- ۲۲۳

ص: ۳۶۴

**[ترجمه]ص: ۳۶۳

ص: ۳۶۴

ص: ۳۶۵

ص: ۳۶۶

**[ترجمه]

تعريف مركز

بسم الله الرحمن الرحيم

هَلْ يَسْتَوِی الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

الزمر: ٩

المقدمة:

تأسّس مركز القائمیة للدراسات الکمبیوتریة فی أصفهان بإشراف آیة الله الحاج السید حسن فقیه الإمامی عام ١۴٢۶ الهجری فی المجالات الدینیة والثقافیة والعلمیة معتمداً علی النشاطات الخالصة والدؤوبة لجمع من الإخصائیین والمثقفین فی الجامعات والحوزات العلمیة.

إجراءات المؤسسة:

نظراً لقلة المراکز القائمة بتوفیر المصادر فی العلوم الإسلامیة وتبعثرها فی أنحاء البلاد وصعوبة الحصول علی مصادرها أحیاناً، تهدف مؤسسة القائمیة للدراسات الکمبیوتریة فی أصفهان إلی التوفیر الأسهل والأسرع للمعلومات ووصولها إلی الباحثین فی العلوم الإسلامیة وتقدم المؤسسة مجاناً مجموعة الکترونیة من الکتب والمقالات العلمیة والدراسات المفیدة وهی منظمة فی برامج إلکترونیة وجاهزة فی مختلف اللغات عرضاً للباحثین والمثقفین والراغبین فیها.

وتحاول المؤسسة تقدیم الخدمة معتمدة علی النظرة العلمیة البحتة البعیدة من التعصبات الشخصیة والاجتماعیة والسیاسیة والقومیة وعلی أساس خطة تنوی تنظیم الأعمال والمنشورات الصادرة من جمیع مراکز الشیعة.

الأهداف:

نشر الثقافة الإسلامیة وتعالیم القرآن وآل بیت النبیّ علیهم السلام

تحفیز الناس خصوصا الشباب علی دراسة أدقّ فی المسائل الدینیة

تنزیل البرامج المفیدة فی الهواتف والحاسوبات واللابتوب

الخدمة للباحثین والمحققین فی الحوازت العلمیة والجامعات

توسیع عام لفکرة المطالعة

تهمید الأرضیة لتحریض المنشورات والکتّاب علی تقدیم آثارهم لتنظیمها فی ملفات الکترونیة

السیاسات:

مراعاة القوانین والعمل حسب المعاییر القانونیة

إنشاء العلاقات المترابطة مع المراکز المرتبطة

الاجتنباب عن الروتینیة وتکرار المحاولات السابقة

العرض العلمی البحت للمصادر والمعلومات

الالتزام بذكر المصادر والمآخذ فى نشر المعلومات

من الواضح أن يتحمل المؤلف مسؤولية العمل.

نشاطات المؤسسة:

طبع الكتب والملزمات والدوريات

إقامة المسابقات فى مطالعة الكتب

إقامة المعارض الالكترونية: المعارض الثلاثية الأبعاد، أفلام بانوراما فى الأمكنة الدينية والسياحية

إنتاج الأفلام الكرتونية والألعاب الكمبيوترية

افتتاح موقع القائمية الانترنتى بعنوان : www.ghaemiyeh.com

إنتاج الأفلام الثقافية وأقراص المحاضرات و...

الإطلاق والدعم العلمى لنظام استلام الأسئلة والاستفسارات الدينية والأخلاقية والاعتقادية والردّ عليها

تصميم الأجهزة الخاصة بالمحاسبة، الجوال، بلوتوث Bluetooth، ويب كيوسك kiosk، الرسالة القصيرة ((sms

إقامة الدورات التعليمية الالكترونية لعموم الناس

إقامة الدورات الالكترونية لتدريب المعلمين

إنتاج آلاف برامج فى البحث والدراسة وتطبيقها فى أنواع من اللابتوب والحاسوب والهاتف ويمكن تحميلها على ٨ أنظمة؛

JAVA.١

ANDROID.٢

EPUB.٣

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.٧

GHB.٨

إعداد ۴ الأسواق الإلكترونية للكتاب على موقع القائمية ويمكن تحميلها على الأنظمة التالية

ANDROID.١

IOS.٢

WINDOWS PHONE.٣

WINDOWS.۴

وتقدّم مجاناً فى الموقع بثلاث اللغات منها العربية والانجليزية والفارسية

الكلمة الأخيرة

نتقـدم بكلمـۀ الشـكر والتقـدير إلى مكاتب مراجع التقليـد منظمات والمراكز، المنشورات، المؤسـسات، الكتّاب وكل من قدّم لنا المساعدۀ فی تحقيق أهدافنا وعرض المعلومات علينا.

عنوان المكتب المركزی

أصفهان، شارع عبد الرزاق، سوق حاج محمد جعفر آباده ای، زقاق الشهيد محمد حسن التوكلی، الرقم ۱۲۹، الطبقۀ الأولی.

عنوان الموقع : : www.ghbook.ir

البريد الالكترونی : Info@ghbook.ir

هاتف المكتب المركزی ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

هاتف المكتب فی طهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

قسم البيع ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹شؤون المستخدمين ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹.